

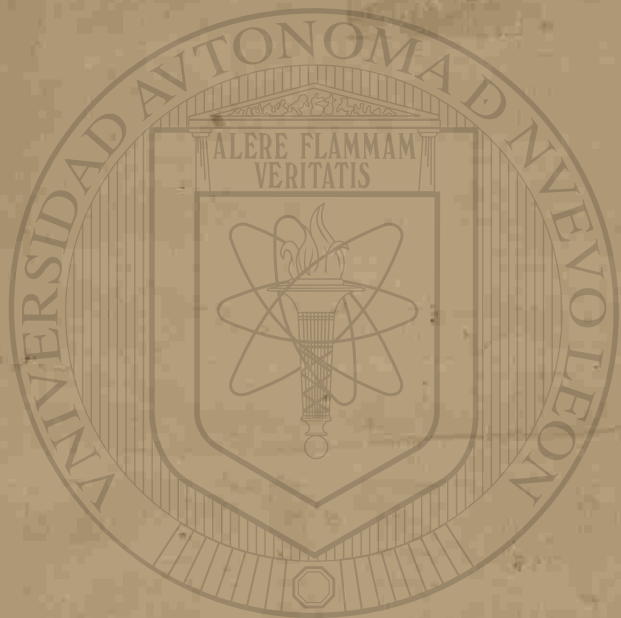

K546
13
1688
C.1

1080047251

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

D. D. DIDACUS
COVARRUVIAS
A LEIVA TOLETANUS,
SEGOBIENSIS EPISCOPUS,
Supremique Castellæ Senatus Præses;
ENUCLEATUS ET AUCTUS
PRACTICIS IN QUÆSTIONIBUS
PER D. DIDACUM YBAÑEZ
DE FARIA GADITANUM,
PRÆPOTENTIS MONARCHÆ
CAROLI II. HISPANIARUM

INDIARUMQUE REGIS CATHOLICI A CONSILIIS,
IN CANCELLARIA DE BUENOS AIRES REGII FISCO PATRONUM,
& in Goatemalensi Prætorio apud Americam primarios inter
Judices adscriptum.
CUM INDICE RERUM ET VERBORUM LOCUPLETISSIMO.

LUGDUNI,
Sumpt. PETRI BORDE, JOAN. & PETRI ARNAUD.
M. DC. LXXXVIII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

1544
1711
1686

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

STUDIOSO LEGENTI.

LLUXIT tandem exoptata diu, ac placida dies, qua sponso pentatheuco prosperè confecto, & præstitæ fidei nexu expeditus hilareo, & otio aliquandiu vacandi facultate respiro. Ast tunc vel maxime mihi gratulari contingeret, cum sedulitate mea quid levaminis, atque subsidii Jurisprudentiæ cultoribus in forensi strepitu militantibus collatum concipiam. Possentne spes ad aliud magis condecorum, ac gratum anhelare bravium? Quid jucundius, quam ut alii meis lucubrationibus cum utilitate fruantur? Quid augustius, quam ultra fati metas literario indelebili munere posteritatem prosequi? Quid honorificentius, quam è monumento studiosis ministrare discenda? Verumtamen nulla quidem popularis auræ cupidine feror: cedant elogia, gratiæ referantur (si quid illis dignum edidero,) nostro eximio Præfuli, à quo immensæ altitudinis pelago rivulus hic effluxit, cunctique ad proficiendum haurimus: ejus egregiæ disciplinæ radiis ut accessorium opusculum illustratum, velut obumbrante numine, non exhorrebit censura publicæ formidandum adire tribunal. Nec inficior illud pluribus scaterere reformandis pro instituti celsitudine, ac ingenii mei, peritiæque imparitate, quibus simul veniam, & propitiâ directionem impetrare ex communi erga me jam nota humanitate ingenuus animus securè confidit.

SERIES

Capitulum Practicarum Resolutionum.

CARUT I. OTA civilis Castellane Reipublicæ potestas, & jurisdicctio qua ratione penes ipsum Regem sit. pag. 1	III. Quanam ratione sit intelligenda donationis, concessionis, aut venditionis dispositio ad mensuræ modum concepta. 41
II. Jurisdicctio alicujus castri à Principe concessa, an in novosincolas, & in ejusdem oppidi augmento exerceri possit? 35	IV. De summa Regis jurisdicctione, quam Majoriam dicimus, quamque regio nomine suprema exercent Auditoria. 50
	V. De jure, ac privilegio revocandi domum.

Series Capitulorum Practicarum Resolut.

num.	60	diat sententiarum conformium, vel revisionis executionem.	211
VI.	De his, qui pro iure exigendo possunt alios ad Curiam Regis vocare quoad primam causarum cognitionem.	64	XXVI. De recusatone iudicium, precipue eorum, qui assident Regii pratorii.
VII.	De vidua privilegium habente trahendi, & vocandi eum ad Curiam Principis, quando eouti possit.	73	XXVII. De expensis, & earum condemnatione.
VIII.	Clericus hæres laici an possit ad seculari tribunal pro hereditatis rebus, & iuribus vocari?	79	XXVIII. De his rebus, quæ in dotem dantur æstimatæ.
IX.	De causarum avocatione, & earum retentione, quæ ad Curiam quandoque fit.	85	XXIX. De creditore privilegium habente, an possit avocare pecuniam alii solutam, & ab eo consumptam.
X.	De mandatis regis ad executionem literarum, quæ requisitorie dicuntur.	96	XXX. De remissione mercedis colono faciendæ propter sterilitatem.
XI.	De eisdem literis, præsertim quoad criminum punitionem.	105	XXXI. De iurisdictione seculari in clericos primæ consuetudine.
XII.	De petitione hereditatis.	115	XXXII. Rursus de eadem iurisdictione in eos clericos non conjugatos.
XIII.	De tertio oppositoribus, & qui pro suo interesse comparent.	121	XXXIII. De iurisdictione laica quoad clericos.
XIV.	De eisdem oppositoribus.	130	XXXIV. Forum seculare an possit à laicis declinari quoad delictorum punitionem?
XV.	De appellante à sententia inter alios lata.	134	XXXV. De negotiis, ac rebus ecclesiasticis, quæ solent apud regia pratoria examinari.
XVI.	De tertio impediente executionem sententiæ laicæ inter alios.	144	XXXVI. De iure patronatus laicorum, & quantum differat ab ecclesiastico quoad derogationem.
XVII.	De interdico <i>Interim</i> vocato.	149	XXXVII. De pascuis, & iure pascendi.
XVIII.	De testibus aliqua notabilia ad praxim.	155	XXXVIII. Quo ordine admittantur agnati, & vocati ad successionem majoratus, vel fideicommissi familie relicti.
XIX.	De instrumentorum fide.	161	XXXIX. Jus implendæ conditionis an ex contractibus ad hæredes transmittatur.
XX.	De publico instrumenti solemnitate, & autoritate.	172	XL. De usu iurisdictionis, quæ pluribus in eandem urbem, aut oppidum competit.
XXI.	De fide instrumentorum, quæ exempla dicuntur.	178	
XXII.	De fide, & autoritate private scripturæ.	185	
XXIII.	Novata appellatione pendente qualiter revocentur.	194	
XXIV.	De attentatorum revocatione iterum.	205	
XXV.	Nullitatis objectio quando impe-		

Summa Privilegii Regis Christianissimi.

UDovicus XIV. Dei gratia Galliarum, & Navarra Rex Christianissimus, singulari Privilegio sanxit, ne quis per universos Regnorum suorum fines, intra decem annos à die finitæ impressionis computandos imprimat, seu typis excudendum curet, & venalem habeat librum inscriptum *D. D. Covarruvias Enucleatus & auctus Practicis in Quæstionibus per D. D. Didacum Ybáñez de Faria, &c.* præter **P**ETRUM BORDE, Bibliopolam Lugdunensem, aut illos quibus ipsemet concesserit: Prohibuit insuper eadem auctoritate Regia omnibus suis subditis eisdem libros extra Regni sui limites imprimendos curare, vel quempiam ubicumque fuerit, ad in agendum impellere ac iustigare, sine consensu dicti **P**ETRI BORDE. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque penis contra delinquentes expressis, uti latius patet in litteris datis Parisiis die 20. Febr. 1688.

Ex mandato Regis,   Signatum   L. EPETIT.
Hæc editio desit excudi die 14. Aprilis 1688.   D. DIDACI

D. D. DIDACUS
COVARRUVIAS,
SEGOBIENSIS EPISCOPUS,
ENUCLEATUS, ET AUCTUS
PRACTICIS IN QUÆSTIONIBUS,
PER D. DIDACUM YBÁÑEZ A FARIA,
I. C. GADITANUM.

Addita ad Caput I. Practicarum
Quæstionum.

SUMMARIUM.

- 1 Romani quando Hispaniam, & qua occasione ingressi: expellunt Carthaginenses, ac Imperio totam subiciunt.
- 2 Gothi, Alani, Vandali, ac Sævi ubi suas originarias sedes habuerint, & quando Italiam, Galliam, atque Hispaniam adierint, & num. 3.
- 4 Radagaisus Ostrogothorum Rex per Romanorum exercitum devictus, ac interfectus.
- 5 Alarico Hispanias concedit Honorius: ille Romanam vi expugnat.
- 6 Regum Gothorum Hispania catalogus ab Archaiphio ad Rodericum, usque ad n. 41.
- 42 Gothorum imperium in Hispania quantum constitit.
- 43 Regnum Hispania series à Pelagio ad Catholicum Ferdinandum V. quas uxores duxerint, quot liberos procreaverint, quando Regno potius sunt, & quæ memorata digna intra Hispanias patuerint, usque ad n. 88.
- 89 De Castella excellentiis, & anti-D. de Faria Covar, Enucl.
- quis limitibus, ac de urbe Castellone, & num. seqq.
- 92 Temporalis iurisdictionis, & supremæ potestatis definitio, & penes quem existat iure natura, & n. 93.
- 94 Respublica an per plures, vel per unum Principem debeat, & oporteat gubernari? & num. 97. & 104.
- 95 Homo præ cunctis animalibus societatem appetit, & quare, & n. 96.
- 98 Suprema temporalis potestas quomodo per Principem legitime quaratur, & num. seqq. & n. 122.
- 101 Saul utrum à Deo immediate supremam accepit potestatem? & num. seqq.
- 105 Populus non liber valet sibi Magistratum constituere, si Princeps eum præparare negligat.
- 106 Nec Princeps, nec Respublica libera potest subditum à sua suprema excimere.
- 107 An Sede Apostolica vacante, suprema spiritualis potestas in Ecclesia resideat?
- 108 Populus Romanus quandiu libertate potitur, & quandiu Regibus subiectus.
- 109 Populus Romanus quomodo in Imperatorem supremam transferret potestatem, & num. 111.

Series Capitulorum Practicarum Resolut.

num.	60	diat sententiarum conformium, vel revisionis executionem.	211
VI.	De his, qui pro iure exigendo possunt alios ad Curiam Regis vocare quoad primam causarum cognitionem.	64	XXVI. De recusatone iudicium, precipue eorum, qui assident Regii pratoris.
VII.	De vidua privilegium habente trahendi, & vocandi eum ad Curiam Principis, quando eouti possit.	73	XXVII. De expensis, & earum condemnatione.
VIII.	Clericus haeres laici an possit ad seculare tribunal pro hereditatis rebus, & iuribus vocari?	79	XXVIII. De his rebus, quae in dotem dantur aestimatae.
IX.	De causarum avocatione, & earum retentione, quae ad Curiam quandoque fit.	85	XXIX. De creditore privilegium habente, an possit avocare pecuniam alicui solutam, & ab eo consumptam.
X.	De mandatis regis ad executionem literarum, quae requisitoriae dicuntur.	96	XXX. De remissione mercedis colono faciendae propter sterilitatem.
XI.	De eisdem literis, praesertim quoad criminum punitionem.	105	XXXI. De iurisdictione seculari in clericos primae tonsurae.
XII.	De petitione hereditatis.	115	XXXII. Rursus de eadem iurisdictione in eos clericos non conjugatos.
XIII.	De tertis oppositoribus, & qui pro suo interesse comparent.	121	XXXIII. De iurisdictione laica quoad clericos.
XIV.	De eisdem oppositoribus.	130	XXXIV. Forum seculare an possit a laicis declinari quoad delictorum punitionem?
XV.	De appellante a sententia inter alios lata.	134	XXXV. De negotiis, ac rebus ecclesiasticis, quae solent apud regia pratoria examinari.
XVI.	De tertio impediendo executionem sententiae laicae inter alios.	144	XXXVI. De iure patronatus laicorum, & quantum differat ab ecclesiastico quoad derogationem.
XVII.	De interdico <i>Interim</i> vocato.	149	XXXVII. De pascuis, & iure pascendi.
XVIII.	De testibus aliqua notabilia ad praxim.	155	XXXVIII. Quo ordine admittantur agnati, & vocati ad successionem majoratus, vel fideicommissi familiae relicti.
XIX.	De instrumentorum fide.	161	XXXIX. Jus implendae conditionis an ex contractibus ad haereditatem transmittatur.
XX.	De publico instrumenti solemnitate, & autoritate.	172	XL. De usu iurisdictionis, quae pluribus in eandem urbem, aut oppidum competit.
XXI.	De fide instrumentorum, quae exempla dicuntur.	178	
XXII.	De fide, & autoritate privatae scripturae.	185	
XXIII.	Novata appellatione pendente qualiter revocentur.	194	
XXIV.	De attentatorum revocatione iterum.	205	
XXV.	Nullitatis obiectio quando impe-		

Summa Privilegii Regis Christianissimi.

UDOVICUS XIV. Dei gratia Galliarum, & Navarrae Rex Christianissimus, singulari Privilegio sanxit, ne quis per universos Regnorum suorum fines, intra decem annos a die finitae impressionis computandos imprimat, seu typis excudendum curet, & venalem habeat librum inscriptum *D. D. Covarruvias Enucleatus* & auctus Practicis in Quaestionibus per D. D. Didacum Ybanez de Faria, &c. praeter PETRUM BORDE, Bibliopolam Lugdunensem, aut illos quibus ipsemet concesserit: Prohibuit insuper eadem auctoritate Regia omnibus suis subditis eisdem libros extra Regni sui limites imprimendos curare, vel quempiam ubicumque fuerit, ad in agendum impellere ac iustigare, sine consensu dicti PETRI BORDE. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque poenis contra delinquentes expressis, uti latius patet in litteris datis Parisiis die 20. Febr. 1688.

Ex mandato Regis,   Signatum   L. PETIT.
Hac editio desit excudi die 14. Aprilis 1688.   D. DIDACI

D. D. DIDACUS
COVARRUVIAS,
SEGOBIENSIS EPISCOPUS,
ENUCLEATUS, ET AUCTUS
PRACTICIS IN QUÆSTIONIBUS,
PER D. DIDACUM YBAÑEZ A FARIA,
I. C. GADITANUM.

Adiuta ad Caput I. Practicarum
Quaestionum.

SUMMARIUM.

- 1 Romani quando Hispaniam, & qua occasione ingressi: expellunt Carthaginenses, ac Imperio totam subiciunt.
- 2 Gothi, Alani, Vandali, ac Suevoi ubi suas originarias sedes habuerint, & quando Italiam, Galliam, atque Hispaniam adierint, & num. 3.
- 4 Radagaisus Ostrogothorum Rex per Romanorum exercitum devictus, ac interfectus.
- 5 Alarico Hispanias concedit Honorius: ille Romanam vi expugnat.
- 6 Regum Gothorum Hispania catalogus ab Archaiphio ad Rodericum, usque ad n. 41.
- 42 Gothorum imperium in Hispania quantum constitit.
- 43 Regnum Hispania series a Pelagio ad Catholicum Ferdinandum V. quas uxores duxerint, quot liberos procreaverint, quantum Regno potius sunt, & quae memorata digna intra Hispanias patuerint, usque ad n. 88.
- 89 De Castella excellentis, & anti-D. de Faria Covar, Enucl.

- quis limitibus, ac de urbe Castellone, & num. seqq.
- 92 Temporalis iurisdictionis, & supremae politicae potestatis definitio, & penes quem existat iure natura, & n. 93.
  - 94 Respublica an per plures, vel per unum Principem debeat, & oporteat gubernari? & num. 97. & 104.
  - 95 Homo praecunctis animalibus societatem appetit, & quare, & n. 96.
  - 98 Suprema temporalis potestas quomodo per Principem legitime quaratur, & num. seqq. & n. 122.
  - 101 Saul utrum a Deo immediate supremam accepit potestatem? & num. seqq.
  - 105 Populus non liber valet sibi Magistratum constituere, si Princeps eum praeparare negligat.
  - 106 Nec Princeps, nec Respublica libera potest subditum a sua suprema excimere.
  - 107 An Sede Apostolica vacante, suprema spiritualis potestas in Ecclesia resideat?
  - 108 Populus Romanus quantum libertate potius, & quantum Regibus subiectus.
  - 109 Populus Romanus quomodo in Imperatorem supremam transfulerit potestatem, & num. 111.

- 110 Non licet Reipublice ob ineptitudinem, aut tyrannicum gubernandi stylium, legitimum eicere Principem.
- 113 Populus Romanus num potuerit leges condere sub Romulo, ac successoribus Regibus?
- 114 De divisione Populi Romani per Reges facta, & de tribubus, atque comitiis, & num. 115.
- 116 De lege regia, & de Augusto Casare notantur aliqua, & num. 109.
- 123 Electio Imperatoris per quos Principes fiat, & quando eis eligendi facultas concessa.
- 124 Consules Romani qua forma creabantur.
- 125 Principatus, supremaque politica potestas à quo caperit.
- 126 Reges Hispania quo jure ante, & post Pelagiam succedant, & n. 135, & 136.
- 127 Qualis modus succedendi in regno magis populis expediat.
- 128 De triplici regiminis publici differentia.
- 129 Monarchiam quis primus post diluuium instituerit, & quo tempore.
- 130 De Monarchia Aegyptiorum, ac cognomine Regum.
- 131 Suprema potestas temporalis an à Deo Regibus immediate collata, & num. 109.
- 137 Principatus quoties jure sanguinis deservit, divisionem non admittit.
- 138 Filius primogenitus ante regnum obitum præsertur matri post dignitatem procreata.
- 139 Primogenitus Regis si incapacitate laboret, quid faciendum.
- 140 Quid si duo simul nascantur, & laetear quis prior.
- 141 De exclusione famularum à regni successione.
- 142 De lege Salica.
- 143 Suprema, & absoluta potestas, & jurisdictionis penes Reges Hispania residet.
- 144 Princeps tenetur ad observationem conditionum, quibus supremam potestatem accepit, ibid.
- 144 Rex potest cogere mentes jurisdictionis intra ditionem, ut titulum exhibeant.
- 145 Utrum possit cognoscere in prima instantia de causis emergentibus in territorio dominorum inferiorum?
- 146 Jurisdictionis etiam cum mero & mixto imperio in Hispania privilegio,

- aut prescriptione per vassallos quaeritur.
- 147 Quid de regalibus.
- 148 Qua ad eam prescriptionem desiderantur, & num. 149.
- 150 Cause de regia jurisdictione etiam contra Ecclesiasticos ad Magistratus Saeculares deferuntur.
- 151 Nullus inferior acquirere talem potest jurisdictionem, ut ad regem per querelam recurrere non liceat.
- 152 Rex qua vassallos ex jurisdictione possit concedere.
- 153 Rege concedente castrum inferiori, qualis censetur ei collata jurisdictionis, per plures casus explanatur, & num. 109.
- 155 De Dominicis inferioribus castrum alienantibus.
- 163 Concesso per Principem oppido cum jurisdictione, an illa extendatur ad adjacentes mare?
- 164 Rex conferens jurisdictionem Magistratui, an videatur merum, & mixtum imperium ei tribuere? Et quid è contra, num. 165.
- 166 Dominus inferiore oppidum absolute alienante, an consensu translati jurisdictionis?
- 167 Concesso per Principem jurisdictione, an facultas cognoscendi de causis appellationis tribui intelligatur?

CAPUT I.

Sub num. 1. ibi: Romanis olim Hispanias obtinentibus.

ANNO ab Urbe condita 524 jam primo Punico bello pacato, dum Carthaginenses Hispanias debellandis pro viribus incumbebant, Populi Romani Senatus alio quaesito pretextu Legatos ad Massilienses destinavit, ut per eos (inter quos, & Hispanos frequens exercebatur commercium) cum Hispania civitatibus foedus, & societatem contraheret, quod cum Emporis, Danio, ac Sagunto initum, Marian. de reb. Hispan. lib. 2. cap. 5. 8. Deinceps ad annos 534 Pœnorum exercitus, Annibale Duce, Saguntum expugnaturus circumdedit. Cives intutu stabilitæ societatis pro supplicis ad tutamen Populi Romani confugiunt, sed frustra; etenim Senatus, prætermissa auxilium legionum

ope binos Oratores designavit hortaturos Annibalem ut obsidionem solveret: quibus ille aditum ad se conveniendum inficiatus, urbem ad deditionem acriter constringebat, quæ licet octo mensibus viriliter propugnata, tandem hostili ferocia vi succubuit. At sex clapsis annis, per Scipionem erepta in potestatem superstitum Saguntinorum rediit, Marian. lib. 2. cap. 16. Garibay lib. 5. cap. 19. Illa Saguntæ clades dirum edidit bellum in Punicis secundum, cujus expeditioni in Hispaniis Cneus Scipio, Africanus pater, cum Consulari autoritate præfuit, qui cum exercitu transfretans, optatis appulsi oris Emporiarum anno ab Urbe condita 535. ex quo ad 549. cruenter utrumque dimicatum, ac tandem Pœni ab Hispaniis resiliere compulsi, se ad proprias lares receperunt. Extero hoste pulso, internum bellum exarsit, quod circiter bis centum annorum protelatum Julius Cæsar extinxit, cuius opera Cantabrorum constantia, jam cæteris provinciis subjugatis, juri ac ditioni Reipublicæ Romanæ subiacuit anno ab Urbe condita 727. de quibus Mariana lib. 2. ex cap. 9. & lib. 3. cap. 25. Sallian. Annal. Ecclesiast. anno ab Urbe cond. 533. cum segg. & ann. 727. 728. Joan. Gerund. Episcop. Paralipom. Hisp. lib. 4. ad fin. Joan. Vassæus Chronic. Hisp. cap. 12. Theat. vit. hum. lit. 8. pag. 122. verf. Cantabri, & lit. F. pag. 61. Alfonf. Carthagen. anacephalasis Reg. Hispan. cap. 4. Torniel. Annal. ann. 3836. Luc. Marin. de reb. Hispan. lib. 6.

Ibi: Gothi qui à Septentrione.

In Septentrionalibus plagis peninsula nobilissima describitur Scandia, seu Scandinavia, quondam Basilia, quæ præter alias plures provincias Gothiam complectitur. Plin. lib. 4. cap. 13. Abrah. Orcl. in Theaur. Geographic. verb. Basilia, Saabed. Coron. Gothie cap. 1. cujus incolæ Gothi, qui à Japheto filio Noë originem ducere feruntur, inter se ita fecerantur, ut qui Orientem versus, Ostrogothi; qui ad Occidentem degerent Uvilingothi dicerentur: illorum namque idioma est offer, quæ Sol exoritur; & wæster, quæ occidit, significatur, Joan. Magn. Gothor hist lib. 3. cap. 21. Marian. lib. 5. cap. 1. Castill. de Regib. Goth. lib. 1. disc. 2. Theat. vitæ human. lit. 8. pag. 68. & 71. Roder. Tolet. de reb. Hisp. D. de Faria Covar. Enuel.

pan. lib. 1. cap. 7. 8. De Gothis plura Jordanes de reb. Goth. Joan. Magn. sup. Roderic. Toletan. lib. 1. à cap. 7. Mariana. lib. 4. cap. 16. & alibi Saabed. Coron. Goth. ex princip. B. Ifidor. Chron. Goth. Spondan. in Epitom. Baron. anno 370. & 376. cum segg. Roderic. Sanc. Hist. Hispan. lib. 1. cap. 9. Castill. de Regib. Goth. Theat. vit. hum. lit. 8. pag. 68. & 71.

Ibi: Cum Vandali, Alani, & Suevi.

Hi & alii barbari simul in Imperium 3 erupere anno Christi 407. Baron. Annal. eod. ann. & ibi Spondan. n. 2. Omnes à Septentrione prodierunt: juxta paludem Mæotidem, & Tanaim Uvandali atque Alani incoluisse creduntur, Suevi prope Alblim, Procop. lib. 1. de bell. Uvandator. Abrah. Orcl. in Theaur. verb. Alani, Lucan. lib. 2.

Fundat ab extremo flavus Aquilone Suevos. Albi, &c.

Barbaricæ invasionis Author laudatur Sælico, eximius Honorii Dux à Uvandalia oriundus. Hic cum in votis perfidus haberet silium Eucherium, ejecto Imperatore, ad apicem Majestatis evadere (quod inter varios eventus belli, cum esset primarius militiæ Præfectus, possibile arbitrabatur,) eos hostes in Imperium accersivit, simulque Gothos laceravit, subtrahens stipendia, quæ à Romana Republica militiæ intuitu merebant. Barbari itaque, devastatis provinciis, in quibus iter faciebant, in Galliis quinquennium resederunt: at praviso Gothorum incurfu, quibus impares se ad obstandum dignoscebant, Pyrenæis superatis, anno Christi 412. Hispanias penetrarunt, dominante scilicet Uvandalis Gunderico, Alanis Atace, Suevis Hermenerico, de quibus Marian. lib. 5. cap. 12. Paul. Oros. lib. 7. cap. 38. 40. Joan. Magn. lib. 15. cap. 13. Ant. Sabellic. concad. 7. lib. 9. B. Ifidor. Uvandator. hist. Roder. Tolet. lib. 1. ex cap. 9. Saabed. cap. 1. Castill. sup. disc. 10. Roder. Sanc. part. 1. cap. 7. & 10. Sallian. sup. anno 407. n. 2. & anno 409. num. 7.

Ibi: Honorius Imperator, Gustinus, eorum Rege Radagaiso.

Ad annos 382. Gothorum diademate potiebantur Alaricus ac Radagaisus. hic

hic Ostrogothis, ille Uvisgothis imperabat, Italiam inestantes propter stipendia Scilicetis versutiâ non exhibita: & quoniam præ multitudine res militaris commode expediri nequibat, placuit ut bipartito exercitu bellum gereretur. Silico Romanarum legionum moderator, ut agnovit Ostrogothos à sociis segregari, illos propè Florentiam in Ecelulanis montibus limite, cingit, ita ut ad deditionem compulerit. Radagaisus dum se fugæ committere satagat, percussus occubuit. Marian. lib. 4. cap. ult. Paul. Oros. d. lib. 7. cap. 37. Joan. Valesius anno 407. in Chron. Luc. Marin. d. lib. 6. Saabed. cap. 1. Spondan. sup. anno 406. n. 1. Castill. disc. 8.

Ibi: *Ejusdem gentis Principi Alarico.*

Alaricus ex Bathorum egregia stirpe Athanarico Regi, elapso interregno, successus anno 382. post Ostrogothorum stragem hostilitate quiescente, cum ab Honorio Italiam ad incolendum posceret, Gallias, ac Hispanias impetravit, quam largitatem iurejurando Imperator roborasse traditur. Cum autem Alaricus cum copiis ad permittas sedes pergeret, cis Alpes castrametatus, Saul genere Judæus, à Scilicone cum cohortibus missus, in Gothos adortens extremè inermes plures enecuit, agebantur enim Paschalia solemnia, ideo cum hoste congredi nefas apud ipsos parabatur: ut abscedo scrupulo, Alarico hortante, ad pugnam viriliter profiliunt, ipsoque perempto Saule, aggressores revertuntur in fugam. Hinc Rex fracte fidelè vindicem retroducit exercitum, Romæque obsidionem instituit, quam tandem ingressus, militi deformandam flammis ac ferro per triduum permisit. Hoc Urbis exitum evenit ad annos 410. die prima Aprilis, seu prout aliis placet, secunda, vel vigesimaquarta Augusti. Quibus patris, Alaricus Siciliam atque Africam subjugantur classe deferebatur, cum subortâ procellâ impellente Consentiam applicuit, ubi extemporalî fato novissimum clausit diem anno 411. octo super decem Regio munere functus, Gothi cadaver insignis regalibus indutum monumento magnifico tradiderunt, quod in alveo annis Basentii apertè condiderant. De quibus Jonard. cap. 30. Valesius sup. anno 412. Marian.

lib. 4. cap. fin. & lib. 5. cap. 1. ad fin. Carol. Sigon. de Imper. Occident. cap. 10. 11. Taraph. de Regib. Hispan. ann. 412. Baron. Annal. ann. 409. cum seqq. & ibi Spondana in Epitom. Saabed. d. cap. 1. Castill. sup. disc. 9. Joan. Magn. lib. 15. cap. 12.

Ibi: *Athaulphus Gothorum Rex.*

Expleto Regis funere Gothi Athaulphum defuncti consanguineum ei substituit, qui Galliam Placidiam Romæ captam, Honorii sororem sibi nuptiali vinculo copulavit. Unde affinitate intercedente convenit, ut Galliis & Hispaniis Athaulpho concessis, ab Italia prorsus recederet. Sic gens Gothica ad annos 412. per Alpes Galliam penetravit, ac anno 414. Hispaniam adivit, an ultro, vel invito, quæstionis est. Quibusdam placet, Athaulphum Patricii Romani precibus exoratum, miserum Hispanorum, qui à Barbaris dirè vexabantur, migrasse: aliis enarrantibus, à Constantio Honorii duce ad Hispaniam abire compulsam. Ille Barcinone solum sibi constituit, & cum moliretur Imperatoris amicitia restitui, quod Gothi admodum odiosum, vulneribus affectus in facta concessit anno 415. sex sceptrum potius, paternique infortunii consortes sex illi Regis ex priore conjugè similiter periere. Athaulphus inter Reges Gothos Hispaniæ primus recensetur communiter, quanquam nonnulli Alaricum præponant. Extrat Barcinone episcopatum à Flavio Dextro editum, qui cecinit ita.

Bellipotens valida natus de gente Gothorum,

Hic cum sex natis Rex Athaulphus jacet.

Ausus es Hispanias primus descendere in oras,

Quem comitabantur millia multa virum.

Gens tua nunc natos, & te invidiosa peremit,

Quæ post amplexa est Barcinæ magna gemens.

Hæc hausimus ex Baron. ann. 415. n. 1. Spond. in E. it. ann. 414. num. 1. Marian. lib. 5. cap. 2. Jonard. de reb. Goth. cap. 31. Saabed. dict. cap. 2. Roder. Tolet. lib. 2. cap. 6. Sigon. sup. lib. 11. Paul. Oros. lib. 7. cap. 40. & 43. Cevall. de cognit. per viam viâ gl'os. 18. n. 13. Joan. Magn. sup. lib. 15. cap. 13. B. Isidor. Chron. Gothor. Moral. Chron. Hispan. lib. 11. Vals. sup. ann. 417. Ibi:

Ibi: *Sigericus qui eidem successit.*

Sigericus Athaulpho consanguineo, cuius eadem ipse perpetrarat, communibus suffragiis successit: qui cum de pace cum Imperatore convenire satageret, à suis de medio sublatus, tanti facinoris mercedem reportavit. De tempore ejus Principatus certi nihil statui potest. Quidam septennium, alii annum, alii paucos dies assignant: de quo Roderic. Tolet. lib. 2. cap. 7. Baron. Spondan. Marian. & Cevall. ubi proxime, Roderic. Sanc. part. 2. cap. 4. Joan. Magn. sup. cap. 15. Joan. Valesius anno 417. Saabed. cap. 3. Franc. Taraph. anno 440. Luc. Marin. lib. 6. cap. de Goth. advent. in Hispan.

Ibi: *Post hunc Vvalia Gothorum Rex.*

Vvalia illicò regimen Gothorum adeptus ad Africam debellandam classem instruxit, sed in Gaditano fretò navigia cuncta naufragio perierunt. Deinde Honorio Constantio Duci eximio Placidiam Athaulphi viduam, quæ in Hispania detinebatur, spondit in conjugem, eundemque Imperii consortem decrevit: hic ut desponsatam eriperet, invasionem Hispaniis minabatur: quapropter Vvalia ex Gothorum consilio & Placidiam reddidit, & cum Honorio pepigit fœdus: ad hæc Silingos & Vandalos ingenti strage affectos exterminavit: ab Imperatore Vasconiam dono comparavit, denique Tolose obiit triennium apertè dominatus: quæ ex instituto prosequuntur nuper laudati.

Ibi: *Rursus Theodoricus Rex.*

Proximus Vvalia Rex Theodoredus recensetur, illi cognatione devinctus qui, conventu violato, adversus Valentinianum Imperatorem bellipotens in Gallia hostilia patravit. At superveniente Arelâ, Galliasque impetente, Theodoredus, ut periculo imminenti in occursum iret, suas cum Romanis ac Francis copias colligavit, quibus Hunnorum superbientem barbariam, Ducisque ferociam, etiam non devicerit, saltem deterruit in Catalaunis, seu Mauriciis campis, haud longè à Tolosa: ibi commisso prælio, ex utroque

exercitu trecentum millia hominum cecidisse fertur, quorum plerique ex Arelâ militibus, qui receptui canere jubens, in castra se contulit, quæ muniri curavit. Theodoredus ipse inter pugnandum occubuit grandævus anno 451. regni 32. ætatis 65. Videantur Baron. ann. 451. ubi Spond. Saabed. cap. 5. Castill. in Chronic. Paul. Diacon. hist. miscellan. lib. 15. & ceteri supra laudati.

Ibi: *Turismundus successit.*

Subsequitur Theodoredi primogenitus, quem & gratissima parentis memoria, & propria facinora commendabant, cum in Catalauno conflictu Ducem Iremum ac validum militem egerit: quare primum in castris militari acclamatione, deinde Tolose communi consensu, publicoque plausu sublevarur ad regiminis apicem, qui cum Hunnis iterato congressu ex Arelâ victoriam reportavit, Alanos, eorumque Regem Sanguibanum similiter devicit, Romanas legiones, Præfecto Comite Actio, in Gallia profugavit, quibus absolutis Tolosam rediit, instauratoque cum Valentiniano fœdere, otio vacare cepit, superciliosam majestatem ostentans, quo ita fratribus, ceterisque invidiosum se reddidit, ut illum agritudinis causâ decumbentem, de vena emisso sanguine, ex perosorum consilio Ascalenus peremerit ad annos 455. sui principatus tertio, B. Isidor. Chron. Gothor. Roder. Tolet. lib. 2. cap. 8. Marian. lib. 5. cap. 4. Jonard. de reb. Goth. cap. 40. Saabed. Coron. Goth. cap. 6. Sigon. de Imper. Occid. lib. 13. Greg. Turonensis Histor. Francor. lib. 2. cap. 7. Baron. Annal. ann. 451. ex n. 49. Petr. Mex. de vit. Imper. in Valent. Roder. Sanc. hist. Hisp. part. 2. cap. 7. Joan. Valesius ann. 456. Alfons. Carthag. antecapitulos. Reg. Hispan. cap. 14. Luc. Marin. de reb. Hisp. lib. 6.

Ibi: *Theodoricus permissu Imperatoris.*

Sextò Theodoricus accedit, Turismundi frater, ac inter ceteros natu major, cuius cædis particeps, seu author creditur. Hic cum Valentiniano pacis inter fœdera convenit, ut Hispaniarum debellationem sibi permitteret. Idem Rex Suevos, eorumque Principem Reccharium Galleciæ ac Lusitaniae

nix dominantem, conferto praelio ad flumen Urbicum, quod inter Asturicam labitur & Legionem, prostravit. Ad haec per Hispanias tripartito exercitu progressus, per se suosque Duces Baeticam ditioni subiecit suae, atque provincias alias devastatas dereliquit. Primus Gothorum solum in Hispania stabiluit: sic ad annum decimumtertium clavum regni prospere tenuit, quo insidiis germani Eurici, universa carnis viam ingredi compellitur ann. 467. quae ultra jam congestos prosequuntur Spondan. in *Epitom. Baron. ann. 456. n. 2.* Ioan. Magn. *hist. Goth. lib. 15. cap. 24.* Franc. Taraph. *de Reg. Hispan. ann. 473.* Aulo Viennens. *Chron. ann. 456.* Sidon. Apollin. *lib. 1. epist. 27.* qui de elogiis, forma & habitu Theodorici fuscè describit.

Ibi: *Et qui eidem in Regno successerunt.*

12 Euricus praedefuncto subrogatur, qui Gothorum leges literis mandari praecipit; antea enim quicquid moribus receptum erat, ut lex observari placuit. Nec in Martiali munere cuiquam posthabitus, Lusitaniam subegit Pompeiopolim, Caesaraugustam & Tarraconem expugnavit: Carthaginensis, Toletanaque Provincia sub Romanorum iugo existentes ipsi se dedidere, quo illorum imperium, quod septingentis fere annis in Hispaniis obtinuerunt, profus intercidit. Quibus confectis, ad Gallias cum copiis profectus militari gloria pariter emicuit, Hispanias & Gallias ex hac tempestate ab Imperio penitus exemptas testatur post alios Saabed. *Coron. Goth. cap. 8.* Fertur diem obitus sui subditis praenuntiasse, ac in extremis agens natum Alaricum sibi substituendum exorasse. E vivis migravit anno 483. diademate potitus 17. B. Isidor. *sup. Ioan. Magn. lib. 15. cap. 16.* Marian. Roder. Toletan. & alii nuper citati.

13 Alaricus ex genitoris voto a Proceribus exaltatus ad thronum, Theudicodam Theodorici Italiae Regis filiam uxorem assumpsit: Theodosianum Codicem compilari curavit operâ Aviani Cancellarii, quem promulgari iussit tercia Februarii die, anno 506. Edidit constitutiones seu leges, ex quibus & aliis, quas successores Reges condidit, constat liber, qui vulgò, *Fuero*

luzgo, nuncupatur. Sub Alarico Hispani summa tranquillitate gaudebant, non ita Gallia; nam Clodoveus Francorum Rex bellum Gothis indixit, qui Alarico Duce cum hoste congressi, haud procul à Pictavia succubuerunt, ipseque Rex à Clodoveo hasta ex equo dejectus, gladio Franci militis perit anno 506. Principatus 23. Card. Baron. *ann. 484. & lib. 506.* ubi Spondan. Ioan. Magn. *lib. 16. cap. 1.* Marian. *sup. cap. 6.* Roderic. Tolet. *lib. 2. cap. 11.* & alii ubi *sup.*

Parentem subsequitur Gesaleycus, 14 quem etsi ex concubinario complexu quæsitum, Amalarico fratri legitime procreato suffragia praeposuerit ob teneram huius ætatem. Hoc ut agnovit Theodorici avus maternus (ut praemisimus) posthabiti Principis, militem delegit in Gothos, ut nepoti usurpata successio redderetur: quod cum ad aures Gesaleyci fama detulisset, terrore suadente Barcinonem se consulit, inde in Africam transfretavit superbia à Traimundo Vandalorum Rege impetraturus, à quo benignè exceptus, ac regali affectu munificentiâ est, exhibita ingenti pecuniarum summa, quâ in Gallis auxiliare copias conducebat, quibus paratis, per Pyrenæos Hispaniam ingreditur, ac duodecim miliaribus à Barcinone habito cum Gothis praelio succubuit, unde in Galliam sese recepit, ubi ægritudine correptus decessit anno 510. Sedit quadriennio, B. Isidor. *Chron. Roder. Tolet. lib. 2. cap. 11.* Marian. *lib. 5. cap. 7.* Saabed. *Coron. Goth. cap. 10.* Garibay *Hist. Hisp. lib. 8. cap. 13.* Roder. Sanc. *Hist. Hisp. part. 2. cap. 11.* Ioan. Vaseus *Chron. ann. 509 cum seqq.* Alfonsi à Carthag. in *ancephalosi Reg. Hisp. cap. 18.* Illud oportet observare, quod omnes fere Historiographi laudati asserunt Gesaleycum progenitum ab Eurico, non ab Alarico, ut opinatur Mariana.

In hac Regum serie post Gesaleycum 15 quidam præfatum Theodoricum Alarici locum recentent, opinati eundem Hispanias adivisse, Toletique uxorem duxisse præclaram ex pristinis Hispaniis. Verum alii refragantur inficientes cum Theodorici adventum, qui nunquam nomine proprio imperavit, sed Amalarici nepotis velut tutor, regni administrationem suscepit, quam Theudi exercendam delegavit, Consulatur Marian. *lib. 5. cap. 7.* Garib. *lib. 8.*

lib. 8. cap. 14. Roder. Tolet. *lib. 2. cap. 11.* B. Isidorus *Chron. Goth. Roder. Sanc. part. 2. cap. 12.* & alii, quorum nuper sit mentio. Quicquid de regno Theodorici sit, illud constat, ab obitu Gesaleyci quindecim annos præterisse, cum Amalaricus habenas regiminis apprehendit, unde fit ut totidem Theodoricus, sive proprio, sive nepotis nomine Hispani dixerit jura, ex Mariana supputatione.

16 Amalaricus jam ætate idoneus regni muneris pondus assumpsit, qui cum Childeberto, ac germanis Galliarum Regibus assinitorem contraxit, intro cum Clotilde eorum sorore conjugio. Verum ille ut Arriana contaminatus labe, consortem morum splendore, veraque Fidei cultu conspicuam convitiis afficiebat assiduis, verberibus cruciabat, & plagis ad sanguinis usque extractionem, quæ constans Regina diu cum pertulisset, tandem savitia eogente, per literas fratribus renuntiavit, qui parato exercitu in Amalaricum progressi, ipsum fugæ se committere compulerunt: cumque nave delatus abiret, thesauri quem Barcinone reposuerat, recordatus, ut illum portaret rediit, sed à milite peremptus interit anno 531. Sedit quinquentium, à quo per se clavum regiminis exercuit, B. Isidor. *Baron. ann. 531.* & ibi Spondan. Marian. *lib. 5. cap. 7.* Saabed. *cap. 10.* Ioan. Vaseus *Chron. ann. 530.* Franc. Taraph. *sup. anno 535.* Garibay *lib. 8. cap. 15.* & alii ex præcatis.

17 Theudis qui Theodorici iussu Hispaniis præfuerat, ad sceptrum jure proprietatis revocatur: formidam Hispanam genere, ac fortunam copia condecoratam conjugem selegebat. Per Theudiselum Ducem eximium ex Francis victoriam insignem assequutus, septem obsedit, quam expugnare non valuit. Post reditum ex Africa recidit, ut quidam se furiosum simulans, ensis Regem perfoverit, & ex vulnere animam exhalaverit anno 548. regno potitus decem & septem supra menses quinque. De quibus sepe recensit Historiographi fusi.

18 Theudiselus accedit duodecim Hispaniarum Rex Visigothus, qui illius subditorum spe, nihil majestate dignum edidisse narratur, imò libidinis ardore bacchatus nullius pulchritudinis honestati pepercit: cumque Hispani noctu opparè epularetur, lu-

minibus extinctis, vulneribus insictis occubuit anno 549. Regnavit decem & octo menses, dies terdecim, Marian. Roder. Toletan. Saabedra, Ioan. Magn. & alii ubi *sup.*

Agila diademate decoratur, sed infastè manus obivit. Athanagildus Dux à Rege descensens, ad criminis fomentum à Iustiniano Imperatore impetravit auxilium, fide præstita de dividendo inter eos Hispaniarum dominio: cuius expeditionis gratia Liberius Romana militiæ Praefectus ex Gallia legiones conduxit, quibus fretus Athanagildus, ad Hispalim praelio commisso, exercitum Agila posttravit, qui profugus Emeritam petiit, ubi à primariis sui comitatus interfecit perit ad annos 554. Sedit quinquentium supra trimestre, B. Isidor. *sup. Marian. cap. 9.* Roder. Tolet. *cap. 13.* Ioan. Magn. *cap. 6.* Saabed. *cap. 13.* Garibay *cap. 18.* præter ceteros jam laudatos.

Athanagildus Gothi Rex constitutus, continuo militaribus vacavit expeditionibus, ut Romanos quos asceverat, extirparet. Licet autem se Arrii sectatorem ostentaret, ne heretici, quibus dominabatur, deficerent, ex arcano verum Fidem amplectebatur. Mortem oppetiit anno 567. suo munere functus annis 15. supra semestrem. Videantur nuperimè allegati, & Roderic. Sanc. *Hist. Hisp. part. 2. cap. 17.* Ioan. Vaseus *Chron. ann. 554.* Taraph. *de Reg. Hispan. anno 543.* Alfonsi. Carthag. in *ancephalosi Reg. Hisp. cap. 24.*

Post Athanagildi obitum successit 19 quinque mensium interregnum, Oprimatibus de summi Principis electione inter se dissidentibus: sed tandem Liuva communi suffraganiam placito sceptrum adeptus, secundo Principatus anno cum Leovigildo fratre ditionem partitur, cui Hispaniis cum Regia potestate dimissis, in Galliam recessit Gothicam, ubi tranquillam vitam duxit ad annum 572. quo illam cum morte commutavit. Sedit quinquentium, B. Isidor. Roder. Tolet. *lib. 2. cap. 14.* Marian. *lib. 5. cap. 11.* Garibay *lib. 8. cap. 20.* Saabed. *cap. 14.* præter alios, quorum jam meminimus.

Soluta regali societate, Leovigildus 20 absolutum Gothorum imperium in Hispaniis, & Galliis obtinuit, ac fastè utrobique Romanos, ac Francos profugavit: Corduba & aliis civitatibus expugnatis, Gallæciam Suevia ablatam

suae ditioni adiecit. Ut autem regia dignitas absque electionis discrimine successione jure posteritati suae deferretur, Hermenegildum & Richaredum, quos ex consorte Theodosia filia Severiani Carthaginensis Ducis procreaverat, Principatus socios designavit, singulas provincias cuique concedens. Ipse pacis, ac belli munus sedulus incumbens, Gothorum monarchiam potentiam, & majestate pariter insignivit, sedem Toleti collocavit, sceptri, diadematis, ac trabecae usum instituit. Verum cuncta praclare gesta Arrianis erroribus, ac Catholicae Fidei odio denigravit. Fertur tamen, heresi abjurata, Ecclesiae Romanae conciliatum, censum mortalitati exsolvisse Toleti anno 586, regni decimo octavo. Videantur jam saepe laudati.

23 Hermenegildus paterna largitate ad societatem Imperii accessit anno 577, biennio praeterito, Ingundem filiam Sigeberti Regis Lotharingiae conjugem duxit, maxime Catholicae additam Religioni, cujus precibus flexus, ac salutaris B. Leandri Hispanensis Praesulis instructis documentis, Arian dogmata quibus ab infantia fuerat imbutus, abiecit. Hoc in causa fuit, ut Leovigildus in charissimum natum gereret sevam tyrannidem usque ad interecionem, quem cruentis carnificis manibus enecandum tradere non exhorruit. Triumphavit ille Hispani angustiiori coronam redimitus ad annos 586, nono sui Principatus, die decima quarta Aprilis, de quo ultra Historicos memoratos B. Greg. Magn. lib. 16. cap. 9. Baron. ann. 583. & 584. ubi Spondan.

24 Richaredus, extincta per utriusque consortis obitum dominandi societate, regni dominium in solidum obtinuit, quem praeter eximii Principis facinora, illud posteritati magis commendat, quod decimo mense a patris interitu sic Arian heresi, qua ab incunabulis salubatur, exolus apparuit, ut illam penitus extirpaverit, ex quo vera Fides stabilita ad nos usque in Hispanis illibata persistit. Rex Badam priorem duxit uxorem, ex qua Liuvam suscepit successorem: posteriorem Clodovindam, sororem Childiberti Regis Lotharingiae, ex qua Suintihila ac Geyla procreati, Richaredus ad instar Caesarum Flavii praenomen primus assumpsit, quod subsequentes Principes retinuerunt.

Decessit anno 601. Sedit solus 15. mense uno, diebus 10. B. Isidor. Chron. Gothor. Marian. lib. 5. cap. 14. & lib. 6. cap. 1. Saabed. Coron. Goth. cap. 15. Ioan. Magn. Gothor. Histor. lib. 16. cap. 10. Baron. Annal. ann. 585. & ibi Spondan. in Epit. Roder. Tolet. de reb. Hispan. lib. 2. cap. 15. Roder. Sanc. Hist. Hispan. part. 2. cap. 20. Ioan. Vateus Chron. Hispan. ab anno 585. Luc. Marin. de reb. Hispan. lib. 6. Garibay lib. 8. cap. 23.

Liuva Secundus patri subrogatus, aspectu decore, ac indolis suavitate suis acceptissimus, proditorio Vviterici gladio occubuit anno 603, aetatis 20. regni secundo, de quo jam laudati.

Vvitericus ex immani facinore solii commodum reportavit, bello praclarus, sed infastus in expeditionibus adversum Romanos, quanquam de illis insignem victoriam assequutus fuerit. Inter epulandum a Gothis percussus perit ad annos 610. Septennium gubernii tenuit clavum. Confulus eisdem Historiographos.

Gundemarus meritorum cumulo nixus thronum ascendit, hostes prospero Marte subegit. Obiit Toleti, nulla prole ex consorte Hildrana suscepta, anno 612, dignitate fructus menses 22. dies 13. quod prosequantur nuper recentii num. 24.

Ibi: *Donus Sisebutus Rex.*

Succedit in hac regali serie Sisebutus 28 vigesimus secundus, qui animi egregius dotibus floruisse praedicatur. Romanos in Hispania penè delevit. Indaeos, hortante Heraclio Imperatore, à sua ditione exulare decrevit, quos etiam minis ac suppliciis sacro mundari lavaero coegit: de quo duplex habetur constitutio in volumine vulgo *Fuero Juzgo*, vocitato. Migravit è vita Toleti ad annos 611. postquam Principatum gesserat 8. supra sex menses, & sedecim dies, Baron. ann. 619. ubi Spondan. Mich. Rit. de Reg. Hispan. lib. 1. Marian. lib. 6. cap. 3. & alii num. 24. recentii.

Richaredus II. patris loco subrogatus juvenis, lapsio trimestri praeventus naturali letho solium alii dereliquit, quem historici hand pauci praetermittere solent ob regni ipsius brevitate, cujus tamen meminere Ioan. Magn. cap. 17. Marian. d. cap. 3. in fin. Saabed. cap. 19. Roder. Tolet. lib. 2. cap. 17. ubi quod septem mensibus sedit. Castill. lib. 2.

lib. 2. disp. 9. Garibay lib. 8. cap. 29. Mich. Rit. d. lib. 1.

Ibi: *Di-vnus tamen Isidorus.*

30 Flavius Suintihila Richaredi Primi filius ad thronum tandem ascendit magis virtutum praestantia, quam sanguinis splendore. Hic Romanos ab Hispaniis, quibus supra septingentos annos domabantur, profus exterminavit. Anno Principatus quinto Rechinirum ex consorte Theodora susceptum in socium evexit. Sed immutatis moribus, suprema abusus potestate, invivum se populo reddidit. Unde Siselandus vir facultibus, ac auctoritate pollens Gothorum copias, & auxiliarius Francorum accessit, Suintihilam, namque socium à solio deiecit anno 631. quod ille decennio tenuerat. Baron. ubi nuper. Marian. cap. 4. Luc. Tudenl. Chron. mund. era 649. Castill. & ceteri jam laudati num. 24.

31 Rechinirus in Regibus Hispaniae recensetur, qui cum parente, ut praesens est, quinquennio, ab anno scilicet 626. Imperii fuit potius, ac simul expulsus. Videantur Historici, de quibus sup. num. 24.

32 Flavius Siselandus Suintihila successus, quartum Concilium Toleti studuit congregari, quo praeter alia excommunicationis sententia teneri Suintihilam cum uxore, liberis ac fratre ob patrata scelera decreverat: in quo etiam dicitur promulgatus codex, qui vulgo appellatur *Fuero Juzgo*. Obiit Rex in eadem civitate ad annos 636. quadriennium, quatuordecim dempsis diebus, dominans. Marian. cap. 5. Alfons. Vill. in comment. ad *Fuero Juzgo*. Saabed. cap. 19. & alii num. 24.

33 Flavius Chintila suffragis Procerum subrogatus est anno 636. Nihil sub eius Principatu memorandum habetur, nisi quod sub id tempus quintum, ac sextum Toletanum Concilium Antistites celebrarunt. Decehit anno 639. cum praefuisset Gothis annos 3. menses 8. dies 9. Ioan. Magn. lib. 16. c. 18. Saabed. cap. 22. Roderic. Toletan. lib. 2. cap. 19. Castill. sup. & reliqui num. 24.

34 Flavius Tulgas illico ad fastigium Majestatis ascendit, qui brevi annorum cursu ingentem virtutum cumulum coaequavit: at celeriter tantum Principem languor impetustivus de medio sustulit Toleti anno 641. Regi-

D. de Farin Covar. Enuc.

mine sanctus traditur biennio supra menses quatuor. Marian. sup. cap. 8. Luc. Tudenl. era 680. & ceteri num. 24.

35 Flavius Chindasvintus militiae Praefectus, armis quibus praerat vacans, solium violenter nanciscitur ad annos 641. verum tam plausibili moderamine minus usurpatum exercuit, ut tyrannidis notam penitus aboleret. Ex consorte Reciberge Reccesvintum procreavit, quem anno 648. Principatus particeps constituit sceptri functus annos sex, menses octo, dies viginti. Super-vixit triennium supra quadrimestrem ac undecim dies, sed hoc tempus computatur in regno successoris; ipse enim praesens senecti ineptus illic pondus publicae administrationis nato socio cessit in solidum. Decehit Toleti anno 652. an naturaliter, vel virulenta infectione, quaestionis est. B. Ildesons. in Chron. Mich. Rit. de Reg. Hispan. lib. 2. Ioan. Vateus in Chron. Hispan. anno 642. Garibay lib. 8. cap. 34. ac reliqui sup. num. 24. relati.

36 Flavius Reccesvintus, qui ante & post parentis interitum scilicet eximium exhibuit Principem, praedecessorum leges, propriis pluribus editis, reformavit, quae volumine del *Fuero Juzgo* continentur. Vitam cum letho commutavit non procul à Vallisoleto, in vico Uvaniba dicto, ad annos 672. Radiis majestatis splendide à quo primum per societatem Imperium percepit annis 23. mensibus sex, dies undecim. Marian. lib. 6. cap. 8. Ioan. Magn. Goth. Hist. lib. 16. cap. 21. Roder. Tolet. de reb. Hispan. lib. 2. cap. 22. Luc. Tudenl. era 686. Ioan. Vateus anno 672. Saabed. Coron. Goth. cap. 25. Garib. in comment. Histor. Hispan. lib. 8. cap. 36. Castill. de Reg. Gothor. lib. 2. disp. 9. Roder. Sanc. Hist. Hispan. part. 2. cap. 31. Alfons. à Carthag. in ana-cephal. Reg. Hispan. cap. 38. Franc. Tataph. de Reg. Hispan. anno 656. Luc. Marin. de reb. Hispan. lib. 6. cap. de Goth. advent.

37 Uvamba ex inclita Gothorum stirpe (quicquid vulgo contra feratur) integritate morum pariter ac natura decoramentis praeditus, ad pondus Regii muneris supportandum invitatur, quod ille renuens obire constrigitur. Accidit cum Toleti coronationis solennia (sicut moris erat) peragerentur, ut ex Regis capite vapor instar columnae sursum exhalatus apparuerit, ape super ipsum existentem. Nec sua spes suffragatores decepit, quoniam Uvamba ob praecleara facinora cum primis peritus.

B Pán

Princeps ab Historicis prædicatur. Toletum operibus publicis illustravit. At Ervigius Receptum Regis cognatus, amulatione, ac dominandi cupidine tentus, Uvambæ lechiferum potum studuit ministrari, quo hausto, extempore fatales passus angores animam exhalasse putabatur, cum jam moribundus subscripsisset instrumento, quo Ervigio renunclasse regnum protestebatur: utque Regi, si forte sensibus restitueretur, nullus ad solium pateret regressus, præcepit Ervigius, ut festinè coma absunderetur, & barba atque capilli in stria Sacerdotis raderentur Uvambæ, qui & monachali veste indutus est; etenim Concilio Toletano sexto ad annos 637. sub Rege Chinella ita cavebatur: *Rege vero defuncto, nullus tyrannicus præsumptione regnum assumat, nullus sub religionis habitu detonsus, aut surpiter decalcatus.* &c. Sequenti die Uvamba in mentem usumque rationis reversus, majestatis cultum cum cœnobii secessu ultro commutavit ad annos 680. regni positus annos 8. supra mentem unum ac quatuordecim dies. Post spoliū superstes spiritali discipline vacavit septennium & trimestre. Baron. *Annal. anno 637. ubi Spondan. in Epit. ac ceteri omnes nuper laudati.*

38 Uvambæ Flavius Ervigius substituitur nepos ex filia Chindavintii, qui nupsit Græco Comiti Ardesbasto. Rex plausibilis suscepti gubernaculi moderator apparuit, præsertim Catholicæ Religionis studiosus emicuit. Ex Luitpoldo conjugè Cixilonam suscepit, quam in uxorem tradidit Egicæ præclaro viro ex Uvambæ progenie, eumque pridè quam decederet Imperii consortem designavit. Præterea nonnullas antecessoris constitutiones, quæ tempestati illi acerbè videbantur, abrogavit. Obiit anno 683. Præfuerat supremo muneris septennium supra dies vigintriquinque. Baron. *anno 687. cum Spondan. & aliis cumulatis sup. n. 36.*

39 Flavius Egica inmediate adiecit, qui cum tanta munificentia & dilectione devinctus odium, quod ex dejectione Uvambæ in Ervigium imberbat, comprimere non valuisse, Cixilonam repudio rejecit, quamquam illi filium Uvitzam edidisset. Magnates idem, qui Ervigio ad sepeptum usurpandum fuerant aditipulari cœreuit. Alias tamen inter selectos Principes non immerito recensetur. Sub eo ter Synodus

Toleti congregata constat, novissima ad annos 694. scilicet quæ decima septima Toletanarum catalogum claudit, Rex triennio ante obitum Uvitzæ societatis titulo majestatis nitorem communiticavit, cui Gallectiam, ut regeter, assignavit. Viam universæ carnis adivit ad annos 701. terdecim suo munere usus, Mar. Sicul. *de reb. Hisp. lib. 6. Marian. lib. 6. cap. 18. & alii quorum mentio fit sup. n. 36.*

Uvitzæ genitoris locum introivit: hic sui Principatus primordis optimi moderatoris specimen præbuit, deinde verò, moribus dignitate perveris, in profundum iniquitatis prolapsus plura in Religionem, Ecclesiasticam disciplinam, ac bonos mores effrenatè patravit, quibus & aliis immanitatis sceleribus execrabilis habebatur. Inter cætera Gothofredum Cordubæ Ducem oculorum privatione mulcavit. Unde enarrant aliqui, Rodericum illius filium, qui se fuge commiserat, auxiliis undique comparatis, necesse Uvitzæ servitium in parentem admittam vindicasse. Alii asseverant & opinantur, Regem nature exigenti debium mortalitatis pendidisse Toleti ad annos 711. regni decimum, duobus filiis ex eo successibus, Eba & Sisebato. Consulatur suo loco congesti *sup. n. 36.*

Ibi: Post hæc Gothorum Principes.

Trigesimus quintus, & ultimus Gothorum Rex in Hispaniis numeratur D. Rodericus, Ducis Gothofredi filius, & Chindavintii Regis nepos, qui suffragiis delectus prevaluit adversus Uvitzæ sobolem, cui ex Optimatibus nonnulli patrocinari ad successorem conabantur. Fuit equidem ille Heros, quem natura animi & corporis dotibus singulariter insignivit: at elatus ad thronum in absoluta potestatis abusum incidit. Uvitzæ liberos ita vexavit, ut ad Mauritianiam Tingitanam, quæ Gothis tunc temporis subiacebat, confugerent. Ad hæc Toleti libidinis incendio superatus filiam Comitissæ Juliani, vi illata, flore virginitatis exiit. Parens vindictæ avidus Sarracenos Hispaniarum invitavit ad prædam, quas miranda debellarunt alacritate, quanvis Rex viribus totius ditionis in unum congestis ad centum millia hominum, incursum Barbarorum occurrens cum multitudinem innumera manus viriliter confle

conferret haud procul à Mundana Cæsariana, 11. Novembris die, anno 714. Tandem Christianis prostratis succubavit, & perisæ putatur limphis submeris, quoniam ad ripam fluvii Lixia statim post prælium equum, arma, atque insignia regia fuisse reperta constat. Deinceps verò jam verè bis centum exactis annis, in quodam templo Visonii in Lusitania, visus est lapis cum hæc inscriptione: *Hic jacet Rodericus ultimus Hispania Rex.* Consulatur Baron. *anno 713. Mar. Sicul. sup. lib. 6. Luitprand. Chron. ann. 711. & alii omnes quos memoravimus n. 36.*

42 Gothi Athaulpho Rege ceperunt Hispaniis dominari annos 415. sepe trunquæ retinuerunt tercentum annorum usque ad septingentesimum decimum quartum, de quo Sarraceni, illis superatis, Monarchia potius sunt. Dominium Gothorum commune fuit Romanis, atisque gentibus ad tempora usque Suinthilæ, qui omnes profusè exterminavit: ejus obitus contigit anno 626. Marian. *lib. 5. cap. 1. & lib. 6. cap. 4.*

Ibi: Præter Cantabros & Astures.

43 Inter ceteros ex infausa Christianorum strage Pelagius evasit Favila Ducis Cantabrie filius, nepos ex filia Chiundavintii Regis, qui in Astures se conavit, quam regionem atque Cantabriam naturale locorum munimen à Sarracénorum jugo præservavit. Lapsò biennio, ad annos 716. Pelagius in valle Canicæ ab Asturibus Dux ac Rex Hispaniæ omnium suffragiis constituitur, qui miranda in hostes patravit facinora, Egionem, Austiricam, aliaque oppida libertati restituit. Ex uxore Gaudiosa suscepit Favilam successorem, & Ormilindam. Migravit ad Patriam anno 737. Principatus vigesimo primo. Marian. *lib. 7. cap. 1. cum seqq. Roderic. Sanc. Hisp. Hisp. part. 3. cap. 1. Roder. Toletan. de reb. Hisp. lib. 4. cap. 1. cum aliis. Joan. Valseus Chron. Hisp. ann. 716. Alfonso, à Carthag. in anacephal. Reg. Hisp. cap. 5. Franc. Taraph. de reg. Hisp. ann. 717. Luc. Marin. de reb. Hisp. lib. 7. Caribay comp. Hisp. lib. 8. cap. ult. & lib. 9. cap. 2. & 3. Callill. de reg. Gothor. lib. 3. disc. 1. & 2. Cevall. de cognit. per viam viol. gloss. 18. num. 14. anno 717. Guttier. pract. lib. 3. g. 13. à n. 10 qui alios refert.*

D. de Faria Covar. Eucle,

D Favila jure successione ac sanguinis parenti substituitur: Flolevam duxit conjugem, ex qua prolem nullam suscepit, Venatoriæ voluptati nimium vacabat, & hoc in causa fuit, ut dum usum acriter insedaretur, ab eodem læceratis interiret ad annos 739. biennium diademate positus, de quo nuper recenti Historici.

45 Don Alfonso, Catholicus cognominatus, filius D. Petri Ducis Cantabrie, cui D. Pelagius filiam Ormisindam nupti concesserat; quapropter ille ultimo elogio cavet, ut deficiente D. Favila absque liberis, genero Principatus deferretur: quod Hispani libentissimè executioni mandantur; nemo enim ita idoneus pro temporum calamitate supremo regimini putabatur, tum ob bellicam disciplinam, tum ob præstantiam animi & mentis ad pacis munia. Plures ex insignibus civitatibus ad Hispaniam ditionem redegit. Ex uxore Froylam, Bimaranum, Aurelium, & Usendam procreavit: ex concubina Mauregatum. Deceffit anno 757. regni decimonono, ætatis septuagesimoquarto. Videantur laudati n. 43.

D. Froyla ut primogenitus parentis chronum ascendit. Urbem Brigecium, vulgè *Oviedo*, condidit, quam Sede Episcopali decoravit. Sacerdotum tolerata connubia separari decrevit, Bimaranum fratrem ob conspirationis indicia peremit, cujus filium Veremundum adoptionis jure devinxit, ac Principatus successorem, propria sobole posthabita, designavit. Veruntamen Aurelius, illo interfecto, fratrem sanguinem vindicavit ad annos 768. Sedit Froyla annis undecim supra trimestre. Habuit in consortem Meninam, alias Momeranam, Eudonis Aquitanie Ducis filiam, que enixa est Alfonso ac Semenam, ut videre licet apud laudatos num. 43.

Ad apteum Principatus proximè D. Aurelius pervenit, prætermisso Alfonso Froyle nato teneræ ætatis præteritu. Hic Rex turpissimum cum Mauris pactum initit, ut centum puellarum ex nobilibus annuatim penderet in tributum. Cum liberis careret, Usendam, sive Adosindam forem matrimonio collocavit Siloni generis nitore, opibus & autoritate pollentem. Hunc sibi substitutum in tempus mortis constituit. Nature solvit debitum ad annos 774. regia positus dignitate annis decem, to

B 3 idem

tidemque mensibus. Ita narrant Historici, de quibus *num. 43.*

48 Juxta Aurelii Regis placitum Silo ad monarchicam sedem excipitur, qui sui regiminis primordis sibi socium delegit præfatum Alphonsum Froyla filium, cujus humeris totum imperii pondus imposuit, ut vacaret orio: & ex tunc regni administrationem Alphonsum sustinuisse vetera monumenta testantur. Occubuit Silo ad annos 783. dominatus annis novem supra mensem, ac diem. Consultatur consensu *sup. n. 43.*

49 Cum autem Silonis obitu regale extinguere consordium, D. Alfonso supremæ regni jurisdictioni cessit consolidata: at Mauregatus ejus patruus, etsi vulgo quæsitus, agrè ferebat se nepoti ex fratre postpositum, adversus quem Hispanorum animos concire tentavit, sed frustra: quapropter ad Arabes transfugas suppeditas impetravit eo detestabili pacto, ut reportato victorie effectu, in singulos annos quinquaginta generosas virgines, ac totidem ex plebe persolveret. Sic hostiles acies in tyrannidis fomentum eduxit. Rex se viribus inparem ratus, in Cantabriam se recipit, unde Mauregatus desertum solum incruenter usurpavit, quod quinquennio supra semestri tenuit, etenim decessit anno 788. Marian. *lib. 7. cap. 7. & ceteri relati. num. 43.*

50 Proximus hac in serie Mauregato recensetur D. Veremundus, Diaconus ideò dictus, quia juvenis illo sacro Ordine fuerat initiatus, de cujus genitore non liquet apud Historiographos. Quidam tradunt, à Bimarano Alfonso Catholici filio procreatum: alii à Fruela ejusdem Regis germano. Ex Nunilonis conjugio, alias Ursende Ramirum suscepit, ac Garfiam, quibus ejectum D. Alfonso præponens, ad regni successorem, inita societate, destinavit anno 791. sequenti vitam cum morte commutavit. Clavam tenuit regiminis triennio cum semestri, de quo adducti *num. 43.*

51 D. Alfonso secundus cognomine Castus, quòd ita paritati deservit, ut nec Berce conjugis justo complexu succubuerit, egregium quidem nullique secundum Principem egit. Infandum illum puellarum casum, devictis hostibus, præclare redemit. Ferrur idem Ulyssiponem expugnasse, sub illius tempora corporis B. Jacobi Hispanias inventione fausta ditavit, Ramirum ante-

cessoris primogenitum sibi subrogavit. Fato cessit ad annos 843. Imperio præfuit Hispano annis 52. mensibus quinque, diebus terdecim. Latè Marian. *lib. 7. cap. 6. cum seqq. & alii allegati num. 43.*

D. Ramirus in universum jus ditionis successit, à quo Sarracenorum Princeps turpe puellarum pensum per Legatos exigere intendit, quos ille magnanimus acriter repulit, unde formidabile bellum exaruit, tandemque omni ævo memorandum prælium confertum, vulgò de *Clavix* nuncupatum, in quo B. Jacobus ducem agens in hostes visibiliter dimicavit, paraque victoria ex tunc, anno scilicet 844. Hispani sub ejus patrocinio se constituere, ejusdemque nomen invocant pugnaturi, ac Ordinem Militarem simul institutum sub tutela ipsius Apostoli à Ramiro nonnulli tradunt, cui consors Paterna, aliàs Urraca, edidit Ordonium, & Garfiam. Obiit Rex ad annos 850. Septennium eximie suo muneri incubuit. Marian. *lib. 7. cap. 13. & reliqui sup. cumulati n. 43.*

D. Ordonius, ut primogenitus ultimi Regis, monarchiam adipiscitur, Princeps equidem cum primis egregius, quem regalibus decoramentis natura insignivit, quem morum benigna suavitas suis acceptissimum reddidit, quem uxoris Munia fecunditas felicem effecit; ex ea enim genuit Alfonso, Veremundum, Nunium, Odoarium, atque Froylam. Animum egit ad annos 862. Sedit undecim, vel ut putant aliqui, septemdecim. Marian. & alii *sup. n. 43.*

D. Alfonso Tertius, Magnus non immerito dictus, patri successit Compostellanam Basilicam sumptibus magnificis reformavit. Germanos rebelles lumini jacturâ damnavit. Ex Semena conjuge Garfiam & Ordonium procreaverat: illa in animum primogeniti induxit, ut adversus parentem rebellionem moliretur, quod opere compleri facile potuit, quia Rex populo offensus: qui sicut tumultuantes compescere conatus, tandem fortune cessit, ac filio solum impetivè reliquit anno 910. sequentique decessit, scepro potius 48. Marian. *lib. 7. cap. 17. 19. præter laudatos omnes n. 43.*

D. Garfias, usurpata dignitate trinum supra mensem fruitus, absque liberis universæ carnis viam introiit ad

ad annos 913. Marian. *cap. 20. & alii n. 43. laudati.*

56 Don Ordonius Secundus germano subrogatus sedem regiam ex Brigetio in Legionem transtulit, quam publicis operibus munificè exornavit, ex quo Reges, qui antea Overenses vocabantur, Legionis dici ceperunt. In ejusdem novæ Curie Cathedrali per Antistitem solemniter fuit Rex diademate redimitus, quod illac usque in usum non habebatur. Muniam Elviram sibi nuptiis conjunxit, ex qua in lucem prodierunt Sancius, Alfonso, Ramirus, Garfias, & Semena. Secundo duxit Argentam, quam repudio rejecit, cuius loco suscepit Sanciam, sive Santivam. Humanis est rebus sublatus ad annos 923, cum egregie regno præfuisset novem supra dimidium. Marian. *lib. 7. cap. ult. & lib. 8. cap. 2. Roderic. Tolet. lib. 4. cap. 21. Roderic. Sanc. part. 3. cap. 14. Joan. Vastus in Chron. anno 890. Alfonsi. à Carthag. in anacephalosi. cap. 58. Franc. Taraph. de Reg. Hispan. ann. 889. Luc. Marin. de reb. Hispan. lib. 7. Garibay. lib. 9. cap. 25. Castill. de Reg. Goth. lib. 32. diffe. 6. Cevall. de cogit. per vian. viol. gloss. 18. num. 15. & à num. 887.*

D. Froyla, sive Fruela Secundus, Cruclis didus, filius Alfonso Magni, exclusis germani liberis, vi potius quam jure sceptrum arripuit. Sub hoc tempus Barduli, sive Castellani ob necem suorum Comitum ab Ordonio proximè patratam, & alia que iniquè pariebantur, se Legionensium Regum potestati omnino subtraxerunt, duobus præstantissimis viris, quos Judices appellarunt, gubernii supremi administrationem committentes. Rex ex Munia legitime procreavit Alfonso, Ordonium, atque Ramirum: extra matrimonium Fruelam. Obiit ad annos 924. cum quatuordecim mensibus fuisset moderatus. Marian. *lib. 8. c. 3. & ceteri nuper laudati.*

58 D. Alfonso Quartus, Ordonii Regis primogenitus, usurpatam sedem assequutus, magis antecessori, quam parenti similis, tanto pondere, cui se agnovit ineptum, superatus, illud regni abdicatione in fratrem Ramirum post sexennium ac semestri transtulit ad annos 931. seque monachali discipline sub instituto B. Benedicti dicavit. Verum inconstanti animo, cum ad contemptum solum regredi moliretur, à Rege captus, luminum jacturam sustulit, ac ecenobio reclusus ultimam clausit

diem, relicto Ordonio filio ex Vrraca nata D. Sancii Vasconie Regis. Marian. *sup. cap. 5. præter alios memoratos jam num. 56.*

D. Ramirus Secundus cessione fratris Rex institutus eximios prædecessores referebat. Ex Theresia præfati Regis Sancii filia suscepit Veremundum, Ordonium, Ramirum & Elviram. Post tradium nato Ordonio sceptrum è visis migravit anno 950, cum sedisset unum de viginti supra biestri, dieque viginquinque. Marian. *cap. 5. Carrill. diffe. 7. 8. cum aliis, de quibus sup. num. 56.*

D. Ordonius Tertius superstite, nec invito parente regimini cepit incumbere, optimi Principis specimen exhibens. Duxit in conjugem Vrracam filiam Comitis Castellæ Ferdinandi Gonsalvi, quam in patris odium, eo quod aliis federatus bellum Legionensibus indixit, à se Rex separavit, alteramque nomine Elviram substituit, quæ ei Veremundam edidit. Fato cessit D. Ordonius ad annos 955. quinquennium regno potitus ultra menses septem. Marian. *cap. 6. & reliqui.*

D. Sancius, Crassus ideò dictus, quia corporis mole ita gravabatur, ut cuique corporali exercitationi ineptus foret, primordiis sui principatus subditorum voluntates à se alienatas agnovit, haud paucis foventibus jus Ordonii filii D. Alfonso Monachi: quare ad annos 956. regni secundo, ad avunculum Regem Vasconie se recepit, ex quo adversarius totius ditionis, reluctante nemine, cepit dominari, & cum Vrraca per D. Ordonium Tertium rejecta nuptias inivit. D. Sancius verò Cordubam profectus, ut per Mauros medicos à nimia exoneraretur pinguedine, inde necum corporis levamen, sed etiam suppeditas adversus tyrannidem reportavit, cujus adventus præfatus D. Ordonius, propugnationis studio prætermissis, fuga sibi consulti pergens ad socrum Castellæ Comitem, à quo contemptus, conjugue orbatus, ad Mauros transfugit, apud quos abjectum duxit vitam, & obiit. Planè D. Sancius statim ac adversarius recessit, libenter exceptus ad solum rediit. Sub hujus principatu, ad annos scilicet 965. Castellæ à Legionis Regibus, quibus jure feudi suberat, immunitatem omnimodam comparavit ex cessione D. Sancii pro immensa pecunia summa, quam Comiti Ferdinando Gon-

salvo exfolvere tenebatur, Rex ex con-
forre Theresia Ramirum habuit, Comes
quidam Gonçalvus nomine, ex Palati-
nis, pomum lechiferè confectum Regi
ministravit, quo sumpro mors ejus est
triduo lapsu subsequuta anno 967. Sedit
duodecim. Marian, lib. 8. cap. 7. Garibay
lib. 9. cap. 33. & reliqui, de quibus sup.
num. 56.

62 D. Ramirus Tertius patri quinquen-
nis successeit, Galleci ab illo defecere,
Duce D. Veremundo filio D. Ordonii
Tertii, ac Regis fratre patriæ, quem
sibi Principem constituerunt, Sedem
que Regalem Compostelle pararunt,
nec eos unquam Rex subigere valuit.
Hic Urracum duxit, prolem reliquit
nullam, decessit ad annos 982. regni de-
cimo quinto. Marian, lib. 8. cap. 8. Cas-
till, de Reg. Goth. lib. 3. disc. 10. & alii
sup. num. 56.

63 D. Veremundus Secundus, Podager
cognominatus, de quo nuper timè, ad
totius regni possessionem jure pervenit,
qui Sarracenorum ab incurfu Legio-
nem propugnare diffusus, urbem Duci
credidit, ac præmissis Reliquiis Sacro-
sanctis, Regumque cadaveribus ibi de-
positis, se Brigetium, sive Ovetum con-
tulit. Illa expugnata barbaris cæsis ho-
stibus, Idem Rex leges Gothicas denuò
roboravit, ac in publicum edi præcepit,
necnon sacros Canones pariter in foro
seculari vigere. Binas nuptias contra-
xit, primò cum Velasquita, quæ Chris-
tianum est enixa; secundo cum Elvira,
ex qua Alfonso, Theresiamque genuit,
nec illegitima sobole abstulit. Podag-
ra, quæ jam diu laborabat, confectus
occubuit ad annos 999. principatus de-
cimoseptimo. Marian, lib. 8. cap. 9. Roder.
Tolet, de reb. Hisp. lib. 5. cap. 13. præ-
ter citatos num. 56.

64 D. Alfonso Quintus infans sub tute-
la, ac educatione Comitum Gallecie Me-
lendi Gonçalvi, & ejus conjugis Major-
is nomine, ex ultimo parentis elogio
constitutus est, qui ætate jam provectus
tutoris filiam Elviram conjugali vincu-
lo sibi coequavit, Brigetii generalia
regni Comitiæ congregari statuit, ubi
Gothicæ leges immutata, Legionem
urbem à Mauris funditus dirutam Rex
ad solitum decorem restituit, Edidit
præfata Regina Veremundum, ac Sanc-
ciam, Dum Rex Visuntium obsidione
premeret, sagittâ percussus perit ad
annos 1028. regni vigesimo nono, Ma-
rian, lib. 8. cap. 10. Roder. Sanc. Histor.

Hisp. part. 3. cap. 23. & alii supra con-
gesti num. 56.

D. Veremundus Tertius ut clavum
65 regiminis apprehendit, se nuptiis tradi-
dit Theresie filie Sancii Castellæ Co-
mitis, ex qua ortus Alfonso, qui in
pueritia vitæ cursum peregrinavit, Rex ju-
sticia studiosus admodum leges condi-
dit æquas, D. Sancius Major, Vasconie
Rex, qui etiam jure successione Cas-
tellæ dominabatur, Legionensem di-
tione acriter impetivit, quam ex parte
subegit; unde vi tanta compulsus
Rex pacem exorbitanti pretio compara-
vit. Conventit igitur, ut Sancia illius
soror nuberet Ferdinando D. Sancii se-
cundo genito, & quicquid bello proxi-
mo Legionem demptum fuerat, in dorem
cederet conjugatæ. Idem Rex præfato
filio Castellam regni cum dignitate
contulit. D. Veremundus in animum
revocans que in dedecus majestatis si-
mularat, Ferdinando bellum indixit,
qui à fratre Garfia jam Vasconie Re-
ge auxiliares copias impetravit, quas
cum suis educens, manus cum hoste
affini conferere non formidavit. Inter
preliandum D. Veremundus se in me-
dias cohortes adversarii intrepidus con-
jecit, ut illum incureretur hæta trans-
punctus inopinatò, cecidit exanimis
ad annos 1038. solio functus decen-
nium. Marian, lib. 8. cap. 12. cum seqq. &
lib. 9. cap. 1. Ioan. Valsc. Chronici Hisp.
anno 1020. & alii sup. n. 56.

D. Ferdinandus in Castellanis Regi-
66 bus primus, in Legionensibus per con-
jugem Sanciam vigesimus quartus, &
nulli secundus, verè immortalis gloriæ
creditor fuit. Hic præter antiquitatis
prærogativâ, Castellam Legionem in di-
plomatis Regiis præponi statuit: tum
quia illud prius regnum, quam hoc
fuerat adeptus: tum quòd Castellæ pro-
prietarius, Hic Magnus, Hispaniæque
Imperator dici jure meruit. Sub hoc
Hispania ab Imperio Romano proflus
fuit exempta per sententiam legitime
Toletæ prolatam. Hic cor, tantisque vir-
tutibus splenduit, ut in Legionensi Ec-
clesia certo die publicus illi cultus tri-
buatur. Ex præclara consorte procrea-
vit Urracum, Sancium, Elviram, Al-
fonsum, & Garfiam. A B. Ilidoro præ-
monitus, terrenum solium pro immor-
tali deseruit anno 1066. Principatus Leg-
ionis vigesimo septimo, Castellæ tri-
gesimo primo, à morte scilicet parentis
Sancii Regis, quæ evenit anno 1035.
Marian.

Marian, lib. 8. cap. ult. & lib. 9. ex cap. 1.
Alfonf. à Carthag. in anacephalasi Reg.
Hisp. cap. 73. & reliqui sup. n. 56.

67 D. Sancius Ferdinandi primogeni-
tus, cui pater decessens Castellam assigna-
rat, agrè ferens quod fratribus ac so-
roribus distribuere dicio quam ad se
indivisam jure spectare arbitrabatur, Al-
fonsum Legionem, & Garfiam Galleciâ
arnas spoliavit, ac expulit: at non factus
tutus, à germana Urraca Zamoram extor-
quere conabatur, quam cum cives tra-
dere detrectarent, milite cinxit, at pro-
ditoris operâ ibi percussus, è vita mi-
gravit anno 1073. regno potius sexen-
nium supra menses octo, ac viginti
quinque dies, Marian, lib. 9. cap. 7. cum
seqq. & ceteri prælaudati sup. n. 56.

68 D. Alfonso Sextus fratris necesse quic-
quid ille obtinuerat comparavit, ac hæ-
reditariam monarchiam Toletò, ac aliis
oppidis ex confinibus, quæ ab Arabum
eripuit potestate, felici ampliavit even-
tu. Hinc Imperator appellari consuevit,
tam propter ditionis amplitudinem,
quam ob feuda, quæ illi Rex Iberiæ &
alii ex Sarracenis non pauci eidem pen-
dere tenebantur. Tolemanam Basilicam
juxta animi munificentiam mirabilem
villarum, ac vicorum largitione dila-
vit, ac regia virtute sic excelluit, ut
Manus foraminata (quicquid vulgus
hallucinatur) dicatur. Sæpe nuptiarum
solemnia repetit, nempe cum Agnere,
Constantia ex Gallia, quæ edidit Urra-
cam; cum Maria, aliâ Elisabeth dicta,
& ante Baptistina Zaida Benabet, Regis
Hispaniæ filia, cujus natus Sancius, su-
perbitæ patre bello perit: deinde cum
Berta ex Tuscia, cum altera Elisabeth ex
Gallia, cujus liberi Sancius & Elvira:
tandem cum Beatrice, præterea ex Se-
menæ concubini duas genuit filias, Rex
longæva senecta, ac ægritudinis proli-
xitate absumptus fato cecit ad annos
1109. cum sceptrum gestasset quadra-
ginta tribus. Marian, lib. 9. à cap. 6. Cas-
till, de Reg. Goth. lib. 4. disc. 2. cum seqq.
& alii sup. num. 56.

69 D. Urraca parentis successit, quæ nup-
serat Raymundo, fratri Comitum Bur-
gundia, ex quo conjugio ortus D. Al-
fonfus: deinde Alfonso Aragoniæ Re-
gi, quo constante matrimonio, regni
successio delata est: sed cum inter con-
juges interna orirentur dissidia, con-
sanguinitatis opposito impedimento,
Rex à se Reginam sejunxit; regni ta-
men regimine abstinere remittebatur.

Interim D. Alfonso Urracæ filius à vas-
callis in solium exaltatus, à genitrice ju-
ris regalis cessionem obtinuit, quæ de-
inde obiit ad annos 1126. decimo sexto
Principatus, sicut plerique videtur,
Marian, lib. 10. cap. 1. 8. 14. Roder. Tolet,
de reb. Hisp. lib. 6. cap. 3. & lib. 7. à princ.
Roder. Sanc. Hist. Hisp. part. 3. cap. 30.
Franc. Taraph. de Regib. Hisp. anno 1106.
Alfonf. Carthag. in anacephalasi Reg.
Hisp. cap. 76. Garibay Hist. Hispan. lib. 11.
cap. 26. cum seqq. Castill, de Regib. Goth.
lib. 4. disc. 5. Lucius Marin. de reb. Hisp.
lib. 7.

D. Alfonso Urracæ Regiæ vir, in-
70 ter ceteros ejus nominis Reges in hoc
catalogo septimum sedem tenet juxta
plures Historicos, verum omittitur ab
aliis, ea forsitan ratione (ut Mariana
d. cap. 8. existimat,) quod illorum ma-
trimonium nullitatis vitio laboravit.
Imperatoris titulo semetipsum conde-
coravit: Regem egit in doctali ditione
parum vi, partim jure terdecim annos,
ab exitu scilicet feceri usque ad renun-
tiationem uxoris, qua privignus in re-
gnum successit, sicut ex computo tem-
poris colligitur. In bello occubuit ad
annos 1134. Marian, lib. 10. cap. 15. &
alibi locis præcitatis, de quo & ceteri
nuper time memorati.

D. Alfonso Septimus Hispaniarum
71 Imperator, adhuc genitrice Urracæ su-
perbitæ Compostelle, illâ invitâ, cæsi
nondum annos pubertatis artigisset,
Rex renanciatu solemniter, quod Re-
gina cessione roboravit. In generalibus
Comitiis Legionem habitis anno 1152.
convenientibus Garfia Vasconie Re-
ge, Berenguella uxore, ac Sancia sorore
D. Alfonso, præter regni Proceres, sta-
bilitum est, ut ipse nomine ac insigni-
bus Imperatoris uteretur: quod decre-
tum alio Pontificis Innocentii I. I. di-
citur confirmatum. Primam coronam
accepit Legionem, secundam Toletæ, à
quo civitas hæc Imperialis nuncupa-
tur. Rex Sancio primogenito Castella-
m, Ferdinando Legionensem ditionem
distribuit in tempus successione.
Duxit primum Beatricem, quæ abque
prole decessit: secundo Berenguellam
natam Comitum Barcinonensis, à qua
Sancius, Ferdinandus, Elizabeth, &
Sancia procreati: ultimo Ricam ex
Germania sibi toro junxit, quæ edidit
Ferdinandum alterum, Alfonso, ac
Sanciam. Humanis tandem sublatus an-
no 1157. cum prope triginta quinque
præcla

præclarum egisset Principem. Marian. lib. 10. cap. 8. 12. 14. 16. & lib. 11. cap. 4. & alii supra laudati num. 69.

72 D. Sancius II. Castellæ Rex, æqua parentis voluntate contentus, se gratissimum Principem exhibuit, suorumque potius dilectione, quam majestate dominabatur; ideo cum decessit, sui desiderium reliquit, unde *Desideratus* nuncupatur. Ex Blanca filia Garfæ Regis Valentiæ Alfonso genuit, qui quadrimum utroque parente orbatu superstiti. Sub tempus illius exordium sumpsit Ordo Militaris Calatravæ. Rex obiit anno 1158. unicum supra undecim dies solus sedit. Marian. lib. 10. cap. 18. & lib. 11. a cap. 5. Roderic. Toler. sup. lib. 7. a cap. 12. Garibay lib. 12. ca. 10. 11. Roder. Sanc. pars 3. cap. 32. & alii cumulatim sup. num. 69.

73 D. Ferdinandus I. Legionis Rex, qui D. Alfonso nepotem ex fratre sub tutela ex paterno officio servare debet, intutus quod Magnates Castellæ in perniciem publici status dissidebant, regnum cum exercitu ingressus maximè ex parte subegit, imò Regem infantem in suam redigere potestatem intendit. Bellum militari gloria gessit, Pacem Augustam expugnavit, condidit Mirobricam, foecrum Alfonso I. Lusitanicæ Regem inter preliandum comprehendit. Sub illius Principatu institutus est Legio Divi Jacobi Militaris Ordo. Toro junxit sibi Vrracam præfati Regis filiam, quam procreato Alfonso, repudio rejecit, cui substituit Theresiam natam Comitis Nunnii de Lara, eaque extincta, duxit Vrracam filiam Lupii de Haro, quæ enixa Sancium & Garfiam. Rex è vivis migravit ad annos 1188. regni trigésimo primo. Marian. lib. 11. a cap. 5. Castil. lib. 4. dist. 5. Mich. Rit. de Reg. Hisp. lib. 1. Alfonso. Carthag. sup. cap. 79. & alii ubi sup. n. 79.

74 D. Alfonso VIII. Castellæ Rex, parenti D. Sancio successit infans, ac civium Abalensium fide integerrima servatus. Expleto decimoquinto ætatis anno, gubernii pondus experiri cepit. Hic memorandam ex Sarraenis victoriam reportavit, quæ vulgò, *de las Navas*, appellatur. Placentiam urbem construxit, Archiepiscopum Toletanum majorem Castellæ Cancellarium in perpetuum creavit. Nuptiis sibi copulavit Eleonoram Henrici II. Britannicæ Regis filiam, ex qua orti Berengaria, Blanca, Sancius, Vrraca, Ferdinandus,

Malfada, Constantia, Eleonora, Henricus, aliaque dux genitæ, quarum nomina latent. Decessit Rex ad annos 1214. Principatus quinquagesimo tertio. Marian. lib. 11. a cap. 7. & lib. 12. cap. 3. Roder. Toletan. lib. 7. cap. 15. Garibay lib. 12. ex cap. 12. Roder. Sanc. part. 3. cap. 34. Rit. ubi proxime, & alii citati sup. n. 69.

D. Alfonso IX. Legionis Rex Ferdinandando genitori subrogatus, inter cetera quæ egregiè patravit, Norbam Cæsaricam, Hispanæ *Alcantara*, ab Arabum eripuit potestate, quam Equitibus Calatravæ contulit, unde Ordo Militaris de Alcantara nomen, & primordia ducit. Rex Academiam, quæ hodie Salmantica vocatur per D. Ferdinandum Sanctum translata, Palentiam instituit. Primo sibi in conjugem junxit Theresiam Sancii I. Lusitanicæ Regis filiam, à qua recessit Iovitus, procreatis jam Sancto & Ferdinando, qui juvenis decessit; deinde secundas nuptias cum Berengaria filia Regis Castellæ Alfonso contraxit, quæ edidit Ferdinandum, Alfonso, Constantiam, ac Berengariam. Habuit etiam ex vetito complexu Rodericum. Cessit mortalitati ad annos 1231. sedit circiter quadraginta tres. Marian. lib. 11. cap. 17. & lib. 12. cap. 3. 7. & 13. Roderic. Toler. lib. 7. cap. 24. Roderic. Sanc. art. 3. 6. 37. Garibay lib. 12. cap. 37. Alfonso. Carthag. ubi proxime, cap. 83. Ceval. d. gloss. 18. num. 15. anno 1190.

D. Henricus I. Castellæ Rex, cui 76 undecimum agenti annum regni successio delata est, à parente D. Alfonso VIII. commissus est tutela ac educationi germanæ Berengariæ, quæ licet egregiè supremam regiminis administrationem gereret, tamen tam gravi pondere se exoneravit, illud credeus proceri D. Alvaro à Lara, apud quem summa residebat auctoritas, quam in ipsam D. Berengariam revertis, cui Rege puero comite bellum indixit, ejus consilio & arbitrio Rex duxit consortem adhuc impubes Malfadam Regis Lusitanicæ Alfonso II. natam: quod conjugium propter consanguinitatem iudicio Ecclesie dirimi iustum. Cum autem Rex Palentiam ingressus, in atrio Episcopalis ædis, quam habitabat, cum coactancis Primoribus luderet, regula de recto delapsa eum lethaliter capite percussit: sic intra undecim dies brevis vite periodum clausit nondum decimumquartum annum egressus. Accidit ad

ad annos 1217. cum sedisset solio biennium supra menses novem. Marian. lib. 12. cap. 4. cum seqq. Castil. sup. lib. 4. dist. 5. Roder. Toler. lib. 9. cap. 1. Roder. Sanc. sup. cap. 38. Mich. Rit. ubi sup. Franc. Taraph. de Reg. Hisp. anno 1215. Alfonso. Carthag. cap. 82. Luc. Marin. ubi proxime, Garib. lib. 12. cap. 38.

77 Subsequitur sanctus Rex D. Ferdinandus III. in quo iterum, & in perpetuum regnum Castellæ & Legionis ad unionem rediit, nam extincto Henrico, jure successit Berengaria, quæ ex Alfonso Legionis Rege D. Ferdinandum conceperat: hæc accessit statim filio dominum Castellæ concessit. Deinde anno 1231. decedente patre, D. Ferdinandus utrumque solum obtinuit, cessante hujusmodi ditionum disjunctione, quæ septuaginta tribus persistit annis, Rex Hispali, Cordubam, Mentosam, Turdetaniam cum oppidis penè innumeris subjugavit, septem Partiarum legum editioni sedulus incubuit, quæ sub tempus immediati successoris in lucem prodierunt. Senatium supremum Castellæ, duodecim seculis Consiliariis, instituit. Fulgidam Minervæ sedem Palentiæ Salmanticam revocavit. Emicuit Rex & animi & corporis à natura prærogativis, & inclitarum virtutum cumulo, quæ propter Sanctus communiter vocabatur: hodie per Clementem VII. anno 1671. in Cœlicum canonem, Hispaniæ exultante relatus veneratur, cujus natalicia Ecclesia recolat solemniter die vigesima nona Maii. Idem primariam Toleti Basilicam manifeste construxit. Ex priore conjugè Beatrice, Philippo jam defuncti Imperatoris Germanicæ filia, suscepit Alfonso, Federicum, Ferdinandum, Henricum, Philippum, Sanctum, Emanuele, Eleonoram ac Berengariam. Ex posteriore, Isabella scilicet Comitissæ Baviensis nata, Ferdinandum, Eleonoram, atque Ludovicum. Denique Hispali Maii die trigésima anno 1252. evolavit ad æthera, diademate fructus annos triginta quatuor, menses undecim, dies viginti tres. Marian. lib. 12. ex cap. 7. & lib. 13. a prin. Castil. sup. lib. 4. dist. 6. Roder. Toler. lib. 9. cap. 5. cum aliis. Garibay d. lib. 12. ex cap. 42. Roder. Sanc. cap. 39. Alfonso. Carthag. cap. 83. Mich. Rit. ubi sup. Ceval. anno 1216. Taraph. ubi sup. num. 1217. Luc. Marin. d. lib. 7.

78 D. Alfonso X. Rex Castellæ, ac Legionis. *de Fern. Ceval. Enuel.*

gionis nomine Sapiens est, nec immerito, decoratus; tabulas enim astronomicas edidit, de rebus Hispaniæ volumina posteritati paravit, iudic legum Partiarum opus perfectum promulgavit. A quibusdam Electoribus Germanicæ fuit Imperator dictus, sed frustra. Condidit villam, quæ Civitas Regalis nuncupatur. Publica instrumenta, quæ Latino sermone concili consueverant, Hispano exarari decrevit. Hæc Gregorius Decimus decimarum portionem. Tertias dictam in Hispania, donavit. Sancius secundogenitus à parente Rege deficiente, ditionem ex parte subegit. Ex Violante filia Aragonicæ Regis genuit Berengariam, Beatricem, Ferdinandum, Sanctum, Petrum, Joannem, Didacum, Elizabeth, ac Eleonoram, Extra nuptialem torum vulgò quæsitus habuit Alfonso, Ferdinandum, ac Beatricem, Hispali pensum naturæ reddidit ad annos 1284. triginta duobus post Principatus possessionem delibatis. Marian. lib. 13. a cap. 9. & lib. 14. ex prin. Castil. lib. 4. dist. 7. Roder. Sanc. pars 4. cap. 1. cum seqq. Alfonso. Carthag. cap. 84. Mich. Rit. Ceval. Luc. Marin. ubi proxime, Garibay lib. 13. a prin. Hic autem Rex in proemio Partiarum Alfonso IX. dicitur, licet decimo loco communiter ab Historicis collocetur: quod videtur ita scriptum, quia non computatur D. Alfonso Ferdinandus I. filius, qui Castellæ solum est dominatus, & habita ratione Regum Legionis verum est, Sapientem Alfonso nonam obtinere sedem.

D. Sancius IV. cognomine *Ferox*, excludis nepotibus ex fratre Ferdinando majori natu, qui *de la Cerda* vocatur, paternæ se ingressit dignitati. Is adhuc parente vivo, Procerum ope regia munera oblit, ditionem cum genitore partitus: nomen tamen Regis, quandiu ille superstiti, constanti modestia rejecit. Ut autem usurpatum Imperium in posteros transmitteret, aditu Infantibus Cerdæ præcluso, decrevit quod Ferdinandus suus primogenitus anniculus in Comitibus generalibus in Principem, seu regni successorem jurejurando constitueretur. Rex expugnavit Tartessiam, Complutum insignis Academicæ splendore decoravit. Ex Maria filia Alfonso Molinæ Domini præfatum Ferdinandum, Petrum, Philippum, Henricum ac Elizabeth procreavit, vitâ sanctus ad annos 1295. Toleti, sepepo potius

undecim cum diebus quatuor. Marian. lib. 14. cap. 5. 7. cum aliis. Roder. Sanc. cap. 6. 7. Carthag. sup. cap. 85. Taraph. sup. anno 1287. Luc. Marin. Mich. Rit. Ceval. ubi proximo. Garibay lib. 13. cap. 17.

80 D. Ferdinandus IV. qui *Citatus* dicitur, impubes parenti successit, cuius tutela fuit genitrici credita. Rex jam ætate provectus Constantiam duxit Dionisii Lusitanæ Regis filiam, intercedente Bonifacii V. Pontificis dispensatione propter consanguinitatis impedimentum, qui etiam Sancii parentis matrimonium eodem vitio laborans legitimum reddidit: quæ gratia licet non àncip ab antecessoribus Monarchis postulata à nemine legitur impetrata. Accidit ut Rex duos Equites ultimo supplicio affici iusserit propter homicidii suspiciones, qui palam dum ad patibulum ducerentur, se erimnis expertes præstati, Ferdinandum ad supernum Dei tribunal intra diem trigésimum vocavere, ac ultima præscripti termini die ille exanimis est repertus, unde vulgò appellatur, *Empusado*. Ex consorte Alfonso ac Eleonoræ genuit: adhuc ætate legitima non delibata, decessit minor ad annos 1312. Sederat folio decem & septem, supra menses quatuor, dies decem & novem. Marian. lib. 13. à princ. Castill. lib. 4. dist. 8. & alii ex prælaudatis.

81 D. Alfonso XI. vix primam ætatis annum exceperat, cum Monarchia successio deferretur, quem Regina avia Maria educandam suscepit: decimo quinto expleto anno imbecilles humeros oneri regiminis summi supposuit. Mauris stragem memorandam intulit in illo semper mirabili conspectu *del Salado*, juxta Tartessiam inito die vigesima Octobris ad annos 1340. Idem Ordinem Militarem *de la Banda*, qui jam diu exolevit, introduxit, se Magistrum ejus constituit. Eidem primum veltigal vulgò *Alcavala*, pendi inchoavit ann. 1342. Sub tempus hoc orta est contentio quoad præcedentiam in Comitibus inter Toletanum, ac Burgos, recte per Regem ea forma, quæ nunc viget, decisa. Sulphurei pulveris usus in Hispania tunc cepit esse notus, Arabes enim in urbis Algezire propugnatione, illo Christianis obsidentibus offecere. Ab eadem tempestate Turcarum imperium cepit exordium. Rex toro sibi delegit Mariam genitam ab Alfonso IV. Lusitanæ

Rege, quæ enixa Ferdinandum in infantia morte præventum, ac Petrum. Extra nuptialem torum ille vulgò quaerivit Sancium, Henricum, Federicum, Ferdinandum atque Tellum. Humanis hinc sublatus dum Calpem oppidum militæ cingeret ad annos 1350. Principatus trigésimo octavo. Marian. lib. 15. cap. 12. & lib. 16. à princ. Roder. Sanc. part. 4. cap. 10. cum seqq. Garib. lib. 14. cap. 1. & alii jam memorati supra.

D. Petrus crudelitatis cognomine notatus sextum decimum delibans annum parentis solum nanciscitur, & licet horrida facinora admisit, non tamen desunt qui illius sevam nequitiam zelo justitiæ excusare conentur. Henricus frater vulgò quaeritus Regem ad Galliam confugere coegit, ac post varios fortunæ casus collatis signis prope Castrum de Montiel Rex superatus in illud se recepit, ubi cum foret obfessus, ut evaderet, se credidit Beltrano Clauquino, fratris Henrici Ducis, à quo deceptus in manus hostis incidit, & ab hoc inter ludendum, juvante Clauquino, sic peremptus. Duxit in conjugem Blancam filiam Petri Burgundiæ Ducis, quæm *Arzobis* prosequutus est odio, utpote cui periniquè prius libertatem, ac tandem vitam ademuit. Ex carnali commercio Mariæ à Padilla, & aliis similibus sobolem reliquit. Obiit ad annos 1369. Regni decimo nono sive ut aliis placet, vigesimo primo. Marian. lib. 16. ex cap. 15 & lib. 17. à princ. Garibay lib. 14. cap. 25. cum aliis. Roderic. Sanc. part. 4. cap. 14. cum seqq. & alii congesti supra.

D. Henricus II. extincto fratre, facit se ditionis totius imperium adipiscitur; nam odium occisi Regis acceptum efficit fratricidam àt Carmonia, ubi liberi, ac opes Petri servabantur, Henricum admittere renugbat, quæ tamen obsidione compressa succubuit. Vacante dominio Cantabrie, illud Joanni primogenito contulit, ex quo nunquam à regali potestate segregari concessum est. Ipse Regia Prætoria seu Cancellarias instituit, ac Joannes I. ejus successor. Ex Joanna filia Joannis Emmanuelis, qui Bilbilis, Hispanæ *Villena*, dominabatur, præfatum Joannem procreavit, & extra matrimonium Alfonso, Joannem, ac Eleonoram. An Rex naturaliter, aut veneticæ Mauri cujusdam operâ decesserit, adhuc quaestio est, cuius obitus contigit

tigit ad annos 1379. Sui Principatus decennium supra bimestre numeratur, Marian. lib. 17. à cap. 13. & lib. 18. ex princ. Garibay lib. 15. cap. 1. Roder. Sanc. part. 4. cap. 19. præter antea laudatos. Moner. in præx. tract. 5.

84 D. Ioannes I. Burgis solemnî plausu in regali monasterio *de las Huelgas*, diademate decoratur. Idem habitis Segortia generalibus Comitibus statuit, ut temporis computatio fieret à Christi Domini Nativitate, rejectâ Caesaris erâ. Hunc insignem pietate Regem prædicant, tum constitutiones quas zelo divini cultus tulit, & habentur in l. 2. 3. & 7. tit. 1. lib. 1. Recop. tum sumptuosum opus *del paular*, prope Segortiam, quod Chartusianis munificens condidit, & redditibus ditavit. Stabilivit itidem Congregationem, seu Ordinem Militarem, cuius Equites torqueam auream, pendente ex ea columba effigie, ad colulum gestabant: sed ipso decedente abolivit. Sub hoc tempus Comestabilis primus Castellæ creatus D. Alfonso de Aragon, Comes Dianii, Marchio Bilbilis, aut Villena. Primo Rex sibi nexu matrimonii devinxit Eleonoram à Petro IV. Aragonie Rege procreatam, quæ Henricum peperit, ac Ferdinandum. Secundo Beatricem filiam Ferdinandi Regis Lusitanie. Cum equum agitaret Compluti, ab illo projectus extempore animam exhalavit anno 1390. cum imperasset undecim supra trimestre ac viginti dies. Marian. lib. 18. ex cap. 3. Castill. sup. 4. lib. 4. dist. 9. Garibay lib. 15. cap. 20. Roderic. Sanc. part. 4. cap. 21. & ceteri sæpè laudati.

85 D. Henricus III. *Infirmus* vulgò dictus, impubes Matrici post parentis obitum Rex renunciatur, & nondum pupillarem ætatem egressus, ante bimestre scilicet, regimini habenas Burgis comprehendit, & suo quidem manere exactissime funchus esset, nisi adversa valetudo impedimento fuisset: tamen dum valuit, cunctis sedulus incubuit. Plures ejus constitutiones in Hispaniarum legum compilatione recensentur. Ille magnanimitate pariter ac ingenio à Proceribus Burgis opes usurpatis extorsit. Hoc Rege Carabri Fortunatas insulas aggressi, Regem earum, & Regnam cum centum septuaginta insularibus in Hispaniam transportarunt. Ex Catharina filia Ducis de Alencastre Rex suscepit Joannem, Mariam, & Catharinam. Migravit è vivis ad annos

1407. cum Monarchia præfulset sedecim supra bimestre, ac viginti unum dies. Marian. lib. 18. ex cap. 15. & lib. 19. à princ. Castill. ubi proximo. Garibay lib. 15. cap. 28. Roderic. Sanc. part. 4. cap. 23. & reliqui nuper memorati.

D. Ioannes II. vigésimum secundum ætatis mensem delibabat, cum patris mortem obiit: quapropter Primates unanimiter eximio Ferdinando infantis Regis patruo sceptrum deferendum arbitrabantur, ut pro animi præclaris doctibus clavum gubernii regeret: quod ille miranda frugalitate rejectit, ac studuit ut nepos publicâ lætitiâ Rex renunciaretur, cuius nomine ille se ponderi administrationis Principatus supposuit. Verum Regina genitrice querelante, imperium inter eam & Ferdinandum limitibus præscriptis bipartitur, quod ille ad Aragonie successorem acceptus deseruit: deinceps Regina univèrsa curis est ingressa viam, adhuc Rege impubere, qui retento regimine, cuncta tutorum arbitrio permisit ad annum usque 1419. quo Matrici in Comitibus generalibus se ab eorum potestate jam pubes factus exemptum solemniter declaravit. Sub eo diffidia publicæ utilitati pernoscia inter Magnates pulularum, quod ejusdem ineptitudini imputatur. Hac tamen tempestate parta est memoratu digna victoria in eo prælio, vulgò *de la Higuera* nuncupato. Quinque sub eo ex Fortunatis insulis Hispanicæ ditioni expugnata accreverunt, ac politica rerum publicarum gubernatio reformata est ad annos 1423. Primum ex majoribus Collegiis in Hispaniâ utilitem splendorem Salmanticæ B. Bartholomæi Apostoli patrocinio insignitum D. Didacus de Anaya ad annos 1420. instituit, Rex his conjugii vinculo se innodavit: primum cum Maria Aragonie Regis filia, quæ in lucem dedie Catharinam, Eleonoram, & Henricum: secundo cum Elizabeth, cuius genitor fuit Ioannes Infans Lusitanie, ex qua suscepit Elizabeth, ac Alfonso. Decessit tandem anno 1454. regni quadragesimo octavo, de quo Marian. lib. 19. cap. 15. & 21. cum seqq. lib. 20. ex cap. 9. lib. 21. cap. 1. 15. 16. & lib. 22. cap. 1. 2. 4. 6. 9. 12. cum seqq. Garib. lib. 16. à princ. Roder. Sanc. part. 4. cap. 26. Castill. Taraph. Ceval. & reliqui citati, qui hujusmodi Regum seriem prosequuntur.

D. Henricus IV. *Liberalis* vocatus, de cuius inconstantiâ, socordia, ac ineptitudine

titudine facis apparet ex his, quae Historiographi tradidere, & magis deereret silentio sepeliri. Majestas sub eo despectu ac ludibrio habebatur: Monarchia sine regimine seditionibus miserè nutabat: successio ejus fuit ambigua. Sub hoc tempus Calixtus III. anno 1457. primùm Bullam Cruciatæ Regi in quadriennium pro vivis, ac defunctis concessit. Præterea ad annos 1473. introductum est, ut in Ecclesijs Cathedralibus duo residerent Canonici, unus Sacræ Theologiæ, & alter Jurisprudentiæ professor. Post frequentem ac periculosam contentionem de successione Monarchiæ, ex communi Regis ac Optimum placito Elizabeth ejus soror jurejurando Princeps renunciatur, ut fratre extincto succedat eo pacto, ut se nupti non traderet, nisi imperato Regis assensu. Illa nihilominus infcio fratre Pincia anno 1469. nupsit Ferdinando Regis Aragoniæ Joannis II. filio. Hinc exasperatus Henricus Joannem, constanti matrimonio ex Regina consorte natam, quæ ex adulterio concepta putabatur, ad sceptri futuram successionem designavit, ad quod Proceres juramenti religione constrinxit, sed frustra. Rex sibi nuptiali nexu copulavit Blancam Joannis Regis Vasconia filiam: quo conjugio ratione consanguinitatis soluto, Joannem subrogavit ab Eduardo Lusitanæ Rege procreatam, cujus filia erat jam memorata Joanna. Rex de medio sublatus est ad annos 1475. Sedè viginti supra quadrimestre atque viginti duos dies, Marian, lib. 22. cap. 15. 17. 18. lib. 23. cap. 4. 7. 13. 18. & lib. 24. cap. 1. 4. Roder. Sanc. part. 4. ex cap. 36. Alfons. Carthag. anacephalastis Reg. Hispan. cap. 93. Castill. de Rege Goth. lib. 4. disc. 10. Garib. lib. 17. à princ. Mich. Rit. de Reg. Hisp. lib. 3. Franc. Taraph. eod. argum. anno 1454. Luc. Marin. de reb. Hisp. lib. 7. cap. 1. in fin. Ceval. de cognit. per viam viol. gloss. 18. n. 15. anno 1454. Nebrissens. de reb. gest. Ferdin. & Elizabeth. decad. 1. lib. 1. ex cap. 1.

Ibi: Cui negotio & Catholici Reges.

88 D. Ferdinandus V. Catholici cognomine insignitus, una cum D. Elizabeth ejus consorte, Castellæ ac Legionis Reges Henrici loco subrogantur, quibusdam adjectis conditionibus, quæ vi-

ri potestatem, & auctoritatem quoad guberni administrationem coarctarunt. Nec desierunt Proceres dissentientes, qui Joannem ex Regina Henrici uxore natam præferri conarentur, unde bellum cruentum exarsit cum Alfonso V. Lusitanæ Rege, qui cum præfata Joanna nuptias contraxit: at fœdere inito, pacificus recessit Lusitanus, omni spe succedendi sublata. Inde Rex arma in Sarracenorum propulsationem convertit, cui decennium constanter incubuit, ac tandem Hispaniam à barbarâ tyrannide prorsus exemit ad annos 1492. Die Veneris sexta Januarii Rex, ac Regina ovantes Granatam urbem, Christianis exultantibus, intravere. Sub hoc augustissimo Principatu Colonus abditas ad Occidentem Indiârum plagas patefecit: Monarchiæ Neapolitæ regnum accessit: insula Tenerife expugnata succubuit: in Africæ oris celsit Mazalquivir. Ad hæc splendendum Fidei propugnaculum Sanctæ Inquisitionis Tribunal stabilium est anno 1478. Innoc. III. ad annos 1478. dedit Regi, ac Regina post ejus obitum in administrationem dignitates Magistrorum Ordinum D. Jacobi, Calatravæ, & Alcantara, quas deinceps Carolus V. in perpetuum successoribus impetravit. Præterea Alexander VI. tertius decimarum Castellæ, Legionis, ac Granatæ Regibus Hispaniæ concessit ad annos 1496. Sixtus IV. intuitu belli Granatensis anno 1483. Cruciatæ Bullam expedit, quæ gratia ex tunc usque ad præsens continuò prorogata peristit. Rex Judæos eliminari præcepit: Regalem Audienciam instituit in Gallicia anno 1487. Supremum Prætorium à civitate Regia in Granatam transfudit. Quamplurimas tulit leges, præsertim Taurinas, quas in Comitibus generalibus Tauri promulgavit ad annos 1505. Academia Complutensis erecta est anno 1499. & majus Collegium constructum. Hæc omnia ante, aut paulò post obitum Regine evenerunt, quæ migravit è vita ad annos 1504. nam ex ejus ultima dispositione Rex regnum reinuit nomine Regine Joannæ absentis, quæ supervenit cum viro suo D. Philippo Archiduce in Hispaniam anno 1506. quare D. Ferdinandus in Aragoniam recessit: at Philippo vitam cum morte commutante brevi, propter viduæ Regine mentis vitium D. Ferdinandus, Procerum Hispaniæ precibus exoratus

exoratus, guberni ad munus iterum restituitur, ut Regina filie legitimus curator, ad annos 1507. qui denuò factis Sarracenos perterriti, expugnatis in Africa Oran, Tripoli, & Bugia anno 1508. præter castrum naturâ munitissimam del Peñon, Vasconiam, ejecto Rege D. Joanne de la Brit, Castellanae ditioni adjunxit. Ex conjuge Elizabeth Rex procreavit Joannem, Elizabeth. Joannem, Catharinam, atque Mariam. Exincti Regina Catholica, Rex ad secundas transiit nuptias, ductâ germanâ de Foix, ex Regio Gallia Principum sanguine nepci ex filio Gastonis Comitis de Foix. Tandem mortalitatis censum reddidit immortalis memorie Princeps die 23. Januarii, anno 1516. dominatus cum præclara consorte triginta, & nomine Joannæ filie circiter decennium Marian, lib. 24. cap. 4. cum segg. usque ad lib. 30. Nebrissens. sup. decad. 1. lib. 3. & traç. integr. Garibay lib. 18. à princ. Mich. Rit. d. lib. 3. finem versus, Franc. Taraph. sup. ann. 1477. Luc. Marin. de reb. Hispan. lib. 19. cum segg. Ceval. sup. anno 1474. Castill. d. lib. 4. Hisp. 11. cum illis, D. Ferdinandus in Regibus Legionis quadragesimus primus, in Castellanis vigesimus obiit anno octingentesimo, à quo progenitor Pelagius in Regem meruit exaltari, ut ex præmissis supra, & ex num. 43. constat, licet apud Historicos nonnulla quoad tempus diversitas reperiat.

Ibi: Verum ex aliquot Hispaniarum provinciis.

89 Castellam cæteris Hispaniæ regionibus præcellere testatur Marian. de reb. Hispan. lib. 1. cap. 4. Ibi: Castella, quam ab arcium frequentia dicitur putant, unaque regionum amplitudine, cæli clementia, soli bonitate, ingeniorum præstantia, divite cultu, ac quadam fertili & peculiari nitore reliquis Hispaniæ provinciis facile superat, exterarum nulli concedit. Garib. Hisp. lib. 10. cap. 1. Roder. Sanc. eod. tract. part. 1. c. 18.

Ibi: Castellam autem provinciam.

90 Castulo civitas quondam ex Hispaniæ primariis, Episcopali Sede decorata, ad ortum Bætis per Castalium condita, à Scipione Africano deleta est, de qua Aliv. de Punie bell. lib. 1.

Fulget præcipuus Parnasse Castulo signis.

Joan. Vasa. Chron. cap. 20. cap. de Bætie. descript. Luc. Marin. de reb. Hisp. lib. 2. cap. de Bætie. prov. Ioan. Gerundenf. Paralipom. Hisp. lib. 1. cap. de urbib. quæ in Hisp. & c. lib. 5. cap. de gent. Navar. Franc. Taraph. de Reg. Hisp. anno 619. Castellonensium populorum meminit Plin. lib. 3. cap. 3. À Castulone Castellam vocari tradit Gerundenf. ubi proximo, d. cap. de urbib. & c. Verum Castellam à castello dictam, propter eorum frequentiam in provincia ista, sentiunt Marian. sup. Luc. Marin. lib. 4. Garibay d. cap. 1.

Ibi: Non ignari veterem Castellam.

Barduli Cantabriæ populi communiter vocantur, Ioan. Gerundenf. cap. de citer. Hisp. in princ. & d. lib. 1. cap. 1. de Hisp. termin. Ibi: Ad Cantabros, seu Bardulos. Et iterum: Habent tamen Bardulos, seu Bardulos, quos Biscaïnos appellamus. Plinius lib. 4. cap. 22. Bardulos in Cantabria constituit: sed quondam Barduliam dictam, quæ hodie vetus Castella, asserit Valerius d. cap. 20. ad fin.

Ad Num. 2.

Temporalis jurisdictio, supremaque politica potestas ita definitur: Est potestas naturaliter à Deo immediate data mortalium communitati ad se gubernandum in rebus naturalibus, ut bene, beateque vivant secundum rationem naturalem. Navar. in cap. Novit. notab. 3. n. 85. de judic. quam potestatem in Republicis residere quoad libera existunt, probat idem Navar. sup. n. 112. cum segg. & n. 144. egregie adversus Regem Angliæ Pat. Stuar. de defen. vid. lib. 3. cap. 2. an. 5. Bobad. lib. 5. cap. 8. n. 152. Antuñez de Reg. donat. part. 2. lib. 1. cap. 2. num. 1. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 22. n. 9. Unde Barc. in l. Quidam consulunt, in fin. de re judic. docuit quod Respublica libera fungitur Regalibus. Alioqui si in populo ea non reperiretur potestas, per eundem in Principem nequireret transferri, argumento legis. Quod autem 5. de jurepatron. l. traditio 20. de acquir. rer. dom. l. Nemo plus juris 53. de reg. jur. Nec dubium est quin ipsam populus Romanus Imperatori contulerit, l. 1. de const. princ. 5. Sed & quod Principi, Inst. de jur. natur.

93 Cum Respublica supremam jurisdictionem exercet, id gubernationis genus dicitur Democratia. Pat. Navar. d. cap. 2. n. 8. Petr. Gregor. de Repub. lib. 6. cap. 18. n. 15. Sander. de Jurib. Monarch. Eccles. lib. 1. cap. 1.

Ibi: Constituendum esse necessarium Gubernatorem.

94 Natura non determinat præcisè, ut per unum gubernatorem supremam administraretur jurisdictione, sed quod in cœtu politico hominum summa sit potestas per unum, vel plures exercita, cui singuli de communitate subdantur. Pat. Suar. ubi proxime. Lumine tamen naturalis rationis facile percipitur quantum Reipublicæ expediat, ut per unicum Principem gubernetur, quod D. Covar. nos docet infra, sub vers. Hujus vero, ubi iterum de his, n. 104. & vers. Deinde illud, n. 97.

Ibi: Homo animal est.

95 Homo sui naturâ proclivis est ad societatem præ cunctis irrationalibus, quæ gregatim conservantur; nam cum perfectiùs lumine rationis necessitatem, & utilitatem communitatis percipiat, illam avidius appetit, ac perquirat. Hinc homines ab incunabilis humani generis inter se societatem contraxerunt, primò naturalem & informem, deinde civilem ac politicam. Imò hodie barbari, & agrestes, instar ferarum sine sede errantes (de quibus apud Indos multitud.) superiores agnoscunt, ac reverentur suos, quorum subiciuntur imperio: de quo Petr. Greg. sup. lib. 1. cap. 2. n. 6. & lib. 19. cap. 1. n. 7. & Solorzan. de Jur. Indiar. tom. 1. lib. 2. cap. 8. num. 16. cum seqq. Molin. de Just. & Jur. tract. 2. disp. 22. n. 1.

96 Homo plurimis fertur ad civile consortium, scilicet quia naturaliter est animal sociale politicum seu civile, ex Arist. Politic. cap. 2. Exemplo quod in se, ac in cæteris rebus animatis & inanimatis præ oculis habet. Petr. Greg. lib. 1. cap. 1. n. 16. Affectu, propter eam cognationem, quam inter cunctos homines à primo parente natura constituit, l. 3. de Just. & Jur. Similitudine, similes enim cum similibus facile congregari solent. Ecclesiast. cap. 17. vers. 19. Omne animal diligit simile sibi: sic & Omnis homo proximum sibi. Omnis ca-

ro ad simile sibi conjungitur: & omnis homo simili sui sociabitur. Voluptate, juxta illud Psalmi 132. Ecce quam suave, & quam jucundum habitare fratres in unum. Unde Arist. Ethic. lib. 1. cap. 1. ait: Idcirco plurimum que similia sunt, & genere inter se conjuncta, jucunda sunt, ut homo homini. Necessitate, qua potissimum ratione mortales ad socialem vitam compelluntur, ut simul juncti hostium & ferarum incursum depellant, atque ærumnas mortalitatis sustineant. Ecclesiast. cap. 4. vers. 10. Ibi: Si unus ceciderit, ab alio fulciatur. Va soli, qui cum ceciderit, non habet sublevantem se. Et inferius, vers. 12. sic: Et si quisquam prævaluerit contra unum duo resistunt. Funiculus triplex difficile rumpitur. Observat Mastrill. de Magistrat. præl. num. 5. Petr. Greg. lib. 1. cap. 1. n. 15. Navar. d. notab. 3. num. 94. Utilitate tandem, quam ex congregatione quisque participat. Eccles. d. cap. 4. vers. 9. Ibi: Melius est ergo duos esse simul quam unum, habent enim emolumentum societatis sue. Et vers. 11. sic: Et si dormierint duo, fovetur mutuo: unus quomodo calefacit? Sic Respublica definitur, ut sit communitas rerum, & vite ad bonè, ac commodius vivendum. Petr. Greg. d. cap. 1. num. 6. de quo latè Molin. de Just. tract. 2. disp. 22. num. 8.

Verf. Deinde illud constitutum est.

Sicut natura homines deducit ad civilem societatem, ut vitam bonaque tueantur, ita suadet in communitate constituendum rectorem cum suprema potestate cui universi cives subdantur, ut ipsa consistere valeat. Proverb. cap. 11. vers. 14. Ibi: Ubi non est gubernator, corrumpit populus. De Principis necessitate pluribus disserit Petr. Greg. lib. 3. cap. 1. Cevall. de Cognit. per viam violent. prælud. cap. 7. à num. 6. Navar. d. notab. 3. n. 107. Pat. Suar. sup. lib. 3. cap. 1. num. 4. cum seqq. Mastrill. ubi proxime, à num. 7. Sand. sup. d. cap. 1. Oportet tamen ad Reipublicæ salutem, ut Princeps præficiatur idoneus, alioqui illa corrumpet, ac si Rectore careret. Ecclesiast. cap. 10. vers. 3. Ibi: Rex incipiens perdet populum suum. Et Ecclesiast. c. 10. vers. 16. sic: Va tibi terra, cujus Rex puer est. Sic Deus minatur ruinam populo per Isaiam cap. 3. vers. 4. per hæc verba: Et dabo pueros Principes eorum, & effeminari

minari dominabuntur eis. Observat Pat. Suar. num. 4. Cevall. num. 11. Non tamen absolute necessarium censetur ad communitatis incolumitatem ac consistentiam (licet magis expediat, ut inferius apparebit, supremam potestatem penes unum Principem existere; sit est enim quod in corpore politico resideat apud Optimates, vel Magistratus, per quos exercetur, prout animadvertit Pat. Suar. numer. 5.

Verf. Hujus vero civilis societatis.

98 Cum suprema civilis potestas in ipso hominum cœtu consistat, ille Princeps erit legitimus ac Reipublicæ Rector, quem sibi populus constituerit, l. 1. de Constit. Princip. l. Quæ ratione 9. §. Ha quoque res, de acq. rer. dom. Pat. Suar. d. lib. 3. cap. 2. à num. 10. Mastrill. sup. à n. 31. Navar. d. notab. 3. num. 94. & 145. Petr. Greg. lib. 19. cap. 1. num. 8. & lib. 7. cap. 14. cum seqq. Quod procedit non solum in Principe, qui per electionem ad regimen exaltatur, sed etiam quoad illum, qui per successionem vocatur; nam & hic à communitate immediate potestatem nanciscitur, non ex novo consensu, sed pacto quondam cum primo Rege inito, à quo originem trahit, ut à Pelagio Hispaniarum Monarchæ. Ita Pat. Suar. d. cap. 2. n. 19. inferens non valere Regem ea potestate privare successorem; ipse enim nihil tribuit, sed populus confert, et si non liberè, propter contractam ab initio obligationem: de quo Pat. Suar. cap. 3. num. 2. & 4. Molin. de Just. & Jur. tract. 2. disp. 23. num. 9. & disp. 634. num. 2.

99 Adeo verum est, communitatis consensu legitimum Principatum constitui, ut tyrannidis vel injuste occupationis vitium purgetur, si populus in tyrannum, vel iniquum invasorem ultrò consentiat. Pat. Suar. d. cap. 2. num. 20. Navar. sup. notab. 3. num. 151.

100 Rarus aliquando legitimè com-

paratur Principatus, populo invito, veluti bello justo: imò sic quædam potestas magis absoluta censetur ad Naturalem 5. §. ult. de acqu. rer. dom. Pat. Suar. ubi proxime, Molin. disp. 23. num. 6. 7. & 17.

Ibi: Saullem equidem, ejusque posteros.

Sauli in Israelitis à Deo immediate supream potestatem fuisse concessam fatentur Navar. d. not. 3. n. 147. Mart. de Jurisdic. part. 1. cap. 17. numero 14. Molin. d. disp. 23. num. 17. & alii communiter. Verum Pat. Suar. d. lib. 3. cap. 3. num. 6. cum seqq. discretes adversus Angliæ Regem, singulariter ex sacro contextu contrarium deducit, scilicet personæ designationem ad regnum à Deo immediate provenisse, à populo autem collationem potestatis per consensum; placuit enim quoad hoc universali rerum cunctarum Domino jus suum illibatum communitati relinquere, ut voluntariè se Sauli subicerent, præsuppositâ divinâ præelectione. Sic enim Deuteron. cap. 17. vers. 15. habetur: Constituum super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: constitues enim, quoniam Dominus Deus tuus elegerit, &c. Et c. 18. vers. 36. sic: Duet te Dominus, & Regem tuum, quem constitueris super te. Verbum siquidem, Constituere, in sacris Litteris passim potestatem supremam tribuere significat. Ita Psalm. 44. vers. 17. patet, ibi: Constitues eos Principes super omnem terram. Et Exod. cap. 7. vers. 1. sic: Ecce constitui te Deum Pharaonis.

Scire oportet, quod Samuel ut 102 induceret populum ut in Saullem confentiret, media foritione notam fecit divinam voluntatem. Reg. 1. cap. 10. vers. 20. Petr. Gregor. lib. 7. cap. 14. num. 7.

Ibi:

Ibi : Ergo qualibet Respublica
distinguitur.

103 Frustrâ in Rebuspublicis resideret potestas, nisi constitueretur qui eam administraret, ut in simili inquit Consulatus in l. 21. §. Post originem, de origin. Juris. Ideo naturali ratione homines sociali vinculo devincti impelluntur ad præficiendum Principem, Optimates, vel Magistratus communitati, juxta gubernii speciem, quæ magis sibi placuerit. Vide præmissa nuper, num. 94. 97. ac ibi laudatos, necnon per Barbosa in collectan. ad cap. in apicibus, 7. quæst. 1.

104 Qua ratione, & attentò naturali jure, si Princeps Respublicæ sibi subditæ Magistratum præponere omiserit, licet communitati (et si aliâ prohibeatur) interim Judicem constituere ac Rectorem, ut docet D. Covar. infra, cap. 4. num. 3. ubi latius agendum.

105 Ita necesse est, quod communitas superiori subditæ potestati, ut nec Princeps, nec libera Respublica valeat vel unum civem ab ea subjectione prorsus eximere, naturali enim opponitur rationi, ac bono publico, quod aliquis de communitate sit, & quod eximatur à suprema jurisdictione, quæ in ea, aut in Principe reperitur. Navar. dist. not. 3. num. 119. & 166.

Ad Num. 3.

106 Romanus Populus ab Urbe condita sub Monarchico regimine floruit 244. annis : deinceps Tarquinio pulso, se supremæ potestati restituit, quam Consulibus, aliisque Magistratibus exercendam mandavit usque ad annum septingentesimum vigesimum nonum, quo imperium suum ac potestatem in Augustum transfudit, eo ac Norbano

Consulibus ; atque ita Respublica illa annos 485. libertate petita est, ut D. Covarruv. inferius insinuat. Verum enim verò nihil certi statui potest ob varietatem computationis temporum. Joannes siquidem Gerundenfis Episcopus Paralipomen. Hispaniar. lib. 10. cap. 1. scribit ex Paulo Orosio, eadem die Augustum Romæ Imperatorem salutatum, quâ Magi in Bethlehem Christum Dominum infantem adoraverunt.

107 Est questionis, quomodo Romanus populus suam Cæsari contulerit potestatem ? Videtur nonnullis per communicationem duntaxat collata. Sic Duaren. comment. lib. 1. tit. de consue. princip. cap. 1. Joan. Orosio, in l. 1. numero 30. ff. cod. ubi refert alios. Oppositum, nempe populum omnino se suprema abdicasse potestate, tenet Accurs. in dist. l. 1. cui accedunt Anton. Fab. in ration. ad dist. leg. 1. ad fin. Bachovius in §. Sed & quod Principi, numero 2. Institut. de jure natur. ubi adversarios latè refutat. Antuñez de donat. Regum. part. 2. lib. 1. cap. 8. num. 1. & hæc omnium ferè communis est sententia, quæ postea eum priori in concordiam reduci, si asseratur Respublica in actu prorsus suprema jurisdictione destituta, non sic in habitu ; quoniam Respublica Principi subdita, quoties aliter consistere, & conservari nequit, potestate quam transfudit, ad sui tutamen uti non prohibetur, quod jus nunquam creditur sibi auferre ; imò nec volens posset, cujus exemplum habeatur supr. numero 105. de Recloris creatione. Similiter deficiente legitimo successore ex regia progenie, suprema potestas ad populum devolvitur. Molin. de justit. & jur. tract. 5. disp. 3. num. 2. Idem contingit si Princeps non servatis conditionibus, quibus imperium concessum est, potestate abutatur, quia Respublica naturali jure se tueri posset. Pat. Molin. supr. tract. 2. disp. 13. num. 10. Suprà tradita distinctio

distinctio actualis & habitualis potestatis, est Cardin. Bellarmini, quam in Regem Angliæ sustinet Pat. Suar. d. lib. 3. cap. 3. num. 3. consentit Navar. d. notab. 3. num. 10. cum seq. & num. 119.

110 Non tamen licebit communitati subdite supremam usurpare potestatem, prætextu ineptitudinis, aut tyrannicæ gubernationis privando Regem Principatu, aut eum interficiendo, ut multas probat Petr. Greg. de Repub. lib. 24. cap. 5. à num. 17. & cap. 7. num. 7. ac n. 14. ex Livio inquit, subditum populum contra Regem etiam tyrannice se gerentem magis secutum, quam gladium esse sumpturum.

111 Pat. Suar. d. lib. 3. cap. 2. num. 12. singulariter observat, legem Regiam, quæ à populo Romano lata dicitur, non vim legis habere, sed pacti ; quia cum communitas ipsa se Augusto per illam subdidisset, nequivit se proprio legali præcepto astringere, argumento legis Si quis in principio 22. de legat. 3. debet enim reperiri pones Legislatorem publicæ auctoritatis præcipiendi, Pat. Suar. de legib. lib. 1. cap. 8. num. 3. quam nemo in scriptum obtinet, & naturaliter implicat. Pactio autem se quisque astringere regulariter non prohibetur, l. Si cur 5. §. de oblig. & act. At Anton. Fab. in ration. ad l. ff. de consue. princip. ad fin. satisfaciit asserens, populum per eam legem Imperatori singulos de communitate subjecisse, ac per consequens se abdicare à potestate quam in illis habebat. Obstat tamen quod Imperator non solum potestate fungitur vi legis illius in privatis, sed etiam in universam communitatem, quam potest jure suo plere. Molin. d. disp. 23. num. 8.

Ibi : Mors autem erat apud
Romanos.

112 Quæ populus Romanus ex consuetudine in legibus ferendis observaret, tradunt Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 6. cap. 23. Conman. comment. lib. 1. cap. 13. fuscè Rosin. de Antiquit. Rom. lib. 8. cap. 24. De comitiis, & eorum differentia videndus Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 3. Rosin. sup. lib. 6. per tot.

Ibi : Romulus enim populo
Romano.

113 Romulum reservasse populo Romano legum ferendarum per curias potestatem. D. de Patria Covar. Enuel.

rem constat ex lege Regia quidam, cujus hæc sunt verba : Populus Magistratus creavit, leges seiscendo, bella decernunt. Quam refert, ac comprobatur ex Halicarnasso Rosin. d. lib. 8. cap. 5. vers. De quinta. consentit Alciat. de offic. militari. num. 2. licet idem Rosinus adnotet, eam & alias leges Regias à Balduino in lucem editas, eruditus viris, præsertim Cujacio suspectas, ac commentitias videri Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 23. allevoratur, Romulum, ac subsequentes Reges Romanis leges tulisse, consilio Senatu, absque populi assensu ; usumque rogandarum per comitia legum post ejectos Reges fuisse introductum, quod expressum legitur in l. 2. §. 1. ff. de orig. jur. & ita leges quasdam & ipse curias ad populum tulit ; tulerunt & sequentes Reges. Quas leges curias Consulatus vocat, non quia per curias, sed quoniam ad eas fuere latae, ut Alex. ab Alex. animadvertit. Suadet hæc opinio ex decemviri constitutione, quæ ita habet, Jussum populi, & suffragia sunt : quodcumque postremum iustum, jus, ratumque esto. Quæ extat apud Ruyard. ad leg. XII. Tab. l. 1. ac Rosin. lib. 8. cap. fin. vers. Eius leges. Tandem ea roboratur ratione, nam si sub Regibus leges populus conderet, illis exactis, in viridi observantia persistenterent : sed quia à Regibus editæ, in odium ipsorum lege Tribunitia abrogari placuit, d. l. 2. §. Exactis. Accedit Rosin. d. lib. 8. cap. ult. in princ.

Ibi : Atque ex hoc quidem in usu
erant.

114 Romulus à Respublicæ primordiis universum populum in triplicem tribum digessit, quarum singula curias decem compledebantur. Deinde Tullius Hostilius classes quinque constituit ex civibus intra urbem incolentibus, quæ cuncta ex centum nonaginta duabus centuriis constabant in æquali numero inter eandem classes distributis. Lapsu autem temporis, tribuum incremente frequentia, triginta quinque recensabantur. De his Rosin. lib. 6. cap. 2. 8. & 15. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 17. ubi alios memorat Tiraquel. D. Covar. variat. lib. 4. cap. 1. Jul. Lator. elucubr. tit. 1.

115 Sciendum est, Comitia curiata, centuriata, & tributa sub idem tempus in usu fuisse apud Romanos, sed pro negotiorum qualitate cives per curias, centurias, vel tribus solebant congregari, D. diver

diversoque ordine, modo, ac loco peragebatur concursus, ut latè ac distinctè exponit Rosin. lib. 6. per tot. & lib. 8. cap. 3.

Ibi: *Hæc verò lex Regia.*

116 Hæc minimè conveniunt legi 1. de consuet. Princip. & §. sed & quod Principi. Inst. de jur. natur. gent. & civ. Quid ea lege Regia contineretur, & qua forma imperium in Augustum transfret, latè illud videtur per eam constitutum, ut Imperator legibus solutus haberetur, Ant. Fab. in ration. ad l. princeps, ff. de legib. Bachov. in §. sed & quod Principi. Inst. de jur. natur. antea enim Reges pariter ac privati legibus tenebantur, Ant. Fab. ibidem, Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 23. in prime.

Ibi: *Cùm autem Augustus à Populo.*

117 Verum est, nonnullas leges tribunitia auctoritate deletas, in duodecim Tabulis usui fuisse restitutas. Cujac. in d. l. 2. §. exacto, verb. omnes, Rosin. laudaris Halicarnassæ, & Scaligero, d. lib. 8. cap. 5. in fin.

Ibi: *Ego verò est nequaquam.*

118 Ita sentiunt communiter Interpretes in d. l. 1. & in d. §. sed & quod Principi. Nec obstat quod vocetur lex Regia, cum nec a Rege, nec de regali potestate lata, quia hæc nova constitutio veteris legis regie nomen servavit, eo quod in utraque de summa potestate Principis decidatur: & quemadmodum subrogatum naturam sapit ejus, cujus loco subrogatur, l. si ex legati causa 23. cum vulgatis, ff. de verb. oblig. sic & nomen sortiri solet. Unde testamenta tabulas appellamus, tit. de his, que ante apert. tabul. ac passim apud Consultos, quoniam olim ultima elogia tabulis consueverant scribi, quamquam earum usus aboleretur. Sic nuptiam uxorem dicimus, estis unctio in usu non sit, à qua uxoris nomen derivatur.

Ibi: *Addit & Dion. lib. 53.*

119 Hic annus septingentesimus vigesimus nonus fuit ab Urbe condita, ex Antonio Contio in Enst. Consular. quo Augustus in Imperatorem elatus die sextæ

decima Aprilis, Rosin. lib. 4. cap. 4. sub mense April. quicquid ex Orosto supra tradidimus, num. 108.

Ibi: *Ipsè quidem Augustus.*

Hæc extant apud Alciat. de offic. militar. à num. 8. Dicitur est per allusionem Augustus ab augenda Republica. Alciat. lib. 9. parerg. cap. 21. in fin. sed à populo ita vocabatur, quod natura hominibus acceptior foret ac venerabilior. Petr. Greg. de Repub. lib. 6. cap. 10. num. 8. ideo post obitum inter Deos meruit recenserì, ac consecrari. Rosin. lib. 8. c. 18. ubi de forma consecrationis.

Ibi: *Imperatores consuevisse.*

121 Adde Rosin. lib. 3. cap. 22. vers. Decennales, & vers. Vicennalis, Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22. & ibi Tiraquel. Fuerunt & Augustales ludii in Augusti honorem instituti. Rosin. sup. cap. 20. in fin. De multiplici ladorum hujusmodi differentia, & quomodo celebrari solebant, plura videas apud Rosin. d. lib. 5. per tot. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 19.

Ad Num. 4.

122 Ad Principatum in Republica libera nanciscendum legitimus est titulus ipsius communitatis consensus, sive intercedat immediatè per universi populi suffragia, sive per Optimates, quibus expressim, vel tacitè ex consuetudine jus Principis constituendi communitas concessit. Priori modo Romanorum Reges creati sunt ad Tarquinium usque Superbum exclusivè. Petr. Greg. lib. 7. cap. 15. num. 2. Rosin. lib. 6. cap. 3. vers. De Regibus. Similiter Pelagius, necnon Garthas Semenus Navarra Rex. Marian. lib. 7. cap. 1. & lib. 8. cap. 1. Posteriori Gothorum Reges, ut supra sæpè inculcatur, atque Peronorum Magnates deligebantur. Petr. Greg. d. cap. 15. n. 13. & n. 14. ait seclusis ambitus eladibus, ac periculis, optimum esse medium ut Princeps Reipublice idoneus preficiatur. Sed & alias multifariam iuste suprema potestas comparatur, velut jure sanguinis, vel hereditario, pretio, sorte, contractu, bello, de quibus sigillatim Petr. Greg. lib. 7. cap. 4. cum seqq. Pat. Suar. de defens. Fid. lib. 3. cap. 2. num. 19.

Ibi:

Ibi: *Tamest non negaverim olim Romæ.*

124 Consules centuriatis Comitibus per suffragia delegabantur Kalendis Januarii cujusque anni. Rosin. de Antiquitat. Roman. lib. 4. cap. 5. vers. De Consulibus, de quibus plura tradidit Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 3. Si quis ex Consulibus intra annum, dum munere suo fungebatur, decederet, aut alias amoveretur, solebat alter socium substituere, ut de Bruto, & Valerio testatur Livius decad. 1. lib. 2. cap. 12. quamquam per populum subrogationem istam fieri asserat. Alex. ab Alex.

Vers. *Reges verò & Principes.*

125 Principatus exordium à communi mortalium parente Adamo provenit, cujus posteri temporis lapsu sub perfecta communitate congregati, naturali ratione monente sibi Reges constituere. Pat. Suar. de defens. Fid. lib. 3. cap. 2. numer. 19. Petr. Gregor. de Repub. lib. 19. cap. 1. numero 7. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 22. à num. 1.

Vers. *Posterior conclusionis pars.*

126 Sic in Hispania moribus obtinuit à Pelagio Rege, ut jure sanguinis successio Principatus deferretur, ut constat ex præmissis supra, num. 43. quod postea stabilitum in l. 2. titulo 13. part. 2. ubi Gregor. Lopez. Gothi Reges Hispaniarum suffragiis Prælatorum, ac Magnatum ad solium vocabantur, de quibus antea ex num. 6. At nonnulli filios ad Regiæ dignitatis societatem exaltarunt, qui ita absque electionis discrimine parentibus successerunt, ut Richaredus Leovigildo, Richimirus Suintilæ, & alii. Marian. lib. 7. ex cap. 3. in fin. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 1. à num. 14. qui addit, eos Reges ad constituendos filios

D. de Faria Covar. Enuel.

Principatus socios consentum à Prælati ac Proceribus postulasse: quod sanè apud Historicos minimè refertur, quos legerimus.

Vers. *Verum Aristoteles.*

127 An magis expediat Rebuspublicis successione, vel electione summam potestatem deferri, frequenter controversi solet. Et magis receptum habetur, quod tutius, ac utilius est, ut sanguinis jure in Regno succedatur, de quo latè Petr. Gregor. lib. 7. cap. 4. 6. & 15.

Ad Num. 5.

128 Regimen Rerumpublicarum triplex agnoscitur. Si per unicum Principem suprema potestas exerceatur, dicitur Monarchia: si per plures, velut Optimates, aut Senatores, Aristocratia: si per ipsam communitatem, Democratia. Petr. Greg. de Repub. lib. 5. cap. 1. num. 2. & Synagmat. lib. 47. cap. 15. num. 22. Pat. Suar. d. lib. 3. cap. 2. num. 7. & 8. Aymar. Riball. Hist. Jur. Civ. lib. 1. num. 2. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 23. num. 1. Navar. in cap. Novis, notab. 3. num. 167. de judic. Sander. de jurib. Monarch. Eccles. cap. 1. ubi quod hæc gubernii species solent degenerare, ac perverti, Monarchia in tyrannidem, Aristocratia in factiones, Democratia in plebeium furorem ac tumultum. Ex illis Monarchia magis ad publicam utilitatem probatur. Petr. Greg. de Repub. lib. 7. cap. 3. per tot. & Synagmat. d. cap. 15. à num. 24. Simanch. de Catholic. Instit. tit. 45. num. 9. Molin. sup. num. 14. Navar. num. 168. Sander. latissime lib. 3. ex cap. 3. Pined. Atonarch. Eccles. cap. 1. à §. 4. Homet. liad. lib. 2.

Non bona multorum ditio, Rex imperet unus.

Addit præterea Tiraquel. de primogen. quest. 4. ex num. 12. & plures, quos cumulat Barbosa in collect. ad cap. in apibus, num. 3. 7. quest. 1. Sicut autem Monarchia optima est Reipublice administratio, ita Democratia pessima. Pat. Suar. ex Aristotele d. cap. 2. num. 8. Adde legem 1. legem 7. tit. 1. part. 14. & ibi Greg. Lop.

D. 2. Vers.

Verf. *Aegyptij primò omnium.*

129 Ad annum centesimum trigefimum primum, ab orbis per diluvium interi-
riti, Cham genitoris Noë juffu ad
regionem incolendam profectus, pri-
ma *Aegyptiacæ* Monarchiæ funda-
menta jeciffe fertur, cujus coarctan-
tum fuit *Babylonicum Imperium*:
at jam præcellerat viginti quatuor an-
nos Principatus, quem Noë in Italia
instituit, *Aegyptii* Dynaftiam, mo-
narchiam fuam dixerunt: ea mundi
plaga pro temporum varietate diver-
fis nominibus vocatur, *Aegyptus* ab
Agypto Ramalle Danaï fratre; *Ofti-
riana* ab *Oftiri*: quod profequitur *Pi-
ned.* *sup. lib. 1. cap. 23. §. 1. & 3.* Si-
militer & ipsa *Reipublica Aegyptio-
rum* administratio læpe fuit murata,
Petr. Gregor. de Repub. lib. 20. cap. 1.
num. 4. & 5.

Ibi: *Hoc equidem nomine illi
appellabantur.*

130 Pharaon, idest *ferox*, ex *D. Hiero-
nymo*: hoc nomine *Aegyptii* Reges
quondam insigniti solebant, quod
una cum fuprema dignitate fortie-
bantur, & hoc viguit ad Principa-
tum ufque *Ptolemæi Lagi*, qui ob-
res egregiè patrias sic fuit acceptus
fuis, ut qui eidem fucceffere, ipsius
nomine decorarentur, priftino Pha-
raonis abolito. De his *Alex. ab Alex.*
lib. 1. cap. 2. Ioseph. Antiquit. lib. 8.

Ad Num. 6.

131 Supremam potestatem à Deo Re-
gibus fuiffe collatam, multiplici ra-
tione verum est, ut observat *Pater*
*Suar. de defenf. Fid. lib. 3. cap. 3. nu-
mero 12* idè eam conclusionem cun-
cti uniformiter complectuntur, ut *Ce-
vall. de cognit. per viam viol. in pro-
am. cap. 7. ex num. 17.* *Petr. Gregor.*
sup. lib. 7. cap. 1. num. 3. ubi ampliat
quoad improbos Principes, *Maltril.*
lib. 1. cap. 1. num. 20. *Gregor. Lop.*
in l. 5. gloss. 1. tit. 1. part. 2. *Molin.*
de just. & jur. tract. 2. disp. 26. num. 4.

Navar. d. notab. 3. numero 147. *Pat.*
Suar. lib. 3. cap. 1. num. 6. ubi pluri-
bus sacre Scripturæ comprobatur testi-
monis, afferens de fide esse, absolu-
tè loquendo. Adde legem 1. & 4.
tit. 1. part. 2. & in proem. l. 3. tit. 8.
lib. 8. Recopil. l. 1. Cod. de vet. jur.
encl.

Ibi: *Hec tamen intelligenda
sunt.*

Licet summa politica potestas à
Deo procedat mediate, Principibus
confertur ab ipso per communitatis
voluntatem, quam divinitus sibi tri-
butam immediate in delectum Mo-
narchiam transfert, *Navar. d. notab. 3.*
num. 147. *Molin. sup. disp. 21. num. 14.*
& alii apud *Pat. Suar. d. lib. 3. c. 2. cum
seq. qui cap. 2. num. 10.* plures cum
D. Covarruv. hic recenfer, hæcque
sententiam adversus Angliæ Regem
eximie suo more propugnat, quic-
quid *Salgad. de Reg. protech. part. 1.*
cap. 1. præfud. 3. opinetur asseverans,
aliis laudatis, Reges à Deo imme-
diate, à populo mediate capere po-
testatem, Verum magis urget *lex 3.*
*tit. 8. lib. 8. Recopil. l. 1. Ca. ran gran-
de es poder del Rey, que todas las
cosas, y todos los derechos tiene so-
bresi: y el su poder no lo ha de los
hombres, mas de Dios, cuyo lugar
tiene en las cosas temporales.*

Hic dumtaxat agi verosimile est,
penfio per *D. Covarr. & alios* huc-
usque traditis: at excogitabam in-
terpretationem, quæ Regis *Alfon-
si XI.* ejus constitutionis condito-
ris, sententia possit inoffenso pede
procedere, restricta tamen ad nostros
Hispaniarum Monarchas, de qui-
bus ibi duntaxat agi verosimile est,
necon ad alios, in quibus eadem
specialitatis ratio veretur. Ideo e-
nim dicitur, Reges à populo im-
mediate recipere potestatem, quo-
niam ea prius residet à Deo imme-
diate penes communitatem, quæ ip-
sam in Principem consensu communi
civium transfert, ut post *D. Covarr.*
docent *P. Suar. dict. lib. 3. cap. 2. à
num. 5. ad 10.* & cæteri supra laudati.
Ut autem illa potestas in humano co-
etu consistat, opus est quod existat per-
fecta communitas, quæ perfectio ex
co.

eo oritur, quod homines ad societatem
civilem & politicam congregentur. Pro-
bat, *Pat. Suar. de legib. lib. 3. cap. 2. num. 4.*
& *cap. 3. num. 6.* Cum verò *Pelagius* ad
causam *Majestatis Asturum* suffragiis
ascendit, nullatenus eorum cæcus eam
perfectionem obeinebat; non enim con-
venerant, ut politice in communitate
viverent, aut novam *Republicam* con-
stituerent; sed præ timore dispersi, à
Pelagio ad bellum invitati, ut se tueri
possent, concurrere; non ad beatè, com-
modèque vivendum, ut constat ex *Hi-
storographis* supra cumulatis *num. 43.*
quod est finis societatis politica: sed
statim ac in Regem idem consensere,
perfecta est communitas, quia eo ipso
quod se uni capiti subdiderunt, unum
corpus cuncti constituere, *Molin. de
justis tract. 2. disp. 22. num. 9.* tuncque
necessario fuprema desiderabatur potestas,
quam cum communitas ex præmissis tri-
buere nequeat, quia ipsam non habet,
Deus illam immediate Regi *Pelagio*
confert, ut per eum velut jure primo-
genitura ad posterum deferretur. Ex
quibus deduci rectè poterit, *Pela-
gium*, cæterisque *Hispaniarum Reges*
ab eo progenitos, à populo ad Princi-
patum designatos, à Deo supremam po-
testatem fuisse adeptos, quemadmodum
in nova *Republica* contingit; nam sin-
guli se communitati subjiciunt, pote-
stas autem divino beneficio immediate
conceditur.

134 Scimus contra interpretationem istam
sentire *Victoriam*, quem *Molina* refert
ubi proximi, inquit enim, quod si ho-
mines congregari contingeret, non ad
civilem ineundam societatem, sed ad
finem diversum, & tunc Regem sibi de-
ligerent, hic ab hominum coetu imme-
diate, non à Deo caperet potestatem.
Hæc equidem non probantur, tan-
ti *Doctoris* auctoritate, quia communitas an-
tequam Principem elegerit, cum im-
perfecta foret, nullam potuit habere
potestatem, ut ipsam transferret, quod
ex præmissis liquet; nec aliquis plus
transferre valet, quam ipse habet, *Nemo
plus 54. de reg. jur. & est vulgare
axioma. Nemo dat quod non habet:*
quod exornat *Barbosa axiom. 64. num. 1.*
Cum enim sub idemnet tempus, & con-
sensus populi ad civilem societatem, &
electio *Pelagii* in Regem concurreret,
nec momentum fuit, quo communitas
perfecta, ut libera supremam potestatem
adipisceretur, patet *Pelagium* supre-

nam jurisdictionem à communitate
non accepisse. Alio modo potest com-
munitas Regi supremam tribuere pote-
statem scilicet per consensum partium,
quod illa producatur, quatenus singuli
homines subjiciuntur uni Principis
dominationi, & imperio, Verum idem
Victoria & reliqui omnes, qui sentiunt
in *Republica libera* consistere supre-
mam potestatem à Deo immediate con-
cessam, præcisè fatentur, consensum
partium communitatis non valere ca-
lem tribuere potestatem, alioqui opus
non esset, ut divinitus conferretur, si
ex communi hominum se subjicien-
tium voluntate possent resultare; quia
singuli dum volunt societatem politi-
cam contrahere, se *Reipublicæ*, instar
membrorum capiti, subdant; & nihil-
ominus summam jurisdictionem cor-
pori politico nequaquam præstare, jux-
ta communem veramque opinionem,
possunt. Igitur eodem modo, cum nec
populus, nec partes ejus *Pelagio* Re-
giam, ac supremam contulerint pote-
statem necessario fatendum à Deo im-
mediate fluxisse, hominibus personam
per suffragia designantibus. Sic non
immeritò *Legislator Alfonso* dicere
poguit, suam, ac cæterorum *Hispaniæ*
Regum à *Pelagio* descendentium po-
testatem non ab hominibus, sed à Deo
procedere.

Ad Num. 7.

Obiter *sup. num. 126.* observavimus, 135
Gothos Hispaniæ Reges ad *Roderi-
cum* usque per electionem solum ac-
cendisse, quod extra dubium est apud
omnes, de quo testatur, adductis *To-
letanis Synodis*, ac legibus *del Fuero
Juzgo*, *Molin. de primogen. lib. 1. cap. 2.*
n. 11. *Gutierrez. practice. lib. 3. q. 13. n. 39.*
Robles de Saleced. de represent. lib. 3.
cap. 16. num. 1. *Molin. de just. tract. 2. disp.*
put. 576. n. 3. *Garc. de expens. cap. 16.*
n. 17. & contestes sunt *Historici* con-
gesti *sup. ex n. 6.*

Ibi: *Sed & posterior pars.*

Post Arabum invasionem, & *Pela-
gium* in *Monarchiam exaltatum*, anti-
quato jure suffragii, quod penes pro-
ceres residebat, *Hispaniarum* dominium
successione deseri cepit, ut ex serie
Historiarum facile deprehenditur, &
notant *Cevall. de cognit. per viam viol.*
D 3 gloss.

gloss. 18. num. 13. & omnes nuperrimè laudati, ex quibus Garcia ex Luca Tudentis transcriptum expendit Gothorum legem sub Pelagio latam, quæ cavebatur, quod si Rex Catholicus foret, filii ejus ordine primogeni succederent, ac masculorum defectu filia vocarentur: quod si Rex omnino decederet absque liberis, ad Optimates jus suffragii devolveretur, ut Principem constituerent: quam refert Palac. Rub. in rubric. de donat. int. §. 69. n. 26. Molin. d. cap. 2. n. 12. vers. Quavis autem, ubi de fide talis statuti ambigit, quia in exemplaribus Lucae Tudentis illam legem nunquam invenisset: ac in additionibus ad d. cap. 2. ait D. Covar. vium illi codicem præfati Historiographi exhibuisse veterem, quo eadem lex continebatur, adjecta conditione, quod filia in Regno succedens ex consilio Magnatum viro ex nobilissimis nuberet.

Ibi: Nos item in hujus capituli conclusione.

137 Ubi Principatus per successionem defertur jure sanguinis, primogenito in solidum cedit, cum ex sui natura divisionem non patiatur, l. 2. tit. 1. §. p. 2. Idem de dignitatibus inferioribus ac primogeniis probat Molin. de primog. lib. 1. cap. 11. Abulen. in lib. 2. Paralipom. quest. 27. 28. Petr. Greg. de Repub. lib. 7. cap. 5. n. 6. & per tot. Molin. d. disp. 576. num. 5. Peregrin. cons. univ. de success. in Reg. dignit. num. 9. & de jur. fise. lib. 1. tit. 2. num. 49.

138 Si quis privatus filium suscipiat, ac Rex constitutus alios procreaverit, quoad regni successionem major natus præponendus erit. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 10. tit. 1. §. p. 2. Tiraquel. de jur. primogenit. quest. 51. num. 27. Ant. Gom. in l. 40. Taur. num. 67. Molin. de primog. lib. 3. cap. 1. num. 3. Solorz. de jur. Indiar. lib. 2. c. 17. num. 61. Molin. de just. tract. 2. disp. 624. num. 1. ubi quod ita moribus est receptum, Peregr. sup. num. 29.

139 Evenit ut primogenitus incapax ad regnum omnino reperitur, & queri solet an eo remoto junior frater admitti debeat? De quo Molin. de primog. lib. 1. cap. 13. n. 7. Petr. Greg. sup. lib. 7. cap. 6. Pat. Molin. sup. disp. 620. cum seqq. Ant. Gom. n. 69. Tiraq. quest. 23. Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 17. Solorz. cap. 17. num. 81. & communiter distinguitur ita, Si ineptitudo est à nativitate, acque in-

capax filium idoneum habet, ipse parenti subrogatur, alioqui frater succedit. Si vero impedimentum ex accidenti superveniat, curator Regi dabitur.

Quid de geminis, si non appareat quis prior in lucem prodierit? Variè admodum sentiant Interpretes, & plerisque placet, utrumque pro indiviso regno dominaturum: alii pulchriorem, aut robustiorem præferunt: alii electionem parenti, Optimatibus, vel populo tribuunt: alii denique fori committendum arbitrantur, de quo Tiraquel. sup. q. 17. Ant. Gom. num. 68. Molin. de primog. lib. 3. cap. 1. ex num. 19. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 3. tit. 3. part. 7. Pat. Molin. disp. 624. num. 3. Sed ea questio apud nos decisa videtur, l. 2. tit. 3. §. p. 7. quæ prima opinio expressim comprobatur.

Ad Num. 8.

De feminarum in Principatu successione assatim Petr. Gregor. de Republ. lib. 7. cap. 11. Tiraq. de jur. primog. q. 10. ubi recenset Regna, in quibus femine admittantur ad thronum, Salicæ legis, quæ apud Gallos femineum sexum à successione supremi regiminis excludit, nominare Petr. Greg. in calet. d. cap. 11. Marian. de reb. Hisp. lib. 15. cap. 15. Joan. Ferrald. de jurib. & privileg. Reg. Franc. n. 44. Molin. de primog. lib. 3. cap. 4. n. 27. Pat. Mol. de just. tract. 2. disp. 23. num. 4. Peregr. de jur. fise. lib. 1. tit. 2. num. 49. quæ constitutione masculi etiam ex feminis remouentur, Petr. Gregor. d. lib. 7. cap. 16. num. 9. qui eam tenetur adversus nonnullos opinantes eam barbaricè plenam, ac consuetam recens à junioribus, non sub Pharamundo latam: quod notat Marian. sup. Exclusionem feminarum ex lege Salicæ, everto Longobardorum Principatu, Carolus Magnus in Italia decrevit observari. Theat. vitæ hum. lit. L. pag. 57. & 71. ex Sigonio de Regno Ital. lib. 4.

Ibi: Ex quibus ipse censet.

Unde præfata lex Salicæ nuncupetur, non constat: tamen verosimile à Salicis conditoribus ita dictam esse. Salici enim sunt Germanicæ populi in ea regione, quæ Franconia vocatur, cæus incolæ & Franci, & Salici dicuntur à fluvio Sala provinciam fecundante, Hi sub Pharamundo Rege, Gallorum quos propulsarunt, sedes usurpantes, nomen Franciæ

Franciæ comparata ditioni indiderunt. Videantur Marian. de reb. Hisp. lib. 5. cap. 1. Alcham. in Tacit. Alciat. disputation. lib. 2. cap. 22. Theat. vitæ hum. ubi proximè.

Ad Num. 9.

143 Suprema potestas, omnisque jurisdicção temporalis in Castellana Republica penes Regem residet, à quo velut originario fonte in inferiores Proceres, aut Magistratus transfunditur, l. 1. l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 7. tit. 1. p. 2. Pat. Molin. sup. tract. 5. disp. 3. num. 2. Bobad. polit. lib. 1. cap. 2. num. 19. & lib. 2. cap. 16. n. 73. Maltril. de Magistr. lib. 1. cap. 4. n. 14. Amat. resol. 65. n. 32. Marienz. in l. 1. gloss. 21. num. 2. tit. 10. lib. 5. Recop. Salgad. de reg. proteç. part. 1. cap. 1. præjud. 3. num. 114. Barbosa in collectan. ad cap. 1. num. 3. de consuet. in 6. Azeved. in l. 9. num. 2. tit. 9. lib. 3. Recop. & l. 1. n. 16. tit. 1. lib. 4. Antuñez. cum multis de donat. Reg. part. 2. lib. 1. cap. 8. n. 6. cum seqq. Mart. de jurisd. part. 1. cap. 25. n. 103. Quæ quidem potestas est omnino absoluta, non ut apud alios Principes reperitur, quibusdam partibus, & conditionibus ab origine Principatus coarctata, quibus stare præcisè tenentur, maxime quociens, sicut moris est, jurijurandi religione observantiam spondent. Pat. Suar. de defens. Fid. lib. 3. cap. 2. n. 18. & cap. 3. n. 4. Petr. Greg. sup. lib. 7. cap. 19. n. 7. Molin. ubi proximè, & tract. 2. disput. 23. ex num. 6.

Ibi: Primum ex eo deducitur.

144 Quoniam Rex habet de jure suam intentionem fundatam, ut in sua ditione nullus jurisdictionem, nisi ab eo concessam exerceat, potest compellere quemvis, sive Ecclesiasticum, sive laicum, qui in quasi possessione sit usus jurisdictionis, ut legitimam titulum exhibeat, aut probeat, alioqui eo jure privabitur, l. 2. §. 7. tit. 1. lib. 4. §. 9. tit. 10. lib. 5. Recop. Gregor. Lop. in l. 9. gloss. 9. tit. 4. p. 5. ubi Hermos. n. 62. Pat. Mol. d. disp. 3. n. 4. & tract. 2. disp. 75. num. 10. Valasc. de jur. emphiteut. q. 8. n. 20. cum seqq. Bobad. cum pluribus d. cap. 16. n. 92. Azev. in l. 1. n. 10. tit. 1. lib. 4. Recop. Luc. de Penna in l. 2. c. de fund. limitroph. Maltril. sup. lib. 3. cap. 2. ex num. 1. Marienz. ubi nuper, n. 8. & gloss. 11. n. 3. ubi

quod non restituitur spoliatus, nisi prius de titulo constet. Avil. in cap. Prat. ex n. 18. Annu. sup. part. 3. cap. 45. num. 21. 22. Hoc quod de tituli exhibitione asserimus speciale est in Rege, nam quoad privatos, possessor ad id non tenetur. Observant Greg. Lop. Bobadil. & alii.

Ex eo autem quod in suprema potestate Regis, velut in sua origine tota regni includitur jurisdicção, provenit ut in villis, & oppidis Procerum idem valeat per suos Magistratus, seu Judices in prima instantia de causis emergentibus cognoscere: quod tamen non est in praxi, nisi præcedat Dominorum omisso, vel ex alia rationabili occasione, alias adversus equitatem & rationem operabitur, l. 22. tit. 1. §. p. 2. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 23. p. 3. Bobad. d. cap. 16. n. 89. Marienz. in l. 1. gloss. 21. tit. 10. lib. 5. Recop. quod non jure devoluto procedit, sed ex amplitudine regis potestatis, quæ omnes inferiorum jurisdictiones eminenter complectitur, nec illa se abdicare omnino censetur Princeps, quanvis oppidum cum mero & mixto imperio in subditos transferat, d. l. 18. Part. Quando legitime Princeps valeat in terris Barroam jurisdictionem exercere, plene docuit Maltril. lib. 4. cap. 16. ex n. 42.

Vers. Secundo him: apparet.

Jurisdicção temporalis etiam cum merito & mixto imperio in Hispania per inferiores naturales Ecclesiasticos, vel Laicos privilegio Regis, aut legitima præscriptione comparatur, l. 4. & 5. tit. 3. lib. 1. l. 2. l. 7. tit. 4. lib. 4. l. 1. tit. 1. §. eod. lib. Recop. l. 6. tit. 29. p. 3. Marienz. in l. 1. gloss. 19. tit. 10. lib. 5. Recop. Maltril. lib. 1. cap. 19. n. 40. Gutier. Practic. lib. 1. q. 84. cum seqq. Molin. de just. tract. 2. disp. 75. num. 14. Avend. de exec. mand. part. 1. cap. 4. ex n. 19. Greg. Lop. in d. l. 6. Part. gloss. 3. Barb. in collect. cap. inrefragabili, n. 6. de offic. Ordinar. late D. Covar. in cap. Possessor. part. 2. §. 3. à prime. de reg. jur. in 6. ubi quod & consuetudo jurisdictionem tribuit. Consentunt ex laudatis plures, Tusch. lit. I. conclus. 545.

Idem de regalibus dicendum, quæ similiter privilegio, præscriptione, sive consuetudine possunt comparari, excepta suprema potestate cognoscendi per querelam, vel appellationem, facultate eundem

audendi monetam proprio nomine, ferendi leges generaliter observandas, & committendi causas appellatione remota, & si quæ alia sunt, quæ à regia dignitate abdicari non solent, nec privilegio concedi; hæc enim nec præscriptione per inferiores queunt obtineri. Molin. d. disp. 75. num. 15. D. Covar. ubi proxime, §. 2. num. 10. 11. 12. Mastril, lib. 1. cap. 13. cum seqq. &c. 19. Antuñez cum pluribus de donat. Reg. part. 3. cap. 45. num. 24. Avil. in capit. Prator, cap. 1. verb. Nuestrus, num. 11. Bellug. in Spec. Princ. rub. 22. d. num. 10. Tondur. quæst. civil. cap. 25. d. n. 16. Alfar. de offic. fise. gloss. 20. d. num. 48.

148 Admonendi sumus, quoad præscriptionem desiderati immemorialis possessionis probationem quoties titulus non exhibetur, l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. D. Covar. d. §. 3. num. 3. Mastril. d. cap. 19. n. 40. Gutierrez, sup. quæst. 84. num. 3. Azeved. in l. 1. n. 2. tit. 15. lib. 4. Recop. Licet autem in hujusmodi præscriptione nec tituli exhibitione, nec allegatione opus sit, ut fert communis, ac docet D. Covar. sup. part. 2. §. 5. num. 2. vers. Tertia conclusio, Barbol. in collect. ad cap. 1. num. 10. de præscript. in 6. pluribus laudatis, & ibi probatur; tamen si edatur privilegii instrumentum vicio nullitatis laborans, non proderit longeva illa possessio, cessante legitimi tituli præsumptione, Mastril. d. cap. 19. num. 28. Mascard. de probat. concl. 137. 2. num. 63. Salgad. part. 3. cap. 10. num. 28. s. Forma probandi immemorialis traditur l. 1. tit. 7. lib. 5. Recop. quæ in præscriptione jurisdictionis adversus regiam observari jubetur l. tit. 15. lib. 4. Recop. de qua D. Covar. d. §. 3. ex num. 7. qui num. 4. meminit clausula ultime dicit legis. 1. quæ cavebatur, ut ad præscriptionem jurisdictionis in Principem quadraginta prodesset possessio: at in nova Hispaniarum legum compilatione nihil tale reperitur insertum, quod adverte ibi Matienz. gloss. 19. n. 5.

149 Cum autem titulus probatur, sufficit quadraginta annorum possessio; nam hæc illi conjuncta effectus immemorialis producit, cap. 1. de præscript. in 6. Unde si privilegium rite confectum expressim tribuat jurisdictionem, non eget possessionis adminiculo: sed si dubium emergat quoad verborum intellectum, tunc possessio quadragenaria juvabit, l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. ubi Matienz. gloss. 19. in princ. Azeved. ibidem, n. 33.

150 In questionibus circa jurisdictionem,

erli nomine Regis actio proponatur adversum Ecclesiasticos possidentes, cognitio ad Judices Regios spectat ex decreto Imperatoris Caroli V. in Ordinat. Vallisolei lib. 1. tit. 1. quod notatur in remissionib. tit. 3. lib. 1. Recop.

Ibi: Modò semper excepta apud Regem.

Inferior, sive Ecclesiasticus, sive Laicus, nullo modo ita temporalem jurisdictionem valeat adipisci, ut ab eo ad Regem per recursum non provocetur; hæc enim suprema potestas fide regie dignitati coheret, ut ab ipsa avelli nequaquam possit, nec per ipsius Principis expressam concessionem, l. 1. tit. 1. lib. 4. l. 1. tit. 15. lib. eod. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. l. 1. tit. 5. p. 2. l. 9. tit. 4. p. 5. Greg. Lop. in l. 2. 2. gloss. 12. tit. 13. p. 2. Pat. Mol. d. disp. 3. num. 3. Salg. sup. part. 1. cap. 2. num. 37. Mastril. lib. 1. cap. 19. num. 1. Gutierrez, d. lib. 1. quæst. 88. Matienz. in l. 1. gloss. 10. tit. 10. lib. 5. Recop. Azeved. in l. 1. n. 3. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. Bobad. lib. 2. cap. 16. num. 87. Ant. Gorn. in l. 4. o. Taari, num. 10. in fin. Petr. Greg. synagm. lib. 3. cap. 16. num. 6. ad fin. Hermol. in l. 9. gloss. 1. num. 64. tit. 4. p. 5. Antuñ. cum pluribus de donat. Reg. part. 2. lib. 1. cap. 8. §. 9. qui latissime probat, quidquid tenferit contra Menchac. illustr. cap. 8. n. 8.

Verf. Tertio deducitur.

Potest Rex privilegio concedere subditis jurisdictionem, merum, & mixtum imperium, l. 1. tit. 15. lib. 4. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. l. 1. tit. 1. p. 2. l. 6. tit. 29. p. 3. Mol. de just. tract. 2. disp. 3. num. 3. Antuñ. de donat. reg. part. 2. lib. 1. cap. 8. num. 17. & alii laudati sup. num. 148. & vide addita num. 149. Imò & regalia Princeps vassillis confert privilegio, excepta suprema jurisdictione, quam à se separare non valet, scilicet ne ad ipsum per querelam pateat aditus; hoc enim nullatenus concedere licet. Vide jura præalle-gata, Mastril. lib. 1. cap. 12. Antuñ. d. cap. 8. Avil. in capit. Prator. cap. 1. verb. Nuestrus, num. 3.

Ad Num. 10.

Plura, & varia usque ad extremum 153 capituli D. Covar. expendit, quæ tit. facillius percipi possint, per casus distinguere oportet cum Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 97.

Primus

Primus casus. Cùm Rex transfert castrum, cui jurisdictione est annexa, quia nulli civitati subicitur, quanquam de jurisdictione mentio nulla fiat, simplex concessa censetur. Est de jure communi receptissimum, Greg. Lop. in l. 68. gloss. 8. tit. 18. p. 3. Menoch. d. præf. 97. num. 1. Mastril. de Magistr. lib. 4. cap. 16. d. num. 7. Matienz. in l. 1. gloss. 1. num. 24. tit. 10. lib. 5. Recop. Gasp. Vallac. in l. Imperium, num. 5. i. de jurisd. omni. judic. Longovall. ibi, num. 104. Hermol. in l. 9. gloss. 1. n. 4. l. tit. 4. p. 5. Villalob. antinom. Jur. lit. 1. num. 26. Boer. decis. 50. num. 12. & alii apud eos. Contrarium nititur tueri Antuñ. de donat. Reg. part. 3. c. 44. d. num. 5. Tusch. lit. c. concl. 122. num. 38. & concl. 124. per tot. qui inter Principem & privatum donantem distinguit. De mero imperio vide infra, num. 163.

154 De jure nostro regio expressim stabilitur l. 1. ad fin. tit. 10. lib. 5. Recop. ne concessio per Regem oppido, aliqua jurisdictione censetur translatam, nisi specialiter de illa mentio fiat: cujus constitutionis oblitum hæc D. Covar. notat Matienz. ubi proxime, num. 26. ejus meminere Greg. Lop. d. gloss. 8. ad fin. & in l. 1. 2. gloss. 2. tit. 1. p. 2. ubi ampliat etiam si cum titulo Ducis, vel cujusque dignitatis oppidum concedatur. Bobad. lib. 2. cap. 16. num. 70. Gutierrez, præf. lib. 2. quæst. 131. Azeved. in d. l. 1. n. 34. Villalob. antin. jur. lit. 1. num. 261. Olan. concord. jur. lit. 1. num. 86.

155 An præfata lex similiter observanda sit in inferioribus Dominis villam, vel castrum alienantibus? Affirmat Gutierrez, negat Villalob. uterque ubi proxime. Negativa autem est verior; nam ea constitutione specialia quoad regias largitiones, & alienationes inducta percipiuntur, quæ ad privatos trahi non debent, sed standum juri communi, argumento legis præcipimus 32. C. de appellat. & quæ ibi Interpretes observant. Et quoad hæc legis conservanda jurisdictionis, ratio alia est in Principe, ac in subditi castrum alienantibus. Vide Greg. Lop. in l. 68. gloss. 8. tit. 18. p. 3.

Verf. Decima conclusio.

156 Secundus proponitur casus, cùm oppidum alienatum subest quoad jurisdictionem civitati alicui, tunc siquidem sub concessione oppidi Princeps nullam jurisdictionem etiam de jure communi comprehendere creditur Mastril. d. D. de Farin Covar. Enuel.

cap. 16. num. 9. Matienz. in d. l. 1. gloss. 3. l. num. 25. tit. 10. lib. 5. Recop. Menoch. de præf. lib. 3. præf. 97. num. 1. Gasp. Vallac. ubi sup. num. 54. Aleiat. in l. Imperium, num. 103. de jurisd. omni. judic. Antuñ. d. cap. 44. Hermol. ubi sup. num. 41. Villalob. sup. n. 263. Cancr. variat. part. 3. cap. 13. num. 27. & 28. & alii apud Menochium: quod de jure regio nequit in dubium revocari ex d. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop.

Verf. Primum etenim.

Quoad hujus versiculi exordium vide præmissa ex num. 155.

Ibi: At de mero imperio, concessa jurisdictione.

Tertius casus, cùm castrum, quod civitati subicitur, cum jurisdictione Princeps alienat, de quo quæstio est, num mixtum ac merum imperium concessum intelligatur. Haud pauci absque distinctione resolvunt affirmativè, quos congerit Antuñ. d. cap. 44. n. 13. Canc. sup. d. cap. 13. n. 153. Idem tenet D. Covar. de castro civitati annexo, licet subdubius, admonens quod attendantur privilegii verba. Sed & consuetudo, ac stylus concedentis maxime inspicendus, an sub nomine jurisdictionis in scriptis hujusmodi merum imperium complexi consueverit, argumento legis Labro 7. §. Servius fatetur, ibi: Sententiam ejus qui legaverit, aspici oportere, in quam rationem ea solitus sit referre. ff. de supellec. legat. Mastril. lib. 4. cap. 16. num. 26. ubi d. num. 16. fuse differit. Et cùm de voluntate Regis appareat, nihil obstat civitatis præjudicium; ipse enim in propria ditione, ut omnium jurisdictionum dominus, pro libito eas restringit, vel ampliat, Petr. Greg. de Repub. lib. 9. cap. 1. num. 35. Mastril. lib. 1. cap. 27. num. 4. Unde in Hispania frequenter oppida à civitatibus regali privilegio eximuntur. Bobad. lib. 5. cap. 10. in princ.

Verum eodem casu retento, quoties consuetudo Principis, vel alia specialitatis ratio non concurrat, merum non censi concessum in civitatis detrimentum sentiunt cum aliis Menoch. d. præf. 97. num. 35. Mastril. sup. num. 22.

E Ibi.

Ibi: *Etenim si omnimodam.*

159 Si Rex tribuat oppidum cum omnimoda jurisdictione, aut alia clausula equivalenti, merum imperium conferre existimabatur, etsi illud civitati, vel villae subdatur, Menoch. n. 34. Vallase, sup. n. 35. Barb. absolute cum glossa in Clem. unic. num. 9. de for. compet. Adversantur tamen laudari per Maltrill. d. x. 16. n. 17. qui ex n. 20. vers. *Attamen glossa*, recusat ex quibus conjectari probeatur merum imperium concedi sub jurisdictionis appellatione.

Verf. Secundo, ubi conceditur.

160 Quartus casus, quando Rex donat castrum (cui jurisdictione inest,) cum jurisdictione, etiam merum ac mixtum imperium largiri intelligitur, ut crebrius tenet sententia, teste Orosc. in l. Imperium. num. 78. de jurisd. omni. judic. & videre licet apud Menoch. d. praef. 97. n. 39. Maltrill. sup. cap. 16. ex n. 20. Matienz. in d. l. 1. gloss. 2. n. 28. tit. 10. lib. 5. Recop. Cancr. var. lib. 3. cap. 13. n. 153. Tusch. lit. 1. conel. 347. n. 33. Gasp. Vallase, in d. l. Imperium. n. 51. Menchac. illustr. cap. 3. num. 9. Antua. de donat. Regis. part. 3. cap. 44. n. 13. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 2. tit. 4. p. 5. ubi Hermos. gloss. 1. n. 8. Cabed. part. 2. decis. 11. n. 3. Afflic. ad consuetud. Sicil. q. 6. num. 4. At contra D. Covarruv. & sequaces docuere haud pauci, quos laudat Menoch. num. 21. & Maltrill. ex n. 16. & illis ad stipulatur lex 9. tit. 4. p. 5. Omnes ferè utriusque opinionis auctores indistinctè loquuntur, nec meminere dileriminis inter castrum civitati subditum, vel exemptum, Adde Alciat. latissime disputantem pro posteriori sententia in d. l. Imperium, ex n. 42. Rebuff. ibi. n. 12.

Verf. Tertio constat.

161 Praemiserat D. Covar. sup. n. 10. vers. *Novus conclusio*, quod concessio Castro nulli subdito civitati, jurisdictione cedit recipienti, Idè ampliat in praesenti, ut necum intelligatur de jurisdictione simplici, sed etiam de mero imperio: cui sententia, ut veriori subscribit Maltrill. haud paucis concessis, lib. 4. cap. 16. Cancr. d. cap. 13. num. 24. Gail. lib. 2. obser. 62. n. 8. Menoch. d. praef. 97. n. 14. praeter alios, quorum meminimus num. 155. & ex adductis num. seqq. appa-

ret, non procedere extensionem de jure nostro regio, sicut nec principalis conclusio; idemque in Sicilia observari juxta regni constitutiones testatur Maltrill. sup. n. 11.

Hucusque tradita aequè in Regibus largitionibus, ac in alienatione ex causa onerosa procedunt, sicut de jure regio docent Matienz. in l. 1. gloss. 21. n. 26. n. 10. lib. 5. Recop. Hermos. sup. n. 42. Gutier. d. q. 131. vers. *Jure nostro regio*; quanvis dissentire videatur Greg. Lop. in l. 68. gloss. 8. in fin. tit. 18. p. 3. Idem est de jure communi, cum scilicet jurisdictione castro distracto per Principem coheret, Menoch. d. praef. 97. n. 14. Fabian. de Mont. de emp. & vend. q. 6. n. 12. Tusch. lit. 1. conel. 547. n. 6. Semper tamen quid actum inspicendum, & si lateat consuetudo est observanda, l. Contractus 23. l. Semper in stipulationibus 34. de reg. jur. ac in dubiis adversus vendentem pronuntiabitur, l. Ferebribus 39. de pact.

Quoniam Principem oppidum ad maris oram etiam cum mero imperio in subditum transferre contingat, hujus tamen territorium intra litora coarctatur quantum est sagitta jactus, quod ad usum publicum reservatum semper intelligitur, unde jurisdictione inferiori, Domini ad mare adiacens non trahitur, sed penes Principem residet, Bobad. d. Policie. lib. 2. cap. 16. n. 217. alias jurisdictione Domini terrae mare adiacens comprehendit ad centum ulque millaria, Hier. de Mont. de finib. regand. cap. 7. n. 12. Capol. de servis. russ. praed. cap. 26. n. 17. Maltrill. de Magistr. lib. 4. cap. 16. n. 162. Cancr. sup. d. 5. 13. n. 236.

Ibi: Quarto, & regulariter.

164 Quintus casus, quando Rex absque castrum translatione jurisdictionem exercendam conferri veluti Magistratibus, quaque solet an merum imperium commissum censeatur? Affirmative frequentius resolvitur, teste Menoch. sup. n. 46. Maltrill. lib. 5. cap. 5. n. 6. Alciat. in l. Imperium, ex num. 41. de jurisd. omni. judic. Hier. Masc. de jurisd. & imper. n. 26. apud quos referuntur plures, Verum haud paucis videtur simplex tantum jurisdictione concessa, ex Greg. Lop. in l. 18. gloss. 4. tit. 4. l. 7. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Mart. de jurisd. part. 1. cap. 8. num. 7. Orosc. in l. Imperium, n. 78. de jurisd. omni. judic. & aliis. In qua accipitur controversia

controversia plurimum judicantis arbitrio deferendum scripsit Menchac. illustr. lib. 1. cap. 3. in fine, oportebit quidem in primis verba concessionis pendere, necnon circumstantias unde Principis mens valeat conjectari, quarum meminere Maltrill. Orosc. & Menchac. ubi proxime.

165 Rursus si cui merum committatur imperium, non ex hoc simplex jurisdictione concessa censebitur, nisi quatenus ad exercitium imperii necessario desideretur; haec enim diversa sunt, nec sub imperio jurisdictione comprehenditur. Rebuff. num. 15. Alciat. n. 5. Cajac. & alii in d. l. Imperium.

166 Sextus casus, ubi dominus inferior castrum quovis modo alteri confert, nulla jurisdictionis facta mentione, ita solet communiter distingui. Aut jurisdictione annexa est castro, & sequitur illud; aut cohaere personae, & ab ea non discedit, Menoch. cum aliis lib. 3. praef. 97. num. 43. Maltrill. de Magistrat. lib. 4. cap. 16. num. 32. Tusch. lit. C. conel. 116. num. 27. & lit. S. conel. 547. num. 7. In dubio jurisdictione praesumitur persona cohaerere; illiusque invidua concessa, Maltrill. num. 33. Tusch. lit. C. conel. 112. num. 37. & lit. I. conel. 538. in fin. & d. conel. 116. num. 18.

167 Utrum jurisdictione cum mero, & mixto imperio per Principem concessa, censeatur quae sita facultas cognoscendi de appellationis causis, controversia est, de qua Maltrill. d. cap. 16. num. 77. Bobad. d. cap. 16. ex num. 76. & nobis agendum cum D. Covar. infra. sub e. 4. num. 25. Quae veniant Imperatore concedente civitatem cum mero, ac mixto imperio, plene videas apud Peregrin. de jur. fife. lib. 1. tit. 1. ex num. 72.

8 Legatis indefinite servis, vestibus aut equis, an debeantur qui sunt testatoris sub tempore testamenti, vel mortis?

10 Falso legato, an ejus augmentum cedat legatario?

12 Communi fundo legato, quem testator habet pro indiviso, augmentum debetur legatario, & num. 13.

14 Si eo fundo legato testator partem socii acquirat, utrum totus fundus ad legatarium perveniat, & n. 15.

19 Fundo communi, quem pro indiviso testator possidet, legato, num recipiat augmentum ad legatarii commodum, & num. 20.

24 Principi non licet subditorum jus ledere, nisi publica exigente utilitate.

25 Concessio oppidi absolute jurisdictione, territorium ejus comprehensum intelligitur.

CAPUT II.

Ad Num. 1.

Concesso per Principem castro cum jurisdictione, mero & mixto imperio, si illud augetur habitantium numero, adibusque constructis amplifietur, id augmentum cedit ei, cui principale subiacet. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 3. tit. 4. p. 5. Gavias de expens. cap. 22. n. 31. Augult. Barbosa cum aliis in cap. Quia circa, num. 10. in fin. de privil. & de Jur. Axiom. axiom. 34. num. 5. Did. Per. in l. 1. vers. *Et etiam*, tit. 1. lib. 3. ordin. Augmentum enim est alicujus praesistentis rei superveniens accessio, ut pars illius sit. Medic. de legib. & statut. part. 4. quaest. 28. num. 1. ideo sui principalis, cui adhaeret, naturam, conditionem, & qualitates omnino sequi debet, cap. Accessorium, de reg. jur. in 6. Giurb. in consuetud. Sen. 15. gloss. 3. part. 1. num. 3. Gratian. disceptat. cap. 446. n. 28. Medic. d. quaest. 28. num. 5. ubi limitat nisi forma immutetur principalis. Unde idem de augmento ac de principali judicandum, l. Si convenit 18. § Si nuda, de pignor. action. l. Etiam 8. C. de jur. dot. l. fin. C. de frum. urb. Constantin. lib. 11. Greg. Lop. in l. 8. gloss. 12. col. 2. ad fin. tit. 4. p. 5. Surd. decis. 88. num. 10. Albert. Brun. de augment. conel. 5. Menoch. lib. 4. praef. 189. num. 157. Sarmicour. selectar. lib. 8. in h. cum fundus num. 11. de legat. 2. & alii plures apud Barbof. d. axiom. 34. num. 1.

E 2 Præce

SUMMARIUM.

- 1 Concesso oppido cum jurisdictione, haec extenditur ad augmentum illius.
- 2 Immunitate populi concessa perituntur qui illi per augmentum accedunt.
- 3 Limitatur, & num. 4.
- 5 Augmentum rei veniens post perfectum contractum ad emptorem spectat.
- 6 Augmentum rei legate an cedat legatario, & num. 9. & 11.
- 7 Exemptio, seu privilegium principis quando ad augmentum extendatur, & num. 21. cum seqq.

D. de Faría Covar. Enuel.

Ibi: *Etenim si omnimodam.*

159 Si Rex tribuat oppidum cum omnimoda jurisdictione, aut alia clausula æquivalenti, merum imperium conferre existimabatur, etsi illud civitati, vel villæ subdatur, Menoch. n. 34. Vallasc. sup. n. 35. Barb. absolutè cum glossa in Clem. unic. num. 9. de for. compet. Adversantur tamen laudari per Maltrill. d. x. 16. n. 17. qui ex n. 20. vers. *Attamen glossa*, recusat ex quibus conjectari probeatur merum imperium concedi sub jurisdictionis appellatione.

Verf. Secundo, ubi conceditur.

160 Quartus casus, quando Rex donat castrum (cui jurisdictione inest,) cum jurisdictione, etiam merum ac mixtum imperium largiri intelligitur, ut crebrius tenet sententia, teste Orosc. in l. Imperium. num. 78. de jurisd. omni. judic. & videre licet apud Menoch. d. pref. 97. n. 39. Maltrill. sup. cap. 16. ex n. 20. Matienz. in d. l. 1. gloss. 2. n. 28. tit. 10. lib. 5. Recop. Cancr. var. lib. 3. cap. 13. n. 153. Tusch. lit. 1. concl. 347. n. 33. Gasp. Vallasc. in d. l. Imperium. n. 51. Menchac. illustr. cap. 3. num. 9. Antuñ. de donat. Regis. part. 3. cap. 44. n. 13. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 2. tit. 4. p. 5. ubi Hermos. gloss. 1. n. 8. Cabed. part. 2. decis. 11. n. 3. Afflic. ad consuetud. Sicil. q. 6. num. 4. At contra D. Covarruv. & sequaces docere haud pauci, quos laudat Menoch. num. 21. & Maltrill. ex n. 16. & illis ad stipulatur lex 9. tit. 4. p. 5. Omnes ferè utriusque opinionis auctores indistinctè loquuntur, nec meminere dileriminis inter castrum civitati subditum, vel exemptum. Adde Alciat. latissime disputantem pro posteriori sententia in d. l. Imperium. ex n. 42. Rebuff. ibi. n. 12.

Verf. Tertio constat.

161 Premiserat D. Covar. sup. n. 10. vers. *Novus conclusio*, quod concessio Castro nulli subdito civitati, jurisdictione cedit recipienti. Id ampliat in præsentia, ut necum intelligatur de jurisdictione simplici, sed etiam de mero imperio: cui sententia, ut veriori subscribit Maltrill. haud paucis concessis, lib. 4. cap. 16. Cancr. d. cap. 13. num. 24. Gail. lib. 2. obser. 62. n. 8. Menoch. d. pref. 97. n. 14. præter alios, quorum meminimus num. 155. & ex adductis num. seqq. appa-

ret, non procedere extensionem de jure nostro regio, sicut nec principalis conclusio; idemque in Sicilia observari juxta regni constitutiones testatur Maltrill. sup. n. 11.

Hucusque tradita aequè in Regibus largitionibus, ac in alienatione ex causa onerosa procedunt, sicut de jure regio docent Matienz. in l. 1. gloss. 21. n. 26. n. 10. lib. 5. Recop. Hermos. sup. n. 42. Guitier. d. q. 131. vers. *Jure nostro regio*; quanvis dissentire videatur Greg. Lop. in l. 68. gloss. 8. in fin. tit. 18. p. 3. Idem est de jure communi, cum scilicet jurisdictione castro distracto per Principem coheret, Menoch. d. pref. 97. n. 14. Fabian. de Mont. de emp. & vend. q. 6. n. 12. Tusch. lit. 1. concl. 547. n. 6. Semper tamen quid actum inspicendum, & si lateat consuetudo est observanda, l. Contractus 23. l. Semper in stipulationibus 34. de reg. jur. ac in dubiis adversus vendentem pronuntiabitur, l. Ferebribus 39. de pact.

Quoniam Principem oppidum ad maris oram etiam cum mero imperio in subditum transferre contingat, hujus tamen territorium intra littora coarctatur quantum est sagitta jactus, quod ad usum publicum reservatum semper intelligitur, unde jurisdictione inferiori, Domini ad mare adjacens non trahitur, sed penes Principem residet, Bobad. d. Policie. lib. 2. cap. 16. n. 217. alias jurisdictione Domini terre mare adjacens comprehendit ad centum ulque millaria. Hier. de Mont. de finib. regund. cap. 7. n. 12. Capol. de servis. russ. præd. cap. 26. n. 17. Maltrill. de Magistr. lib. 4. cap. 16. n. 162. Cancr. sup. d. 5. 13. n. 236.

Ibi: *Quarto; & regulariter.*

164 Quintus casus, quando Rex absque castri translatione jurisdictionem exercendam conferri veluti Magistratibus, quaque solet an merum imperium commissum censeatur? Affirmative frequentius resolvitur, teste Menoch. sup. n. 46. Maltrill. lib. 5. cap. 5. n. 6. Alciat. in l. Imperium. ex num. 41. de jurisd. omni. judic. Hier. Masc. de jurisd. & imper. n. 26. apud quos referuntur plures. Verum haud paucis videtur simplex tantum jurisdictione concessa, ex Greg. Lop. in l. 18. gloss. 4. tit. 4. l. 7. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Mart. de jurisd. part. 1. cap. 8. num. 7. Orosc. in l. Imperium. n. 78. de jurisd. omni. judic. & aliis. In qua accipiatur controversia

controversia plurimum judicantis arbitrio deferendum scripsit Menchac. illustr. lib. 1. cap. 3. in fine, oportebit quidem in primis verba concessionis pendere, necnon circumstantias unde Principis mens valeat conjectari, quarum meminere Maltrill. Orosc. & Menchac. ubi proximè.

165 Rursus si cui merum committatur imperium, non ex hoc simplex jurisdictione concessa censebitur, nisi quatenus ad exercitium imperii necessario desideretur; hæc enim diversa sunt, nec sub imperio jurisdictione comprehenditur. Rebuff. num. 15. Alciat. n. 5. Cajac. & alii in d. l. Imperium.

166 Sextus casus, ubi dominus inferior castrum quovis modo alteri confert, nulla jurisdictionis facta mentione, ita solet communiter distingui. Aut jurisdictione annexa est castro, & sequitur illud; aut coheret personæ, & ab ea non discedit, Menoch. cum aliis lib. 3. præf. 97. num. 43. Maltrill. de Magistrat. lib. 4. cap. 16. num. 32. Tusch. lit. C. concl. 116. num. 27. & lit. S. concl. 547. num. 7. In dubio jurisdictione præsumitur personæ coherere; illiusque invidua concessa. Maltrill. num. 33. Tusch. lit. C. concl. 112. num. 37. & lit. I. concl. 538. in fin. & d. concl. 116. num. 18.

167 Utrum jurisdictione cum mero, & mixto imperio per Principem concessa, censeatur quæsitâ facultas cognoscendi de appellationis causis, controversia est, de qua Maltrill. d. cap. 16. num. 77. Bobad. d. cap. 16. ex num. 76. & nobis agendum cum D. Covar. infra. sub c. 4. num. 25. Quæ veniant Imperatore concedente civitatem cum mero, ac mixto imperio, plene videas apud Peregrin. de jur. fise. lib. 1. tit. 1. ex num. 72.

8 Legatis indefinitè servis, vestibus aut equis, an debeantur qui sunt testatoris sub tempore testamenti, vel mortis?

10 Falso legato, an ejus augmentum cedat legatario?

12 Communi fundo legato, quem testator habet pro indiviso, augmentum debetur legatario, & num. 13.

14 Si eo fundo legato testator partem socii acquirat, utrum totus fundus ad legatarium perveniat, & n. 15.

19 Fundo communi, quem pro indiviso testator possidet, legato, num recipiat augmentum ad legatarii commodum, & num. 20.

24 Principi non licet subditorum jus ledere, nisi publica exigente utilitate.

25 Concessio oppidi absolute jurisdictione, territorium ejus comprehensum intelligitur.

CAPUT II.

Ad Num. 1.

Concesso per Principem castro cum jurisdictione, mero & mixto imperio, si illud augetur habitantium numero, adibusque constructis amplifictur, id augmentum cedit ei, cui principale subpæbit. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 3. tit. 4. p. 5. Gavias de expens. cap. 22. n. 31. Augult. Barbosa cum aliis in cap. Quia circa, num. 10. in fin. de privil. & de Jur. Action. axion. 34. num. 5. Did. Per. in l. 1. vers. *Et etiam*, tit. 1. lib. 3. ordin. Augmentum enim est alicujus præexistentis rei superveniens accessio, ut pars illius sit. Medic. de legib. & statut. part. 4. quæst. 28. num. 1. ideo sui principalis, cui adhæret, naturam, conditionem, & qualitates omnino sequi debet, cap. Accessorium, de reg. jur. in 6. Giurb. in consuetud. Sen. 15. gloss. 3. part. 1. num. 3. Gratian. disceptat. cap. 446. n. 28. Medic. d. quæst. 28. num. 5. ubi limitat nisi forma immutetur principalis. Unde idem de augmento ac de principali judicandum, l. Si convenit 18. § Si nuda, de pignor. action. l. Etiam 8. C. de jur. dot. l. fin. C. de frum. urb. Constantin. lib. 11. Greg. Lop. in l. 8. gloss. 12. col. 2. ad fin. tit. 4. p. 5. Surd. decis. 88. num. 10. Albert. Brun. de augment. concl. 5. Menoch. lib. 4. præf. 189. num. 157. Sarmicour. selectar. lib. 8. in h. cum fundus num. 11. de legat. 2. & alii plures apud Barbof. d. axion. 34. num. 1.

SUMMARIUM.

- 1 Concesso oppido cum jurisdictione, hæc extenditur ad augmentum illius.
- 2 Immunitate populi concessa perituntur qui illi per augmentum accedunt.
- 3 Limitatur, & num. 4.
- 5 Augmentum rei venientia post perfectum contractum ad emptorem spectat.
- 6 Augmentum rei legatæ an cedat legatario, & num. 9. & 11.
- 7 Exemptio, seu privilegium principis quando ad augmentum extendatur, & num. 21. cum seqq.

D. de Faría Covar. Enuel.

E 2 Præce

Præterea cum augmentum adjungitur principali, unum corpus, eademque res efficiatur cum illo, quare diverso jure censeretur non debet, *cap. Quia circa 22. de privileg. l. Eum qui 23. de usufruc. Barbosa cum plurimis axiom. 135 n. 7. Boër. decis. 50. num. 5.*

Ibi: *Quod si Imperator eximit castrum.*

2. Castro immunitate concessa, quod illi accesserit eadem exemptione gaudebit Brun. *concl. 5. n. 8. & concl. 9. n. 2. Did. Per. in l. 1. vers. Hic etiam quinto, tit. 1. lib. 3. Ordin. Et regulariter omne privilegium competens principali, trahitur ad augmentum, d. *cap. Quia circa, cap. Ex parte 27. de decim. Per. Barb. in l. Divortio, in rubric. part. 3. n. 66. ff. sol. matrim. Brun. sup. d. concl. 9. per tot. Aug. Barb. axiom. 34. n. 5. 6. Cochier de jurisd. Ordin. in Exempt. part. 1. g. 97. n. 7. ubi quod exemptio ampliat ex augmento exempti. Quæ observari digna sunt ad l. 1. cum segg. tit. 18. lib. 9. Recop. quibus indulgetur gabellæ remissio, vulgò *Alevaria*, nonnullis civitatibus & oppidis. Vide Boër. *sup.***

Verf. *Cæterum ut fallor.*

3. Privilegium jurisdictionis, vel immunitatis restrictè ad certos limites concessum, extra illos non extenditur, ut augmentum complectatur Brun. *de augment. concl. 8. in fin. Carl. ubi sup. limitata namque causa limitatum producit effectum. Barbosa pluribus laudatis, axiom. 40. num. 19. de quo inferius iterum.*

4. Quæ resolutio verificari poterit, si Rex jurisdictionem tribueret Magnati intra confinia designata, aut exemptionem castro concederet ad certum incolarum numerum; nam augmentum eo privilegio non continetur. Aliud juris erit, cum Princeps concesserit quotativam oppidi partem pro indiviso ad percipienda tributa; tunc enim pro rata donatario cedit augmentum, cum tantum juris in incremento competat, quantum in principali obtinebatur, Brun. *conclus. 17. num. 1. Boër. decis. 50. n. 20.* Verùm si populus per familias inter diversos dominos partiatur, velut inter Principem & privatam, intrinsecum augmentum per propagationem obveniens familiam sequetur, à qua processit, ad eumque duntaxat spectabit, cui ipsa obigit in divisione. Greg. Lop. *in l. 9. gloss. 3. tit. 4. part. 5. qui docet, si Rex castrum concedat, reservatis quibusdam familiis, quantum limitata reservatio, sit recipere augmentum ex descendendis ab eisdem familiis. Sed aliter dicendum de extrinsecò incremento per habitatorum adjectionem aliunde venientium.*

Quæ de augmento præmissimus, & 5. quæ procedunt in emptionis contractu, ita ut post illius perfectionem, etiam re non tradita, quicquid ei accesserit, ad emptorem attineat, l. 23. tit. 5. part. 5. ubi Greg. Lop. *gloss. 7. s. Cum autem, vers. Sed si post, Inst. de empt. Albert. Brun. de dimitt. concl. 6. n. 133. De augmento rei feudalis, aut emphyteuticæ, Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 261. n. 1. Mieres de major. part. 1. q. 10. n. 9 & 48. Carl. d. *cap. 22. ex n. 40. Valac. de jur. emphyteut. q. 16. Augmentum hypothecæ subicitur obligationi, Merlin. de pignor. lib. 2. quæst. 43. per tot. & lib. 4. quæst. 197.**

Verf. *Eadem ratione constat.*

De intellectu legis cum fundus 10. 6. *de legat. 2. latè agit Carl. d. *cap. 22. ex n. 28. Sarmient. ubi sup. Spin. de testam. gloss. 8. n. 36. ex quo communiter deducitur, quod augmentum rei legata à tempore conditi testamenti debetur legatario. Idem constat ex l. 37. tit. 9. p. 6. l. Prædix 27. §. fin. de fund. instruct. l. Peculium 65. de legat. 2. Menoch. lib. 4. præf. 127. n. 23. Ant. Gom. *variar. lib. 1. cap. ult. n. 16. Pat. Molin. de legitima, d. *tract. 2. disput. 194. num. 6. Merlin. lib. 5. tit. 3. q. 7. n. 24. Carl. d. *cap. 22. n. 28. Cujac. ad l. Si ex toto, de legat. 1. quod limitatur cum à tertio, non à testatore, nec fortunæ casu procedit augmentum, Albert. Brun. omnino videndus de augmento concl. 15. n. 29. Sed & in legatis conditionalibus cedit legatario, quod tempore implete conditionis rei legatæ adhaerere reperitur, Virgin. Boecac. de interd. *Tit. passid. cap. 18. n. 55. Quid de legatis limitatis, videndus Carl. sup. n. 30. Brun. d. *concl. 15. n. 6.*******

Verf. *Primo siquidem observandum.*

Cum Princeps indefinè exemptio-nem, vel jurisdictionem concedit, extenditur ad augmentum territorii, aut populi,

populi, etiam infcio concedente, ex regula tradita *sup. num. 1. fecus ubi certis limitibus privilegium coarctatur, quia locus extensioni non est, ideo desideratur novus Principis assensus, qui colligitur ex eo quod aut territorium ampliaverit ipse, aut pariatur populum exemptum auferere, ut tenuit Angelus, cujus meminit D. Covar. Tulch. *lit. A. concl. 555. num. 3. Alb. Brun. de augment. concl. 5. num. 9. Boër. decis. 50. num. 5. quæ præsumptio excluditur quoties jus tertii ex ea ampliatione laderetur, quoniam Princeps nunquam creditur quicquam in alterius præjudicium disponere, vel largiri, cap. Super eo 15. ubi Glossa *verb. Intentionis, de offic. delegat. l. 1. §. Si quis à Principe, ne quid in loc. publ. fiat, observant plures per me laudati *variar. lib. 1. c. 17. num. 140. de quo infra latius, num. 21. & 22.****

Ad Num. 2.

8. In legatis nihil refert quod adiciatur pronomem possessivum, necne, ut inspicitur tempus mortis, vel conditi testamenti; nam si dicat testator, *Lego servos, aut servos meos;* illi præstabitur duntaxat, qui in illius dominio inveniebantur cum disponebat. Ita cum D. Covar. sentiant Mancie. *de consuetur. lib. 3. tit. 11. n. 4. Sarmient. sup. n. 8. Castilli. quotidian. lib. 1. cap. 44. n. 7. Garc. de expens. cap. 22. n. 33. Aliud dicendum videtur ex l. Quidam 7. de trit. vin. legat. l. Cum aurum 19. de aur. & arg. legat. Quibus deciditur, in legato indefinè concepto venire quod sub mortis tempus in bonis defuncti ex rebus legatis exiit, ita ut si habens tres servos cum testabatur, ac deinceps alios acquisierit, servos indefinè relinquit, cuncti ad legatarium spectabunt, non sic pronominè Meum, adjecto, cujus natura est dispositionem ad præsens coarctare: quod discrimen satis suadet Consuetus in l. Si ita 7. de aur. & arg. legat. ac sustinet Menoch. *lib. 4. præf. 127. n. 34. Cujac. in l. Servi electione, §. ult. de legat. 1. Aug. Barbosa de *dictam. d. *cap. 198. n. 4. de quo Per. Pech. de testam. conjug. cap. 14. n. 3. lib. 5. tom. 8. fusc agit, necnon Menoch. *conf. 106. omnino videndi, In quo accipiti sententiarum conflictu mentem testatoris oportet indagare, perpenis illius affectu, legati qualitate, ac legatarii conditione, sicque*****

judicantis arbitrio deferendum, cum scilicet indefinè oratione servi, vestes, aut alia hujuscemodi relinquuntur absolute pronominè, Meum. Quid si pronomem idem futuro temporis adjungatur asserendo: *Lego servos, qui mei erant;* Consule legem *Stichum 6. de legat. 1. ubi Cujac. l. Nuper 85. de legat. 3. Menoch. d. *præf. 127. in fin. Carl. ubi proxime, Monot. de *commut. ultimar. volunt. cap. 6. n. 184.***

Verf. *Tertio est omnino adnotandum.*

Legatario debetur augmentum rei 9 legatæ accedens, sive tota, sive pars ejus relicta sit, argumento legis *quæ de tota 76. de rei vendit. Sarmient. *sup. num. 7. Albertus Brun. de augment. *conclus. 15. vers. Quinto prædicta, Petr. Pechius ubi proxime & valer argumentum de toto ad partem. Barb. cum pluribus in loc. *commun. loc. 114.****

Verf. *Quarto prænotatis accedit.*

Fundo legato etiam cum pro nomine 10 Meum, quicquid deinde illi factò testatoris, aut fortunæ beneficii accesserit, legatario debetur. Sarmient. *sup. n. 7. Barbot. axiom. 34. n. 9. Aliud juris erit, si à tertio proveniat augmentum, ut observat ibidem Sarmient. Albert. Brun. *sup. concl. 15. n. 29. & regulare est in quovis legato rei augmento.**

Hic admonendi sumus, quod licet 11 tempus testamenti inspicitur in legato generali per adjectionem pronominis, vel alius ex voluntate testatoris, semper legatarius percipiet augmentum adherens post testamentum rei ipsi legata. V. g. legat. testator aedes suas, cum duas possideret, postea aliam querit, & illas, quæ sibi erant tempore ultimi elegit, ampliavit: hoc casu est domus post testamentum comparata minimè sub legato continetur, augmentum tamen duarum ad legatarium pertinebit: quod si ad mortis tempus duntaxat superesset domus in bonis testatoris, observanda erit regula legis *Rem legatam 18. de adimod. legat. juxta quæ accipi debet, quod Cujac. scripsit in l. Stichus, de legat. 1. nempe hujusmodi legatum non accipere augmentum, nec diminutionem: quod ita verum est; sed non excluditur, quod res ipse legata augmentum reci-*

perere valeant. Sarmient. *sup. d. lib. 8. ad l. Cum fundus. num. 8. Garf. d. cap. 22. num. 33.*

Ad Num. 3.

12 Si habens fundum communem pro indiviso, eundem non inserto pronomine Meum, reliquerit, augmentum quod ipsi accesserit, legatario cum principali cedit: quod est limitandum ut supra, num. 10. de quo Sarmient. num. 7. & n. 10. *vers. Si legatur. Garf. n. 31. Gregor. Lop. in l. 37. gloss. 1. tit. 9. p. 6. Petr. Pechius ubi sup.*

Verf. Sexta igitur.

13 Idem juris erit ac in casu præcedenti, si testator dixerit, *Lego fundum meum*; nam quoad augmentum nihil interest pronominis possessivi expressio, Sarmient. n. 8. Garf. ubi proxime. Hec dicta intelligas de incremento quod subjungitur fundo, ut ei subiciatur, & ipsius pars sit: quando autem portiones æque principales sub dominio testatoris junguntur, mox D. Covar. nos docet quid respondendum.

Ad Num. 4.

14 Qui fundum communem pro indiviso possidet, eum absolute, aut partem ad se spectantem absque pronomine Meum, legat, et si a socio redimat portionem alteram, hæc legatario minime debetur. Duplex casus eadem resolutione deciditur; verum inter utrumque multum interest; nam cum partem expressim testator reliquit, manifesta est voluntas: ac si indefinite fundus legatur, latet an voluerit etiam alienam comprehendere, & hac in specie plures adversus Dom. Covar. opinantur, partem socii redemptam legato cedere, de quo Greg. Lop. *sup. d. gloss. 1. Ant. Gom. variat. lib. 1. cap. fin. num. 15. Albert. Bruin. de augm. conclus. 6. num. 1. Petr. Pech. ubi proxime. Alciat. in l. Servi electione. §. ult. de legat. 1. Cujac. ibidem. Joan. Garf. de expens. cap. 22. n. 31. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 194. n. 6. Durant. de avi. testandi. tit. 6. caus. 4. tom. 8. part. 1. Sarmient. Selectar. lib. 8. in l. Cum fundus. num. 7. de legat. 2. Et licet quoad dictæ legis Cum fundus, decisionem sententia D. Covar. omnino sit vera, quoniam augmentum, seu accessio nequit reperiri inter partes æque*

principaliter unitas, aliunde tamen provenit, ut pars redempta per testatorem legatario debeatur, cum fundus communis pro indiviso ab uno ex dominis absolute relinquatur, quod ex juris principis deduci videtur. Etenim in comperto est, rei alienæ legatum subsistere, l. 10. tit. 9. p. 6. l. Unum ex familia 67. §. Si rem, de leg. 2. l. Cum rem 10. C. eod. Hinc quærebatur de fundo simpliciter legato alieno, in quo testator partem, seu jus habere non ignorabat, an totus, vel duntaxat quod ad legatorem attinebat, comprehensum censetur? Ac placuit hoc solum legato cedere, l. Servi electione 15. §. fin. l. Si domus 71. §. ult. de legat. 1. (quamquam adversus communem sentiat Alciat. in d. l. Servi electione. §. fin.) quod nictur juris præsumptione; non enim creditur velle testatorem heredem onerare, ut rem alienam emat, cum voluntas ejus quomodolibet possit effectum liberalitatis fortiri, d. l. Unum ex familia, §. Si rem, l. Si ita scriptum 14. de legat. 1. l. 1. de liberat. legat. Menoch. lib. 4. præf. 116. n. 23. Cyriac. tom. 2. contro. 283. num. 25. Nunc ad rem: Fundo communi legato absque partis propriæ expressione, ambigi poterat de mente legantis, quoniam verba totum fundum complexi valent: quod dubium decideretur ad favorem heredis ex præfata conjectura, ut scilicet pars testatoris sola deberetur. Ac hæc præsumptio cessat ex eo quod idem qui legavit, a socio partem emit, quo obsecram voluntatis suæ quæstionem exclusit, apertens se de toto fundo, dum legaret, sensit, & ut placitum adimpleretur suum absque hæredis gravamine, ad acquisitionem alienæ portionis processit. Nec mirum quod ea præsumptio prospiciens heredi, per alteram elidatur, d. l. 10. Partit. d. l. Cum rem 10. C. de legat. Alvar. de conjectur. ment. def. lib. 2. cap. 2. §. 1. num. 6. & regulariter una præsumptio alterâ tolli solet, l. Divus 8. de restit. in integr. Menoch. de præf. lib. 1. §. 30. per tot. Marfil. cum aliis in l. 1. §. Divus, n. 28. ad l. Cornel. de fidei. Præterea actus antecedens per subsequens declaratur, l. Si servus plurimus 50. §. fin. de leg. 1. l. Quædam 16. de reb. dub. l. Si qui adulterii 34. C. ad l. tul. de adulter. Menoch. lib. 4. præf. 181. in fin. Surd. decif. 8. n. 21. Rojas de heretic. n. 38. tom. 31. part. 1.

Ex quibus apparet, quam ratione sustineri

sustineri potest ut juri consona opinio. Interpretum communis, quæ docet, fundo communi pro indiviso ab altero domino absolute legato, si pars socii per testatorem redempta sit, totam legatario deberi. Imò idem respondendum videtur si testator eam portionem alienam emere hæredi jufferit, causâ non expressâ, propter rationis paritatem, sed si partis acquisitio, ac conjunctio, proveniat, non datâ operâ, sed fortunæ eventus, ex titulo lucrativo, contraria D. Covar. sententia proflus erit amplectenda; exploditur namque præsumptionis fundamentum, quæ pro adversariis supra perpendebatur, nec locus est legati augmento, quoties partes æque principales uniti contingit, ut D. Covar. nos docet.

Ad Num. 5.

16 Tripliciter potest considerari legatum quoad augmentum; nam si legatur res singularis, veluti prædium, quicquid per testatorem, aut casu accesserit, legatario luero cedit, d. l. Cum fundus, de quo *sup. num. 6.* Aut reliquitur quid universale plura corpora inter se separata uno collectivo nomine comprehendens, ut grex, peculium, familia, quæ si augetur à condito elogio ultimo, ovibus, vel rebus additis, legatarius cum incremento suo percipiet, l. Lege 21. ubi Cujac. de legat. 1. l. Peculium 65. de legat. 2. quod verum est licet testator dixerit, *Lego gregem meum*, non obliſtente lege *Si ita 7. de aur. & argent. legat.* ubi quæſtio vertitur de legato generali vestis, vel auri, non de universali, in quo non censetur testator legasse singula capita, vel res, sed universale illud compositum ex distantibus corporibus, quod semper & augmenti commodum recipit, & diminutionis detrimentum patitur, d. l. Grego. cum seq. l. 1. §. ult. de rei vendic. §. Si grex. Inst. de legat. ubi Imperator quoad augmentum legari idem de grege, ac de ædibus statuit: sed legatis ædibus etiam cum pronomine Meum, columna deinceps adjecta cedant legatario, quod iniciabatur nemo, & diximus *sup. num. 10.* cum D. Covar. & aliis. Igitur si eodem modo grex sit relictus, capita quæ illi accesserint, legatarius percipiet.

17 Aut tandem legatur generaliter plura inter se omnino distincta, nec sub universali nomine alicui corpori subje-

ta, ut servi, vestes, equi, & familia. Quando hæc relinquuntur cum pronomine Meum, duntaxat præstabatur quæ erant in bonis testantis sub tempore conditi testamenti, ita ut si res illæ, cum moritur testator, numero increverint, ad legatarium non spectet augmentum, d. l. Si ita, Menoch. lib. 4. præf. 127. n. 35. & conf. 106. num. 192. Barboſa de Diff. usufr. dict. 189. num. 3. apud quos plures reperies. Quid si legentur omnes vestes meræ? Hoc legatium ad mortis tempus referri scribit Menoch. n. 37 d. præf. 127. de quo Barboſa dict. 241. num. 12. cum seqq. In generali tamen legato, et si pronomine illud ad tempus testamenti coarctetur, non excluditur augmentum singulis rebus obveniens, veluti si vestibus legatis quod ornamentum causâ adjiciatur, aut servi fiant pretiosiores aliqua arte instructi: quod observat Sarmient. Selectar. lib. 8. in l. Cum fundus, de legat. 2. Similiter si vestibus legatis, & tempore extinctis, alix subrogentur, hæc legato cedent. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. in fin. tit. 9. p. 6. post Barr. in d. l. Si ita, Petr. Pech. de testam. conjug. lib. 5. cap. 14. num. 3.

At quoties indefinite ita dicitur, *Lege vestes, vel servos*, ardua existit controversia, de qua *sup. num. 8.*

Ad Num. 6.

Hic solum traditur docendi modus, nihilque in re præmissis adjicitur, quod enucleatione indigeat.

Ibi: Quod si altera fundi pars.

Adde Greg. Lop. in l. 37. gloss. 1. tit. 9. p. 6. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 194. num. 6. Tunc quidem pars pro diviso possessa fundi, si per testatorem acquiratur, ad legatarium alterius partis spectabit, cum apparuerit ideò redempta, ut legato cederet ex defuncti voluntate, Albert. Bruin. & Barr. de augment. concl. 15. num. 8. quod conjecturæ demonstrabunt, veluti si subtilis divisionis limitibus, partem redemptam servitio, ac commodiori usui legatæ applicuerit testator. Sarmient. *sup. num. 8.* nec sufficere sola limitum remotio, sepe etenim diversæ partes ita jungi solent, ut æque principales persistant, nec uni altera accedat. Amat. variat. part. 2. resol. 67. num. 63. Et ut in specie ratio reddi possit cur empta pars potius cedat legatario,

gare, ut eam augeat, quam e contra, nisi alias de voluntate defuncti constiterit, expedit in memoriam revocare adnotata sup. num. 14. quae & praesenti casui forsitan possent adaptari, quando disponens usus est verbis, quibus utraque pars significaretur legata.

Ad Nam. 7.

20 Fundi legati limites etiam testator exprimat, non ideo impeditur per accessionem augmentum, ac si nulla eorum mentio fieret. Aliud juris erit, si tot fundi jugera relinquuntur: verum & tunc alluvione, aut fortunae eventu quid jugeribus ipsis accedens legatarii commodo cedit. Garf. de expens. cap. 22. num. 30. Alvarad. de coniect. ment. def. lib. 2. cap. 4. num. 68.

Ibi: Nam & quoad dictam legem Servelectione.

21 De his sup. num. 7. quibus addendum, quod iurisdicção territorii praescriptione obtenta, etiam si limitibus circumclusa non ostendatur, in augmento exerceri nequibit, nisi Princeps permisit, cuius beneficia latissimam recipiunt interpretationem, nisi tertio praedictum inferatur, l. 3. de constit. princ. cap. olim 16. de verb. signif. ubi Barbosa cum pluribus in collect. num. 3. ideo ex praesumpta concedentis liberalitate iurisdictionis simpliciter concessa, inducitur ad augmentum ampliatio, ut D. Covar. nos edocet sub. vers. Primo si quidem. Rursus in praescriptionibus stricta observatur interpretatio, quas odium, ac iniquitatem continere tradit ex multis Tusch. lib. 2. concl. 520. a n. 8. Barbosa de iur. Eccl. nov. lib. 3. cap. 26. § 2 num. 59. Menoch. lib. 6. praef. 33 n. 5. Tondat. quest. benef. part. 1. cap. 101. n. 13. & 20. Videtur tamen iurisdictionis praescriptione qualitate amplianda, cum Princeps id sciens illius territorii quidquam ex liberalitate addiderit, tum propter latitudinem beneficii regalis, tum ex natura augmenti, quod juxta principale regulatur. Et quemadmodum iurisdictionis limitate concessa extenditur ad augmentum territorii ex Principis assensu, ut D. Covar. hic tenet: sic iurisdictionis per praescriptionem quaesita, etiam sui naturae restricta intra confinia possessionis, aucto per Principem scientem territorio, ex eius praesumpta voluntate censetur ad augmentum ampliata. Aliud videtur dicendum ubi Princeps praescriptio interveniente agros in augmentum territorii conferat, cessat enim beneficium, ut latissime interpretetur: ideo tam in praescripta iurisdictione, quam cum limitibus concessa extensioni locus denegabitur quandoquidem Princeps in contractibus iure privati utitur regulariter, ut dixi cum pluribus in addit. ad D. Covar. var. lib. 2. cap. 19. num. 32. & legi contractus standum est ad unquam conventionibus servatis, l. Legem 10. C. de part. l. Contractus 24 l. Sempiternus 34. de reg. iur. Igitur nisi convenerit, ut agrorum circumscriptor iurisdictionem ad additum territorium extendat, in eisdem Princeps suam retinebit; nam ut inferius asseritur, territorium absque iurisdictione transferri non est in solitum.

Ad Nam. 8.

22 Cum comparatis agris, castri territorium augetur absque expresso, vel tacito Principis placito, iurisdictionis certis circumclusis limitibus non extenditur ad augmentum, de quo sup. num. 7. At observare oportet, quod licet in regia donatione iurisdictionis exprimat limitibus territorii, inde tamen non inferitur necessario aliqua beneficii restrictio; etenim aliquando demonstrative, aliquando taxative limitum mentio fit, sive in donationibus, sive in contractibus: cum gratia demonstrationis adjiunguntur, non sunt impedimento, nec restringunt dispositionem, sed perinde habetur, ac si adiecti non essent: quoties autem taxationis intuitu contenta recensentur, limitata erit concessio, seu contractus iuxta designatos terminos, de quo fise Gratian. disceptat. cap. 256. per tot. ubi quando praesumitur expressio limitum demonstrativa, vel taxativa.

23 Ex quibus deducitur, quod si Princeps tribuit iurisdictionem castri cum territorio eius, limitibus expressis, si demonstrationis gratia expressio fiat, non obicit quominus extendatur ad futurum augmentum, etiam si illud Princeps ignoret. Sic restringenda venit D. Covar. doctrina hic, & sup. num. 1. vers. Caeterum si fallor, quae quidem solum obtinebit ubi limitum ad taxationem, & coartationem mentio inferitur privilegio; tunc enim augmentum territorii ad

SUMMARIUM.

ad iurisdictionem concessam non attingebit, nisi Principis assensu saltem tacito intercesserit: si vero ex verbis scriptis non liqueret mens concedentis, ad conjecturas accedere oportet, ut discernatur qualiter consensum expressio sit accipienda. Farinac. decis. 73. num. 1. de quo infra, cap. seq. In dubio mentio limitum potius ad demonstrationem, quam ad taxationem referri debet. Gratian. disceptat. cap. 256. num. 20. a quo in onerosis contractibus dissentit Molin. de iust. tract. 2. disp. 369. num. 3.

Ibi: Quod si alterius.

24 Principi non licet, nisi ob publicam utilitatem, jus subditorum ledere, l. 2. tit. 1. p. 2. l. 31. tit. 18. p. 3. l. Fenditor 13. §. ult. commun. praed. Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 22. D. Covar. var. lib. 3. cap. 6. n. 6. & ibi plures per me congesti. Hinc eveniet, ut si Princeps in augmentum territorii villae agros concesserit, in quibus privatus iurisdictionem obtinet, hic non prohibeatur eandem, sicut antea solebat, exercere, territorium enim recipit divisionem quoad iurisdictionem, & eius usum. Hier. de Mont. tract. de finib. regum. cap. 6. num. 11. tom. 3. p. 22. Nec mirum, ut quis dominetur territorio quoad proprietatem, & alius quoad iurisdictionem. Idem Mont. sup. cap. 11. num. 14. Rosental. de feud. cap. 5. concl. 6. n. 6. 10. Annu. de donation. Reg. part. 3. cap. 44. num. 5.

Vers. Decimo praeterea.

25 Concessa urbis, seu villae iurisdictione, ejus territorium comprehensum censetur, ut in illo exerceri possit territorium etenim inest urbi, cuius est accessorium. Hier. de Mont. sup. cap. 6. num. 9. & ut tale suum sequitur principale: quanvis in privilegio mentio omittatur territorii. At cum urbs caret territorio, facultas juris dicendi intra ipsius ambitum restringitur, nec ad territorium aliquod ampliabitur; nam iurisdictione, ac territorium iter seceduntur, ut illa absque hoc, & hoc sine illa subsistere in quovis Domino valeat, ut ex Bart. & Baldo docet Annu. ubi sup. part. 2. lib. 1. cap. 7. num. 58.

1. Multum interest scire, an vendita rerum, quae appendi, numerari, aut metiri solent, ad mensuram, vel ad corpus celebretur, & quomodo dignoscatur, & num. seqq.
2. Regula quae in contractibus observari debent, in ultimis voluntatibus & aliis actibus locum habent.
3. De effectibus & forma venditionis ad corpus, mensuram, & per aversionem, & num. 7. cum seqq.
4. Voluntas contrahentium ubi latet, recurritur ad conjecturas, aequitate perpensa.
5. Regula quae traduntur, & effectus venditionis ad corpus, aut ad mensuram, aequae procedunt in mobilibus, & immobilibus.
6. Vendita re ad mensuram, contrahentes ante mensuram a contractu recedere non valent, periculo penes venditorem interim permanente.
7. Limitatur, & num. 20. & 23.
8. Vendita ad mensuram imperfecta est, velut sub conditione.
9. Cui exactori debeatur gabella de re vendita ad mensuram, si non admittit idem tempore contractus, & mensuris.
10. Quid si pretium ex statuto assignatum varium existat, ibid.
11. Mensura rei vendita quo tempore adhibenda.
12. Quorum expensis faciendae.
13. Venditionem partim ad mensuram, & partim ad corpus aliquando fieri contingit.
14. De praesata venditionis effectibus, & num. 26.
15. De venditione ad corpus, dicto modo, seu quantitate per vendentem, ut si dixerit, tot jugera fundo contineri, & num. seqq.
16. Lato in pretio non compositi actio, nisi dimidium excedat lato: ac si haec in rei, vel monetae quantitate, vel qualitate contingat, pro quavis deceptione agere licebit.
17. Qua actio competat lato, quia agri mensor, vel caterarum rerum salsum modum dixit, & quando illa vivat.
18. Lex Julianus, §. Si Titius, de act. empt. intelligitur, ac conciliatur cum lege, Qui fundum, de evictione.

- 36 Rejicitur Fabri distinctio quaedam inter mobilia, & immobilia quoad periculum rei vendita, dum metitur.
- 37 Lex Si in venditione, §. 1. de peric. & commod. rei vend. interpretatur, & num. seqq.
- 39 Exponitur lex 1. §. Sed & custodiam, de peric. & comm. rei vend. & lex 2. §. Custodiam, cum l. seq. eod. tit.
- 41 Venditione contracta ad corpus, dicto modo iugerum, vel amphorarum, statim perficitur contractus, licet mensio desideretur.
- 42 Non omnia, quae de venditione sunt promissa, conveniunt ultimis voluntatibus.

CAPUT III.

Ad Num. 1.

Multum refert in alienatione remum, quae appendi, metiri, aut numerari solent, inquirere utrum ad mensuram, vel ad corpus distractae sint, propter juris diversos effectus, de quibus in l. 23. cum seqq. tit. 5. p. 5. l. Quod sepe 35. §. In his, de contr. empt. l. 2. C. de peric. & comm. rei vendit. ut observant Greg. Lop. in l. 24. gloss. 2. d. tit. 5. Molin. de iust. & iur. tract. 2. disp. 367. num. 2. Equidem ubi de contrahentium intentione constituerit, id quod convenit, servari opus erit, l. Imperatores 71. de contr. emptione, l. Semper 35. de reg. iur. l. Legem 10. C. de pass. Molin. sup. num. 5. Surd. decis. 257. num. 7. Hermol. in addit. ad d. gloss. 2. num. 17. Nec de verborum proprietate curandum, si manifeste agnoscat voluntas, l. Non aliter 69. de legat. 3. huic enim illa debent deservire, ut dixi variat. lib. 1. cap. 13. num. 24.

At quoties later quid inter contrahentes actum, ad verborum interpretationem recurrere cogimur, ex quibus mens proferentis percipitur, l. Labeo 7. §. Idem Tubero, de supelleit. legat. Nec majus est mentis nostrae testimonium, quam qualitas inspecta verborum, ut ex Castiodoro refert Menoch. lib. 6. praef. 35. in princ. Alvarad. de consuet. mens. defunct. lib. 4. cap. 2.

Igitur si in hujusmodi rerum alienatione, corporis certi, simul & ponderis vel mensurae mentio fiat, nec de voluntate contrahentium constet, frequenter ambiguitur an ad corpus, vel ad mensuram fuerit contractum, Pro cuius

ambiguitatis enucleatione permittitur aliquando mensuram rei vendite contractibus inferri taxativè, ad limitandam corporis distractionem ad numerum, sive quantitatem expressam; aliquando demonstrativè, ad ostendendum quantum corpore alienato contineatur. Molin. sup. n. 3. Pinell. in l. 2. part. 3. cap. 2. num. 7. C. de rese. vend. Cagnol. ibidem, num. 186. Gratian. discept. cap. 566. n. 8. Addit. Molin. d. num. 3. Mensuram etiam exprimi, quasi modum rei, dum venditor asseverat tot jugera in praedio numerari, quae praestare tenetur, probatur l. 2. de act. empt. Praeterea traditur haec regula communiter admittitur, ut si a corpore inchoatur conventio, ad id venditio facta censetur, & mensura stat demonstrativè, vel ut modus; si à mensura, ad illam referatur contractus, ac pro taxatione est. Utriusque exempla ex dicendis patebunt. Consulendus sunt Greg. Lop. in l. 56. gloss. 3. tit. 18. p. 3. ac in d. l. 24. gloss. 2. ubi Hermosill. n. 10. 18. Mantie, de tac. & amb. corvo lib. 4. tit. 17. Molin. num. 4. Boer. decis. 50. à num. 5. Alvar. lib. 2. cap. 4. ad fin. Trentacinq. variat. lib. 3. tit. de empt. resol. 5. num. 7. vers. Haec conclusio Gratian. discept. c. 256. num. 47. Tusch. lib. 1. concl. 48. à num. 4. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 27. in princ. Ant. Fab. in ration. ad l. 2. de action. empt. Surd. decis. 64. num. 2. Stracch. de mercat. tit. de navib. part. 3. num. 5.

Quae quidem regula non ita perpetua habeatur, ut fallere nonnunquam non possit. Contingere enim solet, quod exordiente oratione à corpore, ad mensuram contrahitur, v. g. Ex tali fundo decem jugera vendo. Rursus incipiens conventio à mensura, censetur ad corpus, si quis decem jugerum fundum expressis limitibus distractaverit: quod observat Molin. num. 4. asserens potius ad sensum, quam ad collocationem verborum respiciendum; ideo hoc totum à conjecturis, ac iudicantis arbitrio pendere scripsit Afflic. decis. 68. num. 5. Farin. decis. 73. num. 1. Mantie, num. 27. Cald. de emp. cap. 18. num. 4. & infra per me iterum num. 10.

Vers. Primò etenim.

Eadem regula in omni alienationis genere etiam per ultimam voluntatem aequè procedit. Molin. num. 1. Cagnol. in l. 2. num. 187. C. de rese. vend. Surd. sup. num. 1. Sic praecitati, & alii scribentes ea

ea in diversis actibus indistinctè utuntur, Cagnol. in fundo: Surd. decis. 257. in permutatione: Capic. decis. 14. in emphyteusi: Alvarad. d. cap. 4. in melioratione: Fabian. de Mont. de empt. quest. 6. n. 21. in legato: Tusch. sup. ex num. 8. in donatione, locatione, & adjudicatione.

Ad Num. 2.

6 Expenditur forma venditionis ad corpus, ab illo inchoante oratione, ac in diversa mensura adjecta, videlicet: Vendo hoc dolium vini, quod est triginta amphorarum, aureis quadraginta. De quo nulla est controversia. Videantur Greg. Lop. in d. l. 56. gloss. 3. Pinel. n. 6. Ant. Gorn. variat. lib. 2. cap. 2. n. 16. Molin. num. 4. Afflic. sup. n. 1. Sola ad consuet. Sabaud. tit. de cens. solut. gloss. un. part. 1. n. 14. Surd. decis. 64. n. 1. Trentac. n. 7. vers. Secundus casus. Cagnol. num. 179. Tusch. n. 1. Mantie, n. 15. Idem erit, licet fundus ita vendatur, tacitis limitibus, modo de quo convenire appareat; alioquin contractus ad mensuram aestimabitur ob corporis incertiudinem, ut sentit D. Covar. in casu simili infra, n. 3. vers. Quintus casus, Molin. ubi proxime, ex qua conventionione totum corpus etiam ultra expressam mensuram in venditione venit: an cum augmento pretii, quaestio est, de qua suo loco dicendum. Si verò res, quae ponderè, numero, aut mensura consistit, absque quantitate mentione distractatur velut si quis certum vini dolium viginti aureis venderit venditio avertione fieri dicitur, vulgò à vob. dicta. l. 25. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. & Herm. l. Qui officii 62. §. fin. de contr. empt. l. Si quis 4. §. Si avertione, de peric. & com. rei vend. Stracch. sup. tit. de assecurat. n. 8. Parlador. diff. 77.

7 Solet evenire, ut venditio avertione contracta videatur, quae verè reducat ad mensuram, ut si emanatur decem dolia vini certa absque amphorarum quantitate, ad rationem aureorum viginti; nam si ex consuetudine quolibet dolium certa mensura esse deberet, ut in Hispanensi provincia ubi viginti quinque amphoras capit, si minus, aut plus invenitur (nisi exiguus sit excessus) refarciendum erit, aucto, vel diminuto pretio; nam contrahentes in pretii constitutione ad consuetam mensuram se remittere, etsi nihil ex D. de Faria Covar. Emel.

preferunt. Faciunt lex Semper 35. de reg. iur. lex Si fundus 6. de evict. caput Caterium 3. de donat. consuetudo namque contractum est interpretis, Stracch. de nau. san. part. 3. num. 9. Barbosa collect. cap. Cum dilectus, num. 8. de consuetud.

Ad Num. 3.

Adjicitur exemplar venditionis ad mensuram, cum adus ab illa sumit exordium, v. g. Vendo decem jugera ex praedio Maxiano: aut, Vendo viginti amphoras ex illo dolo: quod, nemine discrepante, admittunt Greg. Lop. in d. l. 24. gloss. 2. Molin. num. 4. Mantie, d. tit. 17. n. 14. Sola sup. n. 18. Pinel. n. 5. Trentacinq. n. 7. Cagnol. n. 178. Tusch. n. 30. Barbosa in collect. ad cap. Per ruas, n. 6. de donat. Quod procedit etsi unicui assignetur pretium, non per jugera aut amphoras distributum. In emptione hac id solum venit, quod verbis comprehensum est: quare si plura in fundo existant jugera, aut in dolo amphorae plures, permanent venditoris, nec tenetur ea emptori praestare, etiam aucto pretio, nisi modicus reperitur excessus, ut notant praefati DD. praefertim Sola sup. Boer. decis. 50. n. 9. qui decis. 46. n. 4. tenet, quod si dividendus sit fundus inter emptorem, ac venditorem, servari debet aequalitas quotad qualitatem, si alia jugera existant aliis uberiora. Discrimina inter venditionem ad corpus, & ad mensuram, recenset Hermosill. in addit. ad gloss. 2. ex num. 4. l. 24. tit. 5. ac ex dicendis patenti.

Vers. Quarta species.

Alia formula venditionis expenditur, cum scilicet initium est à corpore, interponitur mensura, & adduntur confinia, in hunc modum: Vendo fundum duodecim jugerum his limitibus circumscriptum. Quam conventionem nonnulli ad mensuram existimant, differentiam in eo constituentes, quod confinia post mensuram collocentur. Ita Pinel. in l. 2. part. 3. cap. 2. num. 5. Cagnol. n. 182. Boer. decis. 50. n. 5. & alii apud Hermosill. ubi proxime, num. 23. Verum hujusmodi venditionem ad corpus esse sentiant, & rectius, cum D. Covar. Molin. ubi proxime, Mantie, d. tit. 17. n. 136. Trentacinq. dict. conclus. 5. num. 7. vers.

Quartus & ultimus, cum seqq. Surd. de-
cis. 64. num. 5. Hermosill, num. 24.

Verf. Hec verò.

10 Quoties ex verbis voluntas contra-
hencium non constat, ad conjecturas
accedere opus est. Pinel, sup. num. 9.
Hermosill, num. 18. & alii laudati sup.
num. 4. In primis ad precii quantitatem
attendere oportet, & in dubiis quod
magis æquitati consonum videatur, am-
plecti debet: emptoris verò causa in
ambiguis potior habetur, l. Veteribus 40.
de pact. ubi Gloss. & DD. Fab. in ra-
tion. ad. cam. leg. 2. tit. 33. p. 7.

Verf. Quintus casus.

11 Hæc conventio, *Vendo fundum de-
cem jugerum*, ubi in eadem oratione
cum corpore mensuræ sit mentio, ad
mensuram facta quibusdam videtur,
quos refert Surd. decis. 64. num. 2. Aliis
vero ad corpus: utrumque verum po-
test esse sub distinctione a D. Covar. hic
tradita; nam si de quo fundo actum est,
latiter, erit ad mensuram contractus,
nec ad corpus contrahere possibile est,
nisi de certa specie convenerit: at si ex
limitum, aut nominis expressione, vel
aliâ ostendatur fundus qui distrahitur,
venditio ad corpus erit iudicanda, ut
tenent, rejectâ differentia, an in e-
adem, vel diversa oratione mensura in-
feratur, Surd. sup. in fin. princ. Molin.
d. tract. 2. disp. 367. num. 4. Greg. Lop. in
l. 6. gloss. 3. tit. 18. p. 3. Pinel, sup. num. 6.
Afflic. decis. 68. num. 2. Mantie, d. tit. 17.
num. 17. Hermosill, num. 25. Stracch. de
mevan. tit. de novib. part. 3. n. 6. Trentac.
d. resol. 5. num. 7. verf. Secundus casus,
Boer, decis. 50. num. 6. Sola sup. n. 14.

12 Sed si quis partem prædii expressis
limitibus decem jugerum vendat, con-
tractus censetur ad mensuram; quia
de corpore certo, quod venditur, non
apparet, etiâ à re incipiat conventio,
Trentacinq. ubi proximè, verf. Tertius
casus, & verf. Quartus & ultimus. Sola
num. 17.

Ad Num. 4.

13 Refutat D. Covar. sup. verf. Quintus
casus, opinionem distinguendum an
mensuræ in eadem vel diversa oratione
mentio fiat: nunc distinctionem ean-
dem, quam in principali re vendita im-

probat in accessorie distractis admittit
cum Paulo Castrensi, ita ut si unica
oratione corpus & mensura expriman-
tur, ad mensuram in diversa, ad cor-
pus conventio censetur, quod sequi-
tus retulit Molin. d. disp. 367. Tusch.
lit. f. concl. 48. num. 27. At Cujac. in l. 26.
in fin. de act. empt. expressim eam Cas-
trensis differentiam rejicit omnino
videndus pro interpretatione legis si
venditor 38. legis penultima, §. fin. de
act. empt. ubi & alia jura ad rem condu-
centia expositione illustravit. Faber si-
militer in ration. ad d. l. si venditor, om-
nino Castrensis fundamentum evercit,
docens ibi venditionem peculii ad cor-
pus celebratam, quare emptori præ-
standum quicquid in illo reperitur,
etiam ultra decem, non vi illius clausu-
lae, Nec quicquam adempturum, prout
Cujacio placet; sed ex natura contra-
ctus. Unde aperte sentit, quod cum à
corpore inchoatur cum mensura ex-
pressionem in eadem oratione, contrahi-
tur ad corpus, alioqui non deberentur
emptori, nisi decem, quoniam plus
in peculio foret. Sed Cujacius putat,
peculium ad mensuram distractum, idè
nisi pactio intercederet de non detra-
hendo quid de peculio (per quam to-
tum alienari constitit,) duntaxat de-
cem præstentur, non quia in eadem
oratione peculii quantitas fuit adjecta,
ut asserbat Castrensis; sed quoniam
peculium non est corpus certum, & in
quantitate consistit, quam pro libito
dominus dimittit, vel auget: sic ven-
dens peculium decem, videtur cetera
que supersunt adimere, sibi que reti-
nere: quod pacto non adimendi, in d.
l. si venditor, Consultus excludit, qua
ratione integrum peculium, est decem
excedat, debetur emptori: qui est ve-
rus ac observandus intellectus ad eam
decisionem, que ita accepta minime
Castrensi parocinatur, & multò minus
si ex Fabro interpretetur, nec ulla ratio
diversitatis, quam tradit reddi potest,
ut aliud accessorio, & aliud in prin-
cipali venditio respondeatur.

Ad Num. 5.

14 In venditione ad mensuram quoad
juris effectus idem est unicum precium
constitui pro omnibus dolis, vel juge-
ribus, que emuntur, vel illud in sin-
gula separatim assignare; nam per in-
tellectum quantitas distribuitur. Ac
cum

cum à corpore incipit contractus, &
pretium dividitur pro rebus sub illo
contentis, veluti si quis vendere, fun-
dum viginti jugerum decem aureis in
singula, hæc precii distributio tanti ha-
betur momenti, ut ad mensuram videat
conventio, que si unico precio fiet,
et, proculdubio ad corpus conferretur.
Tamen venditor nequivit aliquid de
fundo reservare, quanvis plura agri-
menfor inveniat, sed cuncta emptori
cedent aucto pretio pro rata. Vide Mo-
lin. sup. num. 5. & 6. Hermosill, in d. l. 24.
gloss. 2. n. 24. tit. 5. p. 5. Trentacinq. d. re-
sol. 5. num. 7. verf. Hæc conclusio, Surd.
decis. 257. n. 4. Sola sup. n. 26. & 18. &
alii apud Hermosill, n. 19.

Ad Num. 6.

15 Quicquid dicitur de re mobili ven-
dita ad mensuram quoad periculum,
quod est venditoris, ac perfectionem
contractus, pariter in immobilibus ob-
tinet, quod planè colligitur ex jam
laudatis, qui in alienatione fundi exem-
pla perhibent, & observant, Guttier.
de gabel. q. 79. n. 4. & pract. lib. 5. q. 95.
num. 26. Boer, decis. 183. n. 8. Mantie, de
tac. & ambig. convent. lib. 4. tit. 17. num. 2.
Lassart, de decim. vend. cap. 5. num. 28.
Hermosill, in d. l. 24. gloss. 1. n. 3. Vide
infra, num. 36.

16 Vendita ad mensuram re mobili, vel
immobili, antequam mensura adhibea-
tur, à contractû resiliere non permitti-
tur contrahentibus, & interim pericu-
lum ad venditorem spectat, l. 24. tit. 5.
p. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. 2. Ant. Gom.
variar. lib. 2. cap. 2. n. 32. Molin. disp. 366.
num. 5. Trentacinq. d. resol. 5. n. 3. Gut-
tier, d. q. 79. n. 6. Fab. in ration. ad l. Quod
sape, §. in his, de contr. empt. & in l. In-
lunus, §. Si Titius, de act. empt. Pichard,
in §. Cum autem, n. 13. Inst. de empt. &
vend. & alii plures apud Hermosill, in
d. l. 24. gloss. 1. n. 1. Ideo periculum susti-
net venditor, quia contractus censetur
sub conditione, si res mensuretur, quam
ipse habet, & in ipsius potestate est, ut
adimpleatur, ac quando differt, consti-
tuitur in mora. Nec imputari potest,
(ut in venditione pura,) emptori cur
pretium non offert, juxta legem Julia-
nus 14. §. offerri, de act. empt. cum an-
te mentionem incertum sit, quantum
prestare teneatur. Faber in d. §. in his,
Molin. disp. 366. n. 18. in fin.

17 Unde si emptor interpellatus ad me-

tiendum, non comparuerit, aut ad diem
præscriptam non venerit, ex tunc rei
vendite ob moram periculum subibit.
Molin. num. 19. Guttier, d. q. 95. num. 14.
Ant. Gom. d. cap. 2. num. 32. Capic, de-
cis. 14. num. 18.

18 Venditio ad mensuram est imperfe-
cta, quasi sub conditione mensuratio-
nis contracta, Trentac, n. 1. Farin, de-
cis. 688. num. 2. Mantie, de tac. & amb.
conv. lib. 4. tit. 17. num. 6. & 7. Afflic. de-
cis. 399. n. 4. Surd, decis. 64. n. 12. Fab. ubi
proximè, Pinel, in l. 2. part. 3. cap. 2. n. 7.
Lassart, n. 26. Guttier, de gabel. q. 79.
n. 3. Nihilominus contrahentes à con-
ventionem recedere nequeunt, Larrea
decis. 11. n. 11. Lassart, num. 29. Trentac,
n. 2. Guttier, ubi proximè, num. 7. & d.
q. 95. num. 15.

Hinc provenit, ut si quis gabella
reperiatur exactor sub contractus tem-
pus, & alter cum res metitur, non huic,
sed illi solvi debeat, Guttier, d. q. 79. n. 5.
Hermosill, d. gloss. 2. n. 8. Lassart, num. 30.
Inde etiam est, ut si diversum sit pre-
tium ex statuto tempore contractus, ac
tionis, debetur quod curreat
cum contrahentibus, Larrea d. Gramat.
decis. 11. n. 12. Trentacinq. cum multis
d. resol. 5. in fin.

Ibi: *Que quidem conclusio.*

19 Si rem ad mensuram distractam, an-
tequam metiatur, emptor accipiat, pe-
riculum ad eum spectat, Molin. disp.
366. num. 5. Trentac, n. 4. Larrea ubi pro-
ximè, Guttier, d. q. 95. num. 16. Mantie,
n. 6. Hermosill, cum aliis d. gloss. 1. num. 4.
ubi aliter sentientes refert, Sed si per
constitutum facta interveniat traditio,
adhuc periculum permanet vendentis,
Guttier, ubi proximè, n. 17. Mantie, n. 3.
Capic, sup. num. 8. Gratian. disceptat.
c. 368. n. 28. de quo fuse Ursil, ad Afflic.
decis. 380. Utriusque resolutionis ratio
nititur præmissis sup. num. 16. nam pe-
riculum sequitur habentem in potestate
rem mensurandam, cui mensuratio
ut fiat, incumbit sollicitudo.

20 Si intervenit pactum, ut res me-
tiatur, non assignato tempore, intra
sexaginta dies mensura est adhibenda:
ubi verò de mentione nihil actum est,
jus mensurandi triginta annos permanet,
l. Quod se nolit, 31. §. Siquid ita, de a-
dilit. edict. Cagnol, in l. 1. n. 391. C. de refe.
vend. Trentacinq, n. 8. Sola ad Constit.
Sabaud. tit. de censuum solut. gloss. in

part. 1. n. 28 Hermof. cum aliis d. gloss. 2. num. 51. Ex possessione emptoris per longum tempus mentionem factam præsumi, scripsit Theaur. decis. 185. sed negativam opinionem probat Gratian. sup. cap. 318. a num. 31.

22 Communis fert, mensurationis expensas ab utroque contrahente solvendas esse per legem 4. §. Sed est mensur. fis. regund. Hermof. ex pluribus num. 47. Impugnatur non immerito Sola sup. a num. 20. qui de forma mensurandi agit num. 22. 23. ac fufius Hermof. ex num. 40. ubi quid si alia servetur loco contractus, & traditionis ac mensurationis alia? Fit receptus apparet, non hac, sed illa attendendum. Sed pro adversariis, quos idem concessit Hermof. illa, facit lex Contraxisse 21. de oblig. & action. Præterea verisimile non est, id actum, ut mensuram loci contractus metiretur vinum, vel oleum alibi tradendum; quapropter ita in concordiam redigi possent oppositæ sententiæ, ut prior vera habeatur quoties casu circa pactionem res vendita non in loco contractus traditur; tunc enim contrahentes de mensura alia cogitare nequebant, restatque & textus adducti decisio, & ratio expensa. Posteriori locus erit, cum in diversum locum destinatur traditio. Hec de mobilibus, nam quoad immobilia loci mensuram, ubi fira sunt, servandam esse plerisque placet, ut constat ex laudatis per Hermof. illam.

Ad Num. 7.

23 Licet corpus totum veniat in venditione, veluti dolium vini, ad rationem certi pretii pro singulis amphoris, periculum est venditoris, donec res mensuretur; nam etsi à corpore incipiat contractus, ad mensuram tamen celebratus, ut ex mox dicendis patebit. Unde Baldi sententia distinguentis, utrum totum dolium, vel amphoræ vendantur ex illo quoad periculum, à cunctis rejicitur. Molin. disp. 366. num. 5. Curtier. de gabell. quæst. 79. n. 9. Afflicti. decis. 399. num. 6. Hermof. num. 27. ubi pro utraque opinione cumulat interpretes, Lallart. sup. ex num. 22. qui n. 23. carpit D. Covar. hic, quasi non callentem Baldi mentem; ille enim constituit discrimen inter hæc, Vendo dolium vini. & Vendo viginti amphoras vini ex eo dolio; & sic ab omnibus præallegatis refertur. At D. Covar. ponit differen-

tiam ex Baldo in eo quod dicitur, Totum dolium, vel Dolium vendit: que quidem nullo modo differunt; quando enim adjicitur pretium unicum; erit venditio ad corpus; si distribuatur per amphoras, ad mensuram. Fab. in ratione ad l. 1. de act. empt.

Verf. Decimò ex his inferitur.

Licet, ut ex præmissis constat, diversi admodum sint effectus venditionis ad corpus, vel ad mensuram; evenit tamen aliquando, ut idem contractus partim ad mensuram, & partim ad corpus conferatur initus, ut si quis dixerit, Vendo fundum Titianum his limitibus triginta jugerum pro decem nummis in singula. Ex qua conventionione quicquid intra confinia demonstrata reperitur, venditor tradere tenetur, aucto pro rata pretio, etsi plura jugera superfine supra triginta, quod proprium est venditionis ad corpus. Rursus periculum fundi ante mensurationem sustinet venditor, ut in venditione ad mensuram contingit, l. 24. tit. 5. p. 5. l. Quod sape 35. §. In his, de act. empt. Nec mirum, ut contractus effectus ex placito contrahentium jungantur, cum ex conventionione partium contractus omnes legem accipere dignoscantur, l. Contractus 24. de reg. jur. secundum quæ venditio, de qua agitur, quoad quid ad corpus dici poterit, at ad mensuram intelligi & appellari debet. Molin. disp. 367. num. 6. Cagnol. sup. num. 186. verf. Sed non est. Hermof. num. 29. nam ut ex Saliceto tradit Cagnol. num. 178. attendere oportet, an à totalitate rei, vel à mensura pretium formetur. Hinc communiter placet, ut quoties pretium distributive assignatur pro jugeribus singulis, aut amphoris, venditio sit ad mensuram, sive ab illa, sive à corpore contractus inchoetur. Molin. num. 25. Pinell. num. 4. Trentac. d. resol. 5. n. 7. verf. Quartus & ultimus, Surd. decis. 64. n. 32. Ant. Gom. d. cap. 2. num. 16. Afflicti. decis. 68. n. 1. 2. Farinac. decis. 688. num. 2. Gratian. sup. cap. 318. num. 3.

25 Diximus, venditione comprehendendi ultra modum expressum, quod continet corpus demonstratum, suppletur emptore pretium; sed ita accipi debet, si voluerit is ad cuius favorem ita constitutum; ipse namque eligere poterit, vel quantitatem dictam duntaxat percipere, vel profus à contractu resillire. Surd.

Surd. decis. 64. num. 18. Molin. dict. disp. 367. n. 11. Nec urget argumentum à correlativis, ut sicut venditor cogitur excellum tradere, ita & emptor pretium augere, juxta legem 1. C. de ca. press. lib. 1. l. fin. de acceptat. Barbosa axiom. 61. non enim procedit, data rationis disparitate, Barbosa d. axiom. 61. in fin. Everard. in topic. loc. à correlativis. Emptor namque nullum patitur incommodum ex majori numero reperto; imò lucrum plus est pretii nomine recepturus, cui impugandum cur minorem dixerit modum, cum sciret, aut scire deberet rei suæ familiaris vires, ac merita, l. Quisquis 15. C. de res. vendit. Emptor autem vendentis fidem sequutus, detrimentum patitur, si cogatur pecuniam querere usuris, aut distractione rerum suarum, ad pretii augmentum exsolvendum, aut socium, seu vicinum pretii habere, quod si sciret, forte non emisit. Aliis fraudi via daretur, venditores namque conscii, ut facilitas ad rei emptionem inducerent emptores, minorem modum dicerent, velint, nolint totius fundi jugerum estimationem prestaturus, qui obvium ire oportet, argumento legis in fundo 39. de rei vendit.

26 Hæc ita temperanda sunt, ut si excessus sit modicus, aut incommodum emptoris nullum, aut parvum, nequeat à conventis resillire, sed cogatur pro excessu pretium pendere, vel jugera ad numerum expressum accipere; de minimis enim non est cura, ut D. Covar. statim docebit; nec delicatus emptor audiendus, l. Servos 25. de pignor. action. in quo iudicis arbitrio locus erit.

Verf. Undecimò, ut statim.

27 Si ex fundo Titiano decem jugera venundantur, etsi plura intra ejus limites reperiantur, nullum jus emptori competit ad illa, etiam oblato pro excessu pretio, exigenda; hic enim peculiaris est effectus venditionis ad mensuram. Molin. disp. 367. n. 5. Trentacinq. sup. n. 7. verf. Primus est, Cagnol. n. 185. Boër. decis. 50. n. 5. Pinell. num. 7. & 18. Surd. decis. 64. n. 1. Scaccia de commerce. §. 1. q. 7. amplias. 10. n. 110. Stracch. de mercat. tract. de nau. sup. part. 3. num. 6. Mantica. de tacit. & amb. cov. lib. 4. tit. 17. n. 18. Hermof. cum aliis n. 30. & dictum est sup. n. 8. ubi limitatur, nisi quod superest, exiguum

fit, quod venditor, pretio accepto, tradere ex æquitate tenebitur: nec de minimis curandum, l. Si oleum 10. §. ult. de dol. l. Res bona fide 54. de contr. empt. Surd. sup. num. 6. Sola ac Boër. laudati d. num. 8.

Ibi: Id verò quod deficiat ad mensuram.

28 Si de jugeribus venditis deficiant aliqua, pro rata de pretio detrahatur. Molin. num. 2. Boër. n. 2. Scacc. ubi proxime, Hermof. num. 14. Cagnol. n. 190. qui probat, exempto actionem dari ad pretii partem, non ad interesse, nisi dolo venditor majorem quantitatem expresserit. Cujac. in l. Si duorum, de act. empt. observat ex Paulo Sentent. lib. 1. tit. 8. & lib. 2. tit. 16. venditorem, qui fraudulenter majorem modum dixerit, in duplum teneri pro eo quod dixit.

Ibi: Attamen si venditio fiat ad corpus.

29 Aliud est vendere ad mensuram, de quo actum hucusque, & aliud modum dicere in venditione ad corpus; nam etsi mensuratio desideretur, ut constet, an tot jugera in fundo, aut tot amphoræ sint in dolio; venditio tamen est perfecta statim, & periculum transit ad emptorem antequam res metiatur; & venditor tenetur, si minus reperitur quam dictum, l. 2. de action. empt. ubi Cujac. reperit, quod in d. l. Si duorum, dixerat de duplo ob fraudem præstando. Fab. in ratione add. l. 2. Sed si plura existant, cedunt emptori, d. l. Si duorum, de quibus Molin. n. 3. & 7. Cagnol. n. 180. 185. 190. Boër. num. 6. Pinell. n. 9. Surd. ubi proxime, Ant. Gom. d. cap. 2. num. 16. qui, Boër. Cagnol. & alii apud Pinell. num. 8. sentiunt vendentem ad corpus, ad pretii partis restitutionem non astingi propter defectum jugerum, quæ in venditione fundi expressit. Sed aliter cum D. Covar. ac communi tenendum, nisi venditor jugera memoraret accidentaliter, non ad pretium constitutum, ut ait Molin. dict. num. 3. aut leviter, secundum Fulgosium, quem refert Pinell. n. 10. Neque enim verba, quæ jactantur, obligationem inducunt; sed quæ ita proferuntur, ut præstentur, l. Sciendum 19. §. Dictum, ibi: Ea autem sola dicta, sive promissa admittenda sunt, quæcumque sic dicuntur, ut præstentur.

presentur, non ut jactentur, ff. de adilit. edit.

Ad Num. 8.

30 Si in venditione ad corpus, cum scilicet unicum intervenit pretium, non per jugera, aut amphoras divisum, plura numerentur, quam dicta, omnia emptoris lucro cedunt absque pretii supplemento. Mantia. d. tit. 17. num. 18. Sola sep. num. 16. vers. Sicut, Trentacina, d. resol. 5. num. 7. vers. Hæc conclusio, Ant. Gom. ubi proxime, Surd. decis. 64. n. 14. Boer. ubi sup. Cagnol. num. 186. Pachin. controvers. lib. 2. cap. 27. ad fin. vers. Sed posterior. Faber in ration. ad l. Si duorum, de act. emp. Cujac. lib. 2. quæstio. Pauli ad d. l. Si duorum, At adversus communem sententiam Pinel. in l. 2. part. 3. cap. 2. n. 9. C. de rese. vend. & Molin. d. disp. 367. num. 11. qui docuit, in utroque foro astringendum emptorem ad augendum pretium pro jugeribus, quæ ultra modum dictum invenit, nisi modicus sit excessus, Quoad conscientie judicium scimus, quosdam lætio intercesserit, etiam intra dimidiam justæ pretii, teneri emptorem ad augmentum illius, quamquam bona fide paret conventam quantitatem esse veram rei emptæ æstimationem, si postea aliud sibi considerit, nisi materie parvitate excusetur, sicut ex pluribus diximus sup. variat. lib. 2. cap. 4. n. num. 56. Unde si prædium, mensuratione adhibita apparuit quatuordecim jugerum, quod decem esse credebatur, & juxta æstimationem istam de pretio convenit, injustitia contractus dignoscitur, quæ aucto per emptorem pretio, debet resciri.

31 In externo autem foro nulla actio venditori competere videtur, ut vult communis, quia nihil tradidit ultra id, quod convenit, totum scilicet prædium, cujus pretium recepit, in quo nihil interest quot jugera reperiantur, modo intra limites præscriptos existant: nec numerum jugerum exprimere ad contractus substantiam spectat, à quibus pretium non formatur, sed à totalitate rei; expressioque quantitatis rei habetur ut accedens, cum absque illa venditio eodem modo perfecta subsisteret, Placuit tamen quod asseveratio venditoris ipsum astringeret ad præstandum quod expressit, ne deciperetur emptor, si minorem modum per mensuram inveniret, l. 2. l. Si venditor 38. l. Si duorum

43. de act. emp. Hoc, quod in favorem emptoris jus induxit, non debet in eundem retorqueri, l. Quod favore 6. C. de legib. c. Quod ob gratiam 61. de reg. jur. in 6. ut propter mentionem jugerum ideam teneatur ad supplendum pretium, ad quod aliàs minime teneretur, qui quidem plus accepit, quam dictum, non plus quam emptum, cum corpus totum emisset, Præterea dum venditor affirmat decem jugera fundo contineri, non inficiatur plura in eo reperiri posse, Vide Fabr. in ration. ad præcitas leges, & Cujac. ibidem, sub tit. de actio. emp. & lib. 2. quæst. Pauli ad d. l. Si duorum. Nec audiendus venditor si se deceptum queratur, quod sibi imputari debet, non emptori, ut advertit Faber in d. l. Si venditor. Hæc pro D. Covar. & omnium opinione, quæ limitanda venit, si lætio ultra dimidiam ex excessu jugerum resistat, non enim denegandum emptori auxilium legis 2. C. de rese. vendit. Sola ubi sup. num. 17. Pinel. ubi proxime. Sed si cui Molinæ sententia propter æquitatem placuerit, advertere oportet notata sup. num. 25.

Ibi: Quod si pretium sit pro singulari.

Quoties pretium assignatur pro unaquaque amphora, quamquam totum dolum vendatur, expresso numero, quicquid plus, vel minus ex mensuratione apparuerit, pretio pro rata addi vel detrahi debet, ut si dolum viginti amphorarum vendatur aureis quadraginta duobus in singulas, in hac enim venditione, cum ad mensuram censetur, etiam sonet ad corpus, sicut prædiximus n. 24. quid mirum si pretium omnino pro ratione mensuræ exsolvat? Sic tenent Molin. disp. 366. num. 6. & disp. 367. n. 6. Cagnol. num. 186. Ant. Gom. ubi super, Surd. num. 12. Hermol. d. gloss. 2. num. 12. & alii laudari num. 24. in fin.

Vers. Decimaterio ex prænotatis.

Ut læsus in pretio agere possit, necesse est ut damnus justæ pretii dimidiam excedat, tam ex parte venditoris, quam emptoris, cap. Cum dilecti 3. cap. Cum causa 6. de emp. & vend. l. 56. tit. 5. p. 5. l. 2. C. de rese. vend. Vide Barbof. in collect. ad d. cap. Cum dilecti. & ad d. l. 2. ac Hermol. in d. l. 56. gloss. 4. & notata variat.

variis lib. 2. cap. 3. num. 16. Quod si læsus in quantitate, vel qualitate rei venditæ contingat, etiam intra justæ pretii dimidiam, ex empto actio datur, l. 2. l. Si in qualitate 23. l. Si duorum 43. de actio. emp. Barbof. in collect. ad cap. Per tuas, num. 7. de donat. Cujac. in d. l. Si in qualitate, & alii plures apud Hermol. in addit. ad d. l. 56. gloss. 9. num. 45. & prænotavi d. cap. 4. num. 17. Idem juris erit, si venditor decipiatur in pretio convento, scilicet in qualitate, vel quantitate monetæ; nam ager pro quavis læsione, etiam minima, ut suppleatur.

Ibi: Quod si mensor falsum modum.

34 Consule Fab. in ration. ad l. 1. & seqq. ff. si mensor fals. mod. dixer. Cujac. lib. 25. Pauli ad edit. ad l. 2. & 4. cod. tit. Ex quibus notandum, actionem in mensorem competere subsidiariam, si is qui ex falsa renuntiatione lucrum perceperit, solvendo non sit, l. Si duobus 6. §. 1. cod. tit. quæ perpetua durat, l. Hæc actio 7. non tamen in heredem mensoris conceditur, d. l. 6. in fin. quod ita accipiendum, ut Cujacius ibidem distinxit, Jus vere repetenda mensurationis anni lapsu expirat, l. Qui gravatos 5. C. de censib. & censur. lib. 1. Hermol. ex aliis in d. l. 24. gloss. 2. num. 52. de quo cogitandum; nam cum actio perpetua sit, restringenda non est reperitio mensurationis, per quam falsitas modi dicti veretur specie.

Ad Num. 9.

35 De intellectu legis Julianus, §. Si Titius, de act. emp. videndi Fab. in ration. Pinel. d. cap. 2. num. 10. Molin. disp. 367. num. 10. Cagnol. in l. 2. n. 176. C. de rese. vend. Trentac. variat. lib. 3. tit. de emp. resol. 5. num. 6. Pichard. in §. Cum autem, num. 13. lussu. de emp. & vendit. Cujac. in d. §. Si Titius. Constat igitur venditionem ad corpus fuisse celebratam, ideo quod per alluvionem accrevit fundo, ad emptorem ardebat: æquitate tamen suadente placuit id fluminis beneficium prodelle potius venditori bonæ fidei de damno vitando agenti, quam emptori lucrum capturo, ut ait Cujacius, Sed opponi videtur lex Qui fundum 45. de evictio. ubi eadem ratio æquitate apparet, & aliud deciditur: D. de Favin Covar. Enuel.

at diversitas casuum in obscuro non est nam in §. Si Titius, nihil emptori deest de corpore empto, imò id auctum recipit: ut verò in l. Qui fundum, licet numerus jugerum dictus tradatur, de corpore tamen pars abest evicta, ad quod sibi venditionem esse contractam non ambigitur.

Ad Num. 10.

Legis Fab. in ration. pro interpretatione legis Si in venditione 10. §. 1. de peric. & comm. rei vend. ubi singulariter distinguit res immobiles à mobilibus pendere, numero, vel mensura consistentibus, quando ad mensuram venduntur, ut in his donec mensurentur, periculum sit venditoris; in illis emptoris, nisi culpa venditoris perierint, aut deteriores fierent; tunc enim emptor ad interesse agere permittitur, l. 3. §. Sed & custodiam, cod. tit. Faber igitur tenet in d. §. 1. fundum fuisse venditum ad mensuram, & periculum ad emptorem ante mensuram adhibebam spectare; unde mensuram adhibebam spectare; unde quod casu perierit, ipsius credere damno, qui integrum pretium exsolvere compelletur. Quæ interpretatio advertatur sententia communi, cujus meminit D. Covar. sup. num. 6. ubi docuit nullum inter mobilia & immobilia quoad periculum, & perfectionem contractus ad mensuram reperiri discrimen, lege sup. num. 15.

Ibi: Sed est textus in d. §. 1.

Traditur alius intellectus ad d. §. 1. 37. ut scilicet procedat in venditione ad mensuram, in qua ubi res fortuito perierit, aut deterior sit, venditor integrum pretium exigit, nullaque actio emptori competit ad interesse; nam quod vulgò dicitur, periculum ante mensuram venditoris esse, subaudiendum debet si culpa ipsius res vendita detrimentum patitur, quo casu emptori ad interesse præstat actio, d. l. 1. §. Sed & custodiam. Sic in d. §. 1. quia fundi pars alluvione perierit, emptori denegatur jus in venditorem agendi, licet pretium conventum persolvat.

Hæc interpretatio à præcedente Fabri in eo differt duntaxat, quod generaliter admittit quod ille in immobilibus tantum; sed utraque pugnat contra mentem omnium, quos legerim, quia cum dicimus, periculum ad venditoris

G detri

detrimentum cedere, non desideramus aliquam ejus culpam intervenire, cum sit de contractus natura (per eam rationem, quæ à me ex ipso Fabro redditur *sup. num. 16.* & in re mobili, ac immobili pariformiter militat,) vendentis periculum fore, si res intereat ante mensuram, et si omnis culpæ existat expers ad hoc ut pretium exigere nequeat: constat *ex l. si per emptorem 5. de pericul. & comm. rei vend. junctâ Glossâ ultimâ in l. 2. C. eod. tit. l. 24. tit. 5. p. 5.* in quibus & aliis juribus nullum adest verbum de culpa, aut negligentia venditoris, quæ in specie dictæ legis 2. reperiri non potuit; quid enim imputabitur venditori, quod vinum acuerit? Attamen, nisi per emptorem steterit, ne meretur, ad illum deteriorationis periculum spectare constituitur. Alio: qui si extinctio, aut deterioratio rei venditæ ad mensuram, casu contingens, ante illam non foret vendentis, nullum daretur discrimen inter contractus ad corpus & ad mensuram celebratos, eum in illis, quanquam periculum ad emptorem pertinet, si intercedat mora in tradendo, aut culpa venditoris interveniat, ipse periculum sustinet, *l. 2. §. 2. tit. 5. p. 5. §. Cum autem. Insl. de empt. & vend. Barbosa cum aliis in collect. ad l. 1. num. 18. & 24. C. de peric. & comm. rei vend.*

39 Non urget dicta lex 1. §. Sed & custodiam, lex 2. §. Custodiam, cum l. seq. de peric. & comm. rei vend. quibus dicitur, venditorem ante mensuram ad custodiam rei teneri; nam si sibi perit, ut quid ab eo exigatur custodia? Sed dicendum est, ideo exigi, quia alias conveniri poterit ad interesse per emptorem, cui non impleto contractu per traditionem, duplex jus competit, vel ad pretii repetitionem aut retentionem, vel ad interesse: si res casu extinguitur ante mensuram, sibi pretium reservat; si culpâ vendentis, quantum sua interest consequitur. Quapropter Ulpianus, Caius, & Paulus custodiam venditoris postulant, ne ad interesse damnetur, non ut pretio careat.

40 Quibus rejectis, mens Consulti in l. si in venditione, §. 1. ea est, ut si fundus ad mensuram distrahatur, & priusquam mensuretur, ex parte intereat, emptor ad interesse agere nequeat, quia venditori culpa imputanda non est de damno, quod fortuito casu evenit pretium vero non cogitur pende-

re, quia periculum fundi ad venditorem spectabat.

Ibi: Raphaël tamen Fulgofius.

Hic Fulgofii intellectus non videtur probabilitate carere, licet Consilius insinuet ad mensuram fundum venditum illis verbis: *Cum prius quam mensura fieret.* Sed si ille verus censetur, in comperto est, emptori ita partem prædii perire, ut integrè quantitatem pro toto fundo conveniam debeat solvere; nam quoties, ut Fulgofius vult, quid ad corpus venditur, etiam dicto modo jugerum, aut numero amphorarum, statim pericitur contractus, periculumque ad emptorem pertinet ante mensuram, quæ non desideratur pro venditionis perfectione, sed ad dignoscendum, an deceptus sit emptor, si minus invenitur quam dictum, ut agere adversus venditorem possit, *d. l. 2. de action. empt.*

Veri. Hæc denique.

Quævis quæ de venditionis contractu traduntur, ad legata, donationes privilegia, & alia possint deservire, non tamen per omnia de contractibus ad ultimas voluntates, ac donationes procedit argumentum ut observat Pinel, in l. 2. part. 3. cap. 2. num. 15. Stracch. de mercat. tit. de navib. part. 3. num. 6 & 12.

SUMMARIUM.

- 1 Rex nequit inferiori domino talem conferre jurisdictionem, ut ab hoc non liceat vassallis provocare, aut per querelam regale subsidium implorare, & quare.
- 2 Ab Ecclesiasticis surgentibus temporalis jurisdictione in Hispania, non ad superiorem Ecclesiasticam, sed ad Regem, seu ad Regia Prætoria provocantur.
- 3 Ampliatur, etsi uterque litigator confectus.
- 4 Quo remedio utendum: si ille Ecclesiasticus appellationem non detulerit.
- 5 In omnibus se gerere debet ut laicus quoad temporalem jurisdictionem.
- 6 Sede vacante per Prælatum, qui præerat jurisdictioni temporali, hæc per Magistratus saculares Regis jussu exercetur.

7 Eccl

- 7 Ecclesiasticus ratione jurisdictionis temporalis, quæ fungitur propriè, ac stricte vassallis Principis secularis censetur, etsi alias illi non foret subditus, & num. 8.
- 9 Caput Romana, §. Debet de appell. in 6. intelligitur, & num. 10.
- 11 Omnis jurisdictione in Hispania sic ad Regem spectat, ut nulla sit populis, nisi ab illo concessa.
- 12 Populi quando, & quos Magistratus eligere possunt, & num. 13. & 19.
- 14 Deficiente successore, cui legitime regnum deservitur, electio Regis redit ad Magnates, & populum.
- 15 Mortuo Episcopo, sui Vicarii Generalis jurisdictione prorsus expirat.
- 16 Quid de Vicariis, seu Locumtenentibus Prætorum.
- 17 Quid de Magistratibus, quos Domini inferiores in propriis oppidis constituunt, cum hi decedunt.
- 18 Magistratibus unde salaria exhiberi debeant, & num. seq.
- 24 Rex ut omnis temporalis jurisdictione absolutus dominus, de eo pro libito disponere valet.
- 25 Concessa per Principem inferiori jurisdictione cum mero & mixto imperio, an facultas cognoscendi de appellationibus intra territorium, transiata censetur.
- 26 A iudicibus ordinariis per populum electis appellatur ad Dominum ejus, & num. seqq.
- 29 Jus cognoscendi de appellationis causis eodem modo acquiritur, ac jurisdictione quoad primam instantiam.
- 30 Jurisdictionem cognoscendi de appellationibus per substitutos exercere possunt Domini inferiores.
- 31 A iudice delegato Domini inferioris ad quem appellabitur, & num. 34. & 37.
- 32 A iudice subdelegato ad quem appellatur.
- 33 Ab Episcopi Vicario ad quem appellandum.
- 35 A delegato an provocetur ad delegantem.
- 36 A Vicario, seu Locumtenente Prætoris non appellatur ad ipsum.
- 38 Jure nostro Regio ad Regem licet, omisso medio provocare.
- 39 Quid de Jure Canonico.
- 40 Quid de Jure communi.
- 41 Ad Legatum de latere appellatur, omisso medio.
- 42 Appellatio, omisso medio, ubi non D. de Faria Covar. Enucl.

licet, nec ex partium consensu sustinetur.

- 43 Iudex à quo tenetur semper deferre appellationi, omisso medio, & iudex ad quem, remittere causam ad tribunal, ad quod appellari debet, & quid jure communi.
- 44 Verbum Curia, multipliciter usurpatur.
- 45 De Regiis Prætoris Castella, eorumque institutione, remissive.
- 46 De multis cognoscitur in Cancelleriis Indiarum, de quibus in Hispania Prætoris cognoscere non licet.
- 47 Regia Hispania Prætoris cur. Cancelleria nuncupatur, ac de Cancellerarii dignitate.

CAPUT IV.

Ad Num. 1.

PRO hujus assertionis illustratione sufficiant prælibata *sup. cap. 1. n. 149. & 153.*

Ibi: Et ideo impossibile quidem erit.

Diximus *d. cap. 1. num. 106.* Leges Ordinamenti, quas hæc D. Covar. expendit, habentur in nova compilatione sic collocare, *l. 1. tit. 1. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. l. 1. tit. 10. lib. 5.*

Ibi: Quapropter non poterit Rex.

Consulas laudatos *d. num. 153.* Ratio potissima resolutionis videtur; nam Princeps dum supremam suscipit potestatem, oneribus illi annexis altringitur, *l. 1. ibi: Et in eum, de constit. Princip. junctâ communi interpretatione, l. secundum naturam 10. de reg. jur.* Cumque nihil ita Principatui cohereat, ut subditos protegere, *cap. Regum officium, 23. quæst. 5. l. 2. ibi: Para ampararlos de fuerza: l. 6. tit. 1. p. 2.* ad quod Rex jure divino, naturali, ac positivo tenetur, Saigad. *de Reg. protect. part. 1. præud. 3. ex num. 2. Avil. in cap. Præf. proam. verb. Regimientis, num. 2. Ceval. de cogn. per viam viol. gloss. 5. num. 27.* quæ quidem protectio non versatur solum in depellendis hostibus incurribus, sed etiam in subvencendo subditis per injuriam potentium gravatis, *l. 2. tit. 10. p. 2.* hæc cum ita sint, nequitur

G 2 Prin

detrimentum cedere, non desideramus aliquam ejus culpam intervenire, cum sit de contractus natura (per eam rationem, quæ à me ex ipso Fabro redditur *sup. num. 16.* & in re mobili, ac immobili pariformiter militat,) vendentis periculum fore, si res intereat ante mensuram, et si omnis culpa existat expers ad hoc ut pretium exigere nequeat: constat *ex l. si per emptorem 5. de pericul. & comm. rei vend. junctâ Glossâ ultimâ in l. 2. C. eod. tit. l. 24. tit. 5. p. 5.* in quibus & aliis juribus nullum adest verbum de culpa, aut negligentia venditoris, quæ in specie dictæ legis 2. reperiri non potuit; quid enim imputabitur venditori, quod vinum acuerit? Attamen, nisi per emptorem steterit, ne meretur, ad illum deteriorationis periculum spectare constituitur. Alio: qui si extinctio, aut deterioratio rei venditæ ad mensuram, casu contingens, ante illam non foret vendentis, nullum daretur discrimen inter contractus ad corpus & ad mensuram celebratos, cum in illis, quanquam periculum ad emptorem pertinet, si intercedat mora in tradendo, aut culpa venditoris interveniat, ipse periculum sustinet, *l. 2. §. 2. tit. 5. p. 5. §. Cum autem. Insl. de empt. & vend. Barbosa cum aliis in collect. ad l. 1. num. 18. & 24. C. de peric. & comm. rei vend.*

39 Non urget dicta lex 1. §. Sed & custodiam, lex 2. §. Custodiam, cum l. seq. de peric. & comm. rei vend. quibus dicitur, venditorem ante mensuram ad custodiam rei teneri; nam si sibi perit, ut quid ab eo exigatur custodia? Sed dicendum est, ideo exigi, quia alias conveniri poterit ad interesse per emptorem, cui non impleto contractu per traditionem, duplex jus competit, vel ad pretii repetitionem aut retentionem, vel ad interesse: si res casu extinguitur ante mensuram, sibi pretium reservat; si culpa vendentis, quantum sua interest consequitur. Quapropter Ulpianus, Caius, & Paulus custodiam venditoris postulant, ne ad interesse damnetur, non ut pretio careat.

40 Quibus rejectis, mens Consulti in l. si in venditione, §. 1. ea est, ut si fundus ad mensuram distrahatur, & priusquam mensuretur, ex parte intereat, emptor ad interesse agere nequeat, quia venditori culpa imputanda non est de damno, quod fortuito casu evenit pretium vero non cogitur pende-

re, quia periculum fundi ad venditorem spectabat.

Ibi: Raphaël tamen Fulgofius.

Hic Fulgofii intellectus non videtur probabilitate carere, licet Consilius insinuet ad mensuram fundum venditum illis verbis: *Cum prius quam mensura fieret.* Sed si ille verus censetur, in comperto est, emptori ita partem prædii perire, ut integrè quantitatem pro toto fundo conveniam debeat solvere; nam quoties, ut Fulgofius vult, quid ad corpus venditur, etiam dicto modo jugerum, aut numero amphorarum, statim pericitur contractus, periculumque ad emptorem pertinet ante mensuram, quæ non desideratur pro venditionis perfectione, sed ad dignoscendum, an deceptus sit emptor, si minus invenitur quam dictum, ut agere adversus venditorem possit, *d. l. 2. de action. empt.*

Veri. Hæc denique.

Quævis quæ de venditionis contractu traduntur, ad legata, donationes privilegia, & alia possunt deservire, non tamen per omnia de contractibus ad ultimas voluntates, ac donationes procedit argumentum ut observat Pinel, in l. 2. part. 3. cap. 2. num. 15. Stracch. de mercat. tit. de navib. part. 3. num. 6 & 12.

SUMMARIUM.

- 1 Rex nequit inferiori domino talem conferre jurisdictionem, ut ab hoc non liceat vassallis provocare, aut per querelam regale subsidium implorare, & quare.
- 2 Ab Ecclesiasticis surgentibus temporalis jurisdictione in Hispania, non ad superiorem Ecclesiasticam, sed ad Regem, seu ad Regia Prætoria provocantur.
- 3 Ampliatur, etsi uterque litigator confertur.
- 4 Quo remedio utendum: si ille Ecclesiasticus appellationem non detulerit.
- 5 In omnibus se gerere debet ut laicus quoad temporalem jurisdictionem.
- 6 Sede vacante per Prælatum, qui præerat jurisdictioni temporali, hæc per Magistratus saculares Regis jussu exercetur.

7 Eccl

- 7 Ecclesiasticus ratione jurisdictionis temporalis, quæ fungitur proprie, ac stricte vassallis Principis secularis censetur, etsi alias illi non foret subditus, & num. 8.
- 9 Caput Romana, §. Debet de appell. in 6. intelligitur, & num. 10.
- 11 Omnis jurisdictione in Hispania sic ad Regem spectat, ut nulla sit populis, nisi ab illo concessa.
- 12 Populi quando, & quos Magistratus eligere possunt, & num. 13. & 19.
- 14 Deficiente successore, cui legitime regnum deservitur, electio Regis redit ad Magnates, & populum.
- 15 Mortuo Episcopo, sui Vicarii Generalis jurisdictione prorsus expirat.
- 16 Quid de Vicariis, seu Locumtenentibus Prætorum.
- 17 Quid de Magistratibus, quos Domini inferiores in propriis oppidis constituunt, cum hi decedunt.
- 18 Magistratibus unde salaria exhiberi debeant, & num. seq.
- 24 Rex ut omnis temporalis jurisdictione absolutus dominus, de eo pro libito disponere valet.
- 25 Concessa per Principem inferiori jurisdictione cum mero & mixto imperio, an facilius cognoscendi de appellationibus intra territorium, transiata censetur.
- 26 A iudicibus ordinariis per populum electis appellatur ad Dominum ejus, & num. seqq.
- 29 Jus cognoscendi de appellationis causis eodem modo acquiritur, ac jurisdictione quoad primam instantiam.
- 30 Jurisdictionem cognoscendi de appellationibus per substitutos exercere possunt Domini inferiores.
- 31 A iudice delegato Domini inferioris ad quem appellabitur, & num. 34. & 37.
- 32 A iudice subdelegato ad quem appellatur.
- 33 Ab Episcopi Vicario ad quem appellandum.
- 35 A delegato an provocetur ad delegantem.
- 36 A Vicario, seu Locumtenente Prætoris non appellatur ad ipsum.
- 38 Jure nostro Regio ad Regem licet, omisso medio provocare.
- 39 Quid de Jure Canonico.
- 40 Quid de Jure communi.
- 41 Ad Legatum de latere appellatur, omisso medio.
- 42 Appellatio, omisso medio, ubi non D. de Faria Covar. Enucl.

licet, nec ex partium consensu sustinetur.

- 43 Iudex à quo tenetur semper deferre appellationi, omisso medio, & iudex ad quem, remittere causam ad tribunal, ad quod appellari debet, & quid jure communi.
- 44 Verbum Curia, multipliciter usurpatur.
- 45 De Regiis Prætoris Castellæ, eorumque institutione, remissive.
- 46 De multis cognoscitur in Cancelleriis Indiarum, de quibus in Hispania Prætoris cognoscere non licet.
- 47 Regia Hispania Prætoris curæ Cancelleriæ nuncupatur, ac de Cancelleriæ dignitate.

CAPUT IV.

Ad Num. 1.

PRO hujus assertionis illustratione sufficiant prælibata *sup. cap. 1. n. 149. & 153.*

Ibi: Et ideo impossibile quidem erit.

Diximus *d. cap. 1. num. 106.* Leges Ordinamenti, quas hæc D. Covar. expendit, habentur in nova compilatione sic collocare, *l. 1. tit. 1. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. l. 1. tit. 10. lib. 5.*

Ibi: Quapropter non poterit Rex.

Consulas laudatos *d. num. 153.* Ratio potissima resolutionis videtur; nam Princeps dum supremam suscipit potestatem, oneribus illi annexis altringitur, *l. 1. ibi: Et in eum, de constit. Princip. junctâ communi interpretatione, l. secundum naturam 10. de reg. jur.* Cumque nihil ita Principatui cohereat, ut subditos protegere, *cap. Regum officium, 23. quæst. 5. l. 2. ibi: Para ampararlos de fuerza: l. 6. tit. 1. p. 2.* ad quod Rex jure divino, naturali, ac positivo tenetur, Saigad. *de Reg. protect. part. 1. præud. 3. ex num. 2. Avil. in cap. Præf. proam. verb. Regimientis, num. 2. Ceval. de cogn. per viam viol. gloss. 5. num. 27.* quæ quidem protectio non versatur solum in depellendis hostibus incurribus, sed etiam in subvencendo subditis per injuriam potentium gravatis, *l. 2. tit. 10. p. 2.* hæc cum ita sint, nequitur

G 2 Prin

Princeps, nisi deposita regia dignitate, sese a principali eximere obligatione in praedictum vassallorum, eos sic transferens in Dominum inferiorem, ut omnino aditus ad regale. Auditorium praedictum etiam inique vexentur: quod jus subjectis tollere, nulli Majestati conceditur, ut asserimus *sup. cap. 2. num. 24.* Inde provenit, ut licet Rex cetera regalia, quae duntaxat commodum, vel auctoritatem dignitatis respiciunt, Proceribus soleat communicare, saltem ad vitam concedentis; jurisdictionem tamen prorsus independentem a superiori sua potestate nulli conferre, nec ad tempus valere, *l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. penult. tit. 15. p. 2. l. 9. tit. 4. p. 5. Avil. sup. cap. 38. num. 8. Cabed. Lusit. decis. 40. num. 12. Avend. de exq. mand. cap. 5. num. 2. Antuñ. de donat. Reg. part. 2. lib. 3. cap. 8. num. 16. & alii sup. cap. 1. n. 149.*

Ad Num. 2.

Quoties in Hispaniis Episcopus, vel alia Ecclesiastica persona temporali fungitur jurisdictione, ab eo est provocandum ad Regem seu supra Auditoria, non ad Superiorem Ecclesiasticum, *l. 8. tit. 3. lib. 1. Recop. l. 9. tit. 4. part. 5. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 25. num. 32. Cancer. variat. lib. 1. cap. 12. ex num. 88. Tondur. de prevent. judic. part. 1. cap. 29. num. 34. Antuñ. sup. part. 3. cap. 28. n. 103. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 17. num. 96. Maltrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 2. n. 20. & lib. 3. cap. 15. n. 27. Paz in Pract. tom. 2. part. 5. cap. unie. n. 4. ad fin. Cur. Philip. part. 5. §. 1. n. 6. Azeved. in d. l. 8. Recop. & in l. 1. n. 41. tit. 1. lib. 4. Pichard. in Manducl. part. 4. praec. 8. num. 4. Barb. de jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 130 ubi alii D. Frass. de Regio patron. Indiar. cap. 61. n. 58. Vide infra, n. 9.*

Quod ita procedit, ut nec de consensu litigantium Metropolitanus, vel alius Iudex Ecclesiasticus valeat de ejusmodi causis per appellationem cognoscere: tum quia in secunda instantia non est locus jurisdictionis prorogationi, ut in numeris laudatis, docet Carleval. de judic. lib. 1. tit. 3. disp. 2. sect. 5. num. 1224. Avend. sup. cap. 6. num. 1. tum quoniam per provocationem de jurisdictione temporali ad spiritualem, & e contra, non datur transitus, *cap. si duobus 7. §. ult. de appellat. l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. Pichard. sup. n. 4. Cur. Philip. d. §. 1. n. 14.*

Imò appellatio ad Tribunal Ecclesiasticum erit prorsus inutilis, perinde ac si non foret interposita, argumento legis *l. 8. in fin. tit. 23. p. 3.*

Unde si Episcopus in temporalibus Iudex non detulerit appellationi, opus non erit auxilium regiae protectionis implorare, *ex l. 36. tit. 5. lib. 2. Recop. sed jure ordinario qui provocavit, supremum adhibet, Pratorium, ut de justitia causae cognoscatur.*

Tandem Ecclesiastici omnes quoad exercitium temporalis jurisdictionis se ut iudices laicos omnino gerere debent, legibus regis observatis, remoto censurarum usu, ministris saecularibus constitutis, *l. 8. tit. 3. lib. 1. Recop. ubi Azeved. Maltrill. d. cap. 2. n. 20. cum seqq. Crespi observ. 101. num. 25. Greg. Lop. in l. 7. gloss. 2. tit. 9. part. 1. Antuñ. tom. 1. d. cap. 8. ex num. 57. Cancer. variat. part. 3. cap. 13. n. 346. Idem apud Gallos stabilitum testatur Rebuff. ad Constit. Gall. tit. 3. tract. ut Laici non conven. ad fin.*

Quoties vacat Sedes per obitum Praelati, penes quem jurisdictionis temporalis residebat, ea per Regem, ejusque Magistratus interim exercetur. Bobad. lib. 2. cap. 18. num. 93. vers. *Tan en Sede vacante.*

Ibi: Cujus item ratio.

De qua egimus *sup. cap. 1. ex numero 145.*

Ibi: Qua ratione habent Episcopi.

Quoniam Ecclesiastici inter vassallos saecularis Principis numerentur; tamen absque controversia non est, de quo Salgad. *sup. part. 1. d. 1. ex n. 57. Cevall. in prolog. n. 27. cum seqq.* Illud proculdubio verum apud omnes habetur, quod Praelati oppidorum Domini ex Regis concessionem jurisdictionem obtinentes temporalem, proprie, ac strictè illius vassalli nuncupari, censeri que debent intuitu subjectionis, quam tenentur agnoscere, *l. 1. tit. 25. lib. 2. tit. 26. part. 4. Molin. de primog. lib. 3. cap. 13. n. 48. Bobad. d. lib. 2. cap. 17. n. 18. & 196. Barbosa ubi proxime.*

Nec mirum, siquidem frequenter ratione officii, seu administrationis quis alienae jurisdictionis, foreque non suo subjeitur. Sic Ecclesiastici in Senatum Regium assumptus, syndicatus judicio

dicio non eximitur. Solorzan. cum aliis in *Polit. lib. 5. cap. 10.* Similiter Episcopus rector civitatis constitutus, quoad manus Regi subditur, Tusch. ex Abbate *lib. A. concl. 352. n. 26.* ubi quod ab eo appellatur ad Principem: Regularis quoque administrans animarum curam, quoad beneficium Episcopo subest. Trident. *sess. 25. de Regular. cap. 11.* ubi Barbosa *num. 5.*

Ibi: Sed & in Gallia idem receptum.

Idem referunt Bobad. Azeved. & plures alii laudati *sup. n. 2.*

Ibi: Extat verò hac de re.

Pluribus videtur, ab Episcopo habente jurisdictionem temporalem, ad Metropolitanum de jure appellandum, *ex cap. Romana 3. §. Debet, de appellat. in 6.* ubi ita tenet Barbosa in *collect. Paz & Azeved. Contrarium alii sustinent, ut videre est apud Mart. de jurisd. dict. part. 4. cap. 198.* quos congestit Antuñ. *sup. d. cap. 8. n. 38.* qui, & Azeved. ubi *n. 2.* supra laudatur, de intellectu dicti §. *Debet,* egerunt, qui profectò nihil derogat jurisdictioni Principum saecularium, cum ibi sermo sit de Episcopoalem jurisdictionem temporalem adipiscente, ut ad nullum superiorem laicum jure, vel consuetudine possit provocari, sicut exprimitur. Nec ideò inanis censenda Pontificia decisio, valde enim dubium videbatur, quod Metropolitanus sola spiritali jurisdictione fungens, de causis temporalibus per appellationem cognosceret adversus regulam nuper traditam, *num. 3.* Nec illius Tribunal Ecclesiasticum superius Episcopali haberi poterat, cum Episcopus ut Dominus temporalis processerat, *cap. si duobus 7. §. Denique, de appellat.* Hæc igitur Juris ambiguitates Pontifex eo decreto sustulit, minime de praedictio regis aut laicæ jurisdictionis cogitans.

Ex quibus deducitur aperitissime, *textum in d. §. Debet,* potius favere, quam opponi communi resolutioni, de qua *sup. num. 3.* nam in Hispaniis cuncti inferiores Domini, sive Ecclesiastici, sive laici, oppida possident, jurisdictioneque utuntur ex regia concessionem; in qua semper intelligitur reservata suprema potestas tollendi injurias per eosdem Dominos vassallis illatas, quo-

ties per appellationem ad Regale Auditorium legitime confugerint, ut evidenter cavetur *l. 9. tit. 4. part. 5. lib. 1. Petro decimas que quando el Emperador, d. el Rey se a donacion a Iglesia, d. n. orden, o otra persona qualquier, assi como de villa o castillo, &c. Et inferius: Salvo ende que las alcaldas de aquel lugar deben ser para el Rey. Quod & moribus comprobatum agnosceatur: & hoc jus regium non infringitur, sed conservari jubetur *in d. §. Debet,* illis verbis: *Nisi forte consuetudine, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium.**

Ibi: Etenim ubi Praelati Ecclesiastici.

Hanc distinctionem memorant Tusch. *11 d. concl. 352. n. 24. Bobadill. d. cap. 17. num. 196. Azeved. & alii adducti sup. n. 3.* Verum nimis restringitur exceptio dicti §. *Debet,* quæ non solum complectitur feudum, sed etiam alium quemlibet titulum legitimum, per quem possit competere laicæ potestati jus cognoscendi de appellationibus ab Episcopo ut temporali Domino procedenti,

Ad Num. 3.

Omnimoda jurisdictionis in Hispania *11* ita penes Regem existit, ut nulla populi prorsus uti permitantur, nisi ex regali indulgentia, quapropter ad eundem spectat Magistratus proponere. Maltrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 1. n. prime. Bobad. lib. 1. cap. 2. ex n. 17. Avil. in cap. 1. Prætor. n. 1. Azeved. in l. 1. n. 1. tit. 9. lib. 3. Recop. qua constitutione declaratur, ut jus creandi Magistratus possit inferioribus competere beneficio Regis, vel temporis præscriptione. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 12. num. 1. Sic & populi eligunt sibi annales Magistratus, vulgò *Alcaldes ordinarios,* de quibus *in l. 1. & per tot. tit. 9. lib. 3. Recop. necnon alios de la Hermandad nuncupatos, l. 1. tit. 13. lib. 8. Recop. de quibus infra, num. 19.*

Ibi: Quod si Rex ipse negligeret.

Omittente Rege præficere populis *13* Magistratus, ipsi sibi Rectores interim possunt constituere. Maltrill. lib. 1. cap. 7. num. 16. Bobad. lib. 1. cap. 2. ex num. 24. Azeved. in l. 3. num. 8. tit. 5. lib. 3. Recop.

Macionz. in l. 1. gloss. 21. num. 15. tit. 10. lib. 5. Recop. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. 1. n. 8. Luc. de Penna in l. Si quos. C. de decurion. lib. 10. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 13. n. 4. Cur. Philip. part. 1. §. 4. n. 29. ac prænotatur sup. cap. 1. num. 105. Huic enim facultati nunquam Respublica crediatur cessisse, licet in Principem supremam transferat potestatem: imò nec expressa sustineretur renunciatio; inde etenim totius communitatis interitus proveniret, deficiente omnino qui & probos meretur, & improbos cõcreeret, prout aliud agens observat Navar. in cap. Novit. not. tab. 3. num. 107. & facium tradita sup. cap. 1. num. 97. 109. & Domini vassallo- rum omnes in utroque foro tenentur per se, vel idoneos Magistratus justitiam ministrare, alioqui ad restitutionem damnorum astringuntur. Flor. Diaz variat. lib. 1. quest. 8. §. 1. n. 1.

Ibi: Quæ equidem & illud probatur.

14 In Regnis, quæ jure sanguinis deferrunt, si nullus ex progenie regia superstit, qui juxta leges regni succedere valeat, electio devolvitur ad Magnates, & populum, ut sibi Principem constituant. l. 6. tit. 1. p. 2. ubi Greg. Lop. gloss. 3. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 3. num. 2. Ant. Gom. in l. 40. Tauri. num. 4. Parlad. sup. num. 8. Tiraq. de jur. primog. quest. 17. vers. Nova conclusio. n. 2. Avend. de exec. mand. cap. 1. n. 8. Mench. illustr. lib. 1. cap. 22. num. 3. Bellug. specul. princ. tit. 14. §. Venimus. num. 6. Cur. Philip. sup. num. 28. Bobad. lib. 1. cap. 2. num. 26. & lib. 3. cap. 8. n. 140. Peregrin. de jur. fife. lib. 1. tit. 2. num. 68. Idem eveniret, si duo consanguinei ejusdem gradus ad successionem regni concurrerent. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 16. ad fin. tit. 15. p. 2. Tiraq. ubi proxime, vel legitimi nascantur successores, nec quis prior editus, discedere possit. Tiraq. d. quest. 17. in fine, ubi alii. Scribit Barb. in collect. ad cap. vengentis. n. 9. de heret. post Azor. institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 12. num. 17. Quod si Pontifex Regem propter heresim regno privaret, nec existeret Catholicus successor, ipse poterit subrogare quem elegerit. Hoc tamen satis dubium apparet ex his, quæ idem Barbofa perpendit, ac docet in simili de Jur. Eccl. in fin. lib. 1. cap. 1. n. 76.

Ad Num. 4.

Episcopo decedente, ejus Vicarii 15 Generalis jurisdictionis profus expirat, etiam quoad causas, de quibus cognoscere inceperat. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 8. n. 6. Molin. sup. disp. 10. num. 2. 3. Bobad. lib. 1. cap. 2. n. 23. & lib. 3. cap. 8. num. 143. Barbofa pluribus laudatis, de potest. Episc. tom. 2. alleg. 54. num. 15. 1. Simili modo per excommunicationem Prælati, cap. 1. de offic. Vicar. in 6. ubi Barbofa, ac de Jure Eccl. lib. 1. cap. 15. n. 44. necnon si incidat in capitularem, Barbofa d. allegat. 54. num. 154. Sustineri tamen gesta per Vicarium ignarum obitus Episcopi, cum aliis tenet Barbofa ubi proxime. Aliud evenit in Vicario foraneo, vel alio delegato Episcopi; nam quoad cepta negotia jurisdictionis persistit. Molin. disp. 13. n. 2.

Quoad Vicarios seu Locumtenentes correctorum, idem de jure dicendum sentiant Molin. sup. disp. 13. num. 4. Bobad. videndus d. cap. 8. ex num. 141. ubi plures. Paz in Prax. tom. 1. p. 1. temp. 1. n. 9. Cur. Phil. part. 1. §. 4. in fine, qui tamen cessantur, in Hispaniis usu obrinuisse contrarium, scilicet ut Locumtenens Prætoris, alioque ab eo creati Officiales, etiam post ipsius obitum in justitie administratione persistant, donec iussu regio aliud disponatur. Lex que hic adducitur, est in nova Recopilatione 7. tit. 5. lib. 3. Consule Molinam distinguentem inter civitatem qui inest jurisdictioni, vel ea carentem, de primog. lib. 1. cap. 25. ex num. 7. que distinctio in Hispaniis nequit procedere; nam populis jurisdictioni nulla est, ut asseruimus sup. num. 12. nisi præscriptione aliquis populus eam quisierit. Flores Diaz variat. lib. 1. quest. 8. §. 1. num. 36.

Magistratus verò, quos Domini inferiores suis oppidis præficiunt, illorum morte jurisdictione privantur, quam tamen exercere poterunt interim dum successor alium subrogaverit, de quo Molin. ubi proxime, d. cap. 25. à princ. qui nuper tradita utitur distinctione. Antuñ. de donat. Reg. part. 3. cap. 44. n. 43. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 12. ex num. 3. qui num. 5. rectè rem sub distinctione declarat; nam si possessor majoratus ministros constituit ad tempus consuetudine præscriptam, mors ejus non nocet electis; secus si ad liberum constituentis crearentur, vel ultra consuetum tempus,

Ibi:

Ibi: Illud verò libenter adjiciam.

18 De Prætorum, origine officio, nomine, ac dignitate, videndus Bobad. lib. 1. c. 2. à princ. Molin. d. tract. 5. disp. 13. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 4. c. 2. ubi de correctoribus Indiarum.

Verf. Secundo orit prænotandum.

19 In Castellæ ditione populi ex Regis permisso, ac consuetudine quondam Magistratus municipales seligebant, vulgò Alcaldes ordinarios, qui à Rege confirmati ordinariam jurisdictionem nanciscerantur, à quibus civitates, ac oppida regebantur, nomine ac jurisdictione Correctorum nondum introducta: deinceps, Rebus publicis postulanti- bus, Correctores à Rege mitri ceperunt: adhuc tamen nonnullis in civitatibus, & Corrector, & electi Judices per decurionum collegium administrationi justitiæ incumbunt. Videas legem 3. tit. 5. legem 1. tit. 9. lib. 3. Recop. Bobad. d. cap. 2. n. 11. 26. & lib. 2. cap. 16. n. 71. Molin. d. disp. 15. in princ. Azeved. in d. l. 3. Recop. n. 6. Solorz. d. lib. 4. cap. 1. Non tamen omnibus populis eos Magistratus eligere licet, sed generaliter concessum habetur cunctis oppidis, quæ ex triginta saltem vicinis constent, ut duos judices annales constituant, qui ordinaria jurisdictione de criminibus in loco campestri perpetratis cognoscant, de la hermandad Alcaldes nuncupatos, l. 1. tit. 13. lib. 8. Recop. Solorz. in Polit. lib. 5. cap. 1. Bobad. d. lib. 1. cap. 2. n. 30. Cur. Philip. part. 1. §. 2. n. 11. & obiter præmissus n. 12.

Ad Num. 5.

20 Adde legem 1. & per tot. tit. 5. lib. 3. Recop. Bobad. & Molin. ubi proxime. Azeved. in d. l. 1. n. 9. Avil. in capit. Prætor. & nuperrimè tradita numero proximo.

Ibi: Hi verò Rectores à Rege.

21 Stipendia Rectorum, qui per Regem mittuntur civitatibus, solvi jubentur ex bonis communitatis, quibus deficientibus per collectam cives ad contributionem astringuntur, l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. ubi Azev. observat Nobiles non contribuere. Bobad. lib. 5. cap. 4. num. 9. Aviles in cap. 1. Prætor. verb. Salario, n. 2. Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 1. in fin. tit. 4.

f. 3. Molin. d. disp. 13. num. 1. Orosc. in l. fin. n. 10. ff. de assessorib. Alfar. de offic. fiscal. gloss. 37. num. 1. Flor. Diaz mox laudandus, ibi ex num. 13. Quæ constitutio in novo Indiarum orbe recepta non est. Solorzan. de Indiar. jur. tom. 2. lib. 4. cap. 2. n. 15. Quid in oppidis inferiorum dominorum servetur, tradit Molin. disp. 12. n. 2.

Ibi: Alioqui ubi Rex primam.

Magistratibus stipendia debentur jure communi ex arario Principis qui eos constituit, nisi consuetudine, reddituum tenuitate, vel alia rationabili causa hoc onus in populos transferatur. Greg. Molin. Alfar. ubi proxime. Mastr. lib. 1. cap. 2. ex num. 17. Flor. Diaz variat. lib. 1. q. 8. num. 10. Anruñ. sup. part. 2. lib. 1. cap. 12. ex num. 45. Escal. Cañophylac. Reg. part. 2. lib. 1. cap. 12. in princ. Idem de inferioribus Dominis scripsit post alios Mastr. n. 30.

Licet Rex præponere Rectores populis teneatur propriis expensis, non tamen opus erit ad libitum subditorum huic muneri satisfieri, ideo cum in Hispania quondam provium foret Rebus publicis de justitiæ administratione per judices ordinarios, qui eligi consueverant, prout asseritur sup. n. 19. non erat cogendus Rex, postulantibus populis, Prætores concedere cum dispendio regii Ararii, sed postulantium expensis, ut cavetur in l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. & observat Molin. & Mastr. ubi proxime.

Ibi: Duo tamen sunt in hac.

14 Hodie mittuntur non petri Correctores ad civitates, & villas, ex quarum bonis salaria percipiunt, quod ex consuetudine consensu tacito populorum comprobata sustineatur. Adde Bobadill. in calce sua Politica, ubi cunctos recenset, salaria correctorum, & unde solvantur ostendit.

Verf. In his verò civitatibus.

15 Rex intra limina sui domini omnium jurisdictionum absolutus est Dominus, quas pro arbitrio valet tollere, restringere, ac ampliare, ut cum plurimis docuit Salg. de recent. Bullar. p. 1. c. 14. ex n. 2. & adnotatur sup. c. 1. n. 159. ideo Correctores civitatibus etiam non petentibus præfigit, licet municipales Magistratus

fratrum eligendi facilitate potiantur. Non sic Magnates, alique vassallorum Domini, nisi ex oppidorum voluntate, seu petitione, prescriptione, vel alio titulo. Bobad. lib. 2. cap. 16. n. 70. Larrea alleg. sise. 70. num. 2. Azeved. in l. 1. n. 2. tit. 5. lib. 3. Recop. Antuñ. de donat. reg. part. 3. cap. 44. n. 28. Molin. disp. 1. 2. n. 1. 2. Sed si Princeps subdito concesserit villam, ad quam Rectorem mittere solebat, eodem jure uti donatarius non prohibebitur, nec deterior fiet populi conditio: de quo cogita.

Ad Num. 6.

Obtinens à Principe jurisdictionem etiam cum mero ac mixto imperio, de causis appellationis, nisi concedatur expressum, nequit cognoscere. Est de jure verior ac frequentior sententia. Mastril. de Magistrat. lib. 4. cap. 16. num. 77. Cancr. varior. lib. 3. cap. 13. n. 244. Molin. d. disp. 1. 2. num. 2. vers. in quibusdam, ad fin. Bobad. lib. 2. cap. 16. num. 76. ubi plures. Azeved. in l. 1. n. 40. tit. 1. lib. 4. Recop. Mart. de jurisd. part. 4. cap. 198. num. 2. Sed apud nos Domini inferiores per appellationem à sententiis suorum judicum adiri possunt ex constitutione quadam Joannis I. Guadalaxaræ edita, cujus statim mentio fiet, cujus contextu expresso. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 23. p. 3. ubi quod in praxi servatur. Pichard. in manud. ad prax. part. 4. § 8. num. 8. Avend. de exec. mand. cap. 5. n. 2. vers. Et licet. Bobad. d. cap. 16. ex num. 77. Contrarium, non obstantem præfata lege, tenent Azeved. sup. n. 42. Molin. d. vers. in quibusdam, ad fin. Cur. Philip. part. 5. § 1. num. 9. Aviles, etsi nil decidat, videndus in cap. 38. Prætor. verb. Ante nos. num. 3. qui in fine refert Palat. Rub. distinguentem inter Prætorum Dominorum generalem, ac particularem, inстар Vicarii Episcopi. Cancr. varior. part. 3. cap. 13. num. 249.

Ibi: Et probatur, quia cum idem sit Tribunal.

Hæc paritate utuntur arguentes Azeved. Bobad. Avil. & alii.

Vers. Secunda conclusio.

A Magistratibus municipalibus, seu Alcaldes ordinariis, à populo electis, & à Domino oppidi confirmatis, ad ip-

sum provocatur. Ita sentiunt omnes nuper laudati, ut Molin. Bobad. Avil. Azeved. Cur. Phil. Hos judices ordinarios dum Domini confirmant, eis propriam jurisdictionem conferunt. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 1. 2. num. 2. vers. in quibusdam. Imò ipsos eligere videntur, nam electionis actus confirmanti tribuitur. Glossa verb. Autoritate nostra, in cap. Apostolice, de prob. in 6. ubi Barbosa in collect. num. 3. Larrea Granat. decis. 4. 1. num. 15. Fontan. de pact. imperial. claus. 4. gloss. 10. part. 1. num. 137. Antuñ. de donat. Reg. part. 3. cap. 44. num. 30.

Ibi: Quod non sit omnino idem Tribunal.

Etsi eadem sit jurisdicção, non est tamen idem tribunal, superius namque habetur respectu ordinariorum judicum, quapropter ad dominum oppidi provocatur, ut de Episcopi Vicario foraneo scripsit Pichard. d. part. 4. præc. 8. num. 2. Unde Domini nequeunt avocare causas pendentes coram judicibus hujusmodi in populis domini sui, Avend. de exec. mand. cap. 5. num. 12. Illud etiam idem observat cap. 6. num. 2. quod licet Domini inferiores possint de appellatione cognoscere, non tamen de nullitate sententiæ principaliter propostæ.

Ad Num. 7.

Hanc legem de Guadalaxara præter relatos sup. num. 25. memorant Montalv. in Repertor. leg. regn. verb. Appellari potest. Bonifac. de peregrina verb. appell. quest. 5. gloss. Omnis mediis, part. 1. Palat. Rub. de jure & obtent. regn. Navar. part. 2. § 4. cujus seriem integram expendit Aviles ubi proxime. Verba autem, quæ faciunt ad rem, sunt hæc: Ordenamos y mandamos que quando los vecinos y moradores de los lugares de los Señorios se sintieren por agraviados de alguna sentenciã que dieren el Alcalde, o Alcaldes (en que el derecho otorga apelacion) que apelen para ante su Señor, o para ante el su Lugaratiente, que oviere de oír sus apelaciones. Que constitutio condita apparet die vigesima secunda Aprilis, anno 1390. & à successoribus Regibus exequi jussa, teste Avilesio ubi supra: sed à nova Regiarum legum compilatione rejectam esse constat.

Vers.

Vers. Tertia conclusio.

Eisdem mediis, quibus jurisdictionem queri quoad primam causarum cognitionem asserimus sup. cap. 1. n. 148. poterit quoad secundam instantiam comparari, neminique dubium videtur, quin Princeps valeat istam tribuere facultatem, suprema semper sibi reservata potestate. Avend. sup. cap. 5. n. 2. vers. Et licet. Imò ex generalitate & amplitudine verborum privilegii translata affirmabitur jurisdicção quoad appellationes, veluti si asseratur, quod donatarius valeat causas libere definire. Mastril. d. cap. 16. num. 80.

Vers. Quarta conclusio.

Domini vassallorum, quibus jus est cognoscendi de appellationis causis, possunt per suos Vicarios ad id deputatos illud munus exercere, & ab his non ad ipsos Dominos, sed ad Regem provocatur. Ita cavetur præfata lege de Guadalaxara, ibi: I si de la sentenciã del señor o del su Alcalde o Alcaldes se sintiesen agraviados, que pudiesen apelar para ante nos, o para ante nuestros Alcaldes. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 23. p. 3. Avil. sup. verb. Ante nos. Mastril. d. cap. 16. num. 75. Gurrer. Practic. lib. 1. quest. 42. in fin. Avend. d. cap. 6. num. 3. vers. Item in casibus. Bobad. lib. 2. cap. 16. num. 77. Azeved. in l. 1. n. 40. tit. 1. lib. 4. Recop. Cancr. varior. part. 3. cap. 13. n. 244.

Ad Num. 8.

Hæc apud nos nequaquam observari, testis est Bobadil. d. cap. 16. num. 79. sed cause specialiter per Dominos inferiores commissæ, per appellationem devolvuntur ad ipsos. Vide sup. num. 25. in fin. & Cancr. varior. p. 3. cap. 13. n. 249.

Ibi: A delegato appellandum esse ad delegatum.

Hæc juxta distinctionem capituli super questionum 27. §. Porro, de officio deleg. an scilicet delegatus quid sibi reservaverit, saltem executionem, cap. Si delegatus 7. eod. in 6. necne, quam observant Greg. Lop. in l. 21. gloss. 1. tit. 23. p. 3. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 2. 1. num. 5. 6. Barbosa in collect. ad d. cap. super questionum, num. 7. & late in d. cap. Si delegatus, à num. 6. Scacc. de appellat. D. de Faria Covar. Enucl.

quest. 8. num. 32. Tusch. lit. A. conel. 352. num. 40. quam canonicam declinationem (solido mixta fundamenta, de quo Barbosa in d. cap. Si delegatus, Tondur aliquid agens de prævent. judic. part. 2. cap. 3. n. 4. & 5.) etiam de jure communi servandam esse asserunt præfati, & communiter docent Interpretes, teste Barbosa in d. cap. Si delegatus, n. 11. Idem de jure nostro Regio tenet Greg. Lop. ubi proxime, non obstante dicta lege 21. Partite, quæ contra decidere videntur. Et hæc procedunt in delegato subdelegante.

Ibi: Hæc rationi accedit elegans.

De Vicariorum differentia videndus 33. Barbosa de potest. Episc. part. 3. alleg. 54. ex num. 18. & de jur. Eccles. lib. 1. cap. 15. n. 30. Molin. sup. d. tract. 5. disp. 10. Tusch. lit. P. conel. 183. & conel. 186. Generalis ordinaria jurisdictione fungitur, idemque tribunal cum suo Episcopo censetur obtinere; ideo non appellatur à Vicario hoc ad Episcopum. Foraneus delegatus habetur, diversis inferiorique tribunali sedet; unde ab eo ad Episcopum jure appellatio procedit. Tusch. ubi proxime. Molin. n. 1. & 4. ubi quod consuetudo non valeret, ut à Generali Vicario ad Episcopum provocaretur. Paz in prax. tom. 2. prealud. 3. num. 5. Pichard. manuduct. part. 4. præc. 8. num. 2. Cancr. de 13. num. 248. & 253. Barbosa pluribus cumulatis, in collect. ad cap. 2. ex num. 8. de consuetud. & regularitate à delegato Episcopi ad eundem, non ad Metropolitanum appellatur, ut ex multis docet Barbosa de jur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 69. & est regulare. Parlad. differ. 129. num. 14.

Ibi: Quam ob rem Joan. Lupus.

Cujus sententiæ meminimus sup. num. 25.

Ibi: Tertio adversus.

Contra Baldum tenet Cujac. lib. 1. quest. Papin. in l. 5. ff. de offic. Proconsul. quem consulas. Vide infra num. 37.

Vers. His tamen utrunque.

Fraudis ob suspicionem (quæ nunquam præsumitur) non est jus summæ cuique auferendum: verumtamen si consta

H

consta

constaret, quod Dominus aliquis vassallorum datâ operâ causas delegaret, ut ad se provocaretur in præjudicium regie jurisdictionis, tunc quidem ad ipsum nequiret appellari. Sic observatur in Episcopo delegante ad illudendam Metropolitanam jurisdictionem; nam à delegato ad hunc appellabitur, omisso suffraganeo delegante. Marc. Anton. Genuent. in Pract. Archiep. Neap. cap. 70. num. 7. vers. *Limita secundo*, Barbosa d. cap. 7. num. 69.

Verf. Sed & Carolus.

35 Jure Casarco non appellari à delegato ad delegantem, docent etiam Cujac. lib. 1. quæstion. Papin. in l. 5. de offic. Procons. Fachin. controv. lib. 1. cap. 78. Pichard. in manduc. part. 4. præc. 8. num. 3. quod videtur accipiendum ac limitandum ex præmissis sup. num. 32. Aliud sentiunt de iudicibus datis, à quibus ad dantes provocatur, l. 1. § 1. & seq. quis & à quo appell. Imperatores. 2. 1. de appell.

Ibi: Nam si Praefes provincie.

36 Indistinctè nostrates docent, à Correctorum Locumtenentibus ad illos provocare non licere. Azved. in l. 10. tit. 5. lib. 2. Recop. Cur. Philip. part. 5. § 1. n. 9. & alii plures apud Bobad. lib. 1. cap. 12. num. 37. ubi limitat in appellatione ab interloquutoris.

Verf. Quod vero ex Bildo.

37 A vicario non esse appellandum ad illum, cuius vicem gerit, tenet Cujac. lib. 1. quæstion. Papin. in l. 5. ad med. de offic. Procons. & lib. 19. respons. ad l. 23. de appellat.

Ibi: Quamobrem sortassis.

Merito D. Covar. hesitat, tum propter contrariam praxim, de qua Bobadilla restatur: tum propter objecta juris principia. Ubique quod consuetudo, optima legum interpretis introduxerit, servari oportebit.

Ad Num. 7.

38 Jure nostro Regio licet appellare, omisso inferiori Domino, vel Magistratu, ad quem immediate causa appellationis spectat, ad Regem, seu Supremam

Prætoriam, l. 18. tit. 23. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 2. l. 1. tit. 1. l. 14. tit. 18. lib. 4. Recop. & utrobique Azved. Avil. in c. Prætor. 38. verb. *Ante nos*, num. 1. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 16. n. 80. Gutierrez. pract. lib. 1. cap. 42. Pichard. sup. part. 4. præc. 8. num. 8. Hermoso. in l. 9. gloss. 1. 1. num. 64. tit. 4. p. 5. Paz in Praxi, tom. 1. part. 6. proem. num. 43. Villalob. antia. jur. lit. A. num. 62. Cur. Philip. part. 5. § 1. num. 8. quod limitandum videtur in appellatione à subdelegato, cui delegatus Principis causam commisit, reservata jurisdictionis parte, ad quem necessariò provocari debet, cap. Si delegatus 7. de offic. delegati, in 6. ubi Barbosa in collect. num. 12. Molin. sup. disp. 21. num. 6. Paz tom. 2. part. 5. cap. unie. num. 4. Alia limitatio habetur in l. 4. tit. 24. p. 2. cuius meminit Greg. Lop. in d. l. 18. gloss. 2. in fin. & Azved. in l. 1. num. 22. tit. 1. lib. 4. Recop.

Ibi: Idem enim ex Jure Pontificio.

39 Similiter Pontificiis functionibus ad Sedem Apostolicam, omisso medio; appellatio permittitur, cap. Si duobus 7. de appell. cap. ad Romanam 8. 2. quæst. 6. l. 5. tit. 5. p. 1. Scaccia de appellat. quæst. 7. num. 46. Cujac. in d. cap. Si duobus, Azved. in l. 1. num. 21. tit. 1. lib. 4. Recop. Narbon. de appellat. à Vicario ad Episc. judicari. part. 6. cap. 7. de appellat. n. 369. Solorz. de jure Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 9. num. 15. & alii plurimi apud Barbof. in collect. ad cap. Dilecti 66. num. 3. de privileg. quem vide in d. cap. Si duobus, num. 2. Limitatur in sententia subdelegati, cui Papa delegatus non in totum causam mandavit; nam ab illo est necessariò provocandum ad delegantem, d. cap. Si delegatus; ubi Barbosa num. 12. Scacc. ubi proximè, n. 63. 64. ubi ratio. Secundo limitatur in novo Indiarum orbe, quia non licet ad Sedem Apostolicam provocare; sed in hujusmodi regionibus causæ Ecclesiasticæ subterminantur ex Bulla Gregorii XIII. quam refert Solorz. sup. num. 12.

40 Jure autem Cesareo Imperiale Auditorium per appellationem, omisso medio, adire non permittitur, l. Imperatores 21. de appellat. Cujac. Pichard. ac Villalob. ubi proximè, Tusch. lit. A. concl. 352. num. 50. & concl. seq. in fin. Barbosa in collect. ad d. cap. Quia circa. num. 24.

num. 24. Scacc. d. quæst. 7. num. 30. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 23. p. 3.

Ibi: Jure tamen Pontificio.

41 Ad legatum de latere poterit appellari, omisso medio, Tusch. d. concl. 352. num. 57. Pichard. de manduc. 4. præc. 8. num. 8. Cur. Philip. sup. § 1. num. 3. Paz tom. 2. part. 5. cap. unie. num. 4. Scacc. d. quæst. 7. num. 103. ubi alia limitationes ad resolutionem traditam sup. num. 38. Imò si appellatio ad Pontificem interponatur in partibus à sententia Legati, hic de iustitia propria sententiæ cognosceret. Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 13. num. 234. Scacc. sup. quæst. 17. limit. 2. num. 66.

Ibi: Quia & omisso medio.

42 Appellatio, omisso medio, quoties permittitur non est, nullius momenti habetur, ita ut iudex medius, ad quem pars provocavit, etiam altera non opponente, procedere non valeat. Sic sentit Pichard. d. præc. 8. num. 7. ratio est, quia in secunda instantia non datur prorogationis locus. Avend. de exeg. mand. cap. 6. num. 1. Carleval. cum plurimis de iudic. lib. 1. tit. 3. disp. 7. sect. 5. num. 1224. Contrarium tamen tenent Greg. Lop. in l. 18. gloss. 1. tit. 23. p. 3. Barbosa in cap. Dilecti 66. in fin. de appellat. Tusch. lit. A. concl. 352. num. 56. Petr. Barbof. in l. 1. art. 1. num. 166. ff. de iudic. Carleval. sup. n. 1227. de quo Scacc. d. quæst. 7. num. 172. 6. & 105. ubi distinguit, ut Jure Canonico sustineatur appellatio, non Civili. Narbon. sup. p. 1. num. 166.

43 Quomodoque iudex à quo tenetur appellationi, omisso medio deferre, & iudex ad quem remittere causam ad tribunal immediatum, nisi ex partibus appellatæ procedere valeat assensu. Azved. in l. 7. num. 40. tit. 18. lib. 4. Recop. Pichard. d. præc. 4. num. 7. Cur. Philip. sup. Idem juris erit si appelletur ad iudicem parem illi, qui sententiam tulit, l. 18. tit. 23. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 3. Villalob. antia. jur. lit. A. num. 63. qui de jure communi inutilem proflus hujusmodi appellationem advertunt: consentit Scacc. de appellat. quæst. 2. n. 9. & 13.

Ad Num. 10.

44 Curia verbum multifariam usurpatur, D. de Faria Covar. Enuel.

ut videre est apud Alex. ab Alex. dier. gen. cap. 16. ubi Tiraq. Brillou. de verb. signif. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 1. 3. § 1. à princ. Petr. Surd. conf. 311. num. 31. Antuñ. de donat. Reg. part. 2. lib. 1. cap. 24. num. 1. cum seqq. Boër. tract. magn. conf. addit. 2. à num. 167. Petr. Barbof. in l. 1. § Legatis, num. 40. de iudic. Camil. Borrel. in addit. ad Bellag. in specul. princ. rubric. 1. verb. Curia. Nomine Curia comprehenduntur leuca quinque in circuitu quæ ad ipsam spectant. Greg. Lop. in l. 27. gloss. 1. tit. 9. p. 2. Montaigne de Parliam. p. 1. num. 5.

Ibi: Sic denique quod Innocentius.

Consule Gonzal. ubi proximè, Mar. Alter. de censur. tom. 1. disp. 9. lib. 5. cap. 3. Petr. Barbof. sup. num. 37. Garc. de Benef. part. 5. cap. 1. à num. 387. & alios apud Barbof. in collect. ad cap. 2. num. 17. de probend. in 6.

Ibi: Olim autem.

De his Variar. lib. 4. cap. 1. videnda quæ scriptimus.

Verf. Castrum Castella Rex.

45 De institutione, ac distinctione Prætoriorum hujusmodi Supremorum, Senatorum numero, causisque de quibus cognoscere possint, extat titulus 4. lib. 2. Recop. ac in l. 2. Curia nuncupantur, de quibus plures apud Solorz. de jur. Indiar. lib. 4. cap. 5. num. 5. Paz in praxi, tempor. 1. ex n. 17. Moner. pract. tract. 5. in princ. Parlad. differ. 10.

Ibi: Quibusdam negotiis exceptis.

46 Multa recenset Solorz. sup. ex n. 17. observans ampliozem jurisdictionem concessam ob nimiam distantiam Cancellariis novi Indiarum orbis, quam Castellæ summis Prætoris. Alia negotia discet ex l. 2. 23. tit. 4. l. 2. 18. 18. 3. tit. 5. lib. 2. Recop. & ex additis ad d. tit. 5. Adde Alfár. de offic. Eps. gloss. 24.

Verf. Sed hæc Auditoria.

Suprema Castellæ Prætoria Cancellaria vocitantur; nam literæ quæ per illa expediuntur, sigillo signantur regali à

ministro ad id deputato, qui Cancellarius dicitur à cancellando, seu sciendo quae perperam confecta repererit, l. 6. tit. 15. p. 3. l. 5. cum sequenti. tit. 15. lib. 2. Recop. In Castella magnus est Cancellarius Toletanus Prieful. De Cancellarii dignitate agit Greg. Lop. in l. 4. tit. 9. p. 2. Joan. Montaigne tract. de auctor. Magni Conc. num. 5. & 6. Chaffan, in catalog. glor. mund. part. 7. consid. 7. Menoch. de arbitr. cas. 68. n. 7. 11. 19. Did. Per. in l. 1. tit. 4. lib. 2. Ord. Azor. Institut. moral. part. 2. lib. 8. cap. 36. quaest. 1. in fin. Avend. in Diction. verb. Cancellier. Matienz. Dialogi Relator. part. 1. cap. 4. ex. 2. 5.

SUMMARIUM.

- 1 Curia Principis omnibus subditis foris est communis, ut quisque ibi reperiri possit conveniri.
- 2 Roma hodie cunctis Ecclesiasticis foris communis est, ac laicis qui in temporalibus Sedi Apostolica sunt subiecti.
- 3 Locus ubi Pratorium Regum existit, est forus communis. In Rebus publicis liberis forus est communis ubi residet supremum gubernationem, ibid.
- 4 Conveniunt in Curia usque ad causa definitionem causam prosequi compellitur.
- 5 Roma quondam patria communis dicitur, & quare.
- 6 Reus nun possit accusari apud Curiam pro crimine alibi patrato, & num. 7.
- 8 Ex legatione, & aliis causis necessariis in Curia residentes nequeunt ut in foro communi conveniri.
- 9 Idem erit, si ex causa justa, & probabili quis ad Curiam accesserit.
- 10 Legati gaudent jure revocandi domum etiam adversus personas privilegatas, quoniam per sordes manus legationis obtulerunt.
- 11 Legatis pro ceteris similiter privilegatis, qua specialiter concedantur.
- 12 Habens privilegium revocandi domum, dum est in Curia, poterit in proprio conveniri domicilio: sed si lapsus probetur, restitutione juvabitur.
- 13 Lex 4. tit. 3. p. 3. conciliatur cum lege 2. §. Omnes, de judic.
- 14 Huiusmodi privilegati, prater Legatum, in Curia ad iudicium vocari possunt ex contractibus extra provinciam sui domicilii celebratis, nisi ut viatores contraxerint.

- 15 Legatus convenitur Roma, si in Italia sub tempore legationis se obligaverit.
- 16 Legatus, & similes in Curia respondere tenentur pro obligationibus contractis tempore residentia necessariae.
- 17 Qui forum sortitur in loco contractus, ibi comparere in iudicio compellitur, etsi illuc ex causa necessaria pervenerit.
- 18 Legati, & alii pariter privilegati, si convenerint quemquam in iudicio, reconventioni subiacent: & utrum ex hoc quilibet in eos agentis respondere cogatur.
- 19 Limitatur.
- 20 Legati dum munere suo funguntur in Curia, nec propria negotia gerere possunt, nec litigare, nisi de Principis facultate.
- 21 Legati, ac ceteris privilegati post finitam legationem, vel causam necessariam residentiam, in Curia poterunt conveniri.
- 22 Non tenentur juramentum in iudicio delatum suscipere, nec jurare. Si causa sit tempore peritura, compelluntur litem contestari: imò si ex suspensione iudicii jus actoris deterius fiat, usque ad definitivam in causa prosequi debent.

CAPUT V.

Curia Principis superiorem non recognoscens, est forus omnibus subiectis communis, ut in ea quisque reperiri possit conveniri, l. Necnon 28. §. Si cum, ex quib. caus. major. l. 11. in fin. tit. 7. lib. 6. Recop. ubi Azeved. Petr. Barbosa in l. 2. §. Legatis, n. 44. de iudic. Anton. Fab. in ration. ad eundem text. Cujac. ad lib. 1. Digest. Sabul. Julian. in l. Si legationis, de judic. & in cap. fin. de foro compet. Ant. de Mathelis tract. de prorogat. num. 48. Duaren. ad tit. de judic. ubi de for. compet. Parlador, differrent. 10. num. 15. Alciat. disposition. lib. 2. cap. 21. Car. Phillip. part. 3. §. 5. ad fin.

De Curia Romana agentes laudat plures August. Barbosa in collect. ad cap. fin. num. 1. de for. compet. quibus addendi Petr. Barbosa, & Ant. de March. ubi proxime,

proxime. Sed hodie Roma non est forus communis, nisi Ecclesiasticis, ac laicis qui subiciuntur Ecclesiae in temporalibus. Scate. de iudic. lib. 1. cap. 16. n. 24. Petr. Barbosa num. 32. & 41. cui assentitur Aug. Barb. ubi nuper, qui ex illo capite conclusionem ad clericos coartatam deducit, tamen Cujac. in dict. cap. fin. docuerit, Romae Christianum quemlibet conveniri.

Curia autem intelligitur, nedom ubi Pontifex, aut Princeps solum constituit, & habitationem, sed etiam locus in quo supremum residet Pratorium, seu Cancellaria, velut Pintiana, ac Granatenis in Hispania, & quae in novo Indiarum orbe consistunt. Petr. Barb. num. 39. 40. Ant. de Math. & Cur. Phillip. ubi proxime. Idem juris servabitur in Rebus publicis liberis, ut Venetiis & Genue. Petr. Barbosa n. 44. Imò si quis intra quinque leucas, quae Curia districtu & nomine comprehenduntur, ut praenotatur capite precedenti, num. 44. reperitur, in illa poterit conveniri.

Cavendum est ab Ant. Fab. in d. §. Si enim, qui licet subdubius tradit, in Curia conventum non teneri, nisi ad litem contestationem, remissa in domiciliu cause despectione: quod & juri, & Interpretum omnium sententiae opponitur aperitissime, nec aliud ex textu in d. §. Si enim, potest inferri, perperna, de qua loquitur, specie.

Ibi: Quibus adijciendum.

Roma duplex distinguitur, anterior, & posterior, quae Constantinopolis: illa de qua nobis sermo, pluribus egregiis nominibus insignitur, quae congerit Glossa verb. Anterior, in aathens. in Eccles. Romanae creat. annor. &c. Dicitur communis patria in l. Roma 33. ad municipal. l. 21. de Prator. & Quasi. C. Theodof. Quapropter communis forus habetur, l. 4. tit. 3. p. 3. & quilibet in illa existens conventus iudicium subterfugere vetatur, l. Necnon 28. §. Si cum, ex quib. caus. major. Ant. Fab. in ration. ad d. l. 2. §. Legatis, §. Omnes, de judic. & in d. §. Si enim, Glossa in d. l. Roma, Cujac. in cap. fin. de for. compet. & in l. 2. §. Legatis, de judic. Duaren. & alii laudati sup. num. 1. Petr. Barbosa n. 10. sua enim in patria quisque sortitur forum, l. 32. tit. 2. part. 3. ubi Gregor. Lop. gloss. 4. Petr. Barbosa num. 1. Anton. de

Matth. sup. n. 27. Guaz. de defens. reor. defens. 1. cap. 26. n. 25. Quiritur cur Roma communis patria dicta sit: Et ea reddi ratio solet, quod ex constitutione Imperatoris Antonini Pii omnes subditi Imperio Romano cives Romani sunt effecti, l. in orbe Romano 17. de stat. homin. sic Alciat. dict. cap. 21. Petr. Barb. num. 13 & alii: quae responsio displicet Vasconcelis, lib. 3. diversor. cap. 16. ex num. 1. nec immerito, tum quia eius legis littera aliter habetur in Etruscis Pandectis; teste Alciato, in quibus legitur, In urbe Roma: tum etiam quia jus civitatis multifariam assequitur, non natiuitate duntaxat, unde non concludit, Civis Romanus est: Ergo Roma illi patria. Quare aprior forte ratio videbitur, quod sicut Imperator subditorum omnium parens censetur, atheniens. Nec virum, quod ex dote, &c. §. fin. collat. 8. ubi Glossa verb. Dicimus, Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 3. tit. 19. part. 2. ita Roma cunctis patria censetur: quam considerationem ac paritatem aequè in Curia cuiusque Principis militare constat, ut patria communis subditis existat.

An in Curia reus accusari possit pro delictis alibi perpetratis, questionis est. Negare videtur D. Covar. hic, dum expressit, in civilibus. Idem aperte tenuit Petr. Barb. in dict. l. 2. §. Legatis, num. 46. de judic. per textum in l. 1. §. tit. 1. part. 7. qua traditur, ubi reus criminis conveniendus, & forus originis, sive patriae non assignatur, unde inferri, ut sicut in vera patria accusatio nequit exerceri, ita nec in Curia.

Oppositum verò perspicue comprobatur ex l. 10. tit. 7. lib. 6. Recop. ubi privilegium tribuitur Procuratoribus per Respublicas missis ad Curiam conuictorum causae, ne civiliter, vel criminaliter vexentur sub numeris tempus pro contractibus, vel delictis antea commissis, pro quibus si alias accusari non possent, frustra indulgeretur quod jure communi omnibus concedebatur. Praeterea verius est, quod reperitur in patria accusationem evadere nequit pro scelere alibi patrato. D. Covar. infra, cap. 11. num. 6. Aug. Barb. in collect. ad l. 1. n. 2. C. ubi de crim. agi oportet Guaz. zin, sup. d. cap. 26. in princ. & num. 25. qui dict. defens. 1. cap. 14. fuisse dissentit, utrum iudex ex officio procedere valeat: ac licet contra tenuerit, affirmativam tamen magis communem agnoscat.

cit, Imo idem Petr. Barb. in l. Heres absens, §. Proinde, art. de foro delicti, docuit iudicem originis post exceptum iudicium non teneri reum remittere ad locum delicti admitti. Sic adversus Petr. Barbofam tenet Ant. de Matth. tract. de prerog. num. 48. etiam in criminalibus Curiam forum esse commune, si delinquens adsit. Ad dictam legem 15. Partit. satisfit allegando in ea agi de foro absoluto, in quo sive præsens, sive absens reus accusari permittitur: in patria sive origine in absentem criminis nulla est iurisdictio, sicut nec in civilibus.

Ad Num. 1.

8 Premissa regula, ut quisque in Curia sui Principis repertus, si civiliter, vel criminaliter conveniatur, respondere, ac litam suscipere debeat, exceptioni subjacet generali, scilicet nisi reus iure revocandi domum se teneatur, id est, privilegio revocanda cognitionis ad locum domicilii, ut ait Ant. Fab. in ration. ad l. 2. §. Legatis, de iudic. quod privilegium in primis iure communi tribuitur legationis munere fungentibus, ceterisque omnibus, qui ex causa necessaria in Curia reperiuntur. Exempla necessaria residentie in presenti exhibentur ex Regiis, ac Imperialibus decisionibus, de quibus fuit Petr. Barbofa in d. §. Legatis, à num. 48. Greg. Lop. in l. 4. tit. 3. p. 3. Duaren. & Ant. de Matth. ubi proxime, num. 48. Ant. Fab. in d. §. Legatis, Cujac. in d. §. Legatis, & ad lib. 1. Digestor. Salv. Julian. in l. Si legationis, de iudic. Marian. Socin. in cap. fin. de for. compet.

Ibi: Missum aut in à municipio.

Addas Petr. Barbofa ubi proxime, ex num. 87.

Ibi: Competit hoc jus, ut constat.

9 Idem privilegium communiter ampliat ad illos, qui ex causa iusta ac probabili Curiam adeant, Greg. Lop. & Ant. de Matth. ubi nuper, Ant. Fab. in d. §. Legatis, à quibus recedit Petr. Barbofa contrarium tuens ex num. 325.

10 Legati iure eodem jvantur, etsi per fordes, ac ambitionem munus legationis obtinuerint, Petr. Barb. num. 66. Ant.

de Matth. num. 48. vers. Redendo. Idem juris erit, si à persona privilegiata conveniantur in Curia, ut à minore, vidua, vel milite, Ant. de Matth. num. 48. in princip. quod videtur temperandum quoad eas personas, quæ adversarios invitos ad Curiam trahere valent in prima instantia, de quibus infra, cap. proximo; frustra enim Legati, & similes jus revocandi domum allegarent, qui ad Curiam venire cogentur, domicilio relicto, ob agentium prerogativam, Faciunt tradita per Barbof. num. 112. tamen durante legatione à nemine poterunt conveniri, ne à muneris sui expeditione retrahantur.

Ad Num. 2.

11 Quamquam præfatum revocandi domum privilegium cunctis sit commune, qui ex causa necessaria, vel quasi ad Curiam accedunt, Legatis tamen, ne à negotiorum publicorum expeditione distrahantur, præ ceteris indulgetur tum quod conveniantur pro contractibus Romæ iniris ante susceptam legationem, l. 2. §. Omnes, de iudic. tum quod non teneantur cautionem præstare iudicio sustendi, d. l. 2. §. Sed utrum, Azeved. in l. 10. tit. 7. lib. 6. Recop. Petr. Barbofa num. 264. licet in d. §. Sed utrum, & in l. 4. tit. 3. p. 3. generaliter caveatur, ut omnes, quibus est jus revocandi domum, nuda cautione, absque firmitate iudicio se filtere spondeant. Præcipuam. prioremque resolutionem tenent Petr. Barb. num. 49. & 104. Cujac. in d. l. Si legationis, & in d. §. Legatis, Azeved. ubi proxime, Ant. Fab. in d. l. 2. §. Omnes, vers. Si ibi contraxerint, Ant. de Matth. d. tract. de prerog. num. 49. Similiter nec pro criminibus in Curia ante legationem patris accusari Legati permittantur, Petr. Barbofa num. 105. Imò si lite jam contestata, legationis munus superveniat, iudicium suspenditur. Idem Barb. num. 90. Nec interest utrum lis afferat muneris præiudicium, nam etsi facile expediri valeat, privilegio locus est: idem num. 58. Sed si iudex sciens sententiam proferat in Legatum, etiam non allegantem privilegium, illa erit ipso iure nulla: secus si ignoret privilegium litigantis, Barbofa num. 74.

Non tamen ex hoc privilegio immunes sunt Legati, & similes, ne in proprio domicilio, dum in Curia existunt, possint conveniri, Ant. de Matth. sup. num. 48.

num. 48. Auxilium verò restitutionis in integrum Legatis, si læsi probentur, non denegabitur, quod abscentibus causâ Reipublicæ competit, l. 1. l. 4. l. Legatis 8. ex quib. caus. major. Multis de causis privilegium istud denegatur, de quibus latè Ant. de Matth. sup. à n. 49. Duaren. ad tit. de iudic. ubi de for. compet. Petr. Barbofa ex n. 122.

13 Adversus discrimen, de quo sup. n. 11. obijcit lex 4. tit. 3. p. 3. quatenus parificat Legatos, ac ceteros similiter privilegiatos, ut omnes conveniri queant in Curia pro contractibus ibi ante susceptum munus celebratis, quod expressim opponitur dictæ legi 2. §. Omnes, ex quo D. Covar. videtur jus commune corrigi per Regium Partitatum. At ut correctio excludatur, dici posset, ac differentie casus constitui: nam in dict. §. Omnes, sermo est de illo, qui cum in Curia existeret privatus, ante legationem commissam ibi contraxit, qui agenti respondere, jam suscepta legatione non cogitur: sed in d. l. 4. agitur de eo qui jam Legatus factus, officii exercendi causâ Curiam adivit; hic etenim etiam durante legatione, de iure communi non prohibetur conveniri pro obligationibus ibi contractis, d. §. Legatis. Et hoc quidem ex contextu regie constitutionis non obscure percipitur, ibi: pero por qualquiera destas maneras sobredichas que viniesse à la Corte el demandado, si estando y vendiere, &c. Ubi exprimitur causam adventus in Curiam fuisse legationem, unde nequivit in ea ante legationem susceptam contrahere; & aliud juris foret si se obligaret in Curia nondum ad legationem constitutus, quod in d. §. Omnes, Consultus decidit.

Verf. Sed & omnes.

14 Obiungentes privilegium revocandi domum, Legatis exceptis, iure conveniuntur in Curia ante necessariam residentie causam: si extra propriam provinciam contraxerint, Cujac. in dict. §. Legatis, Ant. de Matth. tract. de prerog. num. 49. vers. Unde capias, Ant. Fab. in l. 2. §. Item si extra, de iudic. Petr. Barbofa in l. 2. §. Legatis, n. 108. eod. tit. Limitatur si tanquam viator contraxerit, quia non sortitur forum ratione contractus, nec potest extra domicilium conveniri, l. Heres absens 19. §. Proinde, de iudic. ubi Petr. Barbofa n. 94.

Greg. Lop. in l. 32. gloss. 10. tit. 2. part. 3. Aug. Barbofa collect. cap. 1. §. Contrahebentes, de for. compet. in 6. Anton. Fab. in ration. ad d. §. Proinde, Ant. de Matth. ubi proxime, Carleval. de iudic. disput. 2. 9. 4. n. 237 ubi declarat, si contrahatur cum sciente adventum esse eum, cum quo contrahit, & ille sequatur fidem promittentis; aliis pro rebus illic ibi solvendis viator subijcitur foro contractus. Vide pro prima, & principali conclusione laudatos quoad limitationem adjectam.

Verf. Legatus autem.

15 Legatus ex obligationibus intra Italianam contractis sub legationis tempore in Curia conventus, privilegio revocandi domum minime jvantur, Petr. Barbofa in d. §. Legatis, n. 131. Ant. de Matth. num. 49. Ant. Fab. in ration. ad l. Cui furiosus, §. fin. de iudic. Quod restringitur si ut forensis in Italia contraxerit, Ant. de Matth. ubi proxime. Præterea Legatum de licentia Principis contrahentem, ubique, Romæ, seu in Curia convenire licebit etiam legatione persistente.

Ad Num. 3.

16 Legatus, vel alius similiter privilegiatus, si in Curia contrahat sub tempore necessarie residentie, etiam ut adventa, non valet suo se tueri privilegio, sed ibidem suis creditoribus respondere compellitur. Et quavis contra sentiant Petr. Barbofa in l. 2. §. Legatis, num. 282. cum seqq. Ant. de Matth. tract. de prerog. num. 47. sententia tamen D. Covar. tenenda est, quoniam non alia ratione quisque in Curia repertus convenitur, nisi quia communis habetur patria: nec quæquam interest, an ut adventa contraxerit, necne. Hinc est, ut cum privilegiatus iure revocandi domum non gaudeat, pro obligationibus tempore necessarie occupationis contractis possit in Curia conveniri, quamquam ibi ratione contractus neutriam forum sortitur. Ex quibus apparet quoad rem, de qua nobis sermo est, nihil interesse utrum Legatus, vel alius privilegio simili gaudens contrahat in Curia hoc vel illo modo; nam & in ceteris non privilegiatis, si quis in Curia etiam ut forensis contraxerit, poterit ibidem conveniri, tamen metfi

meti forum propter contractum minimè foriatur, ut jam supra, num. 14. præmissimus, quia ut communi patet tenetur respondere.

Ibi: Quid ergo si contractus.

17 Qui contractus ratione alicubi potest conveniri non excusabitur, nec jure revocandi domum jurabitur, quantumvis ex causa necessaria ad locum accesserit: scias erit dicendum de originis foro; nam si ex necessitate in patriam venerit, ibi ad litigandum per creditores non constringitur. Ratio differentie in eo constituitur, quod ille forus à principio fuit voluntarius, & necessarius iste. Petr. Barbosa in d. §. Legatis, num. 357. & in l. Hares absens, §. Proinde, num. 44. de judic.

Ibi: Hic equidem libenter.

De his actum supra, num. 16.

Ad Num. 4.

18 Si Legati aut alii privilegiati, non cessante munere, aut causa residendi in Curia, ibi iudicio egerint, reconveniri poterunt. Illud quaestio est, an responderi teneantur, si à quibuslibet suis creditoribus eos conveniri contingat? Quæ controversia de jure communi procedit ex textu in l. 2. §. Sed et si agant, ff. de judic. Ibi: Sed et si agant, compelluntur se adversus omnes defendere. De qua Petr. Barbosa in d. §. Legatis, à num. 215. Ant. Fab. in ration. ad d. §. Sed et si agant, Duaren. ad tit. de judic. ubi de for. compet. Ant. de Matth. tract. de prorog. num. 51. in prin. & vers. Septimo limitatur, ubi pro opinionum concordia Legatos à cæteris privilegiatis distinguit. De nostro jure Regio Paritarum aperta extat decisio in l. 4. tit. 3. p. 3. quæ reconventionem duntaxat contra Legatos, ac similes permittit.

19 Sed si Legati, & reliqui in iudicio compareant propriam prosequentes injuriam, velut damnum, vel violentiam sibi illatam refarciri postulantes, tunc quidem locus reconventioni non præstabitur, d. §. Sed et si agant, d. l. 4. Partit. Petr. Barbosa sup. num. 229. Duaren. ubi proxime, Ant. Fab. in ration. d. §. Sed et si agant, Ant. de Matth. d. num. 51. vers. Nam ubi prosequeretur. Ad hæc si nomine alieno egerint dum legationis

munere fungantur, proprio reconveniri vetantur, Ant. de Matth. d. num. 51. vers. Septimo limitatur. Tandem si quis adeat Curiam appellationis prosequendæ gratiâ, non reconvenitur ab appellato coram iudice ad quem. Greg. Lop. in d. l. 4. gloss. 4. Ant. de Matth. n. 48.

Est observandum quod Legatus dum munere suo fungitur, nulli alii negotio proprio vel alieno incumbere valet, nec libellum offerre, nec in iudicio agere, nisi Principis licentia intercedat, l. Paulus 8. §. ult. l. Legatus 10. l. 15. qui 15. de legation. Ant. Fab. in d. §. Sed et si agant, Petr. Barb. in cod. §. Legatis, num. 123. Ant. de Matth. num. 51. & contrahens cum Principis facultate ubicunque. Roma omnino respondere compellitur. Petr. Barb. num. 131.

Legati & alii si post finitam legationem vel causam necessariam in Curia persistant, ibi ut quilibet conveniri poterunt: quod ita est accipiendum, ut aliquod temporis illis tribuatur à die extincti numeris ad comparanda quæ ad iter desiderantur, Petr. Barb. n. 190. Ant. de Matth. num. 50.

Tandem addere libet, quod Legatus 22 sicut iudicium suscipere non compellitur, ita nec jurare cogendus, si iudicialiter conveniatur, ut actionem excludat, l. Sed et si 28. §. 1. de judic. Duaren. ubi sup. Ant. Fab. in ration. ad d. §. 1. quod si actio ejus sit natura, ut temporis lapsu pereat, privilegiari licet contestari debent, dilato actionis exercitio, & ad domicilium remisso, d. l. Sed et si, §. Sed et si dies. Ant. Fab. in ration. ad l. 2. §. In omnibus, de judic. Duaren. sup. Petr. Barb. num. 195. Imò si oporteat instantiam prosequi usque ad sententiam, privilegium revocandi domum cessabit, Barbosa num. 210. & hæc generaliter traduntur in d. §. In omnibus, ubi regula constituitur, ne privilegium creditoribus officiat, qui temporali nituntur actione. Consule Fabrum ibi. Hæc trique obtinebunt in cæteris, quibus competit revocandi domum privilegium.

SUMMARIUM.

- 1 Non licet in prima instantia agere coram Principe, nec iudicibus Regii Prætorii, etiam ubi illud residet.
- 2 Excipiuntur casus aliqui de Curia dicti, de quibus remissivè.
- 3 Item casus miserabilium personarum, &

- & alia, si adversum potentiores proponatur controversia.
- 4 Instantia prima capta in Cancellaria, in ea finire debet, etsi cesset privilegium, aut ratio propter quam causa fuit admissa.
  - 5 Quid ex contrario, si causa pendente coram ordinario, litigante privilegium superveniat.
  - 6 Persona miserabilis an valeat in laicos Ecclesiasticum adire Tribunal? & num. 8.
  - 7 Quid de cæteris, si iudex secularis sui reddere omiserit.
  - 9 Pupillus, & qui in utero est, eo gaudent privilegio, ac causas suas deferant in prima instantia ad supra Prætoriam.
  - 10 Orphanum eodem potantur privilegio, & qui tales censentur, & n. 11.
  - 12 Vidua pupillus & alii similes prefato privilegio jurentur, etiam si divitiis assuant, & n. 13.
  - 14 Pauperes audiuntur in prima instantia apud Cancellarias.
  - 15 Qualis probatio paupertatis desideretur.
  - 16 Paupertate laborans ex proprio culpa, an excludatur ab illo privilegio.
  - 17 Que maritum occidit, non gaudet viduitatis privilegio.
  - 18 Quis patet pauper, ut prefato potantur privilegio, & n. 19.
  - 20 Persona miserabilis quis habeatur, ut hujusmodi privilegium obtineat, & n. 11.
  - 21 Privilegiis intuitu paupertatis, ac pietatis concessis renuncians nihil agit.
  - 23 Qua causa deferantur in prima instantia per privilegiatos ad Curiam.
  - 24 Advocati tenentur egenis patrocinari absque honorario.
  - 25 Ad idem sunt affecti iudices, procuratores, & tabelliones.
  - 26 Quid si aliter fecerint, peccant, & restituere debent, si quid accepimus.
  - 27 Divites ac cigatur alimenta, & litis expensas exhibere adversario inopi, & num. 28. & 31.
  - 29 Liberi agentes ad parentum hereditatem, an & quando alimenta, ac sumptus litis exigere valeant, & num. 30. 32. & 34.
  - 33 Pro sententia præsumitur, licet ab ea provocetur.
  - 35 De alimentis, & litis sumptus litiganti tribuantur, semper pauperi probatio præcedit, & qualis sufficiat.

- 36 Paupertate utrinque probata, sumptuum litis, ac alimentorum cessat exaltio.
- 37 Pauperi agenti ad quantitatem, aut rem singularem, num sumptus litis, & alimenta præstentur.
- 38 Pauper an teneatur ad restitutionem alimentorum, ac expensarum, quas litigans accepit, & num. 39.
- 40 Quantitas pro alimentis, & expensis iudicis arbitrio assignatur.
- 41 Cui præstatur litis sumptus, alimenta non denegantur: sed aliquando regula fallit.
- 42 Filio cum patre litiganti super filiatione, hic alimenta, & expensas exhibere compellitur.
- 43 Quod procedit, si filius aliunde non habeat.
- 44 Assignatio alimentorum, & expensarum nullum parit præjudicium quoad causam principalem.
- 45 Qui tanquam filius alimenta, & litis sumptus percepit, quavis succumbat in causa, non tenetur ad restitutionem, & num. 46.

CAPUT VI.

Nemini regulariter licet omisso iudice inferiori competente, apud Principem, seu Cancellarias in prima instantia causas suas civiles, vel criminales agere, l. 8. tit. 3. lib. 4. Recop. ubi Arceved. Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. num. 8. in fin. Cujac. in paratit. ad tit. C. quando Imper. in. pupil. Trenacinq. variar. lib. 2. tit. de citationib. resol. 2. num. 4. Pichard. manducet. ad prax. part. 1. §. 2. num. 2. Paz. prax. tom. 1. temp. 1. num. 19. Duaren. ad tit. de judic. §. de for. comp. Monter. prax. tract. 5. in prin. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 576. & 583. quod etiam observatur in civitatibus, ubi suprema resident prætoriam, l. 21. tit. 5. lib. 2. Recop. Alioqui processus nullitatis defectu laborabit, que exceptio in quovis litis statu opponi permittitur. Paz. d. temp. 1. in fin.

Ad Num. 1.

Plures sunt casus, Curia, vocati, 2 quia de illis Senatores in prima instantia cognoscunt, de quibus in l. 8. §. 12. tit. 3. l. 5. tit. 13. lib. 4. l. 4. tit. 15. lib. 9. Recop. 1. cap.

meti forum propter contractum minimè foriatur, ut jam supra, num. 14. præmissimus, quia ut communi patet tenetur respondere.

Ibi: Quid ergo si contractus.

17 Qui contractus ratione alicubi potest conveniri non excusabitur, nec jure revocandi domum jurabitur, quantumvis ex causa necessaria ad locum accesserit: scias erit dicendum de originis foro; nam si ex necessitate in patriam venerit, ibi ad litigandum per creditores non constringitur. Ratio differentie in eo constituitur, quod ille forus à principio fuit voluntarius, & necessarius iste. Petr. Barbosa in d. §. Legatis, num. 357. & in l. Hares absens, §. Proinde, num. 44. de judic.

Ibi: Hic equidem libenter.

De his actum supra, num. 16.

Ad Num. 4.

18 Si Legati aut alii privilegiati, non cessante munere, aut causa residendi in Curia, ibi iudicio egerint, reconveniri poterunt. Illud quaestio est, an responderi teneantur, si à quibuscumque suis creditoribus eos conveniri contingat? Quæ controversia de jure communi procedit ex textu in l. 2. §. Sed et si agant, ff. de judic. Ibi: Sed et si agant, compelluntur se adversus omnes defendere. De qua Petr. Barbosa in d. §. Legatis, à num. 215. Ant. Fab. in ration. ad d. §. Sed et si agant, Duaren. ad tit. de judic. ubi de for. compet. Ant. de Matth. tract. de prorogat. num. 51. in p. l. 2. §. vers. Septimo limitatur, ubi pro opinionum concordia Legatos à cæteris privilegiatis distinguit. De nostro jure Regio Paritarum aperta extat decisio in l. 4. tit. 3. p. 3. quæ reconventionem duntaxat contra Legatos, ac similes permittit.

19 Sed si Legati, & reliqui in iudicio comparant propriam prosequentes injuriam, velut damnum, vel violentiam sibi illatam refarciri postulantes, tunc quidem locus reconventioni non præstabitur, d. §. Sed et si agant, d. l. 4. Partit. Petr. Barbosa sup. num. 229. Duaren. ubi proxime, Ant. Fab. in ration. d. §. Sed et si agant, Ant. de Matth. d. num. 51. vers. Nam ubi prosequeretur. Ad hæc si nomine alieno egerint dum legationis

munere fungantur, proprio reconveniri vetantur, Ant. de Matth. d. num. 51. vers. Septimo limitatur. Tandem si quis adeat Curiam appellationis prosequendæ gratiâ, non reconvenitur ab appellato coram iudice ad quem. Greg. Lop. in d. l. 4. gloss. 4. Ant. de Matth. n. 48.

Est observandum quod Legatus dum munere suo fungitur, nulli alii negotio proprio vel alieno incumbere valet, nec libellum offerre, nec in iudicio agere, nisi Principis licentia intercedat, l. Paulus 8. §. ult. l. Legatus 10. l. 15. qui 15. de legation. Ant. Fab. in d. §. Sed et si agant, Petr. Barb. in cod. §. Legatis, num. 123. Ant. de Matth. num. 51. & contrahens cum Principis facultate ubicunque. Roma omnino respondere compellitur. Petr. Barb. num. 131.

Legati & alii si post finitam legationem vel causam necessariam in Curia persistant, ibi ut quilibet conveniri poterunt: quod ita est accipiendum, ut aliquod temporis illis tribuatur à die extincti numeris ad comparanda quæ ad iter desiderantur, Petr. Barb. n. 190. Ant. de Matth. num. 50.

Tandem addere libet, quod Legatus 22 sicut iudicium suscipere non compellitur, ita nec jurare cogendus, si iudicialiter conveniatur, ut actionem excludat, l. Sed et si 28. §. 1. de judic. Duaren. ubi sup. Ant. Fab. in ration. ad d. §. 1. quod si actio ejus sit natura, ut temporis lapsu pereat, privilegiari licet contestari debent, dilato actionis exercitio, & ad domicilium remisso, d. l. Sed et si, §. Sed et si dies. Ant. Fab. in ration. ad l. 2. §. In omnibus, de judic. Duaren. sup. Petr. Barb. num. 195. Imò si oporteat instantiam prosequi usque ad sententiam, privilegium revocandi domum cessabit, Barbosa num. 210. & hæc generaliter traduntur in d. §. In omnibus, ubi regula constituitur, ne privilegium creditoribus officiat, qui temporali nituntur actione. Consule Fabrum ibi. Hæc trique obtinebunt in cæteris, quibus competit revocandi domum privilegium.

SUMMARIUM.

- 1 Non licet in prima instantia agere coram Principe, nec iudicibus Regii Prætorii, etiam ubi illud residet.
- 2 Excipiuntur casus aliqui de Curia dicti, de quibus remissivè.
- 3 Item casus miserabilium personarum, &

- & alia, si adversum potentiores proponatur controversia.
- 4 Instantia prima capta in Cancellaria, in ea finire debet, etsi cesset privilegium, aut ratio propter quam causa fuit admissa.
  - 5 Quid ex contrario, si causa pendente coram ordinario, litigante privilegium superveniat.
  - 6 Persona miserabilis an valeat in laicos Ecclesiasticum adire Tribunal? & num. 8.
  - 7 Quid de cæteris, si iudex secularis sui reddere omiserit.
  - 9 Pupillus, & qui in utero est, eo gaudent privilegio, ut causas suas deferant in prima instantia ad supra Prætoriam.
  - 10 Orphanum eodem potantur privilegio, & qui tales censentur, & n. 11.
  - 12 Vidua pupillus & alii similes prefato privilegio jurentur, etiam si divitiis assuant, & n. 13.
  - 14 Pauperes audiuntur in prima instantia apud Cancellarias.
  - 15 Qualis probatio paupertatis desideretur.
  - 16 Paupertate laborans ex proprio culpa, an excludatur ab illo privilegio.
  - 17 Que maritum occidit, non gaudet viduitatis privilegio.
  - 18 Quis patet pauper, ut prefato potantur privilegio, & n. 19.
  - 20 Persona miserabilis quis habeatur, ut hujusmodi privilegium obtineat, & n. 11.
  - 21 Privilegiis intuitu paupertatis, ne pietatis concessis renuncians nihil agat.
  - 23 Qua causa deferantur in prima instantia per privilegiatos ad Curiam.
  - 24 Advocati tenentur egenis patrocinari absque honorario.
  - 25 Ad idem sunt affecti iudices, procuratores, & tabelliones.
  - 26 Quid si aliter fecerint, peccant, & restituere debent, si quid accepimus.
  - 27 Divites an cogatur alimenta, & litis expensas exhibere adversario inopi, & num. 28. & 31.
  - 29 Liberi agentes ad parentum hereditatem, an & quando alimenta, ac sumptus litis exigere valeant, & num. 30. 32. & 34.
  - 33 Pro sententia præsumitur, licet ab ea provocetur.
  - 35 De alimentis, & litis sumptus litiganti tribuantur, semper pauperis probatio præcedit, & qualis sufficiat.

- 36 Paupertate utrinque probata, sumptuum litis, ac alimentorum cessat exactio.
- 37 Pauperi agenti ad quantitatem, aut rem singularem, num sumptus litis, & alimenta præstentur.
- 38 Pauper an teneatur ad restitutionem alimentorum, ac expensarum, quas litigans accepit, & num. 39.
- 40 Quantitas pro alimentis, & expensis iudicis arbitrio assignatur.
- 41 Cui præstatur litis sumptus, alimentum non denegantur: sed aliquando regula fallit.
- 42 Filio cum patre litiganti super filiatione, hic alimenta, & expensas exhibere compellitur.
- 43 Quod procedit, si filius aliunde non habeat.
- 44 Assignatio alimentorum, & expensarum nullum parit præjudicium quoad causam principalem.
- 45 Qui tanquam filius alimenta, & litis sumptus percepit, quavis succumbat in causa, non tenetur ad restitutionem, & num. 46.

CAPUT VI.

Nemini regulariter licet omisso iudice inferiori competente, apud Principem, seu Cancellarias in prima instantia causas suas civiles, vel criminales agere, l. 8. tit. 3. lib. 4. Recop. ubi Arceved. Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. num. 8. in fin. Cujac. in paratit. ad tit. C. quando Imper. in pupil. Trenacinq. variar. lib. 2. tit. de citationib. resol. 2. num. 4. Pichard. manducet. ad prax. part. 1. §. 2. num. 2. Paz. prax. tom. 1. temp. 1. num. 19. Duaren. ad tit. de judic. §. de for. comp. Monter. prax. tract. 5. in prin. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 576. & 583. quod etiam observatur in civitatibus, ubi suprema resident prætoriam, l. 21. tit. 5. lib. 2. Recop. Alioqui processus nullitatis defectu laborabit, que exceptio in quovis litis statu opponi permittitur. Paz. d. temp. 1. in fin.

Ad Num. 1.

Plures sunt casus, Curia, vocati, 2 quia de illis Senatores in prima instantia cognoscunt, de quibus in l. 8. §. 12. tit. 3. l. 5. tit. 13. lib. 4. l. 4. tit. 15. lib. 9. Recop. 1. cap.

cop. eosque recensent Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 3. p. 3. Causæ, tract. de casib. Cur. à n. 2. Azeved. in d. l. 8. & 9. Recop. Monter. ubi proxime, Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 7. cum seqq. De illis, qui Curiam Principis sui juris persequendi gratia in prima instantia adire possunt juxta legem unicam, C. quand Imperat. ut pupillus, vidua, miserabilisque personæ, ultra nostrates nuper laudatos, agit Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 1. cas. 65. num. 3. Mallrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 4. num. 48. Gall. lib. 1. observ. 1. Duar. ubi sup. Afflic. decis. 257. Cujac. & Castill. ubi proxime, Didac. Perez in l. 1. verb. pobres, tit. 1. lib. 3. Ordin. Amat. variat. part. 2. resol. 65. num. 5. Carol. de Tapia in consil. Statuimus, de offic. magist. judicior. num. 20. Mascard. de prob. concl. 1065. Escob. de ratiocin. cap. 7. ex num. 56. Canc. variat. lib. 2. cap. 2. à prius Barb. pluribus congestis in collect. ad d. l. unie. C. quand. Imper. cui conveniunt lex 41. tit. 18. lex 20. tit. 23. part. 3. Salgad. Labrynt. credit. p. 1. cap. 7. n. 45. Tondur. de prev. jud. p. 2. c. 59. n. 45.

Ibi : Nam praxis idem admisit.

Dubium non est, quin persona miserabilis causas suas deferre valeat ad Curiam, etiam si adversarius non sit ex potentioribus, ut sententiæ omnes prælaudentur; nam & ceteris non privilegiatis subvenitur, ut ad Curiam auxilium confugiant, quoties potentiam colligantur formidant. Escob. num. 61. Barb. num. 22. Canc. num. 18. Mastr. num. 166. Azeved. in d. l. 8. num. 2. Carlev. n. 629.

Licet causa cesset privilegii postceptum apud Curiam judicium, veluti si vidua nuptui se tradat, aut pauper hereditate quaesita distecat, ibidem liti finis debet imponi. Mallrill. num. 165. Barbosa num. 19. Tapia sup. n. 15. Amat. ubi proxime, Trentacinq. num. 15. Carlev. num. 618. Salg. sup. num. 83. & alii ab ipsis laudati.

Quid è contra. si mora lite coram inferiori, privilegii causa superveniat, ut si uxor de viri licentia agens in judicio illius obijt ad statum viduitatis deveniat, aut dives jam lite contestata, subito fortunæ casu pauper fiat. Et causam ad Curiam revocari posse, probat Cabed. Luffe decis. 24. & 25. ubi num. 8. id expressim decusum illius regni ordinamento testatur quoad pupillos, ac viduas, Verum apud nos, qui absque forei

declinatione coram inferiori comparens litigat, etiam casum Curie habeat, amplius suo privilegio uti non valet. Carasc. sup. num. 64. D. Covar. infra, cap. proximo, n. 5. vers. Non ubi liti, Azeved. in l. 8. num. 5. tit. 3. lib. 2. Recop. & in praxi receptum habetur, quanquam de jure communi contrarium haud paucis placeat, quos refert Barbosa d. collectan. num. 11. Advertere oportet, quod non obstante praxi nostra, posset Cabedi sustineri decisio, etiam qui privilegio gaudens illud contemnit, dignus est ut amplius eodem non juvetur, cui renunciasse censetur, argumento legis Quæritur 14. §. Si venditor, de adilit. edit. hoc autem imputari nequit ei, cui post litem ceptam privilegium calamitas tribuit, de quo latè Carlev. sup. num. 635. cum seqq. Salgad. sup. n. 79.

Ibi : Hæc illud convenit.

Latei forte miserabiles adversus laicos agentes de rebus profanis, ob negligentiam Judicum secularium ad subsidium Tribunalis Ecclesiastici refugere permittuntur. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 66. num. 5. Marant. de ordin. judic. part. 4. dist. 9. num. 195. Greg. Lop. in l. 48. gloss. 8. tit. 6. p. 1. Did. Per. in l. 1. verb. pobres, vers. Cum jam, tit. 1. lib. 3. Ordin. & alii per plures apud Bobad. Politic. lib. 2. cap. 17. num. 108. lit. D. & Barbos. in collect. ad cap. Ex renore 11. num. 3. de for. compet. Velasc. de privit. paup. part. 1. quæst. 52. num. 23. qui ita tenet etiam absque omissione judicis laici. Verum hæc in praxi non sunt admitenda, nisi ubi propter distanciam niam miserabilis recurrit ad superiorum laicum deficiat, ut observant Greg. Lop. & Bobad. imò nec in istis amplificationibus indiarum plagis id obtinuit privilegium unquam percepti.

Non desunt qui opinentur, idem refugium omnibus fore commune, cum Judex laicus notorie justitiæ denegat administrationem: eos refert Barbosa in collect. ad cap. Licet ex suscepro, num. 2. de for. compet. Valasc. sup. num. 12. quibus refragatur dicta lex 48. Partit. Bobadilla, & alii communiter.

Vers. Imò & in hoc tractata.

Pauperibus, cæterisque miserabilibus fore electionem competere, ut in quo maluerint, Ecclesiastico vel Seculari,

lari, suum jus etiam in laicos persequi possunt, communis docet opinio, pro qua sunt plures, quos in unum congregat Barbosa in collect. ad cap. Ex parte 15. num. 1. 6. 7. de for. compet. & Velasc. de privit. paup. quæst. 52. n. 13. qui ex n. 39. pro viribus contendit, id pauperum privilegium esse de jure regio omnino observandum, non obstante lege 10. tit. 1. lib. 4. Recop. Apud nos oppositam sententiam praxi amplectitur, valde enim cavendum, ne confusio jurisdictionum ansa præbeatur, cui pluribus Regiis Sanctionibus est prospectum, l. 5. tit. 3. lib. 1. l. 3. 4. 10. tit. 1. lib. 4. Recop. adnotat Molin. de primog. lib. 2. c. 15. n. 76. vers. Sed hæc opinio, Menoch. & Bobad. ubi proxime, Azeved. in d. l. 10. Recop. n. 47. Castill. de aliment. cap. 6. n. 6. & n. 5. alios refert: ipse tamen unum excipit casum scilicet si alimenta testamento pauperi relinquuntur, quod tamen factis est controversum, ut ibi apparet, ubi Meli. in addit. num. 2. cum Castillo tenet communem. Et præmissa praxis in Regiis Auditoriis Hispaniæ viget, licet pauper simul oppressus, sive spoliatus reperitur. Castill. num. 19. & 20. Et tamen casu posset fallere, si judex laicus abesse, & periculum immineret ex mora. Bobad. d. cap. 17. n. 109. & 110.

Ad Num. 2.

9 Adde Cujac. & Aleiat. in l. Pupillus 239. de verb. signif. Pupillus dicitur à verbo Pupo, id est puero, Narbon. de atae. ad tit. hum. leg. num. 7. q. 3. Is autem qui in utero est, licet appellatione pupilli non contineatur in favorabilibus, quia pro nato est, l. Qui in utero 7. de stat. hom. pupillus tamen censetur. Bald. cons. 458. in fin. Tusch. lit. P. conclus. 423. num. 5. Barbosa de appell. verb. jur. sign. appellat. 230. Unde qui nondum edimus partem amiserit, si ejus nomine agatur, gaudebit privilegio dicte legis unice, C. quando Imperat. Thom. Valasc. alleg. 65. n. 13. tom. 1.

Orphanorum nomine etiam puberes intra vigesimum quintum annum continentur, si patre caruerint, l. Orphanotrophos 30. de sacros. Eccles. Cujac. in paratit. ad tit. C. de Episcop. & cleric. Joan. Corraf. tract. de invest. n. 5. Similiter de jure nostro hæresano dicitur major quatuordecim annorum patre orbatus, ut in rubric. & l. 13. cum seqq. tit. 16. part. 6. Atque ita quicquid de D. de Faria Covar. Ennel.

jure communi sit, ex Regio nostro secundum propriam vocis significationem istud privilegium puberibus infra legitimum ætatem conceditur, cuius leges Regiæ de illo agentes, verbo hæresano utantur, l. 5. tit. 3. l. 41. tit. 18. l. 20. tit. 23. part. 3. atque ita observatur, Gregor. Lop. in dict. l. 5. gloss. 4. ac in d. l. 41. gloss. 1. Escob. de ratioc. cap. 4. n. 60. Carasc. de casib. Cur. num. 17. Monter. Prax. tract. 5. cap. 1. num. 10. Villad. Polit. lib. 1. c. 1. num. 9. Cur. Philip. part. 1. §. 9. n. 12. Carleval. de judic. lib. 1. dist. 2. n. 53. 565. & 566. Orphanus intelligitur etiam qui genitricem habet, ut præcitat sententiam, & omnes aliud tamen sentit Didac. Per. in l. 1. verb. Pobres, vers. Item est notandum, tit. 1. lib. 3. Ordin. Jure communi pupillus extra patriam potestatem constitutus quomodolibet, jure Imperiali constitutione, Barbosa in collect. ad Lunic. n. 33.

Idem jus tribuendum videtur orphano, qui patrem inutilem habet, velut captum apud hostes, absentem absque spe revertendi, vel perpetua aegritudine vexatum, argumento eorum que de femina nupta inepto viro traduntur per DD. à Barbosa laudatos ubi proxime, num. 9. propter rationis identitatem, l. Illud 32. ad l. Aquil.

Ibi : Obinet tamen hoc privilegium.

Vidua, atque orphanus, etiam divitiis affluant, à beneficio tamen miserabilibus indulto non remouentur; nam adhuc in miserando versantur statim. Gregor. Lop. in d. l. 41. gloss. 1. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 66. num. 4. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. de citat. resol. 2. num. 16. Azeved. in d. l. 8. tit. 3. lib. 4. Recop. n. 9. Did. Per. sup. vers. Cum jam sit, & vers. Hinc dicit Angelus, Gall. lib. 1. observ. 1. num. 39. Carasc. de casib. Cur. num. 20. Mascard. de probat. conclus. 1065. num. 4. quibus jungendi plures quos cumulat Barbosa d. collect. num. 20. Contra sententias exhibent Trentacinq. & Mascard. necnon Velasc. d. quæst. 52. num. 35. omnino videndus, & Carlev. n. 511.

Quod ampliatur ad alias personas miserabiles, non pauperes. Did. Per. vers. Item causa privilegii, Azeved. ubi prox. Sed in praxi minime receptum testatur Greg. Lop. in d. l. 41. gloss. 2. in fin. de hincibus ac valetudinariis differens, quantum hi in miserabilibus numerantur

in dict. l. 41. l. 20. tit. 23. part. 3. & communiter per Interpretes. Orphanus vero, qui veniam ætatis impetaverit, eo privilegio carebit. Carrasc. sup. ex n. 22. Similiter qui rationes administratæ alibi tutelæ minor sibi reddi in Curia postulaverit, non audietur, sed ad locum administrationis remittetur. Escobar de ratioc. lib. 1. cap. 7. num. 56. ubi limitat, Carlev. num. 651.

Verf. Secundus subsequitur casus.

14 Pauper in prima instantia auditur apud suprema Tribunalia, l. 41. tit. 18. l. 20. tit. 23. p. 3. ubi Greg. Lop. & in l. 5. gloss. 5. tit. 3. ead. partit. Carrasc. n. 44. Did. Per. ubi sup. verb. Pobres, Cur. Phil. d. §. 9. num. 11. Azeved. in d. l. 8. Recop. verf. 7 personas miserabiles, Trentac. num. 32. Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. num. 18. Monter. dict. cap. 1. num. 9. Velasc. sup. quest. 5. num. 16. Carlev. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 561.

Ibi: Ad hunc vero effectum.

15 Qualis probatio paupertatis desideretur, ut locus sit privilegio dicte legis unice, tradunt Castill. ubi proxime, Velasc. quest. 5. num. 16. Barbosa in dict. collect. num. 36. Azeved. in l. 8. num. 14. tit. 3. lib. 4. Recop. Monterol. sup. num. 16. Carrasc. num. 227. verf. Secundo declaratur, Cur. Philip. dict. §. 9. in fin. Carlev. num. 563. Vide infra, n. 18.

Verf. Sed si quis in paupertatem.

16 Solet generaliter controversi, an pauper effectus proprio crimine, vel culpa, gaudeat privilegiis, quæ miscrationis gratiæ egenis jura concedunt? De quo cum D. Covar. actum in addit. variar. lib. 2. cap. 16. ex num. 87. ubi in favorem paupertatis resolvitur, nisi quis datâ operâ in inopiam labatur. Adde Velasc. quest. 54. per tot. & num. 8. in specie dicte legis unice D. Covar. sententiam cum aliis amplectitur: idem tenet Barbosa ubi proxime, Azeved. in d. l. 8. ad fin. Dissentit Trentacinq. d. resol. 2. n. 32. alios referens, sed à traditis in dict. cap. 16. recedere non oportet quoad rem, de qua in presenti, de quo Carlev. num. 616.

Ibi: Quod si vidua maritum.

Vidua quæ virum enecuit, aut ad necem illius cooperata est, hoc, & aliis viduitatis prerogativas redditur indigna, Azeved. in l. 8. num. 11. tit. 3. lib. 4. Recop. Mexia in pragm. tax. pan. concl. 1. num. 10. Barbosa sup. n. 23. Trentac. dict. resol. 2. num. 16. verf. Hac conclusio, in fin. Cur. Phil. n. 13. Carlev. n. 559.

Ad Num. 3.

18 Pauper quis censetur quoad hoc privilegium, apud nos videtur definitum, ut sit ille, qui tria millia marapetiorum in bonis non habet. Azeved. ubi proxime, num. 14. verf. 7 personas miserabiles, Monter. d. cap. 1. num. 16. Sed verius est hoc judicantis arbitrio relinqui, Greg. Lop. in l. 20. gloss. 2. tit. 23. part. 3. Carrasc. de casib. Cur. n. 46. Didac. Perez in l. 1. verb. Pobres, tit. 1. lib. 3. Ordin. Et regulare est, quoties queritur an aliquis egestate laboret. Meli. in addit. ad Castill. de aliment. cap. 1. n. 13. Velasc. cum plurimis q. 1. n. 75. Carlev. de judic. lib. 2. disp. 2. num. 562. & diximus in addit. variar. lib. 2. cap. 6. n. 42. Sed quæ probatio paupertatis sufficiat, pro negotii qualitate Judex quoque arbitrabitur. Velasc. quest. 5. num. 50. quem consulere oportet ibi, ac in dict. quest. 1. si de paupertatis probatione agi contigerit; nam non semper eodem modo probanda, & in causis tenuis præjudicii sufficit communis estimatio, Greg. Lop. ubi proxime, Velasc. quest. 5. num. 32. ubi alii. Vide sup. num. 15.

19 An ille, qui nihil in bonis habet præter alimenta sibi assignata, debeat pauperibus jungi, ut isto juretur privilegio, quærit Carrasc. sup. num. 47. Et inficitur, quia ipse pauper non est. Surd. de aliment. tit. 7. quest. 37. num. 7. nisi ita exigua sit alimentorum præscripta quantitas, ut alimentarius liberorum numero, vel alia ex causa egerenoscatur.

Verf. Relinquendum tamen est.

20 Miserabilis persona estimabitur, qui in eo statu fortunæ injuriã versatur, ut naturaliter prudentium animos ad pietatem, & commiserationem inducat: hoc cum multis, variisque causis contingere

tingere soleat (nam homo miseris repletur multis,) ideo definitur nequit quibus sit hoc privilegio inuim miscrationis subvendum, Plures recensere Trentac. variar. lib. 2. tit. de citation. resol. 2. ex num. 25. Didac. Perez ubi proxime, Carrasc. sup. Masc. d. concl. 1065. n. 2. Barbosa in collect. ad d. l. unie. citacion. resol. 2. ex num. 25. Didac. Perez ubi proxime, Carrasc. sup. Masc. d. concl. 1065. n. 2. Barbosa in collect. ad d. l. unie. sed tandem judicis arbitrio committitur, Menoch. de arbit. lib. 2. casu 66. num. 1. Trentac. num. 36. verf. Animadvertendum, Did. Perez d. verb. Pobres, in fin. Cancr. variar. lib. 2. cap. 2. num. 14. Barbosa num. 40. ubi alii, Velasc. in prefat. num. 77. & quest. 4. num. 77. Carlev. sup. num. 529. & 560.

21 Hoc tamen arbitrium quoad statum miserabilium, ac paupertatis excluditur, quoties lege cautum reperitur quis miserabilis, pauperve sit quoad aliquos juris effectus, Greg. Lop. in l. 20. gloss. 2. tit. 23. p. 3. Velasc. d. quest. 4. n. 78. Sicut in eadem lege regia inter miserabiles numeratur, qui ex prosperitate, affluentiaque divitiarum in infimam sortem infortunio dejectus miseram degere vitam, etiam alii pauper non putarent: observat ibi Greg. Lop. illud Boëtii, Infeliciusimum infortunium genus est, fuisse felicem. Carrasc. de casib. Cur. à num. 52.

22 Privilegiis pauperum, ac miserabilium renunciatus nihil agunt, quia contra bonos mores, ac pietatem est, ut non subleverent oppressi. Glossa verb. Excedere, in l. unie. C. quand. Imperator, etc. Trentacinq. sup. num. 37. Cancr. num. 30. Castill. controuv. lib. 3. cap. 25. n. 7. Velasc. quest. 47. num. 10. & in specia lib. post quest. 55. num. 5. August. Barbosa cum pluribus in collect. ad d. l. unie. n. 41. Carlev. d. disp. 2. num. 598. & 603. cum segg. At tacita renunciatio sustinetur, ut si pauper promittat se certo loco solviturum; nam ibi conveniri poterit, Petr. Barb. in l. 1. art. 4. num. 69. de judic. August. Barb. in collect. ad cap. dilecti, de for. compet.

23 Sunt nonnulli casus, in quibus non est locus privilegio dicte legis unice, etiam persone alias privilegiate existant: hi apud nos in praxi excipiuntur, cause criminales, super debitis regalibus, executivæ, si apud inferiorem judicem abique fori declinatione per licis contestationem ceptæ, si non excedant quantitatem decem mille marapetiorum, similiter si privilegiatus contra pariter privilegiatum contendat, de quibus Carrasc. ex n. 71. Monterol. tract. 5. cap. 1. num. 11. Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 15. 16. August. Barbosa in collect. ad d. l. unie. n. 25. 29. 30. Carlev. sup. d. disp. 2. num. 599. 602. 630. & 649. qui alias limitationes, pluresque ampliaciones ad eam constitutionem congestit: eas item exhibet Trentacinq. d. resol. 2. Illud libet adicere, quod si post inchoatum judicium non privilegiato litiganti privilegiatus succedat, causa ad Curiam revocari nequibit. Cancr. sup. num. 27. Barbosa num. 13. ubi alios Interpretes videndos laudavit.

Ad Num. 4.

Glossa verb. Implorando, in cap. 1. de 24. offic. Ordinari. docet Advocatis quondam de publico salariâ fuisse constituta, quam reprobat D. Covar. variar. lib. 3. cap. 14. num. 1. Barbosa in collect. ibi. num. 5. Imò Neronis constitutione cautum fertur, ut Advocati, nullo interveniente honorario, litigantium clientelam susciperentur ex Alexand. observat Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 369. quod jure ad pauperes restrictum est, ceteri namque mercedem advocacionis pendere cogebantur, l. 1. §. In honorariis, de var. & extraordin. cognit. Trajanus ante omnes Patronos de publico, stipendiis præstitis, pauperibus deputavit, quod in quavis Republica bene instituta servari oportet, ut cum D. Covar. adnotat Benincas. de pauper. q. 7. num. 19. inhumanum quippe foret, egenum cum divite in judicio contendentem, nulli advocacionis juvenam destitui, aut id minus idoneum emendicatum quateret, l. 1. §. Alii Prætor. de postuland. cum inter litigantes quoad patrocinium omnimoda desideretur æqualitas, l. Providendum 7. C. eod. Unde apud nos stabilitum, ut Advocati pauperum expensis publicis designentur, & ubi defuit, quilibet pro inopibus gratis patrocinari tenetur, ac per Judicem jure compelli poterit, l. 6. tit. 6. par. 3. l. 16. tit. 16. lib. 2. Recop. Greg. Lop. in l. 16. gloss. 7. tit. 9. part. 2. Menoch. d. casu 369. à princ. Salgad. Labyrinthi p. 1. cap. fin. num. 112. Bobad. Polie. lib. 3. cap. 13. n. 16. Azeved. in d. l. 16. Recop. Paz Prax. tom. 1. annot. 5. n. 65. Barbosa in collect. ad cap. Ex literis. num. 2. de offic. Ordin. Mastril. de Magistrat. lib. 5. cap. 8. in fin. Menchac. illustr. lib. 1. cap. 41. num. 3. Pichard. in §. Tam autem. n. 8. Instit. de inoffic. testam. 13. Avil.

Avil. in cap. 7. Prætor. gloss. An de llo-
var. num. 3. Flor. Diaz variat. lib. 1. q. 8.
§. 1. num. 52. Guazzin. de defens. reor. in
presat. num. 5. Velasc. de privileg. paup.
quæst. 28 num. 43. ubi quod Advocati in-
rejurando promittant, cum in suprenis
Auditoris admittantur, pauperes, vi-
duas, & orphanos meri: quod idem
Velasc. fusc. prosequitur, Clerici quo-
que, licet alias coram laico iudice ad-
vocare prohibeantur, pauperum tamen
causas agere possunt. Barbosa cum plu-
ribus de iur. Ecclæs. tom. 2. lib. 1. cap. 40.
quæst. 86. De salariis caudicorum, quæ
quondam apud Romanos, & alias gen-
tes præstari consueverunt, videndus la-
te Tiracquel. de nobilit. cap. 29.

45 Quæ de Advocatis diximus, ad Pro-
curatores, Tabelliones, ac Iudices, cum
quid spoliarum nomine percipere li-
cet, ampliatur. Velasc. n. 41. 60. & 61.
Menchac. Guzzin. Benincas. & alii
imprimè laudati. Iungas his quæ ad-
notantur in addit. variat. lib. 3. cap. 14.
num. 1.

Ibi: Imò apud Gallos.

Idem tradit ex Baldo, & Guidone Pa-
pa Benincas. de paupert. quæst. 7. n. 11.

Ibi: Nam et in conscientia
iudicio,

26 Qui egenis litigantibus patrocinium,
vel ministerium proprium subtrahit,
aut gratis non exhibet, in foro interno
peccati reus fit, & ad restitutionem
ejus, quod acceperit, obligatur. Benin-
cas. de paup. quæst. 7. num. 10. Azaved. in
l. 16. num. 1. tit. 16. lib. 2. Recop. Guzzin.
sup. num. 3. Bætz. de inop. debitor. cap. 12.
n. 15. Flores Diaz ubi proxime, Velasc.
d. quæst. 28 num. 41. & 44. cum seqq.

Ad Num. 5.

27 Dives litigans non renetur pauperi
adversario actori intuitu egestatis ali-
menta, vel litis expensas ministrare,
Menocho. de præsumpt. lib. 1. quæst. 35. n. 22.
Surd. de aliment. sit. 1. quæst. 110. in prime.
Ant. Fab. in ration. ad l. Si instituta, §. De
inoffic. de inoffic. testam. Bossius prax.
tit. de aliment. uxoris præstand. num. 1. Gra-
tian. disceptat. cap. 954. num. 26. Paul.
Meli. in addit. ad Castill. de aliment. c. 1.
num. 1. & decis. 116. n. 1. ubi plures, Lara
in l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, n. 4.

de liber. agnosce. Sim. de Prætor. de inter-
pret. ultim. volunt. lib. 5. dubit. 2. interpr. 2.
num. 28.

Ibi: Idem ipse profiteor.

Præcedens conclusio communiter li-
mitatur quoties cum paupertate actoris
haud levis præsumptio boni juris con-
currit; tunc enim alimenta, & litis
sumptus reus dives exhibere cogetur.
Menocho. ac Bossius ubi nuper, Surd. sup.
quæst. 119. Merlin. de legit. lib. 5. tit. 3.
quæst. 12. num. 5. Meli. ubi proxime, cum
pluribus, Gratian. num. 27. Velasc. de
privileg. pauper. quæst. 39. n. 24. 25. Castill.
controvert. lib. 3. cap. 27. num. 52. Lara
num. 58. Trentacinq. variat. lib. 1. tit.
de aliment. resol. 1. num. 32. quem videas
num. 41.

Verf. Constat sane Jure Civili.

De intellectu legis Si instituta, §. De
inoffic. de inoffic. testam. agit Menoch.
sup. ex num. 4. Surd. quæst. 111. cum seqq.
Lara & Bossius ubi proxime, Trentac.
num. 32. Velasc. num. 22. Cajac. in d. l. Si
instituta, Fab. in ration. ad l. §. De inoffic.
de inoffic. & apud laudatos ampliationes, &
limitationes ad eum textum reperies.
Illud ex Trentacinq. & aliis observan-
dum, filio alimenta, & litis sumptus
esse præstandos dum agit ad alimenta,
si in quasi possessione filiarum existat,
aut aliam præsumptionem non elisam
per alias pro se habeat. Meli. d. cap. 1.
num. 7. Molin. de primog. lib. 2. cap. 16.
num. 30.

Ad Num. 6.

De his omnibus egerunt præcitati, 30
& specialiter de nepotibus, aliisque
descendentibus, quibus litigantibus
sumptus litis, & alimenta debentur, ex
d. §. De inoffic. de inoffic. Menoch. sup. num. 15.
Molin. num. 34. Duçñ. regul. 365. num. 5.
Velasc. num. 22. De ascendentibus Me-
nocho. num. 16. Surd. quæst. 111. num. 26.
Duçñ. num. 6. Trentac. d. resol. 1. n. 40.
De uxore Meli. d. cap. 1. num. 17. Bossius
sup. Menoch. num. 18. Trentacinq. n. 37.
Velasc. num. 21.

Ibi: Socus esse in extraneis.

Cunctis, ut prænotavimus supra 31
num. 28. litis expensæ debentur, pau-
peritate

peritate cum bono jure agentis conjun-
da, idemque de alimentis dicendum
dum litigat pauper: sic his concurren-
tibus, fratri sunt alimenta & expensæ
litis assignandæ. Molin. d. cap. 16. n. 35.
Menocho. d. q. 35. num. 17. Trentacinq.
num. 35. Duçñ. regul. 365. in fin. Surd. de
alim. q. 117. ex quibus aliqui, scilicet
Trentac. & Duçñ. distinguunt, ut per
D. Covar. hic: sed distinctione opus
non esse, ex præmissis videtur.

Verf. Secundum quod Doctores.

32 Filio agenci ad patris hereditatem,
etiam in prima instantia sumptus litis,
& alimenta pendantur, modo præsum-
ptione boni juris juvetur, atque ita
sententia pro ipso lata non præcisè de-
sideratur: nec obest decisio legis si in-
stituta, §. De inoffic. de inoffic. testam.
nam ibi exheredationis nota in filium
conjecturam producebat. Sic tenent
Menocho. sup. num. 4. Molin. n. 36. Boss.
num. 2. Meli. num. 16. Leoncill. de privileg.
pauper. privileg. 2. num. 44. Gratian. dicit. cap.
954. num. 27. Trentacinq. num. 32. Velasc.
num. 26. ubi quod regulare est quoties
pauper hæc in iudicio postulat.

Ibi: Penes quos lata est ex-
aminatio.

33 Quavis per appellationem judica-
tum extinguatur, l. 1. §. ult. ad Turpil-
lian. tamen illa pendente, pro senten-
tia est præsumptio. Ant. Fab. in ration.
ad d. l. Si instituta, §. De inoffic. de inoffic.
Menocho. lib. 2. præf. 67. à num. 36. Surd.
sup. q. 110. num. 11.

Ibi: An sit locus eidem responsò.

34 De hac quæstione consulas laudatos
sup. num. 32. & distinctionem hæc tradi-
tam inter jus antiquum Digestorum,
& novum, quam amplectitur Menoch.
d. quæst. 35. num. 4. Surd. q. 112. verf. Ter-
tium requisitum, ubi responder etiam,
quod in d. §. De inoffic. de inoffic. ita evenit,
ut proponitur casus, non tamen negat-
ur, quod in prima instantia etiam sub-
veniente pauperi agenti, si aliqui ap-
paruerit justam prosequi causam. Sur-
dus eandem q. 119.

Verf. Tertio requiritur.

35 Paupertatis probatio omnino deside-

ratur, etiam in liberis, ut alimenta,
litisque expensæ, donec quis litigat,
consequantur. Surd. q. 112. n. 1. Menoch.
n. 1. Boss. sup. num. 1. Leoncill. dicit. pri-
vil. 2. n. 34. Gratian. num. 28. Meli. dicit.
cap. 1. num. 10. ubi quod est concluden-
ter probanda. Vide Velasc. quæst. 5. n. 18.
Ceval. commun. q. 757. n. 20. qui tenet,
unius testis depositionem sufficere. Sed
à Meli. opinione recedendum non est,
cum regulariter paupertas saltem duo-
rum testimonio sit probanda. Velasc.
d. q. 5. n. 7.

Sed si utrinque paupertas probetur, 36
exhibito sumptuum & alimentorum
denegatur. Velasc. quæst. 39. n. 72. Meli.
num. 4. Ant. de Marin. lib. 1. resol. 349.
num. 23. Gratian. ubi proxime, & alii quos
ipsi referunt.

Quæstionis est, utrum hæc debeant 37
tur non solum agenti ad hereditatem
vel universitatem bonorum, sed etiam
ad rem singularem, seu quantitatem
Iustificatur Surd. sup. tit. 1. q. 120. num. 14.
Cost. de port. vas. quæst. 59. n. 6. Leon-
cill. num. 36. Ricciol. de iur. person. lib. 2.
cap. 21. num. 6. Contra sententiam Mer-
lin. de legit. lib. 5. tit. 3. quæst. 12.
num. 8. Meli. in addit. ad Castill. de ali-
ment. cap. 1. n. 9. & allegat. 113. num. 17.
Velasc. dicit. quæst. 39. num. 47. Et licet
prior sententia longe sit communior,
affirmativa tamen æquior videtur, ac
eam decisionibus corroboratam testan-
tur qui eam sustinent.

Ad Num. 7.

Similiter controversi solet de resti- 38
tutione quantitatis, quæ agenti inopi
nomine alimentorum, ac litis sumptu-
orum præstatur, si in iudicio succubue-
rit, ac de cautione ab ipso per Judicem
exigenda. Et ad utrumque teneri pau-
perem sentit Molin. de primogen. lib. 2.
cap. 16. num. 43. cautionemque sic con-
cipiendam: Ut accepta, nisi obtinuerit
in causa, sit redditurus, quantum ad id
de jure asringatur. Nam liberi, quibus
alimenta pendente lite præstantur, im-
munes à restitutione existunt, etsi suc-
cumbant per diffinitivam. Molin. ibi,
num. 40. ejusdem sententia est Lara in
l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, n. 54.
de agnosce. liber. & alii, D. Covarruv.
hoc cap. in fin.

Oppositum tamen esse receptius con- 39
stat ex his, quæ tradit Velasc. quæst. 39.
num. 62. Menoch. de præf. lib. 1. quæst. 35.
num. 37.

num. 37. *Surd. sup. tit. 1. quaest. 124. num. 4.*
Marefcot. variar. lib. 2. cap. 83. num. 26.
Merlin. d. cap. 12. num. 12. Trentacinq.
variar. lib. 1. tit. de aliment. resol. 1.
num. 45. ubi quod cautio praestari ju-
beat, si iudex fraudem praesumpserit.
 Sed si de ea apparuerit, semper erit res-
 titutioni locus, argumento legis 1. §.
Interesse, ff. si mul. vent. nom. Quid cum
actor superat: Consulat Velasc. n. 65.
Marefcot. sup.

Verf. Solet tamen dubitari.

40 Pro alimentis, sumptibusque licis
 quantitas pauperi litiganti tribuenda
 iudicis arbitrio decernitur. *Molin. d.*
cap. 16. num. 47. Menoch. num. 35. Meli.
d. cap. 1. num. 8. & decis. 116. n. 6. Merlin.
d. cap. 12. in fin. Lotter. de re beneficiar.
lib. 2. quaest. 5. n. 39. Leoncill. d. privil. 22.
num. 63. Trentacinq. n. 46. Velasc. q. 39.
num. 7. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 2.
gloss. 2. part. 3. n. 65. Marefcot. d. cap. 83.
*num. 12. *Surd. de aliment. tit. 4. quaest. 23.**
num. 41.

41 Actum est promissum de alimentis ac
 licis expensis, quae pauperi litiganti de-
 bentur, eadem est enim ratio, imo fa-
 vorabilior est causa alimentorum, quam
 huiusmodi sumptuum. *Surd. tit. 1. q. 1. 1. 9.*
& 120. num. 10. Verum aliquando sumptus
 licis concedi debent litiganti, non
 autem alimenta, veluti si aliunde ha-
 buerit ad victum praecise necessaria
 duntaxat; huic namque subveniendum
 erit licis sumptibus, ne alias ipse, ejus-
 que familia, substractis ad litigandum
 alimentis, maximum patiantur incom-
 modum, ut agens de advocato gratis
 patrocinante animadvertit Flor. Diaz
variar. lib. 1. quaest. 8. §. 1. num. 52. Ita tem-
perandum est quod docet cum aliis Ve-
lasc. quaest. 39. num. 55. ubi num. 48. probat
 licis sumptus non esse denegandos
 pauperibus, quanquam advocati & pro-
 curatores eorum sint deputati publicis
 expensis.

Ad Num. 8.

42 Filio contententi in iudicio cum pa-
 tre super filiatione ad alimenta conse-
 quenda, vel alium effectum, interim
 alimenta, & licis sumptus assignantur a
 parente solvendi, summaria praecedente
 cognitione, sufficientique praesumpcio-
 nes, unius testis omni exceptione ma-
 joris depositio, vel sola quali possessio

filiationis. *Molin. sup. num. 39. Castill.*
de aliment. cap. 4. num. 9. 10. ubi an desi-
deretur libelli oblatio, litisque conte-
statio. Leoncill. d. privil. 22. n. 15. Meli.
in addit. ad Castill. d. cap. 4. ex num. 13.
Masc. de probat. concl. 786. num. 10. Greg.
Lop. in l. ult. gloss. 3. sit. 19. p. 4. ubi quod
 non praestat iuramentum nisi con-
 jectura concurrant. *Trentacinq. variar.*
lib. 1. tit. de aliment. resol. 1. n. 32. Ceval.
commun. quaest. 757. num. 120. Menoch.
*d. quaest. 35. num. 35. *Surd. quaest. 120. ex**
num. 22.

Haec alimenta, litisque expensa, si-
 cut & cetera, quae juris dispositione,
 & iudicis officio liberis, aliisque de-
 bentur, non alias sunt praestanda, nisi
 aliunde habeant ut sibi valeant pro-
 videre. *Velasc. quaest. 39. num. 50. Meli. ubi*
pronaper. cap. 19. num. 5. Marefcot. sup.
*n. 7. Trentac. ubi proxime ad fin. *Surd.**
quaest. 112. n. 31. verf. Adde quod si filius.

Decretum de alimentis exhibendis
 filio, vel alii pauperi litiganti, nihil in
 praedictum causae principalis opera-
 tur, *Menoch. d. quaest. 35. in fin. Trenta-*
cinq. num. 47.

Ibi: Nam & alimentorum causa.

45 Distingue si pauperi debeantur, pro-
 ut distinguunt *Castill. de aliment. cap. 6.*
num. 7. Meli. in addit. ad cum. cap. 37. n. 1.
Menoch. lib. 4. praesumpt. 115. num. 15. Ti-
taq. de privil. pia. caus. in praesent. n. 21.

Ibi: Et sane ubi hoc modo.

46 Qui a parente, dum litigat, filiatio-
 ne quomodolibet probata alimenta, &
 licis sumptus percipit, quanvis in prin-
 cipali causa succumbat, minimè ad res-
 titutionem illorum compellitur. *Me-*
noch. d. quaest. 35. num. 37. Molin. & alii
laudati sup. num. 38. 39. quod, nisi frau-
 dem intervenisse confiterit, est verum,
 ex l. 1. §. Interesse, ff. Si mulier vent. no-
 min. Hinc, juncta sententia D. Covar.
 tradita n. 7. colligitur discrimen con-
 flitui quoad hujus restitutionis obligatio-
 nem inter filios, & extraneos, cujus
 meminit *Molin. d. cap. 16. num. 41. Sed*
 plerique docent, omnes ad ejusmodi res-
 titutionem nequaquam esse allicitos,
 ut praemittitur *sup. num. 39.*

SUMMARIUM.

- 1 Viduis cohabitans observantibus pri-
 vilegium competit revocandi causas
 suas in prima instantia ad Regia
 Pratoria.
- 2 Turpiter se gerens vidua cunctis exi-
 tit status privilegii: quod decla-
 ratur, num. 34.
- 4 Honestatis probatio praestari debet,
 ut vidua eo privilegio potitur, sed
 hoc feminis illustribus apud nos ex
 stylo remittitur.
- 5 Quae bona viduis ob turpitudinem
 auferantur, remittuntur.
- 6 Vidua non admittitur bona, quae a
 priore habuit viro, etsi post secun-
 das nuptias luxuriose deliquerit.
- 7 Feminae quae nunquam nupsit semper
 honeste viventi, utrum praestatum
 viduarum privilegium conferatur,
 & num. 8.
- 9 Moniales eadem gaudent preroga-
 tiva litigantes.
- 10 Utrum ad meretrices extendatur.
- 11 Mulieri supra viro absentem, vel
 alias inuiti, sicut vidua privile-
 gium idem tribuitur.
- 12 Vidua, pupillas, miserabilesque per-
 sone alio jure naturae privilegia, ne
 scilicet per alium privilegiatum ex-
 tra domicilium possint conveniri,
 nisi per rescriptum derogetur ex-
 pressum legi unice, C. quand. Im-
 per. int. pup.
- 13 Ecclesiae an competat jus trahendi
 proprias causas in prima instantia
 ad Curiam, & num. 15.
- 14 Spoliata per laicos, valet eos in fo-
 ro Ecclesiastico convenire.
- 16 Utrum jure minoris, & pupilli.
- 17 Pauperum causa ante omnes debent
 expediri.
- 18 Causa minoris quantitatis non indu-
 cantur per privilegiatos ad Curiam
 in prima instantia.
- 19 Privilegiatus ut causas deferat ad
 Regem Pratoria, num. in pariter pri-
 vilegiatum eo jure nisi permittatur,
 & num. 34.
- 20 Generaliter utrum privilegiatus in
 pariter privilegiatum suo jure
 privilegio, per plures causas expla-
 natur, & num. seqq.
- 23 Vidua an causam deferat ad Curiam
 adversus pariter privilegiatum.
- 27 Privilegium sic interpretatur, ut
 D. de Faria Covar. Enucl.

- quid contra, vel prater jus commu-
 ne operetur.
- 28 Privilegium quo res ad regulas juris
 communis revertitur, late interpre-
 tatur.
- 29 De literis ordinariis, quae in Can-
 cellariis expediuntur pro viduis, &
 aliis privilegiatis.
- 30 Privilegium de quo actum est, com-
 petit viduis, ac similibus, sive agant,
 sive defendantur.
- 31 Vidua, & alii privilegiati utrum
 in criminalibus gaudeant suo privi-
 legio, & num. 32.
- 36 Privilegiatus per similem in domici-
 lio contentus, ibi respondere com-
 pelletur.
- 37 Privilegiatus in Curia habitans, in
 Regio Pratorio nequit invitus con-
 veniri.
- 38 Aliud est privilegium trahendi cau-
 sas ad Curiam, & aliud ne quis ex-
 tra proprium domicilium extraha-
 tur.
- 39 Universitas populi potest apud Regia
 Pratoria convenire, ac conveniri,
 & num. 41.
- 40 Domini vassallorum, & alii, qui
 magistratus constituunt, in prima
 instantia trahuntur ad Curiam.
- 42 Causa capta apud inferiorem, non
 advocatur per Curiam ob litigantis
 privilegium.
 Quid si minor restitui postulet, qui li-
 tem est contestatus, ibid.
- 43 Causa communis privilegiato, &
 aliis trahitur ad Curiam quoad on-
 ues.
- 44 Privilegiatus, qui velut venditor
 ad iudicium accedit, quod cum em-
 ptore agitur, nequit causam in pri-
 ma instantia ad Regium Pratorium
 deferre.
 Idem est de haerede qui praesequitur in-
 stantiam cum antecessore nichilominus,
 ibid.

CAPUT VII.

Ad Num. 1.

Vidua eo gaudet privilegio, ut quo-
 ad primam instantiam litigans, Curiam
 Principis valeat adire, *Tusich.*
lit. v. concl. 203. num. 1. Velasc. de privil.
pauper. part. 1. quaest. 52. num. 35. Tondut.
de praesent. judic. part. 2. cap. 59. num. 45.
Aug. Barbosa in collect. num. 2. ad l. unice.
 C. quand. Imper. int. pupill. & alii plures,
 quos

quos recensimus sup. cap. prox. num. 2. Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. à n. 225. Sed illud ita demum indulgetur viduis, si status honestate decorentur. Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 3. p. 3. Tusch. num. 2. Azaved. in l. 8. num. 11. tit. 3. lib. 4. Recop. Cancr. variat. lib. 2. cap. 2. num. 8. Thom. Valasc. tom. 1. alleg. 65. num. 31. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. de citatio- nib. resol. 2. num. 16. vers. Hac conclusio, ad fin. Surd. de aliment. tit. 7. quest. 24. num. 17. Did. Perez in l. 1. verb. Pobres, vers. Quod intelligendum, tit. 1. lib. 3. Or- din. Cur. Philip. part. 1. §. 9. n. 13. Mon- terol. in pract. part. 1. tract. 5. cap. 1. n. 11. Barbosa cum aliis num. 24. licet contra sentiat Carleval. num. 554.

Non solum vidua ob turpitudinem illa prerogativa destituitur, sed etiam ceteris omnibus, quæ viduitatis intui- tu conceduntur. Tusch. Barbosa, Surd. Trentac. ubi pronuper, Matienz. in l. 5. gloss. 8. num. 13. tit. 9. lib. 5. Recop. Tiraq. de Nobilit. cap. 18. n. 13. Marquard. tract. de celibat. Sacerd. non abrogand. cap. 1. n. 4. §. 21. Nec vidua dici meretur, quæ impudicitia honorem status deni- grat; viduam etenim non efficit habi- tus, sed honestas, l. Decreto 15. & ibi Glossa. C. ex quib. caus. infam. irrog. Marquard. sup. num. 2. & non solum in moribus, sed & in vestibus honestas viduitatis est servanda. Theat. vitæ hum. lit. V. verb. Vidua, §. Viduitatis ornamen- ta, vers. Ceterum summum.

Quæ temperanda veniunt, si vidua semel sui corporis copiam fragilitate se- xus fecerit, ut videtur Sardo d. quest. 24. num. 20. Matienz. sup. ex num. 7. & aliis apud eos. Similiter vidua, quæ olim lapsa reliquit, vitamque degit honestam, beneficio Imperiali indigna non est. Trentacinq. d. vers. Hac conclusio, ad fin.

Ut viduis id privilegium tribuatur, opus est honestatis probatione: sed apud Suprema Hispaniæ Prætoria in gratiam illustrium feminarum urbana vixit praxis, ut quoribus vidua generis, aut opum nitore coruscans, hoc privi- legium sibi competere ut decernatur expostulat, illic nulla de moribus in- formatione suscepta concedatur. Mon- terol. dicit cap. 1. num. 7.

Ibi: Quibus & illa ferè.

Quæ auferantur viduæ viventi lu- xuriosè, tradunt latè Sanchez de Ma-

trim. lib. 7. disp. 90. à num. 4. Ant. Com. in l. 14. Tauri, num. 17. Surd. sup. ex n. 17. Marquard. d. cap. 12. num. 3. Matienz. d. gloss. 8. de quo lex 5. tit. 9. lib. 5. Recop. lex 3. tit. 12. p. 4. De dote communitur placet per turpitudinem non amitti. Matienz. n. 10. Menoch. lib. 5. pref. 32. num. 21. Molin. sup. num. 9. Acosta in cap. Si pater, part. 1. verb. Legavit, num. 44. de testam. Molin. de primog. lib. 1. cap. 9. n. 55. Petr. Barbosa in l. 2. part. 1. in princ. à num. 65. ff. solat. matrim.

Quod autem dicitur de privatione bonorum, quam vidua patitur propter turpitudinem, accipi ita debet, ut si ad secundas convolaverit nuptias, ac deinceps in corpus suum peccaverit, nequaquam amittat quæ inuita prioris matrimonii comparaverit; non enim primo consorti injuriam censetur irro- gare. Molin. d. disp. 90. num. 3. Merlin. de legitim. lib. 4. tit. 2. quest. 6. num. 11.

Ad Num. 2.

Fœmina honesta, quæ coelibem du- xit ab infantia vitam, fruitur prerogati- va dicte constitutionis, ut sentiunt Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 3. p. 3. Tren- tacinq. variat. lib. 2. tit. de citation. resol. 2. n. 16. vers. Hac conclusio. Carleval. d. disp. 2. num. 533. & plures alii apud Barbosa in collect. n. 7. ad l. unie. C. quand. Imperat. int. Sed D. Covar. accedentes oppositum sustinent Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. n. 16. Gail. lib. 1. observat. 1. num. 44. Carrasc. de casib. Cur. num. 70. qui apud nos sic receptum testatur, ta- menti hujusmodi feminis omnia vidua- rum privilegia competere scripsit Al- ciat. in l. Malum, §. Viduam, num. 24. de verb. signif.

Verè Ceterum quid.

Sententiam cui adhrsit, limitat Præ- ses noster, si qua mulier jam grandæva ecclebs peristat, pudicitia observa- trix, cui admittat viduæ subveniendum præfato beneficio. Consentium Car- rasc. & Gail. ubi proxime. Quod quidem in divite satis dubium videtur, cum & in verè viduis haud pauci id non ad- mittant: nec miserationis rationem as- sequor in illa, quæ ultrò in coelibatibus libertate moratur, cum condigno viro nubere valuerit. Aliud juris erit quo- ties nobilis femina, etsi pauperie non opprimatur, nequit tamen facultatum tenuitate

tenuitate juxta suam conditionem con- jugem intervenire, quam in miserabili- bus merito recenset Didac. Perez in l. 1. verb. Pobres, vers. trem puella, tit. 1. lib. 3. ordin.

9 Quibus privilegiatis feminis sunt jungenda moniales, ut miseratione di- gnæ, utpote quæ à familia segregata, ac communi commercio, clausa intra claustra tenentur. Cabed. Lusi. decis. 54. ex num. 8.

10 Quamquam in feminis ad fruendum ejusmodi beneficio pudicitia observa- tio desideretur, ut ex præmissis liquet; non tamen desunt, qui id meretricibus tribuendum scripserint, ut Barbosa in d. collect. num. 10. Velasc. de privil. paup. 9. 54. num. 9. Carleval. sup. n. 574. & alii, quos referunt. Sed quamvis juridica rati- one, me prætere omnia; nam etsi propter animæ periculum, & infamiam miserantiæ æstimetur, non ideo tamen ex improbitate, in qua ultronex ver- sintur, commodum privilegii reporta- bunt, quod jura non sinunt, l. Ita de- mum 36. de arbitri. l. Si ab hostibus 11. §. 1. ff. solat. matrim. cap. Intelleximus 7. de iudic. Argel. de legitim. contradiet. 94. n. 2. num. 64. Tiraquell. de retrac. signat. §. 1. gloss. 9. n. 68. Barbosa axiom. 143. num. 3. Alioquin facinorosi, atque criminibus irreciti inter privilegiatos ex ea constitutione venient numeran- di quoniam in miserando jacent sta- tu, de quibus in simili casu ita ratio- cinatur Did. Per. d. verb. Pobres, vers. trem miserabiles. Nec rectè arguit Ve- lascus de paupere ex proprio scelere ad meretricem, inter quos patens diversita- tis ratio reperitur; ille enim, etsi maxime velle, ab inopia miseria sese eximere non valet, nec illi parentia prodest, meretrix verò à sua turpitudi- ne, & commiserationis causa poterit resili- re: unde huic egestate laborantii legis auxilium videtur deserendum.

Verè Est & in eodem tractatu.

11 Malier viro inuili nupta ob caper- vitatem, existim, alianve rationem, prerogativa præfate constitutionis ut vidua juvabitur. Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 540. Azaved. in l. 8. n. 10. tit. 3. lib. 4. Recop. Trentac. sup. vers. Hac con- clusio. Gail. num. 44. Carrasc. n. 67. Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 13. Did. Per. sup. vers. Sed cum jam, Mexia in pragmat. tax. par. fund. 10. part. 2. n. 23. Barbosa D. de Faria Covar. Enucl.

d. collect. n. 9. Cancr. Variat. lib. 2. cap. 2. n. 9. Thom. Valasc. tom. 1. alleg. 65. n. 19. Estque regulare, ut quoad omnia pri- vilegia viduitatis, uxor viro inuili vi- dua reputetur. Gratian. discip. cap. 666. num. 9. Bobad. Polit. lib. 1. cap. 11. num. 7. Tiraquell. de legib. communal. l. 6. n. 12. Petr. Barb. in l. 1. part. 1. n. 47. ff. solat. matrim. Palac. Rub. in cap. Per vestras, §. 1. notab. 2. n. 12. de donat. int. Thom. Aelius tract. de iud. schæcor. 9. 8. n. 42. Aug. Barbosa cum aliis in collect. num. 11. ad cap. Inter corporalia, de elec. Imò & viduæ appellatione comprehenditur. Alciat. sup. num. 30. Sic Ecclesia, cujus Prælati omnino ineptus, vidua nuncupatur. Bobad. & Aelius ubi pronuper, Carrasc. n. 69.

Verè Habent prætea.

Vidua, pupillus, reliquique mise- rabiles alterum nanciscuntur privile- gium, ut à proprio domicilio extrahi non possint, ut in Curia, vel coram alio iudice in prima instantia pulsati res- pondeant, etiam si actor in alio jure, rescripto, vel privilegio ea facultate uti permittatur, nisi expressim Imperiali constitutioni derogetur. Castill. dicit. cap. 25. num. 17. Cancr. n. 24. Ant. The-aur. Pedemont. decis. 177. n. 12. Azaved. num. 8. Cabed. Lusi. decis. 54. num. 10. 11. Thom. Valasc. n. 59. Trentac. d. resol. 2. ex num. 1. Marant. de ordin. iudicior. p. 4. disp. 9. n. 195. Barbosa in collect. ad d. l. unie. n. 3. ubi alii, Carleval. sup. n. 576. Salgad. Labyrinth. credit. part. 1. cap. 7. num. 48. 49. Mastrill. decis. 137. n. 28.

Ad Num. 3.

13 Ecclesiæ competere privilegium legis unice, C. quand. Imperat. int. docuerunt Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. n. 30. Mart. de jurisd. part. 4. cent. 1. cas. 49. The-aur. sup. d. decis. 177. n. 9. Carleval. de iudic. tom. 2. disp. 2. à num. 585. Cur. Phil. part. 1. §. 9. n. 10. Monterol. Pract. tract. 5. cap. 1. n. 4. Barbosa cum pluribus in col- lect. ad d. l. unie. num. 38. & obiter adno- tavimus Variat. lib. 3. cap. 4. n. 12. quod jure non probari constat juxta consti- tutionem dicte legis unice; nam Im- perator illis solum personis consultum voluit, quæ ad misericordiam natura- liter movent, Ecclesiæ autem ad religio- sam pietatem inducit, sed non est mi- seratione digna, nisi inopia laboret, K 2 violen

violum patitur spoliū, aut Præ-
lato carere, vel iniuncti oneretur; nam
tunc vidua reputabitur, ut prænotatur
sup. n. 11. in fin. Ita sentit Cancr. var-
rian lib. 1. cap. 2. n. 15. Vide inf. n. 15.

Ibi: *Ideirco Ecclesia potest eligere.*

- 14 Ecclesia per vim, vel dolum spoliata
à laico, Ecclesiasticum, aut Sæculare
Tribunal pro restitutione adire pote-
rit. Bobad. polit. lib. 2. cap. 17. n. 37. De-
cian. tract. crimin. lib. 6. cap. 16. à princ.
Paz. in prax. tom. 2. prælud. 2. n. 19. Ber-
nard. Diaz. in praxi. cap. 90. num. 1. ubi
Saleed. in addit. lit. A. vers. Apud His-
panos. Tufsch. lit. 1. concl. 446. num. 31.
Parlad. different. 9. §. 2. n. 1. Cur. Philip.
part. 3. §. 2. n. 7. Idem juris erit quocies
laicus infert Clerico injuriam, ut tenent
plures apud Barbof. in collect. num. 3. ad
cap. Cum sit generale, de for. compet.

Ibi: *At in hoc Castella Regno.*

- 15 Apud nostra suprema Prætoria usu
receptum habemus, ut quavis Eccle-
sia, sive Hospitalis in prima instantia
audiatur, secundum decisionem dicte
legis unice, cuius praxis meminit Ve-
lasc. de privil. paup. q. 52. n. 33. Trentac.
varian. lib. 2. tit. 2. de citat. resol. 2. Carlev.
sup. n. 585. & 630. Cur. Philip. part. 1.
§. 9. num. 10. Monterol. ubi proxime, qui
id ampliant ad Confraternitates, Colle-
gia, & Universitates. Illud quidem est
æqua ratione inductum, cum iure no-
stro plures sint Curie casus, non ob
miserationem, sed ob personarum qua-
litate, l. 8. tit. 3. lib. 4. Recop. in quibus
merito Ecclesia recenseri deberet, cum
summa ratio pro Religione faciat, l. Sum
persona 43. de religio. & sumpt. funer.

Ibi: *Hoc enim usu.*

Pragmatica hæc est lex 12. tit. 2. lib. 1.
Recop. Confule Azeved. ibi.

Ibi: *Habuit vero qualibet.*

- 16 Ecclesia iure minoris, sive pupilli
utitur, l. ult. tit. finali. p. 6. ubi Gregor.
Lop. gloss. 1. Glossa in l. Liberos 5. C. de
excus. tutor. Mart. d. cas. 49. num. 14. 15.
Barbosa cum pluribus de iur. Ecclesiast.
tom. 2. lib. 2. cap. 13. n. 8.

Verf. *Hic accedit.*

- 17 Pauperum cause prius per iudices

sunt expediende, est tempore poste-
riores, l. 17. tit. 5. lib. 2. l. 17. tit. 1. lib. 3.
Recop. Bobadil. lib. 2. cap. 2. num. 62. 63.
Velasc. sup. q. 55. n. 9. Did. Perez. in l. 13.
verb. E de las personas, tit. 3. lib. 2. Or-
dinam. Barbofa in collect. ad cap. in pri-
mis. 29. 1. Medic. tract. de casib. fortunit.
part. 2. q. 4. num. 14. Benincas. tract. de
pauper. q. 4. n. 9.

Verf. *Hoc tamen privilegium.*

Causa nulla per privilegium potest 18
in prima instantia ad Curiam introdu-
ci, nisi ejus valor ad summam decem
mille marapinorum ascendat, ut obi-
ter prænotatur sup. cap. proximo, num. 23.
nam Cesar noster Carolus V. anno
1534. ita constituit, aucta sex mille ma-
rapinorum quantitate, l. 11. tit. 3. lib. 4.
Recop. ubi Azeved. & in l. 9. ejusd. tit.
n. 15. Carrasc. sup. n. 66. Monterol. n. 11.
Cur. Philip. d. §. 9. n. 15. Barb. in d. collect.
ad l. unic. num. 30. ubi quod in singulis
regnis prescripta est quantitas, ut infra
illam casibus Curie locus non sit, Car-
leval. de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 620. Unde in
Cancellariis novi orbis propter opulen-
tiam ampliari oportet summam lege
regiã definitam, ut animadvertit Author
Curie Philip. ubi proxime, qui eam ad
sexaginta mille marapinos extendit:
mihi verò magis placet, ut Senatorum
arbitrio decidatur, ut aliud ageas tenet
Carrasc. num. 117. nam & generaliter
quæ sit modica quantitas, judicantis ar-
bitrio committitur. Menoch. de arbitr.
lib. 2. casu 52. n. 11. & casu 145. n. 4.

De hac questione agit Gregor. Lop. 19
in l. 5. gloss. 2. versus finem, tit. 3. part. 3.
Carrasc. de casib. Cur. num. 65. & 92. cum
segg. Trentacinq. varian. lib. 2. tit. de
citation. resol. 2. n. 18. Caravita rit. 288.
num. 3. Afflic. in constit. Statuimus, n. 24.
Thelaur. Pedemont. decis. 177. Azeved.
in l. 9. num. 7. tit. 3. lib. 4. Recopil. & alii,
quos exhibet Barbofa collect. n. 29. ad l.
unic. C. quand. Imperat. & diximus sup.
cap. prox. n. 23. Ex quibus cum D. Covar.
tenendum, quod privilegium iuxta di-
ctam constitutionem adversus pariter
privilegium audiri non debet, Carle-
val. cum aliis sup. num. 633.

Ibi: *Quod pariter privilegium.*

L. Affiduis 11. §. Duabus, C. qui potior.
cap. Auditis 3. de integ. resit. ubi Bar-
bosa collect. n. 6. haud paucos congerit,
ex

ex quibus, & aliis iuris venit in
axioma, ut privilegium contra pariter
privilegium non gaudeat suo privile-
gio: sed inter cetera recensuit Barbofa
axiom. 190. ipsiusque meminerunt Ant.
Fab. in ration. ad l. Verum, §. fin. de mi-
nor. Tondur. de prevent. judiciali, part. 2.
cap. 59. num. 40. Looard. de usur. quest. 52.
num. 16.

- 21 Verum ea regula nonnunquam fal-
lere solet, ut ex dicendis apparebit, ac
videre licet apud Greg. Lop. in l. 4.
gloss. 1. tit. 11. p. 6. Tufsch. lit. p. concl. 760.
Barbofa d. axiom. 190. ex num. 2. Tiraq. de
privil. p. caus. priv. 26. num. 4. cum segg.
Mandof. de privileg. ad instar, quest. 10.
à num. 2. Skort. Odd. de resit. in integ.
quest. 18. art. 4.

Verf. *Præsertim hoc ipsum.*

- 22 Privilegiatus in specie suo iure uti
non prohibetur adversus privilegium
in genere, D. Covar. in regul. possessor.
part. 2. §. 2. num. 4. Surd. de aliment. tit. 8.
privil. 18. num. 7. & privil. 61. num. 13. Si-
moncel. tract. de decet. tit. 5. inspect. 1. n. 3.
Mangil. de impuat. quest. 18. num. 25. &
quest. 120. n. 12. Tiraquel. ubi proxime,
num. 5. Skort. Odd. num. 34. Mandof. n. 4.
Secus si uterque privilegium obineat
in specie, Greg. Lop. in l. 4. gloss. 1.
tit. 11. p. 6.

Verf. *Primus etenim casus.*

- 23 Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. in fin. in ea
est opinione, ut vidua agens in pupil-
lum, vel alias personas miserabiles, pri-
vilegio suo uti valeat favore sexus, Sed
contra tenet Carrasc. de cas. Cur. ex n. 92.
Imò Franch. Neapolit. decis. 188. hanc
questionem vanam reputavit propter
identitatem privilegii. Consulatus à Bar-
bosa laudatos in collect. ad d. l. unic. n. 29.

Verf. *Primo quia Bartolus.*

- 24 Ubi privilegium non est idem, ac ex
diversa causa conceditur, potentius
prævalet, ut eo privilegiatus in privi-
legium juvenetur. Tondur. de prevent.
judic. part. 2. quest. 59. n. 44. 45. Afflic.
decis. 56. Mandof. sup. n. 2. Idem evenit
si quis duplici privilegio muniatur. Bar-
bosa d. axiom. 190. num. 2. Duo enim vin-
cula vincunt unum, l. penult. C. de adop-
tion. Gare. de nobil. gloss. 6. num. 56. Me-
noch. conf. 176. num. 26.

Verf. *Secundò, quia uterque.*

Qui agit de damno vicando, fungi-
tur suo privilegio contra pariter privi-
legium de lucro capiendo certantem,
l. Verum 11. §. fin. de minor. l. fin. ex quib.
caus. major. D. Covar. & Mandof. ubi
proxime, Tiraq. d. privil. 26. n. 6. Barbofa
cum pluribus num. 3.

Verf. *Tertiò constat.*

Adde Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. ad
fin. tit. 3. p. 3. ad fin. Carrasc. sup. à n. 92.

Verf. *Quarò, si res.*

Sic conquisitis utrinque privile-
giis, res ad jus commune reducitur
nam uterque in actu contraria inter se
obtinent privilegia, ad que faciunt
tradita per Fabrum in ration. ad l. fin. ex
quib. caus. major.

Verf. *Quintò esset equidem.*

Privilegium ita debet interpretari,
ut quid præter, vel contra jus commu-
ne indulgeat, alioqui proflus foret inu-
tile, l. 1. C. de thesaur. lib. 10. cap. ult. ad
fin. 25. quest. 1. ibi: *Neque enim privile-
gia alicui concederentur, si præter gene-
ralem legem nulli aliquid speciale in-
dulgeretur.* Oblervat post alios Barbofa
in collect. ad cap. in his, num. 2. de purgat.
canonic.

Verf. *Sextò, idem probatur.*

Favorabile est, ac ampliatione ju-
vandam privilegium, per quod res ad
terminos juris communis revertitur,
Castill. de tertis. cap. 15. num. 40. Tiraq.
de primogen. quest. 24. num. 5. Guttier. de
juram. confirmat. part. 1. cap. 29. num. 4.
Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 12. num. 2.
Everard. loc. à ratione legis larga, n. 29.
Surd. de aliment. tit. 2. quest. 15. n. 193.
Ex quibus colligitur, quod in lege, sive
privilegio, aut quavis dispositione am-
plectenda est interpretatio, quæ ad jus
commune reducatur dispositam.

Ad Num. 5.

De his literis, quæ viduarum favo-
re expediendi consueverunt iuxta legem
unicam sæpe jam memoratam, differre
Monterol. practie. tract. 5. cap. 1. n. 11.
Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 15. Carrasc.
K 3 num. 64.

num. 64. qui n. 66. observat eas literas, quas vulgo *provision ordinaria*, dicimus, nedum viduis, sed & ceteris similiter privilegiatis miserabilibus concedi: idemque tradidit Author Curie Philippicæ.

Ibi: *At si conveniantur, ac vocentur.*

Beneficium prefata constitutionis competit privilegiatis, sive agant, sive conveniantur; utroque enim casu illis licentibus Curia patet aditus. Azaved. in l. 8. n. 5. 6. tit. 3. lib. 4. Recop. Carrasc. sup. num. 71. Pondut. d. cap. 59. n. 45. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de citationib. resol. 2. n. 5.* Monteros. ubi promper. Cur. Philip. sup. num. 14. Carleval. sup. num. 525. Salgad. *Labyrinth. credit. p. 1. cap. 2. §. 2. num. 35.*

Ibi: *Nihilominus litare.*

Quos casus obiter recensuimus sup. cap. proximo, num. 23.

Ibi: *Tertius ubi causa.*

Contrarium de jure communi docent frequentissime DD. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de citation. resol. 2. num. 11.* ubi alii. Azaved. sup. num. 5. Barbosa cum pluribus in collect. ad d. l. unie. n. 11.

Ibi: *Si causa criminalis.*

Intellige si privilegiatus accusetur, vel per inquisitionem in eum procedatur: secus si ipse accuset; nam in Curia admittitur. Carrasc. num. 71. Jure autem communi indistincte quoad causas criminales privilegiatus apud Curiam auditur. Trentacinq. num. 13. Barbosa num. 21. ubi alii. Carleval. d. disp. 2. num. 592.

Sextus additur casus in causis executivis, ut prenotatur sup. cap. prox. num. 23. de casus praxi Carrasc. late omnino videndus n. 80. Alius item habetur in l. 1. cap. 12. tit. 13. lib. 3. Recopil. in causis mercatorum, de quibus Consultatus iudices cognoscunt. Azaved. in l. 1. n. 42. tit. 1. in l. 8. n. 11. tit. 3. lib. 4. Recop.

Verf. *Octavo hanc interpretationem.*

Communis sententia fert, quod privilegiatus ex d. l. unie. non utitur privi-

legio suo contra pariter privilegatum, ut videre est apud laudatos sup. n. 19. & 23.

Verf. *Secundus tandem casus.*

Aliud videtur Gregorio Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 3. p. 3. quem refert, ac refutat Carrasc. de casib. Cur. ex num. 93.

Verf. *Tertius erit casus.*

Ita patet ex præmissis, & tenent laudati sup. num. 19. & per Barbof. in collect. ad d. l. unie. num. 29.

Verf. *Quartus casus.*

Consule quos retulimus sup. num. 19. nec quoad fori privilegium procedit distinctio, de qua sup. num. 25. quod in restitutione, aliisque causis obtinet.

Verf. *Quintus deducitur.*

Si privilegiatus similem conveniat in proprio domicilio, reus apud suprema Prætoria non auditur in prima instantia; condescendant enim privilegia, & jus commune debet observari, ut notant præcitati Interpretes sup. n. 19. 20. Sic locus est axiomati, quod privilegiatus contra pariter privilegatum non utitur suo privilegio.

Verf. *Sexto deinde.*

Privilegio hoc munitus quamquam in Curia domicilium habeat, nequit in supremo Prætorio invitus conveniri, sed ad iudices inferiores causi est remittenda. Trentacinq. sup. d. resol. 2. num. 8. & prenotavimus supra, cap. prox. num. 1. etenim qui duplici foro ex privilegio ponitur, eligere potest quem maluerit, ut respondeat: quod si a jure communi multiplicitas fori proveniat reo, actori electio competit, ut cum D. Covar. tradidimus in addit. *variar. lib. 1. cap. 18. num. 39. & 40.* ubi plures.

Verf. *Septimo: ubi quis.*

Hæc ita; nam actor habet privilegium in specie, & actu; reus vero in genere, ac habitu, secundum prenotata n. 25. Exemplum deduci poterit ex l. 9. tit. 3. lib. 4. Recop. ubi enumerantur plures, qui ad Curiam causas suas deferre

ferre in prima instantia possunt, non tamen gaudent privilegio, ne ex proprio domicilio ad litigandum extrahantur.

Verf. *Octavo, si alicujus castri.*

Sciendum est, populi communitatem gaudere privilegio, ut ad Curiam adversarios quoad primam instantiam vocare queant, quoniam sub illa miserabiles continentur personæ. Menoch. de arbit. lib. 1. cas. 66. num. 23. Trentacinq. d. resol. 2. n. 35. Caravita tit. 219. num. 3. Barbofa collect. ad d. l. unie. n. 39. Monteros. *pract. tract. 5. cap. 1. n. 2.* Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 10. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 586. & 592. Rursus contra communitatem ipsam cuique casus Curia datur propter potentiam & suspicionem iudicium, quos eligere decurionum collegium solet. Monter. & Cur. Philip. ubi proxime.

Præterea vassallorum Domini ad Curiam in prima instantia venire compelluntur, ut qui sint ex potentioribus, & qui Magistratus in proprio territorio præficiunt: nec subterfugere supremi Prætorii iudicium permittuntur, etsi pupillus, vidua, vel alias privilegiatus existat. Carrasc. sup. num. 100. Monter. num. 5. Cur. Philip. ubi proxime. Unde si Concilium civitatis Dominum ejus convenit in Curia, ibi respondere tenebitur, nec aliquo privilegio se excusare valebit.

Ibi: *Ipsa verò communitas.*

Contrarium videbatur respondendum ex præmissis; nam populi universitas ponitur privilegio dicte legis unica, ne ex proprio domicilio educatur ad lites, ut ceteri miserabiles. Barbofa sup. num. 35. Præcis nihilominus id non admittit, ratione perpenfa, de qua supra num. 39. in fin.

Verf. *Nono, ubi lis esset.*

Post inchoatum, lite contestata, iudicium apud iudicem inferiorem, jure nostro Curia aditus privilegiatis ex dicta lege unica clauditur. Alfaz. de offe. Fife. gloss. 16. n. 24. Carleval. sup. n. 601. & jam præmonimus cap. prox. num. 23. Sed si minor, qui contestatus est, restitui postulaverit erroris prætextu, minime audiendum esse hic docemur.

Obstat tamen quod auxilium restitutionis non est minoribus subrahendum, nisi jure cautum repetatur. Marf. *variar. lib. 2. cap. 98. num. 6.* Cyriac. lib. 2. controv. 268. num. 28. Sfort. Odd. de restit. in integ. part. 1. q. 15. art. 6. n. 44. Molin. de primog. lib. 3. cap. 13. num. 65. Gurtier. *pract. lib. 2. q. 88. ad fin. & lib. 3. quest. 31. num. 4.* Nec omisso privilegii censeri debet modici præjudicii, quandoquidem illud specialiter jura miserabilibus indulgent, ne litibus vexentur inique apud iudices inferiores: quod eo vel maxime observandum, quia juri communi consonat, sicut ex aliis adnotavimus obiter sup. n. 31. Sic tenet Carleval. num. 602.

Verf. *Solet autem dabitari, fin.*

Si lis, de qua controversitur, privilegiato, & aliis communis existat, & individua, non privilegiatus beneficio Imperialis Constitutionis per participationem juratur: secus si commodè divisionem recipiat, de quo fuit Carrasc. de casib. Cur. ex num. 22. Greg. Lop. in l. 5. gloss. 4. tit. 3. part. 3. Trentacinq. d. resol. 2. n. 9. Cancer. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 28.* Castill. *controverf. lib. 3. cap. 25. num. 29.* Roderic. de ann. redditib. lib. 3. q. 4. num. 45. Barbofa in collect. ad d. l. unie. n. 17. Carleval. n. 626.

Libet præmissis annectere, quod si vidua, vel alius privilegiatus accedat ut author laudatus ad tuendum emptorem, cui de evictione teneretur, nequit causam ad Curiam revocare, ex dict. l. unie. C. quând. Imper. Ita Amat. *variar. part. 2. resol. 86. n. 66.* Muscatel. in *praxi. p. 3. part. 1. princip. num. 4.* Similiter filite cum non privilegiato inchoata, ei privilegiatus successerit, non valebit causam ad Curiam trahere. Carleval. cum pluribus de judic. lib. 1. disp. 2. num. 625. & 626. & assertimus sup. cap. proximo, n. 23. in fin. Petr. Barbofa in l. Heres alienus, in princ. num. 159. de judic.

SUMMARIUM.

- 1 Si clericus laicum, vel e contra, heredem instituerit, an coram Ecclesiastico, aut Saculari insumatio testamenti fieri debeat? & num. 2.
- 3 Quid de inventario bonorum hereditatis.
- 4 Clericus heres laici captam cum testamento

- 30 *ore instantiam in foro seculari prosequi tenetur.*
- 31 Clericus venditor litigatorum pro defensione emptoris laici, fori privilegio uti non poterit.
- 32 Aliud in fisco vendente, qui causam ad proprios iudices advocat, & n. 8.
- 33 Ampliatur ad ementem a fisco.
- 34 Fiscus sive agat, sive conveniatur, omnes causas desert ad propriam, ac peculiare forum.
- 35 Clericus ut principalis suscipiens causam super propria re contra tertium motam, declinatoria fori se teneri potest.
- 36 Ampliatur doctrina tradita n. 5.
- 37 Ecclesia venditorum in emptorem in iudicio tunc in foro seculari debet comparere.
- 38 Ecclesia, aut clericus agens in laicum, si reconvenitur, in foro seculari respondere tenetur.
- 39 Ecclesia si laico successerit, inebaturum eam antea fore iudicium in foro seculari peragere debet.
- 40 Ecclesia non gaudet omnibus fisci privilegiis.
- 41 Fiscus causam vendentem cum illo, cui succedit, ad suos iudices advocat, & utrum instantia transcat in fiscum.
- 42 Ampliatur doctrina tradita n. 4.
- 43 Clericus haeres laici an conveniatur per creditores defuncti in foro seculari, & num. 19.
- 44 De intellectu legum 57. tit. 6. p. 1. remissive.
- 45 Quod ordinat ad forum, idem observatur in laico herede clerici, ac in clerico herede laici.
- 46 Agens adversus vacantem hereditatem, forum defuncti sequitur, non heredi.
- 47 Clericus haeres laici ex actione reati in defunctum convenitur eorum Ecclesiastico.
- 48 Exequatur agi non potest in foro seculari adversus clericum ut heredem laici.
- 49 Lex Principis secularis pro bono communi condita, etiam Ecclesiasticos restringit.
- 50 Publicum instrumentum, ac cetera, quae apud nos paratam habent executionem, etiam in foro Ecclesiastico merentur eandem: non tamen eadem forma exequendi in utroque foro observantur, num. 29.
- 51 Iudex secularis si aliquando in clerico cum iure procedat, non exequitur per

se sententiam, sed executionem Ecclesiastico remittit.

28 Clericus haeres secularis defuncti quo in foro conveniri debeat.

30 Puna stabilita in eos, qui non iure clericos ad forumulare trahere insendant.

CAPUT VIII.

Ad Num. 1.

Insinuatio, seu publicatio testamenti a laico conditi, in quo est clericus haeres institutus, coram defuncti iudice fieri debet, non coram Ecclesiastico, l. 15. tit. 4. lib. 5. Recop. ubi Azev. n. 7. Macienz. ibidem, gloss. 2. Petr. Barbosa in l. Heres absens, in princ. num. 190. de iudic. Bobadill. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 168. Carleval, de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 352. Molin, de iust. & iur. tract. 2. disp. 250. Pichard, mandavit. ad prax. part. 2. praecip. 4. num. 7. Curia Philip. part. 1. §. 5. num. 30. Paz prax. tom. 2. pralud. 2. n. 42. ubi quod alias haeres hereditate privatur, sicut idem obtinuisse testatur, licet haec advenirent conclusioni quoad jus commune, Tusch. lit. 1. conel. 345. & alii.

Rursus laicus haeres clerici pro insinuatione testamenti seculari Tribunal adire tenetur, Guttier, pract. lib. 2. quest. 48. Tell. Fernand. in l. 3. Tauri n. 11. Azev. sup. num. 9. Carleval, ubi proxime, Petr. Barbosa num. 190. & 197. qui duo ultimi in ea resident opinione, ut semper insinuatio sit peragenda in foro seculari, ceteri clericus succedat clerico: tum quia in illo cautius publica instrumenta servantur, tum ne testatoris dispositio celestis, quod facilius in Tribunalibus Ecclesiasticis potest contingere: de quo tamen consulas Molin, Guttier, ubi pronuper, Cur. Philip. n. 26. & 28. Sed si quis ad pias causas testetur, Ecclesiasticus Iudex erit competens ad insinuationem, D. Covar. in cap. Si haeredes, num. 3. de testam. Molin, ubi sup. Cur. Philip. num. 26. Quando insinuatione sit opus, & qua forma expedienda, tradit Ant. Gom. in l. 3. Tauri, num. 4.

Premissa quaestioni affinis est illa 3 de iudice competenti ad inventarii confessionem, cum Clericus laicum instituit, vel e contra: de quo varia extant placita, ut videre est apud Phanur, de inventar. part. 3. num. 25. Franc. Marc. part. 1.

For. 1. decif. 1060. n. 4. Roland, à Valle de confession. inventar. quest. 17. Cur. Philip. sup. num. 30. Carleval, d. disp. 2. à num. 133. Petr. Barbosa n. 177. cum seqq. Guttier, d. lib. 1. quest. 49. ex quibus Carlev. & Barbosa consequenter idem de inventario, ac de insinuatione sciunt, ut scilicet confessio ad secularem iudicem spectet.

Ad Num. 2.

4 **C**epum cum laico reo iudicium per litis contestationem ejus haeres Clericus prosequi apud eundem iudicem tenetur, explosa fori declinatoria, Greg. Lop. in l. 57. gloss. 6. tit. 6. p. 1. Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. num. 49. Petr. Barb. sup. à num. 29. Carleval, num. 309. Bobad. d. cap. 18. num. 165. Gail. lib. 1. observ. 37. n. 8. Paz d. pral. 2. n. 40. Tondur, de prevent. iudic. p. 1. cap. 30. ex num. 51. & p. 2. cap. 12. n. 52. Aug. Barbosa de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. n. 102. ubi plurimii, Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. num. 10. Amat, variar. resol. 86. n. 60. Villalob. Azar. commun. opinion. lit. C. num. 103. Olan, concord. iur. lit. C. n. 18. Avendañ. de exequend. mandata. lib. 1. cap. 1. num. 33. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 12. n. 32. Simili modo si laicus clericus successerit post motam litem, coram Ecclesiastico causam peragere constringetur, Carleval. num. 319. Tondur, sup. part. 2. cap. 30. n. 50. Cujus resolutionis extensionem reperies infra, n. 17.

Ad Num. 3.

5 **C**lericus venditor, ut emptorem laicum super re vendita convenitum taceatur, nequit causam ex seculari deducere foro, Gregor. Lop. in l. 57. gloss. 6. tit. 6. p. 1. Petr. Barbosa in l. Venditor, num. 139. de iudic. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 39. Bobad. d. cap. 18. n. 169. Hermof. in l. 33. gloss. 1. num. 17. tit. 5. p. 5. Guzm. de evict. q. 7. per tot. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 13. num. 51. Amat, sup. n. 61. Aug. Barb. in d. l. 3. n. 116 & 118. Molin, de iust. & iur. tract. 2. disp. 380. n. 15. Tachin. controvers. lib. 2. cap. 37. vers. Communis est. Tondur, de prevent. iudic. part. 1. cap. 20. n. 19. Vide n. 11.

Ibi: Tamesi contrariam sententiam.

Pro qua plures apud Petr. Barbof. D. de Faria Covar. Enucl.

Guzm. & Aug. Barb. Sed prior ut receptum, ius & verior est, adeoque amplectendam sentio.

Ibi: Ad similitudinem Fisci.

Fiscus causam suscitatum adversus illum, qui emit ab ipso, ut defendat, ad proprios iudices advocat, Cancet, variar. lib. 2. cap. 16. num. 44. Tondur, d. cap. 20. num. 21. Peregrin, de iur. fise. lib. 7. tit. 1. num. 9. Alfaz, de offic. fiscal. gloss. 16. n. 24. Carleval, de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 703. ubi pluribus recensis, de praxi Castellae, ac Neapolis testificatur, Farinae, fragment. lit. Ep. 183. Guzm. de evict. quest. 8. per tot. Mangil, eod. tract. quest. 6. à n. 16. Duaren. ad tit. de iudic. cap. de for. compet. in fin. Cavalcan, lib. 1. decif. 8. Hermof. in d. l. 33. gloss. 1. n. 9. & ibi alii.

Imò emptor ipse, vel alius à Fisco causam habens, eo gaudet privilegio, ut ad fiscales iudices, opposita declinatoria, convenitum refugiat; quandoquidem de iure, ac praedictio fisci discutitur, Peregrin, sup. num. 3. Hermof. n. 19. Alfaz, gloss. 34. n. 69. Verum si fisci procurator patiat iudicium cum emptore peragi, ipso tunc, processu absque nullitatis obice sustinebitur, quem iudex confecerit ordinarius, Peregrin, num. 5. Tondur, ubi proxime.

Sed adversus precipuum resolutionem, scilicet fiscum venditorem fori privilegio non juvari, sentiant Barbosa sup. in d. l. Venditor, ex num. 151. de quo fuse differit, & alii, quos refert Hermof. num. 20. qui distinctione adhibita, inter se pugnantem sententiam nititur concordare; sed absolute communiore, ac praxi oportet adherere, Adde Aug. Barb. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. n. 120.

Ibi: Aut nihil refert Fisci privilegium.

Fisco omnem suam causam, sive agat, sive conveniatur, ad proprium, & speciale forum revocare conceditur, l. 2. C. si adversus fise. l. 2. & per tot. C. nobi caus. fiscal. l. 3. C. de iur. fise. lib. 10. Carleval, d. disp. 2. num. 698. Guzm. sup. quest. 8. n. 8. Alfaz, gloss. 16. num. 23. & 24. Salgad. Labyrinth. cred. p. 1. cap. 7. num. 15. qui plures cumulant: hoc autem singulare admodum privilegium nullibi ad Clericos invenitur extensum, Petr. Barbosa in d. l. Venditor, n. 149. praesertim cum privilegia potius sint restringenda, quam amplian

- 30 *toris instantiam in foro seculari prosequi tenetur.*
- 31 *Clericus venditor litigatorum pro defensione emptoris laici, fori privilegio uti non poterit.*
- 32 *Aliud in fisco vendente, qui causam ad proprios iudices advocat, & n. 8.*
- 33 *Ampliatum ad ementem a fisco.*
- 34 *Fiscus sive agat, sive conveniatur, omnes causas desert ad propriam, ac peculiare forum.*
- 35 *Clericus ut principalis suscipiens causam super propria re contra tertium motam, declinatoria fori se teneri potest.*
- 36 *Ampliatum doctrina tradita n. 5.*
- 37 *Ecclesia venditorum in emptorem in iudicio tunc in foro seculari debet comparere.*
- 38 *Ecclesia, aut clericus agens in laicum, si reconvenitur, in foro seculari respondere tenetur.*
- 39 *Ecclesia si laico successerit, inebnatum eam antea fore iudicium in foro seculari peragere debet.*
- 40 *Ecclesia non gaudet omnibus fisci privilegiis.*
- 41 *Fiscus causam vendentem cum illo, cui succedit, ad suos iudices advocat, & utrum instantia transeat in fisco.*
- 42 *Ampliatum doctrina tradita n. 4.*
- 43 *Clericus haeres laici an conveniatur per creditores defuncti in foro seculari, & num. 19.*
- 44 *De intellectu legum 57. tit. 6. p. 1. remissive.*
- 45 *Quod ordinat ad forum, idem observatur in laico herede clerici, ac in clerico herede laici.*
- 46 *Agens adversus vacantem hereditatem, forum defuncti sequitur, non heredis.*
- 47 *Clericus haeres laici ex actione reati in defunctum convenitur eorum Ecclesiastico.*
- 48 *Executio agi non potest in foro seculari adversus clericum ut heredem laici.*
- 49 *Lex Principis secularis pro bono communi condita, etiam Ecclesiasticos restringit.*
- 50 *Publicum instrumentum, ac cetera, quae apud nos paratam habent executionem, etiam in foro Ecclesiastico merentur eandem: non tamen eadem forma exequendi in utroque foro observantur, num. 29.*
- 51 *Judex secularis si aliquando in clerico iure procedat, non exequitur per*

se sententiam, sed executionem Ecclesiastico remittit.

28 *Clericus haeres secularis defuncti quo in foro conveniri debeat.*

30 *Puna stabilita in eos, qui non iure clericos ad forumulare trahere insendant.*

CAPUT VIII.

Ad Num. 1.

Insinuatio, seu publicatio testamenti a laico conditi, in quo est clericus haeres institutus, coram defuncti iudice fieri debet, non coram Ecclesiastico, l. 15. tit. 4. lib. 5. Recop. ubi Azev. n. 7. Macienz. ibidem, gloss. 2. Petr. Barbosa in l. Heres absens, in princ. num. 190. de iudic. Bobadill. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 168. Carleval, de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 352. Molin, de iust. & iur. tract. 2. disp. 250. Pichard, mandatum ad prax. part. 2. praecip. 4. num. 7. Curia Philip. part. 1. §. 5. num. 30. Paz prax. tom. 2. pralud. 2. n. 42. ubi quod alias haeres hereditate privatur, sicut idem obtinuisse testatur, licet haec adveniantur conclusioni quoad jus commune, Tusch. lit. 1. conel. 345. & alii.

Rursus laicus haeres clerici pro insinuatione testamenti seculari Tribunal adire tenetur, Guttier, pract. lib. 2. quest. 48. Tell. Fernand. in l. 3. Tauri n. 11. Azev. sup. num. 9. Carleval, ubi proxime, Petr. Barbosa num. 190. & 197. qui duo ultimi in ea resident opinione, ut semper insinuatio sit peragenda in foro seculari, ceteri clericus succedat clerico: tum quia in illo cautius publica instrumenta servantur, tum ne testatoris dispositio celestis, quod facilius in Tribunalibus Ecclesiasticis potest contingere: de quo tamen consulas Molin, Guttier, ubi pronuper, Cur. Philip. n. 26. & 28. Sed si quis ad pias causas testetur, Ecclesiasticus iudex erit competens ad insinuationem, D. Covar. in cap. Si haeredes, num. 3. de testam. Molin, ubi sup. Cur. Philip. num. 26. Quando insinuatione sit opus, & qua forma expedienda, tradit Ant. Gom. in l. 3. Tauri, num. 4.

Premissa quaestioni affinis est illa 3 de iudice competenti ad inventarii confessionem, cum Clericus laicum instituit, vel e contra: de quo varia extant placita, ut videre est apud Phanur, de inventar. part. 3. num. 25. Franc. Marc. part. 1.

For. 1. decif. 1060. n. 4. Roland, à Valle de confession. inventar. quest. 17. Cur. Philip. sup. num. 30. Carleval, d. disp. 2. à num. 133. Petr. Barbosa n. 177. cum seqq. Guttier, d. lib. 1. quest. 49. ex quibus Carlev. & Barbosa consequenter idem de inventario, ac de insinuatione sciunt, ut scilicet confessio ad secularem iudicem spectet.

Ad Num. 2.

4 **C**epsum cum laico reo iudicium per litis contestationem ejus haeres Clericus prosequi apud eundem iudicem tenetur, explosa fori declinatoria, Greg. Lop. in l. 57. gloss. 6. tit. 6. p. 1. Castill. controvers. lib. 3. cap. 25. num. 49. Petr. Barb. sup. à num. 29. Carleval, num. 309. Bobad. d. cap. 18. num. 165. Gail. lib. 1. observ. 37. n. 8. Paz d. pral. 2. n. 40. Tondur, de prevent. iudic. p. 1. cap. 30. ex num. 51. & p. 2. cap. 12. n. 52. Aug. Barbosa de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. n. 102. ubi plurimil, Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. num. 10. Amat, variar. resol. 86. n. 60. Villalob. Azar. commun. opinion. lit. C. num. 103. Olan, concord. iur. lit. C. n. 18. Avendañ. de exequend. mandata lib. 1. cap. 1. num. 33. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 12. n. 32. Simili modo si laicus clericus successerit post motam litem, coram Ecclesiastico causam peragere constringetur, Carleval. num. 319. Tondur, sup. part. 2. cap. 30. n. 50. Cujus resolutionis extensionem reperies infra, n. 17.

Ad Num. 3.

5 **C**lericus venditor, ut emptorem laicum super re vendita convenitum tractat, nequit causam ex seculari deducere foro, Gregor. Lop. in l. 57. gloss. 6. tit. 6. p. 1. Petr. Barbosa in l. Venditor, num. 139. de iudic. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 39. Bobad. d. cap. 18. n. 169. Hermos. in l. 33. gloss. 1. num. 17. tit. 5. p. 5. Guzm. de evict. q. 7. per tot. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 13. num. 51. Amat, sup. n. 61. Aug. Barb. in d. l. 3. n. 116 & 118. Molin, de iust. & iur. tract. 2. disp. 380. n. 15. Tachin. controvers. lib. 2. cap. 37. vers. Communis est. Tondur, de prevent. iudic. part. 1. cap. 20. n. 19. Vide n. 11.

Ibi: Tamen si contrariam sententiam.

Pro qua plures apud Petr. Barbof. D. de Faria Covar. Enuel.

Guzm. & Aug. Barb. Sed prior ut recipitur, ius & verior est, adeoque amplectendam sentio.

Ibi: Ad similitudinem Fisci.

Fiscus causam suscitatum adversus illum, qui emit ab ipso, ut defendat, ad proprios iudices advocat, Cancet, variar. lib. 2. cap. 16. num. 44. Tondur, d. cap. 20. num. 21. Peregrin, de iur. fise. lib. 7. tit. 1. num. 9. Alfaz, de offic. fiscal. gloss. 16. n. 24. Carleval, de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 703. ubi pluribus recensis, de praxi Castellae, ac Neapolis testificatur, Farinae, fragment. lit. Ep. n. 83. Guzm. de evict. quest. 8. per tot. Mangil, eod. tract. quest. 6. n. 26. Duaren, ad tit. de iudic. cap. de for. compet. in fin. Cavalcan, lib. 1. decif. 8. Hermos. in d. l. 33. gloss. 1. n. 9. & ibi alii.

Imò emptor ipse, vel alius à Fisco causam habens, eo gaudet privilegio, ut ad fiscales iudices, opposita declinatoria, convenitum refugiat; quandoquidem de iure, ac pra iudicio fisci discutitur, Peregrin, sup. num. 3. Hermos. n. 19. Alfaz, gloss. 34. n. 69. Verum si fisci procurator patiat iudicium cum emptore peragi, ipso tenere, processus absque nullitatis obice sustinebitur, quem iudex confecerit ordinarius, Peregrin, num. 5. Tondur, ubi proxime.

Sed adversus precipuum resolutionem, scilicet fiscum venditorem fori privilegio non jvari, sententia Barbosa sup. in d. l. Venditor, ex num. 151, de quo fuse differit, & alii, quos refert Hermos. num. 20, qui distinctione adhibita, inter se pugnantem sententiam nititur concordare; sed absolute communiore, ac praxi oportet adherere, Adde Aug. Barb. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. n. 120.

Ibi: Aut nihil refert Fisci privilegium.

Fisco omnem suam causam, sive agat, sive conveniatur, ad proprium, & speciale forum revocare conceditur, l. 2. C. si adversus fise. l. 2. & per tot. C. nobi caus. fiscal. l. 3. C. de iur. fise. lib. 10. Carleval, d. disp. 2. num. 698. Guzm. sup. quest. 8. n. 8. Alfaz, gloss. 16. num. 23. & 24. Salgad. Labyrinth. cred. p. 1. cap. 7. num. 15. qui plures cumulant: hoc autem singulare admodum privilegium nullibi ad Clericos invenitur extensum, Petr. Barbosa in d. l. Venditor, n. 149. praesertim cum privilegia potius sint restringenda, quam amplian

amplianda. Tondut. de prev. judic. part. 1. cap. 20. num. 22.

Ibi: Nam hisce verbis non concedit Specul.

10 Adhibenda est distinctio cum Petr. Barbosa ubi proxime, num. 144. etenim si clericus compareat in iudicio sicut auctor laudatus ad auxiliandum emptori, qui ius in re obtinet, & ab illo causam habet, cessat fori privilegium: non sic quando ut principalis accedit, ut propriam rem defendat, quæ exiit pene suum colonum, vel inquilinum, qui ab actore lite vexatur; tunc siquidem ad forum Ecclesiasticum causa erit remittenda. Cancr. variar. lib. 2. cap. 13. n. 64. Guzm. de evict. quest. 7. num. 9. Caldas de captiv. & vocat. cap. 31. n. 84. Amat. variar. part. 2. resol. 86. num. 72. Capic. decis. 197. num. 4. Mynting. lib. 2. observat. 58. ex num. 2. Aug. Barb. cum aliis de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. num. 119. Tond. d. cap. 20. n. 14.

Ibi: Idemque erit, etiamsi lis nondum.

11 Clericus venditor nequit causam contra emptorem laicum ad Ecclesiasticum tribunal introducere, etiam ante inchoatum iudicium, quod in se suscipere intendit veluti si oblato coram seculari iudice per actorem libello contra emptorem, illic clericus ante citationem compareat, postulans in se iudicium, remoto principali reo, transferri, ut apud Ecclesiasticum conveniatur: hoc inquam, admittendum non erit; nam etsi iure verum sit, quod auctor laudatus valeat iudicium nondum ceptum cum emptore in se suscipere, id tamen procedit si nullum inde detrimentum agenti subsequatur, quod haud leve sentiet laicus, si transata in clericum causa, in foro alieno Ecclesiastico litigare compelleretur: ex quibus resolutionem promissam cum pluribus tenet Petr. Barb. in l. venditor, num. 142. cum seqq. de quo videndi iidem Hermol. in l. 33. gloss. 1. a n. 2. tit. 5. part. 5. Amat. variar. part. 2. resol. 86. num. 64. qui num. 69. observat, idem de venditori laico dicendum, si clericus emptor lite pulsatur; nam causa in foro Ecclesiastico discurietur.

Ibi: Idemque ipse censet.

12 Quæ de clerico hæcque prænotavimus, æquè in Ecclesia venditrice sunt observanda; emptorem enim seculari rem apud eum iudicem debet tueri. Petr. Barb. sup. n. 160. Guzm. de evict. q. 7. n. 18. Carol. de Graff. de effectib. clericat. effect. 1. n. 165. Hermosill. n. 18. Cagnol. in dict. l. venditor, num. 19. Amat. cum pluribus d. resol. 86. num. 68.

Verf. Hinc ergo constat.

13 Videas laudatos sup. num. 5. & quod hic docemur, etiam in causa reconventionis obtinet adversum Ecclesiam, vel clericum, ut cum aliis ampliat Amat. d. resol. 86. num. 60.

Verf. Hac autem verba.

De quorum intellectu acriter inter nos fratres disceptatur, ut ex mox adnotandis apparebit.

Verf. Verum contraria opinio.

Pro qua haud paucos memorat Petr. Barb. in d. l. Hæres absens, in princ. num. 133. Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 312.

Ibi: Quam in Ecclesia, & monasterio procedere.

14 Ecclesia si hæres existat laici, litem cum antecessore ceptam ad forum Ecclesiasticum trahere non valet, ut quamplurimos referens, nec adversariorum oblitus sustinet Amat. variar. part. 2. resol. 86. & n. 60. ad reconventionem extendit.

Ibi: Nec est necessaria argumentatio.

15 Licet aliqui senserint, Ecclesiam cunctis fisci privilegii gaudere, quos congerit Aug. Barbosa de iur. Ecclesiast. lib. 2. cap. 13. num. 1. verius tamen est, hoc perpetuum non fore, siquidem multa sunt fisci privilegia, quæ Ecclesiis non competunt. Altar. de offic. Fife. gloss. 9. n. 10. & gloss. 20. n. 46. Grog. Lop. in l. 19. gloss. 5. tit. 8. p. 5.

Ibi: Siquidem licet Fifeus.

Fiscus causam inchoatam cum illo, 16 cui succedit, ad proprios iudices revocat.

Ibi: Fuere tamen apud veteres.

19 Sed & notet Interpres huic accessere opinioni, præsertim nostrates, ut Olan. concord. Jur. lib. C. num. 28 & 29. Villalob. Erar. commun. opinion. lib. C. n. 18. præter alios, quos recensuit Carleval. num. 303. eamque disputans tueretur Petr. Barbosa ex num. 104. etsi tandem communi oppositæ adhæreat.

Verf. Hanc literam sensim agnoscunt.

20 Legis 57. tit. 6. p. 1. frequenter Hispani Scriptores meminere, ut Petr. Barbosa ubi proxime, Greg. Lop. in gloss. 5. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 164. Avend. de exeq. mandat. lib. 1. cap. 1. n. 33. Olan. Concord. Jur. lib. C. num. 28. Villalob. Erar. commun. opinion. lib. C. n. 103. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. num. 8. cum seqq. Pichard. manud. ad prax. part. 2. præcept. 4. num. 7. ex quibus Olanus ait, non aptari intellectum à Gregorio Lopezio excogitatum verbis constitutionis, atque ideo contra tenet reddens fundamenta, quibus ita legum conditores decreverunt. At usus forensis, ac nostri Interpretes eam interpretationem comprobaverunt, ut advertit Parladorus: etenim optima legum est interpretis praxis & consuetudo, l. Si de interpretatione, ff. de legib.

21 Quæ de clerico hærede laici prænotavimus, pariter & converso oportet observari quoad laicum clerici successorem, qui coram Ecclesiastico conveniri nequibit, nisi cepto cum testatore iudicio, Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 319. ubi alii.

22 Sed si adversus jacentem hereditatem agendum sit, quoad forum inspicitur defuncti persona, quem representat; non hæredis, Carleval. n. 312.

Verf. Quarta conclusio.

23 Clericus hæres laici petitione hereditatis, aliave actione personali, vel reali conventus ex persona defuncti, quanquam super re hereditaria lis moveatur, non cogitur coram seculari iudice, ut litiget, comparere, nisi iudicio cum antecessore incepto. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. num. 164. ubi multi, Mart. de iurisdic. part. 4. cent. 2. cas. 125. Guzm. de evict. quest. 7. n. 35. Par. praxis tom. 2.

L 2 pral. 1.

cat. Curz. de evict. q. 8. num. 12. Sed an transeat instantia in Fiscum succedentem, disceptatur, & communiter distingui solet; nam si ut hæres bona occupat, instantia in illum transferatur; si verò ex confiscatione, aut alia causa perit, tunc denuò cum Fisco procuratore agendum, de quo latè Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 316 & 712. Petr. Barbos. in l. Hæres absens, in princ. n. 140. de iudic. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 38. verf. Quod autem dicitur de Fisco, Scaec. de appellat. lib. 3. cap. 2. quest. 7. num. 123. Amat. variar. part. 2. resol. 86. num. 71. August. Barbosa de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. num. 102. ubi quod sufficere antecessoris citatio, Altar. de offic. Fife. gloss. 16. num. 24. qui ait nunquam se vidisse Fiscum hæredem. Sed Princeps instrui solet, in quo hæc similiter observanda, l. 3. cum aliis, C. de testam. Utrum secunda instantia evanescat, Fisco bona litigantis occupante; disputat Carleval. affirmat num. 714.

Ibi: His omnibus ipse.

17 Ampliatur conclusio tradita supra, n. 4. ut procedat etiam ante litem contestationem, modo defunctus fuerit citatus. Salgad. cum pluribus de revent. Bullar. p. 2. cap. 11. n. 31. Petr. Barb. ubi proxime n. 143. Gail. lib. 1. observat. 37. n. 9. Carleval. sup. num. 509. Aug. Barb. assentitur de Fisco agens, pronuper laudatus, licet contra tenuerit Myntinger. cent. 3. observat. 45. Cur. Philip. part. 1. §. 5. num. 19. Lis enim inchoata, & pendere dicitur ex quo reus legitime ad iudicium vocatur, clement. 2. ut lit. pendenti. Petr. Barbosa in l. Si quis posteaquam, a num. 22. de iudic. Paz. prax. annot. 1. n. 35. cum seqq. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas. 202. num. 4 & 7.

Ad Num. 4.

18 Clericus hæres laici à creditoribus defuncti lite pulsatus, nisi Ecclesiastico in foro, si actione personali, vel mixta conveniatur, contestari non cogitur, Greg. Lop. in l. 57. gloss. 5. tit. 6. p. 1. Petr. Barb. in d. l. Hæres absens, princ. a n. 166. Azeved. in l. 15. num. 6. tit. 4. lib. 5. Recop. Carleval. d. disp. 2. num. 301. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. a num. 8. Gail. lib. 1. observat. 37. num. 11. Gratian. dispensat. cap. 16. num. 32. & alii plures apud Carleval. & Barbos.

D. de Faria Covar. Emcl.

præl. 2. num. 40. Aug. Barbosa cum aliis de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. § 2. num. 106. Gratian. disceptat. cap. 141. n. 16. Farinac. prax. q. 8. n. 11. Azeved. in l. 10. num. 30. rit. 1. lib. 4. Recop. Non desunt tamen qui aliter sentiunt, quos exhibet Bobad. & Guzm. ubi proximè, Petr. Barbosa num. 104. & alter Barbosa. Prior tamen sententia in praxi servanda.

Ad Num. 5.

24 Exequutio contra clericum laici heredem ex obligatione defuncti in foro Ecclesiastico debet expediri Pichard. manduct. ad prax. part. 2. prax. 4. n. 7. Parlad. d. § 1. n. 8. Paz sup. tom. 2. part. 3. cap. unie. num. 1. Didac. Per. in l. 4. vers. intellige tamen. tit. 8. lib. 3. ordinam. Guzm. de evict. cap. 7. n. 34. Quod verum est, nisi ante mortem testatoris via exequitiva expediri coeperit, Paz ubi proximè; Ant. Gallef. tract. ad formul. obligat. Camer. d. part. 2. q. 2. n. 2. Et sic intelligendum existimo, ut non sufficiat exequitivi mandati iudicis auctoritate confectio, nisi pignora capiuntur, vel reo notorium fiat, ut si preceptum de solvendo incimetur, ut fieri prius solet illustribus viris.

Ibi: Nihilominus ego veram esse opinor.

25 Lex Principis secularis pro communi utilitate condita etiam Ecclesiasticos ligat, saltem vi directiva, & in conscientia iudicio, modò libertati Ecclesiastica, aut Juri Canonico non adversetur, nec de personis, aut bonis clericorum expressim quid statuat. Pat. Suar. fusè ac luculenter de legib. lib. 3. cap. 24. num. 610. & per tot. Bobad. lib. 2. cap. 17. n. 195. vers. Deben. assi. mismo. & cap. 18. cum plurimis, num. 245. Didac. Perez ubi supra, vers. Utrum autem clericos, Salgad. de Reg. protection. part. 1. cap. 2. § 3. n. 17. 18. & fusius part. 1. cap. 1. prælud. 3. à num. 65. Gutierrez. practicar. lib. 2. q. ult. n. 3. Sarmient. selectar. lib. 7. cap. 13. n. 1. Rendin. de majestat. Princip. verb. Non solum armis decoratam, part. 2. à num. 166. Matienz. in l. 7. gloss. 2. num. 15. cam. seqq. tit. 1. lib. 5. Recop. Morla Empor. juv. part. 1. tit. 1. de legib. q. fin. n. 9. & 14. & tit. 2. de iurisdic. quæst. 12. in fin. Quæ quidem leges in foro Ecclesiastico debent observari. Morla d. q. 12. n. 13. Salgad. d. § 3. n. 17. Bobad. d. num. 195. &

alii ex prælaudatis, quicquid scripserit Mart. de iurisdic. part. 4. cent. 1. casu 2. & casu 19. Adde Aug. Barb. in collect. ad cap. Quæ in Ecclesiasticum, n. 4. de constitutionib.

Ibi: Etiam adversus clericos vim habet.

Publicum instrumentum, ceteraque 16 quibus iure regio via exequitiva competit, eandem vim in foro Ecclesiastico, ac in singulari debeat obtinere. Bobadill. dist. vers. Deben. assi. mismo. Paz sup. d. cap. unie. num. 1. Cur. Philip. part. 2. § 1. in fin. Ant. Canar. de exequis instrum. q. 22. Castill. in l. 70. Tauri, Didac. Per. in l. 4. gloss. 1. vers. Utrum autem contra clericos, tit. 8. lib. 3. ordinam. Parlador. quotidianar. lib. 2. cap. fin. § 11. num. 28. Pareja de instr. edit. tit. 1. resol. 3. § 5. n. 120. Vela dissertat. 23. num. 86. nam sicut clerici regis jvantur legibus in laicos, ita & eisdem subijci tenentur in suo foro. Matienz. & Didac. Perez.

Ibi: His accedit.

Regulariter observatur, ut quoties 27 secularis iudex licetè procedit in clericum, realem sententia exequutionem per se non faciat, sed ad Ecclesiasticum remittat. Amat. variar. part. 2. resol. 86. num. 60. Tondut. de prevent. iudic. part. 2. cap. 12. n. 33. Hodierna in addit. ad surd. decis. 100. n. 19. Guzm. de evict. q. 8. n. 35. qui de praxi testantur.

Vers. Fortassis in casu, & specie.

Huic sententia assentiuntur Avil. 28 in cap. 16. Prætor. num. 66. præmissa scilicet citatione, Olan. emclus. jur. lit. C. num. 29. Villalob. Errat. commun. opinion. lit. C. num. 103. dum legem regiam Partitarum sic intelligunt, ut clericus haeres in seculari foro defuncti possit conveniri. Sed oppositam ut receptius sustinendum.

Illud tandem oportet admonere, quod 29 tamen in foro Ecclesiastico adversus clericos exequutivè procedatur, sicut prænotatum relinquunt, non servatur tamen eadem forma ac in Regiis Tribunalibus, diversimodeque expediti solet juxta praxim cuiusque diocesis. Paz prax. tom. 2. part. 3. cap. unie. n. 1. 2. ubi stylum Salmanticensis Episcopatus refert. Avil. ubi proximè, n. 65.

Sunt

30 Sunt pœna in eos, qui clericos perperam ad secularè forum trahere contendunt, stabilita. Tondut. de prevent. iudic. part. 1. cap. 20. n. 4. Aug. Barbosa in cap. insolita 11. q. 1. ubi quod cause jachiram, & excommunicationis pœnam, sive clericus sic, sive laicus, debet sustinere. Iudex tamen secularis, qui de jure in clericum cognoscit, non tenetur ad Ecclesiastico inhibitus in causa superfedere. Amat. variar. part. 2. resol. 86. num. 70.

31 Quod sup. num. 13. obiter insinuavi, hic inculcare placet, nempe clericum agentem in laicum, si reconveniat, in foro seculari ad respondendum compelli, l. 57. tit. 6. part. 1. ubi Greg. Lop. gloss. 4. Tondut. de prevent. iudic. p. 2. c. 58. n. 72. Barbosa cum plurimis de iur. Eccles. lib. 1. c. 39. § 2. n. 137. ubi latissimè, etsi dissentiant alii, quos refert Mart. de iurisdic. casu 107. n. 2. qui consuetudini standum opinatur. Et accedit Afflic. decis. 173. n. 3. Communis sententia sic est amplianda, ut non liceat clerico renunciare actioni deductæ, & ab inchoato iudicio sine adversarii assensu rescire. Tondut. sup. n. 13. Mart. num. 14. Ursill. ad Afflic. d. decis. 173. n. 4. Barbosa cum aliis, n. 140.

32 Huic affinis est questio, an scilicet clericus agens possessorio adversus laicum, debeat super proprietate in foro eodem seculari ligare? Affirmat Barbosa ubi proximè, n. 138. Tondut. sup. num. 15. vers. Alij verè. Fontan. decis. 345. Contra sentiunt Mart. sup. part. 2. cap. 39. num. 17. 18. Mastrill. decis. 286. n. 15. & alii apud Fontan. num. 9. gloss. in cap. fin. de iudic. & hoc verius videtur, saltem ubi peracto iudicio possessorio, petitorium deductur. Consulas Tond. part. 1. cap. 2. num. 15. ubi distinguit ita.

SUMMARIUM.

- 1 Regis Castella Senatus de quibus causis in prima instantia cognoscatur, & num. 2.
- 3 Avocatio causarum definitur.
- 4 Principi liberum est causas omnes coram suis Magistratibus pendentes avocare.
- 5 Idem potest Pontifex quoad causas Ecclesiasticas jurisdictionis.
- 6 Rex non evocat causas à Dominis inferioribus, nec ab eorum iudicibus absque speciali ratione.
- 7 Quisq; vales causas avocare à ju-

dice, quem inde pendentè constituit. 8 Rex avocare causas pro libito potest ab illis, quibus jurisdictionem in officium, seu administrationem contulit: sed si in majoratum, aut feudum.

9 Expediit ne Princeps causas à suis Magistratibus evocet absque ulla ratione.

10 Avocatio litis pendenti non tenet, si Princeps avocans litis pendentiã ignoret.

11 Episcopus à suis Vicariis causas avocet. Sed hoc limitatur num. 13.

12 Non avocet pendentes coram Archiepiscopo.

14 Metropolitano non licet avocare à suffraganeo, etiam procedente omissione, & num. 15.

16 Dum visitat, Pontificalia exercere prohibetur in diocesi suffraganei.

17 Diocesanis suffraganei Episcopi nullo modo ad Metropolitanum confugere permittantur, nisi per appellationem.

18 Domini vassallorum an valeant causas evocare à iudicibus ordinariis sui territorii, & num. 23. cum seqq.

19 Regii Prætorii, seu Cancellaria iudices non avocant causas ab inferioribus, nisi in casibus Curia, & antequam litis contestetur.

20 Cause pendentes in Cancellariis an per Regem solvant avocari.

21 Regis Senatus Castella non causas avocet infans Rege.

22 Virum Legato de latere, vel Nuncio liceat ab Ecclesiasticis avocare.

23 Prætores civitatum à Locum tenentibus causas avocant.

24 Principi delegatus quando possit à subdelegato causam avocare.

25 Iudex ordinarius causam quam delegavit, poterit avocare.

26 Cujus Tribunalis Notarius in causa avocata conficiat acta.

27 Avocatio duplex est, tacita, & expressa.

28 Causa semel Curiam ingressa, inde non exit, nisi ex Pontificis commissione, & num. 32. & 33.

29 In beneficiis quoties Pontifex manus apponit, etsi provisio careat effectu, non revertitur jus conferendi ad Ordinarium.

30 Si appelletur ad Sedem Apostolicam à sententia interlocutoria, & non jure appellatum pronuncietur, an causa remittatur ad inferiorem.

- 35 Si Princeps causam appellationis ab interlocutoria delegaverit simul & principalem, si delegatus perperam provocatum proferat, an valeat in negotio principali procedere, &c. n. 36.
- 38 Delegatus ad secundam instantiam, si revocet sententiam inferioris, absque novo mandato poterit in causa principali procedere.
- 39 Judex ordinarius, revocata sententia interlocutoria inferioris, à qua provocata est, causam retinet decidendam super principali.
- 40 Causa per appellationem ab interlocutoria ad Curiam delata, soles Princeps jubere, ut onisso iudicio appellationis, de principali ibidem cognoscatur.
- 41 Nullus prater Principem id facere valet, nisi de partitione consensu.
- 42 De effectu avocationis cum decreto irritante.
- 43 Avocatio cum decreto irritante suos non operatur effectus ad partis preces expedita, si preceptor ea uti noluerit.
- 44 Actus nullus ex dispositione legis subsistit ex assensu ejus, cuius favore nullitas est inducenda.
- 45 Lex cum clausula irritante non reddit actus nullos ante sufficientem ejus promulgationem perfectos.
- 46 Lex sufficienter promulgata, etiam ignorantes obstringit, quod declaratur.
- 47 An obliget scientes antequam promulgentur.
- 48 Lex cum clausula irritante an ipsum legislatorem liget.
- 49 Avocatio motu proprio an reddat irrita que inferior ignorans gesserit à die expeditionis, &c. n. 50.
- 51 Jurisdictio semel radicata, etsi per superiorem revocetur, que dum ignorans, iudex inferior egerit, sustinetur.
- 52 Vicarius Episcopi valide exerceat suam jurisdictionem jam extinctam, si cum liceat extinctio.
- 53 Revocatio jurisdictionis motu proprio non facit cassos actus, quos iudex inciens edidit.
- 54 Gestis per procuratorem ignorantem mandati revocationem an sustinenda.
- 55 Avocatio causa motu proprio impedit progressum inferioris ad ulteriora, unde nonneque revocationis notitiam percepit.
- 56 Avocatio motu proprio differt ab ea, que ad preces litigantis expeditur, quoad extinguendam interim inferioris jurisdictionem.
- 57 Quia si in eadem avocationis rescripto

apponatur clausula, Motu proprio, & simul constet preces partis intervenisse.

- 58 Avocatio ad partis supplicationem non admittit jurisdictionem inferiori, nisi ei licere intimentur.
- 39 Principis delegatus ad certam causam, licet sciat alii eandem commissam, suspendere non tenetur antequam illi rescriptum notum legitime fiat.
- 60 Proceper, Praesides, Praetores, & alii quibus est ordinaria jurisdictionis, eam jure exercent scienter sibi successorem electum, usque ad hujus adventum, actualemque numeris possessionem.

CAPUT IX.

Supremis Castellæ Senatus Consilii de omnibus causis in prima instantia cognoscere valent, de quibus idem Rex, exceptis quibusdam, que Regis Majestatis iudicio privative relinquuntur, l. 22. tit. 4. lib. 2. Recop. Paz. prax. tom. 1. temp. 1. num. 15. qui late prosequitur recensens que spectent ad cognitionem iudicium, qui in Cancellariis, & aliis Regalibus Auditoriis Hispaniæ resident: de quo etiam Monter. practice. tract. 5. per tot. Sunt plura supremo Senatui reservata, que in Cancellariis expediti verantur, ut prænotatur supra, cap. 4. num. 46. ubi quid in novi orbis Regis Prætorii.

Rursus nonnullæ lites à supremo Senatu ad Cancellarias remitti jubentur, ut Casus Curia, l. 11. tit. 5. lib. 2. Recop. concursus creditorum ad bona majoratus, ut haberetur in remission. ad tit. 2. lib. 2. Recop. alix itidem causæ referuntur l. 21. cod. tit. 4.

Ad Num. 1.

Item avocationis definitionem dimittam agnoscit Tondur. de prævent. judicial. part. 1. cap. 7. n. 5. ita definiens: Est litis pendens, vel que pendere debet coram inferiore, ad Principem, aut superiorem absque provocacione facta translatio, adjectis verbis, que pendere debebat; quia avocatio non solum fit de causis pendentibus, sed etiam de nondum inchoatis, que ad tribunal inferius spectant. Dicendum est tamen, D. Covar. de avocatione agere præfide sumpta; nam proprie non avocatur causa antequam radiceat apud inferiorem, cum privatio habitum præsupponat,

ponat, l. Titio usufructui 95. de condit. & demonstr. l. Decem 117. de verb. oblig. Aug. Barbosa cum plurimis axiom. 199. Nec causa dici verè potest antequam lis pendere incipiat, deducto in iudicio iure actoris. Paz. d. tom. 1. annot. 2. n. 2. Parlad. different. 136 num. 2. Tondur. sup. cap. 30. num. 13. Unde licet vulgò avocatio nuncupetur, cum superior inhi-ber inferiori, ne de causa examinanda cognoscat, que nondum pendet, in lata significatione, ac impropria verum id usurpatur.

Veri: Hoc jus à vocandi.

Supremis Principibus liberum est causas vel ceptas coram quibuscumque suis Magistratibus avocare, ut per se de illis cognoscant, aut aliis delegent iudicandas. Mastrill. de Magistratib. lib. 3. cap. 4. num. 248. Salgad. de retent. bullar. part. 2. cap. 31. n. 86. Petr. Barbosa in l. si quis postquam, num. 17. de iudic. Cancr. varior. lib. 3. cap. 10. n. 8. Aug. Barbosa in collectan. ad cap. Ut nostrum, num. 2. & cap. Ut debuit, n. 20. de appella. Avendañ. de exequend. mandat. p. 2. cap. 19. num. 2. vers. Rex vero. Azaved. in l. 32. tit. 4. lib. 3. Recop. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 16. n. 100. Marra de jurisdict. part. 1. c. 43. n. 7. ac plurimi apud Salgadum.

Quod utique in summo Ecclesiæ Præfule adnotavit Card. Tusch. lit. A. consil. 56. Salgad. sup. cap. 6. num. 15. Vilalob. Eras. commun. opinio. lit. A. n. 269. Cabed. part. 2. decis. 85. n. 4. Bobad. ubi proxime, Avend. sup. cap. 5. n. 12. vers. Solut enim Papa, Aug. Barbosa cum pluribus de potest. Episc. part. 3. allegat. 81. n. 18.

At Rex non avocet causas à Proceribus, seu Baronibus subditis, nec à iudicibus, quos illi in propriis dominiis constituunt, nisi negligentia ipsorum, aliave justa causa id liceat, & urgeat. Tondur. sup. part. 1. cap. 11. n. 14. Azaved. in l. 1. ex n. 32. tit. 1. lib. 4. Recop. Mastrill. ubi proxime, à num. 35. & lib. 4. cap. 16. num. 60. Cabed. sup. n. 3. Quicquid fenderit Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 18. num. 7. & Bobad. ubi proxime. Faciunt per me tradita sup. cap. 1. num. 147. In casibus verò Curie avocatio permittitur à tribunali inferioris Domini ad Cancellariam, velut si miserabilis persona suo iuvani privilegio postularer, Mastrill. d. cap. 16. n. 233. Avend. part. 2. cap. 5. num. 11. vers. Dixi autem, Bobad. sup. Quod quidem apud nos contingere ne-

quit, nisi ante licem motam, ex præmissis sup. cap. 6. num. 23. & cap. 7. n. 42.

Ibi: Is etenim, qui libere iudicare possit.

Non tantum Princeps, sed & quisque, qui Magistratum independentem constituit, aut iudicare præcepit, jus avocandi consequitur, l. 21. tit. 4. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 1. Tondur. part. 2. cap. 36. num. 10. 11. Avil. in cap. 1. Prætor. num. 42. vers. Sed an potest. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 16. num. 100. vers. El primero es. Salgad. de Reg. protection. part. 1. cap. 7. n. 42. Avendañ. de exeq. mandat. part. 1. cap. 19. num. 2. vers. Et est ratio, Ant. Fab. in racion. ad l. iudicium solvitur, de iudic.

Nec pugnant hæc cum prænotatis sup. num. 6. nam est omnis jurisdictionis intra ditionem à Rege tanquam ab unico fonte in inferiores Domos diffundatur, quam libere concessit à principio, ut dixi supra, cap. 1. n. 145. ipse tamen Rex hanc sibi legem imposuit, ne in prima instantia propriam jurisdictionem in vassallis inferiorum Procerum exerceat, nisi iusta subsistente ratione, ut ait Avendañ. d. cap. 5. n. 11. vers. Dixi autem. Unde recte distingui solet inter jurisdictionem à Principe concessam in administrationem, seu officium; vel in feudum, sive majoratum, ut scilicet in priori casu avocatio sit libera, non in posteriori. Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 2. num. 37. cum seqq. Tondur. de prævent. iudic. part. 1. cap. 11. num. 14. que autem sint cause iuste, ut Rex in prima instantia causas avocet à Domino inferiori, recenset plenè Mastrill. lib. 4. cap. 16. ex n. 214.

Ibi: Princeps igitur avocare poterit.

Licet autem Princeps valeat pro libito causas à suis Magistratibus evocare, Paül. de Castr. in authent. Qua in provincia, c. ubi de crimin. qui oport. & cons. 318. num. 2. Marra de jurisdict. part. 1. cap. 33. n. 101. Avend. sup. part. 1. cap. 19. num. 2. vers. Rex vero. Bobad. d. cap. 16. num. 100. expedit tamen ne obsequæ rationabili causa Princeps avocatione utatur, cedit etenim in ludibrium ordinariæ jurisdictionis, iudicium contumeliam, ac litigantium detrimentum, ut animadvertunt Mastrill. d. lib. 3. cap. 4.

ex num. 251. Ponte de potest. Prærog. tit. de abundant. civitat. §. 1. n. 16. & decis. 36. num. 12. Tondut. part. 1. cap. 7. num. 7. Carol. de Tapia decis. 1. à n. 2. Azeved. in l. 32. tit. 4. lib. 3. Recop. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 31. n. 90. Scaccia de judic. lib. 1. cap. 66. ex num. 11. Cause autem legitime ad avocationem sunt utilitas publica, gravitas negotii, & judicis suspicio, Tondut. part. 2. cap. 36. num. 2. Scace, ubi proxime, Rebuff. ad consil. Regni, tom. 1. tit. de evocation. in præf. num. 57.

10 Ut autem avocatio litis pendentes coram inferiori subsistat, necesse est quod Princeps litis pendentiam non ignoret; nec in dubio præsumitur scientia, nisi exprimat in rescripto, Salgad. ubi proxime, ex num. 87. ad 92. Carol. de Tapia num. 8. Octav. Veltius Pract. Cur. Rom. lib. 3. cap. 9. n. 5. Aug. Barbosa in collect. ad cap. tit. de bitu. n. 20. de appellat. Menoch. de arbit. lib. 2. cap. 20. n. 4. Item gravior inferor injuria judicis jam de causa cognoscens, & jus commune dicitur. l. ubi acceptum 30. de judic. quapropter difficillius avocatur causa jam coacta. Tondut. d. cap. 36. num. 4. Cyriac. controv. 515. num. 6. Semperque evocatio causarum ut odiosa restringi debet. Castill. de testis. cap. 41. num. 124. Salgad. num. 93. Azeved. ubi proxime, & in dubio non præsumitur. Lancellor. de actent. cap. 10. num. 40.

Verf. Primò hinc deducitur.

11 Episcopo licet causas pendentes, vel in futurum tractandas coram suo Vicario Generali pro libito avocare. Avend. de exec. mand. part. 1. cap. 5. num. 12. verf. Solus enim Papa Bobad. d. cap. 16. n. 100. Tondut. sup. part. 2. cap. 1. num. 21. Curia Philip. part. 1. §. 9. num. 3. Idem juris est quoad vicarium foraneum. Iacob. Sbroz. tract. de Vicar. Episc. lib. 3. quæst. 39. num. 1. & quæst. 40. num. 32. Tondut. n. 35. Prælati namque sicut liberè Vicarium eligunt, ita ad nutum amovet, etiam si ille Pontificia confirmatione auctoritate. Aug. Barbosa cum aliis de potest. Episc. part. 3. alleg. 54. n. 145. & 154. verf. Illud. hie Bobad. lib. 1. cap. 16. num. 9.

12 Inde est, ut quanquam Archidiaconus Vicarius Episcopi censetur quoad causas, de quibus cognoscere permittitur, Barb. de jur. univ. Eccl. lib. 1. cap. 24. n. 34. & 35. quia tamen jure illi jurisdictione defertur, cap. 1. ubi Barbosa

n. 2. de offic. Archidiacon. & de potest. Episc. part. 3. alleg. 54. num. 17. ab ipso Prælati jam inchoatam causam avocare nequibit. Tondut. de præv. judic. part. 2. cap. 36. num. 13.

Præterea cum Vicarius Generalis ex delegatione Pontificis ut talis in causa procedit, Episcopus avocare eam prohibetur, nisi indirectè valeat ejusdem cognitionem impedire, ipsum à munere removens. Tondut. part. 2. cap. 1. à n. 48. ac quæstion. benefical. part. 2. cap. 4. §. 2. n. 12. Garc. de Benefic. part. 6. cap. 1. num. 19. Sbroz. tract. de Vicar. Episcop. quæst. 135. & 136.

Ad Num. 2.

14 Archiepiscopus causam pendentem, aut quæ pendere debet coram suffraganeo, avocare prohibetur, ex Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. ubi etiam Nuntius, ac Legatus de latere interdicitur, extatque declaratio Sacre Congregationis apud Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 5. §. 2. num. 5. Tondut. de præv. judic. part. 2. cap. 36. num. 13. Aug. Barbosa de potest. Episc. part. 3. alleg. 126. num. 7. & in collect. ad cap. Pastoralis. num. 2. de offic. Ordinar. Nec Metropolitanus potest jurisdictionem in subditos suffraganeorum exercere, nisi per appellationem, vel in causis aliis jure permissis, de quibus Barbosa de potest. Episc. part. 1. tit. 4. num. 3. cum seqq. & de jur. Eccl. lib. 1. cap. 7. ex n. 5. Solorz. de jur. indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 6. à num. 31. atque ita nec de partium consensu jus inter illos dicere valeat, & consequenter nec causas avocare, l. 15. tit. 5. p. 1. Solorzan. n. 29. Paz prax. tom. 1. præl. n. 14. Barbosa d. tit. 4. num. 2. & d. cap. 7. num. 51. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 100. num. 9. Salgad. d. cap. 5. num. 1. Tondut. d. part. 2. cap. 8. n. 3. apud quos quamplurimi.

15 Imo nec propter negligentiam Episcopi Metropolitanus causam avocare permittitur, nec inter ejus subditos jurisdictione uni, nisi interposito appellationis auxilio, ut latè adversus alios probat Aug. Barbosa d. alleg. 126. n. 8.

Ibi: Hic accedit Glossa.

16 Archiepiscopus etiam inter visitandum non valeat, nec suis subditis nec suffraganeis, in cujus diocesi existit, Ordines conferre, aut alias exercere Pontificalia, nisi de proprii Prælati consensu.

consensu, Barbosa d. cap. 7. n. 92. & 132. ac in collect. ad cap. 1. n. 6. de offic. Ordinar. in 6. Machad. tract. de perfect. confessor. tom. 2. lib. 4. part. 7. tract. 1. docum. 4. num. 6.

Ibi: Qui idem esse censent.

Supremi Senatus Consiliiarum vetera est, Rege inconsulto, causarum avocatio, l. 4. tit. 2. lib. 3. Ordin. quæ in nova Regiarum legum compilatione deest sed & litteras incitativas non facile expediendas ad judices inferiores, cavetur l. 32. tit. 4. lib. 2. Recop. ubi Azeved. Nihilominus supremo Senatu avocatio permittitur videtur ex l. 22. tit. 4. lib. 2. Recop. notat Bobadill. Polit. lib. 2. cap. 16. num. 100.

Verf. Quartò hinc.

17 Nuntius Sedis Apostolicæ, ac Legatus de Latere non licet ab Ordinariis causas avocare. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. ubi August. Barbosa latè in remission. ad Consil. & de potest. Episc. alleg. 81. part. 3. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 5. §. 2. num. 5. & de Reg. protect. part. 2. cap. 17. num. 2. Paz prax. tom. 2. præclud. ult. à princ. Gratian. discept. cap. 837. num. 15. Vivian. prax. jurisprax. part. 2. lib. 7. cap. 3. num. 8. & plurimi apud Barbof. Excipitur in ipso decreto, si præcesserit Ordinarii officio, Similiter causa poterit avocari Pontificis rescripto, ejusdem propria manu subscripto, non aliis, Præterea avocationi locus dabitur communi assensu Ordinarii, ac utriusque litigantis, Barbosa d. cap. 20. num. 2. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 3. §. unic. à num. 5. De Auditore Camere ardua existit controversia, num causas avocare valeat ex camerali obligatione procedentes de quo Barbof. in d. cap. 20. in Consil. num. 4. & d. allegat. 81. n. 16. Salgad. d. cap. 3. n. 20. Flores Diaz variat. quæst. 12.

Ad Num. 4.

18 Dux, Marchio, Comes, & alii qui liber vassallorum Domini jurisdictionem in oppidis obtinentes, nequeunt evocare causas coram judicibus ordinariis sui territorii pendentes, Bobad. d. cap. 16. n. 100. Azeved. in l. 45. n. 3. tit. 4. lib. 3. Recop. Cur. Philip. part. 1. §. 9. num. 3. Tondut. de præv. judic. part. 2. cap. 36. n. 11. ubi regulam tradit, quod ille duntaxat valeat avocare, qui per se solum constituitur judicem. Vido supra, cap. 4. num. 27.

19 Quod fallit si iudex Ordinarius per 24 dominum jurisdictionis, vel ejus judi-

Ibi: Præsertim conducit ad hoc.

17 Dicecesani suffraganei adire nequeunt Archiepiscopi Auditorium per simplicem querelam, nec agere de nullitate sententiæ principaliter, quibus solum per appellationem aditus patet. Sanchez ubi proxime, Barb. de jure Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 67. Marc. Ant. Genucl. præd. Archiep. Neap. cap. 70. n. 7. verf. Limita quarto, Scap. de appellat. q. 19. remed. 1. consil. 6. num. 85. quod obtinet adhuc data Episcopi negligentia. Barb. d. alleg. 126. num. 14. & in collect. ad cap. 1. n. 5. de offic. Legat.

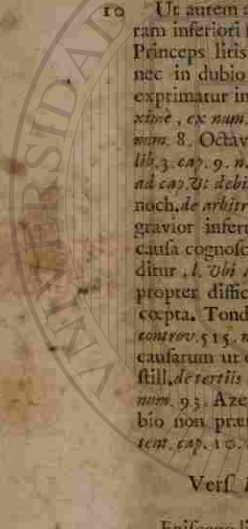
Ibi: Sic denique Dux, Marchio.

18 Hæc prænotavi sup. cap. 4. num. 27. & ibi laudatis addas Tondut. de præv. judic. part. 2. cap. 36. num. 16. & veniunt limitanda ex Bobad. lib. 2. cap. 16. n. 100. verf. El primero, cum seqq. Maxime si judices ordinarii de negligentia arguantur; tunc enim Dominus oppidi per querelam poterit adiri, ut causam avocet, de quo inferius n. 24.

Ad Num. 3.

19 Ad Regias Hispaniæ Cancellarias, quæ Liberiæ, ac Pictiæ consistunt, nulla potest causa ab inferiore Tribunali evocari, nisi sit de casibus Curia, & hæc antequam coram Ordinariis judicibus inchoentur; quia superioribus supremi Prætorii cognitio in prima instantia regulariter interdicitur, l. 21. tit. 5. lib. 2. Recop. Paz Prax. tom. 1. temp. 1. n. 19. Azex. in l. 12. tit. 5. lib. 2. Recop. ubi quod nec per simplicem querelam, nec de nullitate principaliter agens quis auditur in illis Curis.

20 Quanquam contingat per Supremos Principes causas pendentes in Cancellariis, seu Parliamentis avocari, ut de Imperatore, & Gallia Rege testantur quos refert Tondut. de præv. judic. part. 2. cap. 36. num. 14. apud nos tamen non admittitur talis avocatio, nisi servetur in rescripto forma legis 23. tit. 5. lib. 2. Recop. & legis 7. & 8. tit. 14. lib. 4. ejusdem Recop. D. de Faria Covar. Enucleat.

NOMA AL DE

cem requisitus, iustitia administrationem omiserit. Bobad. ubi proxime, vers. El segundo caso. Cur. Philip. sup. num. 5. Avend. de exequand. part. 1. cap. 5. n. 12. vers. Judices tamen. Ex contrario nec illis Magnatibus, eorumque Vicariis permittitur causas coram se pendentes ad iudices ordinarios remittere, ut eas etiam inviti desintant. Azev. sup. num. 3. & 7. Bobad. d. num. 100. in fin. Cur. Philip. num. 4.

Ibi: Nisi quibusdam in locis.

Hujusmodi consuetudinis meminere Bobad. d. cap. 16. num. 101. Cur. Philip. ubi proxime.

Ibi: Quod si Dux, Marchio, & Comes.

25 Hæcque actum de iudicibus oppidorum, vulgo Alcaldes ordinarios, qui à conventu Decurionum electi per Dominum confirmantur: verum si alicubi, non premittit electione, ipse Dux, vel Marchio hos iudices absque populi dependenda præponat, ipse ab illis causas advocare, aut ad eos renitentes remittere non prohibetur. Avendañ. sup. part. 1. cap. 19. num. 2. vers. Et est ratio. Avilesin cap. 1. Prætor. num. 42. vers. Sed nisi potest. Bobad. num. 100. vers. El primera estada. Azevod. in d. l. 45. num. 8. Cur. Philip. 43. Tondur. ubi proxime.

Sic civitatum Prætores causas à suis Locumtenentibus evocant. Avil. ubi proxime. Cur. Phil. part. 1. §. 9. num. 3. Avendañ. sup. part. 1. cap. 3. num. 3. vers. Sexto de ductur. Bobad. lib. 1. cap. 12. n. 46. Azev. in l. 10. num. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. Iustam tamen causam procedere oportet, ut admotum Bobadilla, Azevodus, & Avilesius. Sed si ex delegatione alterius Locumtenens de causa cognoscat, cessat avocatio. Bobad. ibidem.

26 Delegatum autem Principis à subdelegato causam commissam advocare posse, re integra, non dubitatur: at postquam hoc capitè discussi, ita distinguendum, ut si delegatus nihil jurisdictionis in commissione reservaret, advocare non valeat, aliàs sic, l. 21. tit. 4. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 1. qui subdit non permitti, nisi Principi causam advocare, ut alteri deleget. de quibus tacet Tondur. sup. part. 2. cap. 3. per tot.

27 De iudice ordinario non ambigitur, quia indistinctè valeat advocare, d. l. 21.

partit. & Greg. Lop. ubi proxime. l. iudicium solvitur §. 8. de iudic. ubi Am. Fab. in ration. docet non de delegato, sed de iudice dato Consultum agere, cui non nisi post litem contestatam causa mandari poterat. Semper in avocatio fiat, expedit quod iusta causa interveniat, quam & in Principe desiderari observavimus sup. num. 9. & generaliter Tondur. part. 1. cap. 7. num. 7. tamen ab avocatorio decreto appellans non auditur. Salgad. de Reg. protect. part. 3. cap. 13. à num. 52.

28 Cujus Tribunalis notarius scribere debeat in causa advocata, disputat Tondur. de Prævent. iudic. part. 1. cap. 7. & part. 2. cap. 36. resolvens quod si avocetur causa nondum inchoata, notarius superioris acta conficiet; si jam excepta, inferioris.

Vers. His equidem prænotatis.

29 Avocatio fieri solet tacite, vel expressim. Tacita dicitur quies, nulla mentione avocationis facta, superior de causa cognoscere incipit, vel alii examinanda committit. Expressa, cum decretum avocatorium, seu inhibitorium intervenit, aut in rescripto commissionis alteri factæ clausula avocationis inferitur. Avend. de exeq. mand. part. 1. cap. 19. num. 2. vers. Et est ratio. Vivian. prax. jurisprætor. lib. 14. cap. 1. n. 76. 77. Tondur. d. cap. 7. n. 17. Salgad. de reser. Bullar. part. 2. cap. 22. num. 4. Lancelot. de attentat. cap. 10. n. 9. & 13. Tusch. lit. A. concl. 561. num. 1.

Ad Num. 5.

30 Causa semel ad Curiam quomodolibet delata, & curialis effecta, nunquam inde exire potest, nec redit ad Ordinarium, nisi ex Pontificis delegatione. Tusch. ubi proxime, num. 4. Barbosa in collect. ad cap. Ut nostrum, num. 12. de offic. ordinari. Lancelot. sup. n. 4. Solorz. de jur. iudic. tom. 2. lib. 4. cap. 7. num. 28. Riccius collect. de off. part. 5. colle. 200. 1451. vers. Inferwar quinto. Bern. Diaz reg. 262.

Idem in Beneficiis contingit, nam per manus appositionem Papæ ita maneat affecta, ut licet gratia non sortiantur effectum, Ordinario veteri ad collationem procedere, Garcia de Benefic. part. 5. cap. 1. §. 2. num. 138. Aug. Barb. in collect.

collect. ad cap. Ut nostrum, num. 5. de his qua fiunt à major. part. Capit. Aneas de Falconib. tract. de reservat. Benefic. g. 4. effect. 5. num. 1. Vivian. d. cap. 1. num. 66. Salgad. de reser. Bullar. part. 2. cap. 22. num. 1. & alii apud Barbol.

Ibi: Quod si Papa semel delegaverit.

32 Hanc sententiam pro viribus tueretur Salgad. d. part. 2. cap. 12. à num. 44. ubi probat, extincta Pontificia delegatione, Ordinarii jurisdictionem ipso jure suscitari.

Vers. Quin & illud.

33 Provocatione interposita ab interlocutoria sententia ad Romanam Curiam, quæquam male appellatum pronuncietur, causa non devolvitur ad iudicem à quo, sed retinetur. Lancelot. sup. d. cap. 10. n. 5. Petr. Barbosa in l. 11 art. 1. n. 33. de iudic. Tusch. lit. A. concl. 371. num. 3. 7. Aug. Barbosa in collect. ad cap. Ut debitus, n. 9. de appellat. Gratian. discept. cap. 6. num. 7. Beron. quæstion. familiar. l. 2. n. 22. vers. At de stylo.

Vers. Prima conclusio.

34 De jure appellatio ab interlocutoria si perpetam interposita proferatur, causa ad inferiorem redire debet, ut super principali procedat, l. 27. tit. 23. p. 3. l. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi Azevod. Tusch. lit. A. concl. 371. num. 2. Cujac. in cap. Ut debitus, de appellat. Paz Prax. tom. 2. part. 5. cap. unie. num. 20. Lancelot. sup. num. 5. Cur. Philip. part. 5. §. 3. n. 11. Surdus decif. 175. num. 3. Mandos. tract. de inhibet. quæst. 56. Sed si à definitiva sit provocatum, quæ meruit confirmari, sententiam exequitur confirmans iudex. Sed aliud de jure nostro videtur dicendum ex d. l. 27. Partit. & l. 6. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi Azevod. à n. 3. Pichard. mandant. ad prax. part. 4. §. 24. per tot. Maran. de ordin. iudicior. part. 6. act. 3. num. 6. ubi quod deserta appellatione, iudex à quo de jure communi ad executionem procedet.

Vers. Secunda conclusio.

35 Causa appellationis ab interlocutoria cum negotio principali accessorie commissa, ita intelligitur, ut si injustè D. de Farin Covar. Encl.

appellatum iudex pronunciet, non valeat ulterius procedere ad principale. Surd. decif. 175. per tot. qui sic Mantuanum Senatium observare testatur. Aug. Barb. collect. ad cap. Causam qua, num. 2. de rescript. Vant. tract. de nullitatib. de nullit. ex defect. jurisdictionis, num. 65. quia subintelligitur sub tacita conditione causa principalis commissa, si rectè fuerit provocatum, prout de jure constituitur, cui Princeps non præsumitur derogasse, nisi ex rescripti contextu id appareat, ut inquit Vantius. Nec in dubio admitrenda avocatio, quæ ut odiosa præsumi non debet. Lancelot. de attentat. cap. 10. num. 40.

Ibi: Tametsi Francus.

Hujus contrariae opinionis fundamenta expendit Surd. d. decif. 175. n. 29.

Vers. Tertia conclusio.

36 Si Princeps causam appellationis ab interlocutoria sic delegaverit, Commisso tibi appellationis causam, & negotium principale licet delegatus perperam provocatum declaret, poterit tamen de principali cognoscere. Discrimen inter hanc & proximam conclusionem in eo versatur, quod Princeps verbo cum, vel &, fuerit usus; hoc enim principaliter atque unit, illud accessorie conjungit, ut per Barbol. tract. de Diction. usufrequent. dicit. 75. & 110. ubi de natura, & differentiis earum satis. Sed videtur non tantum deseri oportere verborum cortici, ac discernimi, ut à juris principiis recedatur. Et quavis Surd. d. decif. 175. hac de re latissime disseruerit, utriusque sententia rationibus exhibitis, hujusce tamen verborum differentia reoordatur. Ad hæc cum hominis dispositio semper juri conformis præsumatur, l. Hæredes mei §. 7. Cum ita, ad Trebellian. Bart. in l. Gallus, §. 1. de liber. & posthum. Menoch. lib. 4. pres. 21. num. 21. quod maxime procedit in Principe, qui omnia jura in serinio pectoris ceuletur habere, cap. 1. de constit. in 6. ejus rescripta secundum Jus exaudiri debent, non ut legis observationem solvant. Glossa verbo fuerat inferenda, in cap. Causam qua, de rescrip. ubi Barbosa in collect. num. 2. & in cap. Ecclesia vestra, de elect. Sic explosa distinctione dictionum, magis placet, delegationem causæ appellationis

nis super articulo, & negotii principalis simul, non tribuere jurisdictionem principali in causa, nisi iuste appellatum pronuncietur. Surd. *decis.* 175. n. 9. & 10. Gravian. *disceptat. cap. 6. a princ.* Erit tamen standum praxi Curiae Pontificis, vel cujusque Principis, si per eam delegationem omni modo causae avocatio, ac principalis commissio indistincte inducatur: consuetudo namque privilegia, & scripturas interpretatur Barbosa in *collect. ad cap. Cum dilectus, n. 7. de consuetud.*

Verf. Quarta conclusio.

37 Coniunctim hic accipio iuxta immediatam tertiam conclusionem, de qua jam quid dicendum, praemisimus. Disiunctim, seu divisim, cum in diversa oratione aut rescripto causa principalis delegatur, quo casu avocatio illius praesumitur, sive male, sive bene fuerit provocatum, ut servatum apud Senatium Mantuae testatur Surd. *a decis.* 175. num. 9. & 10.

Verf. Quinta conclusio.

38 Iudex delegatus ad causam appellationis ab interlocutoria, si recte provocatum decidat, poterit absque novo mandato de negotio principali cognoscere. Surd. *ubi proxime, num. 9.* Barbosa in *collect. ad cap. ex tenore, num. 6. de for. compet. Mich. Grass. tom. 1. commun. opin. lib. 22. num. 64.* Azeved. in l. 7. num. 13. tit. 17. lib. 4. *Recop. Gravian. discept. c. 6. num. 4.* Ex quo argumentum desumitur haud leve adversus praenotata pronuntiare, 35. 36. ut videre est apud Surdum *ubi proxime*, nam si ex sola delegatione causae appellationis ab interlocutoria competat delegato facultas procedendi in principali, si recte fuerit provocatum, quid operabitur expressa commissio principalis causae, nisi retentio concedatur, etsi male appellatum decidatur. At Gratianus ex Felino satisfacit, asserens admonitionem ut operetur, sufficere, maxime cum possit merito dubitari.

Ibi: Nam in ordinario iudice.

39 Iudex ex jurisdictione ordinaria de appellatione ab interlocutoria cognoscens, si bene appellatum pronunciet, causam principalem retinet deciden-

dam, l. 27. tit. 23. p. 3. l. 7. tit. 17. lib. 4. *Recop. & ibi Azeved. num. 12.* Tusch. *lit. A. concl. 371. num. 2.* Paz. *prax. tom. 2. part. 5. cap. univ. num. 19.* Cur. Philip. *part. 5. §. 3. num. 11.*

Verf. Quibus equidem praenotatis.

De huiusmodi praxi agunt laudati *sup. n. 33.* quae adversatur dictis n. 34.

Ibi: Quod si causa appellati mis.

Hoc est contra quintam conclusionem nuper traditam.

Ad Num. 6.

Princeps ad Curiam si causa deferatur per appellationem ab interlocutoria, ad partis supplicationem, potest, & solet precipere, ut omisso provocationis articulo, de negotio principali cognoscatur, modo precatore iurejurando asseveret, quod veretur, quod iustitia sibi per inferiorem non administrabitur. Petr. Barb. in l. 1. *art. 1. n. 24. de iudic. Gravian. sup. d. cap. 6. num. 9. 10.* Aug. Barbosa *collect. ad cap. De Debitus, num. 9. de appellat. & cap. 1. n. 4. cod. tit. in 6. Surd. decis. 175. n. 10.*

Ibi: Quod minime licet iudici inferiori.

Speciale est in supremo Principe, 41 quod immediate praemisimus, ut observant ibi laudati: ac nullus inferior appellationis iudex id agere permittitur, nisi ex illis sit, qui possunt per querelam adiri, ac partium accedat consensus, vel saltem solius appellati. Gravian. *d. cap. 6. ex num. 33.* Tusch. *d. concl. 371. num. 4. cum seqq. Bern. Graev. in pract. Cann. imp. lib. 1. concl. 136. num. 1.* Surd. *decis. 175. num. 11.* Sed cum D. Covarr. hic tenet de acc. *de appellat. quest. 17. limit. 47. memb. 3. num. 9. cum seqq.* Aug. Barbosa in *collect. ad cap. 1. num. 3. de for. compet. in 6.*

Verf. Hinc denique.

De avocationis differentia actum est supra, num. 29. De eius effectibus mox agendum.

Ad Num. 7.

Avocatio causae cum decreto irritanti, 42

ti, sive motu proprio, sive ad supplicationem partis, efficit ut quae postea iudex inferior inficius avocationis in iudicio egerit, ipso iure nullitatis vitio evanescant. Lancellot. *de assent. cap. 10. num. 27.* Tusch. *lit. A. concl. 562. num. 3.* Villalob. *Evat. comm. opin. lit. A. n. 271.* Marefcot. *variar. lib. 2. cap. 38. num. 122.* Gravian. *disceptat. cap. 18. n. 45.* Vivian. *prax. iurisp. tron. lib. 13. cap. 8. num. 170.* & 174. de quo decreto, ejusque effectibus late Aug. Barbosa *tract. de claus. usufrequent. claus. 40. num. 7. cum seqq.* Tusch. *lit. D. concl. 117.* Marefcot. *d. cap. 38. Salg. de Reg. protecl. p. 3. cap. 10. a num. 62.* Decreto irritanti nullus, qui Princeps supremus non existat, uti poterit, ut suos producat effectus. Tusch. *num. 19. & 22.* & alii jam laudati.

Ibi: Quod si is, cujus causa

43 Avocatio ad partis postulationem expedita cum decreto irritanti, non vitiat quod postea actum fuerit, si ea uti noluerit qui imperaverit. Hanc conclusionem (etsi controversia non careat, ut videre licet apud Ant. Gab. *commun. opin. lib. 6. tit. de claus. concl. 3. n. 17.* ubi etiam opposita sententiae cumulat sequaces,) sustinent Card. Tusch. *lit. D. concl. 117. num. 8. 10.* Aug. Barbosa *d. claus. 40. n. 33.* Rebuff. *tract. de nominat. quasi. 14. n. 152.* Lancellot. *sup. cap. 31. num. 93.* Sarmient. *de reddit. Eccles. lib. 1. cap. 2. n. 20.* Ant. Gab. *d. concl. 23. n. 25.* Marefcot. *d. cap. 38. num. 25.* Capuraq. *part. 1. decis. 249. n. 1.* nam decretum illud eandem recipit conditionem tacitam, quae avocatoriae inest, si precatore ipsa uti voluerit. Lancellot. *sup. limit. 30. n. 40.* qua deficiente nihil valet operari. Vivian. *sup. n. 173.* Marefcot. *num. 11.* Praeterea cum decretum sit accessorium dispositioni, cui adhaeret, Tusch. *d. concl. 117. num. 10. 23.* quoties locus non est principali, ipsum nullos effectus producere poterit. Salgad. *de retent. nullat. part. 2. cap. 34. n. 132.* Redom. *de reb. Eccles. non alien. rubric. 21. num. 79. & 80.* Avocatio autem nisi intineatur, iudicis manus non ligat. Lancellot. *sup. cap. 10. num. 33.* & alii communiter inferius laudandi. Igitur nec decretum irritans actus contrarios irritos reddit. Aliud juris est in Beneficiis; nam etsi persona, cui Papa Beneficium confert, non utatur gratia rescripto, manent tamen ligata inferioris manus. Tusch. *lit. D. concl. 115. n. 3.*

Ibi: Quo in loco probare conatus sum.

Ex consensu illius, cujus solium favore nullitas actus introducta, ille viribus subsistit, quamquam hinc adversus legem, vel rescriptum Principis; l. *Non eo minus* 14. *C. de procurat. Salgad. sup. cap. 17. num. 48.* Sarmient. *ubi proxime.* Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 21. in fin.* Aug. Barbosa *collect. ad cap. Ut super. §. Possessiones, num. 7. de reb. Eccles. Surd. de aliment. tit. 8. priv. 56. num. 80. & 81.* Vela *dissertat. 14. n. 34. & 37.* Cancez. *variar. part. 1. cap. 13. & ex n. 86.* Mantie. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 20. n. 61.* Nec nullitas opponi potest in eum, cujus gratia decernitur, alias in eisdem reorqueretur detrimentum, si forte sibi expediat quod vitiose actum est, ut praenotatur per me *variar. lib. 1. cap. 20. num. 17. & lib. 2. cap. 16. n. 64.*

Ibi: Eadem voluntas praesumenda.

Lex cum clausula irritante non ligat, nec actus contrarios nullos efficit, qui praecesserunt antequam sufficienter promulgetur, id est, priusquam praetereat tempus duorum mensium, vel aliud a legillatore praescriptum, quo lapsa, cunctos subditos vel ignorantes tenet, & quoad nullitatem actuum, & quoad poenam. Suarez *de legib. lib. 3. cap. 18. n. 7. & 8.* Molin. *de just. & jur. tract. 5. disp. 70. num. 3.* Tusch. *lit. D. conclus. 117. n. 23.* Greg. Lop. in l. 20. gloss. 1. tit. 1. p. 1. Azeved. in l. 1. n. 7. tit. 1. lib. 2. *Recop. Barbosa collect. ad cap. 2. n. 9. de consuetud.* In rescripto autem speciali a die data decretum irritans operatur. Ratio diversitatis consistit in eo, quod ut accessorium sapit naturam ejus, cui adhaeret, Marefcot. *sup. n. 26. verf. Sed quoniam.* Et sicut lex non obligat ante publicationem, ita nec decretum ligat: quod in rescriptis cessat, quae eam solemnitatem non exigunt pro forma, ut astringant. Tusch. *lit. D. concl. 116. num. 4. & seq. num. 23. & per tot.*

Licet autem post promulgationem legis ignorantes ligentur & quoad poenam, & quoad actus nullitatem, l. 2. tit. 1. lib. 2. *Recop.* illa tamen est remittenda, si de ignorantia insvincibili probabiliter doceatur. Suar. Molin. & Azeved. *ubi proxime*: actuum tamen nullitas non ideo evitabitur, ad quod igno-

rancia illa non proderit. Molin. d. disp. 79. n. 2. Sed si Princeps expressim actus irritaret à die conditæ legis, corruerent facti ante promulgationem. Azer. in d. l. 1. n. 7. & apud nos regulariter lex obligat à publicationis die. l. 6. 8. tit. 17. lib. 5. Recop. nisi certum tempus exprimat. l. 44. tit. 25. lib. 4. Recop. quod ab arbitrio pendet Legislatoris. Suar. lib. 3. cap. 18. num. 8. qui docet, Principi non licere subiectos cogere ad legis observantiam ante tempus, quod ad sufficientem promulgationem necessario desubleatur. tract. de legib. lib. 3. cap. 17. n. 32.

47 Quæri solet, an lex obliget sciens ante tempus per Legislatorem, vel à iure ad promulgationem sufficientem assignatum? Affirmat Greg. Lop. in l. 20. gloss. 1. tit. 1. p. 1. Negat Suar. d. lib. 3. cap. 18. num. 8. quia præsumitur Princeps nolle ante tempus illud subditos astringere, quod æquitate videtur, ut sicut post promulgationem ignari ligantur, sic ante illam scilicet non obligentur. Pro utraque sententia referet plures Barbosa collect. ad cap. 2. num. 9. de constitutionibus.

48 Tanta est vis decreti irritantis, ut discutatur apud Interpretes, num Pontificem, aut Reges ipsos constringat. De quo Marefc. Varin. lib. 2. cap. 38. ex num. 33.

Verf. Secunda conclusio.

49 Avocationis rescriptum cum clausula motus proprii, reddit à die datæ actus per inferiorem etiam illius ignarum irritum. Gratian. discept. cap. 18. n. 45. Villalob. Arar. commun. opin. lib. A. n. 270. Tusch. lit. A. concl. 562. n. 1. estque communis, teste Lancellor. de attent. cap. 10. n. 30. verf. Secundo limita.

Ibi: Sed & falsam esse.

50 Hæc sententia, cui assentitur contra præmissam D. Covar. ex eo etiam fulcitur potest, quod clausula, Motu proprio, nihil valet contra mentem, ac præsumptam Principis voluntatem. Selva de beneficio part. 3. quæst. 11. num. 41. Hier. Gig. de presum. quæst. 9. num. 6. Barbosa cum aliis de claus. usufreq. claus. 79. num. 50. Si enim Princeps vellet eos actus irritos fieri à die datæ, id exprimeretur in rescripto, argumento capitis Inter corporatim, de translat. Episc. l. unie. §. Si unquam ad deficientis, C. de cad. tollend. Ti-

raq. in l. si unquam, verb. Libertis, n. 3. C. de rev. donat. Barbosa in collect. ad idem cap. num. 14. ubi plures. Facit etiam regula legis Quæst. 13. de reb. dab. ut scilicet in dubiis pro actus validitate respondeatur.

Ibi: Cum nullibi in iure teneatur.

Ut videre est apud Barbof. d. claus. 79. ubi cunctos ejusce clausule effectus recensens, hujus non meminit.

Ibi: Jurisdictio etenim semel data.

Jurisdictio quaesita, per revocationem non expirat, & interim gesta sustinentur, modo iudex mandatum superioris ignoret. Greg. Lop. in l. 21. gloss. 1. tit. 4. p. 3. Barbosa collect. ad cap. 2. num. 4. de offic. deleg. Gratian. discept. cap. 8. n. 43. Tusch. lit. B. concl. 324. à princip. Ant. Fab. ration. ad l. si forte, de offic. Præsid. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 30. num. 11. Quod limitat Greg. Lop. sup. si jurisdictio nondum sit radicata, velut si delegatus deceaserit, re integra; nam et si delegatum obitus lateat, tamen per eum facta habentur irrita, de quo consulendus Sanch. d. lib. 3. disp. 22. ex n. 55. ad 59.

Ibi: Collationem Beneficii factam.

Collatio Beneficii, & alii jurisdictio- nis actus viribus consistunt, quos Vicarius exercet ignarus mortis, revocationis, excommunicationis, vel alterius cause extinguentis Prælati, sive suam jurisdictionem. Glossa verb. Ad illum, in cap. Auditis, de procurat. Lancellor. sup. cap. 10. num. 22. Gratian. discept. cap. 18. num. 48. Barbosa de potest. Episc. allegat. 54. n. 152. part. 3. Jacob. Broetz. de Vicar. Episc. lib. 3. quæst. 136. num. 9. Flamin. de resignat. Beneficior. lib. 7. q. 24. num. 33. Sanch. d. disp. 22. n. 59. & disp. 30. num. 11. quo loci probat sustineri acta per Vicarium scientem jurisdictione carere, si communis error exsultat, & apud omnes moris, vel aliud impedimentum penitus ignoretur, ex l. Barbarius, de offic. Prætor.

Verf. Igitur ex prædictis illud superest.

Revocatio jurisdictionis etiam motu proprio

proprio nequaquam facit irritum à iudice postea confectum absque illius notitia, ut ex prænotatis aperte deducitur. Verum si propter crimen à iure aliquis jurisdictione privetur, exinde actus jurisdictionis irriti censentur. Gratian. d. cap. 18. num. 47. quod limitatur occultum sit, propter communem errorem, publicamque utilitatem. Sanch. cum pluribus d. disp. 22. num. 56.

Ad Num. 8.

54 Quæstionis est, num valeant gesta post revocationem mandatum, si procurator mutatum domini voluntatem ignoret? Magisque communiter in affirmativam sententiam ab Interprecibus itum est, ac tener Cujac. in l. Fundi venditor. de acq. possess. exceptis quibusdam casibus lege decisus, ut matrimonio, dominique translatione, que post revocationem, etiam inscio procuratore, non subsistunt: & rursus renunciatio beneficii sustinetur ex Clement. unie. de renunciatio. Hæc plene tradit Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 11. num. 6. Gratian. discept. cap. 18. num. 39. cum seqq. Hinc questum est, an Pontificia decisio de renunciatione agens: observari debeat in præsentatione ad beneficia, ut si procurator præsentet inscius revocationis mandati, collatio teneat? Negative respondit Paulus Castrensis, cui adhaeret Vivian. prax. jurispr. lib. 5. cap. 6. n. 28. assentitur, Christoph. Rossiniac. tract. de Benefic. cap. 24. à princ. qui n. 11. ait, specialiter ita cautum in renunciatione, ne Prælati decipiantur: quæ quidem ratio patet in præsentatione reperitur, ut cum D. Covarruvias adversus Castrensem teneamus validam fore ejusmodi præsentationem, admittit vera opinio prælibata de gestis post revocationem mandati. Quid cum per epistolam, vel nuntium illud jubetur, quod ante executionem retractatur, docet Sanch. d. disp. 11. n. 7. Greg. Lop. in l. 23. gloss. 1. tit. 5. part. 3. Molin. de just. tract. 2. disp. 263. n. 2.

Verf. Tertia conclusio.

55 Avocatio cum clausula, Motu proprio, ligat inferioris manus statim ac ad ejus noticiam quomodocunque pervenerit, nec intimatione opus est. Ab hac conclusione sunt laudati sup. n. 49. & quotquot sententiæ, eâ clausula ignorantur

alstringi, atque expressim Tusch. lit. A. concl. 562. num. 1.

Ex quo, & aliis jam prælibatis apparet, quam differentia in referendis avocatoriis versetur; etenim quoties avocatio ad preces cuiusque forma ordinaria expeditur, iudex inferior etiam illius conscientius iure procedit, quoad sibi præsentetur, Tusch. ubi proxime, n. 3. Lancellor. de attent. cap. 10. n. 33. 34. & infra, num. 58. Sed si adiciatur decretum irritans, etiam ignari iudicis ligantur manus, secundum tradita sup. num. 42. & 43. Præterea cum clausula, Motu proprio, inferiatur, notitia undecunque habita nocet processui postea confecto, ut promper adnotatur numero proximo. An avocatio valeat post causam instructam, docet Lancellor. sup. n. 16. cum seqq. Tusch. lit. A. concl. 561. num. 5. ubi quod non tener, nisi derogetur regula.

Sed quæri poterit opportunè, si forte avocatorium concedatur rescriptum cum clausula, Motu proprio, ad partis supplicationem, cujus mentio in literis fiat, ut contingere solet. Constant. Roger. de legis potent. part. 3. num. 62. Petr. And. Gamban. de auctor. Legat. de liter. lib. 3. n. 63. an tunc sufficiat notitia alium de quaesita, vel intinatio desideretur, ut inferior nulliter ulterius progrediatur? Et cum eisdem Interpretibus respondeatur, non impediri effectus præfata clausula, eo quod preces intervenierint litigantis. Sic, incimato rescripto, acta omnia corrent à die, qua avocatio ad aures iudicantis undecunque pervenit.

Verf. Quarta conclusio.

58 Avocatio cause expressa, vel tacita ad partis supplicationem non impedit inferioris jurisdictionem, nisi illi intinetur rescriptum; ideo quantum aliunde noticiam avocationis habeat, valide interim procedit. Barbosa late collectam ad cap. Auditis, num. 3. de rescript. spoliat. Lancellor. d. cap. 10. n. 33. & limit. 30. num. 40. Villalob. Arar. commun. opinio. lib. A. num. 272. Tusch. d. concl. 562. num. 3. facium prænotata sup. num. 43. At apud Curiam indistinctè observatur, ut quicquid post avocationem inferior egerit, irritum habeatur, ut testatur Lancellor. d. cap. 10. num. 35.

Verf.

Verf. Quinta conclusio.

- 59 Delegatus Principis ad causam, et si agnoscat alii postea commissam non tenetur superferre, sed valide ad ulteriora progreditur, usque dum rescriptum sibi notum fiat. Barbosa cum aliis ubi proxime.
- 60 Similiter Proreges, provinciarum Praefides, & alii Magistratus, quibus iurisdictione ordinaria conceditur etiam sibi constet successorem à Principe electum, suo munere fungi non desinunt usque ad eventum, actualemque possessionem subrogati, ut plene, praemissa disputatione resolvit Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 11. & Politic. lib. 5. cap. 14. qui jura, & DD. refert: quod obiter & D. Covar. attingit sup. hoc cap. num. 7. verf. Secunda conclusio, post mediam.

SUMMARIUM.

- 1 Judices sibi invicem auxilium impartiri tenentur.
- 2 Judex Ecclesiasticus prohibetur procedere ad executionem contra laicos, sed debet auxilium secularis brachii implorare, & num. 11.
- 3 An delegatus, vel exequatur Ecclesiasticus auxilium exigere valeat, & num. 4.
- 5 Utrum Ecclesiasticus priusquam auxilium postulet, uti censuris teneatur.
- 6 Judex laicus non permittitur propria autoritate exequi sententiam in Clericum, sed Ecclesiastico remittit executionem.
- 7 Ecclesiasticus potest compellere censuris iudicem laicum, ut auxilium exhibeat.
- 8 Ecclesiastico denegante auxilium in Clericos, recurritur ad Metropolitanum, ut ipsum compellat.
- 9 Regulariter ut auxilium iudex impariatur, opus est ut sibi de iustificationis sententia constet ex actis.
- 10 Judex laicus censuris affectus ob auxilium denegatum, quo remedio sit usus.
- 12 Laicus captus per iudicem laicum ad requisitionem Ecclesiastici, quo in carcere custodiendus.
- 13 Num valeat consuetudo, ut Ecclesiasticus per se procedat ad executionem in laicos.

- 14 Judex Ecclesiasticus in criminalibus an reos laicos propria autoritate capere valeat, & num. 16.
- 15 Nequit laicum criminis reum, si civiliter tantum agatur, per se capere.
- 17 Caput propria autoritate Clericos sibi subditos.
- 18 Postulat auxilium in Clericos residentes.
- 19 An possit Episcopus armatam familiam habere.
- 20 Laicus Judex per alium monitus requisitoris literis exequi tenetur.
- 21 Contrahens si recipitur in loco contractus, ibi convenitur: quod ampliat, num. 28.
- 22 Judex contractus loci quid decernere valeat in debitorem absentem, & num. 25.
- 23 De primo, & secundo decreto, ac de eius effectibus remissive.
- 24 Intellectus ad caput Romana, §. Contrahentes, de for. comp. remissive.
- 26 Regulariter debitor ex contractu non remittitur ad locum iudicii.
- 27 Remittitur administrator ad locum administrationis, ut rationes reddat.
- 29 In loco destinata solutionis forum sortitur promissor.
- 30 Declaratur hoc, & num. 31.
- 33 Renuncians fori privilegio uti non potest privilegio ejus, quod jure communi sibi competit.
- 34 Clericus nequit, nisi de licentia Episcopi, suo foro expresse renunciare.
- 35 Potest tacite contrahens in diacepsi non sua.
- 36 Juram. comparare in loco contractus, aut solutionis, etiam absens poterit ibi conveniri.
- 37 Secus cum absque juramento id promissit in loco contractus.
- 38 Utrum promittens comparare in loco solutionis, ibi absens jure conveniatur.
- 39 Quid si spondeat certo die, & loco solvere.
- 40 Qui promissit alio loco solvere, an sortiantur forum etiam ubi contraxit, & num. 41.
- 42 Judex in civilibus utram possit citare reum in territorio alieno.
- 44 In criminalibus an valeat capere delinquentem.
- 45 Executio petita in absentem per literas requisitorias ad iudicem loci, ubi reus existit, sortitur effectum.
- 46 Judex an possit exequi sententiam ab

ab alio latam absque literis requisitoris.

- 47 Judex ut exequatur literas requisitorias, per superiorem compellitur.
- 48 Debitor ex usu forensi non remittitur, sed contra eum ut absentem procedatur.
- 49 Expenditur lex 1. de eo quod cert. loc. ad tradita sup. num. 39.

CAPUT X.

Accidit frequenter, ut Judex, sive Ecclesiasticus, sive secularis, jure, vel injuria impediatur executioni mandare quod iusto decernit, sicut ex mox tradendis apparebit: quapropter publice interest; tum ne delicta impunita perstant, tum ut jus suum unicuique tribuatur, quod Magistratus vel diverſi fori ad rectam iustitiam administrationem immo inter se foveantur auxilio, ad quod tenentur quoties fuerit legitime postulatum. Bobad. *post. lib. 2. cap. 17. n. 186.* Azeved. *in d. l. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. Paz. prax. tom. 2. proam. n. 1.* Barb. *colloc. cap. Dillecto. n. 10. de sent. excom. in 6.*

Ad Num. 1.

- 1 Judex Ecclesiasticus, qui jure sententiam fert in laicum, nequit in ejus persona, aut bonis executionem facere, sed debet ad facultatem recurrere potentem, cui damnatus subicitur: alioqui acriter plectitur, *ex l. 1. §. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. Menoch. de arbit. cas. 452. num. 4. Azeved. in d. l. 1. tit. 1. lib. 4. Card. Tufch. li. 8. concl. 152. n. 1. Parlad. quod. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 2. n. 2. Paz. sup. tom. 2. pralud. 2. n. 54. Pichard. manduc. ad prax. part. 2. precept. 4. n. 39. Gratian. disceptat. cap. 66. n. 8. Garcia de Nobilit. gloss. 9. n. 53. verf. Sexta conclusio. Redin. de Majest. Prime. verb. Non armis solum decorantur, part. 2. n. 141. Franc. Leo Theſaur. fori Eccles. p. 1. c. 1. n. 16. Farin. prax. q. 97. ex n. 8. part. 3. Aug. Barbosa in collect. ad cap. 1. n. 7. de offic. Ordinar. Bobad. sup. n. 107. Avil. in cap. 2. Prator. verb. Jantarum. n. 10. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 37. n. 8. Didac. Per. in l. 4. tit. 1. lib. 3. Ordin. D. Frasio de Reg. patronat. Indiar. cap. 36. num. 17. & alii infra, num. 11. Ecclesiasticus etiam in Clericos non obsequentes Brachio seculari juvatur, *l. 59. in fin. tit. 6. p. 1. Mart. de Fano tract. de auxil. n. 2. & alii ex jam laudatis; sed diversimode ut videre licet infra, n. 9. & 18.*
Ibi: *Hac vero Archiepiscopi opinio.**
- 3 Etiam iudici delegato licet ejusmodi D. de Farin Covar. Enucl.

auxilium invocare, etiam in literis id non permittatur expressum. Navar. *in cap. Cum contingat, remed. 1. à n. 1. de rescript. Tufch. sup. num. 6. Azeved. in d. l. 1. §. Recop. num. 3. Farinac. sup. num. 86. Redin. num. 159. Villalob. Arar. commun. opin. lit. 1. num. 162. Aviles in cap. 20. Prator. verb. Usurpan. num. 27. Bern. Grav. ad Pract. Camer. Imper. lib. 1. concl. 115. Bobad. num. 179. Mart. de jurisdict. part. 1. cap. 50. num. 25. Gratian. num. 7. Ludov. Rodolphin. tract. de Brach. secul. num. 30. Menoch. de retin. possess. remed. 3. num. 360. Exequitor itidem auxilium valet implorare. Azev. ubi prox. Navar. *in d. cap. Cum contingat, remed. 2.* qui etiam delegatus, omisso recurſu ad Ordinarium Ecclesiasticum, ad Magistratum secularem pro auxilio poterit confugere, etiam aliquibus placeat, prius Ecclesiasticum auxilium implorandum. Bobad. ubi prox.*

Rufus delegatus si familiam habeat armatam, tenetur auxilium impartiri. Mandos. *ad reg. 14. Cancell. q. 1. in fine. Gratian. n. 9.* qui alios refert. At delegatum non valere Brachium Regum postulare, nisi in rescripto ea tribuatur facultas, tuetur enixe Mart. de Fan. *de auxil. implor. à n. 3.* & sic in praxi apud Curiam servari refert Gratian. ubi nuper.

Ut Ecclesiasticus exigere queat auxilium, procedere debent censuras, quibus contemptis, ad subsidium Brachii secularis devenitur, ut sentiunt Parlad. Avil. Pichard. ubi proxime, Paz. num. 18. Mart. de Fan. num. 2. Redin. num. 142. Franc. Molin. de Brach. secul. Ecclesiast. *prax. cap. 3. num. 28.* & alii communiter, quos congerit Barbosa *in cap. Ut officium, num. 8. de haretic.* At quod praetermissio excommunicationis remedio, posse per Ecclesiasticum auxilium postulari, tenent Bobad. *sup. n. 169.* de praxi testatus, Salcedi. *ad Bern. Dicit. prax. cap. 164. n. 5. edition. novissima.* Segura Daval. *Diretor. Judic. Eccles. part. 2. cap. 13. num. 34. Tufch. li. 1. concl. 125. num. 5.* qui praemittit n. 4. post decretum Trid. *sess. 25. de reform. cap. 3.* non utendam censuris, nisi in ultimum subsidium, etiam prius Brachii secularis auxilio implorato.

Verf. Eadem ratione iudex.

Similiter Judex Ecclesiasticus adiri poterit, ut exequatur sententiam à laico Magistratu in Clericum prolatam, aut legis, vel statuti poenam extorqueat: quam executionem iudex secularis expedire vetatur

vetatur. Salgad. de Reg. procl. p. 1. cap. 6. n. 34. Barb. collect. ad cap. quoniam. n. 6. de offic. ordin. Azeved. in l. 5. n. 10. tit. 1. & in l. 1. n. 5. tit. 3. lib. 1. Recop. Mart. de Fan. sup. ex n. 7. Avil. in cap. 20. Prator. verb. Usurpan. n. 21. 22. Villal. sup. n. 165. Bobad. d. cap. 17. n. 130. tom. 2. proæm. n. 4.

Ibi: Qua in re illud discrimen.

Judex Ecclesiasticus laicam non exhibentem auxilium rite, ac recte implo- ratam censuris ad id compellere valet. Salgad. num. 35. Didac. Per. in l. 4. tit. 1. lib. 3. ordin. Farinac. prax. part. 3. q. 97. n. 81. Diana resol. moral. part. 1. tract. 2. resol. 120. Avil. sup. num. 21. Villalob. n. 165. Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 10. num. 13. vers. octavo. Barbosa in collect. ad cap. 2. num. 8. de maledic. Paz num. 5. Rodolphin. sup. num. 45. Bobad. d. lib. 2. cap. 17. n. 80. & 182. Mart. part. 1. cap. 52. num. 1. Cur. Philip. part. 2. §. 12. num. 14. Cancr. variar. part. 3. cap. 19. n. 17. Non semper idem judex, qui auxilium expostulat, excommunicationis penam neganti Magistratui valet irrogare; nam si illud peccat delegatus, vel ordinarius carens jurisdictione in excom- municandum, opus erit ut recurrat ad ejus proprium Episcopum, seu judicem dioecesanum, ut ipsum constri- gat. Aviles n. 13. Bobad. n. 182.

Judex vero laicus non potest per se Ecclesiasticum cogere, ut auxilium præ- stet, sed oportet, appellatione interce- dente ad Metropolitanum, ut compellat, recurrere. Salgad. Bobad. Villalob. Avil. ubi proxime, Paz num. 5. Azeved. in l. 15. n. 10. tit. 1. lib. 4. Recop. Prenota- tum discrimen inter Judicem Eccle- siasticum, ac secularem, cui auxilium denegatur, observare Avil. n. 22. Paz ibidem. Curia Philip. part. 3. §. 11. num. 9. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 40. quem vide.

Regulariter ad exhibendum auxi- lium desideratur, ut judici exhibituro constet de sententia, aut mandati jus- tificatione per acta. Fallit in crimine herefeseos, & aliis mere spiritualibus causis, de quibus laicus judex cognoscere prohibetur. Tusch. lit. B. concl. 125. ex num. 14. Parlad. d. part. 2. §. 2. n. 4. & 6. Pichard. manud. ad prax. p. 2. præcept. 4. num. 40. & 41. Didac. Per. in d. l. 4. Or- din. Bobad. sup. num. 171. cum seqq. Cur. Philip. ubi proxime, Paz n. 6. Azeved. in d. l. 15. Recop. ex n. 4. Avil. in cap. 2. Prator. n. 11. & cap. 20. n. 20. & alii apud

me in addit. variar. lib. 1. cap. 1. num. 43. & 44. Quid liceat inquirere judici laico cum reus traditur in causa herefeseos, tradidit Bobad. num. 172. Sed si detre- det exequi absque legitima ratione, ar- bitrariè punietur, quod generaliter docuit Menoch. de arbitrar. casu 452. n. 3. quod in usu non fore nisi in causa herefeseos, advertit Bobad. n. 80. & 81.

Quoties laicus judex propter auxi- lium non impartitum ab Ordinario Ecclesiastico censuris coërcetur, Cancel- lariam per viam violentie debet adire, observans que moment Azeved. in d. l. 15. n. 11. & Bobad. sup. n. 182. Cancr. d. cap. 19. n. 15.

Ad Num. 2.

Judex Ecclesiasticus, etiam si jure in laicos procedere aliquando permittatur, nunquam tamen ad executionem in persona, vel bonis valet accedere, sed auxilium secularis competentis tenetur exigere, Azeved. late cum aliis in l. 14. ex num. 2. tit. 1. lib. 4. Recop. Franc. Marc. de res. 448. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 17. n. 167. Mich. Grass. commun. opin. cap. 8. n. 8. Didac. Per. in l. 4. tit. 1. lib. 3. ordin. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 17. n. 15. Cur. Philip. part. 3. §. 11. n. 9. Bellug. Specul. prime. in l. 12. §. Quædam. n. 97. Gut- tier. Practic. lib. 1. q. 45. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 37. num. 8. Parlad. quæst. quotid. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 2. num. 11. Aviles in cap. Prator. n. 12. & cap. 20. n. 15. cum seqq. Paz Prax. tom. 2. pr. d. 2. num. 54. Contra- rium fusc nititur probare Mart. de ju- risdict. part. 2. cap. 29. per tot. Excipitur reus herefeseos, cujus personam, & bona Ecclesiasticus capit judex propria fami- lia, & autoritate, Bobad. n. 171. Aze- ved. n. 13. Villadieg. de herefeseos quæst. 11. num. 3. Vide sup. n. 2.

Ibi: In carcerem proprium mittere.

De quo Bobad. d. cap. 17. n. 187. ubi disputat, num laicus, si per suam judi- cem capiantur, ad requisitionem Eccle- siastici licet detinendus in carcere ejus, qui auxilium exhibuit, aut qui postu- lavit? Et licet pro Ecclesiastica juris- dictione stet communis, tamen ipse Bobadilla nihil decidit, sed relinquere cogitandum.

Verf. Primum ubi consuetudine.

Legitima consuetudine vigente, poterit Judex Ecclesiasticus, quoties de laicorum causis cognoscit, eos propria autoritate

authoritate in carcerem detrudere, & bona in executionem capere. Est ta- men de hac resolutione ingens apud nostrates controversia, attentâ dispo- sitione Juris Regii in l. 14. & 15. tit. 1. lib. 4. Recop. Confulas Azeved. in ead. l. 14. & n. 7. Bobad. n. 170. & 177. Paz d. pralud. 2. n. 55. Avil. in cap. 2. Prator. verb. Jantaray. ex n. 11. Cur. Philip. ubi proxime, qui alios referunt: ex quibus Bobad. resolvit, sustinendam hujusmodi consuetudinem, ubi post leges Regias fuerit legitime præscripta, ut de Dice- celi Salmanticensi Paz, ac de Placencia Azeved. testatur. Verum hand paucis videtur, id de jure Ecclesiasticis Judi- cibus competere, ex Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. Card. Tusch. lit. B. concl. 125. ex n. 4. Aug. Barbosa in remis- sion. ad Concil. eo cap. num. 28. qui plures recenset.

Verf. Secundò, quoties Judex.

De jure cum Ecclesiasticus judex in criminali causa contra laicos procedit, eos in vincula autoritate propria con- jicere non prohibetur. Ita sententiæ lau- dari à Barbosa ubi proxime, ac ipse in cap. Attendendum, 17. quæst. 4. & in cap. Contra idolorum, 26. q. 5. Paz sup. n. 56. Azeved. num. 11. Contra tenet Bobadill. num. 170. excepto herefeseos crimine, illi- que jungendi relati supra, num. 11. dum indistinctè eam facultatem Judicibus Ecclesiasticis denegant, qua in re con- suetudini stare oportebit, argumento legis si de interpretatione 37. de legib. Sic Judices Ecclesiastici, & Interpretes, quod de herefeseos dictum est supra, n. 11. in fine, ad similia scelera extendunt in praxi, Azeved. ubi proxime, Bobadill. num. 173.

Verf. Tertio, illud erit.

Judex Ecclesiasticus in causis civili- bus, & criminalibus civiliter ageratis, nequit in laicos exequi sententiam, quam jurisdicè tulit, nisi implo- rato laice jurisdictionis auxilio, l. 4. tit. 1. lib. 4. Ordin. l. 14. & 15. tit. 1. lib. 4. Recop. tenent recentis sup. num. 11. quicquid alii sentiant, quorum memini n. 13. in fin. qui à Barbosa adducuntur.

Sed non facile investigari potest ratio discriminis inter causas civiles, ac criminales, quoad rem, de qua agitur; nam que committitur traditur, scilicet

D. de Farin Covar. Enucl.

Episcopis non esse territorium, arguè militat in utroque causatum genere; cumque præfata constitutiones non distinxerint, nec nobis distinguere li- cebit, l. De pretio 10. de public. in rem alt. cum aliis, que cumulat Barbosa axiom. 136. n. 4. Nec urget decisio Con- cil. in d. cap. 3. ubi promiscuè tribuitur Judicibus Ecclesiasticis facultas capien- di reos clericos, & laicos; sed per suos, vel alienos ministros. Sic singula sin- gulis reddi debent, videlicet ut Eccle- siasticos reos carceri subjiciant propria autoritate, seculares vero per auxi- lium Brachii secularis, prout de jure magis receptum est. Ex quibus dicen- dum, id servari oportere, quod praxis ubilibet introduxerit.

Verf. Quareò, non est pratormit- tendum.

Judex Ecclesiasticus ad capturam Clerici sibi subjecti nullo eger secularis Magistratus auxilio, l. 59. in fin. tit. 6. part. 1. Aug. Barbosa in collect. ad cap. Cum Episcopus, num. 9. 10. de offic. Ordin. in 6. Azeved. in d. l. 14. Recop. n. 5. Avil. d. cap. 20. Prator. n. 14. Bobad. sup. n. 167. Jul. Clar. d. q. 37. num. 8. in fin. Pr. 2. com. 2. part. 5. cap. ult. num. 4. ubi quid obser- vandum antequam ad Clerici capturam perveniat. Cardin. Tusch. lit. C. concl. 86. Cur. Philip. part. 3. §. 11. num. 9. Clericus tamen ob res alienum, nisi ex delicto perveniat, nec carceri, nec ex- communicationi subjicitur, ut obser- vavi addit. variar. lib. 1. cap. 1. n. 64. & quibus Clericis id competat privile- gium, n. 66. Episcopus in clericos prop- riæ Diocesis ideo & ad capturam pro- cedit, & carcerem habere debet, quia in illos merum obtinet Imperium. Bar- bosa de potest. Episcop. allegat 107. n. 20. Mart. de jurisd. part. 2. cap. 29. n. 7.

Ibi: Nisi eo casu, quo ejus potestas.

Judex Ecclesiasticus solet auxilium invocare contra clericos subditos ad cap- turam personæ, vel bonorum, cum scilicet veretur, aut experitur resisten- tiam; quod laicus judex teneat mi- nistrare, l. 59. in fin. tit. 6. p. 1. Nec opus erit, ut huic exhibeatur processus cau- sæ, ut de justificatione sibi liqueat, ut traditur sup. n. 9. nam illud verum est, cum auxilium postulatur per judi- cem,

N. 2. cem,

cem, qui propria autoritate exequi sententiam non valet. Aliud juris est, si solum ex defectu armate familiae, iudex aliena javamen petierit, sicut in presenti contingit, cum imparitor nullam jurisdictionem exerceat, sed duntaxat satellites accomodat. Bobadill. lib. 2. cap. 17. num. 177. Paz sup. tom. 2. proam. num. 9. & 10. Quod limitatur si notorie de iniquitate iudicis postulantis auxilium constet, cui cooperari non licet. Gloss. verb. *Est sciens*, versus finem. in cap. Pastoralis, §. Quia vero, de offic. iudic. delegat.

Ibi: *Etiam si aliqui soleat disputari.*

19 Ambigua admodum questionis est, an Episcopis liceat armatum familiam habere, de qua Mart. d. cap. 29. a num. 7. Barbosa pro utraque sententia plures concegit, d. alleg. 107. n. 1. & seq.

Verf. Sed apud iudices.

20 Inter Magistratus ac Iudices seculares usus est litterarum, quas requisitorias vocant, quibus amovere debet requisitus, ut executionem, vel decretum requirentis exequatur. l. *Properandum* 12. §. *Sin autem reas*, C. de iudic. Ant. Gom. *variar. lib. 3. cap. 9. n. 4.* Paz tom. 1. part. 5. cap. 2. num. 6. Pichard. *manduct. ad prax. part. 2. precept. 4. num. 30. & 31.* Carleval. *de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 26.* Barbosa *collect. ad cap. Postulasti*, n. 10. *de for. compet. Jul. Clar. sup. 996. n. 9.* Cur. Philip. *part. 2. §. 12. n. 2.* Parlador. *diss. cap. fin. part. 2. §. 1. num. 7.* Bobad. *lib. 2. cap. 13. n. 69.* ubi quod plebitur iudex si non exequatur. Paz num. 10. & 11. & de aliis remediis, quibus uti licet, Carleval. *ex n. 38.*

Ad Num. 3.

21 In loco contractus forum sortiri contrahentem, nemini dubium est, at ibi nisi adfit conventi non poterit. Tusch. *lit. F. concl. 438. n. 1.* Tondur. *de pre-vent. iudic. part. 1. cap. 10. n. 80.* Pichard. n. 3. Paz n. 7. Barbosa *collect. ad cap. Romana*, n. 13. *de for. compet. & ad cap. fin. n. 7. eod. tit. in 6.* Amat. *variar. part. 1. resol. 33. n. 8.* Carleval. *num. 160. & 218.* Greg. Lop. *in l. 32. gloss. 10. tit. 2. part. 3.* & probant lex 8. *tit. 9. part. 1. lex Hares absens*, §. *Proinde*, de iudic. ubi latissi-

mè Petr. Barbosa. Iudex tamen ejus loci procedere non prohibetur, etiam absente reo, si aliqua ejus bona reperiantur ibidem Tusch. & Amat. *ubi proxime*, Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de solution. resol. 26. n. 27.* Cyriac. *controvers. cap. 318. num. 21.* Tondur. *sup. cap. 18. n. 12.* Carleval. *n. 220.*

Ad Num. 4.

Licet iudex loci contractus nequeat in absentem reum procedere, ut invitatus trahatur ad iudicium, non tamen prohibetur missionem bonorum ejus decernere ibi, vel in aliena jurisdictione constitutorum, nisi responsurus compareat de quo omnino videndus Carleval. *d. disp. 2. a n. 220.* Petr. Barbosa *in d. l. Hares absens*, §. 1. n. 8. cum seqq. norant DD. in cap. Romana, §. *Contrahentes*, de for. compet. quos refert Aug. Barbosa *in collect. ibi. n. 1. & 12.* Tusch. *lit. F. concl. 438. num. 14.* Trentacinq. *ubi proxime*. Hinc inferendum, quod si reo nullibi bona existant, & ipse absit à loco contractus, iudici illius nulla competit jurisdictione, Carleval. *num. 228.* At si iudex, ubi extant bona, exequi detrectet requisitorias litteras ad citationem rei, poterit qui jurisdictioni præest in loco contractus procedere tanquam in absentem, & bonaque distrahere, aut creditoribus in solutum dare. Tusch. *ubi proxime*, Carleval. *n. 41.* *vers. Tertio Bartolus*, vel mittere proprium nuntium, ut reum citer in alieno territorio, Carleval. *n. 41.* Sed prius reprobatur Petr. Barb. *in l. Hares absens*, §. 1. n. 35. *de iudic.*

De primo, ac secundo decreto, eorumque expeditione, ac effectibus, fise Tusch. *lit. D. concl. 111. cum seqq.* & *lit. At. à concl. 283.* Paz *par. tom. 2. cap. unic. ex num. 17.* Guid. Papa *tract. de prim. & sec. decr. Jacob. Belvis. & Guid. de Suzar. eod. tractat.* Pichard. *in §. Summa, cap. 3. & 4. Instit. de interdicit.*

Pro intellectu capituli Romanae, §. *Contrahentes*, ultra ejus Interpretes, quos laudat Aug. Barbosa *in collect. n. 1.* legendi Carleval. *de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 220. cum seqq.* Petr. Barbosa *in d. l. Hares absens*, §. 1. Villalob. *variar. commun. opinion. lit. D. n. 68.* Gail. *Practicar. lib. 1. observat. 56.*

Ibi:

Ibi: *Idemque erit quoad secundum decretum.*

25 Index loci contractus nullo modo valet mittere creditorem in possessionem bonorum debitoris ex secundo decreto, sive citatus non compareat, sive latet, ne citetur. Carleval. *n. 221.* Petr. Barbosa *n. 18. & 104.* Gail. *n. 4. cum seqq.* Villalob. *sup.* Ex quibus asserendum, quod iudex loci contractus, absente debitorè nihil agere potest, nisi possessionem dare ex primo decreto bonorum, que sunt in propria, vel aliena jurisdictione ad debitorem attinentia, juxta distinctionem casuum, quam constituit Carleval. *n. 220.* & explicat *num. seqq.*

Verf. Tertio subinfertur.

26 In contractibus regulariter non est locus remissioni debitoris ad eum locum ubi contraxit, sive bona ibi habuerit, sive non, Carleval. *n. 218.* Petr. Barbosa *num. 118.* Morla *Empor. Jur. part. 1. tit. 2. q. 20. n. 16. vers. Sed nihilominus.* Greg. Lop. *in l. 32. gloss. 10. vers. Quarto limitis, tit. 2. p. 3.* Parlad. *sup. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. n. 2. in fin.* Avil. *in cap. 27. Prator. n. 16.* Amat. *d. resol. 33. n. 15.* Villalob. *ubi proxime*. Peregrin. *de fideicom. art. 53. n. 7.* Gutier. *de juram. confirmat. part. 3. cap. 16. n. 1.* Tusch. *lit. R. concl. 152. n. 36.* Paz. *tom. 1. part. 5. cap. 2. n. 8.* Ant. Baveria *tract. de virtut. juram. n. 56.* Petr. Antibol. *tract. de munerib. n. 15.* Quid de jure Regio *ex l. 1. tit. 16. lib. 8. Recop.* docent precitati nostrates, & Avenadasi. *de exequend. mand. part. 2. cap. 7. n. 9.* Montalv. *in l. 1. tit. 17. lib. 8. Ordin.* Carleval. *n. 233.* ubi late.

Verf. Quarto illud præmissi.

27 Quamquam in civilibus remissio non fiat, Cardin. Tusch. *d. concl. 152. in fin.* Antibol. *ubi proxime*; ille tamen qui bona Reipublicæ, vel privati administravit, cogitur, ut rationes reddat, in loco administrationis comparere, Greg. Lop. *in d. l. 32. gloss. ult.* Aug. Barbosa *in collect. ad l. 1. c. ubi de ratiocin. Avil. d. cap. 27. verbo Entraguén*, n. 22. *de aliment. tit. 1. q. 27. n. 9.* Oñald. *ad Do-nell. lib. 16. cap. 15. lit. K.* Escob. *de ratiocin. cap. 7. n. 6.* Morla *d. q. 20. n. 18. vers. Sunt tamen*, Carleval. *sup. disp. 2. n. 168.* Petr. Barbosa *in d. §. 1. n. 72.* Vide que

observat Surdus de administratore, qui paratus ad ratiocinia, in loco administrationis non admittitur, an redire illic teneatur, atque cuius expensis Utrum privilegiatus ex l. *n. 5. quand. Imperat.* possit compelli administratorem, ut in Curia rationes reddat, tradit Escobar *sup. d. cap. 7. ex n. 56.* & præmissi *sup. cap. 6. n. 13.*

Ad Num. 5.

Qui jurisdictioni loci contractus se expressim submisit, proprio foro renuncians, ibi etiam abens convenitur, & ad iudicium ibi competentem est remittendus. Tusch. *lit. F. concl. 442. num. 9. & 11.* Avil. *ubi proxime*, n. 19. Morl. *n. 18. vers. Secundus casus*, Pichard. *Manud. ad prax. part. 2. precept. 4. n. 3.* Villalob. *ubi sup. lit. D. n. 68.* Parlad. *quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. n. 8.* Amat. *variar. resol. 33. n. 14.* Gutier. *de juram. confirmat. part. 3. cap. 16. n. 4.* Orosc. *in l. 1. n. 6. ff. si quis in que vocat.* Berni. Diaz *reg. 642.* Cepoll. *caus. 70.* Carleval. *sup. n. 125.* Petr. Barbosa *in l. 1. art. 3. n. 224. de iudic. & in l. Hares absens*, §. 1. n. 43. *eod. tit. & num. 46.* remissionem non admittit.

Verf. Sexto subdeducitur.

Quoties contrahens alium locum assignat ad solutionem, in eo forum sortitur perinde ac si ibi contraheret, l. 3. *tit. 2. part. 3.* ubi Greg. Lop. *gloss. 11.* Tusch. *lit. F. concl. 442. n. 1.* Cujac. *in cap. Significasti*, de for. compet. Aug. Barbosa *in collectan. n. 8.* ad cap. *Dilecti*, eod. tit. Amat. *variar. resol. 33. n. 6.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de solution. resol. 26. n. 5.* Carleval. *n. 248.* Petr. Barbosa *in d. l. Hares absens*, §. *Proinde*, n. 58. adde legat. 20. *vers. Orosi mandamus que en quanto*, tit. 21. *lib. 4. Recop. l. 8. tit. 9. p. 1.* Tunc quidem in loco contractus forum non sortitur, si in ipso actu contrahendi promittatur alibi solvere: secus cum ex intervallo, quo casu forum addicitur. Petr. Barbosa *n. 50.* Tusch. *lit. F. concl. 438. n. 17. & 18.* Trentacinq. *num. 5.* & 9. Carleval. *num. 260.* legendus *ex n. 248.*

Sed in huiusmodi foro non aliter poterit promissor conveniri, nisi in loco destinatae solutionis adfuerit. Tusch. *concl. 442. n. 1.* Trentacinq. *n. 11.* Amat. *n. 7.* Carleval. *n. 261.* Petr. Barbosa *in d. l. Hares absens*

N 3

absens, §. 1. *num.* 40. Quod limitatur si contrahens proprio foro renunciet, quia etiam absens convenitur ubi spondit solvere. Tusch, *num.* 2. Guttier, *de juram. confirmat. part.* 3. *cap.* 16. *num.* 3. Alciat, *de presump. reg.* 3. *pres.* 36. *n.* 12. Menoch, *cod. tract. lib.* 6. *pres.* 6. *n.* 7. Villalob, *Ætat. commun. opinion. lit.* D. *n.* 68. Paz *prax. tom.* 3. *part.* 5. *cap.* 2. *n.* 8. Carleval, *num.* 1251.

31 Observat Petr. Barbosa in *d. l. Hæres absens*, §. 1. *n.* 45. quod ut contrahens possit inveniri in loco contractus, aut destinare solutionis, sufficit fori proprii renunciatio absque submissione aliqua; nam absens comparere cogetur. Quid si ad eadem loca accedat, non ultrò, sed ex causa necessaria. Idem docet in eadem lege, §. *Proinde*, à *num.* 41. resolvens ibi convenum declinatoria non juvari.

Ibi: *In his enim Castellæ regnis.*

32 Hæc pragmatica in novissima legum regni editione est lex 20. *tit.* 11. *lib.* 4. *Recopil.* de qua Paz *d. cap.* 2. *ex num.* 12. Cur. Philip. *part.* 1. §. 12. à *num.* 9. Carleval, *n.* 1054. Parlad. Villalob. Pichard. Morl. *ubi sup.*

Verf. *Septimò*, ut *semel.*

33 Quamquam renunciatio privilegii suis, non censetur renunciare quod iure communi sibi competit, Bald. in *l. Generaliter*, §. *Hic*, C. *de secund. nupt.* Sebast. Monticul, *tract. de invent. prefat.* *num.* 119. Petr. Barbosa cum aliis in *d. l. Hæres absens*, in *prin.* *num.* 91 Attamen quoties contrahens renunciat fori privilegio, intelligitur renunciale quod & de iure communi sortitur. Menoch, *de presump. lib.* 6. *pres.* 6. *num.* 7. Alciat, in *sim. tract. reg.* 3. *pres.* 36. *n.* 12. Etenim cum ea sit contrahentium mens, ut promissor nulla profus fori exceptione juvetur, parum interest ut quibuslibet verbis exprimat, que sensui, ac intentioni deservire debent, *cap. Humanae*, 22. *q.* 5. & dixi in *addit. variar. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 24.

Verf. *Offavò*, ab eadem radice.

34 Clericus absque Episcopi sui licentia nequit expressim suo foro renunciare, se aliene jurisdictioni Ecclesiasticæ subiciens, Tusch, *lit.* C. *concl.* 387. *num.* 3.

Cujac, in *cap. significasti*, de *for. compet.* ubi Aug. Barbosa in *collec. num.* 7 qui rationem inquiri, Tondut, *de prevent. judic. part.* 2. *cap.* 35. *n.* 33. Avil. in *cap.* 27. *Prator. verb. Entreguen*, *n.* 21. Petr. Barbosa in *l. 1. art.* 3. *num.* 132. & in *l. Hæres absens*, §. 1. *num.* 59. *de judic.* Carlev, *d. disp.* 2. *num.* 1075. Villalob, *Ætat. comm. opinion. lit.* D. *num.* 68. Capyc, *decis.* 9. *num.* 13. Quod limitatur in clerico nec Ordines, nec Beneficium habente ab Episcopo diocesis ubi residet, qui poterit alterius Prælati jurisdictioni se submittere, Tusch, *sup.* *num.* 6.

Verf. *Nonò*, ex proxime traditù.

35 Clericus contrahens absque sui Episcopi assensu, si promittat extra diocesim propriam solvere, forum sortitur in loco destinata solutionis, Idemque est de loco ubi contraxit, *l. 8. tit.* 9. *p.* 1. Petr. Barbosa in *l. 1. art.* 3. *n.* 222. & in *l. Hæres absens*, §. 1. *num.* 60. *de judic.* Villalob, *ubi proxime*, Tusch, *lit.* F. *concl.* 442. *n.* 7. Carleval, *num.* 1083. & *num.* 1087. quid de clerico in minoribus. Imò si clericus renunciet proprio foro, ibi etiam absens conveniri potest, Petr. Barbosa *n.* 224.

Ad *Num.* 6.

36 Promittens, præfatio juramento, se in loco contractus, vel destinata solutionis comparere, ibi etiam absens ad iudicium trahi iure poterit, Tusch, *lit.* F. *concl.* 442. *num.* 4. Avil. *ubi super*, *n.* 19. Seraphin, *de privil. juram. privil.* 105. *n.* 3. Villalob, *ubi proxime*, Guttier, *de jur. confirm. part.* 3. *cap.* 16. *num.* 6. Morla *Empor. Jur. part.* 1. *tit.* 2. *quæst.* 20. *n.* 18. *verf. Quartus casus*, Bern. Diaz *reg.* 642. *lim.* 2. Carlev, *de judic. lib.* 1. *disp.* 2. *num.* 271. licet dubius, Ant. *Bavariae de virtut. juram.* *num.* 56.

Verf. *Undecimò* ex *ib.*

37 Quavis promittat aliquis, se in loco contractus, ut respondeat, compariturum: modo juramentum, aut renunciatio fori non interveniat, nequit ibi conveniri, nisi præfens, Tusch, *lit.* F. *concl.* 442. *n.* 11. Petr. Barbosa in *d. l. Hæres absens*, §. 1. *num.* 51. & *num.* 53. quod in Lusitania aliter ex Constitutione Regia servatur, Carleval, *num.* 1250.

Verf.

Verf. *Daodecimò*, ubi quis.

38 Ubi quis se astrinxit ad solvendum certo loco, ibique sui copiam facere, absens iure ad iudicium vocari permittitur, ac erit remittendus, Guttier, *de juram. confirmat. part.* 3. *cap.* 16. *n.* 3. Bern. Diaz *sup. limit.* 3. Montalv. in *l. 1. tit.* 17. *lib.* 8. *ordin.* Molin. *de Brach. secular.* *lib.* 2. *cap.* 31. Avil. in *cap.* 27. *Prator. verb. Entreguen*, *num.* 18. Morl. *ubi proxime, vers. Tertius casus*, omittis pluribus, quos refert Carleval, *n.* 266. ipse tamen contra tenet *num.* 268. ac mihi quidem absconditur ratio discriminis inter hanc, & immediatam conclusionem; cur enim aliud iuris in loco contractus, & aliud in loco destinata solutionis, cum utrumque forum à pari procedat, ut reus, nisi adit, conveniri nequeat, sicut jam præmissum relinquitur. Vide in capitulis calce.

Verf. *Decimotertio* idem erit.

39 Qui promittit quantitatem, vel rem certo loco & tempore, veluti mundinarum præfate, ibi in ius vocabitur, & absens adducitur ad iudicem ibidem competentem, Tusch, *lit.* F. *concl.* 442. *num.* 3. Guttier, *d. quæst.* 16. in *fin.* Molin. *sup. cap.* 32. Bern. Diaz *limit.* 15. & alii apud Carleval, *num.* 267. qui hanc, & præcedentem conclusionem merito impugnat; etenim quoad istam, patet oppositi communi, scilicet quod contrahens non possit conveniri in loco destinata solutionis, nisi reperiat ibidem, de qua *sup. num.* 30. siquidem regulariter in obligationibus dies ad solutionem adjicitur, aut iure subintelligitur, si in alium locum contractus implementum conferatur, *l. Continuus* 137. §. *Cum ita*, de *verb. oblig.* Igitur admittit hac sententia, nunquam evenire poterit, ut reus absens non conveniatur in loco destinata solutionis, cum semper res, ac dies cum loco solutionis exprimat, de quo *infra*, *num.* 49.

40 Non omittam propalare quid sentiam de illa apud Scribentes recepta opinione, videlicet quod collata solutione in locum alium, promissor non sortitur forum, nec præfens possit conveniri ubi contractum est, ut prænotatur *sup. num.* 29. nam venia tantæ autoritatis Interpretum, dicendum videtur, utrobique forum sortiri reum, si debito

tempore non exsolvat in loco præscripto. Hoc mihi expressim probat Venuleus in *d. §. Cum ita*, ibi: *Etque transactio* (nempe tempore) *quavis Roma remanserit, nec possit Ephefi pecuniam dare, nihilominus ei recte condecitur, vel quia per ipsum stetit, quominus Ephefi daret, &c.* ubi Glossa *verb. Condecitur*, ait posse Romæ debitorem conveniri.

Nec satisfacit qui responderit, reum Romæ conveniri, non quia locus contractus, sed quod patria communis, secundum notata *sup. cap.* 5. *n.* 5. cum idem sit in quovis oppido, ubi contractus celebratur, *l. Eum qui* 43. *de judic.* *l. Si duo* 16. §. 1. *de conf. pec. l.* 1. *de eo quod cert. loc.* quibus deciditur, reum qui certo loco, & die dare promittit, post moram quocumque in loco posse conveniri. Et licet aliqui existant, id intelligendum de foro aliis idoneo, veluti domicilii, ex *l. Hæres absens*, §. *fin.* *de judic.* verius tamen alii, ut Ant. Fab. in *varior. ad d. l. 1.* sentiant indistincte tenentes, debitorem ubique conveniendum, si adit, de quibus Glossa *verb. Quocumque loco*, in *d. §. 1.* & in *d. l. 1. verb. Ad suum*: etenim ut reus domicilii loco teneretur iudicium suscipere, opus non erat perpendere aequitatem, quam agnoscent Consultus in *d. l. 1.* nec utilem actionem concedere; quandoquidem domicilii foris cum omnibus iure concurrat, Carleval, cum aliis *de judic. lib.* 1. *disp.* 2. *num.* 7.

Verum tamen ea jura accipiuntur 41 strictè de loco, ubi alias forum sortitur debitor, non excluditur locus contractus, nam quavis sub pacto de solvendo in alio, includatur tacita renunciatio fori contractus, ut aiunt laudati *sup. n.* 29. in *fine*. creditor tamen non altingitur ad observandam talem renunciacionem, quoniam debitor conventioni non stetit de solvendo ubi spondit die præfinita; ideo iure suo uti non prohibetur, argumento capituli *Enstra* 75. *de reg. jur. in 6.* cum vulgaris, quæ congruit Barbosa *axiom.* 98. *num.* 7. Ex quibus deducitur, quod si hic debitor, mora commissa per lapsum diei, reperitur in loco contractus, ibidem poterit conveniri.

Ad *Num.* 7.

42 Ubi iudex loci contractus debet reum ad iudicium citare in alieno territorio existentem, id non valet propria auctoritate expedire, sed per literas auxiliares,

liâres, seu requisitorias, etiam si uterque iudex eidem Principi subiciatur. Rebuff. tom. 3. ad leg. Gall. art. 1. gloss. 1. num. 2. Paz. prax. tom. 1. part. 5. cap. 2. n. 9. Bapt. Costa. de remed. subsidiar. rem. 16. n. 7. Cur. Philip. part. 1. §. 12. num. 14. Morla Empor. Jur. part. 1. tit. 2. q. 20. n. 18. vers. Tertius casus. Camil. Borel. sum. de cision. tit. 4. de citat. n. 62. Avil. in cap. 27. Prator. verb. Entreguen. num. 19. vers. Et nota practicum. Villalob. Aret. commun. opinio. lit. D. num. 68. qui docent, verbalem citationem extra territorium facere iudicibus non licere, & alii infra num. seq. in fin. videndi.

Contrarium apud nos cavetur l. 7. tit. 3. lib. 4. Recop. ubi Azev. l. 5. tit. 2. lib. 3. Ordin. Didac. Perez in l. 1. gloss. 1. vers. Quæro tertio. tit. 2. lib. 3. Ordin. Greg. Lop. in l. 1. 8. gloss. 1. tit. 1. part. 7. Tusch. lit. C. concl. 241. n. 4. Ceval. commun. q. 59. ubi quod priorem opinionem praxis observat. Carleval. d. disp. 2. ex num. 16. plenissime dilertit, ac n. 27. resolvit, hanc sententiam veriorum de iure, ut tamen priorem receptam, & omnino servandam. Jul. Clar. lib. 5. fin. q. 31. n. 20. Petr. Barb. in l. Hæres absenti. §. 1. ex n. 80. de iud. quos consulat.

In reali autem citatione procul dubio requisitorie literæ desiderantur, ut reus in aliena jurisdictione possit apprehendi. Carleval. num. 25. Farinac. prax. q. 7. num. 40. Ant. Gom. varior. lib. 3. cap. 9. num. 4. ubi Aylon in addit. plures cumulat, & ita observatur, ut si iudex insequitur reum fugitivum, alienum ingrediatur territorium, non valeat cum propria autoritate capere, sed auxilio Magistratus illius jurisdictionis, & si de facto delinquentem comprehenderit, ipsum exhibere debet, ut sibi legitime remissio fiat. Ant. Gom. num. 5. Carleval. num. 756. Bobadil. Polit. lib. 2. cap. 13. n. 66. & 67. qui & contra sentientes refert. Avil. in cap. 1. Prator. n. 6. ubi de pena jurisdictionem exercentis in territorio non suo.

Ibi: *Eadem ratione si contraclus.*

Si ex publico instrumento coram iudice domicili in absentem executionis postuletur, vel in loco loci contractus, quando licet, literis requisitoriis est utendum ad Magistratum loci ubi reus commoratur, ut executionem expediat. Ant. Gom. d. n. 4. Parlad. quorid. lib. 2. cap. fin. part. 2. §. 1. num. 7. Paz.

prax. tom. 1. p. 5. cap. 2. num. 5. Pichard. manud. ad prax. part. 2. prax. 4. num. 5. & 47. vers. Non obstat. Morl. Emp. Jur. part. 1. tit. 2. q. 20. à princ. Avil. ubi proxime, Villalob. d. num. 68. Ut autem requisitus iudex exequi teneatur, necesse erit ut literis inferatur instrumentum, ex quo petitur executionem. Pichard. ac Parlador. ibidem. Cur. Philip. part. 2. §. 12. num. 13. Carleval. num. 26. ubi quæ sollemnitas in huiusmodi literis adhibenda. Rodrig. de executione. cap. 2. n. 10. Molin. de Brach. secular. lib. 2. cap. 24.

An sine literis requisitoriis iudex rei possit exequi sententiam ab altero Magistratu in illum latam, disputat Morla d. quest. 20. per tot. in negativam propendens: sed contra edocet Greg. Lop. in l. 1. gloss. 4. tit. 27. p. 3. Gratian. discept. cap. 389. n. 2. cum pluribus. De publico instrumento cum clausula guarantee, ut exequi possit ubi reus fuerit reperiendus, tenet idem Morla num. 7. & ita in usu est apud nos, cum ex stylo Tabellionum adjiciatur clausula submissionis generalis cum proprii fori renunciatione, ut observat Pichard. dict. prax. 4. ex num. 2.

Ibi: *Quod si iudex requisitus.*

Iudex legitime per literas hortatorias requisitus ab altero ejusdem fori secularis, nisi executionis operam det, per superiorem compellitur. Carleval. d. disp. 2. num. 39. Aug. Barbosa collect. ad cap. Nullus, num. 4. de iure patron. Paz. sup. d. cap. 2. n. 10. & 11. Villalob. ubi proxime, Avil. d. vers. Et nota practicum, & ad interesse parti laicæ tenetur, quod in syndicato extorquebitur. Carleval. & Avil. ibidem, Gratian. discept. cap. 398. num. 1. Quid ultra agendam in iudicem, qui renuit hæc literas expedire, aut executionis mandare, fusc docet Carleval. ex d. num. 39.

Frequenter de remissione debitorum huculque: verum ab usu forensi recessisse videtur, quod rei debendi ab uno Tribunali transmittantur ad aliud, excepto fugitivo; sed causa ut in absentem examinatur, bonis curatore constituto: vel per literas requisitorias moneatur iudex loci ubi residet reus, ut ad executionem sententia, vel instrumenti procedat. Observat Petr. Barbosa in d. l. Hæres absenti, §. 1. num. 46. Morl. dict. quest. 20. num. 18. vers. Secundus casus.

Addere

Addere libet id quod obiter supra insinuavi n. 39, nempe non esse cum remittendum ad locum destinatae solutionis, qui certa die dare promisit, quantum id non adimpleret: pro quo expendo legem 1. de eo qui cert. loc. qua aperte assertum probatur, ubi in eadem specie respondet Consultus, dandam creditori utilem actionem, ut ubicunque debitorum conveniat, hanc subjungens rationem, quia data opera, vel casu reus non accederet ad locum destinatae solutionis, ut possit conveniri. Unde evidenter deducitur, non esse locum remissioni; etenim si invitum trahi ad iudicium liceret, nihil interesset, quod ipse pervenire illuc detraxerit, nec opus erit extraordinario auxilio actionis utilis, existente ordinario remissionis, l. causa 17. de minor.

SUMMARIUM.

- 1 Iudex potest exequi literas requisitorias, sciens intimacionis tempore requirentem obisse, aut alias jurisdictione carere: quod ampliatur num. 11.
- 2 Aliud juris est in delegato.
- 3 Quid de iudice dato.
- 4 Mandatum ex causa necessaria non obitu mandantis expiret, & n. 5.
- 6 Gratia consistit, licet concedens ante rescipi expeditionem deceat.
- 7 Qua gerit procurator insensu revocationis mandati, sustinetur: quod limitatur num. 9.
- 8 Differentia inter procuratorem, & simplicem mandatarium.
- 10 Officialis, cui iudex executionem mandati commisit, etsi iste moriatur, poterit ad illam procedere.
- 12 Jurisdictione delegato concessa dignitatis nomine, quantum delegatus obeat, re integra, illa non perit, nisi dignitas ipsa supprimatur.
- 13 Successor iudicis requisitus tenetur exequi literas ad antecessorem directas.
- 14 Reus sortitur forum in loco delicti, ut ibi puniri possit.
- 15 Aliquando ex uno crimine delinquens diversis in locis forum sortitur.
- 16 Ex quasi delicto sortitur quis forum, sed non si remissio rei, num. 20.
- 17 Reus expectat ut puniatur ubi deliquit, ideo illuc remitti debet, & n. 19.

D. de Faria Covar. Enucl.

- 18 Quoad forum anime nullus subicitur Parochio loci ubi peccat.
- 21 Si quis bis deliquerit in diversis territoris, & capiat in uno, iudex non tenetur requisitus reum remittere antequam ipsum penis officiat pro crimine intra suam jurisdictionem patravit.
- 22 Ob nimiam distantiam delinquentis cessas remissio.
- 23 Reus an subiciatur iudici loci delicti, amissa sui fori privilegio, & num. 24.
- 25 Regularem habentem curam animarum coarctet Episcopus, si ille in officio deliquerit, & quid si extra claustra.
- 26 Caput Cum capella, de privileg. intelligitur.
- 27 De intellectu legis Cum tabernam, de pignor. & num. 28.
- 29 Nullus iudex tenetur reum ad locum delicti remittere, nisi per litteras requisitorias exoratus.
- 30 Iudex requisitus, etsi alias in reum nullam obtineat jurisdictionem, eum capere ad remissionem potest.
- 31 Delinquens quibus in locis possit accusari, & pleiti.
- 32 Iudex domicili, vel originis, qui in causa prevenit, procedens contra delinquentem, utrum ante sententiam, vel post cogatur requisitus reum ad locum delicti remittere, & num. 36. & 37.
- 33 Iudex domicili an valeat ex officio procedere in eum, qui in alio territorio delictum patravit, & num. 34.
- 35 Quid de iudice loci, ubi delinquentis inhabitavit.
- 38 Per capturam rei an censetur causa preventa, ut remissioni locus non sit, & num. 39.
- 40 Inhabundus delinquens ubique accusari, & puniri potest: sed remitti debet, iudice exigente, ad locum delicti.
- 41 In locibus delicti remissio rei locum non habet.
- 42 Leve delictum quale censetur.
- 43 De forma litterarum, qua requisitoria nuncupantur.
- 44 Fur apprehensus cum re furtiva, quam in alio territorio surripuit, a quo iudice puniendus.
- 45 A Curia Romana Reus ad locum delicti non remittitur.
- 46 Remissio non admittitur delinquentis

O de

- de regno minus Principis ad regnum alterius.
- 47 Ampliatur.
- 48 Princeps solus ex urbanitate potest delinquentem remittere ad regnum extraneum, ut puniatur.
- 49 Index requisitus per literas subsidiales non acquirit in reum jurisdictionem ad penam irrogandam, sed ad captivam & remissionem.
- 50 Consuetudo non remittendi res, ut delictas luant penas, an jure subsistat, & num. 41.
- 51 De fugitivo, qui deliquit, ac de ejus missione ad locum delicti, & num. 53.
- 52 Superior ad inferiorem atrim remittere tenetur.
- 53 Ex casus boni sumptus remissionis rei exsolvendi.
- 54 Cum delinquente acta contra eum iudex debet mittere.
- 55 Haratens ubique ponitur, & plures iudices adversus eum simul procedere possunt.
- 56 Haratens si legitime petatur, ad locum delicti remittitur.

CAPUT XI.

Ad Num. 1.

1 Iudex exequi potest, ac debet literas requisitorias, quoniam sciat incriminationis, seu receptionis tempore requirementem defunctum, vel alias jurisdictione carere. Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 6. n. 66. Tondur. de prevent. judic. part. 2. cap. 2. num. 17. & ampliatur infra, num. 11.

2 Nec obstat, quod delegatus, re integra, nequit de causa sibi mandata cognoscere, cessante jurisdictione delegantis, l. 21. tit. 4. p. 3. l. Et quia 6. de jurisd. omni. judic. inter quem ac iudicem requisitum illud versatur discrimen, nam hic nomine alieno jurisdictionem incipit exercere, cum nihil proprium habeat, l. 1. §. Qui mandat ap. de offic. ejus cui mand. est jurisd. quapropter extincta in delegante jurisdictione, ipsius nomine quocumque agere non valebit, observat Covar. in d. l. Et quia. Requisite vero iudex propria utitur jurisdictione, que in illo semper supponitur, ut prorogetur, c. Roman. §. Contrahentes, de for. comp. in 6. lbi: Locū dicitur cessans ad denunciationem ipsorum: & l. Proferendum, §. Sin autem reus, lbi: Sive per relationem ad majorem, c. de

judic. ideo casus requirentis non impedit mandari executionem.

In ejus corroborationem docet Covar. ubi proxime, iudicem datum non prohiberi causam commissam definire, licet re integra, qui eum dedit, obeat, aut sit à Magistratu remotus, quia per mandatum iudex constituitur independens à jurisdictione dantis, ex quo ad iudicem requisitum arguere licet, ut arguit Carleval. de judic. lib. 1. tit. 3. disp. 17. num. 12. de quo Osuald. ad Donel. lib. 17. cap. 26.

Est satis receptum, mandatum ex causa precise necessaria mandantis obitu non perire, sed executioni tradendum, ex l. Fundi venditor 33. §. ult. de acquir. possess. Sic tenent Salg. sup. n. 70. Tusch. Practic. conclus. lit. M. concl. 65. n. 48. & 51. Mantie. de tacit. & ambig. convent. lib. 7. tit. 23. num. 45. Castald. de imperat. quæst. 115. n. 4. Pichard. §. Recite, num. 16. Inst. de mandat. Ant. Massa ad form. Camer. oblig. part. 2. part. 5. vers. Quæri etiam hic, n. 4. Cum ergo iudex ex necessitate ejusmodi literas expediat, nam ad id jure compelli potest, Carlev. sup. lib. 1. disp. 2. n. 38. morte ipsius mandatum non expirat.

Ad Num. 2.

Præfata communis sententia impugnatur insuperabili fundamento, cui assentitur Covar. in d. l. Fundi venditor, docens ibi interitum mandatum, sed ex hereditum consensu possessionem fuisse recte traditam: quod equitate potius, quam juris rigore procedit, ut in simili cavetur §. Recite, Inst. de mandat.

Ibi: Nam ea decisio specialiori rationem.

De qua Aug. Barbosa cum pluribus 6 collect. ad cap. Super gratia, n. 2. de offic. jud. deleg. in 6. Et enim gratiarum concessam non reddit irritam mors concedentis ante rescripti confessionem contingens: quod obtinet non solum in supremo Principe, sed etiam in inferiori, cui competat facultas beneficia, vel munera conferendi: nec successores permittitur factum antecessoris retractare, imò tenentur titulum expedire, ut cum pluribus de Prælege agens tenet Solorzan. de jure Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 91. Idem est in sententia, l. 19. tit. 22. p. 3.

Ibi:

Ibi: Deinde illud est constitutissimum.

- 7 Quoniam mandatum morte domini, re integra, evanescat, que tamen procurator inficis ejus peregit, regulariter sustinentur. Sanch. de Matrimon. lib. 1. disp. 6. num. 9. & lib. 2. disp. 11. n. 6. Gratian. disceptat. forens. cap. 18. ex n. 37. Molina de just. & jur. tract. 2. disp. 263. num. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 4. num. 3. Tusch. lit. R. concl. 324. num. 1. Marienz. in l. 16. gloss. 10. num. 3. tit. 11. lib. 5. Recop.
- 8 Est notatu dignum discrimen, quod constituit Molina inter procuratorem, & simplicem mandatarium; nam quicquid ille egerit domini nomine post mandati revocationem, hujus ignarus, omnino tenet, secus in mandatario: at quod bona fide impendit, aut si ex mandato contraxit, eatenus subsistit, ut nec ipse, nec tertius in damno veteretur deceptus.

Verf. Non tamen dominium, ad exemplum.

Licet actus alii post mandati revocationem propter ignorantiam sustineantur secundum superrimè præmissa; domini tamen translatio nunquam subsistit. Ant. Gom. & Marienz. ubi proxime, Tusch. num. 6. Gratian. n. 39. Barbosa collect. ad Clem. unic. de renunciat. num. 13.

Verf. Secundò, hoc ipsum.

- 10 Si iudex executionem decernat, ac officiali suo committat, atque statim decedat, aut jurisdictione privetur, potest, ac debet ejus mandatum exequi. Mantie. d. tit. 23. num. 48. Gratian. sup. cap. 783. n. 19. Salgad. d. cap. 6. n. 67. Tusch. lit. M. concl. 65. n. 49.

Verf. Quartò, eadem sententia.

Cujus fundamenti meminit Salgad. num. 68. & aperitissimè id deducitur ex authentica Ut nulli iudicem, §. Et hoc jubemus, vers. Si vero & præcepta, col. 1. 9. quem textum ad tertium argumentum D. Covarruvias induxit.

Verf. Quinta ratio.

Adde Barbofam, & quos recenset in D. de Faria Covar. Enucl.

collectan. ad cap. Si super gratia, num. 2. de offic. judic. deleg. in 6.

Verf. Postremò, illud his accedit.

Verè non urget hæc consideratio; nam etsi per Principem supprimeretur Magistratus, à quo subsidiales literæ processerunt, iudex tamen requisitus eas exequi teneretur propria auctoritate independenti à persona, seu tribunali ejus requisivæ.

Observa fallentiam ad regulam, quod delegatio morte delegantis, re integra expirat, que minime obtinet quoties causa solius dignitatis nomine committitur. Aliud juris foret, si dignitas ipsa exstingueretur, quia delegatus postea non valeret incipere causæ cognitionem, cum eadem militet ratio in morte personæ, ac in suppressione officii. Facit ad præmissa, quod gratia concessa ad beneplacitum Pontificis, cum ipsius vita perit, non sic ad Sedis Apostolicæ voluntatem, que perpetuò permanet. Barbosa collect. ad cap. Si gratiose, n. 2. & 5. de rescript. in 6.

Præterea successor iudicis requisitus subsidiales literas exequi debet, nec admittenda distinctio capitis Quoniam Abbas, de offic. judic. deleg. que in delegato observatur, cui si Magistratus existat, causa delegati potest ut personæ publicæ, vel ut privato. At hujusmodi literæ ad jurisdictionem fugentem dirigi nequeunt, ut prænotavi, ideo licet nomine proprio Magistratus defuncti expressio conciantur, successor implementum earum recusare nequit, ex notatis in d. cap. Quoniam Abbas, ac probatur d. §. Et hoc jubemus, vers. Si vero & præcepta.

Ad Num. 3.

Reus foro, & jurisdictioni subijcitur, ubi deliquit, ut ibi & accusari, & merito supplicio affici queat, l. 32. tit. 2. part. 3. l. 8. tit. 9. p. 1. l. 15. tit. 1. p. 7. l. 1. & per tot. tit. 16. lib. 8. Recopilat. cap. 1. de raptor. cap. Placuit 6. quæst. 3. l. 3. de offic. Præs. Greg. Lop. in d. l. 15. gloss. 1. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. num. 87. Tondur. de prevent. judic. part. 2. cap. 11. n. 16. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 5. §. 3. num. 12. Guazzin. de defens. reor. defens. 1. cap. 26. Farin. n. 1. prax. q. 7. n. 1. Aug. Barbosa collect. ad cap. Postulasti, num. 2. de for. compet. Decan. tract. cri-

O 2 min.

- 47 Ampliatur.
- 48 Princeps solus ex urbanitate potest delinquentem remittere ad regnum extraneum, ut puniatur.
- 49 Index requisitus per literas subsidiales non acquirit in reum jurisdictionem ad penam irrogandam, sed ad captivam & remissionem.
- 50 Consuetudo non remittendi res, ut delictas luant penas, an jure subsistat, & num. 41.
- 51 De fugitivo, qui deliquit, ac de ejus missione ad locum delicti, & num. 53.
- 52 Superior ad inferiorem atrim remittere tenetur.
- 53 Ex casus boni sumptus remissionis rei exsolvendi.
- 54 Cum delinquente acta contra eum iudex debet mittere.
- 55 Haratens ubique ponitur, & plures iudices adversus eum simul procedere possunt.
- 56 Haratens si legitime petatur, ad locum delicti remittitur.

CAPUT XI.

Ad Num. 1.

1 Iudex exequi potest, ac debet literas requisitorias, quoniam sciat incriminationis, seu receptionis tempore requirementem defunctum, vel alias jurisdictione carere. Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 6. n. 66. Tondur. de prevent. judic. part. 2. cap. 2. num. 17. & ampliatur infra, num. 11.

2 Nec obstat, quod delegatus, re integra, nequit de causa sibi mandata cognoscere, cessante jurisdictione delegantis, l. 21. tit. 4. p. 3. l. Et quia 6. de jurisd. omni. judic. inter quem ac iudicem requisitum illud versatur discrimen, nam hic nomine alieno jurisdictionem incipit exercere, cum nihil proprium habeat, l. 1. §. Qui mandat ap. de offic. ejus cui mand. est jurisd. quapropter extincta in delegante jurisdictione, ipsius nomine quocumque agere non valebit, observat Covar. in d. l. Et quia. Requisite vero iudex propria utitur jurisdictione, quae in illo semper supponitur, ut prorogetur, c. Roman. §. Contrahentes, de for. comp. in 6. lbi: Locid. cessans ad denunciationem ipsorum: & l. Proferendum, §. Sin autem reus, lbi: Sive per relationem ad majorem, c. de

judic. ideo casus requirentis non impedit mandari executionem.

In ejus corroboracionem docet Covar. ubi proxime, iudicem datum non prohiberi causam commissam definire, licet re integra, qui eum dedit, obeat, aut sit a Magistratu remotus, quia per mandatum iudex constituitur independens a jurisdictione dantis, ex quo ad iudicem requisitum arguere licet, ut arguit Carleval. de judic. lib. 1. tit. 3. disp. 17. num. 12. de quo Osuald. ad Donel. lib. 17. cap. 26.

Est satis receptum, mandatum ex causa praecise necessaria mandantis obitu non perire, sed executioni tradendum, ex l. Fundi venditor 33. §. ult. de acquir. possess. Sic tenent Salg. sup. n. 70. Tusch. Practic. conclus. lit. M. concl. 65. n. 48. & 51. Mantie. de tacit. & ambig. convent. lib. 7. tit. 23. num. 45. Castald. de imperat. quest. 115. n. 4. Pichard. §. Recte, num. 16. Inst. de mandat. Ant. Massa ad form. Camer. oblig. part. 2. part. 5. vers. Quasi etiam hic, n. 4. Cum ergo iudex ex necessitate ejusmodi literas expediat, nam ad id jure compelli potest, Carlev. sup. lib. 1. disp. 2. n. 38. morte ipsius mandatum non expirat.

Ad Num. 2.

Praefata communis sententia impugnatur insuperabili fundamento, cui assentitur Covar. in d. l. Fundi venditor, docens ibi interitum mandatum, sed ex haeredum consensu possessionem fuisse recte traditam: quod aequitate potius, quam juris rigore procedit, ut in simili cavetur §. Recte, Inst. de mandat.

Ibi: Nam ea decisio specialiori rationem.

De qua Aug. Barbosa cum pluribus 6 collect. ad cap. Super gratia, n. 2. de offic. jud. deleg. in 6. Et enim gratiarum concessam non reddit irritam mors concedentis ante rescripti confessionem continens: quod obtinet non solum in supremo Principe, sed etiam in inferiori, cui competat facultas beneficia, vel munera conferendi: nec successores permittitur factum antecessoris retractare, imò tenentur titulum expedire, ut cum pluribus de Proroge agens tenet Solorzan. de jure Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 91. Idem est in sententia, l. 19. tit. 22. p. 3.

Ibi:

Ibi: Deinde illud est constitutissimum.

- 7 Quoniam mandatum morte domini, re integra, evanescat, quae tamen procurator inficis ejus peregit, regulariter sustinentur. Sanch. de Matrimon. lib. 1. disp. 6. num. 9. & lib. 2. disp. 11. n. 6. Gratian. disceptat. forens. cap. 18. ex n. 37. Molina de just. & jur. tract. 2. disp. 263. num. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 4. num. 3. Tusch. lit. R. concl. 324. num. 1. Marienz. in l. 16. gloss. 10. num. 3. tit. 11. lib. 5. Recop.
- 8 Est notatu dignum discrimen, quod constituit Molina inter procuratorem, & simplicem mandatarium; nam quicquid ille egerit domini nomine post mandati revocationem, hujus ignarus, omnino tenet, secus in mandatario: at quod bona fide impendit, aut si ex mandato contraxit, eatenus subsistit, ut nec ipse, nec tertius in damno veteretur deceptus.

Verf. Non tamen dominium, ad exemplum.

Licet actus alii post mandati revocationem propter ignorantiam sustineantur secundum superrimè praemissa; domini tamen translatio nunquam subsistit. Ant. Gom. & Marienz. ubi proxime, Tusch. num. 6. Gratian. n. 39. Barbosa collect. ad Clem. unic. de renunciat. num. 13.

Verf. Secundo, hoc ipsum.

- 10 Si iudex executionem decernat, ac officiali suo committat, atque statim decedat, aut jurisdictione privetur, potest, ac debet ejus mandatum exequi. Mantie. d. tit. 23. num. 48. Gratian. sup. cap. 783. n. 19. Salgad. d. cap. 6. n. 67. Tusch. lit. M. concl. 65. n. 49.

Verf. Quarto, eadem sententia.

Cujus fundamenti meminit Salgad. num. 68. & aperitissime id deducitur ex authentica Ut nulli iudicem, §. Et hoc jubemus, vers. Si vero & praep. col. lat. 9. quem textum ad tertium argumentum D. Covarruvias induxit.

Verf. Quinta ratio.

Adde Barbofam, & quos recenset in D. de Faria Covar. Enucl.

collectan. ad cap. Si super gratia, num. 2. de offic. judic. deleg. in 6.

Verf. Postremo, illud his accedit.

Verè non urget hæc consideratio; nam etsi per Principem supprimeretur Magistratus, à quo subsidiales literae processerunt, iudex tamen requisitus eas exequi teneretur propria auctoritate independenti à persona, seu tribunali ejus requisivum.

Observa fallentiam ad regulam, quod delegatio morte delegantis, re integra expirat, quae minime obtinet quoties causa solius dignitatis nomine committitur. Aliud juris foret, si dignitas ipsa exstingueretur, quia delegatus postea non valeret incipere causae cognitionem, cum eadem militet ratio in morte personae, ac in suppressione officii. Facit ad praemissa, quod gratia concessa ad beneplacitum Pontificis, cum ipsius vita perit, non sic ad Sedis Apostolicae voluntatem, quae perpetuo permanet. Barbosa collect. ad cap. Si gratiose, n. 2. & 5. de rescript. in 6.

Præterea successor iudicis requisitus subsidiales literas exequi debet, nec admittenda distinctio capitis Quoniam Abbas, de offic. judic. deleg. quae in delegato observatur, cui si Magistratus existat, causa delegati potest ut personae publicae, vel ut privato. At huiusmodi literae ad jurisdictione fugentem dirigi nequeunt, ut praenotavi, ideo licet nomine proprio Magistratus defuncti expressio conciantur, successor implementum earum recusare nequit, ex notatis in d. cap. Quoniam Abbas, ac probatur d. §. Et hoc jubemus, vers. Si vero & praep.

Ad Num. 3.

Reus foro, & jurisdictioni subijcitur, ubi deliquit, ut ibi & accusari, & merito supplicio affici queat, l. 32. tit. 2. part. 3. l. 8. tit. 9. p. 1. l. 15. tit. 1. p. 7. l. 1. & per tot. tit. 16. lib. 8. Recopilat. cap. 1. de raptor. cap. Placuit 6. quest. 3. l. 3. de offic. Praesid. Greg. Lop. in d. l. 15. gloss. 1. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. num. 87. Tondur. de prevent. judic. part. 2. cap. 11. n. 16. Salgad. de revent. Bullar. part. 2. cap. 5. §. 3. num. 12. Guazzin. de defens. reor. defens. 1. cap. 26. Farin. n. 1. prac. 97. n. 1. Aug. Barbosa collect. ad cap. Postulasti, num. 2. de for. compet. Decum. tract. cri-

O 2 min.

min lib. 4. cap. 17. num. 1. Carleval. *sup. d. disp. 2. num. 716.* Cujac. in *cap. fin. de for. compet. Petr. Barbosa in l. Heres absens, §. Proinde, art. de for. delict. num. 2. & 9. de judic. Novar. de elect. for. sess. 2. q. 2. & alii plurimi apud August. Barbof. Carleval. Quod forum ut potissimum, ceteris prævalet. Greg. Lop. *sup. Carleval. num. 782.**

15 Aliquando evenit, ut pro uno, eodemque crimine quis diversis in locis forum foriatur, quod multifariam potest exemplificari, veluti si existens in uno territorio, missa sagitta eum occidat, qui in altero reperitur; nam utrobique accusari, ac plecti potest, pena tamen non multiplicatur, sed qui prævenit iudex de causa cognoscet, ac plectet delinquentem, de quo Salgad. de Reg. *proct. p. 2. cap. 10. num. 63.* August. Barb. *collect. ad cap. postulasti, num. 6. & 7. de for. compet. late Carleval. d. disp. 2. ex n. 727. ubi plures, Guazzin. d. defen. 1. cap. 17. num. 77. Jul. Clar. *sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 38. ex num. 7. Azeved. in l. 1. num. 74. tit. 16. lib. 8. Recop.**

16 Forum quoque sortitur quis ex quasi delicto, ubi sic egit perperam. Petr. Barbosa in *d. l. Heres absens, §. 1. num. 5. Carleval. num. 718.* Vide infra, n. 20.

Ibi: *Primum enim maxime congruit.*

17 Scandalum quod patitur Respublica atrocitate facinorum, supplicii formidabili representatione oportet pugnari, nec pena alibi inflicta pariter præstat ad terrorem, strictius enim per aspectum, quam per auditum res humane mortalium cordibus insiguntur, §. fin. & ibi Glossa verb. *Per aures, Insist. de gradib. cognat.* Hinc usit receptum in grassatoribus, & aliis ex enormibus maleficiis capto damnatis, ut membra eorum locis publicis, in quibus deliquerunt, affigantur: sic restricta severa animadversionis memoria pravos coercet, ne iniquorum reperant vestigia. De aliis rationibus ad fortiendum forum in delicti loco, late Carleval. *num. 802.* Peguera *decis. 66.* Franc. Molinus *de Brach. fecul. cap. 4. num. 1. Azeved. in l. 1. ex num. 63. tit. 16. lib. 8. Recop.*

Ad Num. 4.

18 Quoad animæ iudicium nemo subditur foro loci ubi admisit scelus, sed pro-

prio Parocho illud patefacere in confessione tenetur. Pat. Suar. in 3. *part. tom. 4. disp. 25. scilicet. 1. num. 18.* Jul. Clar. *d. quæst. 38. num. 5. Duënas reg. 378. lib. 1. Petr. Barbosa ubi proxime, n. 65. Navar. in cap. Placuit, num. 63. de penit. dist. 6. Carleval. cum aliis num. 784. Azeved. num. 39.*

Verf. *Secundò, illud est.*

Reus ut debitas penas luat, præmissa 19 judiciali cognitione, ad locum delicti debet transportari, l. 1. & 2. *tit. 16. lib. 8. Recop. l. 18. tit. 1. p. 7. l. Non dubium 11. §. 1. de custod. reor. D. Covar. *variar. lib. 2. cap. 20. num. 15. vers. Vicefimo octavo, Greg. Lop. in d. l. 18. Partit. gloss. 1. Tulch. lit. R. concl. 152. n. 45. Petr. Barb. *sup. n. 66. Pachin. controvers. lib. 9. cap. 21. Carleval. d. disp. 2. num. 801. Clar. n. 19. Villalob. *Errat. commun. opinio. lit. R. num. 34. Aug. Barbosa in collect. ad cap. 1. num. 3. de raptor. Azeved. in l. 1. num. 13. tit. 16. lib. 8. Recop. & dixi d. cap. 20. lib. 2. *variar. num. 189.*****

Licet autem, ut præmittitur supra, 20 forum foriatur ex quasi delicto, remissio tamen fieri non debet, cum in levibus delictis denegatur, ut afferretur infra, *num. 41.*

Si reus capiatur in loco delicti, & remitti petatur per iudicem alterius territorii, ubi etiam ante crimen perpetratur, non est remissio locus, nisi prius iudex requisitus causam absolvat, & sententia executioni mandetur. Azeved. *ex num. 14. Guazza. num. 66. ubi requiritur ad remissionem congerit Clar. n. 26. Farinac. quæst. 7. n. 40. Carleval. cum pluribus num. 815. Petr. Barbosa in l. Titia. num. 55. solut. *maximè. Molinus *sup. cap. 48. num. 1.***

Ad hæc remissio denegatur propter 22 nimiam regionum distantiam, veluti si per iudicem novi orbis petatur ab Hispano Magistratu. Azeved. *num. 57. Carleval. ex aliis num. 863. quoniam restituerit alter decusum à Supremo Indianum Senatu in causa adulterii, instante accusatore; nam reus remittit iustus est ad Peruvianum. Similiter observandum, cum suspicio urget in iudicem requirentem, quod in iustitie administratione deficiet. Carleval. *num. 862. Decian. d. lib. 4. cap. 19. num. 24. Guaz. *sup. n. 69.***

Ad

Ad Num. 5.

23 Qui exemptionis fori privilegio gaudet, non subicitur iudici ordinario loci, in quo crimen patravit, nisi privilegium ad certum limitem, seu territorium restrictè concessum appareat. Aug. Barbosa *collectan. ad cap. 1. num. 3. de privileg. in 6.* Sed contrarium receptius, ut scilicet privilegium, etsi universale sit, & absolutum, amittatur propter delictum, ut in eo privilegiatus puniri possit, *cap. Dilectus 17. de for. compet. Tulch. lit. E. concl. 244. num. 3. & concl. 565. à num. 8. Cabed. Lusitan. *decis. 68. n. 7. part. 2. Azeved. in l. 1. n. 116. cum seqq. tit. 16. lib. 8. Recop. Jul. Clar. *sup. q. 35. num. 24. Petr. Barbosa de foro contractus agens in l. 2. §. Legatus. 114. de iudic. Est quidem perplexa res, pro cuius enodatione consulendus August. Barbosa de potest. *Episcop. part. 3. allegat. 321. per totum, ubi plures casus distinguit, ac resolvit. Quoniam privilegio fori prius delinquens, ut præmissum est cum communi, non ideo tamen subicitur extraneæ jurisdictioni, atque ita Clericus non subicitur Magistratu laico loci ubi deliquit. Cujac. in cap. Dilecti, de for. compet. Aug. Barbosa ubi proxime, n. 7.****

Ibi: *Posses tamen Panormitani sententia.*

25 Regulares etsi ordinaria jurisdictione exempti, quoties curam animarum suscipiunt, ratione administrationis, & quoad illam Episcopi potestati subduntur. Trident. *sess. 25. de regular. cap. 11. cap. Quoniam 21. de privileg. l. 26. tit. 7. part. 1. Tulch. d. concl. 244. num. 5. Aug. Barbosa ubi proxime, alleg. 74. n. 20. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 17. num. 11. & 47. Mareseor. *variar. lib. 2. cap. 32. n. 122. & 134. Tonduat. *quæstion. beneficiar. cap. 42. num. 1. Greg. Lop. in d. l. 26. gloss. 4. & dixi *sup. cap. 4. n. 8. Idem de iure dicendum, si religiosus extra monasterium crimen admisit, non frangens sui Ordinis regulam, quia ab Episcopo puniri poterit Diocesis, in qua deliquerit, nisi speciale privilegium obsit. Barbosa d. allegat. 123. n. 6. qui rectè monet in cap. 1. n. 5. de privileg. maxime privilegiorum verba inspicienda esse.****

Ibi: *Obiter tamen erit expendendus.*

Pro intellectu capituli *Cum capella* 16. 19 *de privileg. consulas Aug. Barbof. in collect. ibi, & quos ipse refert. Solorzan. d. cap. 17. n. 48. cuius decisionis ea redditur ratio, quia privilegium contra jus commune, & ordinariam jurisdictionem restringi debet, ut lædat quantum minus possit. Gregor. Lop. in l. 19. gloss. 1. tit. 18. p. 3. Carleval. d. disp. 2. n. 307. Mel. de iudic. *debitor. q. ult. n. 51. & alii, quos laudavi in addit. *variar. lib. 1. cap. 17. num. 137.***

Ibi: *Hinc sanè aperitur.*

Planè Bartoli distinctio non probatur 27 ex allegatis iuris, ut ex illis apparet; nam in specie legis *Cum tabernam, de pignorib.* erat taberna aliena, ut ibi observat Glossa; quare in illa subistere obligatio nequebat, ut Consultus infirmat, atque ita necessarii venerunt merces, ut propria contrahentis, in obligatione: Sed si taberna ad debitorem artineret, una cum mercibus obligaretur, ut Bartolus docet, aliud sentiens si hoc casu taberna legaretur, quia merces non cederent legato, sed solum tabernæ adificium, cum esset testatoris, Ratio differentia ex eo provenit, quia in contractibus ambigua conventio in eum interpretatur, qui potuit apertius, distinctiusque suam exprimere voluntatem, ne alias alter contrahens decipiatur, l. *Peteribus 40. de pact. & ibi Fab. in ration. Gloss. in l. Semper in obscuris, de reg. jur. nec quemquam latet, debitorem assignatum bona propria, que hypotheca submittit. Hinc sub generali bonorum hypotheca futura quoque obligata censetur, quia de quibus senserit, non distinguit debitor, l. *fin. C. qua res pign. oblig. poss. l. 5. tit. 13. part. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 5. Merlin. de pignor. lib. 1. q. 11. n. 14. Hevia Bolan. *commer. ter. lib. 2. c. 3. n. 4.***

In legatis autem, ubi dubium emerge 28 git, minimum præstat, l. *Semper in obscuris 9. & ibi Revard. de reg. jur. l. Si ita sit 14. de legat. 1. l. Nummii 73. de legat. 3. quia præsumitur testator heredem ut magis dilectum ab inuncto onere quoad posse relevare, l. *Unum ex familia 69. §. Si rem, de legat. 2. l. 1. de liber. legat. l. Cum alienam 10. C. de le-**

O 3 gar.

gat. Cyriac. lib. 2. controu. 283. num. 25. Menoch. conf. 395. num. 86. Surd. conf. 7. num. 56. Unde si quis decedens pannorum tabernam testamento relinqueret, cum etiam ædificii dominus existeret, merces legatario non cederent, stricta voluntatis interpretatione admissa, ut Bartolo videtur. Quod si taberna ad alium attineret, ut in casu dictæ legis Cum tabernam, merces duntaxat deberentur; atque ita nulla est inter legatum, & hypothecam in huiusmodi specie differentia, quoniam cum quis rem legat, in qua partem habeat, eam tantum ut propriam relinquere intelligitur, non alienam, l. Seruis electione 15. §. si. l. Si domus 71. §. ult. de legatis 1.

Ibi: Quarto erit animadver-
tendum.

19 Nullus iudex ream ad locum delicti mittere astringitur, nisi requisitoriis literis excusetur. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. num. 87. Fachin. controuers. lib. 9. cap. 20. vers. respondeo, Farinac. prax. quæst. 7. num. 38. Cevall. commun. cont. comm. quæst. 678. n. 19. Guaz. de defens. reor. defens. 1. cap. 17. num. 1. Tondur. de præuent. iudic. part. 2. cap. 11. n. 11. Carlev. de iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. n. 826. Azeved. in l. 1. num. 35. tit. 16. lib. 8. Recop. Nec per epistolam monitus à iudice loci delicti ad remissionem compellatur: ex urbanitate autem amittere licebit. Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 19. num. 1. Tusch. lit. R. concl. 152. num. 9. Guaz. Tondur. & Azeved. ubi proxime, ad quod nulla petitio desideratur: à qua remissione voluntaria cavendum suadet Carlevallius adnotans limitationem præmissæ regulæ ex l. 13. tit. 13. lib. 8. Recop. qua iudices, vulgo Alcaldes de la hermandad, iudicentur absque requisitoriis literis reos ad ordinarios Magistratus remittere statim ac cognoverint, causam ad suam jurisdictionem non pertinere, Azeved. in l. 2. num. 9. tit. 13. lib. 8. Recop. & in l. 1. num. 37.

Ad Num. 6.

30 Iudex legitime requisitus, tamen si alias in reum nullam obtineat jurisdictionem, potest, ac debet ipsum capere, atque remittere, l. 1. tit. 16. lib. 8. Recop. ubi Azeved. num. 20. Carlev. sup. num. 20 & 819. Clar. d. quæst. 38. num. 22. Franch. decis. 37. num. 3. Barbosa in l. Hæ-

res absens, §. Proinde, art. de for. delict. n. 81. de iudic. Boff. Prax. tit. de for. compet. n. 52. Fachin. d. l. 9. cap. 22. in fin. quidquid sentiant nonnulli, quos reseruit Carlev. n. 820. quibus accedit Guaz. zin. cum aliis num. 3. Illud autem non procedit in iudice incapace requisito, veluti si remittendus sit clericus, quem secularis Magistratus capere ad remissionem non valebit. Fachin. vers. Ego iis consentio, Guaz. num. 82. Præterea nec ex urbanitate criminofos remittere iudex permittitur absque requisitoriis literis, cum jurisdictione caret in illo, Carlev. num. 826.

Vers. Sexto, in hoc tractatu.

Delinquens subicitur foro delicti, 31 originis, ac domicili, ut accusari, & penis possit affici, Petr. Barbosa ubi proxime, num. 9. Aug. Barbosa collect. ad cap. Postulasti, n. 2. de for. compet. Carlev. num. 809. quorum primum potentius est ceteris, Azeved. num. 26. Carlev. ubi proxime, ita ut iudex originis, vel domicili teneatur reum, si petatur, ad locum commissi delicti remittere, Carlev. cum plurimis num. 804. Azeved. num. 24. Est observandum, in loco originis reum nec accusari, nec plecti de consuetudine posse, Petr. Barbosa sup. n. 38. Thesaur. Pedemontana decis. 90. in fin. ubi alii, & colligitur ex l. 15. tit. 1. p. 7. in qua fori ejusdem nulla sit mentio.

Quæri igitur solet, si iudex domicili, postquam causam rei capti propriâ definitivè sententiâ, literas requisitorias recipiat, ut ad locum delicti damnatum, ut ibi meritis luat penas, remittat, an obsequi teneatur: Negant Decian. d. cap. 19. n. 12. Guaz. sup. cap. 17. num. 32. Petr. Barbosa in d. §. Proinde, art. de for. delict. num. 114. Farin. prax. quæst. 7. num. 24. Molina de brach. sacul. cap. 42. num. 15. Carlev. cum pluribus d. disp. 2. num. 812. Mastrill. decis. 147. ex num. 15. Avil. in cap. 27. Prætor. vers. hæretiquen, num. 7. Ant. de Mathis tract. de prærog. jurisdic. num. 75. vers. Quinto fallit, Greg. Lop. in l. 1. gloss. 2. tit. 29. p. 7. Vide inf. num. 41.

32 Quid si reus absolvatur per iudicem domicili, ac postea remitti petatur ad locum delicti? Et videtur talis adhibenda distinctio, ut si definitivè fuerit absolutus, remitti non debeat, quia cum de innocentia ejus semel in iudicio constiterit, nequit iterum pro eodem

dem crimine molestari, ut per D. Covar. Variar. lib. 2. cap. 10. ubi dixi in addit. num. 2. Sed si absolutio procedat ab instantia, sive observatione iudicii, remissioni locus erit; nam reus non liberatur omnino, sed manet subiectus, ut ex novis probationibus possit damnari, D. Covar. num. 1. & laudati per me d. cap. 10. num. 8. maxime cum verosimile sit, quod in loco delicti testes facilius inventiantur, propter quorum defectum sic meruit absolvi, sicut ait D. Covar. hoc cap. num. 3.

Vers. His equidem Authoribus suffragatur.

33 Num iudex domicili, vel originis valeat procedere, ac animalvertere in subditum delinquentem extra proprium territorium, controverti solet. Et quidem receptum habetur, ut si uterque locus subiciatur eidem Principi, & pars lesa accuset, valebit ejusmodi iudex cognoscere, ac punire: de quo latissime Carlev. d. disp. 2. ex num. 736. Petr. Barbosa in l. Hæret. absens, §. Proinde, art. de for. delict. à num. 27 & n. 128. Guaz. zin. de defens. reor. defens. 1. n. 144. princip. Sed per inquisitionem minimè ei licebit, quam distinctionem probat ex pluribus Guaz. num. 5. vers. Pro distinctione, ac pro utraque sententiâ Authores ipse refert, ac Carlev. num. 736. & 739. quibus jungas Tondur. de prævent. iudic. part. 2. cap. 11. num. 4. Greg. Lop. in l. 15. gloss. 5. tit. 1. n. 7. Cyriac. controuers. 399. num. 11. Aug. Barbosa collect. ad cap. 1. in fin. de rapto.

34 At Carlev. n. 743. cum seq. æquissime sic resolvit, quod si reus extra territorium delinquens non enormiter, sed ex aliquo accidenti impulsus, in loco domicili, vel originis honestè, ac rectè se gerat, peperam operabitur Magistratus in eum per inquisitionem procedens. Aliud respondendum si facinorosus variis irretitus criminibus alibi commissis, ad domicili, vel patriam confugiat, ex quo Reipublicæ scandalum generet, timerique possit, ut maleficia ibi repetat. Sic honestè viventem ob præteritum crimen non fore inquisitionem vexandum, scripsit Petr. Barb. sup. num. 35. Pro qua distinctione faciunt lex Qui cum nato 14. §. Libertus, de bonis liberor. ibi: Ignoscendum est ei, qui voluit se ultisci provocat: & lex Si adulterium 38. §. Imperatores, ad leg. Jul. de

adulter. ibi: Difficillimum enim est justum dolorem temperare. Et quoad ejus ultimum asserunt facit lex Quisquis, §. Filii vero, C. ad leg. Jul. Majest. ibi: Paterna enim debent perire supplicia, in quibus paterni criminum exempla meminerunt: & lex Non nimes §. d. Barbaris, de re militar. Ex quibus deducitur à Magistratus arbitrio pendere, an procedendum per inquisitionem in subditum, qui extra jurisdictionis limites facinus perpetravit.

35 Quod dictum est de iudice domicili, venit ampliandum ad iudicem loci, ubi quis decennio habuit habitationem, nam pro delictis sub id tempus admisis, etiam extra territorium puniri potest, Greg. Lop. in l. 15. gloss. in tit. 1. part. 7. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. n. 87. Farin. prax. quæst. 7. n. 5. Aug. Barbosa in collect. ad cap. Postulasti, num. 3. de for. compet. Licet autem quis accusari possit ubi majorem bonorum portionem habet, d. l. 15. Partit ubi Greg. Lop. gloss. 6. Cur. Phil. part. 3. §. 5. n. 3. iudicem tamen ejus loci ad inquisitionem pro delicto alibi commissio procedere non posse verius videtur, cessante ratione quam in loco domicili, vel habitationis militare perpenditur. Similiter contingit in iudice, cujus jurisdictio partium consensu prorogatur, veluti si reus, ubi nullam forum sortitur, reperitur accusatus, ac ultro licet declinetur, cui deinceps non licet declinatoria uti, d. l. 15. & ibi Greg. Lop.

Vers. Quomobrem opinor.

Iudex domicili, sive alius competens, si in causa præveniens ad instantiam accusatoris, incipiens ad causam cognoscere, etiam requisitus, non cogitur reum ad locum delicti remittere. Sic quamplurimi tenent, quos cumulat Carlev. num. 805. Aug. Barbosa in cap. Postulasti, num. 9. de for. compet. Guaz. d. defens. 1. cap. 17. n. 34. qui etiam tenent, per inquisitionem procedendo non teneri ad remissionem, quando prevenit. Alii distinguunt inter iudicium accusationis, & inquisitionem, ut in illo sit locus remissioni, non in isto, Azeved. in d. l. 1. Recop. n. 20. 24. & alii apud Carlev. num. 806. ipse tamen ex num. 807. fuisse tunc, remissionem omnino faciendam quomodolibet iudex domicili procedat, non obstantè preventionem: quod quidem jure verius videtur, & de hoc

hoc est legendus Greg. Lop. in l. 1. gloss. 2. ad fin. tit. 29. p. 7.

37 Licet preventio, ut pluribus placet, remissionem impediatur, id limitatur nisi affectata, & fraudulenta noscatur, veluti si reus fatageret, vel ejus fautores, ut iudex domicili de crimine cognosceret, ad effugiendam iudicis loci delicti recitandam. Greg. Lop. ubi proxime, Bolius in praxi, tit. de for. comp. n. 80. Guaz. defens. 1. cap. 9. n. 17. & 31. Tondut. de prevent. iudic. p. 2. cap. 11. num. 8. Alias limitationes exhibet Greg. Lop. ubi proxime.

38 Illud observandum, per summariam informationem, qua captura rei premititur, solent, preventionem non induci. Tond. d. c. 11. n. 8. & licet aliis per realem citationem preventa causa dicatur, ut late per Guaz. d. cap. 9. num. 13. ubi alii tamen per capturam rei iudex domicili non censetur prevenisse, ne teneatur remittere ad delicti locum, si requiratur, ut insinuat D. Covar. sup. num. 6. vers. Hu equidem, dum postulat, quod iudex de causa cognoscere incipiat. Aug. Barbosa collect. ad Clem. Pastoral. l. n. 16. de re iudic. Tondut. ubi nuper. num. 7. qui ait difficiliorem reddi remissionem post capturam, imò penitus impediri Tusch. lit. R. concl. 152. n. 72. Azeved. in l. 1. n. 24. & 38. tit. 16. lib. 8. Recop.

Vers. Contraria sententia placuit.

39 Sed & aliis haud paucis videtur iudex domicili etiam post sententiam reneri damnatum ad locum delicti, si petatur, remittere, quos congerit Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 81. de quo Greg. Lop. in l. 1. gloss. 2. tit. 29. part. 7. Qui contra sententiam, laudantur supra, num. 31. vers. Quari iugitur, quorum opinio acceptior est, ac verior. Vide sup. num. 31.

Ad Num. 7.

40 Vagabundus ubicunque repertus plecti potest: sed si iudex loci delicti reum perierit, ut punitur, remitti debet. Menoch de arbitrar. lib. 2. casu 531. num. 3. Fachin. controvers. lib. 9. cap. 24. Decian. sup. lib. 4. cap. 13. num. 7. & cap. 19. num. 12. Azeved. n. 33. Didac. Per. in l. 2. gloss. 2. vers. Quaro ulterius, tit. 14. lib. 8. Ordin. Follet. in consuet.

capitancor. num. 26. Avil. in cap. 27. Prator. verb. Entreguen, n. 15. & alii apud Carleval. sup. num. 817. Contrarium, scilicet remissioni locum non fore, opinatur Tusch. d. concl. 152. n. 41. Guazzin. d. cap. 17. n. 4. & alii, quos idem refert. & Carleval. num. 817. Sed Petr. Barbosa cum Avendaño in d. l. Hares absens, §. Proinde, tit. de for. delict. resolvit quod si pars inisset pro remissione, fieri debet, aliàs non. Verior tamen est prior, ac communis sententia.

Vers. Ostendit, remissioni.

In delictis levibus remissio non admittitur. Greg. Lop. ubi proxime, Tusch. n. 53. Jul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. q. 38. num. 23. Villalob. de nov. commun. opinion. lit. R. num. 36. Guaz. d. cap. 17. ex num. 11. Duch. reg. 378. limit. 3. Tondut. d. c. 11. n. 7. Farin. quest. 7. n. 36. Decian. d. lib. 4. cap. 19. num. 5. Petr. Barbosa n. 104. Carleval. num. 853. Azeved. num. 39. Aug. Barbosa ubi proxime. De iure tamen delictum videtur, ut ex quovis delicto sit remissioni locus, ex l. 1. tit. 29. p. 7. ut adnotant Greg. Lop. ibi, gloss. 2. in fin. Carleval. num. 854. Petr. Barbosa num. 105. Dialac. Perez in l. 2. tit. 17. lib. 8. Ordin. de quo subdubius agit Gregorius Lopezius: & quidem verba legis praefatam limitationem possunt recipere, etsi generalitatem pra se ferant, cessant etenim in levi delicto praecipue rationes, ex quibus remissionem fieri oportet, atque evenire possent, ut magis gravaretur reus in sui remissione, propter expensas, & incommoda, quam in ipsa delicti poena. Sic tenet Azeved. num. 6. Idem dicendum erit de criminibus etiam gravissimis, si civiliter dantur agatur. Azeved. Clarus, & alii jam laudati.

Leve delictum hoc in tractatu illud censetur, ex quo poena corporalis irrogari non potest, ut adnotat proxima resolutione praecitata. Quid si poena exilii veniat imponenda? Sub distinctione respondendum; nam cum aliquis exulare extra regnum, vel in arctissimum praesidium potest, remissioni locus dabitur, quoniam corporali poena equiparatur: secus cum exilium ab urbe imponitur, seu provincia, sicut aliud agens distinxit Bobad. polit. lib. 5. cap. 1. n. 128.

Ad

Ad Num. 8.

43 Requisitoria littera, ut ad executionem astringant requisitum, ita sunt conficienda, ut per illas constet de corpore delicti, de jurisdictione requisitoris quoad causam illam, ac de culpa resultanti ex summaria informatione (que debet inseri,) adversus reum qui remitti petitur. Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 26. & 777. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 19. num. 15. Guaz. de defens. reor. defens. 1. cap. 17. n. 4. Avil. in cap. 27. Prator. verb. Entreguen, num. 8. Did. Per. in l. 2. vers. Quari potest, tit. 17. lib. 8. Ordin. Bobad. sup. lib. 2. cap. 13. n. 69. Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 40. Avendaño. de exequend. mand. part. 2. cap. 7. num. 8. & cap. 162. n. 9. Carleval. d. disp. 2. ex num. 827. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 4. tit. 1. p. 7. ubi probatur, Guaz. d. defens. 1. cap. 17. num. 23. cum aliis, Farinac. d. quest. 7. ex num. 25. Clar. sup. n. 21. Salgad. de revent. Bullar. cap. 27. num. 65. Tondut. de prevent. iudic. part. 2. cap. 11. n. 13. Azeved. n. 12. Solent tamen inter confines principatus convenire, ut delinquentes invicem remittantur, quod servare Magistratus omnino debent. Guaz. num. 5. Carleval. num. 832. Sed inferior iudex, ut remittat, Principem, vel ejus Locumtenentem in regno tenetur considerare. Tondut. num. 21. Clar. num. 21. Tusch. num. 61. & 62.

Ad Num. 9.

44 Fur qui rem uno loco surreptam in alium transportat, & ibidem cum ipsa apprehenditur, ad locum commissi furti remitti debet. Carleval. n. 726. Bobad. sup. num. 73. Did. Per. in d. l. 2. Ordin. vers. Quari etiam potest, Azeved. n. 32. qui limitat si dominus rei furem accuset ubi captus est; nam cessabit remissio, ex l. 4. tit. 14. p. 7. de quo fuse Greg. Lop. ibi, gloss. 1. & dixi in addit. variar. lib. 2. cap. 20. num. 190. & quod fur necessario remittendus sit ad locum delicti, sentiant quotquot docent, furem etiam cum re furtiva comprehensum, quam in alio territorio surpripuit, non posse in loco apprehensionis plecti, de qua controversia Decian. sup. lib. 4. cap. 13. n. 4. & cap. 17. num. 15. Guaz. defens. 1. cap. 13. per tot. Carleval. d. disp. 2. n. 720. Farin. prax. quest. 7. num. 7. Caball. quest. crim. cas. 163. a princ. Bobad. d. cap. 13. num. 72. & 73. Clar. quest. 38. n. 16. Bolius prax. tit. de furt. n. 18. ac receptus est contra Bartolum, quod fur plecti non possit criminaliter: non sic ubi civiliter agitur ad restitutionem rei cum duplo vel quadruplo, ut per Greg. Lop. ubi proxime.

D. de Farja Covar. Enucl.

Vers. Undecim erit praeterca.

45 A Romana Curia reus ad nullum iudicem extra illam remittitur, quod etiam observatur Card. Tusch. lit. R. concl. 152. num. 13. Clar. sup. num. 25. Decian. d. lib. 4. cap. 19. num. 25. Azeved. n. 44.

Ad Num. 10.

46 Communis est omnium sententia, non fieri remissionem delinquentium quoties iudex requiritur, ac requisitus diversis Principibus subficiantur, & ita consuetudine apud omnes gentes obtinuit, de quo Decian. d. cap. 19. ex num. 10. Petr. Barbosa d. art. de for. delict. n. 131. cum segg. Caball. cas. 161. n. 14. & cas. 162. n. 9. Carleval. d. disp. 2. ex num. 827. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 4. tit. 1. p. 7. ubi probatur, Guaz. d. defens. 1. cap. 17. num. 23. cum aliis, Farinac. d. quest. 7. ex num. 25. Clar. sup. n. 21. Salgad. de revent. Bullar. cap. 27. num. 65. Tondut. de prevent. iudic. part. 2. cap. 11. n. 13. Azeved. n. 12. Solent tamen inter confines principatus convenire, ut delinquentes invicem remittantur, quod servare Magistratus omnino debent. Guaz. num. 5. Carleval. num. 832. Sed inferior iudex, ut remittat, Principem, vel ejus Locumtenentem in regno tenetur considerare. Tondut. num. 21. Clar. num. 21. Tusch. num. 61. & 62.

47 Ampliatur proxima conclusio, ut etiam inter regna uni Monarchae subiecta non exerceatur remissio, cum scilicet principaliter uniantur, ut Aragonia, & Castella: secus si accessorie, ut novus Indiarum orbis, & Hispania, Carleval. n. 829. qui ampliaciones alias & limitationes recenset, inter quas eam omitti non placet, quod omnes Iudices Ecclesiastici etiam abique regionum distinctione ad remissionem reorum, quoties iure petitur, astringuntur. Carleval. num. 828. Petr. Barbosa num. 134.

Ibi: Remissio non est in precepto.

48 Ex urbanitate reus ex uno regno ad aliud diversi domini remittitur puniendus, sed non per alium nisi ipsam Principem, aut ejus vices gerentem. Clar. ubi proxime, Carleval. n. 831.

Ibi: Ea vero lex.

49 Quavis iudex non acquiescat re-
P
quisito

quistoriis literis, non ideo tamen plus jurisdictionis in reo sibi comparat, quam alias obtinebat; nam si incompetens iudex (ut fieri potest,) requiratur, nec obtemperet, nequaquam reum punire valebit. Nec propter capturam prorogatur jurisdictionis, nisi accusatus consentiat, declinatoria prætermissa, l. 15. tit. 1. part. 7. Neque reus fortitur forum regulariter, nisi in loco delicti, originis, vel domicili. Carleval. num. 840. quare accusari, aut puniri nequibit alio loco, quamvis ibi reperiat. Petr. Barbosa num. 8. Idemque D. Covar. paulo inferius agnoscit.

Verf. Validam esse consuetudinem.

50 Consuetudinem deneganda remissionis reorum ex diversa Principis ditione probant Interpretes, qui eisdem meminere laudati supra n. 46. nec est ideo damnanda, quia delinquentes impunitate foventur; alioqui azyla cuncta sacra, vel profana, iniqua punirentur; tueri namque profugos est Majestatis decus: & quid indignius regali clementia, quam cruenta tradere vindictæ, qui alieni imperii præsidio propriam salutem crediderunt: nec eos plectere decebat, imò nec licebat, qui in distincto dominio deliquerunt, nullâ injuriâ illatâ illi, in quo profugi resident. Præterea non est proflus a pena immunis, qui alienus à patria, parentibus, cognatis, ac amicis vitam infelicem degere cogitur. Carleval. num. 847. & 849.

51 Eiusmodi autem consuetudinem, si forte inter territoria unius regni vigeret, ita ut iudex qui punire non valeret, ad remissionem rei non teneretur, reprobant nonnulli, quia sic delicta manent impunita. Tusch. d. concl. 152. n. 22. Clar. sup. num. 21. Decian. num. 18. Azeved. num. 49. qui de jure nostro Regio indubitarum existimat. Nihilominus pro terna consuetudine, si alicubi viguisset, dici posset, non tolli jus partis læsæ omnino, nec delinquentium impediri supplicium, cum pateat aditus ad Principem, qui remissionem fieri jubebit: nec suprema hæc jurisdictionis consuetudine, aut quovis alio modo excludi poterit, de quo supra, cap. 1. n. 153. Faciunt quæ tradit Carleval. n. 847.

Ibi: Attamen est animadvertendam.

De vagabundo actum est supra, n. 408. sed profugus non est vagabundus. Carleval. d. disp. 2. num. 852. Quid si in oppido territorii, ad quod refugit, incolatum suum constituit: prout animadvertit Petr. Barbosa d. tit. de for. delict. num. 19. Præterea vagabundus post delictum se conferens ad regnum aliud, ibi puniri non potest, nec remitti. Carleval. num. 834. 839. & 849.

Ibi: Nemo enim inficiabitur.

53 Quod fugitivus delinquens, cum non remittatur ex regno extraneo, debeat in eo poenis meritis affici, tenuit cum D. Covar. hic, Petr. Barbosa ubi proxime, num. 145. Rectius tamen cum pluribus contra fuisse docet Carleval. d. disp. 2. ex num. 839. Possit merito nostri Præsidis assertio sustineri, utpote quæ plurimum æquitatis præ se ferat, si pars læsa civiliter ageret ad damni illati satisfactionem, vel rei usurpata restitutionem; nam foret audienda, nulli enim patrocinatur auxilium, ut aliena retineat injuste.

Verf. Decimotertiò, illud ab eisdem.

54 Vulgo jactatur, superiorem iudicem non remittere ad inferiorem delinquentes. Guazzin. d. defens. 1. cap. 17. num. 30. Tusch. lit. R. concl. 152. num. 11. Carleval. n. 855. Petr. Barbosa in l. lites absens, §. Proinde, ant. de for. delict. num. 106. Tondut. d. cap. 11 n. 15. Baiard. addit. ad Clar. q. 38. num. 71. Farin. prax. q. 7. n. 33. Azeved. in l. 1. num. 50 tit. 16. lib. 8. Recopil. qui, Farin. Tondut. Carleval. Guazzin. ac Baiard. cum D. Covar. id admittunt, si iudex ita superior sit, ut causam advocare possit, vel tenere alias remittere ad tribunal inferius compelleretur: & cum superior inferiori remittit, habet cognitionem de justitia subsidialium literarum. Tusch. num. 6.

Ad Num. 11.

55 Cujus expensis transmittendus sit delinquens, de jure communi non constat, diversæ namque sententiæ reperitur

riuntur, ut videre licet apud Decian. d. cap. 19. num. 19. Guaz. n. 80. Caravita tit. 235. ex num. 13. Petr. Barbosa. ex n. 88. Farin. n. 39. Carleval. d. disp. 2. n. 865. ubi resolvit quod si remissio fiat instante accusatore, ipse expensas persolvere tenetur, alias ex publico prestandas à iudice requirente. Extat regia decisio in l. 3. tit. 16. lib. 8. Recopil. qua statuitur, ut ex substantia delinquentis sumptus subministrantur, ob cujus defectum accusator sustinet onus, qui si solvendo non sit, publicâ pecuniâ oppidi ubi reus capitur, remissionis expensæ fiunt. Adnotant Azeved. ibi; n. 8. Carleval. ubi proxime, Petr. Barbosa num. 90. Idem quoque jus commune probant Decianus, Caravita, Molinus ac Farinacius apud Carlevallium.

56 Una cum delinquentem remittere est opus acta per remittentem confecta, non originalia, sed transumpta; quia licet requirens eis stare non teneatur, aliquid tamen informationem important, Azeved. ubi proxime, & in l. 16 n. 3. tit. 25. lib. 4. Recop. Guaz. d. cap. 17. n. 84. & 85. qui tamen distinguit.

Ad Num. 12.

57 Hæreticus reus ubicunque comprehensus jure punitur, quanquam in eo loco minime deliquerit. Decian. sup. lib. 4. cap. 19. num. 23. Duch. regul. 378. limit. 7. Alfarc. de offic. sise gloss. 20. n. 293. Farinac. num. 17. Carleval. num. 845. Molin. de Brach. secular. cap. 44. num. 7. Azeved. in d. l. 1. n. 41. Imò non obstante preventionis exceptione, in hæreticum pro eodem crimine plures iudices procedere simul permittitur. Carleval. num. 903. Aug. Barbosa collect. ad cap. per hoc, n. 14. de hæretic. in 6. Clar. d. lib. 5. Sentent. §. Hæreticus, n. 6. ubi quod iudices debent concurrere, ut ferant sententiam.

58 Sed si legitime petatur hæreticum remitti ad locum delicti, fieri debet remissio ex quacunque orbis parte, non habita regnorum distinctione. Guaz. d. defens. 1. cap. 17. num. 36. Decian. vna. crimis. lib. 4. cap. 33. Baiard. ad Clar. quæst. 38. num. 37.

SUMMARIUM.

- 1 Petitiõ hereditatis definitur.
  - 2 Est iudicium universale.
  - 3 Dari solet etiam pro re singulari.
- D. de Maria Covar. Enucl.

- 4 Est actio in rem, quæ & mixta vocatur.
- 5 De forma libelli in ea actione.
- 6 Petitiõ hereditatis contra quos competat.
- 7 Datur in eum, qui successit possidenti pro herede, aut pro possessore.
- 8 Debitor hereditarius negans actionem heredem, hac actione non convenitur.
- 9 Successor universalis in possidentem titulo non agit petitiõne hereditatis, sed rei vindicatione.
- 10 Utrum petitiõ hereditatis cum rei vindicatione possit cumulari.
- 11 Hereditatis petitiõ non excluditur tempore, nisi triennali.
- 12 Eliditur per legitimam rei hereditaria usucapionem.
- 13 Hac actione nemo tenetur, nisi possideat, aut dolo desierit possidere, & num. 31.
- 14 De remedio possessõ legis finalis, C. de edict. D. Adriani tollend.
- 15 Possidens vinlo quæsitõ post testatoris mortem, an ea actione conveniatur, & num. 16. 17. & 24.
- 18 Emptor hereditatis utrum eadem actione possit conveniri, & num. 26. & 32.
- 19 Agenti ex lege finali, C. de edict. D. Adriani tollend. non est legitimus contradictor, qui post obitum testatoris titulum comparavit.
- 20 Habens titulum putativum cum errore facti, an conveniri possit petitiõne hereditatis, & num. seqq.
- 21 Possidens cum titulo putativo ex juris errore, hereditatis petitiõne tenetur.
- 22 Titulus quæsitus lite pendente, non prodest possessori, ut hereditatis petitiõnem evitet.
- 23 Licet hæres agat ad rem singularem, potest iudex damnare possessorem, ut quæcunq; ex hereditate veniet, restituat.
- 24 Qui semel rei hereditaria possessorem nanciscitur, etsi ab illa cadat, nequibit uti petitiõne hereditatis.
- 25 Actio huiusmodi solum datur pro ea parte, quæ agens existit hæres.
- 26 Datur fideicommissario universalis etiam in heredem.
- 27 Titulo singulari possidens, tamen si actiõne ista non conveniatur, adhuc mala fide interveniente, secus tamen erit in possidente cum titulo universalis veluti in emptore hereditatis.

CAPUT XII.

Ad Num. 1.

- 1 DE petitione hereditatis tractatum deus definitio antecedere debet, quae talis est: Est actio civilis, universalis in rem petitoris iudicii, bona fidei, qua quis petit se heredem declarari, hereditatemque iure ad se pertinentem, ab eo qui pro herede, vel pro possessore possidet, sibi restituere. Quam tradunt, ac exponunt Pichard, in §. Actionum, q. 30. n. 3. cum seqq. Inst. de action. Uvelsembeck, paratit. tit. de heredit. petit. a. num. 3. Aliter definitur, ut sit actio in rem universalis, & bonae fidei, pro repetenda hereditate, rebusque ejus, successoris competens. Petr. Greg. Synagoga. jur. lib. 4.6. cap. 7. num. 4.
- 2 Ex qua definitione constat, iudicium hoc esse universale; nam agitur ad hereditatem, quae universalitatem continet, l. Nihil aliud 24. de verb. sign. l. Hereditas 63. de regul. jur. adnotant Greg. Lop. in l. 4. gloss. 2. tit. 14. p. 6. Card. Tusch, practic. conclus. lit. P. conel. 34. num. 1. Cujac, in l. Licet, de heredit. petit. Ant. Fab. in racion. ibidem, Pichard, n. 4. Uvelsembeck, num. 5. Ant. Gom. in l. 45. Tauri, num. 153. Petr. Greg. n. 8. Osiwald, ad Donel. lib. 19. cap. 12.
- 3 Obijci solet, quod huiusmodi actione petitur res singularis etiam minima, l. Regulariter 9. cum seq. ff. hoc tit. & ultra ea, quae excogitarunt Cujac, & Fab. eisdem locis, Pichard, n. 6. Uvelsembeck, num. 6. dici poterit, quod id iudicium universale censetur, in quo agitur ex titulo apto ad plura vindicanda sub colectivo nomine comprehensa, velut de dote. Ant. Gom. ubi proxime. Nec refert si aliquando universalis actione res singularis petatur, ut si tota hereditas ad rem unicam reducatur, Argel. de acquir. possess. quaest. 8. art. 23. num. 9. etenim hoc provenit per accidens ex defectu materiae, per quod natura actionis non immutatur. Sic vulgo fertur apud Dialecticos: Verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem. Rursus licet emptor, vel donatarius ad plures res emptas, aut donatas actionem instituat, iudicium universale non erit, non enim inspicitur quod petitur, sed quo ex titulo. Osiwald, sup.
- 4 Petitio hereditatis verè actio in rem est. Pichard, sup. n. 7. Achilles Personal,

tract. de petit. heredit. n. 633. Petr. Greg. num. 2. Maranc, de ordin. iudicior. part. 4. dist. 3. num. 61. August. Barbosa collect. ad l. Hereditatis, ex n. 3. C. de petit. heredit. Vocatur tamen mixta, quia in eam veniunt personales praestationes eorum, quae nunquam in hereditate extiterunt, ut pecunia exacta ab hereditariis debitoribus, & ab emptoribus rerum hereditarium. Cujac, in paratit. ad tit. ff. de heredit. petit. & in l. 1. eod. Tusch, sup. conel. 33. Donell. commentar. lib. 19. cap. 12. Fab. racion. ad l. Sed et si, §. Petitio hereditatis, de heredit. petit. Osiwald, ad Donell. d. cap. 12.

Ibi: Qua ratione satis est.

Quomodo concipi debeat libellus in actione ista, habetur apud Paz expressa forma, Prax. tom. 3. cap. 6. Tusch, lit. P. conel. 28. Ant. Gom. sup. n. 165. Pichard, num. 33. Uvelsembeck, num. 12. Personal, num. 549. cum seqq. Nec erit opus exprimere bona sigillatim, quae petuntur, sed generaliter postulare, heredem declarari, damnarique adversarium, ut restituat aeterni quicquid ex hereditate possidet: quod tamen verificari potest dum iudicium pendet, vel post sententiam in executione; etenim iure in hac actione generaliter pronunciate permittitur iudex damnans tunc ad restitutionem omnium, quae ex Titii hereditate retinet, Paz, num. 5. Uvelsembeck, num. 8. Tusch, conel. 32. num. 15. Vantius de nullit. ex defect. process. num. 106. Personal, num. 772. An explicari debeat in libello successorem esse ex testamento, vel ab intestato, disputat Personalis n. num. 590. qui resolvit, libellum absque distinctione ista conceptum sustinendum, nisi reus excipiat, quod successiois causa debet declarari, de quo Osiwald, sup. d. cap. 12.

Ad Num. 2.

Petitio hereditatis adversus titulo possidentem non competit; sed in eum qui pro herede, aut pro possessore possidet, id est qui cum non sit successor, quasi talis rem detinet, & qui nullam legitimam possessionis causam habens, usurpat, ut praedo, l. Hereditatis 7. C. hoc tit. l. Hereditatem 4. C. in quib. caus. cess. long. temp. praescripti. Tusch, conel. 30. a princ. Greg. Lop. in l. fin. gloss. 1. tit. 14. p. 6. Ant. Gom. num. 158. Argel. de acq. possess.

Possess. quaest. 1. art. 5. num. 16 Aug. Barbosa in collect. ad d. l. hereditatis, num. 7. Menoch, de adipsse. remed. 1. num. 57. & 61. Faber racion. ad l. Regulariter, hoc tit. Cujac, in l. Nec ullam, ad fin. cod. Petr. Gregor. sup. num. 12. Paz n. 9. Pichard, n. 34. Mynsinger, in §. Actionum, n. 112. Inst. de action. Personal. num. 724. Parlad, rer. quotidian. lib. 1. c. 1 §. 1. n. 9. Titulus autem accipitur, ut ad domini translationem sit habilis, Osiwald, ubi sup. Ant. Gom. Personalis, & ceteri.

7 Quae conclusio observanda non est in eo, qui successit possidenti pro herede, aut pro possessore; nam est legitimo titulo ipse res, quas ab antecessore habuit, possideat, petitione hereditatis tenetur propter defuncti vitium, quod ex identitate personarum translationem nocet, l. Neratius 14. cum l. seq. hoc tit. facit lex 2. de verb. oblig. ibi: Non enim ex persona heredis natura obligationis immutatur. Glossa in d. l. Neratius, & ibidem Faber in racion. Gregor. Lop. ubi proxime, Personal, n. 750. Osiwald, dict. cap. 12. ad fin. quidquid distinxerit Ant. Gom. in l. 45. Tauri, n. 162.

8 Hereditarius debitor inficians actorem defuncto creditorum successisse, hereditatis petitione non convenitur, l. Si debitor 42. hoc tit. ubi Fab. Pichard, d. q. 30. ex num. 28.

Ibi: Et alibi passim Juris Civilis Interpretes.

Videas de hac ratione Gregor. Lop. in l. fin. gloss. 1. tit. 14. part. 6. Ant. Gom. sup. num. 158. & ceteros, qui recensentur num. 6.

Verf. Erit equidem ex praenotatis.

9 Successor universalis, quaquam titulo munitum, si petitione hereditatis convenire non valeat, agere rei vindicatione, probans antecessoris dominium: at in illo universalis iudicio sat erit si doceat, rem de qua agitur, in hereditate fuisse relicta quavis ratione, veluti locationis, depositi, vel commodati, l. Et non tantum 19. hoc tit. Greg. Lop. ubi proxime, Ant. Gom. n. 159. Pichard, num. 33. Ant. Fab. racion. ad d. l. Non tantum, Cujac, lib. 20. Paul. ad edict. in ead. l. Et non tantum, Tusch, lit. P. conel. 32. n. 18. Quod est verum, si periculum imminet agenti solvendi rei usur-

para estimationem, Ant. Fab. ibidem, Cujac, ubi proxime, Personal, ex n. 710.

Utrum iudicium petitionis hereditatis accumulari possit cum rei vindicatione; & quid si agens illa universali actione probet sui antecessoris dominium: Vide apud Ant. Gom. ubi proxime, Tusch, conel. 29. ex num. 8. Personal, d. num. 559.

Ibi: Extat & aliud.

Heres agens rei vindicatione in possidentem titulo res, quas ex hereditate fuisse contendit, ita demum obtinebit, si per tempus ad ulucapiationem requisitum possidens eas non acquisierit: at actio petitionis hereditatis non excluditur nisi trienniali praescriptione, l. Hereditatem 4. C. in quib. caus. cess. long. temp. fin. tit. 14. part. 6. ubi Greg. Lop. gloss. 1. Molin, de just. & jur. tract. 2. dist. 246. n. 14. Menoch, d. remed. 1. n. 57. Donell, ubi sup. Argel. de acq. possess. q. 1. art. 5. num. 16. Petr. Greg. d. lib. 46. cap. 7. num. 20. Achil. Perlon, de petit. heredit. ex n. 27. Aug. Barbosa in collect. ad l. Hereditatem, n. 4. C. de pet. heredit. Tusch, conel. 29. num. 20. & conel. 30. n. 25. Parlad, sup. dict. §. 11. n. 9. Osiwald, ad Donel. sup.

12 Illud observari dignum videtur, quod si heres petitionem hereditatis proponat in possidentem cum titulo, excludetur si excipiat de possessione legitima per tempus, quod ad ulucapiendum regulariter desideratur, Argel. ubi proxime, num. 17. Personal, num. 727. cum aliis. Sed occurrit implicatio; nam si petitio hereditatis non datur in possidentem titulo, ut praedixi num. 6. quomodo conventus ea actione tueri se poterit ulucapiationis exceptione, in qua omnino titulus desideratur: princip. Inst. de usucap. & ibi Pichard, rubric. num. 4. Sed animadvertendum, esse nonnullos casus, in quibus eadem actio in possidentem titulo potest exerceri, quos refert Achil. Perlon, sup. ex n. 747. Vide alium num. 7. & infra num. 21. ubi de possidente cum titulo putativo, & facti errore, qui secundum plures convenitur petitione hereditatis, quavis ulucapere possit.

Verf. Tertio, hinc apparet.

13 Consule laudatos sup. num. 6. & observa petitionem hereditatis supponere in reo possessionem, aut quod dolo delit.

desit possidere, alioqui ea actione nullus convenitur, Tusch. *concl.* 30. *num.* 42. & 111. Pichard, in §. *Actionum*, q. 30. *num.* 27. *Inst. de action. Personal.* n. 712. Unde qui non possidet, etsi rem apud se detineat, conveniri nequibit: at si non aperiatur cuius nomine possidet, quia proprio præsumitur possidere, ejusmodi actione tenetur. *Personal.* *num.* 714. Vide *num.* 31. *infra.*

Ad Num. 3.

14 De remedio adipiscende possessionis ex *l. tit. C. de edict. Divi Atr. tollend. affatim* Menoch. *cod. tract. remed.* 4. Argel. *de acquir. possess. ex l. fin. & de legit. contradit.* extantque Regiæ Constitutiones in *l. 2. cum seqq. tit. 14. p. 6.* ubi Greg. Lop. *l. 3. tit. 13. lib. 4. Recop. & Azeved.* *ibi.* Ant. Gom. *in l. 45. Tauri.* n. 134.

15 Communem resolutionem traditam supra, *num.* 6. restringunt haud pauci, ut non procedat in possessore qui titulum post mortem ejus, de cuius hereditatis bonis controversitur, acquisivit: qua limitatio licet communiter recepta, teste Tusch. *lit. P. concl.* 30. *num.* 4. displicet nostro Præsidi, Greg. Lop. *in l. fin. gloss. 1. tit. 14. p. 6.* Ant. Gom. *sup.* *num.* 163. Tusch. *ubi proxime*, *num.* 3. Achil. Person. *tract. de petit. heredit.* *num.* 754. Azeved. *in d. l. 3. n. 5.* Osiwald, *ad Donel. lib. 19. cap. 12.* Pro quarum opinionum concordia asserunt aliqui distinguentes, quod si titulus queratur ab illo, & procedat qui petitione hereditatis conveniri posset, tunc prior obtineat sententia; sed si conventus, etiam mortuo domino hereditatis, emerit ab habente titulum, ex quo agentem ea actione repelleret, nequibit ad hoc vocari iudicium, ut apposte docet Greg. Lop. *in l. fin. gloss. 1. tit. 14. p. 6.* Tusch. *concl.* 30. *n. 5.* *Personal.* *cum aliis n. 756.* Osiwald, *sup.*

16 Sed prætermissa ejusmodi distinctione, verum videtur quod D. Covar. nos edocet; nam jura in *l. Hereditatis, C. hoc tit. & in l. Hereditatem, C. in quib. caus. cess. long. temp. prescripti.* & communiter Interpretes absque temporis discrimine tradunt, munitum titulo hereditatis petitione non astringi, atque ita nec nobis distinguere licet, *l. De pretio 10. cum vulgaris, de public. in rem. act.* Aug. Barbosa *axiom.* 136 *num.* 4. Præterea titulum allegans quovis tempore adeptum, potiori juri innititur, quam hæ-

res, nedum ex actuali possessione, que supponitur, sed etiam quia probat dominium, aut saltem usucapiendi causam specialiter respectu rei individua: non sic hæres, qui licet delectur dominus hereditatis, non inde sequitur, dominium sibi fore omnium quæ continentur sub illa. Donel. *ubi sup.* Osiwald, *d. cap. 12.* ideo pravaleat debet qui titulo speciali fideatur, cum specialia generalibus derogent. Barbosa *fusè axiom.* 107. *à prim.* Osiwald, *ibidem.*

Hæc licet ita sint, suam restrictionem accipiunt; nam si quis emerit rem fraudulenter venditam ab eo, qui petitione hereditatis poterat conveniri, ut id iudicium subterfugiat, & ipse particeps doli convineatur, ea actione tenebitur. *Personal.* *tract. de petit. heredit.* *num.* 756. *vers.* *Alii dixerunt.* Facit lex *Quintum* 6. §. *Hoc editum, que in fraud. cred.*

Ibi: Ex quo deducitur discrimen.

18 Emptor hereditatis utili hac actione convenitur, cum scilicet aut venditor non reperitur, aut pretio exiguo emptum est, *l. Etiam 15. §. 1. hoc tit.* Glolla *verb. Teneatur, in fin. C. de inoffic. testam.* Tusch. *concl.* 30. *num.* 100. Achil. Person. *num.* 748. Sed dissentit Fab. *in ration. ad d. l. Etiam*, latissimè impugnavit eam decisionem, cujus literam corruptam arguit, ut solet.

Ibi: Quæ tamen ex eo non placet.

Videas *Personal.* *ex num.* 725. ac tradita *sup.* *num.* 12.

Ibi: Quomobrem ipse aliter accipio.

19 Est magis receptum, quod agenti ex *l. fin. C. de edict. Divi Atr. toll.* non est legitimus contradictor possessor cum titulo, quem post mortem prædefuncti obtinuit; imò ad rei restitutionem compellitur. Menoch. *de adipiso. remed.* 4. *num.* 604. Argel. *late de legitimo contradit. quest.* 7. *art. 1. per tot.* & iterum *art. 3. à num.* 81. quod limitatur si possessor in continenti de dominio sui auctoris probaverit. Menoch. *num.* 605. Sed de hoc remedio possessorio ad petitionem hereditatis non semper arguere licet, cum inter utrumque plura ad-

notentur discrimina, ut observat Ant. Gom. *sup.* *num.* 167. maxime quod unum iudicium sit petitorium, alterum possessorium, in quo causa prioris possessionis magis attenditur: quam differentiam quoad rem, de qua agimus, admittit Azeved. *in l. 3. n. 3. tit. 13. lib. 4. Recopilat.*

Ad Num. 4.

20 Error facti tripliciter contingere solet, scilicet circa existentiam, validitatem, & iustitiam contractus. Quoad primum, si quis putet se emisse, cum vere nunquam emerit, hic si iustam erroris causam habeat, usucapiet, *l. Quod vulgo 11. ff. pro emptor.* non alias, §. *Error.* *Inst. de usucap.* D. Covar. *in regul. Possessor.* §. 8. *n. 2. vers.* *Quartum hinc rei.* Sed si ante impletum usucapionem hereditatis petitione pulsetur, succumbet, cum titulum exhibere non valeat. Quoad ultimum, cum aliquis emit à non domino, ad quem rem pertinere credebatur, sicut usucapere poterit, ita & petitionem hereditatis rejiciet, §. *Si quis à non domino.* *Inst. de ver. divis. d. l. Hereditatis.* *d. l. Hereditatem.* Circa secundum, errat contrahens, qui à furioso emit, quem mentis compotem existimabat: nec dubium existit, quin usucapiat, *l. 2. §. Si à furioso.* *ff. pro emptor.* D. Covar. *in reg. Possessor.* §. 7. *n. 6. vers.* *Præsertim ex his.* Cujac. *in l. Nec ullam.* §. 1. *de hered. petit. Fab. ibidem.* Sed an excludat agentem petitione hereditatis, questionis est, de qua D. Covar. *ruvias* hic.

21 Negant sentientes, verum titulum desiderari nec purativum sufficere, Ant. Gom. *in d. l. 45. Tauri.* n. 160. Pichard, *in §. Actionum*, q. 30. *n. 26. Inst. de action. Personal.* *cum aliis num.* 726. Affirmant cum D. Covar. Greg. Lop. Cujac. & Fab. *ubi proxime.* Tusch. *lit. P. concl.* 30. *n. 50. & 87.* Osiwald, *sup.*

22 Licet hæc posterior sententia quoad juris dispositionem tot, & tantis fultis rationibus appareat, in praxi tamen prior amplectenda videtur; nam si deducta actione petitionis hereditatis inter litigandum error, tituli que nullitas pateat, reus in mala fide constitutus incipiet pro possessore possidere, atque ita debet reus heredi actori restituere, cum ille titulum putativus ad non titulum reducat, ut in simili tradit Tusch. *ad concl.* 30. *num.* 9. & 10. Et sicut

superveniente mala fide, interrumpitur usucapio, ita exclusio petitionis hereditatis petit, nec titulus apparens, seu putativus prodest quovis in continenti constat de ipsius nullitate. Argel. *de legitimo contradit.* q. 2. *n. 184.* Facit lex *Etiam 15. §. Sed si quis.* *ff. hoc tit.* ubi possessor hereditatis cum titulo, quanquam conveniri non posset, nihilominus quoniam de mala fide rei, & bono jure actoris apparuit in iudicio, subsequuta est condemnatio. Extrat præterea resolutio Ant. Fab. *in ration. ad l. Si hereditatem.* *hoc tit.* ubi docuit, quod si hæres vocaverit ad iudicium hujusmodi eam qui nihil ex hereditate possidet, etsi actionem inempti instituerit, ut dixi supra, *num.* 13. tamen si lite pendente quid ex illa incipiat possidere, id restituere compelletur. Ex quibus deducitur, possessorem cum titulo putativo, si ista conveniatur actione, ad restitutionem ejus, quod possidet, damnum ejus.

Hucusque prælibata minime locum obtinent in errore juris, qui nec ad usucapionem, nec ad exclusionem petitionis hereditatis præstat, *l. Nunquam 31. de usucap. l. 2. §. Si à pupillo.* *pro emptor.* D. Covar. *in regul. Possessor.* §. 7. *num.* 6. Pichard, *in §. Error.* *n. 2. Inst. de usucap.* Achil. Person. *tract. de petit. heredit.* n. 732. Donel. *d. lib. 19. cap. 12.*

Ad Num. 5.

24 Cum conventus petitione hereditatis allegat se titulo possidere, quem post mortem antecessoris ejus, qui agit, acquisivit, controversitur an excludat adversarii intencionem: Sunt qui negant, quia fraus præsumitur in acquisitione intervenisse, & est communis opinio, ut præmissi n. 15, pro qua nonnullos laudat Achil. Person. *num.* 756. Contrariam sustinent quos idem Person. *num.* 756. Osiwald, & ego *d. n. 15.* congestissimus; perlegas ibi tradita, & *num.* *segg.* quibus accedit decisio legis *Etiam.* §. *Sed si quis.* *hoc tit.* nam emptor hereditatis non tenetur actione ista, nec ambigi potest, quin titulus ille fuerit post mortem comparatus, cum viventis hereditas vendi non possit, *l. 1. de hered. vel action. vend. l. 13. tit. 5. part. 5.* ubi Hermos. *gloss. 5. à prim.* Similis est textus in *l. Quid si quis.* *ejusdem legis.* & quavis utroque casu emptor actione utili teneatur, non provenit

venit ex eo, quod titulum adipiscere-
tur, mortuo hereditatis domino, sed
ex specialibus causis, quæ exprimitur.
Ratio præsumptæ fraudis non ur-
get, quoniam hac actione non magis
tenetur qui possidet, quam qui dolo de-
sit possidere, d. l. Etiam, §. Item si quis,
D. Covar. lib. Personal. ubi proxime,
Osuald. sup. d. cap. 12.

Ibi: Nam et opinio Bartoli.

Titulus post licem coëptam qua situs
non prodest reo ad elidendam actionem
petitionis hereditatis, Greg. Lop. in d.
gloss. 1. Personal. sup. num. 759. vers. Non
obstat. & n. 765 Ant. Gom. l. 45. Tauri,
n. 159. vers. Præterea adde, Card. Tusch.
lib. P. concl. 30. n. 124. Osuald. ad Donel.
lib. 19. cap. 12. quod limitatur si reus in
continenti dominium auctoris proba-
verit, Ant. Gom. ibidem, Personal. n. 767.
Osuald. ubi proxime.

Ibi: Datur sequidem sequenter.

Contra hereditatis emptorem, sive
bone, sive male fidei, ejusmodi actio-
nem non dari, pluribus contendit Ant.
Fab. in ration. ad d. l. Nullam, §. Quid si
quis, & in l. Quod si in diem, §. Idem
scribit, ff. hoc tit.

Ad Num. 6.

Etiã agens in libello unius rei ex he-
reditate restitutionem postulet, reus
damnari poterit, ut quæcumque retinet
ex bonis defuncti, reddat heredi, Ant.
Gom. sup. num. 165. Cujac. in l. Si Hære-
ditatem, hoc tit. Fab. in ration. ibidem.
Contrarium tenet, & probat Achil. Per-
son. tract. de peti. hereditat. num. 556.
& 557. Pro priori sententiã facit ratio
legis Etiam 19. §. Quid si quis, ibi: Ne
singulis judiciis vexetur, ff. Hoc tit. &
utilitas licitum exringuendarum, cap. Fi-
nem libris 5. de del. l. Properandum 12.
C. de judiciis.

Libet admonere, quod petitiõ he-
reditatis denegatur illi, qui semel posses-
sionem eorum, quæ sibi restitui inten-
dit, quaerit, quamquam ab illa cadere
quomodolibet contingat, Tusch. lib. P.
concl. 30. num. 29. & 43. & concl. 31. n. 12.
Vvefembec, in paratit. ad hunc tit. n. 9.
Argel. de acquir. possess. quaest. 8. art. 3.
num. 14. Achil. Person. sup. num. 722. Pi-
chard, in §. Actionum, quaest. 30. num. 23.

Inst. de action. Ant. Gom. n. 164. Osuald.
sup. lib. 19. cap. 12.

Præterea petitiõ hereditatis compe-
tit pro ea parte, qua aliquis hæres exi-
sit: unde pro dimidia, seu semelle suc-
cedens, à possessore totam, quod reti-
net, exigere non valebit, sed pro qua-
rtâ hereditatis, l. 1. §. 1 ff. Si pars hæredit.
petri. Ant. Gom. sup. num. 155. Ant. Fab.
in ration. ad d. §. 1. quod ita est, et si res
minima, aut quantitas exigua possidea-
tur, actorque multo plus ex hereditate
percipere debeat.

Hæc actio datur fideicommissario
universali, nedum in alios, sed etiam
contra heredem ipsam, si quid ex bo-
nis hereditariis restitutioni subiectis
retinuerit, Argel. de acquir. possess. q. 8.
art. 3. num. 14. Filio in legitima, vel ali-
qua ejus portione instituto conceditur
petitiõ hereditatis, non solum pro par-
te, pro qua hæres existit, sed etiam pro
legitima supplemento, Merlin. de legi-
timit. lib. 5. tit. 4. q. 4. part. 2. Sed contra
sentit Person. sup. num. 709. ubi limita-
tat: prior tamen opinio verior vide-
tur, & favorabilior pro legitima conse-
quenda.

Afferunt est sup. num. 13. petitionem
hereditatis non dari in eum, qui non
possidet: quod ita intelligi oportet, ut
detentator conveniri non possit, ut ibi
subjicitur. Verum sæpe contingit, ut
qui nihil ex hereditate possidet, ea ve-
xetur actione, ut qui dolo dehit possi-
dere, vel qui se heredem dicit, & agen-
tem succedentem inficiatur, qui hoc ju-
dicio damnatum tenetur restituere
quicquid ex ea hereditate quandocum-
que perceperit, Ant. Fab. in ration. ad l. Si
hereditatem, hoc tit. Osuald. ad Donel.
lib. 19. cap. 12.

Quantvis titulo singulari vixus,
etiam si male fidei possessor existat, hæc
actio non tenetur, Ant. Fab. in l. Nec
nullam, §. Quid si quis, l. Quod si in diem,
§. Idem scribit, hoc tit. consentit Osuald.
ubi proxime: at tamen qui universalem
titulum allegat, velut emptor heredi-
tatis, sæpe ob malam fidem, alias-
que causas utili petitione hereditatis
astringitur, de l. Nec nullam, §. Quid si
quis, §. Sed si quis, §. Item si quis, hoc
tit. quæ aliã est lex Etiam: quicquid
Faber id discrimen excludere contem-
dat, Sed hoc ita, quoniam potentius est
jus obtinentis titulum singularem, quam
universalem, Osuald. ubi proxime, ac di-
xi num. 16. Præterea cessat ratio dicti
§. Quid

§. Quid si quis, ne scilicet pro singulis
vexetur: quod in possessore singulari
præcaveri necesse non est, ideoque hac
actione non tenetur.

- 21 Sententiã adversus heredem non af-
ficit cohæredem.
- 22 Res judicata super statu, seu quali-
tate persone aliis nocet, & prodest,
& num. seqq.
- 25 Sententiã nunquam aliis nocet, se
perfuntoriã causa defendatur.
- 27 De actionibus præjudicialibus, re-
missivo.
- 28 Qui licet mota, se liberam, aut inge-
nuum probaverit, talis pronunciari
debet, tamen si adversarius judicio
non interfit.
- 29 Sententiã huiusmodi enunciata, Ser-
vum Titii non videri, cuius sit
effectus.
- 30 Res judicata circa statum jus facit
quoad omnes.
- 31 Sententiã in primogeniti possessorem
officiis curiis ad illud vocatis.
- 32 Possunt vocari ejusmodi assistere
liti.
- 33 Sententiã contra gravatum restitue-
re generat præjudicium fideicom-
missario.
- 34 Citatione opus non est illorum, qui-
bus sententiã secundario, ac per
consequentiã nocere potest.
- 35 Cum aliquis sciens non prohibet ne
alius de jure ipsius in judicio con-
tendat, sententiã non prohibenti
nocet.
- 36 De intellectu legis sæpe, de re ju-
dic. pluribus distinctis casibus latiss.
sine agit, & num. seqq. ad 44.
- 45 Lectio Florentina ejus textus desin-
ditur.
- 46 Pignus unde dictum, ac quomodo ab
hypotheca distinguitur.
- 47 Sententiã adversus libertum, aut
servum quando dominus, vel patrono
præjudicat, & num. 49. & 50.
- 51 Sententiã in subditum an superiori
nocet.
- 52 De intellectu capitis Cum super, de
re judic. & num. 53.
- 54 Utilis est citatio eorum, quorum in-
terest, ut sententiã illis præjudicet.
- 55 Sententiã in heredem nam posse no-
cere legatariis, si illo ex fide cau-
sam non defenderit.
- 56 Regulariter res inter alios acta fa-
vorabili eis prodest, quibus dam-
nosa noceret. Verum hæc regula
nonnunquam solet fallere.
- 57 Si quis actus nullus pronuncietur,
veluti testamentum, sententiã jus
facit generaliter quoad omnes.

SUMMARIUM.

- 1 Quibus modis tertius accedat ad ju-
diciam, quod inter alios consistit.
- 2 Veniens ut litigantem coadyvet,
causam suscipit in statu, quo existit
illa.
- 3 Sententiã nec proferri, nec exequi
potest in tertium liti assistentem.
- 4 Venditor comparatus ut emptorem tuca-
tur, causam prosequitur prout ipsam
invenit.
- 5 Adfessus liti pro suo interesse, va-
let allegare, ac probare quæ princi-
palis litigantem omisit.
- 6 Quid si terminus probatorius jam
quoad principalem præterierit.
- 7 Venditor, cui lis mota emptori non
denunciatur, non tenetur de evi-
ctione, & quoties non tenetur, liti
intervenire non permittitur.
- 8 Licet venditori à principio judi-
cium, quod in emptorem dirigebat-
tur, ut principalem assumere, sed
non excludat emptorem, ne adfessus
centertim controversia.
- 9 Sententiã in heredem officit legatari-
is, etiam litem ignorantibus.
- 10 Possunt liti interesse, si de viribus
testamenti controversetur, ubi le-
gata perirent, si adversus hære-
dem pronunciaretur, & num. 11.
- 12 Res inter alios acta aliis neque pro-
dest, neque nocet regulariter.
- 13 In adulterii crimine sententiã abso-
lutoria libertat complicitem, quem
damnatoria non laedet.
- 14 Res inter alios acta operatur præ-
sumptionem, & qualem, n. 15.
- 16 Testes, & acta inter alios præsum-
ptionem producant quoad alios.
- 17 Sententiã in contumacem nulli tertio
parit præjudicium.
- 18 Cum principalis, & legitimus con-
tradictor litigat, res judicata nocet
omnibus, quorum jus ab illo pen-
debat.
- 19 Sententiã super filiatione inter pa-
trem, & filium jus facit quoad
omnes ex illa linea.
- 20 Si cum patre non sit controversia,
res judicata quoad alios facit dan-
taxat præsumptionem.

D. de Faria Covar. Enuel.

Q. CAPUT

CAPUT XIII.

Dupliciter accedere quisque potest ad iudicium, quod inter alios exercetur, aut proprium deducens ut principalis ius, aut ad fovendam causam alterius litigantis, quia sua interest ne succumbat is quem coadjuvare intendit. Card. Tusch, *pract. conclus. lit. l. concl. 83. n. 17.* Azeved. *in l. 3. n. 16. 19. tit. 8. lib. 4. Recop. Carlev. de iudic. tom. 2. lib. 1. tit. 3. num. 18.* Urill. *ad Afflict. decis. 147. in princ. Gail. lib. 1. observat. 69.* Villalob. *Arar. commun. opinio. lit. 1. num. 21. 22.* Cancer. *variar. lib. 2. cap. 16. in princ. Salgad. cum pluribus de resent. Bullar. part. 2. cap. 13. num. 2.* Marefcot. *variar. lib. 1. cap. 20. ex num. 13.* Hermol. *in l. 33. gloss. 3. a num. 5. tit. 5. p. 5.* Scaccia *de appellat. quæst. 17. l. 6. memb. 4. n. 49.* Ad dignoscendum an quis principaliter, vel accessorie veniat, talem regulam oportet observari, ut si res iudicata noceret tertio comparenti, censetur juris litigantis adiutor: quod si non officeret, principalis. Ita Salgad. *num. 8.* Merlin. *de pignor. lib. 5. q. 40. n. 1.*

Ad Num. 1.

Qui intervenit, ut litigantis ius tueatur in iudicio, causam prosequi tenetur in eo statu, quo eam reperit. Tusch. *sup. num. 1.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cas. 18. num. 2.* Aug. Barbosa *collect. ad cap. fin. num. 6.* ut *lit. pend. in 6. & in Clement. Constitutionem, n. 3. de election. Cabed. part. 2. decis. 97. num. 14.* Cancer. *sup. lib. 3. cap. 16. num. 131. & 595.* Surd. *decis. 60. num. 6. & decis. 147. num. 6.* Gail. *d. lib. 1. observat. 71. n. 1.* & alii per plures apud Salgad. *d. cap. 13. num. 45. cum seqq.* etenim tertius hic in iudicio accessorium se habet, ideo statum cause immutare non valet, cum principali non liceat nec rei, vel actoris vicem gerit, nec cum eo causa agitari dicitur. Greg. *Lop. in l. 7. gloss. 3. tit. 23. p. 3.*

Praterea sententia in huiusmodi tertium dirigi, aut exequi non poterit. Petr. Barbosa *in l. Venditor, num. 102. de iudic. Hermol. cum aliis sup. num. 23. 26.* Nec valet ex proprio privilegio causam ad aliud revocare Tribunal. Gail. *d. observat. 71. num. 2.* Petr. Barbosa *num. 100.* Ant. Fab. *in ration. ad l. Venditor, de iudic. Amat. variar. resolut. 86. num. 63.* & ibi plures: quæ quidem obtinent etiam in

illo, qui ponit causam à principio, antequam inchoaretur, suscipere, ut venditor. Salgad. *sup. num. 57.* Hermol. *d. gloss. 3. num. 3. & 5. vers. Et admittitur ad causam.*

Ibi: Igitur quoties venditor.

Venditor adstans liti cum emptore pendenti, causam fovet in eo statu, quo existit. Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. non. 39. vers. Quod tamen, Giurba decis. 8. Guzman, de evictione. quæst. 6. ex num. 8.* Petr. Barbosa *sup. n. 119.* Hermol. *cum multis d. num. 5. vers. Et admittitur, nec privilegii exemptionem juvatur, ut forum declinet, quanquam Ecclesiasticus. Ant. Gom. ubi proxime, Amat. d. resolut. 86. num. 68. ac dixi sup. cap. 8. n. 5.*

Vers. Primum, ex his colligitur.

Adstans tertius liti pro suo interesse poterit allegare & probare quæ principalis litigator omiserit. Petr. Barbosa *in d. l. Venditor, num. 120.* Cujac. *in l. si suspecta, ff. de inoffic. testam. Aug. Barbosa in cap. 2. num. 9. de procurator. in 6. Gail. d. observat. 71. num. 1.* Guzm. *d. quæst. 6. num. 36.* Hermol. *n. 14.* Villalob. *sup. lit. T. num. 21.* Ayllon *addit. ad Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. n. 40. vers. Itaque si post finitam, Afflict. decis. 235.*

Ad Num. 2.

Nemini dubium est, quin tertius coadjuvans litigantem, possit testes intra terminum probatorium producere. Ant. Gom. *in l. 40. Tauri, n. 73.* Cujac. & ceteri pronuper laudati. Illud autem in controversiam revocatur, an idem liceat termino elapso, sive post attestatum publicationem, cum scilicet tertius antea nullam liti notitiam obtinuerat: Affirmativa placuit Cancer. *sup. lib. 1. cap. 3. n. 66.* Urill. *cum Afflict. decis. 235. num. 2.* Hermol. *d. gloss. 3. n. 12.* Trentac. *variar. lib. 2. tit. de iudic. resolut. 16. num. 9.* Negativa Petr. Barbos. *in d. l. Venditor, num. 124.* Cabed. *decis. 96. num. 15.* Azeved. *in d. l. 3. Recop. num. 16.* Tusch. *ead. concl. 83. n. 11.* Gurrier. *Pract. lib. 1. quæst. 66. num. 1.* à qua deviare non oportet, nisi tertius Republicæ causâ abfuerit, vel alla ratione restitutionis beneficii impetraret ex clausula generali, qua maioribus ætate subvenitur, *l. 1. & per tot. ff. ex quib. caus. major. licet*

sicut minori hoc casu conceditur, ut cum D. Covar. *infra, cap. proximo, sub num. 3.* comprobabitur.

Ibi: Cujas rei exemplum traditur in venditore.

Hoc autem exemplum adaptari nequit, nisi venditor remiserit emptori obligationem liti denunciandæ, vel in aliis casibus, de quibus Hermol. *in l. 32. gloss. 3. ex num. 76. tit. 5. part. 5.* etenim regulariter ille de evictione non tenetur, nisi hic de lite mota ipsum certiorrem faciat, *l. 2. tit. 5. part. 5.* ubi Hermol. *gloss. 3. art. 1. num. 1.* jura cumulat, & Interpretet. Quod ita verum est, ut scientia liti aliunde quæsit non noceat ei, qui vendidit. Hermol. *cum pluribus num. 2.* Nec audietur venditor, si non sua interlit lis, de qua agitur, quia de evictione non teneatur; etenim tertius nunquam admittitur, ut liti adstiat, nisi de proprio interesse constiterit. Tusch. *d. conclus. 83. num. 22.* Afflict. *decis. 235.* & ibi Urill. *num. 2.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cap. 18. num. 3.* Garcia de nobilit. *gloss. 40. num. 7.* Salgad. *de reg. protect. part. 4. cap. 8. n. 99.* Cancer. *lib. 2. cap. 16. à num. 31.* & alii apud Barbof. *collocat. ad cap. Veniens 38. de testib. Trentac. sup. n. 10.* idque in continenti, ac summarè probandum. Cancer. & alii.

Ibi: Nec poterat venditor emptorem.

Eti venditor possit à principio ante iudicium ceptum in se causam assumere, Petr. Barbosa *in l. venditor, ex num. 109. de iudic. late Hermol. in l. 33. gloss. 3. a num. 2. tit. 5. part. 5.* non valebit excludere emptorem, cum jam mota lite ut tertius comparet; nec emptori ab instantia resillire permittitur. Petr. Barbosa *sup. num. 104.* Sed si venditor novandi animo preveniens ante litem motam causam suscipiat, ita ut emptor nequaquam vexari possit, ut fieri potest. Hermol. *ubi proxime, Petr. Barbosa n. 109.* emptor, ejus interesse cessante, à iudicio repellitur ex proximè præmissis *num. præcedenti.*

Ad Num. 3.

Sententia adversus heredem pronuntiata de viribus testamenti contendentem, legatariis, & fideicommissariis, *D. de Faria Covar. Encl.*

etiam liti infensis præjudicat. *l. 20. tit. 22. part. 3.* ubi Gregor. *Lop. gloss. 24.* Tusch. *lit. 8. conclus. 174. num. 25.* Petr. Barbosa *n. 170.* Peregrin. *de fideicommiss. ars. 53. ex num. 40.* Urill. *sup. decis. 396. num. 6.* Villalob. *Arar. commun. opin. lit. 8. num. 74.* Aug. Barbosa *eum aliis in cap. Cum super, num. 25. de re iudic. Salgad. n. 312.* Donel. *lib. 27. cap. 1.* Cujac. & Fab. *in l. si suspecta, de inoffic. testam. qui docent, transactionem hæredis legatariis non obesse: nec sententia in unum ex legatariis ex defectu testamenti aliis nocet, l. 1. de except. rei iudic. Cujac. in l. si servus plurium, ff. de legat. 1. Salgad. *de reg. protect. p. 4. c. 8. n. 23.**

Ibi: Idem erit in legatariis.

Legatarii ubi controvertitur cum hærede instituto super validitate testamenti, liti adstare pro suo interesse permittuntur, *l. 7. tit. 23. part. 3.* Tusch. *lit. T. concl. 83. num. 16.* Cujac. *in l. si suspecta, de inoffic. testam. Ant. Fab. in ration. ibidem, Phanuc. tract. de inventar. part. 5. n. 35.* Donell. *commentar. lib. 28. cap. 6.* Quod si legatarii non compareant in protectionem causæ, hæresque testamentum perfunctorie, vel per collusionem tuitus succubuerit, sententia non officiet legatariis, qui poterint aut causam iterum agere, ut cum D. Covar. *infra asseretur, num. 25.* aut ab hærede, fraude probata, actione in factum restituta per testatorem judicialiter extorquere. Cujac. *ubi nuper.*

Hæc verum habent, si intendatur nullitas testamenti ex defectu solemnitatis, sive falsitatis suspicione, aliave causa simili, quia legata perirent, hærede superato: non sic cum ob præteritionem, vel exheredationem liberorum contra testamentum contenditur; nam et si hæres superans evadat, legata constantur, *l. fin. tit. 8. part. 6. autem. Ex causa, C. de liber. praterit. idè legatarii adstare liti nequibunt, cum sua nihil interfit, ex dictis sup. num. 7.* ut observat Greg. *Lop. in l. 20. gloss. 23. tit. 22. l. 7. gloss. 2. tit. 23. part. 3.*

Ad Num. 12.

Res inter alios iudicata regulariter tertio nec prodesse, nec officere solet, *cap. Quamvis 25. de re iudic. l. 20. tit. 21. part. 3. tit. C. res int. alios act. Greg. Lop. in d. l. 20. gloss. 2.* Salgad. *de reg. protect. Q 2 part. 4.*

part. 4. cap. 8. ex num. 19. Alciat. in l. 2. num. 59. C. de edend. Tiraq. tract. res int. al. act. ex n. 2. Menoch. de arbitrar. casu 140. in prin. Merlin. de pignor. lib. 5. q. 39. num. 1. Cujac. in d. cap. Quavis, Fab. in ration. ad l. Si superatus, de pignor. Donel. lib. 27. cap. 1. Vivian. prax. jurif. patron. lib. 11. cap. 9. num. 24. & alii pluriimi, quos congerit, iuribus adductis, axiom. 199. num. 11. Aug. Barbosa.

13 Aliquando contingit, ut sententia proferat tertiò cui nocere non posset, ut in crimine adulterii, l. 21 tit. 22 p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 5. l. 9. tit. 17. p. 7. l. Deventasse 17. §. fin. ad leg. Jul. de adulter. Tusch. lit. S. concl. 174. num. 112, quod restringendum juxta legem Adulter 19. §. Si eo tempore, ad l. Jul. de adul. & exponit Gregor. Lop. Alius est casus de agente ad servitium fundo communi debitam, d. l. 27. partit. At regulariter sententia quibus prodest, nocet, & e contrario. D. Covar. infr. num. 5. Tusch. num. 111. Vide Salgad. num. 350. Tiraq. num. 59.

14 Res judicata inter alios, quamquam non omnino nocet tertiò, præsumptionem in ipsum operatur. Tusch. n. 91. 94. 95. Tiraq. sup. num. 55. Menoch. n. 5. Aug. Barbosa collect. ad cap. Cum super, num. 11. de re judic. Craveta tract. de antiquitat. tempor. part. 2. num. 48. Otalor. de Nobilit. gloss. 25. num. 8. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 126. num. 12, ubi quod assignatio alimentorum producit præsumptionem ad causam filiationis; etenim præsumitur pro sententia, & judice, quod jure processerit. Menoch. lib. 2. præsump. 67. per tot. Tusch. lit. S. concl. 176. num. 55.

15 Quam præsumptionem pariat res inter alios acta, quæritur: & triplex existit sententia. Qualemque, levemque conjecturam induci sentiunt quidam: alii simplicem probationem: alii cum D. Covar. id judicantis arbitrio relinquunt; ut Menoch. d. cap. 140. num. 6. Alciat. in d. l. 2. n. 64 & 65. quod usque ad simplicem probationem extendi posse alleverant; at Craveta distinxit, ut in antiquis simplicem probationem operetur, in recentioribus levem conjecturam. Tusch. sup. concl. 176. num. 55. de quo Cancr. variar. p. 2. cap. 16. num. 53.

16 Quæ de sententia prænotata relinquuntur, ad probationes, & acta cause inter alios agitate ante finitum iudicium ampliari debent; nam & hæc præ-

sumptionem operantur. Tusch. concl. 176. num. 35. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 647. n. 4. Alciat. ubi proxime, Aug. Barbosa sup. num. 10. Salgad. de Reg. pro. rect. part. 4. cap. 8. num. 301. ubi plures, Pro arbitrorum laudo nulla est præsumptio. Tusch. num. 55.

Sententia inter alios late præjudicium cessabit quoad alios, si in absentem proferatur, quia potius ob contumaciam, quam ex bono jure superantis processisse intelligitur. Tusch. sup. concl. 174. n. 71. & 72. Cravet. n. 42. Menoch. lib. 2. præf. 70. n. 111. & per tot. D. Covar. infr. num. 5. ver. Hæc sane ratio. Cancr. num. 115. quod limitatur, si ex probationibus, ac processu de justitia sententia constiterit. Menoch. cum aliis num. 15. Hermof. cum aliis in 36. quæst. 6. n. 28. tit. 5. p. 5. Tondut. quæst. Benefic. lib. 1. cap. 37. num. 16.

Ad Num. 5.

Res inter quosdam judicata, sæpe aliis prodesse, ac nocere solet, cum scilicet litigat legitimus contradicitor, à quo jus ceterorum pendet, l. 20. tit. 22. p. 5. Molin. sup. d. disp. 647. num. 2. Card. Tusch. lit. S. concl. 174. per tot. August. Barbosa in cap. Cum super, num. 12. cum seqq. de re judic. Tiraq. tract. res int. al. act. n. 5. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. num. 90. & in l. 40. Tauri, n. 73. Salgad. de Reg. pro. rect. part. 4. cap. 8. ex num. 310. qui plures recensent casus. Donel. lib. 27. cap. 1.

Ibi: Probat hanc conclusionem.

Sententia in filiationis causa cum 19 parenti pronunciata prodest, ac nocet omnibus ex linea & cognitione litigantium, etiam si nullam litem noticiam habuerint, d. l. 20. partit. ubi Greg. Lop. gloss. 22. qui ampliat ad matrem, Tiraquel. num. 63. Tusch. num. 49. Mascard. de probat. concl. 794. n. 1. Donel. lib. 27. cap. 1. Cancr. variar. p. 2. cap. 16. num. 48. Hæc, & similia, de quibus mox agendum, intelligi ita oportet, ut de causa in iudicio ordinario tractetur, non si summarie ad aliquem effectum, velut ad alimentorum præstationem. Tusch. lit. S. concl. 174. num. 14. ubi de nobilitate: ad præsumptionem tamen procedit, de quo sup. num. 14.

Ibi:

Ibi: Quod si litem acta non fuerit cum patre.

20 Licet sententia super filiatione non cum parente agendo prolata aliis non proferat, vel noceat; præsumptio tamen oritur ex illa secundum nota num. 14. observat ex Cotta Aug. Barbosa in collect. ad d. cap. Cum super, num. 24. Quod si quis pronuncietur civis Mediolanensis, ea sententia suffragabitur fratribus ex eodem parente.

21 Sententia lata in unum ex heredibus, ceteris non infert præjudicium. Tusch. conclus. 174. num. 10. Molin. d. disp. 647. num. 2. Merlin. de pignor. lib. 5. q. 40. n. 2. Peregrin. de fideicom. art. 53. num. 40. Franch. decif. 523. num. 16. & decif. 524. num. 1. Ozalch. decif. 156. num. 17. Salgad. d. cap. 8. n. 23. l. 20. tit. 22. part. 3. l. 81. cum uno 22. de except. rei judic. Sed limitatur favore libertatis, ac in individuis, l. Judicatur 29. eod. tit. Tusch. n. 11. Necessaria litem nocebit coheredi. Donel. lib. 27. cap. 1.

Ibi: Quorum resolutio in hoc etiam tenet.

22 Quoad jus publicum attinet, velut in popularibus actionibus, aut si controvertatur, an quis sit habilis ad munera Republicæ, vel strictus ad contributionem, sententia cunctis de comunitate, ac descendentibus litigantibus nocet, atque prodest. Tusch. sup. num. 1. Salgad. d. cap. 8. num. 323. Tiraquel. sup. num. 62. Roch. de Curt. tract. de statut. faciend. sect. 8. num. 13. Aug. Barbosa ubi proxime, n. 14. & 29. Donel. sup.

Ibi: Idem erit in causa.

23 Ubi quis legitime natus, vel spurius pronuncietur, sententia jus facit quoad alios, Tiraquel. tract. res int. al. act. num. 63. Cancr. sup. licet aliud senserit Mascard. de probat. concl. 794. n. 2. Idem est in aliis causis, quæ personæ ad statum spectant, ut si quis filiusfamilias, Nobilis, aut Clericus in iudicio ordinario declaratur. Molin. d. disp. 647. n. 2. Tiraquel. num. 54. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 8. n. 3.

Ibi: Erit & baja scæ conclusionis.

24 Sententia circa statum pronunciata

de libertate, vel ingenuitate, litigante legitimo, ac principali contradicatore, quoad alios jus facit. Greg. Lop. in l. 20. gloss. 3. tit. 22. part. 3. Tusch. d. concl. 174. n. 14. & 30. Aug. Barbosa, recensens pluribus, in collect. ad cap. Cum super, n. 18. de re judic. Donel. lib. 27. cap. 1. in fin. Tondut. quæstion. Benefic. lib. 1. c. 37. n. 15. Cancr. ubi proxime.

Ibi: Hæc sane ratio.

De his sup. num. 17. Præterea res inter alios judicata ita demum aliis nocere valet, si superatus bona fide pro viribus cause incumbat; nam si collusio, aut malicia interveniat, ea probata, iudicium iterum suscitabitur. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 647. num. 5. Salgad. de Reg. pro. rect. part. 4. cap. 8. ex num. 332. Surd. de aliment. tit. 9. q. 42. n. 32. Merlin. sup. d. lib. 5. q. 39. num. 17. Hermof. in l. 32. gloss. 3. à num. 59. tit. 5. part. 5. Scacc. de re judic. gloss. 14. q. 12. num. 47. & 122. cum seqq. Aug. Barbosa in d. cap. Cum super, num. 29. Donel. lib. 27. cap. 1. Cancr. d. cap. 16. num. 118. Idem erit si contest de desidia, & omissione, etsi fraus absit. Garc. sup. d. gloss. 40. num. 9. ubi plures, & alii ex præcatis, similiter si sententia nulla per Principem confirmetur. Vant. de nullit. tit. quia possidit. de nullit. num. 26.

Verf. Primum etenim constat.

Consulas laudatos sup. num. 24.

Verf. Secundò apparet.

Adde Greg. Lop. in l. 20. gloss. 18. tit. 22. part. 3. & limita ex d. l. 1. & glossa, ubi dominus, vel patronus conficius litem pendens cum servo, vel liberto, tacuit, quoniam illi sententia nocebit, de quo infra, num. 49. & 50.

Verf. Tertio colligitur.

Hujus distinctionis nullus ex iis, quos præ manibus habui, meminit sed promiscue de libertate, ac ingenuitate differunt.

Verf. Primum etenim illud.

De hujusmodi actionibus præjudicialibus agunt Pichard, Oynotomus, & alii Interpretes in §. præjudiciales, iust. de actionibus: quare præjudiciales appellantur, Q 3

lentor, latè examinat Revard. de pra-judic. lib. 1. cap. 12. de forma libelli, Paz prax. tom. 3. cap. 3. §. 1. & 2. Ut in his res judicata jus faciat quoad omnes, sex requisita refert Vivian. de jurepatr. lib. 1. cap. 9. num. 25.

Verf. Tertio constat.

28 Si reus, cui controversia status moveatur, actore non comparente se liberum, aut ingenuum liquidò probaverit, talis debet per judicem pronunciarì, quod & in cæteris causis observatur, l. 9. tit. 22. p. 3. l. Properandum, §. Et si quidem, C. de judic. quæ sententia quoad alios faciet jus, ex traditis sup. n. 17. in fin.

Verf. Quarto, mihi jure verum.

29 Sententia lata sub forma illa, *seruum Titii non videri*, de qua in l. Divi, §. 1. de liber. caus. definitiva censetur: ideo Glossa ibi, verb. *Videri*, & D. Covar. hic, docent nos licere victo iterum in absolutum super statu vexare: quod liceret, si reus ab instantia absolveretur, l. 9. tit. 22. p. 3. ex qua si absit actor, & terminus probatorius designetur, utinque nulla probatione facta, reus debet definitivè absolvi, alioqui ab observatione judicii tantum, d. §. Et si quidem. Unde inferitur, quod in d. l. Divi, §. 1. vel terminus concessus est ad probandum, vel favore libertatis placuit quod definitivè reus absolveretur sub illis verbis, *Titii servum non videri*, ne in causa tanti præjudicii ab eodem judicio repetatur: aliis verò ea sententia non nocet, sicut noceret si ingenuus declararetur; nam quoad omnes jus faceret, ut insinuat Consultus ibi: nec hæc res captionem ullam habet, & docent Glossa ibidem, & D. Covar. hic, secundum tradita sup. num. 24. cum ingenuus pronunciarì nemo possit, nisi de matre libera natus legitimis probationibus appareret, quo casu sententia in absentem prolata aliis nocere solet, de quo sup. num. 17. in fin.

Verf. Quintò, colligitur ex prænotatis.

30 Sententiam latam circa ætatem alicujus, veluti cum declaratur major, vel minor, aut certæ ætatis ad aliquem actum requisitæ, jus quoad alios facere

observat Tusch, lit. S, concl. 174. num. 48. & §. 1. Cancer, variat. p. 2. cap. 16. n. 17. Etenim hoc statum personæ respicere videtur, in quo sententia aliis nocere, & officere solet: dixi sup. num. 16.

Ad Num. 6.

Sententia in primogeniū possessorem cunctis nocet ad illud vocatis, nec opus est ut citentur ad litem, Greg. Lop. in l. 20. gloss. 4. tit. 22. p. 3. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 8. num. 4. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 647. num. 2. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, num. 73. Salgad. de reg. prælectione, part. 4. cap. 8. num. 312. Mier. de majorat. part. 4. g. 14. à princip. Pinel, in l. 1. part. 3. num. 43. C. de bon. matern. Aug. Barbosa collectan. ad cap. Cum super, num. 13. de re judic. Suar. allegat. 27. n. 3. Parlador, quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 3. §. 9. num. 22. Villalob. Arar. commun. opinion. lit. A. num. 49. Cancer, sup. num. 110. Hoc fallit si litigans causam iniquè fraude, vel desidia tucatur, nam si de culpa possessoris constat, successori ad litem reperendam admittitur, Cald. Pezra de empt. cap. 31. num. 9. Greg. Lop. Pat. Molin. Aug. Barbosa, & alii prælaudati, & est regulare, ut prænotatur sup. num. 25. Scientia litis non desideratur.

Poterit etiam vocatus adfistere lici, etiam invito litigante majoratus possessore, Ant. Gom. d. num. 73. in fin. quod universaliter cuique tertio pro suo interesse permittitur, Garc. de Nobilit. gloss. 40. n. 7. & appellare, ut per Cancer, num. 111. & 112.

Ibi: Quorum ea est concors sententia.

Sententia adversus heredem, vel 33 alium restituere gravatum præjudicium generat etiam infcio lici substituto, Greg. Lop. in l. 20. gloss. 4. tit. 22. p. 3. & in l. 10. gloss. 3. col. 2. ad fin. tit. 26. p. 4. Ant. Gom. ubi proxime, Tusch, lit. S, concl. 174. n. 21. Tiraquel, tract. res int. al. n. 5. Salgad. ubi prænotat.

Ibi: Hoc ipsum constat.

Citatio fieri non debet, ut sententia 34 noceat eis, ad quos causa principaliter non spectat, etsi per consequentiam detrimentum sustineant, Salgad. sup. n. 310. & 311. Tiraquel, tract. res int. al. n. 5. num. 5.

num. 5. Paz prax. tom. 1. temp. 3. num. 39. apud quos plurimi, Cancer, sup. n. 100.

Ibi: Igitur eisdem nocere debet sententia.

Hoc regulariter, sed nonnunquam fallit, ut præmittitur sup. n. 13.

Verf. Sum verò qui consent.

Quod vocatis ad majoratum sententia contra possidentem non nocet, nisi citentur, communem, ac tenendam opinionem inquit Villalob. sup. lit. A. n. 50. pro qua nonnullos laudat Cancer, num. 99. Sed opposita verior est, ac praxi recepta.

Ad Num. 7.

35 Cum quis sciens non prohibet, ne alius de jure ipsius in judicio contendat, sibi præjudicat, illique sententia nocet ex tacito consensu, Salgad. sup. d. cap. 8. num. 327. Donel. lib. 27. cap. 1. & quasi mandare intelligitur, l. Semper qui non prohibet 61. de reg. jur. cap. Qui tacet 43. cod. tit. in 6. Glossa verb. Tacendo, in cap. Nonne 5. de præsumpt. Aug. Barbosa axiom. 217. n. 1. Nec dolo carer tacens hic, ut adversarius duplicem litigandi molestiam super eadem re, si vicerit, experiatur, bisque periculo litis se exponat, cuius eventus dubius, l. Quod debetur 52. de pecul.

Verf. Sed in specie traditur exemplum.

36 Vtraque lectio, tam Pisana, quam Florentina verum habet, Salgad. d. e. 8. n. 328. & 333. Merlin. de pignori lib. 5. quæst. 39. per tot. & Florentinam ab omnibus receptam testatur Cujac, observat. lib. 12. cap. 25. quanquam D. Covar. eam rejiciat intra, sub verf. Cæterum. Donel. lib. 27. cap. 1. Ut autem in re adeo lubrica, & inextricabili perspicue differere valeam, plures casus distinguere oportet, Merlino duce.

37 Sit primus, cum debitor jam judicio de re superatus eam pignori tradit, tunc sententia præcedens creditori vel infcio oberte, l. 20. tit. 22. p. 3. l. Si superatus 3. §. 1. de pignori. l. Si mater 11. in fin. l. Judicata 29. de except. rei judic. & ibi Glossa verb. præcesserat. Greg. Lop. in d. l. 20. gloss. 8. Surd. decif. 236. n. 6. Mer-

lin. sup. num. 2. Ant. Fab. in ration. ad l. Si superatus, Scaccia de re judic. gloss. 14. quæst. 12. num. 28. Secundus, si pendente lite, res litigiosa detur in pignus; nam sententia in debitorem prolata nocebit creditori ignaro judicii, Ant. Faber ubi proxime.

Tertius, si jam pignore constituto, 38 debitor de eo conventus superetur, res judicata inferet præjudicium creditori, modò litis contentis probetur, l. 20. tit. 22. p. 3. l. Sape 63. de re judic. juxta Pisanam literam, D. Covar. infra, verf. Ex quibus apparet, Greg. Lop. ubi proxime, Merlin. n. 4. Aug. Barbosa collect. ad cap. Cum super, num. 20. de re judic. Surd. ubi sup. Scacc. d. quæst. 12. num. 63. & 130. Quartus, post obligatam rem debitor si egerit adversus tertium rei vindicatione: ac succumbat, quia reus legitime probaverit dominium rei pignorate ad se pertinere, tunc quidem creditor sciens litem motam, ex sententia sentiet detrimentum, Merlin. cum aliis n. 6. Scacc. n. 18. eum seq. assentitur D. Covar. ubi proxime.

39 Quintus, si in eadem specie debitor à causa ceciderit, non ex bono jure rei, sed quia ipse defecit in probatione domini, unde reus meruit absolvi, sententia nullo modo adhuc scienti creditori officiet, d. l. Si superatus, in princ. de pignori. Merlin. cum aliis num. 7. Neguliant, de pignori part. 6. memb. 3. num. 40. Scacc. num. 24. Nec scientia litis exceptionem rei judicate producit in creditorem, qui diverso jure venit, nec tenetur probare dominium debitoris, sed quod pignus foret in illius bonis sub obligationis tempus, quod dominium bonitarium vocatur, Ant. Fab. in d. l. Si superatus, Merlin. n. 14. & 15. D. Covar. hic, verf. Primum equidem. De quo est lex 18. tit. 13. p. 5. ubi Greg. Lop. fuse gloss. 1. quæ aliud cavetur, nisi accipiat de actione hypothecaria, & quod Faber docet de Salviano interdicto. Sic taciturnitas creditoris non operatur consensum in litem ad sui præjudicium, cum sciat, adhuc superato debitore, jus pignoris illatum persistere, l. Sicut 8. §. Non videtur, ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solvit.

Discriminis ratio inter hunc casum, 40 & proximum præcedentem in obscuro non est, etenim in illo cum probatur dominium tertii, jus creditoris penitus evanescit, qui contra hunc tertium verum dominium à debitore causam non habet

habentem, hypothecaria experiri prohibetur, cum in re aliena pignus consistere non possit, l. 1 §. 1 de pign. l. 7. tit. 13. part. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 4. Merlin. de pignor. lib. 2. g. 2. n. 1. In secundo autem casu, etsi reus absolvatur, qui possidet ex defectu probationis domini, non ideo dominus constituitur per sententiam, solumque exceptionem rei iudicatae consequitur in actorem, & alios, qui de ipsius dominio iterum contendere conentur; at creditor non rei vindicatione, sed Salviano interdicto iuvatur, in quo, ut pronotatur, dominium debitoris probare opus non est, d. l. si superatus.

41 D. Covarr. hic, sub n. 7. vers. Ex quibus apparet, ab ultimo casu videtur dissentire, dum indistinctè docuit, sententiam in debitorem scienti creditori nocere, & interpretatur dictam legem si superatus, in creditore litem ignorante. Hic intellectus præterquam quod divinatorius apparet, rejicitur ex Consilio verbis, qui expressit decidendi rationem, scilicet quia diverso jure venit, & cum quis alia actione agit, quæ in iudicium deducta non est, scientia non præjudicat, l. 20. in princ. tit. 22. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 2. Merlin. d. quæst. 39. num. 14.

42 Sextus casus juxta Florentinam litteram constituitur in creditore ad iudicium pro pignore vocato, qui si scientiam in debitorem causam super dominio agens succubaverit, res iudicata afficiet damno debitorem, l. Sape 63. de re iudicat. prout habetur in Florentinis Pandectis, Tiraquel. tract. res int. al. act. num. 56. Scaccia d. g. 12. num. 19. Salgad. d. cap. 8. num. 328. Merlin. de pignor. lib. 5. g. 39. num. 8. Greg. Lop. in d. l. 20. part. 5. gloss. 8. ad fin. Oppositum tenet Covar. hic, vers. Caterum adversus. Villalob. Arar. commun. opinion. littera A. num. 57.

43 Septimus, quando creditor agit in rei pignori data possessorem, & iste absolvitur, quoniam se dominum legitime comprobavit, sententia debitori litis non ignaro nocet, d. l. Sape, Merlin. num. 9. Neguliant. d. memb. 3. num. 42. Scacc. d. g. 12. num. 27. Tiraq. ubi proxime. Similiter hæc resolutio est contra D. Covarr. Desiderant aliqui, ut videre licet apud Merlin. quod debitor nedum litem, sed etiam de dominio questionem agitari cognoscat, quod necesse non videtur; etenim ex quo sibi con-

stat de iudicio super pignore, invigilare debet, ac inquirere num de rei proprietate disceptetur, sibi que propriam desidiarum impulerit; nam jura vigilantibus, & non dormientibus subvenire consueverunt, l. papillus 24. ff. qua in fraud. creditor. cum aliis, quæ cumulat Barbosa axiom. 227.

Octavus, quando creditor actoris partes sustinens in possessorem agit, ac succumbit ex eo quod nequivit probare rem in bonis debitoris existisse tempore contractæ obligationis, reo dominium non probante; tunc siquidem debitor, etiam si conscientius, sententia minime gravabitur, Neguliant. ubi proxime, Merlin. num. 13. sentiant D. Covar. & Villalob. ubi nuper. Nonus & ultimus adjicitur de creditore hypothecario, qui rem obligatam non recipit; nam licet hic actoris personam gerens in tertium, cesserit quomodolibet, sententia tamen nullam debitori etiam scienti litem, afferet præjudicium. Idemque erit, si hic creditor agnoverit per debitorem causam de proprietate tractari, cui sententia utique non nocet, D. Covarr. hic, vers. Ex quibus apparet; Gregor. Lop. in l. 20. gloss. 8. tit. 22. p. 3. Neguliant. sup. num. 39. vers. Tertio limitata, Merlin. d. g. 39. n. 16.

Verf. Caterum, ibi. Quam opinionem ipse reverentem.

Videas supra tradita num. 36. Sed sustinendo cum communi lectionem Florentinam, satisfieri poterit rationibus in eam per D. Covarr. perpensis. Ad primam responderit, quod debitor valet creditorem de dominio pignoris litigantem à iudicio repellere, si eum indemnem quoad jus pignoris reddat, cum jam ipsius nihil interfit eventus iudicii. Ad secundam, quod etsi ad creditorem principaliter attineat pignoris defensio respectu possessionis, & cautionis, Gregor. Lop. d. gloss. 8. in fin. tamen quoad domini questionem debitori præcipue incumbit litis cura, qui majus detrimentum, si res auferatur, sentiet, cum & ad res alienam astrictus maneat. Tertium non urget, cum Florentina lectio maxime recepta noscatur, ut præmissi num. 36. & ex hucusque traditis satis comprobatur.

Verf.

Verf. Ex quibus apparet, ibi: Ea vero est intelligenda.

46 Adde notata jam num. 44. Pignus dicitur à pugno, & proprie accipitur pro re mobili, quæ creditori traditur cautionis causa, l. 1. tit. 3. p. 5. l. plebs 237. §. Pignus; de verb. signis. ubi Alciat. Merlin. de pignor. lib. 1. quæst. 1. ex num. 1. Sed verbum læd sumptum immobilia itidem comprehendit, quorum possessio in creditorem transit, d. l. 1. part. Alciat. sup. Merlin. num. 6. Differt ab hypotheca, etenim hæc vox usurpatur pro re obligata creditori mobili, vel immobili, quæ penes debitorem permanet: quoad actionem, ac juris effectus nulla inter pignus & hypothecam differentia dignoscitur, l. si rem alienam 9. §. Non tantum de pignor. action. l. Res hypothecae 5. in fin. de pignor. Merlin. quæst. 2. d. n. 3. Ant. Fab. in ration. ad l. Contrahitur 4. eod. tit.

Ibi: Tandem in summa.

47 Tria simul existere opus est, ut res inter alios iudicata tertio nocere possit, litis scientiam, quod cause defensio ad eum principaliter spectet, & quod idem jus, quod tertio competit, in iudicium litigans deduxerit, cap. penult. de re iudic. l. 20. tit. 22. p. 3. l. si superatus 3. de pignor. l. Sape 63. de re iudic. l. iudicata 29. §. fin. de except. rei iudic. Merlin. sup. lib. 5. quæst. 39. n. 14. 15. & quæst. 40. n. 6. Fab. ration. ad d. l. si superatus, Donel. lib. 27. cap. 1. Cancr. variar. part. 3. s. 27. num. 553. & 554. videndus.

Ad Num. 8.

De intellecta capitis Quamvis 25. de re iudic. consulas Cujacium, & alios quos ibi congerit Angull. Barbosa in collectan.

Verf. Superest nunc hic adnotare.

48 Sententia adversus libertum prolata in causa status, patrono litis consilio infert præjudicium Greg. Lop. in l. 10. gloss. 20. tit. 22. p. 3. Donel. lib. 27. cap. 1. ad fin. Villalob. Arar. commun. opin. lit. d. num. 52. Videas num. seqq.

Ad Num. 9.

49 Possit hæc triplex casus distingui. D. de Faria Covar. Ennel.

Primus, si servus Titii, qui pro libero gerebatur, litiget cum alio, qui se dominum illius asseverat; tuncque sententia Titio scienti nocet, d. l. 20. part. quia illi principaliter cause iudicio incumbet, cum de dominio proprii servi ageretur. Secundus, cum liberto Caii controversia movetur ab actore intendente se patronum pronunciari, de quo idem juris est, d. l. 20. ubi Greg. Lop. gloss. 20. defensio etenim ad Caium principaliter attinebat; liberti enim parum, aut nihil interest, hunc vel illum patronum agnoscere, Et hæc in status iudicio specialiter procedunt, nam in aliis causis aliter in die leges regie initio deciditur, ideo traditur, in controversia status sententiam aliis prodesse, vel officere, ut pronotavi sup. n. 24.

Tertius, quando Sempronii libertum in servitute revocari per alium intenditur, sententia adhuc consilio patrono minime nocet quoniam cause, & libertatis defensio præcipue ad libertum pertinebat, de cujus majori præjudicio disceptabatur, l. Principaliter 19. C. de liber. caus. cui conveniunt rationes, quas D. Covar. expendit, nec casus iste lege regia deciditur, ut ex contextu patet.

Ibi: Sententiam latam contra subditum.

Cajus distinctionis meminit Villalob. Arar. commun. opinion. lit. A. num. 53. Valasc. de jur. employeant. quæst. 38. n. 33. Barbosa collect. cap. Cum super, num. 27. de re iudic. Sed præfata lex regia indistinctè decidit, ut sententia in subditum noceat superiori, & in serie totius textus sermo habetur de præjudicio quoad proprietatem, & sentit ita Greg. Lop. d. gloss. 20.

Verf. Caterum, quod domino.

De interpretatione capitis Cum super 17. de re iudic. videndus Cujac. ibi, & Aug. Barbosa in collect. qui plures refert. Placet quidem D. Covar. existimatio, quod Ovetensis Episcopus minime possidebat; & illa clausula, Ne fiat et præjudicium circa possessionem, ita accipi debet, ut Auriensis Antistes non mittatur in possessionem, ne ex ea Ovetensi inferatur incommodum, etiam non possidenti, propter commodum possessionis; nam si ipse actoris partes

R. susti

sustinens, de proprietate non probaret, Aurienſis abſolveretur, etſi de jure ſuo non doceret, l. 28. tit. 2. p. 3. §. Retinenda. verſ. Commendat. Inſt. de Interdict. Eſtque veroliſſime, quod ſi Ovetenſis poſſideret, cum eo cauſa diſcutteretur, aut idem in ſe judicium ultro ſuſciperet.

53 Eſt obſervandum, in eo textu nullam fieri de litis ſcientiam mentionem ante ſententiam, ideo Ovetenſi Epilcopo ſententia non nocet, nec quoad proprietatem, nec quoad poſſeſſionem, quam ille non habebat; ſed quia non appellavit, ſententia executioni mandatur adverſus victum monaſterium, quod nulli ſubjacebat; nec ſcientia præſumpta ſufficit, quæ omnino probari debuit ex parte Aurienſis Præfulis, cap. Præſumitur ignorantia. 47. de reg. jur. in 6. ubi Aug. Barb. cum pluribus, Menoch. lib. 4. præf. 116. n. 35. Tuſch. lit. 8. cœveluſ. 176. num. 74.

Verſ. Sæpe conſtitutum eſt.

Literam hujus textus mendis ſcaturientem vera lectioni reſtituit Cuſac. obſervat. lib. 12. cap. 25. de quo etiam Donel. lib. 27. cap. 1.

Verſ. Hinc denique conſtat.

54 Utiſſis eſt citatio corum, quorum intereſt, ut ſententia eiſ inter alios pronunciata nocere valeat abſque ſcientia litis probatione, Tuſch. lit. 8. com. 176. à princip. An ſententia exequi poſſit in tertium, qui poſſidet, citatione precedente, late tradit Gregor. Lop. in l. 20. gloſſ. 2. tit. 22. p. 4.

Ibi: Mihi verò is non placet.

55 Poſſet tamen Caſtrenſis, & Alexandri opinio ſuſtineri quibusdam concurrentibus circumſtantibus, Prima, citatione fieri ad petitionem litigantis contra hæredem, Secunda, quod nulla interveniat colluſio, Tertia, legatariis conſtituiſſe de fraude, vel deſidia hæredis, Quarta, quod ea noticia ad eos pervenerit tempore opportuno, ut poſſent cauſam plene tutari; nihil enim imputari poeſt victori, qui legatarios citari ſtudiit, ut cauſe adliſterent: imò ipſis, qui fraudulentò, aut deſidioſo hæredi litem agendam deſeruerant, argumento §. Præterea, Inſt. quib. mod. re contr. oblig. Nec legatariis via præcludi-

tur, ut jus ſuum perſequantur, vel interpoſita appellatione, l. Si perſuſorio 14. de appellat. vel adverſus hæredem agendo, ut dixi ſup. num. 10.

56 His adjuccendum duxi, in hoc tractatu duplicem regulam vulgò conſtitui, nempe ſententiam inter alios latam illis nocere, quibus prodeſſet contraria; rursùs eiſ prodeſſe, ac præter nocentem, D. Covar. ſup. num. 6. & dixi num. 13. Prior quidem perpetuò eſt vera; poſterior non utique, ac præter notata eodem num. 13. animadvertere oportet, quod quotieſcunque res inrer alios iudicata ſolum tertio ſcienti litem officiit, ipſi ignorantia prodeſt ſententia; quem non læderet, Sic ſi liberus Lucii conveniatur à Seio, qui ſe eius patronum aſſerit, inticique Lucio ſententia proferatur pro Seio, nullum illi præjudicium generatur; ſed ſi liberus favorabilem ſententiam reportaverit, ſe ea Lucius tuebatur, ſi Seio de jurepatronatus cum ipſo contendere tenet. Similiter de creditore litigante ſuper pignore dicendum, & aliis, de quibus in l. 20. tit. 22. p. 3. l. Sæpe 63. de re judic. Alius reperitur caſus, quo ſententia prodeſt favorabilis, cui contraria non officeret, in l. 21. tit. 22. p. 3. ubi Greg. Lop. gloſſ. 2. & 3. de quo conſulas Salgad. ac Tiracquel. laudatos ſup. num. 13.

Præterea ſi feratur ſententia, quæ aliquis actus, veluti teſtamentum, nullus pronuncietur, quoad omnes jus facit, modò cum legitimo contradicatore liſ diſcutiatur, Tuſch. lit. 8. com. 176. num. 51. Cancr. variat. part. 3. cap. 17. num. 401.

SUMMARIUM.

- 1 Sententia in beneficii poſſeſſorem ex defectu juris conferendi nocet ei qui conſtituit ſcienti litem agitari quoad poſſeſſionem duntaxat.
- 2 Idem juris eſt de electoribus, ac patronis.
- 3 Obſticit opinio contraria, & exponitur caput Cum olim, de cauſ. poſſeſſ. & propriet. & num. ſeqq.
- 4 Quasi poſſeſſo juris præſentandi, eligendi atque conferendi per unicum actum cum effectu adquiruntur.
- 5 Præſentatus à poſſeſſore jurispatronatus præſertur præſentato per verum patronum.
- 6 Sententia in patronum, collatorem, aut electores

- 14 electores lata utram præjudicium inferat Beneficii poſſeſſori, & num. ſeqq.
- 15 Minor, & alii ſimiliter privilegiati ad iudicium venientes, ut litigantem ſoveant poterunt teſtes producere poſt publicationem, impetrata in integrum reſtitutione.
- 16 Intra quantum temporis id beneficium de jure regio liceat poſtulare.
- 17 De comparente in iudicio ſeu principali ad utruſque litigantis excluſionem, qui fuſe egerint.
- 18 Hic non tenetur inſtantiam capram proſequi, ſed novam poteſt inſtrere.
- 19 Utrum iudex, comparente ejuſmodi tertio in principali, debeat ſuſcedere in priore iudicio, donec poſterior perſiciatur, ſententiamque pronunciet.
- 20 Si iudex in priore inſtantia procedens damnet conventum ad rei reſtitutionem, quomodo huic conſulatur, ne iterum vexetur.
- 21 Quid ſi poſt rem iudicatum tertius in principali ſuper venerit ad litigandam.
- 22 Tertio patienti, ut alius de jure illius in iudicio contendat, quando ſententia nocet.
- 23 Quoties duobus inſolidum jus aliquod competit ſi unus illud in iudicio deducens, ſuperetur, alteri ſententia præjudicium parit.

CAPUT XIV.

Ad Num. 1.

1 Sententia lata ex defectu juris conferendi adverſus Beneficii poſſeſſorem nocet litis conſcio collatori quoad poſſeſſionem duntaxat, Salgad. de reg. protect. part. 2. cap. 8. num. 329. Aug. Barboſa collect. cap. Cum olim, num. 4. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. qui alios referunt. Villalob. Errat. commun. opinion. lit. A. n. 54.

Ibi: Idem fit dicendum contra electum.

2 Præſata concluſio ſimiliter procedit in præſentato, vel electo ſuperato, Salgad. num. 330. & 331. Vivian. præf. juris patr. lib. 11. cap. 9. num. 21. Mieres de majorat. part. 3. quæſt. 15. n. 11. Villalob. ubi proxime, Barboſa collect. cap. Capienſes, num. 31. de elect. in 6.

D. de Faría Covar. Enucl.

Ibi: Quam rationem adeo ſalſam eſſe.

Contra communem D. Covar. nititur probare, nec circa poſſeſſionem præjudicium inferri collatori patrono, aut electoribus ex ſententia inſtitutum, electum, vel præſentatum, quod ad jus illis competens, quanquam de illo litem motam agnoſcant: quod referunt Barboſa collect. d. cap. Cum olim, num. 4. Villalob. ubi proxime, Salgad. num. 333. ubi quod noſter Præſes ſolus communem impugnat, ſed non meminit Seaccie de appell. quæſt. 17. lim. 6. memb. 4. n. 57. verſ. Quæſit, qui etiam à communi receſſit. Et quidem inſitari non licet, quin in d. cap. Cum olim, ſententia quoad poſſeſſionem noceret Canonici, cum jus proprietatis reſervetur eiſdem; alioqui ſi ſententia in eos nullum operaretur effectum, fruſtranea exiſteteret reſervatio; ſat enim foras exprimeret abſolutè, Res inter alios acta aliis non nocet, quo proſus Canonicoꝝ jus relinqueretur illaſum, ut cum Epilcopo poſſent etiam de poſſeſſione lingere.

Ad Num. 2.

Pro intellectu dicti capituli Cum olim, 4 ſupponere oportet, quod Canonici petitorio egerunt adverſus Archidiaconum intendentes ad ſe jus conferenda illius dignitatis pertinere: ipſe verò, omiſſa proprietatis queſtione, Epilcopum in quali poſſeſſione conferendi extiſſe aperitiſſimis docuit probationibus, ut in textu referunt, ideo pro reo decitum eſt; nam hoc ſufficit poſſidenti ad victoriam; etiamſi quoad proprietatem Canonici intentionem ſuam liquido probaverint, Barboſa cum pluribus in collect. ibi, num. 3. manente cauſa ſuper proprietate indeſta; nec acta cum Archidiacono quoad jus conferendi offiſcere valuerunt Epilcopo, vel litis non ignaro; quoniam Archidiaconus illud non tuebatur, nec ipſo ſe juvavit, ſed tantum poſſeſſione conferendi; quapropter obtinuit, jure proprietatis Canoniciſ reſervato: de quo pronunciatum non eſt, ac dictum quod res inter alios acta aliis non nocet. Quoad poſſeſſionem autem ſicut Canonici� nocuit, ita & Epilcopo noceret, ſi in Archidiaconum ſententia ferretur, cum regularè ſit, ut illis nocent quibus prodeſt, & è

R 2 conveꝝ

converso, sicut prænotatur supra, cap. prox. num. 23, cui subscribent quotquot communem opinionem sustinent laudati sup. num. 1.

5 Nec urget obiectio D. Covar. que nitiur iis, que ipse tradidit sup. cap. proximo, num. 7. vers. *et ceterum adversus*, de debitore sciente super dominio pignoris per creditorem litigari: quo argumento utitur communis lector, ut advertit Salgad. sup. n. 333. nam sicut ibidem præmissi, receptus, ac verius censetur, quod debitori præjudicat sententia in creditorem prolata, & quantum ad possessorem Archidiaconum defensio sue dignitatis principaliter spectet, æque ad Episcopum atinebat suam tutari conferendi possessionem, ut in futurum vacante dignitate, eam posset conferre.

6 Unde non immerito queri posset, si Archidiaconus non allegaret Episcopi possessionem, sed jus conferendi quod proprietatem, & super ea pronunciaretur, an sententia Episcopo noceret, aut proderet qui de jure suo licet non ignoravit? Qui sane casus nequaquam definitur per Pontificem in d. cap. Cum olim, ubi super proprietate nihil decimum apparet, nec ex illo communis probatur, que præjudicium circa proprietatem non admittit, ut dixi num. 1. & 2. cum sententia nulla intercesserit quoad jus conferendi, sed quoad possessionem tantummodo.

7 Pro affirmativa urget exemplum debitoris scientis questionem de dominio cum creditore haberi: nec tamen liquet differentie ratio inter possessionem, ac proprietatem, ut in illa noceat tertio sententia, que in hac non noceret: nec satis si respondeatur, majoris esse præjudicium in proprietatis controversia, quia in hoc tractatu id non attendi solet, nec possessio parum interest, cum hæc satis sit ad beneficiorum collationem, seu presentationem, sicuti ex dicendis apparbit, & obiter insinuat. Hæc expendere libuit, ut alia cogitandi ansam exhiberem, nec contra communem, ac venerandum doctrinam Præsidem eximium quicquam statuam.

Verf. Tertium imò.

Hæc adversantur communi resolutioni, ac nuper traditis.

Ibi: *Acquiritur enim quasi possessio.*

Quali possessio eligendi, conferendi, aut presentandi in provisione Beneficiorum queritur unico actu, qui ad effectum omnino pervenit. Vivian. sup. lib. 5. cap. 4. n. 29. D. Covar. reg. possessor, part. 2. princ. num. 6. Barbosa collect. cap. consultationibus, num. 6. de jurepatr. Gratian. disceptat. cap. 577. num. 22. Nic. Garc. de benef. part. 5. cap. 5. num. 56. Mascard. de probat. concl. 173. n. 8. Joan. Garc. de expens. cap. 9. num. 47. ac plures alii apud Barbof. & Vivian. Præter possessionem plura alia desiderantur, ut patronatus jure quis uti possit presentans ad beneficium, que memorant Vivian. ex num. 30. Gratian. d. cap. 577. per tot. Barbofa collect. cap. Querclum, num. 14. cum seqq. de election.

Ibi: *Possimum, quod presentatus ab eo.*

Si concurrat presentatus a possessore juris patronatus cum presentato per verum patronum, interim dum causa super proprietate non deciditur, ille præfertur, instituique debet. Vivian. dict. cap. 4. num. 20. late agens ex num. 10. Valer. Reginald. præf. fore panitent. lib. 3. tract. 3. n. 344. Gutrier. Practicæ, lib. 3. cap. 42. ex n. 40. Barbofa cum aliis collect. cap. Consultationibus, num. 3. de jurepatr. Salgad. de Reg. protect. part. 3. cap. 10. num. 3.

Verf. Nunc vero maxime.

Sententia in electores, patronum, vel collatorem non nocet etiam confecto litis electo, presentato, vel instituto, ut à Beneficio removeatur. Tulch. lit. 5. concl. 176. num. 49. Aliud tenent Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 8. n. 332. ubi alii Vivian. sup. lib. 11. cap. 9. num. 21. Villalob. in Errat. comm. opin. lib. 4. n. 54.

Sed subsistere oportet, nam sententia super proprietate lata in patronum, & similes Beneficii possessori non præjudicat, nec excludi poterit, si legitime sit presentatus à possidente jus patronatus, cum presentatio fructus juris ejus censetur, qui, maxime consumpti, bonæ fidei possessori cedunt, l. 9. tit. 15. part. 1. ubi Gregor. Lop. gloss. fin. Barbofa cum aliis collect. cap. Cum olim, num. 3.

num. 3. de caus. possiff. & propriet. & cap. Consultationibus, de jurepatr. ubi late, Gutrier. sup. Gratian. dict. cap. 577. n. 9. de quo casu controversia non est.

12 Quoties vero lis movetur contra patronum, & alios, quia presentare nequibatur ex defectu possessionis, bonæ fidei, vel ex alio juris impedimento, tunc quidem probata actoris intentione, Clericus à Beneficio repellitur. Greg. Lop. in dict. l. 9. gloss. 8. Gratian. ubi proxime, Barbofa d. cap. Consultationibus, in fin. Menoch. cons. 80. n. 16. quicquid scripserit contra Vivian. lib. 5. cap. 4. n. 34. Hæc igitur in specie locum habet conclusio tradita num. 10. & cum communi tenendum, quod sententia noceat beneficiario litis pendens cum collatore, aut patrono confecto, instar creditoris, qui patitur debitorem super pignore litigare, juxta legem 20. tit. 22. part. 3. legem 63. de re judic. Etenim sicut ad creditorem principaliter spectat tueri pignus, sic ad beneficiarium defensio Beneficii; & dum patitur de jure suo per patronum, vel collatorem in judicio agere, sic locus regulæ prætorum jurium, ut scientibus noceat res inter alios judicata, ut sententia laudati sup. num. 10.

13 Hæc veniunt limitanda quoties alicui ratione dignitatis, vel numeris publici collatio, vel presentatio competit; nam etsi hic cum vere non existeret Episcopus, aut Magistratus, mala fide presentetur, vel conferat, ac de usurpata dignitate convincatur; non ideo tamen privati debent Clerici beneficii, que per illos obtinuerunt, nam propter communem errorem utilitatis publicæ causâ cuncta de jure sustinentur, l. Barbarius 3. de offic. Prætor. & que ibi notantur, Aug. Barbofa in d. cap. Consultationibus, num. 2. vers. Non obstant, Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 22. num. 59. de Jure Regio extat lex 4. tit. 4. part. 3. lex 8. tit. 9. lib. 4. Recop.

Ad Num. 3.

14 Minor, aut quisque similiter privilegiatus accedens, ut liti pendenti inter alios pro suo interesse adstiat, etiam post publicatas attestaciones testes producere permittitur, impetrata in integrum restitutione. Petr. Barbofa in l. Venditor, num. 125. & 172. de judic. Caballin. de election. §. 2. num. 123. Cabed. decis. 37. in fin. part. 2. Cald. Pereyra de

empt. cap. 3. num. 81. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 13. num. 5. Ursill. ad Afflic. decis. 15. num. 1. Hermol. in l. 33. gloss. 3. num. 10. tit. 5. part. 5. Otoro. de Nobilit. part. 2. part. 3. princip. cap. 9. num. 1. Mier. de majorat. part. 4. q. 14. num. 18. Giurba decis. num. 45. Gutrier. Practicæ, lib. 1. q. 66. vers. Sed nihilominus, Cancr. variar. p. 2. cap. 16. num. 12. etiam contra opinerur Azeved. in l. 3. num. 16. tit. 8. lib. 4. Recopil. & Afflic. decis. 15. in fin. in judicis arbitrio relinquat.

Ibi: *Et sortassis hæc restitutio erit petenda.*

Ejusmodi restitutio de Jure Regio postulari debet intra quindecim dies à quo publicatio facta est, ut cum D. Covar. censet Gutrier. sup. num. 3. sed aliud in praxi receptum testatur Otoro, cui accedit Parlador. qui dissentius conciliari forte posset ita, ut prior sententia procedat cum minor, elapso restitutionis termino, comparet, cum antea litis pendens notitiam haberit: posterior si cum primum agnovit de suo præjudicio tractari, ad defensionem profilit; nam tempus hoc lege præscriptum est minoribus, qui litigant, & sic scientibus, ut jure, & privilegio sup. gaudere, ac potiri valeant, quibus propriam negligentiam nocere oportet: in tertio autem ignaro nihil est, quod eidem impuretur, & in hoc veritari potest judicantis arbitrium, ut Afflic. videtur ubi proxime.

Ibi: *An tertius defensor, cui res ignoranti.*

De hoc statim subjicitur exemplum de principali comparente in judicio, ut jus litigantis noceat, & teneatur, n. 17.

Verf. Flacenus de tertio.

De perveniente ad judicium inter alios exemptum, ut principali utrumque litigantem exclusuro, late cum pluribus Salgad. de resont. Bullar. p. 2. cap. 13. n. num. 3. Castill. controvers. tom. 2. cap. 9. num. 9. Cancr. variar. lib. 3. cap. 16. n. 7. Fachin. controversiar. lib. 1. cap. 5.

Ibi: *Et tunc non tenetur hic tertius.*

Tertius ille ut principalis ad judicium

cium accedens, non cogitur causam in statu, quo reperitur, assumere; sed de no-uo de jure suo docere poterit, nec acta inter alios ipsi nocerunt. *Cancer, sup. d. cap. 16. num. 7. Hermos, in l. 36. gloss. 6. num. 13. tit. 5. p. 5. Cur, Philippic. part. 2. §. 26. num. 12. Salgad. cum aliis cap. 13. num. 3. præter laudatos sup. hoc cap. n. 1. Quod si hic tertius elegerit alterutrum contententis admittere causam, omnia facultate principaliter litigandi, astringetur licet in statu, quo existit, suscipere, sicut quisque alius, qui jus alienum pro suo interesse tuetur, *Salgad. num. 62.**

Ad Num. 4.

18 Controversatur utrum si tertius ad executionem utriusque litigantis superveniat, iudex supersedere debeat in pendenti causa, donec recentior mota definatur. *Affirmant Castill. ubi proxime, vers. Constituo, Ursill. ad Affict. decis. 235. num. 3. & alii apud Salgad. n. 12. ac Giurba decis. 1. num. 33. Negant plerique cum præfate nostro, ut Salgad. num. 13. cum seqq. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. 1. resol. 16. n. 6. Ant. Fab. ration. ad l. 15. à quo 57. de rei vendic. *Cancer, ubi proxime, vers. Secus tamen, Fachin. controvers. lib. 1. cap. 5. Giurba. d. decis. 1. Marefcot. variat. lib. 2. cap. 121. num. 3. Hermos, ubi nuper, Barbofa collect. cap. Cum super, num. 4. de re judic. Dactias regul. 274. Greg. Lop. in l. 6. gloss. 2. tit. 10. p. 3. & alii quos refert Salgad. sup. num. 18. & de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 67.**

19 Quoties autem sententia in priori iudicio fertur, reusque damnatur ut rem actori reddat, pendente lite cum tertio principaliter, victo consultitur præfata per victorem cautione de indeminatate, si tertius victoriam reportaverit, *l. 15. à quo 57. de rei vendic. l. penult. ff. de petit. heredit. l. 6. tit. 10. p. 3. ex qua deducitur, victorem nedum teneri rem restituere, si victus per tertium iterum superetur, sed etiam causam, ipsamque litigantem defendere, ibi: Que le defenda del otro: nec immerito, absurdum enim videtur, ut superatus propriis sumpibus, ac molestiâ litiger, cum jam sua nihil interse victoria, Observant Salgad. num. 11. *Cancer, num. 75. Ant. Fab. & alii ex prelaudatis numero proximo.**

Sed si post sententiam, quæ in rem

judicatam transivit, tertius compareat, victorem ad cavendum iudex non cogit; tutius tamen operabitur, & recte, si cautio ut præfatur præcipiat, *Cancer, num. 76. & 77. Quid juris si omitatur cautio, cum præfari opus sit: Con-sulas Fabrum ubi promper.*

Non semel prænotavi, tertio nocere sententiam inter alios prolata, cui principaliter causam incumbit defensio: sed ita est accipiendum, si litigans proprio nomine contendat, aut ex mandato tertii, sive eodem presente de jure suo controversi: at si litigator nomine tertii absque ipsius mandato, aut præfata egerit, sententia condemnatoria nullum pariet tertio huic præjudicium. *Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 8. n. 273. *Cancer, variat. part. 2. cap. 16. num. 51.**

Præterea quamquam sententia non præjudicet illis, qui aequaliter, ac independenter jus obtineant, velut si superetur heres, aut legatarius; nam coheredi, vel collegatario sententia non officit, ut præmissam relinquatur: id tamen fallit quoties duobus, pluribusve jus in solidum competit; etenim si qui prior jus in iudicium deduxit, superetur, alius agere prohibetur, nisi provocationis utatur auxilio. Sic contingit in duobus reis credendi, & in collegatariis re conjunctis, *Salgad. d. cap. 8. ex num. 353. ac in duobus reis debendi, l. 20. tit. 22. p. 3.*

SUMMARIUM.

- 1 A sententia inter alios prolata tertio, cuius interest, licet appellare.
- 2 Non admittitur sic appellans, nisi sua interesse probaverit.
- 3 Ob alienum interesse tertius non auditur, si appellet; quod limitatur.
- 4 Appellans quando teneatur causas exprimere.
- 5 Fatalia appellacionis à quo die computentur.
- 6 Quid quoad tertium appellantem pro suo interesse, & num. seqq.
- 7 Verum sententia per injuriam in heredem lata nocet legatario.
- 8 Tertius superveniens potest appellare antequam principali.
- 9 Esti tertius prior appellet, si deinceps principali provocet hic talis liti intererit, cui ille admittere non prohibebitur.
- 10 Si tertio solo provocante, sententiam revocari contingat, num. pro fit principali.

- 13 Litigans superatus nullo modo obsistere potest ne tertius, cuius interest, appellet, suspensa sententia executione.
- 14 Tertius nequit adversus tres sententias conformes appellare: quod declaratur num. 49. & 50.
- 15 Legatarii an possint provocare à sententia in heredem prolata postquam fatalia præterierint.
- 16 Venditor non valeat appellare à sententia in emptorem pronunciata, quando huic non licet, & num. seqq.
- 17 Venditor, & alius quisque tertius utrum audiat appellans post sententia executionem in principalem, & num. 20.
- 18 Minor an restitui possit, ut à tribus sententiis conformibus appellet.
- 19 Restituitur ut appellet post terminum appellacioni præfixum, à sententia lata in eum, cui ipse vendidit.
- 20 Clausula, Appellacione remota, an comprehendat tertium pro suo interesse provocantem, & num. 34. cum seqq.
- 21 Servus ad Ordines sacros promotus, sciens, ac non refragante domino, libertatem assequitur absque jurispatronatus gravamine.
- 22 Collatio Beneficii jurispatronatus quando sine assensu patroni sustinetur, & num. 33.
- 23 De interpretatione clausula, Remota appellacione, ac de intellectu capitis Super eo, de offic. deleg. remissive.
- 24 Tacens an consentire censetur, & num. seqq.
- 25 Sententia de nullitate semper opponi potest, etsi non appelletur ab illa, cum ex defectu jurisdictionis procedat.
- 26 Clausula, Appellacione remota, ita restringi debet, ut tertium provocantem non rejiciat, cuius appellacioni iudex inferior deferre teneatur, & num. 37.
- 27 Non obstante clausula, Appellacione remota, provocare licet quoties delegatus fines mandati transgreditur.
- 28 Res efficitur litigiosa, vel per liti contestationem, vel per citacionem.
- 29 Res non fit litigiosa per actionem hypothecariam, agente creditore.

- 30 Rei litigiosa alienatio jure non subsistit.
- 31 Sententia in venditorem rei litigiosa exequitur contra emptorem etiam liti ignorantem.
- 32 Quamquam res litigiosa non sit, cum in fraudem iudicii quod pendet alienatur, sententia in alienantem lata exequitur contra possessorem liti conscientem.
- 33 Expenditur exemplum de vendente rem petitam post citacionem priusquam litem contestetur.
- 34 Adiciuntur alia de debitor alienante rem obligatam, dum creditor agit hypothecaris.
- 35 Tertius possessor contra quem exequitur sententia inter alios pronunciata, ab ea poterit appellare intra tempus, quo principalis superatus audiretur.
- 36 Hic quibus sententia inter alios prolata non nocet, nisi liti conscientis, permittitur appellare infra legitimum tempus, à quo notitiam perciperint, ibid.
- 37 Scientibus quando nocent res inter alios iudicata.
- 38 Nec quoad devolucivum effectum tertio appellans auditur.
- 39 Tertius, cuius interest, provocare potest, etsi principalis prohibeatur.
- 40 Quando tres sententia conformes censentur, ne liceat appellare.
- 41 Contra tres sententias conformes non suspensa executione, de nullitate dicere licet, sed non appellare, & quare.
- 42 Tertio opponente nullitatem adversus tres conformes sententias, an executio differatur.
- 43 Tertius, omnia appellacione, de nullitate dicere valet.
- 44 Cui appellatio prohibetur, potest dicere de nullitate, ibid.
- 45 Tertius de nullitate agens si succubuerit, per appellacionem auditur intra legitimum tempus, quod non labitur causa nullitatis pendente.

CAPUT XV.

Ad Num. 1.

A Sententia inter alios lata tertio, cuius interest, provocare permittitur. *Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 2. tit. 23. part. 3. Salgad. de retentione Bullar. p. 2. cap. 13. num. 68. Pichard. manud. ad prox. part. 4.*

cium accedens, non cogitur causam in statu, quo reperitur, assumere; sed de no-uo de jure suo docere poterit, nec acta inter alios ipsi nocebunt. *Cancer, sup. d. cap. 16. num. 7. Hermos, in l. 36. gloss. 6. num. 13. tit. 5. p. 5. Cur, Philippic. part. 2. §. 26. num. 12. Salgad. cum aliis cap. 13. num. 3. præter laudatos sup. hoc cap. n. 1. Quod si hic tertius elegerit alterutrum contententis admittere causam, omnia facultate principaliter litigandi, astringetur licet in statu, quo existit, suscipere, sicut quisque alius, qui jus alienum pro suo interesse tuetur, *Salgad. num. 62.**

Ad Num. 4.

18 Controversatur utrum si tertius ad executionem utriusque litigantis supervenit, iudex supersedere debeat in pendenti causa, donec receniter mota definatur. *Affirmant Castill. ubi proxime, vers. Constituo, Ursill. ad Affict. decis. 235. num. 3. & alii apud Salgad. n. 12. ac Giurba decis. 1. num. 33. Negant plerique cum præfate nostro, ut Salgad. num. 13. cum seqq. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. 1. resol. 16. n. 6. Ant. Fab. ration. ad l. 15. à quo 57. de rei vendic. *Cancer, ubi proxime, vers. Secus tamen, Fachio, controversat. lib. 1. cap. 5. Giurba. d. decis. 1. Marefcot. variat. lib. 2. cap. 121. num. 3. Hermos, ubi nuper, Barbofa collect. cap. Cum super, num. 4. de re judic. Dactias regul. 274. Greg. Lop. in l. 6. gloss. 2. tit. 10. p. 3. & alii quos refert Salgad. sup. num. 18. & de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 67.**

19 Quoties autem sententia in priori iudicio fertur, reusque damnatur ut rem actori reddat, pendente lite cum tertio principaliter, victo consulitur præfata per victorem cautione de indeminatate, si tertius victoriam reportaverit, *l. 15. à quo 57. de rei vendic. l. penult. ff. de petit. heredit. l. 6. tit. 10. p. 3. ex qua deducitur, victorem nedum teneri rem restituere, si victus per tertium iterum superetur, sed etiam causam, ipsamque litigantem defendere, ibi: Que le defenda del otro: nec immerito, absurdum enim videtur, ut superatus propriis sumpibus, ac molestiâ litiger, cum jam sua nihil interse victoria, Observant Salgad. num. 11. *Cancer, num. 75. Ant. Fab. & alii ex prelaudatis numero proximo.**

Sed si post sententiam, quæ in rem

judicatam transivit, tertius compareat, victorem ad cavendum iudex non cogit; tutius tamen operabitur, & recte, si cautio ut præfatur præcipiat, *Cancer, num. 76. & 77. Quid juris si omittatur cautio, cum præfari opus sit: Con-sulas Fabrum ubi promper.*

Non semel prænotavi, tertio nocere sententiam inter alios prolata, cui principaliter causam incumbit defensio: sed ita est accipiendum, si litigans proprio nomine contendat, aut ex mandato tertii, sive eodem presente de jure suo controversi: at si litigator nomine tertii absque ipsius mandato, aut præfata egerit, sententia condemnatoria nullum pariet tertio huic præjudicium. *Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 8. n. 273. *Cancer, variat. part. 2. cap. 16. num. 51.**

Præterea quamquam sententia non præjudicet illis, qui aequaliter, ac independenter jus obtineant, velut si superetur heres, aut legatarius; nam coheredi, vel collegatario sententia non officit, ut præmissam relinquatur: id tamen fallit quoties duobus, pluribusve jus in solidum competit; etenim si qui prior jus in iudicium deduxit, superetur, alius agere prohibetur, nisi provocationis utatur auxilio. Sic contingit in duobus reis credendi, & in collegatariis re conjunctis, *Salgad. d. cap. 8. ex num. 353. ac in duobus reis debendi, l. 20. tit. 22. p. 3.*

SUMMARIUM.

- 1 A sententia inter alios prolata tertio, cuius interest, licet appellare.
- 2 Non admittitur sic appellans, nisi sua interesse probaverit.
- 3 Ob alienum interesse tertius non auditur, si appellet; quod limitatur.
- 4 Appellans quando teneatur causas exprimere.
- 5 Fatalia appellacionis à quo die computentur.
- 6 Quid quoad tertium appellantem pro suo interesse, & num. seqq.
- 7 Verum sententia per injuriam in heredem lata noceat legatario.
- 8 Tertius superveniens potest appellare antequam principali.
- 9 Esti tertius prior appellet, si deinceps principali provocet hic talis liti intererit, cui ille admittere non prohibebitur.
- 10 Si tertio solo provocante, sententiam revocari contingat, num. pro fit principali.

13 Litigans

13 Litigans superatus nullo modo obsistere potest ne tertius, cuius interest, appellet, suspensa sententia executione.

14 Tertius nequit adversus tres sententias conformes appellare: quod declaratur num. 49. & 50.

15 Legatarii an possint provocare à sententia in heredem prolata postquam fatalia præterierint.

16 Venditor non valeat appellare à sententia in emptorem pronunciata, quando huic non licet, & num. seqq.

17 Venditor, & alius quisque tertius utrum audiat appellans post sententia executionem in principalem, & num. 20.

18 Minor an restitui possit, ut à tribus sententiis conformibus appellet.

19 Restituitur ut appellet post terminum appellacioni præfixum, à sententia lata in eum, cui ipse vendidit.

20 Clausula, Appellacione remota, an comprehendat tertium pro suo interesse provocantem, & num. 34. cum seqq.

21 Servus ad Ordines sacros promotus, sciens, ac non refragante domino, libertatem assequitur absque jurispatronatus gravamine.

22 Collatio Beneficii jurispatronatus quando sine assensu patroni sustinetur, & num. 33.

23 De interpretatione clausula, Remota appellacione, ac de intellectu capitis Super eo, de offic. deleg. remissive.

24 Tacens an consentire censetur, & num. seqq.

25 Sententia de nullitate semper opponi potest, etsi non appelletur ab illa, cum ex defectu jurisdictionis procedat.

26 Clausula, Appellacione remota, ita restringi debet, ut tertium provocantem non rejiciat, cuius appellacioni iudex inferior deferre teneatur, & num. 37.

27 Non obstante clausula, Appellacione remota, provocare licet quoties delegatus fines mandati transgreditur.

28 Res efficitur litigiosa, vel per litem contestationem, vel per citationem.

29 Res non fit litigiosa per actionem hypothecariam, agente creditore.

41 rei litigiosa alienatio jure non subsistit.

42 Sententia in venditorem rei litigiosa exequitur contra emptorem etiam liti ignarum.

43 Quamquam res litigiosa non sit, cum in fraudem iudicii quod pendet alienatur, sententia in alienantem lata exequitur contra possessorem liti confectum.

44 Expenditur exemplum de vendente rem petitam post citationem priusquam litem contestetur.

45 Adiciuntur alia de debitor alienante rem obligatam, dum creditor agit hypothecaris.

46 Tertius possessor contra quem exequitur sententia inter alios pronunciata, ab ea poterit appellare intra tempus, quo principalis superatus audiretur.

Hic quibus sententia inter alios prolata non nocet, nisi liti conscius, permittitur appellare infra legitimum tempus, à quo notitiam perciperint, ibid.

47 Scientibus quando noceat res inter alios iudicata.

48 Nec quoad devolucivum effectum tertio appellans auditur.

49 Tertius, cuius interest, provocare potest, etsi principalis prohibeatur.

50 Quando tres sententia conformes censentur, ne liceat appellare.

51 Contra tres sententias conformes non suspensa executione, de nullitate dicere licet, sed non appellare, & quare.

52 Tertio opponente nullitatem adversus tres conformes sententias, an executio differatur.

53 Tertius, omisa appellacione, de nullitate dicere valet.

Cui appellatio prohibetur, potest dicere de nullitate, ibid.

54 Tertius de nullitate agens si succubuerit, per appellacionem auditur intra legitimum tempus, quod non labitur causa nullitatis pendente.

CAPUT XV.

Ad Num. 1.

A Sententia inter alios lata tertio, cuius interest, provocare permittitur. *Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 2. tit. 23. part. 3. Salgad. de retentione Bullar. p. 2. cap. 13. num. 68. Pichard. manud. ad prox. part. 4.*

part. 4. §. 1. num. 2. & 9. Cancr. *variar.* part. 1. cap. 17. num. 57. & part. 2. cap. 16. à num. 54. Marefcot. *variar.* lib. 1. cap. 14. num. 10. Azved. in l. 3. n. 19. tit. 8. lib. 4. Recop. Lancellor. de attentat. cap. 12. ampliat. 14. à princip. Vantius de nullit. cit. quis poss. die. de nullit. num. 26. Cujac. in l. si suspecta. de inoffic. testam. Scaccia de appellat. g. 5. num. 71. & alii apud Aug. Barbol. collect. cap. Super eo. num. 6. de offic. delegat. Sufficite qualequale præjudicium, veluti quod provenit ex sententiâ in alium, quando tertio non nocet, de quo sup. cap. 13. num. 14. notant Tirag. tract. Res int. alios act. num. 55. Scacc. num. 73. & num. 74. limitat si sola spe nitatur tertius.

Ut autem tertius admittatur appellans, causam exprimere debet, propter quam sua intereat ne sententiâ transeat in rem judicatam, quam summarie, saltem semiplene, probare constringitur. Trentacinq. *variar.* lib. 2. tit. de judic. resol. 16. num. 12. Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 158. Lancell. sup. num. 24. Villalob. *variar.* commun. opin. lit. 7. num. 23. Petr. Greg. *Synagm.* lib. 50. cap. 2. num. 39. Barbota collect. cap. Romana. num. 15. de appellat. in 6. Scacc. sup. g. 17. lim. 6. memb. 4. ex num. 106. & num. 108. *vers.* Declara. ampliat quoad effectum devolutivum tantum. Licet autem causa libello non inseratur, appellatio subsistit, modo intra tempora appellantiibus præscripta coram iudice à quo exprimitur. Marant. de ordin. judic. part. 6. art. 2. num. 154. *vers.* Unum tamen scias.

Nulli licet ob alienum interesse ad refugium appellationis convolare. Petr. Gregor. ubi proxime, Guid. de Zazaria tract. de ordin. judic. tit. quand. appell. sit. num. 157. Humanitatis tamen intuitu cuique parer aditus ad provocandum pro reis ad supplicium damnatis, etiam renitentibus ipsis, l. Ad dictos 7. C. de Episcop. audiens. l. Ad dictos 29. C. de appellat. l. Non tantum 6. ff. eod. l. 6. tit. 23. part. 3. Glossa verbo Humanitatis. in d. l. Non tantum. Petr. Greg. sup. lib. 31. cap. 58. num. 7. Pichard. d. §. 1. n. 5. ubi limitat, quia servus nequit pro damnato appellare. Guazzin. de defens. reor. def. 36. cap. 2. num. 1. Potest dici interesse extranei appellantis versari; nam species lucri est beneficii consequi debitorum, l. Pignore 5. §. 6. ff. de fori.

Regula est, ut appellans à definitiva non teneatur causam exprimere: idem

est si vim definitivæ interlocutoria sententiâ obtinuerit, alioqui provocatio ab interlocutoria causæ expressio nem desiderat. Marant. sup. num. 153. & 157. Paz. *Prax.* tom. 1. part. 6. *procur.* num. 34. & 35. Pichard. dict. part. 4. §. 11. num. 3. & 10. ubi distinguit, ac rationem reddit.

Ad Num. 2.

De jure communi contrahitur, an 5 appellationis legitimum tempus à die late sententiâ, vel à quo appellaturus notitiam habuerit, computetur? Haud pauci à sententiâ pronuntiatione computandum existimant, ut videre licet apud Guazzin. d. defens. 36. cap. 1. à princip. Scacc. g. 12. ex num. 1. & n. 49. quibus favor expressum lex 22. tit. 23. part. 3. Plures à die notitiâ cum D. Covar. numerandum opinantur, ut Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 16. tit. 23. part. 3. Azved. in l. 2. num. 51. tit. 17. l. 2. num. 63. tit. 18. lib. 4. Recop. Didac. Per. in l. 1. ad fin. tit. 16. lib. 3. Ordin. Paz. ubi sup. num. 14. Trentacinq. *variar.* lib. 2. tit. de appellat. resol. 7. n. 3. Mascard. de probat. concl. 120. num. 2. Marant. de ordin. judic. p. 6. art. 2. num. 215. Gratian. disceptat. cap. 161. n. 4. Donel. lib. 28. cap. 6. Pichard. d. part. 4. §. 10. n. 3. & alii, quos congescit Barbota collect. cap. conversationi. n. 5. de appellat. ex quibus Donel. distinxit, an victus adjuerit prolationi sententiæ, necne. Aliter Scacc. ut personaliter citatus à die sententiâ intra decem debeat provocare: quod si non citetur ad sententiâ, à quo notitiam obtinuerit. Apud nos decem est, quod fatalia appellationis non curraut, nisi à notificatione sententiæ, quæ per notarium intimatur: nec sententiâ aliunde habita sufficit, ut praxis observat per legem: l. 1. tit. 18. lib. 4. Recopil. Pichard. *manud.* part. 1. §. 14. *per tot.*

Qua communi opinione retenta, dis 6 spatatur an ipsa procedat in tertio, qui pro suo interesse intendit à sententiâ inter alios lata provocare, ita ut quavis in rem judicatam transierit quoad principalem, qui intra tempus legitimum omisit appellare, ille non excludatur, modo appellationem interponat intra decemnum, à quo sententiâ late sententiæ habuerit. V. g. hæredi scripto de nullitate testamenti superato nota sententiâ sit, nec infra decem dies appellavit: deinde legatarius, ad cujus notitiam

notitiam sententiâ antea non pervenerat, appellaturus comparet. hunc audiendum Dom. Covar. docet, ac probat, cui assentiunt Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 1. tit. 23. p. 3. Pinel. in l. 1. part. 3. num. 50. *vers.* Limita tertio, C. de hon. matern. Cancr. *variar.* part. 1. cap. 17. num. 57. Scacc. sup. *quæst.* 12. num. 75. *vers.* Declara septimo, & num. 154. cum seq. & *quæst.* 17. lim. 6. memb. 4. num. 95. *vers.* Declara ulterius, Petr. Barbota in l. Venditor. num. 173. de judic. Didac. Per. in l. 1. tit. 17. lib. 4. Ordin. Vantius de nullit. tit. quis poss. die. de null. qui duo de nullitate agunt, à quibus quoad hoc, et si subdubius, dissentit Azved. in l. 2. num. 45. tit. 17. lib. 4. Recop. Pro qua sententiâ est lex 2. ad fin. ibi: *Fasta diez dias desde el dia que lo supiere.* tit. 23. p. 3.

7. Sunt tamen alii, quibus aliud placet existimantibus, vel quod terminus tertio computatur à die sententiæ, vel à notitiâ principalis, ita ut tandiu illi, quoad sit licet provocare, ut videre licet apud Scacciam *quæst.* 5. num. 36. Hermos. in l. 36. gloss. 6. num. 10. & 16. cum aliis, tit. 5. p. 5. ubi de venditore, de quo idem tenet D. Covar. infra, n. 4. Sed sustinendo communem, cui Præsul noster subscribit generaliter, ad ulteriora progredimur.

8. Cui non refragatur consuetissimum principium juris, quod tertius, de quo nobis est sermo, etiam ignarus litis lædatur sententiâ inter alios lata, & causam assumere tenetur in statu quo existit respectu principalis; nam id verum habet cum pendenti liti ut adsistat pro suo interesse, tertius admittitur tanquam accessorius, ac ideo sequitur principalem. Non sic si superatus appellationem omittens, causam profus deseruerit; quæ nullo in statu peristit, prima instantia precepta, sed tertius ut principalis causam assumit, licet gerit velut actor, novam instantiam instituit, ideo appellare valet, et si victus lapsu temporis excludatur: nec ei inscio debet nocere sententiâ quoad jus appellandi, quod independenter ab alio lege illi deseruerit, quavis quoad illa, quæ per principalem inter litigandum geruntur, aliud jure caveatur.

Ibi: Hæc enim sunt Jurisconsulti verba.

9. Legem si servus plurium 53. §. 1. de legat. 1. egregie interpretatur Cujac. D. de Invia Covar. Enucl.

ibi, & observari. lib. 26. cap. 32. qui dempta negatione, cum D. Covar. tenet, sententiâ in hæredem per injuriam prolatam nocere legatariis. His jus appellandi competit ex l. 7. tit. 23. p. 3. Verum non temere sustineri possent contrarium exemplo venditoris, qui de evictione non tenetur, nec laeditur sententiâ per iniquitatem iudicis in emptorem lata, ut prædocuit D. Covar. *variar.* lib. 3. cap. 17. n. 10. cui consentiunt plures apud Hermos. in l. 36. gloss. 12. num. 2. tit. 5. p. 5. per d. l. 36. l. Empor. 8. l. Si non injuria 15. C. de evictio.

Veri. Hinc colligitur, posse quandoque.

Hæc vera sunt, admittit Alexandri 10 opinione. Vide tradita supra, ex num. 6. Illud est in comperto, tertio licere appellationem interponere priusquam principali, nec hujus exclusio ut precedat est opus.

Ibi: Tametsi appellante postea.

Quamquam tertius in appellatione 11 prævenit, si deinceps victus provocaverit, ut principalis hic instantiam profectetur, ille verò liti adhiere non prohibebitur, l. 7. tit. 23. p. 3. Scacc. de appell. *quæst.* 5. num. 35. atque etiam causam in se assumere, si eam superatus deseruerit, quod regulariter tertio permissum. Carleval. de judic. tom. 2. lib. 1. tit. 2. disp. 3. num. 5.

Appellatio tertii prodest principali, 12 si interponatur intra tempus, quo hic provocare possit; alioqui et si tertius victoriam reportet, nullum commodum sentiet principalis. Lancell. de attent. part. 2. cap. 12. ampliat. 14. n. 26. Cancr. *variar.* part. 2. cap. 16. num. 55. sed quovis tempore prodesse tenet post Gail. lib. 1. observ. 122. num. 7. Scacc. de appellat. *quæst.* 12. num. 77.

Superatus nequit impedire tertii appellationem, à qua desistere non tenetur, quamquam principalis transigat, aut suam appellationem renunciet. Scacc. sup. *quæst.* 17. lim. 6. memb. 4. num. 44. & 45.

Ad Num. 3.

Non licet tertio ad appellationis sub 14 sidium subterfugere, nec enim adversus tres sententiâ conformes recursum adest

adest aliquis, *Clem. 1. de re judic. l. unic. C. ne lit. iust. provoc. l. 25. tit. 23. pars. 3. l. 5. tit. 27. l. 2. tit. 19. lib. 4. Recopil. quibus cavetur, ut nec supplicare permittatur. Latè Salgad. de reg. protect. part. 3. cap. 16. per tot. Azeved. in eisdem regis constitutionibus Recopilationis, Aug. Barbosa collect. d. Clem. 1. in fin. Scacc. de appellat. q. 17. limit. 1. per tot. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de appellat. resol. 16.*

15 Quæ quidem regula ampliatur, ut nec tertius, cui sententia inter alios lata præjudicat, valeat tertio provocare, licet ipse in secunda, vel tertia instantia compareat, & antea nunquam appellaverit, sed principalis. Sic legatarii, substituti, ad majoratum vocati, quibus sententia vel ignaris nocet, tertio provocare vetantur, *Cancer. dist. cap. 16. num. 52. vers. Quando principalis, & num. 94. Lancell. d. ampliat. 14. n. 22. Scacc. ubi proxime, num. 17. & quæst. 5. num. 36.*

Utrum legatarius audiatur appellans, cum principalis non valeat ob fatalium lapsum, ambigitur. *Affirmat D. Covar. hic, quem sequitur Scacc. q. 12. n. 155. Legas tradita sup. n. 6. cum seqq.*

Ad Num. 4.

16 Extra controversiam est, quod nec venditor, sicut nec alius tertius similis, valet provocare, ubi principalis prohibetur, ut præmissi pronuper. Illud autem disputatur, si principalis non excludatur autoritate trium sententiarum conformium, sed quoniam fatalia appellacionis præterierunt, an venditor admittatur appellans intra decem dies, à quo idem de sententia certior factus est? *Affirmant Fachin. controvers. lib. 11. cap. 5. Ursill. ad Afflic. decis. 15. num. 3. Guzm. de evict. q. 12. num. 26. Tiraquel. tract. res int. al. acta, num. 28. Scaccia tract. res int. al. acta, num. 3. juncta q. 17. limit. 1. num. 63. & sim. 6. memb. 4. num. 47. præter alios, quos refert Hermol. in l. 36. gloss. 6. num. 10. & 11. tit. 5. part. 5. Petr. Barbosa in l. venditor. num. 173. (ubi distinguit) de judic.*

17 Rursus haud pauci cum nostro Præfide negativam amplexi sunt, velut Giurba decis. 8. n. 32. Caballin. de evict. §. 3. num. 145. Gratian. decis. 149. num. 14. Hunded. conf. 25. n. 23. lib. 1. Hermol. sup. n. 13. ubi & alii.

18 Mihi, ut ingenuè loquar, magis prior

arridet opinio ex traditis num. 8. nullâ inter venditores & alios, quibus ignaris dicitur sententia nocere, quoad appellacionis terminum differentia constituta, etenim cum illis sicut illis indistinctè pro suo interesse leges provocare permittant, cur potius in venditore, quam in cæteris tempus appellacionis restringatur? Nec mens acquiescit rationibus, quas D. Covar. ad tuendum id discrimen inter legatarium, & venditorè expendit paulò inferius.

19 Quæret aliquis, an quo nuperime de venditore, ac paulò antè de cæteris similibus à n. 6. prædixi, procedant ad impedendam executionem duntaxat, non verò post rei judicatam executionem? Et quidem Interpretes id communiter non explicuerunt, at Petr. Barbosa d. l. venditor. n. 173. & Cancer. variar. part. 2. cap. 16. num. 113. aperte sentiunt, etiam post executionem tertii appellacioni deferendum infra decem dies, à quo sententia conficius est factus, dum prorogant facultatem provocandi in longissima tempora, cum sententia executionis postquam in rem judicatam transivit, citissime solet expediri.

20 Quicquid illi, sive alii tenuerint, videtur dicendum, quod ubi sententia in rem judicatam respectu principalis translata executioni traditur, audiri nullatenus debet tertius, licet antea sententiam ignoraret, alioqui diuturnæ admodum lites redderentur, quas velocius extingui oportet, *cap. Finem lib. 5. de dol. & contum. ubi cum pluribus Barb. in collect. Greg. Lop. ad rem in l. 20. gloss. 4. versus fin. tit. 22. part. 3. Præterea maximum victori subsequetur incommodum, si post longa temporis curricula causa præterita ignorantia susciatur, cum fortè rem vindicantem distraxerit, vel melioramentis auxerit, propter quas minoribus restitutio merito denegatur, l. Quod si minor 25. §. Scævola, ff. de minor. Unde conciliari poterunt inter se adversariæ sententia, quarum meminimus supra, num. 6. 16. & 17.*

Ibi: Nec in hoc casu venditor minor.

An minor restituatur adversus tres 21 sententias conformes, ut iterum valeat provocare, fuscè examinat Scacc. de appellat. q. 19. remedi. 2. à num. 95. qui negativè resolvit.

Ibi:

Ibi: Non obicit quod paulò antè diximus.

22 Vide præmissa supra num. 18. & hoc discrimen inter venditorè & legatarium rejiciunt Fachineus, & cum eo laudati supra, num. 16.

Ibi: Tumesit ubi venditor sit minor.

23 Si venditor minor propter lapsum termini ad provocandum de jure appellare veteret, restitutionis beneficio erit audiendus, *Hermol. in l. 36. gloss. 6. num. 17. tit. 5. p. 5. Scacc. sup. quæst. 19. remedi. 2. n. 3. & per tot. Flor. Diaz variar. lib. 1. quæst. 5. num. 6. Greg. Lop. in l. 1. gloss. 3. tit. 25. p. 3. Azeved. in l. 1. ex num. 31. tit. 18. lib. 4. Recop. Garcia de Nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 51. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 14. num. 5. vers. Undecimo inferatur, apud quos discutitur, an minor se lesum ostendere debeat ex sententia, ut restituatur ad appellandum, Et quamvis Gregor. Lop. distinxerit inter eum, & actorem communiter receptum dignoscitur, ut lesionis non desideretur probatio: at in casu, de quo agimus, constare oportet, quod venditor ad evictionem alitèrius existit, alioqui non restituatur, sicut intra tempus legitimum non audiretur appellans, cum sua non interfit: observavi supra, cap. 13. num. 7. Restitutus debet provocare, ex quo sibi constet de concessa restitutione infra decem dies, vel quinque apud nos. *Scacc. de appell. quæst. 19. num. 80.* ubi alii.*

Ad Num. 5.

24 Clausula, Appellatione remota, restringitur ad litigantes principales, nec impedit quominus tertius pro suo interesse valeat provocare, *Tusch. pract. conclus. lit. A. concl. 400. num. 16. Marant. de ordin. judic. part. 6. art. 2. n. 339. Lancell. de attent. part. 2. cap. 12. ampliat. 14. n. 6. & 7. Guttier. Practic. lib. 1. quæst. 118. n. 2. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæst. 9. n. 3. Scacc. de appellat. quæst. 17. limit. 6. memb. 4. n. 42. Aug. Barbosa cum multis tract. de claus. claus. 9. num. 5. & 26.*

Cajus clausula de effectibus fuscè agit *Barbosa ubi nuper, qui num. 15. observat, non prohiberi appellacionem justam, ac legitimam, nisi causa Cardinali delegetur. Et num. 21. quod regulariter licet D. de Foris Covar. Enuil.*

provocare, si de injusticia constet ex actis. *Guttier. d. lib. 1. quæst. 120. à num. 3. Petr. Barbosa in l. peremptoriam, num. 26. cum seqq. de judic.*

Verf. Quod si ex ad-verso.

De intellectu capitis *Super eo, de offic. delegat. videndus Aug. Barbosa in collect. an. & alii, quos ipse refert.*

Ibi: Ubi probatur, valere ordinacionem serviti.

Servus si ad sacros Ordines promovatur, scientè, & non contradicente domino, liber sit, & à jure patronatus immunis, *cap. Miramur 7. de serv. non ordin. l. 18. tit. 6. p. 1. l. 6. tit. 22. p. 4. Aug. Barbosa collect. an. cap. 2. num. 3. de serv. non ordin. Azor. Instit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 4. vers. Item si servus, Marian. Socin. tract. de oblation. libell. 11. num. 10. Quid si dominus contradicat, aut ignoret, habetur in d. l. 6. Quid si ad Episcopatum servus eleveretur, ibidem, ac in l. 63. tit. 5. p. 1. Quid si Religionem ingrediatur, ac professionem emiseric, cap. Si servus, 54. dist. 16. tit. 7. p. 1. August. Barbosa collect. cap. Si quis incognitus, 17. quæst. 2.*

Ibi: Ad idem tendit elegans.

25 Si Episcopus intra tempus ad præsentandum jure constitutum abque præsentatione, patrono conficio, & non contradicente, Beneficium contulerit, collatio subsistit. Idem juris erit, si patrono ignaro clericus instituitur, modò patronus postquam conficius collationis fiat non reclamet, quia ex tacito consensu, vel expresse superveniente tenet facta institutio, sed reclamatio fieri debet infra quadrimestre, vel semestre, quod patronis, ut præsentent, conceditur. *Barbosa collect. cap. Illud, in fin. de jure patron. Vivian. penz. juris patronat. lib. 1. cap. 3. num. 8. lib. 2. cap. 5. à num. 84. & lib. 14. cap. 3. num. 48. & 49.*

Verf. Cæterum, lector candidè.

26 Resolvit D. Covar. institutionem factam à delegato nullius esse momenti, etiam conficio, ac tacente Episcopo, ad quem spectabat jus conferendi de quo Interpretes laudati per *Barbosa collect. cap. Super eo, num. 2. de offic. delegat.*

5 2 Verf.

Verf. Deinde constat in his.

- 28 Ex scientia, & taciturnitate non inducitur consensus ad ea, quæ grave generant tacenti præjudicium, *Invitum 4. de servit. urban. præd. l. Caius 39. de pignor. action. l. 23. tit. 34. p. 7. Tusch. lit. 7. concl. 3. à princ. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 8. à num. 5. Surd. decis. 302. num. 3. Gratian. disceptat. cap. 38. n. 20. & 21. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 3. num. 5. Fachin. controvers. lib. 8. cap. 64. verf. Tertius est, Merlin. de pignor. lib. 4. q. 109. num. 54. Argel. de acquir. possess. q. 3. art. 5. n. 17. Barbosa latè axiom. 217. num. 3. Menoch. de presump. lib. 3. præsumpt. 42. num. 10. & 24. & lib. 6. præf. 99. per tot.*
- 29 Cui accedit, quod tacens non videtur consentire, quoties ex actu, qui geritur proprium minime jus lædi cognoscit, *l. Sicut 8. §. Non videtur, ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solvit. Merlin. cum pluribus sup. num. 51. Unde cum Episcopus in casu dicti capituli Super eo, non ignoraret ex institutione delegati nulla propter defectum potestatis, sibi non adimi facultatem ejusdem Beneficii conferendi, non quia tacuit, consentisse intelligitur.*

Verf. Huic rationi & alia.

- 30 Ita verum est, quod sententia nulla ex defectu jurisdictionis non convalescit, omitta appellacione, ut de tali nullitate liceat opponere, etiam post tempus ad agendum de illa regulariter lege præscriptum, *Azeved. haud paucis laudatis in l. 2. num. 26. tit. 17. lib. 4. Recop. Barbof. collect. Clem. unic. de sequestr. possess. & fruct. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. num. 59. Guazzin. de defension. rer. defens. 36. cap. 20. num. 2. verf. Et de nullitate.*

Verf. Huic vero conclusioni.

- 31 Taciturnitas pro consensu habetur in favorabilibus causis, ut Ecclesiarum, libertatis, pupilli, fisci, & multo magis Religionis, argumento legis *Sunt persona 13. in fin. d. religios. & sumpt. foner. Tusch. sup. de concl. 3. à num. 18. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 18. n. 29. & 30. Merlin. d. q. 109. num. 60. cum seqq. Barbof. axiom. 217. n. 5. Menoch. d. præf. 99. à num. 29.*

Verf. Tertio, quia qui potest.

Qui prohibere potest, si præfens taceat consentire præsumitur: quod probat, & pluribus illustrat exemplis *Menoch. lib. 6. præf. 99. ex num. 15. ac observant plures apud Barbofam dict. axiom. 217. in fin.*

Ibi: Quod si institutio facta sit.

Si Episcopus bona fide putans Beneficium iure conferre posse, ut si devolutum absque patroni assensu illud contulerit, patrono intra legitimum tempus consequente collatio irrita efficitur, *Vivian. præf. jurispatron. lib. 12. cap. 6. à num. 13.*

Tandem post diffusam disceptationem D. Covar. adversus communem, de qua num. 24. tenet, clausulam Appellatione remota, obitare nedum litigantibus, sed etiam tertio, cui vel ignaro litis sententia nocet, nisi aliqua speciali ratione appellandi facultas denegatur litigantibus. Sic cum Cardinali causa delegatur, appellacione prohibita, nec tertio licebit provocare, propter iudicis eminentem dignitatem, qui rectè pronunciasse præsumitur, *l. 1. verf. Creditus enim Princeps, de offic. Præf. Prætor. Faciunt tradita per Barbof. clausul. 9. num. 15. verf. Restringit tamen. Idem juris erit si natura cause celeritatem desideret, juxta legem quisquis, C. quor. appell. non recip. l. fin. C. de edict. Divi Adr. toll. Rursus si ob litigantium morosam calumniam, aliamve causam ea inferatur clausula, tertius beneficio provocacionis non carebit, ne ex alieno facto gravamen lubeat, *C. Non debet 22. de reg. jur. in 6. ubi Barbofa in collect. de quo latè cum D. Covar. Variar. lib. 2. cap. 8. & num. 6. jura & Interpretes recensentur. Illud libet obiter repetere, quod prohibitio appellacionis utriusque litiganti communis est, quanquam unius odio adhibeatur: prædixi dict. lib. 2. cap. 12. num. 36.**

Extra hos casus, ac similes, qui præse ferunt specialitatis rationem, controversiæ locus relinquatur, an præfata clausula tertium provocantem excludat: In affirmativam pergit noster Præfens ex adductis per ipsum fundamentis: at pro negativa faciunt ultima verba dicti capituli Super eo, Ibi: Quia non illis, sed partibus, inter quas causa commissa est, appellacionis

appellacionis remedium est sublatum. Præterea cum appellacionis remotio in odiosis numerari debeat, utpote quæ defensionis auferat facultatem, eam restringi oportet, prout eam restringunt plures apud Barbof. claus. 9. num. 15. & Salgad. de regia prelat. part. 3. cap. 6. ex num. 74. Lancellot. de assent. cap. 12. limit. 5. num. 39. qui eam ad frivolum, & inutilem provocacionem duntaxat referunt, nec legitimè provocantibus obest, ut illis videtur.

- 36 Tandem cum non appareat de causa rationabili ad impediendam litigantibus provocacionem, præsumenda erit clausula, Appellatione remota, de notario stylo (si Lancelloto sup. num. 40. credimus, vel supplicantis molestis precibus adjecta, solent enim Principes importunitate vexati deneganda concedere, *l. 1. C. de petitum. sublat. lib. 10. cap. ult. de rescript. in 6. Greg. Lop. in l. 29. gloss. 3. tit. 18. p. 3. quamobrem contractari debet præfata clausula, ne tertium appellare cupientem rejiciat, ut communiter placet.*

- 37 Ex quibus ad praxim inferitur, quod quicquid de jure sit, iudex tenebitur, non obstante præfata clausula, deferre tertium appellacioni, cum propter communis sententia autoritatem, & rationes pro eadem perpenas in dubio versemur, in quo appellacio debet admitti, *Scacc. de appellat. quæst. 17. n. 60. ubi alii, & appliat num. 64. etiam si appellacio regulariter sit verita, cum propter circumstantias ambigitur. Guaz. de defension. def. 36. cap. 3. n. 2. Salgad. sup. part. 1. cap. 2. §. 3. num. 51. qui plurimos cumulat.*

- 38 Quibus addendum quoad intellectum dicti capituli Super eo, quod delegatus modum mandati excessit, & quoad excessum clausula, Appellatione remota, non obstat provocanti, etiam qui litigat, quia intelligitur intra commissionis limites. Sic à mero exequatore, si excedat, provocatur, etsi alias appellare non liceat ab illo, *l. Ab exequatore 4. ubi notatur, ff. de appellat.*

Ad Num. 6.

- 39 Res litigiosa efficitur, si actione reali petatur de dominio, vel quasi, utili, seu directo, agendo per solam rei citationem: quod si actione personali, velut ex empto ad ipsam rem agitur, litis contestacione opus erit, ut vitium litigiosum

ipsa contrahat, *Greg. Lop. in l. 13. gloss. 1. & 2. tit. 7. part. 3. Trentacinq. fusc. variar. lib. 2. tit. de judic. resol. 17. à princ. Pichard. manud. ad præf. part. 2. §. 2. n. 91. Farinac. fragment. lit. L. ex num. 234. Cacheran. decis. 144. Tondur. quæst. benefic. part. 2. cap. 3. §. 3. num. 37. Lancellot. de assent. cap. 4. n. 482. cum seqq. Teparu. variar. tit. 145. Tusch. lit. L. concl. 386. per tot. Cujac. novell. 113. de litigios. Surd. decis. 172. num. 3. Merlin. de pignor. lib. 3. quæst. 18. à n. 3. Guid. Pap. decis. 337. Barb. collect. cap. 1. ex n. 2. de confirmat. utilis, vel inus. Carleval. de judic. tom. 2. lib. 1. disp. 11. num. 2. quicquid contra scripserit Caneer, part. 2. cap. 12. num. 4. asserens actione personali nunquam rem fieri litigiosam.*

Ibi: Posterior vero auctoritas.

Res in litigiosis non habetur, etsi creditor actione hypothecaria ad illam in judicio contendat, *Greg. Lop. in l. 17. gloss. 2. tit. 7. part. 3. Caneer. sup. num. 10. Cacheran. num. 7. Merlin. lib. 4. q. 163. Trentac. num. 7. ubi quod actio hypothecaria redditur litigiosa, lite contestata, Tusch. num. 28. Cujac. ubi proxime, etsi aliud sentierit Carleval. ubi super. Poterit tamen creditor, adepti victoria liti agere in emptorem, nulla executione præmissa in bonis debitoris, *l. 14. in fin. tit. 13. part. 5. quando incuratur vitium litigiosum in causis executivis, disputat Merlin. d. q. 18. per tot. Res de cuius possessione tantum lis geritur, litigiosa non censetur, Tondur. ubi proxime, Caneer. sup. n. 12. Barbofa n. 5. & 6. quæ concurrere debeant ut res incidat in vitium litigiosum, tradit Trentac. n. 19. Vide inferius num. 45.**

Ad Num. 7.

Rei litigiosæ alienatio etiam in liti ignarum iure irrita habetur, penâ in alienantem, ac recipientem scienter ita-bilitat, *l. 2. C. de litigios. l. 13. tit. 7. part. 3. ubi Greg. Lop. Cujac. ad tit. C. eod. tit. Trentac. num. 39. ubi de effectibus litigiosum, Aug. Barbofa num. 8. Tusch. lit. L. concl. 381. n. 11. Caneer. num. 14. Merlin. sup. lib. 2. q. 38. num. 3. Pichard. d. §. 2. n. 8. Mantie. decis. 7. num. 4. Theaur. forens. quæstione 55. lib. 3. Sed valet alienatio collata in tempus, quo lis extinguatur, *Caneer. variar. part. 1. cap. 1. num. 14. Deinde res litigiosa obligati non potest.**

S 3 Merlin.

Merlin, ubi proxime, num. 1. Cancr. sup. part. 2. cap. 12. num. 46. Barbosa d. collect. num. 10. nec locari ad longum tempus. Barbosa num. 27. Cancr. num. 47.

Premissa regula multifariam ampliari, & limitari solet, Cancr. ex n. 48. Trentac. n. 20. cum seqq. Barbosa n. 9. Tusch. lit. L. concl. 586. per tot. lastissime de ea agunt.

- 42 Quibus prælibatis asseverandum est, quod sententia adversus venditorem rei litigiosæ executioni mandatur contra emptorem, etiam litis inscium. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 3. tit. 7. p. 3. Cancr. d. cap. 12. num. 17. cum seqq. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de judic. resol. 17. num. 49. & 51. Carleval. de judic. tom. 1. disp. 2. num. 933. & tom. 2. disp. 11. num. 2. Pichard. manducet. ad prax. part. 2. §. 2. num. 8. & 9. Amat. variar. resol. 45. n. 17. Cur. Philip. part. 2. §. 9. num. 10. Citationem emptoris possidentis præmittendam sententiæ Cancr. num. 25. Carlev. d. disp. 2. num. 934. Amat. cum pluribus num. 16. Si emptor fit clericus, ad ejus forum exequio debet remitti, Carlev. d. disp. 11. num. 2.

Verf. Sed & generaliter.

- 43 Quavis res litigiosa non fiat, si de ea in judicio controversata, alienatio subsistit, ac venditor superato, exequio competit in emptorem, qui litis pendentiæ non ignoravit, de quo late Merlin. lib. 1. quæst. 18. per tot. Trentacinq. d. resol. 17. num. 54. verf. Prima est, alioqui revocatoria agendum, ut idem cum aliis docent.

Verf. Imò ex hac opinione.

- 44 Ex præmissa modo observatione inferitur, quod si venditor ab emptore conventus, ut rem tradat, post citationem, antequam litem contestetur, ipsam abinet, etiam nondum fuerit litigiosa, tamen superato venditore, exequio fit adversus tertium possessorem, qui litis conscius rem acquisivit, quia alienatio in fraudem judicii celebratur. Quod si possessor ignorabat litem, revocatoria utendum. Gregor Lop. in d. l. 13. gloss. 3. ad fin. Trentacinq. num. 52. Merlin. & Cur. Phil. ubi proxime, Parlador. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 4. §. 5. n. 14. Villalob. Errar. commun. opin. lit. A. n. 142. Pichard. d. §. 2. n. 10. Carleval. d. disp. 11. num. 2.

Verf. Sed si actione personali actum sit.

Adde Gregor. Lop. ubi proxime, & Merlin. d. disp. 18. per tot. ubi late disputat, nura actione personali res fiat litigiosa. Scacc. sup. q. 17. lim. 6. memb. 4. num. 94. verf. Sublimita declarando, ubi quod agitur revocatoria. Paz rom. 1. p. 4. cap. 1. num. 50.

Verf. Hinc etenim deducitur.

Constat per hypothecariam actionem in judicio deductam non fieri rem obligatam litigiosam, ne alienari possit, ut notatur num. 40. at si pendente lite, debitor hypothecam in alium transferat, & succumbat, executioni sententia tradetur contra possessorem, l. 14. in fin. tit. 13. part. 5. Trentacinq. d. resol. 17. num. 52. ubi alii, Carleval. ubi proxime, qui litigiosi vitium intervenire opinantur. Quod limitatur si res distrahat, ut aliis creditoribus satisfiat, & constet de numeratione pretii; tunc enim emptor vexari nequit ullo modo. Greg. Lop. in d. l. 14. gloss. ult. Amat. var. resol. 94. n. 18. ubi de pignore judiciali.

Verf. Illud vero libenter addiderim.

Tertius possessor, in quem executionio fiat, quia in fraudem judicii rem conscius litis comparavit, appellare permittitur intra tempus, quo posset superatus. Lancell. de attent. part. 2. cap. 12. ampliat. 14. num. 20. Scacc. sup. quæst. 17. limit. 6. memb. 4. num. 92. verf. Ampliat. secundum, ubi quod hæc appellatio non impedit executionem, quod displicet, nam si appellatum fuerit infra terminum præscriptum ad provocandum victo à sententia, hæc executio nequit adversus tertium, licet nec contra principalem, quando appellabilis existit, cum adhuc exequibilis non existat, atque ita provocante tertio possessore, impeditur judiciæ executionio donec secunda instantia terminetur.

Ad Num. 8.

Hucusque de tertio, cui ex natura 47 causa res inter alios acta etiam litis ignaro præjudicat: modo agendum de illis, quibus scientibus tantum nocet in-

ter alios lata sententia: his velut ceteris, quorum interest, appellatio permittitur intra decem, seu quinque dies, vel alium legitimum tempus lege præfixum, à quo sententiæ noticiam habuerunt, secundum prænotata supra, num. 2. & 6. cum seqq. Scacc. ubi proxime, verf. Declara ulterius, Cancr. d. cap. 16. num. 58.

- 48 Illud observari oportet, tunc officere sententiam scienti, qui poterat causam assumere, repulso litigante, quando hic nomine proprio causam tunc, Aliud juris erit, si litiget nomine ejus tertii, ad quem cause defensio principaliter spectabat; tunc siquidem illi tertio res judicata non nocet, etsi litem geri non ignoret, nisi ipse mandaverit, aut præsens pariat in judicio de jure suo per alium disceptari, quia mandasse intelligitur, Salgad. de reg. protect. part. 4. cap. 8. n. 273. Cancr. sup. part. 2. cap. 16. num. 5.

Ibi: Quid autem ubi condemnatus.

- 49 Præmissum est sup. num. 14, non adiri, qui tertio intendit in eadem causa provocare contra tres conformes sententias, ut præter ibi laudato tradit Guazza. de defens. recor. defens. 36. cap. 30. in fin. & defens. 37. cap. 1. per tot. Illa prohibitio impedit appellantes aditum etiam quoad devolutivum effectum, Scaccia sup. d. q. 17. dim. 1. n. 13.
- 50 Regulariter tertio pro suo interesse appellare conceditur, etiam si principalis prohibetur, Scacc. d. quæst. 17. lim. 6. memb. 4. num. 47. quod multipliciter limitat ex num. 89. & inter ceteras limitationes hujus meminit, ut scilicet tertio non audiat post binam sententiam conformem, si ante conclusum in causa tertie instantie litis noticiam obtinuit; nam si postea sententiam litis acquisierit, ei non obest quod inter alios actum est, cum nec consenserit, ut de jure suo controverseretur per litigantem, nec teneat assumere causam in statu, quo existit, Scacc. num. 99. cum seqq. Cancr. num. 94. & 95. Lancell. sup. part. 2. cap. 12. ampliat. 14. num. 22. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de appell. resol. 16. num. 15. & 16. Aliud videtur dicendum in tertio, cui inscio nocet sententia, cum teneatur causam prosequi in statu, quo est respectu principalis, ut prælaudati sentent.

Ibi: Hu non temere præmissa.

Qui ante tertiam sententiam in præmissa casu, etiam post conclusum in causa agnovit de jure suo per alium litigari, debet protestari, ne ex ultima sententia sibi præjudicium generetur, alioqui tertio appellans non erit audiendus: cui contentiæ etiam subdubius Scaccia num. 101. in fin. Mihi quidem omisso protestationis sufficiens non videtur, ut tantum præjudicium producat tacenti, ex adnotatis supra, num. 28. maxime cum jam progressum ad ulteriora, conclusione facta, impedire non valeat.

Ad Num. 9.

Quando censentur tres sententiæ conformes, tradiderunt late Salgad. de Reg. protect. part. 3. c. 16. Guazza. de defens. recor. defens. 37. cap. 1. Scacc. d. q. 17. limit. 1. n. 20. In dabis declarandum, non esse sententias conformes, ut appellanti locus fiat, observat Scacc. num. 18. & super declaratione licet appellare, Scacc. num. 49.

Decisio Clementine 1. de re judic. 53. cavet ne impediatur exequio trium sententiarum conformium, etsi de nullitate opponatur: ubi Aug. Barbosa in collect. Interpretes ejus congerit, & limitationes recenset. Non tamen tollitur facultas dicendi de nullitate, non retardata executione, Scacc. num. 59. & 61. Aliud in appellatione contingit, quæ nec post executionem ad effectum devolutivum admittitur, ut prænotatur supra, num. 48. Ratio discriminis in obscuro non est, etenim per appellationem cognoscitur de justificatione sententiæ, quæ ita præsumitur ex conformitate triplicis decisionis, ut tertia provocatio ut calumnia, ac frivola rejiciatur. Scacc. num. 14. verf. Secus est: at cum agitur de nullitate, iudex non cognoscit de justitia sententiæ, sed de validitate, ac substantialibus judicii requisitis, Scacc. num. 56.

Eadem Pontificia Constitutio restringitur, ne procedat quoad tertium qui poterit opponens de nullitate impedire executionem trium sententiarum conformium, Scacc. d. limit. 6. memb. 4. num. 66. Ant. Gab. commun. opin. tit. de execut. rei judic. concl. 1. n. 19. 20. Cancr. variar. part. 2. cap. 16. n. num. 89. Mich.

Mich. Graff. tom. 2. comm. opinio. lib. 7. tit. 16. n. 115. vers. Secundo limita. Barbofa collect. d. Clem. n. 3. In quo D. Covar. utitur distinctione, quam præmiserat numero precedenti de appellatione, an scilicet tertius causam ignoraverit agitari, necne, antequam in causa concluderetur. Hoc tamen interest inter appellante[m], ac de nullitate opponentem, quod ille omnino excluditur, hic admittitur, sed executionem sententiæ minime impedire valebit, quando ante conclusum in causa de lite certiore[m] factum esse constat, ut D. Covar. rectè docet, que colliguntur ex observatis supra, num. 52.

Ibi: Verum si tertius appellare potuisset.

55 Tertius omittens appellationis auxilium sibi competens, non prohibetur de nullitate sententiæ dicere; nam hæc remedia inter se distinguuntur, nec unum pendet ex sui natura ab altero. Sic apud nos licet quis intra quinque dies non provocet, & ideo amplius non audiatur appellans; tamen usque ad sexaginta nullitatem objicere permittitur, l. 2. tit. 17. l. 1. tit. 18. lib. 4. Recop. Inde etiam provenit, ut sublata appellandi facultate, jus dicendi de nullitate non censatur ademptum. Cancr. variar. part. 3. cap. 18. num. 23. Catanz. de defens. reor. defens. 36. cap. 19. n. 7. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 1. a prior. quod non procedit si nullitas proponatur accessorie ad appellationem, quia si provocatio veteretur, de nullitate eo modo dicere non licet. Cancr. n. 24. Scacc. num. 14. ita ut appellatio non admittatur prohibita, quanvis permixta nullitatis actioni jungatur: imò potius utraque repellatur, quia principalis, id est appellatio, interdicitur, argumento capituli Accessorium, cum vulgaris, de regul. jur. in 62.

56 Illud oportet addere, quod si tertius intra tempora appellationis de nullitate agens succubuerit, regredi non vetatur ad provocandum ab eadem sententiâ; etenim fatalia appellationis non labuntur, dum super nullitate discutitur. Pichard. manduct. ad prac. part. 1. §. 13. num. 3. Paz cum aliis tom. 1. part. 1. temp. 12. num. 9.

SUMMARIUM.

- 1 Citatio eorum, quorum interest, efficit ut ipsi sententiâ inter alios lata noceat, quibus aliter non noceret: quod limitatur si alio jure venerint.
- 2 Tertius cui sententiâ inter alios non efficit dupliciter valet executionem impedire.
- 3 Tertius intendens executionem suspendi, debet summario de jure suo statim docere iuxta commune jus: & qualis ad hoc probatio sufficiat, n. 6.
- 4 Quid de jure nostro Regio, & n. 6.
- 5 Tertius se opponens executioni sententiæ, si succubuerit, poterit de jure communi iterum via ordinaria expeririis secus de jure regio.
- 7 Appellatio tertii quoad effectum devolutivum an admittitur absque aliqua probatione juris appellantis.
- 8 Executio non suspenditur per oppositionem tertii, quous calamitosa, & fraudulenta presumitur.
- 9 Fraudis suspicioni locus non est, ubi tertius intentionem suam plene probaverit.
- 10 Tertii oppositores sunt in triplici differentia, & quomodo singuli impediant executionem.
- 11 Si duo rei vindicatione egerint in solidum contra possessorem, quomodo iudex procedere debeat ad executionem. Pbi qui prior vicerit, quam actionem præstet, ut rem accipiat, n. 13.
- 12 Tertius se opponens post rem judicatam, non suspendit executionem, nec cautione opus est.
- 13 Limitatur.
- 14 Quid si duo in solidum rem petant, que a nemine possidetur, an suspendatur executio prioris sententiæ pro quo ex aliorum.
- 15 Quid si tertius possideat, & n. 17. & 18.
- 16 Quid si creditore petente executionem ex actione personali, tertius se opponat, dominium ad victum spectare, non videtur ad executionem.
- 19 Si tertius solum alleget possessionem, egrescens dominium ad victum spectare, non videtur ad executionem.
- 21 Ut quisque tertius executionem impediat cum possessore, debet in actu possessionem, nec præstare jus ad illam adipsendam.
- 22 Merus executor quas exceptiones admittere possit, ac debeat.

- 23 Qua de tertio oppositore contra sententiâ executionem pravorantur, similiter procedatur in oppositore in publicum instrumentum, quod illam paratam affert.
- 24 Instrumentum publicum paratam habens executionem, contra tertium excqui non potest.
- 25 De tertio oppositore in creditorum concursu ad bona debitoris are alieno gravasi, qui solvendo non est, & n. 26.

CAPUT XVI.

1 Sermo nobis est de tertio, cui etiam litis conscio res inter alios acta non nocet, nisi quoad qualequale præjudicium ex præsumptione, & autoritate rei judicate resultans, ut observatur sup. cap. 13. num. 24. ejus exempla habentur in l. 20. tit. 12. p. 3. Istita autem si ad iudicium citatione pulsentur, sententiâ parit præjudicium, & si comparere neglexerint, nisi alio jure veniant, non eo, de quo controversium est, tunc quidem nullatenus per citationem lædi possunt. Greg. Lop. in d. l. 20. gloss. 2. Cancr. variar. part. 2. cap. 16. à num. 61. Salgad. de reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 362.

Ad Num. 1.

2 Tertius, de quo agitur, bisariam valet executionem sententiæ inter alios pronuntiate evitare, vel interposita appellatione, vel opposita exceptione juris, quod res inter alios acta aliis nocere non permittitur. Cancr. num. 56. Scaccia de appellat. quæst. 17. limit. 6. memb. 4. num. 69. Et licet videatur huic denegandum esse provocationis beneficium, cum sua non interfit retractari sententiâ, que illi non nocuit, ex traditis supra, cap. 13. num. 2. tamen ideo conceditur, quia patitur detrimentum ex præsumptione, ut jam præmisi, Præterea si res victori tradatur, fieri aliquando potest deterior conditio tertii, aut ob adversarii ampliorem potentiam, aut alia ratione. Scacc. num. 74. & 83. Cancr. num. 74. Salgad. num. 78.

3 Nulli regulariter licet se ingerere litibus, que inter alios discutuntur, nisi sua interesse prædocuerit. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 39. col. 7. vers. advertendum tamen. Cancr. sup. num. 31. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 18. in prin. & prædixi cap. 13. n. 7. & cap. 14. D. de Farfa Covar. Enucl.

num. 25. Sic quoties aliquis intendit executionem sententiæ inter alios laxa suspendere, probare tenetur in continenti, seu intra tempus breve à iudice præfixum, jus quo mittitur, ut executioni se opponat, l. 3. tit. 27. p. 3. l. à Divo Pio 15. §. Si super rebus, vers. Sed sciendum, de re judic. Salgad. sup. n. 99. Scacc. num. 68. Cancr. num. 64. Paz in praxi, tom. 1. cap. 4. num. 2. Carleval. de judic. tom. 2. disp. 8. num. 11. Amat. variar. resol. 94. n. 5. Gratian. disceptat. cap. 439. num. 21. Barbofa collect. cap. Peniens 38. num. 10. de testib. Argel. de legitimo contradict. quæst. 7. n. 5. Azciv. in l. 41. tit. 4. lib. 3. Recop. Ant. Gom. ubi proxime. Intra quantum temporis tertius de jure suo docere debeat, judicantis arbitrio committitur. Menoch. num. 5. Cancr. num. 33.

4 Apud nos hæc res aliter se habet, nam comparente tertio oppositore, executio suspenditur, & cum eo (non ut quondam de jure communi summam) via ordinaria agitur, & plenarie cognoscitur de causa oppositionis, quâ absoluta, proficitur in executivo iudicio, l. 41. tit. 4. lib. 3. Recop. per quam ita in praxi observari testantur Paz, & Cancr. ubi proxime. Parlador. quotidian lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 11. num. 59. Salgad. sup. part. 2. cap. 7. n. 127. Pichard. manduct. ad prac. part. 2. §. 15. num. 2. Cür. Philip. part. 2. §. 26. num. 3. Azved. in d. l. 41. Recop. Carleval. ubi sup. & disp. 12. num. 5.

5 Unde provenit, ut licet de jure communi tertius se opponens executioni, si succubuerit, possit iterum via ordinaria in victorem experiri, nostro tamen Regio minime audiatur. Cancr. num. 82. Salgad. num. 364.

Ibi: Ut sufficiat semiplena probatio.

6 De jure communi, ne ad ulteriora in executione progrediantur, opus non est, ut tertius plena probatione de jure suo doceat, cum semiplena sufficiat. Cevall. tract. de cognit. per viam viol. g. 16. n. 16. Ant. Gom. ubi sup. Gratian. n. 22. Amat. cum aliis num. 8. Scacc. d. quæst. 17. limit. 6. memb. 4. num. 68. & 106. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de judic. resol. 16. num. 10. ubi quod per juramentum, vel conjecturas probatio admittitur apprens. Noltrates oppositionem recipiunt per libellum cum juramento calumnie, T ag

ac juris tertii allegatione, qui deinceps id probare termino ordinario constringitur, quicquid contra senserit Gurtier. *Practic. lib. 1. quæst. 114. versus fin.* dum ait, aliquo modo de jure tertii statim constare oportere, de quo laudati supra, *num. 4.*

Ibi: *Satis erit causam in ipso appellacionis libello.*

7 Tertius appellans, non ut sententia executionem impediatur, sed ad effectum devolutivum duntaxat, non habet necesse causam, ob quam sua interest, probare, quam fat est ut libello provocacionis exprimat: cui refragatur Scacc. *num. 108.* nam etiam ad effectum devolutivum aliqualis probatio interesse in tertio desideratur, ex præmissis ab eodem Scaccia *ex num. 106.* & à me *sup. num. 3.* Sed D. Covar. sententia procedet, si appellans fuisse citatus, etsi cause non adfuerit, aut si juramentum libello inferretur, vel alias apparet verosimiliter de præjudicio tertii: alioqui non teneretur iudex deferre appellacioni, nisi legitimata personâ provocantis.

Ad Num. 2.

8 Tertius se opponens executioni audiendus non est, quoties de calumnia illius suspicio emerferit. Scacc. *sup. n. 77. & 87. vers. Limita primo.* Aloyf. Ricc. *collect. Decision. part. 1. collect. 188.* Castill. *in l. 64. Tauri, n. 96.* Cald. *Per. in l. Si curatorem, verb. Per quod, n. 27. C. de in integr. restit. Parlador. sup. dict. §. 11. num. 60.* Barbosa *collect. cap. Suscitata, num. 4. de in integr. restit. Cancer. d. cap. 16. num. 27.* & generaliter omnis dilatio de calumnia suspecta rejici debet; iudicem tamen credulum nimis esse non expedit, ut fraudem presumat, ut per Menoch. *de recuper. possess. rem. med. 15. à num. 325.* Carleval. *de iudic. tom. 2. disp. 12. n. 16.* ubi plures.

9 Præmissa resolutioni non erit locus quoties tertius se opponens, plenè de jure suo statim doceat; etenim per legitimam probationem omnis calumnie præsumptio cessat, si in continenti offeratur. Cancer. *n. 24.* Barbosa *collect. cap. Interposita, num. 4. de appellat. Scacc. sup. q. 11. num. 68. q. 17. limit. 4. num. 16. vers. Declarata nunc.* & *limit. 6. memb. 7. num. 133. vers. Confirmatur secundo.* Et

enim cum de bono jure tertii verè, ac plenariè constet, iudex omnino super sedere debet, nec presumere potest, quod oppositio sit fraudulenta, non quia tertius interfit; sed ut victorem videret, aut victum tueretur, cum aliud plenè probatum reperitur. Ubi autem semiplena, & qualisqualis exhibetur probatio incontinenti, quæ fat est ad suspendendam executionem, ex traditis supra *num. 6.* tunc iudex ex conjecturis fraudis restimabit, an prosequi, vel suspendi oporteat executionem.

Verf. Sed etsi tertius docere velit.

Hi, quos Tertius vulgò nuncupamus, sunt in triplici differentia, ut constat *ex l. Sape, de re judic. l. 20. ff. de p. 3.* Igitur si tertius, cui sententia nullatenus etiam scienti officere valet, plenam in continenti offerat probationem, præcisè suspendatur executio. Rursus si similiter se opponat tertius qui & ignarus litis sententiâ læditur, in executione suspendendum non est. At si comparet ille, cui nocet sententia, cum litem agitari prænovit, & non aliter, tunc distinguere opus est; nam si ignoravit causam agi, obstabit executioni, si scivit, repellitur. Quæ sunt accipienda cessante provocacionis auxilio, juxta quam distinctionem procedit communis opinio, quæ docet, tertium litis conscientium non admitti ad impediendam sententiæ executionem, de qua Scacc. *d. q. 17. limit. 6. memb. 4. n. 56.* & *75. cum seqq. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 12. num. 7.* Aug. Barbosa cum aliis *collect. cap. Veniens 38. num. 2. de restit. Cevall. de cognit. per viam viol. q. 16. num. 21.*

Ad Num. 3.

11 Quoties possessor à duobus in solidum rei vindicatione pulsatur, prius iudicium minime suspenditur, sed quæ primùm victor evaserit, rem percipiet, præstita cautione de eadem reddenda, indemnitque victo servando, si ab altero superetur: quæ prænotantur supra, *cap. 14. num. 18. & 19.* ac ibi laudatis adijunge Scacciam *ubi proximè, num. 82.* Fachin. *controv. lib. 1. cap. 5.* Carleval. *de iudic. tom. 2. disp. 12. num. 13.* Dueñas *reg. 274.* Aug. Barbosa *collect. cap. Cum super, n. 4. de re judic. Ofwald. ad Donel. lib. 20.*

lib. 20. cap. 7. lit. L. Petr. Barbosa *in l. Si alienam, n. 15. ff. solut. matrim. & alios plures apud Salgad. de recent. Bullar. part. 2. cap. 23. num. 18. ac de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 67.*

Ibi: *Quo fit, ut si post sententiam latam.*

12 Præmissa obtinent, cum pendente lite etiam post sententiam, secundus comparet actor: quod si eum jam in rem judicatam transferit, tertius superveniat, ut executio suspendatur, audiendus non erit; imò nec cautio præstari decet. Salgad. *d. cap. 13. num. 19. & cap. 8. num. 68.* Scacc. *num. 78.* Petr. Barbosa & Ofwald. *ubi proximè.* Cancer. *variar. part. 2. cap. 16. num. 76.* rationem discriminis reddunt idem, maximè Salgad. *d. cap. 8. num. 70.* Et hic primus est casus, quem D. Covar. proponit, cum scilicet agitur actione reali, & possessio est penes litigantem victum; tuncque executio per oppositionem neutiquam impeditur, ut constat ex jam laudatis, & Azevedo statim laudando.

Ibi: *Quod si tertius hic executionem velit, &c.*

13 Quamquam tertius post rem judicatam superveniat, si tamen alleget, sua plurimum interesse, ne res victori tradatur absque cautione, propter suspicionem fraudis, egestatem, aut nimiam potentiam, audiri debet, atque si iudici visum fuerit, cavere jubebit. Scacc. *num. 83.* Cancer. *num. 77.* Salgad. *d. cap. 8. num. 74.* qui observat cavendum fore tertio comparenti post sententiam, quæ nondum in rem judicatam transferat. Quomodo cavere victor debeat, docet Ant. Fab. *in ration. l. 12. à quo. de rei vendic. ut idoneus nuda promissione; suspectus, vel pauper satisfacione.* Sed in hoc judicantis arbitrium versabitur. Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 140. n. 2.*

Verf. Secundus casus.

14 Accedit secundus casus; cum scilicet res, quæ per executionem est tradenda, vacat nemine possidente, veluti si ad hereditatem jacentem pertineat, & si tertius in continenti de jure suo docuerit, calumnie suspicione non urgente, iudex super sedere tenetur. Scacc. *D. de Faria Covar. Enuel.*

cum aliis *n. 74.* Lancell. *de attent. part. 2. cap. 12. ampliat. 14. n. 14. & 56.* Cancer. *num. 73.* Salgad. *de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 76.* Aliud sùllinet Argel. *de legit. contradiçti quæst. 5. art. 2. ex n. 26.*

Verf. Tertia solet tradi species.

15 Tertius subsequitur casus, si contra dictor possideat: & quidem probata in continenti possessione, executio rememorabitur. Azeved. *in l. 6. num. 8. tit. 17. lib. 4. Recop. latissimè amplians & restringens.* Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 6. memb. 4. à n. 52.* Cancer. *d. lib. 2. cap. 16. ex n. 68.* Parlad. *quoridiam. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 11. num. 58.* Marefcot. *variar. lib. 2. cap. 12. num. 1.* Valasc. *collect. 55. n. 1. part. 1.* Aug. Barbosa *collect. cap. Veniens 38. num. 2. de restit. Salgad. d. cap. 8. num. 32. & 81.* Cevall. *tract. de cognit. per viam viol. quæst. 16. à princip. quod ita verum est, ut etiam executionem triplicis sententiæ conformis tertius possessor evitet.* Barbosa *ubi proximè, & collect. cap. Cum super, num. 6. de re judic. Scacc. sup. n. 52.* Marefcot. *n. 2.* Azeved. *ubi pronuper: sufficitque ad cum effectum civilis tantum possessio, vel per constituti clausulam comparata.* Salgad. *d. cap. 8. num. 110. & 114.* apud quem, ac Scacciam plenam rei cognitionem percipies.

Ad Num. 4.

16 Quartus tandem, & ultimus casus adest, cum creditor actione personali contendit, ut quantitatem debitam percipiat, cui erit legitimus contradicitor, ut executio suspendatur, quicquid in continenti se dominum, vel possessorem rei, quæ capsi ad solutionem intenditur, ostenderit. Salgad. *d. cap. 8. num. 60.* Scacc. *num. 85.* Cancer. *num. 66.* Cur. Phillip. *part. 2. §. 26. num. 10.* Parlador. *sup. d. §. 11. num. 59.* Paz *Prax. tom. 1. part. 4. num. 2.* Azeved. *ubi sup. Cevall. d. quæst. 16. num. 25.* Nolstrates observant, de jure regio, & communi stylo non desiderari, quod in continenti possessio, vel dominium probetur; nam oppositione teru admilla, proceditur via ordinariâ, ordinariisque terminis probatorius conceditur. Paz, & Parlad. *ubi proximè.* Gurtier. *Practic. lib. 1. quæst. 114.* Pichard. *manducl. part. 2. §. 15. num. 2.* quæ oppositio admittitur, ac impedit executionem etiam post

T 3 ultimam

ultimam additionis sententiam, & sic praxi receptum testis est Paz ubi nuper. Sed nullâ præmissâ cognitione, si sibi videatur, poterit iudex omittis bonis, de quibus controversia movetur, ad alia capienda debitoris transgredi. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 1. tit. 27. p. 3. l. A Divo Pio, l. Si superichus, de re judic.

Verf. Sed huic d' instructioni.

17 Ubi constat de possessione tertii, qui se opposuit, sententia executioni mandatur absque præiudicio possessionis, cuius effectus est, ut victor succedat in jus, & actionem, quæ superato competebar, & eadem experiri poterit viâ ordinariâ adversus possidentem, qui privari sua possessione nequibit summarie, quanvis victor in continenti probet victi dominium. Vide Salgad. Scace, & Cancr. ubi proxime. Hoc apud nos proculdubio observabitur, cum semper cum tertio ordinariâ viâ agatur, & plenariè jura partium discutiantur, sicut prænotatur numero precedenti.

Verf. Primum, ubi contradictor.

18 Quoties tertius possessorem se probat, dominium allegans, ut executionem impediat, victori incumbit probatio domini debitoris. Cancr. num. 67. & 68. Scace, d. limit. 6. memb. 4. num. 85. Salgad. num. 64. qui & duas conclusiones subsequentes, in quibus idem est juris, comprobaverunt, & Cevall. d. q. 16. num. 16. Salgad. d. cap. 8. n. 87.

Verf. Quartum, tribus hi.

19 Hæc quæ hæc conclusione, & quinta exprimuntur, de jure nostro, & praxi nequeunt observari, cum plenario iudicio agatur cum tertio oppositore. Adde Cancr. d. cap. 16. n. 78.

Verf. Sextum, majorem dubitationem.

20 Si tertius, qui se opponit, agnoscat dominium ad victum spectare, nec justam causam possessionis, quam obtinet, ostendat, in eam executioni procedat. Cancr. variar. part. 2. cap. 16. num. 80. Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 95. & 360. ubi quod non prodest tertio fraudulenta possessio. Pichard. sup. part. 2. §. 2. num. 11.

Verf. Octavo hic colligitur.

Sequitur Cancr. num. 82.

Verf. Decimo, ex his constat.

Non impedit executionem tertius, qui non habet actualem possessionem rei, quæ petitur, sed jus duntaxat ad eam adipiscendam. Cancr. dict. cap. 16. n. 92.

Ad Num. 5.

Merus exequutor tenetur admittere oppositionem tertii, & super ea pronunciare. Salgad. part. 4. cap. 6. num. 75. Cancr. part. 2. cap. 2. num. 267. Azeved. in l. 6. n. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. Cur. Philipp. part. 2. §. 26. num. 2. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas. 38. num. 8. Peguera decis. 138. Joseph. Ludovisi. decis. 26. n. 15. Cevall. tract. de cognit. per viam violent. quest. 16. ex n. 42. Similiter exceptionem falsitatis, vel nullitatis excipiet, ut ad iudicem mandante remittat decisionem. Idem num. 50. Azeved. ubi proxime, de quo fusè Salgad. d. cap. 6. per tot.

Verf. Postremo illud.

Idem observat Azeved. num. 8 & in praxi servatur, ut videre licet apud Practicos nostrates præcitatos supra, num. 4. & 16.

Verf. Hæc denique obtinent.

23 Quæ de oppositione tertii adversus sententiam sunt præmissa, pariter locum habent in publicis instrumentis, quibus lege parata tribuitur executio. Cancr. sup. part. 2. cap. 16. num. 97. Cevall. dict. quest. 16. in princip. nullum enim quoad executionem inter hæc versatur discrimen. Cancr. ibidem, Menoch. lib. 3. præf. 13. num. 10. & Interpretes promiscuè de illis verba agere solent, sicut ex laudatis supra, num. 4. constabit, ut ex Pichard. p. 2. §. 2. num. 6. Paz tom. 1. part. 4. cap. 4. num. 3.

Ibi: Sed an instrumenta.

24 Licet ex lege, vel statuto instrumenta publica paratam obtineant executionem, in tertium tamen executi non permittuntur. Gutier. practic. lib. 1. quest. 114. Cevall. sup. d. q. 16. per tot. Salgad.

SUMMARIUM.

gad. d. cap. 8. n. 85. Azeved. in l. fin. n. 12. tit. 21. lib. 4. Recop. Amat. variar. resolut. 13. n. 33. Merlin. de pignor. lib. 3. q. 41. n. 13. Pichard. ubi proxime. Pichard. d. cap. fin. part. 4. §. 5. n. 1. Qui duo fusè tradunt, quando in tertium executioni sit locus, Paz d. part. 4. cap. 1. num. 50.

25 Est aliud oppositionis genus in foro frequentissimè, quoties debitor qui solvendo non est, executivè convenitur, & tertius se opponit, non dominium, vel possessionem rei pro executione captæ, sed se jure potiorè creditorem asserens, ut sibi prius quàm alteri ex distractione bonorum persolvatur; quo casu apud nos praxis obviat, ut sopitâ executionis viâ ordinariâ, inter creditores de prelacione disceptetur: quo peracto iudicio, executio ad effectum perducitur, ac juxta prelacionis sententiam res alienum exolvitur. Salgad. de Reg. protect. part. 4. cap. 8. n. 65. ubi plures. Carleval. fusè de judic. tom. 2. disp. 12. per tot. & alii supra memorati, n. 4.

26 Sunt tamen qui sentiunt, executionem non impediri, sed primo, qui executionem petit, solvendum quos laudat Carleval. n. 10. Aliis videatur executivâ viâ procedendum usque ad substationem, pecuniæque sequenda interim donec super prelacione pronuncietur, ut creditoribus suo ordine ex sententia satisfiat. Sic docuerunt Gregor. Lop. in l. 11. gloss. 1. tit. 14. p. 5. & alii, quos refert, ac sequitur Carleval. n. 17. Quicquid de jure sit, usus forensis nostratum ex l. 41. tit. 4. lib. 3. Recopil. inductus multam requiritatis præ se ferre videtur, ut temperata viâ executivâ violenta celeritate, miseris ære alieno oneratis temporis angustia relaxentur, ut vel pecuniam querere valeant, vel à creditoribus inducias impetrent: quod sæpe contingit, quo evitant ingens dispendium, quod suis bonis sub hasta divenditis experiuntur. Bene verum est, nonnunquam debitores ea benignitate abari, obficientes suppositos creditores, ut executionem suspendant, cui cautum iudicem obviâ re oportebit, quod mihi conjudici in Supremo Prætorio evenisse observator.

- 1 De interdicto, quod de interim vocatur, qui egerint, recensentur.
- 2 Hoc interdictum spectat ad possessionis remedia adipiscenda, retinenda, ac recuperanda.
- 3 Proprie appellatur interdictum, & de vocis etymologia.
- 4 Sententia est interlocutoria, quæ in eo iudicio profertur.
- 5 Eam iudex qui tulit, non valet revocare.
- 6 Quod interdictum est preparatorium ad iudicium principale possessionum, & ante hoc inchoatum exerceri potest.
- 7 Virum competat solum possidenti.
- 8 Desiderat causæ summarium cognitionem, & iudex potest ex officio procedere.
- 9 Sufficit semiplena probatio.
- 10 Testes in hoc iudicio summarissimo examinari an possint quoad principale, & contra?
- 11 Non fit probationum publicatio, nec observantur alia solemnia iudiciorum.
- 12 Non restituitur minor. & n. 33.
- 13 In iudiciis albis possessoris non denegatur restitutio, & quid in tenua.
- 14 In eo interdicto non obijciuntur repulse testibus. Aliud in possessoris iudiciis servatur, n. 19.
- 15 Ex eo non datur aliqua possessio, sed mera detentatio.
- 16 Filio litiganti in patrem super alimentis, ea interim dum litis pendet, assignari solent.
- 17 Supplicare an liceat, & n. 31.
- 18 De instrumenti edicti falsitate obiectio non auditur: quod limitatur.
- 20 In iudicio tenuta an repulse in testes admittantur?
- 21 Hoc interdictum an simile iudicio tenentur?
- 22 Virum possit concurrere idem interdictum cum tenuta?
- 23 Competit detentatori, vel naturali, rei possidenti.
- 24 Virum ex eo interdicto manutentendus qui habet contra se juris præsumptionem? & num. seqq.
- 29 Si uterque litigans probet se possidisse litis motæ tempore, superabit qui de antiquiore possessione docuerit.

- 30 Manutentio ex hoc interdicto an cesset, prolata in causa principali sententia in detentatores, à qua ipse provocavit?
- 33 Dicere in hoc iudicio de nullitate non licet, nec conceditur privilegiatis restitutio.
- 34 Agens interdicto huiusmodi quid probare debeat.

CAPUT XVII.

AD hæc, quæ velut præludia traduntur, & ad totius capituli enucleationem consulendi Menoch. de re. tin. possess. remed. ult. Paz tract. de re. tin. cap. 2. Scaccia de appellat. quest. 17. limit. 6. memb. 2. Ant. Gom. in l. 45. Tauri. num. 226. Matienz. de stylo Cancellar. tit. 3. cap. 1. §. 27. gloss. 4. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. Constant. Roger. tract. de remed. possessor. num. 15. Cancr. variar. part. 3. cap. 14. Plot. in l. Si quando. §. num. 107. C. de in lit. jurand. Marefco. variar. lib. 1. cap. 11. Virgin. de Boecacis de interd. Vri possideris. cap. 20. Salgad. de Reg. protech. part. 3. cap. 13. ex num. 2. ubi plures. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 638. n. 10.

Ad Num. 1.

De differentiis huius interditi, quod de interim vocant nostrates, ac Vri possideris, latè Matienz. sup. n. 19. Menoch. num. 11. Paz n. 10. Sciendum est huiusmodi summariissimum interditi a iudicis officio procedens commune fore omnibus possessoris remediis adipiscende, retinenda, ac recuperanda, ut constat ex Menochio, qui in suo tripartito de possessione tractatu, caput triplex ultimo loco collocat de huiusce remedio agens. Observat Salgad. sup. cap. 12. num. 9. Molin. dicit. cap. 13. num. 70. & 71. Scacc. d. memb. 2. num. 9. vers. Hoc possessorium. Virgin. de Boecac. num. 11. nam sicut pro retinenda possessione, ita pro adipiscenda, & recuperanda possunt contendentes ad arma devenire, cui iudicis autoritate obviam ire oportet.

Ibi: Cujus equidem praxis origo.

Hæc prosequitur, ac refert Anton. Gorz. ubi sup. Menoch. an. 12.

Ibi: Quod si propriam vim huius interloquutionis.

De etymologia verbi, interditi, non constat, de qua præter Pichard. Mynsinger. Oynotom. & ceteros Institutionum Expositores in §. 1. Inst. de interd. Ofwald. ad Donel. lib. 20. cap. 2. lit. M. Cujac. ad tit. Inst. de actionib. in princ. Corral. in l. penult. num. 2. ff. de servient. Petr. Barbola in l. Qui prior. num. 7. de iudic. Alciat. in l. 1. num. 43. de novi oper. nunciat. Ex quibus deducitur, nostrum possessorium remedium rectè interditi nuncupari, cum prohibitorium sit, interim, ac inter duos dictum. De interditi, & quomodo ab edictis distinguantur, videndus Cujac. observat. lib. 5. cap. 17. Alciat. lib. 3. parerg. cap. 15. fuse Pichard. rubric. Inst. de interditi.

Ad Num. 2.

Decretum quod in iudicio hoc summariissimo profertur inter sententias interloquutionis recenitur, cum nec quoad proprietatem, nec quoad possessionem quocquam dehniat. Cancr. sup. d. cap. 14. num. 37. Menoch. d. remed. ult. num. 46. Aug. Barbola collect. cap. Cum venissent. num. 6. de institut. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de probat. resol. 12. num. 4. Ant. Gom. in l. 45. Tauri. n. 226. ad med. Scacc. sup. d. lim. 6. memb. 2. n. 2. vers. Secunda quia. Salgad. ubi proxime, Valase. consult. 79. n. 17. Bernard. Grav. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 7. confid. 1. n. 1. qua forma concipi debeat interloquutionis, tradit Menoch. n. 4.

Non tamen poterit iudex interloquutionem eam revocare, quod in aliis permittitur, ex l. Quod iuste 14. de re iudic. Menoch. num. 56. Scacc. num. 5. qui limitat num. 7. si decretum nulla præmissa causæ cognitione pronuncietur; nam tunc poterit retractari.

Verf. Quo fit, ut hoc interditi.

Hoc interditi, quod est præparatorum ad iudicium plenarium possessionis, intervenire poterit priusquam his principalis inchoetur. Cancr. num. 4. Ant. Gom. Menoch. Constant. Roger. & alii laudati num. 1. Imò est solummodo super proprietate acceptetur, erit huic interditi locus. Ant. Gom.

in d. l. 45. Tauri, n. 226. in fin. Quid apud nos dum pender lis de tenuta possessorium, quod est iudicium possessorium, l. 10. tit. 7. lib. 5. Recop. an huiusce interditi agi possit? Negat Molin. d. cap. 13. n. 71. addens quod si scandalum imminet, Consiliarii manutentione, vel sequestro providebunt, de quo infra, n. 22.

Ad Num. 3.

Quamquam remedium istud proponi possit ab eo, qui non possidet, cum agitur de interditi adipiscenda, vel recuperanda, ut prænotatur supra, n. 2. at D. Covar. sub hoc capite duntaxat de retinenda possessione disserit, ideò hic docet, opus esse quod probeatur possessio, ut manutentio ex hoc interditi agenti concedatur; alioqui si se spoliatum querat, repellatur qui alio remedio interim uti debet, de quo Menoch. de recup. remed. ult. Sic conclusionem probant idem Menoch. de retinend. remed. ult. n. 14. 15. & 29. Salgad. d. cap. 12. n. 3. Trentacinq. & alii cumalati supra, n. 1.

Ad Num. 4.

Summaria causæ cognitio desideratur in hoc iudicio possessorio. Menoch. ubi proxime, n. 33. Salgad. & Trentac. ubi sup. Scaccia d. q. 17. lim. 6. memb. 2. n. 4. Ant. Gom. num. 226. Constant. Roger. n. 15. Paz de tenet. cap. 3. n. 26. Virgin. de Boecac. d. cap. 20. n. 8. nec requiritur ordo iudiciarius, velut libelli oblatio, contestatio litis, aut conclusio causæ. Salgad. n. 3. Trentacinq. n. 4. Menoch. n. 27. Boecac. n. 15. Citatio autem omitrenda non est. Menoch. num. 31. & 33. Boecac. n. 8. Cancr. part. 1. respons. jur. ex n. 4. Sed si super actuali possessione apprehendenda rixa, seu scandalum timeatur, iudex ex officio procedere debet, ut possessionem tradat, vel rem sequestro committat. Scacc. num. 1. & 11. Virgin. de Boecac. n. 22. Ant. Gom. & Roger. ubi supra.

Ibi: Nos eadem utimur cautela.

Quam praxim probat Menoch. n. 33. & n. 34. subiungit, levem sufficere probationem, vel semiplenam, quod præter ibi laudatos tenent Matienz. de stylo Cancellar. tit. 3. cap. 1. §. 27. gloss. 4. num. 19.

Surd. de aliment. tit. 1. q. 112. num. 22. Aug. Barb. collect. cap. in omni negotio, n. 18. de testib. ubi plures. Paz de tenet. cap. 3. n. 28. Salg. de Reg. protech. p. 3. cap. 12. n. 20.

Verf. Quartum ex præmissis.

Testes in huiusmodi summario iudicio deponentes, si reproducantur in plenario, fidem faciunt abtque novo examine, seu ratificatione: quinimò si pendente lite principali tulerint testimonium, abtque reproductione probant quoad hoc interditi. Quæ vera sunt quando plenarie, ac parte citata fuerint interrogati. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. n. 21. Menoch. de re. tin. remed. ult. n. 38. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 637. Rursus ad probationes iudicii plenarii possessionis, vel proprietatis ad hoc summario profertur, docet Menoch. n. 37. qui num. 39. cum aliis tenet, iudicem posse fidem adhibere dictis testium sine iuramento.

Verf. Quintum, est præterea.

In his causis non est opus probationum publicatione, quæ ut alix solemnitates iudicii prætermitti solent, de quibus supra n. 8. Menoch. supra n. 40. Molin. d. lib. 3. cap. 13. n. 67. ubi quod aliud cum de tenuta primogenii controvertitur. Paz d. cap. 2. n. 27.

Verf. Sextum, accedit ad hæc.

Minor non restituitur eo interditi, 12 agens adversus omniam probationem, & generaliter restitutio illi denegatur in hoc summariissimo iudicio. Menoch. n. 54. Molin. n. 63. Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. memb. 2. n. 8. Benintend. de iust. 79. n. 8. Molin. d. tract. 2. disp. 638. n. 9. Constant. in l. unic. limit. 8. n. 22. C. Si de momentan. possess. Azeved. in l. 3. n. 27. tit. 8. lib. 4. Recop. Curtier. practie. lib. 2. q. 88. Paz. cap. 2. n. 28.

Ibi: Tamen si minor lesus in iudicio possessorio.

Quoties de possessione principaliter 13 agitur, minor beneficio gaudet restitutionis. Scacc. sup. q. 19. remed. 2. n. 2. & n. 8. cum seqq. Molin. d. cap. 13. n. 64. Azeved. ubi proxime, Curtier. d. q. 88. Molin. d. disp. 638. n. 9. verf. Tota diffcultas.

- 30 Manutentio ex hoc interdicto an cesset, prolata in causa principali sententia in detentatores, à qua ipse provocavit?
- 33 Dicere in hoc iudicio de nullitate non licet, nec conceditur privilegiatis restitutio.
- 34 Agens interdictio huiusmodi quid probare debeat.

CAPUT XVII.

AD hæc, quæ velut præludia traduntur, & ad totius capituli enucleationem consulendi Menoch. de retin. possess. remed. ult. Paz tract. de retin. cap. 2. Scaccia de appellat. quest. 17. limit. 6. memb. 2. Ant. Gom. in l. 45. Tauri. num. 226. Matienz. de stylo Cancellar. tit. 3. cap. 1. §. 27. gloss. 4. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. Constant. Roger. tract. de remed. possessor. num. 15. Cancr. variar. part. 3. cap. 14. Plot. in l. Si quando. §. num. 107. C. de in lit. jurand. Marefco. variar. lib. 1. cap. 11. Virgin. de Boecacis de interdict. Vri possideris, cap. 20. Salgad. de Reg. protech. part. 3. cap. 13. ex num. 2. ubi plures. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 638. n. 10.

Ad Num. 1.

De differentiis huius interdicti, quod de interim vocant nostrates, ac Vri possideris, latè Matienz. sup. n. 19. Menoch. num. 11. Paz n. 10. Sciendum est huiusmodi summarissimum interdictum à iudicis officio procedens commune fore omnibus possessoris remediis adipiscende, retinenda, ac recuperanda, ut constat ex Menochio, qui in suo tripartito de possessione tractatu, caput triplex ultimo loco collocat de huiusce remedio agens. Observat Salgad. sup. cap. 12. num. 9. Molin. dicit. cap. 13. num. 70. & 71. Scacc. d. memb. 2. num. 9. vers. Hoc possessorium. Virgin. de Boecac. num. 11. nam sicut pro retinenda possessione, ita pro adipiscenda, & recuperanda possunt contendentes ad arma devenire, cui iudicis autoritate obviam ire oportet.

Ibi: Cujus equidem praxis origo.

Hæc prosequitur, ac refert Anton. Gorz. ubi sup. Menoch. an. 12.

Ibi: Quod si propriam vim huius interloquutionis.

De etymologia verbi, interdictum, non constat, de qua præter Pichard. Mynsinger. Oynotom. & cæteros Institutionum Expositores in §. 1. Inst. de interdict. Ouald. ad Donel. lib. 20. cap. 2. lit. M. Cujac. ad tit. Inst. de actionib. in princ. Corral. in l. penult. num. 2. ff. de servient. Petr. Barbola in l. Qui prior. num. 7. de iudic. Alciat. in l. 1. num. 43. de novi oper. nunciat. Ex quibus deducitur, nostrum possessorium remedium rectè interdictum nuncupari, cum prohibitorium sit, interim, ac inter duos dictum. De interdictis, & quomodo ab edictis distinguantur, videndus Cujac. observat. lib. 5. cap. 17. Alciat. lib. 3. parerg. cap. 15. fuse Pichard. rubric. Inst. de interdict.

Ad Num. 2.

Decretum quod in iudicio hoc summarissimo profertur inter sententias interloquutionis recenitur, cum nec quoad proprietatem, nec quoad possessionem quoquam dehniat. Cancr. sup. d. cap. 14. num. 37. Menoch. d. remed. ult. num. 46. Aug. Barbola collect. cap. Cum venissent. num. 6. de institut. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de probat. resol. 12. num. 4. Ant. Gom. in l. 45. Tauri. n. 226. ad med. Scacc. sup. d. lim. 6. memb. 2. n. 2. vers. Secunda quia. Salgad. ubi proxime, Valase. consult. 79. n. 17. Bernard. Grav. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 7. confid. 1. n. 1. qua forma concipi debeat interloquutionis, tradit Menoch. n. 4.

Non tamen poterit iudex interloquutionem eam revocare, quod in aliis permittitur, ex l. Quod iuste 14. de re iudic. Menoch. num. 56. Scacc. num. 5. qui limitat num. 7. si decretum nulla præmissa causæ cognitione pronuncietur; nam tunc poterit retractari.

Verf. Quo fit, ut hoc interdictum.

Hoc interdictum, quod est præparatorum ad iudicium plenarium possessionis, intervenire poterit priusquam his principalis inchoetur. Cancr. num. 4. Ant. Gom. Menoch. Constant. Roger. & alii laudati num. 1. Imò est solummodo super proprietate acceptetur, erit huic interdictio locus, Ant. Gom.

in d. l. 45. Tauri, n. 226. in fin. Quid apud nos dum pender lis de tenuta possessorium, quod est iudicium possessorium, l. 10. tit. 7. lib. 5. Recop. an huiusce interdictio agi possit? Negat Molin. d. cap. 13. n. 71. addens quod si scandalum imminet, Consiliarii manutentione, vel sequestro providebunt, de quo infra, n. 22.

Ad Num. 3.

Quamquam remedium istud proponi possit ab eo, qui non possidet, cum agitur de interdicto adipiscende, vel recuperande, ut prænotatur supra, n. 2. at D. Covar. sub hoc capite duntaxat de retinenda possessione disserit, ideò hic docet, opus esse quod probeatur possessio, ut manutentio ex hoc interdicto agenti concedatur; alioqui si se spoliatum querat, repellatur qui alio remedio interim uti debet, de quo Menoch. de recup. remed. ult. Sic conclusionem probant idem Menoch. de retinend. remed. ult. n. 14. 15. & 29. Salgad. d. cap. 12. n. 3. Trentacinq. & alii cumalati supra, n. 1.

Ad Num. 4.

Summaria causæ cognitio desideratur in hoc iudicio possessorio. Menoch. ubi proxime, n. 33. Salgad. & Trentac. ubi sup. Scaccia d. q. 17. lim. 6. memb. 2. n. 4. Ant. Gom. num. 226. Constant. Roger. n. 15. Paz de tenet. cap. 3. n. 26. Virgin. de Boecac. d. cap. 20. n. 8. nec requiritur ordo iudiciarius, velut libelli oblatio, contestatio litis, aut conclusio causæ. Salgad. n. 3. Trentacinq. n. 4. Menoch. n. 27. Boecac. n. 15. Citatio autem omitrenda non est, Menoch. num. 31. & 33. Boecac. n. 8. Cancr. part. 1. respons. jur. ex n. 4. Sed si super actuali possessione apprehendenda rixa, seu scandalum timeatur, iudex ex officio procedere debet, ut possessionem tradat, vel rem sequestro committat. Scacc. num. 1. & 11. Virgin. de Boecac. n. 22. Ant. Gom. & Roger. ubi supra.

Ibi: Nos eadem utimur cautela.

Quam praxim probat Menoch. n. 33. & n. 34. subiungit, levem sufficere probationem, vel semiplenam, quod præter ibi laudatos tenent Matienz. de stylo Cancellar. tit. 3. cap. 1. §. 27. gloss. 4. num. 19.

Surd. de aliment. tit. 1. q. 112. num. 22. Aug. Barb. collect. cap. in omni negotio, n. 18. de testib. ubi plures. Paz de tenet. cap. 3. n. 28. Salg. de Reg. protech. p. 3. cap. 12. n. 20.

Verf. Quartum ex præmissis.

Testes in huiusmodi summano iudicio deponentes, si reproducantur in plenario, fidem faciunt abtque novo examine, seu ratificatione: quinimò si pendente lite principali tulerint testimonium, abtque reproductione probant quoad hoc interdictum. Quæ vera sunt quando plenarie, ac parte citata fuerunt interrogati. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. n. 21. Menoch. de retin. remed. ult. n. 38. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 637. Rursus ad probationes iudicii plenarii possessionis, vel proprietatis ad hoc summarium profertur, docet Menoch. n. 37. qui num. 39. cum aliis tenet, iudicem posse fidem adhibere dictis testium sine iuramento.

Verf. Quintum, est præterea.

In his causis non est opus probationum publicatione, quæ ut alix solemnitates iudicii prætermitti solent, de quibus supra n. 8. Menoch. supra n. 40. Molin. d. lib. 3. cap. 13. n. 67. ubi quod aliud cum de tenuta primogenii controvertitur. Paz d. cap. 2. n. 27.

Verf. Sextum, accedit ad hæc.

Minor non restituitur eo interdicto, 12 agens adversus omniam probationem, & generaliter restitutio illi denegatur in hoc summarissimo iudicio. Menoch. n. 54. Molin. n. 63. Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. memb. 2. n. 8. Benintend. de iust. 79. n. 8. Molin. d. tract. 2. disp. 638. n. 9. Constant. in l. unic. limit. 8. n. 22. C. Si de momentan. possess. Azeved. in l. 3. n. 27. tit. 8. lib. 4. Recop. Curtier. practie. lib. 2. q. 88. Paz. cap. 2. n. 28.

Ibi: Tamen si minor lesus in iudicio possessorio.

Quoties de possessione principaliter 13 agitur, minor beneficio gaudet restitutionis. Scacc. sup. q. 19. remed. 2. n. 2. & n. 8. cum seqq. Molin. d. cap. 13. n. 64. Azeved. ubi proxime, Curtier. d. q. 88. Molin. d. disp. 638. n. 9. vers. Tota diffcultas.

culr. as. Paz ubi proxime, cap. 3. num. 5. Utrum in iudicio tenent minor restituatur, disputat Molin. d. num. 64. qui licet in negativam propensus videatur, tandem relinquit cogitandum, subdens regia declaratione rem indigere: at Molina alter Theologus affirmativam recte probat, quæ in praxi observanda, cum in dabiis auxilium restitutionis minoribus concedi debeat. Marefc. *variar. lib. 2. cap. 98. n. 6.* Cyriac. tom. 2. *controvers. 268. num. 28.* Stort. *Odd. de restit. part. 1. quæst. 15. art. 6. n. 44.* Guttier. *practic. lib. 3. q. 51. n. 4.*

Verf. Septimò est in eadem questione.

14 Præterea in causis hujusmodi non obijciuntur defectus testibus ad eorum reprobationem. Molin. d. cap. 13. n. 66. Menoch. num. 41. Urfill. *ad Affil. de eis. 351. num. 2.* Molin. d. *disp. 638. num. 9. verf. Molina ubi supra.* Paz d. cap. 2. n. 29. Farin. *de testib. q. 62. num. 195.* quod regulare est in summariis causis, nisi irreparabilis læsio subsequeretur. Azeved. *in l. 1. num. 43. tit. 8. lib. 4. Recopil. Rebuff. ad Constitut. Gallia. tom. 3. tit. de reprob. test. art. 1. num. 14.* Paz *in praxi. tom. 1. temp. 9. num. 25.* Marant. *de ordin. judicior. part. 6. tit. de testium reprob. n. 19.* Ang. Barbosa *collect. cap. veniens 38. num. 6. de testib. Urfill. sup. n. 1.* Farinac. n. 193. Vide Menoch. *de arbit. lib. 1. cas. 32.*

Ibi: Sed quis debet esse in possessione, lite pendente.

15 Per interdictum de interim, non detentur cuiquam vera possessio, sed solum declaratur, quis in detentatione bonorum existere debeat, dum de principali causa controversia definitur. Scacc. d. q. 19. *remed. 2. concl. 2. num. 17. verf. Quia respondeo.* Matienz. *in l. 9. gloss. 1. num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Menoch. d. remed. ult. num. 11.* Paz *de tenus. cap. 2. n. 15. 16. & cap. 3. n. 12.*

Ibi: Ex quo ipse libenter infero.

16 Dum filius cum parente in iudicio plenario contendit super filiatione, ut ab illo alimenta percipiat, solet peti, ut interim dum lis pender, filius litigans per patrem alatur, ad quod summaria probatio recipitur de filiatione,

cujus meminit D. Covar. *sup. cap. 6. Surd. de aliment. tit. 1. q. 112.* In hac igitur summaria cognitione testium repulsæ non admittuntur. Roman. *singul. 388.* Urfill. *ubi proxime.* Aliud est in principali causa super alimentis. Farinac. *de testib. q. 62. n. 105.*

Verf. Oltarò, ad hujus rei.

Observat hic D. Covar. quod etsi in hoc remedio solet admitti supplicatio, non tamen terminus in secunda instantia ad probandum conceditur, ex stylo Regii Tribunalis, Granatenfis scilicet Cancellariæ, quem refert Menoch. *de retinend. remed. ult. num. 33.* & immerito Præfulem nostrum impugnac, probans in hoc iudicio supplicationi locum fore, quod non inficiatur, imò affirmat D. Covar. *hic*, adde Paz d. cap. 2. num. 30. Guttier. *Canonice. lib. 1. q. 34. num. 112.*

Verf. Novò, ubi ad hujus interdicti.

18 Non licet contra instrumenta nec de falsitate dicere, si aliqua in hoc exhibeantur iudicio. Molin. d. cap. 13. n. 68. Menoch. n. 43. Molin. d. *disp. 638. n. 9. verf. Molina ubi sup.* Ratio est, quia hæc altiore exigunt redaginem, quæ in hujusmodi causis rejicitur. Paz d. cap. 2. num. 31. Unde si brevi possit falsitatis suspicio investigari, de ea cognoscetur. Uterque Molina *ibidem.*

Verf. Quod si ageretur.

19 Licet omnis causa super possessione summaria censeatur, Marant. *de ordin. judic. part. 4. disp. 6. num. 46.* tamen in illis repulsæ testium obijci, ac probari possunt. Barbosa *collect. cap. presentium, n. 4. de testib. in 6.* Paz cap. 3. n. 4. Molin. d. num. 9. Farin. d. q. 62. n. 201. nam cum defensio sit, auferenda non est etiam in iudiciis summariis. Affil. *de eis. 351. num. 3.* nec leve detrimentum censeri debet possessionis amissio, propter commodum ejus, s. *Retinenda. verf. Commodum. Inst. de interd. Paz. 20. num. 7.* & quæ tradit d. cap. 3. n. 3. Parlad. *differ. 137. num. 20. & lib. 1. quæst. cap. 9. n. 1.*

20 Ex quo videtur resolvi posse, quæ in dubium revocant nostrates, an scilicet in summario tenent iudicio objectiones

nes contra testes, & instrumenta admittantur, cum ex l. 10. tit. 7. lib. 5. *Recop.* possessionis causa per illud penitus terminetur, & solum de proprietate liceat agere: nihilominus Molin. d. cap. 13. *locis practicis*, nihil resolvit, quem sequitur alter Molina *ubi proxime*, de quo etiam Guttier. *Practicar. lib. 2. q. 88.* Mihi quidem semper placebit D. Cov. doctrina ut in tenent controversiis de justitia litigantium (ob grave admodum præjudicium, cum lites super primogeniis diuturnæ regulariter fiant) exactissime cognoscatur, idcirco hoc munus univerto Consilio Regio reservatur, ut cuncti Senatores ad decisionem concurrant, *l. fin. tit. 19. lib. 4. Recopilat.* Videas infra n. 33.

Ad Num. 5.

Interdictum Interim, competit civiliter possidenti tantum, modo alius in actuali possessione non reperitur. Menoch. *de retin. remed. ult. n. 16. & 17.*

Verf. Ego vero, Ibi: Quod erit ibidem observandum.

21 Ex l. 45. *Tauri*, non solum civilis, sed etiam naturalis possessio jure ipso in legitimum transferuntur successorem majoratus: sed cum sepe contingat, ut duo, vel plures se in successione potiores esse intendant, ex quo jurgia orti possent dum super apprehensione bonorum contenderent, lite super proprietate pendente, ideo lege tantum est, ac introductum, ut in summarissimo iudicio de tenent dicto, de possessione haberetur cognitio, & qui potior jure videretur, actuale teneret interim possessionem, reservato ejus plenario iudicio simul & proprietatis. *l. 9. tit. 7. lib. 5. Recop.* Deinceps hujus iudicii natura sic immutata est, ut tenent sententia iudicium possessionum prorius definatur, jure tantum proprietatis reservato, *l. 10. cod. tit. l. fin. tit. 19. lib. 4. Recop.* Ex quibus liquet, quondam tenent iudicium nostro interdicto fuisse perimile, ut probat Paz *de tenus. cap. 2. n. 25.* hodie non utique, cum de possessione lis vertatur in causis tenent, de qua iterum agere non licet, de quibus præter Paz *speciali tractatu*, Molin. *de primog. lib. 3. cap. 13.* Ant. Gomez. *in l. 45. Tauri*, Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 637.* Matienz. & Azeved. *in d. l. 9. & 10. Recop.*

D. de Faria Covar. Enuel.

22 Queritur utrum hodie, cum iudicium tenent sit possessorium, in quo de possessione principaliter agitur, locus sit interdicto de interim preparatorio, ut declaretur quis in possessione esse debeat, dum super proprietate pronuncietur, cum eo tempore litigantes possint ad arma proflire super bonorum occupationes. Negat Molin. d. cap. 13. n. 71. quem sequitur alter Molin. *disp. 638. n. 50.* asserens, per supremum Consilium adhibendam esse providentiam, ne litigantes in scandalum labantur, vel data actuali possessione ei, qui meliori jure niti videatur, vel sequestro, aut administratione bonorum decreta: de quo Paz *sup. c. 2. n. 24.* qui contra tenentes refert, & cap. 9. n. 3.

Verf. Sic sanè quicquid Malassueris.

23 Interdicto de interim, etiam detentator juratur. Menoch. *de retin. remed. ult. n. 18.* Virgin. de Bocca. *tract. de interd. n. 10.* Paz *sup. c. 2. n. 24.* Sic & naturaliter possidentem manutentendum docet Menoch. cum aliis n. 16.

Ad Num. 6.

24 Controversitur an manutentari debeat ex hoc interdicto possessor, qui adversus se habet juris presumptionem. De quo Menoch. *sup. n. 21.* Guttier. *practic. lib. 3. q. 19. n. 11.* Azeved. cum pluribus *in l. 2. n. 2. tit. 1. lib. 4. Recop. Avil. in cap. 1. Prator. gloss. 1. n. 18.* Palac. Rub. *in cap. Per vestras, n. 46. de donat. int. Tusch. lit. ad. concl. 79.* Argel. *de acquir. possess. q. 3. art. 4. ex n. 25.* Marescot. *hæc variar. lib. 1. cap. 11.* Salgad. *de retent. Bullar. part. 2. cap. 16. num. 15.* Marr. *de jurisdict. part. 2. c. 5.* Pro cuius resolutione nonnullos casus D. Covar. distinguit.

Verf. Primum, ubi de juribus?

25 Quoties privatus contra, iudicatio nem, vœtigalia, vel similia, que ad Principem jure communi spectant, occupat, aut exercet, cogi poterit ut de titulo possessionis doceat in promptu, alioqui juribus regis privati debet. Greg. Lopez. *in l. 9. gloss. 9. tit. 4. n. 5.* Marefc. *sup. n. 37.* Menoch. n. 24. Marr. n. 15. Guttier. n. 15. Azeved. n. 2. & alii plures, quos recentius su. *cap. 1. n. 146.*

V Verf.

Verf. Secundo oportet.

26 Ad justificandam possessionem in casu precedenti sufficit titulus presump-
tus, vel apparens, nisi ex ipso nullitas
constiterit. Guttier. *Canon. lib. 1. tit. 3.4. n. 113.*
& 59. Mart. n. 32.

Verf. Tertio, quoties contra.

27 Presumptio juris non vehementis ad-
versus possidentem non impedit manu-
tentionis beneficium. Guttier. *num. 14.*
Menoch. *ubi proxime*. Marefcot. n. 19.
& 45.

Verf. Quarto, non sic respon-
dendum.

28 Si vehemens juris presumpcio, &
quæ publica nititur auctoritate, ur-
geat adversus possidentem, hic manu-
tendus non erit. Menoch. *num. 24.*
Marefcot. n. 39. Virgin. de Boccacis *de*
interd. uti possid. cap. 20. n. 6.

Verf. Duodecimo, merito in hac.

29 Si uterque litigans se possedisse litis
motæ tempore probet, qui de antiquo-
ri docuerit possessione, quoad hoc in-
terdictum posterior habebitur; nam regu-
lariter prior prævalet possessio, ac poste-
rior elandestina & nubativa creditur,
donec de titulo constet. Menoch. *de*
recup. rem. 15. num. 69. & *de retinend.*
rem. 3. num. 725. Barbosa ex pluribus *col-*
lect. cap. Licet causam, n. 12. de probat.
Gam. decis. 54. Mascard. *de probat. con-*
clus. 1195. per tot.

30 Aliqua non prætermittenda præmis-
sis subiungere placet. Primum, quan-
diu hujus interdicti effectus, ac manu-
tentionis perseveret: Et sententiam latam
super principali possessorio, cessare
etiã ab illa provocatio interponatur,
resolvit Salgad. *de Reg. protest. part. 3.*
cap. 12. n. 119. Menoch. *de retinend. re-*
med. ult. n. 58. cum seqq. quod de jure
communis planè procedit, quo appella-
tio in possessorio plenariis non opera-
tur suspensivum effectum, ut ait Me-
noch. n. 60. ac cum Jure Canonico, &
nostro Regio quoad utrumque effectum
in ejusmodi causis admittatur appella-
tio, videtur dicendum, existentem in
possessione ex interdicto de interm. non
esse spoliantum quoad sententiæ in

possessorio plenario per appellationem,
vel supplicationem, aut in integrum re-
stitutionem executionis suspensa est,
prout Menochius non obscure insinuat.
Consulas Caneer. *variar. p. 3. cap. 14. n.*
n. 12. Guttier. *Canon. lib. 1. tit. 3.4. n. 113.*

Secundo adnotandum quod omni ju-
re appellatio interdicatur, etiã quoad
devolutivum effectum à manutentionis
decreto in hoc summarissimo judi-
cio. Salgad. *de Reg. protest. part. 3. c. 12.*
n. 60. 61. & 80. Menoch. *sup. num. 48.*
cum seqq. Scaccia *de appellat. quæst. 17.*
memb. 2. à princ. Molin. *de just. & jur.*
tract. 2. disp. 638. n. 10. Paz *de tenet. c. 12.*
n. 6. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de*
appell. resol. 15. n. 4. & 5. Idem de sup-
plicatione dicendum cum Molina *ibi-*
dem, ac Menoch. n. 53. etenim ubi illa
prohibetur, hæc admitti non debet, ni-
si appellationem propter judicium præ-
cellentiam vetari contingat. Did. Per.
in l. 8. verb. Supplicat. tit. 4. lib. 2. Ordin.
Azeved. in l. 1. n. 2. tit. 19. lib. 4. Recop.
Pichard. manducat. ad prax. part. 1. §. 23.
n. 3. Ar D. Covar. *sup. n. 4. verf. Octavo*
ad hujus rei, refert in Granatensi Præ-
torio aliud observari, imò in tota His-
pania usu receptum alleverat Joan. Garf.
de Nobilit. gloss. 1. §. 2. n. 5. Guttier. *Ca-*
non. lib. 1. q. 34. num. 112. Monter. *in*
pract. tract. 5. cap. 7. n. 5. Olim quoque
in sumario possessorio remedio, vul-
go *de teneta*, apud supremum Consi-
lium supplicans audiebatur, *l. 9. tit. 7.*
lib. 2. Recop. quod interdicto interim est
per simile. Paz *cap. 2. ex n. 21.* quavis
hodie contrarium induxerit lex finalis,
tit. 19. lib. 4. Recop.

Tertio, nec de nullitate dicere licet.
Menoch. n. 51. Scacc. *q. 19. concl. 2. n. 17.*
Nec minor, aliusve privilegiatus ad-
versus hujusmodi decretum restituti-
onis auxilio juvabitur. Menoch. n. 49.
Paz *d. cap. 2. n. 18.*

Ibi: Nam in corporalibus
satis est.

Agens hoc interdicto suam possessio-
nem probare astringitur de tempore li-
tis motæ, perturbacionive per adver-
sarium illatæ, vel proximo contestationi.
Menoch. *de retinend. remed. 3. n. 556.*
Paz *de tenet. cap. 2. n. 20.*

SUMMA

SUMMARIUM.

- 1 Testis qualis esse debeat, & quis om-
ni exceptione major censetur.
- 2 Infamia juris notatus à testimonio
prorsus removetur, & quæ illa sit.
- 3 Infamia facti definitur.
- 4 Hac infamia affectus quando in tes-
tem admitti possit, & quanta fides
illi adhibenda.
- 5 Infamia canonica qua dicatur.
- 6 Laicus contra clericum in crimina-
libus non possit testificari, & n. 7.
- 8 Inimici testimonium non admittitur:
quod declaratur num. 9. & 10.
- 11 Inimicus reconciliatus utrum sit tes-
tis habilis.
- 12 Lex Athletæ, §. Dat remissionem,
de excusatur, tutor, expenditur, ac
enodatur.
- 13 Cives, & alii de universitate quan-
do pro ea teste producantur in tes-
tes, & quantam fidem faciant, &
num. 14.
- 15 De defectibus, qui in judicio ad-
versum testes obijciuntur, remissive.
- 16 De praxi ad opponendos ejusmodi
defectus.
- 17 Si opponatur quid testi, ne deponat
in probatione, quomodo iudex pro-
cedere debeat.
- 18 In secunda instantia admittuntur
litigantes ad probationem defe-
ctuum in testes productos in ip-
sa: & quid de examinatis in prima,
& num. 19. & 20.
- 21 Testes in secunda instantia produ-
cere non licet de eisdem articulis,
aut directo contrariis.
- 22 Limitatur multifariam, ad n. 29.
- 30 Testes nun tenentur respondere,
atque jurare circa defectus, seu
crimina, quæ obijciuntur eisdem?
- 31 De interrogationibus, quæ in om-
ni testimonio apud nos prætermittuntur,
ac generales legis vocantur.
- 32 Si iudex perperam procedens roget
testem de crimine, vel infamia,
quæ illi imputatur, ac ipse fateatur,
hujusmodi confessio operabitur
ad exclusionem testimonii, aut fi-
dem minuendam.
- 33 Verum ille non legitime interrogatus
possit jurans celare veritatem?
- 34 Testis falso deponens coram iudice
non suo, qualiter, & quando per eum
D. de Faria Covar. Enucl.

32. & ad num. 42.
43 Si Ecclesiasticus procedat in cleri-
cum, qui in foro seculari testificans
perjuravit, nequibit inhibere iudici
laico, ne in causa principali proce-
dat, donec iudicium super perjurio
absolvatur.
44 Iudex laicus potest procedere ad
detectionem falsitatis, quam cle-
ricus testis coram eo admisit, qua-
tenus ad causæ principalis expe-
ditionem opus sit.

CAPUT XVIII.

Estes ab omni labe criminis, in
famiæ, atque suspicionis exemptos
esse oportet, *cap. Constitutus 3. q. 5. cap.*
Si testes 4. quæst. 3. An. Gom. var. lib. 3.
cap. 12. num. 15. Tusch. *Practiar. lit. P.*
concl. 191. num. 30. Aug. Barbosa *collect.*
cap. Testimonium, n. 2. de testib. Azeved.
ial. 9. n. 103. tit. 17. lib. 4. Recop. Mas-
card. de probat. concl. 5. num. 18. & con-
clus. 464. & concl. 1357. Ioan. Crot. *tract.*
de testib. à princ. In testibus sunt per-
pendenda ætas legitima, qualitas statu-
tus, & personæ conditio. Medic. *de de-*
stitutionib. defio. 12. n. 2. Ille igitur omni
exceptione major habetur, cui obijci
nihil potest, quod illi fidem auferat, aut
diminuat. D. Covar. *de matrim. part. 2.*
cap. 8. §. 12. num. 17. & 18. Caneer. *var-*
riar. part. 1. cap. 20. n. 87. Mascard. *con-*
clus. 6. num. 70. & hæc qualitas in quolibet
presumitur, donec aliud appa-
rear. Farinac. *in Praxi. de falsi. q. 158.*
num. 99. Caneer. *part. 1. cap. 6. num. 68.*
attamen si pro fortuna lex ad aliquem
actum desideret testes exceptione om-
ni majores, id probare est opus, ut
præfati cum aliis tenent.

Ad Num 1.

Est infamia triplex, juris, facti, &
canonica, qua testes notari possunt.
Crot. *sup. cap. 3. ex num. 14.* Juris in-
famia definitur, quod est lese dignitatis
status moribus, ac legibus reprobatus,
Tusch. *lit. 1. concl. 107. num. 1.* Cardos.
in praxi iudic. verb. Infamia, num. 1. Far-
inac. *de testib. q. 56. num. 1.* sicut dedu-
citur ex *l. Cognoscione 5. §. 1. de var.*
& extraord. cognit. qui hac aspergitur
macula prorsus à testimonio ferendo
repellitur, l. 8. tit. 16. part. 3. Tusch. n. 3.
Caneer. num. 91. d. cap. 20. Crot. num. 20.
V 2 Greg.

Verf. *Secundò oportet.*

26 Ad iustificandam possessionem in casu precedenti sufficit titulus præsumptus, vel apparens, nisi ex ipso nullitas constiterit. Guttier. *Canon. lib. 1. tit. 34. n. 113.* & 59. Mart. *n. 32.*

Verf. *Tertiò, quoties contra.*

27 Præsumptio juris non vehementer adversus possidentem non impedit manutentionis beneficium. Guttier. *num. 14.* Menoch. *ubi proxime.* Marefcot. *n. 19. & 45.*

Verf. *Quarò, non sic respondendum.*

28 Si vehemens juris præsumptio, & quæ publica nititur auctoritate, urgeat adversus possidentem, hic manutentendus non erit. Menoch. *num. 24.* Marefcot. *n. 39.* Virgin. *de Boccacis de interdicti uti possid. cap. 20. n. 6.*

Verf. *Duodecimò, merito in hac.*

29 Si uterque litigans se possedisse litis motæ tempore probet, qui de antiquiori docuerit possessione, quoad hoc interdictum posterior habebitur; nam regulariter prior prævalet possessio, ac posterior elandestina & nubativa creditur, donec de titulo constet. Menoch. *de recip. rem. 15. num. 69.* & *de retinend. rem. 3. num. 725.* Barbosa ex pluribus *collect. cap. Licet causam, n. 12. de probation. Gam. decis. 54.* Mascard. *de probat. conclus. 1195. per tot.*

30 Aliqua non prætermittenda præmissis subiungere placet. Primum, quando huius interdicti effectus, ac manutentio perseveret: Et sententiam latam super principali possessorio, cessare etiam ab illa provocatio interponatur, resolvit Salgad. *de Reg. protest. part. 3. cap. 12. n. 119.* Menoch. *de retinend. rem. ult. n. 58. cum seqq.* quod de iure communi planè procedit, quo appellatio in possessorio plenariis non operatur suspensivum effectum, ut ait Menoch. *n. 60.* ac cum iure Canonico, & nostro Regio quoad utrumque effectum in eiusmodi causis admittatur appellatio, videtur dicendum, existentem in possessione ex interdicto de interdicti non esse spoliantum quando sententia in

possessorio plenario per appellationem, vel supplicationem, aut in integrum restitutionem executioni suspensa est, prout Menochius non obscure insinuat. Consulas Caneer. *variar. p. 3. cap. 14. n. 12.* Guttier. *Canon. lib. 1. tit. 34. n. 113.*

Secundò adnotandum quod omni iure appellatio interdicatur, etiam quoad devolutivum effectum à manutentionis decreto in hoc summarissimo iudicio. Salgad. *de Reg. protest. part. 3. c. 12. n. 60. 61. & 80.* Menoch. *sup. num. 48. cum seqq.* Scaccia *de appellat. quæst. 17. memb. 2. à princ.* Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 638. n. 10.* Paz *de tenet. c. 12. n. 6.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de appell. resol. 15. n. 4. & 5.* Idem de supplicatione dicendum cum Molina *ibidem*, ac Menoch. *n. 53.* etenim ubi illa prohibetur, hæc admitti non debet, nisi appellatioem propter iudicium præcellentiam vetari contingat. Did. *Per. in l. 8. verb. Supplicat. tit. 4. lib. 2. Ordin. Azeved. in l. 1. n. 2. tit. 19. lib. 4. Recop. Pichard. manducit. ad prax. part. 1. § 23. n. 3.* At D. Covar. *sup. n. 4. verf. Octavo ad huius rei.* refert in Granatensi Prætorio aliud observari, imò in tota Hispania usu receptum alleverat Joan. Garf. *de Nobilit. gloss. 1. § 2. n. 5.* Guttier. *Canon. lib. 1. q. 34. num. 112.* Monter. *in pract. tract. 5. cap. 7. n. 5.* Olim quoque in sumario possessorio remedio, vulgò *de teneta*, apud supremum Consilium supplicans audiebatur, *l. 9. tit. 7. lib. 2. Recop.* quod interdicto interim est permissibile. Paz *cap. 2. ex n. 21.* quavis hodie contrarium induxerit lex finalis, *tit. 19. lib. 4. Recop.*

Tertiò, nec de nullitate dicere licet. Menoch. *n. 51.* Scacc. *q. 19. concl. 2. n. 17.* Nec minor, aliusve privilegiatus adversus huiusmodi decretum restitutionis auxilio juvabitur. Menoch. *n. 49.* Paz *d. cap. 2. n. 18.*

Ibi: *Nam in corporalibus sat est.*

Agens hoc interdicto suam possessionem probare astringitur de tempore litis motæ, perturbacionive per adversarium illatæ, vel proximo contestationi. Menoch. *de retinend. remed. 3. n. 556.* Paz *de tenet. cap. 2. n. 20.*

SUMMA

SUMMARIUM.

- 1 Testis qualis esse debeat, & quis omni exceptione maior censetur.
- 2 Infamia juris notatus à testimonio prorsus removetur, & quæ illa sit.
- 3 Infamia facti definitur.
- 4 Hac infamia affectus quando in testem admitti possit, & quanta fides illi adhibenda.
- 5 Infamia canonica qua dicatur.
- 6 Laicus contra clericum in criminalibus non possit testificari, & n. 7.
- 8 Inimicus testimonium non admittitur: quod declaratur num. 9. & 10.
- 11 Inimicus reconciliatus utrum sit testis habilis.
- 12 Lex Athletæ, §. Dat remissionem, de excusat. tutor. expenditur, ac evadatur.
- 13 Cives, & alii de universitate quando pro ea teste producantur in testes, & quantum fidem faciant, & num. 14.
- 15 De defectibus, qui in iudicio adversum testes obijciuntur, remissive.
- 16 De praxi ad opponendos eiusmodi defectus.
- 17 Si opponatur quid testi, ne deponat in probatione, quomodo iudex procedere debeat.
- 18 In secunda instantia admittuntur litigantes ad probationem defectuum in testes productos in ipsa: & quid de examinatis in prima, & num. 19. & 20.
- 21 Testes in secunda instantia producere non licet de eisdem articulis, aut directo contrariis.
- 22 Limitatur multifariam, ad n. 29.
- 30 Testes nun tenentur respondere, atque jurare circa defectus, seu crimina, quæ obijciuntur eisdem?
- 31 De interrogationibus, quæ in omni testimonio apud nos prætermittuntur, ac generales legis vocantur.
- 32 Si iudex perperam procedens roget testem de crimine, vel infamia, quæ illi imputatur, ac ipse fateatur, huiusmodi confessio operabitur ad exclusionem testimonii, aut fidem minuendam.
- 33 Verum ille non legitime interrogatus possit jurans celare veritatem?
- 34 Testis falso deponens coram iudice non suo, qualiter, & quando per eum D. de Faria Covar. Enucl.

parvi possit, ex num. 24. ad 32. & ad num. 42.

43 Si Ecclesiasticus procedat in clericali, qui in foro seculari testificans peccavit, nequibit inhibere iudici laico, ne in causa principali procedat, donec iudicium super perjurio absolvatur.

44 Iudex laicus potest procedere ad detectionem falsitatis, quam clericus testis coram eo admisit, quantum ad causæ principalis expeditionem opus sit.

CAPUT XVIII.

Estes ab omni labe criminis, infamiae, atque suspicionis exemptos esse oportet, *cap. Constitutus 3. q. 5. cap. Si testes 4. quæst. 3. An. Gom. var. lib. 3. cap. 12. num. 15.* Tusch. *Practiar. lit. P. concl. 191. num. 30.* Aug. Barbosa *collect. cap. Testimonium, n. 2. de testib. Azeved. ia l. 9. n. 103. tit. 17. lib. 4. Recop. Mascard. de probat. concl. 5. num. 18. & conclus. 464. & concl. 1357.* Ioan. Crot. *tract. de testib. à princ. In testibus sunt pendenda ætas legitima, qualitas status, & personæ conditio. Medic. de defuisionib. defu. 12. n. 2.* Ille igitur omni exceptione maior habetur, cui obijci nihil potest, quod illi fidem auferat, aut diminuat. D. Covar. *de matrim. part. 2. cap. 8. § 12. num. 17. & 18.* Caneer. *variar. part. 1. cap. 20. n. 87.* Mascard. *conclus. 6. num. 70.* & hæc qualitas in quolibet præsumitur, donec aliud appareat. Farinac. *in Praxi. de falsi. q. 158. num. 99.* Caneer. *part. 1. cap. 6. num. 68.* attamen si pro fortuna lex ad aliquem actum desideret testes exceptione omnium majores, id probare est opus, ut præfati cum aliis tenent.

Ad Num. 1.

Est infamia triplex, juris, facti, & canonica, qua testes notari possunt. Crot. *sup. cap. 3. ex num. 14.* Juris infamia definitur, quod est lese dignitatis status moribus, ac legibus reprobatus, Tusch. *lit. 1. concl. 107. num. 1.* Cardos. *in praxi iudic. verb. Infamia, num. 1.* Farinac. *de testib. q. 56. num. 1.* sicut deducitur ex l. *Cognitionem 5. §. 1. de var. & extraord. cognit. qui hac aspergitur macula prorsus à testimonio ferendo repellitur, l. 8. tit. 16. part. 3. Tusch. n. 3. Caneer. num. 91. d. cap. 20. Crot. num. 20.*

V 2

Greg.

Greg. Lop. in d. l. 8. Azeved. sup. Cujac. ad tit. de testib. cogend. in fin. Guazzin. de defensione reor. def. 19. cap. 10. n. 3. Jul. Clar. sentent. lib. 5. cap. fin. q. 24. n. 13. Mascard. d. concl. 1357. num. 5. Sed nec facit indicium. Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 43. n. 25. Hujusmodi testes, etiam nemine opponente, iudex repellit. Crot. n. 24. Ant. Gom. d. cap. 12. n. 22. Sanch. Consil. Moral. lib. 6. cap. 5. dub. 6. n. 3. Mascard. ubi proxime, n. 12. Farinac. q. 62. num. 192. Facit lex *quis prohibet* 7. de postuland. Et licet testis inhabilis, aut suspecti fides roboretur per contestem egregia existimationis, ita ut plene probet, Ant. Gom. n. 21. vers. Item adde, Farinac. n. 328. Mascard. n. 7. id tamen non procedit in laborante juris infamia. Crot. n. 21. Cancr. d. cap. 20. n. 91. Mascard. ubi proxime, Farinac. n. 340. De infamia juris, ac ejus effectibus, atque differentiis, late Petr. Gregor. Synagoga. lib. 31. c. 29. Farinac. Crot. Barbosa, Mascard. ubi nuper laudati.

3. Facti infamia est apud graves ac honestos viros læta existimatio. Tusch. lit. 1. concl. 107. n. 10. Morl. Empor. iur. lib. 1. tit. de fid. instrum. q. 23. n. 11. Barbosa d. alleg. 43. n. 17. Crot. sup. num. 15. Sanch. d. lib. 6. cap. 3. dub. 4. ubi ait que concurrere debeant, ut infamia facti incurratur, scilicet ut sit communis opinio, ut voce per plures in vulgus prodierit, ut sit apud bonos & graves viros, ut à probabili suspitione proveniat. De differentiis inter utramque infamiam agit Barbosa ex n. 18.

Verf. Hac enim est facti infamia.

4. Infamia facti notatus non censetur testis idoneus, ideo in causis criminalibus, matrimonialibus, ac arduis civilibus non admittitur. Gregor. Lop. in l. 8. gloss. 2. tit. 16. p. 3. Tusch. lit. 1. conclus. 209. Crot. de testib. d. cap. 3. n. 30. Mascard. de probat. concl. 738. n. 1. & 3. Jul. Clar. d. quæst. 24. n. 13. Farinac. de testib. q. 56. n. 107. 109. & 115. Idem erit in causa criminali civiliter intentata. Crot. n. 32. licet alii contra, Farinac. n. 119. Nec infamis in sui similitudinem testificari conceditur, late Morla d. q. 23. per tot. Farinac. n. 44. Quanquam regulariter in civilibus hujusmodi infamia non repellat, Farinac. n. 100. sed integra fides testis non adhibetur. Mascard. sup. n. 20. Farinac. n. 112.

5. Additur tertia species infamix, que

canonica dicitur, quam contrahit quisque peccati lethalis reus, quando in crimine perseverat, que etiam à testimonio repellit. Crot. n. 17. & 38. cum segg. Morla n. 10. Azeved. in l. 2. n. 5. tit. 8. lib. 4. Recop. Farinac. d. q. 56. n. 282. & 283. Infamia occulta etiam juris, testem non reddit inhabilem. Paz de rebus. cap. 40. n. 10. Farin. n. 86. Azeved. in l. 7. n. 13. tit. 9. lib. 3. Recop.

Ad Num. 2.

Scire oportet, laicum in criminalibus non recipi in testem adversus clericum etiam prima Tonsuræ, nisi in criminibus notorius, vel exceptis, aut si altere veritas indagari non possit, de quo Farinac. de testib. q. 61. n. 98. Barbosa collect. cap. de cetero, de testib. ubi plures; Crot. d. cap. 3. num. 54. cum segg. Mascard. concl. 1359. ex n. 44.

Ubi laicus deponere permittitur in clericum, ambigi solet, an corpore sic viciari, ut ad Ordines sacros promoveri non possint, excludi debeant à testimonio ferendo? Affirmant, nisi Pontificis auctoritate, Didac. Per. in l. 1. colum. 14. vers. Irregularis, tit. 3. lib. 1. Ordin. Barbosa sup. n. 5. Bernard. Diaz prax. cap. 131. n. 4. Cur. Philip. p. 3. §. 10. n. 3. Quam sententiam D. Covar. impugnare: dici tamen possit, quod voluerit Pontifex, nullum testem esse recipiendum contra Presbyteros, qui salutem aequitatem in eorum numero recenseri nequiret.

Ad Num. 3.

Nemo idoneus testis est in causa 8 inimici, l. Si quis testibus 16. C. de testib. l. 13. l. 22. tit. 16. p. 3. cap. Meminimus 13. de accusat. cap. accusatores 3. q. 5. & ibi Glossa, Gregor. Lop. in d. l. 22. gloss. 2. & 3. Farinac. q. 53. ex n. 3. Ant. Gom. variat. lib. 3. cap. 62. n. 14. Larrea allegat. fise. 48. n. 37. Elcob. de purit. sanguin. part. 1. q. 12. Sanch. Consilior. Moral. lib. 6. cap. 5. dub. 24. n. 9. Mantie. de connect. ultim. voluntat. lib. 12. tit. 5. n. 4. Tusch. lit. 1. concl. 149.

Inimicus capitalis nullo in crimine 9 etiam læte majestatis ad testificandum admittitur, cap. Per tuas, et primo, de simon. l. 13. tit. 16. p. 3. Gregor. Lop. in d. l. 13. gloss. 2. Tusch. sup. n. 18. Mascard. concl. 1114. n. 7. & 8. Ant. Gom. Farinac. & alii nuper laudati, & per

per Barbof. in d. cap. per tuas, num. 2. Nec per torturam suspicio purgatur, Farinac. sup. n. 10. Bossius prax. tit. de inquisit. n. 52. Guazzin. de defenf. reor. defenf. 19. cap. ult. n. 8. Ex quibus causis capitalis inimicitia presumatur, tradit lex 22. tit. 16. p. 3. Farinac. q. 49. à principio, qua affectus nec ad inquirendum deponere valet, quanquam ceteri inhabiles sufficiant. Bossius sup. n. 3. & 52.

10. Levior autem inimicitia, tamen testem non omnino repellat, fidem tamen pro arbitrio iudicis attenuat, l. 6. tit. 33. p. 7. Gregor. Lop. in d. l. 22. gloss. 2. Tusch. & Ant. Gom. ubi proxime, Aven. d. de exec. mandatis. part. 2. cap. 5. n. 6. vers. Quod iure, Farinac. d. q. 53. n. 51. & 54. An credendum sit productio in testimonium, si profiteatur se inimicum ejus, in quem producit, tradit Boss. sup. tit. de apposit. cont. test. n. 64. qui affirmativè resolvit, cessante fraude, & nisi ex intervallo post depositionem id patefaciat.

Ibi: Quæ quidem suspicio minime tollitur.

11. Recus inimici reconciliatio non prodest, ut ad testificandum admittatur in reconciliatum: secus si jam diu precesserit, Farinac. d. q. 53. n. 58. & 59. Crot. d. cap. 3. n. 111. Ant. Gom. d. n. 14. vers. Limita tamen, Jul. Clar. sup. q. 24. n. 6. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 28. n. 8. Mascard. concl. 657. n. 47. & 48. Tusch. lit. 1. concl. 149. n. 20. Possent tamen post reconciliationem brevi tot, ac tanta vere charitatis, & amicitie opera invicem inter reconciliatos exhiberi, ut omnis odii suspicio penitus extirpetur, veluti (quod frequenter contingit,) cum familia pacis stabilicnda gratia per nuptias affinitate junguntur, in quo iudicantis arbitrio locus erit.

Ibi: Cui obijcitur textus in l. Ath. ete.

12. Hujus loci cum elogio meminisse Menochius ubi proxime, & quidem lex, que obijcitur, parum urgere videtur ex rationis diversitate; etenim aliud est, falso deponere in inimicum; & aliud liberos cure inimici committere, ut ipse administratione tutelæ oneatur. Illud quotidie dolentes experimur: hoc peccatò evenire solet, cum manus erendi filios magis dilecto ami-

co parens credere presumatur, ut notatur in l. Duo sunt Titii 30. de testam. tutel. de qua Cujac. lib. 6. quæstion. Pauli; ideo cum majus periculum vertetur in admittendo reconciliato ad testificandum, majorem oportuit adhiberi cautelam, l. 1. §. Sed si quis, de Carbof. edict. ita ut ad excludendam suspensionem falsi testimonii antiqua, & firma reconciliatio desideretur; ad elidendam verò fraudem in datione tutoris recens sufficiat, cujus conjecturæ locus non datur, ubi alia rationabiliter capi potest. Sic quoties inimico nondum reconciliato parens tutelam filiorum consignat, prava mens in testatore presumitur, unde tutor excusatione juratur, l. Athlex, §. Dat remissionem, de excusat. tutor.

Ad Num. 4.

Cives, oppidani, alique de universitate pro eadem rectè produciuntur in testes, si de communi utilitate controversatur, nec ex litis eventu proprium, privatimque commodum sint percepturi. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 6. tit. 16. part. 3. Mascard. concl. 295. num. 19. Menoch. de arbit. lib. 2. cas. 106. n. 4. & 13. Farin. de testib. quæst. 60. n. 453. & 495. Villalob. Errat. commun. opinio. lit. 1. num. 107. & 108. Bobad. politie. lib. 3. cap. 8. n. 96. ubi de decurionibus, Did. Per. in l. 22. tit. 11. lib. 4. Ordin. Afflic. decis. 400. num. 1. 2. Barbosa collect. cap. Insuper, num. 2. & 6. de testib. ubi plures. Sed si ex lite tam exiguum sit, quod in utilitatem privatorum cedere possit, ut verosimiliter propter id pejerare non videantur, iudicantis arbitrio recipi non prohibentur in testes. Greg. Lop. ubi proxime, Ioan. Garc. de Nobil. gloss. 25. n. 6. Barb. ubi prox. In criminalibus causis, ac civilibus arduis testimonium civis, vel similis pro sua universitate non admittitur, Farinac. n. 508. §. 21. & 22. Menoch. num. 17. Quando causa ad universitatem, vel ad singulos atrinere censetur, pluribus docet Farinac. ex num. 498. qui lætillanè dissertit n. 450. cum segg.

Ibi: Quin & ipse admonendum.

His qui pro sua universitate testimonium ferunt, etiam nullum sperent commodum, plene non creditur, propter affectionem, Greg. Lop. sup. Barbosa num. 5. Farinac. num. 456. Bobadill.

V 3 n. 79.

num. 79. Vrsill. ad Afflic. decis. 400. n. 2. et si Menoch. n. 8. & 9. opinetur, integram fidem eisdem adhibendam esse pro personarum qualitate, juxta judicantis arbitrium.

Ad Num. 5.

15 De repulsis, quæ testibus in judicio productis obijciuntur, & quæ formâ, & tempore, videndus Pichard. *manuduct. ad prax. part. 1. §. 9. n. 3. & part. 3. §. 3. n. 29. Paz prax. tom. 1. temp. 9. Azeved. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. Marant. de ordin. judicior. part. 6. act. 13. à princip. Cur. Phillip. part. 1. §. 16. n. 30. Monteroi. pract. tract. 2. Guttier. practiar. lib. 1. quæst. 64. Boffius prax. tit. de opposit. contr. test. in princip.*

16 Ex quibus constat, quod facta probationum publicatione, opponuntur adversus testes defectus, ad quod jure communi nullus terminus præfixus habetur, sed usquequom sit in causa conclusum obijcere licet, & judex ad probationem pro arbitrio tempus decernit. Apud nos à die intimæ publicationis intra sex partibus obijcere contra testes permittitur, quibus elapsis, nec minor per restitutionem opponens auditur, deinde ad defectuam probationem terminum arbitrarie judex concedit, qui excedere nequit dimidiam ejus, qui ad causam principalem fuit assignatus: sit testificationum publicatio, sed repulsæ contra reprobatores testes non recipiuntur: si aliquis ex litigantibus possit petere restitutionem adversum omittam probationem in causa principali, testes non examinantur, nisi post quindecim dies à facta publicatione, quia hoc tempus duntaxat privilegialis tribuitur ad præfixam restitutionem postulandam, l. 1. & per tot. tit. 8. lib. 4. Recop. & nostrates pronper recentis observant.

17 Quod si dum probatio super principali agebatur, aliquid in testem ad illius exclusionem opponatur, si in continenti de defectu constet, illud rejicitur; sed si altiore requirat indaginem, testimonium recipitur, reservata probatione repulsæ in tempus post publicationem. Menoch. lib. 2. præsumpt. 47. num. 7. Azeved. in l. 1. num. 4. tit. 8. lib. 4. Recop.

Verf. Ego vero illud.

18 Quavis in appellationis judicio terminus concedatur ad probandos testium defectus, nequibus tamen probari contra productos in prima instantia. Avendañ. de exequend. mandat. p. 2. cap. 5. num. 29. Guttier. sup. n. 2. Didac. Per. in l. 1. ad fin. tit. 4. lib. 3. ordin. Azeved. in d. l. 1. num. 5. & in l. 4. in fin. tit. 9. lib. 4. Recop. Cur. Phillip. part. 5. §. 3. n. 5. Paz sup. num. 7. Marant. n. 13. Ursill. ad Afflic. decis. 266. n. 1. & 2.

Verf. Deinde scio.

19 De jure objectiones contra testes primæ instantiæ in secunda admitti non solent, ut videre est apud proximè laudatos: sed aliud in Granatensi Cancellaria observari, modò in ipso appellationis libello repulsæ exprimitur, D. Covarruvias asseverat, cujus praxis meminere Paz ubi proximè, Azeved. in d. l. 1. num. 9. qui sic obrinuisse non semel Placentiæ testatur, Pichard. sup. part. 1. §. 9. in fin. quæ etiam de jure procedit, cum judex à quo repulsas rejecit, aut testes super illis examinare omisit, Guttier. d. q. 6. n. 3. Cur. Phillip. ubi proximè, num. 8. & alii (quos non sequitur,) apud Azeved. num. 8. Idem juris erit, si pars defectum testis pendente prima instantia ignorabat. Avendañ. resp. 21. n. 7. Guttier. n. 4.

20 Poterit etiam in appellationis instantia opponi de falsitate, aut corruptione testium, qui in prima deposuerunt. Afflic. cum Ursil. ubi proximè, Azeved. n. 6. Guttier. n. 3. Marant. Avend. Didac. Per. & alii ubi sup. Greg. Lop. in l. 37. gloss. 4. tit. 16. part. 3.

Ad Num. 6.

21 Testes nequeunt admitti per appellationis iudicem super eisdem articulis, vel directò contrariis, de quibus in prima instantia probatio facta consistit. l. 4. tit. 9. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 2. Guttier. Practic. lib. 1. q. 71. Viva. commun. opin. tom. 1. lib. 4. tit. 10. num. 307. Ioan. Garf. de Nobilit. gloss. 46. n. 2. Cened. ad Decretal. collect. 27. n. 3. Pichard. mand. ad prax. p. 4. §. 19. n. 5. Did. Per. in l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin. Villalob. Prax. commun. opin. lit. T. num. 182. Barbosa collect. Clem. 2. num. 3. de testib. Mascard. de

de probas. concl. 5. n. 46. Cancèr. variat. part. 1. cap. 20. n. 38. Farinac. sup. q. 75. n. 75. & 302. cum seqq. Scaccia de appellat. q. 11. n. 106. Olan. concord. jur. lit. T. num. 23. Jul. Clar. cap. fin. q. 61. n. 2. Cur. Phillip. part. 5. §. 3. n. 4. An hæc de jure communi procedant, absque controversia non est, de qua Farinac. ex n. 306.

Ibi: Quæ in re illud est.

22 Quæ conclusio minimè locum obtinet quoties in prima instantia testes non sunt interrogati super articulis deductis; tunc enim de eisdem, vel directò contrariis iudex appellationis probationem admittit. Guttier. sup. num. 2. Azeved. n. 15. Didac. Per. Olan. Curia Phillip. ubi proximè. Paz prax. tom. 1. p. 6. cap. 1. num. 19. Matienz. dialog. relator. part. 3. cap. 49. in princip. & cap. 51. in fin.

23 Præterea, si in secunda instantia producatæ testis, qui in prima deponere non potuit propter absentiam, vel partisignoratiam, si hoc litigans juramento asseruerit, examinari debet super eodem articulo, vel directò contrario, l. 39. tit. 16. p. 3. ubi Gregor. Lop. Matienz. d. cap. 49. n. 3. Guttier. d. quæst. 71. in fin. Ioan. Garf. de Nobilit. gloss. 46. num. 1. Barbosa collect. cap. Fratemitatis, n. 4. de testib. Amad. Roder. in prax. de form. examinis. process. cap. 8. n. 7. In quo tamen cavendum, ne pejerandi occasio & litigantibus, & corruptis testibus exhibeatur; ideo judex ex circumstantiis arbitrabitur, an testis admittendus, necne, ut admonet Ioan. Garf. sup. n. 12. & 13. Azeved. in d. l. 4. n. 3.

24 Similiter quoties utraq; pars se offerat ad probandum super eisdem articulis, testes admittuntur. Paz, & Cur. Phillip. ubi prox. Minor, Ecclesia per restitutionem beneficium testes hujuscemodi possunt producere: iidem ubi sup. Matienz. part. 3. cap. 51. limit. 37. Altar. de offic. fise. gloss. 16. n. 194. ubi de Fisco. Plures alias limitationes paritur regula posita superius, num. 21. de quibus fuscè Matienz. cap. 46. cum seqq. Ant. Gabr. commun. lib. 1. tit. de testib. concl. 21. n. 70. & 71.

post Rebuffium sentit Azeved. in l. 1. n. 44. tit. 8. lib. 4. Recop. Menoch. de arbitrar. lib. 3. cas. 34. n. 15.

16 Illud revocatur in dubium, quando testes in prima instantia producti, se nescire, vel non recordari responderunt, an in secunda ad probationem ejusdem articuli alii recipi possint: Affirmat Guttier. Practic. lib. 1. q. 71. n. 4. Azeved. in l. 4. n. 16. tit. 9. lib. 4. Recop. at Matienz. dialog. relator. part. 3. cap. 47. num. 5. post discussam questionem contrà sentit, quod verius videtur, quia testis sanctus est officio suo, & pars sibi imputet, qui talem in testimonium produxit. Prior tamen opinio jure sustinetur, si testis ante præstitum juramentum, ut se à testificando eximeret, id iudici asseveraverit, ac ideo non deposuit.

Verf. Illud vero solet à quibusdam.

47 Utrum eadem regula tradita num. 21. procedat in causa nobilitatis, discipatur, & in Granatensi Senatu in hujusmodi judiciis testes admitti in gradu appellationis super eisdem articulis, aut directò contrariis, refert D. Covarruvias. Idem de Pintiana Cancellaria testatur Orator. de Nobilit. cap. 3. num. 2. Ioan. Garf. latè agens eod. tract. gloss. 46. n. 4. Azeved. sup. n. 10.

Ibi: In causa vero matrimoniali.

28 In causis matrimonialibus testes admittuntur super eisdem articulis in secunda instantia. Ioan. Garf. sup. num. 2. Matienz. cap. 49. n. 10. Menoch. de arbitrar. lib. 1. cas. 34. n. 7. Barbosa collect. cap. Series, n. 2. de testib. Farinac. q. 75. n. 383. cum seqq. Idem generaliter verum est quoties animæ periculum vertitur. Matienz. ibidem, Farinac. n. 404. Ant. Gabr. commun. lib. 1. tit. de testib. concl. 21. n. 70. & 71.

Ibi: Atque item in causa criminali.

29 Similiter in causa criminali, siquæ pro reo in judicio appellationis testes super eisdem articulis produci permittuntur. Farinac. cum pluribus d. q. 75. n. 407. Cancèr. variat. part. 1. cap. 10. n. 43. & 44. Matienz. d. cap. 49. num. 11. Cur.

Cur. Philip. part. 5. §. 3. n. 4. Greg. Lop. in l. 37. gloss. 3. tit. 16. p. 3. Azeved. in d. l. 4. n. 3. ubi quod & adversis reum testis ex legitima causa admittitur. Hinc recte infertur ad causam nobilitatis, in qua de honore controversatur, qui honestis hominibus vitâ charior est, l. isti quidem, §. penult. ff. quod met. caus. de quo per me variar. lib. 1. cap. 3. n. 76.

Ad Num. 7.

30 Testis dum judiciali subicitur examini, non est interrogandus de defectibus, qui illi obijciuntur ad repulsam, si crimen, vel turpitudinem contingant: nec interrogatus cogitur respondere. Farin. de testib. q. 73. n. 53. Azeved. in l. 2. num. 14. cum seqq. tit. 8. lib. 4. Recop. Barbosa collect. cap. Cum causam, n. 3. de testib. Villalob. autinum. jur. lit. T. n. 162. de quo sunt variae sententiae, ut videre licet apud Azeved. & Farinac. De aliis objectionibus, quæ absque dedecore testem inhabilem, aut minus idoneum efficiunt, fieri tenetur interrogatus veritatem. Farinac. cum aliis n. 70. Azev. n. 22. Villalob. ubi proximè. Similiter observatur in recusatione iudicum superiorum de Consilio, vel Cancellaria, qui tenentur positionibus respondere ad causæ legitimæ recusationis probationem, modo honor, aut existimatio ex confessione non lædatur. l. 7. tit. 10. lib. 2. Recop.

31 Jure nostro Regio omnes testes interrogant de quibusdam defectibus, & hæc interrogatio de generalibus vulgò nuncupatur, inter quos ille ignominiosus recensetur, an sit dono corruptus, l. 6. tit. 8. lib. 4. Recop.

Ibi: Quod si nihilominus fuerit interrogatus.

32 Si testis perperam de proprio crimine, vel turpitudine rogatus, crimen, vel defectum turpem fateatur, qui eum inhabilem reddat, à testificationis munere removebitur. Azeved. n. 23. Farinac. ex aliis n. 67.

Ibi: Hæc verò b. jusse questionis.

33 Confusas quamplures, quos cumulati variar. lib. 1. cap. 2. n. 4. qui docent, non legitime in iudicio interrogatum posse utum abstractione iudicem interrogantem illudere. Verum jam ab hac

sententia omnino cavendum, quia cum aliis pluribus est damnata decreto S. Congregationis Sanctæ Inquisitionis, anno 1679. sub N. S. P. Innocentio XI.

Ad Num. 8.

Judex ordinarius, apud quem, dum de causa cognoscit, perjurium, aut falsitatem quomodolibet aliquis admiserit, sic delinquentem punire permittitur, quavis aliâ in ipsum nullam jurisdictionem obrineat. Greg. Lop. in l. ult. gloss. 3. tit. 16. part. 3. Marant. de ordin. judicior. part. 6. art. 13. n. 2. Jul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. q. 38. num. 13. Bossius prax. tit. de falsit. n. 103. Mart. de jurisdic. part. 4. cas. 128. num. 5. Avil. in cap. 48. Prætor. gloss. Qualescunque tuezes, num. 1. Fachin. controvers. lib. 9. cap. 26.

Sed si iudex alterius mandato testem 35 examinaverit, poterit plectere pejerantem: quod si omiserit, à iudice de causa principali cognoscente punietur. Greg. Lop. ubi proximè, Azeved. in l. 1. n. 101. tit. 8. lib. 4. Recop. et alii senserit quoad iudicem mandatarium Avil. ubi nuper, vers. Sed contra istum.

Falsi reus ab ejusmodi iudice pena 36 ordinaria erit puniendus: si iudex causarum criminalium cognitionem nullam habuerit, reum ad proprium ejus iudicem remittet plectendum. Gregor. Lop. ubi proximè, Fachin. d. cap. 26. in fin. quod de jure communi controversatur circa penam ordinariæ irrogationem, sicut videre licet apud Jul. Clar. ubi sup. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 313. ubi distinguit, an per accusationem, vel inquisitionem procedatur. Tusch. tit. T. concl. 50. n. 12.

Ibi: Etiam si sit iudex delegatus.

Quoad iudicem delegatum triplex 37 reperitur sententia. Prima est quod nullus delegatus coercere poterit quem reum falsitatis apud se commisse repererit, quam de jure regio tenuit Greg. Lop. d. gloss. 3. Secunda opposita, quod omnis delegatus potest coercere, modo causarum criminalium notatione non careat. Hanc cum D. Covar. sustinet Fachin. d. cap. 26. vers. recte igitur. Barbosa collect. cap. Super his, n. 2. de pæ. Tertia distinguit inter delegatum à Principe, & ab inferiore, ut ille punire valeat pro arbitrio extra ordinem, iste nullo

nullo modo. Jul. Clar. & Bossius ubi sup. Avil. vers. Sed si est. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 16. num. 136. & cap. fin. 80. & alii communiter.

38 Licet autem quis extraordinariam penam subeat, non ideo tamen eximitur ab ordinaria, si apud competentem iudicem accusatio legitime instituat. Bossius d. tit. de falsitate, num. 104. aliud tenet Menoch. d. cas. 313. num. 5. In quo plurimum iudicantis arbitrio deferendum, inspecta penæ impositæ gravitate, ac qualitate criminis & causæ, in qua falsum admittitur. His de jure Regio locus non est; nam aut iudex ordinariam penam injungit, aut reum puniendum proprio foro remittit, ut prænotatur supra num. 36.

39 Iudex coram quo testis falsò depositus, cum punire valet, dum lis pendet in qua pejeratum est, etiam ex officio; ea verò finita non utique, nisi per accusationem. Bossius n. 105. Hucusque præmissa nedum de teste pejerante, sed etiam de alio quovis falsitatem in iudicio committente, sunt accipienda. Videas Menoch. de arbit. cas. 310. 311. & 313. & alios nuper laudatos.

Ibi: Sed & locus erit hæc opinioni.

40 Privilegio fori munitus si falsum admiserit in iudicio, à iudice causæ, eo non obstante, plectetur. Gutier. Practicar. lib. 1. quest. 24. n. 1. in fin. vers. Non obstat, Avil. in cap. 28. Prætor. num. 5. Fachin. controvers. lib. 9. cap. 26. vers. Recte igitur.

Ibi: Modò testis non sit clericus.

41 Si clericus in crimen falsi incidit apud iudicem laicum, ab ipso puniri non poterit. Greg. Lop. in l. fin. gloss. 3. tit. 16. part. 3. Morla Emp. Jur. part. 1. tit. 2. in præul. n. 154. Padill. in l. Transigere, num. 112. C. de transact. Urfill. ad Affl. decif. 230. num. 1. Gutier. d. q. 24. per tot. Fachin. sup. cap. 27. Roland. à Valle cons. 12. n. 48. Azeved. in l. 1. n. 97. tit. 16. lib. 8. Recop. Jul. Clar. d. quest. 38. num. 14. Avil. sup. n. 5. Scappia de jur. non scrip. lib. 1. cap. 11. n. 1. Barbosa collect. cap. Super his, n. 2. de pæ. (rejecta sententia existimantium, clericum per iudicem laicum penam pecuniariam affici posse, de qua Gutier. Fachin. & alii ex præcatis,) Bobadill. Polit. lib. 2.

D. de Enria Covar. Enucel.

cap. 18. num. 91. Parlador. differ. 9. §. 1. num. 3.

Vers. Sed & hæc in re.

Rursus si laicus de falso coram iudice Ecclesiastico convincatur, ab eo, vel à suo seculari puniri poterit, data inter ipsos præventionem. Gutier. sup. num. 4. Avil. d. gloss. Qualescunque tuezes, num. 5. vers. Sed si laicus, Azeved. sup. num. 100. Jul. Clar. d. q. 38. n. 15. Parlad. differens. §. 1. n. 28. quod limitat quandiu lis pendet principalis; nam postea Ecclesiasticus procedere in delinquentem nequibit. Bobadill. sup. cap. 17. n. 47. Sed cum perjurium mixti sit fori, ut prænotavi variar. lib. 2. cap. 10. num. 36. Ecclesiasticus procedere poterit, nisi præventionem impediatur.

Vers. Illud verò existimo.

Cum clericus falsò deposuit coram iudice seculari, & Ecclesiasticus in illum ad punitionem procedit, hic non poterit inhibere, ne ille ad ulteriora progrediatur in causa principali, donec super falsitate pronuncietur. Gutier. d. quest. 24. num. 3. Bobadill. sup. num. 91. Farinac. in praxi, tit. de inquisit. quest. 8. n. 26. vers. Limitando.

Ibi: Quin & ipse iudex laicus.

Quamquam laicus iudex prohibetur 44 clericum perjurum plectere, procedere tamen poterit super falsitate, quatenus fuerit opus ad causam principalem. Gutier. ubi proximè, Bobadill. sup. Bernard. Diaz. in praxi, cap. 93. n. 2. Azeved. in l. 1. n. 99. tit. 16. lib. 8. Recopil. Car. Philip. part. 3. §. 3. n. 4.

SUMMARIUM.

- 1 Instrumenti verbi etymologia, & significatus.
- 2 Instrumentum quatenus est scriptura ad probationem, dividitur, & num. 3.
- 3 Cupisset actus triplex confici potest ejusdem contextus instrumentum.
- 4 Authenticum instrumentum quod dicatur.
- 5 Procollum, seu registrum quomodo apud nos, & apud externos conficitur.

- 7 Si huic originale non conveniat, cui standum.
- 8 Tabellio legis nostra pena afficitur, qui non relicto registro, publicum instrumentum cæderit.
- 9 Originale quod dicatur instrumentum.
- 10 Tabellio prohibetur præter originale, aliud transumptum ex protocollo extrahere: quod limitatur.
- 11 Publico instrumento an fides adhibeatur, cum protocolum non reperitur.
- 12 Ex contrario, quid si originale parti traditum non appareat, an protocolum per se faciat fidem?
- 13 Qui originale in iudicio producit, protocolum edere, parte petente compellitur, si penes ipsum sit, vel esse præsumatur: sed si iuramento asseveret, non habere protocolum, cessabit compulsio, purgata præsumptione. Qui originale in iudicio productum à se recipit, exemplo apud acta relicto, cogi poterit, ut illud exhibeat, si pars adversa id postulet, ut ipsius falsitas ex aspectu detegatur, ibid.
- 14 Tabellio qui non exhibet protocolum, an possit torqueri.
- 15 Virum exemplar ab exemplo distinguatur?
- 16 De tabellionis officio, & an sit vile, remissive.
- 17 Resolvitur negative.
- 18 Intellegitur, & explanatur lex Non aliter, de adopt. ubi tabelliones servos publicos fore, probari videtur.
- 19 Principis ministri, quos Secretarios vulgo nuncupamus, sunt in dignitate, à qua infames remoti sunt.
- 20 Infamis an possit creari tabellio? & num. seqq.
- 21 Si Princeps sciens infami manus Secretarii, aut Tabellionis conferat, censetur dispensare.
- 22 Infamia juris privat notatum exercitio tabellionatus.
- 23 Hac infamia etiam quasitas dignitates, & munera admittit.
- 24 Dum infamia est occulta, quicquid tabellio gesserit, sustinetur.
- 25 Facta per personam publicam inhabilem, quando propter errorem communem subsistat.
- 26 Infamia facti non aufert tabellioni sui numeris usum.
- 27 Infamia facti solum impedit ad dignitates aditum, sed juris etiam obtentus tollit.
- 28 In tabellionem eligi non debet facti infamis notatus, sed electus sustinetur.

- Tabelliones apud nos antequam recipiantur, qua probare teneantur, ibid.
- 32 Spiritus an possit esse tabellio!
- 33 Tabellionatus nec aufert, nec confert nobilitatem quoad contributionem plebeiorum.
- Nobilis genere non solvit tributum ignobilium in Hispania propter officium vile, ibid.
- 34 Procuratoris munus an vile, qui senobilitate sanguinis decoratur, non subditur collecta plebeiorum.
- 35 Virum possit infamis tale munus exercere?
- 36 Clericis an munus tabellionatus interdictum? & ad n. 43.
- 44 Virum instrumentum à tabellione clerico in sacris conditum iure subsistat? & num. seqq.
- 47 Regulares à tabellionatus exercitio prorsus remoti sunt, sicut nec arbitri consensu possunt.
- 48 Tabellio etiam post emissam Religionis vota non prohibetur edere instrumenta publica, de quibus antea fuerat rogatus.
- 49 Si instrumento productio, ejus author negetur esse tabellio, quid producens probare teneatur.
- 50 De comprobatione instrumenti, qua observatur ut illud fidem faciat in partibus remotis.
- 51 Arguens de falsitate instrumentum, id probare debet: & quare aliud hic, & aliud cum asseveratur non esse tabellio, qui illud conficit.
- 53 Facultas creandi tabelliones ad quos præter Principem spectet de jure nostro regio, & communi, ad n. 58.
- 59 Tabelliones instituti ab inferioribus Dominis prohibentur munus suum exercere extra territorium instituentium.
- 60 Notarii Apostolici, & alii Ecclesiastici An possint de rebus temporalibus instrumenta conficere? & n. 61.
- 62 Instrumenta per notarios facta, esse sustineantur, paratam apud nos executionem non habent.
- 63 Notarii Imperiales prohibentur sub penis ex jure Regio munus suum exercere.
- 64 Non licet tabellioni, protocolum perfectum de partium consensu lacerare.

CAPUT XIX.

Instrumentum ab instruendo originem ducit, & licet alias latissime usurpetur, tamen quoad probationis tractatum

tractatum complectitur non solum scripturas, sed etiam testes, confessionem, & cætera, per que iudex & causa instrui solet: strictè tamen, ac ex communi usu loquendi ad scripturas referuntur, l. 1. de fide instrument. l. Notionam 99. §. instrumentorum, de verb. signif. ubi Alciat, num. 17. Casac, paratit. ad tit. ff. de fid. instrument. Vvelembec, ibidem, n. 1. Duaren, ad eund. tit. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. in princip. num. 2. Ant. de Canar. tract. de exequat. instrum. num. 73. Lanfranc, de fid. instrument. num. 1. Barbosa collect. ad tit. C. de fid. instrum. num. 1. Osuald, ad Donel. lib. 2. §. cap. 7. Pareja de instr. edit. tit. 1. resol. 2. n. 3. & 11.

Instrumentum multifariam dividitur. In primis in publicum, & privatum, l. 1. tit. 18. part. 3. ubi Greg. Lop. gloss. Duaren, sup. Osuald, cap. 8. Morl. n. 5. Vvelembec, num. 2. Lanfranc, n. 4. Publicum instrumentum est solemniter, ac rectè ordinata scriptura per manum authenticæ personæ confecta ad rei gestæ memoriam, Morla ubi proxime, Ant. Canar. num. 74. Alieer Vvelembec, sup. num. 1. in fin. Pareja num. 8. & 22. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 2168.

Præterea instrumentum aliud publicum est, & authenticum aliud: hoc Principis, Episcopi, Ducis, aut alterius simili dignitate fulgentis autoritate, ac sigillo perficitur: illud per tabellionem juris solemnitate servata fit, d. l. 1. & ibi Greg. Lop. gloss. 1. Parlador, quotidianar. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 11. num. 10. et omnia instrumenta publica appellatur authentica, Tufsch, pract. consil. tit. 0. concl. 201. n. 7. Vvelembec, n. 2. versus fin. Pareja resol. 3. §. 2. num. 56. & alii. Que sint authentica instrumenta, tradunt Greg. Lop. & Vvelembec, n. 4. Pareja ubi sup.

Ad Num. 1.

Causivus actus, seu contractus triplex scriptura confici potest, scilicet protocolum, originale, & exemplum. Primum est, quod penes tabellionem servatur, & primo perficitur: secundum, quod ex eo extrahitur, & parti traditur: tertium, quod ab originali legitime sumitur, l. 114. tit. 18. l. 9. tit. 19. p. 3. l. 13. & 16. tit. 25. lib. 4. Recop. Greg. Lop. in d. l. 9. gloss. 1. Tufsch, d. concl. 201. Vvelembec, sup. Azeved, in l. 22. ex n. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. Cur. Philip. part. 1. §. 17. n. 31. Par. D. de Faria Covar. Enuel.

lador, sup. §. 12. à n. 15. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. g. 1. num. 9. Hæc instrumenta, originale, authenticum, ac exemplar dixit Glossa verb. Indice, in l. 2. de fid. instrum.

Ibi: Qua ratione authenticum significat.

Per authenticum intelligimus instrumentum certam fidem, & indubitatam auctoritatem obtinens absque alieno adminiculo. Gregor. Lop. in l. 1. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Barbosa collect. cap. 1. num. 5. de fid. instrum. Parlador, d. §. 12. num. 12. Lanfranc, sup. num. 4. ubi de publico, Morla sup. Dicitur authenticum ab auctoritate conficientium, proprioque sigillo signantium, ut deducitur ex l. 1. l. 114. tit. 18. p. 3.

Ad Num. 2.

Protocolum simpliciter scribendum monet Ant. Nebriffenl. in suo Diction. ab Italis Bastardellus, à nobis Registrum nuncupatur: id apud nos non compendioso, sed extensive cum omnibus clausulis, & partium subscriptione fieri debet, signum verò tabellionis non adjicitur, l. 173. tit. 25. lib. 4. Recopil. exteri substantialia actus in bastardello describunt, deinde in codice instrumentum plenè perficiunt, ex quo originale transferunt. De protocollo fit mentio in l. 12. 13. 16. & alii, tit. 25. lib. 4. Recop. l. 9. tit. 19. p. 3. Tufsch, d. concl. 201. Mascard, de probat. concl. 1244. Vvelembec, num. 1. Par. de reassumpt. instrument. in princip. & rubric. 25. num. 1. Petr. Gregor. Sptagmat. lib. 47. cap. 42. à num. 5. Cujac, in arch. de tabellion. seu instrum. collat. 4. Menoch, de arbit. casu 187. à princip. Nostris tabelliones instrumentum, atque partes discedant, omnino absolvere in registro jubentur, nihilque deinceps detrahare, vel supplere possunt, alioqui poenæ stabilitate subduntur, quanquam id de jure communi liceret, d. l. 13. Recop. ubi Azeved, num. 22. 23. quo exteri, sicut premisi, utuntur, eosque nostrates perpetam adversus legem imitantur, ut Azevedus adnotat, ac experimento percipimus, de quo fuse Pareja sup. resol. 3. §. 1. à princ.

Huic primæ, matrique scripturæ stabitur, si authenticum instrumentum ab illa extraham discordet, Petr. Greg. sup. num. 9. Lanfranc, de fid. instrum. n. 18.

- 7 Si huic originale non conveniat, cui standum.
- 8 Tabellio legis nostra pena afficitur, qui non relicto registro, publicum instrumentum cæderit.
- 9 Originale quod dicatur instrumentum.
- 10 Tabellio prohibetur præter originale, aliud transumptum ex protocollo extrahere: quod limitatur.
- 11 Publico instrumento an fides adhibeatur, cum protocolum non reperitur.
- 12 Ex contrario, quid si originale parti traditum non appareat, an protocolum per se faciat fidem?
- 13 Qui originale in iudicio producit, protocolum edere, parte petente compellitur, si penes ipsum sit, vel esse præsumatur: sed si iuramento asseveret, non habere protocolum, cessabit compulsio, purgata præsumptione. Qui originale in iudicio productum à se recipit, exemplo apud acta relicto, cogi poterit, ut illud exhibeat, si pars adversa id postulet, ut ipsius falsitas ex aspectu detegatur, ibid.
- 14 Tabellio qui non exhibet protocolum, an possit torqueri.
- 15 Virum exemplar ab exemplo distinguatur?
- 16 De tabellionis officio, & an sit vile, remissive.
- 17 Resolvitur negative.
- 18 Intellegitur, & explanatur lex Non aliter, de adopt. ubi tabelliones servos publicos fore, probari videtur.
- 19 Principis ministri, quos Secretarios vulgo nuncupamus, sunt in dignitate, à qua infames remoti sunt.
- 20 Infamis an possit creari tabellio? & num. seqq.
- 21 Si Princeps sciens infami manus Secretarii, aut Tabellionis conferat, censetur dispensare.
- 22 Infamia juris privat notatum exercitio tabellionatus.
- 23 Hac infamia etiam quasitas dignitates, & munera admittit.
- 24 Dum infamia est occulta, quicquid tabellio gesserit, sustinetur.
- 25 Facta per personam publicam inhabilem, quando propter errorem communem subsistat.
- 26 Infamia facti non aufert tabellioni sui numeris usum.
- 27 Infamia facti solum impedit ad dignitates aditum, sed juris etiam obtentus tollit.
- 28 In tabellionem eligi non debet facti infamis notatus, sed electus sustinetur.

- Tabelliones apud nos antequam recipiantur, qua probare teneantur, ibid.
- 32 Spiritus an possit esse tabellio!
- 33 Tabellionatus nec aufert, nec confert nobilitatem quoad contributionem plebeiorum.
- Nobilis genere non solvit tributum ignobilium in Hispania propter officium vile, ibid.
- 34 Procuratoris munus an vile, qui senobilitate sanguinis decoratur, non subditur collecta plebeiorum.
- 35 Virum possit infamis tale munus exercere?
- 36 Clericis an munus tabellionatus interdicitur? & ad n. 43.
- 44 Virum instrumentum à tabellione clerico in sacris conditum iure subsistat? & num. seqq.
- 47 Regulares à tabellionatus exercitio prorsus remoti sunt, sicut nec arbitri consensu possunt.
- 48 Tabellio etiam post emissam Religionis vota non prohibetur edere instrumenta publica, de quibus antea fuerat rogatus.
- 49 Si instrumento producto, ejus auctor negetur esse tabellio, quid producens probare teneatur.
- 50 De comprobatione instrumenti, qua observatur ut illud fidem faciat in partibus remotis.
- 51 Arguens de falsitate instrumentum, id probare debet: & quare aliud hic, & aliud cum asseveratur non esse tabellio, qui illud conficit.
- 53 Facultas creandi tabelliones ad quos præter Principem spectet de jure nostro regio, & communi, ad n. 58.
- 59 Tabelliones instituti ab inferioribus Dominis prohibentur munus suum exercere extra territorium instituentium.
- 60 Notarii Apostolici, & alii Ecclesiastici An possint de rebus temporalibus instrumenta conficere? & n. 61.
- 62 Instrumenta per notarios facta, esse sustineantur, paratam apud nos executionem non habent.
- 63 Notarii Imperiales prohibentur sub penis ex jure Regio munus suum exercere.
- 64 Non licet tabellioni, protocolum perfectum de partium consensu lacerare.

CAPUT XIX.

Instrumentum ab instruendo originem ducit, & licet alias latissime usurpetur, tamen quoad probationis tractatum

tractatum complectitur non solum scripturas, sed etiam testes, confessionem, & cætera, per que iudex & causa instrui solet: strictè tamen, ac ex communi usu loquendi ad scripturas referuntur, l. 1. de fide instrument. l. Notionam 99. §. instrumentorum, de verb. signif. ubi Alciat, num. 17. Casac, paratit. ad tit. ff. de fid. instrument. Vvelembec, ibidem, n. 1. Duaren, ad eund. tit. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. in princip. num. 2. Ant. de Canar. tract. de exequat. instrum. num. 73. Lanfranc, de fid. instrument. num. 1. Barbosa collect. ad tit. C. de fid. instrum. num. 1. Osuald, ad Donel. lib. 2. §. cap. 7. Pareja de instr. edit. tit. 1. resol. 2. n. 3. & 11.

Instrumentum multifariam dividitur. In primis in publicum, & privatum, l. 1. tit. 18. part. 3. ubi Greg. Lop. gloss. Duaren, sup. Osuald, cap. 8. Morl. n. 5. Vvelembec, num. 2. Lanfranc, n. 4. Publicum instrumentum est solemnè, ac rectè ordinata scriptura per manum authenticæ personæ confecta ad rei gestæ memoriam, Morla ubi proxime, Ant. Canar. num. 74. Alieer Vvelembec, sup. num. 1. in fin. Pareja num. 8. & 22. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 2168.

Præterea instrumentum aliud publicum est, & authenticum aliud: hoc Principis, Episcopi, Ducis, aut alterius simili dignitate fulgentis auctoritate, ac sigillo perficitur: illud per tabellionem juris solemnitate servata fit, d. l. 1. & ibi Greg. Lop. gloss. 1. Parlador, quotidianar. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 11. num. 10. et omnia instrumenta publica appellatur authentica, Tufsch, pract. consil. tit. 0. concl. 201. n. 7. Vvelembec, n. 2. versus fin. Pareja resol. 3. §. 2. num. 56. & alii. Que sint authentica instrumenta, tradunt Greg. Lop. & Vvelembec, n. 4. Pareja ubi sup.

Ad Num. 1.

Causivus actus, seu contractus triplex scriptura confici potest, scilicet protocolum, originale, & exemplum. Primum est, quod penes tabellionem servatur, & primo perficitur: secundum, quod ex eo extrahitur, & parti traditur: tertium, quod ab originali legitime sumitur, l. 114. tit. 18. l. 9. tit. 19. p. 3. l. 13. & 16. tit. 25. lib. 4. Recop. Greg. Lop. in d. l. 9. gloss. 1. Tufsch, d. concl. 201. Vvelembec, sup. Azeved, in l. 22. ex n. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. Cur. Philip. part. 1. §. 17. n. 31. Par. D. de Faria Covar. Enuel.

lador, sup. §. 12. à n. 15. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. g. 1. num. 9. Hæc instrumenta, originale, authenticum, ac exemplar dixit Glossa verb. Indice, in l. 2. de fid. instrum.

Ibi: Qua ratione authenticum significat.

Per authenticum intelligimus instrumentum certam fidem, & indubitatam auctoritatem obtinens absque alieno adminiculo. Gregor. Lop. in l. 1. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Barbosa collect. cap. 1. num. 5. de fid. instrum. Parlador, d. §. 12. num. 12. Lanfranc, sup. num. 4. ubi de publico, Morla sup. Dicitur authenticum ab auctoritate conficientium, proprioque sigillo signantium, ut deducitur ex l. 1. l. 114. tit. 18. p. 3.

Ad Num. 2.

Protocolum simpliciter scribendum monet Ant. Nebriffenl. in suo Diction. ab Italis Bastardellus, à nobis Registrum nuncupatur: id apud nos non compendio, sed extensive cum omnibus clausulis, & partium subscriptione fieri debet, signum verò tabellionis non adjicitur, l. 173. tit. 25. lib. 4. Recopil. exteri substantialia actus in bastardello describunt, deinde in codice instrumentum plenè perficiunt, ex quo originale transferunt. De protocollo fit mentio in l. 12. 13. 16. & aliis, tit. 25. lib. 4. Recop. l. 9. tit. 19. p. 3. Tufsch, d. concl. 201. Mascard, de probat. concl. 1244. Vvelembec, num. 1. Par. de reassumpt. instrument. in princip. & rubric. 25. num. 1. Petr. Gregor. Sptagmat. lib. 47. cap. 42. à num. 5. Cujac, in arch. de tabellion. seu instrum. collat. 4. Menoch, de arbit. casu 187. à princip. Nostri tabelliones instrumentum, atque partes discedant, omnino absolvere in registro jubentur, nihilque deinceps detrahare, vel supplere possunt, alioqui poenæ stabilitate subduntur, quanquam id de jure communi liceret, d. l. 13. Recop. ubi Azeved, num. 22. 23. quo exteri, sicut premisi, utuntur, eosque nostrates perpetam adversus legem imitantur, ut Azevedus adnotat, ac experimento percipimus, de quo fuse Pareja sup. resol. 3. §. 1. à princ.

Huic primæ, matrique scripturæ stabitur, si authenticum instrumentum ab illa extraham discordet, Petr. Greg. sup. num. 9. Lanfranc, de fid. instrum. n. 18. Mascard.

Mascard. cum aliis concl. 1244. num. 2. 3. Marefcoc. variat. lib. 1. cap. 93. n. 2. Pareja. num. 48.

Verf. De his, Ibi: Unde tenetur Tabellio.

8 Tabelliones protocolla conficere, ac servare astringuntur, alioqui penis subjiciuntur statutis. l. 12. l. 16. tit. 29. lib. 4. Recop. Greg. Lop. in l. 9. tit. 19. p. 3. Didac. Per. in vers. Est sexio, tit. 5 lib. 2. Ordin. Morl. ubi sup. Azeved. in d. l. 12. Recop. num. 1. 2. ubi quod tenebitur ad interesse parti, qui illud non exhibuerit. Petr. Gregor. ubi proximè, Carrasc. in Recopil. cap. 11. num. 10. quid si tabellio iustus exhibere respondeat protocollum non fecerit, aut illud lacerasset tradit Azeved. num. 4. Hinc est, ut si post extractam originalem scripturam ex protocollo, ac traditam ei, cujus interest, illud casu perierit, tabellio agere permittatur, ut sibi originale exhibeat, & ex illo exemplum assumat, ut id, si opus fuerit, edatur, Alciat. in l. Procurator, num. 20. ff. de edend.

Ad Num. 3.

De hoc paulò inferius agendum, n. 11. & ibi laudati consulendi.

Ibi: Originalis est proculdubio.

9 Originale vocatur instrumentum, quod ex protocollo defumitur, juxta communem loquendi usum. Vvesembec. in paratit. ad tit. de fid. instrum. n. 1. ad fin. Cur. Philip. part. 1. §. 17. n. 1. Pareja d. resol. 3. §. 2. n. 1. Verum registrum etiam originale dicitur, Tusch. lit. O. concl. 201. & 202. Parlad. d. cap. fin. part. 1. §. 12. n. 15. Azeved. in l. 17. n. 2. tit. 25. lib. 4. Recop. & alii frequenter. Sic utrumque originale dixit idem Azeved. in l. 3. n. 20. tit. 5. lib. 4. Recop.

Ibi: Et ideo tabellio, qui semel dedit.

10 Postquam tabellio semel instrumentum parti, solemnitate servata, confectum tradiderit, prohibetur etiam ex justa causa aliud transumptum ex protocollo prestare, quod verum est, si ex multiplicitate exemplorum possit alicui præjudicium generari, l. 17. tit. 25. lib. 4. Recopil. l. 10. tit. 19. p. 3. ubi Gre-

gor. Lop. Azeved. in d. l. 17. Didac. Per. in l. 2. vers. Decimosexio, tit. 5 lib. 2. Ordin. Morl. Emp. fur. p. 1. tit. de fid. instrum. q. 1. n. 9. Montrosol. Practic. tit. 17. n. 7. tit. Como el escribano puede dar una escritura dos veces. Etiam ubi opus est secundum extrahi originale quod alicui nocere potest, procedere debet iustus iudicis, parte præcitata. Sed licet hæc deficient, instrumentum faciet fidem. Pareja sup. n. 61. sub. §. 1.

Verf. Primum ubi non est.

Si appareat originale instrumentum, nec protocollum a quo transcriptum, reperitur, illi fides adhibetur, Greg. Lop. in l. 9. gloss. 1. tit. 19. p. 3. Tusch. lit. O. concl. 202. n. 10. Azeved. in l. 12. n. 6. tit. 25. lib. 4. Recop. Lanfranc. de fid. instrument. n. 17. Cancer. Variat. part. 3. cap. 3. num. 234. Fachin. contrav. lib. 1. c. 38. Morl. n. 10. Et paratam executionem obtinet, fuse Carrasc. in recopilat. cap. 11. n. 5. cum seqq. apud quem ex n. 11. quando excusetur a poena tabellio, qui absque protocollo authenticam scripturam confecit, Air Gregor. Lop. quod si instrumentum non sit antiquum, & in illo parium subscriptio non extet, suspèctum censendum est ex defectu protocollis. Accedit Mascard. de probat. concl. 1261. n. 5. Morl. ubi nuper. Quod si cum aliis concurrerit conjecturis, non proderit instrumentum, sicut absolute scripsit Villalob. in Arario commun. opinion. lit. 1. num. 113. Joan. de Grassis tract. de substantial. procur. §. 4. num. 2.

Rursus protocollum per se fidem facit in iudicio, etiam si desit authenticum originale, Petr. Gregor. Synagm. lib. 47. cap. 42. num. 5. Parlador. quotidian. lib. 3. cap. fin. part. 1. §. 12. n. 17. ubi alii, Lanfranc. de fid. instrument. n. 17. Illud tamen apud nos paratam executionem non mereri, tenent Parlador. ubi nuper, Ant. Canar. de executione instrum. n. 77. Opus itaque erit, ex registro authenticam deduci scripturam juxta juris formam, ut ea producta in iudicio executivè procedatur, alioqui viâ ordinariâ agendum, de quo consulas Pareja sup. tit. 1. resol. 3. §. 1. n. 32. & ibi laudatos, Menoch. d. cas. 187. n. 4.

Verf. Tertium constat.

Si quis instrumentum publicum in iudicio

judicio exhibuerit, cujus matrix, seu protocollum apud eum est, aut esse præsumitur, cogi poterit ad instantiam adversarii illud edere. Barbosa collect. cap. Si perpernas, n. 2. de fid. instrum. Similiter cum producitur originale, ac parte postulante id redditur, exemplo in actis ratiato, si de falsitate arguatur, compellitur ad iterum edendum, ut ex ipsius inspectione veritas possit indagari. Cancer. Variat. part. 1. cap. 19. num. 26 & 28. Barbosa collect. l. fin. n. 4. C. de fid. instrum. Azeved. in l. 3. n. 18. tit. 5. lib. 4. Recop. Trentac. Variat. lib. 2. tit. de fid. instr. resol. 9. n. 1. sed si non exhibeatur, fide carebit exemplum. Barbosa ex aliis ibi. Sed priore casu ab exhibitione ob præsumptionem liberabitur, si juraverit, penes se protocollum non existere, l. fin. C. de fide instrum. Cancer. ubi proximè, Trentacinq. n. 2. in fin.

Verf. Quinò & illud.

14 Si tabellio iustus non edat protocollum scripturæ, quam tradidit, & aliàs fraudis argere suspicio, torqueri jure poterit. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 1. tit. 19. p. 3. Azeved. in l. 12. num. 5. tit. 25. lib. 4. Recop. Did. Per. in l. 2. vers. Quod ita verum, tit. 5. lib. 2. ordin. Lanfranc. de fid. instrum. n. 18. quod simpat in tabellione illacis existimationis Did. Perez, & gravitas negotii, de quo agitur, attendenda.

Ad Num. 4.

15 Exemplar ab exemplo distinguitur illud pro originali, hoc pro transumpto usurpatur, l. 1. §. Si quis in duobus, de honor. possess. secund. tab. & ibi glossa verb. Exemplaribus, Ant. Nebrissens. in suo diction. vocabul. utriusq. jur. Alciat. in l. Procurator, n. 23. & 40. ff. de edend. Paul. Leont. tract. de substitut. tit. de exemplari. n. 7. Verum aliud constat ex cap. 1. de fid. instrum. Glossa in l. 2. verb. Indice, ff. cod. Quapropter dicendum videtur, quod prius asserti, & Bartoli distinctio procedat ex verborum proprietate. Sed ex usu loquendi aliquando exemplar accipitur pro instrumento, quod ex originali transcribitur.

Ad Num. 5.

Verf. Hæ tandem prænotatis.

16 De tabellionis officio, & utrum sit

vile, videndus Greg. Lop. in princ. tit. 19. p. 3. Montalv. in l. 1. verb. Porque los fueros, tit. 18. lib. 1. for. Petr. Gregor. Synagm. lib. 47. cap. 41. num. 4. Palac. Rub. in cap. Per vestras, rubric. notab. 3. §. 10. num. 7. de donat. ini. Paz. in Prax. annot. ult. de tabellion. ex n. 4. Joan. de Platea. in l. Universos, C. de decurionib. lib. 10. Bobad. Politic. lib. 3. cap. 14. num. 40. cum seqq. Did. Per. in l. 2. vers. Tertio etiam quæro, tit. 5. lib. 2. Ordin. Azeved. in l. 7. n. 16. tit. 9. lib. 3. Recop. Quis sit tabellio & quomodo nuncietur in jure, tradit Azeved. in l. 2. n. 2. & 27. tit. 25. lib. 4. Recop. Joan. de Grassis tract. de substantial. lib. procurat. §. Et mei notarii, Paz. n. 1.

Ex quibus colligere licet, quod et si passim hoc munus vile vocitetur, ut videre est apud Marr. de jurisdic. part. 4. casu 116. n. 18. Mastrill. Decis. 159. num. 3. & alios ex jam laudatis, verius tamen est, tabelliones in vilibus non recensendos, ut cum D. Covar. docent Azeved. d. num. 16. Paz. sup. Gurtier. Practicar. lib. 1. q. 137. n. 15. & alii plures: imò ratione officii debent honore affici, Ecclesiastici cap. 10. vers. 5. ibi: E super faciem scriba imponet honorem suum. Et ita deciderit l. 1. tit. 19. p. 3. Fatendum est tamen, tabellionibus ad dignitates aliquas, & honores interdiciam esse ascensum, l. Universos, C. de Decurionib. lib. 10. Sic ipsi, eorumque filii à militariibus nostris Ordinibus excluduntur. Bobad. d. cap. 14. num. 43. Simili modo in novo orbe Commendas Indorum obtinere prohibentur. Solorz. Politic. Indian. lib. 3. cap. 6. Leont. tract. de confirmaciones reales, cap. 10. n. 21.

Ibi: Tabelliones servos esse publicos.

De intellectu legis Non aliter 18. de 18 adoptione, quatenus videtur probare, tabelliones servos publicos fore, agit Ant. Fab. in ration. ibi. Connan. comment. lib. 2. cap. 2. num. 2. Pichard. ad tit. Inst. de adoptione, in princ. n. 9. Marienz. in l. 2. gloss. 4. num. 5. in fin. tit. 16. lib. 5. Recop. Bobad. d. cap. 14. num. 41. Ant. Govean. lib. 2. lectio. cap. 10. Tiraquel. de jur. confit. part. 3. limit. 30. num. 40. & 41. Gurtier. d. quæst. 137. num. 17. Est igitur duplex interpretatio, una est communis theoreticorum, ut scilicet sermo non sit de tabellione, sed de servo vero Reipublicæ, qui pro pupillis, absentibus, ac similibus, qui per se non poterant,

stipulabatur, cujus rei gratia publica existerent mancipia. Alia inter Practicos recepta, ut Consultus de tabellionibus egerit, quos servos publicos dixit, non quia vere in servitute morarentur, sed propter similitudinem; nam sicut per servos stipulantes dominis obligatio acquiritur, sic & per tabelliones cuique de populo stipulari licebat, nec quemquam later, de iure communi alteri neminem stipulari permissum, nisi ipsius potestati subijciatur, l. stipulatio ista 38. §. Alteri, de verb. oblig. §. Alteri, Inst. de inutilib. stipulat. de quo Párlador, differ. 45. ex n. 5.

Verf. Prima conclusio.

19 Principis Secretarii, de quibus in l. 1. C. de proxim. favor. senior. lib. 12. l. 7. tit. 9. p. 2. l. 1. cum aliis, tit. 19. p. 3. tit. 18. lib. 2. Recop. cum dignitate fulgeant, l. 1. l. 8. C. eod. tit. l. 1. C. de mandat. Princ. Greg. Lop. in l. 1. gloss. 2. tit. 19. p. 3. Petr. Gregor. sup. lib. 31. cap. 29. n. 11. Did. Per. in l. 2. verf. Tertio etiam quæro, tit. 5. lib. 2. ordin. Bobad. sup. num. 43. Azeved. ad tit. 18. lib. 2. Recop. infamia notari eligi nequeunt, Paz. prax. annos. ult. de tabellion. n. 8. Bald. de Perusio tract. de tabellion. num. 66. Villalob. Erar. com. opin. lit. N. n. 32. Nec enim infamibus janua ad dignitates panduntur, cap. infamibus 87. de reg. jur. in 6. l. Neque famosis 2. C. de dignitatib. lib. 12. De huiusmodi Secretariis plenè Petr. Greg. sup. lib. 47. cap. 41.

Verf. Secunda conclusio.

20 De istis tabellionibus agitur in l. 2. & aliis, tit. 19. p. 3. ne sub tit. 19. & 20. lib. 2. Recopilat. Igitur tabellio infamis creari non potest, ut minus suum in Principis Curia exerceat, cum honore sit dignus, l. 1. 4. tit. 19. p. 3. quod patet ex l. 2. eod. tit. Nam si lex bonam famam desiderat in tabellionibus civitatum, & oppidorum, imò & in ordinariis, vulgo Regis nuncupatis, l. 1. tit. 25. lib. 4. Recopilat. à fortiori infamis repellitur à ministerio, quod est superioris ordinis; argumento legis Qui indignus 4. de Senatorib. & quod tabellio infamis esse non possit, indistinctè docuere Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 5. Bobadill. polit. lib. 2. cap. 16. n. 96. Azeved. in l. 7. n. 17. tit. 9. lib. 3. Recopil. Paz. sup. n. 9. Bald. de Perus. ex n. 65. Curtier. d. 9. 137. n. 23.

Ibi: Non enim licet infamibus.

Infamibus adire Curiam, ubi Princeps degit, interdicitur, l. 2. §. Ignominia, de his qui not. infam. l. Milites 14. §. Missionem, ff. de re milit. Glossa verb. Arguentur, in l. 3. C. eod. tit. Ant. Fab. in racion. ad §. Ignominia, Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 31. cap. 29. n. 11. Avil. in cap. 3. Prator. verb. Procuradores, n. 24. Suspicio in milite ignominia misso specialiter id constitutum ex l. 3. ubi: Præterquam in eis locis, in quibus specialiter arguentur. C. de re milit. lib. 12. ubi Ant. Fab. sup. legendum advertit, arcentur; nulla enim reperitur lex, quæ aliis infamia notari ingressum Curie interdicit, nisi militibus ignominiosè dimissis, eo fortassis ne à Principe quicquam remunerationis pro eo, quod militarunt, impetrare contingat.

Verf. Tertia conclusio.

De tabellionibus oppidorum fit mentio in l. 1. & 2. & aliis, tit. 19. p. 3. ne tit. 25. lib. 4. Recop. hoc munus per infames exerceri non posse, cavetur expressim in d. l. 2. ubi Greg. Lop. gloss. 5. Paz. sup. n. 5. & 9. & alii laudati n. 20.

Verf. Quarta conclusio.

21 Tabelliones non deputati ad aliquam civitatem vel oppidum, quos vulgo regionos appellamus, eorumque mentio fit in l. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. eligi verantur juris infamia laborantes, d. l. 1. Paz. ubi sup. n. 9. & alii recensiti n. 20. Imò ab omni improbitatis macula immunes esse oportet, quapropter cum ad Consilium Regium examinandi accedunt, præ se ferre debent literas testimoniales, per quas à Magistratu loci approbantur, l. 3. tit. 25. lib. 4. Recop. Azeved. in l. 7. n. 18. tit. 9. lib. 3. Recop.

22 Sed si Princeps non ignarus infamem in secretarium, aut tabellionem elegerit, tacitè censetur dispensare, ut dignitatem, vel munus valeat exercere, ut in similibus ex pluribus observat Barbosa de potest. Episcop. allegat. 43. in fin.

Verf. Quinta conclusio.

23 Infamia juris tabellioni superveniens sic eum inhabilem reddit, ut amplius jam suo munere fungi non valeat, l. 1. tit. 25.

tit. 25. lib. 4. Recop. l. unie. C. de infamib. lib. 10. Bald. de Perus. tract. de tabellion. ex num. 64. Greg. Lop. in l. 118. gloss. 7. tit. 18. p. 3. ubi quod nequit iurejurando approbare instrumentum, quod ab eodem conditum negatur. Nec fides adhibebitur instrumento, quod consecerit; non tamen prohibetur scripturas perficere, de quibus ante infamiam fuerat rogatus, ut de damnato de falsitate docet Did. Per. in l. 1. tit. 18. lib. 2. Ordin.

24 Ratio est, quoniam infamia juris non solum impedit ad dignitates, vel munita publica ingressum; sed etiam à jam quaesitis repellit, cap. Inter dilectos 11. de excessib. Prator. l. 7. tit. 6. part. 7. ubi Greg. Lop. gloss. 1. l. Infamia 8. C. de decurion. lib. 10. Tiraquellus de Nobilit. cap. 8. n. 7. Garl. de benefice. part. 7. cap. 8. n. 33. Petr. Barbosa in l. Cum prator, §. fin. num. 182. de iudic. Sanch. in præcept. Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 28. n. 27. Azeved. in l. 7. num. 11. tit. 9. lib. 3. Recop. Molin. de primog. lib. 1. cap. 13. n. 10. Aug. Barbosa d. allegat. 43. num. 19.

Ibi: Quoties infamia juris est publica.

25 Dum infamia juris publica non est, tabellio ea affectus, si aliqua confecerit instrumenta, viribus subsistent, fidei que obtinebunt, Villal. Erar. com. opin. lit. N. num. 33. Contrarium tamen tam de infami, quam de excommunicato tuetur Bald. de Perus. ubi sup. ex n. 70. Sed communiter est receptum, ut qui propter infamiam, vel aliam causam à suo munere removetur, dum later, quicquid gesserit ob publicam utilitatem, erroneque communem sustinetur, l. 4. tit. 4. p. 3. l. 8. tit. 9. lib. 3. Recop. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 6. tit. 4. part. 1. Sanch. fuse de matr. lib. 3. disp. 22. à n. 55. & disp. 30. num. 11. fuse de tabellione Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. & de teste infami assertum est supra, cap. prox. num. 5.

Verf. Hinc deducitur.

26 Doctrina nuper tradita de subsistentia gestorum propter errorem communem, & utilitatem, restringitur ut locum non habeat, cum nulla intercessit superioris auctoritas; nam si quis se iudicem, vel tabellionem fingeret, nullum titulum habens, quicquid hic egerit, non sustinebitur, sed patefacto errore,

irrita fiet. Aliud est cum aliquis verè ab habente potestatem eligitur ad munus, quod propter infamiam, aliudve impedimentum exercere vetatur: tunc quidem communis error prodest ad gestorum validitatem, Tiraq. de legib. conubial. gloss. 8. num. 145. Orosio, in l. Barbarius, de offic. Prator. Azeved. in l. 7. n. 15. tit. 9. lib. 3. Recop. Idem erit si quis munere privatus exerceat.

Verf. Sexta conclusio.

27 Infamia facti à suo munere tabellionem non rejicit, ideo instrumenta per illum confecta sustinentur, Villal. sup. num. 34. etsi de eorum fide non nihil detrahatur, Obstat lex 1. tit. 25. lib. 4. Recop. quæ desiderat, tabellionem bonæ famæ existere, ut suo munere fungi possit: quod bis reperitur. Et juxta communem loquendi styllum non dicitur bonæ famæ, qui apud bonos, & graves viros ob turpitudinem læsam habet estimationem, ut infamia facti notatus. Nec satisfacit dicere de infamia juris actum, id enim superflue exprimeretur, cum jure ab exercitio removetur. Poterit tamen responderi, ibi sermonem esse de bona fama quoad tabellionatus ministerium, ne sit de falsitate suspectus.

Ibi: Quod infamia facti non privat.

28 Hoc discrimen versatur inter infamiam juris & facti, illa privat etiam muneribus obtentis, hæc solum impedit obtinenda, Greg. Lop. in l. 7. gloss. 1. tit. 6. p. 7. Petr. Barbosa in l. Cum Prator, §. fin. num. 182. & 193. de iudic. Garl. de benefice. part. 7. cap. 8. num. 33. 36. & 37. Campanil. Diversor. Jur. Canon. rubr. 18. num. 5. Aug. Barbosa cum aliis de potest. Episcop. allegat. 43. num. 19.

Verf. Septima conclusio.

29 Tabellio non est creandus, qui infamia facti ex turpitudine procedenti laborat: creatus tamen removeri non debet, Paz. d. annos. de tabellion. num. 8. & sic indistinctè tabelliones bonæ famæ eligendos esse cavetur l. 2. tit. 19. p. 3. ideo cum ad examen accedunt, adducere debent literas testimoniales Magistratus oppidi, apud quem probatio fit de moribus, vita, & genere examinandis.

nandi, Azeved. in l. 2. num. 2. tit. 25 lib. 4. Recop. Greg. Lop. in l. 4. gloss. 4. tit. 19. part. 3. Nec princeps hujusmodi infamem conficius turpitudinis eligens, tollere valet facti infamiam, quanquam quae juris est delere possit. Aug. Barbosa cum aliis d. allegat. 43 n. 20.

Ad Num. 6.

32 Spiritus eligi potest in tabellionem: quod in extrajudicialibus procul dubio procedit, sed in judicialibus aliqui inficiantur: de quo Card. Tusch. lit. N. concl. 69 num. 3. Et lit. 8. concl. 415 n. 37. Croc. tract. de testib. part. 4. num. 73. Et ibi Moncad. in addit. num. 165. Roland. à Valle conf. 87. lib. 3.

Ad Num. 7.

33 Tabelliones genere nobiles non coguntur plebeiorum tributum pendere. Gurtier. Practic. lib. 19. 137. Azeved. in l. 3. n. 12. tit. 1. lib. 6. Recop. quicquid scripserit Tusch. d. concl. 69 num. 12. nam est per usum officii vilis quis nobilitatis prerogativis exatur, Did. Per. ml. 9. vers. No vivien por officio, tit. 1. lib. 4. Ordin. Orator. de Nobilit. p. 4. cap. 7 n. 1. Tiraq. sim. tract. cap. 27. in princ. tabellionatus tamen vile ministerium non est, ut D. Covar. supra prae docuit, cui accedunt plures laudati n. 16. et si haud pauci contra senserint, veluti Tusch. d. concl. 69 num. 1. Tiraq. sup. cap. 13 n. 9. Avil. in cap. 3. Prator. verb. Procuradores n. 5. Quod officium sit vile, ex regionis reputatione ac consuetudine judicandum. Tiraquel. sup. cap. 34. Id competitur est apud nos, officium nullo modo tabellionem eximere à contributione plebeiorum, si fuerit ignobilis, l. 28. tit. 14. lib. 6. Recop. Gurtier. sup. n. 2. licet aliud quondam alicubi de consuetudine servaretur, l. 11. tit. 25. lib. 4. Recop. Did. Per. in l. 2. vers. Tertio etiam quare, tit. 5. lib. 2. Ordin. Sic hoc munus nec tribuit, nec admittit contribuendi exemptionem. Imò in Hispania nostra exercitium etiam vilissimi officii non auferit stirpe nobili immunitatem à collecta plebeiorum, Gurtier. d. quest. 137. num. 21. Orator. sup. part. 2. cap. 3. num. 7. Et cap. 5. num. 15. Azeved. in l. 3. num. 11. tit. 1. lib. 6. Reco. Narbon. in l. 14. gloss. 1. num. 46. tit. 2. lib. 6. Recop. Girond. de explicat. privilegior. n. 831. Garcia de nobil. gloss. 1. §. 1. num. 57. Et 58. Baëza de inop. debet cap. 16. à num. 33.

Ibi: Sed & idem respondendum de procuratore.

Procurator nobilitate præditus plebeiorum collecta non subicitur, Paz in Praxi, annotat. 4. de procurat. num. 47. Gurtier. sup. n. 23. Procuratoris officium vile communiter censetur, imò vilissimum id dixit Tiraquel. de nobilit. c. 30. ubi late contendit, per ipsius usum nobilitatis privilegia perire: sed nostrabus receptissima habetur distinctio D. Covar. hic, ut scilicet munus hujusmodi vile non sit, cum in Curia Principis, summiq; Prætoris exercetur: locus si alibi. Paz ubi proxime, à num. 43. Avil. in cap. 3. Prator. verb. Procuradores, ex num. 2. Didac. Per. in l. 1. verb. Quarto secundo, tit. 11. lib. 2. Ordin. Bobad. politic. lib. 1. cap. 16. num. 42. Et ibi glossa lib. C. Petr. Greg. Syntagm. lib. 49. cap. 4. n. 5. Clericus adhuc in foro ecclesiastico, & causa non profana procurator existere prohibetur, Aug. Barbosa de jure Ecclesiasticis, lib. 1. cap. 40. n. 85.

Ex præfato procuratorum discrimine 35 decidi potest, an infamis ad hoc officium admitendus sit; etenim Jure Canonico repellitur, cap. infamis, 3. quest. 7. Et ibi Glossa non sic jure communi & civili, Tusch. lib. P. concl. 811. num. 10. Petr. Greg. Syntagm. lib. 31. cap. 29. n. 11. Aug. Barbosa collect. cap. Cum deputati, num. 4. de judic. Paz d. annot. 4. num. 47. Unde infamis in Curia procuratoris munere fungi prohibebitur, non in civitatibus, vel aliis locis, Avil. n. 24.

Ad Num. 8.

De his egit fuse Aug. Barbosa de Jure 36 Eccles. lib. 1. cap. 40. ex num. 9. qui cum pluribus docet, Clericis munus Tabellionatus interdictum esse, quod cavetur l. 10. tit. 3. lib. 1. d. 20. tit. 25. lib. 4. Reco. Et ubique Azeved. l. 45. tit. 6. p. 1. Et ibi Gregor. Lop. gloss. 8. Et 9. l. 15. tit. 18. lib. 2. Ordinarum, quibus jungendi Paz sup. annotat. ult. de tabellion. num. 10. Marta de jurisdict. part. 4. casu 116. n. 8. Et ita verum est, ut si tabellio ad sacros ascenderit Ordines, à suo munere debeat abstinere.

Verf. Prima conclusio.

Clerico in sacris, etiam Beneficium 37 Ecclesiasticum obrinenti tabellionatus munus

munus in Romana Curia non est verum, Farinac. fragm. verb. Clericus, n. 237. vers. Et idem, Salced. ad Bern. Diaz. in practic. cap. 58. lit. B. August. Barbosa sup. num. 96. Et collect. cap. Sicut, num. 7. ne cleric. vel monach. ubi alii. Villalob. Barar. com. opin. lit. N. num. 29.

Verf. Secunda conclusio.

38 Clericus sacris insignis Ordinibus, etsi careat Ecclesiastico Beneficio, nequit tabellionatum exercere adhuc in Tribunalibus fori sui, Gregor. Lop. in d. l. 45. partit. gloss. fin. Tusch. lit. N. concl. 71. num. 1. Azeved. in d. l. 10. Recop. Bern. Diaz. sup. cap. 53. Didac. Per. in l. 15. tit. 18. lib. 2. Ordin. Barbosa cum aliis d. cap. 40. num. 91. Et d. collect. cap. Sicut, num. 2. quidquid alii senserint, ut videre est apud Greg. Lop. sup. Mastrill. decis. 159 num. 7. Villalob. ubi proxime.

39 Consuetudine tamen licere poterit Clericis in Sacris tabellionatu fungi, Farinac. n. 229. Fraue, Marc. decis. 194. num. 7. Barbosa in d. cap. 40. num. 102. Sed & in Concilio provinciali Compostellano cautum reperitur ut unus notarius clericus in Sacris, ubi plures deservior, constitui possit pro singulis Tribunalibus Ecclesiasticis, & ita in usu fore testatur Azeved. ubi proxime. Et in causa heresis notariatus ministerio Clericus licite operam dabit, ad quod & poterit compelli, cap. Officium, §. Ad conferendum, de heretic. in 6. Farinac. sup. num. 218. Mastrill. ubi proxime, Barbosa d. cap. 40. num. 94.

40 Præterea, si clericus tanta premere inopia, ut non habeat unde se alere possit, licet illi in quavis Ecclesiastica Curia notariatum exercere, Barbosa ex aliis d. cap. 40. num. 97.

Ibi: Quorum summa vera orit.

41 Sunt qui opinentur, non interdici clericis in sacris notariatus ministerio vacare in foro Ecclesiastico circa causas spirituales, quos refert Barbosa collect. d. cap. Sicut, n. 10. quod limitat Farinac. num. 227, si Clericus Ecclesiastico Beneficio potitur.

Verf. Tertia conclusio.

42 Clericus beneficiarius minoribus tantum Ordinibus initiatus, à tabellionatu D. Farinac. Covar. Enuel.

tus munere debet abstinere, modò congruum ex illo percipiat, Greg. Lop. in d. l. 45. gloss. 8. tit. 6. p. 1. Didac. Per. in l. 11. verb. Ni abogado, tit. 3. lib. 1. Ordin. Barbosa cum aliis de Jur. Ecclesiasticis lib. 1. cap. 40. n. 93. Azeved. ubi proxime, Villalob. num. 29. Et hujusmodi clericus per usum ejus muneris Ordinibus, ac Beneficio censetur renunciante, Mart. de jurisdict. part. 4. cas. 116. in fin. Conclusio limitatur ex traditis supra de clerico in Sacris, num. 37. 39. Et 41.

Verf. Quarta conclusio.

Clericus in minoribus Ecclesiastico 43 carens Beneficio, tabellionatu incumbere etiam in foro seculari non vetatur. Hæc aperitissime deducuntur ex legibus regis, quæ sunt supra, num. 36. quibus expressum de Clerico in Sacris fit mentio, ex quo aliis non esse prohibitum constat, & ita observant Farinac. fragm. verb. Clericus, num. 233. Mastrill. d. decis. 159 num. 6. Barbosa ubi proxime, n. 98. Azeved. in l. 20. num. 2. tit. 25. lib. 4. Recop. Didac. Per. ubi sup. Villalob. n. 31.

Verf. Quod si Sacerdos.

Si quis in Sacris constitutus, cum sit 44 tabellio, publicum instrumentum confecerit, suam obtinebit istud fidem, & auctoritatem, nisi prius per superiorem exercitium prohibeatur; nam tunc erit irritum, Tusch. lit. N. concl. 71. n. 2. Flamin. de resignat. Benefic. lib. 4. quest. 9. num. 22. Franc. Marc. decis. 194. Mart. sup. num. 16. Mastrill. decis. 159. num. 9. Bern. Diaz. in practic. cap. 58. ubi Salced. Barbosa d. cap. 40. num. 99. Villalob. sup. num. 30. Verum potest, ac debet instrumenta perficere, de quibus ante susceptos Ordines fuerat rogatus, Greg. Lop. in d. l. 45. gloss. 9. Et in l. 28. gloss. 7. tit. 14. p. 5. Bern. Diaz. cap. 61. num. 3. Tusch. n. 7. Sanch. in præcept. Decalogi, tom. 1. lib. 6. cap. 13. num. 49. Barb. n. 100.

Apud nos in secularibus prætoris 45 ei instrumenta per Clericum condito fides nulla adhibetur; nam inter laicos Clericis in Sacris instrumenta conficere sub pena nullitatis prohibetur, l. 15. tit. 18. lib. 2. Ordin. l. 20. tit. 25. lib. 4. Recop. ubi observat Azev. Villal. sup.

De rebus spiritualibus, ac Ecclesia- 46 sticis instrumenta conficere tabellioni Sacerdoti permittitur, ut ex pluribus tradidit Barbosa num. 101.

Y Verf.

Verf. Monachus rverò.

47 Regulares etiam nullis Ordinibus Ecclesiasticis decorati tabellionatus muneris operam dare vetantur, & si que conciderint instrumenta, fidem non merentur, l. 10. tit. 3. lib. 1. Recop. ubi Azeved. Greg. Lop. in l. 28. gloss. 7. tit. 11. p. 5. Paz in praxi, annot. ult. de tabellion. n. 10. Didac. Per. in l. 15. tit. 18. lib. 2. Ordin. Tusch. d. concl. 71. n. 6. sicut nec procuratoris officio uti possunt. Joan. de Grassis tract. de substant. procur. vers. Dominos Andream, n. 7. & id verum existimo etiam antequam professionis emiseric vota, Nec arbiter electus ante ingressum, poterit causam laudo definire. Greg. Lop. in l. 4. gloss. 6. tit. 4. part. 3. Azeved. in l. 7. n. 19. tit. 9. lib. 3. Recop.

Ibi: Monachus posse post professionem.

48 Regularis post professionem, sicut & Clericus post Ordines sacros poterit perficere coepa negotia, ac de illis edere publicum instrumentum, ut observatur supra, num. 44.

Ad Num. 9.

Ibi: Qua ratione forensi usu apud Regia Tribunalia.

49 Si obijciatur adversus instrumentum in iudicio productum, tabellionem non esse ejus authorem, qui produxit, tenetur probare saltem quasi possessionem, & quod publicè munus suum tabellionatus ille exercet, Tusch. lit. N. concl. 94. n. 1. Greg. Lop. in l. 115. gloss. 4. tit. 18. part. 3. Mascard. de probat. conclus. 1098. num. 14. & 21. Azeved. in l. 1. num. 137. tit. 21. lib. 4. Recop. Did. Per. in l. 2. vers. Decimo necedat, tit. 5. lib. 2. Ordin. Villalob. Errat. commun. opin. lit. N. num. 17. & 18. Olan. concord. jur. lit. 1. num. 22. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 34. Est de jure communi controversum (si instrumentum antiquum non existat, de quo Pareja, n. 35.) utrum probatio hæc sufficiat de quasi possessione tabellionis, vel debeat per titulum, vel testes probari? De quo Mascard. ubi proxime, à num. 14. & conclus. 707. n. 6. & 7. Bald. de Perus. tract. de tabellion. ex num. 22. Villal. & Olan. ubi nuper, Parlad. quotid. lib. 2. cap. fin. part. 1.

§. 12. à num. 11. Villalob. Errat. commun. opin. lit. N. n. 18.

Cum instrumentum publicum in remotam transportatur regionem, ut ibi fidem faciat, id comprobatur infra signum trina tabellionum subscriptione, aut eis deficientibus, Magistratus loci auctoritate, qui testatur eum, à quo confecta fuit scriptura, publicum existere tabellionem, seu publicè munus suum exercere, fidemque per ipsum gestis adhiberi: atque ita probata quasi possessione, ubi produciunt instrumentum, alia probatione opus non est, Parlad. quotid. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. n. 11. num. 17. Azeved. ubi proxime, num. 138. Mascard. conclus. 1098. n. 31. Pareja, n. 51.

Ibi: At ubi contra publicum instrumentum.

Qui instrumento exhibito in iudicio de falsitate opponit, id probare constringitur, Menoch. lib. 1. prax. 99. n. 16. Mascard. concl. 744. num. 1. Tusch. lit. 1. epnel. 43. n. 4. saltemque tribus testibus probari debet, Tusch. concl. 46. num. 6. Mascard. concl. 741. num. 2. quod regulare, unusquisque enim, sive actor, sive reus, suæ intentionis fundamentum probare tenetur, ut ex plurimis tradidi in addit. lib. 2. variat. cap. 6. num. 10. Sed cur aliud, si notarius se inficiunt instrumenti conditorem, ut nuper aliterui, Ratio, quoniam publicum instrumentum, ex cuius inspectione nullum vitium percipitur, maximam pro se assequitur præsumptionem, Menoch. sup. num. 13. Tusch. d. concl. 43. n. 1. Mascard. concl. 906. num. 1. 4. & 6. Pareja sup. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 8. cuius effectus est, ut onus probationis incumbat adversario, ut dixi d. cap. 6. num. 11. At cum quis instrumentum producit, fundat suam intentionem in fide tabellionis, ac publica auctoritate, à qua tota vis scripturæ pender, Menoch. lib. 5. prax. 21. num. 4. ideo tabellionem authorem esse probare astringitur, Mascard. d. concl. 906. num. 2. & laudati supra, num. 49. Etenim nulla fundatur conjectura, quod ille sit tabellio, ut producens à probationis necessitate exoneretur, quandoquidem hæc sit qualitas accidentalis, quæ non præsumitur, nisi probetur, Menoch. lib. 2. prax. 46. num. 18. & prax. 78. num. 2. sicut clericatus, nobilitas, & similia accidentalia, quæ probantur est qui se fundat in illis, Menoch. lib. 6. prax. 6. à princip.

& præsumpt. 76. n. 1. Mascard. conclus. 302. num. 7. Villalob. num. 17.

Ibi: Prior huius argumentationis.

52 Pugna existit inter scribentes, an instrumenta condita à non tabellione, qui communiter talis putabatur, viribus subsistant, ut videre licet apud Mascard. concl. 1098. n. 24. 25. qui negantium sententia ut veræ, ac magis communi subscribit: sed distingui solet, ut supra, num. 28.

Verf. Auctoritas autem publica.

53 Auctoritas creandi tabelliones inter regalia supremi Principis numeratur, Menoch. lib. 2. prax. 78. num. 8. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 2. tit. 19. p. 3. Tondur. de prevent. judic. part. 1. cap. 4. n. 6. Petr. Barbosa in l. 1. art. 4. n. 38. de judic. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 12. Azeved. in l. 2. tit. 2. lib. 7. recop. Tusch. lit. N. concl. 70. n. 1. Avendañ. de exec. mand. part. 1. cap. 10. num. 10. Paz in praxi, annot. ult. de tabellion. num. 13. Bobad. Politic. lib. 2. cap. 6. num. 46. Bald. de Perusio tract. de tabellion. à num. 4. Parej. sup. tit. 5. resol. 9. num. 4.

54 De Proregibus standum erit regni consuetudini, ac regis facultatibus, nam in Sicilia Prorex tabelliones constituit, Mastrill. de Magistrat. lib. 5. c. 6. n. 273. In novo Indiarum orbe id Proregibus prohibetur, Soforzan. de jure Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 10. num. 22.

Ibi: Et an Ducis, Comitæ, Marchionis.

55 Hi Magnates, & alii vassallorum Domini privilegio, vel prescriptione solent in proprio territorio tabelliones creare, Bobad. d. cap. 16. num. 43. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 25. n. 17. Azeved. in prax. ex n. 10. tit. 25. lib. 4. recop. Paz ubi proxime, à n. 14. Avendañ. sup. n. 2. & consuetudine generaliter receptum est, Bobad. ibidem.

56 Simili modo idem jus quibusdam populorum universitatibus competit, l. 2. tit. 2. lib. 7. Recop. ubi Azevedus, Avendañ. sup. num. 13. vers. Et cum universitatibus.

moralis erit probanda, l. 4. §. tit. 2. lib. 7. ubi Azeved. Greg. Lop. in l. 3. gloss. 2. tit. 2. p. 3. etiam dissentiat Avendañ. num. 2. opinatus quadragenariam ad utrumque sufficere.

De jure communi quisquis iurisdictionem in proprio territorio obtinebat, poterat tabelliones in illo eligere, que facultas coarctatur ad acta judicialia, l. 3. tit. 19. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 7. Novissima recopilationis constitutione præcipitur, ne quis tabellionatus munere uti valeat, nisi prius examini subijciatur, & à regio Castellæ Consilio approbationem impetraverit, l. 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. & ibi Azeved. Paz d. annotat. ult. de tabellion. num. 16.

Tabelliones ab inferioribus Dominis 59 creati nequibunt suo munere fungi extra territorium illorum, nisi specialiter privilegio, consuetudine, aut prescriptione obtinuerint, ut ubicunque valeat exercere, l. 3. in fin. tit. 19. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 8. nullus enim potest uti officio extra iurisdictionem illius, à quo creatur, Azeved. in l. 9. num. 2. tit. 1. l. 19. num. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. de quo Orosc. in l. Omnia, n. 15. de offic. Prefect. Urb. Burg. de Paz in l. 3. Tauri, n. 1061.

Verf. Sed et de Apostolicis.

Notarii Ecclesiastici, etiam Apostolici, apud nos nequeunt inter laicos instrumenta publica conficere, quæ nullius erant momenti, & transgressoribus poenæ irrogantur, l. 9. tit. 1. l. 19. tit. 25. lib. 4. Recop. & utrobique Azeved. Cancr. variat. part. 3. cap. 2. n. 232. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 12. n. 9. Cur. Phillip. part. 1. §. 17. num. 29. Ursill. ad Afflic. decis. 145. num. 1. ubi de Neapoli, Did. Per. in l. 2. vers. Eleganter, tit. 5. lib. 2. Ordin. quavis de jure communi Apostolicis Notariis licitum esse instrumenta condere, ex Rebuffo scripturæ Did. Per. in l. 26. tit. 3. lib. 1. Ordin.

Sed deficientibus omnino tabellionibus, non prohiberi notarios instrumenta conficere, tenent Did. Per. ubi proxime, Orosc. in l. 1. num. 16. de offic. Prefect. Urb. Cancr. d. num. 232. vers. Ad hæc, à quibus discedit Azeved. in d. l. 19. ad hæc nec immerito.

Nec instrumenta per notarios confecta, ubi licet, prætam merentur executionem, veluti in locatione decimarum, ut adnotat Azeved. in l. 1. n. 8. tit. 25. lib. 4. Recop.

- 63 De notariis Imperialibus habetur expressa prohibitio, ne quis eo munere fungi audeat, pœna in ipsum stabilita, l. 2. tit. 25. lib. 4. Recop. l. 26 tit. 3. lib. 1. Ordinam. Didac. Per. in d. l. 2. vers. Eleganter.
- 64 Addere libet, quod tabellioni non permittitur lacerare protocollum perfectum de consensu partium, si à conventis recesserint, Pareja ex aliis de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 1. num. 55.
- 65 Præmissum supra cum D. Covar. instrumentum originale fide non careere, quanvis protocollum non inveniatur, quod latè impugnat Pareja d. §. 1. ex num. 25. opinatus non esse adhibendam fidem, nisi amissio registri legitime probetur per illum, cui custodia incumbat in quo mittitur l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. quâ irrita redduntur instrumenta, si protocollum non præcedat. Deinde opponit, quod esset superflua registro rum servandorum exacta cura, si absque illis publica scriptura fidem mererentur. Sed facilis offertur solutio, nam aliud est protocollum non confici, & aliud non inveniri: illud ex lege vitiat instrumentum, hoc non utique. Ad secundum respondetur, ad alios plures effectus protocollum deservire, ut ad extrahendum aliud originale, si extractum pereat, ad tollendam dubium, si occurrat quoad contenta in originali, & ad similia. Igitur quoties nulla adest falsitatis suspicio, nec de illa agitur, non erit fide indignum instrumentum ex eo solum, quod protocollum non reperitur, alioqui non esset originale, & authenticum, sed exemplum, cap. 1. de fid. instrument. cum alterius adminiculo indigeat: ut assertum est supra, num. 5. Nec omisso tabellionis in servando registro nocere debet parti, cuius interest, nec facilis est amissionis probatio, cum soleat ab ignavis famulis lacerari, clam surripi, vel etiam à muribus absumi.

SUMMARIUM.

- 1 De invocatione nominis divini in publicis instrumentis præmittenda, & num. 2.
- 3 Nomen Pontificis, aut Principis sacularis exprimentum, necnon annus Pontificatus, vel Principatus, ac de aliis solemnibus iure communi, & nostro regio, remissive.

- 4 De anno indictionis inferendo.
- 5 Answerum computatio ab aliquo memorabili eventu inchoari solet.
- 6 Annus conditi instrumenti si omittatur, illud erit irritum omni iure.
- 7 Quid hodie in Hispania.
- 8 Dies quoque, & mensis adscribendus pro forma substantiali.
- 9 Locus, scilicet oppidum, adjiciendus, & an domus.
- 10 Tertium præsentia desideratur: sed an subscriptio.
- 11 Quot testes adhibendi, & n. 12.
- 13 Subscriptio partium utrum opus sit.
- 14 Tabellio num subscribere, signareque debeat, & num. 15.
- 16 De solemnitate papyri sigillata, que in Hispania observatur.
- 17 Tabellio ut agnoscat contrahentes, est opus.
- 18 Quot testes valeant fidem publici instrumenti infringere, & num. seqq.
- 21 Instrumentum ut probet in iudicio, qualiter producendum.
- 22 Productum ante litem contestatam, an reproduci necesse sit.
- 23 Usurus unico capite instrumenti placita complectentis, num totam scripturam iudici, & parti exhibere cogatur, & num. 24.
- 25 Virum transumptum, quod adversario datur, diem consecutionis instrumenti continere debeat, aut possit.
- 26 Producentis instrumentum diversa continens capitula, ut uno utatur, quâ cautela se tueri possit, ne in cæteris præjudicium reportet.
- 27 Producenti instrumentum non licet illud, invito adversario, retrahere.
- 28 Instrumenta in iudicio quando produci debeant, & num. seqq.
- 35 Procurator quando jurare valeat, quod instrumentum fuit de novo reperimentum, ut producat postquam in causa conclusum est.
- 37 Publica scriptura necdum facit fidem inter ipsos negotium gerentes, sed & quoad omnes: executionem tamen paratam non obtinet, nisi contra expressos in ipsa, eorumque successores.

CAPUT XX.

Ad Num. 1.

- 1 Regia privilegia à Domini nomine exordium fumere debere, cavetur l. 2. tit. 18. part. 3. In publicis instrumentis per tabellionem conficiendis id non desideratur, nec recensentur inter cæteras solemnitates quas tacuit lex §. 4. eod. tit. Est de iure communi controversum, an hujus sacre invocationis defectus irritum reddat publicum instrumentum, quia potius de honestate, quam de necessitate Dei nomen præponi solet: Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 2. Joan. de Grassis tract. de substantialib. procurat. requisit. 1. num. 4. Villalob. Ferrar. commun. opinion. lit. 1. num. 111. Oñald. ad Donel. lib. 25. cap. 8. lit. P. Marquard. tract. de Judicis. cap. 1.0. ex num. 1. ubi latè, de quo Pareja de instr. edit. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 57.
- 2 Apud nos ex stylo Divinum nomen in testamentorum consecutione, & aliis præmittitur, Monteros. in Pract. tract. 7. tit. de los testamentos, Pareja num. 63. Sed etsi prætermittetur, non ideo corrueret ultimum elogium, cum hæc observatio ex pia honestate procedat: cuius rei argumentum ex eo sumitur, quia Ant. Gom. & alii Taurinarum legum Interpretes in l. 3. Matienz. & Azeved. in l. 2. tit. 4. lib. 5. Recop. qui de solemnibus testamenti ex professo dissentunt, hujusce invocationis obliviscuntur, & ita tenet Pareja ubi proximè.

Verf. Secundo, nomen Imperatoris.

- 3 Instrumento publico adscribendum est nomen Pontificis, Imperatoris, Regis, vel alterius supremi Principis intra cuius ditionem conditur, & adnotandus annus Pontificatus, Imperii, aut Principatus, alioqui nullam fidem assequetur, nisi aliud usu sit receptum, ut apud nos. Tusch. pract. conclus. lit. 1. concl. 244 num. 26. 28. & 57. Cujac. in novell. ut præponat. nom. Imper. Mort. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrument. q. 9. num. 10. Pareja sup. Quæ adhiberi debeant, ut instrumentum publicum de iure communi subsistat, tradidere Barr. in l. si quis ex argentariis, §. Si initium, ff. de edend. Panormitan. in cap. 1. de fid. instrum. Donellus & Oñald. in d. cap. 8.

Lanfranc. tractat. de instrument. fid. De iure nostro regio Pareja de instrum. edit. tom. 1. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 57. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. 20. Avendañ. ad tit. de las excepciones, n. 24. Azeved. in l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. qua constitutione forma præscribitur. An in accusatione nomen Principis exprimi opus sit, docet Greg. Lop. in l. 14. gloss. 3. tit. 1. p. 7. qui testatur de contumidine servari: sed jam in Hispania recessit ab Aula secundum memoratam constitutionem, quæ hanc inter cæteras accusationis solemnitates non recessit.

Verf. De indictione.

Annum indictionis currentis adijci 4 in instrumento publico oportet, ut valeat, nisi consuetudine aliud servetur. Tusch. lit. 1. concl. 90. & concl. 244. n. 56. Marant. de ordin. iudic. part. 6. tit. de product. instrum. num. 41. Pareja ubi proximè, num. 57. & 64. Lanfranc. sup. num. 10. ubi idem de errore circa indictionis annum. De indictionibus egimus Ferrar. lib. 1. cap. 12. & n. 16. in unaquaque populus Romanus tributa in hunc modum pendere cogebatur: post primum quinquennium solvebatur ferrum ad arma fabricanda, post secundum ad stipendia militum argentum, post ultimum Imperatori aurum. Glossa in authent. ut præpon. nom. Imper.

Ad Num. 2.

Ubique gentium habita est juris ratio, sumpto initio ab aliquo memorando eventu. Sic Christiani à Nativitate, vel Incarnatione D. N. Iesu Christi annos dinumerant, de quo dicit. cap. 1. 2. à principio.

Inter cætera, quæ ad validitatem publici instrumenti omni iure, Canonico, communi, ac Regio necessariò desiderantur, annus consecutionis recensetur, qui nisi exprimat, illud profors fide carebit, l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 16. Gregor. Lop. in l. 111. tit. 18. part. 3. Ant. Gom. in l. 3. Taurin. 42. in fin. Tusch. lit. 1. concl. 244. num. 12. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 20. num. 2. Morta Empor. jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. n. 13. Matieuz. in l. 2. gloss. 7. num. 8. tit. 3. lib. 5. Recop. Lanfranc. tract. de instrument. fid. num. 8. Paz in prax. annos. ult. de tabellion. n. 26. Aug. Barbosa collect. cap. Quoniam contra, num. 18. de probat.

- 63 De notariis Imperialibus habetur expressa prohibitio, ne quis eo munere fungi audeat, pœna in ipsum stabilita, l. 2. tit. 25. lib. 4. Recop. l. 26 tit. 3. lib. 1. Ordinam. Didac. Per. in d. l. 2. vers. Eleganter.
- 64 Addere libet, quod tabellioni non permittitur lacerare protocollum perfectum de consensu partium, si à conventis recesserint, Pareja ex aliis de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 1. num. 55.
- 65 Præmissum supra cum D. Covar. instrumentum originale fide non careere, quanvis protocollum non inveniatur, quod latè impugnat Pareja d. §. 1. ex num. 25. opinatus non esse adhibendam fidem, nisi amissio registri legitime probetur per illum, cui custodia incumbebat in quo mittitur l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. quâ irrita redduntur instrumenta, si protocollum non præcedat. Deinde opponit, quod esset superflua registro rum servandorum exacta cura, si absque illis publica scriptura fidem mererentur. Sed facilis offertur solutio, nam aliud est protocollum non confici, & aliud non inveniri: illud ex lege vitiat instrumentum, hoc non utique. Ad secundum respondetur, ad alios plures effectus protocollum deservire, ut ad extrahendum aliud originale, si extractum pereat, ad tollendam dubium, si occurrat quoad contenta in originali, & ad similia. Igitur quoties nulla adest falsitatis suspicio, nec de illa agitur, non erit fide indignum instrumentum ex eo solum, quod protocollum non reperitur, alioqui non esset originale, & authenticum, sed exemplum, cap. 1. de fid. instrum. cum alterius adminiculo indigeat: ut assertum est supra, num. 5. Nec omisso tabellionis in servando registro nocere debet parti, cuius interest, nec facilis est amissionis probatio, cum soleat ab ignavis famulis lacerari, clam surripi, vel etiam à muribus absumi.

SUMMARIUM.

- 1 De invocatione nominis divini in publicis instrumentis præmittenda, & num. 2.
- 3 Nomen Pontificis, aut Principis sacularis exprimentum, necnon annus Pontificatus, vel Principatus, ac de aliis solemnibus iure communi, & nostro regio, remissive.

- 4 De anno indictionis inferendo.
- 5 Answerum computatio ab aliquo memorabili eventu inchoari solet.
- 6 Annus conditi instrumenti si omitteretur, illud erit irritum omni iure.
- 7 Quid hodie in Hispania.
- 8 Dies quoque, & mensis adscribendus pro forma substantiali.
- 9 Locus, scilicet oppidum, adjiciendus, & an domus.
- 10 Tertium præsentia desideratur: sed an subscriptio.
- 11 Quot testes adhibendi, & n. 12.
- 13 Subscriptio partium utrum opus sit.
- 14 Tabellio num subscribere, signareque debeat, & num. 15.
- 16 De solemnitate papyri sigillata, que in Hispania observatur.
- 17 Tabellio ut agnoscat contrahentes, est opus.
- 18 Quot testes valeant fidem publici instrumenti infringere, & num. seqq.
- 21 Instrumentum ut probet in iudicio, qualiter producendum.
- 22 Productum ante litem contestatam, an reproduci necesse sit.
- 23 Usurus unico capite instrumenti placita complectentis, num totam scripturam iudici, & parti exhibere cogatur, & num. 24.
- 25 Virum transumptum, quod adversario datur, diem consecutionis instrumenti continere debeat, aut possit.
- 26 Producentis instrumentum diversa continens capitula, ut uno utatur, quâ cautela se tueri possit, ne in cæteris præjudicium reponet.
- 27 Producenti instrumentum non licet illud, invito adversario, retrahere.
- 28 Instrumenta in iudicio quando produci debeant, & num. seqq.
- 35 Procurator quando jurare valeat, quod instrumentum fuit de novo repletum, ut producat postquam in causa conclusum est.
- 37 Publica scriptura necdum facit fidem inter ipsos negotium gerentes, sed & quoad omnes: executionem tamen paratam non obtinet, nisi contra expressos in ipsa, eorumque successores.

CAPUT XX.

Ad Num. 1.

- 1 Regia privilegia à Domini nomine exordium sumere debere, cavetur l. 2. tit. 18. part. 3. In publicis instrumentis per tabellionem conficiendis id non desideratur, nec recensentur inter ceteras solemnitates quas tacuit lex §. 4. eod. tit. Est de iure communi controversum, an hujus sacre invocationis defectus irritum reddat publicum instrumentum, quia potius de honestate, quam de necessitate Dei nomen præponi solet: Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 2. Joan. de Grassis tract. de substantialib. procurat. requisit. 1. num. 4. Villalob. Ferrar. commun. opinion. lit. 1. num. 111. Oñald. ad Donel. lib. 25. cap. 8. lit. P. Marquard. tract. de Judic. cap. 1.0. ex num. 1. ubi latè, de quo Pareja de instr. edit. tit. 1. resol. 5. §. 2. num. 57.
- 2 Apud nos ex stylo Divinum nomen in testamentorum consecutione, & aliis præmittitur, Monteros. in Pract. tract. 7. tit. de los testamentos, Pareja num. 63. Sed etsi prætermittetur, non ideo corrueret ultimum elogium, cum hæc observatio ex pia honestate procedat: cuius rei argumentum ex eo sumitur, quia Ant. Gom. & alii Taurinarum legum Interpretes in l. 3. Matienz. & Azeved. in l. 2. tit. 4. lib. 5. Recop. qui de solemnibus testamenti ex professo differunt, hujusce invocationis obliviscuntur, & ita tenet Pareja ubi proximè.

Verf. Secundo, nomen Imperatoris.

- 3 Instrumento publico adscribendum est nomen Pontificis, Imperatoris, Regis, vel alterius supremi Principis intra cujus ditionem conditur, & adnotandus annus Pontificatus, Imperii, aut Principatus, alioqui nullam fidem assequetur, nisi aliud usu sit receptum, ut apud nos. Tusch. pract. conclus. lit. 1. concl. 244. num. 26. 28. & 57. Cujac. in novell. ut præponat. nom. Imper. Mort. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrument. q. 9. num. 10. Pareja sup. Quæ adhiberi debeant, ut instrumentum publicum de iure communi subsistat, tradidere Barr. in l. si quis ex argentariis, §. Si initium, ff. de edend. Panormitan. in cap. 1. de fid. instrum. Donellus & Oñald. in d. cap. 8.

Lanfranc. tractat. de instrument. fid. De jure nostro regio Pareja de instrum. edit. tom. 1. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 57. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. 20. Avendañ. ad tit. de las excepciones, n. 24. Azeved. in l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. qua constitutione forma præscribitur. An in accusatione nomen Principis exprimi opus sit, docet Greg. Lop. in l. 14. gloss. 3. tit. 1. p. 7. qui testatur de consuetudine servari: sed jam in Hispania recessit ab Aula secundum memoratam constitutionem, quæ hanc inter ceteras accusationis solemnitates non recessit.

Verf. De indictione.

Annum indictionis currentis adijci 4 in instrumento publico oportet, ut valeat, nisi consuetudine aliud servetur. Tusch. lit. 1. concl. 90. & concl. 244. n. 56. Marant. de ordin. judic. part. 6. tit. de product. instrum. num. 41. Pareja ubi proximè, num. 57. & 64. Lanfranc. sup. num. 10. ubi idem de errore circa indictionis annum. De indictionibus egimus Ferrar. lib. 1. cap. 12. & n. 16. in unaquaque populus Romanus tributa in hunc modum pendere cogebatur: post primum quinquennium solvebatur ferrum ad arma fabricanda, post secundum ad stipendia militum argentum, post ultimum Imperatori aurum. Glossa in authent. ut præpon. nom. Imper.

Ad Num. 2.

Ubique gentium habita est juris ratio, sumpto initio ab aliquo memorando eventu. Sic Christiani à Nativitate, vel Incarnatione D. N. Iesu Christi annos dinumerant, de quo dicit. cap. 1. 2. à principio.

In cætera, quæ ad validitatem publici instrumenti omni iure, Canonico, communi, ac Regio necessariò desiderantur, annus consecutionis recensetur, qui nisi exprimat, illud profors fide carebit, l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 16. Gregor. Lop. in l. 111. tit. 18. part. 3. Ant. Gom. in l. 3. Taurin. 42. in fin. Tusch. lit. 1. concl. 244. num. 12. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 20. num. 2. Morta Empor. jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. n. 13. Matieuz. in l. 2. gloss. 7. num. 8. tit. 3. lib. 5. Recop. Lanfranc. tract. de instrument. fid. num. 8. Paz in prax. autor. ult. de tabellion. n. 26. Aug. Barbosa collect. cap. Quoniam contra, num. 18. de probat.

probat. ubi alii, Cur. Philip. part. 1. §. 17. num. 29. Parej. sup.

Hodie in Hispania, ubi usus papyri sigillatæ servatur, non videtur irritum fieri publicum instrumentum ex defectu expressionis anni, cum in ipsa papyro sub regio sigillo impressus reperitur; etenim annis singulis distribuitur tabellionibus papyri hujusmodi quantitas, ut in illa instrumenta publica conficiantur pro anno currenti, pro quo tantum potest deservire: quæ sub acerrimis penis præcipiuntur ultra nullitatem, l. 44. tit. 25. lib. 4. Recop. nam eum finis anni inferendi sit, ut de certo tempore constet, ea forma per æquipolens poterit adimpleri, Marefcot. variar. lib. 1. cap. 20. num. 86.

Verf. Quarto, eadem ratione.

8 Similiter opus est diei, & mensis, quo instrumentum conditur, mentionem fieri, ut viribus subsistat, d. l. 13. Recop. l. 2. l. 54. tit. 18. p. 3. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 44. num. 1. Villalob. Arar. comm. opinio. lit. 1. num. 112. Garfia de Nobil. gloss. 4. num. 32. Pareja ubi nuper, & alii omnes nuper cumulatim num. 6. Horam verò adijcere necesse non est, quanquam nonnunquam utile, Greg. Lop. in l. 54. gloss. 2. tit. 18. p. 3. Parlador. d. cap. 20. num. 9. Barbosa ex aliis ubi proxime; nam si duæ appareant scripturæ ejusdem diei, præfertur horam habens, sicut ex pluribus observavimus Varior. lib. 1. cap. 16. num. 16. & tenet cum aliis Salg. Labyrinth. cred. p. 2. cap. 4. num. 166. Dies apponi debet, quo instrumentum perficitur, etsi alio inchoetur, Gregor. Lop. ubi proxime; vel uterque, Tusch. d. concl. 244. num. 17. Si noctu fiat, fat erit diem exprimere, Azeved. in d. l. 13. Recop. num. 15. Quando, & quomodo valeat corrigere errorem in his commissum, tradit Tusch. ex num. 18. Lanfranc. sup. num. 23. Did. Per. in l. 2. vers. Nono etiam, tit. 5. lib. 2. Ordin. in privatis scripturis omisio temporis nullitatem non inducit, Azeved. Parlador. Morl. Alfar. & alii ubi sup. num. 6. Sed si in originali authentico dies deficiat, qui in protocollo reperitur, instrumentum subsistet, Lanfranc. de fid. instrum. n. 43. & quando dies expressus in uno, censetur repetitus in aliis, docet n. 47.

Ad Num. 3.

Præter tempus, etiam locus in instrumento publico adnotari debet ex omni jure, l. 54. tit. 18. p. 3. d. l. 13. Recop. Greg. Lop. in d. l. 54. gloss. 4. Alfar. sup. gloss. 43. num. 2. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 121. num. 34. Matienz. d. gloss. 7. n. 8. Barbosa cum aliis ubi proxime, num. 37. & cap. 3. n. 12. de appellat. in 6. Villalob. sup. num. 114. Azeved. in d. l. 13. num. 19. Cald. Pereyr. de emptio. cap. 15. num. 9. Parlador. d. cap. 20. num. 11. Marant. de ordin. judic. tit. de product. instrum. n. 39. Gratian. decis. 286. Pareja d. n. 57. Unde si abratio, vel emenda apparuerit, ubi loci sit mentio, fides instrumenti deficiet, l. 11. tit. 18. p. 3. ibi: *O en el nome del lugar do fue fecho*. Domum autem designare opus non est, quanquam d. l. 13. exigi videatur, quæ alternativè loquitur, & accipi poterit, cum extra opidum in fundo, aut aede campestri conditur instrumentum, Parlad. ubi proxime; & ita apud nos usi receptum, de quo Lanfranc. sup. n. 8.

Ad Num. 4.

Jure nostro Regio testium subscriptio non desideratur, sed presentis sufficit, d. l. 13. Recop. l. 11. tit. 18. n. 3. quibus hæc solemnitas non memoratur, Parlad. quotidian. lib. 2. cap. 20. n. 15. Anr. Gom. in l. 3. Tauri, num. 30. Villalob. sup. lit. 1. num. 110. Azeved. in d. l. 13. n. 39. Barb. collect. cap. quoniam contra, num. 28. de probat. & sic observatur, quanquam de jure communi plurimi contra sentiant, Tusch. d. concl. 244. num. 7. & alii apud Barbos. collect. cap. Post sessionem, num. 8. de probat. cap. 1. in fin. de fid. instrum. nam sententiam fovet lex 54. tit. 18. p. 3. ut nostrates prelaudati observant.

Verf. Et licet jure communi.

Juxta jus commune duo testes adesse satis erit, ut instrumentum à tabellione fabricatum integram fidem obtineat, Greg. Lop. in d. l. 54. gloss. 7. Burg. de Paz in l. 3. Taur. num. 124. & alii, quos adducit Barbosa collect. cap. 1. n. 7. de fid. instrum. ac constat aperitissime ex l. 11. & 114. tit. 18. p. 3. quibus opponitur lex 54. rod. tit. ubi forma traditur condendis instrumentis hujusmodi, ac duo tabelliones, aut tres testes intercedere jubentur:

bentur: ex qua D. Covar. docet, saltem trium presentiam desiderari, cui assentiantur Orosc. in l. Si quis, §. Tabularum, ff. de edend. Castill. in l. 41. Taur. Villalob. Arar. commun. opin. lit. 1. num. 109. Olan. concord. jur. lit. 1. num. 29. de quo consulendi Azeved. in d. l. 13. Recopil. num. 37. Parlad. d. cap. 20. à num. 16. Cur. Philip. part. 1. §. 17. num. 30. Tabelliones ut tutius operentur, tres testes semper adhibere solent, cui consuetudini standum monet Azevedus, quanquam Parladorus legitimam non esse consuetudinem, ut formam inducat, opinatur, Illud quidem tenendum videtur, quod si conficeretur instrumentum ubi solum duo testes reperiri possent, id sustineretur, non oblitente stylo, nec dicta lege 54. Partitur, quæ formam præscriptam non præcisè servandam, sed ut sole mniter scriptura perageretur; ideo clausula irritans non est addita: & ex aliis legibus præcatis sic debet intelligi, & declarari. Nec novum est in jure, ut leges ex legibus interpretationem accipiant, sicut notatur in l. Non est novum 26. ff. de legibus; qui sanè intellectus suadetur eadem ex prenotatis supra, num. 10. circa testium subscriptiones, quas pro solemnitate dicta lex 54. requirit; at tamen de forma substantiali non habentur, ex l. 111. cod. tit.

12 Ex quibus inferitur, quod remota consuetudine, non erit reprobanda publica scriptura, si in duorum testium presentia conficiatur, quoniam dum versatur in dubio ob constitutionum, ac sententiarum diversitatem, pro validitate actus responsuri monemur, l. Quoties 13. de reb. dub.

Ibi: Qua lege sancitur.

13 Subscriptio eorum, qui contrahunt, vel actum exercent, de quo instrumentum fit, apponi debet in protocollo, non in originali authentico, Parlador. dicit. cap. 20. num. 15. Azeved. in l. 13. n. 41. tit. 18. lib. 4. Recop. Avendañ. de exequend. mand. part. 2. cap. 16. num. 2. verf. Quarta casus, Olan. concordant. jur. lit. 1. n. 58. Cur. Philip. part. 1. §. 17. num. 30. Carrasc. in Recop. cap. 11. num. 5. quod si scribere nescierint, aut nequiverint, pro illis unus ex testibus, vel alius se subscribit, ut in d. l. 13. cavetur, ac notant prelaudati, Quæ solemnitas de jure communi, & Particularum non desideratur, ut colligitur ex l. 54. tit. 18. p. 3.

Azeved. & Olan. ubi proxime. Sed vide legem Contractus, c. de fid. instrum.

Ad Num. 5.

Tabellio instrumenti conditor ei subscribere, propriumque signum apponere tenetur, alioquin nihil ager. l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. l. 54. tit. 18. l. 10. tit. 19. part. 3. Greg. Lop. in d. l. 54. gloss. 5. Azeved. in d. l. 13. num. 2. & 44. Cur. Philip. ubi proxime. Marant. de ordin. judicior. part. 6. tit. de product. instrum. num. 40. Paz in prax. annos. ult. de tabellion. n. 29. Morl. Empor. fur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. n. 13. Carrasc. ubi sup. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 2. n. 57. Signum verò imprimatur authenticæ scripturæ, quæ parti traditur, non protocollo, sed in fine cujusque anni tenetur tabellio signum adijcere protocollo instrumentorum, quæ illo confecerit anno, ut omnia sub uno signo contineantur, l. 12. tit. 25. lib. 4. Recop.

De jure communi signum tabellionis addere de solemnitate substantiali non est, Greg. Lop. & Azeved. ubi proxime, Villalob. sup. lit. 1. num. 98. nisi aliud de consuetudine servetur, Marant. ubi proxime.

Verf. Hæc sanè sunt.

14 Est præterea apud nos alia observanda solemnitas sub pena nullitatis, & aliis, quia nullam publicum instrumentum conferri potest, nisi in sigillatâ papyro, cujus supra meminimus num. 7. Pareja ubi proxime, n. 60.

Tandem tabellio agnoscere debet eos, 17 qui negotium gerant, de qua cognitione testificatur, l. 54. tit. 18. part. 3. l. 14. tit. 25. lib. 4. Recop. Greg. Lop. in d. l. 54. gloss. 8. Azeved. in d. l. 14. Cur. Philip. ubi sup. Burg. de Paz in l. 3. Taur. n. 1279. Pareja sup. num. 59. Verùm ex omissione hujus solemnitatis fides instrumenti non auferetur, Azeved. num. 7. Burg. de Paz num. 1284. Cur. Philip. ibid.

Ad Num. 6.

De reprobatione publici instrumenti per testes pluribus egimus Varior. lib. 2. cap. 13. ex num. 112. Et quidem valde communis est opinio docens, tam de jure communi, quam Regio duos testes non instrumentarios non sufficere ad infringendam publici instrumenti auctoritatem:

thoritate, & quatuor postulat expref-
sim lex 117. tit. 18. p. 3. ubi Greg. Lop.
gloss. 2. Montalv. in l. 18. tit. 8. lib. 2. for.
Olan. concord. jur. lit. 1. ex num. 23. Bobad.
Polit. lib. 3. cap. 14. num. 48. Cevall.
quaest. 43. & 45. & de jure communi
tres saltem concurrere opus esse, tenent
haud pauci apud Farinac. de falsi-
ficat. quaest. 158. num. 34. Pluribus tamen
placet, duos testes omni exceptione ma-
jores instrumenti fidem evertere, etsi
instrumentarii non sint, quam sententiam
noter Praesul amplectitur.

Verf. Prima conclusio.

19 Duo testes omni exceptione majores
adhuc non instrumentarii, si adversus
publicam deposuerint scripturam, ejus
fidem elidunt, ac destruunt. Ita probatur
ex legibus regis adductis per me in
d. cap. 13. num. 112. ac ex Interpretibus
cumulatim num. 124. & aliis, quos laudavit
Barbosa collect. cap. Tertio loco, n. 10.
de probat. & cap. Cum homines, num. 12.
de fid. instrum. Adde Lanfranc. tract.
de fid. instrum. a n. 31. egregio compendio
rem istam enucleantem. Cum testes
oporteat omni exceptione majores ex-
istere, Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3.
§. 2. num. 15. hac qualitas erit praecise
probanda, nec universalis praesumptio
idoneitatis praestabit. Menoch. cons. 380.
n. 11. Morl. d. tit. de fid. instrum. quaest. 6.
num. 5. quod regulariter verum est, ut
ex pluribus annotavi variat. lib. 2. cap. 13.
num. 121.

Verf. Secunda conclusio

20 Quoties duo testes instrumentarii
inficiantur quod instrumento continetur,
fides illius evertitur. Pro hac asser-
tione plures inveniantur apud me
d. cap. 13. num. 119. Quid si unus contra
instrumentum deponat, ibi, num. 122.
de quo Lanfranc. ubi super.

Verf. instrumenta autem publica.

21 Instrumentum, ut in judicio prober,
exhiberi debet ipsi judici, nec proderit
coram tabellione, ac testibus presenta-
ri. Barbosa collect. cap. Cum dilectus, n. 7.
de fid. instrum. Marant. de ordin. judicior.
tit. de product. instrum. n. 46. Paz in Pra-
xi temp. 8. num. 103. Azeved. in l. 2. n. 2.
tit. 5. lib. 4. Recop. Rursus nec sufficit
producere scripturam judici, ut juxta

illud pronuciare valeat; nam vel idem
originale, vel transumptum in actis re-
poni debet, ut fides illi possit adhiberi.
Sic cum pluribus tradidi Variat. lib. 1.
cap. 1. num. 34. Nec ex instrumento non
legitimè productio sententia ferri possit.
Azeved. in l. 2. n. 6. tit. 5. lib. 4. Recop.
Licebit tamen judici ex illo se extrajudicialiter
instruere. Marant. n. 49.

Quod ita compertum est, ut si actor
cum libello instrumentum pro funda-
mento suae intentionis produxerit, ten-
neatur, ut probet, post litem contestatam
ipsum reproducere. Paz ubi proxime. Canc-
cer, variat. part. 1. cap. 19. n. 13. Azeved.
in d. l. 2. n. 3. qui rectè observat, de jure
Regio reproductionem non desiderari,
quia, l. 1. cod. tit. jubetur actor cum libello
primo scripturas producere.

Ad Num. 7.

Instrumentum, etsi plura diversa ca-
23 pta complectatur, integrè exhiberi
judici debet: adversario autem tran-
sumptum tradendum non est, nisi ejus
partus, qua producens ad litem utitur.
Barbosa collect. cap. Contingit, num. 2. de
fid. instrum. & cap. Cum persona, num. 4.
de privileg. in 6. Azeved. in l. 3. n. 3. tit. 5.
lib. 4. Recop. Orosc. in l. 1. §. Edenda, n. 3.
ff. de edend. quod ita est, si producens
penes se seriem totius instrumenti ha-
buerit, alioqui edere judici non com-
pelleitur, nisi partem, qua est usus,
velut si legatarius exhibeat clausulam
testamenti, quam cum debita solemnitate
de originali extrahi postulavit.
Cancer, variat. part. 1. cap. 19. n. 25.

Ibi: Sed si ille, contra quem.

Sed si parte instrumenti exhibita,
24 adversarius postulet, ut totum edatur,
erit audiendus: quod limitatur ex pro-
nuper annotatis, ipseque si sua interest,
producere debebit integram scripturam
ex originali extractam, Secundo limi-
tatur, si litigans petat, ut accusationem,
vel petitionem adversus producentem
instruat, Greg. Lop. in l. 112. gloss. 1.
tit. 18. n. 3. & in l. 113. gloss. 2. cod. tit.
Quamquam de jure transumptum in-
strumenti producti tradi debeat parti
adversae absque die confessionis, l. 12.
§. Editiones, ff. de edend. l. 112. Partit.
l. 3. tit. 5. lib. 4. Recop. id apud nos in usu
non est, sed ut producat in judicio,
edatur litiganti, Azeved. in d. l. 3. n. 12.
Consulteur

26 Consulteur producenti instrumen-
tum quoad unum caput, ne ex aliis sibi
praejudicium generetur, ut protestationem
praemitat, quod illud non producit,
nisi quatenus sibi expedit, Cancer.
d. cap. 19. num. 6. Azeved. sup. n. 16. Sed
eam cautelam inanem reputat Cevall.
commun. cont. comm. quaest. 696. Parlad.
quotid. lib. 1. cap. fin. p. 1. §. 5. n. 21. Con-
cordari ita possunt, ut scilicet protesta-
tio proficiat, ne videatur producentis fateri
omnia in scriptura comprehensa; non
tamen erit impedimento quominus ju-
dex decernat ex productio instrumento,
si quid in favorem adversarii contineat,
de quo Cevallos egit.

Verf. Secundò, est hac in re.

27 Producenti instrumentum, etsi pe-
niteat, nequibit illud ex actis detrahe-
re. Orosc. in l. 1. §. Edenda, num. 2. ff. de
edend. Azeved. in d. l. 3. num. 5. sic enim
productione commune; ideo si petat,
adversario est edendum, cui jus quaesi-
tum auferri non poterit, Morl. Emp. Ju-
ris part. 1. tit. de fid. instrum. quaest. 6.
num. 17. verf. Ex quibus. Cevall. q. 696.
num. 3. Azeved. in l. 3. num. 13. tit. 5. lib. 4.
Recop. Ant. Fab. in ration. ad d. l. 1. §. Edenda.
Quod restringitur, nisi instrumen-
tum impugnetur; nam illud retrahi
producenti permittitur, Boer. decis. 252.
num. 4. Azeved. ubi proxime, & probatur
ex l. 3. C. de fid. instrum. l. 116. tit. 18. p. 3.

Ad Num 8.

28 Jure Canonico, & communi licet in-
strumenta producere, donec in causa
conclusum non est: deinceps regulari-
ter non admittuntur. Idem statuitur
l. 34. in fin. tit. 16. p. 3. ubi Greg. Lop.
gloss. 5. Lanfranc. de fid. instrum. num. 29.
Barbosa collect. cap. ex tenore. num. 18. de
testib. Morl. sup. quaest. 5. num. 1. Cancer.
cap. 19. n. 9. Mascard. de probat. concl. 926.
num. 1. Cevall. quaest. 650. num. 1. Did. Per.
in l. 6. tit. 11. lib. 3. Ordin. Marant. de ordi-
n. judicior. part. 6. tit. de product. in-
strum. num. 47. Parlador. quotidian. lib. 2.
cap. 17. num. 1.

29 Instrumenta verò, si de novo ha-
beantur, usque ad sententiae prolacionem
recipiuntur. Menoch. de arbitrar. casu
241. Mascard. ubi proxime, Morl.
d. quaest. 4. Cevall. ac Did. Per. ubi sup.
apud quos haud paucae limitationes in-
venies. Si exhibeatur instrumentum
D. de Farva Covat. Enucl.

extra tempus legitimum, illud actis ad-
jungi actuario non licet; judex tamen
perlegere non vetatur, non ut ex illo
in vim probationis decidat, sed ad ani-
mi instructionem. Marant. sup. n. 49.

30 Quod si judex praecipiat instru-
mentum edi termino praefinito, sub com-
minatione, quod postea non admitte-
tur, eo clasplo, fidem non merebitur.
Azeved. in l. 2. num. 2. tit. 5. lib. 4. Recopil.
Contra ubi causa adversarii ex mora
non sit deterior, tenet Lanfranc. sup.
num. 30. Adde Barbof. collect. l. fin. num. 6.
de fid. instr.

Ibid: Quod modo jure Regio.

Jure nostro Regio actor una cum li-
31 bello, quo jus suum in judicium deducit,
instrumenta producere jubetur, reus
verò intra viginti dies, l. 1. & 2. tit. 5.
lib. 4. Recop. Paz in Praxi, temp. 8. n. 143.
Bobad. Polit. lib. 5. cap. 3. n. 41. Pichard.
manuduct. part. 1. §. 4. num. 2. Villalob.
Avar. comm. opin. lit. 1. n. 123. Cur. Phillip.
part. 1. §. 16. num. 32. Olan. concord. jur.
lit. 1. num. 61. Parlador. d. cap. 17. n. 12.

Ibi: Hodie tamen receptum est.

32 Forensis usus adversum Regias Con-
stitutiones induxit, ut scripturae ab
utraque parte productae absque neces-
sitate juramenti usque ad conclusionem
in causa recipiantur: hujus praxis me-
minere Azeved. in d. l. 2. Recop. num. 1. &
Pichard. ubi proxime, qui subdit usum
à producente probandum, alioqui ser-
vabitur quod jure nostro statutum ha-
beatur.

Ibi: Nec in hoc ulla contingere
possit.

33 Si constet saltem per iuramentum
producentis, quod instrumentum de
novo repererit, etiam post conclusum
in causa, jure nostro admittetur, do-
nec sententia proferatur, & ita praxi
receptum testatur Bobadilla ubi proxi-
me, quae juri communi convenit, sicut
praenotatur supra, n. 29. observant Aze-
ved. in d. l. 2. n. 5. Did. Per. in l. 6. tit. 11.
lib. 3. Ordin. Cancer. d. cap. 19. n. 10. Ceval-
quaest. 650. Morl. d. tit. de fid. instrum. q. 4.
num. 3. Villal. Olan. & Pichard. ubi pro-
xime. Verum haec restringere oportet,
ut per Menoch. d. casu 241.

Ibi: Facilius tamen admittitur.

34 Proxima resolutio, quæ est Bartoli doctrina, tunc vel maxime erit in praxi amplectenda, cum larâ sementiâ nullus ligandi, qui intendit scripturam producere, recursus supplicationis, aut provocationis relinquatur, ut adnotat Morl. & Villalob. ubi proxime; nam ubi majus periculum vertitur, cautius oportet agere. l. 1. §. Sed etsi quis, de Carbonario edito.

Verf. Est tamen hac in re.

35 Non licet procuratori juramentum in animam domini præstare, quod instrumentum, quod producit post conclusum in causa, de novo fuit reproductum, nisi speciale ad hoc mandatum exhibuerit. Morl. sup. n. 4. Villalob. n. 113. §. De iure regio, Azeved. in l. 1. nam. 75. tit. 5. lib. 4. Recop. regulariter namque procurator etiam cum libera nequit in animam domini jurare sine speciali mandato, Tusch. lit. M. concl. 52. num. 9. Surd. decif. 159. n. 1. Barbosa cum aliis collect. cap. Qui ad agendum, n. 5. de procurator. in 6. At si procurator idem, adhibita diligentia, instrumentum de novo invenerit, nihil erit impedimento, ut juret in anima sua.

Verf. Sed etsi lege.

36 Ubi evidenter apparet de bono iure illius, qui producere conatur instrumentum post conclusum in causa, absque onere jurisjurandi debet admitti, cum aliqui ipsius iustitia profusus sit peritura, quoniam aliud non superest auxilium. Mascard. d. concl. 926. n. 26. Did. Per. in l. 6. verf. Fallit quarto, tit. 1. lib. 3. Ordin. nec juris stricti observantia tantum est deserendum, ut evidenti, ac naturali æquitate præponatur. l. si servum 91. §. Sequitur, ff. de verb. oblig. ibi: Sub autoritate juris scientia pleniusque perniciose erratur. & l. Divm 8. ff. de restit. in integr. ibi: Etsi nihil facile mutandum est ex solemnibus, tamen ubi æquitas evidens postulat, subveniendum est. Quod maxime congruit Regalium Prætoriorum egregiis iudicibus, quos D. Covar. alloquitur, cum veritate cognita procedere valeant, l. 22. tit. 4. lib. 2. l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 59, in simili recte differit.

Ad Num. 9.

Instrumentum per tabellionem solemniter confectum publicum est, si demque ut tale facit non solum quoad illos, inter quos negotium geritur, sed etiam quoad omnes, veluti si res majoratus legitime distrahat; nam instrumentum venditionis publicum nedum in possessorem, qui alienavit, sed & adversus successores vires obtinebit. Similiter si quis a non domino fundum emerit, ac usuceperit, instrumentum adversus verum dominum agentem plene probabit. Lanfranc. de fid. instrument. num. 14. Tusch. lit. S. concl. 74. n. 3. Sed authentica scriptura quoad executionem non nocebit, nisi contentis in illa, ipsorumque hæredibus, Cancr. varior. part. 1. cap. 17. n. 34. Pichard. cum aliis manduct. part. 2. §. 2. num. 6. Lanfranc. ubi proxime. Per contrarium si instrumentum irritum pronuncietur, ac fide carens per sententiam, que in rem iudicatum transferit, quoad nullum faciet probationem. Pareja ex aliis de instrum. cedit. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 108.

SUMMARIUM.

- 1 Tabellioni an liceat alii committere instrumenti confectioem, aut alienam manu illud scribere, & num. 1.
- 3 Exemplo scriptura non creditur, nisi appareat originale: quod multipliciter limitatur.
- 4 Princeps valet præcipere, ac statuere, ut exemplum scripturae probet, & minus legitime probationi plena fides adhibeatur.
- 5 Scriptura referentia non datur fides, nisi constet de relato.
- 6 Quod declaratur.
- 7 Tabellione decedente, morbo, aut aliis impedito ad longum tempus, liberum erit alii ex illius registro instrumenta extrahere, quibus juris solemnitate adhibita plena fides præstatur.
- 8 Defunctio tabellione, an successor tabellioni permittatur ex protocollo antecessoris deducere scripturas absque iudicis autoritate.
- 9 Tabellione impedito mandante, ut alius

- alius ex illius registro extrahas instrumentum, iudicis autoritate opus non est.
- 10 Idem erit, si tabellio alii in officio succedat principis iussu.
  - 11 Tabellione cessante in officio, vel illo privato, quomodo successor acta, & protocollo tradenda.
  - 12 Vtrum in transcriptione publici instrumenti testes debeant intervenire, qui originali adfuerunt.
  - 13 Si plures notarii interveniant actui, quisque solus potest de illo instrumentum condere.
  - 14 Ex originali, quod parti traditur, exemplar assumi potest, & probat, intercedente iusta causa, & iuri solemnitate.
  - 15 Ubi exemplum sigillo Principis, Prælati, aut Magnatus comprobatur, an ad extractionem iusta desideretur causa.
  - 16 Exemplar scripturae ab alio deductum an probet.
  - 17 In extractione exempli semper non desideratur citatio eorum, quorum interest.
  - 18 Transsumptum scripturae, etiam solemnitate servata fidem non facit, nisi in eos, qui sunt citati.
  - 19 Sed præsumptionem etiam in non citatos producit.
  - 20 Exemplar partium assensu comprobatum plene probat in assentientes, etsi iudicis autoritas in transsumptione defuerit.
  - 21 Exemplar desumptum ex alio iudicio præcepto apud acta relicto, si solemnitas juris præcedant, quantum fidem mereatur.
  - 22 Limitatur.
  - 23 Præfatam exemplar non valet executionem paratam.
  - 24 Exemplum iussu iudicis assumptum, & apud acta collocatum, nequit deinceps argui de falsitate, etsi ex originali serie aliqua suspicio deprehendatur.
  - 25 Aliud juris erit, si ab hoc exemplo aliud desumatur, quod in diverso iudicio ad verum tertium producat, ibid.
  - 26 Temporis distantia supplet in instrumenti solemnitatum defectum: quod subsequentiibus numeris explanatur.
  - 27 Scriptura antiqua omni solemnitate destituta, in qua de auctore tabellione mentio non fit, nullam fidem mereatur, sed solum præsumptionem ex qualitate loci, ubi reperta est, producit, & num. 32.
  - 28 Quid si tabellio auctor fuisse narratur, D. de Faria Covar. Enucl.

- nec ulla falsitatis occurrat conjectura, solemnitate deficiente.
- 28 Quid in exemplo a tabellione, omisso solemnitate, extracto.
  - 29 Quid si in exemplo antiquo tabellio restitueretur, omnes intervenisse solemnitates, illas exprimat.
  - 30 De differentia solemnitatum, & que adhibita præsumantur, & que probari debeant.
  - 31 Quoties ex contextu instrumenti defectus solemnitatis patet, temporis distantia suppleri non potest.
  - 32 Expressio alicujus solemnitatis, prætermissis cæteris, nocet magis instrumento, quam si omnes mitterentur.
  - 33 Si exemplum quod extrahi intenditur, eedere non possit in detrimentum alicujus, citatio nulla desideratur, & sola iudicis autoritas sufficit.
  - 34 Quoad Principis privilegia exemplo non adhibetur fides, nisi aliud exprimat, & tunc an partis citatione opus sit.

CAPUT XXI.

Ad Num. 1.

Tabellio prohibetur per alium instrumentum condere de actu, cui ipse interfuit: permittitur tamen committere confectioem, modo se subscribat, propriumque signum imponat scripturae. Idem de exemplatione dicendum, si per se corrigat instrumentum, & a mendis expurgat, antequam subscriptione, ac signo auctoritatem conferat. Gregor. Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 19. part. 3. Cujac. in authent. de tabellion. collat. 4. Paz in praxi, annotat. ult. de tabellion. num. 30. Azeved. in l. 13. num. 3. tit. 25. lib. 4. Recop. Didac. Per. in l. 2. verf. Duodecim dubitatur, tit. 5. lib. 2. Recop. Mascard. de probat. conclus. 711. num. 40. Ioan. de Grassis tract. de substantial. procurator. verf. Atanu mea, num. 2. & ita de consuetudine apud nos servari, neglecta formâ dictæ legis 5. Partitar. testantur Gregor. Lop. & Azeved.

Si quis tabellio, quia manum debilem, vel tremulam habet, scribere impeditur, poterit aliena juvari, ut propria subscribat, & signet; ipse enim literas, & characterem pericit, quantum aptitudo per alium suppleatur. Peralta in rubric. num. 17. ff. de legat. 1. Azeved. ubi sup. num. 5. Quisquis tabellionis officium obtinet in Cancellariis, vel oppidis, per se exercere astringitur.

tur, nec licet per substitutum inservire. l. 1. tit. 18. lib. 2. Ordinal. 33. tit. 20. lib. 2. l. 6. tit. 2. lib. 7. Recopil. Avendañ. de exec. mandar. part. 1. cap. 3. n. 5.

Ad Num. 2.

3 Exemplo instrumenti etiam publici fides adhibenda non erit, nisi originale exhibeatur, l. 114. tit. 18. part. 3. ubi Greg. Lop. gloss. ult. Salgad. de retent. Bullar. part. 2. cap. 24. num. 34. Cujac. in cap. 1. de fid. instrum. Morla Empor. Sur. part. 1. tit. de fid. instrum. Morla Empor. Sur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 1. per tot. Oslald. ad Donell. lib. 25. cap. 8. Villalob. Avar. commun. opinio. lit. 1. n. 115. Gratian. disceptat. cap. 859. à primo. Marefcot. varior. lib. 1. cap. 8. i. num. 2. Alfar. de offic. fiscal. gloss. 26. num. 2. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 3. n. 3. & procedit etiam quoad personas privilegio quovis gaudentes, Pareja ubi nuper. Gratian. num. 1. Mascard. num. 13. quæ communis conclusio multifariam limitatur, ut videre licet apud prælaudatos, præsertim Mascard. & Parejam latissime differentes, ac Genuam de script. privati. lib. 1. quæst. 16. Scacc. de judic. lib. 2. c. 17. à num. 524.

Ibi: Quamobrem poterit.

4 Princeps & lege generali, & rescripto in causa speciali in tertii præjudicium præcipere ex justa causa poterit, ut exemplar scripturæ plena fides adhibeatur, Mascard. concl. 711. n. 14. 15. Cald. Pereyra de empr. & vendit. cap. 35. num. 45. Barbosa collect. cap. 1. num. 6. de fid. instrum. Avil. in cap. 19. Prator. n. 2. sub verb. Transluden. Mencl. in l. Sancimus. num. 2. C. de divers. rescript. Gratian. sup. num. 13. Pinel. in rubric. part. 1. cap. 2. num. 13. C. de resc. vendit. Alfar. sup. n. 7. Genua num. 14. & regulariter Principi licet statuere, ut minus legitimis probationibus in judicio credatur, Menoch. de arbitrar. lib. 1. g. 25. num. 2. Neque refragant constitutio capiti. 1. de fid. instrum. cum Principis, imò nec privatus sic propria lege ligetur, ut ab ea discedere non valeat, l. Si quis in principio 22. de legat. 3. l. 22. tit. 1. p. 6. Par. de Puteo tract. de reassumpt. instrum. rubric. 7. n. 9. Præterquam quod Cujac. in d. cap. 1. literam corrigat, & non ad exemplaria, sed aut exemplaria legendum putat.

Verf. Quod si fiat.

Regulariter non creditur scripturæ referenti, nisi confiteat de relata: quod limitatur hic, si idem notarius instrumentum referens, ac relatum confecerit, veluti si de mandato mentio fiat in scriptura venditionis: sed id impugnat Morla d. tit. de fid. instrum. g. 1. n. 22. nam opus est, ut mandati series inferatur principali scripturæ, alioqui dignosci nequibit, an sit sufficiens ad actum, qui geritur, de quibus Salgad. d. cap. 26. à num. 57. Afflic. decis. 273. & ibi Ursill. Avil. in cap. 15. Prator. num. 23. verf. in tantum est. Cur. Philip. part. 2. §. 7. num. 8. fuse Mascard. concl. 924. Barbosa collect. an. usque. Si quis in aliquo, num. 3. C. de edend. Castill. contro. lib. 2. cap. 16. num. 60. Sed si rescriptum Principis referatur ad aliud instrumentum, non probare, nisi de relato confiterit, voluit Salgad. num. 59. Contrarium placuit Mascard. num. 9. & 10. Adde contra conclusionem tenentem Gratian. discept. cap. 268. num. 35.

Ubi instrumentum mentionatum non 6 est necesse ad substantiam principalis, etsi illud non exhibeatur, hoc exequi poterit, Mascard. num. 14. Ursill. num. 4. Cur. Philip. ubi proxime, & ibi exempla traduntur.

Ad Num. 3.

Tabellone defuncto, vel furore, aut 7 morbo in perpetuum, sive ad tempus longum impedito, licebit alii ex illius registro instrumenta publica extrahere, quæ plenam fidem facient, modo interveniant judicis autoritas, partium citatio & cætera quæ habentur in cap. Cum P. tabellio, de fid. instrum. ac referunt Rebuff. in l. Notionem, §. Instrumentorum, de verb. signif. Aviles in cap. 19. Prator. verb. Transluden. num. 1. Sic tenent Tusch. lit. I. concl. 374. n. 5. Greg. Lop. in l. 14. gloss. fin. tit. 18. part. 3. Mascard. varior. lib. 1. cap. 18. à primo. Barbosa collect. d. cap. Cum P. tabellio, n. 12. Mencl. in l. 3. num. 5. C. de divers. rescript. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 3. num. 119. Mascard. concl. 711. n. 25. & 41. Lanfranc. de fid. instrum. num. 12. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 12. limit. 2. num. 18. & 19. Ursill. ad Afflic. decis. 6.

De jure communi hujusmodi tabellioni

lioni permittebatur clausulas consuetas adjicere, cum scilicet ex bastardello, seu imbreviaura in extensum, seu mundum instrumentum deducebat. At jure nostro regio nihil addere, aut detrahere poterit, nec enim apud nos per imbreviauram conficere scripturam licet. Parlador. d. l. 2. cap. 20. n. 11.

Verf. Primum est observandum.

9 De jure communi tabellio decedens poterat sicut de propriis bonis etiam de registris, & actis, quæ confecerat, disponere: unde questio est, an hæres, aut legatarius tabellio possit ex eis protocollis sibi relictiis scripturas extrahere absque aliqua solemnitate autoritatis judicis, ac citationis. Ast apud nos inanis erit ea disputatio, nam mortuo tabellone, per Magistratum acta, & registra custodix traduntur, donec successior in officio ea autoritate publica excipit, l. 55. tit. 18. part. 3. Gregor. Lop. gloss. 4. l. 24. tit. 25. lib. 4. Recop. ubi Azvedo, quod si interim oporteat instrumentum ex illis registris assumere, desideratur judicialis autoritas, citatioque partis, quanquam tabellio hæres defuncti ipsa apud se retineat, ut depositarius. Greg. Lop. in d. l. 55. gloss. 5. Parlador. d. cap. 20. num. 20. Avil. sup. num. 4. Villalob. Avar. commun. opinio. lit. 1. num. 53.

Verf. Deum ad Patro. mitani sententiam.

10 Licet sit controversum, an judicis autoritas debeat intervenire, cum tabellio impeditus mandat alii ex suo protocollo instrumentum authenticum extrahere; id tamen decisum habemus, & non requiri constare, l. 55. tit. 18. part. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 1.

Verf. Hoc ipsum plerumque.

Quoties tabellio Principis autoritate alii in officio succedit, non eget judicis facultate, ut fidem faciant instrumenta, quæ ex antecessoris registro transferibit, l. 55. tit. 18. part. 3. l. 24. tit. 25. lib. 4. Recop. Parlador. ubi proxime, Pareja num. 127. Tusch. lit. E. concl. 550. num. 9. Mascard. d. concl. 711. num. 76. Paratamque executionem mereatur. Parlador. d. limit. 2. num. 21.

Verf. Secundo est animadvertendum.

Adde Parejam de instrum. edit. tit. 5. l. 14. resol. 1. num. 12. Aviles in cap. 36. Prator. verb. Sean guardados. Bobadil. politie. lib. 2. cap. 16. num. 119. ubi quod tabelliones, si cessent in exercitio, tenentur successuri protocolla, & acta exhibere. Privatis manere illa sunt auferenda, & quoties traduntur, jubent leges, ut describantur: sic ex inventario apparet, an ulla penes tradentem notatum remanserint, quæ edere compelleret quocumque tempore. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 64. num. 16. & 17. Pareja sup. tit. 5. resol. 1. num. 25.

Verf. Tercio, etiamsi jure communi.

Videas d. l. 55. Partit. qua cavetur, ut 12 in exemplatione instrumenti adhibeantur duo ex testibus instrumentariis, si vixerint, quod jure Neapolitano observatum refert Par. de Puteo tract. de reassumptis. instrum. rubric. 3. Verum hujusmodi solemnitatem quoad nos in consuetudinem abiisse, testis est Greg. Lop. in eadem l. 55. gloss. 6.

Verf. Quod si contingat.

Si duo, pluresve notarii rogentur, 13 omnes rei gerendæ adistere debent, sed quilibet eorum solus instrumentum conficere valebit. Menoch. de arbitrar. casu 178. ex num. 7. Mascard. concl. 711. num. 46. At ad rem, de qua agimus, hæc questio nihil refert; nam etsi plurimi in exemplatione interveniant notarii, exemplo fides adhiberi ex multiplicata exemplantium non debet. Mascard. num. 11. Marefcot. varior. lib. 1. cap. 81. num. 3. & 18. Parlad. d. cap. fin. §. 12. limit. 2. num. 18. Gratian. discept. cap. 859. num. 1.

Ad Num. 4.

Ab originali authentico, quod parti, 14 cujus interest, tradi solet, exemplum jure extrahitur, urgente justa causa, solemnitateque præmissa, veluti ob veritatem, periculumve amissionis. Mascard. sup. n. num. 17. Pareja tit. 1. resol. 3. §. 3. n. 123. Barbosa collect. cap. fin. n. 2. de fid. instrum. Cujac. ibid.

Z 3 Sed

15 Sed si Principis, Prælati, aut Magnatis sigillo exemplum roboretur, causam non desiderari scripsit Greg. Lop. in l. 114 gloss. ult. tit. 18. p. 3. qua hoc requiritur, ut illud fidem mereatur; nec enim iusta existente causa, sigillo opus est, nisi dicamus id desiderari, ut quoad omnes plenam fidem obtineat, quam regulariter non consequitur, ut D. Covar. statim docet: semper verò iudicis auctoritate opus est, licet adsit causa. Greg. Lop. ibi.

Ibi: *Secundo, hæc exemplatio.*

16 Exemplum ut probet, deducendum erit ex originali, non ex alio exemplo; nam exemplum exempli omnino fide carere plerisque placet, licet D. Covar. dissentiat, de quo Mascard. concl. 712. per tot. Tusch, lit. E. concl. 550. num. 15. & lit. S. concl. 374. ex num. 32. Pareja latissime d. resol. 3. §. 4. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 81. num. 15. Maltrill. decis. 45. n. 3. Gratian, ubi proxime, num. 33. Genoa de scrip. priv. lib. 1. quæst. 16. num. 15. at huiusmodi instrumentum, etsi fidem facere concedatur, solum est inter eos, quos ad exemplationem citatos fuisse constiterit, sicut noster Præses opinatur.

Ibi: *Tertio exigitur ad solemnem.*

17 Inter ceteras solemnitates, quæ ad confectioem exempli postulatur, præcipua habetur partium citatio. Pareja d. §. 3. n. 120. Barbosa collect. cap. Cum P. tabellio, num. 3. de fid. instrum. Mascard. concl. 711. num. 19. Gratian, cap. 859. n. 4. apud quos plurimi. Quæ conclusio nonnullas patitur exceptiones, quarum meminere Pareja d. num. 123. Barbosa sup. vers. Hæc tamen citatio, Mascard. num. 20. cum seqq. in quibus ea recensetur, ut si idem notarius protocolli auctor, qui rei gestæ interfuit, exemplum extrahat, nulla desideretur citatio. Pareja num. 128. Mascard. n. 22. Barbosa ubi proxime. At distinguere oportet cum Pareja num. 24. 25. nam si tabellio referatur ad proprium registrum, nec iudicis præceptum, nec citatio partis desideratur, cum hoc exemplum pro originali habeatur. Greg. Lop. in l. 114. tit. 18. p. 3. Pareja num. 20. Morl. Empor. fur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 1. n. 8. Barbosa n. 2. vers. Quando verò, Parlad.

d. §. 12. lim. 2. num. 21. Sed si ex originali authentico transcribat, solemnitas citationis, iudicisque auctoritas adhiberi debet, quantumvis illud ipse confecerit. In memoriam tamen est revocanda distinctio, de qua sup. cap. 19. num. 10. & licet, sicut ibi obiter prænotavimus, Pareja senserit, non deficere fidem instrumento, omnia legis regie solemnitate, non caret dubio, cum forma tabellionibus præscribitur; ideo contra sentit cum aliis Salgad. de retent. Bullar. p. 2. cap. 24. num. 34.

Ad Num. 5.

18 Transumptum publici instrumenti, etiam solemniter extractum non facit fidem, nisi adversus eos, qui citati acquieverint exemplationi, aut contradicentes fuerint superari. Paz de tenur. cap. 26. num. 64. Pareja d. resol. 3. §. 3. num. 118. 122. & 126. de quo tamen non immerito disputari potest, nam cum hoc exemplum sit instrumentum publicum, suos operari debet effectus quoad omnes, ut D. Covar. cap. prox. in suo prædocuit, & assentiuntur Paz, & Pareja, dum ille tenet, exemplum instrumenti nocere citato majoratus possessore, cæteris successoribus, sicut noceret originale, de quo Paz. num. 66. quem refert Pareja num. 131. Sed si plures unico instrumento obligati reperiantur, ejus exemplum non probabit contra non citatos, etsi aliqui citarentur; nam quoad illos exemplum ritè extractum non est: atque ita D. Covar. est accipiendæ sententia. Aliud est quoad illos, qui citari non debuerunt, ac indirectè exemplum præjudicat, de quibus Paz dissolvit. Tusch, lit. S. concl. 374. n. 39.

Ibi: *Tametsi quandam præsumptionem.*

19 Quamquam exemplar in non citatos fidem plenam non faciat, præsumptionem tamen in illos operatur pro iudicis arbitrio, quæ usque ad semiplenam probationem extendi poterit, circumstantiis perpensis, præsertim si originale amissum constet. Mascard. concl. 711. num. 12. 26. 56. & 87. Tusch, lit. S. concl. 374. num. 22. Pareja d. 3. num. 160. Genoa sup. num. 20.

Verf.

Verf. Poterit tamen.

20 Exemplar partium assensu comprobatum plene probat quoad consentientes, etsi iudicis non interveniat auctoritas. Mascard. n. 52. cum seqq. Avil. in c. 19. prætor. verb. Traßladen, num. 1. Pareja num. 78. ubi plures. Idem erit si partes exemplum in iudicio produxerint, quæ probare censentur. Mascard. num. 88. Sed aliis officiet. Idem num. 55. An sit sit tacitus consensus, disputat latè Pareja ex num. 79. Genoa n. 42.

Ad Num. 6.

21 Si originale in iudicio productum reddi jubeatur per iudicem, transumptum in actis relicto cum adversarii citatione, deinceps poterit ab hoc exemplari aliud deduci, accedente iudicis jussu, ac partis citatione: quod plenam fidem merebitur, modo transcribatur ab ipso actorum notario. Greg. Lop. in l. 114. tit. 18. part. 3. gloss. ult. Mascard. concl. 711. à num. 66. & concl. 712. num. 6. Pareja §. 3. num. 135. & §. 4. num. 18. Ursil. ad Affiliat. decis. 273. num. 5. & decis. 282. num. 9. Tusch, sup. conclus. 374. num. 71. Quod si exemplum exempli reperitur apud acta, transumptum ab illo fide carebit plena, ut voluit Tusch, lit. E. concl. 550. num. 2. de quo latissime Pareja d. resol. 3. §. 4. n. 19. ac tenendum videtur, tantam fidem ultimo exemplari ex actis deducto adhibendam esse, quantum primo deberetur extra processum: nec acta fidem produci instrumenti augere possunt, quantum de illa testentur ad probationem faciendam.

22 Restringitur præfata principalis conclusio, si productum, ac exemplum instrumento, pars petat adversa, ut iterum edatur originale, quod de falso arguere contendit; etenim si producat illud exhibuerit, exemplum apud acta relicto nullam fidem merebitur. Azceved. in l. 3. n. 18. tit. 5. lib. 4. Recopil. & consequenter nec exemplum ab illo exemplari ereditur.

23 Quamquam exemplum exempli existentis apud acta probet, paratam tamen executionem nunquam adipiscitur. Mascard. d. conclus. 711. num. 74. Tusch, lit. S. concl. 374. n. 32.

24 Exemplum ex originali extractum, postquam actis conjungitur, per se fidem facit, adeo ut si originale deinceps

appareat aliqua falsitatis suspitione maculatum, velut abrafione, vel emenda, nequeat per adversarium impugnari. Mascard. num. 68. At quantumvis hoc verum putetur, nihilominus si ab hoc exemplari aliud deducatur, poterit is, contra quem in iudicio fuerit exhibitum, postulare ut originale edatur; & si suspectum de falsitate convincatur, nec exemplar ejus transcriptum ex actis subsistet ad probationem; nam etsi, ut sentit Mascardus, per productionem instrumentum censetur approbatum, restringi tamen debet quoad iudicium illud, ac in præjudicium approbantis sed hoc non officiet tertio, contra quem exemplum producit, cum res sit inter alios acta, ex l. Sape, cum vulgatis, ff. de re judic.

Ad Num. 7.

25 Communiter fertur, ob temporis antiquitatem suppleri defectum solemnitatum, ut fidem faciat instrumentum, quoniam intervenisse omnes substantiales existimatur. Tusch, lit. E. concl. 550. num. 20. & lit. S. concl. 374. num. 68. & 98. Castill. controvers. lib. 2. cap. 16. ex n. 56. Mascard. d. conclus. 711. ex num. 81. Paz de tenur. cap. 26. num. 17. Avil. in cap. 19. prætor. verb. Traßladen, num. 3. Am. Gabr. commun. lib. 1. concl. 1. num. 32. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 3. n. 49. Menel, in l. 3. num. 13. C. de divers. rescript. Quot annorum lapsus desiderantur ad huiusmodi solemnitatum supplementum, certò definiti non potest. Centenarium tempus regulariter antiquitatem operatur: at in materia probationis iudicantis arbitrio committitur, sicut ex dicendis apparebit, ac docet Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 3. n. 2. Pareja, pluribus laudatis, ubi proxime, num. 82. & 86.

Verf. Ceterum, quia hæc in questione.

De qua latè Cravet. tract. de antiquitatib. tempor. part. 3. §. ult. incip. Videmus in genere. Pareja d. §. 3. ex n. 49. Girona de privileg. q. 132. ex n. 638.

Verf. Primus etenim.

Si scriptura producatur omni carens solemnitate, nec auctor enuncietur tabellio, fidem nullam ex antiquitate temporis

temporis obtinebit; aliqualem verò operabitur præsumptionem, si reperta probetur in publico loco, velut archivo, in quo non solent instrumenta nisi authentica reponi. Gratian. d. cap. 859. num. 30. Pareja sup. n. 27. & 41. Mascard. num. 64. Imò & private scripturæ ex archivo deductæ fides adhibetur. Pareja d. resol. 3. §. 3. num. 4. & pro antiquo instrumento præsumitur. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 48. num. 26.

Verf. Secundus casus.

27 Quoties in instrumento narratur à tabellione confectum, publicum esse præsumitur, si centum anni à die confectiois præterierint, nec alia concurrere debent adminicula, omni scilicet falsitatis suspitione cessante. Pareja ex pluribus d. §. 3. num. 59. Menoch. lib. 2. præsumpt. 78. num. 11. Urfill. ad Afflic. decis. 245. num. 45. Mascard. concl. 1097. à num. 6. Greg. Lop. in l. 115. gloss. 5. r. 18. p. 3. Gratian. disceptat. cap. 554. num. 35. Et licet Pareja num. 60. post Cravet. de antiquit. temp. part. 3. §. ult. n. 18. opinetur alias requiri conjecturas, seu probationem, aliud tamen est cum D. Covar. tenendum, cui accedunt Gratian. n. 42. Mascard. n. 8. & 9. & receptum apparet quod ex aliis limitat Pareja n. 65. ubi de maximo præjudicio controverteretur, sicut de auferendis majoratus bonis.

Verf. Tertius casus.

28 Ubi quæstio non est de tabellionis fide, sed in exemplo nulla invenitur solemnitas ex iis, quæ ad exemplationem postulatur, nec refertur interfuisse, illi non creditur, nisi aut centum effluxerint anni, aut triginta cum observantia per usum, vel possessionem ejus, de quo in scriptura actu apparet. Menoch. præf. 80. lib. 2. & lib. 3. præf. 132. n. 79. Gratian. cap. 268. n. 3. Barbosa collect. cap. Pervenit, num. 3. de empt. & vend. Garc. de nobilit. gloss. 4. num. 31. & 32. Tiraq. de præscript. §. 1. gloss. 4. num. 87. Pareja d. §. 3. num. 56. cum seqq. at Menoch. num. 64. id iudicis arbitrio committit. Observantia debet esse vera, cum scientia, & patientia ejus, cujus interest: nec præsumpta prodest. Barbosa & Menoch. ubi proxime. Pareja num. 149. qui latissime de hujusmodi observantia requisitis agit ex n. 136. Gratian. discept. cap. 268. ex num. 7.

Verf. Quartus casus.

Cum exemplo tabellio inferit cunctas intervenisse solemnitates, eas singillatim exprimens, ei fides tribuitur, si quadragenarium præterierit spatium. Menoch. d. præf. 132. num. 54. & 55. Mascard. concl. 1316. n. 10. & 11. De tempore variaz sunt sententiæ, ut videre licet apud Menochium.

Hic pro enucleatione casuum, quos D. Covar. discernit, oportet observare, solemnitates esse in duplici differentia; alia enim sunt intrinsecæ, quæ actui coherent, ac inseparabiliter debent commitari, & hæc intervenisse præsumuntur; alia extrinsecæ, quæ actum præcedere, ac subsequi possunt, nec illi præcisè junguntur, & hæc non præsumuntur, sed sunt probandæ, de quibus cunctis latè Menoch. lib. 3. præf. 132. per tot. Pareja de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 3. ex num. 52. Mascard. de probat. concl. 1315. cum seqq. Tusch. lit. 8. concl. 320. cum seqq. Nobis autem est fermo de extrinsecæ solemnitate, scilicet citatione partis, & iudicis autoritate in exemplatione instrumenti, quæ ex temporis antiquitate, aliisque circumstantiis præsumi solet.

Id quidem minimè procedit, cum ex inspectione exemplaris manifestè deprehenditur solemnitatis defectus; quia cessat præsumptio ex antiquitate temporis, nec potest adversus veritatem prævalere. Pareja d. §. 3. n. 71. cum seqq. Gratian. disceptat. cap. 268. n. 3. Barbosa collect. cap. Pervenit, num. 5. de empt. & vend. apud quos plurimi. Idem erit si appareat, solemnitatem intervenisse, sed nulliter adhibitam fuisse. Urfill. ad Afflic. decis. 305. num. 13.

Verf. Quintus casus.

Si exemplum appareat absque solemnitatibus, nec de auctoris tabellionatu constat, nulla fide erit dignum ex sola temporis antiquitate, nisi ratione loci, ubi repertum fuerit, aliquam producat præsumptionem, sicut assertum est supra, num. 26. maxime cum solemnia non enunciantur, de quo Pareja cum pluribus num. 71. Alioqui si ex solo temporis lapsu induceretur probatio per exemplum, via fraudibus panderetur; facile enim posset fabricari nunc instrumentum, quasi antiquitus conditum, die

& anno supposito. Gratian. cap. 554. num. 39. Pareja num. 81.

Verf. Sextus casus.

Pro hoc, & sequentibus consule jam laudatos, & præmissa à nobis illis possunt accommodari.

Verf. Decimo, idliberè.

33 Aliquando defectus unius solemnitatis nocet magis, quam si omnes omittentur. Unde si tabellio in exemplo enucleaverit, authenticitatem iudicis præcessisse, nec citationis meminerit, præsumptio erit, quod hæc solemnitas non intervenit; nam si utraque intercessisset, cur potius autoritatis meminit, quam citationis. Gratian. disceptat. cap. 268. num. 14. & cap. 859. n. 17.

Ad Num. 8.

34 Quando ex exemplatione instrumenti præjudicium nulli generari potest, citatio aliqua non desideratur, sed sola iudicis autoritas. Mascard. d. concl. 711. in fin. & alii apud Parejam d. §. 3. n. 24. licet ipse dissentiat, opinatus cum aliis, quos refert num. 125. citationem generalem per proclama, vel edictum requiri: sed id debet intelligi, cum ex exemplo aliquis damno affici potest, qui laeter, aut si dubitetur an officere possit. Aliud tenendum, cum ex natura rei gestæ nullum tertii præjudicium imminet.

Ibi: Regia tamen lex.

Cujus meminimus supra, num. 15. & est lex 114. non 124. tit. 18. p. 5.

Ibi: Solet tamen in privilegiis.

35 In Principis privilegiis, cum de eorum executione agitur, exemplo fides non adhibetur, l. Probatorias, C. de divers. offic. lib. 12. Mascard. d. concl. 711. num. 51. Altar. de offic. fiscal. gloss. 26. n. 1. & 2. ubi per totam fuscè dissentit de clausula, ut exemplo rescripti credatur: ac citationem partis non desiderari, præsertim in casu speciali, de quo agebatur, resolvit propter difficultatem, seu impossibilitatem.

SUMMARIUM

- 1 Scriptura privata definitio exponitur, & explicatur.
- 2 Divisio in apostolicam, librum rationum, & epistolam.
- 3 Scriptura privata, nisi comprobetur, non probatur: publica per se absque adminiculis probatur.
- 4 An lege, aut consuetudine statui possit, ut privata scriptura per se probetur.
- 5 Scriptura privata, etsi negetur, duobus de re gesta testificantibus, comprobatur.
- 6 Alius modus probationis subiungitur.
- 7 Chirographum quid sit, & qualiter comprobetur, ut plene probetur.
- 8 Chirographum nihil interest, à quo scriptum, modo à debitore subscribitur.
- 9 Per recognitionem debitoris in iudicio, ut probatur.
- 10 Virum sufficiat, duos testes deponere de confectioe chirographi, ut ipsi plena fides adhibeatur.
- 11 Tertium depositioni an jungenda literarum comparatio, ut chirographum plene probet, & cum. 18.
- 12 Comprobatio per testes afferentes subscriptionem debitoris esse, quia literarum formam agnoscunt, non sufficit ut chirographum probet. Quid si suum testificantur, se confectum interfuisse.
- 13 Examina ad probationem illam chirographi in testes recipiuntur.
- 14 Testibus suas subscriptiones agnoscantibus, & testantibus chirographum à debitore coram ipse scriptum, aut subscriptum, plene resultat probatio, & cum. 17.
- 15 Necessè non est, ut accedat literarum comparatio.
- 16 Privata scriptura scribi, aut subscribi debet à debitore.
- 17 Posterior creditor hypothecarius ex instrumento publico præsertur anteriori ex chirographo, etiam comprobato, aut recognito: quod limitatur, & cum. 28. 30. & 31.
- 18 De prælatione ob papyri qualitatem in Hispania inter chirographarios creditores.
- 19 Solemnis scriptura suscipitur, in qua observatur formalis scripturas, §. 1. C. qui potior.

- 22 Quia solemnitates prefata constitutio desideret.
- 23 Si unus ex testibus instrumentariis propriam subscriptionem non recognoscit ob impedimentum, an cesset dispensatio dicta legis Scripturas, & quid si duo, vel omnes decesserint.
- 24 Creditor qui duobus testibus contractum cum hypotheca probaverit, an præponatur posteriori publicum instrumentum habenti, & num. 26. cum seqq.
- 25 Probatio per instrumentum posterior non habetur probatione ex testibus, nisi ubi pro forma requiritur scriptura.
- 26 Si duo testes tantum subscripserint chirographo, an defectus tertii suppletur alio adminiculo, ut creditor chirographicus anterior non postponatur posteriori cuius publica instrumenta.
- 27 Debitor an sit opus ut propriam subscriptionem agnoscat in casu dictæ legis Scripturas.
- 28 Chirographum sola comparatione litterarum, aut testium depositione, qui non subscripserunt, comprobatur producit tantum simplicem probationem.
- 29 Epistola quid sit, & quando plenam, vel simplicem probationem faciat.
- 30 Ut Epistola necesse scribentis, necesse est ut perveniat ad eum, cui mittitur, vivo scribente: quod sub distinctione verum est.
- 31 Epistola quando probet adversus recipientem, & quomodo comprobetur per testes.
- 32 Liber rationum definitur.
- 33 Probat contra scribentem, non in alios regulariter.
- 34 In scripta in libro rationum pro Titio, & contra eum per libri dominum, ita probent, ut alii sicut presunt, nocere debeant.
- 35 Liber rationum utrum fidem faciat contra tertium, ubi scribentis nihil interest.
- 36 Non panis in provinciis receptum constat, ut libris mercatorum, aut camporum utam præscribentis fides adhibeatur, quod restringitur.
- 37 Scriptura signata sigillo privati quam probationem faciat in signantem, remissiva.
- 38 Sigillum persona publice authenticum præsumitur de consensu domini impressum, sicut privatum, & an scriptura sic signata probet in dominum, est non constet, cum sigillum adhibuisse.
- 39 Si quis neget, sigillum suum esse, ac

contrarium probetur, non audietur idem allegans absque ipsius voluntate oppositum scriptura.

40 Ubi pro forma desideratur subscriptio, eius defectus per sigilla impressionem non suppletur, nisi alias suppletur regulariter.

41 Quod sigillum dicatur authenticum, rursusve.

Publica quomodo custodiri debeant, & de Cancellariis, qui in Regis Prætorii resident, ibid.

42 Sigillum an sit de substantiis inventis.

43 In privata scriptura debet exprimi causa, ut subscripta, & præbet defectu autem dici non videtur, que aliter se habent in publico instrumento.

CAPUT XXII.

Privata scriptura definiri potest, ut sit instrumentum inter privatos confectum, carens publica forma, & autoritate, quod per se plenam fidem non meretur, nisi aliunde legitime comprobatur. Sic colligitur ex Genua tract. de privatis scripturis, lib. 1. quæst. 1. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. num. 1172. qui diversas definitiones tradiderunt. Dicitur instrumentum, loco generis, quia convenit eum publica scriptura: & quamvis controvertatur, verius tamen est privatam instrumenti appellatione contineri, eum ad instruendam causam posse deservire, secundum notata cap. 19. num. 1. atque ita tenent Pareja de instrument. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 1. Genua sup. quæst. 3. n. 2. & quæst. 5. per tot. Reliqua pro differentia ponuntur, etenim publica scriptura sine adminiculo ex se probat, ut dicitur sup. cap. 19. num. 20. hæc non utique, sicut ex dicendis apparebit, & hic D. Covar. adducit. Additur, carens publica autoritate, & forma: nam est unus, vel plures notarii scripturam confecerunt, ad subscriptionem roborarent, non tamen erit publicum instrumentum, nisi formam iure præscriptam observarent. Genua d. quæst. 1. n. 8. Tusch. lit. 8. concl. 74. num. 20. Pareja cum aliis n. 5. Mascard. de probat. concl. 1295. num. 9.

De scriptura privata divisione videndus Tusch. ubi proxime, Genua g. 2. Cancet. varior. part. 1. cap. 22. n. 1. Lanfranc. tract. de instrum. num. 54. Mascard. concl. 6. num. 26. Oynald. ad Donell. lib. 2. cap. 8. lit. T. secundum quos est triplex apodixa,

- apodixa, seu apocha, quæ patri traditur, liber rationum, & epistola. Quo iure sit inventa tradit Genua g. 3.
- 3 Exorditur D. Præses à præcipuo inter publicam, & privatam scripturam discrimine, illa etenim, etiam extinctis notario auctore, ac testibus, fidem plenam facit. Morla Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. num. 1. Genua lib. 1. quæst. 14. num. 1. hæc non nisi per recognitionem, ac testes comprobetur, Cujac. in cap. 2. de fid. instrument. Unde communiter fertur, scripturam privatam per se non probare, l. 119. tit. 18. p. 3. Greg. Lop. in l. 114. gloss. 5. cod. tit. Tusch. lit. 8. concl. 76. num. 2. Barboza collect. cap. 2. n. 2. de fid. instrum. Genua g. 4. n. 1. Oynald. sup. d. cap. 8. lit. 1. Mascard. conclus. 1295. num. 9. Mascard. varior. lib. 1. cap. 79. n. 1. & cap. 82. num. 17.
- 4 Quam conclusionem multipliciter ampliant, ac restringunt Interpretes, ut videre licet apud Tusch. d. concl. 76. Pareja d. §. 5. Genua lib. 1. quæst. 4. Mascard. concl. 1295. Mascard. d. cap. 79. Quæri solet, an lege, vel consuetudine statui possit, ut privatæ scripturæ absque ullo adminiculo plena fides adhibeatur: De quo Tusch. d. concl. 76. n. 54. Genua sup. n. 19. Cancet. d. cap. 22. n. 8. Affirmant plerique, quod in libris camporum, aut mercatorum observari variis in provinciis agnoscimus, tum ob commercii facilitatem, tum quia cum illis contrahentes, ipsorum fidem sequi, ac approbare censentur, ut libris sui ministerii plena fides adhibeatur: at quoad apochas, & epistolas nulla ratio patitur, ut papyro simplici credatur, dum aliquo modo non constat, ab eo qui dicitur, confectam fuisse scripturam, ideo nonnulli facultatem constituendi, ut scriptura privata plene credatur, Principibus denegarunt, quos Genua refert.
- Ad Num. 1.
- 5 Scriptura privata, si ab obligato non agnoscat, duobus testibus de veritate rei gestæ deponentibus, solet comprobari, ut plene probet. Gregor. Lop. in l. 114. tit. 18. part. 3. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. num. 30. Mascard. concl. 116. num. 4. Vela dissertat. 21. n. 34. Genua lib. 1. g. 1. num. 155. Merlin. cum aliis de pignori. lib. 4. quæst. 15. num. 36. Morl. sup. n. 17.

Ibi: Quandoque tamen testes.

Altera forma, & propria quidem comprobandæ scripturæ privatæ, est cum testes duo, vel plures deponunt, se interfuisse illius confectio, ac vidisse quod ipsam scripserit, aut eidem subscripserit is, qui narratur, l. 119. tit. 18. part. 3. Tusch. lit. 8. concl. 76. n. 8. Mascard. concl. 110. n. 9. Barboza collect. cap. 2. num. 2. vers. Deinde advertere, de fid. instrum. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 114. num. 19. & 20. Mascard. varior. lib. 1. cap. 79. num. 1. & alii statim recensendi. Sed si non liqueat scriptura an sit publica, vel privata, potius privatum, quam publicè confecta præsumitur. Pareja sup. d. resol. 3. §. 5. num. 11. Genua lib. 1. quæst. 4. num. 19. Videas infra, num. 10. & 11.

Ad Num. 2.

Chirographum (quod est promissio obligatoria manu debitoris subscripta, Alciat. in l. Procurator, n. 34. C. de edend.) obtinet plenam fidem, si legitime probetur confectum vel subscriptum ab illo, cuius nomen exprimit. Genua lib. 2. quæst. 1. de apocha, num. 95. & 156. Lanfranc. tract. de fid. instrum. num. 54. Cancet. varior. part. 1. cap. 22. num. 16. Trentacinq. varior. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 18. & alii pronuper laudati. Hæc de apocha pariter accipienda sunt, quæ etiam privata scriptura est obligationem continens, & patri tradi solita, sed absque solemnitate confecta legis Scripturas, C. qui posterior, sicut præcitati docent. Quomodo probatio fieri debeat, ex dictis, ac dicendis apparebit.

Ibi: Qua sensit idem esse quoties.

Quoad probationem chirographi nihil refert, si debitor scripserit, vel alius de eius mandato, si idem subscripserit, l. 114. tit. 18. part. 3. Tusch. d. concl. 76. num. 31. Mascard. n. 7. & 13. Gutier. Practicar. lib. 1. quæst. 121. in fin. Genua d. quæst. 1. tit. de apoch. man. test. conscrip. num. 40. ac lib. 1. g. 4. num. 108. Cancet. num. 4. Patlador. quotidian. lib. 4. cap. fin. part. 1. §. 5. num. 5.

- 22 Quia solemnitates prefata constitutio desideret.
- 23 Si unus ex testibus instrumentariis propriam subscriptionem non recognoscit ob impedimentum, an cesset dispensatio dicta legis Scripturas, & quid si duo, vel omnes decesserint.
- 24 Creditor qui duobus testibus contractum cum hypotheca probaverit, an præponatur posteriori publicum instrumentum habenti, & num. 26. cum seqq.
- 25 Probatio per instrumentum posterior non habetur probatione ex testibus, nisi ubi pro forma requiritur scriptura.
- 26 Si duo testes tantum subscripserint chirographo, an defectus tertii suppletur alio adminiculo, ut creditor chirographicus anterior non postponatur posteriori cuius publica instrumenta.
- 27 Debitor an sit opus ut propriam subscriptionem agnoscat in casu dictæ legis Scripturas.
- 28 Chirographum sola comparatione litterarum, aut testium depositione, qui non subscripserunt, comprobatum producit tantum simplicem probationem.
- 29 Epistola quid sit, & quando plenam, vel simplicem probationem faciat.
- 30 Ut Epistola necesse scribentis, necesse est ut perveniat ad eum, cui mittitur, vivo scribente: quod sub distinctione verum est.
- 31 Epistola quando probet adversus recipientem, & quomodo comprobetur per testes.
- 32 Liber rationum definitur.
- 33 Probat contra scribentem, non in alios regulariter.
- 34 In scripta in libro rationum pro Titio, & contra eum per libri dominum, ita probent, ut alii sicut presunt, nocere debeant.
- 35 Liber rationum utrum fidem faciat contra tertium, ubi scribentis nihil interest.
- 36 Non pariter in provinciis receptum constat, ut libri mercatorum, aut camporum utam præscribentis fides adhibeatur, quod restringitur.
- 37 Scriptura signata sigillo privati quam probationem faciat insignantem, remissiva.
- 38 Sigillum persona publice authenticum præsumitur de consensu domini impressum: sicut privatum, & an scriptura sic signata probet in dominum, est non constet, cum sigillum adhibuisse.
- 39 Si quis neget, sigillum suum esse, ac

contrarium probetur, non audietur idem allegans absque ipsius voluntate oppositum scriptura.

40 Ubi pro forma desideratur subscriptio, eius defectus per sigilla impressionum non suppletur, nisi alias suppletur regulariter.

41 Quod sigillum dicatur authenticum, ramissive.

Publica quomodo custodiri debeant, & de Cancellariis, qui in Regis Prætorii resident, ibid.

42 Sigillum an sit de substantiis inventis.

43 In privata scriptura debet exprimi causa, ut subscripta, & præbet defectu autem dici non videtur, que aliter se habent in publico instrumento.

CAPUT XXII.

Privata scriptura definiri potest, ut sit instrumentum inter privatos confectum, carens publica forma, & autoritate, quod per se plenam fidem non meretur, nisi aliunde legitime comprobatur. Sic colligitur ex Genua tract. de privatis scripturis, lib. 1. quæst. 1. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. num. 1172. qui diversas definitiones tradiderunt. Dicitur instrumentum, loco generis, quia convenit eum publica scriptura: & quamvis controvertatur, verius tamen est privatam instrumenti appellatione contineri, eum ad instruendam causam posse deservire, secundum notata cap. 19. num. 1. atque ita tenent Pareja de instrument. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 1. Genua sup. quæst. 3. n. 2. & quæst. 5. per tot. Reliqua pro differentia ponuntur, etenim publica scriptura sine adminiculo ex se probat, ut dicitur sup. cap. 19. num. 20. hæc non utique, sicut ex dicendis apparebit, & hic D. Covar. adducit. Additur, carens publica autoritate, & forma: nam est unus, vel plures notarii scripturam confecerunt, ad subscriptionem roborarent, non tamen erit publicum instrumentum, nisi formam iure præscriptam observarent. Genua d. quæst. 1. n. 8. Tusch. lit. 8. concl. 74. num. 20. Pareja cum aliis n. 5. Mascard. de probat. concl. 1295. num. 9.

De scriptura privata divisione videndus Tusch. ubi proxime, Genua g. 2. Cancet. varior. part. 1. cap. 22. n. 1. Lanfranc. tract. de instrum. num. 54. Mascard. concl. 6. num. 26. Oynald. ad Donell. lib. 2. §. cap. 8. lit. T. secundum quos est triplex apodixa,

apodixa, seu apocha, que patri traditur, liber rationum, & epistola. Quo iure sit inventa tradit Genua g. 3.

3 Exorditur D. Præses à præcipuo inter publicam, & privatam scripturam discrimine, illa etenim, etiam extinctis notario auctore, ac testibus, fidem plenam facit. Morla Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. num. 1. Genua lib. 1. quæst. 14. num. 1. hæc non nisi per recognitionem, ac testes comprobetur, Cujac. in cap. 2. de fid. instrument. Unde communiter fertur, scripturam privatam per se non probare, l. 119. tit. 18. p. 3. Greg. Lop. in l. 114. gloss. 5. cod. tit. Tusch. lit. 8. concl. 76. num. 2. Barbola collect. cap. 2. n. 2. de fid. instrum. Genua g. 4. n. 1. Oynald. sup. d. cap. 8. lit. 1. Mascard. conclus. 1295. num. 9. Mascard. varior. lib. 1. cap. 79. n. 1. & cap. 82. num. 17.

4 Quam conclusionem multipliciter ampliant, ac restringunt Interpretes, ut videre licet apud Tusch. d. concl. 76. Pareja d. §. 5. Genua lib. 1. quæst. 4. Mascard. concl. 1295. Mascard. d. cap. 79. Quæri solet, an lege, vel consuetudine statui possit, ut privatæ scripturæ absque ullo adminiculo plena fides adhibeatur: De quo Tusch. d. concl. 76. n. 54. Genua sup. n. 19. Cancet. d. cap. 22. n. 8. Affirmant plerique, quod in libris camporum, aut mercatorum observari variis in provinciis agnoscimus, tum ob commercii facilitatem, tum quia cum illis contrahentes, ipsorum fidem sequi, ac approbare censentur, ut libris sui ministerii plena fides adhibeatur: at quoad apochas, & epistolas nulla ratio patitur, ut papyro simplici credatur, dum aliquo modo non constat, ab eo qui dicitur, confectam fuisse scripturam, ideo nonnulli facultatem constituendi, ut scriptura privata plene credatur, Principibus denegarunt, quos Genua refert.

Ad Num. 1.

5 Scriptura privata, si ab obligato non agnoscat, duobus testibus de veritate rei gestæ deponentibus, solet comprobari, ut plene probet. Gregor. Lop. in l. 114. tit. 18. part. 3. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. num. 30. Mascard. concl. 116. num. 4. Vela dissertat. 21. n. 34. Genua lib. 1. g. 1. num. 155. Merlin. cum aliis de pignori. lib. 4. quæst. 15. num. 36. Morl. sup. n. 17.

Ibi: Quandoque tamen testes.

Alteræ forma, & propria quidem comprobandæ scripturæ privatæ, est cum testes duo, vel plures deponunt, se interfuisse illius confectio, ac vidisse quod ipsam scripserit, aut eidem subscripserit is, qui narratur, l. 119. tit. 18. part. 3. Tusch. lit. 8. concl. 76. n. 8. Mascard. concl. 110. n. 9. Barbola collect. cap. 2. num. 2. vers. Deinde advertere, de fid. instrum. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 114. num. 19. & 20. Mascard. varior. lib. 1. cap. 79. num. 1. & alii statim recensendi. Sed si non liqueat scriptura an sit publica, vel privata, potius privatum, quam publicè confecta præsumitur. Pareja sup. d. resol. 3. §. 5. num. 11. Genua lib. 1. quæst. 4. num. 19. Videas infra, num. 10. & 11.

Ad Num. 2.

Chirographum (quod est promissio obligatoria manu debitoris subscripta, Alciat. in l. Procurator, n. 34. C. de edend.) obtinet plenam fidem, si legitime probetur confectum vel subscriptum ab illo, cuius nomen exprimit. Genua lib. 2. quæst. 1. de apocha, num. 95. & 156. Lanfranc. tract. de fid. instrum. num. 54. Cancet. varior. part. 1. cap. 22. num. 16. Trentacinq. varior. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 18. & alii pronuper laudati. Hæc de apocha pariter accipienda sunt, quæ etiam privata scriptura est obligationem continens, & patri tradi solita, sed absque solemnitate confecta legis Scripturas, C. qui posterior, sicut præcitati docent. Quomodo probatio fieri debeat, ex dictis, ac dicendis apparebit.

Ibi: Qua sensit idem esse quoties.

Quoad probationem chirographi nihil refert, si debitor scripserit, vel alius de eius mandato, si idem subscripserit, l. 114. tit. 18. part. 3. Tusch. d. concl. 76. num. 31. Mascard. n. 7. & 13. Gutier. Practicar. lib. 1. quæst. 121. in fin. Genua d. quæst. 1. tit. de apoch. man. test. conscrip. num. 40. ac lib. 1. g. 4. num. 108. Cancet. num. 4. Patlador. quotidian. lib. 4. cap. fin. part. 1. §. 5. num. 5.

Ibi: Probatur verò.

9 Chirographum adipiscitur fidem plenam, si debitor à se confectum in iudicio fateatur. Genua dict. lib. 2. q. 1. num. 8. Marefcot. sup. num. 3. Pareja num. 3. Barbola num. 4. Mascard. num. 2. Tusch. & Lanfranc. ubi proximè. Quod ita verum est, ut apud nos paratam mereatur executionem; l. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. ubi Azeved. Patlador. sup. num. 1. Morl. Emp. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. q. 3. num. 7. Pareja num. 24. quod nulli privatæ scripturæ aliter comprobatur concessum esse. Patlador. num. 14. Azeved. in l. 1. n. 18. tit. 21. lib. 4. Recop. cujus meminimus Variar. lib. 2. cap. 11. num. 18. Hæc locum obtinent, quamquam agnoscens chirographum, se debere insinuat. Genua ubi proximè; Fachin. controvers. lib. 11. cap. 29. Mascard. d. conclus. 110. num. 8. quicquid alii sentiant, ut Morl. à n. 8. Præterea, quamquam scriptura manu creditoris appareat confecta absque debitoris subscriptione; per hujus confessionem plene probat. Genua de script. priv. lib. 1. q. 16. concl. 1. num. 2. ac ex lege regia executioni mandatur, d. §. 5. n. 6. ut docuit Parlad. Quomodo fiat recognitio, tradit Genua q. 14.

Ad Num. 3.

10 Disputatio est an duo testes sufficiant de confectioe chirographi, ut assertum est, deponentes, ut illi plena fides adhibeatur; nam tres omnino desiderari non paucis videtur, & probat Genua lib. 2. quæst. 1. ex num. 149. Contrarium tenet ex l. 119. tit. 18. p. 3. Greg. Lop. in l. 114. gloss. 8. eod. tit. Merlin. de pignor. lib. 4. quæst. 15. num. 12. Mascard. concl. 110. num. 3. & 4. Cur. Philipp. part. 4. §. 17. num. 36. Id iudicis arbitrio relinquit Menoch. d. casu. 114. Consultas relatos supra, num. 6. & lege infra, n. 34.

11 Ad hæc controversitur etiam, num testium declaratio literarum comparatione debeat coadjuvari, ut scriptura plenam fidem producat? Ad quod videndi Gregor. sup. ubi proximè, Genua num. 56. cum seqq. Mascard. conclus. 285. num. 2. & 3. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 17. & 18. & alii, quos cumulat Ant. Gab. commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. num. 5. & de jure vera videtur distinctio Trentacinq. qui, ac Morlæ sub. num. 16. ut scilicet

si testes subscripserint, & proprias agnoverint subscriptiones, ad similitudinem literarum non recuratur; alias secus. Genua verò est teneat, apocham sola testium depositione roboratam, nec semiplenam probationem operari; in praxi tamen plenam producere testatur num. 215. cum seqq. Adde notata infra, num. 34.

12 Si testes deposuerint, subscriptionem esse debitoris, quia agnoscunt literas, ac characterem, quibus ille uti solebat, non probant. Tusch. lit. 8. concl. 176. num. 15. Cancr. variar. part. 1. cap. 22. num. 15. Barbola collect. cap. 2. num. 9. vers. Deinde, de fid. instrum. Genua lib. 2. q. 1. num. 102. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 79. n. 6. ad similitudinem confessionis scripturæ interfuisse testentur, semiplenè probant. Genua num. 204. vel etiam plenè in causa parvi præjudicii. Cancr. n. 16. Videas inferius num. 34.

Ibi: Nec requiritur, quod hi testes.

13 In hujusmodi chirographi comprobatione etiam feminæ admittuntur in testes, etsi alias excludantur, sicut adnotabitur inferius, Mascard. conclus. 110. num. 22.

Ad Num. 4.

14 Quoties testes apochæ subscripti suas subscriptiones agnoscunt, ac præterea asseverant, scriptam, aut subscriptam fuisse à debitore, adstantibus ipsis, plenam faciunt probationem. Menoch. de arbitrar. casu 114. num. 2. Genua lib. 2. q. 1. num. 201. Mascard. concl. 110. num. 1. Lanfranc. de fid. instrum. n. 54. Trentac. & Morla ubi proximè. Sarque erit si ex tribus testibus duo hujusmodi testimonium ferant, Menoch. num. 3. Mascard. cum aliis num. 3.

Ibi: Sic nec in hac specie sufficit.

15 In præmissis casu non est opus, ut literarum adhibeatur comparatio. Genua ubi proximè, Trentacinq. & Morla ibidem. At Thesaur. quæstion. forens. lib. 1. cap. 24. num. 11. Farinac. fragment. part. 1. ex num. 495. Mascard. concl. 330. Genua d. quæst. num. 495. Menoch. d. casu 114. à num. 6. tradunt quanta fides literarum comparationi præstantia, de quo infra, n. 34. Ubi de comprobando chirographo agitur,

agitur, maxime iudex attendere debet personam creditoris, si talis sit, ut de eo fraus præsumi non possit. Marefcot. d. cap. 79. num. 14.

Ibi: Idem esse, quod scriptura.

16 Apocha per debitorem subscribi debet, si ab alio scribitur; sed si ipse eam scripserit proprium nomen, ac cognomen exprimens, subscriptione non eget. Menoch. sup. num. 4. & 5. Cancr. d. cap. 22. n. 34. Genua de privat. scriptur. lib. 1. quæst. 4. num. 118. Merlin. de pignor. lib. 2. quæst. 89. n. 14. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 5. Sed & manu creditoris scribi poterit, si à debitore subscribitur. Genua lib. 2. quæst. 2. num. 13. nam subscribere, ac scribere idem est. Gen. lib. 1. quæst. 4. num. 128.

Verf. Quarto comprobatur.

17 Quod præmissum est supra, num. 14. æquè procedit quamquam obligatus, qui chirographum propria manu confectum, subscriptionem omiserit, cum hoc nihil inerte sit, ut proximè laudati adverterunt. Consultas Genuam distinguentem à num. 136. Scacia de judic. lib. 2. cap. 11. n. 976. cum seqq. Ant. Gab. commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. n. 14. Mascard. concl. 330. num. 28.

Ibi: Ubi testes non fuerint subscripti.

18 Sic distinximus supra, num. 11. nam si testes subscribant, per recognitionem, ac testificationem de confectioe scripturæ probant plenè, remota literarum comparatione: si non subscripserint, comparatio desideratur, nec sat est, si asseruerint, sibi notam debitoris subscriptionem, sicut prænotatur num. 12. Vide infra, num. 34.

Ad Num. 5.

19 Agens hypothecaria ex chirographo vel debitoris confessione, vel aliter comprobato, non præferetur posteriori creditori, si publico instrumento muniat, l. 31. tit. 15. p. 5. Tusch. lit. 8. concl. 79. num. 1. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 15. num. 1. Genua lib. 1. quæst. 16. concl. 2. n. 1. ubi latè præter quamplures, quos congerunt Salgad. Labyrinthi credit. part. 2.

cap. 20. num. 27. Pareja de instrum. edit. us. a. resol. 3. §. 5. num. 77. & adnotavi Variar. lib. 2. cap. 11. num. 51. Morla sup. n. 15. Vide infra, num. 26. 30. & 31.

Fallit verò, quoties chirographum 20 trium testium subscriptione conficitur, quod si per eos agnoscat quovis tempore, retrotrahitur ad diem contractæ obligationis, ita ut chirographarius creditor præponatur instrumentariis qui interim contraxerunt. Tusch. n. 3. Salgad. n. 29. Genua d. quæst. 16. concl. 3. num. 1. Merlin. num. 3. Pareja num. 63. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de instrum. fid. resol. 12. n. 1. Matienz. in l. 7. gloss. 5. n. 1. tit. 16. lib. 5. Recop. Morla sup. vers. Caterum, & alii, quos recensui ubi sup. num. 32. Disputat Pareja à num. 64. num hodie apud nos, ex l. 48. tit. 25. lib. 4. Recop. præferatur creditor chirographarius ex schedula in papyro sigillata conscripta, ei qui in communi chirographum confectum habet trina testium subscriptione roboratum? Et negativè meried resoluit num. 78.

Verf. Primum, illud constat.

21 Scriptura privata confecta secundum legem scripturas, §. 1. c. qui prior. à solemnitatibus, quas requirit, solemnitas nuncupatur. Tusch. lit. 8. concl. 74. n. 10. In primis tres intercedere testes oportet, qui sint masculi, l. 31. tit. 13. p. 5. Tusch. num. 4. Merlin. sup. n. 16. Genua d. concl. 3. num. 23. Trentacinq. num. 9. Mascard. concl. 285. n. 5. Guttier. Practic. lib. 1. quæst. 125. num. 3. Titag. de retract. convent. gloss. 7. n. 54. Cravet. de antiq. temp. §. Quæritur etiam, num. 34. Morla ubi super.

22 Numerus testium pro forma traditur, ita ut duo nequaquam profint ad prælationem Marefcot. num. 11. Paz. in praxi, tom. 3. part. 4. cap. 1. num. 31. Bolannos. commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. n. 52. Azeved. in lib. 5. n. 23. tit. 21. lib. 4. Recop. & alii proximè enunciati. Adverte ad notanda inferius, num. 32.

Verf. Secundo, requiritur.

23 Subscripturus est necessariò, qui se subjicit obligationi. Tusch. sup. num. 3. Greg. Lop. in d. l. 31. gloss. 6. Mantia. de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 24. n. 9. Negulant. de pignor. part. 5. memb. 2. num. 47. & alii ex iam adductis. Sat tamen erit, ut obligatus scribat chirographum
A a 3 phum

plum absque subscriptione. Trentacinq. *sup. num. 5. Genua num. 28. & 29.* Idem erit si sigillo proprio munitur. *Tufch. lit. 8. concl. 239. num. 2.* Sed aliud probat Cravet. *sup. num. 44. Vide infra, num. 46.*

Verf. Tertio, necessarium erit.

4 Testes autem suas debent agnoscere subscriptiones, quod leges expressum jubent, ac observant cuncti numeris præcedentibus recensiti. Sed si ex tribus unus decedat, vel absit testis, reliqui duo recognoscentes suas & tertii subscriptiones, plenam facient fidem. Trentacinq. *d. resol. 12. num. 11. verf. Secunda est opinio, Genua d. concl. 3. à n. 53.* Quid si omnes in facta concesserint, cognitio per debitorem chirographo, an posteriori instrumentario fiet præjudicium? Interpretes dissentiant, quos referit Merlin *de pignor. lib. 4. quæst. 15. num. 48.* Verius videtur, quod non, cessante dictæ legis *Scripturas*, dispositione, ut tenet Trentac. *num. 15. qui cod. tit. resol. 7. num. 1.* egregie tradit formam huiusmodi recognitionis, iterumque *d. resol. 12. in fin. Adde Morl. d. tit. de fid. infir. quæst. 3. num. 18.*

25 Vult præterea lex, testes probatæ, ac integra opinionis: quæ qualitas, si pars opponat, quod idonei non sunt, etiam nullo objecto defectu, erit omnino à producendo scripturam probanda. Trentacinq. *d. resol. 12. num. 10. Genua d. g. 16. conclus. 3. num. 12. Cravet de antiquitat. tempor. §. Quæritur etiam, num. 39. Morl. Id. num. 15. verf. Cæterum: quod per alias probationes suppleri posse, scripsit Marefcot. d. cap. 79. num. 12.*

Ibi: Hypothecam priorem duobus tantum.

26 Est communiter receptum, ut si creditor duobus testibus probet contractum, & obligationem cum hypotheca, præferri debeat posteriori, qui publico instrumento munitur. *Gregor. Lop. in l. 31. gloss. 5. tit. 13. p. 5. Marefcot. sup. n. 13. Genua d. quæst. 16. concl. 2. n. 11. Bolannos commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. num. 53. Merlin sup. d. quæst. 15. num. 36. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 10. n. 30. Vela dissertat. 21. num. 34. & alii, quos cumulat Ant. Gab. coramun. lib. 1. tit. de probat. concl. 10. num. 9.* Contrarium saltem quoad jus nostrum regium amplectitur no-

ster Præles per legem 31. tit. 13. p. 5. Vide *sup. num. 19.*

27 At tanti, communisque magistri veniã præfata sententia quoad utrumque sustinenda videtur; sumus etenim extra terminos legis Regiæ, & Imperialis, quæ statuunt, cum comparatio sit de scriptura ad scripturam, tunc quidem nemini dubium esse, quin creditor ex instrumento publico, etiam tempore posterior, præponatur chirographo, nisi hic contraxerit cum solemnitate illis constitutionibus requisita. Aliud est cum anterior creditor, licet chirographum habeat, non illo innititur, sed testium fide deponentium de anteriori hypotheca, quibus, non scriptura, creditur, nec illa indiget agens, ut rectè observat *Greg. Lop. ubi proxime*: nec scriptura privata nocere potest huic creditori, cumque abundant, nocere non soleant. *l. Testamentum 17. C. de testam. l. non solent 95. de reg. jur. Barbosa cum pluribus axiom. 3. num. 1.*

28 Seclusa igitur inter publicam, & privatam scripturam collatione, eicæ quam præfata leges statuerunt, communi opinionis earum dispositio minime refragatur; etenim quæstio, in qua versamur, est num creditor hypothecarius anterior, quæ legitima testium probatione juvatur, potior habeatur posteriore ex publico instrumento? Et hanc affirmativè decidit communis per legem *in exercendis 15. C. de fid. instrum.* Et quantvis disputetur quæ ex his probationibus validior sit, ac dignior, ut videre licet apud *Marefcot. de probat. quæst. 6. à princip.* veritas tamen est, ut quoties non desideratur pro forma ad probationem actus scriptura, utriusque probationis par sit robur, ac firmitas. *Glossa in d. l. in exercendis, Marefcot. num. 21. Hypotheca autem sine scriptura contrahi potest, l. Contrahitur 4. de pignor. Merlin. eod. tract. lib. 2. quæst. 94. num. 5.* Unde in equali causa, ac probatione creditor tempore anterior præferetur posteriori. Idem corroboratur ex illico tradenda resolutione, nam si creditor prior ex chirographo præponitur posteriori instrumentario, si hic anterioritatem scripturæ fateatur, cur non erit idem, cum de illa per testium depositionem legitime constiterit?

29 Ex quibus inferenda est ampliatio notabilis ad traditam conclusionem supra, *num. 19.* nam quod ibi dicitur de prælatione creditoris posterioris ex pu-

blico instrumento, patet procedet in illo, qui legitima testium probatione innitatur, cum in utroque ob paritatem probationis eadem ratio militet, nec qui communem tuerentur sententiam, quam sustinere intendimus, huiusmodi illationem poterunt inficiari, de qua alii cogitent, & faciunt adnotata inferius, *num. 31.*

Verf. Poterit tamen.

30 Eadem resolutio, de qua *num. 19.* fallit etiam, ut pronuper aiebamus, si posterior creditor ex instrumento concesserit chirographum non solemne anteriori tempore. *Azeved. in l. 5. num. 24. tit. 21. lib. 4. Recop. Trentacinq. variat. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 21. Merlin. sup. lib. 4. quæst. 15. n. 24. Genua de script. privat. lib. 1. quæst. 16. concl. 2. n. 15. Guttier. Practic. lib. 1. quæst. 125. num. 5. Bolann. commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. num. 51.*

Ibi: Idem erit quoties.

31 Si scriptura privata absque solemnitate dictæ legis *Scripturas*, legitime per testes comprobatur, antequam debitor per publicum instrumentum alii obligetur, prior creditor ex illa quoad hypothecam potior habebitur. *Genua cum aliis num. 16. Guttier. n. 6. & 7. Merlin. num. 15. Idem juris erit, si debitor chirographum judicialiter recognoverit. Genua num. 14. & lib. 1. quæst. 4. num. 230. Bolann. ubi proxime, Merlin. n. 24. & 50.*

32 Addit præterea *Genua d. concl. 2. num. 26.* ex nonnullis, quod si duo tantum testes subscriperint chirographo, & subscriptiones agnoverint, poterit suppleri defectus tertii per alia adminicula æquivalentia. Imò alii generaliter docent, quod ubicunque constat legitime, non ex confessione debitoris, sed ex aliis probationibus de hypotheca prioris creditoris absque scriptura privata, erit præferendus posteriori ex publico instrumento. *Merlin. num. 32. Trentacinq. ubi proxime, Genua n. 12. & 13. Marefcot. Variat. lib. 1. cap. 79. n. 13.* ex quibus roboratur ampliatio præmissa, *num. 29.* Verùm à mente D. Covar. deviare videntur.

Verf. Hinc sanè constat.

33 Utrum desideretur, ut debitor pri-

priam subscriptionem agnoscat in casu legis *Scripturas*, C. qui potiores latius ambigitur. D. Covar. etiam subdubius affirmat, quem referunt *Guttier. sup. num. 8. Azeved. num. 23.* qui solum recognitionis testium meminit. *Bolannos num. 52.* etiam debitoris agnitionem exigi opinatur, *Morl. d. quæst. 3. num. 17. in fin. & Genua d. concl. 3. in fin.* disilem resolutionem factus, remittit ad *Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 24. num. 10.* Ast mihi videtur, non præcisè desiderari, ut debitor suam comprobet subscriptionem; nam si lex id voluisset, expressisset, *cap. Ad audientiam 2. de decim. l. unie §. Siu autem ad deficientis, C. de caduc. toll. cum aliis apud Barbos. axiom. 116. num. 5.* Nec Interpretes, qui de requisitis per eam constitutionem fusè differunt, hujus solemnitatis mentionem faciunt, ut videre licet apud *Genuam d. g. 16. concl. 3. Merlin. d. quæst. 15. Trentacinq. d. resol. 12. Cravet. de antiquitat. temp. §. Quæritur etiam.*

Ad Num. 6.

34 Chirographum sola depositione testium, qui non subscriperint, aut sola licetiarum comparatione corroboratum, legitimam omnino producit probationem, *l. 14. tit. 18. p. 3. Trentacinq. d. tit. de fid. instrum. resol. 7. n. 11. Morl. Empor. Jur. tit. de fid. instrum. quæst. 3. per tot. Fachin. controvers. lib. 11. cap. 29. & 30. Marefcot. concl. 110. & 111. Lanfranc. de fid. instrum. num. 54. Genua lib. 2. quæst. 1. num. 65. cum leg. & à n. 150. Menoch. de arbit. lib. 3. cas. 114. à num. 6. & n. 20.* quid iudicis arbitrio relinquit. *Ac si utrumque concurrat, plena resuscabit probatio, ut affectur num. 11.* Quoties testes chirographo subscriperint, ac subscriptiones agnoverint, plenè probant absque licetiarum comparatione, *Genua lib. 2. quæst. 1. ex num. 163. Morl. n. 16. verf. Ego tamen, ac dixi ex Trentacinq. sup. num. 11. sed Menoch. n. 6.* iudicis arbitrio illud committit, de quo supra, *num. 10. 11. & 14.*

Ad Num. 7.

35 Epistola est scriptura, qua aliquis absentis, vel quasi, mentis suæ intentionem declarat. *Genua de privat. script. lib. 3. quæst. 1. num. 2.* hæc in scribentem probat plenè, si recognoscat ab illo, aut licetiarum comparatione comprobetur,

tor, etsi aliqui huic solam semiplenam tribuant probationem. Trentacinq. d. resol. 7. n. 6. Mascard. concl. 626. Fachin. d. lib. 1. cap. 35. Menoch. sup. cas. 94. Genoa lib. 2. quæst. 1. ex num. 126. & lib. 3. quæst. 1. num. 31. ubi latissime, Lanfranc. sup. n. 58. Farinac. fragment. lib. 1. n. 526. Scaccia de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 10. & 16. Mich. Grass. comm. opinio. lib. 4. tit. 11. num. 5. Craver. de antiquis. tempor. §. Quæritur etiam, num. 68. Moel. sup. num. 19. Imò recognita paratam obtinebit exequutionem. Genoa d. lib. 3. q. 1. num. 31. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. su. part. 1. §. 5. num. 17.

36 Ut autem epistola obliget, ac noceat scribenti, necesse erit, ut perveniat ad eum, cui mittitur. Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 1. ad fin. tit. 13. p. 3. si de etiam supervivere debet qui scripsit, ut seneatur tempore, quo epistola recipitur. Menoch. sup. num. 17. Hoc ita demum procedet, cum de contrahenda obligatione agitur, ac utriusque contrahentis desideratur consensus, sicut de hypotheca tradit Merlin. sup. lib. 4. quæst. 14. num. 11. Aliud juris erit, si quis in Epistola fateatur, centum accepisse à Titio, ad quem scribit, ac statim debeat primumque tractare nam consilio, facti literarum computatione, nocebit heredi.

37 Epistola nocet, ac probat contra recipientem si in ea referatur quantitas illi mutuo data, & post illam acceptam taceat, nec contradicat, quia consentire censetur, quod testibus probari poterit, qui ipsum legi audierunt à recipiente. Cancr. varior. part. 1. cap. 22. n. 19. Lanfranc. ubi proxime, Menoch. lib. 3. pref. 65. num. 1. Moel. n. 20. Quoad epistolam comparatio literarum fieri potest per testes, qui assererent subscriptionem esse illius qui exprimitur, quia sibi nota, cum sæpe ipsum scribere viderint. Genoa lib. 2. quæst. 1. n. 128. et in apocha non sufficit, ut dixi num. 12.

Ad Num. 8.

38 Liber rationum diversimodè definitur, ut constat ex Genoa lib. 4. quæst. 1. à princ. atque sic adquatè describi possit videtur, ut sit codex, in quo quilibet per se, vel per alium accepta, & expensa alicujus negotiationis, vel administrationis causà scribit ad memoriam & rationem. Unde rationale, seu rationatum nuncupatur.

Ille quidem, ubi non ambigitur ad quem spectet, adversus ipsam plene probat. Sed si negetur, adhibita literarum comparatione, eundem effectum operatur, ut videre est apud Genoa lib. 2. quæst. 1. n. 121. & lib. 4. q. 1. ex n. 95. ubi plene Escobar de ratiocin. cap. 10. cum segg. Mascard. concl. 330. num. 17. & concl. 976. cum seg. Lanfranc. de fid. instrum. num. 56. Menoch. de arbit. cas. 91. cum aliis, Tusch. lit. L. conclus. 343. & segg. Cancr. sup. n. 6. Fachin. d. lib. 11. à cap. 21. Gregor. Lop. in l. 121. gloss. 1. tit. 18. part. 3. Trentacinq. sub. resol. 7. num. 5. Bolañ commerc. testif. lib. 2. c. 8. ubi de forma conficiendi rationale. Pro scribente autem regulariter nulla probatio ex eius libro deducitur, ut obervant præfati omnes, apud quos & limitationes, & ampliationes utriusque conclusionis reperies.

40 Illud in difficili est, si in eodem codice reperiantur parcelle pro scribente, & contra illum respectu Titii, an hic teneatur stare illis quæ sibi nocent, quanquam à domino libri adnotata, de quo Menoch. casu 93. Escob. cap. 13. Genoa lib. 4. quæst. 2. Parlad. sup. part. 1. §. 5. num. 26. In quo plurimum iudicis arbitrio deferendum, qui maxime attendere debet ad qualitatem, ac estimationem communem scribentis. Liber sanè rationum recognitus paratam habebit exequutionem. Parlador. ubi proxime.

Ibi: Quandoque tamen ex libro.

41 Cum sit multiplex librorum rationum differentia, de quibus Genoa lib. 4. fertur, certò definiti non potest, quanta fides sit illis adhibenda quoad alios, ubi nullum interese scribentis exigentia potest, ideo iudicis arbitrio omnino relinqui debet. Id observandum, libros rationum Theaurariorum regii patrimonii omnibus plenam fidem producere, sed pro ipsis nequaquam faciunt, nisi ex instrumentis verificentur solutiones legitime, quanquam aliud de Theaurariis generaliter scripserit Mascard. concl. 976. num. 47. de quibus Genoa d. lib. 4. quæst. de libris Theaurar. Gazophylac. Reg. lib. 2. part. 1. cap. 12. num. 2.

Ibi: Quandoque tamen libro.

42 Pluribus in provinciis lege, vel consuetudine

suetudine obtinuit, ut mercatorum camporumque libris plena fides adhibeatur. Tusch. lit. 8. concl. 77. Menoch. sup. cas. 91. num. 16. Mascard. conclus. 976. num. 16. Cancr. var. part. 1. cap. 22. n. 7. quod nonnulli restringunt ad summas exiguas, quos refert Cancr. Verum quod prædiximus non est ita absolute accipiendum, ut iudici auferatur arbitrium, ne possit, examinatis circumstantiis, eis libris fidem denegare, alioqui statutum, vel consuetudo à ratione, ac bonis moribus deviare. Genoa lib. 4. quæst. 1. ex num. 73. de quo supra, n. 4.

Ad Num. 9.

43 Quam probationem scriptura sigillo privati roborata contra sigillantem faciat, tradidere Tusch. lit. 8. concl. 239. cum seg. Menoch. de arbit. casu 113. & de præsumpt. lib. 2. pref. 57. Gregor. Lop. in l. 114. gloss. 2. & 3. tit. 13. part. 3. Mascard. concl. 1303. Craver. de antiquis. temp. §. Quæritur etiam, à num. 44. Barbosa collect. cap. 2. num. 15. de fid. instrum. Gonzal. ad reg. 8. Cancr. gloss. 61. Salgad. de retentione Bullar. part. 2. cap. 6. §. unie. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 48. Gasp. Ant. Theaur. quæstion. forens. lib. 2. cap. ult. Bertrachin. tract. de Episcop. part. 1. ex n. 21. Qui etiam agit de autoritate, ac fide sigilli authenticæ, veluti Principis, Episcopi, & similibus.

44 Illud discrimen constituitur inter sigillum authenticum, ac privatum; nam illud præsumitur de voluntate domini impostum, hoc non utique, sed probari opus est. Gregor. Lop. d. gloss. 2. Menoch. d. pref. 57. num. 7. & 30. ubi quod etiam præsumitur de consensu custodis publicum impressum. Quæstionis tamen est, si constet per confessionem, vel alias sigillum Cui esse, an probet contra ipsum ex conjectura, quod de ipsius voluntate apponeretur? De quo Menoch. ubi proxime, ex num. 30. & d. casu 113. num. 3. Mascard. sup. n. 8. cum segg. Craver. num. 46. Gambar. de arbit. Legat. lib. 8. num. 232. qui ait communiter receptum, ut præsumatur de voluntate domini sigillatum.

Ibi: Nisi quis negaret.

45 Si is, cuius sigillum præsumitur, suum esse inficietur, ac de mendacio convineatur, non erit audiendus, etsi alleget in illius appositione non intercept. de Faria Covar. Encl.

venisse. Mascard. num. 12. Menoch. d. casu 113. num. 3.

Ibi: Nec tibi constet de sigillo.

46 Quamquam regulariter per sigilli impressionem supplicat subscriptionis defectus, id tamen non habet locum quotiescunque lex pro forma subscriptionem desiderat. Salgad. d. §. unie. n. 17. Craver. sup. num. 45. Menoch. n. 11. Cod. Fabrian. tit. de probat. definit. 20. etsi contra adnotaverit Tusch. d. concl. 239. num. 2. cuius memini supra, n. 23.

Verf. Quod sigillum.

47 Quod sigillum authenticum censeatur, discet ex Gregor. Lop. & aliis, quos recensimus supra, num. 43. præter laudatos per Barbosa ubi supra, qui observat cum D. Covar. sigilla publica, præsertim regia, sedulo custodienda, debentque fido servatori tradidi. Greg. Lop. in l. 26. gloss. 4. tit. 18. part. 3. Alfar. sup. n. 1. ideoque minus istud perillustre magnis Cancellariis committitur, qui per substitutos in summis Prætoris administrant ut experitur, & advertit Menoch. d. pref. 57. n. 7. De Cancellariorum dignitate actum est supra, cap. 4. n. 47.

Ibi: Sigillum regium esse.

48 Sigillum esse de substantialibus regalium literarum, seu privilegiorum, adnotat Alfar. num. 4. Petr. Peckius tract. de amortizatione bonor. cap. 26. n. 3. quod verum est in illis, quibus solet sigillum imprimi; multa enim rescripta absque illo Regis subscriptione expediuntur, ut animadvertit Menoch. dict. pref. 57. in fin.

49 Quæret aliquis, an epistola, aliave privata scriptura probet, si nec dies, nec locus confessionis adiciatur? Et affirmative cuncti respondent, ut Merlin. de pignor. lib. 1. quæst. 44. n. 10. Mascard. lib. 1. quæst. 6. num. 32. Moel. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. q. 3. num. 13. Quod in publicis instrumentis aliter se habet; nam & locus, & dies, ut subsistant, exprimi debet, ut plene prænotavimus sup. cap. 10. ex num. 6. Rogabile etiam alius, an causà promissionis omiſsa, scriptura privata probet, aut valeat? Et negativè resolvitur communiter. Genoa de script. privat. lib. 1. q. 4. num. 254. Tusch. Practic. lit. 8. concl. 76. num. 18.

num. 18. Paclador. quotidian. lib. 2. cap. 7. num. 55. qui in calce ejusdem capituli, & in fine partis 1. §. 1. n. 23. aliud in publico instrumento edocet, cui accedit Cur. Philip. part. 1. §. 8. n. 6.

SUMMARIUM

- 1 Quid sit attentatum.
- 2 Qui in attentatum incidere possunt, & quid si appellans, vel tertius innovet, & num. 3.
- 4 Attentata debent ante omnia revocari: quod tamen restringitur.
- 5 Per appellationem suspenditur jurisdictio iudicis à quo: quid si ab interlocutoria appelletur.
- 6 Sententia an suspensa, vel extincta dicatur per appellationem, & n. 7.
- 8 Quando appellatio sententiam, & jurisdictionem suspendat.
- 9 Iudex exequens sententiam post appellationem, graviter delinquit, & variis afficitur penis.
- 10 Facultas revocandi attentata appellatione pendente, ad quem iudicem spectet.
- 11 Iudici à quo qua facere liceat, appellatione pendente.
- 12 Qua probari opus sit, ut attentatorum revocatio subsequatur.
- 13 Ut attentata revocari debent innovata intra tempus ad appellandum profectum, ante interpositam appellationem, necnon dum controversitur, an sit appellationis locus: quod limitatur n. 19.
- 14 Ultimo supplicio damnatus an testari permittatur, si pendente appellatione decedat, & quid iure nostro regio. Confessio bonorum ex sententia infortuniarum effectum, si reus, secunda instantia pendente, obeat, ibid.
- 15 Qui ex sententia in honore privatur publico, si appellet, qua interim gesserit, est confirmetur iudicatum, subsistunt. Aliud est in actibus privatis, vel testamentis, ubi testari prohibetur.
- 16 Si quis ex sententia infamis declaretur, & provocet, à quo tempore incurrat infamiam.
- 17 Excommunicationis sententiam non suspendit appellatio, sed si post istam illa profertur, est ipso iure nulla.
- 18 Iudex Ecclesiasticus intra fatalia appellationis potest damnatum censuris compellere, ut sententia decretum adimpleat, quod speciale est.
- 20 Res iudicata dicitur sententia, à qua appellari non potest.

- 21 Quando revocatio attentatorum insecunda instantia possit postulari.
- 22 Spoliato an liceat suspendere petitorium, & possessoria agere remissive.
- 23 Agenti ad revocationem attentatorum an opponatur notarius tituli defectus.
- 24 Remedium revocandi attentata magis privilegiatum habetur, quam interdictum Unde vi.
- 25 Attentata non censentur, qua iudex egerit post appellationem, cui de iure deferre non debet.
- 26 Pluribus in casibus appellare non licet, de quibus remissive.
- 27 Appellatio semper admittitur, nisi expressim iure prohibeatur.
- 28 In criminalibus auditur appellans etiam reus lese majestatis.
- 29 Hæreticus appellare prohibetur.
- 30 Confessus, atque convictus appellationis subsidio non jvatur.
- 31 Limitatur, & num. 37.
- 32 Nefas est torquere convictum, ut confessus appellare non valeat.
- 33 Reus convictus in caput alienum torqueri potest, & quando liceat de complicibus interrogare.
- 34 Quamquam non reus iudex operetur, questionem habens de convicto, hic tamen tenebitur in foro interno fateri veritatem.
- 35 Aliquando licet torquere convictum, ne appellare valeat.
- 36 Iudex iubens torqueri convictum, quam protestationem prænittere debeat.
- 37 Confessus an audiat, si appellet, & quid de convicto, & num. 40.
- 38 In quibusdam criminibus confesso, aut convicto appellare non permittitur.
- 40 Solus Princeps valet causam committere, appellatione remota, aut lege auxilium istud tollere.
- 43 Quid de prima citatione, & utrum ea omissa, Princeps ipse possit iudicare.
- 44 Citatio ad sententiam est de substantialibus iudicii, sed eam solemnitate Princeps servare non tenetur, quam & lege tollere potest.
- 45 Princeps, omissa citatione, disponere potest inter res prejudicium, qua à suo libero pendet arbitrio.
- 46 De intellectu capituli 1. de caus. possell. & propriet.
- 47 Clausula Supplentes omnes defectus, refertur tantum ad illos, qui à iure positivo proveniunt.
- 48 Princeps causas etiam gravissimi prejudicii committere valet idoneis iudicibus, appellationem removens, & n. 50.

49 Etiam

CAPUT XXIII.

49 Etiam ubi prohibetur appellatio, poterit iudex iusta ex causa deferre illi.

51 A sententia, seu correctione Prælati Regularis num. liceat provocare.

52 De clausula, Appellatione remota, qui egerint, & antollatur etiam devolutivus effectus.

53 Post appellationem, qua solum devolutivum obtinet effectum, iudex procedens non committit attentatum: quod limitatur.

54 In iudiciis possessoriis an sit locus appellationi, qui tractent.

55 Iure Canonico appellatio in possessoriis utriusque effectum operatur.

56 Quid de iure nostro Regio, & n. 61.

57 Quid iure communi, & n. 63.

59 In possessoriis summarissimis, velut ex lege finali, C. de elect. D. Adriani toll. omni iure appellatio non suspendit executionem.

60 Limitatur.

63 Iure communi, quando sententia infert irreparabile detrimentum, appellatio effectum suspensionis in possessoriis operatur, licet regulariter fecerit sit.

64 In iudicio possessorio renuta non admittitur supplicatio.

65 Cum appellatur in possessoriis ab inordinato iudice, etiam de iure communi suspensivus resultat effectus.

66 Licet iure communi non suspendatur executio in possessoriis per appellationem, si simul possessor damnatur ad restitutionem rei, cum fructibus, interesse, vel expensis, rei restitutio non suspenditur, sicut fructuum, aut expensarum solutio, donec secunda instantia absolvatur.

67 De interpretatione legis 3. tit. 7. lib. 7. Recop.

68 Executionem publici instrumenti non impedit appellatio, que solum producit devolutivum effectum.

69 Idem juris est de precepto de solvendo.

70 Quoties prohibetur appellatio, non aufertur devolutivus effectus.

71 Appellatio vetita, num. liceat supplicare, remissive.

72 Appellatione interposita ab attentatorum revocatione, an suspendatur executio.

Attentatum est omnis actus sine rationabili causa, litem, appellatione, vel his æquipollentibus pendentibus, à iudice, seu parte, aut ab habentibus causam ab eis, in contemptum jurisdictionis, & præjudicium partis factus, officio eius, cuius fuit lesa maiestas, in primis, & ante omnia revocandus. Lancellot. tract. de attentat. part. 1. in præfat. num. 14. qui singula verba expositione illustrat, ac de verbi huius significatione fuse disserit à n. 1. de quibus etiam Herculan. in simili tract. cap. 1. & 3.

Unde observandum, non committi attentatum, nisi per iudicem à quo, vel per litigantem appellatum, aut ab illis causam habentibus; nam si appellans innovet, censetur appellationi renunciare, & iudex à quo ad ulteriora progressi non prohibetur, revocans perpetuam innovata. Greg. Lop. in l. 26. gloss. 5. tit. 2. p. 1. Lancell. cap. 26. num. 122. Barbosa collect. cap. Non solus, num. 15. de appellat. in 6. Si tertius, iudex illius ordinarius spoliatum restituet. Scaccia de appellat. quest. 3. à num. 62. Greg. Lopez ubi proximo, Lancell. in d. præfat. n. 24. Menoch. de recuper. possess. remed. ult. num. 44. Barbosa num. 12. & in cap. fin. num. 35. de appellat. Marefeot. variar. lib. 2. cap. 121. num. 60. Adeo verum est renunciare appellationi provocantem, qui attentat, sive spoliat, ut nec penitentia sit locus, quamquam ultra ablata restituat. Menoch. num. 39. Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 10. num. 20.

Attentatum committere poterit successor iudicis à quo; nam idem reputatur cum antecessore. Salgad. p. 1. cap. 3. n. 53. nec ignorantia excusabitur. Morla Emp. fur. part. 3. tit. de jurisd. omn. iudic. n. 172. in præmissis. Præterea si ab eadem sententia ad diversos iudices per utrumque litigantem appelletur, & eorum inferior sciens ad superiorem provocatum, de causa appellationis cognoscat, quicquid egerit, ut attentatum retractabitur. Tondut. de prævent. iudic. cap. 12. num. 14. Lancellot. cap. 12. ampliat. n. 28. Scacc. quest. 10. à n. 10.

Ad Num. 1.

Attentata per iudicem à quo, vel à partem, pendente appellatione, ante

B b 2 omnia

num. 18. Paclador. quotidian. lib. 2. cap. 7. num. 55. qui in calce ejusdem capituli, & in fine partis 1. §. 1. n. 23. aliud in publico instrumento edocet, cui accedit Cur. Philip. part. 1. §. 8. n. 6.

SUMMARIUM

- 1 Quid sit attentatum.
- 2 Qui in attentatum incidere possunt, & quid si appellans, vel tertius innovet, & num. 3.
- 4 Attentata debent ante omnia revocari: quod tamen restringitur.
- 5 Per appellationem suspenditur jurisdictio iudicis à quo: quid si ab interlocutoria appelletur.
- 6 Sententia an suspensa, vel extincta dicatur per appellationem, & n. 7.
- 8 Quando appellatio sententiam, & jurisdictionem suspendat.
- 9 Iudex exequens sententiam post appellationem, graviter delinquit, & variis afficitur penis.
- 10 Facultas revocandi attentata appellatione pendente, ad quem iudicem spectet.
- 11 Iudici à quo qua facere liceat, appellatione pendente.
- 12 Qua probari opus sit, ut attentatorum revocatio subsequatur.
- 13 Ut attentata revocari debent innovata intra tempus ad appellandum profinitum, ante interpositam appellationem, nec non dum controversitur, an sit appellationis locus: quod limitatur n. 19.
- 14 Ultimo supplicio damnatus an testari permittatur, si pendente appellatione decedat, & quid iure nostro regio. Confessio bonorum ex sententia non fortitur effectum, si renz, secunda instantia pendente, obeat, ibid.
- 15 Qui ex sententia in honore privatur publico, si appellet, qua interim gesserit, est confirmetur iudicatum, subsistunt. Aliud est in actibus privatis, vel testamentis, ubi testari prohibetur.
- 16 Si quis ex sententia infamis declaretur, & provocet, à quo tempore incurrat infamiam.
- 17 Excommunicationis sententiam non suspendit appellatio, sed si post istam illa profertur, est ipso iure nulla.
- 18 Iudex Ecclesiasticus intra fatalia appellationis potest damnatum censuris compellere, ut sententia decretum adimpleat, quod speciale est.
- 20 Res iudicata dicitur sententia, à qua appellari non potest.

- 21 Quando revocatio attentatorum in secunda instantia possit postulari.
- 22 Spoliato an liceat suspendere petitorium, & possessoria agere remissive.
- 23 Agenti ad revocationem attentatorum an opponatur notarius tituli defectus.
- 24 Remedium revocandi attentata magis privilegiatum habetur, quam interdictum Unde vi.
- 25 Attentata non censentor, qua iudex egerit post appellationem, cui de iure deferre non debet.
- 26 Pluribus in casu appellare non licet, de quibus remissive.
- 27 Appellatio semper admittitur, nisi expressim iure prohibeatur.
- 28 In criminalibus auditur appellans etiam reus lese majestatis.
- 29 Hæreticus appellare prohibetur.
- 30 Confessus, atque convictus appellationis subsidio non jvatur.
- 31 Limitatur, & num. 37.
- 32 Nefas est torquere convictum, ut confessus appellare non valeat.
- 33 Reus convictus in caput alienum torqueri potest, & quando liceat de complicibus interrogare.
- 34 Quamquam non reus iudex operetur, questionem habens de convicto, hic tamen tenebitur in foro interno fateri veritatem.
- 35 Aliquando licet torquere convictum, ne appellare valeat.
- 36 Iudex iubens torqueri convictum, quam protestationem prænitere debeat.
- 38 Confessus an audiat, si appellet, & quid de convicto, & num. 40.
- 39 In quibusdam criminibus confesso, aut convicto appellare non permittitur.
- 41 Solus Princeps valet causam committere, appellatione remota, aut lege auxilium istud tollere.
- 43 Quid de prima citatione, & utrum ea omissa, Princeps ipse possit iudicare.
- 44 Citatio ad sententiam est de substantialibus iudicii, sed eam solemnitate Princeps servare non tenetur, quam & lege tollere potest.
- 45 Princeps, omisa citatione, disponere potest inter res prejudicium, qua à suo libero pendet arbitrio.
- 46 De intellectu capituli 1. de caus. possell. & propriet.
- 47 Clausula Supplentes omnes defectus, refertur tantum ad illos, qui à iure positivo proveniunt.
- 48 Princeps causas etiam gravissimi prejudicii committere valet idoneis iudicibus, appellationem removens, & n. 50.

49 Etiam

CAPUT XXIII.

49 Etiam ubi prohibetur appellatio, poterit iudex iusta ex causa deferre illi.

51 A sententia, seu correctione Prælati Regularis num. liceat provocare.

52 De clausula, Appellatione remota, qui egerint, & antollatur etiam devolutivus effectus.

53 Post appellationem, qua solum devolutivum obtinet effectum, iudex procedens non committit attentatum: quod limitatur.

54 In iudiciis possessoriis an sit locus appellationi, qui tractent.

55 Iure Canonico appellatio in possessoriis utriusque effectum operatur.

56 Quid de iure nostro Regio, & n. 61.

57 Quid iure communi, & n. 63.

59 In possessoriis summarissimis, velut ex lege finali, C. de elect. D. Adriani toll. omni iure appellatio non suspendit executionem.

60 Limitatur.

63 Iure communi, quando sententia infert irreparabile detrimentum, appellatio effectum suspensionis in possessoriis operatur, licet regulariter fecus sit.

64 In iudicio possessorio renuta non admittitur supplicatio.

65 Cum appellatur in possessoriis ab inordinato iudice, etiam de iure communi suspensivus resultat effectus.

66 Licet iure communi non suspendatur executio in possessoriis per appellationem, si simul possessor damnatur ad restitutionem rei, cum fructibus, interesse, vel expensis, rei restitutio non suspenditur, sicut fructuum, aut expensarum solutio, donec secunda instantia absolvatur.

67 De interpretatione legis 3. tit. 7. lib. 7. Recop.

68 Executionem publicis instrumentis non impedit appellatio, que solum producit devolutivum effectum.

69 Idem juris est de precepto de solvendo.

70 Quoties prohibetur appellatio, non aufertur devolutivus effectus.

71 Appellatio vetita, num. liceat supplicare, remissive.

72 Appellatione interposita ab attentatorum revocatione, an suspendatur executio.

Attentatum est omnis actus sine rationabili causa, litem, appellatione, vel his æquipollentibus pendenteibus, à iudice, seu parte, aut ab habentibus causam ab eis, in contemptum jurisdictionis, & præjudicium partis factus, officio eius, cuius fuit lesa maiestas, in primis, & ante omnia revocandus. Lancellot. tract. de attentat. part. 1. in præfat. num. 14. qui singula verba expositione illustrat, ac de verbi huius significatione fuse disserit à n. 1. de quibus etiam Herculan. in simili tract. cap. 1. & 3.

Unde observandum, non committi attentatum, nisi per iudicem à quo, vel per litigantem appellatum, aut ab illis causam habentibus; nam si appellans innovet, censetur appellationi renunciare, & iudex à quo ad ulteriora progredi non prohibetur, revocans perpetuam innovata. Greg. Lop. in l. 26. gloss. 5. tit. 2. p. 1. Lancell. cap. 26. num. 122. Barbosa collect. cap. Non solus, num. 15. de appellat. in 6. Si tertius, iudex illius ordinarius spoliatum restituet. Scaccia de appellat. quest. 3. à num. 62. Greg. Lopez ubi proximo, Lancell. in d. præfat. n. 24. Menoch. de recuper. possess. remed. ult. num. 44. Barbosa num. 12. & in cap. fin. num. 35. de appellat. Marefeot. variar. lib. 2. cap. 121. num. 60. Adeo verum est renunciare appellationi provocantem, qui attentat, sive spoliat, ut nec penitentia sit locus, quamquam ulterio ablati restituat. Menoch. num. 39. Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 10. num. 20.

Attentatum committere poterit successor iudicis à quo; nam idem reputatur cum antecessore. Salgad. p. 1. cap. 3. n. 53. nec ignorantia excusabitur. Morla Emp. fur. part. 3. tit. de jurisd. omn. iudic. n. 172. in præmissis. Præterea si ab eadem sententia ad diversos iudices per utrumque litigantem appelletur, & eorum inferior sciens ad superiorem provocatum, de causa appellationis cognoscat, quicquid egerit, ut attentatum retractabitur. Tondut. de prævent. iudic. cap. 12. num. 14. Lancellot. cap. 12. ampliat. n. 28. Scacc. quest. 10. à n. 10.

Ad Num. 1.

Attentata per iudicem à quo, vel 4 partem, pendente appellatione, ante B b 2 omnia

omnia debent revocari, cap. Non solum 7. de appellat. in 6. Tusch. lit. A, concl. 543. num. 4. & 6. Barbosa collect. d. cap. fin. num. 38. Scacc. quast. 3. num. 47. Afflic. decis. 98. num. 5. Salgad. part. 2. cap. 12. num. 17. Achil. Person. tract. de adipisc. possess. num. 359. Lancellor. d. praesat. num. 14. Argel. de acquir. possess. g. 2. art. 1. n. 83. Marefcot. sup. n. 56. Monter. in pract. tract. 5. cap. 4. n. 2. & alii, quos dat Barbosa collect. d. cap. Non solum, n. 2. Sed non semper ante omnia debent attentata reponi, Lancell. num. 33. Herculan. sup. cap. 14. in princip. sunt etenim haud pauci casus, in quibus suspenditur revocatio, congesti per Lancell. cap. 30. privileg. 25. qui ead. praesat. ex num. 35. quod duplex sit attentatum edocuit. Herc. cap. 31.

Ibi: Est etenim per appellatorem.

5 Praecipuus appellacionis effectus est suspendere quoad causam, vel articulum, de quo appellatur, Jurisdictionem iudicis a quo. Scacc. quast. 13. n. 16. Salgad. part. 3. cap. 6. num. 39. Barbosa de jur. univ. Ecceles. lib. 1. cap. 7. num. 61. Pichard. mand. ad prax. part. 4. §. 16. num. 1. Cujac. in pract. Significavit, de appellat. Paz in pract. tom. 1. part. 6. praem. n. 11. Marant. de ordin. iudicior. part. 6. act. 2. num. 171. & 173. Lancell. part. 2. in praesat. num. 82. & 109. Quod ita est, si a definitiva interponatur appellatio, sed ubi ab interlocutoria provocatur, non suspenditur iudicium quoad causam principalem, nisi articulus ita sit ei connexus, ut hoc non deciso, ad ulteriora procedi nequeat. Scacc. q. 17. limit. 47. memb. 2. per tot. qui num. 14. advertit, in praxi indistincte per appellacionem impediti jurisdictionem inferioris.

Ibi: His accedit, quod sententia.

6 Sententia, a qua appellatur, ad praesens suspensa, ad futurum extincta censetur, cap. 1. de re iudic. Tusch. lit. A, concl. 377. num. 7. Lancel. ubi proximè, num. 114. Ant. Fab. in ration. ad l. furti, de his qui not. inf. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 36. num. 17. Guazzin. de defens. reor. def. 36. cap. 15. num. 1. Barbosa collect. cap. Veniens 19. num. 7. de iurejur. Gregor. Lop. in l. 5. gloss. 5. tit. 13. p. 3. Scacc. quast. 3. num. 82. Pichard. sup. n. 2. Disputatur, an sententia suspendatur, vel extingua-

tur: Quam questionem, cum de nomine sit, contemnit Scaccia, cui magis placet, ut suspensa dicatur, nec immetico.

7 Primum, quia renunciatione, vel desertione appellacionis convalescit sententia, quae semel extincta reviviscere nequit, argumento legis inier stipulantem 83. §. Sacram, de verb. oblig. Barbosa axiom. 90. Secundò, etiam post appellacionem suam confirmata, ut impediatur tertio appellari, tum praesumptione producit, l. si in iusta 27. §. De inofficio, de inoffic. testam. ubi Fab. in ration. quos si foret extincta, producere non valeret ex juris axiomate, de quo Barbosa cum pluribus axiom. 164. num. 1. Ultimo potest confirmari per superiorem, & si esset extincta, confirmationis efficereur incapax, quae sine subiecto consistere non valet, cum non entis nullae sint qualitates, l. Eius qui in provincia, ff. fecerit. petat. Barbosa axiom. 196. a. n. 1.

8 Ue appellatio jurisdictionem, ac sententiam suspendat, opus est ut legitime interponatur, vel quod iudex illi deferat, quia licet iure repelli possit saepe provocatio, si tamen eam admiserit iudex, sibi ligat manus, ne ad ulteriora valeat progredi. Salgad. de reg. protest. part. 3. cap. 18. à princ. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 13. num. 32. Farinae. in prax. quast. 101. num. 106. Sanch. Confessor. Moral. lib. 3. cap. unic. dub. 15. Scacc. quast. 17. limit. 47. num. 41. Lancell. cap. 12. lim. 1. num. 66.

Ibi: Praesertim, quia ea exequitur.

9 Iudex qui exequitur suam sententiam, a qua est appellatum, ius, iudicem, ac partem offendit. Menoch. de recap. remed. ult. num. 25. Greg. Lop. in l. 27. gloss. 8. in fin. tit. 23. p. 3. Lancell. c. 23. num. 24. Barbosa collect. cap. ult. num. 29. de appellat. Quapropter variis penis coërcetur, quas in unum congerit Lancell. cap. 31. à num. 7. Scacc. quast. 13. ex n. 100. Inde etiam provenit, ut iudex superior ex officio valeat attentata revocare, quamvis pars id non postulet. Lancell. cap. 27. num. 6. Barbosa num. 43. Menoch. num. 32. Greg. Lop. ubi proximè, quicquid scripserit Pichard. sup. d. §. 16. num. 2.

Verf.

Verf. Prima igitur sit.

10 Facultas revocandi attentata, appellacione pendente, ad iudicem ad quem spectat privative, nec alius talem jurisdictionem obtinet. Salgad. part. 1. cap. 3. num. 9. Barbosa num. 4. Scacc. quast. 11. num. 18. Tusch. lit. A, concl. 544. num. 1. Lancellor. cap. 27. num. 35. ad quod ipse tenetur, Lancellor. num. 3. Verùm & iudex a quo permittitur a se, vel a parte attentata revocare. Tusch. n. 2. Lancell. cap. 12. limit. 17. Scacc. quast. 3. n. 24. Barbosa collect. cap. Veniens 19. num. 7. de iure jur. Salgad. n. 17. Pichard. n. 11.

11 Non solum huc, sed etiam alia iudex a quo, pendente appellacione, peragere absque vitio attentati poterit, modo tendant ad faciliorem ejus expeditionem, & ne innovetur per partes: quae refert Scacc. quast. 3. à num. 20. Lancellor. cap. 12. limit. 4. per tot. Mascard. de probat. concl. 48. ex num. 20. Herculan. de attentat. cap. 5. quae in iudice ordinario locum obtinent, non in delegato, cuius iudicium per appellacionem protius expirat. Scaccia num. 38.

Verf. Secundo praescripta regula.

12 Ut ad revocationem attentatorum deveniatur, necesse est ut probetur intra legitimum tempus appellatio interposita, nec adversarii confessio sit eorum. Lancell. cap. 12. limit. 40. num. 1. & 37. & cap. 26. num. 17. Mascard. concl. 1278. n. 4. Scacc. quast. 11. num. 42. Imò tria copulativè sunt probanda, scilicet pronunciatum, appellatum intra fatale & per habentem facultatem, & attentatum. Salgad. de Reg. protest. part. 1. cap. 3. n. 9. Lancell. d. cap. 26. Mascard. ubi proximè, Barbosa collect. cap. Non solum, num. 9. de appellat. in 6. quod limitatur si iudex post lapsum facultatum appellacioni detulerit, ac deinde innovaverit, ut colligitur ex praemissis.

Ad Num. 2.

13 Etiam cum attentata debent retractari, quae innovata reperiuntur per iudicem, vel partem, dum labuntur decem dies, vel alius terminus appellacioni praefinitus. Salgad. part. 1. cap. 7. num. 27. Scacc. quast. 3. num. 50. Tusch. lit. A, conclus. 377. num. 9. & concl. 542. n. 2. Pichard. mand. ad prax. part. 4. §. 16. num. 12. Vil-

lalob. Errat. commun. opinio. lit. A, n. 258. Marant. de ordin. iudicior. part. 6. act. 2. num. 400. Barbosa collect. cap. fin. num. 41. de appellat. Herculan. sup. cap. 30. n. 15. Idem est de innovatis dum controversetur, an sit appellacioni deferendum, necne. Salgad. ubi proximè, Mascard. concl. 148. num. 14. Illaque de stylo Curiae revocantur, etiam appellatio deseratur. Marefcot. num. 63.

Ibi: Qua ratione constat intellectus.

14 Apud nos huc locum habere nequeunt, cum capite damnatus non rector testamentum condere, l. 4. Tauri, ubi Ant. Gom. ad rem, num. 6. l. 3. ut 4. lib. 3. Recop. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 605. num. 1. Quoad jus commune ex Scaccia quast. 3. à num. 71. qui late de effectibus suspensionis sententiae per appellacionem praesertim n. 74. Verf. Sublimata secundo, Barbosa collect. cap. Sape, num. 6. de appellat. si quis ultimo supplicio damnatus, bonis fisco addictis appelleret, ac eo pendente iudicio decedat, distingui solet, ut si bonorum confiscatio adiciatur accessorie ad penam capitale, per mortem utraque extinguitur: secus si per se, ac separatim pecuniaria poena irrogetur, nam fisco confirmata sententia bona percipiet. Tusch. lit. A, concl. 377. num. 35. Clar. sententiar. cap. fin. quast. 51. num. 14. & quast. 24. num. 7.

15 Illud discrimen placet observare, nam quae pendente appellacione geruntur ratione publici muneris, quo aliquis per sententiam privatur, vicibus consistunt, nec retractantur, quamvis per superiorem confirmetur: non sic in actibus privatis, veluti si reus testamentum confecerit, quod confirmatio sententiae redderit irritum. Scac. n. 75.

Ibi: Nam, etsi sententia ipsa.

16 Videas de suspensione infamiae per appellacionem Scacciam quast. 3. num. 74. Verf. Sublimata secundo, & q. 17. limit. 22. num. 2. Ant. Fab. in ration. ad l. furti, ff. de his qui notant. infam. Ex quo advertendum ad hic tradita per D. Covar. sententiam eam quae infamia irrogatur, non illic eam infere damnao, sed post lapsum termini ad appellandum, si non interposuerit appellacionem; tuncque retractantur ad diem

Bb 3 senten

sententia prolata, seu intimata. At si provocetur, distingui oportet; etenim si defensor appellatio, similiter est locus retractioni: at qui prosequutus instantiam succubuit, confirmata infamiae sententia minimè retrahitur, sed ex tunc infamis habebitur, ut ex d.l. Fortis Faber deducit rationem reddens differenter. Molin. de iust. & iur. tract. 4. disp. 9. num. 4.

Verf. Illud tamen.

17 Sententia excommunicationis per appellationem non suspenditur, cap. Pastoralis 53. §. Verum, de appellat. cap. si cui 20. §. fin. de sentent. excomm. in 6. l. 21. tit. 1. part. 1. ubi Greg. Lop. gloss. 1. Salgad. de reg. protect. part. 3. cap. 5. à num. 3. Guazzin. de defens. reor. def. 36. cap. 6. num. 1. Barbosa collect. d. cap. Pastoralis, num. 5. Scacc. de appellat. quast. 17. limit. 22. per tot. Imò & post appellationem excommunicatus potest denunciari. Salgad. num. 12. Lancell. cap. 12. limit. 40. n. 6. & alij ex prelaudatis. Sed si post appellationem ea sententia feratur, nulla est ipso iure. Tusch. lit. E, concl. 451. num. 6. Salgad. num. 1. Farinac. fragment. crimina. lit. 13. num. 327. Scacc. sup. n. 34. Lancellot. limit. 8. n. 1. & 5. Barbosa collect. cap. Ad presentiam, n. 2. de appellat. Mart. de iurisdic. part. 3. cap. 18. num. 7. Ideo non convalescit, deferta appellatione. Tusch. n. 4. Quoties eodem die, & excommunicationem, & appellationem concurrisse constat, illa præcessisse præsumitur, nisi aliud probeatur. Mascard. concl. 699. à n. 3.

18 Illud speciale est, quod hic docemur; nam si sententiam Iudex Ecclesiasticus proferat, poterit intra decem dies ad appellandum concessos excommunicationem damnato imponere, ut pareat iudicatis: & hoc in cæteris non licet iudici, nec ad executionem procedere, labente appellationis tempore: alioqui attentatum incurret, ut prænotatur supra, num. 13. Sic. tenere Barbosa collect. cap. Reverabilibus, num. 11. de sentent. excomm. in 6. Tusch. ubi proxime, num. 16. Pichard. manducet. ad prax. p. 4. §. 16. num. 13. Villalob. Erar. comm. opin. lit. A, num. 160.

Ibi: Tradit, non esse revocandam.

19 Quæ iudex egerit ad executionem

sententia infra tempus appellationi præscriptam ita demum revocari debent, si appelleretur; alioqui firma persistunt. Scacc. quast. 3. num. 52. Villalob. sup. num. 259. Barbosa collect. cap. fin. n. 41. de appellat. Lancell. cap. 11. n. 42.

Ibi: Proprie siquidem dicitur sententia.

20 Res iudicata proprie vocatur sententia, à qua non potest appellari. Barbosa collect. cap. Non solum, num. 13. de appellat. in 6. Vvesembec. in paratit. l. ad tit. ff. de re iudic. num. 3. Pichard. manducet. ad prax. p. 2. in prel. §. 2. n. 4.

Ad Num. 3.

21 Usque ad conclusionem in causa appellationis ad revocationem attentatum agere licet. Lancell. fusc. cap. 23. ex num. 5. Scacc. quast. 3. num. 81. Marant. de ordin. iudicior. part. 6. art. 2. de appellat. num. 403. Pichard. d. §. 26. n. 1. Menoch. de recuper. remed. ut. num. 37. verf. Verum. An post conclusum in causa sit audiendus; qui attentatorum revocationem intendit, disputat Lancell. à n. 14. & affirmativè accedit, maximè si post conclusionem attentata contingant, aut in notitiam agentis deveniant. Herculan. de attent. cap. 30. n. 30.

Ibi: Huic etiam opinioni accedit.

22 Quando valeat spoliatus suspendere petitionem à se, vel ab alio propositam, & possessorium deducere, tradunt laudati per me Variar. lib. 1. cap. 16. n. 72.

Ad Num. 4.

23 In ea controversia, num agenti ad revocationem attentatorum obiter notorius tituli defectus, triplex reperitur opinio. Quidam absolute affirmant, quidam insistantur, alij distinguunt, ut scilicet in beneficiis obiter, non tamen in profanis, de quo plene Lancell. cap. 24. q. 1. Tusch. lit. A, concl. 543. & 546. Mascard. de probat. concl. 146. ex num. 6. Sed affirmativam absque distinctione cum D. Covar. sustinent Menoch. ubi proxime, num. 32. Villalob. num. 261. Ursill. ad Afflic. decisi. 98. num. 3. Mascard. variar. lib. 2. cap. 121. num. 58. Herculan. de attent. cap. 15. num. 10. Iudex tamen ex officio poterit innovata retractare, remque

remque sequestro tradere, donec principalis causa definiatur. Menoch. ibid. Lancellot. num. 58. qui communem traditam distinctionem amplectitur. Quæ alie exceptiones impediunt attentatorum revocationem, docent Menoch. ex num. 18. & Lancellot. d. cap. 24. per tot.

Ibi: Quasi majoris sit privilegii.

24 Remedium istud possessorium, quod à iudicis officio provenit, Menoch. sup. num. 14. quoad privilegia potius habetur interdicto vade vi. Tusch. lit. A, concl. 548. Menoch. num. 25. Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 10. num. 22. Scacc. quast. 17. limit. 47. memb. 1. num. 173. De privilegijs huius remedii egit Lancellot. cap. 30. per tot.

Verf. Sexiò est omninò.

25 Appellatio de jure non admittenda non efficit attentatum quod iudex postea gesserit. Lancell. cap. 12. limit. 6. de frivolis, limit. 50. de nulla, limit. 53. de iure prohibita. Cancr. variar. part. 1. c. 17. num. 58. Villalob. Erar. comm. opin. lit. A, num. 265. Tusch. lit. A, concl. 542. n. 11. Barbosa collect. cap. Non solum, num. 8. de appell. in 6. Mascard. concl. 148. num. 31. Scaccia quast. 3. num. 69.

Ibi: Casus autem quibus.

26 Sunt quamplures casus, quibus iure Pontificio, Regio, ac communi appellatio rejicitur, tam in criminalibus causis, quam civilibus, quos in unum congerunt Scacc. sub quast. 17. Tusch. concl. 402. cum seqq. Garcia reg. 33. Barbosa cap. Ut debitas, à num. 14. de appellat. Duchas regula 41. Damhonder. in prax. cap. 230. cum alijs, Salgad. de reg. protect. part. 2. §. 3. per tot.

Ibi: Regula siquidem juris est.

27 Appellatio semper est admittenda, nisi iure expressim prohibeatur, l. 1. tit. 17. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 71. Scacc. de appellat. quast. 17. num. 1. Barbosa ubi proxime, num. 13. Paz in praxi, tom. 1. part. 6. proem. à num. 17. Cevall. tract. de cognit. per viam viol. gloss. 6. n. 30. Ant. Nicell. de concordia glossur. num. 15. Menoch. de recuper. possess. remed. 9. n. 317. Argel. de acquir. possess. quast. 2. art. 4. n. 6. Sic in dubio appellationi deferendum.

Tusch. lit. A, concl. 369. n. 4. Guazzin. de defens. reor. defens. 36. cap. 3. num. 1. Menoch. num. 318. Salgad. de reg. protect. part. 1. cap. 2. §. 3. num. 31. ex quo inferi, Iudicem Ecclesiasticum facere vult, dum in dubio non desert appellationi.

Ibi: Nam in criminalibus.

28 In criminalibus regulariter auditur appellans etiam in crimine læsæ majestatis. Salgad. part. 3. cap. 14. num. 1. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 13. n. 31. Guazzin. num. 1. & per tot. Boll. in praxi, tit. de appellat. num. 1. Farinac. in prax. q. 101. cap. 1. num. 2. quod æquitati convenit, cum plerumque de penis corporalibus, ac fama hominis disceptetur; ideo quia majus periculum vertitur, cautius agendum, l. fin. C. de probat. l. 1. §. Sed & si quis. ff. de Carbon. edict. sic facultas provocandi in criminalibus ampliatur, l. 6. tit. 23. p. 3. l. Non tantum 6. ff. de appellat. Sunt tamen scelera, à quibus rei appellare vetantur, quæ referunt Farinac. d. quast. 101. à princip. Salgad. d. cap. 14. n. 26. cum seqq. Guazzin. sup. cap. 4. n. 1. Ant. Gom. num. 31. Baiard. ad Clar. q. 94. Scacc. quast. 17. limit. 4. ex num. 76.

Ibi: Cujus opinio falsa quidem.

29 Hæresis damnato appellationis auxilium non conceditur. Ant. Gom. ubi proxime, Scacc. num. 76. Farinac. de hæres. q. 185. §. 15. n. 127. Barbosa collect. cap. De inquisitionis, num. 6. de hæres. in 6. Salgad. d. cap. 14. num. 34.

Ad Num. 5.

30 Convictus, ac confessus, sive in civilibus, sive in criminalibus, appellare prohibetur. Ant. Gom. d. cap. 13. n. 31. Scacc. sup. num. 10. cum seqq. & de iudic. lib. 1. cap. 97. num. 124. Farinac. d. q. 101. n. 14. Paz in praxi, tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 11. num. 9. Guaz. sup. cap. 11. n. 1. Duchas reg. 136. in princ. Lancell. cap. 12. ampliat. 4. n. 12. Clar. in praxi, q. 94. n. 1.

31 Fallit si pœna, quæ imponitur, non sit ordinaria, nam ab excessu licet appellare. Scacc. d. lim. 4. num. 96. Guaz. cap. 12. n. 1. verf. prout appellat, Farinac. quast. 101. n. 110. verf. Sublimita quare, Lancell. de attentat. cap. 12. lim. 9. num. 10. Donell. lib. 28. cap. 6. Cujac. lib. 8. observat. 33. Similiter si reus in confessione addiderit qualitatem exclusivam, vel diminu

diminuatam delicti. Guaz. cap. 11. n. 3. *vers. Si vero confessus.* Tandem si iudex appellationi detulerit, nequisbit deinceps sententiam exequi. Lancelot. *lim. 11. num. 79.* Scacc. *limit. 4. n. 27.*

Ibi: *Hinc sanè iudices.*

- 32 Non licet iudici legitime convictum torquere, ut defectum falsus appellare non possit. P. Sanch. *Consil. Moral. lib. 6. cap. 4. dub. 4.* Ant. Gom. *d. cap. 13. num. 20.* Villalob. *Exar. coram. opin. lib. 7. num. 216.* Jul. Clar. *quest. 64. n. 7.* Baiard. *in addit. num. 116.* Boët. *decis. 163. n. 15.* Cevalli. *commun. cont. comm. quest. 375.* Paz. *tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 12. a num. 6.* Cur. Phil. *p. 3. §. 16. n. 2.* Petr. Gregor. *Synagm. lib. 48. cap. 12. num. 31.* Vide infra, *num. 35.*

Ibi: *Primum posse convictum.*

- 33 Licet torquere convictum de crimine, ut socios, ac participes detegat, quoties de illis potest interrogari. Clar. *num. 8.* Caball. *tract. crim. cas. 2. num. 26.* Guaz. *defens. 30. cap. 9.* Ant. Gom. *d. lib. 3. cap. 12. num. 17.* Farinac. *quest. 43.* Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 81.* Menoch. *de arbitr. cas. 221. n. 6.* Cur. Phil. *part. 3. §. 16. n. 12.* Sanch. *lib. 6. cap. 3. dub. 22.* Petr. Greg. *n. 3.* Non semper permittitur reus de aliis complicibus interrogari, nisi in criminibus exceptis, & quæ sine complice nequeant perpetrari, aut si constet plures ad facinus, velur furtum, vel homicidium concurrisse, quod de homine libero dicitur, servus enim torqueri semper poterit, ut mandantem, vel foventem declararet. Ant. Gom. *ubi proxime, num. 16.* Farinac. *d. quest. 43.* ubi enumerat casus, quibus reus in caput alienum torturae subicitur. Cur. Philip. *ubi sup.* Ut autem delinquens in alios torqueatur, oportet confessum esse, vel convictum.

Ibi: *Secundo, illud sit.*

- 34 Licet iudex perperam operetur de convicto quaestionem habens, ut beneficio appellationis privetur confessus, hic tamen sub reatu lethalis culpæ veritatem tenetur aperire, quia legitime interrogatur, et medio non legitimo. Aliud est quando absque probatione templaena, vel iudicibus sufficientibus interrogatur, de quo egimus *Farinac. lib. 1. cap. 1. a num. 4.*

Ibi: *Tertio itidem.*

Vide supra, *num. 32.* Iniquis quidem, ac seivus etiam appellationis recursum, aufert iudex extorqueus confessionem, quam si deferende appellationi non deferret, cum utrumque iure non liceat. Aliquando tamen permittitur ea uti cautela ob publicam utilitatem, quæ celerem vindictam desiderat: quod raro, & attentè exequendum, ut D. Covar. monet.

Ibi: *Ceterum, admissa Baldi opinionione.*

Judex dum convictum de crimine torqueri iubet, sive ad exclusionem appellationis, sive ad sciorum indaginem, protestari debet, se non interrogare de legitime probatis, quibus nullo præiudicium fieri intendit: alioquin si reum delictum inficiati contingat, probationes per quas damnari poterit, evanescunt, de quibus Ant. Gom. *variis lib. 3. cap. 13. num. 20.* Clar. *quest. 64. num. 8.* Guaz. *defens. 30. cap. 9. ex num. 4.* Farinac. *q. 40. num. 13.* cum aliis, Baiard. *ad Clar. d. q. 64. num. 122. & q. 68. ex n. 16.* Fachin. *lib. 9. cap. 6.* qui, & alii communiter docent, omnia ea protestatione, reum si neget tortus delictum, omnino absolvendum esse, aut (quod verius est) mitiori pœna afficiendum. Sed tenuit Ant. Gom. opinatam ordinariam pœnam irrogandam esse. Accedit Cur. Phil. *p. 3. §. 16. num. 2.* referens D. Covar. *hic,* cui opponitur Fachineus illius argumentis elisis. At licet iudex protestetur, si modum cruciatu excellerit, negantem levius punire tenebitur. Guaz. cum aliis *num. 12.*

Ibi: *Ubi quis fuit confessus.*

Convictus, & confessus appellans 37 auditur, si rationabilem, ac verosimilem exculationem alleget, quod iudicis arbitrio committitur. Scaccia *d. q. 17. limit. 4. a num. 15.* & inferius *num. 89. vers. Probatur secundo,* & *limit. 48. n. 16.* Farinac. *quest. 101. a num. 143.* Guaz. *defens. 30. cap. 11. num. 3.*

Vers. Secunda conclusio.

Confessus tam in criminali, quam 38 civili causa non admittitur ad appellandum.

Ad Num. 6.

Appellationis auxilium lege, vel re- 42 scripto per Principem nemini subiectum tolli posse, tenent Greg. Lop. *in l. 13. gloss. 10. tit. 23. p. 3.* Scacc. *quest. 16. ex num. 2.* Lancelot. *cap. 12. limit. 8. num. 15. cum segg.* Pinell. *in rubric. art. 1. cap. 2. num. 21. de resc. vendit. Rebuff. ad leg. Gallia, tom. 2. tit. de rescript. num. 161.* Barbof. *collect. cap. 3. a n. 5. de appellat. Paz in praxi, tom. 2. part. 5. cap. univ. n. 1.* Nec obstat caput *Passoralis, §. ult. de offic. deleg. nam ibi delegatus Pontificis subdelegat, appellatione remota, ad illudendam litigantis fraudem: quod non facit auctoritate propria, sed legis, ut animadvertit Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 27. num. 4.*

Ibi: *Citationem à Principe tolli non posse.*

Regulater Princeps nullo modo potest primam tollere citationem. Tufch. 43 *lit. C. concl. 271. a princip. Vant. de nullit. ex defect. citation. n. 6.* Paz *in praxi, temp. 3. num. 9.* Marant. *de ordin. iudic. part. 4. disp. 16. num. 11.* Pinell. *ubi proxime, Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 17. num. 6.* Petr. Greg. *Synagm. lib. 48. cap. 2. in fin. Guttier. Canon. lib. 2. c. 16. num. 6.* & alii apud Barbof. *collect. cap. 1. num. 7. de caus. possess. & propriet. Imò nec Princeps ipse, omnia ea citatione iudicare permittitur. Paz, Marant. Menoch. ubi proxime, Guttier. n. 7.* Barbofa *num. 8.* Maticenz. *dialog. relator. part. 3. cap. 44. num. 1.* Aliquando tamen ex causa absque citatione procedere poterit, ut Guttier. Barbofa, & alii ex super adductis observant. Guaz. *sup. defens. 10. cap. 1. num. 7.* & alii communiter.

Vers. Primum, hinc.

Citatio ad sententiam sic desideratur, 44 ut omisso illius nullum reddat iudicatum, *l. 1. §. item cum ex edicto, ff. qua sent. fin. appell. resc. l. 5. tit. 22. l. ult. tit. 26. p. 3.* & ibi Greg. Lop. Paz. *sup. temp. 10. num. 6.* Maticenz. *num. 4.* Vant. *num. 56.* Nihilominus per principem hanc substantialem solemnitatem omitti, non est vitium, sive per se, sive per alium de causa cognoscat. Sed & lege generali idem poterit statui, ut de pluribus citationibus testatur Tufch. *sup. concl. 272.*

dom. Guaz. *sup. cap. 13. per tot. Scacc. a num. 30.* Farinac. *n. 154. cum segg.* Lancelot. *cap. 12. ampliat. 4. n. 13.* Clar. *q. 94. num. 1.* Salgad. cum pluribus *de Reg. protest. part. 3. cap. 14. num. 21.* Barbofa *collect. cap. Romana, num. 13. de appellat. in 6.* Unde est, ut intra decem dies ad appellandum exequi sententia possit. Scacc. *n. 53.* Sed si causa proponatur probabilis, veluti iusti erroris, erit appellationi deferendum. Scacc. *d. n. 30. vers. Ha opiniones, & num. 25. & 47.* Farinac. *quest. 81. n. 326.* Barbofa *num. 15.* Guaz. *num. 2.* apud quos plurimi. Quando sit verosimilis causa, idem iudex à quo testimabit. Scacc. *num. 48.* Junge his tractata *sup. n. 31.* Convictus tantum, quod appellare valeat, non ambigitur, de quo Guaz. *cap. 12. ubi vers. Bene verum,* crimina excepta recenseret, & alii adducti supra, *num. 28. in fin.*

Vers. Imò quibusdam placet.

- 39 Horum criminum meminere Ant. Gom. *var. lib. 3. cap. 13. num. 31.* Salgad. *ubi proxime, a n. 24.* Guaz. nuper laudatus, Scacc. *d. lim. 4. ex num. 76.* in quibus convictus tantum, vel confessus provocare vetantur, Guaz. *ibidem,* Salgad. cum aliis *n. 29.* Decian. *tract. crim. lib. 7. cap. 19. num. 5.* Scaccia *num. 76.* & alii laudati *num. 28.*

Vers. Quacunque tamen in causa.

- 40 Damnatus ex propria confessione quavis in causa, quantumvis à iudice inferiori non audiat appellans, admitti debet per superiorem, qui si inhibuerit inferiori, sententia exequutio est suspendenda. Scacc. *d. limit. 4. num. 15. vers. Contra hanc, & vers. De duo ex hac,* ubi etiam de convicto, & confessio: ac *n. 26.* de inhibitione, Farinac. *quest. 101. num. 119.* quod est verum si de iure admitti possit. Scacc. *lim. 48. num. 27.*

Vers. Usus tamen forensis.

- 41 Quod scilicet in criminalibus non deferatur appellationi, consuetudine observari in Imperio, Hispania, & Flandria, testis est Scacc. *d. quest. 17. limit. 48. num. 1.* Oluald. *ad Donell. lib. 28. cap. 6. lit. CC.*

de D. Patia Covar. Enuel.

ex num. 29. ad 34. ubi ex statuto, vel consuetudine non est opus citatione ad sententiam, de quo Ursill. ad Afflic. de cas. 283. n. 2. Paz d. temp. 3. n. 12. Guaz. ubi proxime, num. 6. qui asserunt praeter primam citationem ceteras per Principem omitti posse.

Verf. Secundo, item constat.

45 Absque citatione Princeps peragere valet etiam in tertii praedictum, quod a suo libero beneplacito pendet. Tusch. lit. C. concl. 272. ex num. 50.

Verf. Tertio colligitur.

46 Pro intellectu capituli 1. de caus. posses. & propriet. consule Barbol. in collectan. ibi, num. 10. Nec enim Pontifex sibi, aut aliis Principibus legem imponit, sed ad naturalem se refert, qua detentionem tollere non licet.

Verf. Quarto ex his.

47 Clausula, *Supplentes omnes defectus*, restringitur ad nullitates ex omissione omnium, quae sunt de jure positivo, non de naturali, ut prima citatio, cujus defectus per eam clausulam minime refoecitur. Vivian. in praxi jurispraxion. lib. 13. cap. 8. num. 185. Barbola claus. 77. n. 2. Mart. part. 1. claus. 181. n. 7. Tusch. sup. claus. 343. n. 2. & 9. Menoch. cons. 1. num. 40.

Verf. Quinto, Probati.

48 Principi licet causam etiam gravissimi praedicti, appellatione remota, committere iudici notae peritiae, ac integritatis. Scaccia de appellat. quast. 16. limit. 1. num. 21. Pichard. manud. ad prax. part. 4. §. 7. num. 7. Princeps etenim pro eo, quem eligit, praesumit. Scacc. n. 22. & cum appellatione opus sit propter incertitiam, vel iniquitatem iudicantium, si utraque in tali delegato cessat, ut quid provocationis refugium, maxime cum non semel bene late sententiae reformentur in pejus, l. ff. de appellat. Nec ex hoc pracluditur aditus ad Principem ipsum, per effectum devolutivum, qui non auferitur. Pichard. n. 8.

Verf. Sexto infertur.

49 Quibus in casibus appellatio prohi-

beatur, tradiderunt laudati n. 26. & latissime Ant. Nicell. tract. de concord. glossar. ex. num. 15. Liede autem appellare non permittatur lege, vel rescripto, tollitur quidem necessitas deferendi, non facultas; nam non obistente prohibitione, potest iudex supercedere, admissa provocatione, non pro libito, sed cum ex circumstantiis aequum, & juri consonum id existimaverit. Scacc. d. quast. 17. limit. 48. num. 25. & 27. ut li reus iustam, ac probabilem causam alleget, ut jam praenotavimus, & tenet Azeved. in l. 6. num. 16. tit. 18. lib. 4. Recop.

Verf. Septimo, illud est.

Non est liberum principibus causas appellatione remota delegare, sed perpetua eorum, & iudicium qualitate mature, alioquin clausula effectus suos non operabitur, ut hodie contingit, quia de stylo adici solet. Lancell. de attent. cap. 12. tit. 8. num. 38. & 39. Scaccia n. 6. limit. 1. n. 105. verf. Quartus casus, & n. 23. Pichard. sup. d. §. 7. n. 8. Barbola & alii mox referendi, n. 51.

Verf. Octavo apparet.

51 Regularis a correctione Praelati, seu sententia poenam irrogante juxta Religionis statuta, appellare non permittitur, cap. Ad nostram 3. de appellat. ubi Barbola in collect. num. 2. plures refert, Scacc. quast. 17. limit. 16. num. 8. Sed si Praelatus modum correctionis excesserit, subito licebit provocare, cap. De priore 31. de appellat. ubi Barbola cum aliis in collect. num. 3. ac in remission. ad Trident. sess. 25. de Regular. cap. 4. n. 10. Imo si non deferat superior legitima appellationi, poenam depositionis incurtet. Barbola in d. cap. de priore, n. 4.

Verf. Effectus autem.

52 De clausula, *Appellatione remota*, tradiderunt plura Tusch. lit. A. concl. 400. Barbola tract. de clausul. claus. 9. Lancell. cap. 11. limit. 8. Pichard. ubi sup. Scacc. quast. 16. ex num. 26. & aliqua atrigimus supra, cap. 15. d. n. 34. Controversia est, an per illam tollatur effectus devolutivus? Affirmant Lancell. num. 8. & nonnulli: sed aliud est tenendum cum Scaccia d. quast. 16. n. 103. verf. Declara de imoquinis, Barbola num. 25. Pichard. num. 8. apud quos alii. Sunt etiam plures clausulae

clausulae equipollentes, per quas appellatio sublata censetur; quas refert Scaccia.

Ad Num. 7.

53 Quoties appellatio non obtinet suspensivum effectum, sed devolutivum duntaxat, non est attentatum, quod possit revocari. Azeved. in lib. 6. n. 1. tit. 18. lib. 4. Recopil. Gutier. Canoniar. lib. 1. cap. 34. num. 92. Scacc. d. limit. 1. n. 103. Sed id contingit, ut solum ex provocatione effectus devolutivus resultet de quo Barbola collect. cap. Ut debitas, ex n. 14. de appellat. Sed si iudex deserat appellationem absolutam, vel superior aditum inhibuerit, quae postea gesserit inferior eum attentata debent revocari. Scacc. d. num. 103. verf. primum est, ac praenotavi supra, n. 5. Vide infra ex n. 57.

Ad Num. 8.

54 Utrum in iudiciis possessoris liceat provocare, latissime perdocuit Scaccia de appellat. q. 17. limit. 6. de quo etiam Tusch. lit. A. concl. 407. Cancr. v. v. r. part. 1. cap. 17. d. n. 23. Menoch. de recap. posses. remed. 9. ex num. 16. Lancell. de attent. cap. 12. limit. 15. Conard. in Luvic. C. si de momentan. posses. Salgad. de Reg. protecl. part. 3. cap. 12.

Verf. Prima conclusio.

55 Jure Canonico in possessoris appellatione admittitur quoad utrumque effectum, suspensivum, & devolutivum. Ant. Gom. in l. 25. tauri, in fin. Salgad. cum pluribus num. 67. Joseph. Ludovif. decis. Perus. 20. num. 11. Cancr. num. 24. verf. De jure vero, Menoch. n. 328. Scacc. d. limit. 6. memb. 7. num. 1. Barbola collect. cap. Cum ad sedem, num. 11. de restit. spo. liat. Gutier. Canoniar. lib. 1. cap. 34. num. 86.

Adversus conclusionem objicitur Aegidiana Constitutio, & caput finale 2. quast. 6. quibus facisfacit Salgad. ex num. 71. Barbola num. 2. & 25. qui restrictiones una cum ampliationibus ex n. 3. recenser.

Ibi: Hac eadem conclusio.

56 De jure nostro Regio in possessoris ad utrumque effectum appellationi deferretur. Molin. de primogen. lib. 13. c. 13. D. de Faria Covar. Ennel.

n. 17. Gutier. n. 98. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 637. num. 6. Joan. Garc. de Nobilit. gloss. 1. num. 5. Cevall. commun. cont. commun. quast. 15. num. 6. quod constat ex l. 8. tit. 10. lib. 4. Recop. per quam appellatio in possessoris videtur restricta, ut non liceat quoad suspensivum effectum secundo provocare, extantibus sententiis duabus conformibus, quae statim executioni mandari debent, non obistente appellatione. Sic sentiunt Ant. Gom. sup. Felician. de censib. lib. 3. cap. 1. num. 11. Cur. Philip. part. 2. §. 27. num. 14. Salgad. tamen subdubius refert num. 60. Etenim ea constitutio disponit circa sententias in summis Praetoris latus, ut non suspendatur executio per supplicationem secundam: quod ipsum de iudicio proprietatis stabiliter l. ult. eodem tit. ut animadvertit Azeved. in d. l. 8. Unde videtur per dictam legem 8. nihil in possessione innovatum quoad appellationem, sicut nec in proprietate, ex d. l. ult.

Verf. Secunda conclusio.

57 In iudiciis possessoris de jure communi appellatio admittitur tantum quoad devolutivum effectum. Salgad. n. 27. & 62. Felician. ubi proxime, Tusch. lit. A. concl. 322. Scacc. d. limit. 6. memb. 3. n. 3. & 20. Fachin. contror. lib. 3. cap. 75. Ant. Gom. sup. Lancell. d. limit. 25. num. 2. Cevall. num. 1. & n. 5. verf. Rursus conclusio, Gutier. num. 91. Pichard. manud. part. 4. §. 12. num. 2. Cancr. d. cap. 17. n. 23. Achil. Peronal. tract. de adpisc. p. 155. d. num. 420. Trentacinq. Parar. lib. 2. tit. de appellat. resolut. 15. num. 7. & 8. quicquid contra scripserit Joan. Garf. ubi sup.

58 Est questionis, num haec resolutio obtineat non solum in appellatione a definitiva, sed etiam ab interlocutoria, de qua disputat Scacc. memb. 7. d. num. 28. & cum aliis affirmat, conclusionem adhuc & in interlocutoria procedere. Idem multipliciter ampliat & restringit eam, necnon Ant. Gom. sup. Salgad. d. cap. 12. ex n. 82.

Verf. Tertia conclusio.

59 In possessorio summario, ex l. ult. c. de edic. D. Adr. toll. ubi scilicet scriptus haeres mittitur in possessionem bonorum hereditatis, appellandi facultas quoad suspensivum effectum denegatur. Salgad. C. 2. gad.

gad. num. 77. Achil. Perlon. à num. 330. Scacc. memb. 7. num. 12. Joan. Garc. dict. gloss. §. 2. num. 5. Gurtier. num. 99. quod omni jure verum, ac generaliter observatur in omni remedio summarissimo, ac extraordinario possessionis, ut fuscè per Scacc. d. limit. 6. memb. 2. Cancr. d. cap. 17. n. 26. Joseph. Ludovif. d. decis. 20. num. 10. Salgad. n. 80. Menoch. de adipse. rem. 4. num. 840. Lancellot. cap. 25. num. 27. Argel. de acquir. possess. quæst. 19. art. 1. num. 14.

Ibi: *Quamobrem Baldus existimat.*

60 Justa suadente causa, suspenditur executio, interposita appellatione, in casu dictæ legis finalis. Menoch. ubi proximè, Scaccia memb. 7. num. 110. ubi exemplum exhibet, cum ex testamento evidenter irritò missio decerneretur.

Verf. Hinc constat.

61 Quamquam jure nostro in possessoris liceat provocare, id tamen verum est in ordinariis, secus in extraordinariis, ac summarissimis, velut in remedio ex dict. lult. Salgad. cap. 12. num. 60. Cur. Philip. part. 2. §. 27. num. 14. Joan. Garc. sup.

Verf. Sic denique mihi.

62 Hoc discrimen inter Jus Canonicum ac Cæsareum fatentur omnes pro prima, & secunda conclusione nuper laudati, quod evertere conatur Joan. Garc. d. §. 2. num. 5.

Ibi: *Tametsi Jure Cæsareo.*

63 Inter cæteras limitationes, quibus coarctari solet secunda conclusio, hæc præcipua habetur; nam etiam de jure communi in possessoris utrumque effectum nanciscitur appellatio, cum per sententiam irreparabile inferatur detrimentum. Salgad. d. cap. 12. num. 115. Ant. Gom. in l. 45. Taur. num. 194. verf. Tertio limita, Marant. de ordin. judicior. part. 6. art. 2. de appellat. num. 310. Scacc. d. limit. 6. memb. 8. num. 1. ubi latè ampliat, & exempla gravaminis irreparabilis demonstrat.

Verf. Pari sanè jure.

64 Hæc lex in nova compilatione est 9.

tit. 7. lib. 5. Recop. cui jungenda lex 10. eod. tit. ac lex finalis, tit. 19. lib. 4. nam in judicio summario, quod de tenura vocitatur, nullus est supplicationi locus, nec hodie agitur de mera detractione, sed vera possessione, solo jure proprietatis reservato, de qua in Cancellariis cognoscitur, ad quas hæc causæ remitti jubentur. Observat Joan. Garc. d. §. 2. num. 6. de quibus Paz tract. de renut. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. Azeved. in d. l. 9. ubi & Matienz. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 637.

Verf. Cæterum licet.

65 Additur alia limitatio ad eandem secundam conclusionem, nam & de jure communi suspenditur executio ac jurisdictionis, quando ab inordinato processu provocatur. Menoch. d. remed. 4. n. 808. Achil. Perf. sup. num. 337. verf. Vel & quoque, Salgad. de Reg. protell. part. 2. cap. 13. num. 137. Scacc. cum aliis limit. 6. memb. 7. num. 117. quando dicatur inordinatus processus, tradit Scaccia, & Perlon. n. 334. verf. Ego autem.

Verf. Idem erit quoties.

66 Si judicio possessorio peracto, reus non solum damnatur ad possessionem tradendam, sed etiam ut fructus victori restituar, tunc appellatio suspendet executionem respectu fructuum duntaxat. Idem erit quoad condemnationem interesse, vel expensarum. Salgad. part. 2. cap. 7. ex n. 56. ubi alii, Menoch. dict. remed. 4. num. 869. Marant. ubi sup. num. 309. Scacc. d. lim. 6. memb. 9. num. 22. & 31.

Ad Num. 9.

67 De interpretatione legis 3. tit. 7. lib. 7. Recop. videndus Avend. de exeg. mand. cap. 4. num. 17. Mexia ad leg. Tolet. Azeved. in d. l. 3. qui observat num. 52. per appellationem non suspendi executionem sententiæ, & id limitat, si interveniat fructuum restitutio, aut appellatur ab inordinato processu. Idem erit, si pronuncietur adversus Ecclesiam, vel alia loca pia, Ordinem Militarem, aut habentem titulum à Concilio, litigantem juxta formam legis 5. ejusdem tituli.

Verf. Tertium exemplum.

68 In causis executivis apud nos velut ex instrumento publico appellatio executionem non suspendit, nisi causam ad superiorem devolvat. Azeved. in l. 3. num. 3. tit. 21. lib. 4. Recop. ubi probatur. Scacc. d. quæst. 17. limit. 10. num. 6. & 22. Pichard. manud. ad prax. part. 2. §. 16. num. 5. Menoch. d. rem. 4. num. 828. Cur. Philip. part. 2. §. 21. num. 3. Canar. de execut. instrum. n. 86. Paz in praxi, part. 4. cap. 3. num. 43. Didac. Per. in l. 5. ad fin. verf. Quæro utrum in causa, tit. 8. lib. 3. Ordin.

69 Quod ampliat ad præceptum de exequendo, à quo si appelletur, executio non impeditur, quantumvis causa ad superiorem devolvatur. Salgad. cum pluribus sup. part. 4. cap. 1. à num. 9. Scaccia d. limit. 10. à n. 8. Canar. num. 85. Did. Per. ubi proximè, Cancr. var. p. 1. cap. 17. n. 29. & non pauci apud Salgad. n. 11. qui & adversarios concessit.

70 Alia exempla deduci possunt ex l. 6. tit. 18. lib. 4. Recop. ubi suspensivus effectus prohibito, devolutivus expressim reservatur, pluraque ex nostro, ac communi jure cumulare in difficili non est. Illud oportet observare, quod regulariter quoties appellatio per legem, vel scriptum vetatur, quoad suspensivum effectum duntaxat intelligitur, devolutivo permisso. Azeved. in d. lib. 6. Recopilat. n. 1. Cur. Philip. part. 5. §. 1. num. 19. & 20. Paz in praxi, tom. 2. part. 5. cap. unic. num. 2.

71 Utrum appellatione sublata, sit supplicationi locus, docet Azeved. in l. 1. n. 1 & 2. tit. 19. lib. 4. Recop. Scaccia g. 19. remed. 3. à princip. ac tradidi supra, r. 17. num. 31. ubi insinuat supplicationem non esse denegandam quoties appellare licet, saltem quoad devolutivum effectum; nam & executione non dilata in gradu supplicationis poterit de causa cognosci: quod ab arbitrio supremorum judicium pender.

72 Adjicere libet præmissis aliud exemplum ad nostrum tractatum attinens; nam si à sententia revocatoria attentatorum provocetur, causa ad superiorem devolvitur, sed executio foretur effectum, ut latè agentes sentiunt Salgad. sup. part. 2. cap. 10. n. 34. Lancell. cap. 18. num. 21. tametsi affirmantium, ad utrumque effectum appellationem prodesse, opinionem teneat Scacc. g. 17. limit. 47.

n. 172. ac in praxi apud nos supplicare licet, executione suspensa. Monter. in pract. tract. 5. cap. 4. num. 4.

SUMMARIUM.

- 1 A sententia interlocutoria quando appellatio permittatur, & num. 2.
- 3 Innovata post appellationem ab interlocutoria, non statim ante omnia revocantur, sed causæ appellationis justificata.
- 4 Limitatur, & num. 5.
- 6 Ampliatur, & num. 8.
- 7 In appellatione ab interlocutoria debet exprimi causa, seu gravamen: secus à diffinitiva provocatur.
- 8 Juxta pendente appellatione ab interlocutoria, quando valeat ad ulteriora progredi.
- 9 Potest interlocutoriam exequi infra terminum, quo licet provocare.
- 10 Utrum acta post appellationem ab interlocutoria, si justè appelletur, sint à principio nulla, aut veniant rescindenda, sicut valida.
- 11 Inhibitionis definitio.
- 12 Inhibitio nisi sum producat effectum, debet esse legitime expedita, & ut ita expeditur, qua desistatur.
- 13 An non legitima per inferiorem possit contemni procedendo ad ulteriora.
- 14 Attentata revocari possunt, nisi male appellatum decidatur, aut pars appellationis renunciet, illamve deserat.
- 15 Innovata per tertium post appellationem vel inhibitionem, ut attentata non retrahantur.
- 16 Gesta post appellationem extrajudicalem non revocantur ante omnia, & de differentiis inter istam, & judicalem, remittitur.
- 17 Nullitatis obiectio an sententia impediat executionem.
- Nullitas definitur, & utrum acta judicio super illa pendente, ceu attentata revocari debeant, remittitur, ibid.
- 18 Nullitas dupliciter opponitur.
- 19 Nullitas principaliter obiecta num suspendat sententia executionem, & num. 20.
- 21 Opinio communis negativa limitatur.
- 22 Exequenti judice sententiam, dum super nullitate illius causa discutitur, executio ut attentata non retrahatur, & quid inhibitorio præcedat, & n. 24. ubi distinguitur.
- 23 A sententia nulla licet appellare, nec

- appellans renunciare nullitatis remedio censetur.
- 25 Nullitas proponi potest simul cum appellatione dupliciter.
- 26 Appellatio absoluta interposita causam nullitatis ad superiorem tacite devolvit, nisi qui nullitatis excipiatur.
- Verum iudex superior, qui de nullitate principaliter cognoscit, non interposita appellatione, valeat sententiam confirmare, vel revocare. ibid.
- 27 Cum sententia confirmatur, à qua appellatum est, an possit appellans de nullitate agere, quam cum appellatione deduxerat.
- 28 Si nullitatis cognitio tacite devolvitur cum appellatione, numquid poterit superior, extincta appellatione per renunciationem aut desertionem, super nullitate ferre sententiam.
- 29 Appellationis deservit agere de nullitate permittitur, quam cum appellatione deduxit.
- 30 Quid si principaliter appellans proposuerit nullitatis defectum.
- 31 Deservit appellationis à quo iudice declarari debeat.

CAPUT XXIV.

DE natura, & effectibus interloquutorie sententiae edidit haud pauca Tusch. *Practicar. lit. 3. conclus. 11.* à qua regulariter appellare non licet, nisi aut vim habeat definitivam, aut damnum inferat per definitivam irreparabile. Trident. *sess. 24. de reformat. cap. 10. l. 2. de appellat. recip. l. aperitissimi 14. C. de iudic. l. Ante sententiam 7. C. quor. appellat. non recip. l. 13. tit. 23. p. 3. l. 37. tit. 5. l. 10. tit. 7. lib. 2. l. 3. tit. 18. lib. 4. l. 5. tit. 5. lib. 7. Recop. Azaved. in d. l. 3. Salgad. de Reg. *protecl. part. 2. cap. 1. à princ. Donel. lib. 28. cap. 6. Duenas reg. 51. Paz in Praxi, tom. 2. part. 5. cap. unic. num. 3. Scaccia de appellat. *quæst. 17. limit. 47. memb. 3. ex num. 18. Pichard. manducl. ad prax. part. 4. §. 11. num. 1. Lancell. de attentat. cap. 12. limit. 1. Tusch. lit. A. concl. 547.***

2 Similiter appellatio recipitur, si interloquutoria afferat damnum, quod difficile per definitivam possit rescitari. Gregor. *Lop. in d. d. 13. gloss. 3. Salgad. d. cap. 1. num. 132. Scaccia *quæst. 17. limit. 6. memb. 8. num. 3. Idem juris erit, si in totum reparabile non sit. Scacc. num. 2. Exempla utriusque exceptionis, tam interloquutorie habentis vim definiti-**

va, quam inferentis irreparabile damnus, exhibent Salgad. & Scaccia, atque Marant. *de ordin. iudicior. part. 6. tit. 2. de appellat. ex n. 42.*

Inter alia discrimina, quæ inter definitivam, & interloquutoriam sententiam constituuntur, de quibus Marant. *ex num. 140.* illud se nobis offert, nam gesta post appellationem ab interloquutoria non revocantur, nisi causa appellandi iustificata: sed innovata, interposita provocatione à definitiva, ante omnia debent retractari, ut prænotatur supra, *cap. prox. num. 4. Tusch. ubi proxime, à princ. Mascard. de probat. concl. 148. num. 28. Achil. Person. de adipisc. possess. n. 354. Herculan. de attent. cap. 30. num. 198. Marant. num. 172. Lancell. *sup. num. 2. Scacc. n. 28. & 81. Farinac. *prax. quæst. 38. num. 11. Barbosa collect. cap. non solim, num. 7. de appellat. in 6. Salgad. *part. 2. cap. 1. n. 213. & part. 3. cap. 18. n. 6. Pichard. *sup. §. 16. num. 4.*****

Ibi: Nisi novatio fiat post.

Fallit præfata conclusio, quoties superior inferiori inhibeat, nam quicquid post inhibitionem actum fuerit, ante omnia retractatur. Tusch. *num. 3. Salgad. d. cap. 1. num. 224. & d. cap. 18. n. 7. Mascard. ubi proxime, Paz num. 14. Marant. n. 207. Achil. Person. *sup. Herculan. cap. 31. num. 94. Barbosa n. 3. Scacc. num. 38. Lancel. num. 46.**

Fallit secundo, si iudex deserat appellationi, quia sibi manus ita ligat, ut quod deinceps egerit, ante omnia eum attentatum revocetur. Marant. *sup. Person. num. 358. Mascard. num. 30. Scacc. num. 41. Lancell. num. 50. Tertio, si interloquutoria ad decisionem causæ principalis influxerit, veluti cum in causa restitutionis in integrum super vitæ pronuncietur. Scacc. num. 168. Salgad. *d. cap. 18. num. 7. Quarto tandem innovata post provocationem ab interloquutoria, ante omnia retractantur, cum hæc vim obtinet definitivæ, aut damnum infert irreparabile. Salgad. d. cap. 1. num. 226. & d. cap. 18. num. 7. Herculan. cap. 30. n. 199. Scacc. *quæst. 17. limit. 47. memb. 1. num. 87. & 208.***

Ad Num. 1.

Innovata, pendente provocatione, non debent ante omnia retractari, etsi appelleretur ab interloquutoria super articulo

culo adnexo causæ principali; sicque explicatur, & ampliat. *de cilio capitis Non solim, §. 1. de appellat. in 6. Scacc. d. limit. 47. memb. 2. num. 10. vers. Declara secundo.* Pro cuius intelligentia subiunguntur inferius adnotanda, n. 8.

Ibi: Siquidem in hoc distinguitur.

Appellatio à definitiva, causæ, seu gravaminis expressionem non desiderat; non sic cum ab interloquutoria provocatur, quia debet exprimi, alioqui nihil prodest. Marant. *d. tit. 2. de appellat. num. 51. Scacc. *quæst. 4. n. 25. & 30. Paz *sup. d. cap. unic. num. 10. Tusch. *lit. A. *concl. 360. n. 1. & 14. Pichard. *sup. part. 4. §. 12. num. 2. etque specialiter libello gravamen inferendum. Salgad. *part. 2. cap. 2. num. 13. Sed si interponatur appellatio ab interloquutoria vim definitivæ obtinente, causam allegare non est opus. Paz *ubi proxime, Tusch. n. 23. Scacc. num. 18. Pichard. n. 10.********

Verf. Alioquin si hæc.

8 Est communiter receptum, ut iudex à quo appellatur circa articulum non connexum causæ principali, possit ad ulteriora procedere, quantumvis appellationem admiserit, aut per superiorem inhibeat, quia ad hunc non deservit per provocationem aliud, nisi id super quo interponitur. Scacc. *quæst. 17. limit. 47. memb. 2. n. 11. Lancellor. cap. 20. limit. 2. num. 15. quod si articulus connectum habuerit, suspenditur quoad totam causam iurisdictionis iudicis à quo; nihilominus etsi perperam innovet, ea non statim ante omnia revocantur, sed causæ appellationis iustificata, nisi vel appellatioi deservierit, vel inhibitione superioris astringi contigerit. Herculan. *tracl. de attentat. c. 11. n. 34. Villal. *Errat. *commun. opin. lit. A. n. 87. Salg. de Reg. *protecl. part. 2. cap. 17. n. 11. Scacc. *late d. memb. 2. n. 12. & 27. Lancell. c. 12. lim. 2. num. 40. Barbosa *collect. cap. Super eo 40. num. 5. de appellat. quando articulus sit connexus causæ principali, exemplis exhibitis docet Scacc. à num. 10. Adde *tradita *sup. ex n. 4.*********

Admonendi sumus, quod iudex post suam interloquutoriam exequi intra tempus, quo ab ea licet provocare, etsi articulus sit connexus, ac sententia vim obtineat definitivæ. Lancell. *cap. 2.*

ampliat. *iv. num. 10. cum seqq. Scacc. d. lim. 47. n. 29 sub memb. 1.*

Ad Num. 2.

Quæ iudex exequitur post justam ac legitimam provocationem ab interloquutoria, etiam non intercedat inhibicio, quoad jus sunt à principio irrita, quanquam id apud vos incertum sit, donec per superiorem causa appellationis decidatur. Accedit Pichard. *part. 4. §. 16. n. 4. Barbosa *collect. cap. Super *quæstionum, n. 13. de offic. *deleg. communis tamen habet, quod ante inhibitionem sustinentur ut valida, sed prolatâ sententiâ superioris retractantur eum attentata. Lancellor. d. limit. 2. n. 19. & alii laudati *suprà, n. 3. Imò processum factum ea appellatione pendente, non revocari, etiam illa iustificetur, & revocatio interloquutorie sublequatur, tenet Scacc. adversus Lancellotum d. limit. 47. memb. 2. n. 11.*****

Ad Num. 3.

Inhibicio ita describitur: Est provisio quadam ad iurisdictionem, & iura patrimonii de cetero conservandum, alius contra eam facti nullitatem, & penarum incursum inducens, à iure introducitur, vel ab habente iurisdictionem ordinariam, aut delegatam, per suam interloquutoriam ex officio, vel ad instantiam partis emanata. Lancell. *cap. 20. n. 7. de cuius effectibus quoad attentatorum revocationem, agit Lancellor. cap. 20. Tusch. *lit. L. *cancl. 140. cum seqq. Mandol. *tracl. de inhibiti. Herculan. de attent. cap. 20. Farinac. in fragment. *lit. 1. ex n. 31. Salgad. de Reg. *protecl. part. 2. cap. 10. præter alios, quos referunt idem, ac Barbosa *collect. cap. Romana, n. 6. de appellat. 106.*******

Ut inhibicio valeat, suosque operetur effectus, canonicè, seu legitime expectari debet, nempe prævia partis citatione, ac cognitione causæ, qua constet iure provocatum, ut devolutioni ad superiorem locus sit. Trident. *sess. 22. de reformat. cap. 7. ubi Barbosa *in premissis. Salgad. *sup. num. 10. Achil. Person. *tracl. de adipisc. possess. n. 355. Marant. de ordin. iudic. part. 6. tit. 2. de appellat. n. 108. Herculan. n. 10. & alii plurimi apud Salgad. *Barbol. & Mandol. q. 18. ubi quid in praxi, de qua Paz *sup. tom. 2. part. 5. cap. unic. à n. 13. sed si non ritè superior******

superior inhibuerit, ab eo poterit provocari. Salgad. num. 14. & 17. Scacc. g. 3. num. 11. quanquam à canonica inhibitione appellare non liceat, ut latè per Salgad. ex n. 2. post Lancellor. cap. 20. limit. 2. n. 15. & licet de jure, præsertim post Tridentinum, nequeat iudex superior inhibere antequam constet sibi de probabili causa, ac legitima appellationis interpositione; in praxi obtinuit, ut statim ac de illis cognoscere incipiat, inhibitionem expediat. Barbosa in remiss. ad d. cap. 7. Concilii, Scacc. quæst. 11. n. 34. art. 4. vobis Ego enim. De stylo inhibitionum in Cancellariis, videndus Montecel. in Pract. tract. 5. cap. 8.

Verf. Quarto, hac inhibitiio.

13 Superior potest revocare attentata post suam inhibitionem, etsi appellans appellationi renunciet, illamve deserat. Barbosa collect. cap. ult. num. 43. de appellat. Imò pars ipsa post renunciationem, seu desertionem agere ad revocationem attentatorum non prohibetur. Lancellor. cap. 12. ampliat. 1. & 2. Salgad. part. 1. cap. 7. num. 29. Mascard. concl. 148. num. 18. Semperque licet iudici, cuius autoritas parvipenditur, iniquè attentata revocate. Lancellor. cap. 27. num. 7. & dixi supra, cap. prox. num. 9. Hoc ita verum, si iudex legitime inhibuerit, alioqui gesta per inferiorem attentata non sunt. Lancellor. cap. 17. num. 67. Imò inhibitiio non canonica impune spernitur, nisi ob supremorum iudicum reverentiam. Scacc. quæst. 17. lim. 4. num. 26. verf. Subrestringe eandem, Lancellor. cap. 20. limit. 1. num. 3. De stylo Curie inhibitiio etiam non canonica manus inferiotis ligat. Lancell. d. cap. 20. ampliat. 11. Procellusque nullus habetur, etsi deseratur appellatio. Lancellor. d. cap. 20. ampl. 2.

Verf. Quinto, idem erit.

14 Quanquam per superiorem pronuncietur perperam appellatum, ac rectè iudicatum, tamen attentata post inhibitionem jure revocantur. Lancell. sup. ampliat. 7. Herculan. cap. 29. n. 74.

Ibi: Verum generaliter.

15 Innovata à tertio post appellationem, vel inhibitionem, ceu attentata non retractantur. Barbosa cum aliis collect.

cap. Non solum, num. 12. de appellat. in 6. & prenotatur sup. cap. prox. n. 2.

Ad Num. 5.

Post appellationem extrajudicalem 16 gesta non revocantur ante omnia, sed pendunt, donec superior super principali decidat, ex cuius sententia, aut iterum fiunt, aut consistunt in posterum. Tusch. lit. A, concl. 527. num. 17. Mich. Crass. comm. opinion. lib. 7. tit. 2. num. 195. Salgad. part. 2. cap. 13. n. 1. Rebuff. tract. nominat. quæst. 17. num. 28. Scacc. quæst. 3. num. 53. Lancellor. cap. 12. limit. 3. num. 3. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 64. n. 20. Barbosa collect. d. cap. non solum, n. 13. Nec revocantur ante omnia, quæ innovantur post appellationem contra ipsam. Lancellor. n. 9. Marant. sup. part. 6. act. 2. de appellat. num. 401. De differentiis inter hanc, & judicalem appellationem differunt Salgadus, Scaccia, & Lancellor. Observatur autem quod judicialis propriè dicitur appellatio; extrajudicialis, provocatio. Salgad. num. 294. Scacc. num. 33.

Ad Num. 6.

Utrum nullitas principaliter, vel per 17 exceptionem opposita impedit sententia exequutionem, & an lite super illa pendente, innovata debeant ut attentata revocari, difficilis quæstio est, ut ait Lancellor. cap. 17. n. 2. ubi latissime, de quibus etiam Scacc. g. 19. rem. 1. concl. 4. & 5. Afín. in praxi judic. § 32. cap. 2. lim. 1. Vant. tract. de nullit. tit. quæst. & quib. mod. nullit. ex num. 29. Tusch. lit. N, concl. 135. num. 136. Ex quibus plenam tractatus cognitionem discere Lector poterit. Est autem nullitas vitium, vel defectus rei gestæ, ob legis transgressionem proveniens. Vant. n. 1.

Verf. Tandem in hac quæstione.

Nullitatis jus dupliciter deducitur, 18 vel principaliter de illa agendo ad impugandum actum, seu sententiam; vel per exceptionem, ad impediendam exequutionem sententia. Tusch. concl. 135. num. 7. Paz in praxi, temp. 12. n. 8. Scacc. d. concl. 3. num. 1. Lancellor. d. cap. 17. n. 7. Marefcot. sup. lib. 2. cap. 111. n. 42. Menoch. de adipsend. rem. 4. n. 882. & 884. Vant. sup. num. 1.

Est communis resolutio, quod nullitas 19

litas principaliter proposita sententia exequutionem non suspendit. Scacc. d. rem. 1. concl. 4. n. 1. Marefcot. ubi proximè, num. 43. Vant. num. 29. Menoch. n. 882. Azevedo in lit. n. 152. tit. 21. lib. 4. Recop. Lancell. num. 28. Argel. de acquir. possess. quæst. 2. art. 1. num. 69. Mandol. tract. de inhibiti. quæst. 24. ubi quod inhibere non licet.

20 At Præsul noster non omnino communi resolutioni assentitur, dum docet quod si pendente lite super nullitate, petatur exequutio, erit deneganda, donec iudicium nullitatis absolvatur. Aliud erit si post petitam exequutionem actio de nullitate proponatur, quia illa nullatenus impeditur. Hanc distinctionem retulit Scacc. n. 2. verf. Primò advertendum: sed adversus eam, scilicet non impediri sententia exequutionem petitam post iudicium ceptum, ac pendens super nullitate, sustinent Lancellor. dilputans ex num. 9. Azeved. ubi proximè, Amar. variar. resol. 36. num. 6. Marefcot. num. 44. Scacc. d. num. 2. verf. Infero ex ea.

21 Communis sententia limitatur primò, si iudex de nullitate cognoscens inferiori inhibuerit, ne ad exequutionem procedatur; nam hic supersedere tenetur. Marefcot. sup. n. 45. Scaccia num. 87. Lancellor. n. 32. Sed inhibitionem decretam non posse scribit Mandol. d. quæst. 24. Secundo, si notoria sit nullitas ex alio apparere, Argel. sup. Scacc. num. 86. Azeved. in d. l. 1. num. 91. Tertio si ex sententia exequutione damnum irreparabile subsequatur, ut in poena corporali. Mandol. ubi super, Lancellor. num. 75. Scacc. n. 74. Alias plures limitationes ministrant Lancell. ex num. 63. Scaccia n. 86. cum seqq.

Ibi: Quod si novatio facta fuerit.

22 Si iudex sententiam exequatur, pendente super nullitate causa, non revocabitur ut attentata exequutio, nisi præcesserit superioris inhibitiio. Scacc. d. quæst. 19. rem. 1. concl. 4. num. 2. verf. Secundo advertendum, Lancell. d. cap. 17. ex num. 39. Sed est satis controversium, an inhibitiio hæc manus inferioris liget, cum sit adversus juris dispositionem, ex præfata communi opinione: de quo Scacc. num. 12. Lancell. num. 64. ac tutius erit adherere illis, qui opinantur inhibitioni parendum, maxime si per supremum iudicem expediat; D. de Faria Covar. Encl.

illa colim, sive iusta, sive iniusta, est timenda. Marefcot. ubi proximè, Lancell. cap. 20. num. 230. Herculan. cap. 28. n. 3. Tusch. lit. I, concl. 142. n. 5.

Ad Num. 7.

23 Est prenotandum, quod à sententia nulla licet provocare propter utilitatem appellationis, ut cum communi resolvit Scacc. quæst. 17. lim. 19. nec appellans nullitatis remedio censetur renunciare. Cancr. variar. part. 3. cap. 18. num. 25. Paz in praxi, tom. 1. p. 6. proom. num. 51. Quando principaliter, aut incidenter nullitas deducta videatur, tradit fuscè Scacc. quæst. 19. rem. 1. concl. 3. à num. 3. & cum dicitur, Aio sententiam nullam, & si qua est, appello; nullitatem principaliter deductam sentiunt idem Scacc. num. 4. Pichard. manud. ad prax. part. 4. § 17. num. 6. Achil. Person. de adips. possess. n. 338. verf. Sed ibi Vantus, Villalob. A. riar. com. opin. lit. A, n. 221.

Verf. Sedes iterum omnino.

24 Ex suppositione quod nullitate principaliter deducta, iudex non impeditur ad exequutionem procedere, ut fere communis, de qua supra, num. 19. consequitur attentatum non committi, quod possit revocari: sed hoc restringitur quoties simul nullitatis, ac appellationis remedium proponitur; nam, si dum de nullitate discutitur, inferior innovaverit, ut attentata retractabuntur, cum nullitas propter concomitantiam appellationis naturam assumat, causa quoad utramque ad superiorem devoluta. Scacc. quæst. 17. limit. 19. num. 12. Lancell. cap. 17. num. 68. Salgad. cum multis p. 3. cap. 9. num. 233. Contard. in l. unic. lim. 7. n. 53. C. Si de moment. possess. Brederod. de appellat. part. 1. tit. 12. col. 1. n. 42. Sed huiusmodi revocationem non ante omnia faciendam, dum appellatio non iustificetur, scripsit Lancell. cap. 12. ampl. 6. num. 3. de quo ambigi poterit, quia cum per appellationem suspensa sit iurisdicctio inferioris, quicquid deinceps egerit, ut attentata ante omnia debent revocari, non nullitatis, sed provocacionis virtute. Salgad. part. 4. cap. 3. num. 238.

Ad Num. 8.

25 Quoties una cum appellatione actio nulla

nullitatis principaliter proponitur, vel si dicat appellans, *Affero sententiam nullam, & si valida, appello; si ille succubuerit, amplius de nullitate agere prohibetur: quod si incidenter de eadem cognoscatur, victus non impeditur iterum iudicium de nullitate principaliter repetere, nisi pronunciet superior bene iudicatum, de quo Vant. de nullit. tit. quot. & quib. mod. nullitas, ex num. 36.*

26 Est animadvertendum, quod appellatio simpliciter interposita tacite causam nullitatis includit, quam sic ad superiorem devolvit, ut de illa cognoscere, ac pronunciare valeat. Scacc. q. 19. remedia. concl. 3. n. 10. Pichard. manu. ad prax. part. 4. §. 17. num. 5. Boss. in praxi, tit. de nullit. advers. sent. n. 2. qui laudant alios: quod limitat Scacc. num. 16. si adficiatur clausula consueti, *Salvo nullitatis iure.* Rursus queritur, numquid iudex de nullitate cognoscens tantum, possit ut superior sententiam inferioris confirmare, vel reformare: de quo plenè Scacc. q. 11. ex n. 122. Tusch. lit. A. concl. 394. a num. 10. Pichard. n. 7. qui affirmat cum aliis.

27 Igitur ubi principaliter agitur de nullitate simul cum appellatione, si sententia confirmetur, manet jus nullitatis extinctum, etiam si verè sententia fuerit nulla, quam superior aliquando poterit confirmare. Scacc. c. 11. n. 116. ubi fusè disserit ex n. 114. Sed si incidenter de nullitate cognoscatur appellantis iudex, ac confirmet sententiam, denuò de eadem agere non licebit, ut D. Covarruvias nos docet; nam pronunciare rectè iudicatum, nihil aliud est, nisi sententiam confirmare. Ubi verò de nullitate actum non est, licet superior confirmet iudicatum, jus nullitatis permanet illibatam, ut principaliter possit deduci. Tusch. sup. n. 20. Cancet. variat. part. 2. cap. 2. num. 294. & part. 3. cap. 18. num. 25. At cum superior non confirmat, nec approbat sententiam, sed profertur duntaxat, Male appellatum, superest actio nullitatis illata, ut queat proponi, quanquam fuerit incidenter examinata, ut nostro placet Praxidi. Sed in praxi sententia confirmari, reformari, aut revocari solet, ne hinc doctrinæ locus relinquatur, quæ an in se vera sit, alii decernant. Vide Tusch. ubi proximè.

Verf. Quod si desert a.

Si causa nullitatis accessorie cum appellatione ad superiorem devolvatur, hac deserta, de illa amplius cognitio haberi nequit in ea instantia. Scaccia quæst. 15. num. 105. & q. 17. limit. 2. n. 130. Mynsinger. observat. 77. cent. 2. Tusch. d. concl. 394. n. 18. Vant. sup. tit. quoties, & intr. quod temp. n. 8. Verf. Quidquid tamen. Idem juris est de renunciatione. Scacc. d. n. 130. quod limitatur si notoria sit nullitas, que post desertam appellationem prosequi poterit. Cancet. variat. part. 2. cap. 15. n. 94. Similiter deserta appellatione, antequam super illa pronuncietur, licebit iudici de nullitate cognoscere, si adversarius non opposuerit; nam & causam ipsius appellationis permittitur decidere. Azeved. in l. 5. num. 128. tit. 18. lib. 4. Recop. Iudex tamen ubi notorie constat de desertione, potest ex officio eam declarare. Marant. de ordin. iudicior. part. 6. act. 2. de appellat. num. 409. qui a num. 410. plenè tradit, ac docet quando appellatio deserta censetur.

29 Licet appellantis desertio non audiatur, si eam repetere incedat, nihilominus agere poterit de nullitate in eadem appellatione incidenter inclusa. Tusch. lit. A. concl. 394. n. 18.

Verf. Verum ubi nullitas.

30 Quoties nullitas æquè principaliter cum appellatione proponitur, est hæc desertione, vel renunciatione extinguatur, iudicium illius iure peragitur, & hoc discrimen inter nullitatem principaliter, ac incidenter intentam, observant omnes laudati supra, num. 28. Sub qua distinctione est accipiendum quod docuit Azeved. in l. 2. num. 20. tit. 17. lib. 4. Recop. scilicet percepta appellationis instantia, nullitatis quoque petire.

31 Quis iudex de nullitate cognoscatur, tradidit Vant. tit. coram quo possit, &c. De desertione appellationis placet ut iudex a quo super illa valeat pronunciare, aut pronunciatione prætermissa, ad sententiæ executionem procedere: quod ita verum est, nisi pars coram superiore comparuerit; tunc enim apud ipsum de desertione agendum, nec se intromittere inferiori licebit. Marant. sup. n. 100. Azeved. in l. 2. n. 40. tit. 18. lib. 4. Recop.

SUMMA

SUMMARIUM.

- 1 Nullitatis exceptio quando sententiæ executionem impedit.
- 2 Non suspendit executionem trium sententiarum conformium.
- 3 In Cancellariis Hispaniæ executione sententiæ revisionis non suspenditur, obiecta nullitate, nisi procedat a defectu prima citationis, & num. 26.
- 4 Idem erit cum prima sententiæ de iure executioni tradi debet.
- 5 Limitatur decisio Clementina 1. de sent. & re iudic. & conclusio posita supra, num. 2. ut non procedat si nullitas notorie appareat ex actis.
- 6 Item si procedat in continente.
- 7 Item in panis corporalibus, aut salis retrahari non possit executio.
- 8 In animalibus locum habet præfata constitutio, si pena solum pecuniaria imponatur.
- 9 Tres sententiæ conformes censentur, etsi non contrariè pronuncietur, & aliquæ interponantur diversa.
- 10 Decisio dictæ Clementina 1. procedit tam in sententiis dissimulatis, quam interrogatoriis.
- 11 Non procedit quoad tertiam, qui de nullitate dicere non videtur.
- 12 Nullitas ex defectu jurisdictionis suspendit executionem triplicis sententiæ conformis.
- 13 Quando statuitur, ne exceptio nullitatis audiri possit, semper intelligitur exceptio qua oritur ex jurisdictionis defectu.
- 14 Jure nostro Regis intra sexaginta dies nullitas opponi debet; sed si iudex termino præterito admisit agentem, de ea pronunciare debet.
- 15 Jurans se non dicendum de nullitate, licet opponit ex defectu jurisdictionis procedentem.
- 16 Explantur axiomata. Temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, ne obliet traditis num. 14. & num. 17.
- 18 Exceptio nullitatis, quia sententiæ prolata fuit per iudicem, cuius jurisdictione erat impedita, non suspendit trium sententiarum conformium executionem: secus si pronuncietur a nullam habente jurisdictionem.
- 19 Sententiæ prolata per delegatum ex scripto ab excommunicato impetrato, exceptio nullitatis opponi potest contra D. de Faria Covar. Enucl.

tres sententiæ conformes, ut executio differatur.

- 20 Si duplex sententiæ conformis existat, & à posteriori appellatio deserta declaretur, non sunt tres sententiæ conformes.
- 21 Quid si dua sententiæ conformes nulla declarentur, & ab hac declaratione sit provocatum, iudexque revocet sententiam declaratoriam nullitatis, an sint tres sententiæ conformes.
- 22 Si sententiam nullam iudex superior confirmet, non erit duplex sententiæ, sed pro unica reputabitur.
- 23 Ad conformitatem sententiarum non exigitur, ut una aliâ confirmetur.
- 24 Si ultima sententiæ quoad principale præcedentes confirmet cum aliquo novo gravamine, an suspendatur executio obposita nullitatis exceptione.
- 25 Quid si tertius iudex confirmans duas sententiæ conformes, absolvas à fructuum restitutione, de quibus anteriores iudices nihil decreverunt, solum de re petita reddenda iudicantes.
- 26 In Cancellariis nostris supplicatio admittitur à sententiæ revisionis quoad novum gravamen.
- 27 Ubi nulla expensarum in sententiæ sit mentio, an damnatus ab eis censatur absolutus, remittitur. Si iudex tertius expensarum faciat condemnationem pro instantiis antecedentibus, in quibus fuerat omissa, licebit damnato provocare, ibid.
- 28 Non sunt sententiæ conformes, si in quantitate discordent: quod declaratur, & num. 29.
- 30 Petita in integram restitutione, an sententiæ executio suspendatur, ubi scilicet tres conformes præcesserunt.
- 31 Sententiæ Principis executionem non remoratur postulata in integram restitutio.
- 32 Clericus triplici conformi sententiæ damnatus nunquam gaudebit privilegio capitis Odoardus, de solut.
- 33 Ubi ex lege non appellatur à sententiis duabus conformibus, utrum de nullitate dicere permittatur iuxta Clementinam 1. de re iudic. & num. 34.
- 34 A sententiæ Principis non appellatur, sed de nullitate dicere licet.

CAPUT XXV.

Executionem sententiæ non remoratur nullitatis exceptio, nisi summarie de ea consistere possit, sive ex actis D d 1 ipis,

nullitatis principaliter proponitur, vel si dicat appellans, *Affero sententiam nullam, & si valida, appello; si ille succubuerit, amplius de nullitate agere prohibetur: quod si incidenter de eadem cognoscatur, victus non impeditur iterum iudicium de nullitate principaliter repetere, nisi pronunciet superior bene iudicatum, de quo Vant. de nullit. tit. quot. & quib. mod. nullitas, ex num. 36.*

26 Est animadvertendum, quod appellatio simpliciter interposita tacite causam nullitatis includit, quam sic ad superiorem devolvit, ut de illa cognoscere, ac pronunciare valeat. Scacc. q. 19. remedia. concl. 3. n. 10. Pichard. manud. ad prax. part. 4. §. 17. num. 5. Boss. in praxi, tit. de nullit. advers. sent. n. 2. qui laudant alios: quod limitat Scacc. num. 16. si adiciatur clausula consueti, *Salvo nullitatis iure.* Rursus queritur, numquid iudex de nullitate cognoscens tantum, possit ut superior sententiam inferioris confirmare, vel reformare: de quo plenè Scacc. q. 11. ex n. 122. Tusch. lit. A. concl. 394. a num. 10. Pichard. n. 7. qui affirmat cum aliis.

27 Igitur ubi principaliter agitur de nullitate simul cum appellatione, si sententia confirmetur, manet jus nullitatis extinctum, etiam si verè sententia fuerit nulla, quam superior aliquando poterit confirmare. Scacc. c. 11. n. 116. ubi fusè disserit ex n. 114. Sed si incidenter de nullitate cognoscatur appellantis iudex, ac confirmet sententiam, denuò de eadem agere non licebit, ut D. Covarruvias nos docet; nam pronunciare rectè iudicatum, nihil aliud est, nisi sententiam confirmare. Ubi verò de nullitate actum non est, licet superior confirmet iudicatum, jus nullitatis permanet illibatam, ut principaliter possit deduci. Tusch. sup. n. 20. Cancet. variat. part. 2. cap. 2. num. 294. & part. 3. cap. 18. num. 25. At cum superior non confirmat, nec approbat sententiam, sed profertur duntaxat, Male appellatum, superest actio nullitatis illata, ut queat proponi, quanquam fuerit incidenter examinata, ut nostro placet Praxidi. Sed in praxi sententia confirmari, reformari, aut revocari solet, ne hinc doctrinæ locus relinquatur, quæ an in se vera sit, alii decernant. Vide Tusch. ubi proximè.

Verf. Quod si deserti.

Si causa nullitatis accessorie cum appellatione ad superiorem devolvatur, hac deserta, de illa amplius cognitio haberi nequit in ea instantia. Scaccia quæst. 15. num. 105. & q. 17. limit. 2. n. 130. Mynsinger. observat. 77. cent. 2. Tusch. d. concl. 394. n. 18. Vant. sup. tit. quoties, & intr. quod temp. n. 8. verf. Quidquid tamen. Idem juris est de renunciatione. Scacc. d. n. 130. quod limitatur si notoria sit nullitas, que post desertam appellationem prosequi poterit. Cancet. variat. part. 2. cap. 15. n. 94. Similiter deserta appellatione, antequam super illa pronuncietur, licebit iudici de nullitate cognoscere, si adversarius non opposuerit; nam & causam ipsius appellationis permittitur decidere. Azeved. in l. 5. num. 128. tit. 18. lib. 4. Recop. Iudex tamen ubi notorie constat de desertione, potest ex officio eam declarare. Marant. de ordin. iudicior. part. 6. act. 2. de appellat. num. 409. qui a num. 410. plenè tradit, ac docet quando appellatio deserta censetur.

Licet appellantis desertio non audiatur, si eam repetere incedat, nihilominus agere poterit de nullitate in eadem appellatione incidenter inclusa. Tusch. lit. A. concl. 394. n. 18.

Verf. Verum ubi nullitas.

Quoties nullitas æquè principaliter cum appellatione proponitur, est hæc desertione, vel renunciatione extinguatur, iudicium illius iure peragitur, & hoc discrimen inter nullitatem principaliter, ac incidenter intentam, observant omnes laudati supra, num. 28. Sub qua distinctione est accipiendum quod docuit Azeved. in l. 2. num. 20. tit. 17. lib. 4. Recop. scilicet percepta appellationis instantia, nullitatis quoque petire.

Quis iudex de nullitate cognoscatur, tradidit Vant. tit. coram quo possit, &c. De desertione appellationis placet ut iudex a quo super illa valeat pronunciare, aut pronunciatione prætermissa, ad sententiæ executionem procedere: quod ita verum est, nisi pars coram superiore comparuerit; tunc enim apud ipsum de desertione agendum, nec se introumittere inferiori licebit. Marant. sup. n. 100. Azeved. in l. 2. n. 40. tit. 18. lib. 4. Recop.

SUMMA

SUMMARIUM.

- 1 Nullitatis exceptio quando sententiæ executionem impedit.
- 2 Non suspendit executionem trium sententiarum conformium.
- 3 In Cancellariis Hispaniæ executione sententiæ revisionis non suspenditur, obiecta nullitate, nisi procedat a defectu prima citationis, & num. 26.
- 4 Idem erit cum prima sententiæ de iure executioni tradit debet.
- 5 Limitatur decisio Clementina 1. de sent. & re iudic. & conclusio posita supra, num. 2. ut non procedat si nullitas notorie appareat ex actis.
- 6 Item si procedat in continentibus.
- 7 Item in panis corporalibus, aut salis retrahari non possit executio.
- 8 In animalibus locum habet præfata constitutio, si pena solum pecuniaria imponatur.
- 9 Tres sententiæ conformes censentur, etsi non contrariè pronuncietur, & aliquæ interponatur diversa.
- 10 Decisio dictæ Clementina 1. procedit tam in sententiis dissimulatis, quam interrogatoriis.
- 11 Non procedit quoad tertiam, qui de nullitate dicere non videtur.
- 12 Nullitas ex defectu jurisdictionis suspendit executionem triplicis sententiæ conformis.
- 13 Quando statuitur, ne exceptio nullitatis audiri possit, semper intelligitur exceptio qua oritur ex jurisdictionis defectu.
- 14 Iure nostro Regis intra sexaginta dies nullitas opponi debet; sed si iudex termino præterito admisit agentem, de ea pronunciare debet.
- 15 Jurans se non dicendum de nullitate, licet opponit ex defectu jurisdictionis procedentem.
- 16 Explantur axiomata. Temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, ne obliet traditis num. 14. & num. 17.
- 18 Exceptio nullitatis, quia sententiæ prolata fuit per iudicem, cuius jurisdictione erat impedita, non suspendit trium sententiarum conformium executionem: sed si pronuncietur a nullam habente jurisdictionem.
- 19 Sententiæ prolata per delegatum ex scriptis ab excommunicato impetrato, exceptio nullitatis opponi potest contra D. de Faris Covar. Enucl.

tres sententiæ conformes, ut executio differatur.

- 20 Si duplex sententiæ conformis existat, & à posteriori appellatio deserta declaretur, non sunt tres sententiæ conformes.
- 21 Quid si dua sententiæ conformes nulla declarentur, & ab hac declaratione sit provocatum, iudexque revocet sententiam declaratoriam nullitatis, an sint tres sententiæ conformes.
- 22 Si sententiam nullam iudex superior confirmet, non erit duplex sententiæ, sed pro unica reputabitur.
- 23 Ad conformitatem sententiarum non exigitur, ut una aliâ confirmetur.
- 24 Si ultima sententiæ quoad principale præcedentes confirmet cum aliquo novo gravamine, an suspendatur executio obposita nullitatis exceptione.
- 25 Quid si tertius iudex confirmans duas sententiæ conformes, absolvas à fructuum restitutione, de quibus anteriores iudices nihil decreverunt, solum de re petita reddenda iudicantes.
- 26 In Cancellariis nostris supplicatio admittitur à sententiæ revisionis quoad novum gravamen.
- 27 Ubi nulla expensarum in sententiæ sit mentio, an damnatus ab eis censatur absolutus, remittitur. Si iudex tertius expensarum faciat condemnationem pro instantiis antecedentibus, in quibus fuerat ommissa, licebit damnato provocare, ibid.
- 28 Non sunt sententiæ conformes, si in quantitate discordent: quod declaratur, & num. 29.
- 30 Petita in integram restitutione, an sententiæ executione suspendatur, ubi scilicet tres conformes præcesserunt.
- 31 Sententiæ Principis executionem non remoratur postulata in integram restitutio.
- 32 Clericus triplici conformi sententiæ damnatus nunquam gaudebit privilegio capitis Odoardus, de solut.
- 33 Ubi ex lege non appellatur à sententiis duabus conformibus, utrum de nullitate dicere permittatur iuxta Clementinam 1. de re iudic. & num. 34.
- 34 A sententiæ Principis non appellatur, sed de nullitate dicere licet.

CAPUT XXV.

Executionem sententiæ non remoratur nullitatis exceptio, nisi summarie de ea consistere possit, sive ex actis D d 1 ipis,

ipfis, five ex probationibus in continentibus oblati. Tufch. *Practic. conclus. tit. N. concl. 135. num. 5. Cancr. variar. part. 3. cap. 18. n. 25. Scaccia de appellat. q. 19. remed. 1. concl. 5. n. 1. & 23. Azeved. in l. 1. n. 9. tit. 2. lib. 4. Recop. Salgad. de Reg. protecl. part. 3. cap. 3. n. 51. & part. 4. cap. 3. num. 232. Argel. de acquir. possess. q. 2. tit. 1. n. 69. Mascard. de probat. conclus. 686. num. 1. Amati. *variar. resol. 81. num. 10. Boffius de nullit. advers. sentent. n. 4. Lancellot. de attentat. cap. 17. n. 93. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de execut. rei iudic. ex n. 1. & 10. quam conclusionem huc ampliant, & restringunt Scaccia d. concl. 5. per tot. Lancellot. d. n. 95. Trentacinq. d. num. 11. Tunc vero censetur summarie, ac in continenti probata nullitatis exceptio, cum nec iuris solemnitate, nec prolixum tractatum desiderat. Lancellot. num. 111. at rectius id iudicis arbitrio relinquit Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas. 9. num. 5. Scacc. *sup. concl. 4. d. num. 65.****

Ad Num. 1.

2 Nullitatis exceptio non impedit executionem trium sententiarum conformium. Menoch. *sup. n. 1. Petr. Barbosa in l. Peremptorium. num. 51. de iudic. Ant. Gabi. commun. lib. 2. tit. de execut. rei iudic. concl. 1. ex n. 1. Guazzin. de defen. reor. defen. 37. cap. 4. n. 1. Azeved. n. 93. Salgad. part. 3. cap. 9. num. 12. Mascard. n. 3. Pichard. *manuduct. ad prax. part. 4. §. 3. num. 5. Gratian. disceptat. cap. 42. n. 1. Cevall. comm. cont. comm. 9808. num. 98. Aug. Barbosa collect. Clem. 1. num. 2. de re iudic. Molina de iust. & iur. tract. 2. disp. 571. num. 23. Trentac. n. 3. & prenotavi supra, cap. 15. n. 52.**

Ibi: Sic lege regia sancitum.

3 Post revisionem causae in nostris Supremis Praetoriis non licet superato nullitatis exceptionem objicere, ut sententiae executionem suspendat, etsi notoria sit, ex actis patens, ex iurisdictionis defectu, vel undecunque proveniens. l. 4. & 11. tit. 17. lib. 4. Recop. excipitur tamen si prima citatio fuerit praetermissa. Azeved. in d. l. 4. n. 1. Guttier. *practic. lib. 1. q. 69. num. 10. Cur. Philip. part. 4. §. 5. num. 10.*

Ibi: Sed in eo casu.

Quoties sententia per Praetorii su-4 premi iudices prolata ante revisionem causam executioni mandati debet, nullitatis oppositio id minime impedit, ut expressim cavetur eadem lege quarta, quam condidit Philippus II. anno 1565, ut observat ibi Azeved. n. 5. Cur. Philip. ubi proxime. Prima vero, aut secunda supplicacione pendente, si de nullitate excipitur, in definitivam reservatur, d. l. 4. §. 1. ubi Azeved. n. 12. & in l. 1. n. 97. tit. 2. lib. 4. Recop. Pichard. *dit. part. 4. §. 17. num. 5.*

Ad Num. 2.

Decisio Clementinae I. de sent. & re 5 iudic. de qua supra, num. 2. suis subjicitur restrictionibus. In primis executionio trium sententiarum conformium impeditur exceptione nullitatis notoria, quae constat ex actis. Tufch. *lit. C. concl. 374. num. 2. Petr. Barbosa *sup. n. 52. Mascard. *variar. lib. 2. cap. 121. num. 38. Gratian. num. 2. Ant. Gab. n. 6. vers. Contrarium. Scacc. num. 25. Mascard. num. 5. Aug. Barbosa num. 4. Guttier. n. 6. Salgad. part. 4. cap. 3. num. 233. Guaz. n. 2. Azeved. in d. l. 1. n. 93. & in l. 2. n. 34. tit. 17. lib. 4. Recop.***

Ibi: Ex quibus ut proprie.

Omnes ferè praeiudicati, ac plures alii 6 in ea sunt opinione, ut ad impediendam ejusmodi executionem sit satis, quod nullitas incontinenti probetur, etsi ex actis non appareat, ut expressit Argel. *sup. num. 74. At probationem non fore impedimento, quanquam in continenti offeratur, ut executio non fortitur effectum, tenent Salgad. part. 3. cap. 16. num. 26. Mascard. Scacc. Azeved. Guttier. uterque Barbosa ubi proxime, Guaz. cum aliis num. 6. vers. Bene verum est, qui solum nullitatis ex actis notoria meminerunt. Idem Scacc. *concl. 4. n. 71.**

Vers. Secundo constat.

Subsequitur alia limitatio, etenim si 7 executio retractari non possit, velut in poenis corporalibus, supersedendum erit objecta nullitatis exceptione, nisi fraudulenter opponatur. Boffius de tit. de nullit. advers. sent. num. 10. Guaz. num. 3. Scacc.

Scacc. *quast. 19. remed. 1. concl. 4. num. 76. Lancellot. d. cap. 17. num. 98. Cancr. *sup. part. 3. cap. 18. num. 25. Cevall. *quast. 808. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de execut. rei iudic. resol. 1. n. 7. Guttier. de juram. confirm. part. 2. cap. 17. num. 33.****

Ad Num. 3.

8 In criminalibus etiam locum obtinet dispositio dictae Clementinae, si poena pecuniaria, vel alia retractabilis imponatur, de quo agit Guaz. d. defen. 37. cap. 4. Idem juris videtur, si damnum inferendum difficile, aut non in totum queat rescindi, ex praemissis supra, cap. prox. num. 2. quia suspenditur executio.

Vers. Quarto animadvertendum.

9 Ut tres sententiae censentur conformes, non est opus continuo pronuntiarum, nec contraria interposita obstitit, ne illae suos assequantur effectus. Tufch. *lit. S. concl. 172. n. 5. Ant. Gab. d. concl. 1. num. 11. Guaz. d. defen. 37. cap. 1. num. 2. Salgad. part. 3. cap. 16. num. 22. ubi late, Scacc. *quast. 17. limit. 1. ex num. 20. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de appell. resol. 16. num. 10. Quando sententiae conformes habeantur, tradidero Tufch. Trentacinq. & Ant. Gab. praeter laudatos supra, cap. 15. num. 51.***

Vers. Quinto, est eadem.

10 Quae praemissas de nullitate opposita triplici sententiae conformi, exaudiri debent tam de diffinitivis, quam interlocutoriis. Salgad. *part. 2. cap. 16. num. 19. Scacc. *quast. 19. remed. 1. concl. 4. num. 5. Ant. Gab. d. *concl. ampl. 8. n. 15. & in simili Azeved. in l. 5. num. 1. tit. 17. lib. 4. Recop. Scacc. q. 17. lim. 6. memb. 6. num. 34. Sententiae enim appellacione & interlocutoria regulariter continentur, ut praehabita dispensatione, resolvit Barbosa tract. de appellat. verbor. signific. appell. 142. à princ. apud quem plures Scaccia *in memb. 7. num. 33. Illud oportet adnotare, quod inter diffinitivam, & interlocutoriam sententiam conformitas quoad effectus, de quibus agimus, non reperitur, & licet omnino conveniant, non dabitur locus Pontificiae Constitutioni. Tufch. *lit. S. concl. 172. num. 31. Guaz. *sup. cap. 2. n. 5.******

Vers. Sexto illud in controversiam.

Tertius contra tres sententias conformes de nullitate dicere non prohibetur. Azeved. in l. 2. num. 44. tit. 17. lib. 4. Recop. Scacc. *quast. 19. remed. 1. concl. 4. num. 98. ubi plures ultra laudatos per me supra, cap. 15. num. 53. at D. Covar. ibi, num. 9. distinctionem expendit, quem confutas.*

Ad Num. 4.

Adjungitur tertia limitatio ad d. 12 Clem. 1. cum scilicet objicatur nullitas ex defectu iurisdictionis, quae triplicis sententiae conformis executioni obstat. Tufch. *lit. C. concl. 374. n. 5. Franc. Marc. part. 1. dec. 469. in fin. Mascard. d. cap. 121. num. 39. Mascard. *concl. 486. num. 4. Barbosa collect. Clem. univ. de sequest. possess. & fruct. in fin. & tract. de clausul. claus. 131. n. 13. Scacc. *quast. 19. rem. 1. concl. 5. num. 45. Guttier. *practic. q. 96. num. 8. Lancellot. cap. 17. num. 101. Trentacinq. *sup. n. 8. Vant. de nullit. tit. quoties, & intr. quod temp. n. 5. Azeved. in l. 2. num. 27. tit. 17. lib. 4. Recop.*****

Ibi: Sublata nullitatis exceptione.

Quoties statuto exceptio tollitur 13 nullitatis, non censetur sublata quae ex defectu iurisdictionis procedit. Salgad. *part. 4. cap. 3. n. 124. Guaz. d. defen. 37. cap. ult. num. 6. & 7. Villalob. *erat. com. opin. lit. N. n. 61. Tufch. *lit. S. concl. 150. num. 5. Vant. *sup. tit. de nullit. ex defect. iurisd. num. 4. Padill. in l. 1. num. 31. C. d. iur. & fact. ignor. Guttier. ubi proxime, Azeved. in d. l. 2. num. 28. Quod pariter procedit, si absolute aufertur, si vero certo praefinito tempore ad opponendum de nullitate ultra id prohibita. Barbosa cum aliis ubi proxime, n. 48. nunquam enim excludi existimatur, nisi expressim illius mentio fiat. Barbosa *collect. cap. de si clerici, n. 3. de iudic. Azeved. in l. 4. verb. de incompetencia, tit. 17. lib. 4. Recop.*****

Ibi: Qua ratione dicta lex 2.

Inre nostro Regio nullitatis exceptio 14 non licet lapsis sexaginta diebus, à quo sententia prolata, D d 3 vel

vel ut aliis placeat, intimata est. Azeved. in d. l. 2. num. 22. Gutier. sup. num. 9. Paz in praxi, temp. 12. num. 8. Padill. ubi proxime, Salgad. d. cap. 3. num. 125. Mexia ad l. Tolet. in resp. ad prim. fund. part. 2. n. 12. Bern. Diaz. reg. 251. Didae. Per. in l. 2. vers. Limitatur secundo. tit. 15. lib. 3. Ordin. Sed si iudex post praescriptum tempus admiserit dicentem de nullitate, super ea pronuntiare tenebitur. Villalob. sup. num. 59. in fin.

15 Adeo vetum est, numquam sub generalitate verborum nullitatem ex defectu comprehendendi jurisdictionis, ne obijci possit, ut etiam quis iurejurando se attingat ad non allegandam nullitatem, illam absque perjurii labe obijcere queat, si ex incompetencia iudicis descendat. Barbosa ex aliis ubi proxime, Azeved. in d. l. 2. num. 27. Bern. Diaz. ubi sup.

Ibi: Quia ubi exceptio principaliter.

16 Refragatur resolutioni tradita n. 14. illud axioma, Temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, ex lege Par. 5. §. ult. de doli. except. de quo Barbosa axioma. 28. n. 3. Unde cum lege regia agere de nullitate concedatur infra dies sexaginta, perpetuo de eadem excipere licebit: cui cum D. Covar. satisfaciunt Azeved. in l. 2. n. 42. tit. 17. lib. 4. Recop. & Gutier. d. quast. 96. num. 4. asserentes id verum, quando non competit, nisi exceptio mera: non ita si actio tribuatur simul cum exceptione, certo coarctata tempore: nam illa exclusa lapsu fatalium, & haec percipitur intelligitur, ut in restitutione in integrum, & similibus evenit: quam distinctionem probant Barbosa ubi proxime, Ant. Com. varior. lib. 1. cap. 11. num. 20. Osuald. ad Donell. lib. 22. cap. 2. lit. P. Carleval. videndus omnino de iudic. tom. 2. disp. 16. n. 9.

17 Verum eam Carlevalius impugnat, & quidem ex praecitato textu, ac axiomate supponitur concursus actionis, & exceptionis, ita ut qui aliquandiu agendi habuit facultatem restitutam ad tempus, post illud perpetua exceptione juvetur, quod pro regula traditur, quae in restitutionis, nullitatis, & similibus auxilio debet observari: quapropter aliter posset distinguui, ut aliud sit actionem tempore petituram concedere, & aliud iuris remedium proferri excludere. Priori casu locum obtinet decisio dicti §. ut

timi: posteriori non utique, sed praeterito termino ad agendum, & excipiendi potestas exinguitur, sicut contingit in restitutione minorum, querela inofficiosa, ac nullitate de Jure Regio in quibus iura veritate post praescriptum tempus illis auxiliis uti, atque ita dum lex regia prohibet ultra sexaginta dies de nullitate dicere, sub ea verborum generalitate etiam exceptionem complectitur, & explodit, ut animadvertit Azevedus, alioqui lex solum verbis foret imposita, quid enim refert quoad effectum, si nullitas per actionem, aut exceptionem deducatur, cum utroque modo finis litium non subsequatur, quem lex desiderat, de quo Scacc. quast. 19. concl. 4. a num. 46.

Ibi: Nullitas siquidem.

Hujus concordiae ad glossas inter se dissentientes meminerunt Azeved. in d. l. 2. n. 27. Gutier. sup. n. 9. Guaz. de defens. teor. def. 37. cap. 4. in fin. Licet enim iudex nulliter proferat sententiam, cuius jurisdictionis impeditur, veluti per canonicam inhibitionem, Herculian. de attentat. cap. 28. num. 19. & 20. Lancellor. sup. cap. 20. ampliat. 10. huiusmodi tamen nullitas non obicit executioni etiam conformium sententiarum. Aliud juris erit, cum sententia ferretur ab illo, qui proferri caret jurisdictione, ut in exemplo quod statim subiicitur.

Verf. Hinc sane deducitur.

Cum rescriptum ad lites per excommunicatum, vel alium ipsius nomine impetratum, ipso iure sit nullum, cap. 1. de rescript. in 6. ubi Barbosa in collect. pluribus laudatis multipliciter ampliat, jurisdictionem aliquam conferre acquirit delegato: ideo ab eo prolata sententia ita irrita habetur, ut si de nullitate opponatur, trium conformium executioni obstat exceptio, juxta pronuper traditam distinctionem.

Ad Num. 5.

20 Si duae pronuntientur sententiae concordae, & a posteriore appellatio interponatur, licet ea deserta declaretur, tres non censentur conformes, ut nullitatis exceptio excludatur. Salgad. part. 3. c. 16. num. 46. Tusch. lit. 5. concl. 172. num. 27. Scaccia quast. 17. limit. 1. n. 22. Trentac.

variar.

variar. lib. 2. tit. de appellat. resol. 16. n. 6. Et quantum aliud tenuerit cum aliis Guaz. supra, num. 5. non est tamen recedendum a praefata resolutione, cum iudex de desertione pronuncians, de meritis cause non cognoscatur, ut possit praecedentes sententias proprio iudicio confirmare.

Verf. Non ex proxima interpretatione.

21 Si adversus duplicem sententiam conformem de nullitate sit actum, & iudex nullas eas declarat, a quo pars provocavit, ac superior revocans istam praecedentes sententias confirmavit, distinguitur: nam aut iudex tertius media appellatione cognovit simul de nullitate, & erunt tres sententiae conformes: aut separatim de nullitate habuit cognitionem, & non computabitur ultima sententia cum duabus super principali prolatis, de quo fuisse agentes Salgad. de Reg. protest. part. 3. cap. 16. a num. 30. Scacc. sup. quast. 17. limit. 1. num. 24. cum seqq. Theaur. decis. 122. Guazzin. n. 2. & 3. Tusch. n. 29. Trentacinq. n. 5.

22 Est animadvertendum, quod et si superior sententiam nullam confirmet (sicut potest,) Scacc. quast. 11. ex num. 114. Guazzin. defens. 36. cap. 27. num. 1. non tamen erit duplex sententia conformis, sed pro unica computabuntur. Scacc. d. limit. 1. num. 30. Aliud tenet Trentacinq. num. 9.

23 Praeterea notandum, quod ad confirmatum sententiarum opus non est, quod una aliam confirmet; sat etenim erit, ut quoad substantiam decisionis conveniant. Barbof. collect. 1. in fin. de re iudic.

Ad Num. 6.

24 Quando ultima sententia anteriores confirmat tacite, vel expresse, aliquo gravamine adiecto, veluti restitutionis fructuum, quorum condemnatio fuerat omissa a primis iudicibus, qui rem reddendam auctori duntaxat decreverunt, quoad hoc, non obstat appellatio, aut nullitatis obijctione, sententia illic executioni mandabitur, quoad fructus vero supersedebitur. Scacc. d. limit. 1. num. 31. Salgad. d. cap. 16. num. 30. Theaur. sup. num. 30. Contaril. in l. unic. limit. 13. num. 16. C. si de moment. possess. Ant. Gab. sup. tit. de execut. rei iudicat.

concl. 1. ampliat. 2. num. 5. Tusch. lit. 8. concl. 172. num. 21. Ratio patet, nam ad rei restitutionem sunt tres sententiae conformes, ad fructuum unica.

25 Quod si aliquis ad rem cum fructibus egerit, ac in duabus sententiis iudices condemnationem eorum praetermiserint, damnantes eum ut rem petitam reddat, tertiusque iudex illas confirmet, a fructuum petitione absolvens, nequibit actor provocare, tum quia iam de illis est actum: tum quod non inferatur novum gravamen, siquidem per priores sententias reus a fructuum praestatione censetur absolutus, sicut ex aliis observavimus Varior. lib. 1. cap. 3. num. 3.

Ibi: Qua opinione passim.

26 Licet regulariter apud nos a sententia revisionis in Supremis Tribunalibus supplicatio non admitteatur, id tamen fallit quoties in illa novum aliquod gravamen adijcitur, de quo nullatenus actum est. Azeved. in l. 2. num. 1. tit. 19. lib. 4. recop. Paz in praxi. tom. 1. part. 6. cap. 2. num. 10. Cur Philip. part. 3. §. 4. num. 6. Monter. in pract. tract. 5. cap. 3. num. 6.

Ibi: Ubi petita sunt expensa.

27 De more petitio expensarum eujusque actionis libello inseri solet. Sed quoad rem, de qua agitur, opus non est inquirere, si nulla earum in sententia mentio fiat, an mera omisso, vel absolutio ab ipsis videatur: de quo late Guaz. defens. 36. cap. 25. & 26. Scacc. quast. 17. limit. 21. ex num. 34. ideo interjecta ea disputatione, asserendum est quod quotiescunque in ultima sententia firillarum condemnatio quoad praecedentes instantias, iure poterit provocare damnatus, quia novum expetit gravamen, etiam non censetur per taciturnitatem anteriorum iudicium ab eisdem absolvi. Salgad. d. cap. 16. ex n. 35. Scacc. d. quast. 17. limit. 1. num. 45. ac de expensis fuisse agendum infra, sup. cap. 27. Respectu novi gravaminis tertio provocare licet. Trentac. varior. lib. 2. tit. de appellat. resol. 16. num. 4. & 8.

Verf. Undecimo, praedicta Clementina.

Non sunt conformes sententiae, quae 28 discrepant

discrepanc inter se quoad quantitatem condemnationis, ut si prima ad centum, secunda ad octuaginta, & tertia ad sexaginta damnaverit, nisi victor minori summa contentus executionem petierit, cui nullitatis exceptio objici nequibit, de quo diversæ sunt opinionones, ut videt licet apud Salgad. de Reg. protecl. part. 3. cap. 16. ex num. 60. Scacc. d. limit. a. num. 52. & de judic. lib. 1. cap. 12. num. 376. vers. Confirmatur. Tusch. lit. 8. concl. 172. à num. 3. Guaz. de sens. 37. cap. 1. num. 11. Urfill. ad Afflic. decis. 362. n. 1. Trentacing. num. 7.

Inde deducitur, non esse audiendum 29 alicui, si intendat, quantitate minima exacta, ab ultima sententia pro rellquo provocare, etsi dissentiant haud pauci, qui adversus D. Covar. tenent. Illud prætermittendum non est, quod si actor à sententia hac ultima appellaverit, non prohibebitur reus illius adherere appellationi, licet alias provocare non valeret: quoniam regulare est, ut prohibitus appellare, possit adversarii adherere appellationi quoad ea solum super quibus provocatum est. Salgad. sup. num. 65. Scacc. d. limit. 1. ex n. 50. & faciunt ad præmissa per me adnotata Variar. lib. 1. cap. 2. à n. 29.

Ad Num. 7.

Litis pendencia super restitutione 30 minoris, vel cuiusque privilegiati, non remoratur executionem trium sententiarum conformium, quod est satis controversum, ut constat ex traditis per Scacc. q. 19. remed. 2. ex num. 95. & Lancelot. sup. cap. 18. à n. 81. qui limitat si in continenti de lesione apparuerit, cui subscribunt Flor. Diaz Practicar. lib. 1. q. 5. n. 58. Joan. Gare. de Nobilit. gloss. 6. § 2. num. 18. Azeved. in l. 1. num. 4. ut. 19. lib. 4. Recop. Quando restitutio in integrum postulata sententiæ executionem impediatur, ex professo docent Flores Diaz, ac Lancelotus. Instrumenti publici executio suspenditur, si intra decendum lasso comprobetur. Azeved. in l. 1. n. 175. ut. 2. lib. 4. Recop. ubi quod eadem impediunt instrumenti executionem, quæ sententiæ.

Ibi: Quia sententia Principis,

31 Sententia Principis executioni traditur, etiam si adversus illam in integrum restitutio postuletur. Joan. Gare.

sup. num. 22. Flor. Diaz num. 60. Cald. Pez. reya in l. si curatorem, verb. per quod, num. 26. C. de in integ. restit. Lancelot. ex num. 101. Barbosa collect. cap. Suscitata, num. 3. eod. tit. Verum hæc, ac præcedens resolutio venit restringenda, si ex executione damnum inferretur irretractabile, ut in simili observat Marant. de ordin. judicior. part. 6. act. ult. num. 58. & colligitur ex præmissis supra, num. 7.

Verf. Decimatertio.

Controversitur, utrum Clericus in 32 Sacris triplici sententia conformi in causa civili damnatus, si inopiam probet, gaudeat privilegio capitis. Odoardus, de solution. ut scilicet non teneatur, nisi quatenus commodè solvere possit, nec excommunicari, aut in carcerem detrahi ob res alienum permittatur, ut videt est apud Barbol. in collect. ibi. n. 16. & apud me Variar. lib. 1. cap. 2. num. 70. Affirmativam cum Præfide nostro sustinet Molin. de iust. & jur. tract. 2. diff. 571. num. 23. Guttier. de juram. confirmat. part. 2. cap. 27. num. 31. & alii apud Barbolam, qui ait non concedi istud beneficium quoad solutionem expensatum.

Ad Num. 8.

Constitutio distæ Clementinæ I. am- 33 pliatur, ut sit servanda etiam cum ex lege vel statuto à duabus sententiis conformibus non licet provocare, quoniam nec exceptio nullitatis earum executionem impedit. Salgad. d. cap. 16. n. 69. Scaccia quæst. 17. limit. 1. num. 67. & quæst. 19. remed. 1. conclus. 4. num. 4. qui alios laudaverit.

Verum mihi satis dubia ea videtur 34 ampliatio, nam cum ea constitutione novum jus inducatur, ut correctoria restringi debet, ipsius forma ad unguem observata, argumento legis præcipimus 32. in fin. C. de appellat. nec de casu ad casum extendi permittitur, maxime diversitatis militante ratione, ut cum pluribus tradidit Variar. lib. 1. cap. 14. num. 8. Cum igitur lex numerum trium sententiarum desideret, quare duas sufficere asseverabimus, quod tacite videtur exclusum. Præterea illud decretum nititur fraudis presumptione in opponente nullitatem, ex conformitate trium iudicum, quæ non ita urget, cum duæ tantum sententiæ præcesserunt. Nec

Nec facit ad rem prohibito appellatio- nis, quoniam non valer augere, aut gen- derate malitiæ conjecturam, ut prop- ter illam nullitatis dicendæ auxilium denegetur, contra communes juris an- tiqui regulas, quibus appellare prohi- bitus, ad dicendum de nullitate admit- titur. Scac. de appellat. quæst. 17. limit. 1. num. 55. & quæst. 19. concl. 2. num. 1. vers. Est tamen, apud quem alii. Guaz. de- sens. 36. cap. 19. num. 7. Quod sine ex- ceptione procedit, ita ut licet à senten- tia Principis provocandi nulla sit con- cessa facultas, tamen adversum ipsam de nullitate dicens audiatur. Scacc. q. 19. remed. 1. concl. 2. num. 10. & de qua nul- litate agere liceat, declarat à n. 19. Vant. de nullis ut. an quilibet sententia, n. 12. & 13. Lancelot. de attentat. cap. 17. num. 59.

re Canonico, & communi, & num. 20. 29. & 30.

- 21 Exceptiones admittuntur post tempus præfixum ad eas objiciendas, si pars juramento testetur, antea in ipsius no- titiam non pervenisse.
- 22 Exceptio dilatoria utrum admittenda de jure regio, lite iam contestata, & num. 23.
- 24 Advocatus afficitur pena, qui post litem contestationem opponit dilatoriam.
- 25 Quæ exceptiones post litem contestatam dilatoriæ objici queant.
- 26 Exceptio peremptoria utrum in quovis iudicii statu admittatur de jure nostro, & communi.
- 27 Recusatio inferioris iudicis apud nos quando allegetur, & num. 28.
- 30 Utrum recusans iudicem, audiatur post conclusionem, & num. seqq.

SUMMARIUM.

- 1 De recusatione scribentes congeruntur.
- 2 Recusatio definitur, & qui iudices recu- sari possunt.
- 3 Recusatio in omni causa locum habet, ac cuique permittitur, & an per Prin- cipem possit prohiberi.
- 4 Iudex ordinarius recusatus non remove- tur à causa cognitione, sed socium sibi adiungit de jure communi, & nostro Regio: quod limitatur num. 6.
- 5 Adjuñctus recusatus an excludatur, & causa recusationis sit exprimenda.
- 7 Delegatus ad universitatem causarum abstinere non debet à causa cognitione, sed socium assumit: secus in delegato ad specialem causam, de jure commu- ni.
- 8 Jure Canonico omnis iudex per recusatio- nem à cognitione prorsus excluditur.
- 9 Nostro regio jure nullus iudex recusatus prohibetur de causa cognoscere, adjuñ- cto suscepto: quod limitatur num. 10.
- 11 Ratio traditur, cur iudices Cancellaria, & alii recusati omnino removeantur, & inferiores non utique, & num. 12.
- 13 Ad recusationem iudicis ordinarii ius- jurandum partis de suspitione sufficit.
- 14 Quando in recusatione desideretur cau- sarum expressio, vel non, traditur re- gula generalis, & num. 15. & 16.
- 17 Recusationis causa unde originem tra- hant.
- 18 Non solum iudices, sed & alii publicis muneribus fungentes possunt recusari.
- 19 Iudex quo tempore recusari possit de Ju- D. de Faria Covar. Enuel.
- re Canonico, & communi, & num. 20. 29. & 30.
- 21 Exceptiones admittuntur post tempus præfixum ad eas objiciendas, si pars juramento testetur, antea in ipsius no- titiam non pervenisse.
- 22 Exceptio dilatoria utrum admittenda de jure regio, lite iam contestata, & num. 23.
- 24 Advocatus afficitur pena, qui post litem contestationem opponit dilatoriam.
- 25 Quæ exceptiones post litem contestatam dilatoriæ objici queant.
- 26 Exceptio peremptoria utrum in quovis iudicii statu admittatur de jure nostro, & communi.
- 27 Recusatio inferioris iudicis apud nos quando allegetur, & num. 28.
- 30 Utrum recusans iudicem, audiatur post conclusionem, & num. seqq.
- 33 Dilatoria, quæ acta est post litem con- testatam, tunc proponi poterit.
- 34 Exceptio peremptoria post conclusum in causa num admittenda, & num. 35.
- 36 Praxis Hispania in recusandis iudicibus Regalium Prætoriorum, remissiva.
- 37 Utrum ea praxis, & pena legi in non probantes recusationis causas, observa- ri debeat in recusatione patroni Fisci, & num. seqq.
- 40 Apud nos recusatio semper admittitur, modo sententia pronunciata non sit.
- 41 Iudex Regii Prætorii intra quod tempus debeat recusari de Jure Regio.
- 42 Adversus omissam recusationem an mi- nor sit restituendus, & num. 43. & 47.
- 43 Minor an restituatur ad accusandum.
- 44 Non restituatur ad objiciendos defectus contra electum.
- 45 Quid quoad retractum.
- 46 Utrum locus sit restitutioni adversus omissam allegationem dilatoria excep- tionis.
- 48 De stylo recusationis iudicum in foro Ecclesiastico.
- 49 Qui eligant arbitros, ut de causa recu- sationis cognoscant.
- 50 Causa omissa cum clausula, Quod si non omnes interesse, &c. uno ex de- legatis recusato, reliqui de causa recu- sationis habent cognitionem.
- 51 Quia si apponatur clausula, Et eorum cuilibet, an arbitri eligendi, & num. 52. & 54.
- 53 Causa delegata cum clausula, Et eor- um cuilibet, an omnes sumi proce- dere valeant.

CAPUT XXVI.

DE recusatione iudicum agitur tit. 10. lib. 2. tit. 16. lib. 4. Recop. tit. 5. lib. 3. Ordin. l. 22. tit. 4. part. 3. quibus in locis Gregor. Lop. Didac. Per. & Azavedus, Tusch. Practic. conclus. lit. 1. conclus. 421. cum seqq. Petr. Gregor. Syntagon. jur. lib. 49. cap. 3. Mascard. de probat. conclus. 951. Carrasc. in Recop. cap. 9. Guaz. zin. de defens. reor. def. cap. 19. cum seqq. Matant. de ordin. iudic. part. 6. act. 1. ex num. 14. Fatinae. in fragment. lit. 1. & num. 883. Paz in practi. tom. 1. temp. 10. num. 18. cum seqq. part. 6. cap. 1. §. unic. & tom. 2. part. 1. cap. 6. ex num. 4. Rebuff. ad Constit. Gall. tit. de recusat. part. 3. Morl. Empor. Jur. tit. de jurisd. omn. iudic. in praesentibus a. n. 173. Donel. lib. 17. cap. 24. in fin. cum seq. ubi Oluald. Bobadilla. in polit. lib. 3. cap. 8. ex n. 117. Cur. Philip. part. 1. §. 7. Morier. in Practic. tit. 5. tit. de recus. Prof. & Auditor. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 23.

2 Est recusatio, Jurisdictionis, vel audientia causa suspicionis proposita declinatio. Did. Per. in leg. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. in princ. Molina num. 184. inventa iure positivo ex ratione naturali. Didac. Per. ibi: censetur favorabilis, Donel. d. cap. 24. in fin. imò appellatione favorabilior, Petr. Greg. num. 27. & quoniam periculosum est eoram suspecto iudice litigare, cap. Cum inter 5. de except. d. l. 2. parit. Petr. Greg. num. 29. & alii ex praesentibus, pluresque congerit Barbosa in d. cap. Cum inter, num. 3. ideo regulariter omnes iudices recusationis obici subjiciuntur. Petr. Greg. num. 22. Carrasc. num. 3. Cabed. part. 1. decis. 64. num. 3. Guaz. cap. 19. ex num. 11. Molin. num. 16. exceptis tamen Summis Principibus, Concilio Generali, Inquisitoribus in Fidei causis, de quibus late Carrasc. ex n. 19. Sed & iudex, quem sibi aliquis impetravit, aut elegit, nisi causa postea supervenerit, recusari ab ipso nequit. Greg. Lop. in l. 8. gloss. 7. tit. 10. part. 3. Petr. Gregor. ubi proxime, Mascard. n. 42. Barbosa collect. cap. Super quaest. num. 5. de offic. deleg. Morl. n. 190. Molin. num. 1.

3 Ad hanc recusatio in omni causa, sive civili, sive criminali permittitur, ut ex praesentibus iuribus, ac Interpretibus constat: nulli litiganti denegatur, ita ut & excommunicato competat, d. cap. Cum inter, ubi Barbosa num. 8. Cur. Philip.

num. 1. quae ita sunt vera, ut licet Princeps causam committat cum clausula; Recusatione remota, restringi debeat ad frivolum, & abique rationabili causa. Barbof. tract. de clausul. claus. 131. num. 2. Carrasc. num. 339. Did. Per. sup. vers. Est dubium utrum: nec per Principem tolli posse scripsit Petr. Gregor. num. 28. Guaz. sup. num. 5. cum seqq. ubi limitat. At si expressim etiam legitima recusatio restripio excludatur, iusta suadente ratione, delegatus recusari nequit. Barbof. num. 3. Carrasc. n. 340. In dubio nunquam auxilium istud sublatum creditur. Barbof. collect. c. Ad hac, num. 9. de rescript. ubi alii. Sunt aliqui casus, in quibus non est recusationis locus, quos refert Avendañ. de exec. mand. part. 1. cap. 23. à num. 11. Is suspectus censetur iudex, cui non adhibemus fidem, cui non tunc nos committere putamus, arbitantes eum potius partes adversari in iuste, quam nostras iuste sequaturum. Petr. Greg. n. 1.

Ad Num. 1.

Iudex ordinarius de iure communi, si recusatur, non omnino excluditur à causae cognitione, sed idoneum socium sibi adiungere cogitur, ut recusantis suspicio conquiescat, nec praesens Episcopus adhibendus, ut praxis observat. Gregor. Lop. in l. 22. gloss. 9. tit. 4. part. 3. Fatinae n. 331. Oluald. sup. cap. 25. tit. 2. Cabed. decis. 207. num. 3. part. 1. Paz d. temp. 10. num. 25. Carrasc. num. 72. Matant. sup. part. 4. disp. 5. num. 42. Cur. Philip. num. 12. Azaved. in l. unic. n. 27. tit. 16. lib. 4. Recop. Pichard. manud. ad pract. part. 1. §. 10. num. 5. Morla n. 204. Idem est de iure nostro Regio, l. 1. tit. 5. l. 3. Ordin. l. unic. tit. 16. lib. 4. Recopilat. Molin. num. 4. & 5. & nostrates praesentibus tradidere, de quo inferius n. 9.

Hic iudex adjunctus eandem jurisdictionem ac principalis nanciscitur, sed recusari poterit, ac repelli: utrum verò causam exprimere oporteat, ambigitur. Affirmat Greg. Lop. ubi proxime, cui accessit author Curiae Philippicae. Aliud tenet Carrasc. num. 345. cuius opinionem usus comprobavit. At non esse removendum adjunctum in civilibus, imò tertium adiciendum ex consensu iudicis ordinarii, ac socii, tenet Azaved. num. 30.

Aliquando iudex ordinarius debet omnino à causae cognitione removeri, cum

cum scilicet causa recusationis est talis, ut nec per socium satis consultum recusantis suspicioni videatur, velut si capitalis interesserit inter iudicem, ac litigantem inimicitia. Gregor. Lop. d. gloss. 9. Morl. num. 206. Carrasc. num. 56. Guaz. num. 35.

7 Idem quod de Ordinatio dicendum est de delegatis ad universitatem causatum, qui eodem iure censentur, ac equiparati solent. Carlev. de iudic. tom. 1. disp. 4. n. 32. Cancr. variar. part. 2. cap. 2. num. 289. Petr. Barbof. in l. Cum Prator. §. 1. n. 107. de iudic. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quast. 67. num. 31. Glossa verb. Delegatus, in cap. Cum causam, de appellat. Delegatus verò ad specialem causam si legitime recusatur, jurisdictione omnino destituitur, l. Apertissimi 14. C. de iudic. l. 2. tit. 4. p. 3. Matant. d. disp. 5. num. 42. Molin. num. 1. & haec de iure communi.

8 De iure autem Canonico omnis iudex, sive ordinarius, sive delegatus, per legitimam recusationem à causae cognitione debet abstinere, cap. si quis contra 4. de for. compet. cap. Cum speciali 41. de appellat. Greg. Lop. in d. l. 22. gloss. 8. Azaved. in d. l. unic. Recop. n. 27. Paz temp. 10. num. 24. Barbof. collect. d. l. Apertissimi, n. 15. Guaz. n. 40. Oluald. ubi sup. Did. Per. in l. 1. quast. 13. tit. 3. lib. 1. Ordin. Carrasc. num. 95. Molin. n. 16.

9 Nostro iure Regio nullus iudex ordinarius, aut delegatus, est recusatur, munere suo fungere prohibetur, sed assumpto socio, in causa procedit; ex l. unic. tit. 16. lib. 4. Recop. quae praescribitur forma eligendi adiunctos in causa civili, & criminali, de quo Azaved. ibi, Greg. Lop. in d. l. 22. gloss. 2. Olan. in epistol. leg. partit. correct. num. 24. Didac. Perez ubi super, vers. de iure vero regni, Carrasc. num. 35. Molin. n. 5. atque ita sublata est differentia inter ordinarium, ac delegatum, cuius meminimus sup. num. 4. & 7. in fin. Verum resolutio limitabitur ex praesentibus sup. num. 6.

10 Excipiuntur Iudices Cancellariae, vel Audientiae Regalis, supremique Consiliorum, quibus suspecti declarantur, de causa cognoscere vetantur, l. cum aliis, tit. 10. lib. 2. Recopil. quod utique procedit quocumque iudice recusato, cui jurisdictione in solidum non est, etenim penitus removetur, ut in Decurionibus contingit, l. 34. tit. 6. lib. 3. Recop. Avendañ. de exec. mand. part. 2. cap. 25. num. 8. necnon in Tribunali Praepositorum
D. de Faria Covar. Encl.

commercii, vulgo Prior & Consules. Bolaños commerc. tit. 1. lib. 2. cap. fin. n. 8. Patroni quoque Fisci, qui in Regiis resident Praetoris, si forte ut reculerent eveniat, muneris fiscali vacare nequibunt, sed alii quoad causam subrogantur. Carrasc. num. 43. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 17. num. 40. Sorloz. late de jur. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 6. ex n. 18.

Hic non abs re queret aliquis, cur suspicio iudicis inferioris, qui in solidum jurisdictione utitur, elidatur per unius socii, vel duorum adiunctionem, ex d. l. unic. Recop. nec removeatur à causae cognitione; & aliud servetur in illis, qui uno corpore congregati ius litigantibus reddunt, qui probata recusationis causa, penitus repelluntur, non attentà sociorum assistentiā, praesertim in Supremis Praetoris, ubi viri eximii integritate, ac pericia concurrere ad decisionem causarum regulariter solent? Cui respondendum, quod in inferioribus leves admodum causae ad recusationem sufficientur, solo recusantis iurejurando comprobatae: non sic in Regiis Auditoribus, & aliis similibus; imò in his tales esse causae deberent, ut etiam iudicem jurisdictione in solidum fungentem prorsus excluderent, secundum tradita num. 6. quod responsum deducitur ex Carrasc. d. cap. 9. n. 94. & 95. & hoc maxime animadvertendum, ut causae recusationis admittantur per Iudices; quorum arbitrio committitur. Carrasc. num. 98. & 301. ac in ambiguis non solum causarum gravitas, sed & recusati integritas perpendenda.

Illis accedit, quod apud inferiores Iudices non extinguuntur, sicut in Supremis Tribunalibus; ideoque cautius agendum quoad recusationem, ubi majus periculum vertitur, l. 1. §. Sed & si quis, de Carbon. edict.

Ibi: Eodem iure Civili.

Ut iudex ordinarius recusatur, expressione causae opus non est, satque erit si recusans iurejurando assereret sibi iudicem suspectum. Sic quondam apud Romanos talis forma in usu fuit: Ejero, iniquus est. Oluald. lib. 17. cap. 25. lit. X. Quod iuramentum hodie ipsi recusationis libello inserti contulerunt. Oluald. lit. 1. Greg. Lop. in l. 22. gloss. 9. ad fin. tit. 4. p. 3. Did. Per. in l. vers. hodie de stylo, tit. 5. lib. 3. Ordin. Paz in practi. tom. 1. temp. 10. num. 21. Lanfranc. Ec. 2. tract.

trad. de recusat. n. 4. Azeved. in l. unic. n. 12. tit. 16. lib. 4. Recop. Villalob. Arar. comm. opus. lit. R. num. 20. Seacc. de judic. lib. 1. cap. 66. num. 15. Marant. de ordin. judicior. part. 4. disp. 5. num. 47. Ceval. commun. cont. comm. quæst. 347. Pichard. mand. ad prax. part. 1. §. 10. in fin. Barbosa cum aliis collect. cap. Secundo requirit. num. 4. de appell. Idem de Jure nostro Regio Molin. d. disp. 25. num. 2. ac prælaudati Regnicole. Quod limitandum ut infra num. seq. in fin. & num. 15.

14 Est pro regula statucendum, ut quoties recusatus iudex à causa cognitione removerit, suspensionis rationem exprimit, atque probat necesse sit: non ita ubi cum adjuncto procedere permittitur. Pichard. n. 5. Guaz. d. cap. 19. n. 54. Bolaños commet. recusat. lib. 2. cap. ult. num. 8. Hinc evenit, ut quoniam Jure Pontificio omnis iudex legitima recusatone repellitur, semper sit causa probanda, cap. Cõm specialis 61. de appell. cap. 2. eod. tit. in 6. Cujac. in cap. Secundo requirit. de appellat. Azeved. num. 14. Paz num. 20. Ceval. ubi proxime, Guaz. num. 67. Carrasc. in Recop. cap. 9. num. 95. Gaill. lib. 1. observat. 33. Hinc etiam iudices de Consilio, aut Cancellaria, cum à cognitione amoveantur, causa probatio in recusatone desideratur, l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. Recop. Carrasc. ubi proxime, Cur. Philip. part. 1. §. 7. num. 18. Idem servatur ex tradita regula in recusatone advocatorum, qui ob defectum superiorum iudicium eliguntur, l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. Cur. Philip. num. 31. Simili modo quoties aliquis ex iudicibus, qui in solidum jurisdictione non funguntur, sed simul cum aliis sub uno corpore collectis recusatur, cum omnino amoveatur, causa probati debet. Avendañ. de excep. mand. part. 2. cap. 23. num. 8. Bolañ. ubi proxime.

15 Inde iudex ordinarius de Jure Regio, ac Civili, quia cum adjuncto profectur in causa suspensionis, probatio non requiritur, ut recusetur, secundum præmissa n. 4. & 13. At si (ut aliquando contingere potest) prout prænotatur n. 6. & 7. Ordinarius prorsus excludatur à iudicio propter vehementem suspensionem, causa erit legitime verificanda, ut colligitur ex traditis per Greg. Lop. in l. 22. gloss. 9. tit. 4. p. 3. De adjunctis inferiorum iudicium varie sunt sententia, tam quoad amotionem, quam quoad causæ probationem, de quibus sup. num. 5.

Excipitur à regula de jure communi 16 delegatus ad specialem causam, qui per recusatorem definit iudex esse: atamen absque causæ expresse recusatone, l. Apertissimi 14. C. de judic. l. 22. tit. 4. p. 3. De Jure Regio regula non fallit; nam cum adjuncto ad ulteriora progreditur, l. unic. tit. 16. lib. 4. Recop. In iudicibus etiam Fisci Patronus numerari debet, qui si recusetur, non exercet, idcirco causæ probatione opus est, ut tenent laudati num. 10.

17 Omnes recusatone cause à quintuplici procedunt capite, nempe amore, odio, pretio, timore, ac ignorantia. Calvac. de Brach. Reg. part. 3. num. 344. Guaz. d. defens. 1. cap. 24. num. 1. de quibus ipse fuse agit. Carav. rit. 265. Marant. sup. part. 6. art. 2. à num. 27. Carrasc. d. cap. 9. num. 96. cum seqq. & alii quamplures apud ipsum num. 92. ac Guazzinum ubi proxime.

18 Non iudices solum, sed & alii ministri, ac personæ recusatone subijciuntur, de quibus Carrasc. ex n. 29. ac de effectibus illius num. 351. cum seqq.

Ad Num. 2.

19 Recusatio de Jure Pontificio, ac Civili est ante litem contestationem obijcienda, l. fin. tit. 20. p. 3. Greg. Lop. in l. 21. gloss. 3. tit. 4. p. 3. Jacob. Laurent. trad. de judic. suspect. Morl. Emp. Jur. tit. de jurisdic. omni. iudic. in prior. num. 178. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 23. n. 1. vers. Distant etiam, Pacian. de probat. lib. 2. cap. 45. num. 6. Villalob. Arar. commun. opus. lit. R. num. 21. Amat Roderic. in pract. cap. 10. num. 70. Barbosa collect. cap. Inter monasterium, num. 1. de re judic. Cardol. in pract. iudic. verb. Index, n. 22. Marant. de ordin. iudic. part. 6. art. 2. à 26. & 74. Fatinae. fragment. lit. 1. num. 897. Paz in praxi, tom. 1. temp. 10. num. 18. Osuald. ad Donel. lib. 17. cap. 25. lit. 23. Guazzin. de defens. recusat. def. 1. cap. 19. num. 87. Pichard. mand. p. 2. in pract. §. 2. num. 12. Imò omnibus exceptionibus declinatoriis anteponeendam esse recusatorem, omnes ferè prælaudati monuere.

Ibi: Quod si causa recusatone.

19 Hujus limitationis memorantur plures ex super adductis, ut Gregor. Lop. Osuald. Molin. Marant. & Seacc. de iudic. lib. 1. cap. 101. num. 10. Gratian. disp. 1.

ceptat. cap. 100. num. 31. Muscarell. in praxi, part. 2. gloss. Conspicentis, num. 55. Mascard. de probat. concl. 953. num. 45. de qua iterum infra, n. 29. Observat Molina notabiliter, quod si quis postquam recusatorem causam agnovit, lite jam contestata, in iudicio apud iudicem prosequeretur, cum recusatone non posset, quasi recusatone renunciasset videatur: quod sanè difficultate non vacat.

Ibi: Præsertim quia & alie exceptiones.

21 Exceptiones ante litem contestatam, vel intra præscriptum tempus obijciendæ, postea admittuntur, si tunc ad cognitionem litigantis pervenerint, & hoc ipsius iuramento comprobetur, l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Rebuff. ad consil. Gall. part. 3. tit. de excep. num. 379. Greg. Lop. in l. 8. gloss. 1. & in l. 9. gloss. 2. & 5. tit. 3. p. 3. Barbosa collect. cap. Pastoralis, num. 12. de excep. Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 56. & 73. Villal. sup. lit. 6. num. 251. Pichard. mand. ad prax. part. 1. §. 3. tit. 1. Petri. Greg. Synagoga. jur. l. 42. cap. 3. n. 20.

Ibi: Etiam si contrarium tenuerit.

22 Hanc sententiam de jure nostro regio agentes timentur Olan. in epilog. leg. partis. corrector. num. 19. Curtier. pract. lib. 1. c. 53. Cur. Philip. part. 1. §. 3. n. 6. qui asserunt, post litem contestatam dilatorias exceptiones non esse recipiendas, nisi in peremptorias, quod in mixtis jure procedit, Paz sup. temp. 5. n. 44. non in exceptione merè dilatoria; nam si hæres ignarus pacti non perendi intra annum, cum creditore desuæcti antea petente litem contestetur, ac deinceps notitiam passionis adeptus, exceptionem obijciat, ceu dilatoria admittetur, ut instantia cesset, licet jus agentis non perimat. Nec de fraudis periculo curandum, quæ non præsumitur, l. Merito 51. Pro socio: nam ubi ejus suspicio emergerit, exceptionem iudex ex officio etiam repellere tenetur, modo levis non sit. Azeved. sup. num. 56.

Ibi: Et verè quoties potest.

23 Restrigitur communis sententia si quid desidia excipienti possit imputari. Azev. n. 74. & 78. Guaz. n. 95. Masc. n. 37. Sed ea ignavia iuramento purgatur allegantis diligentiam adhibuisse. Azev. ibi.

24 Advocato, qui lite contestata dilatoriam obijcit, unius libri aut perna coëctetur, l. penult. C. de excep. Azev. num. 15. Paz num. 14. Marant. p. 6. memb. 9. num. 11. Tusch. lit. E2. concl. 391. n. 2.

25 Aliquando exceptionum dilatoriam allegare licet in quolibet iudicii statu, velut excommunicationis, Clem. unic. de excep. ubi Barb. collect. num. 2. alios dat Greg. Lop. in l. 8. gloss. 1. in fin. tit. 3. p. 3. Paz num. 39. aut omnimodè incompetentia. Pichard. d. §. 3. num. 4. Guaz. num. 97. Petri. Barb. in l. Si quis ex aliena, num. 80. de judic. & alii apud Aug. Barb. collect. cap. Pastoralis, de exceptionibus. Præterea, si probata exceptione nullus processus reud redderetur, ea rectè obijci potest, lite contestata, in quavis iudicii parte, sicut & alie præmissæ, Marant. num. 10. Paz num. 87. Petri. Barbosa in l. Cum Prator, §. fin. num. 145. de judic.

Ibi: Imò etiam post litem contestationem.

26 Exceptionem peremptoriam quovis in statu causæ de jure civili apponi licet, l. Peremptoria, C. sentent. resc. non post. Marant. d. memb. 9. num. 11. Petri. Barbol. in l. Fenditor, num. 145. de judic. Cujac. observo. lib. 18. cap. 34. Paz temp. 7. num. 8. Pichard. d. §. 3. num. 2. Oluald. lib. 12. cap. 2. lit. N. Morl. sup. quæst. 25. n. 2. Sed nostro jure statutum est tempus, ut scilicet intra viginti dies à litem contestatione hujusmodi exceptiones, & non postea obijciantur, l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop. Greg. Lop. ubi proxime, Paz n. 15. Pichard. num. 12. Cur. Philip. part. 1. §. 15. num. 3. Consuetudine tamen obtinuit, præsertim apud Suprema Prætoria, eas exceptiones usque ad publicationem attestationum admitti absque ignorantia, vel supervenientia prætextu. Azeved. in d. l. 1. num. 55. Olan. in epilog. leg. partis. corrector. num. 20.

Ibi: In recusatone autem.

27 Apud nos recusatone iudicis inferioris in quovis causæ statu opponi permittitur. Greg. Lop. in l. 22. gloss. 9. in fin. tit. 4. p. 3. Azeved. in l. unic. tit. 16. lib. 4. Recop. Paz temp. 10. num. 19. Cur. Philip. part. 1. §. 7. num. 11. Pichard. part. 1. §. 10. num. 6. Did. Petri. in l. 1. vers. Tertio dubitatur, tit. 5. lib. 3. Ordin. Carrasc. in Recop. cap. 9. num. 336.

Ibi: *Ubi vero est necessaria expressio.*

28 Est expressio, ac probatio causae ad iudicis recusationem desideretur, tamen post litem contestatam apud nos proponi poterit, sicut observatur in recusatione superiorum iudicum, quae post exceptum iudicium opponitur, l. 19. & 21. tit. 10. lib. 2. Recop. licet sit causa probanda, l. 1. & 2. eod. tit.

Ibi: *Admittendam esse post litem.*

29 Conclusio praemissa num. 19. hic restringitur, nam omni iure Canonico, & civili auditur post litem contestationem recusatio illius, qui causam ante illam ignoravit, in quo ipsius statum iuramento. Idemque erit si oriatur suspicio licet pendente, ut praenotatur supra, num. 20. & ibi laudatis addendi Morl. Emp. Jur. tit. de iurisd. omn. iudic. in praemissis. num. 198. Guaz. d. cap. 19. n. 95.

Verf. *Sic est post conclusum.*

30 Ubi post conclusum in causa occasio nascitur dissentientiae, recusatio tunc temporis opponi poterit, l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. Greg. Lop. in l. 22. gloss. 9. ad fin. tit. 4. p. 3. Gratian. decept. cap. 20. num. 32. Barbosa collect. cap. insinuante, num. 3. de offic. delegat. Azeved. in l. unie. num. 24. tit. 16. lib. 4. Recop. Mascard. concl. 957. num. 36. Guaz. ubi proxime, Caravit. rit. 265. num. 10. Lancellor. de attent. cap. 6. n. 50. Sed post causam instructam, partemque ad sententiam citatam, non est locus recusationi, nisi postea causa emerferit. Lancel. ubi proxime, Calvacan. de Brach. Reg. part. 3. num. 330. Guaz. num. 95. verf. *Quae limitatio*, Mascad. ibi.

Ibi: *Sed si causa suspicionis orta fuerit.*

31 Recusari iudex permittitur post conclusum in causa, quando antea fuit orta, si tam notoria sit, ut probatione non egeat. Greg. Lop. ubi proxime, Villal. Errat. comun. opinion. lit. E. num. 153. Azeved. ubi sup. sicut lex 4. tit. 10. lib. 2. Recopil. qua cavetur quoad Auditores Cancellariae, ut hoc casu per confessionem recusati tantum causa probari possit. Aliud apud nos servatur, vide n. 40.

Ibi: *Secundo quoties causa.*

Si occasionem suspicionis ortam ante conclusionem in causa litigans post ipsam agnoverit, recusationem opponere non prohibetur, & causas probare. Azeved. ad tit. 10. lib. 2. Recopilat. Villalob. ubi proxime, Lancel. sup. de qua resolutione, disputatione praehabita. D. Covar. dubitat inferius, sub verf. Sed ubi exceptio. Videas d. l. 4. Recop. & nuperrime praenotata, ac Did. Per. in l. 1. verf. Nota tamen, tit. 5. lib. 3. Ordinam.

Verf. *Hujus autem.*

Exceptio dilatoria, si post litem contestationem competere incipiat, iure obijci poterit. Rebuff. ad consil. Gall. part. 3. tit. de except. num. 378. Marant. sup. d. memb. 9. n. 8. Borel. in sum. decisio. tit. 48. de except. decis. 12. Azeved. in l. 1. num. 76. tit. 5. lib. 4. Recop. Petegria. variar. lib. 1. tit. de offic. iudic. deleg. num. 34. August. Barbosa collect. cap. Pastoralis, num. 24. de except. Erasin. Coehier. de iurisd. Ordinam. in exempti. part. 2. cap. 16. num. 1. Villalob. ubi nuper, num. 151. Padilla in l. Error, num. 34. C. de iur. & fact. ignor. Tuteh. lit. E. concl. 190. n. 28. Grat. Falcon. reg. 136. Cancet. var. p. 1. cap. 18. num. 5.

Ibi: *Quibusdam placeat non admitti.*

Respice ad tradita supra, n. 22. licet sit sermo de dilatoria competente sub tempore contestationis, quam postea litigans sibi competere cognovit. Sed in praemisso pronuper casu fraudis suspicio prorsus excluditur, modo consistet ortam esse jam lite cepta exceptionem. Sed an post conclusum in causa exceptio peremptoria opponi permittatur, si tunc oriatur, quaestio est, quae equitate docente resolvitur sub distinctione; nam si prolata sententia, nullus superstitit recursus alterius instantiae, excipiens auditur, alias secus. Azeved. in d. l. 1. num. 77. Villalob. num. 152. Adde legem 5. tit. 5. lib. 4. Recop. qua statuitur exceptio post publicatas probationes esse rejiciendam, nisi per adversarii confessionem probari queat: quod Azeved. ibi, num. 1. restringit ad eas, quae ante publicationem ortae partem non

non latebant: quae limitatio tunc vel maxime amplectenda, si jus excipientis absque spe reparationis per sententiam periret, sicut praemissum est.

Verf. *Sed ubi noviter.*

35 Non licet post conclusionem in causa exceptionem allegare, quam ante illam litigans sibi competere non ignarus, distulit proponere. Azeved. in l. 1. num. 77. tit. 5. lib. 4. Recop. Villalob. n. 153.

Ad Num. 3.

36 De praxi recusandi iudices superiores de Consilio, ac Cancellaria, exartitulus 10. lib. 2. Recop. de qua Carrasc. in Recop. c. 9. Paz in praxi, tom. 1. part. 6. cap. 1. §. unie. Cur. Philip. part. 1. §. 7. ex num. 17. Montetol. in tract. tract. 5. tit. de hac recusatione.

37 Illud controvertitur, an Fisci Patroni in Consilio, vel Cancellaria suo fungentes munere, si eos recusari contingat, (ut fieri potest, sicut praediximus num. 10.) inter Consiliarios, ac Auditores numerentur, ut poena legis plebatur qui recusationis causas frivolas allegat, vel legitimas probare non valuit: Affirmat Alfar. de off. Fisc. gloss. 17. num. 40. inficiatur Carrasc. ubi nuper, num. 41. qui ita servari testis ocularis deponit. At Sorloz. de iur. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 6. n. 10. priori sententiae consentit, & merito, quoniam ut ipse cum pluribus docuit num. 18. Fideales Senatorum nomine, tam in favorabilibus, quam in odiosis comprehenduntur: nec quia iudicandi munere carent, iudicibus inferioribus habeantur. Alfar. gloss. 9. num. 28. de quorum dignitatis amplitudine fuse gloss. 31. & Solorzan. d. cap. 6. praeter alios ab eisdem laudatos.

38 Praeterea expedit ut recusatio Fiscalis evitetur magis quam Senatoris, cum omnes rei zelum, peritiam, auctoritatem, atque integritatem, quae in Fisci patronis concurrere solent, maxime formident, eosque adversarios effugere cupiant, ad quod frivolas, seu falsas causas machinarentur: quapropter cautius agendum in recusatione adversus Fiscalem, ut poena metu audacia refrenetur, argumento legis 1. §. Sed et si quis, ff. de Carbon. edict.

39 Nec attendendum ad Carrasci fundamentum, nam etsi leges regiae non meminerint Fiscalium, id provenit ex

eo, quod raro accidit ut Fiscalis recusetur, sicut praefati insinuant DD. ad quae iura non adaptantur, l. Nam ad ea 5. de legib. atque lex semper exprimit casus frequentes. Glossa in l. unie. C. de rap. virgin. Barbosa collect. in princip. num. 41. ad Decretal. Sed ubi casus omiffus occurrit, ex similibus decidi debet, l. 10. cum segg. de legib. Barbosa num. 40. Si ergo utriusque dignitatis nota est similitudo, ac paritas, cur in Fiscalis non observabitur quod in Senatoribus stabilitur. Nec nobis negotium facit quod lex poenalis non est ampliatio iuvanda, l. Cum quidam 19. in fin. de liber. & posthum. l. Interpretatione 42. de pen. tum quia haec non est ampliatio, sed comprehensio, cum sub verbo Auditores, Fiscalis subaudiatur, sicut praemissimus: tum quoniam leges, de quibus agitur, licet poenam irrogent, favorabiles tamen censentur, cum primario eo tendant, ut superiorum iudicium auctoritati prospiciant, ut per Barbosa axion. 166. num. 5. & 6. nec ambigitur, quin ledatur integritas eius, qui ob iniquitatis suspicionem à sui muneris functione arceri iubetur, ex quo recusatio illata injuria existimatur. Carrasc. num. 343.

Verf. *Ceterum illud quaeritur.*

40 Apud nos recusare licet, donec sententia proferatur, quoniam jam subscripta per iudicem sit ad pronuncian- dum tradita tabelioni. Carrasc. n. 336. Paz ubi nuper, num. 5. verf. Advierta tambien Bobad. Politic. lib. 3. cap. 15. num. 85. verf. Advierta tambien, Pichard. manud. ad prax. part. 1. §. 10. num. 6. quod de iudicibus inferioribus intelligendum, nam superiores, postquam sententiae subscripserint, recusari prohibentur, l. 6. tit. 10. lib. 2. Recop. Carrasc. Paz, Pichard. ubi pronuper, Cur. Philip. part. 1. §. 7. num. 11. & 19. Quid si iam cum inceperit legi sententia, in ipso pronunciationis actu recusatio proponatur? Non esse admittendam tenet Azeved. in l. unie. num. 33. tit. 16. lib. 4. Recop. De assessore, quod recusari nequit post consilium in scriptis traditum, etsi nondum sit prolata sententia, probat Avendañ. de exeg. mandat. part. 2. cap. 23. num. 12. Iure communi servatur quod tradidi sup. num. 50. in fin.

Ibi:

Ibi: Sed & hoc anno.

- 41 In nova legum compilatione est lex 19. tit. 10. lib. 1. Recop. & triginta dies computantur, à quo acta per iudices ad diffinitivam videri ceperunt, de quo laudati supra, num. 36.

Ad Num. 6.

- 42 Anno 1559. sub Philippo II. edita est constitutio, quæ extat in nova Recopilatione, estque lex 16. tit. 10. lib. 2. Recop. quæ præcipitur, ne minoribus, aliisque patiter privilegiatis restitutionis beneficium concedatur ad opponendam recusationem iudicibus superioribus: quod adnotarunt Azaved, ad tit. 10. lib. 2. Recop. ubi quod jam quæstio hæc per D. Covar. excitata est omnino superflua. Cur. Philip. num. 19. Paz d. cap. 1. §. univ. num. 5. ad fin. Quoad inferiores iudices, tam de iure communi, quam regio adversus omniam recusationem minor, & similis restituitur, ut fusc probat Sfort. Odd. tract. de restitut. in integ. part. 2. quæst. 64. art. 6. ex n. 40. Oluald. lib. 17. cap. 25. lit. P. Guazzin. de defens. reor. def. 1. cap. 19. n. 34. Baiard. ad Clar. §. fin. quæst. 43. n. 12. Verumtamen apud nos nunquam eveniet, ut minori pro sit restitutio quoad recusationem, licet illi competat respectu iudicis inferioris; nam aut recusationem opponi desideratur ante sententiam, & privilegio opus non est, cum cunctis liceat usque ad ipsam sententiæ prolationem suspectum iudicem recusare, ut supra dixi, num. 40. Postea verò nullus est recusationi locus, quæ solum est inventa ad effugium gravaminis futuri, non ad reparationem illati. Avendañ. d. cap. 23. num. 12. Jure itidem Pontificio restituitur minor post lapsum temporis ad recusandum præfinito. Paz. tom. 2. p. 1. cap. 6. num. 8.

Verf. Primo, ex lege Auxilium.

- 43 Quamquam huiusmodi disputatio quoad jus nostrum nullius sit utilitatis, ne tamen quicquam relinquatur intactum, quod ad alia possit deservire, pro explicatione, ac solutione huius, ac sequentium argumentorum, quæ obistere videntur resolutioni tradita supra, num. 42. quæ de iure Canonico, ac communi minoribus ad recusandum, auxi-

lium restitutionis concedit, observandum est, huiusmodi beneficium nunquam subtrahendum privilegiatis, nisi expressim in iure denegatur reperitur, sicut ex pluribus adnotavi Variar. lib. 1. cap. 13. num. 5. unde de uno casu, quo restitutio aufertur, non licet ad alios similes arguere. Præterea Sfort. Odd. num. 4. in specie respondet, minorem restitui, ut accuset, si non egerit ad vindictam, sed ut dampnum repellat, aut lucrum capiat, velut ex pœna conventionali. Unde primum eliditur fundamentum.

Verf. Secundo, huic opinioni.

Consulas Sfort. Odd. num. 43. Barbosa 44 collect. Clem. 2. n. 4. de procur. nec enim restituitur minor, lapso termino ad opponendam crimina, vel defectus in electum: cui argumentationi convenit quod nuperimè pro solutione primi asseritum relinquatur.

Verf. Tertio, eidem opinioni.

Adde Odd. ubi proxime, Azaved, in tra. num. 61. & 70. tit. 8. lib. 3. Recop. & pro solutione videas tradita n. 43.

Verf. Quarto, ex eo quod.

An minor restituatur ad retractum 45 rei alienatæ post præteritum tempus lege præscriptum, disputat Sfort. Odd. part. 2. quæst. 87. art. 1. ex num. 1. & cum communi affirmat: consentiunt Barbosa collect. cap. Constitutus, num. 4. de in integ. restit. Matienz. in l. 8. gloss. 1. num. 1. & gloss. 11 in princ. tit. 11. lib. 5. Recopil. Joan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 2. n. 19. Verum contra decidit ex d. l. 8. Recop. notant Matienz. ubi proxime, Azaved. in eadem l. 8. num. 6. Hermosill. in l. 55. gloss. 8. num. 32. tit. 5. part. 5. Solutionem habes num. 43.

Verf. Quinto, in eiusdem.

Hanc questionem discutiant Gut- 46 tier. Practic. lib. 1. quæst. 52. a n. 3. Sfort. Odd. d. g. 64. art. 5. Et licet communiter placeat, non concedendam esse restitutionem ad objectionem dilatoriarum exceptionum, propter præiudicii parvitatem, rectè tamen per Guttier. & Odd. distinguitur, ut si minor graviter laedatur ex omissione in proponenda dilatoria,

toria, restitutione juvetur, alias non. Quando autem levis, aut gravis lætio ad hunc effectum censetur, iudicis arbitrio relinquatur. Cum ergo grave sit, ac periculosum coram suspecto iudice litigare, cap. Cum inter 5. de exception. restitutio deneganda non est.

Verf. Vidi tamen non semel.

- 47 D. Covar. communem sententiam amplexus opinatur, restituendum esse minorem, ut recusationem opponat in Consiliarios, & Auditores post conclusum in causa, quamquam suspicionis occasio antè fuisset exorta: cui accedunt Guttier. d. quæst. 52. in fin. Didac. Per. in l. 1. vers. Tertia dubitatur, tit. 5. lib. 3. Ordin. Contra decimum habemus lege regia, de qua sup. num. 42.

Ad Num. 5.

- 48 De forma procedendi in recusatione iudicum in foro Ecclesiastico videndus Barbosa collect. cap. Cum speciali 62. de appellat. ubi plures, num. 2. Paz in Praxi, tom. 2. part. 1. cap. 6. ex n. 9. Cur. Philip. part. 1. §. 7. n. 5. cum seqq. Molin. sup. num. 8. cum seqq. Est observandum, non semper de iure Canonico arbitros eligi, ut de causa recusationis cognoscant; nam si delegatus Pontificis subdelegat, ipse super recusatione subdelegati debet adiri, cap. Super quæstio- num 27. §. Quem verò, de offic. deleg. Item si Vicarius Generalis, sive delegatus Episcopi recusetur, hic de recusatione cognoscit, cap. Si contra unum 4. §. Cum autem, eo tit. in 6. Barbosa collect. ibi, num. 5. & 27. ubi alii. Molin. n. 15. qui ampliat in delegato cuiusque Ordinaris, & limitat quod de subdelegato recusato dictum est, si delegatus causam commiserit, nihil reservans de jurisdictione, quo casu arbitri creati debent. Barbosa collect. cap. Si contra, n. 17. de offic. deleg. in 6. Ad hæc Ordinarius proposita recusatione, ut arbitrorum electio cesset, causam potest delegare, cap. Si quis contra 4. de for. compet. ubi Barbosa num. 3. Molin. num. 17. Paz n. 24. Cur. Philip. num. 8.

Ibi: A litigantibus electi.

- 49 Ubi sunt colligantes, ipsi huiusmodi arbitros eligunt, sed si iudex ex officio procedat, hic, ac recusans simul illos constituunt. Molin. num. 9.

D. de Faria Covar. Eucle.

Ibi: Sed si causa fuerit delegata.

Alius subiungitur casus præter enumeratos pronuper, quo iudice recusato, non de venitur de arbitros, cum scilicet causa pluribus committeretur cum clausula, Quod si omnes interesse non possunt, &c. Et enim si unus suspectus arguatur, ceteri delegati de recusatione cognoscunt, ex cap. Si contra unum, de offic. delegat. in 6. ubi Barbosa cum aliis in collect. num. 4. Molin. disp. 24. num. 3. in fin. vers. Secundo modo, Paz num. 16.

Ibi: Quæritur tandem, an id sit respondendum.

Excitatur hic dubium, num decisio 51 dicti capituli Si contra unum, procedat in delegatis cum clausula, Et eorum cuiuslibet. Et videbatur affirmativè respondendum, propter utriusque clausulæ similitudinem, rationisque paritatem.

Verf. Nos verò contrariam sententiam.

At nihilominus contrarium placet 52 præfati nostro, ut scilicet arbitri debeant eligi, quod fusc probat per utriusque clausulæ diversitatem, de qua Molin. ubi proxime, & n. 4. Barbosa tract. de Clausul. claus. 125. n. 3. cum seqq. qui de effectu huius clausulæ discerit.

Verf. Secundo est animadvertendum.

Docemur, quod ex delegatione cum 53 clausula, Et eorum cuiuslibet, nequeunt omnes delegati de causa cognoscere: quod dubium videtur, cum iudicatio & omnibus collectivè, & singulis in solidum tributa censetur, ut ait Barbosa num. 6. ubi expressit, plures, vel unum posse uti jurisdictione.

Sed prætermisissis cæteris rationibus, 54 quæ pro negativa, & arbitrorum electione adducuntur, supposito quod si delegati concurrant, & literarum imperator consentiat, possint duo, vel plures causam examinare, ea videtur adhibenda distinctio, ut quando duo, vel tres delegati jurisdictionem ineipiunt per citationem exercere, & unus ante litem contestatam, vel postea (cum licet) recusetur, locus sit decisioni

Ff Pontifi

Pontificis, omiſſa arbitrorum electione; nulla etenim discriminis ratio excogitari poterit, cum ſint conſiſtores, qui unus ſine alio procedere valet. Aliud juris eſt, ſi unus qui ſolus de cauſa cognoviſcit, ſuſpectus aſſeratur; nam ceteri conſiſtores non exiſtunt, nec ſe immiſcere permittuntur, niſi qui praevent, impediatur, ut Molina, & Barboſa obſervant; nec enim per recuſationem iuriſdictio tollitur, ſed ſuſpenditur, donec cauſa ſuper recuſatione terminetur; ideo arbitros eligere oportebit, ut D. Covar. placuit.

SUMMARIUM.

- 1 Qui in iudicio ſuccumbit, ad litis expenſas condemnari debet, ſed limitatur num. 11.
- 2 Utrum Fiſcus, & Fiſcalis ad expenſas damnentur, aut repetat quae fecerit a ſuperato.
- 3 Propter temeritatem litigantis, etſi dolus abſit, videtur expenſarum ſolutione coercetur.
- 4 Per iuramentum calumnia non excuſatur expenſarum condemnatio.
- 5 Etiam in criminalibus locum habet expenſarum damnatio.
- 6 Contumax ſolutione expenſarum puniatur.
- 7 Vilis ſuper articulo poteſt ad expenſas damnari: & utrum ei liceat provocare, num. 8. & 9.
- 10 Iudex poſt ſententiam quando valeat facere expenſarum condemnacionem, & num. 18. & 32.
- 11 Superatus qui juſtam habuit cauſam litigandi, expenſarum damnacione non oneratur: quod ampliat. in 5.
- 12 An quis ex juſta cauſa litigaverit, iudicis arbitrio relinquitur, nec relevatur qui advocatum peritum conſuluerit.
- 13 Qui ſuccubuit, non juſta cauſa litigaſſe praſumitur.
- 14 Quid ſi cepit bona fide agere, ac lite pendente litigantipatuit in juſtam ſolvere cauſam.
- 15 Utrum appellatus, qui in ſecunda ſuccubuit inſtantia, poſſit ad litis ſumptus damnari.
- 17 An expenſarum condemnatio facta in ſecunda inſtantia, intelligatur etiam quoad primam.
- 18 Reus facilius relevatur ab onere expenſarum quam actor.

- 20 Si expenſe debeantur iure actionis, ut ex pacto, non prodeſt juſta cauſa litigandi.
- 21 Contumax non eximitur ab expenſarum ſolutione, licet juſta de cauſa in iudicio verſetur.
- 22 Excuſatur ſi legitimam rationem non comparandi oſtenderit.
- 23 Lex iubens abſolute, ſuperatum ad litis ſumptus damnari, reſtringitur, niſi juſtam litigandi cauſam habuerit.
- 25 Iudex non tenetur ſuccumbentem ad expenſas damnare, niſi petatur.
- 26 Poteſt tamen, ſi ſibi viſum ſit, non habuiſſe juſtam cauſam litigandi, tamenſi victor expenſarum non meminerit.
- 27 Ex vulgari clauſula, qua juſtiam miniſtrari poſtulatur, iudex aſtringitur ad eorum juſtam damnacionem.
- 29 Quando appellare liceat ab omiſſa expenſarum damnacione.
- 30 Quid ſi expreſſim iudex abſolvat.
- 33 Expenſe debite ex contumacia exigi poſſunt, etiam principali iudicio exiſtito.
- 34 Expenſarum quantitas iudicis arbitrio deſignatur.
- 35 A decreto de taxandis expenſis non provocatur, ſed ab exceſſu taxationis licet appellare.
- Condemnatio expenſarum reſtringitur ad proceſſales, niſi aliud exprimitur, ibid.
- 36 Formataxandi ſumptus litis optima traditur.
- 37 Discrimen quoad taxationem inter iuramentum de veritate, & aſſertionis pro conſequentia reparatione damni illati, vel ſolutione expenſarum.

CAPUT XXVII.

Ad Num. 1.

Superatus in iudicio damnari debet, ſi vincens litis expenſas perſolvat, l. 7. tit. 17. l. 3. tit. 22. l. 4. Recop. l. Eum qui temere 79. de iudic. l. qui ſolidum. 80. §. Etiam Reſpublica, de leg. 2. l. Conſtitutio 5. de ſent. & lit. expenſ. §. 1. Inſt. de pen. tem. litig. Greg. Lop. in l. 8. gloſſ. r. tit. 22. p. 3. Donell. lib. 16. cap. 3. ubi Oſuald. lit. E. Tuſch. lit. E. conſ. 626. n. 1. Fab. in ration. d. l. Eum qui, Parlad. quodiſtian. l. b. 2. cap. ſu. part. 5. §. 18. num. 1. Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 1. Pichard.

in

in d. §. 1. q. 1. & manducet. ad prax. part. 2. §. 17. num. 2. Hermol. in l. 8. gloſſ. tit. 3. num. 1. p. 5. Aug. Barboſ. cum aliis colleſt. cap. Calumniam, num. 2. de pen. quod pariter in adore ac reco obſervatur. Petr. Barboſa in d. l. Eum qui, n. 75. niſi juſta litigandi cauſa victus releveretur, ut inferius adnotabitur.

Patronus quoque fiſci, quamvis ab ea regula excipitur, tamen quoties de calumnia aperte conſiterit, ad expenſas ipſe tenebitur. Petr. Barboſa num. 203. Farinac. prax. quaſt. 16. n. 20. Lanfranc. tract. de expenſ. num. 26. tamenſi contra ſentiat Amaya in l. 1. num. 23. C. de delictorib. lib. 10. Nec prodeſt ſanctimonia vita, ruſticitas, aut ſexus, ne victus in expenſis damnetur. Petr. Barb. 2. n. 65. At paupertatem, vel arctiſſimum cognitionis vinculum excuſare, ſcripſit Tuſch. ſup. n. 65. & 78. Addit Petr. Barboſa num. 211. liberari ab expenſarum gravamine ſuperatum, ſi adverſarius ob privilegium eas ſolvere non teneatur, de quo eſt lex 30. tit. 20. lib. 2. Recop. Ex qua conſtitutione eſt obſervandum, quod nunquam fiſcus ad expenſas victori damnatur. Petr. Barboſa num. 199. Alfaz. de off. Fiſcal. gloſſ. 16. privi. 70. num. 216. Azeved. ſup. num. 6. Farin. n. 22. Amaya num. 22. licet Fiſcalis aliquando damnari poſſit, ut mox praemiſi, ac tenet Cevall. commun. cont. comm. q. 539. num. 8. & quanquam Alfaz. & alii doceant, Fiſcum ſuperantem non repetere ab adverſario ſumptus litis, obſiſtere tamen videtur dicta lex 30. Recop. ubi aſſertur damnatum in cauſa Fiſicali ad expenſas, non teneri ad illas, quas ipſe tabellionibus ex privilegio non ſolvit: ſecundum quae poſſet ſuſtineri, quod ſi ex fiſicali pecunia ſumptus non modici fiſcent, velut ad adducendos teſtes, aut ſi notarius pro illis examinandis peregre mitteretur, merito Fiſco adverſarius ſuperatus ad expenſas condemnaretur, & ita accipi regiam legem, ac limitari doctrinam Petri Barboſa, de qua proxime, qui num. 204. regulam ſupra traditam num. 1. ampliat, ut iudex etiam ex officio perperam procedens, ad litis expenſas poſſit condemnari.

Ibi: Et nihilominus huic regula.

3 Videtur, etſi in lite abſque dolo verſetur, potius ſe juſtam ſolvere cauſam; tamen ſi temere litigaverit propter negligentiam, vel ſuſcitiam, ad expenſas D. de Faris Covar. Enuel.

litis tenebitur, d. l. Eum qui temere, d. §. 1. Inſt. de pen. tem. litig. Tuſch. d. conſ. 626. num. 2. & 21. Fab. ubi ſup. Azeved. num. 7. Pichard. in d. §. 1. n. 6. Gutierrez. Practic. lib. 1. q. 155. num. 3. Petr. Barboſa ſup. num. 8. Lanfranc. ubi ſup. n. 5. Oſuald. lib. 24. cap. 3. lit. F. Paz. prax. tom. 1. temp. 11. n. 24. Guazzio. de deſenſ. reor. deſ. 3. cap. 13. num. 8. Boll. pract. tit. de accuſat. num. 29. & frequenter contingit, ut ex temeritate ad expenſas damnatur, qui abſque calumnia ſuſpicione dignoſcitur. Petr. Barboſa n. 38.

Ibi: Quid autem ſit temeritas.

Conſulas Petr. Barboſ. ſup. ex num. 3. Fab. & alios jam praeſudatos.

Verſ. Secundo eadem.

Non obſtante lege regia Partite ad ducta hie, de iure communi; & in praxi apud nos uſu receptum habetur, ut quanquam de calumnia juraverit victus, ad expenſas litis nihilominus damnatur, ſi abſque juſta cauſa litigaverit; nam etſi concedatur, per juſjurandum calumniam excludi praſumptam, temeritas tamen non tollitur, ex qua damnari poteſt: alioqui apud nos condemnatio ad expenſas nunquam haberet locum, cum de ſtylo nulla actio, vel exceptio deducatur in iudicium abſque calumnia iuramento quod animadvertit Greg. Lop. in l. 8. gloſſ. 1. tit. 22. part. 3. Sic tenent Tuſch. d. conſ. 626. n. 3. Didae. Perez. in l. ante. vof. Utrum autem, tit. 18. lib. 3. Ordin. Boll. in Praxi, tit. de accuſat. num. 19. Lanfranc. tract. de expenſ. n. 7. Freder. Schenk. in ſim. tract. num. 2. Paz. ubi ſup. Petr. Barboſa 2. n. 14. Cevall. commun. cont. com. q. 447. Oſuald. ubi proxime, lit. E. Praecipue cum id ſacramentum jam parvipendi ſoleat, ita ut uno obolo non aſtimetur, ut inquit Baldus, quem refert Oſuald. & Marano de ordin. iudicior. p. 6. art. 1. de iuram. n. 11. qui ſubdit hodie videri, potius iurari de calumnia committenda, quam vitanda. Quid eo iuramento comprehendatur, tradit ipſe num. 10. Quid ſit, videndus Oſuald. qui late de huiusmodi iurejurando diſſerit.

Verſ. Tertio, haec ipſa regula.

Arbiter ad expenſas litis damnare permittitur. Jac. de Aren. tract. de expenſ. in iudic. fact. n. 7.

Pontificis, omiſſa arbitrorum electione; nulla etenim discriminis ratio excogitari poterit, cum ſint conſiſtores, qui unus ſine alio procedere valet. Aliud juris eſt, ſi unus qui ſolus de cauſa cognoviſcit, ſuſpectus aſſeratur; nam ceteri conſiſtores non exiſtunt, nec ſe immiſcere permittuntur, niſi qui praevent, impediatur, ut Molina, & Barboſa obſervant; nec enim per recuſationem iuriſdictio tollitur, ſed ſuſpenditur, donec cauſa ſuper recuſatione terminetur; ideo arbitros eligere oportebit, ut D. Covar. placuit.

SUMMARIUM.

- 1 Qui in iudicio ſuccumbit, ad litis expenſas condemnari debet, ſed limitatur num. 11.
- 2 Utrum Fiſcus, & Fiſcalis ad expenſas damnentur, aut repetat quae fecerit a ſuperato.
- 3 Propter temeritatem litigantis, etſi dolo abſit, vitius expenſarum ſolutione coercetur.
- 4 Per iuramentum calumnia non excuſatur expenſarum condemnatio.
- 5 Etiam in criminalibus locum habet expenſarum damnatio.
- 6 Contumax ſolutione expenſarum puniatur.
- 7 Vitius ſuper articulo poteſt ad expenſas damnari: & utrum ei liceat provocare, num. 8. & 9.
- 10 Iudex poſt ſententiam quando valeat facere expenſarum condemnationem, & num. 18. & 32.
- 11 Superatus qui juſtam habuit cauſam litigandi, expenſarum damnatione non oneratur: quod ampliat. in 5.
- 12 An quis ex juſta cauſa litigaverit, iudicis arbitrio relinquitur, nec relevatur qui advocatum peritum conſuluerit.
- 13 Qui ſuccubuit, non juſta cauſa litigaſſe praſumitur.
- 14 Quid ſi cepit bona fide agere, ac lite pendente litigantem patitur in juſtam ſolvere cauſam.
- 15 Utrum appellatus, qui in ſecunda ſuccubuit inſtantia, poſſit ad litis ſumptus damnari.
- 17 An expenſarum condemnatio facta in ſecunda inſtantia, intelligatur etiam quoad primam.
- 18 Reus facilius relevatur ab onere expenſarum quam actor.

- 20 Si expenſe debeantur iure actionis, ut ex pacto, non prodeſt juſta cauſa litigandi.
- 21 Contumax non eximitur ab expenſarum ſolutione, licet juſta de cauſa in iudicio verſetur.
- 22 Excuſatur ſi legitimam rationem non comparandi oſtenderit.
- 23 Lex iubens abſolute, ſuperatum ad litis ſumptus damnari, reſtringitur, niſi juſtam litigandi cauſam habuerit.
- 25 Iudex non tenetur ſuccumbentem ad expenſas damnare, niſi petatur.
- 26 Poteſt tamen, ſi ſibi viſum ſit, non habuiſſe juſtam cauſam litigandi, tamenſi victor expenſarum non meminerit.
- 27 Ex vulgari clauſula, qua juſtiam miniſtrari poſtulatur, iudex aſtringitur ad eorum juſtam damnationem.
- 29 Quando appellare liceat ab omiſſa expenſarum damnatione.
- 30 Quid ſi expreſſim iudex abſolvat.
- 33 Expenſe debite ex contumacia exigi poſſunt, etiam principali iudicio exiſtente.
- 34 Expenſarum quantitas iudicis arbitrio deſignatur.
- 35 A decreto de taxandis expenſis non provocatur, ſed ab exceſſu taxationis licet appellare.
- Condemnatio expenſarum reſtringitur ad proceſſales, niſi aliud exprimitur, ibid.
- 36 Formataxandi ſumptus litis optima traditur.
- 37 Discrimen quoad taxationem inter iuramentum de veritate, & aſſertionis pro conſequentia reparatione damni illati, vel ſolutione expenſarum.

CAPUT XXVII.

Ad Num. 1.

Superatus in iudicio damnari debet, ſi vincens litis expenſas perſolvat, l. 7. tit. 17. l. 3. tit. 22. l. 4. Recop. l. Eum qui temere 79. de iudic. l. qui ſolidum. 80. §. Etiam Reſpublica, de leg. 2. l. Conſtitutio 5. de ſent. & lit. expenſ. §. 1. Inſt. de pen. tem. litig. Greg. Lop. in l. 8. gloſſ. r. tit. 22. p. 3. Donell. lib. 16. cap. 3. ubi Oſuald. lit. E. Tuſch. lit. E. conſ. 626. n. 1. Fab. in ration. d. l. Eum qui, Parlad. quaſt. dian. l. b. 2. cap. ſu. part. 5. §. 18. num. 1. Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 1. Pichard.

in

in d. §. 1. q. 1. & manducet. ad prax. part. 2. §. 17. num. 2. Hermol. in l. 8. gloſſ. tit. 3. num. 1. p. 5. Aug. Barboſ. cum aliis colleſt. cap. Calumniam, num. 2. de pen. quod pariter in adore ac reo obſervatur. Petr. Barboſa in d. l. Eum qui, n. 75. niſi juſta litigandi cauſa victus releveretur, ut inferius adnotabitur.

Patronus quoque fiſci, quamvis ab ea regula excipitur, tamen quoties de calumnia aperte conſiterit, ad expenſas ipſe tenebitur. Petr. Barboſa num. 203. Farinac. prax. quaſt. 16. n. 20. Lanfranc. tract. de expenſ. num. 26. tamenſi contra ſentiat Amaya in l. 1. num. 23. C. de delictorib. lib. 10. Nec prodeſt ſanctimonia vita, ruſticitas, aut ſexus, ne victus in expenſis damnetur. Petr. Barb. 2. n. 65. At paupertatem, vel arctiſſimum cognitionis vinculum excuſare, ſcripſit Tuſch. ſup. n. 65. & 78. Addit Petr. Barboſa num. 211. liberari ab expenſarum gravamine ſuperatum, ſi adverſarius ob privilegium eas ſolvere non teneatur, de quo eſt lex 30. tit. 20. lib. 2. Recop. Ex qua conſtitutione eſt obſervandum, quod nunquam fiſcus ad expenſas victori damnatur. Petr. Barboſa num. 199. Alfaz. de off. Fiſcal. gloſſ. 16. privi. 70. num. 216. Azeved. ſup. num. 6. Farin. n. 22. Amaya num. 22. licet Fiſcalis aliquando damnari poſſit, ut mox praemiſi, ac tenet Cevall. commun. cont. comm. q. 539. num. 8. & quanquam Alfaz. & alii doceant, Fiſcum ſuperantem non repetere ab adverſario ſumptus litis, obſistere tamen videtur dicta lex 30. Recop. ubi aſſertur damnatum in cauſa Fiſcali ad expenſas, non teneri ad illas, quas ipſe tabellionibus ex privilegio non ſolvit: ſecundum quae poſſet ſuſtineri, quod ſi ex fiſcali pecunia ſumptus non modici fiſcent, velut ad adducendos teſtes, aut ſi notarius pro illis examinandis peregre mitteretur, merito Fiſco adverſarius ſuperatus ad expenſas condemnaretur, & ita accipi regiam legem, ac limitari doctrinam Petri Barboſa, de qua proxime, qui num. 204. regulam ſupra traditam num. 1. ampliat, ut iudex etiam ex officio perperam procedens, ad litis expenſas poſſit condemnari.

Ibi: Et nihilominus huic regula.

3 Vitius, etſi in lite abſque dolo verſetur, potius ſe juſtam ſolvere cauſam; tamen ſi temere litigaverit propter negligentiam, vel ſuſticiam, ad expenſas D. de Faris Covar. Enucel.

litis tenebitur, d. l. Eum qui temere, d. §. 1. Inſt. de pen. tem. litig. Tuſch. d. conſ. 626. num. 2. & 21. Fab. ubi ſup. Azeved. num. 7. Pichard. in d. §. 1. n. 6. Gutierrez. Practic. lib. 1. q. 155. num. 3. Petr. Barboſa ſup. num. 8. Lanfranc. ubi ſup. n. 5. Oſuald. lib. 24. cap. 3. lit. F. Paz. prax. tom. 1. temp. 11. n. 24. Guazzino. de deſenſ. reor. deſ. 3. cap. 13. num. 8. Boll. pract. tit. de accuſat. num. 29. & frequenter contingit, ut ex temeritate ad expenſas damnatur, qui abſque calumnia ſuſpicionem dignoſcitur. Petr. Barboſa n. 38.

Ibi: Quid autem ſit temeritas.

Conſulas Petr. Barboſ. ſup. ex num. 3. Fab. & alios jam praeſaudatos.

Verſ. Secundo eadem.

Non obſtante lege regia Partitae ad ducta hae, de iure communi; & in praxi apud nos uſu receptum habetur, ut quanquam de calumnia iuraverit victus, ad expenſas litis nihilominus damnatur, ſi abſque juſta cauſa litigaverit; nam etſi concedatur, per juſjurandum calumniam excludi praſumptam, temeritas tamen non tollitur, ex qua damnari poteſt: alioqui apud nos condemnatio ad expenſas nunquam haberet locum, cum de ſtylo nulla actio, vel exceptio deducatur in iudicium abſque calumniae iuramento quod animadvertit Greg. Lop. in l. 8. gloſſ. 1. tit. 22. part. 3. Sic tenent Tuſch. d. conſ. 626. n. 3. Didae. Perez. in l. ante. vof. Utrum autem, tit. 18. lib. 3. Ordin. Boll. in Praxi, tit. de accuſat. num. 19. Lanfranc. tract. de expenſ. n. 7. Freder. Schenk. in ſim. tract. num. 2. Paz. ubi ſup. Petr. Barboſa 2. n. 14. Cevall. commun. cont. com. q. 447. Oſuald. ubi proxime, lit. E. Praecipue cum id ſacramentum jam parvipendi ſoleat, ita ut uno obolo non vitmetur, ut inquit Baldus, quem refert Oſuald. & Marant. de ordin. iudicior. p. 6. art. 1. de iuram. n. 11. qui ſubdit hodie videri, potius iurari de calumnia committenda, quam vitanda. Quid eo iuramento comprehendatur, tradit ipſe num. 10. Quid ſit, videndus Oſuald. qui late de huiusmodi iurejurando diſſerit.

Verſ. Tertio, haec ipſa regula.

Arbiter ad expenſas litis damnare permittitur. Jac. de Aren. tract. de expenſ. in iudic. fact. n. 7.

Ad Num. 2.

5 Condemnatio expensarum etiam in criminalibus fieri debet. Tusch. sup. concl. 635. Greg. Lop. in d. l. 8. glossa. fac. de Aren. num. 13. Boss. n. 28. Petr. Barb. in d. l. Eam qui temere, num. 155. Bobad. l. 5. cap. 2. num. 103. Azeved. in l. 1. num. 5. tit. 22. lib. 4. Recop. Cevall sup. quest. 539. num. 2. Bern. Diaz reg. 20. Guazzini. de defens. reor. defens. 1. cap. 13. num. 8. Gall. lib. 1. observ. 152. num. 1. Quicquid disputans teneat Fachin. controvers. lib. 1. cap. 42. Sed conclusio ampliatur ad denunciantem. Petr. Barbosa n. 161. Clar. lib. 5. sent. 8. fin. quest. 7. num. 12.

Ibi: De expensis ratione contumaciae.

6 Contumax sumptuum damnatione coercetur, l. 5. tit. 31. lib. 4. Recop. ubi Azeved. Cujac. lib. 9. observat. cap. 22. Menoch. de arbitr. cap. 154. num. 2. Lanfranc. tract. de expens. num. 1. a quo gravamine non appellat, Scacc. de appell. quest. 17. lim. 21. num. 67. nec auditur antequam exhibeat, cap. 1. de dol. & cont. in 6. l. Sancimus 13. C. de judic. ubi Aug. Barbofam collect. n. 4. alios refert, Azeved. sup. num. 5. Petr. Barbosa in l. Si quis possesquam, num. 183. de judic.

Verf. Quinto, hac condemnatio.

7 Interloquutoria quoque sententia, dum lis pendet, ad impensas litis damnari victus super articulo poterit, quae ante definitivam extorquentur. Scacc. num. 65. Mynsinger. cent. 3. observ. 32. Afflict. decis. 42. ubi Ursill. num. 1. Guaz. defens. 36. cap. 25. num. 2. Jacob. de Aren. tract. de expens. num. 13. Caravit. tit. 298. num. 2. Petr. Barb. sup. num. 152. Rebuff. ad leg. Gall. part. 3. tit. de expens. art. 2. gloss. unic. num. 3. Cevall. ubi proxime, num. 3. August. Barbosa num. 10. quas expensas percipiens non restituet, etiam in principali causa succumbat. Petr. Barbosa n. 153.

Ibi: Esti non fuerit appellatum ab interloquutoria.

8 Si quis in articulo superatus, ab interloquutoria non provocaverit, deinceps damnari poterit, dum lis pendet principalis, ad expensas, a qua condem-

natione appellare prohibetur. Scacc. cum aliis num. 65. At si victus in articulo, superet in causa principali, non condemnabitur in definitiva ad impensas, ad quas ex interloquutoria tenebatur. Lanfranc. tract. de expens. num. 18.

Quod autem dictum est de prohibita appellatione, ita accipi debet, si victus in articulo non habuerit justam causam litigandi; nam si hoc allegans appellaverit, erit audiendus. Scacc. n. 66. Imo idem iudex valebit super expensis laram sententiam revocare, aut temperamento restringere. Petr. Barbosa num. 155. qui praeiudicat num. 154. cessare huiusmodi damnationem, si sententia interloquutoria super iuris quaestione pronuncietur.

Illud interest inter definitivam, ac interloquutoriam sententiam: nam iudex in illa post pronunciationem nihil quoad expensas deinceps permittitur, nisi eadem pronunciationis die: secus in ista, dum lis pendet super principali, de quo iterum infra, num. 28. Ratio est, nam ista expensa officio iudicis mercenaria debentur, quod per definitivam quoad causam penitus expirat: non sic per interloquutoriam, de quo Mynsinger. & Guaz. ubi proxime, Scacc. num. 57. & 40. Azeved. in d. l. 1. num. 14. & 15. Trentacing. varior. lib. 2. tit. de expens. resal. num. 3. ubi quod non intelligitur de die naturali viginti quatuor horarum, sed de residuo illius, quo pronunciatum est.

Ad Num. 3.

Victus victori litis impensas restituere non compellitur, quoties iustam litigandi causam habuisse confiteretur. Petr. Barbosa in l. Eam qui temere, n. 57. de judic. Menoch. de arbitr. casu 177. num. 1. Farin. in prax. quest. 16. n. 4. & 73. Gurtier. Practicar. lib. 1. quest. 135. n. 5. Surd. de alimen. tit. 6. quest. 3. num. 26. Boss. in Praxi, tit. de accusat. num. 28. Tusch. lib. 5. compl. 626. n. 7. & 80. Cujac. observat. lib. 12. cap. 1. & alii laudati sup. n. 1. licet a solutione expensarum processus non relevare iustam litigandi causam teneatur Petr. Barb. num. 64. quod restringit num. 78. si notorie appareat de justificatione litigantis superati: sed dupliciter limitatio.

An quis iustam litigandi causam habuerit, iudicantis arbitrio committitur. Tusch. & Menoch. ubi proxime, Farin. num. 40.

num. 40. Gurtier. num. 2. Flamin. de resignat. benefic. lib. 6. quest. 3. n. 209. Azeved. in l. 1. num. 25. tit. 22. lib. 4. Recop. Petr. Barb. num. 119. Ex quibus iusta litigandi causa debet aestimari, concessit Menoch. d. casu 177. per tot. praeter alios, quos laudat Petr. Barb. n. 53. Non eximitur ab hoc gravamine, qui advocatum consulit; etiam periculisimum. Greg. Lop. in proom. gloss. 2. tit. 2. p. 3.

Ibi: Quamvis in dubio praesumptio sit.

13 Qui in causa succubuit, praesumitur iusta litigandi ratione caruisse. Petr. Barbosa num. 67. Menoch. lib. 2. praef. 87. num. 1. Amat. Roderic. in pract. tit. de form. examini. process. cap. 5. num. 37. Verum per calumniam iuramentum ea praesumptio eliditur. Menoch. de praesumpt. lib. 1. quest. 85. num. 4. & alii ex praecitatis n. 4. tamen ex capite temeritatis ad expensas tenebitur, qui de justificatione litigandi non docuerit, ut praemittitur num. 1. Multum autem interest, an quis ex calumnia, vel temeritate damnetur, quod videre licet apud Petr. Barbos. num. 49. 50. & 250.

14 Opportune queritur, si quis a principio iudicii iuste litigavit, deinde patefacta veritate, mala fide in causa prosequutus superetur, an sit damnandus ad omnes litis sumptus, vel duntaxat pro tempore, quo abique iusta causa in lite perstitit? De qua quaestione agit Petr. Barbosa a num. 136. qui contra alios tenet ad favorem superati, ut a parte expensarum relevetur. Fachin. controvers. lib. 1. cap. 41.

Verf. Hac vero sexta declaratio.

15 Iusta litigandi causa ab impensarum solutione excusat, necum in prima instantia, sed apud iudicem appellationis. Petr. Barb. num. 99. Gurtier. d. g. 135. num. 2. Scacc. d. quest. 67. lim. 21. num. 54. verf. Ratio est. Rebuff. d. tit. de expens. in princ. num. 29. Azeved. num. 24. Greg. Lop. in l. 27. gloss. 1. tit. 23. p. 3. Sed in prima instantia facilius praesumitur iusta ratio litigandi, quam in secunda. Petr. Barbosa num. 91. & 103. Gall. lib. 1. observ. 142. n. 5. Gurtier. n. 12. Rebuff. ad leg. Gall. part. 3. tit. de appell. art. 9. gloss. unic. num. 25. quod & D. Covar. nos docet hic.

16 Utrum appellatus, qui unam, aut du-

plicem sententiam obtinuit, possit per superiorem revocantem eas ad litis sumptus damnari? tradunt Scacc. d. lim. 21. ex num. 54. Petr. Barbosa num. 107. & 108. Gurtier. d. lib. 1. quest. 136. Guaz. sup. defens. 36. cap. 26. num. 14. & 15. Azeved. n. 31. Fachin. controvers. lib. 1. cap. 41. Facit lex l. 111. 22. lib. 4. Recop. & distinguitur, num ex eisdem actis sententia revocetur, vel ex noviter deductis. Priore casu condemnari poterit appellatus, in posteriore non utique. At iniquitatem notoriam, ac patentem desiderari, tenet Greg. Lop. ubi super.

17 Si iudex appellationis victum gravet, ut refundat expensas, confirmans, vel revocans sententiam inferioris, queritur an intelligatur de impensis in secunda instantia, vel etiam in praecedenti? De quo latet Scacc. num. 48. Petr. Barbosa num. 89. Rebuff. sup. tit. de appellat. art. 9. ex n. 29. Guaz. d. cap. 26. d. num. 2. qui affirmativè resolvunt, nisi primus iudex victum ab expensis absolvisset, aut si iustam causam litigandi in prima instantia habuerit damnatus, aut si apud inferiorem non fuerint petita, ut tenet Guazzinus contra Scacciam Etenim si in prima instantia non petatur, nec pro illa apud superiorem peti possunt. Cancr. varior. part. 3. cap. 16. num. 93. Rursus ab expensis absoluitur per appellationis iudicem; censetur & pro praecedenti iudicio ab illarum perillatione liberatus. Guaz. num. 6. nisi ex conventionibus debeantur. Idem ibi, Cancr. sup. cap. 2. num. 246. Surd. decis. 261. num. 8.

Ibi: Sicut & minor causa excusat.

18 Reus facilius relevatur ab expensarum onere propter iustam litigandi causam, quam actor. Azeved. in l. 1. num. 26. tit. 22. lib. 4. Recop. Petr. Barbosa cum aliis in d. l. Eam qui temere, n. 76.

Verf. Iudices vero, qui Romae.

19 Huius praxis Romanae Curiae meminerunt Scacc. d. quest. 17. limit. 21. n. 47. verf. Hoc temperamentum, Petr. Barbosa num. 62.

Verf. Hac tamen sexta.

20 In expensis, quae non officio iudicis, sed iure actionis debentur, velut ex ff 3 contra

contractu, aut testamento, nihil inter- est iusta litigandi causa, ne praestentur. Tusch. lit. E, concl. 626. num. 87. Cened. ad Decretal. collect. 60. num. 7. Surd. de aliment. tit. 6. quaest. 3. n. 28. Petr. Barbosa a. n. 121. Rebull. sup. tit. de expens. art. 1. gloss. unic. num. 42. Mascard. de probat. concl. 36. num. 49. August. Barbosa collect. cap. Calumniam num. 5. de pen. Azeved. num. 29. Cancr. varior. part. 3. cap. 2. num. 246. Sed si debeantur expensae ex lege, aut statuto, exequat iusta causa. Petr. Barb. num. 123.

Verf. Idem erit tibi expensa.

21 Contumax non eximitur ab expensarum solutione, etsi iusta de causa in iudicio contendat. Unde saepe victor eas victo pendere compellitur, neque post definitivam repetit, veluti si quis bonam causam habens, celet instrumentum iniquè, ut adversarium vexet, aut alias licet procelet contumaciter. Tusch. concl. 626. num. 13. 15. & 45. Marant. de ordin. iudic. part. 6. memb. 7. n. 2. Petr. Barbosa num. 140. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. fn. §. 18. in fin. Scacc. sup. num. 68.

Ibi: Tamen ab eisdem excusabit.

22 Qui de contumacia arguitur, à praestatione expensarum liberabitur, si legitimam excusationem probaverit. Tusch. lit. E. concl. 637. num. 4. Menoch. de arbit. casu 152. num. 5. Cujac. observat. lib. 9. cap. 22.

Ad Num. 4.

23 Lex, seu statutum iubens superatum victori ad litis sumptus damnandum, ita accipi debet, ut non liget eos, qui iusta ex causa litigantes succubuerunt. Greg. Lop. in l. 27. gloss. 3. tit. 23. p. 3. Tusch. lit. E, concl. 626. num. 26. Azeved. in l. 1. num. 28. tit. 22. lib. 4. Recop. Ant. Gab. comm. opin. lib. 2. tit. de expens. concl. 3. Gutier. Practic. lib. 1. quaest. 135. à n. 6. Caravit. rit. 298. Petr. Barb. in l. Eum qui temerè, n. 94. & 126. cum segg. Seraphin. de juram. privil. 15. à n. 16. Gratian. disceptat. cap. 33. à princ. Hermol. in l. 3. gloss. 5. n. 3. tit. 3. p. 5. Sic Regia Constitutio in l. 1. tit. 22. lib. 4. Recop. in praxi est recepta, ut in causa appellationis non damnatur ad expensas, qui iusta causa in lite processit, licet superetur,

sententià à qua appellavit, confirmatà; non obstantè ea lege, quae absolute damnationem fieri praecipit. Ita observant nostrates praelaudati, ac Ceval. comm. cont. comm. quaest. 59. in fin. dissentiente Parlador. quotidian. lib. 2. cap. fn. part. 5. §. 18. de cuius legis intellectu latissime Petr. Barbosa.

Ibi: Tunc sane possit.

De hac limitatione potest dubitari non immeritò, quia ex mente Legislatoris etiam colligere licet, ita demum actionem expensarum in victum concedere voluisse, si non ex iusta causa litigare, & ita sentit Petr. Barb. num. 123. At huiusmodi impense iure actionis peti poterunt. Petr. Barb. n. 134. Trentacinq. varior. lib. 2. tit. de expens. resol. 1. num. 4.

Ad Num. 5.

Judex non est astrictus ad damnationem impensarum, nisi per victorem fuerint petite. Tusch. lit. E, concl. 626. num. 77. Azeved. in d. l. n. 11. Petr. Barb. in l. Eum qui temerè, n. 17. de iudic. Caravit. rit. 297. n. 7. Villalob. Erar. comm. opinion. lit. E. n. 269. Paz in praxi, temp. 4. n. 37. Ouald. lib. 26. cap. 4. lit. F, Myningier. cent. 4. observ. 55. August. Barbosa collect. n. 10. ad cap. ult. de rescript. Gail. lib. 1. observ. 151. n. 12. Lanfranc. tract. de expens. n. 16. Quamvis autem iudex teneatur satisfacere parti expensas quarum condemnationem iniuste non fecit, id verum habet si fuerint petite. Petr. Barbosa n. 170. Lanfranc. ubi nuper.

Ibi: Iudex vero si velit.

Judex potest, etiam si non petantur, victum qui temerè litigavit, damnare ad expensas litis. Scacc. de appell. g. 17. limit. 21. n. 52. Tusch. concl. 630. Freder. Schenk. tract. de expens. n. 18. Lanfranc. & alii praecitari.

Ibi: Primum, quod sit satis.

Ex illa clausula generali, Jus & iustitiam ministrari, iudicem tenent ad condemnationem sumptuum, ex aliis tradit August. Barbosa in d. collect. n. 11. Semper tamen de stylo expressim impense possulantur.

Ibi:

Ibi: Alterum quidem quod post.

28 Iudex eadem die, & non postea, permittitur sententià diffinitivà latà, super expensis decernere, ut praenotatur supra, n. 10. & cavetur l. 3. tit. 22. part. 3. ubi Gregor. Lop. gloss. 4. Petr. Barbosa n. 177. qui & Azeved. in d. l. 1. num. 14. praxi receptum testantur, memores D. Covar. lit. & Pichard. manud. part. 2. in pralud. §. 3. n. 12.

Verf. Sed si quis.

29 Si victor lite pendente adversarium ad impensas damnati postulare, iudexque nihil de illis decerneret, quaeritur an ab omnia condemnatione liceat provocare? In hac quaestione sic distinguendum est: Aut victus absolute à sententià appellat, & tunc victor appellare nequit: aut ille non provocat, quatenus sententià sibi praedictum parit, & victor pro expensis appellans auditur. Tusch. lit. E, conclus. 626. num. 32. & 77. Salgad. de Reg. protell. part. 3. cap. 16. num. 37. Scacc. de appellat. quaest. 17. limit. 21. n. 1. 19. & 33. ubi fuse, Petr. Barbosa in l. Eum qui temerè, à num. 180. de iudic. Paz in praxi, tom. 1. temp. 4. num. 17. Lanfranc. tract. de expens. num. 15. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 1. tit. 23. part. 3. Idem iuris erit, si victus de nullitate dixerit, quia victor non appellat, cum iudex super expensis valeat pronuntiare. Scacc. cum aliis num. 11. Utrum liceat superanti provocare ab expensarum praetermissa condemnatione, cum non fuerint petite, controversatur. Affirmat. Scacc. num. 35.

Verf. Caterum haec vera.

30 Cum superatus expressè ab expensis absolvetur, victor indistinctè appellare permittitur. Tusch. num. 34. Greg. Lop. ubi proxime, Scacc. n. 15. Villalob. Erar. commun. opin. lit. E, n. 271. Petr. Barbosa num. 186. qui & Scaccia hunc casum à proximo superiore non distinguunt, & appellatione victorem non egere, si victus simpliciter appellet, opinantur.

Ibi: Quia iudex non videtur ab eis absolvere.

31 Iudex qui petitis expensis, illarum mentionem in definitiva nullam facit,

non censetur absolvere superatum ab ipsis. Salgad. n. 36. Azeved. in l. 1. num. 22. tit. 22. lib. 4. Recop. Aug. Barbosa collect. l. 1. num. 4. C. Si advers. rem iudic. Contrarium haud pauci sistent, ut Tusch. sup. num. 31. & alii, quos referet, ac sequitur Guazz. de defens. recor. def. 36. cap. 25. num. 1.

Verf. Sed haec vera sunt.

32 Prolatà diffinitivà sententià, expensae nec peti, nec iudicari possunt, nisi ipso die, quo iudex pronuntiavit. Petr. Greg. Syntagm. lib. 50. cap. 1. n. 24. Guazz. sup. cap. 22. num. 2. Scacc. n. 37. & permittitur sup. num. 10. & 28. Sed fallit si ex conventionione, vel statuto debeantur, nam etsi sententià super principalis in rem transferit iudicatam, peti poterunt praestarique debent. Salgad. sup. num. 42. Surd. de aliment. tit. 1. g. 43. n. 4. Cancr. varior. part. 3. cap. 16. n. 97. Scacc. d. g. 17. limit. 21. num. 45. Azeved. n. 16. Trentacinq. varior. lib. 2. tit. de expens. resol. 1. num. 4. Guazz. sup. cap. 25. num. 4. quod limitat cum pluribus Guazzin. num. 5. cum promittuntur expensae in iudicio ex necessitate, ut in casu, de quo agit.

Ibi: Quae debentur ratione contumaciae.

33 Expensas solvere tenetur contumax, ut praenotatur supra, n. 6. quae non officio iudicis, sed iure actionis petuntur, ideo post extinctum principale iudicium, de eis agere licet. Salg. & Scacc. ubi proxime, Frederic. Schenk. tract. de expens. n. 18. Villalob. sup. n. 172. Trentacinq. num. 5.

Ad Num. 6.

34 Expensarum taxatio fieri debet iudicis arbitrio, perpena litigantis utriusque qualitate, l. 3. tit. 5. lib. 4. Recop. ubi Azeved. num. 21. Petr. Barbosa in d. l. Eum qui temerè, num. 266. Jacob. de Aren. tract. de expens. n. 19. Paz in praxi, temp. 11. n. 24. Aug. Barbos. collect. cap. 1. num. 13. de elect. in 6. Quas expensas victus resarcire teneatur, diffuse discutiit. Petr. Barbosa à n. 113. Tusch. lit. E, conclus. 632. Petr. Greg. d. lib. 50. cap. 2. n. 47. Cancr. part. 2. cap. 6. ex num. 31. Jacob. de Aren. ex num. 16. Frederic. Schenk. num. 17. Lanfranc. tractat. de expens. num. 19.

num. 19. Gregorius Lopez in l. 8. gloss. 1. tit. 22. part. 3.

35 Licet à decreto, quo jubet iudex expensas taxari, appellari non possit; ab excessu tamen taxationis provocate quisque permittitur. Seac. d. limit. 21. ex num. 38. Petr. Barbosa num. 276. Sed quoties videtur ad sumptus liti damnatur, in dubio præsumitur de impensis processus, non de personalibus, nisi exprimat. Paz ubi proxime, & ita praxis observat.

Ibi: Ut tandem præmissa taxatione.

36 Cum expensarum computationem fieri contingit, semper præcedere debet iudicis taxatio, ac deinde partis subsequitur juramentum, ut perjuris auferatur occasio. Petr. Barbosa num. 269. Paz ubi proxime, Mascard. de probat. concl. 717. num. 4. Gall. lib. 1. observat. 152. num. 11. Caravit. tit. 298. num. 5. Azaved. in l. 3. num. 20. tit. 5. lib. 4. Recop. ubi formam taxationis optimam tradit, ut scilicet victor simplicem relationem sumptuum, quos fecerit, exhibeat iudici, qui pro arbitrio moderatione adhibita, iustitandum parti deferet, ac deinde super taxatione iuxta illud pronuntiabit: quam praxim transcripsit Aug. Barbosa collect. authent. post iurandum, n. 2. C. de iudic. Apud Gallos aliter se res habet, ut videre licet apud Petr. Greg. d. lib. 50. cap. 1. num. 24.

Ibi: Nam cum hoc iuramentum.

37 Illud discriminis versatur inter iuramentum affectionis, cum scilicet quis injuriæ pecuniariam satisfactionem desiderat, & iuramentum de veritate pro consequendis expensis vel interesse. In illo prius actor jurat, pro centum talem injuriam non sustinuisse; & iudex, si excessisse jurantem arbitretur, de quantitate detrahit. In hoc è contrà; nam iudicis taxatio præcedit, ut asserunt. Ratio hujus differentie patet, nam qui excedit in taxatione expensarum, perjurus est; ideo si præcessisset iurandum, nequiret iudex excessum reformare; nam supponeret perjurium, quod non præsumitur. Aliud est in estimatione injuriæ, cum absque perjurio possit quisque excedere proprio amore ductus, ideo locus est iudicis arbitrio, ut quantitatem moderetur ex persona-

rum qualitate, aliisque circumstantiis neque enim res secundum cuiusque affectionem debent aestimari, l. Pretia rerum 63. ad leg. Falcid. de quibus D. Covar. variat. lib. 2. cap. 10. num. 7. vers. Sic injuriam passus, & ego ibi, num. 81. Vide Hermol. in l. 8. gloss. tit. 3. p. 5. ubi num. 6. ex multis probat, licet iudici, cessi iuramentum partis de veritate præcesserit, quantitatem expensarum, aut interesse minuere juxta facultates debitoris.

SUMMARIUM.

- 1 Rerum dotialium estimatio ex quibus causis fiat.
- 2 In dubio præsumitur facta venditionis gratia: quod regulariter in qualibet causa observatur.
- 3 Estimatio rerum dotialium, nisi probetur, minime præsumitur, ibid.
- 4 Dote tradita viro estimanda per arbitros, si nulla fiat estimatio, aut tacita venditio contrahatur, & num. 4.
- 5 Si pro quantitate in dotem promissa fundus viro tradatur, tacite contrahitur venditio, prout in dote estimata.
- 6 Idem erit, si mulier secundo marito dotem promittat, non expressâ summâ, cum ipsa mille priori consorti dederit, ac posteriori fundum tradat, intelligitur his estimatus accipere pro mille.
- 7 Quid si res accipiat maritus estimatus ea conditione, ut easdem reddat soluto matrimonio, his formis, quibus sunt tradite.
- 8 Non inducit emptionem estimatio rerum dotialium, quoties apparet ex conjecturis ad diversum finem facta taxatio.
- 9 Si res tradantur eo pacto, ut maritus casu pro eodem pretio restituat, an estimatio emptionem operetur.
- 10 Virum eo casu maritus etiam de levissima culpa teneatur, si res aliqua pereat.
- 11 Lex in l. 67. §. Mancipia, ff. solut. matrimon. explanatur, & n. seqq.
- 12 Lex Si inter virum 21. C. de iur. dot. intelligitur, ac conciliatur cum d. l. §. Mancipia, & num. seqq.
- 13 Pactio, quod maritus reddat res pro eodem pretio, quo sunt estimata, quid operetur, si aliqua extinguatur durante conjugio, & num. 20.
- 21 Periculum, & commodum rerum dotialium à quo incipiat ad virum pertinere.

- 22 De pacto, ut res reddantur dotales habita ratione augmenti, & diminutionis, an estimatio faciat emptionem.
- 23 Quid si ita tradantur, ommissa pactio, quod habeatur ratio augmenti, vel diminutionis.
- 24 Virum maritus in duplici casu promisso valeat res dotales alienare.
- 25 Ubi convenit, ut estimatas res easdem maritus reddat, ad quem earum periculum matrimonio constante spectet.
- 26 Quoties convenit, ut res dotales restituantur, soluto matrimonio, tacite subintelligitur, quod habeatur ratio augmenti, vel deteriorationis.
- 27 Lex ubi culpa simpliciter facit mentionem, levissimam non complectitur, & ita intelligitur lex 18. tit. 11. p. 4.
- 28 De constitutione dotis estimata cum pacto, ut maritus aut res ipsas, aut estimationem, extincto matrimonio exhibere teneatur, prout sibi placuerit.
- 29 Cujus sit periculum eo casu rerum dotialium.
- 30 An liberum sit viro res alienare dotales, invita consorte, in casu proximo.
- 31 Quoties absque convenit, ut res, aut pretium post matrimonium solutum reddantur, electio est mariti.
- 32 Si expressum convenit, ut uxor aut res dotales, aut pretium exigat, non censetur venditio celebrata ex estimatione.
- 33 Nequit maritus in hac specie absque uxoris consensu dotalia alienare.
- 34 Maritus restituit integrum pretium dotis estimatae, etiam si uxor res per usum deterioriores redderet, aut extingueret.
- 35 Apud nos unde resarcitur damnum contingens in rebus dotalibus, durante matrimonio.
- 36 Si in dotem tradantur res, quæ pondere, numero, aut mensura consistunt, quid actum intelligatur.
- 37 Si in instrumento enuncietur, dotem tradi estimatam, cum de taxatione non appareat, dos in estimata iudicabitur, & num. 41. ubi contrarium sustinetur & num. 42.
- 38 Lex Quidam 96. §. Si tibi servus, de legat. interpretatur.
- 39 Debitor quantitatis respectu speciei, hac perente, liberatur.
- 40 Lex Viruxoti, de dot. præleg. intelligitur.
- 43 Dotis estimatio an faciat emptionem, marito inopii laborante sub tempore traditionis, & num. 44.
- 45 Si maritus, qui estimatam recepit dotem, non sit solvendo tempore restitutionis, D. de Faría Covar. Enucl.

- tionis, mulieri datur utilis rei venditio pro rebus extantibus ex dote: quod ampliat, num. 47.
  - 46 Virum ipsi idem heredibus mulieris tribuatur.
  - 48 Mulier vindicant rem dotalem in præmisso casu per tertium possessorem, pretio oblato, excluditur.
  - 49 Aliud erit, si mulier egerit ad dotem durante matrimonio, propter vii egestatem.
  - 50 An estimatio producat emptionem, interveniente in pretio lesione.
  - 51 In dotis constitutione adhuc pro modica lesione competit actio ad supplementum.
  - 52 Mulier minor an possit dotem estimatam in immobilibus viro constituere sine iuris solemnitatibus, & num. 33.
  - 54 Quid de mobilibus pretiosis.
  - 55 Mulier minor si dotem ex immobilibus dederit estimatam, non adhibita solemnitate, poterit soluto matrimonio aut res, aut estimationem exigere.
  - 56 Necesse potest agere ad implementum contractus irriti ob defectum solemnitatis.
  - 57 Quisque renuncians nullitati pro se introductæ, potest ratum habere contractum nullum, ac petere ut illi alter contrahens stet.
  - 58 Contractus interveniente dolo causam illi præstante iuris sustinetur ex voluntate patientis dolum.
  - 59 Quoties actum non est expressæ, ut dos recipiatur estimata, si mulier minor, ommissa solemnitate, dederit immobilia, taxatio non facit emptionem, & ad alium effectum præsumitur facta.
  - 60 Hoc casu mulieri incumbit probare (si sua intercessit) estimationem factam, ut bona in vivum transirent, quod ex modo usendi conjectari poterit.
  - 61 Ut estimatio operetur emptionem, quæ tempore fieri debeat.
  - 62 Dotis estimatio facit emptionem, cessi res dotales absint.
  - 63 Dominium non transit ad emptorem venditione perfecta, nisi subsequatur traditio.
- Limitatur ibi, & opus est, ut pecunie pretii fiat accipientis, ibid.
- 64 Per estimationem non transfertur dominium rerum dotialium in maritum, sed traditione opus est.

CAPUT XXVIII.

Ad Num. 1.

1 Estimatio eorum, quae in dotem traduntur, aliquoties fit ut venditio contrahatur, aliquoties ut constet de singulorum pretio, ut si aliqua pereant, quae maritus supplere teneatur, opus non sit valorem probare. *l. si inter virum 21. D. de iure dot. Ant. Gom. in l. 50. Tauri. num. 44. vers. Quod tamen intellige, Molin. de iust. & iur. tract. 2. disp. 426. num. 4. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 13. n. 7. Fachin. controvers. lib. 12. cap. 74. vers. Tertiò quia. Amat. cum plurimis variis. resol. 49. num. 4 & 5.*

2 Evenit ut de dotis estimatione per instrumentum appareat, ejus causa latente. Et quoniam plurimum interest, an emptio per estimationem contracta censetur, necne, id oportet investigare. Igitur in dubio praesumitur maritus bona dotalia, quae estimata accepit, tacite sibi emisse. *Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 11. part. 4. Petr. Barbosa in l. 2. estimatis. ff. solut. matrim. num. 3. Cancet. variis. part. 1. cap. 9. num. 122. Mascard. de probat. concl. 663. num. 8. Menoch. lib. 3. praef. 74. n. 3. Urfill. ad Afflict. decis. 270. num. 2. Mantie. de tacit. & ambig. convent. lib. 12. tit. 28. n. 4. & alii ferè innumeri apud Merlin. de pignor. lib. 2. g. 19. num. 2. Aug. Barbosa collect. l. Quoties, C. de iur. dot. ac Hermol. in l. 22. gloss. 5. n. 21. tit. 5. part. 5. quod nedum favore dotis in dict. l. Quoties, constitutum est, nam mulieris interest bona dotalia in virum transferri, ut ipse periculo eorum subiciatur. *Cujac. lib. 6. g. Pauli in l. 70. ff. solut. matrim. Petr. Barbosa n. 5. sed etiam quia regulariter in omnibus estimationem venditionis causa fieri creditur, nisi aliud constet. Aug. Barbosa alios referens collectan. l. si inter virum. num. 4. C. de iur. dot. Mascard. cum pluribus sup. n. 1. Menoch. sup. praef. 34. num. 4.**

Attamen si dubitetur, an estimatio intercesserit, facta non praesumitur. *Cujac. ubi proxime, Merlin. num. 107. qui n. 44. aliud sentire videtur favore mulieris.*

Vers. Primum etenim.

3 Si dos constituatur eo pacto, ut res

dotales per arbitros aestimentur, aestimata iudicabitur, ac venditio contracta, cessi nunquam arbitrium accedat; nam boni viri iudicio pretium assignatum intelligitur juxta tempus dotis receptae. *Tusch. lit. E. concl. 623. num. 17. Mascard. num. 5. Urfill. n. 4. Menoch. n. 5. Giurba ad consuet. Messan. cap. 25. n. 8. Trentac. variis. lib. 3. tit. de iur. dot. resol. 1. n. 4. Aug. Barbosa collect. d. l. Quoties, n. 3. de quo contra sentiunt Mantie. d. tit. 28. num. 9. vers. Sed considera. Petr. Barbosa num. 51. & Merlin. num. 41. ubi distinguit limitans conclusionem, ut non procedat quoties certi designantur arbitri, qui munus suum non subverunt.*

4 Sed communi sententiae ut consulari asserendum est, quod cessi in contractu venditionis, si pretium confecturatur in arbitrium tertii, qui renuit, aut nequivit constituere, actus irritus habetur. *l. si. C. de contr. empt. Ant. Gom. variis. lib. 2. cap. 2. n. 9. Hermol. in l. 9. gloss. 3. in fin. tit. 5. p. 5. Pichard. in §. Primum, num. 34. l. 1. ff. de emptio. nihilominus id favore dotis in ea non procedit; nam ut praemis. num. 2. utilius est mulieri, si estimata tradatur: sed altera specialitatis ratio reperitur, cum ceteri, non subsistente venditione, propria retineant, quae dilatare intendebant: non sic mulier, cui non licet bona dotalia à viro recuperare, matrimonio constante; ideoque aequitati congruit, ut conventio de dote estimata tradenda, eo modo quo possit, sustineatur, pretio pro boni viri arbitrio constituto: quod in huiusmodi contractibus maxime locum obtinet. *l. iure succursum 7. §. fin. de iur. dot. alioqui mulier decepta versaretur in damno, si res dotales casu perirent apud virum.**

Vers. Secundo apparet.

Si marito tradatur fundus pro pecunia sibi in dotem promissa, emptio contrahitur, & dos estimata habetur, solutoque matrimonio non fundus, sed quantitas debet restitui, cum ille dotalis non fiat. *Merlin. d. quaest. 19. num. 33. & 47. cum seqq. Menoch. lib. 3. praef. 74. num. 6. Fachin. controvers. lib. 12. cap. 74. vers. primo quia. Giurb. sup. n. 11. Trentacinq. num. 13. Gratian. discept. cap. 38. num. 29. Aug. Barbosa ubi proxime, Molin. d. disp. 426. num. 1. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. gloss. 8. part. 13. n. 26. Azaved. in*

*in l. 35. n. 8. tit. 18. lib. 9. Recop. Leotard. de usur. quaest. 78. num. 51. Quod ampliat etiam expressum adiciatur, quod fundus dotalis existat, quia id accipitur improprie, ut maneat speciali hypotheccae affectus pro dotis securitate. *Fachin. d. cap. 74. vers. Ad evitandas, Merlin. num. 63. ubi alii. Simili modo si promittantur marito mille solvenda in aedibus, vel aliis immobilibus, dos estimata censetur, & ille poterit vel quantitatem reddere liberari. *Merlin. num. 87. Fontanell. num. 74. At restringi poterit conclusio principalis, si considerabilis repetitur excessus inter pretium fundi, & dotis quantitatem, quia venditio non praesumeretur, ex infra dicendis num. 50.***

Vers. Tertiò, quod mihi.

6 Si qua mulier priori marito mille in dotem dedisset, & secundo nubens posteriori dotem non expressa quantitate promiserit, cui fundum tradidit, tacita emptio contrahitur, fundique pro mille estimatus habetur, de quo *Merlin. à num. 31. Menoch. num. 7. Mantie. de tacit. convent. lib. 2. tit. 28. n. 8. Idem iuris erit, si eadem res, quas marito estimatas in dotem concesserat, secundo viro simpliciter tribuit, nulla taxatione praemissa. *Trentacinq. n. 8. Merlin. num. 34. Giurb. ad consuet. Messan. cap. 15. gloss. 5. num. 13.**

Ad Num. 2.

7 Si res estimatae transferantur cum pacto ut maritus eas reddere debeat his modis, & formis, quibus sunt traditae, emptio nihilominus eorumdem facta intelligitur, ac vir pretium persolvens liberabitur. *Trentacinq. n. 12. Mantie. num. 6. Sed hanc sententiam valde periculosa asseruit *Merlin. num. 16. & 27. à qua recedunt *Petr. Barbosa in l. estimatis, num. 31. solut. matrim. Fontanell. num. 33. qui distinguunt, nam si promiserit vir res dotales eisdem formis restituere, emptio non contrahitur; secus si dotem ita reddere polliceatur.***

Ad Num. 3.

8 Cum estimatio rerum dotalium ad divitum finem fieri soleat, per illam non inducitur emptio quoties ex conjecturis deprehendatur aliam fuisse. *D. de Faria Covar. Enucl.*

mentem contrahentium: quapropter dos inestimata reputabitur, quamquam rebus dotallibus pretium assignetur. *Menoch. n. 15. Trentacinq. sup. lib. 3. tit. de iur. dot. resol. 1. n. 24. Merlin. de pignor. lib. 1. quaest. 19. num. 11. Giurb. sup. gl. 1. r. num. 19. Mantie. num. 17. Tusch. lit. E. concl. 672. num. 39. Fontanell. n. 30. vers. Dixiquod, Fachin. d. cap. 74. vers. Nec obstat, & alii per plures apud *Amat. variis. resol. 49. num. 5. Hinc est, ut si saltem per simplicem probationem appareret estimatio ad alium effectum facta, non praesumeretur dotalium bonorum venditio. *Fontan. ubi proxime, Merlin. num. 107. Ex quibus conjecturis videatur estimatio adhibita ad alium finem, & non ut emptio operetur, jam liquebit per subsequentes resolutiones.***

Ad Num. 4.

Quoties convenit, ut extincto matrimonio, res dotales estimatae pro eodem reddantur pretio, nec dos estimata, nec emptio contracta censetur. *Menoch. num. 16. Merlin. num. 12. Trentacinq. n. 20. Mascard. de probat. concl. 663. num. 17. Tusch. num. 22. Cancet. variis. part. 1. cap. 9. num. 122. vers. In ista materia, Mantie. num. 19. Petr. Barbosa n. 35. August. Barbosa collect. l. Quoties, n. 3. C. de iur. dot. De huius conventionis effectu inferius agendum, num. 19.*

Ibi: Tenetur tamen maritus.

Ex pacto proximo maritus obligatur ad rerum dotalium deteriorationem, etiam quae evenerit levissima culpa, ut vitium est Paulo Castrensi, cui nosce Praeses ad stipulatur. *Menoch. num. 17. & alii ex pronunciat laudat assentuntur. Verum merito contra tenet *Petr. Barbosa num. 36. nam ex natura contractus vir solium de levi culpa tenetur, non de levissima, ut D. Covar. hic de *Petr. Barbosa n. 35. Molin. d. disp. 426. n. 2. quod effugium inventum constat ob difficile Javoleni responsum in l. 1. in §. 67. §. Mancipia, ff. solut. matrim. de cuius interpretatione mox differendum. Sed nullo iure, aut probabili ratione fuletur, quod maritus ex praefata pactione strictius obligetur.***

Nec urget si quis dixerit, quod si maritus non alstringeretur magis quam secundum naturam dotalis contractus, pactum illud nihil operaretur; nam si

tis pactum operatur, cum per ipsum apparetur dotem non tradi estimatam, quo sublato, estimatio proculdubio faceret emptionem, ad quem effectum fuit additum, non ut virum ita obligaret, ut detrimentum ex levissima culpa in rebus dotalibus sustineret.

Verf. Unde inferitur ad intellectum.

11. Non pauci in percipiendo intellectu dicitur *§. Mancipia*, insidare, quos laudat Petr. Barbosa *num. 36.* cui labori & ipse sedutus incubuit, & communiter placet quod D. Covarruvias hic tradidit, ut scilicet maritus non teneatur, si mancipia dotalia absque ulla ipsius culpa perirent; nam etsi Confilius expresserit, periculum mariti esse, id ita accipi debet, modo aliqua culpa, vel levissima eius intercesserit, quod roborari poterit ex singulari textu, iuncta glossa finali in *l. Opus 35 ff. locat.*

13. Verum cumvero insidari nequit, quin per praefatam interpretationem vis inferatur textus literae, ideo aliquandiu remorari nos oportet. At Javolenus: *Mancipia in dotem estimata accepisti, pactum conventum deinde factum est, ut divortio facta, tantidem estimata redderet, nec de partu dotalium ancillarum mentio facta est. Manebit, inquit Labeo, partus tuus, quia is pro periculo mancipiorum perire se esse debet.* Constat ex contextu, mancipiorum periculum absolute ad virum spectare, etsi intervenit conventio, ut pro eadem estimatione, separato conjugio, redderentur, cum contrarium iure comperitur apud omnes haberi: quapropter Castrensis à proprietate verborum recedens, proxime traditam solutionem excoGITAVIT de levissima culpa mariti, quem rectè impugnatur Petr. Barbosa, cum periculum ad aliquem spectare censetur, si casibus fortuitis sit obnoxius: & quoties aliquis periculum suscipit, ad damnum etiam casu contingens obligatur, *l. Si rem 19. §. Si cum mihi, de proso. verb.* Pichard. in *§. Item is cui, Inst. quib. mod. re cons. oblig. num. 53.* Petr. Barbosa ubi proxime. Inde res post perfectam venditionem extincta emptori petit, etsi culpa eius non intervenit, *tit. de peric. & comm. rei vend. §. Cum an. sem. Inst. de empt. & vendit.* Inde res quælibet domino suo perire absque facto, seu culpa ipsius, *l. lueendum 11. C. si cert.*

petat. l. Pignus 9. de pignor. actio. l. 20. tit. 13. p. 5. quod & innumetis roborari possit.

Hoc eo vel maxime in specie dicitur *§. Mancipia*, locum debet habere, cui agit de acquisitione partus ancilla, quæ in conflictu edendi naturaliter mortis exponitur periculo, quod nisi suscepisset maritus, non tribueretur commodum nati ex ancilla: unde liquet Javolenum culpa levis, aut levissime viri non meminisse, sed de proprio periculo cogitasse, ut partus dominium ad maritum trahere decideret, iuxta rationem naturalem legis *Secundum naturam 10. de reg. jur.* Alioqui admittit Castrensis opinione, evidens posset iniquitas resultare. Ponamus ex partu ancillam obiisse, superflite filio, hic ex Javoleno iure mariti cederet, uxore iacturam definitæ sustinente.

15. Quibus perpensis, mihi videbatur in casu *§. Mancipia*, omne periculum ad virum spectare, unde si ancilla inter emendum decederet, maritus pretium persolvere eogeretur, quod etiam praestaret, etsi cetera mancipia casu perirent. Et hæc Javoleni expressa decisio congruit communibus juris principijs; nam dos fuit estimata, ac rectè celebrata venditio, quamvis pactum adjectum de reddendis mancipijs pro eodem pretio. Ratio est, quia eiusmodi conventio cum supervenerit ex intervallo post dotalium contractum perfectum, ut patet ibi, *Pactum conventum deinde factum est*; non valuit immutare naturam illius, nec dotem estimatam ad inestimatum reducere, ad quod expressa novatio deciderat, quæ in dubio non praesumitur, *l. fin. C. de novat.* ubi notatur Merlin. *de pignor. lib. 2. quast. 19. n. 48. & 64.* Fachin. *controver. lib. 2. cap. 74. verf. At hoc dici non potest*, qui cum pluribus docent, quod semel dos constituta, estimata, sive inestimata, si permanet, nec immutatur per pactum, vel actum subsequenter. Idem suaderet ex communi resolutione, quæ habet ut si fundus detur in dotem inestimatus, ita permaneat, quamquam postea fiat eius estimatio, quæ non facit emptionem, ut faceret si à principio estimaretur. Mascard. *de probat. consil. 663. n. 14.* Merlin. *num. 63.* Petr. Barbosa in *l. Estimatis, n. 25. ff. solut. matrim.* Fontanell. *de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 13. num. 36.* Menoch. *lib. 3. praef. 74. num. 24.* Cum igitur à principio dos traderetur estimata,

estimata, sic post actum perstitit, non obstante illo de restitendis tantidem estimatis mancipijs: unde nil mirum si periculum maritus sustineat, praesertim cum non implicet & dotem estimatam retinere, & obligari ad reddenda mancipia, soluto matrimonio pro eodem pretio, ut probat Surd. *conf. 225. num. 1.*

16. Nec refragatur lex *Si inter virum 21. C. de jur. dot.* qua idemmet deciditur casus, & cavetur, per pactum de reddendis rebus dotalibus estimatis pro eodem pretio emptionem impediri, ita ut ipse maneat dotalis, ac consequenter periculum ad uxorem pertinebit. Cui satisfieri in diffideli non est, si constitutam discrimen inter pactum istud in continenti appositum, ac ex intervallo, quod hoc modo fuit additum in *§. Mancipia*, ut advertit Petr. Barbosa *num. 37.* Quæque jam estimatio suum produxisset effectum, mancipiorum scilicet emptionem, dosque estimata fuisset constituta, hæc non pariter per pactum postea conventum retractari, sicut nuper ostendimus.

17. At in casu dicitur legis *Si inter*, à principio convenit inter contrahentes, ut dotalis res estimata viro traderetur cum onere restituendi illas, soluto matrimonio, pro eadem estimatione: & pactum hoc ita contractum informavit, ut non obstante taxatione, dos inestimata consisteret, ac emptio non censetur contracta, prout eveniret si id non adieceretur: etenim pacta, quæ contractibus insunt, eis legem, & formam præstant *l. Contractus 23. de reg. jur.* quem effectum minime operantur post perfectos contractus ex intervallo adiecta. Ideo autem conventio illa de restitutione dotalium impedit emptionem, quia eam fuisse mentem contrahentium iure praesumitur, ex eo quod mulier affectionem ad res proprias sic pacifera demonstravit: unde verosimile non est, ut dominium à se abdicare velleret, illud in vitum transferens, quæ sibi dotalia bona conservare cupiebat; nemo enim intelligitur alii cedere quod sibi appetit, *l. Non vult 6. de reg. jur.* propter quam conjecturam estimatio emptionem facere non valet, quoniam ad alium finem intervenisse censetur, secundum tradita *n. 8.* & ita exprimitur in *d. l. Si inter.*

18. Ex quibus tandem concluditur, quod pactum de reddendis dotalibus pro eo-

dem pretio, si incontinenti apponatur, tacitam emptionem excludit, dotemque, etsi intervenit estimatio, inestimatum constituit, *dicitur l. Si inter virum.* Sed si ex intervallo adieciatur, dos quæ antea estimata fuit data, suam naturam retinet, unde maritum terum periculum sustinere constat, *d. §. Mancipia.* Sic, nisi fallor, hæc leges, quæ opposita putantur, manent absque violentia concordæ.

Verf. Hinc etiam constat.

19. Effectus conventionis de reddendis que vir in dotem accepit pro eodem pretio, dissoluto consortio, hic iuxta commune Interpretum placitum referunt, scilicet quod res extantes omnino uxori, vel hæredibus illius restituuntur, & si quæ culpa etiam levissima viri deteriores reperiantur, ipse damnatum reatitate compellitur. Si vero aliquæ perierint, mulier iacturam patitur, nisi dolo, aut culpa viri interitus congerit; nam hic pretium exsolvet secundum factam estimationem, de quo laudati supra, *num. 9.* quibus junges Petr. Greg. *Synagmat. lib. 9. cap. 18. num. 2.* Fontan. supra, *claus. 5. gloss. 8. part. 13. num. 32.*

20. Sed ut consequenter ad ea, quæ præmissimus, procedamus, asserere oportet, ex illa pactone maritum non stringi magis, aut aliter ad damnum in rebus dotalibus contingens, quam ex natura contractus teneretur, cum hoc non intendatur per eiusmodi pactum, sed solum terum dotalium perire uxorem post solutum consortium retentio. Igitur aut ita à principio convenit, & dos inestimata censetur, quia per pactum illud impeditur emptio, & domini virum translatio, *d. l. Si inter virum,* Petr. Gregor. ubi proxime: unde maritus res extantes reddens, cum matrimonium extinguitur, liberatur, nisi aliquæ perierint, aut deteriores existant dolo vel culpa levissima, non levissima, secundum contractus dotalis naturam. Aut idem pactum additur, jam perfecto contractu, ac precedente estimatione: & tunc periculum omnino ad maritum spectabit, qui estimatam dotem recepit, prout eveniret, si ea conventio de restitutione rerum dotalium nunquam intervenisset. Quæ omnia procedunt iuxta regulas contractus dotalis, cum dos estimata, vel inestimata recipitur,

l. Plerumque 11. de jur. dot. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 426. num. 5. & 6. Petr. Gregor. ubi proxime, nihil pacto influente quoad mariti obligationem, licet per illud dos inæstimata fiat, quæ alias æstimata censeretur.

21 Cùm de periculo rerum dotalium sermonem habeamus, meminisse oportet, illud incipere à die iniiu matrimonii, quanquam dos antea fuerit tradita: idemque de eorum augmento dicendum, d. l. Plerumque, §. Si ante l. 18. tit. 11. p. 4. ubi Gregor. Lop. gloss. 4. Petr. Barbosa in l. æstimatis, num. 5. ff. solut. matrim. Molin. num. 8. Dubium tamen est, an inspiciendum tempus contracti matrimonii, solemnitate nuptiarum, ductionis uxoris in domum, aut copulæ carnalis, de quo Gregor. Lop. In hoc differt tacita emptio, quæ contractui dotali inest, à cæteris; nam in his periculum, & commodum venditione perfecta atinet ad emptorem, sicut prænotatur num. 13. Sed emptio, quæ per æstimatorem fit, habet tacitam conditionem, sicut ipsa dotis constitutio, si nuptiæ sequantur, sine quibus illa nequit consistere. Dixi variar. lib. 1. cap. 7. num. 15. Est & aliud discrimen, nam ex hac venditione gabella non debetur, l. 35. tit. 18. lib. 9. Recop. ubi Azev. num. 2. Molin. sup. num. 12. Lassart. de decim. vendit. cap. 20. num. 36. Bolaños commere. terref. lib. 1. cap. 14. num. 29. quod procedit etiam post promissam pecuniam in dotem fundus, vel res alia detur in solutum: & ita tenet Azeved. contra Lassart.

Verf. Secundò deducitur.

22 Quoties res, præmissa æstimatone, in dotem traduntur ea conventionione, ut ipsæ res dotalis, rescisso matrimonii vinculo restituantur, habita ratione augmenti, ac diminutionis, nec æstimatio facit emptionem, nec dos æstimata censetur. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 2. tit. 11. p. 4. Tusch. lit. E. concl. 672. num. 24. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de jur. dot. resolut. num. 21. Merlin. de pignor. lib. 1. quaest. 19. num. 76. Menoch. lib. 3. præf. 74. num. 18. Mantie. de tacit. convent. lib. 12. tit. 28. num. 19. Petr. Barbosa sup. num. 40. August. Barb. collect. 1. Si inter virum, num. 3. C. de jur. dot. cuius conditionis effectus est, ut si res pereant, aut deterioræ fiant, detrimentum uxor sustineat: si augeantur, commodum sentiat, nisi

dolo, aut culpa viti interitus; vel deterioratio contingat, qui damnum resarcire tenebitur: sicut & impensas repetet, si quas fecerit in rerum augmentum. Vult D. Covar. & alii ex præcatis sentiunt, propter pactum virum præter contractus dotalis naturam etiam ex levissima culpa obligari, quod displicet ex perpenis supra, num. 10. & 20.

Verf. Tertio colligitur.

23 Cùm pacificetur, ut res in dotem data, etiam æstimata, soluto matrimonio reddantur, nulla emptio contrahitur, & dos eæ non æstimata habetur. Tusch. num. 22. Merlin. num. 27. Menoch. n. 19. Cancr. variar. part. 1. cap. 9. num. 122. verf. In ista materia, Trentac. num. 28. Petr. Barbosa n. 29. verf. De his, Molin. num. 13. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. gloss. 8. part. 13. num. 31. Greg. Lop. ubi proxime. Quo casu quoad dotis restitutionem eadem sunt observanda, ac in præcedenti, cùm illud pactum sub hoc semper tacite contineatur, ut D. Covar. inferius nos docet. Sed si quis promiserit eandem dotem restituere, dos ut æstimata reputabitur, & maritus, pecuniâ soluta, satisfacit. Petr. Barbosa num. 31.

Verf. His verò.

24 Illis casibus, de quibus pronuper actum est, permittitur viro alienare dotalia, etiam immobilia, consentiente consorte. Trentacinq. num. 28. Merlin. num. 15. Sed aliud probat Petr. Barbosa d. verf. de his; nam cùm ex pactis dos inæstimata constituitur, resque tradite dotalis existant, idem in illis debet observari, quod in aliis simpliciter absque pacto in dotem præstitis, quæ si immobilia sint, nec uxore consentiente per maritum possunt alienari, l. unic. §. Cùm lex, C. de rei uxor. act. princip. Inst. quib. alien. lic. vel non. Nec obstat lex æstimatis, solut. matrim. quia quondam sub tempus Sævolez auctoritas ejus, ex lege Julia licebat fundum alienare dotalem, si uxor consentiret: atque ita decisio procedit, non propter pactum, sed secundum juris communis regulas, quod tunc temporis vigeat, & viguit usque ad Justinianum. Sic eum textum intellegendum Cujac. ad illam, lib. 2. responsor. Sævol. Petr. Barbosa num. 33. Observat Molin. d. disp. 426. num. 11. in corpore Juris

Juris leges reperiri, quæ alienationem fundi dotalis, consentiente uxore permittunt juxta jus antiquum, in quibus dicta lex æstimatis, numerari debet. De rerum dotalium alienatione Hermos. cum pluribus in l. 22. gloss. 5. à n. 2. tit. 5. p. 5. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 428. Guttier. de juram. confirmat. part. 1. cap. 1. Scraphin. de privileg. juram. privil. 76. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 7. gloss. 3. part. 13. ex n. 14.

Verf. Horum autem trium.

25 Ubi dos constituitur rebus æstimatis, cum pacto ut ipsæ soluto matrimonio restituantur, periculum ad uxorem attingit; maritus tamen tenetur, si illius vel levissima culpa damnum contigerit. Quoad periculum ita tenet Petr. Barb. num. 30. nam ut ille ait, cùm res sint dotalis, & dos inæstimata, uxoris debet esse damnum, vel commodum ex natura contractus, l. Plerumque 11. de jur. dot. Faciunt notata num. 20. Quoad aliud, scilicet maritum ex levissima culpa teneri, vide tradita supra, num. 10. & 20.

Ibi: Facta simplicitate et æstimatone.

26 Quoties sic contrahitur, ut res dotalis soluto matrimonio restituantur, semper subintelligitur, habita ratione augmenti, & diminutionis. Greg. Lop. in l. 19. gloss. 2. tit. 11. p. 4.

Verf. Quod si hæc.

27 Lex 18. aut 19. tit. 11. p. 4. quæ adducitur, nobis favet ad excludendam opinionem Castrensis, & sequacium; nam dum dicit constitutio, maritum teneri propter culpam, accipi debet ita, ut levissimam non comprehendat; nam quoties in lege culpæ fit mentio, de levi intelligitur, quæ inter latam, & levissimam medium tenet. Alciat. in l. Magna negligentia 226. num. 2. de verb. sign. & in l. Rogasti, num. 11. fieri. petat. Olwald. lib. 16. cap. 7. lit. 2. Petr. Greg. Synagra. lib. 21. cap. 11. num. 4.

Ad Num. 5.

28 Cùm res pretio convento in dotem dantur, ita ut marito electio relinquatur eadem, aut æstimatorem, soluto

matrimonio restituere, dos inæstimata permanet, cùm tacita venditio non contrahatur. Molin. num. 15. Trentacinq. num. 25. Fontanell. n. 64. Menoch. n. 20. Merlin. num. 18. Joseph. Ludovif. comm. opinio. tom. 3. tit. de jur. dot. concl. 10. l. 5. mit. 4. Pro quibus facit quod venditio non valet, si in arbitrium unius ex contrahentibus conferatur; l. In vendentis 13. C. de contr. empti. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 2. tit. 5. p. 5. Surd. decis. 114. à princ. Ant. Gom. variar. lib. 2. c. 2. n. 19. Et cùm viro liceat res dotalis reddere, vel pretium, ab ipsius voluntate venditio pendet. Contrarium tamen defendit, sic judicatum testatus Mastrill. decis. 194. ubi nostrum Præsidem pro sua allegat sententia, qui planè prius asseverat, per præfatam conventionem contrahi emptionem, ac deinde subjicit, propriè non esse talem, quia damnum deteriorationis ad mulierem spectat. Sed sustinendo Mastrilli opinionem potest responderi, hoc provenire ex pacto præter naturam emptionis, quæ partium conventionione in contractibus potest immutari, l. Contractus 23. de reg. jur. & quod de contractu emptionis in arbitrium mariti collato objicatur, eliditur; nam contractus non est relictus liberæ voluntati mariti, quia statim manit obligatus ad dotis restitutionem; sed solutio pretii in ipsius electione fuit posita, ut pecuniâ, vel res dotalis quasi in solutum redderet.

Verf. Sed in hoc quarto casu.

29 In casu proxime præcedenti, si res dotalis perierint etiam casu fortuito, maritus tenetur ad æstimatorem. Fontanell. ubi proxime, Merlin. num. 21. Sed quare vir tenetur de extinctione dotalium, & non ex deterioratione inculpabili, ut tenet Mastrill. num. 5. post D. Covar. hic, nemine refragante; Hoc provenit ex natura obligationis alternativæ; nam quoties unum ex promissis dari non potest, alterum omnino debetur, l. Non utique 3. ff. de eo quod cert. loc. l. Si in emptione, §. Si emptio, ff. de contr. empti. Cùm igitur vir res dotalis, aut pretium reddere spondet, illis peremptis, hoc præcisè debet. Fontan. n. 68.

Ibi: Posse in hac specie maritum.

Vir ita, ut proxime asserunt, obligatus, poterit dotalia etiam in vita uxore alienare, 30

alienare. Molin. ubi proxime 3. Surd. conf. 225. num. 2. Fontan. sup. n. 18. vers. Fal-
lis id quod. & claus. 7. gloss. 3. part. 13. n. 15.
Hermos. in l. 22. gloss. 5. n. 14. tit. 5. part. 5.
Mastrill. n. 12. Sed si vir solvendo non sit
mulieri succurritur, ut infra, n. 45.

Ibi: In dubio quoties in con-
tractu.

31 Sed si absolute pacificatur, ut conju-
gio separato, res dotales reddantur, aut
pretium, marito electio est, ut quod
placuerit restituatur, l. 19. tit. 1. part. 4. ubi
Gregor. Lop. gloss. 2. Molin. & Merlin.
ubi proxime, Tusch. lit. E. conclus. 672.
num. 11. Fontan. d. gloss. 8. part. 15. num. 67.
regulariter enim in alternatis electio
est debitoris, nisi aliud exprimat, d. l.
Non utique; d. §. Si emptio, l. Plerumque
n. §. fin. de jur. dot. Gloss. in l. Quidam re-
stamento 99. §. Si tibi, de legat. 1.

Ibi: Quod si electio rerum.

32 Si expressim conveniat, ut uxor so-
luto consortio res dotales, aut aestima-
tionem repetat, emptio contracta per
aestimationem non videtur. Tusch. n. 37.
Merlin. d. quæst. 19. num. 15. Fontan. ubi
proxime, n. 66. quicquid scripserit contra
Surd. d. conf. 225. n. 1. quem refert Her-
mos. sup. n. 25.

Ibi: Tunc maritus, matrimonio
constante.

33 In casu proximo maritus absque uxori-
s consensu dotalia alienare nequit.
Molin. d. disp. 426. n. 13.

Verf. Quinto, si mentem.

34 Maritus compellitur integrum pre-
tium solvere rerum dotalium, quas aesti-
matus accepit, etiam si per usum uxoris
extinguantur, aut deteriores fiant, velut
velles, l. Mortis sue 54. §. Res in dotem,
de donat. int. Tusch. d. concl. 672. num. 4.
Cujac. lib. 4. respon. Papin. in d. §. Res in
dotem, Trentacinq. varior. lib. 3. tit. de
jur. dot. resol. 1. num. 21. Petr. Barbosa in
l. Aestimatus, num. 5. ff. solut. matrimo-
n. ubi limitat si invito, vel ignaro marito,
uxor dotalibus utatur, ut habetur in d.
§. Res in dotem: sicut e contratio, si ma-
ritus uteretur rebus inæstimatis dota-
libus in proprium earum usum, & pec-
hoc petent, aut deteriorarentur, ad

nihil teneretur, nisi culpa interven-
rit. Ant. Gom. in l. 50. Taur. n. 44. in fin.

Apud nos ex generali consuetudine
damnum contingens in rebus in do-
tem datis refarcitur, si tempore dissolu-
ti consortii bona eo constante lucrata su-
per sint: quod fallit si culpa mariti id eve-
niat. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 3. & 8. tit.
11. part. 4.

Ad Num. 6.

Res pondere, numero, aut mensura 36
consistentes, si marito dotis causa sim-
pliciter tradantur; actum intelligitur, ut
in illum dominium transferatur cum
onere restituendi, soluto matrimonio,
tantundem ejusdem generis, & quali-
tatis. Molin. de just. & jur. tract. 2. dis-
put. 426. num. 3. Ant. Gom. in l. 50. Tauri;
num. 43. Menoch. d. praes. 74. n. 11. Gutier.
de juram. confirmat. part. 1. cap. 1. num. 7.
Merlin. sup. n. 74. Mantio. d. tit. 28. n. 21.
Castill. de usufructu, cap. 4. num. 14. Fon-
tanell. d. claus. 5. gloss. 8. part. 15. num. 4.
Hermos. in l. 22. gloss. 5. n. 28. tit. 5. part. 5.
Sed nisi genus exsolvat, aestimationem
præstare compellitur juxta tempus re-
stitutionis. Ant. Gom. & Molin. ubi pro-
xime, licet tempus traditæ dotis inspi-
ciendum opinetur Merlinus. Similiter si
res talis sit, ut servando servari non possit,
et si non aestimetur, marito quaritur, cu-
jus est periculum, ut eam valeat absque
uxoris consensu alienare. Greg. Lop. in
l. 21. gloss. ult. tit. 11. p. 4. Gutier. n. 6. Her-
mos. n. 29.

Ad Num. 7.

Si instrumento exprimat dotem 37
aestimatum tradi, sed de aestimationis
quantitate nullatenus apparuerit, dos
inæstimata reputabitur. Merlin. de pign.
lib. 2. quæst. 19. num. 105. Mantio. num. 22.
Fontanell. num. 57. Trentacinq. n. 16. Her-
mosil. n. 20. Idem post disputationem in
fine hujus numeri tenet D. Covar.

Verf. Nam quod attinet.

Ad intellectum legis Quidam 96. §. Si
tibi servus, de legat. 1. consulas Cujac.
in ea, lib. 39. Digestor. Juliani, qui sen-
tit, ibi certam quantitatem relictam;
nam verba illa, usque ad pretium servus,
non sunt testatoris, sed Consulei: unde
non propter incertitudinem legataris
pecuniam solvere non cogitur fidei-
commissario,

commissario, sed quoniam sicut per mor-
tem servi privatur commodo legati, ita
fideicommissi onere manet exemptus, ex
regula legis Ab eo 9. C. de fideicommiss.
Ita Coccius.

Ibi: Quamobrem succedit con-
dusto.

39 Debitor quantitatis respectu certæ
speciei, quam præstando liberaretur,
hac extincta ad nihil tenetur, l. 1. §. fin.
ff. Si cui plusquam per leg. Falc. l. Si ser-
vus communis 63. ff. de furt. Bart. in l. quod
te mihi, num. 4. ff. Si cert. petat. Jason.
ibidem, Morl. Emp. fur. tit. de reb. cred.
quæst. 11. n. 2. Cancr. varior. p. 3. cap. 1.
num. 183. Molin. disp. 199. num. 2. Anton.
Gom. varior. lib. 2. cap. 2. num. 22. Gut-
tier. Practic. lib. 2. quæst. 136. num. 2. Ma-
tinez. in l. 1. gloss. 8. num. 30. tit. 11. lib. 5.
Recop. Hermosil. in l. 34. gloss. 3. num. 4. tit. 5.
p. 5.

Verf. Eadem ratione.

40 De lege vir uxori 8. de dot. preleg.
videndus Cujac. lib. 7. respon. Papinian.
ubi ait, ideo legatum pecuniam mulieri
præstandum, quia certæ quantitas erat
pro mancipiis relicta: alioquin si dotem
testator legasset, servis dotalibus de-
fundis nihil deberetur. Verum ea lex
ad rem, de qua agitur, nequaquam atti-
net.

Verf. Sed hinc septima.

41 Resolvit tandem D. Covar. in qua-
estione de qua supra, num. 37. quod ibi
asseritum est, sentiens propter incer-
titudinem pretii dotem inæstimatam
censeri: at in contrarium urget, quod
obijcit de dote tradita eo pacto, ut
per arbitros dotarium fieret aestimatio
quæ præmissa est, quam dotem aestima-
tam haberi, noster Præsul antea nos do-
cuit. Et licet diversus sit casus, disse-
rentur tamen ratio nulla reperitur, nam
sicut emptio vitatur per pretii incer-
titudinem, sic etiam vitatur, cum arbi-
tri per contrahentes electi rei venditæ
pretium non constituunt, l. fin. C. de
cont. emp. Si igitur in uno casu favore
dotis sustinetur, ut ipsa ceu aestimata
habeatur, cur non in alio, quandoqui-
dem quoad esse ædum uterque idem sit.

42 Præterea ubi manifesta apparet vo-
luntas dotem constituentis, quod æsti-
D. de Faria Covar. Enucl.

matam eam tradi voluit, aliter nequit
penes maritum persistere, nempe non
aestimata, cum actus ultra intentionem
agentis operari non debeat, l. Non om-
nis 19. si cert. petat. His conveniunt tradi-
ta supra, num. 4.

Ad Num. 8.

Dotis aestimatio facit emptionem, li-
cet maritus tempore traditionis inopiã
laboret, ita ut tunc pretium taxatum
persolvere non valeat. Menoch. d. praes.
74. num. 22. Merlin. de pignor. lib. 2. q. 19.
num. 85. Joseph. Ludovif. Prefs. decis. 89.
num. 14. Trentacinq. varior. lib. 5. tit. de
jur. dot. resol. 1. num. 17. Roland à Valle
conf. 92. n. 23. Fontan. sup. claus. 5. gloss. 8.
part. 13. num. 76. Castill. de usufructu, cap. 4.
num. 8. Petr. Barbosa in l. Aestimatus, n. 16.
solut. matrim.

Contrariam sententiam ceu commu-
nem sustinent Malcato. de probat. concl.
663. num. 16. Cevall. commun. cont. comm.
quæst. 3. n. 24. Gratian. disceptat. cap. 38.
num. 34. & alii apud ipsos. Sed pro prio-
re facit, quod per aestimationem ven-
ditio celebratur, habita fide de pretio
in tempus dissoluti conjugii: ideo nihil
impedit egestas traditæ dotis tempore, ne
dominium cum periculo transeat in vi-
rum, qui in ubertorem fortunam ducan-
te matrimonio poterit pervenire, ac suo
tempus dotalium bonorum pretium res-
tituere, ex quo uxor nullum dispendium
patitur, cui subvenitur soluto matrimo-
nio, si maritus solvendo non sit, ut illic
subjecimus.

Ibi: Quod mulier possit utili rei
vendicatione.

Si maritus, qui aestimatum dotem ac-
cepit, sub tempore extincti matrimonii
pretium exsolvere non valeat, legis mi-
nisterio rerum dotalium ad uxorem re-
vertitur dominium, ut utilis rei vendi-
catione eas possit repetere, sive in bo-
nis mariti, sive apud tertium possesso-
rem reperiantur, postpositis quibuscun-
que privilegiatis creditoribus. Gregor.
Lop. in l. 7. gloss. 4. tit. 11. p. 4. Ant. Gom.
in l. 50. Tauri, num. 44. vers. Quod tamen
intellige. Molin. de just. & jur. tract. 2.
disp. 426. n. 10. Cevall. commun. cont. comm.
quæst. 3. n. 27. Fontanell. num. 28. Giurba
ad consuet. Messan. cap. 15. gloss. 1. part. 1.
num. 21. Merlin. num. 97. Pincel. in l. 1.
part. 3. n. 15. C. de bon. matern. Ant. Fab.
H h io

in suo Cod. lib. 5. tit. 7. de jur. dot. defn. 43. Malecard. concil. 619. num. 6. Leotard. de usur. quæst. 51. num. 49. Amat. resol. 49. n. 60. Trentacinq. Petr. Barbosa ubi proximè, & alii quamplures apud Hermol. in l. 1. gloss. 5. num. 52. tit. 5. part. 5. & Aug. Barbosa collect. l. in rebus, C. de jur. dot. quod etiam quoad res mobiles locum obrinet. Merlin. n. 98. Petr. Barbosa in l. 1. part. 5. num. 79. solut. matrim. Fontanell. claus. 7. gloss. 3. part. 13. in fin.

46 Dubium est, an hoc jus rei vindicationis transeat ad heredes maritis, vel alios quibus ex stipulatione dos debeat restitui? de quo Merlin. ex num. 99. qui tenet, ad liberos, non ad extraneos successores id privilegium transferri, cum Petro Barbosa ubi proximè, n. 80. Quoad stipulatorem pater mulieris eodem jure uteretur ac ipsa; non alii, etiam conjuncti: quod verum erit si matrimonium dissolvatur, filia superstite, ex ratione quam refert Merlin. num. 100. vers. Si verò sumus. Excusio desideratur in bonis viri, ut tertius possessor possit conveniri.

Ibi: Etiam si uxor consenserit.

47 Conclusio præmissa num. 45. procedit licet mulier alienationi rei æstimata, quæ per virum celebraretur, consentisset. Petr. Barbosa in l. æstimatis, num. 28. solut. matrim. Aug. Barbosa ubi sup. n. 6. & adnotavi variar. lib. 1. cap. 7. num. 126. non enim videtur mulier juri suo renunciare, facileque consensum præstaret alienationi de facultatibus mariti confidens, ut sub tempore restitutionis dotis æstimatorem dotalium rerum possit percipere.

Ibi: Sed si uxor egerit.

48 Mulier agens adversus tertium possessorem pro re æstimata, quam maritus alienavit, pretio oblato, repellitur. Petr. Barbosa, in l. 1. part. 5. num. 79. vers. Unde necessario, & in d. l. æstimatis, n. 28. Gurtier. Practicar. lib. 3. q. 77. n. 13. Morot. de possess. offerent. n. 6. Cevall. sup. n. 36. Aug. Barbosa num. 8. Trentacinq. d. tit. de jur. dot. resol. 1. num. 17. Merlin. sup. num. 101.

49 Aliud juris est, si constante matrimonio, propter mariti inopiam mulier egerit ad dotalium rerum repetitionem contra tertium possessorem, qui pretium exhibens non liberabitur, inter-

est casum mulieris, res potius quam æstimatorem consequi, ut ex fructibus matrimonii onera supporterent. Greg. Lop. in l. 34. gloss. 2. tit. 13. part. 5. Gurtier. & Aug. Barbosa ubi proximè, Cevall. num. 37.

Ad Num. 9.

Emptionem operatur æstimatio, et si læsio in pretio contigerit, modo ultra dimidiam non sit. Menoch. lib. 3. præf. 74. num. 27. Mantie, de tacit. convent. lib. 12. tit. 28. num. 24. vers. Sed advertendum, Rolland. à Valle lib. 4. cons. 64. num. 13. vers. non obstat et ultimum, Trentacinq. num. 14. Et licet omnes conveniant, non præsumi emptionem propter inæqualitatem pretii afferentes, tamen contrahitur quanta debeat esse læsio, ne æstimatio suam operetur effectum, de quo Fontanella de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 13. ex n. 45. Merlin. de pignor. lib. 2. quæst. 19. num. 89. cum seq. Aut. Fab. de error. deced. 8. error. 9. Fachin. contrav. lib. 2. cap. 29. vers. Quo verò ad alteram, Afflic. decis. 270. num. 5. Pinell. in l. 2. part. 1. cap. 1. num. 9. & 18. C. de res. vend. Ant. Gabr. commun. tit. de capti. conclus. 1. num. 33. qui, & alii sentiunt, quod ubi intervenit læsio non modica, etiam intra dimidiam, æstimatio non facit emptionem, in quo judicis arbitrio locus erit, ex traditis per Menoch. de arbitrar. casu 145. ex n. 2.

Ibi: His accedit Regia lex.

Legem 16. tit. 11. part. 4. desumptam esse constat a lege Jure succursum, §. ult. de jur. dot. & similibus, ut ibi adnotat Greg. Lopez, quæ quidem constitutio supponit emptionem contractam ex voluntate focti, & generi per fundi æstimatorem, quo casu ad supplementum læsionis etiam modicæ devenitur.

Ad Num. 10.

Si mulier minor vigintiquinque annorum nubes immobilia æstimata dotis nomine tradiderit, etiam curatore authore, absque judicis decreto, æstimatio non facit emptionem. Menoch. lib. 3. præf. 74. n. 12. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 1. num. 23. Hermol. in l. 22. gloss. 5. num. 23. tit. 5. p. 5. Vide mox adnotanda n. 55. & 59.

Ibi:

Ibi: Tamest quibusdam.

53 Est apud nos lex 14. tit. 11. p. 4. quæ caveatur ne mulier minor immobilia marito in dotem dedat, nisi judicialis intercedat autoritas: & ita tenent Gregor. Lop. ibi, Petr. Barbosa in l. Si consensente, in princ. num. 128. solut. matrim. Menoch. de arbitrar. casu 171. num. 48. Simoncel. tract. de decret. judic. lib. 3. tit. 8. inspect. 3. num. 87. Surd. cum pluribus decis. 278. num. 17. August. Barbosa collect. l. Mulier, num. 2. C. de jur. dot. Verum aliis placet licere mulieri minori absque judicis decreto immobilia, præsertim in æstimata, dotis iux nomine præstare. Surd. num. 21. Gait. de credit. cap. 4. quæst. 7. n. 335. Merlin. de pignor. lib. 3. quæst. 83. num. 18. Cytia. t. m. 1. contrav. 29. ex num. 47. Pacifico de sal. vian. inter. inspect. 3. cap. 4. num. 159. Et cum per constitutionem dotis inaltimate propria alienatio non sit, cum dominium penes uxorem petiveret. Fontanell. sup. claus. 5. gloss. 8. part. 13. n. 20. Molina. de jur. & jur. tract. 2. disp. 426. num. 2. Cautil. de usufruct. cap. 4. num. 30. Merlin. sup. lib. 2. quæst. 19. num. 10. Leotard. de usur. quæst. 51. num. 43. Donel. lib. 14. cap. 4.

54 De immobilibus præmissa, pariter in mobilibus pretiosis, quæ servando servari possunt, locum obtineant, tamen lex regia absolute res mobiles per minorem feminam in dotem sine decreto tradi viro permittit. Gregor. Lop. ibi, gloss. 2. hæc namque à pari procedunt cum immobilibus, ne per tutores absque decreto possint alienari, l. Lex qua tutores 22. C. de admin. tutor. Molin. sup. disp. 224. num. 10. Donell. lib. 3. cap. 12. Trentacinq. sup. lib. 3. tit. de minor. resol. 9. num. 12. & alii apud Aug. Barb. collect. d. l. Lex que, num. 3.

Verf. Quod si rerum immobilium.

55 Mulier minor si immobilia æstimata viro absque decreto dotis gratia tradiderit, poterit soluto matrimonio nullitati suo favore inducæ renunciare æstimatorem extorquerè. Menoch. ubi proximè, num. 3. Adverte ad resolutionem infra, num. 59.

Verf. Hanc sententiam exco probamus.

Contractum nullum de rebus Eccle. si ob solemnitatis defectum poterit Prælati ad effectum perducere, licet contrahens repugnet. Fontanell. claus. 4. gloss. 13. p. 1. n. 11. Gurtier. Practic. lib. 2. cap. 22. num. 9. Surd. de aliment. tit. 8. priv. vil. 56. num. 63. & alii apud Barbos. collect. cap. de super, num. 7. de reb. Eccles. Idem de minore docent prælaudati, pro quibus extat lex Non eo minus 14. C. de procur. ubi August. Barbosa collect. num. 2. plures refert: & num. 3. ampliat ad Filium.

57 Sed nullum in his privilegium nullatur, cum regulariter quoribus nullitas actus, alicujus favore introducta reperitur, ei liceat viti renunciatione compellere ad contractus, vel actus implementum, nec alius permittitur in ipsum nullitatem obficere. Textus egregius in l. Si duobus 12. §. 1. de bon. possess. cont. tab. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. n. 21. in fin. Surd. decis. 108. n. 4. Cancr. variar. part. 1. cap. 9. num. 86. Menoch. cons. 20. num. 54. Vela dissert. 34. num. 34. & 37. Jason. in l. Transfatione finitas C. de transact. quod fallit cum lex actui resistit, quia nullatenus vites obtinebit. Surd. ubi proximè, num. 11. Tiraquel. de legib. connubialib. gloss. 8. num. 98. & alii, quos congredit Hermol. in l. 57. gloss. 1. num. 17. tit. 5. p. 5.

Ibi: Sicut contractus dolo.

58 Contractus nullus ex dolo illi causam dante adimpleri debet, urgente dolum passo, et si dolus dissenserit. Soaccia de commerc. §. 1. q. 7. part. 2. ampliat. 10. num. 10. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 64. num. 3. Cartoc. de deposit. tit. adversi. quas act. de pos. num. 12. Gurtier. de gabell. q. 9. num. 7. Tiraq. tract. mors omn. solut. part. 7. declar. 1. num. 8. Matievz. in l. 1. gloss. 1. num. 1. tit. 11. lib. 5. Recop. Fatinac. fragment verb. Deceptio, num. 34. vers. Et deinde, Surd. d. decis. 108. n. 11. Cancr. sup. num. 87. præter alios, quos laudavi variar. lib. 2. cap. 4. num. 66.

Ibi: Nisi quis dixerit.

59 Sentit D. Covar. hucusque præmissa non procedere, cum non appareat æstimatio rerum dotalium feminæ minoris facta,

facta, ut alienatio fieret in maritum: & cum in dubio versemur, æstimatioque ad alium finem possit deservire, sicut prænotatur num. 1. ex eo quod non fuit adhibita solemnitas, quæ jure desideratur ad emptionem bonorum immobilium minoris, præsumitur mens contrahentium non fuisse dotem æstimatam constituere, quanguam pretium rebus dotalibus designaretur: quæ conjectura sufficit, ut venditio excludatur. Ita asseritur supra, num. 8. Nec lex præsumit actum veritum, ubi alias legitime geri potest, l. Merito 51. Pro socio, l. Quoties 6. de reb. dub. observat cum aliis in specie Mascard. de probat. concl. 663. num. 10. Unde æstimatio creditur intervenisse, non ut faciat emptionem prohibitam, sed ad dignoscendum verum valorem (quod sine solemnitate licet) juxta legem si inter virum 22. C. de jur. dot. Cum ergo deficeret consensus ad emptionem præsumatur, hic suppleri nequit per uxorem cupientem, ut sibi pretium dissoluto consortio persolvatur.

Quoties autem constaret, æstimationem fuisse peractam ut emptio contraheretur, tunc quidem observabitur resolutio tradita num. 55. quod uxori probare incumbet, cum sit pro viro perpenda præsumptio. At si hic rebus in dotem datis uteretur ut æstimatis, eas sine assensu conjugis alienans, ex modo utendi colligeretur emptionem celebrari contrahentibus placuisse; usus enim, & consuetudo ambiguos contractus interpretatur. August. Barbosa cum aliis in cap. Cum dilectus, n. 8. de consuetud.

Verf. Undecimò illud hoc.

Ut æstimatio producat emptionem dotalium rerum, fieri debet simul in ipsa constitutione dotis, seu traditione, aut paulo post; alioquin si ex intervallo fiat, matrimonio constante, non censetur dos æstimata, nec contracta venditio, quod obiter animadverti supra, n. 15. & ibi laudatis jungas Tusch. lit. E, concl. 672. num. 43. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 11. p. 4. Trentac. variar. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 1. n. 19. Gratian. disceptat. cap. 38. num. 31. August. Barbosa in collect. l. Quoties, num. 3. C. de jur. dot. Idque ampliat ex mente D. Covar. hic, quanguam expressè conveniret, ut res ad emptionem æstimarentur. Azaved. in l. 35. n. 12. tit. 18. lib. 9. Recop. Quan-

do fiat ex intervallo, in judicis est arbitrio. Fontan. claus. 5. gloss. 8. part. 13. num. 37.

Verf. Duodecimò, ne quem.

Licet res æstimatæ præsentis non existant, facie tamen emptionem æstimatio. Menoch. lib. 3. præf. 74. num. 9. Trentacinq. num. 14. venditio enim vera contrahi potest, et si res quæ venditur, absit, l. 8. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 1. & Hermol. in addit. num. 1. l. 1. C. de contr. empt. & ibi August. Barbosa collect. num. 1. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 8.

Ibi: Siquidem & in vera venditione.

Dominium non quæritur emptori rei emptæ, perfecto contractu, nisi traditio subsequatur, l. Clavibus 74. de contr. empt. l. Si pater 8. C. de action. empt. l. Quibus 6. C. de hered. vel act. vend. l. Servum emptor 27. C. de rei vendic. l. 46. tit. 28. p. 7. ex qua constat ad dominii translationem etiam pretium persolvendum, nisi aliud sit venditori satisfactum per fidejussores, vel pignora, aut habita fides de pretio, l. Quod vendidit 19. l. De res 55. de contrahend. empt. §. Vendite, Inst. de emption. nec sat est venditori pretium tradi, nisi pecunia fiat accipientis, l. Ex empto 11. in fin. princip. de act. empt. Greg. Lop. in d. l. 46. gloss. 2. Mozz. de contrah. tit. de emption. cap. de subst. empt. num. 8. Ant. Fab. in rati. ad d. l. Ex empto, ubi rationem reddit, cur venditor similiter non teneatur rem emptoris facere.

Ibi: Imò ipse censco.

Res æstimatæ in dotem concessæ non transferuntur in viri dominium, nisi traditione interveniente, d. l. 46. Partit. Ant. Gom. in l. 50. Tauri, num. 42. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 6. gloss. 1. p. 1. num. 2. Petr. Barbosa in l. De divisione, num. 1. verf. Insertur etiam, solut. matrim.

SUMMARIUM.

- 1 Fiscus potest extorquere pecuniam per suum debitorem creditori posteriori solutam.
- 2 Amplia

- 2 Ampliatur, licet pecunia sit bona fide consumpta. Quid in aliis privilegiatis, num. 9.
- 3 Utrum hoc sit speciale in Fisco, vel commune cuilibet anteriori creditori.
- 4 Quid si pro debitore Fiscus alius solvere prius creditori posteriori, num. quid si solutus sit solutus valeat avocare.
- 5 Quid si privatus posterior creditor rem quam a debitore Fiscus in solutum accepit, vendiderit, ipsaque apud emptorem perierit.
- 6 Ad interpretationem legis pecunia, C. de privil. Fiscus, triplex questio proponitur.
- 7 Utrum præstatum Fiscus privilegium competat aliis creditoribus privilegiatis, & num. 8. & 10.
- 11 An creditor omnium hypothecarius revocet solutionem pecunie factam posteriori. Asfirmativa multisariam limitatur, num. 13.
- 12 Pecunia quando censetur bona fide consumpta, ut cesset solutionis revocatio, & num. 17.
- 14 Utrum inter chirographarios creditores avocatio pecunie soluta concedatur ob privilegium, & n. 15.
- 16 Qua de avocatione pecunie præmittuntur, absque distinctione procedant, siue posterior creditor sit ex causa onerosa, siue lucrativa.
- 17 Creditor ex causa lucrativa cogitur restituere antiquiori pecuniam a communi debitore acceptam, quatenus ex illa locupletior reperitur.
- 18 Creditor posterior ex causa onerosa non sstringitur ad restitutionem pecunie perceptæ a debitore, exigente anteriore creditore ex causa lucrativa.
- 19 Creditor, superato tertio possessore rei hypothecata, potest petere ut res distrabatur, ut ex pretio sibi satisfiat, & quomodo iudex procedere debeat.
- 20 Revocatio solutionis ut fiat, nihil refert an pecuniam quæserit debitor quocunque tempore, ante, vel post primam obligationem.
- 21 Donatio omnium bonorum an subsistat jure communi, & regio nostra.
- 22 Donans omnia bona sua præsentia, & futura, constituens se pro donatario possidere, quæ postea ipse comparaverit, etiam quoad possessionem transfert in eum cui donavit.

- 23 Interpretatio legis finalis, §. Et si præfatam, verf. Si vero heredes, C. de jur. deliber. & n. seqq.
- 26 Utrum in suo conscientia peccent, & ad restitutionem teneatur creditor, ac debitor, ubi solutio sit non servato juri ordine, ac prælatione, remissive.

CAPUT XXIX.

Fiscus potest avocare pecuniam per suum debitorem alii creditori posteriori solutam. Alfar. de offic. Fisco. gloss. 16. privil. 11. num. 153. Amat. quæst. forens. part. 2. resol. 51. num. 24. Gurtier. Practic. lib. 3. cap. 100. num. 2. Merlin. de pignori. lib. 4. quæst. 28. n. 23. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 19. n. 23. Marcot. variar. lib. 2. cap. 36. num. 6. Flor. Diaz. variar. lib. 1. quæst. 6. n. 18. Gait. de credit. cap. 4. num. 1303. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 7. num. 63. Peregrin. de jur. Fisco. lib. 6. cap. 6. n. 6. Petr. Barbosa in l. 1. part. 6. n. 23. ff. solut. matrim. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de jur. fisco. resol. 7. num. 1. Parlad. quotid. lib. 1. cap. fin. part. 5. §. 3. n. 45. Bolaños commerc. terrestr. lib. 2. cap. 15. num. 10. Limitatur si ad penam egerit. Gait. num. 1310.

Quod ita verum est, quamvis posterior creditor pecuniam, quam percepit, bona fide contempserit, modo Fiscus ex bonis debitoris, quod sibi debetur, consequi non valeat, ut præfati observarunt: sed viâ ordinatâ agendum tenet Parladot. num. 26. de quorum consulendus Alfar. supra, n. 55. cum seqq.

Hoc jus adinendi pecuniam posteriori creditori communiter inter fisci privilegia recensetur; sed non desunt qui inficiantur, opinati cuique anteriori creditori idem jure communi concessum. Petr. Barbosa num. 24. Merlin. ubi proxime, quod an verum, ex dictendis apparebit. Illud fisco competit adversus creditorem etiam ex causa onerosa, sicut inferius adnotabitur, nisi hic sit pariter privilegiatus, ut dos, quam eodem jure potiri receptum habebat, de quo paulo post Merlin. n. 35. Gasp. Theaur. quæst. forens. lib. 2. q. 16. num. 6. Gurtier. n. 1. Gait. n. 1314.

Quæritur si quis pro amico, ne in vincula publica detruderetur, privato creditori pecuniam persolverit, num possit fisco vel alius privilegiatus posterior tempore, aut jure, eam revocare? Et negativam sententiam amplectendam

facta, ut alienatio fieret in maritum: & cum in dubio versemur, æstimatioque ad alium finem possit deservire, sicut prænotatur num. 1. ex eo quod non fuit adhibita solemnitas, quæ jure desideratur ad emptionem bonorum immobilium minoris, præsumitur mens contrahentium non fuisse dotem æstimatam constituere, quanguam pretium rebus dotalibus designaretur: quæ conjectura sufficit, ut venditio excludatur. Ita asseritur supra, num. 8. Nec lex præsumit actum veritum, ubi alias legitime geri potest, l. Merito §1. Pro socio, l. Quoties 6. de reb. dub. observat cum aliis in specie Mascard. de probat. concl. 663. num. 10. Unde æstimatio creditur intervenisse, non ut faciat emptionem prohibitam, sed ad dignoscendum verum valorem (quod sine solemnitate licet) juxta legem si inter virum 22. C. de jur. dot. Cum ergo deficeret consensus ad emptionem præsumatur, hic suppleri nequit per uxorem cupientem, ut sibi pretium dissoluto consortio persolvatur.

Quoties autem constaret, æstimationem fuisse peractam ut emptio contraheretur, tunc quidem observabitur resolutio tradita num. 55. quod uxori probare incumbet, cum sit pro viro perpenda præsumptio. At si hic rebus in dotem datis uteretur ut æstimatis, eas sine assensu conjugis alienans, ex modo utendi colligeretur emptionem celebrari contrahentibus placuisse; usus enim, & consuetudo ambiguos contractus interpretatur. August. Barbosa cum aliis in cap. Cum dilectus, n. 8. de consuetud.

Verf. Undecimò illud hoc.

Ut æstimatio producat emptionem dotalium rerum, fieri debet simul in ipsa constitutione dotis, seu traditione, aut paulo post; alioquin si ex intervallo fiat, matrimonio constante, non censetur dos æstimata, nec contracta venditio, quod obiter animadverti supra, n. 15. & ibi laudatis jungas Tusch. lit. E, concl. 672. num. 43. Greg. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 11. p. 4. Trentac. variar. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 1. n. 19. Gratian. disceptat. cap. 38. num. 31. August. Barbosa in collect. l. Quoties, num. 3. C. de jur. dot. Idque ampliat ex mente D. Covar. hic, quanguam expressè conveniret, ut res ad emptionem æstimarentur. Azaved. in l. 35. n. 12. tit. 18. lib. 9. Recop. Quan-

do fiat ex intervallo, in judicis est arbitrio. Fontan. claus. 5. gloss. 8. part. 13. num. 37.

Verf. Duodecimò, ne quem.

Licet res æstimatæ præsentis non existant, facie tamen emptionem æstimatio. Menoch. lib. 3. præf. 74. num. 9. Trentacinq. num. 14. venditio enim vera contrahi potest, et si res quæ venditur, absit, l. 8. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 1. & Hermol. in addit. num. 1. l. 1. C. de contr. empt. & ibi August. Barbosa collect. num. 1. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 8.

Ibi: Siquidem & in vera venditione.

Dominium non quæritur emptori rei emptæ, perfecto contractu, nisi traditio subsequatur, l. Clavibus 74. de contr. empt. l. Si pater 8. C. de action. empt. l. Quibus 6. C. de hered. vel act. vend. l. Servum emptor 27. C. de rei vendic. l. 46. tit. 28. p. 7. ex qua constat ad domini transiitionem etiam pretium persolvendum, nisi aliud sit venditori satisfactum per fidejussores, vel pignora, aut habita fides de pretio, l. Quod vendidit 19. l. De res 55. de contrahend. empt. §. Vendite, Inst. de emption. nec sat est venditori pretium tradi, nisi pecunia fiat accipientis, l. Ex empto 11. in fin. princip. de act. empt. Greg. Lop. in d. l. 46. gloss. 2. Mozz. de contrah. tit. de emption. cap. de subst. empt. num. 8. Ant. Fab. in rati. ad d. l. Ex empto, ubi rationem reddit, cur venditor similiter non teneatur rem emptoris facere.

Ibi: Imò ipse cenfeo.

Res æstimatæ in dotem concessæ non transferuntur in viri dominium, nisi traditione interveniente, d. l. 46. Partit. Ant. Gom. in l. 50. Tauri, num. 42. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 6. gloss. 1. p. 1. num. 2. Petr. Barbosa in l. De divisione, num. 1. verf. Insertur etiam, solut. matrim.

SUMMARIUM.

- 1 Fiscus potest extorquere pecuniam per suum debitorem creditori posteriori solutam.
- 2 Amplia

- 2 Ampliatur, licet pecunia sit bona fide consumpta. Quid in aliis privilegiatis, num. 9.
- 3 Utrum hoc sit speciale in Fisco, vel commune cuilibet anteriori creditori.
- 4 Quid si pro debitore Fiscus alius solvere prius creditori posteriori, num. quid si solutus sit solutus valeat avocare.
- 5 Quid si privatus posterior creditor rem quam a debitore Fiscus in solutum accepit, vendiderit, ipsaque apud emptorem perierit.
- 6 Ad interpretationem legis pecunia, C. de privil. Fiscus, triplex questio proponitur.
- 7 Utrum præstatum Fiscus privilegium competat aliis creditoribus privilegiatis, & num. 8. & 10.
- 11 An creditor omnis hypothecarius revocet solutionem pecunie factam posteriori. Asfirmativa multisariam limitatur, num. 13.
- 12 Pecunia quando censetur bona fide consumpta, ut cesset solutionis revocatio, & num. 17.
- 14 Utrum inter chirographarios creditores avocatio pecunie soluta concedatur ob privilegium, & n. 15.
- 16 Qua de avocatione pecunie præmittuntur, absque distinctione procedant, siue posterior creditor sit ex causa onerosa, siue lucrativa.
- 17 Creditor ex causa lucrativa cogitur restituere antiquiori pecuniam a communi debitore acceptam, quatenus ex illa locupletior reperitur.
- 18 Creditor posterior ex causa onerosa non sstringitur ad restitutionem pecunie perceptæ a debitore, exigente anteriore creditore ex causa lucrativa.
- 19 Creditor, superato tertio possessore rei hypothecata, potest petere ut res distrabatur, ut ex pretio sibi satisfiat, & quomodo iudex procedere debeat.
- 20 Revocatio solutionis ut fiat, nihil refert an pecuniam quæserit debitor quocunque tempore, ante, vel post primam obligationem.
- 21 Donatio omnium bonorum an subsistat jure communi, & regio nostra.
- 22 Donans omnia bona sua præsentia, & futura, constituens se pro donatario possidere, quæ postea ipse comparaverit, etiam quoad possessionem transfert in eum cui donavit.

- 23 Interpretatio legis finalis, §. Et si præfatam, verf. Si vero heredes, C. de jur. deliber. & n. seqq.
- 26 Utrum in suo conscientia peccent, & ad restitutionem teneatur creditor, ac debitor, ubi solutio sit non servato juri ordine, ac prælatione, remissive.

CAPUT XXIX.

Fiscus potest avocare pecuniam per suum debitorem alii creditori posteriori solutam. Alfar. de offic. Fisc. gloss. 16. privil. 11. num. 153. Amat. quæst. forens. part. 2. resol. 51. num. 24. Gurtier. Practic. lib. 3. cap. 100. num. 2. Merlin. de pignori. lib. 4. quæst. 28. n. 23. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 19. n. 23. Marcot. variar. lib. 2. cap. 36. num. 6. Flor. Diaz. variar. lib. 1. quæst. 6. n. 18. Gait. de credit. cap. 4. num. 1303. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 7. num. 63. Peregrin. de jur. Fisc. lib. 6. cap. 6. n. 6. Petr. Barbosa in l. 1. part. 6. n. 23. ff. solut. matrim. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de jur. ff. resol. 7. num. 1. Parlad. quotid. lib. 1. cap. fin. part. 5. §. 3. n. 45. Bolaños commerc. terrestr. lib. 2. cap. 15. num. 10. Limitatur si ad penam egerit. Gait. num. 1310.

Quod ita verum est, quamvis posterior creditor pecuniam, quam percepit, bona fide contempserit, modo Fiscus ex bonis debitoris, quod sibi debetur, consequi non valeat, ut præfati observarunt: sed viâ ordinatâ agendum tenet Parladot. num. 26. de quoramen consulendus Alfar. supra, n. 55. cum seqq.

Hoc jus adinendi pecuniam posteriori creditori communiter inter fisci privilegia recensetur; sed non desunt qui inficiantur, opinati cuique anteriori creditori idem jure communi concessum. Petr. Barbosa num. 24. Merlin. ubi proxime, quod an verum, ex dictendis apparebit. Illud fisco competit adversus creditorem etiam ex causa onerosa, sicut inferius adnotabitur, nisi hic sit pariter privilegiatus, ut dos, quam eodem jure potiri receptum habetur, de quo paulo post Merlin. n. 35. Gasp. Theaur. quæst. forens. lib. 2. q. 16. num. 6. Gurtier. n. 1. Gait. n. 1314.

Quæritur si quis pro amico, ne in vincula publica detruderetur, privato creditori pecuniam persolverit, num possit fisco vel alius privilegiatus posterior tempore, aut jure, eam revocare? Et negativam sententiam amplectendam Hh 3 esse

esse placet, quia cum nunquam nummi fierent debitoris, in illis fiscalis hypotheca consistere nequivit: nec refert quod debitoris nomine traderentur, quia non ex hoc illius sunt, argumento legis *Singularia* 15. ibi: *Obligaris mihi, quævis meos nummos non acceperis, ff. si cert. petat.* Ita tenent Tholaur. *num. 5.* licet Romæ aliter decisum fateatur Merlin. *num. 28.* Gail. latissime *ex n. 1330.* qui plures distinguit casus.

Inde etiam similis casus venit decidendus, cum scilicet posteriori privato creditori res traditur in solutum à debitore fiscali, quam ille alienavit, ac deinceps penes tertium possessorem perijt ipsa, tunc liquidem agere nequit ad pretium. Primo quoniam pecunia nunquam fuit debitoris. Secundo quia creditor commodum ex propria industria per negotiationem quaerivit; nam si non venderet, jacturam pateretur, nec fiscus utilitatem perciperet. Tertio, nam si ille teneretur fisco, esset debitor quantitatis respectu certæ speciei, quam tradens omnino liberatio contingeret: unde per rei interitum manet ab obligatione solutus, sicut prænotatur supra, *cap. proximo, n. 39.*

Ad Num. 1.

6. Circa interpretationem legis *penunia* 5. C. de privileg. fisc. triplex à cunctis quaestio excitari solet. Prima, utrum alii creditores privilegiati, ut dos, eodem jure ac Fiscus uti valeant quoad pecuniæ avocationem? Secunda, an eadem facultas avocandi tribuatur cuique hypothecatio anteriori creditori? Tertia, num inter creditores chirographarios privilegiato liceat à non privilegiato pecuniam solutam revocare? De quibus singulis discernendum.

Verf. His etiam.

7. Quoad primum est omnium ferè communis resolutio, privilegium fiscali doti, aliisque similiter privilegiatis competere. Merlin. *num. 25.* Petr. Barbosa *num. 24.* Trentacinq. *n. 16.* Guttier. *num. 1.* Marescot. *num. 5.* Fontanell. *n. 64.* Tusch. *lit. C. conel. 1066. num. 4.* Parlad. *num. 46.* Amat. *num. 14.* Cancelet. *variar. part. 2. cap. 6. num. 178.* Gail. *n. 1312. cum segg.* Quæ conclusio obtinebit etiam si anteriori creditori pecunia sit soluta;

nam creditor posterior, qui concessu ex privilegio præferetur, poterit pecuniam avocare, ac si penes debitorem peristeret; nihil enim interest an ex tempore, velex privilegio potior creditor jure habeatur. Præterea, ut pronuper de fisco prædixi, pecunia avocari potest à manibus creditoris ex causa onerosa. Sed de præcedenti ampliatione alii cogitent, quam apud nullum invenii.

Verum Flores Diaz *d. quæst. 6. num. 18.* 8. profiteretur se opinionem hujusmodi prodote, & similibus nequitiam in praxi admissurum contra pauperem, nec adversus divitem, qui ex solutione locupletior factus non reperitur, quæ D. Covar. autoritate tueri possunt, & æquitate. Et quoad divitem videtur juri consonum, ut si consisterit pecuniam amissam fuisse casu, veluti naufragio, incendio, aut latronum incurfu, avocationi nullus sit locus, tanquam si ita species periret: quod multo magis in egeño observandum, etiam in fisco.

Quæ de fisco tradidimus, etiam his privilegiatis conveniunt, qui eodem jure quoad avocationem pecuniæ censentur.

Verf. Nihilominus videt.

Granatense Prætorium juxta communem pronunciativè, de qua supra, *num. 7.* etiam D. Covar. contra sentiat, quem sequitur practicus Bolanos *cammerc. terrestr. lib. 2. cap. 13. num. 10.* & admittit cum distinctione Flores Diaz *laudatus num. 8.* nec in puncto juris caret probabilitate, ex notatis per me *variar. lib. 1. cap. 16. ex num. 11.* & per Guttier. alios pro hac sententia referentem *d. quæst. 100. num. 7.*

Ad Num. 2.

Accedit secunda quaestio satis discussa, utrum scilicet creditor hypothecatus anterior, omni privilegio carentis, valeat avocare pecuniam posteriori solutam: de quo Amat. *quaest. forens. resol. 51. num. 8. 9. & 18.* Merlin. *de pignor. lib. 4. quæst. 28. num. 10. 15. & 21.* Trentacinq. *variar. lib. 1. tit. de jur. fisc. resol. 7. num. 18.* Fontan. *de part. unptab. claus. 5. gloss. 8. part. 6. num. 32.* Guttier. *Prætic. lib. 3. quæst. 100. ex num. 5.* Marescot. *variar. lib. 2. cap. 36. à princip.* Flor. Diaz *Prætic. lib. 1. quæst. 6. num. 9. & 10.* Petr.

Petr. Barbosa *in l. 1. part. 6. n. 24. ff. solut. matrim.* Gasp. Thefaur. *quæst. forens. lib. 2. quæst. 16. num. 7.* Felician. *de censib. lib. 3. cap. 5. num. 17.* Valenzuel. *conf. 64.* Gail. *de credit. à num. 1299.* Ex quibus, & aliis penè innumeris, quos referunt, resolvendum quod prior creditor hypothecatus avocare pecuniam extantem apud posteriorem adione hypotheccaria; sed si mala fide fuerit consumpta, conditione. Quoties verò pecuniam secundus creditor bona fide acceperit, ac consumpserit, tutus erit. Hæc in praxi recepta, & communiter sunt approbata ex æquitate potius, quàm rigore, juxta quem etiam consumptam pecuniam bona fide, avocari per anteriorem creditorem posse tuncur Fachin. *controverfar. lib. 12. cap. 53.* Merlin. *num. 16.* Serach. *tract. de decolorib. part. ult. à num. 27.* Utrill. *ad Asslit. decis. 190. n. 5.* & alii apud Amat. *n. 8.* Videas infra, *n. 27.*

12. Quando pecunia extare censetur, tradit fusc Fontanell. *d. gloss. 8. part. 7. à num. 4.* & ex *num. 21.* quando bona, vel mala fide intelligatur consumpta, de quibus etiam Gail. *num. 1317. cum segg.* Amat. *num. 11.* Onus probandi existentiam pecuniæ penes creditorem, aut malam fidem, incumbit agenti seu lux intentionis fundamentum, *L. Frustra S. l. Actor 23. C. de probat.* Gail. *n. 1313.*

13. Conclusio communis multipliciter venit declaranda. Primo, creditor primus non avocare pecuniam etiam extantem à secundo, cum ille sit ex privilegiatis, unde prior tempore cum expressa hypotheca, licet præferatur doti in concursu, nequit tamen solutionem mulieri factam revocare, quanvis existat apud creditricem. Merlin. *num. 37.* Thefaur. *num. 21.* Gail. *num. 1369.* Secundo, et si creditor posterior pecuniam bona fide consumpserit, non excusabitur à restitutione per avocationem, si per vim à debitore illam extorsit. Tertio, idem juris erit, si peccentibus creditoribus, debitor per gratificationem alicui posteriori solverit, hic reddere antiquiori compelletur pecuniam etiam bona fide consumptam, si forte alios creditores ignoraret; alioqui ex mala fide teneretur. Quarto si quis decolor solverit creditori secundo, primus conditione pecuniam etiam bona fide expensam obtinebit. Hæc observant Gail. *ex num. 1324.* Marescot. *d. cap. 36. num. 3. cum segg.* Amat. *à num. 26.* & alii ex jam laudatis.

Ibi: Habet locum in priore creditore.

Tertia hic attingitur quaestio de avocatione pecuniæ solutæ inter personales creditores, in quibus tamen non tribuatur prælatio ex tempore, ex privilegio causæ competit. Et licet nonnulli sentiant, privilegiatum valere pecuniam avocare non privilegiato persolutam, ut Greg. Lop. *in l. 11. gloss. 2. tit. 14. p. 5. Flor. Diaz num. 7.* & Petr. Barbosa *in d. l. 1. part. 6. n. 21.* contrarium tamen communiter placet, sicut pluribus laudatis probant Gail. *lib. 2. observat. 25. num. 15.* Guttier. *n. 3.* Trentacinq. *sup. lib. 3. tit. de solution. resol. 23. n. 11.* Sesse *decis. 206. n. 49.* Fontan. *d. gloss. 8. part. 6. num. 28.* Costa *de portio. rat. quæst. 74. num. 4.* Gail. *d. cap. 4. num. 2048.* Merlin. *num. 34.* Amat. *num. 1.* Nec mala fides nocet creditori, licet aliud sit in hypotheca. Flores Diaz *num. 5.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 536. à num. 42.*

15. Sed si personalis creditor violententer exegerit, aut per gratificationem, tenetur pecuniam cæteris communicare. Idem erit si à decolore percipiat, vel in actione tribuatur, quoties respectu alicujus negotiationis plures creditores existunt. Flores Diaz *n. 4. & 5.* Trentacinq. *ubi proxime.*

Ad Num. 3.

Hucusque tradita de avocatione pecuniæ per anteriores creditores, sunt sine distinctione accipienda, sive posterior, qui exegit, creditor sit ex causa onerosa, sive ex lucrativa. Guttier. *num. 4.* Fontanell. *d. gloss. 8. part. 7. n. 65.* Merlin. *d. quæst. 28. num. 24.* Trentacinq. *sup. lib. 1. tit. de jur. fisc. resol. 7. num. 8.* Caroc. *decis. 109. num. 45.* Petr. Barbosa *ubi proxime.* Gail. *num. 1308.* Quanvis alii non pauci inter causam utramque distinxerint, ut videre licet apud Amat. *d. resol. 51. num. 21.* Vide inferius *num. 18.*

17. Animadvertere oportet, quod si secundus creditor ex causa lucrativa pecuniam bona fide perciperit, ac consumpserit, nihilominus quantitatem reddere constringetur anteriori. Gail. *num. 1371.* Fontanell. *cum multis part. 7. num. 54.* Flor. Diaz. *num. 12.* Trentacinq. *lib. 3. tit. de solut. resol. 23. num. 7.* quod verum est, si ex pecuniâ percepta creditor secundus locupletior factus reperitur,

tar, ut advertit Gaitus. Si prior agat ex onerosa causa, vel lucrativa, non distinguitur.

- 18 Rursus si recentior creditor ex causa onerosa pecuniam à debitore recipiat, & ipsa apud illum extet, non avocabitur per antiquiorem ex causa lucrativa: tom propter summam æquitatis rationem; quæ in huiusmodi casu perpenditur: tum quia est communis opinio, quam habita disputatione, pro viribus tueretur eum plurimis Carleval. *de iudic. disp. 36. per tot.* secundum quam creditor posterior ex causa onerosa præferretur anteriori ex lucrativa: eaque admissa sententiâ, nulla de avocatione pecuniæ quæstio esse potest, cum ille tantum revocare solutionem permittatur, qui in concursu præferretur ei, cui solum est, ut patet ex præmissis. Et cum creditor agens posterior ex causa onerosa pecuniam sibi debitam ante priorem ex lucrativa percipiat, eam iure retinere permittitur, cum facilius recentio quam persequutio concedatur. *Per retentionem 4. C. de usur. Tusch. lit. 1. concl. 306. num. 2. Surd. de aliment. tit. 8. privil. 28. num. 3. Aug. Barbosa axiom. 9. n. 11.*

Verf. Ceterum quando.

- 19 Creditor revocans hypothecaria, aut Salviano interdito pignus à tertio possessore, poterit impetrare, ut res obligata distrahatur ad sui crediti satisfactionem, & ita iudex jubebit possessori intimari, ut intra præfixum à se tempus pecuniam exhibeat debitam sub comminatione subhaftationis rei, quo elapso, illoque non offerente, præceptum exequitur, ac creditori ex pretio fit satis. Hæc eadem extant apud D. Covar. latè agentem *Variar. lib. 3. cap. 18. n. 4.* ubi & nos aliqua adjecimus. Consultas Gait. *de credit. cap. 4. ex num. 794.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 5. num. 8.* Bolaños *commerc. terrest. lib. 2. cap. 17. in fin.* Merlin. *de pignor. lib. 4. quæst. 96. num. 94. & lib. 5. quæst. 77. num. 11. & 12.* ubi hanc praxim in Curia Romana observari testatur: sed creditor probare debet, ut ad pignoris distractionem devehatur; quod ex illius fructibus intra decennium sibi plene satisfieri non potest. Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 538. num. 14.*

Ad Num. 4.

Quoad revocationem solutionis factæ posteriori creditori nihil refert, an illum debitor acquisierit, postquam cum priore contraxit, vel antea. *Tren-tac. variar. lib. 1. tit. de iur. pfe. resol. 7. in fin.* nam quicquid debitor acquirit post contractam generalem hypothecam, obligationi subijcitur, cum illa nedum præsentia, sed etiam futura bona aspicere non ambigat. Merlin. *sup. lib. 1. quæst. 11. num. 14.* Greg. Lop. *in l. 5. gloss. 5. tit. 13. p. 5.* Fontanell. *de pact. nuptial. claus. 7. gloss. 2. part. 1. num. 43.* Gait. *sup. d. cap. 4. num. 58.* Mantie. *de tacit. convent. lib. 11. tit. 4.* Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 528. num. 6.* Pacific. *de Salvian. interd. inspect. 3. cap. 7. num. 3.* quod utique in tacita procedit hypotheca, Mantie. Gait. & alii. Et cum pecunia, sicut cetera bona, veniat in generali hypotheca, Merlin. *lib. 2. quæst. 48. num. 1.* ubi plures, ac ex aliis prænotavimus *variar. lib. 2. cap. 5. num. 9.* creditor anterior jus hypothecæ acquirit in pecunia, quæ in dominium sui debitoris quovis tempore pervenerit, donec sibi non persolvitur.

Ibi: Cujus rei extat exemplum.

Donatio bonorum omnium præsentium, & futurorum regulariter nullo jure communi, aut Regio subsistit: & licet illo præsentium donatio permittatur, hoc tamen nostro prohibetur, *l. 8. tit. 10. lib. 5. Recopilat.* ubi Matienz, & Azeved. *Ant. Gom. in l. 69. Tanti, & latissimè Hermos. in l. 9. gloss. 1. tit. 5. p. 5.* ubi à num. 9. pluribus laudatis, casus recenset quibus ea donatio de jure sustinetur, de quo & nos in *addit. variar. lib. 3. cap. 2.* Sed etiam valeat, donans omnia bona sua non intelligit futura comprehendere, ut ex pluribus probat Menoch. *conf. 496. n. 115. verf. Respondetur primo.* Et generaliter in quacunque alienatione idem censet Tiraquel. *de iur. consilii. ampliat. 32. num. 19.*

Si quis omnia bona sua donaverit præsentia, & futura, jure permitte, constituens se pro donatio possidere, quicquid postea quæsierit, transferet quoad possessionem in eum, cujus nomine possidet. Tiraquel. *d. ampliat. 32. per tot.* quem perlegere oportet; est enim res valde controversa, quam ipse sedulus examinat, ac enucleat.

Meminit

- 23 Meminit D. Covar. *sup. num. 1. verf. Hæc etiam, legis finalis, §. Esti præfatam, verf. Sin vero heredes, C. de iur. deliber.* qua videtur probari, quod si prior creditor egerit contra posteriorem, qui debitam sibi pecuniam, exegit, poterit eam etiam consumptam avocare, quod opponitur conclusioni tradita *sup. n. 11.* cui noster Præses satisfaciens ait, procedere eam constitutionem in hærede, qui confecto inventario adivit, ac judiciali præcepto compulsus creditoribus solvit hereditariis posterioribus à quibus anteriores supervenientes, si bona defuncti non sufficiant, pecuniam etiam consumptam conditione avocabunt. Hæc interpretationi assentiuntur Guttier. *Prætic. lib. 3. quæst. 100. num. 14.* Fontan. *sup. claus. 5. gloss. 8. p. 7. num. 59.* Sed eam rejiciunt alii tradentes Flor. Diaz. *variar. lib. 1. quæst. 6. num. 13. & 21.* Petr. Barbosa *in l. 1. pars. 6. num. 24. ff. solut. matrim.*

- 24 Verum tanti Magistri veniâ, præfatus intellectus nimis restrigit generalitatem decisionis, absque eo quod ex litera id colligi possit, atque ita indistinctè eam Interpretes accipiunt, sive coactus, sive ultroque hæres persolverit. Gregor. Lop. *in l. 7. gloss. 9. tit. 6. p. 6.* Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 216. num. 7.* & alii communiter. Ad hæc quoad pecuniæ avocationem nihil interest, quod debitor ex præcepto, vel ex voluntate persolvat, quod extra controversiam existit. Adde Flor. Diaz. *n. 16.* Gait. *sup. cap. 4. num. 1352.*

- 25 Unde cogitabam ego, Justiniani constitutionum speciali ratione niti, quia hæreditas solvendo non erat, & hæres beneficio inventarii se ab oneribus hereditariis præservavit; tunc siquidem debitorem morientem decoxisse constat, ac per obitum quasi bonis cessisse intelligitur, ut per successorem suo ordine creditoribus satisfiat, sublata spe melioris fortunæ, cum mors omnia solvat. Hinc provenit, ut creditor anterior repetat pecuniam, vel consumptam, à posteriore, quoniam hoc regulare est in omni decoctore, qui in verso ordine æs alienum persolvit, sicut cum communi observavimus supra, *num. 13.* Et quamquam hæres, qui solvit, non sit decoctor, non pro se, sed pro defuncto satisfaci, ultra cujus hereditatis vires non tenetur, cum per inventarium ab illa proprium patrimonium separaverit, nisi quid in distributione dolo commiserit, *D. de Faria Covar. Enucl.*

posterioribus creditoribus anterioribus præferens; prout Greg. Lop. & Molin. advertunt ubi proxime.

Utium in foro conscientie peccent, & ad restitutionem astingantur creditor, ac debitor, ubi in solutione prælationis ordo non servatur, docent Guttier. *sup. n. 16. verf. Quod si debitor,* Molin. *d. tract. 2. disp. 536. n. 46.* Flor. Diaz. *d. quæst. 6. §. 2. per tot.*

Pro complemento addere oportet ad præmissa *num. 11.* quod pecunia soluta posteriori creditori, consumpta censetur per commixtionem cum alia recipientis, ac proinde vix evenire poterit, ut prior creditor à posteriore avocer. Ita observat ex pluribus Fontanell. *d. claus. 5. gloss. 8. p. 7. num. 5. & 6.* & confusio pecuniæ ex receptione præsumitur, nisi separata appareat manifestè, ut in casu quem refert idem *part. 6. num. 37.* nam fuit inventa pecunia in sacco cum schedula exprimente nomen ejus qui solverat. Quod ira verum est, ut si apud argentarium, seu banchium pecunia soluta deponatur, consumpta præsumi debeat, ut prior creditor excludatur, de quo latè disserit Fontanell. *part. 7. ex num. 6.*

SUMMARIUM.

- 1 Colono, sterilitate superveniente, remissionis pensionis integrè, vel pro parte conceditur.
- 2 Utium ex contrario angeatur pensio ob insolitam fructuum copiam.
- 3 Sterilitas unius anni cum sterilitate alterius compensatur.
- 4 Declaratur hoc.
- 5 Remissioni est locus, etsi fructus pereant jam collecti, antequam reponantur ubi servari solent.
- 6 Quanta sufficiat sterilitas, ut remittere pensionem dominus, qui locavit, teneatur, latè discutitur, & num. seqq.
- 8 Probata sterilitate, iudex arbitrat, aut tota merces, vel quanta pars ejus remitti debeat.
- 13 In dubio mercedis remissio non facile concedenda.
- 14 Expenditur lex 23 tit. 8. p. 5. ac intelligitur, & num. seqq.
- 18 Quæ ex parte pensio minni debeat, de jure communi iudicis definitur arbitrio.
- 19 Inquiritur quanta debeat esse fructuum

11 Annum

- annum penuria, ut locus sit Regia constitutioni in d. l. 13. Partit. & num. 20.
- 21 Colonus propter sterilitatem non juratur constitutione legis 2. C. de resc. vendit.
- 22 Colonus usurus beneficio Regia legis tenetur locatorem monere, ut adflat fructuum perceptioni.
- 23 In Granatensi Cancellaria non semper observari solet præfata lex Regia.
- 24 Ubi culpa etiam levisima coloni occasionem præstitit sterilitati, cessat mercedis remissio.
- 25 De remittenda pensione ob sterilitatem qui latè egerunt.
- 26 Quoties rei locatae usus impeditur, nulla interveniente conductoris culpa, merces non debetur.
- 27 Si usus non omnino impediatur, sed restringi contigerit, pensionis remissio pro portione est facienda.
- 28 Causam impediendam rei usum si conductor tempore contractus agnovit, mercedem integram exsolvere tenetur.
- 29 Qui ex iusta causa domum deseruit locatam, num impedimento cessante cogatur ad eam redire, aut mercedem pro residuo tempore exhibere.
- 30 Licet domino, qui ad eam locavit, inquietum ante tempus locationis finitum expellere, si ea indignetur ob supervenientem occasionem.
Quid è contra, si inquietus commode, aut omnino eam habitare non possit, an derelinquere ipsam liceat, pensione non soluta, ibid.
- 31 Utrum dominus famulum ejicere, aut famulum à domino discedere, ante tempus conventionis ex superveniente causa possit.

CAPUT XXX.

1 Colonus propter sterilitatem absque eius culpa contingentem à mercedis solutione proportionaliter relevatur. Greg. Lop. in l. 22. gloss. 1. & 2. tit. 8. p. 5. Ant. Gom. *Variar. lib. 2. cap. 3. num. 18.* Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 495. num. 1.* Donell. *lib. 13. cap. 7. ubi Osuald. lit. A.* Caroc. *de locat. part. 4. tit. de remiss. merced. quæst. 1. num. 1.* Petr. Greg. *Syntagm. lib. 27. cap. 1. n. 13.* Tusch. *lit. C. concl. 615. à princ.* Cuiac. *in l. Cerrijuris, C. de locat. Morla Empor. Jur. tit. de locat. quæst. 1. n. 6.* Amaya *observat. lib. 3. cap. 3.*

num. 13. Larrea Granat. *decis. 18. num. 4.* Bossius *in Praxis, tit. de remission. merc. conduct. à princ.* Fab. *in ration. ad l. Si merces, §. Vis maior, ff. locat.* Mozzius *de contract. tract. de locat. tit. de accidentalib. locat. num. 1.* & alii plures apud Pichard. *in §. Actionum. quæst. 17. ad fin. Inst. de action. & August. Barbosa collect. cap. Propter sterilitatem, de locat. & l. Licet, C. eod. tit.* Sterilitas generaliter accipitur, quia pluribus de causis solet evenire. Molina, Cujacius, & alii ex prælaudatis. Remissio pensionis à contractus bona fide procedit, nam juxta iuris rigorem illi locus non foret. Faber, ac Morla *sup.* Sterilitatem hanc casu infolito evenire oportet, quia si naturaliter vitio terræ, aut pravitate temporis contigerit, nihil ad remissionem prodest, ut ex laudatis constat, l. ex conducto 16. §. Si vis, locat.

Illud ambigitur, an augeat merces conventa propter exuberantem fertilitatem, ita ut fundus duplam reddat messem? Negant Fab. & Cujac. *sup.* Osuald. *d. lib. 13. cap. 8. lit. F.* Petr. Barbosa *in l. Divortio, §. fin. num. 7. ff. solut. matrim. Pinell. in l. 2. part. 1. cap. 3. num. 34. C. de resc. vendit.* Menchac. *usufreg. cap. 54. n. 10.* Sed contra sentiunt Ant. Gom. *ubi nuper, Amaya num. 15.* Caroc. *sub. quæst. 8. num. 118.* & ita decisum habetur *in l. 23. tit. 2. p. 5.* quam ubi Greg. Lop. *gloss. fin. restringit*, ut procedat si casu extrinsecè superveniat ubertas, non si ob ecclii benignitatem, aut feracitatem terræ: cui accedit Molin. n. 23. sicque in praxi servari existimo, quavis Morla *num. 21.* restrictionem rejiciat, constitutionemque generaliter accipientiam opinetur.

Sæpe sterilitas ad remissionem mercedis nequaquam prodest, ut videre licet apud Molin. *à n. 12.* Tusch. *ex n. 29.* Caroc. & alios laudatos *sup. num. 1.* Sic cum annus uberrimus præcessit, ob sterilitatem sequentis pensio non minuitur; nam hæc cum fertilitate anteriori compensatur, quod regulariter observatur quoties ad plures annos locatio contrahitur: nec refert an sterilitas antecedat feracitatem, vel mediata contingat: unde si fundus uno anno fructibus affluat, ac uno, vel duobus sine excessu interpositis, superveniat sterilitas, fiet compensatio, *cap. Propter sterilitatem 3. de locat. l. Licet 8. C. eod. l. 23. tit. 8. p. 5.* ubi Gregor. Lop. *gloss. 2. & 3.* Molin. *d. disp. 495.*

disp. 495. num. 16. Bossius *ex n. 24.* Morl. *num. 18.* Caroc. *n. 46.* Joan. Garl. *de expens. cap. 14. num. 9.* Petr. Greg. *ubi sup.* Amaya *in l. noic. num. 42. C. de collation. donator. lib. 10.* Petr. Barbosa *num. 6.* Ant. Gom. *sup.* Et sterilitas unius fructus cum abundantia alterius compensatur. Greg. Lop. *in l. 12. gloss. 8. tit. 8. p. 5.*

4 Hoc ita verum, si idem contractus persistat etiam per prorogationem tacitam, vel expressam; alioqui si diversus celebratur, vel inter eandem personas, ac eodem pretio, fertilitas unius temporis minimè cum sterilitate alterius compensatur. Molin. *ubi prox.* Valasc. *de jur. employent. quæst. 27. num. 46.* Gregor. Lop. *d. gloss. 2.* Morl. *ubi proxime.*

5 Pensionis remissio fieri debet, etsi fructus peteant jam à solo separati, antequam suo loco reponantur, ut triticum in horreo, vinum in cella vinaria, scænum in scenili. Caroc. *latè num. 22.* Ant. Gom. *sup.* Molin. *num. 15.* Bossius *num. 90.*

Ad Num. 1.

6 Queritur quando censetur sterilitas intervenisse, ut remissioni sit locus? Quidam opinantur, standum vulgi opinioni, quæ annus sterillis reputatur. Refert Greg. Lop. *in l. 22. gloss. 9. tit. 8. part. 5.* Menoch. *de arbitrar. cas. 76. n. 2.* *vers. Quinta fuit*, Bossius *sup. tit. de remiss. merced. num. 2.* & 10. Mascard. *de probat. concl. 1334. num. 3.* Cevall. *comm. cont. comm. quæst. 57. num. 2.* Valasc. *diç. 9. 27. num. 24.* Caroc. *sup. q. 1. num. 18.* Molin. *d. disp. 495. n. 3.* Quando hujusmodi probatio proficiat, vide Valasc. & Mascard. *num. 8.* *vers. Prima autem, qui n. 11.* subdit quod si generaliter sterilitas aliquis oppidi probetur, dominus fundi succumbet, ut pensionem remittat, nisi docuerit, suum fundum consuetos fructus reddidisse.

Vers. Aliis placet.

7 Alia est communis opinio, ut iudicis definiatur arbitrio, an sterilitas sit, ut colonus pensione exoneretur. Molin. *ubi proxime*, Mascard. *n. 8.* Caroc. *n. 19.* Bossius *num. 12.* Menoch. *num. 3.* Cevall. *num. 6.* Morl. *n. 10.* Quæ iudex pependere oporteat, ut æquè arbitretur, tradit Bossius *num. 14.*

D. de Faria Covar. Enucl.

Ibi: Nisi prius per probationes.

Ut iudex decernat, utrum colonus ob penuriam perceptorum fructuum à mercedis onere eximatur, prius per legitimas probationes de sterilitate constare debet, ejus arbitrium in eo versatur, ut æstimet, an diminutio messis tanta sit, ut tota merces, aut pars sit remittenda, juxta opiniones, de quibus hic agitur. Cevall. *num. 9.* Molin. *num. 3.* Seraphin. *de privileg. juram. privil. 87. num. 38.* Menoch. *n. 4.* Caroc. *d. q. 1. in fin.* Morl. *num. 12.*

Vers. Est etenim.

Quibusdam placuit, ad effectum remissionis sufficere sterilitatem, qua colonus caret tertia parte fructuum, qui ex fundo quotannis percipi solent: ejus sententia, etsi communiter reprobetur, meminerunt Menoch. *num. 2.* Caroc. *num. 1.* Cevall. *num. 6.* & alii, quos refert Aug. Barbosa *collect. d. l. Licet, n. 12.*

Vers. Quamobrem proprius.

Plures sentiunt, mercedem pro rata remittendam, quoties colonus, illa integre soluta, ultra dimidiam lederetur, velut si habita ratione expensarum, ac fructuum, novem superessent, & domino fundi ex eo anno viginti pro mercede deberentur. Gregor. Lop. *in l. 22. gloss. 8. tit. 9. p. 5.* Ant. Gom. & Morla *ubi proxime*, Petr. Gregor. *Syntagm. lib. 27. cap. 1. num. 23.* Molin. *n. 5.* Caroc. *n. 4.* Menoch. *num. 2.* *vers. Tertia fuit.* Bossius *num. 4.* Mascard. *n. 5.* Ant. Fab. *sup.* & alii apud Barbofam *ubi prænter.*

Vers. Sed è hac sterilitas.

Est & alia opinio, quæ habet, mercedem pro rata minuendam, quoties colonus nec dimidiam partem fructuum colligit, qui percipi regulariter solebant. Gregor. Lop. *in d. l. 22. gloss. 8.* Molin. *num. 4.* Morl. *d. tit. de locat. q. 1. num. 12.* Cevall. *sup. q. 57. n. 5.* Mascard. *num. 6.* Bossius *num. 2.* præter alios, quos dat Barbofam *ubi sup.*

Vers. Bartolus verò.

Adjicitur alia sententia Bartoli, qui docuit, tunc colonum à pensione eximere
11 2 men

mendum, cum deductis expensis; nihil ultra ex fructibus lucratur: de camerantur Menoch. num. 1. *vers. Quarta fuit*, Ceval. num. 1. Caroc. num. 17. Gregor. Lop. in d. l. 22. gloss. 9. Ant. Gom. d. cap. 3. num. 18. Mascard. n. 4. Ant. Fab. sup. & alii, quos recenset Barbosa in d. collecti. num. 12. Quam opinionem impugnant post D. Covar. Menoch. Ceval. & Caroc. qui ait Bartolum sententiam mutavisse.

Hic animadvertendum, quod in dubiis non oportet iudicem facile remissionem mercedis concedere, sepe enim evenit, ut sterilitas plus lucri agricolis conferat, quam ubertas, maxime non egenis, propter exorbitans pretium, quod penuria fructuum constituit, quae colonis solet esse proficua potius, quam damnosa, ut aliud agens observat Molin. d. disp. 495. in fin. Hac verum habent, si communis existat in regione fructuum egestas, propter quam pretium eorum apud omnes increvit; non autem si ex accidenti colonus plus vendidit, forte quia in tempus penuriae triticum, aut oleum servavit; hoc enim non ex qualitate, aut sterilitate fructuum, sed ex propria industria, & non absque periculo corruptionis quaesivit. Est tamen observandum, quod ubi nulla contingit sterilitas, pretii exiguitas non attenditur ad remissionem mercedis. Molin. num. 7. licet nec augmentum, ut pensionis nomine plus debeatur. Molin. num. 23. ad fin. & omnes communiter. Eadem iudicem inspicere convenit, cum de augenda mercede contenditur ob nimiam feracitatem, secundum praenotata num. 2. nam si ea sit in pecunia solvenda, & fructus ob copiam, sicut caetera omnia, vilescant ita, ut valde exiguo pretio distrahantur, aut vix emptorem inveniant, cum colonus ex ubertate nullum in re commodum sentiat, nisi quod ex consuetis fructibus perciperet, aequum non erit, ut ampliotem tribuat locatori mercedem: quae omnia aequitati, ac bonae fidei maxime congrua videntur. Adde Fab. in ration. l. si merces, vis major. ff. locat.

Ad Num. 2.

14 Pro interpretatione Constitutionis Regiae in l. 23. tit. 6. part. 5. consulas Greg. Lop. ibi. Molin. d. disp. 495. num. 8. Ceval. eodem. cont. com. q. 57. num. 6. Motl. Empor. Jur. ut. de locat. quest. 1. num. 12.

vers. Neque obstat, Olan. antin. jur. lit. 8. num. 28. Joan. Carl. de expens. cap. 14. n. 9. Illa statuitur regula, ut si colonus nullus fructus perciperet, omnino a pensionis praestatione liberetur: quod si aliquos, sterilitate contingente, ipse eligat aut eos retinere, integra mercede exsoluta, aut deductis expensis, ipsos tradens locatori nihil pensionis nomine praestet.

Ex qua decisione duo inferuntur. 15 Primum, quod pensio pro rata deberi non potest. Secundum, quod si colonus ex fructibus nihil ultra expensas collegit, ad nihil locatori tenetur, approbata opinione Bartoli, de qua supra, num. 14. Hae accipias de sterilitate, ut supra, num. 1. in fin.

Verf. Ex qua palam probatur.

Regia lex sterilitatem supponit, quam 16 probari oportet, ut praenotatur supra, num. 8. alia si colonus in damno veteretur propter fructuum vile pretium, vel quia vinum acuit, aut frumentum curculionibus infectum est, non erit electio colono, cum non proveniat ex sterilitate, nec illis causis remissio mercedis concedatur. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 3. n. 18. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 495. num. 5. & 15. Caroc. de locat. tit. de remiss. merced. quest. 8. n. 65. & alii ex iam laudatis; nam requiritur inconsumpta calamitas.

Desideratur etiam ad legis regiae praesertim, ne sterilitas culpa conductoris contingat, quo casu nullus est remissioni locus, cap. Propter sterilitatem 3. de locat. Molin. num. 13. Surd. decis. 37. d. num. 3. Valasc. de jur. emphyteut. quest. 27. num. 39. Aug. Barbosa collecti. d. cap. Propter sterilitatem, num. 4. quod procedit etiam casu fortuitus culpa conductoris superveniat.

Ibi: Jure tamen communi.

Quomodo fiat computatio de jure 18 communi, cum merces est pro rata minuenda, tradit Menoch. de arbitr. casu 77. quod arbitrio judicantis decernendum verius videtur.

Verf. Illud enim verò est animadvertendum.

Quaerit Gregor. Lop. in d. l. 23. gloss. 8. 19 quanta fructuum sterilitas desideretur, ut

ut colono electio competat. Et ultra dimidiam damnum requirit docet, veluti si ex fundo centum annua percipi soleant, & nec quinquaginta colligantur: quod probat de jure communi Bossius in praxi, tit. de remissione remed. conducti. num. 8. & est opinio recepta satis, de qua supra, num. 11.

20 Verumtamen ea resolutio, per quam lex nostra nimis restringitur, dubia redditur, quatenus colonus ab auxilio remissionis, seu electionis excludit, licet pro dimidia fructuum jacturam sustineat; nam hoc in contractu jura postulant damnum intolerabile, nec quantum definiunt, unde id iudicis arbitrio relinqui opus est, ut ex pluribus praemittitur supra, num. 7. quod ita coartari non debet, ut non liceat aestimare intolerabile damnum, quod intra dimidiam contingit, maxime cum versetur in quaestione ex bono, & aequo decidenda; etenim si ex fundo, qui octoginta reddere solet, triginta novem consequatur, erit locus dictae legis Regiae dispositioni, ac remissioni, ut Greg. Lop. & communi placet: quod si quadraginta colonus perciperet, ei auxilium denegatur. Sed cur in tam exigua quantitate differentia adeo diversa juris dispositio? Nam si damnum intolerabile putatur, perceptis tantum triginta novem, non fiet tolerabile per minus sineca adjectionem. Haec quidem aequitati minime conveniunt. Nec obstat lex 2. C. de resc. vendit. quae ad nostram controversiam non pertinet, ut cum D. Covar. & aliis adnotabitur inferius, num. seq. nam etsi ex illa recte deducatur ad remissionem pensionis requirit damnum intolerabile, quod ultra dimidiam sentitur, quando quidem sufficit ad contractus rescissionem; non inferatur, quod in omni materia intra dimidiam laesio ita sit tolerabilis, ut refarciri non debeat: hoc etenim specialiter definitum est ob publicam utilitatem commercii, ac frequentiam ejusmodi contractus, ne iudicibus pro arbitrio ad distractionem procedere liceat: at in re de qua agitur, nihil certum cautum haberetur, sed verbis generalibus lex postulat, ut damnum intolerabile colonus patiarur: nec sunt ligatae manus iudicum, sicut in venditionis contractu, in quo iniquitati pariter ut majus malum, scilicet litium, vitandum, de quo dixi Variar. lib. 2. cap. 3. num. 13. Ex quibus deducitur, ut

si iudici damnum intolerabile videatur etiam intra dimidiam, quod colonus propter sterilitatem est passus, illi electionem iuxta legem Regiam tribuere possit, ac debeat. Sic Fab. cum Castrensi in ration. ad l. si merces, §. vis major, ff. locat.

Verf. Hoc ipsum constat.

Remedium legis 2. C. de resc. vendit. 21 non competit colono agenti ad remissionem pensionis ob sterilitatem. Pinell. in d. l. 2. part. 1. cap. 3. n. 33. Molin. supra, num. 6. Valasc. num. 24. Motl. d. quest. 1. num. 12. *vers. Neque obstat.*

Verf. Sed colonus is.

Colonus qui utitur beneficio electionis ex dicta lege 23. Partit. debet praemonere locatorem, ut adfuit fructuum collectioni, sed licet id omiserit, non excluditur a legis auxilio, modo constiterit de perceptorum fructuum ac expensarum quantitate. Molin. num. 8. qui in Lusitania de consuetudine servari testatur num. 11.

Verf. Vidi tamen.

In Granatensi Praetorio à forma legis 23 Regiae recessum esse, testis est noster Praefes propter probationum ambiguitatem, iustumque per superiores iudices pro arbitrio pensionem pro parte remitti. Referunt Molin. num. 9. Motl. & Valasc. ubi proxime: at Molina late differens, eam praesertim damnari acriter.

Verf. His tamen omnibus.

24 Omitendum non est, quod ubi culpa etiam levissima coloni casu fortuito praestitit occasionem, ex quo sterilitas provenit, electio, vel remissio pensus denegabitur. Motl. ex n. 13. Vide Molin. num. 13. Praeterea si calamitates, ex quibus subsequitur sterilitas, in regione frequentes non sint, colonus à pensionem non excusatur, l. Ex conducto 16. §. 1. *vers. Sed est tabes*, ff. locat. l. 22. tit. 8. p. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 3. Pinell. sup. n. 30. Valasc. num. 34. Caroc. d. 9. §. 8. num. 1. Motl. num. 20. *vers. Secundum limitari*, Castill. controvers. lib. 3. cap. 3. num. 24. Mantie. de iust. convent. lib. 5. tit. 8. num. 6. quidquid sentierit Molin. d. disp. 495. num. 12. si conductor casibus

fortuitis renunciaverit. Vide Molin. num. 19. Boffium sup. num. 56. cum seqq. Mori. d. q. 1. à num. 19.

25 Alia plura missa facimus, quae dis-
fusa traduntur per Caroc. de locat. tit.
de remiss. merced. quast. 8. Tusch. lit. C.
concl. 615. Molin. de iust. & iur. tract. 2.
disp. 495. Boffium Practic. tit. de remission.
merced. condult. Amaya observat. lib. 3.
cap. 3. Pinell. in l. 1. part. 1. cap. 3. C. de refe-
rendis. Valasc. de iure employent. q. 27.
Brit. in cap. Propter sterilitatem, de locat.
Mantic. de tacti. convent. lib. 5. tit. 8. Aug.
Barbol. collect. d. cap. Propter sterilitatem,
& collect. l. Licet, C. de locat. qui plures
cumulavit.

Ad Num. 3.

26 Quando usus rei locatae absque culpa
conductoris impeditur, pensio loca-
tori non debetur, atque ideo inquilinus
si iusto metu belli, pestis, aut cu-
jusque similis calamitatis domum habi-
tare non possit, eam deserere ante tem-
das praesinitum locationis, solum pro
rata pensione, permittitur. Molin. sup.
disp. 493. num. 1. Valasc. quast. 22. à num. 6.
Mozzius de contractib. tract. de locat. tit.
quib. mod. fiat locat. num. 3. Ant. Gom.
variar. lib. 2. cap. 3. num. 3. Osuald. ad
Donell. lib. 15. cap. 8. n. 3. Mori d. tit. de
locat. quast. 1. n. 8. Cancr. variar. part. 3.
cap. 6. num. 85. Caroc. sup. num. 30. Boffius
num. 42. Sufficitque metus non vanus,
licet bellum non subsequatur. Molin.
Caroc. & alii.

27 Licet autem inquilinus à domo recedat,
peste, aut bello persistente remis-
sio pro parte pensionis fieri debet, si
illam conduxisset, ut tabernam merito-
riam haberet, & forenses praeter timore
ad oppidum non accederent. Osuald.
ubi proxime, Cancr. num. 92. Menoch.
de arbitrar. casu 440. num. 1. Idem juris
erit, cum inquilinus propter periculum,
& adversitatem migrat in locum tutum,
bonis domi relictis, clavibusque retentis.
Cancr. num. 99. contra Caroc. d. quast. 8.
n. 14. & 81.

28 Sed si locationis tempore inquilinus
non ignorabat bellum, pestem, vel aliud
malum imminens, non licebit illi recede-
re, nisi integrè pensione persoluta. Can-
cra. num. 91. Valasc. num. 18. Boffius n. 84.
Molin. ubi proxime, ubi limitat si bellum,
aut pestis post conductionem praeter
spem nimium exarserit.

Ibi: Ita ut cessante peste non
teneatur.

Si causa migrandi extinguatur, in-
quilinus adimplere debet contractum,
pro residuo locationis tempore pensio-
nem exsolvens. Cancr. num. 97. Valasc.
num. 6. Molin. num. 2. qui limitat quando
res non est integra, veluti si aliò trans-
migravit, ibi permanens, aut eadem
aliam conduxit, cujus locatio nondum
est finita. Idem erit ex parte locatoris,
ut stare contractui teneatur, nisi do-
mum derelictam jam alii locasset, cui
convenit communis sententia docens,
inquilinum expulsum ob supervenien-
tem domini necessitatem, hac cessante,
audiendum ut aedi restitatur, donec
tempus contractus impleatur. Gregor.
Lop. in l. 6. gloss. 6. tit. 8. part. 5. Molin. di-
sp. 499. num. 11. Tiraquell. tract. cause
cessante, lit. E, num. 103. Vela dissert. 20.
num. 45. Brit. ubi sup. Quod ut in casu
proximo limitandum videtur, cum scilicet
res integra non est.

Verf. Imò excepta causâ.

Certi juris est, domino aedis, qui eam
locavit, permitti ante tempus conven-
tione praescriptum inquilinum ejicere,
si ipsi casus post contractum accidit, ex
quo conducta egeat aede, l. 6. tit. 8. p. 5.
l. Aede 3. C. de locat. & pluribus egi va-
riar. lib. 2. cap. 15. à num. 60. Unde ob vim
correlativorum ideò dicendum videba-
tur de inquilino, si aliqua causa super-
veniat, propter quam habitatione uti
non possit, ut ei liceat à domo recedere,
non soluta mercede, veluti cum in alium
locum necessario transmigraturus est,
ut nuptias contrahat, munusve egre-
gium adipiscatur, qua propter ampla in-
digeat domo: & ita tenet alios referens
Caroc. tract. de locat. tit. de remiss. mer-
ced. At aliud hic per D. Covar. doce-
mur, cui adjungendi Molin. disput. 493.
n. 5. Brit. in d. cap. Propter sterilitatem,
& alt. num. 8. Aug. Barbola collect. dist.
l. Aede, num. 17. ac praediximus d. cap. 15.
num. 65.

Verf. His vero adjiciam.

Hæc annotant Molin. d. disp. 493. n. 1.
in fin. Valasc. de iure employent. q. 22.
num. 6.

An domus famulum ejicere, aut
famulus

famulus dominum deserere permittatur
ex supervenienti causa ante tempus,
de quo convenit, disputat Sylva de sa-
lar. famulor. quast. 65. per tot. & num. 14.
cum seqq. negativam sustinet, quam ex
æquitate limitat, si dominus, aut famu-
lus incommodum ex recessu non patere-
tur.

SUMMARIUM.

- Judices ecclesiastici, & laici intra limi-
tes propria jurisdictionis se continere
debent.
- Num exemptio clericorum sit de iure di-
vino, aut positivo, & num. 3.
- Quoad causas spirituales est iuris divini.
- Quoad temporales à iure ecclesiastico
provenit.
- Princeps secularis potest coercere clericos
in republica delinquentes, si per ecclesiasticam potestatem praemonitam non cohiberentur.
- Clerici apud infideles habitantes, eorum
temporali potestati omnino subijciuntur.
- Pontifices iure potuerunt eximere Cleri-
cos à jurisdictione Christianorum Prin-
cipum.
- Princeps secularis non valet quicquam
statuere adversus Clericorum immuni-
tatem.
- Utrum Pontifici sit liberum Clericos sub-
mittere temporali jurisdictioni Prin-
cipum.
- Quid de Prælati aliis.
- Possit Pontifex abrogare constitutionem
capitis si quis suadente, 17. q. 4.
- Abrogatio legis iusta, licet iniqua sit,
subditos ab eju observatione liberat.
- Licet Clericorum exemptio à iure divino
procederet, Pontifex tamen possit in ca-
su speciali laico in Clericos jurisdic-
tionem concedere.
- Pontifex non est permessa derogatio, aut
dispensatio iuris divini, sed licet illud
interpretari: & quid de Principe secu-
lari.
- Consuetudo iure infirmitur, quâ Cleri-
ci nonnulli in causis jurisdictioni laica
potestatis subint: non tamen in omni-
bus generaliter.
- Si Clericorum immunitas foret de iure
divino, an omnibus competeret.
- Clerici etiam prima tonsura sunt iure
Pontificio liberi à laicorum jurisdic-
tione in omnibus causis regulariter.
- Conjugati solum in criminalibus fori
gaudent privilegio.

20 Qua desideretur hodie ex Tridentino,
ut Clericus in minoribus potius fori
privilegio, & de iure nostro ratio quid
statutum pro ejus observatione.

21 Clericus non servans requisita per Tri-
dentinum, nullo clericali gaudet pri-
vilegio, nisi solum Canonis.

22 Facilius derogatur exemptioni Clerico-
rum in minoribus, quam eorum qui
sunt in Sacris.

23 An prima tonsura sit Ordo, remissivè.

24 Pontifex iure potius restringere exemp-
tionem Clericorum in minoribus.

25 Clericus in minoribus non servans qua
sacra Tridentina Synodus præcipit, fori
privilegio privatur ipso iure.

26 Clericus non observans firmam Concilii,
in utroque foro puniri poterit.

27 Clericus cum unica & virgine contra-
hens matrimonium, fori privilegio in
criminalibus utitur.

28 Desideratur, ut talis clericus honestis
vestibus indutus incedat, & qua con-
suevantur honesta.

29 Limitatur hoc.

30 An Clericus si ense accinctus reperiat,
privilegio fori juretur.

31 Conjugati clerici an continentur lege
regia, qua cavetur ut clerici in minori-
bus quoad vestes ut Presbyteri se gere-
re debeant.

32 Quoties ambigitur an clericus vestes ho-
nestas deferat, ad Judicem Ecclesiasti-
cum spectat cognitio.

33 Clericus conjugatus ut fori privilegium
obtineat, probare debet, continuo ves-
tes, & Tonsuram statui conformes de-
tulisse.

34 Clericus binas contrahens nuptias, aut
ducenti ab alio corruptam, non gaudet
privilegio fori.

35 Clericus per matrimonium etiam non
consummatum omnibus status privile-
giis excutitur, excepto fori, & Canonis.
Utrum uxor, & filii clericorum eodem
gaudeant privilegio, ibid.

36 Quid de vidua Clerici.

37 Virginitas in feminis ut qualitas natu-
ralis praesumitur.

38 Quas vestes gerere debeant Clerici, re-
missivè.

39 Utrum consuetudine introduci possit, ut
clericus in minoribus non servans Cen-
cilii dispositionem, fori privilegio ju-
vetur.

40 Clericus in minoribus, si vestes, & ton-
suram, quas deliquit, assumpserit,
status recuperabit privilegia.

41 Ut Clericus in minoribus gaudeat fori
privilegio.

privilegio, semestri ante delictum con-
tinuò debet in Vestibus & Tonsura ince-
dere.

- 42 Clericus qui semel cum virgine contra-
xit, ac Tonsuram, ac Vestes deposuit,
si ex soluta matrimonio iterum deserat,
cunctis clericis privilegiis restituere-
tur: secus est in bigamo.
- 43 Clericus conjugatus negotiator suo fori
privilegio non carebit.
- 44 Clerici negotiatio prohibetur, & quan-
do clericus negotiator reputetur.
- 45 Clerici conjugati, sicut laici tributa ex-
solvant, onera publica subeunt, & alia
supportant.
- 46 Clerici in minoribus, & prime Tonsura,
omnibus clericatus privilegiis honoran-
tur, & ante Concilium illis potiebantur,
cui vestes, & tonsuram non deserent,
nisi pramoniti eas gestare negligerent.
- 47 Exemptio clericorum à gabelis, & con-
tributionibus, quas laici solvere tenen-
tur, de jure divina non est, & consue-
tudo quod ecclesiastici eadem præsent,
damnanda non est, accedente Pontificis
assensu.
- 48 Adducitur lex 2. tit. 4. lib. 1. Recop.
qua cavetur, ut clerici qui in sacris
non sunt, nec beneficium obtinent ec-
clesiasticum, quasi laici contribuant, &
onera sustineant.

CAPUT XXXI.

S Actis Pontificum decretis, necnon
temporalium Principum constitu-
tionibus inter duplex regiminis Bra-
chium concursus discretio frequentissime
commendatur, caveturque ut utriusque
fori iudices terminos propriæ jurisdic-
tionis agnoscant, ab extraneæ usurpa-
tione abstinere: quod quantum in-
terit ad publicam tranquillitatem, non
latet; nam sicut quoties luminare ma-
jus cum minore confundi per eclipsim
contingit, orbis terrarum patitur: si-
milli modo ubi ecclesiastica, & laica po-
testas (quæ illis comparantur, cap. Soli-
ta 6. §. Præterea, de major. & obed.)
falsè missa in alienam messem, perpe-
tam committeretur, Respublica perniciem
perturbationis experitur, de quo sunt
jura in cap. Novit 13. de judic. cap. 2. de
for. comp. Trident. sess. 25. cap. 10. de re-
format. archiepisc. statuimus, C. de Episc. &
Cleric. l. 56. & 57. tit. 6. p. 1. l. 4. & 5. tit. 3.
lib. 1. l. 3. & 4. tit. 1. lib. 4. Recop. præter
alia, quæ D. Covar. memoratur infra,
sub. num. 3.

Ad Num. 1.

Utrum Clerici immunitatem, ac exemptionem à secularibus Potestatibus de jure divino, aut positivo obtinerint, acriter controversatur, estque pro utraque sententia communis opinio, ut refert Covall. com. cont. commun. quæst. 550. de qua quæstione omnino videnti in primis Pat. Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 8. & 9. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. ex num. 16. Cened. Canonig. lib. 1. quæst. 4. Morl. Empor. Jur. tit. 2. q. 12. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 31. Joan. Garl. de nobilit. gloss. 9. à princip. Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 6. Analtal. Germon de Sacror. immunit. lib. 3. §. 22. August. Barbofa de jur. ecclesiastic. lib. 1. cap. 39. §. 2. à princip. & in collect. cap. Ecclesia S. Maria, num. 19. de constit. & cap. Si Imperator, 96. dist. apud quos pluri-
mi. Ex quibus apparet, frequentius in eam sententiam Interpretes consentire, ut exemptio Clericorum à jure divino procedat, et si contraria etiam sit communis, satque probabilis, ut fateatur Barbofa d. §. 2. num. 5. pro qua nonnullos infra laudabimus. Aliqui pro earum concordia ad distinctionem confugiunt, in quibus Præsul noster, prout ex dicendis apparebit. Adde Carlew. de judic. lib. 1. disp. 2. à num. 395. Pontifex est jure divino exemptus ab omni humana potestate, Carleval. ex aliis n. 400.

Ad Num. 2.

Istum Gratiani errorem notat Aug. Barbofa collect. cap. Futuram, 12. quæst. 1. de quo etiam D. Covar. Variar. lib. 4. cap. 16. n. 8. vers. Caterum apud, ubi & nos ad-
jehimus aliqua.

Ibi: Præsertim quod Nicænum Concilium.

De ea Synodo egimus cum D. Covar. d. lib. 4. cap. 15. sub num. 1.

Verf. Contraria opinio.

Privilegium fori, quod Clericis com-
petit, ne jurisdictioni temporali sub-
dantur, à jure positivo ecclesiastico ori-
ginem ducere, cum D. Covar. tenent
Molin. sup. num. 2. & 6. Covall. d. g. 550.
Morl. num. 6. Paz in Praxi, tom. 2. præ-
lud. 2. num. 2. Eteob. de ratiocin. cap. 7.
num. 33.

num. 33. Mexia in pragmat. tax. pan.
concl. 5. num. 55. Menchac. illustr. cap. 12.
num. 8. Joan. Garl. sup. num. 27. vers. Re-
tenta, Bobad. num. 35. Valaic. conf. 100.
num. 8. Trullench. in Decalog. lib. 7. c. 12.
dub. 5. num. 10. & non pauci, quos refe-
runt Covall. Morl. & Aug. Barbofa d.
§. 2. num. 1. Oppositam tamen pro vici-
bus tuentur Pat. Suar. & Marta ubi sup.
Barbofa d. §. 2. à num. 5. Vide Scacc. de ju-
dic. lib. 1. cap. 11. à n. 44.

Verf. Prima conclusio

4 Clerici quoad causas spirituales, & ecclesiasticas jure divino sunt exempti ab omni laica jurisdictione. Salgad. de Reg. protecl. part. 1. cap. 1. pref. 3. n. 127. Molin. num. 2. Morl. num. 7. Bobad. n. 32. Joan. Garl. num. 23. Barb. ubi proximè, n. 6. Carlew. sup. num. 397. ubi plures. Et alii, quos congerit idem Barbofa in d. cap. 8. Imperator, num. 5. De quibus causis nec incidenter jure laicus valet cognosce-
re Bobad. cum aliis d. cap. 18. num. 34.

Verf. Secunda conclusio.

5 Clericus in temporalibus non est exemptus à seculari potestate jure Di-
vino, sed Pontificio; illi tamen valde consentaneum censetur, ut nec in causis profanis, seu temporalibus cleri-
ci per laicos queant judicari. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 31. num. 7. Barbofa de jur. eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 7. Morla d. tit. 2. quæst. 12. n. 11. Joan. Garl. de Nobilit. gloss. 9. ex n. 16. Et quod juri divino conforme apparet, de illo esse dicitur, Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 6. n. 15. sed non propriè, ut ait Pat. Suar. d. lib. 4. cap. 9. n. 19. Et pro conclusio-
ne præcipua vide laudatos sup. n. 3. & Carleval. ubi proximè.

6 Observat Molina num. 10. ex Victo-
ria, & Soto, quod si exemptio Cleri-
corum coheret in communitatis exi-
tium, & Republicæ detrimentum, &
Summus Pontifex exoratus criminosos
Ecclesiasticos cohibere negligeret, lice-
bit Principi temporali suos tueri subditos
adversus illos, privilegio exemptionis
non obistente.

7 Præterea Clerici commorantes in
regnis Infidelium, Principum potestati
in causis civilibus, ac criminalibus sub-
jiciuntur; imò & in foro interno justa
tributa, ut alii solvere tenentur. Molin.
num. 12. Suar. d. lib. 4. cap. 8. num. 2. Al-
D. de Faria Covar. Enucl.

bert. Pighius lib. 7. de Ecclesiast. Hierarib.
cap. 7. Vide Suar. cap. 11. num. 16.

Ad Num. 3.

Jure potuerunt Summi Ecclesiæ Prae-
sules eximere Clericos à jurisdictione
temporalium Principum Christianorum
absque ipsorum assensu. Molin. d. disp. 31.
num. 9. Barbofa sup. §. 2. num. 7. Morl. num.
9. Bobad. d. cap. 18. n. 33. Suar. sup. cap. 8. num.
5. & latè disputans cap. 3. & 11. per tot. Car-
leval. d. disp. 2. n. 397.

Ad Num. 4.

Princeps Secularis quidquam non 9
poterit statuere in derogationem exem-
ptionis Clericorum, & si quas leges ita
condiderit, viribus non subsistent. Suar.
de defens. fid. lib. 4. cap. 30. num. 6. Morla
sup. n. 10. Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 34.
ex n. 31. Menchac. de success. creat. §. 12.
lim. 17. in fin. Bobad. cum pluribus dict.
cap. 18. n. 245. Trullench. ubi sup. Sanch.
Conf. Moral. lib. 2. cap. 4. dub. 49. num. 4.
quod ampliatur et si privilegium à Princi-
pe seculari fuisset concessum. Suar. cum
aliis num. 7.

Verf. Primum etenim.

Summus Pontifex nequit in univer-
sum, & generaliter Clericos jurisdic-
tionem seculari submittere, quoad perso-
nas omnes, vel causas; non tamen pro-
hibetur fori exemptionem coarctare re-
spectu alicujus specialis causarum ge-
neris, aut personæ Ecclesiasticæ, per-
mittens seu jubens, ut de illis laicus
Judex cognoscat. Suar. sup. cap. 9. num. 25.
& cap. 30. num. 18. & 20. Salgad. n. 131.
Tiraq. de retract. signag. §. 4. gloss. 1. n. 16.
Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. num. 45. Mart.
de jurisdic. part. 4. cap. 64. num. 4. & 18.
Argel. de legit. contrad. quæst. 3. num. 183.
Scaccia de judic. lib. 11. cap. 11. num. 92.
Farin. in praxi, quæst. 18. num. 4. Decian.
tract. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 66.
Parlad. different. 9. §. 1. num. 31. Scaccia de
judic. part. 1. cap. 11. num. 43. vers. Hoc ta-
men, Azaved. in l. 1. num. 1. tit. 4. lib. 1. Re-
cep. Carol. de Grass. de effectib. cleric. ef-
fect. 1. num. 14. Paz in praxi, tom. 2. præ-
lud. 2. num. 2. Quod verum est adhuc in
causis merè spiritualibus, omnemque
jurisdictionem exercere laicus potest
ex delegatione Pontificis, velut excom-
municationis sententiam ferre, à cen-
suras

privilegio, semestri ante delictum con-
tinuò debet in Vestibus & Tonsura ince-
dere.

- 42 Clericus qui semel cum virgine contra-
xit, ac Tonsuram, ac Vestes deposuit,
si ex soluta matrimonio iterum deserat,
cunctis clericis privilegiis restituere-
tur: secus est in bigamo.
- 43 Clericus conjugatus negotiator suo fori
privilegio non carebit.
- 44 Clerici negotiatio prohibetur, & quan-
do clericus negotiator reputetur.
- 45 Clerici conjugati, sicut laici tributa ex-
solvant, onera publica subeunt, & alia
supportant.
- 46 Clerici in minoribus, & prime Tonsura,
omnibus clericatus privilegiis honoran-
tur, & ante Concilium illis potiebantur,
cui vestes, & tonsuram non deserent,
nisi pramoniti eas gestare negligerent.
- 47 Exemptio clericorum à bellis, & con-
tributionibus, quas laici solvere tenen-
tur, de jure divina non est, & consue-
tudo quod ecclesiastici eadem præsent,
damnanda non est, accedente Pontificis
assensu.
- 48 Adducitur lex 2. tit. 4. lib. 1. Recop.
qua cavetur, ut clerici qui in sacris
non sunt, nec beneficium obtinent ec-
clesiasticum, quasi laici contribuant, &
onera sustineant.

CAPUT XXXI.

S Actis Pontificum decretis, necnon
temporalium Principum constitu-
tionibus inter duplex regiminis Bra-
chium concursus discretio frequentissime
commendatur, caveturque ut utriusque
fori iudices terminos propriæ jurisdic-
tionis agnoscant, ab extraneæ usurpa-
tione abstinere: quod quantum in-
terit ad publicam tranquillitatem, non
latet; nam sicut quoties luminare ma-
jus cum minore confundi per eclipsim
contingit, orbis terrarum patitur: si-
milli modo ubi ecclesiastica, & laica po-
testas (quæ illis comparantur, cap. Soli-
ta 6. §. Præterea, de major. & obed.)
falsè missa in alienam messem, perpe-
tam committeretur, Respublica perniciem
perturbationis experitur, de quo sunt
jura in cap. Novit 13. de judic. cap. 2. de
for. comp. Trident. sess. 25. cap. 10. de re-
format. archiepisc. statuimus, C. de Episc. &
Cleric. l. 56. & 57. tit. 6. p. 1. l. 4. & 5. tit. 3.
lib. 1. l. 3. & 4. tit. 1. lib. 4. Recop. præter
alia, quæ D. Covar. memoratur infra,
sub. num. 3.

Ad Num. 1.

Utrum Clerici immunitatem, ac exemptionem à secularibus Potestatibus de jure divino, aut positivo obtinerint, acriter controversatur, estque pro utraque sententia communis opinio, ut refert Covall. com. cont. commun. quæst. 550. de qua quæstione omnino videnti in primis Pat. Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 8. & 9. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. ex num. 16. Cened. Canonig. lib. 1. quæst. 4. Morl. Empor. Jur. tit. 2. q. 12. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 31. Joan. Garl. de nobilit. gloss. 9. à princip. Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 6. Analtal. Germon de Sacror. immunit. lib. 3. §. 22. August. Barbosa de jur. ecclesiastic. lib. 1. cap. 39. §. 2. à princip. & in collect. cap. Ecclesia S. Maria, num. 19. de constit. & cap. Si Imperator, 96. dist. apud quos pluri-
mi. Ex quibus apparet, frequentius in eam sententiam Interpretes consentire, ut exemptio Clericorum à jure divino procedat, et si contraria etiam sit communis, satque probabilis, ut fateatur Barbosa d. §. 2. num. 5. pro qua nonnullos infra laudabimus. Aliqui pro earum concordia ad distinctionem confugiunt, in quibus Præsul noster, prout ex dicendis apparebit. Adde Carlew. de judic. lib. 1. disp. 2. à num. 395. Pontifex est jure divino exemptus ab omni humana potestate, Carleval. ex aliis n. 400.

Ad Num. 2.

Istam Gratiani errorem notat Aug. Barbosa collect. cap. Futuram, 12. quæst. 1. de quo etiam D. Covar. Variar. lib. 4. cap. 16. n. 8. vers. Caterum apud, ubi & nos ad-
jechimus aliqua.

Ibi: Præsertim quod Nicænum Concilium.

De ea Synodo egimus cum D. Covar. d. lib. 4. cap. 15. sub num. 1.

Verf. Contraria opinio.

Privilegium fori, quod Clericis com-
petit, ne jurisdictioni temporali sub-
dantur, à jure positivo ecclesiastico ori-
ginem ducere, cum D. Covar. tenent
Molin. sup. num. 2. & 6. Covall. d. g. 550.
Morl. num. 6. Paz in Praxi, tom. 2. præ-
lud. 2. num. 2. Eteob. de ratiocin. cap. 7.
num. 33.

num. 33. Mexia in pragmat. tax. pan.
concl. 5. num. 55. Menchac. illustr. cap. 12.
num. 8. Joan. Garl. sup. num. 27. vers. Re-
tenta, Bobad. num. 35. Valaic. conf. 100.
num. 8. Trullench. in Decalog. lib. 7. c. 12.
dub. 5. num. 10. & non pauci, quos refe-
runt Covall. Morl. & Aug. Barbosa d.
§. 2. num. 1. Oppositam tamen pro vici-
bus tuentur Pat. Suar. & Marta ubi sup.
Barbosa d. §. 2. à num. 5. Vide Scacc. de ju-
dic. lib. 1. cap. 11. à n. 44.

Verf. Prima conclusio

4 Clerici quoad causas spirituales, & ecclesiasticas jure divino sunt exempti ab omni laica jurisdictione. Salgad. de Reg. protecl. part. 1. cap. 1. pref. 3. n. 127. Molin. num. 2. Morl. num. 7. Bobad. n. 32. Joan. Garl. num. 23. Barb. ubi proximè, n. 6. Carlew. sup. num. 397. ubi plures. Et alii, quos congerit idem Barbosa in d. cap. 8. Imperator, num. 5. De quibus causis nec incidenter jure laicus valet cognosce-
re Bobad. cum aliis d. cap. 18. num. 34.

Verf. Secunda conclusio.

5 Clericus in temporalibus non est exemptus à seculari potestate jure Di-
vino, sed Pontificio; illi tamen valde consentaneum censetur, ut nec in causis profanis, seu temporalibus cleri-
ci per laicos queant judicari. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 31. num. 7. Barbosa de jur. eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 7. Morla d. tit. 2. quæst. 12. n. 11. Joan. Garl. de Nobilit. gloss. 9. ex n. 16. Et quod juri divino conforme apparet, de illo esse dicitur, Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 6. n. 15. sed non propriè, ut ait Pat. Suar. d. lib. 4. cap. 9. n. 19. Et pro conclusio-
ne præcipua vide laudatos sup. n. 3. & Carleval. ubi proximè.

6 Observat Molina num. 10. ex Victo-
ria, & Soto, quod si exemptio Cleri-
corum coheret in communitatis exi-
tium, & Republicæ detrimentum, &
Summus Pontifex exoratus criminosos
Ecclesiasticos cohibere negligeret, lice-
bit Principi temporali suos tueri subditos
adversus illos, privilegio exemptionis
non obistente.

7 Præterea Clerici commorantes in
regnis Infidelium, Principum potestati
in causis civilibus, ac criminalibus sub-
jiciuntur; imò & in foro interno justa
tributa, ut alii solvere tenentur. Molin.
num. 12. Suar. d. lib. 4. cap. 8. num. 2. Al-
D. de Faria Covar. Enucl.

bert. Pighius lib. 7. de Ecclesiast. Hierarib.
cap. 7. Vide Suar. cap. 11. num. 16.

Ad Num. 3.

Jure potuerunt Summi Ecclesiæ Prae-
sules eximere Clericos à jurisdictione
temporalium Principum Christianorum
absque ipsorum assensu. Molin. d. disp. 31.
num. 9. Barbosa sup. §. 2. num. 7. Morl. num.
9. Bobad. d. cap. 18. n. 33. Suar. sup. cap. 8. num.
5. & latè disputans cap. 3. & 11. per tot. Car-
leval. d. disp. 2. n. 397.

Ad Num. 4.

Princeps Secularis quidquam non
poterit statuere in derogationem exem-
ptionis Clericorum, & si quas leges ita
condiderit, viribus non subsistent. Suar.
de defens. fid. lib. 4. cap. 30. num. 6. Morla
sup. n. 10. Mart. de jurisdic. part. 1. cap. 34.
ex n. 31. Menchac. de success. creat. §. 12.
lim. 17. in fin. Bobad. cum pluribus diei.
cap. 18. n. 245. Trullench. ubi sup. Sanch.
Conf. Moral. lib. 2. cap. 4. dub. 49. num. 4.
quod ampliatur et si privilegium à Prin-
cipe seculari fuisset concessum. Suar. cum
aliis num. 7.

Verf. Primum etenim.

Summus Pontifex nequit in univer-
sum, & generaliter Clericos jurisdic-
tioni seculari submittere, quoad perso-
nas omnes, vel causas; non tamen pro-
hibetur fori exemptionem coarctare re-
spectu alicujus specialis causarum ge-
neris, aut personæ Ecclesiasticæ, per-
mittens seu jubens, ut de illis laicus
Judex cognoscat. Suar. sup. cap. 9. num. 25.
& cap. 30. num. 18. & 20. Salgad. n. 131.
Tiraq. de retract. signag. §. 4. gloss. 1. n. 16.
Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. num. 45. Mart.
de jurisdic. part. 4. cap. 64. num. 4. & 18.
Argel. de legit. contrad. quæst. 3. num. 183.
Scaccia de judic. lib. 11. cap. 11. num. 92.
Farin. in praxi, quæst. 18. num. 4. Decian.
tract. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 66.
Parlad. different. 9. §. 1. num. 31. Scaccia de
judic. part. 1. cap. 11. num. 43. vers. Hoc ta-
men, Azaved. in l. 1. num. 1. tit. 4. lib. 1. Re-
cep. Carol. de Grass. de effectib. cleric. ef-
fect. 1. num. 14. Paz in praxi, tom. 2. præ-
lud. 2. num. 2. Quod verum est adhuc in
causis merè spiritualibus, omnemque
jurisdictionem exercere laicus potest
ex delegatione Pontificis, velut excom-
municationis sententiam ferre, à cen-
suras

suris absolvere, beneficia conferre, exceptis illis quæ Sacris Ordinibus sunt annexa, ut à peccatis absolvere, Missam celebrare, Sacramenta conferre Ordinibus, aut Confirmationis, Barbosa de Jur. Eccl. lib. 1. cap. 2. n. 160. Villalob. Azar. comm. opin. lit. P. n. 96. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 4. tit. 13. p. 2. Bobad. n. 46. Sed & feminæ potest causam spiritua-lem delegare Greg. Lop. & Bobad. ibi-
dem, Barbosa n. 158. Parlad. ubi sup.

11 Nullus Prælati quacumque dignitate fulgens ejusmodi jurisdictionem in Clericis Laicis concedere permittitur, adhuc in causis temporalibus. Parlad. ubi proxime, Barbosa collect. cap. 2. n. 3. de jur. compet. qui pro utraque opinione nonnullus laudat Bobad. d. cap. 48. n. 197. ubi post alios tradit, laicum posse per Episcopi delegationem de causa pecuniaria clerici cognoscere. Rursus Episcopus in propria diœcesi non valet in præjudicium laicæ jurisdictionis exemptionem Clericis concedere, ut probat Suar. d. lib. 4. cap. 11. n. 11.

Ibi: Unde si Papa canonem hunc tolleret.

12 Posset Papa abrogare constitutionem capituli Si quis suadente, 17. q. 4. quia omne jus positivum illius subicitur potestati, ut per Barbof. d. cap. 2. ex n. 118. qui alios refert, & de derogatione Conciliarium decretorum, n. 129. Et licet peccetam operaretur Pontifex, si quis tamen postea Clericum percuteret, in illius Canonis censuram non incidere.

Ibi: Nam quamvis mutatio legum.

13 Abrogatio legis facta à Principe, vel populo potestatem habente, absque rationabili causa, quamvis iniqua sit, vinculum obligationis in subditis dissolvit, ita ut nullatenus ad observationem sublatæ legis teneantur Par. Suar. de legib. lib. 6. cap. 25. n. 10. sed Princeps culpæ reus sit, si nulla justa interveniente ratione, legem abroget Suar. n. 4.

Ibi: Sed & dum ipse pramittit.

14 Hæc compossibilia absque implicatione probat Suar. de defens. fid. lib. 4.

cap. 9. n. 25. quia scilicet privilegium Clericorum, licet à jure divino proveniat, ex ipso subordinatur Pontificis potestati, ut in casu speciali laicis causas ecclesiasticas, & ad clericos spectantes committere possit.

Ibi: Non potest Summus Pontifex illam.

15 Quamquam Pontifex juri divino derogare non valet, illud tamen interpretatur, declarans aliquo casu non obligare D. Covar. inferius, n. 6. vers. Quis hinc apparet, Barbof. cum pluribus d. cap. 2. à n. 121. Azeved. in l. 2. num. 2. tit. 4. lib. 1. Recop. Suar. de legib. lib. 6. cap. 10. n. 9. & per totum, fusc de derogatione, & interpretatione, ac dispensatione juris divini, quæ Pontifici permessa non est, ut idem docet n. 21. An Princeps temporalis jus divinum possit interpretari, disputat, negativè resolvens Mart. de jurisdict. part. 4. cas. 93. n. 16.

Ad Num. 5.

16 Consuetudine introduci poterit, ut clerici aliquibus in causis coram iudice laico conveniantur; non tamen generaliter in omnibus; Salgad. de Reg. protel. part. 1. cap. 1. n. 32. & 120. Jul. Clar. Sentent. lib. 5. §. fin. q. 36. n. 3. Escob. de ratioc. cap. 7. n. 23. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 17. n. 42. Joan. Garl. de nobilit. gloss. 9. à num. 43. ubi plura recenset, quæ ex consuetudine diversis in principatibus observantur. Sed contrarium, præmissa disputatione, tuetur Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 32. ex n. 13. Aug. Barbof. cum pluribus collect. cap. Ecclesia S. Maria, n. 7. cum seqq. de constitution. Trullenchel. cap. 12. dub. 5. num. 10.

Verf. Terriò, illud est.

17 Si exemptio clericorum ad jus divinum referatur, non competet clericis in minoribus, aut prima Tonfura initiatis, nisi actualiter Ecclesiæ infervicibus. Oppositum placet Suar. ubi proxime, cap. 27. n. 4. qui rectè probat. Præter Clericos sunt non paucæ personæ, quæ eodem fori privilegio gaudent, de quibus Suar. cap. 28. Bobadil. Polit. lib. 2. cap. 18. à n. 199. Morl. Emp. Jur. tit. 2. in pramis. num. 140. cum aliis, Barbofa

Barbofa de jur. eccl. part. 2. allegat. 12. ex n. 57. Illud specialiter norandum cum Barbofa in remiss. ad Trident. seq. 23. cap. 6. in fin. de reformatione, quod Subdiaconus, quæ dispensatione conjugem etiam non virginem ducit, retinens pensiones ecclesiasticas, gaudebit fori privilegio, & ita decilum refert Sel. Select. Canon. cap. 18. n. 29.

Ibi: Tametsi & hos prima.

18 Clerici in minoribus, & etiam primæ Tonfuræ, exempti sunt jure Pontificio à sæculari jurisdictione quoad causas civiles, & criminales, cap. cum non ab homine, 10. de judic. cap. 2. de for. compet. Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 27. n. 3. Morla ubi proxime, n. 13. Menoch. de arbit. casu 247. Gurties. de juram. confirmas. part. 1. cap. 17. n. 12. Paz. d. prelad. 2. n. 6. Farinac. in praxi, q. 8. num. 5. Bossius in praxi, tit. de for. compet. n. 127. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. n. 2. Guazzini. de defens. reor. defens. 20. cap. 9. num. 26. Omittis pluribus, quos cumulat Barbof. de potest. Episcopi, part. 2. alleg. 12. n. 1. & 21. & collect. cap. 2. num. 5. de for. compet. & Carlev. de judic. disp. 2. num. 402.

19 Conjugati verò solum in criminalibus fori privilegio jvantur, cap. ante de cleric. conjugat. in 6. ubi Barbofa in collect. & in d. cap. 6. Concilii, n. 24. & d. alleg. 12. n. 25. qui penè innumeros laudat Villalob. Azar. comm. opin. lit. C. n. 107. Suar. d. lib. 4. cap. 28. in princ. qui observat, ante constitutionem Bonifacii VIII. in d. cap. unie. exemptionem fori æquè clericis conjugatis, ac solutis competere, de quo Tusch. lit. C. concl. 395. per tot. Carlev. ubi proxime.

20 Nunc ex Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat. Clerici in minoribus, vel primæ Tonfuræ non aliter in criminalibus, vel civilibus à sæculari potestate immunes habentur, nisi vel Beneficio Ecclesiastico potiantur, vel tonsuram, & habitum clericalem deferentes de mandato Episcopi Ecclesiæ ministerio vacaverint, aut in Seminario Clericorum, Schola, vel universitate, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos, de Episcopi licentia versentur. Pro cuius capituli enucleatione consensendi Suar. d. cap. 27. ex n. 7. Barbofa in remiss. ad Concil. in d. cap. 6. n. 10. cum seqq. & d. allegat. 12. à num. 2. qui utrobique quam plures refert: & iterum de Jur. D. de Faria Covar. Eucle.

Eccl. lib. 1. cap. 39. §. 2. à num. 22. Quæ constitutio servari jubetur apud nos lib. 1. tit. 4. lib. 1. Recopilar. & declaratur ita demum fori privilegium hisce clericis concedendum, si ante etimonia perperationem per semelre continuò tonsuram detulerint, & habitum clericalem ad instar Presbyterorum: & in ejusdem tituli calce extrat instructio ad praxim præfati capituli Concilii. Est notandum quod si Clericus, postquam Tonsuram, aut Ordines minores suscipit, se gesserit juxta Concilii formam continuo, & in delictum incidere, fori privilegio inabitur, etsi sex mensibus Tonsuram, & habitum nondum detulisset, fraude cessante, de quibus Azeved. in d. 11. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. num. 3. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 102. D. Covar. inf. n. 4. in simili.

17 Clericus, qui non servat præmissa, Concilii requisita nullo clericali privilegio gaudebit, nisi solum Canonis in d. cap. Si quis suadente, Suar. d. cap. 27. n. 14. Barbof. de potest. Episc. p. 2. alleg. 12. num. 32.

Ad Num. 6.

18 Facilius derogari poterit exemptioni Clericorum primæ Tonfuræ seu minorum Ordinum, quam illorum qui sunt in Sacris constituti, his enim sui privilegia admitti non possunt, nisi propter delictum, seu culpam: illis verò sine etimine auferitur, sicut, in d. cap. unie. quoad conjugatos, & in d. cap. 6. Concilii, quoad omnes fori privilegium coarctatur Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 27. n. 21. quondam etenim ante præfata decreta Clerici primæ tonfuræ, aut minoribus Ordinibus initiati integrè privilegio fori gaudebant absque aliquo requisito, nisi ter moniti per Prælatum Tonsuram, & vestes stam convenientes desore negligenter D. Covar. in fin. hujus capituli, Barbof. d. alleg. 12. num. 22. Suar. n. 10. Ideo firmius habetur privilegium constitutorum in Sacris, quam inferiorum, quoniam illi ex vi suæ Ordinationis Clericale obtinent privilegium, cum illa secum trahat in eo statu perseverantiam: non ita isti, qui perseverare non astringuntur Suar. n. 6.

Ibi: Et præterea, quia prima Tonfura.

An prima Tonfura in Ordinibus Eccl. K 2 clesia

clericalibus sit numeranda, quæstionis est. Vide Trident. *sess. 23. cap. 2. de reformat.* & ibi Barbof. *in remission. ac de potest. Episc. part. 2. alleg. 2. à num. 17.* Ego quoque dixi *in addit. variar. lib. 1. cap. 10. n. 34.* ubi plures pro utraque opinione.

Verf. Quintò hinc apparet.

24 Summus Pontifex iuste, ac convenienter exemptionem Clericorum in minoribus potuit restringere, ex *cap. unic. de cleric. conjug. in 6. de eius intellectu videndus Barbofa pluribus laudatis in collect. ibi.* Suar. *de defens. fid. lib. 4. cap. 28.* Id ita verum est, licet exemptio clericorum à iure divino orta concedatur, quod subordinata ex Dei dispositione potestati Ecclesiæ, ut cum doctissimo Suarez præmissimus *sup. num. 14.* ut scilicet declaret, quæ persona ecclesiastico privilegio uti possint, in quo variate pro temporum mutabilitate licebit: atque ita ante Tridentinum conjugati clerici incedentes in habitu, & tonsura, immunes censebantur in criminalibus à seculari potestate: nunc vero ex *d. cap. 6.* adicitur, ut Ecclesiæ actu deserviant. Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 46. num. 1.* Paz *in prax. tom. 2. præl. 2. num. 7.* Suar. *n. 1.* Barbofa cum multis collect. *d. cap. unic. n. 3.*

25 Clericus qui præscriptam formam per Tridentinum non servat, privilegio fori iure ipso privatur, ita ut absque degradatione per laicum iudicem puniri possit. Guazzin. cum aliis *de defens. reor. defens. 20. cap. 9. num. 37.* Sed Ecclesiæ sicut Ordinarii sententiam declaratoriam amissi privilegii desiderari docet Barbofa *de potest. Episc. part. 2. alleg. 12. num. 31.* contra Sanch. *n. 19.*

26 Licet Clericus iure fori privilegio privetur, poterit tamen rectè Episcopus cum delinquentem capere, ac penas afficere, cujus iurisdictioni Concilium nequaquam intendit derogare, sed solum reo declinatorie subsidium denegavit Barbofa *de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 22.* ubi ampliat etiam laicus prævenit per capturam, testificans sic per sacram Congregationem decisum, ac per Urbanum VIII. canonizarum. Nihilominus in praxi difficile obtineret, arcta lege *1. tit. 4. lib. 1. Recop. in 1. n. 5. tit. 4. lib. 1. Recop.* At si Clericus per Ecclesiasticum condigne non coerceretur, liceret laico iterum procedere, & meritas penas interrogare, quemadmodum in Clerico

enormia perpetrante tenet Petr. Barbofa *in l. Si quis postea quam num. 254. de iudic. alioqui passim regia iurisdictione fraudaretur, criminibus non sufficienter punitis. Quia ratione idem in causis mixti fori regulariter observatur, ut prænotavi in addit. variar. lib. 2. cap. 10. num. 33.*

Ad Num. 7.

Clericus qui cum unica, & virgine 27 per nuptias conjugitur, minoribus Ordinibus, aut prima tonsura insignitus, quoad causas criminales eximitur à laici iurisdictione potestate, ita ut nec civiliter propter illas coram ipso conveniri permittatur. In civilibus vero indistinctè apud tribunal seculare respondere constituitur, qui & in carcerem detrudi per laicum iudicem poterit, sicut alius quilibet propter æs alienum. Suar. *de defens. fid. lib. 4. cap. 28. num. 1. & 4.* Farin. *in prax. quæst. 8. n. 7.* Bobad. *politic. lib. 2. cap. 18. num. 10.* Gurtier. *de juram. confirm. part. 1. cap. 17. n. 11.* Petr. Barbofa *ubi sup. num. 207.* Sanch. *d. disp. 46. n. 22.* Paz *tom. 2. præl. 2. n. 7.* Cur. Phillip. *part. 3. §. 1. num. 4.* Scacc. *de iudic. lib. 1. cap. 1. num. 20.* Aug. Barbofa cum pluribus de *potest. Episc. part. 2. alleg. 12. num. 25. vers. primo, ut eo gaudeant, & in remiss. ad Concil. sess. 23. cap. 6. de reform. num. 44.* Non desunt aliqui sentientes, post Tridentinum huiusmodi clericos etiam in civilibus fori privilegio potiri, ut refert Barbofa *d. num. 25. vers. Quævis supra dicta.* Sanch. *num. 21.*

Verf. Secundo hæc Bonifacii.

Clericus conjugatus si fori privilegio 28 juvetur, vestes honestas ac conformes clericali statui deferre tenetur, sed licet ea non omnino conveniant illis, quibus ceteri utantur clerici, qualitate, figura, aut longitudine, non ideo exemptione carebit, modo eas gerat, quæ secundum regionis consuetudinem conjugatis clericis permittuntur, per quas à laicis fecerari possint. Suar. *d. cap. 28. num. 4.* Barbofa *in remission. ad Concil. sess. 23. cap. 6. de reformat.* Dian. *resol. moral. part. 1. tract. resol. 26.* Sanch. *d. disp. 46. num. 5. qui num. 5. adverteit vestium honestatem istam in interioribus non desiderari, quæ videri nequeunt quia clericalibus teguntur, extra domum.*

Aliquando

Aliquando huiusmodi Clerici, sicut & 29 in minoribus, aut primæ Tonsuræ, non conjugati, fori immunitate gaudebunt, non incedentes in habitu clericali, & Tonsuræ, cum scilicet aliqua iusta ratione impediuntur vestes clericales induere, velut propter ægrotudinem, aut paupertatem: nec dimissio eorum ad breve tempus nocebit, quo cum aliis Barbofa *de iure Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 25.* Similiter qui capillis caret, ad Tonsuræ conditionem non tenetur. Barbofa *ibidem, Jul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 36. num. 27.* Sanch. *sup. n. 9.* Scacc. *sup. n. 83.* An peccent non deferentes habitum, & tonsuram, latè tradit Sanch. *Conf. Mor. lib. 7. cap. 1. dub. 49.* & quæ penâ afficiantur docet Menoch. *de arbit. cas. 332.*

30 Clericus qui ense accinctus, aut alio armorum genere munitus incedit, fori privilegium amittit, ut placet Clar. *dict. quæst. 36. n. 12.* contra Azor. *Institut. Moral. tom. 1. lib. 13. cap. ult. in fin.* Sed Suar. *d. cap. 28. num. 5.* ait tutius fore ea non deferre, ita ut exterius appareant: qui de conjugato agunt. De aliis est videnda *lex 49. tit. 6. part. 1.*

31 In dubium revocari potest, utrum Clerici conjugati contineantur dispositione legis *1. tit. 4. lib. 1. Recopilat.* qua cavetur, ut Clerici in minoribus in Tonsura, & vestibus incedat ad instar Presbyterorum, cum in ea consuetudine istorum etiam in narratione fiat mentio: in quo videtur consuetudini standum quoad retinendum fori privilegium, quæ optima legum interpretis est, *1. Si de interpretatione 37. de legib. cap. Cum dilectus 8. de consuet.*

32 Quæstio de habitu clericali si contigerit, per Iudicem Ecclesiasticum declarabitur, an tales sint vestes, ut clerico fori privilegium competat, vel denegetur. Barbofa cum aliis *de potest. Episc. part. 2. allegat. 12. num. 16.* Azaved. *in 1. n. 5. tit. 4. lib. 1. Recop.* Suar. *de defens. fid. lib. 4. cap. 26. num. 12.* Clar. *n. 21.* Sanchez *num. 7.* Scaaccia *de iudic. lib. 1. cap. 1. num. 88.*

Verf. Tertio, ut locus sit.

33 Clericus conjugatus non aliter fori privilegio juvabitur, nisi probetur, simul & vestes statui clericali conformes, & tonsuram detulisse continuo: non una, vel alia vice. Azaved. *de exequ. mand. part. 1. cap. 22. n. 11. vers. Nam tam,*

Suar. *d. cap. 28. num. 4.* Farin. *in prax. q. 8. n. 68.* Barbofa cum aliis *de potest. Episc. part. 2. alleg. 12. num. 15. & 18.* Ad hæc docere opus est illud, quod sub idem tempus Ecclesiæ de mandato Episcopi frequenti ministerio inferebat, ex Trident. *sess. 23. c. 6. de reformat.* Barbofa *num. 14.* Sufficit verò, si hæc simul intervenisse constet, cum clericus deliquit, & si postea deficiat capturæ tempore, quia illa defuerit. D. Covar. *infra, num. 10.* Thom. Valasc. *conf. 43. à num. 3.* Barbofa *n. 18.* Cur. Phillip. *part. 3. §. 1. n. 10.* Bobad. *Polit. lib. 2. cap. 17. n. 34.* Suar. *d. lib. 4. cap. 15. n. 14.* tempus namque patrii sceleris quoad forum inficitur. Clar. *lib. 5. Sent. §. fin. quæst. 36. num. 10. & 11.* sed quod attendatur tempus vocationis ad iudicium, tenet Parej. *de instr. edit. tom. 1. tit. 2. resol. 6. spec. 2. num. 266.*

Ibi: Uxorem unicam, & virginem.

Præterea conjugatus clericus, qui se 34 duplici consorti, vel unica non virgini per nuptias conjunxit, fori privilegium amittit. Suar. *d. cap. 26. n. 6.* Ant. Gom. *variar. lib. 3. cap. 10. num. 4.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 46. num. 1.* Clar. *n. 8.* Barbofa cum plurimis *dict. alleg. 12. n. 26. & in remiss. ad Trident. sess. 23. cap. 6. de reform. num. 41.* quoniam ipso redditur indignus ob bigamiam, quam incurrit. Ex quo deducitur, non carere fori privilegio qui à se solo cogitavit uxorem ducit, cum bigamus non fiat. Suar. & Ant. Gom. *ubi proxime, Sanch. num. 3.* Nec qui cum corrupta ab alio contraxit, si se illi per copulam non commiscuit, Sanch. *ubi proxime.* Idem erit si qui binas contraxit nuptias, cum una tantum virgine consummavit. Suar. & Sanchez *ibidem, Gloss. verb. Virginibus, in cap. unic. de cleric. conjug. in 6.* quod ampliandum videtur etiam clericis duceret à se corruptam, quæ matrimonio non consummato decessit, ac deinceps ille in conjugio secundæ uxoris existit, cum qua virgine contraxit.

Clericus per matrimonium etiam 35 non consummatum, non verò per sponsalia de futuro, cunctis clericalibus privilegiis destituitur, excepto fori, & canonis. Sanch. *sup. num. 12. & 13.* & alii statim laudandi *num. 47.* ac matrimonio soluto eisdem integre restituitur. Sanch. cum aliis *n. 30.* Clar. *n. 18.* An uxor Clerici

Clerici privilegium fori participet, disputatur. Affirmat eum communi novissime Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 12. dub. 5. n. 13. contrarium expensis rationibus tueretur Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 47. ex n. 2. Pareja de infirmo. edit. tom. 1. tit. 2. resol. 6. spec. 6. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 62. Avend. de ereg. mand. part. 1. cap. 22. n. 13. Quod utique procedit in uxore illius qui ea consentiente ad Sacros ascendit Ordines.

36 Similis est quæstio de Clerici vidua, de qua Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. n. 401. Sanch. ubi proxime, n. 4. Didac. Per. in l. 3. vers. Uxor etiam Clerici, tit. 1. lib. 1. Ordin. Cur. Philip. d. §. 1. n. 7. Verum huiusmodi privilegii communicationem in praxi non servandam credit Greg. Lop. in l. 32. gloss. 7. tit. 2. part. 3. Filiis legitimis Presbyterorum, quos ex matrimonio procreantur, privilegium fori competere, ex aliis tradit Barbosa d. n. 62. in fin.

Ibi: Et femina virgo præsumatur.

37 Virginitas cum sit qualitas naturalis, in omni femina quæ nunquam nupte præsumitur, satque erit, si probeat non fuisse viduam, & virginitas allegetur, ex traditis per Mascard. de probat. conclus. 1412. num. 19.

Verf. Quarto illud est.

38 Quas vestes debeant clerici gestare, tradit latè Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 9. per tot. & honestate, ac decencia servata, secundum regionis consuetudinem incedere tenentur, Barbosa cum pluribus num. 2. Avend. de ereg. mand. part. 1. cap. 22. n. 16. Sanch. Cons. Moral. lib. 7. cap. 1. dub. 49. num. 2. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 11. num. 84.

Ibi: Denique post sacrasancta.

39 Pro enodatione hujus capituli Tridentini Concilii consulte Barbof. in re. mission. ad illud, & alios plures, quos idem refert. Sed dubitari potest, an consuetudine, non obstante clausula abrogante omnes contrarias, introduci queat ut Clericus in minoribus non observans Concilii condiciones, fori gaudet privilegio? Et videtur affirmativè respondendum ex doctrina Patr. Suar.

tract. de legib. lib. 7. cap. 7. à n. 2. nec enim per hoc libertas, ac exemptio Clericorum restringitur, sed augetur.

Ad Num. 8.

Quoniam Clericus per desertionem habitus, vel Tonfuræ ipso jure fori privilegio privetur, si iterum illa gesserit, exemptionem recuperabit. Suar. de defens. Fid. lib. 4. cap. 28. in fin. Aug. Barbosa sup. d. part. 2. allegat. 12. num. 28. ubi plures, Sanch. n. 29. Clar. num. 15. & vide Barbofam ibidem, num. 29. casus ambiguos decidentem.

Ibi: Et quatuor mensibus proximis.

Hodie apud nos quadrimestre ad semestre extenditur, l. 1. tit. 1. lib. 1. Recop. Cur. Philip. part. 3. §. 1. n. 3. quod ita accipiendum, ut Clericus ante delicti perpetrationem continuo vestes deserat, & Tonfuram; nam si eas dimiserit, ac iterum assumat, tempus sex mensium computabitur, ex quo ipsas ultimo induit, ut fraudis excludatur suspicio Ceval. Comm. cont. comm. g. 563. in fin.

Ibi: Eadem fere ratione.

42 Observa præmissa sup. n. 35. & adde quod etsi Clericus unicam, & virginem ducens in uxorem laicis vestibus induatur; tamen si soluto matrimonio, ut clericum se gerat, juxta Tridentinam Synodum, eundem clericalibus privilegiis gaudebit: si secus erit si cum non virgine, aut binas nuptias contraxerit. Suar. ubi proxime; neque enim bigamiae impedimentum per consortis solutionem amovetur, ut exemptione potitur. Aliud est in derelinquente habitum, ac Tonfuram, qui his assumptis amittit recuperat.

Verf. Sexto, eadem privilegia.

43 Clericus conjugatus per negotiationis exercitium canonis, aut fori non privatur privilegio. Suar. d. cap. 28. n. 9. 10. Card. de Grass. de effectib. clericat. effect. 1. n. 8. Barbofa de potest. Episcop. part. 2. alleg. 12. num. 13. Sanch. cum aliis d. disp. 46. n. 26. dissentientibus non paucis, quos Sanch. ac Barbofa congerunt.

Ibi:

Ibi: Quamvis alioqui clericis aliis.

44 Negotiationis operam dare clerici præter conjugatos prohibentur, quod latissime prosequitur Barbofa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 40. ex n. 9. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 12. dub. 5. n. 17. & cap. 21. dub. 9. n. 6. & n. 7. limitat in clerico in minoribus. Adde legem 49. tit. 6. p. 1. à num. 114. Quando clericus negotiator censeatur, tradit Barb. sup. alleg. 13.

Ad Num. 9.

45 Clerici conjugati præter privilegium fori, ac canonis exemptione nulla jurantur, sed ad instar laicorum tributa & vestigalia pendere compelluntur, sicut & onera publica supportare, l. 49. in fin. tit. 6. p. 1. ubi Greg. Lop. gloss. fin. Sanch. ubi sup. n. 16. Gironda de gabell. part. 2. n. 37. & 38. Suar. de defens. fid. lib. 4. cap. 28. n. 2. Villalob. Arar. comm. opinion. lit. C. n. 106. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 8. n. 263. & 283. Barbofa collect. cap. unic. n. 11. de cleric. conjugat. in 6. Azeved. in l. 2. n. 2. tit. 4. lib. 1. Recop. Ducen. reg. 100. limit. 10. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 12. dub. 5. n. 13. Matienz. in l. 11. gloss. 1. n. 8. tit. 10. lib. 5. Recop. Unde quia laicus reputatur, ecclesiasticam jurisdictionem exercere nequit, nec Episcopi vicarius constitui, quamquam assessor ab illo eligi non vetetur. Sanch. n. 14. ubi plures.

Ibi: Quibus quidem legibus constat.

Videas lege 2. tit. 4. lib. 1. Recopil. de qua inferius n. 50.

46 Constituti in minoribus, & prima tonsura initiati, omni exemptionis privilegio fruebantur, quod clericis jura concedunt, ut tenet communis sententia teste Azevedo ubi proxime, pro qua per plures laudat Barbofa de potest. Episc. part. 2. allegat. 13. n. 1. Suar. omnino legendus, de lib. 4. cap. 27. à n. 3. Nec habitum, & tonsuram deserte opus erat, nisi per prælatum ter præmonerentur: quod sacra Tridentina Synodus salubriter immutavit sess. 23. cap. 6. de reformat. Suar. n. 10. 12. de quo Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 12. dub. 5. n. 10.

Ibi: Consuetudo legitime præscripta.

Utrum consuetudine exemptio Clericorum possit restringi, disputat Suar. cap. 32. de quo sup. n. 16. Idem docuit cap. 27. n. 14. & 16. consuetudinem non esse dammandam, per quam Clerici tributa solvete teneantur: sed Pontificis approbationem desiderat, de quo etiam Barbofa d. alleg. 13. n. 2. & huiusmodi exemptionem a jure divino non procedere, contendit Molin. de just. & jur. tract. 3. disp. 51. n. 11. Trullench. ubi proxime.

Ibi: Tandem Philippi nostri.

48 Extat in regis constitutionibus lex 2. tit. 4. lib. 1. Recop. qua cavetur, ut omnis clericus, qui in Sacris non est, aut Ecclesiastico non positus Beneficio, cum laicis pariformiter contribuatur, & aliis oneribus subjiciatur, ut observant Bobad. d. cap. 18. num. 263. Azeved. in cad. l. 2. num. 2. Olan. antinom. Jur. lit. C. n. 21. Bolañ. commerc. terrest. lib. 1. cap. 14. n. 9. Parlad. quotidian. lib. 1. cap. 3. §. 1. num. 3. Gurtier. Practic. lib. 1. quæst. 8. Suar. & Barbofa ubi pronuper, qui duo postremi de viribus, & justitia illius legis dubitarunt, & vigore consuetudinis antea in Hispaniis præscripta: illam subsistere jure opinantur, quæ alias ex defectu potestatis non sustineretur, nec ligaret. Adde Trullench. novissime, ac fuisse agentem de huiusmodi exemptione à tributi, ac vestigalibus, lib. 7. in Decalog. cap. 12. dub. 5. à num. 9. & num. 12. de lege nostra regia Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 4. dub. 49. cum seqq. Suar. latissime de defens. Fid. lib. 4. cap. 10. cum aliis Matienz. in l. 11. gloss. 1. n. 4. tit. 10. lib. 5. Recop.

SUMMARIUM

- 1 Clerici prima Tonsura observantes dispositionem Tridentini, etiam in civilibus fori privilegio gaudent.
- 2 Si ea non observet, quæ Concilium decernit, nullo fori privilegio juretur clericus in minoribus.
- 3 Alexandrina constitutio quoad exemptionem Clericorum post Tridentinum apud nos in usu non est.
- 4 Ante Concilium ut Clericus in minoribus non incedens vestibus, & Tonsura,

- Tonsura, fori privilegio privaretur, nominatione opus erat.
- 5 Clericum in Sacris etiam atrocissimè delinquentem iudex laicus absque degradatione, ac traditione punire non valet, quod limitatur num. 7. & 8.
  - 6 De degradationis forma, & effectibus, remissive.
  - 9 Clericus in Sacris, qui derelictis vestibus, ac Tonsura, se enormitatibus immiscet, non sine degradatione per laicum iudicem coerceri permittitur.
  - 10 Affirmativè respondetur, ubi in perniciem Reipublice sic clericus deliquerit, ut expediat absque mora damnari.
  - 11 Clericus in minoribus, etiam beneficiarius, poterit non premissa degradatione puniri, si abjectis vestibus, & Tonsura atrociter deliquerit.
  - 12 Clericus in Sacris ut fori privilegio exuatur, necesse est ut frequenter crimina enormia perpetret: sicut in Clerico in minoribus; nam satis erit vel semel atrocitatem committere.
  - 13 Qui post delictum circa fraudem Ecclesiastico Ordine insignitur, à seculari potestate immunitus sit.
  - 14 Quid si dolose Ordines assulet, ut à seculari jurisdictione se incutatur, & num. 17.
  - 15 Quando censetur ejusmodi fraus in susceptione Ordinum intervenisse, & num. 16.
  - 16 Quid si captus propter delictum intra carcerem Ordines susceperit.
  - 17 Reus mortis, aut membri mutilationis, si per fraudem Ordinibus initiatur etiam sacris, Curia seculari per Pralatam tradi debet degradatus.
  - 18 De tradatur qui solum minores obtinuit Ordines, degradatione opus non est.
  - 19 Qui emissio voto ingrediendi religionem facinus admisit, adimplens illud à foro seculari liberetur.
  - 20 An stetur juramento delinquentis, si aliter voti emissio probari non possit?
  - 21 Ubi grave tertius veretur prejudicium, non creditur parvis juramento in eis, quæ ab animo & conscientia pendent.
  - 22 Facile quilibet pejerare solet, ut se à pena criminis eximat.
  - 23 Votum Religionem ingrediendi esse

vestibus probetur, non omnino fraudis suspitione excludit probatio.

- 26 Utrum peccent clerici non deferentes Tonsuram, ac vestes clericales?
- 27 Respondetur ad cujusdam opinionis fundamentum circa fraudem in suscipiendis ordinibus post delictum.

CAPUT XXXII.

Ibi: Clerici sanè primæ Tonsuræ.

Sicut ex pluribus prænotatur supra, cap. 1. Sprox. num. 18.

Ibi: Moribus tamen receptum est.

Hujusmodi consuetudo sublata apparet ex Trident. sess. 23. cap. 6. in fin. de reformat. & Clerici primæ Tonsuræ observantes ibi requisita, etiam in civilibus gaudent fori privilegio, ut tenent plurimi apud Barbosam de potest. Episcop. part. 2. alleg. 12. n. 1. ac nos prædiximus cum aliis supra, cap. prox. n. 46. Scaccia de judic. lib. 1. cap. 11. num. 16. & 82.

Ibi: Nec hi Clerici privilegium istud.

Nunc ex præfato Concilii decreto aliter se res habet, nam Clericus in minoribus, vel primæ Tonsuræ, nullo fori privilegio potitur, nisi in vestibus clericalibus, & Tonsura incesserit, nec monitio, aut sententia declaratoria consideratur, cum sub ea conditione exemptio à seculari potestate ipsi tribuatur, de quo supra cap. prox. n. 25.

Ad Num. 1.

Alexandrinæ istius constitutionis, nulla in nova Regiarum legum compilatione memoria reperitur, neque apud nos post Tridentinam Synodum habetur in usu, & in praxi servatur dispositio legis 1. tit. 4. lib. 1. Recopil. quoad privilegium fori Clericorum in minoribus, aut primæ Tonsuræ.

Verf. Sex ex Alexandrina constitutione.

Olim ante Tridentinum, ut Clericus in minoribus non deferens vestes statui conformes, ac tonsuram, fori privilegium amitteret, trina monitio præcedere

Ibi: Tametsi propter crimen assassinii.

Clericum assassinii reum, etiam non degradatum, poena corporali per laicum iudicem puniri permittitur Menoch. n. 18. Villalob. sup. lit. C. 3. num. 125. Bobad. n. 54. Cor. Philip. n. 26. Gutierrez. pract. lib. 4. q. 7. num. 23. Trullench. in Decalog. lib. 8. cap. 1. dub. 3. n. 7 & alii plures, quos cumulavi d. cap. 20. n. 115. de quolâre Barb. collect. cap. 1. n. 3. de homic. in 6. ubi contra communem tenet, & saltem sententiam declaratoriam Ecclesiasticæ desiderat: imò nec degradationi locum esse contendit. Quid si clericus in crimen majestatis incidit? Consultas Bobad. d. lib. 2. cap. 18. n. 114. Barbofa d. alleg. 110. n. 13. & quos laudo d. cap. 20. n. 65. quis sit assassinus, tradidi d. cap. 20. n. 104.

Verf. Secundo est adnotandum.

Clericus etiam in Sacris, qui contemptis Ecclesiæ monitionibus, ac censuris in sceleribus incorrigibilis persistit, à seculari iudice absque actuali degradatione potest puniri, l. 59. tit. 6. p. 1. Mart. de jurisdic. part. 2. casu 130. n. 9. Bobad. n. 113. Suar. de defen. Fid. lib. 4. cap. 27. n. 25. Boff. in Praxi, sit. de for. compet. n. 171. Cur. Philip. d. §. 1. n. 27. Clar. sup. n. 30. Villalob. num. 122. Menoch. n. 29. Barbofa d. alleg. 110. n. num. 14. ubi quando clericus incorrigibilis habeatur Idem de Jur. Eccl. lib. 1. cap. 39. §. 2. ex num. 80. & collect. cap. cum non ab homine, n. 7. cum seqq. de judic.

Verf. Tertio, his erit adnotandum.

Constitutus in Sacris, tametsi Tonsura, ac vestibus derelictis atrocissima quæque committat, nequit per secularem potestatem coerceri, nisi degradatione, præmissa. Ita adversus communem cum D. Covar. tenent Suar. ubi proxime, Farinac. d. q. 8. num. 57. Bobad. n. 96. Villalob. d. d. d. com. opin. n. 123. Cur. Philip. part. 3. §. 3. num. 30. De quo fuscè per Clar. d. q. 36. num. 23. Bobad. sup. num. 95. Barbofa d. cap. 39. §. 2. 4. num. 72. apud quos plures pro contraria opinione, Seacc. de judic. lib. 1. cap. 11. num. 81.

dere debet personaliter, ac specificè facta, nec generale præceptum publicè intimatum sufficiebat: Farin. in pragmat. lit. C. n. 148. August. Barbofa de jur. Eccl. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 26. & collect. Cleric. n. 12. de vir. & honest. cleric. ubi alii sed si per Synodum monitio fiat sub poena amissionis privilegii hujus, unica generalis nocebit Greg. Lop. in l. 29. gloss. 2. tit. 6. p. 1. Jul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. n. 20. Hæc post Concilium recesserunt ab aula, sicut prænotatur supra n. 2. Adde Seacc. sup. n. 82.

Ad Num. 2.

4 Non temporandum circa hæc, quæ abrogatio delevit: de illa egit abundè Avendañ. de exeq. mandat. part. 1. cap. 22.

Verf. Primum etenim.

5 Clericum in Sacris constitutum, per iudicem laicum minimè puniri permittitur, & si enormissima perpetraverit, nisi actuali degradatione, ac traditione præcedente Farinac. in prax. q. 8. n. 74. Clar. sup. n. 24. Guaz. de defen. reor. def. 39. cap. 1. n. 10. Seacc. sup. d. cap. 11. n. 68. Bobad. Polii lib. 2. cap. 18. n. 38. ubi alii. An absque traditione laicus iudex plectere valeat, dubium videtur. Assistent Bobad. n. 74. Villalob. d. d. d. rar. comm. opinion. lit. C. n. 113. Cur. Philip. part. 3. §. 3. n. 16. Negant Barbofa collect. cap. Cum non ab homine, num. 9. de judic. Clar. num. 37. Sed conciliari possunt, ut prior sententia procedat pro crimine post degradationem admissio, cum per illam Clericus fori secularis efficiatur. Bobad. cum pluribus, ubi proxime. Posterior pro delicto ipso, pro quo meruit degradari, vel alio antea patto: quoniam nisi tradatur reus per ecclesiasticum, iudex laicus competens non censetur, siquidem quoad forum tempus delicti consideratur, ut tradidimus cap. prox. n. 15. Vide legem 6. tit. 6. q. 1. ubi de degradatione verbalis.

6 De degradatione ejusque forma, effectibus, & quando ad ipsum deveniendum, Barbofa de potest. Episc. part. 3. alleg. 110. Menoch. de arbit. casu 415. Guaz. d. cap. 1. per tot. & notavi in addit. variar. lib. 1. cap. 20. ex num. 95. & adde legem 6. tit. 6. p. 1.

Ibi: Nisi forsan crimen aliquod.

10 Limitatur præfata conclusio, si clericus in Reipublicæ perniciem ita deliquerit, ut oporteat celeriter illi per punitionem occurrere. Bobad. ubi proxime, Clar. d. quæst. 36. num. 24. Quod si apostata in fragranti delicto per laicum iudicem comprehendatur, tunc quidem ab ipso etiam plecti jure poterit Clericus in Sacris Bobad. ex aliis num. 98. Cur. Philip. part. 3. §. 3. num. 70. 29.

Ad Num. 3.

11 Secundò limitatur eadem conclusio, cum Clericus in minoribus, aut primæ Tonsuræ, relictis vestibus, & tonsura, enormiter delinquit, quia absque degradatione per sæcularem potestatem capi, ac puniri poterit. Paz in Praxi, tom. 2. prælud. 2. num. 8. Clar. sup. n. 23. ad fin. Avend. de exeg. mandat. part. 1. cap. 22. n. 4. Cur. Philip. d. §. 3. n. 16. Villalob. sup. num. 123. Bern. Diaz in Praxi, cap. 90. in fin. Bobad. d. cap. 18. num. 96. Quod utique in Clerico beneficiario procedit, Avend. sub n. 4. vers. Ubi omnes, Cypic. decis. 12. Hodie ex Tridentino clericus in minoribus pro quovis crimine subicitur sæculari potestati, nisi in Tonsura, & vestibus clericalibus incedat, aliaque observet, quæ continentur sess. 23. cap. 6. de reform. Sed aliud erit si beneficio potius ecclesiastico, nam hic etiam derelictis Tonsura, & habitu, fori privilegio jுவatur, nisi per Prælatum ter monitus, parere neglexerit: nec quoad hujusmodi beneficiarios Concilium aliquid immutavit. Suar. de defens. Fid. lib. 4. cap. 27. num. 8. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 13. Cevall. commun. som. comm. q. 563. n. 3. nihilominus in illis limitatio præmissa locum obtinebit hodie, si enormibus se immisceant, quod Avendanius, & Cypicius mox laudati tenent.

Ibi: Et idem erit ubi Clericus primæ Tonsuræ.

12 Clericus ut fori privilegio privetur propter enormitatem, non fit est, ut crimen unum, vel aliud etiam atrocissimum perpetret; sed frequens facinorum admissio desideratur. Barbosa cum

aliis ubi proxime, num. 73. Seacc. de judic. lib. 1. cap. 11. num. 63. Sed hoc limitatur per nostrum Præfulem, ubi clericus absque Sacris Ordinibus, relicto habitu, & Tonsura, in atrocem labitur iniquitatem. Sequitur Clar. ubi proxime, Petr. Barbosa in l. Si quis posteaquam, num. 253. de judic. Quod hodie ex Concilii decisione in d. cap. 6. proculdubio procedit. An requiratur degradatio, controversatur. Vide Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 110. num. 8. ubi pro utraque parte aliquos allegat. Et non desiderari dixi sup. cap. prox. n. 25. & docuit D. Covar. n. 8.

Ad Num. 3.

Avendanius etiam impugnant Bobadill. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 77. Guttier. Prædicar. lib. 1. q. 5. n. 3.

Ibi: Unde sequitur, quod si quis fuerit.

Hoc ipsum adnotavimus aliud agentis supra, cap. prox. n. 20. in fin.

Verf. Prima conclusio.

Qui post admissum crimen Ecclesiasticis Ordinibus insignitur bona fide, non ut sæcularis potestatis jurisdictionem subterfugiat, profus ab illa eximitur, ac fori privilegio jுவatur. Jul. Clar. sup. d. §. fin. q. 36. num. 43. Cancr. variar. part. 2. cap. 2. num. 14. Suar. d. l. 4. cap. 15. n. 14. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. n. 448. Cur. Phil. part. 3. §. 1. n. 8. Bobad. d. cap. 18. num. 78. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 87. Paz de delict. cap. 35. num. 5. Cevall. commun. cont. comm. q. 563. num. 5.

Verf. Secunda conclusio.

Qui fraudulenter ad Ecclesiasticos Ordines suscipiendos accedit, ut si tucatur fori privilegio, ne per laicum iudicem dignè coarceatur ob patratum scelus, illi manet subiectus, à quo damnari poterit. Petr. Barbosa in l. Si quis posteaquam, num. 219. de judic. Guttier. d. quæst. 5. n. 3. Carleval. sup. Trullench. in Decal. lib. 8. cap. 1. dub. 8. num. 7. Salgad. de Reg. protell. part. 4. cap. 119. & alii omnes pronuper laudati, & hi quos refert Aug. Barbosa d. §. 2. num. 88. Hæc pariter servanda in illo qui Religionem ingreditur

Verf. Tertia conclusio.

Si quis facinore commisso, se ad sacros seu Ecclesiasticos Ordines receperit fraudulenter, ut jurisdictionis sæcularis severitatem evadat, licet corporali poena per laicum iudicem affici non possit, hic tamen non prohibetur in eum Clericum procedere, ac damnare quoad bona. Salgad. d. cap. 14. num. 119. Bossius in Praxi, tit. de foro compet. n. 144. Guttier. præf. lib. 1. cap. 5. n. 3. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. num. 77. Paz, de delict. cap. 35. n. 3. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 89. verf. Utrum autem, Cur. Philip. part. 3. §. 1. num. 8. Suar. d. cap. 15. in fin. Clar. d. §. fin. quæst. 36. n. 43. Farin. in Praxi, q. 8. num. 104. Petr. Barbosa sup. n. 22. 1. & 237. Patlad. differ. 9. §. 1. num. 1. Imò Clericus per sæcularem iudicem poterit in carceribus detineri. Cancr. variar. part. 2. cap. 2. num. 150. ac in exilium mitti. Idem num. 149. post Valasc. consult. 48.

18 Sed si reus captus per sæcularem in carceribus recipiat Ordines, aut Beneficium Ecclesiasticum assequatur, nullatenus eximitur à potestate iudicis laici, qui etiam corporalem poenam illi irrogare non prohibetur. Cancr. n. 151. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 90. Petr. Barbosa sup. n. 143.

Ibi: Erit tamen hoc in articulo.

19 Si quis fraude post scelus patratum dignum ultimo supplicio, aut membri abscissione, ad Ordines ascendat, debet per Episcopum degradari, si fuerit in Sacris, Curia tradit sæculari, ut meritam luat poenam. Jul. Clar. ubi proxime, Trullench. sup. d. dub. 8. n. 7. Vide Petr. Barbosa in l. Si quis posteaquam, ex numero 246. de judic.

Ibi: Sed si Clericus tantum sit.

20 Proxima conclusio limitatur, si talis delinquens sit primæ Tonsuræ, qui absque degradatione per laicum iudicem etiam corporaliter coarceari permittitur. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 10. n. 5. & idem de constituto in minoribus observandum, qui quando licet, absque degradatione per laicum iudicem corporaliter plectitur, ut docuit D. Covar. sup. cap. Prox. num. 8. qui ita minoribus receptum restatur, quicquid de jure sit,

ingreditur, ut plerique ex adductis observant. At Suar. d. cap. 15. num. 17. singulariter probat, hunc ordinatum foro sæculari minime subijci, quia nullam fraudem committit, dum proptere salutem consulte per Ordinis susceptionem. Sed à communi non est recedendum in consulendo, ac judicando, quam accipe ut infra, num. 17. Vide num. 27.

Verf. Fraus verò maxime præsumitur.

15 Cum fraus lateat in agentis animo, de illa constare nequit, nisi per propriam confessionem, idèò devenitur ad conjecturas, inter quas circumstantiam, de qua agimus, illa maxima censetur, si delinquens iam accusatus, denunciatus, aut diffamatus ad Ordinum asylum confugerit. Farinac. in Praxi, quæst. 8. n. 110. Trullench. ubi sup. Clar. num. 44. Cancr. n. 151. Guttier. d. q. 5. num. 5. Bobad. & Cur. Philip. ubi proxime Petr. Barbosa in l. Si quis posteaquam num. 227. de judic. Judex ecclesiasticus, non laicus, cognoscit an fraus in susceptione Ordinis intercesserit. Cened. Canon. q. 9. num. 22. Decisio S. Congr. apud Barbos. d. num. 88. verf. Utrum autem nec in dubio fraudem præsumere debeat, tradit Cevall. tract. de cognit. per viam viol. part. 2. quæst. 37. num. 7. verf. Et sic fove.

Ibi: Sed & in universum.

16 Sequitur Guttier. d. q. 5. num. 6. sed videndus Suar. d. cap. 15. num. 17. quia distinxit inter delinquentem, qui sacros Ordines suscipit, et illum, qui minoribus initiatur, ut scilicet ille plenam immunitatem consequatur à sæculari potestate, quantum ea mente Clericus fiat: non ita hic, & ratio in eo consistit, quia per sacrum Ordinem quis perpetuò clericali statui mancipatur, non per inferiorem; idèò urget præsumptio contra suscipientem post delictum minores Ordines, quod eorum prætextu à poena condigna exemptus ab Ecclesiastico recedat instituto, atque ita fraudem admittit. Attamen absque distinctione cum D. Covar. & communi tenenda est conclusio posita supra, num. 14. ex rationibus quas tradunt Interpretes.

ac teneant aliqui apud Barbofam de potest. Episcop. part. 3. alleg. n. 8.

Verf. *Ceterum quidam.*

- 21 Qui emisso voto Religionis, aut suscipiendi sacros Ordines, delinquit, deincepsque promissionem Deo factam adimplet, non liberatur à jurisdictione laici iudicis, si alias adfuit fraudis conjectura, maxime si voti emisso solo jurjurando delinquentis probetur; neque enim per votum fori Ecclesiastici fit, nec per illud fraudis suspicio penitus excluditur. Ita D. Covar. controversiam quæstionem decidit, cujus meminit Barbofa de jur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 5. n. 89. verf. *utrum autem* Consultas per eum ibi laudatos, & Petr. Barbofam in l. Si quis posteaquam, ex n. 259. de judic. Paz. de delict. cap. 35. n. 5.

Ibi: *In his enim, quæ in animo.*

- 22 Quoad illa, quæ ab animo, & conscientia cuiusque pendent, ipsi juranti credendum est, quoties aliunde veritas haberi non potest. Barbofa cum aliis collect. cap. Si vero 4. num. 8. de sentent. excommuni. & plures, quos ego recensui in addit. variar. lib. 2. cap. 10. num. 15. quod num. 16. cum nonnullis limitavi, si præsumptio existeret adversus Jurantem. Unde ad rem infertur, quod si aliquis jam accusatus, sive de crimine notatus Ordinibus initiatur, quanvis iuret se ante delictum voluisse eorum susceptionem, tamen illi fides adhibenda non erit, cum ex ejusmodi ordinatione fraudis insurgat suspicio, sicut nos edocet D. Covar. sup. n. 4. verf. *fraus iurata.*

Ibi: *Quæ quidem conclusio non est admittenda.*

- 23 Ubi vertitur grave tertii præjudicium, non probantur per iurjurandum, quæ ab animo, & conscientia jurantis pendent. Menoch. de arbitr. casu 186. n. 9. Mascard. de probat. concl. 881. n. 12. & 14. Stort. Odd. de reffis in integr. part. 1. q. 38. num. 59. Petr. Barb. sup. n. 266. Plaz n. 6.

Ibi: *Præsertim recepta illa tantum, &c.*

- 24 Scilicet per iurjurandum delinquentis, qui se voto astrictum asseveret, qui

facile pejerandum laboretur, ut se à seculari eximeret foro; nam sanguinem suum redimere quomodolibet criminosis satagunt, l. 1. ff. de bon. cor. qui aut. sent. sub. mortem confiterentur: quod passim experientia capimus in causis criminalibus, dum reorum confessio recipitur.

Ibi: *Nam etsi probetur plene votum.*

Posset votum probari testibus, si afferant se præsentem, cum illud reus emisit: at subesse fraus poterit ex parte voventis, forsitan enim fidei actum illum Religionis edidit, ut patris sceleribus ruitus ad Ordinum susceptionem posset confingere absque malitiae suspitione. Ad hæc posset etiam obligatio voti dispensatione fuisse sublata: & quanquam subsistat adhuc est in ambiguo, an metu peccati, vel ob voti implementum delinquens ad Religionem, aut Ordines accesserit: quod ex conjecturis deducetur, ac æstimabitur.

Ibi: *Sed & post huius operis.*

Cujus decreti non semel meminimus hoc capite, ac antecedenti & pro ipsius plena expositione adire oportet Barbof. in remission. ad Concil. & de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. ex n. 11. apud quem plurimi. Inter cætera, quæ ad gaudendum fori privilegio in clericis minorum Ordinum absque beneficio desiderantur, præcipitur ut habitum deferant, & tonsuram, de quo satis prænotatum. Sed quæret aliquis an peccent clerici, sive in sacris, sive in minoribus, qui Tonsuram, & vestes statui conformes derelinquunt: quod plene examinat Sanch. Consult. Moral. lib. 7. cap. 1. dub. 49. per tot. & iudicis arbitrio puniendos esse tradit Menoch. de arbitr. cas. 391. n. 20.

Adduximus supra, n. 14. & 16. singularem sententiam contra communem juris Professorum, venerandi Patris Francisci Suarez, qui probat fraude omnino carere reum, si post delictum Ordinibus Ecclesiasticis insigniatur ea mente, ne à laica potestate possit coerceri. At tam eximii Doctoris venia inficiandum non est, quod delinquens ille fraudem committat, nam sub specie Religionis, ac transcendendi ad perfectiorem statum Ordines suscipit, cum verè

verè nihil aliud intendat, nisi criminis impunitatem, defraudata seculari jurisdictione, cui se per simulationem illam subtraxit. Nec paritas, quam idem Pater affert de confugiente ad Ecclesiam, rectè procedit; nam hic nullo vitio velamento, aut simulatione, qui palam aylum quaerit, unde nulla fraus, aut culpa in ipso excogitari potest.

SUMMARIUM.

- 1 Cognitio de clericatu, ut reus gaudere possit fori privilegio, ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet privative, & n. 2.
- 2 Nota competentia super jurisdictione inter Iudicem Ecclesiasticum, & laicum, ille controversiam desinit.
- 3 Laicus iudex nonnulli in regni ex consuetudine de clericatu cognoscit ut reus fori natus privilegio.
- 4 Aliud in Hispania observatur secundum communem sententiam.
- 5 Iudex Ecclesiasticus privative cognoscit an reus Tonsuram, ac Vestes detulerit, ut fori privilegio juretur.
- 6 Clericus in criminalibus etiam post rem iudicatam, opposita declinatoria, ad proprium remittitur forum, nec Ecclesiasticus iudex stare tenetur processui per laicum confecto.
- 7 Clericus etiam assente proprio Prelato, non valet iudicis laici prorogare jurisdictionem.
- 8 Sententia lata per iudicem laicum adversus clericum, etsi consentiat nulla est.
- 9 Ubi jurisdictione consensu partium prorogari non potest, adhuc post sententiam exceptionem nullitatis, & incompetentia opponere licet.
- 10 Exceptio nullitatis ex defectu jurisdictionis trium sententiarum conformium executionem suspendit.
- 11 Clericum captum à laico iudice ob delictum, asserentem se non esse Ordinibus insignitum, Ecclesiasticus ad suum forum trahere poterit.
- 12 Clericus qui omisit uti declinatoria, si ad forum ecclesiasticum remittatur, expectat damnationem sustinere, & à quo iudice condemnandus.
- 13 Clericatum quemadmodum probari oportet, ut aliquis gaudere fori privilegio, & n. 15.
- 14 Unius testimonium in iudicio plena fides adhibenda non est, quacunque dignitate testis non suffragante.

17 Iudex laicus aliqualem de clericatu cognitionem summariam habere potest.

18 Qualis probatio in huiusmodi cognitione sit satis.

19 Iudex laicus retinet captum reum donec Ecclesiasticus super clericatu decidat.

20 De iure, ubi non extat consuetudo, quid observandum circa retentionem reorum, qui Clerici asseruntur.

21 Pendente iudicio clericatus, iudex laicus procedere prohibetur in reum, quem captum retinet.

22 Iudex Ecclesiasticus dum de clericatu cognoscit, tenetur in vinculis reum custodire: & quid si pro clericatu pronunciet, pendente lite principali super crimine, & n. 10. seqq.

23 Clericus in suo foro remittatur, custodibus est tradendus, & quibus ex bonis remissionis sumptus fieri debeant.

24 Huiusmodi remissio absque ulla clerici ignominia est exequenda.

25 Quæritur declinatoria adversus regiam jurisdictionem, ab omni officio, & munere publico removeatur de iure nostro Regio.

26 Quæ cautela huiusmodi poenam subterfugere intendant delinquentes, & an illi proficiat.

27 Clericus munere publico functus, an possit per iudicem laicum damnari pro commissis in administratione.

28 Qui clerici apud nos prater eos qui sunt in sacris, ad munera publica non possint admitti.

29 Qui per declinatoriam à jurisdictione Regia se liberare conatur, cum illis muneribus, ac redditibus, quos Regis obtinet beneficia, de iure nostro privatur.

30 Hæc poena incurrit reus, etsi sententia super declinatoria non proferatur: & quæ si poenitentia qui proposuit.

31 Licet ipso iure irrogentur, sententia declinatoria desideratur.

32 Utrum dispensatio, ut declinatoria usus admittatur ad munera publica, viribus subsistat, attenda lege Regia?

33 Qui se ad forum Ecclesiasticum remitti desiderat, ac postulat, arma deferre deinceps sub poena prohibetur.

34 De quibus personis intelligatur lex Regia imponens poenam propter amorem usum.

35 Clericis omnibus prohibetur omnis armorum usus.

36 Ministri laici an possint iure Clericos spoliare armis, quæ deserunt, & n. 40.

- 39 *Judex laicus nequit exigere poenam legis pecuniariam à Clerico arma prohibita omnibus deferente.*
- 40 *An teneatur hujusmodi arma Clerico ablata restituere per Ecclesiasticam requisitus.*
- 41 *Instrumenta vetita piscationis, aut venationis clerico transgressori possunt secularares ministri adimere.*

CAPUT XXXIII.

AD intellectum capituli si iudex laicus 12 de sent. excomm. in 6. consule Barbof. in collect. ibi, qui per multos refert.

Ad Num. 1.

Quotiescunque lis vertitur super clericatu, ut reus privilegio fori potiarue ad iudicem Ecclesiasticum privatè spectat cognitio, l. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. Sanch. Consil. moral. lib. 7. cap. 1. duh. 1. num. 16. Paz in Praxi, com. 2. prae. 2. num. 9. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. n. 11. Mart. de iurisdic. part. 2. cap. 31. in princ. Barbofa sup. n. 2. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 106. Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 3. n. 1. Menoch. lib. 6. presump. 76. n. 34. Carley. de iudic. lib. 1. disp. 2. num. 866. Guttier. Practic. lib. 1. q. 6. n. 2. Tusch. lit. C. conel. 395. n. 6. Aliud tamen nonnullis in regionibus praxis observat, sicut inferius adnotabitur, n. 4.

Ibi: Quibus etiam suffragatur.

Ubi inter Ecclesiasticum, & secularem iudicem de iurisdictione oritur controversia, ille ut dignior illam decedit Guttier. & Guaz. ubi proxime, Petr. Cabal. quæst. crimin. cas. 223. n. 86.

Ibi: Apud Gallos huius controversia.

Non solum in Gallia, sed & in Regno Neapolitano, ac Lusitano moribus, ac statuto receptum est, ut iudex laicus de Clericatu cognoscat, si reus fori privilegio se tueri intendat, de quo testantur Menoch. Carleval. & Aug. Barbofa, qui hoc ex concessione Sedis Apostolicæ procedere ait, & assentient Mart. d. cap. 31. At eam consuetudinem, seu statutum iuri convenite, tenet Petr. Barbofa in l. Titia, n. 34. ff. solut. matrim. agente clerico primæ Tonfuræ Thom.

Valasc. alleg. iur. tom. 1. alleg. 24. ex n. 10.

In Hispania, iuxta communem iudex laicus de causa Clericatus non habet cognitionem, quod admonere oportet, quoniam Aug. Barb. d. collect. n. 3. Laudato Praxide nostro hic, asseverat contrariam praxim apud nos servari, quem Barbofa lapsum animadvertit antea Carleval. ubi sup. & quidem D. Covar. expressim attestatur, in Hispania solum Ecclesiasticum iudicem existere competentem in Clericatus quæstione.

Ibi: Et ideo Iudices Ecclesiastici.

Solus Iudex Ecclesiasticus definit, an 6 Clericus Tonfuram, ac Vestes derulet, ut fori privilegio possit gaudere, Truch. sup. n. 96. Guaz. sup. n. 2. Farin. in prax. q. 8. n. 34. & alii quos recensui cap. 31. n. 34.

Ad Num. 2.

Tamen si clericus in criminalibus coram iudice laico respondeat, & usque ad causæ definitionem perstiterit, adhuc tamen lata sententiâ poterit declinatoriam objicere, ac obtinebit, ut ad Ecclesiasticum remittatur, etiam si tempus appellationis præterierit Cancr. variar. part. 2. cap. 2. n. 133. Petr. Barbof. in l. Si quis ex aliena, n. 70. de iudic. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. q. 36. n. 5. Bobad. d. cap. 2. num. 186. Carleval. sup. n. 811. Caravit. tit. 65. n. 8. Azeved. in l. 1. n. 21. tit. 5. lib. 4. recop. At hoc casu, & aliis cum secularis causam ad Ecclesiasticum transferre, hic non tenetur stare sententiæ illius, nec actis, quæ ipse in Clericum concecero Bobad. lib. 2. cap. 18. n. 330. Clar. d. q. 36. in fin. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. n. 11. Paz supra, d. prax. l. 2. n. 12. & omnes communiter: latè Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 5. Carleval. ubi proxime.

Ibi: Non enim potuit Clericus.

Clericus etiam de licentiâ Episcopi sui non valet tacite, vel expresse laici iudicis iurisdictionem prorogare. Cancr. ubi proxime, Carleval. d. disp. 2. n. 1076. Farin. n. 13. Seaccia de iudic. part. 1. cap. 11. num. 38. Bajard. ad Clar. in d. q. 36. num. 10. Petr. Barbofa in l. 1. art. 3. n. 173. & 177. ubi n. 178. ampliat ad

Verf. Clericus vero.

ad voluntariam. Aug. Barbofa cum aliis collect. cap. 2. n. 4. de for. compet. Bobad. sup. n. 187. & 191. Argel. de legit. Contrad. q. 3. n. 382.

Ibi: Igitur sententia lata per iudicem.

9 Sententia quam secularis iudex profert adversus Clericum etiam consentientem, & fori privilegium non allegantem, est omnino nulla. Parlador. differ. 9. §. 1. n. 30. Cancr. ubi sup. Clar. n. 5. & Bobad. n. 186. Carleval. sup. Argel. n. 181. Cujac. in cap. ut si clerici, de iudic. Hæc nullitas ex defectu iurisdictionis proveniens nullo umquam tempore excluditur, seu purgatur. Vantius de nullit. tit. quoties, & int. quos temp. null. oppon. Guaz. de defens. reor. def. 36. cap. 20. n. 2. etiam si lege terminus ad dicendum de nullitate sit coarctatus, ac vetitum ne ultra solum agens audiat, ut est apud nos. Azeved. in l. 2. n. 25. tit. 17. lib. 4. Recop.

Ibi: Huius opinionis ratio.

10 Regulariter quoties iurisdictionis consensu partium prorogabilis non est, etiam post latam sententiâ exceptio incompetentiæ iudicis iure objicetur, ut illius impediatur executio. Cancr. sup. part. 1. cap. 18. n. 8. Cabed. decis. 22. n. 9. Carleval. d. disp. 2. n. 811. Aug. Barbofa collect. cap. Ad petitionem, n. 3. de accusat.

Ibi: Hac exceptio impedit executionem.

11 Exceptio nullitatis ex iurisdictionis defectu impedit executionem triplicis sententiæ conformis Cancr. cum aliis ubi proxime, Bobad. n. 186. Carleval. d. disp. 2. n. 811. ac plures, quos laudavimus supra, cap. 25. n. 11.

Ibi: His accedit, quod & ipse.

12 Clericum comprehensum à iudice laico propter crimen, quanvis inventum, & presentem se secularem, poterit Ecclesiasticum postulare, & obtinebit ut sibi tradatur. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 4. n. 116. Carol. de Grass. de effectib. clericat. effect. 1. num. 329. Sbrotz. de offic. Vicar. lib. 2. quæst. 191. num. 11.

Clericus qui distulit fori privilegium in iudicio allegare, si ad Ecclesiasticum veniat remittendus ad expensas litis illiusoriz damnari debet. Parlador. ubi sup. & omnes frequentes. Illud quæstionis est, à quo iudice facienda condemnatio; D. Covar. docet ab Ecclesiastico faciendam esse, cui accedunt Clar. d. q. 36. n. 5. Caravit. rit. 65. n. 1. Salg. de Reg. protecl. p. 1. cap. 2. num. 259. ubi aliis. At Clericum à seculari damnari posse in expensis, reservata Ecclesiastica executione, opinatur Cancr. variar. part. 2. cap. 2. n. 154. pro quo faciunt tradita per Greg. Lop. in l. 13. gloss. 4. versus finem, tit. 13. p. 2. Guttier. Practic. lib. 1. q. 20. à num. 3. ad 6. Vide Bobad. n. 188.

Ad Num. 3.

Clericatum ut delinquens à seculari potestate immunis pronuncietur, plenè probari debet per scripturam Prælati attestantis, se illi Ordines contulisse, aut per duos testes: nec sempiterna probatio proderit. Bellet. de iurisdic. clerical. part. 1. tit. de favor. cleric. person. §. 14. n. 15. Mart. de iurisd. part. 2. cap. 31. n. 4. 5. Menoch. lib. 6. pres. 76. n. 31. Mascard. de probat. concl. 303. n. 1. Avendañ. de exequend. mand. part. 1. cap. 22. n. 17. Bobad. d. cap. 18. num. 107. in fin. Farin. sup. q. 8. n. 44. Barbof. collect. cap. Si iudex laicus, num. 12. de sentent. excomm. in 6. Guaz. sup. defens. 1. cap. 3. n. 9. & plures apud eundem Barb. collect. l. si qua per calumniam, c. de Episc. & cler. Verùm & aliter clericatum probari per famam, indicia, præsumptiones, & argumenta, scripserunt Mascard. concl. 302. & 304. cum seq. & Barbofa cum plurimis d. collect. cap. Si iudex laicus, n. 2. Tusch. lit. C. conel. 378.

Ibi: Et ideo temerarium esse censeo.

Unius testis dispositio satis non erit ad probationem clericatus in hoc de exemptione tractatu. Mascard. concl. 303. n. 4. Mart. d. cap. 31. n. 8. & 9. Farin. q. 8. n. 43. Guaz. d. cap. 3. num. 8. & 9. Quarta etiam, quia est causa gravis præiudicii. Mart. n. 9. Avendañ. sup. tum quia impeditur publica vindicta: tum quoniam læditur Regia iurisdictioni, quæ tanti

- 39 *Judex laicus nequit exigere poenam legis pecuniariam à Clerico arma prohibita omnibus deferente.*
- 40 *An teneatur hujusmodi arma Clerico ablata restituere per Ecclesiasticam requisitus.*
- 41 *Instrumenta vetita piscationis, aut venationis clerico transgressori possunt secularares ministri adimere.*

CAPUT XXXIII.

AD intellectum capituli si *Judex laicus* 12 de sent. excomm. in 6. consue. Barbos. in collect. ibi, qui per multos refert.

Ad Num. 1.

Quotiescunque lis vertitur super clericatu, ut reus privilegio fori potiarum ad Judicem Ecclesiasticum privatim spectat cognitio, l. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. Sanch. Consil. Moral. lib. 7. cap. 1. duh. 1. num. 16. Paz in Praxi, com. 2. pro. 2. num. 9. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. n. 11. Mart. de jurisdic. part. 2. cap. 31. in princ. Barbosa sup. n. 2. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 106. Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 3. n. 1. Menoch. lib. 6. presump. 76. n. 34. Carley. de judic. lib. 1. disp. 2. num. 866. Guttier. Practic. lib. 1. q. 6. n. 2. Tusch. lit. C. conel. 395. n. 6. Aliud tamen nonnullis in regionibus praxis observat, sicut inferius adnotabitur, n. 4.

Ibi: *Quibus etiam suffragatur.*

Ubi inter Ecclesiasticum, & secularem Judicem de jurisdictione oritur controversia, ille ut dignior illam deciderit. Guttier. & Guaz. ubi proxime, Petr. Cabal. quæst. crimin. cas. 223. n. 86.

Ibi: *Apud Gallos hujus controversia.*

Non solum in Gallia, sed & in Regno Neapolitano, ac Lusitano moribus, ac Statuto receptum est, ut Judex laicus de Clericatu cognoscat, si reus fori privilegio se tueri intendat, de quo testantur Menoch. Carleval. & Aug. Barbosa, qui hoc ex concessione Sedis Apostolicæ procedere ait, & assentient Mart. d. cap. 31. At eam consuetudinem, seu statutum juri convenire, tenet Petr. Barbosa in l. Titia, n. 34. ff. solut. matrim. agente clerico primæ Tonfuræ Thom.

Valasc. alleg. jur. tom. 1. alleg. 24. ex n. 10.

In Hispania, juxta communem Judicem laicum de causa Clericatus non habet cognitionem, quod admonere oportet, quoniam Aug. Barb. d. collect. n. 3. Laudato Praxide nostro hic, asseverat contrariam praxim apud nos servari, quem Barbosa lapsus animadvertit antea Carleval. ubi sup. & quidem D. Covar. expressim attestatur, in Hispania solum Ecclesiasticum Judicem existere competentem in Clericatus quæstione.

Ibi: *Et ideo Judices Ecclesiastici.*

Solus Judex Ecclesiasticus definit, an Clericus Tonfuram, ac Vestes derulerit, ut fori privilegio possit gaudere, Truch. sup. n. 96. Guaz. sup. n. 2. Farin. in prax. q. 8. n. 34. & alii quos recensui cap. 31. n. 34.

Ad Num. 2.

Tamen si clericus in criminalibus coram Judice laico respondeat, & usque ad causæ definitionem perstiterit, adhuc tamen lata sententiâ poterit declinatoriam objicere, ac obtinebit, ut ad Ecclesiasticum remittatur, etiam si tempus appellationis præterierit. Cancr. variar. part. 2. cap. 2. n. 133. Petr. Barbos. in l. Si quis ex aliena, n. 70. de judic. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. q. 36. n. 5. Bobad. d. cap. 2. num. 186. Carleval. sup. n. 811. Caravit. tit. 65. n. 8. Azeved. in l. 1. n. 21. tit. 5. lib. 4. recop. At hoc casu, & aliis cum Secularis causam ad Ecclesiasticum transferre, hic non tenetur stare sententiæ illius, nec actis, quæ ipse in Clericum conceperit Bobad. lib. 2. cap. 18. n. 330. Clar. d. q. 36. in fin. Cur. Philipp. part. 3. §. 1. n. 11. Paz supra, d. prax. l. 2. n. 12. & omnes communiter: latè Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 5. Carleval. ubi proxime.

Ibi: *Non enim potuit Clericus.*

Clericus etiam de licentiâ Episcopi sui non valet tacite, vel expresse laici Judicis jurisdictionem prorogare. Cancr. ubi proxime, Carleval. d. disp. 2. n. 1076. Farin. n. 13. Seaccia de judic. part. 1. cap. 11. num. 38. Bajard. ad Clar. in d. q. 36. num. 10. Petr. Barbosa in l. 1. art. 3. n. 173. & 177. ubi n. 178. ampliat ad

Verf. Clericus vero.

ad voluntariam. Aug. Barbosa cum aliis collect. cap. 2. n. 4. de for. compet. Bobad. sup. n. 187. & 191. Argel. de legit. Contrad. q. 3. n. 382.

Ibi: *Igitur sententia lata per Judicem.*

9 Sententia quam secularis Judex profert adversus Clericum etiam consentientem, & fori privilegium non allegantem, est omnino nulla. Parlador. differ. 9. §. 1. n. 30. Cancr. ubi sup. Clar. n. 5. & Bobad. n. 186. Carleval. sup. Argel. n. 181. Cujac. in cap. ut si clerici, de judic. Hæc nullitas ex defectu jurisdictionis proveniens nullo umquam tempore excluditur, seu purgatur. Vantius de nullit. tit. quoties, & int. quos temp. null. oppon. Guaz. de defens. reor. def. 36. cap. 20. n. 2. etiam si lege terminus ad dicendum de nullitate sit coartatus, ac vetitum ne ultra solum agens audiat, ut est apud nos. Azeved. in l. 2. n. 25. tit. 17. lib. 4. Recop.

Ibi: *Hujus opinionis ratio.*

10 Regulariter quoties jurisdictionis consensu partium prorogabilis non est, etiam post latam sententiâ exceptio incompetentiæ Judicis jure objicitur, ut illius impediatur executio. Cancr. sup. part. 1. cap. 18. n. 8. Cabed. decis. 22. n. 9. Carleval. d. disp. 2. n. 811. Aug. Barbosa collect. cap. Ad petitionem, n. 3. de accusat.

Ibi: *Hæc exceptio impedit executionem.*

11 Exceptio nullitatis ex jurisdictionis defectu impedit executionem triplicis sententiæ conformis Cancr. cum aliis ubi proxime, Bobad. n. 186. Carleval. d. disp. 2. n. 811. ac plures, quos laudavimus supra, cap. 25. n. 11.

Ibi: *His accedit, quod ipse.*

12 Clericum comprehensum à Judice laico propter crimen, quanvis inventum, & presentem se secularem, poterit Ecclesiasticum postulare, & obtinebit ut sibi tradatur. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 4. n. 116. Carol. de Grass. de effectib. clericat. effect. 1. num. 329. Sbrotz. de offic. Vicar. lib. 2. quæst. 191. num. 11.

Clericus qui distulit fori privilegium in judicio allegare, si ad Ecclesiasticum veniat remittendus ad expensas litis illiusoriz damnari debet. Parlador. ubi sup. & omnes frequentes. Illud quæstionis est, à quo Judice facienda condemnatio; D. Covar. docet ab Ecclesiastico faciendam esse, cui accedunt Clar. d. q. 36. n. 5. Caravit. rit. 65. n. 1. Salg. de Reg. protecl. p. 1. cap. 2. num. 259. ubi aliis. At Clericum à seculari damnari posse in expensis, reservata Ecclesiastica executione, opinatur Cancr. variar. part. 2. cap. 2. n. 154. pro quo faciunt tradita per Greg. Lop. in l. 13. gloss. 4. versus finem, tit. 13. p. 2. Guttier. Practic. lib. 1. q. 20. à num. 3. ad 6. Vide Bobad. n. 188.

Ad Num. 3.

14 Clericatum ut delinquens à seculari potestate immunis pronuncietur, plenè probari debet per scripturam Prælati attestantis, se illi Ordines contulisse, aut per duos testes: nec templa probatio proderit. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de favor. cleric. person. §. 14. n. 15. Mart. de jurisd. part. 2. cap. 31. n. 4. 5. Menoch. lib. 6. pres. 76. n. 31. Mascard. de probat. concl. 303. n. 1. Avendañ. de exequend. mand. part. 1. cap. 22. n. 17. Bobad. d. cap. 18. num. 107. in fin. Farin. sup. q. 8. n. 44. Barbos. collect. cap. Si Judex laicus, num. 12. de sentent. excomm. in 6. Guaz. sup. defens. 1. cap. 3. n. 9. & plures apud eundem Barb. collect. l. Si qua per calumniam, c. de Episc. & cler. Verum & aliter clericatum probari per famam, indicia, præsumptiones, & argumenta, scripserunt Mascard. concl. 302. & 304. cum seq. & Barbosa cum plurimis d. collect. cap. Si Judex laicus, n. 2. Tusch. lit. C. conel. 378.

Ibi: *Et ideo temerarium esse censeo.*

15 Unius testis dispositio satis non erit ad probationem clericatus in hoc de exemptione tractatu. Mascard. concl. 303. n. 4. Mart. d. cap. 31. n. 8. & 9. Farin. q. 8. n. 43. Guaz. d. cap. 3. num. 8. & 9. Quarta etiam, quia est causa gravis præjudicii. Mart. n. 9. Avendañ. sup. tum quia impeditur publica vindicta: tum quoniam læditur Regia jurisdictione, quæ tanti

tanti haberi solet, ut inter utriusque fori iudices actiter de illa disceptetur. Unde lechalis culpæ reus censetur, qui alienam iurisdictionem usurpat, ut eum D. Thoma, Lessio, ac Salone resolvet Trullench. in Decalog. lib. 8. cap. 1. dub. 8. n. 2. Salgad. de Reg. protel. part. 3. c. 13. n. 349. & est communis.

Ibi: *Hic accedit, quod unius testimonium.*

- 16 Unius testimonio etiam quacunque dignitate fulgentis in iudiciis ad plenam probationem fides adhibenda non est, de quo ad plene tradita per me in addit. variar. lib. 2. cap. 13. num. 1. & 2. Tamen quoad rem de qua agitur id limitat Mart. num. 9. si versaretur in probatione antiqui Clericatus, ita ut verò similiter credi posset, ceteros testes tempore extinctos, quod adminiculis concurrentibus facile admittendum.

Verf. Fortassis in hac materia.

- 17 Licet principalis causa super Clericatu ad Ecclesiasticum forum spectet, sicut permittitur supra, num. 2. nihilominus iudex laicus aliqualem cognitionem habet, potestque titulum examinare, ac testes recipere summarie, ut se instruat ad remittendum reum captum ad Ecclesiasticum, aut illum in proprio carcere retinendum, dum causa de Clericatu discutitur; ipsamque summariam informationem mittere Ecclesiastico, ut instructus decidat, num delinquens fori privilegio juretur, oportebit. Menoch. lib. 6. præsumpt. 76. num. 33. Didac. Per. in l. 2. vers. Item probatur. tit. 1. lib. 3. Ordin. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 326. Mart. de iurisdic. part. 3. cap. 31. n. 1. vers. Tamen iudex. Guaz. sup. d. cap. 3. n. 10. Carlev. d. disp. 2. n. 866.

- 18 Ad quem effectum in hac summaria cognitione fit erit, si clericatus per famam, vel præsumptiones probetur, aut quod per testes constat, captum in Tonsura, & Habitu incedisse clericali, dum comprehenderetur, & alia requisita ad gaudendum foro observavisse. Guaz. sup. defens. 1. cap. 3. n. 6. & 9. vers. Quoad effectum. Sed sufficere unius testis asseratio, ut contra alios D. Covar. edocet, quanquam Clericatum ubi non agitur de tertii præiudicio, per unicum probati testem scripserint plures, ut Guaz. ubi proxime, vers. Tertio ex

dicto, Mascard. conel. 303. num. 4. Mart. ubi proxime, Barbosa collect. d. cap. Si iudex laicus in foro, qui alios refert. Dici tamen potest, non esse absque præiudicio regie iurisdictionis huiusmodi remissionem ad Ecclesiasticos iudices, qui raro, aut nunquam delinquentes foro seculari restituent, de quo actiter querunt Bobad. d. cap. 18. num. 109. Sed sententia D. Covar. posset limitari ex prænotatis num. 16. in fin. secundum Martæ opinionem, ut scilicet unus testis in antiquis probet clericatum: quod facilius amplectendum hoc casu, quandoquidem de illo non agitur principaliter, sed ad iudicium instructionem, maxime si aliqua conjectura testis depositioni jungatur.

Ibi: *Imò & hodie usus obtinuit.*

Quicquid de iure sit, praxi observatur, ut iudex laicus captum delinquentem retineat, dum apud Ecclesiasticum causa clericatus discutitur, nec locus est remissioni, nisi delinquente fori privilegio gaudere pronuncietur. Bobad. d. cap. 18. num. 109. Paz sup. prælad. 2. num. 10. Guaz. d. cap. 3. num. 6. Clar. §. fin. quæst. 36. n. 21. Farinae. præc. crimin. 9. 8. num. 35. Scaccia de iudic. lib. 3. cap. 11. num. 90. Ex licet Guazinus eam consuetudinem ad Hispanias, esse restringendam adnotaverit, Clarus tamen asserit, regulatier servari, non tamen in Mediolanensi statu. Cui praxi proculdubio occasionem præbuit nimia iudicum Ecclesiasticorum propensio ad eripiendos criminolos quomodolibet a Potestatibus laicis cum pernicioso Republicæ noxamento, ut ex nostratibus animadvertunt Bobad. sup. n. 109. & alii, quosidem refert. Nec facilis foret traditio rei brachio seculari, nisi captus fori exemptionem non mereretur, præsertim cum in huiusmodi reorum custodia Iudices Ecclesiastici non soleant invigilare, ut deducitur ex l. 7. tit. 4. lib. 1. Recopil.

Quoad remissionem eorum, qui clerici dicuntur, dum lis pendet super clericatu, de iure servatur distinctio capituli Si iudex 12. de sentent. excomm. in 6. de qua Barbosa. in collect. ibi, Mart. sup. d. cap. 31. num. 22.

Ibi:

Ibi: *Quarevis statim iudex secularis.*

- 21 Iudex laicus, etiam captum delinquentem, qui se Clericum allegat, ad Ecclesiasticum non remittat ex consuetudine, ut supra num. 19. prænotavimus, teneatur tamen progressum causæ suspendere, dum iudicium super Clericatu consistit, usque ad definitivam, quæ in rem iudicatam transferit: & si adversus eum feratur, tunc ad ulteriora iure procedet. Farin. in Praxi, q. 8. num. 35. Barbosa collect. d. cap. Si iudex laicus, num. 9. Bobad. sup. n. 108. Bern. Diaz in præc. cap. 62. num. 21. Paz sup. tom. 2. præl. 2. n. 10. Guaz. pluribus laudatis, d. defens. 1. cap. 3. n. 4. Tusch. lit. C. conel. 395. n. 6. Ecclesiasticusque secularitatem per inhibitionem compellet, ut interim supersedeat in causa principali, recepta prius summaria informatione de clericatu, saltem per unicum testem. Paz & Guaz. ubi proxime.

Ad Num. 4.

- 22 Si reus non custodiatur per iudicem laicum, sed apud Ecclesiasticum adsit, hic omnino debet illum in proprium detrudere carcerem, nec relaxare ipsum sub fideiussoribus poterit, non solum pendente lite super clericatu, sed etiam principali super crimine; alioquin licet Magistratei seculari vagantem reum publicis vinculis ad custodiam subicere, l. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. Paz d. præl. 2. n. 13. Bern. Diaz in præc. cap. 116.

Ibi: *Tametsi quidam iudices.*

- 23 Quanquam publicè inter sit, criminofum qui exemptionis beneficio à seculari potestate liberatur, carceribus intercludi, donec Ecclesiasticus iudex super crimine sententiam ferat, ut meritas luat penas, & sic vindictæ publicæ satisfiat: verum tamen declinatione dicte legis 7. Recop. ad hunc casum extendi, ut D. Covar. placet, difficile videtur; nam constitutio expressim disponit, eum de clericatu in iudicio controvettitur, ibi: *T mandamos à los dichos Jueces Ecclesiasticos, que entre tanto que lo susodicho cerca del clerico se determina, los tengan presos. Et inferius: Que los prendan, y tengan presos* D. de Faria Covar. Enuel.

en la cárcel seglar feita que la dicha causa del clerico sea determinada. Quæ quidem verba palam restringunt dispositionem legis ad tempus, quo super Clericatu disceptatur: imò non obscure insinuat, non procedere postquam sententia pro Clerico lata, super crimine principaliter apud Ecclesiasticum agitur.

Nec recipi solet ampliatio legis, cum rationis disparitas dignoscitur, ut in præfenti; nam dum lis pendet de Clericatu, iudex laicus jus habet saltem dubium ad delinquentis punitionem, quod sua servari interest usquedum incompetens pronuncietur; ideo illi permittitur, ut si reus extra carcerem Ecclesiastici vagaretur, queat ipsum capere, ac in proprio interim custodire: alioquin si foro seculari subiectus criminofus declararetur, facile posset aut fugæ se committere, aut ad asyllum sacrum convolare, regia illusa iurisdictione. At cum pro clericatu jam est pronunciatum, secularis iudex nec spe jus habet in reum, quod conservare per capturam expediat, ad quam procedere impeditur, quia nec actu, nec habitu ullam obtinet in clericum iurisdictionem. Unde etiam Præfidi nostri opinionem expediat amplecti, ne delicta maneat impunita, regali quidem constitutione potius resistitur, quam comprobatur.

Ad Num. 5.

Clericus ut Ecclesiastico iudici per laicum remittatur, custodibus est credendus, ex cuius bonis remissionis expensæ solvenda: quod si inopia laboret, Iudex Ecclesiasticus, qui illum petierit, sumptus exhibere tenebitur. Menoch. de arbitr. casu 128. n. 8. 9. Paz in Praxi, tom. 2. præl. 2. n. 11. Cur. Phillip. part. 3. §. 1. num. 11. Bobad. cum aliis d. cap. 18. n. 329.

Remissio ejus, qui Clericus declaratur, per iudicem laicum fieri debet absque ulla rei ignominia. Bobad. num. 328. Paz n. 10. Salced. ad Bern. Diaz in præc. cap. 122. lit. E. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 36. num. 48. qui reprobat consuetudinem provinciarum, ubi qui remittitur, insignia dedecoris, ac ludibrii deserit: quam ob rem laicum iudicem actiter coëreiturum refert.

M m 44

Ad Num. 6.

27 Qui in iudicio declinatoriam proposuit, ut intuitu Clericatus à seculari jurisdictione eximeretur, ad quavis officia, seu munera publica inhabilis efficitur, l. 3. tit. 4. lib. 1. Recop. ubi Azeved. Did. Per. in l. 17. tit. 3. lib. 1. Ordin. Cur. Philip. part. 1. §. 2. n. 14. Avendañ. de exequend. mand. part. 1. cap. 19. num. 2.

28 Solent rei, ut istam, & alias penas subterfugiant, ea uti cautela; nam Ecclesiasticum iudicem elanculum exorant, ut ex officio eos sibi tradi à seculari requirant, tanquam ad forum suum attingentes propter Ordines, seu primam Tonfuram. Ant. Gom. varior. lib. 3. cap. 10. in fin. Azeved. sup. num. 2. Did. Per. in l. 10. vers. Que autem cautela, tit. 1. lib. 1. Ordin. Sed si huiusmodi fraus probati posset, minime fraudatori delinquenti prodesset; imò potius præter legis penas alia arbitratia afficeretur. Azeved. num. 3. Cur. Philip. num. 15.

Ibi: Siquidem Clericus in minoribus.

29 Clericus etiam in minoribus nequit de iure per laicum iudicem puniri pro commissis in secularis muneris administratione, ad quod fuit receptus. Clar. sup. n. 25. Sanch. Causil. Moral. lib. 3. cap. unic. dub. 20. n. 10. & regulariter in quovis Clerico idem sustinent plures, non paucis dissentientibus, ut videre est apud Barbof. de Jur. Eccl. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 127. & collect. cap. 2. n. 4. ne clerici, vel Monach. At ex consuetudine Clericus vel in sacris pro munere syndicali subijcitur, & à laico iudice damnari poterit ad pecuniariam penam, suspensionis, seu privationis officii. Suar. de defens. Fid. lib. 4. cap. 34. in fin. Solorz. de iure Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 8. num. 16. Carleval. de iudic. lib. 1. disp. 2. n. 453. cum seq. Bobad. cum aliis Polit. lib. 2. cap. 18. num. 99. Clar. ubi proxime, Cur. Philip. p. 3 §. 3. n. 5.

Ibi: Qua ratione regia lex.

30 Ex recentiori constitutione, quæ habetur in l. 3. tit. 4. lib. 1. Recop. aliter se res habet; nam sublata differentia inter Clericum conjugatum, & solum,

statuitur ut Clericus minoribus Ordinibus, vel prima Tonfura initiatus munera publica adipisci permittatur, si ita se gerat, ut privilegio fori nullatenus gaudeat, attentata dispositione Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat. qui enim illo juri potest, à munitum ejusmodi susceptione prorsus remouetur. Azeved. in ead. l. 3. Cur. Philip. d. §. 2. n. 14.

Ibi: Hinc etiam deducitur.

31 Qui fori exemptionem allegaverit, ne à laico iudice possit iudicari, cunctis redditibus, officiis, ac muneribus, quæ à Rege obtinebat, ipso jure privatur, l. 4. tit. 4. lib. 1. Recop. ubi Azeved. l. 9. & 10. tit. 1. lib. 3. Ordin. & ibi Did. Per. verb. No pueden tener, Ant. Gom. d. lib. 3. cap. 10 n. 7.

Ibi: Hac verò pena.

32 Olim questionis fuit, an qui declinatoria utebatur, ut ad forum Ecclesiasticum remitteretur, penas legibus statutas incurreret, ubi sententia super exemptione non ferebatur, nec subsequeretur effectus: de qua Did. Per. in l. 17. verb. Pero que si resumiese corona, tit. 3. lib. 1. Ordin. Avendañ. de exequ. mand. part. 1. cap. 19. n. 22. Mexia ad l. Tolet. in apparat. fundam. 6. part. 2. n. 13. Sed hodie ex l. 3. tit. 4. lib. 1. Recopil. ejusmodi controversiæ locus non est, ut adnotat Azevedus ibi, n. 1. En constitutionis verba: Aunque no tengan sententia, ni lleque el negocio à ella. Ex quibus apparet, quod ex oppositione declinatoriæ sola legis pena contrahitur. Adhuc tamen sustineri posset, ut si reus ultro desistat ab intentata declinatoria, ac per iudicem laicum super crimine iudicetur, penas legis evadat, ut sentit Azeved. in l. 4. in fin. tit. 4. lib. 1. Recop. junctis quæ tradit in l. 10. à n. 3. tit. 1. lib. 4.

33 Tametsi pena præfata legis ipso jure irrogatur, tamen sententiæ declaratoriæ præcedere debet, ut probat Azeved. in d. l. 3. n. 4. à quo non omnino dissentit Did. Per. in d. l. 17. Ordin. verb. No pueden tener, etsi contra tenere videatur.

34 Addit eadem Regia lex, dispensationem à Principe concessam, ut qui declinavit laicam jurisdictionem, ad munus publicum admittatur, viribus non subsistere. Quæ quidem verba potius ad

ad tertorem, quam ad nullitatem actus referri debent; neque enim Princeps sibi legem imponit, à qua ipsi resistere non liceat, argumento legis Si quis in principio 22. de legat. 3. Opus tamen erit, ut hujus legis mentio fiat, si Rex eum ad officium admitti jubeat, quem ipsa prohibet. Ita Did. Per. in d. l. 17. verb. Y no vale la dispensacion.

Ad Num. 7.

35 Is qui fori declinatoria utitur Clericatus prætextu, in posterum arma etiam communiter laicis permittit deferre prohibetur sub pena amissionis eorum, ac sex mille matapetitorum, l. 5. tit. 4. lib. 1. Recop. Bobad. lib. 2. cap. 18. n. 69. Paz in Praxi, tom. 1. part. 8. cap. unic. num. 10. Padill. tract. de legib. penal. cap. 57. n. 9. Azeved. in d. lib. 5. qui ampliat etsi sententia lata non sit super declinatoria.

36 Quæ quidem regia sancio videtur nequaquam Ecclesiasticos comprehendere, qui in clericali statu persistunt; sed illos duntaxat qui postquam de fori privilegio excoeperunt adversus seculari jurisdictionem, Tonfura, ac vestitus clericaliibus derelictis ut laicos se gerunt, his siquidem armorum usus, quæ alioqui eis portare licebat, interdicitur simulque pena pecuniaria irrogatur citra ullum Ecclesiasticæ libertatis præjudicium. Qui intellectus non obscure deducitur ex ejusdem constitutionis serie, quæ vetat his arma, ceteris similibus permittit: quod Ecclesiasticis nequit convenire, quibus nullum armorum genus deferre licet, ut statim adnotabitur. Igitur de laicis lex loquitur, qui arma quædam, jure permittente, portare valent; non de clericis, in quibus opus non erat prohibicione.

Ibi: An clerici arma portantes.

37 Clericus etiam in minoribus omnino armorum usus & delatio jure interdicitur, ac propter transgressionem sunt excommunicandi. Barbofa cum plurimis de Jure Eccl. lib. 1. cap. 40. n. 137. Bobad. lib. 2. cap. 18. n. 67. Paz ubi proxime. Nec illis licet immunitatem Ecclesiasticam armis tueri, dum delinquentes à loco sacro per laicum Magistratum extrahitur, ut prænotavi supra, varior. lib. 2. cap. 20. num. 225. Nec propriæ defensionis prætextu Clericus arma portare permittitur. Bobad. n. 67. D. de Faria Covar. Encl.

in fin. nisi instante periculo veluti obfessionis, aut si per loca non tuta clericus interfecerit. Barbofa cum aliis n. 139. Bobad. ubi proxime.

38 Hinc oritur anceps controversia, an scilicet Clericus possit per laicos justitiæ ministros spoliari armis, cum quibus fuerit comprehensus? Pro utraque sententia quamplurimos congestit Barbofa d. cap. 40. n. 140. & 141. tenens negativam, etsi contrariam magis communem fateatur, quæ apud nos in praxi prævaluit, sicut ex pluribus tradidit d. cap. 20. n. 227. & n. 229. contra sententias recentium.

Ibi: Et sanè de interdicto armorum usû.

De quo actum per me d. lib. 2. varior. cap. 20. ex num. 223.

Ibi: Lex autem Principis secularis.

Quando, & quomodo lex secularis Principis Ecclesiasticos liget, præmissum est supra, hoc lib. cap. 8. n. 25.

Ibi: De eo tantum articulo controversi.

39 Penam legibus stabilitam adversus portantes arma vetita, per iudicem Ecclesiasticum, non per laicum à Clerico transgressore extorquendam esse prædiximus ex multis d. cap. 20. n. 225. ubi hujus loci sit mentio.

Veri. Utcumque tamen sit.

40 Docet Preses noster, licere secularibus Magistratibus, ac ministris spoliare clericos armis, si ea deferant, quæ laicis prohibentur, propter quod nullam excommunicationis penam incurrent; & in Hispania usu receptum agnoscimus, prout mox præmonuimus n. 38. Imò secularis iudex, etsi per Ecclesiasticum requiratur, non tenebitur ablata arma restituere, ut cum pluribus tenet Bobad. Polit. lib. 2. cap. 18. n. 66. dixi d. cap. 20. n. 227. alios referens: nec illicitum erit laico iudici Clericos sic arma deferentes capere, ut eos ad Ecclesiasticum remittat. Bobad. ubi proxime.

41 Similiter ubi Clericus venationi, aut piscationi lege regia, vel statuto in-

terdictæ operam dederit, potestunt seculares ministri ei recia, aves, & alia instrumenta auferre, ac sibi retinere. Bobad. n. 119. Cur. Philip. part. 3. §. 3. n. 11. & alii apud Barbof. de Jur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 40. n. 121. ad fin. Azeved. in l. 1. n. 3. tit. 8. lib. 7. Recop.

SUMMARIUM.

- 1 Clerico, ac laico simul delinquentibus, an Judex Ecclesiasticus in utramque procedere valeat? & num. 2. 8. & seqq.
- 3 Laicus in causa spirituali utrum arbitet, aut arbitrator possit eligi.
- 4 Non est capax jurisdictionis spiritualis, nisi ex Pontificis delegatione.
- Laico & Clerico Episcopus causam spirituales nequit committere, ibid.
- 5 Axioma, Magis dignum, &c. quomodo intelligi, ac restringi debeat.
- 11 Si Judex Ecclesiasticus procedens in laicam, qui cum Clerico deliquit, ob causam individualitatem illum absoluerit, aut non dignè punierit, laicus Judex in ipsum animadvertere poterit iterum ex novo iudicio.
- 12 Publicam, aut solennem penitentiam agentes nunquid gaudeant fori privilegio? n. 13.
- 14 De forma, ac effectibus penitentia publica, ac salennis, & de differentiis inter utramque remissionem.
- 15 De interpretatione capituli. Aliud n. 11. q. 1. n. 18. & 19.
- 16 Penitentes damnati per Sanctæ Inquisitionis Tribunal foro seculari subiacentur, si postea crimen aliquod perpetrent ad jurisdictionem laici Magistratus spectans.
- 17 An Judex valeat penas legis temperare, aut quas sententia semel imposuit, moderari? Et quid de Inquisitoribus in causis hæreticis.

CAPUT XXXIV.

Ad Num. 1.

1 SI Clericus, vel alius qui fori privilegio gaudet, unâ cum laico delictum perpetret, quisque à suo iudice debet puniri, nec Ecclesiasticus ratione societatis, & connexionis in la-

eum procedere permittitur. Tusch. lit. C, concl. 385. n. 17. Jul. Clar. lib. 5. Sententiar. §. fin. q. 36. n. 46. Ant. Gom. varior. lib. 3. cap. 10. n. 6. Fachin. controvers. lib. 9. cap. 31. Cancr. varior. part. 2. cap. 2. à n. 144. Farinac. in praxi, q. 8. n. 151. Guttier. latè Practic. lib. 1. q. 6. n. 7. & per tot. Castill. contro. lib. 6. cap. 165. d. 45. Salgad. de retent. Bullar. part. 2. cap. 14. n. 28. Bobad. Polii. lib. 2. cap. 17. n. 91. Azeved. in l. 10. n. 24. tit. 1. lib. 4. Recop. Barbofa de Jur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 94. Cur. Philip. part. 3. §. 1. n. 11. in fin. Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 11. n. 17. Parlad. differ. 9. §. 1. n. 36. licet alii non pauci contra tenuerint, quos laudati recensent, ac Menoch. de arbit. casu 371. num. 13. asserens hanc magis communem, sed vix in praxi observari.

Sed priorem sententiam intelligi oportet de crimine merè seculari; nam si foret mixti fori, Ecclesiasticus etiam laicum valebit coercere, ut animadvertit Barbofa ubi proxime, & proculdubio verum est, nisi laicus Judex per capturam subditi delinquentis prævenierit. Et quamquam Ecclesiasticus per præventionem etiam adversus laicum cognoscens, ipsum absolvat, aut non pena condigna afficiat, licebit tamen seculari Magistratui iterum iudicio novo instituto, penam legitimam, ac facinorosi respondentem irrogare, prout regulariter in causis mixti fori observari prænotavimus varior. lib. 2. cap. 10. num. 37.

Ibi: Laicus potest arbitet esse.

De causa spirituali verum est in laicum compromitti, sed simul cum Ecclesiastico arbitet esse permittitur. Farin. sup. n. 24. vers. Limita secundo, Bobad. n. 93. Tusch. lit. I, concl. 4. n. 10. Mart. Ant. Blanc. tract. de compromiss. in conjunct. q. 1. n. 62. & 64. Lanfranc. de Oriano tract. de arbit. part. 2. n. 24. Joan. Bapt. Peruzin. eod. tract. lib. 4. cap. 15. n. 1. Barbofa collect. cap. Per tuas, n. 3. de arbit. ubi alii, accedente superioris auctoritate, ut præfati observant, præsertim idem Barbofa in collect. cap. quod in dubiis, n. 4. de consecration. Eccles. qui cum aliis collect. cap. contringit num. 3. docet quod laicus etiam sine Ecclesiastico eligi poterit arbitrator in causa spirituali, licet contra tenuerit Joan. Baptist. ubi proxime, addens quod nec

nec incidenter laicus arbitet super causa spirituali laudem ferre poterit.

Castill. contro. lib. 5. cap. 169. num. 21. Aug. Barbofa axiom. 76. num. 2.

Ibi: Tametsi laicus censeri soleat.

Ad Num. 2.

Laicus incapax censetur spiritualium cautium cognitionis, nisi ex Pontificis commissione, sicut omnis ecclesiasticæ jurisdictionis. Barbofa collect. cap. Sacrosancta 51. n. 3. de elect. Marc. Ant. Blanc. sup. num. 64. Tiraq. de jur. marit. gloss. 5. n. 178. & alii plures apud me varior. lib. 1. cap. 17. num. 147. Unde licet, ut mox ostendimus, arbitet cum Clerico ad causam spirituales iure constituitur, non tamen Ecclesiastico, & seculari eadem delegari per Episcopum permittitur. Lanfranc. sup. n. 25. Marc. Ant. Blanc. n. 64. vers. Præterea.

Ibi: Actum individuum nomen accipere.

Regula, quod magis dignum attrahit ad se minus dignum; non procedit, cum plures collectivè concurrunt unum corpus constituentes, veluti collegium; quia non attenditur dignitas collegiarum, sed quod si par fuerit, dignior pars attenditur, & ab ea communitas nomen, ac naturam accipit, ut in laicorum, & Clericorum collegio contingit. An cum plures ut singuli ad actum quemque congregantur, tunc minus dignum dignior etiam inferiori numero solet cedere, de quibus Azeved. in l. 10. n. 25. tit. 1. lib. 4. Recop. Barbofa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 72. n. 128. & collect. cap. Quod in dubiis, num. 4. de consec. Ecclesiast. ac tract. de axiom. jur. axiom. 72. Tusch. lit. D, concl. 435.

Quod quidem axioma notabiliter restringitur, ut locum habeat quoties ex attractione minus dignum pateretur detrimentum; ut evenire in iure patronatus Clericis, & laicis communi, observat D. Covar. infra, hoc lib. cap. 36. num. 5. vers. Tertio opportune, Salgad. de Reg. protect. part. 3. cap. 9. num. 11 non enim alteri per alterum iniqua conditio debet inferri, cap. non debet 22. de reg. jur. in 6. cum vulgatis, quæ congerit Barbofa axiom. 22. n. 1.

Præterea, imitatur, si magis dignum indigniori accessione jungatur; nam illud cedit huic tanquam principali, Petr. Barbofa in l. Cum Prator, §. fin. n. 112. de judic. Tusch. lit. A, concl. 76. num. 16.

Sententiam suam, de qua supra n. 1. D. Covar. declarat, ut non procedat in causis individuis, quæ separationem nequeant recipere; tunc siquidem Clerico, & laico simul delinquentibus, Judex Ecclesiasticus in utrumque, causâ cognitâ, animadvertere poterit propter jurisdictionis præminentiam. Ant. Gom. varior. lib. 3. cap. 10. num. 6. in fin. Tusch. lit. C, concl. 395. n. 8. Guttier. Practic. lib. 1. quæst. 61. n. 9. Barbofa de Jur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. §. 1. num. 95. ubi exemplum affert de mandante, & mandatario Salgad. de retent. Bullar. part. 2. cap. 14. n. 18. Bobad. lib. 2. cap. 17. num. 91. Azeved. in l. 10. num. 25. tit. 1. lib. 4. Recop.

Sunt qui existimant, quod cum Ecclesiasticus, & secularis cooperantur ad factum, causa sit mixti fori quoad laicum, ita ut preventionis locus sit. Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 11. n. 17. Parlad. differ. 9. §. 2. n. 36. & sandi quilibet Judex probabili, ac communi opinione nixus rectè procedet in laicum, qui cum Clerico deliquit, in suo foro, si illum apprehenderit, præventæ jurisdictione.

Quoad civiles causas eadem est recepta distinctio, ut Clericus, ac laicus ex eadem obligatione conveniantur, si causa separationem admittat, quisque in suo foro respondere teneatur; alioqui coram Ecclesiastico uterque litigabit. Quod ita verum est, licet plures laici cum uno Clerico concurrant, de quo Salgad. num. 26. Barbofa d. num. 95. vers. verum contrarium. Bobad. cum pluribus num. 92. Azeved. n. 23. & 24. Gratian. disceptat. cap. 541. à n. 16. Cancr. varior. part. 2. cap. 2. num. 147. Guttier. sup. q. 43. Sed in praxi adhuc in causis individuis, & communibus Clerico, & laico, hic coram Ecclesiastico iudice conventi non permittitur, teste Bobadilla; imò secularis, qui ipsum in jus vocaverit, in foro Ecclesiastico subijciatur penæ legis 10. tit. 1. lib. 4. Recopil. ut probat Azeved. ibi, quavis eam temperari posse ob communem contrariam opinionem, existimet Guttier. d. q. 43. in fin.

At in criminalibus, si Judicem Ecclesiasticum ob causâ individualitatem

in laicum, qui cum Clerico deliquit, procedere contigerit, cumque absolverit, aut mitius punietur quam crimen meretur, poterit laicus deinde de illo cognoscens condignam poenam infligere reo sibi subiecto, sicut in causis mixti fori observari præmissimus supra, num. 1. & in specie tenet Guaz. de defens. reor. def. 1. cap. 11. n. 18. nam iudex laicus non omnino excluditur propter incompetentiam, sed digniori cedit, ne recta iudicii expeditio, continentia causæ divisa impediatur, quemadmodum per præventionem in mixti fori delictis inhibetur. Sic nec regia iurisdic-tio illudetur, nec crimina manebunt impunita.

Ad Num. 3.

12 Qui solennem aut publicam poenitentiam agunt propter delictum ex iudicis Ecclesiastici sententia, nec in civilibus, nec in criminalibus fori privilegio juvantur. Clar. 8. fin. q. 35. n. 20. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 25. n. 9. Morla Emp. Jur. part. 1. tit. 2. in princ. n. 143. Bobad. d. lib. 2. cap. 17. num. 148. Barbosa addit. ad collect. cap. Aliud, 11. g. 1. Cur. Philip. part. 3. §. 1. num. 14. Simanc. de Catholic. Inst. q. 47. de poenit. & convers. num. 19. Aliquando hi poenitentes per Ecclesiasticum coërceri possunt ob excessus, quos refert Bobadilla.

Ad Num. 4.

13 Contrarium placuit non paucis, ut refert Simanc. num. 18. qui opinantur ejusmodi poenitentes fori privilegio gaudere in civilibus, ac criminalibus, ex Leonis Magni Pontificis decreto in cap. Aliud, 11. g. 1. quod diversimodè interpretantur pronuper laudati, & alii quos adducit Barbosa in collectan. ibi, quorum intellectus fuit D. Covar. refert, ac refellit.

Verf. Sunt tamen.

14 De poenitentia solennis, & publicæ forma, atque effectibus agit in cap. in capite 64. dist. 50. l. 18. 19. & 20. tit. 4. part. 1. ubi Barbosa in collect. plures laudavit. Trident. sess. 24. cap. 8. de reform. ubi publicæ poenitentia sit mentio, quanquam illam exolevisse scripserit Alciat. lib. 9. parerg. cap. 22. Sed inter publicam, & solennem poeniten-

tiam multum interest, maxime quia post hanc poenitens ab Ecclesiasticis Ordinibus remotus habebatur, d. l. 19. part. 1. Barbosa collect. cap. 1. n. 3. de bigam. non ordin. non sic per illam. Barbosa in remiss. ad Concil. d. cap. 8. num. 2. & de potest. Episcop. part. 2. alleg. 43. n. 7. Utrum qui poenitentiam solennem, aut publicam egit, pro eodem crimine possit per laicum iudicem puniri, dixi Variar. lib. 2. cap. 10. num. 21.

Verf. Ipse vero minime.

Hic tamen D. Covar. novum addit intellectum ad d. cap. Aliud, ut scilicet ibi consulat Pontifex, quod poenitentes non deserant salutis poenitentia progressum ad profequendam in forensi iudicio quod sibi debetur; quid enim prodest homini universum mundum lucrari si anime suæ detrimentum patiat. Ideo magis expedit pro peccatis satisfacere, quam bona temporalia litigando tueri; nam si poenitens incumbere litibus, & saluterio statu distraheretur: & quanquam id fieri possit sine culpe reatu, tutius tamen erit obsequi poenitentiali Ecclesiæ iudicio, quam forum pro bonis acquirendis, vel conservandis adire secularem. Quam interpretationem amplectitur Morl. ubi sup. num. 143. verf. Sed mea sententia, Barbosa in addit. collect. d. cap. Aliud. Vide infra, num. 18.

Ad Num. 5.

16 Illi quibus per sanctum Inquisitionis Tribunal publica injungitur poenitentia, si crimen postea admisserint quod ad forum spectet secularem, per Magistratum ordinarium iudicem coërceri debent. Bobad. d. cap. 17. n. 148. Clar. d. quæst. 35. n. 20.

Ibi: Nam licet alioqui.

17 Iudici ex causa sententiæ permittitur legales poenas mitigare; sed postquam eam tulit, moderari poenam, quam imposuit, prohibetur nisi in continenti Tusch. lit. P. concl. 153. num. 7. Clar. sup. quæst. 85. num. 10. & alii plures apud me Variar. lib. 2. cap. 9. ex num. 101. Sed hoc speciali jure Inquisitoribus licet. Clar. lib. 3. Sentent. 8. Hæresis, num. 8. Peña in Director. Inquisit. part. 2. quæst. 47. schol. 72. Menchac. illustr. cap. 31. n. 3. Barbosa

Barbosa collect. cap. De commissi, num. 9. de hæresis. in 6. prænotavi & ego d. cap. 9. num. 105.

18 Liber hic adijcere, quod inter plures interpretationes, quas D. Covar. supra recenser, illa communis videtur verissima, quam tradidit n. 4. verf. Quarto frequentior, nempe quod in d. cap. Aliud, 11. quæst. 1. consilium tribuitur poenitentibus litigaturis, ut potius in foro Ecclesiastico, quam in secolari suas deducant actiones, ubi cause sine tanta distractione, & strepitu peragi possunt; sed hoc reo consentiente, si laicus sit: in quo nullum poenitentium privilegium reperitur; nam jure communi cunctis laicis licet Ecclesiasticæ jurisdictionis prorogatio, l. Episcopale 9. C. de Episc. audient. Barbosa cum aliis collect. cap. Significasti, num. 3. de for. compet. Carleval. de judic. lib. 1. dist. 2. num. 120. tamen jure nostro regio prohibetur, l. 10. tit. 1. lib. 4. Recopilat. ubi Azeved. quem in intellectum, quoquam alium expendat, D. Covar. non impugnat.

19 Alius etiam intellectus accommodari poterit dicto capiti Aliud, si perpendamus poenitentes miseratione dignos, & sub speciali Ecclesiæ protectione constitutos, idcirco possunt inter miserabiles personas reputari, quæ agentes, præsertim oppresse, etiam laicos apud Tribunal Ecclesiasticum jure conveniunt, ut ex aliis præmissis supra, cap. 6. num. 8. quam opinionem communem testatur Barbosa collect. cap. Causam que 7. num. 4. qui si sint legit. Monet igitur Magnus Leo hujusmodi homines, ut omisso rei legitimo foro seculati, ad Ecclesiasticum confugiant, eum litigare opus sit.

SUMMARIUM

- 1 Iudex laicus an possit cognoscere de possessione rei spiritualis, qui disputat. Resolvitur ex num. 6.
- 2 Quoties possessorium iudicium habet annexam causam proprietatis de re spirituali; aut annexa, iudex laicus competens non habetur.
- 3 Nequis habere cognitionem de Beneficii Ecclesiastici possessione: quod limitatur num. 17.
- 4 Potest summariam habere cognitionem de proprietate, & titulo beneficii, ut se instruat ad iudicandum de possessione, si hoc illi liceat, ut volunt plures.

5 Si controversetur contra Clericum de possessione rei spiritualis, iudex laicus causam decidere prohibetur.

6 Utrum iudex laicus valeat cognoscere de possessione rei spiritualis, absque ulla proprietatis connexionem? & num. 7. & 8.

9 Causam decimarum in questione facti iudex laicus definire valet in sibi subditam.

10 Idem & Ecclesiastico Iudici licet.

11 Quoties ius percipiendi decimas ad laicos est translatum ex concessione Pontificia, Magistratus seculares de illi cognoscunt, sive juris, sive facti questio vertatur: quod ampliatur n. 12.

12 Novarum decimarum exactionis causa ad supremum Castellæ Consilium in Hispania deferuntur, & in Indis ad Regia Prætoria.

13 Num laici decimarum conductores possint in foro Ecclesiastico conveniri? & num. 15. & 16.

14 Quomodo cognoscatur in Regiis Prætoribus de possessione beneficii Ecclesiastici, ne vis inferatur possessori.

15 Qui aliter sentiant.

16 Ex quibus causis iudices Regii Prætorii habeant extrajudicalem cognitionem ad vim tollendam per Iudices Ecclesiasticos illatam, & num. 20.

17 De forma procedendi in ejusmodi causis, & quam cognitionem supremi iudices habeant.

18 De justificatione regia protectionis, remissive.

19 Quomodo compellantur Iudices Ecclesiastici ad observanda decreta Regiæ Cancellaria, ubi de vi auferenda deciditur, & n. 24.

20 In quibus causis locus non est protectioni adversus Iudices Ecclesiasticos, seculares, vel regulares.

21 Nuntii Sedis Apostolica, qui in Curia nostri Regis assistunt, tenentur rescripta sua delegationis, & facultatem in Regio exhibere Consilio.

22 De retentione Bullarum, quæ apud nos est permissa, & qualiter procedatur.

23 Causa retentionis legitima est, si extero beneficium Ecclesiasticum conferatur.

24 In Beneficiorum provisione regnicola alienigenis præponendi.

25 In Beneficii impetratione precator exprimere debet patriam suam, & diacessum.

26 De Beneficiis patrimonialibus, quæ in Hispania necessario conferantur Clericis

ricis ortis ubi Beneficium vacans existit.
32 Per Bullarum retentionem Sedis Apostolicæ authoritatè nullum inferius præjudicium, nec irreverentia vestigium excogitari potest, & num. 33.

CAPUT XXXV.

Ad Num. 1.

1 A Neeps quæstio decidenda proponitur, teste Pariador. *different. 9. §. 1. n. 34.* utrum scilicet laicus iudex possit cognoscere de causa possessionis rei spiritualis, aut spirituali annexæ: de qua Guttier. *Canon. lib. 1. cap. 34. d. n. 16.* Menoch. *de recup. remed. 15. n. 210.* *can. segg.* Joan. Garc. *de Nobil. gloss. 9. n. 46.* Cened. *Canon. lib. 1. q. 45. n. 215.* & ad *Decret. cap. 4. à princ.* Cevali. *tract. de cognit. per viam viol. part. 1. q. 65. Paz de tenut. cap. 12. n. 78.* Bobadi. *Polit. lib. 2. cap. 18. n. 141.* Micæ. *de major. part. 3. q. 1. n. 16.* omnium novissimè, ac latissimè Barbosa *de Fur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 160.* ad. 179. ubi plures pro utraque sententia cumulavit.

Verf. Prima conclusio.

2 Quoties iudicium possessionum annexam habet causam proprietatis super re spirituali, vel annexæ, iudex laicus nullam potest habere cognitionem. Menoch. *de retinend. remed. 3. n. 328.* Guttier. *n. 44.* Joan. Garc. *n. 47.* Ceval. *n. 10.* Bobad. *ubi proxime,* & alii communitè. Unde inferitur, quod si agatur interdito adipiscendæ, laicus iudex idoneus non est, quia admixtam habet causam proprietatis. Guter. *n. 41.* Menoch. *de recup. remed. 15. n. 235.* etiam alii dissentiant.

Verf. Ex quo patet.

3 Sæcularis iudex incapax censetur, si de Beneficii Ecclesiastici disceptetur possessione, absque connexionè juris proprietatis, de quo consulas Barbos. *sup. n. 175.* Guttier. *n. 26.* & alios qui ab his pro hac sententia D. Covar. laudantur.

Ibi: Cum ad justificandam possessionem.

4 Licet ad obtinendum in possessorio

Beneficii probatio tituli saltè colorati desideretur, de illo tamen summarie, & incidenter cognoscitur, quod iudici laico non est vetitum ad se intruendum, ut super possessione pronunciet. Guttier. *n. 45.* Joan. Garc. *sup. n. 47.*

Ibi: Maxime quia in hac specie.

5 Si clericus conveniatur super possessione Beneficii, vel cuiusque rei spiritualis, iudex laicus de jure competens nequit esse; nam et si possessorem deduceretur contra Ecclesiasticum de re omni profana, veluti prædio, aut domo, in suo foro deberet conveniri: quo argumento utitur Barbosa *d. §. 2. n. 175.* cui assentiuntur Guttier. *num. 23.* Menoch. *d. remed. 3. n. 349.* Vide inferius *n. 7.*

Verf. Secunda conclusio.

6 In possessorio rei spiritualis non habente causam proprietatis annexam laicus iudex idoneus habetur. Pro qua resolutione (et si D. Covar. displiceat,) plurimos referunt Barbosa, Bobad. Cevali. Guttier. & Menoch. & ego recentissimi nonnullos *variar. lib. 1. cap. 17. n. 149.* & est ulu recepta, quam ex nostratibus tenent Salgad. *de Reg. protell. part. 1. cap. 1. prælud. 3. n. 217.* Bobad. *d. cap. 18. n. 141.* Ceval. & Joan. Garc. *ubi supra:* eandem amplectuntur, quando reus est laicus, Guttier. Menoch. & Barbosa laudati *n. 5.*

Verf. Verum si diligenter.

7 Adversus proximam conclusionem docet D. Covar. sæculares de possessione rei spiritualis, vel quasi iudicare non posse, etiam si causa proprietatis non admisceatur, & ita observari in Pioniana Cancellaria testatur Bobad. *ubi proxime:* quam sententiam, non paucis sequacibus recensitis, ruerit Barbosa *d. cap. 39. §. 2. à n. 173.* Guttier. *Canon. lib. 1. cap. 34. d. n. 23.* ubi etiam plures. Eam tamen restringit, nisi reus sit laicus, quo casu uterque iudex, ut in causis mixti fori, est competens. Guttier. *n. 43.* Menoch. *de retinend. remed. 3. n. 367.* Ceval. *d. q. 65. n. 21.* Alia adijcitur limitatio, si Ecclesiasticus ministrare justitiam neglexerit, Menoch. *n. 354.* Guttier. *n. 39.* His conveniunt tradita *sup. num. 5.*

Verf.

Verf. Non oberit Glossa.

His rationibus fusiùs satisfacit Barbosa *d. cap. 39. §. 2. à num. 177.* Guttier. *d. cap. 34. num. 26. verf. Et retenta, cum segg.*

Verf. Primum etenim illud.

8 Adde Menoch. *de retinend. remed. 3. n. 324. cum aliis, & de recup. remed. 15. n. 234.* qui tres casus distinguit. Primus cum uterque litigans clericus est: secundus, si reus perturbator, vel spoliator possessionis rei spiritualis ex Clero sit, actor verò laicus. Et in foro Ecclesiastico causam delinquendam utroque casu cum D. Covar. resolvit. Tertium adijcit, quem Præses noster omisit, cum scilicet reus laicus convenitur; & tunc apud sæculares Magistratum, vel Ecclesiasticum iudicem agendum tenet, secundum nuper tradita, *n. 7.*

Ad Num. 2.

9 Ubi solum agitur, an decimæ sine soluta, vel an hic, aut ille ipsas præstare teneatur, quoties laicus est qui dicitur debitor, in foro sæculari causa peragi poterit. Carrasc. *in Recop. cap. 6. §. 2. n. 1. verf. Circa primam,* Barbosa cum pluribus *de Fur. Eccles. lib. 3. cap. 26. §. 4. n. 1.* & alii non pauci, quos congesti *variar. lib. 1. cap. 17. n. 148.* licet non desint, qui contra sentiant, quos adducit Barbosa.

Ibi: Ecclesia siquidem duos.

10 Ecclesiasticus iudex redè procedet contra laicum decimarum debitorem, aut si quæstio vertatur, num hic, vel aliuseas solvere teneatur. Bobad. *Polit. lib. 2. cap. 18. n. 145.* Guttier. *Canon. lib. 1. cap. 34. n. 50.* ubi quod etiam ipsarum conductor valet laicos in foro Ecclesiastico convenire. Carrasc. *ubi sup. Azaved. in l. 10. n. 58. tit. 1. lib. 4. Recop. Paz in præxi. tom. 2. præl. 2. n. 12.* Cur. Philip. *part. 1. §. 5. n. 5.* & alii plures apud eosdem: qui decimarum debitores per censuras ad solvendum compelli possunt. Barbosa *ubi proxime, n. 15.* ubi alii

Verf. Tertio quoties.

11 Si Decimæ à Sede Apostolica concedantur sæculari Principi, Regii Iudicis de Faria Covar. Enucl.

ces, sive de jure, sive de facto super ipsis disceptetur, cognoscuntur privati, etiam inter Ecclesiasticos. Alfar. *de off. Fisc. gloss. 20. num. 9.* Guttier. *Prætic. lib. 1. q. 14. n. 4.* Bobad. *n. 146.* Castill. *de tertis, cap. 22. num. 20.* Carrasc. *sup. n. 14. verf. Et quoties decima,* præter nonnullos quos laudavimus *variar. d. cap. 17. n. 150.* Idem erit si ad privatos decimæ per legitimam concessionem spectent. Bobad. qui de praxi testatur, quicquid scripserit Barbosa *d. §. 4. n. 2. verf. Item causa.*

12 Quam conclusionem tuerit, & amplexatur ante omnes consulendus Solorz. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 1. ex n. 51.* ut procedat etiam si Princeps Ecclesiæ decimas sibi competentes concedat, pro ut in Indiis Occidentalibus contigit: & ita obtinuit apud supremum illarum Consilium, dum Fiscalem ageret D. Solorzanus in causa decimarum faris ardua circa jus decimandi, quam agitam, ac decisam vidimus in eodem Regio Senatu. Adde D. Frasso *de Reg. patron. Indiar. cap. 18. n. 9.*

Verf. Quarto erit.

13 Quoties Ecclesiastici novas decimas exigere intendunt, quæ antea per decennium non solvebantur, ad Regium Castellæ Consilium per querelam in Hispania patet aditus, ne populi, vel privati vexentur, de quo in l. 6. tit. 5. lib. 1. *Recop. Azaved. ibi, ex n. 2.* Aven. *dañ. de exeq. mand. part. 1. cap. 1. n. 32. verf. Item ista jurisdictio,* Bobad. *sup. n. 148.* Cur. Philip. *n. 6.* Solorz. *d. lib. 4. cap. 1. n. 26.* Alfar. *de off. Fisc. gloss. 24. n. 3.* Carrasc. *d. cap. 6. n. 13.* In novo orbe specialiter indutum est Regis Prætoris, ut de hujusmodi causis cognoscatur, quod in Hispania solum Consilio Castellæ reservatur, ut observant Solorz. Carrasc. Alfar. & Cur. Philip.

Verf. Quinto non video.

14 Laici decimarum conductores pro pretio nequeunt in foro Ecclesiastico conveniri, nisi ei se submiserint, vel iurejurando contractum roboraverint. Guttier. *Canon. lib. 1. cap. 34. num. 49.* Castill. *in l. 6. Tanti, gloss. De qualiter calidad,* Cachéran. *Pedem. decis. 31. n. 6.* Borell. *in Sum. decis. tom. 1. tit. 34. de for. comp. n. 53.* Bobad. *d. cap. 18. n. 150.* Carrasc. *sup. n. 16.* Idem de conducente fructus
N n   ctus

Aut Beneficium, tenet Parlad. *differ. 9. §. 3. num. 3.*

15 Contrarium, scilicet ejusmodi conductorem virtute simplicis obligationis subijci foro Ecclesiastico, ut ad solutionem mercedis possit compelli, cum aliis sustinet Barbosa *de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 64.* & in Pintiana Cancellaria observari testis est Azeved. *in l. 10. n. 58. tit. 1. lib. 4. Recop.* cujus praxis fit mentio in Cutia Philip. *d. §. 5. n. 7.* Et quidem juri videtur conformis; nam merces locationis loco decimarum succedit, & conductor pro debitoribus illarum subrogatur; idcirco sicut Ecclesia ad exigenda decimas à laicis iudices suos adire potest, ut est nuper praximum, ita similiter in conductorem, qui ipsas percipit, in proprio foro agere licebit, cum subrogatum sapiat naturam ejus, in cuius locum subrogatur, *l. Si cum, §. Qui injuriam, ff. si quis cautionem cum vulgaris, que cumulat Barbosa astom. 107. n. 1.*

16 Præterea in omnibus instrumentis hujusmodi regulariter solent inseri clausula submissionis foro Ecclesiastico, quam si aliquando per imperitiam Norarii prætermissa contigerit, pro expensa haberi debet, ut suum operetur effectum, *l. Quod si nolit, §. Quia astidus, de adult. edit. Barbosa tract. de claus. in princ. n. 1.*

Verf. Sexto non negamus.

17 Tametsi D. Covar. *sup. num. 1.* prædixisset, laicum iudicem idoneum non censeri, ut de possessione Beneficii, vel alterius rei spiritualis cognoscat, id tamen in præsentiarum restringit quoad iudices superiores, qui Regii Prætorii assident; hi enim poterunt etiam inter Ecclesiasticos per viam extrajudicialis potestatis impedire spoliū fieri Beneficii, & factum, violentiā remota revocare, cui obviam ire cuicunque seculari Principi in propria ditione incumbere non dubitatur. Quam sententiam in Granatensi, ac Gallico Prætorio praxis observat, pluribusque in Regiis apud exteros, ut videre licet apud Barbo. *de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 63.* & comprobatur jure nostro regio *ex l. 2. tit. 6. lib. 1. l. 10. tit. 1. lib. 3. Recop.* tenent Bobad. *d. lib. 2. cap. 18. n. 141.* Joan. Garc. *de Nobilit. gloss. 9. num. 46.* Cevall. *tract. de cognit. per viam violent. part. 1. q. 65. Paz in Praxi, tom. 1. temp. 1.*

n. 23. & 39. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 3. tit. 13. p. 2. Gutierrez. pract. lib. 1. q. 20. n. 1. Azeved. in d. l. 2. Reg. ubi latè probat, Alfar. sup. gloss. 2. n. 16. Avend. d. cap. 1. n. 32. Mieres de majorat. part. 3. q. 11. à n. 11. D. Frasso novissimè, ac præ omnibus copiosè de Reg. Patron. Indiar. cap. 41.

Sed contrarium sustinet Barbosa cum 18 aliis ubi proximè, *n. 175.* & in Vallisletana Cancellaria praxi receptum inquit Bobadilla ubi pronuper: & quidem de jure hæc opinio vera videtur, sed ex privilegio Sedis Apostolicæ, vel consuetudine servatur opposita, ut animadvertit Gutierrez. *d. cap. 34. n. 25. verf. Quarto quoniam, & constat ex d. l. 2. Recop.*

Ad Num. 3.

19 Dupliciter solent Ecclesiastici iudices vim litigantibus perpetram inferre, aut non deferentes appellationsi legitime, aut se ingerentes, ut de causis ad forum secularem privativè spectantibus cognoscant. Salgad. *de Reg. prætor. part. 1. cap. 1. in princ. n. 2. verf. Secundo modo, cum seq. Utroque casu tam laicis, quam clericis licet Regia adire Prætorium, ut per extrajudicalem cognitionem, & formam lege præscriptam vis auferatur, & iustitia rectè administratur. *l. 36. tit. 5. lib. 2. l. 7. tit. 2. l. 14. tit. 3. lib. 3. Recop. Salg. d. cap. 1. n. 3. & per tot. ubi de justificatione recurrit; & cap. 2. de forma procedendi. Cevall. tract. de cognit. per viam viol. gloss. 1. cum seqq. Alfar. sup. ex num. 14. Bobad. n. 139. Paz sup. n. 22. Solort. cum pluribus de jur. Indiar. tom. 1. lib. 4. cap. 3. n. 35. & 36. & alii non pauci, quos refert Barbosa d. cap. 39. §. 2. n. 180. Ipse tamen ex n. 32. eam cognitionem illicitam, & factis Constitutionibus contrariam probare nititur, nec consuetudine introduci posse contendit in collect. cap. Ecclesia S. Mariae, à num. 7. de constitution. de quibus plenè D. Frasso cap. 38. cum seqq. Vix nobis si in praxi illius prævaleret opinio, quantum experitur dispendia, tam salubriter antidoto deficiente, ut considerant D. Covar. sub hoc num. verf. Quinto iustitia, Gregor. Lop. in l. 11. gloss. 3. tit. 13. p. 2. D. Frasso ex num. 27. & alii ex prælaudatis. In hoc remedio, cum scilicet non deferat appellationsi, diversimodè concipiuntur Consilii decreta**

creta, de quibus Salgad. *d. cap. 2. ex num. 199.*

Verf. At si laicus per judicem.

20 Egit D. Covar. de denegato appellationis auxilio, & transit ad alterum modum cognoscendi per viam violentiæ, cum scilicet laicus in foro Ecclesiastico convenitur super causa profana ad illum nullatenus pertinente, quo casu profertur decretum per Regios Consiliarios, quod vulgè de Legos nuncupatur. Salgad. *d. cap. 1. n. 3.* cujus formulam tradit Cevall. *sup. gloss. 18. n. 2.* quo acta ab Ecclesiastico declarantur irrita, causaque retinetur, aut seculari iudici competenti remittitur. Salgad. *cap. 2. n. 218. Cevall. gloss. 15. n. 20.* Et quamquam in præcedenti remedio semper appellatio debeat præcedere, ut per se notum est, ac observat Salgad. *n. 64. D. Frass. sup. cap. 37. n. 3.* in hoc tamen minimè requiritur: imò nec protestatio Regii auxilii, nec declinatoria desideratur; nam absque istis per simplicem querelam ad Regia Prætorium recurritur. Cevall. ubi proximè, Salgad. *n. 69.* Hujus cognitione fit mentio in *l. 7. tit. 2. l. 14. tit. 3. lib. 3. Recop.* & de praxi in Cur. Philip. *part. 1. §. 5. num. 34. Monterol. in Practic. tract. 3. de las Chancillerias, tit. Sigues el tercero proceso que es Ecclesiastico. D. Frasso sup. cap. 37. à num. 13.* ubi quod isti remedio est locus, etiam appellationsi deferat Ecclesiasticus, si interponatur.

Ibi: Nec Regii Consilarii.

21 Ubi extrajudicialiter cognoscitur, an vim Ecclesiasticus inferat, non examinantur merita causæ, nec iustitia sententiæ, sed tantum discutitur, utrum legitima appellatio non sit admittenda, in quo vis auferenda consistit, ut latè probat Salgad. *de Reg. prætor. part. 1. cap. 1. ex n. 230. Carrac. in Recopil. cap. 6. §. 4. n. 20. Cevall. tract. de cognit. per viam violent. gloss. 6. n. 34. Azeved. in l. 2. verf. Item de decimoquarto, tit. 6. lib. 1. Recop.* Quod tamen limitatur quoties super vi pronuntiari non possit absque principalis causæ cognitione; tunc siquidem Consilarii Regii de causæ meritis incidenter cognoscunt, quod probat adducens exempla Cevall. *ead. tract. q. fin. à num. 6.*

D. de Faria Covar. Enucl.

Verf. Hic autem forensis usus.

De justificatione protectionis Regiæ 22 apud nos motibus, & legibus introductæ, sive nostrates differunt, præsertim Greg. Lop. *in l. 13. gloss. 3. tit. 13. part. 2. Salgad. d. cap. 1. ex num. 40. Azeved. in d. l. 2. Recop. Cevall. sup. gloss. 1. cum seqq. alios cumulant Salgad. n. 16. & Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 180. verf. Hæcitur, qui ut præmissum num. 19. hujusmodi recursum, & protectionem damnat, cujus fundamentis satisfaciunt Salgad. *ex num. 22.* de quo neotericus D. Frassus egregiè *sup. d. cap. 38.**

Verf. Adversus verò Clericos.

Hujusmodi comminationis, quæ in 23 Judices Ecclesiasticos vim inferentes præmitti solet, meminit Gutierrez. *Prætor. lib. 2. quæst. 20. in fin. Alfar. de offic. Fiscal. gloss. 2. n. 15.* Quomodo hi coëcantur, si parere renuerint decretis, quæ per Regios iudices expediuntur ad vim tollendam, tradiderunt Alfar. ubi proximè, Bobad. *sup. lib. 2. cap. 28. n. 139. D. Frass. d. cap. 38. n. 42.* qui docet multari posse, ex pluribus. Cur. Philip. *dict. §. 5. num. 34. Cevall. gloss. 16. num. 10.* ubi quod incurritur pernam legis 4. *tit. 1. lib. 4. Recop.* Utrum possint ad expensas damnari à superioribus laicis iudicibus propter vim illatam, disputat Gutierrez. *dict. quæst. 20. Salgad. d. cap. 1. à n. 143.*

Verf. Sed & ex multis aliis.

24 Adde Salgad. *de retent. Bullar. part. 1. cap. 9. n. 37.* & ex stylo Granatensis Regii Prætorii, de quo D. Covar. testatur, videretur inferendum, quod facultas cognoscendi per viam violentiæ adaptari poterit ad quoslibet casus, si constiterit notoriè de vi per ecclesiasticos illata, aut inferenda, præsertim si Superior Ecclesiasticus aut nolit, aut non possit oppressis subvenire: ad quod conducit disputatio Salgad. *in d. cap. 9. ex n. 13.* quo, si placuerit, temperatè, caute, ac sine ambitione ampliandæ jurisdictionis utendum. Contule D. Frass. *sup. cap. 35. ex n. 16. & cap. 36. ac 37.*

25 Sunt verò causæ, quæ intuitu violentiæ ad Suprema Prætorium deferri prohibentur, veluti si ad Tribunal Sanctæ Inquisitionis, aut Cruciatæ spectant, de quibus omnibus latè Salgad.

N n 2 de

de Reg. protecl. part. 1. cap. 2. pral. 5. per tot. Bobadill. sup. lib. 2. cap. 10. num. 91. Cur. Philipp. part. 1. §. 5. num. 34. in quibus numeratur visitatio Regularium, quæ per Prælatos fieri solet. Caral. in Recopilat. cap. 6. §. 4. num. 20. in fin. At nihilominus iudicibus Cancellariorum novi orbis specialiter jubetur, ut super modum procedendi in visitatione Regularium vigilent: & si Vicarii, aut Commissarii generales, Visitatores, & Conservatores notoriè excesserint, se interponant, vim auferentes in oppressorum tutelam: quod in Hispania soli Regio Castellæ Consilio reservatur, l. 40. tit. 5. lib. 2. Recop. Solorz. de jur. Indiar. tom. 1. lib. 4. cap. 3. num. 35.

Ad Num. 4.

26 Apud nos Sedis Apostolicæ Nuntii, qui in Regia Curia continuo resident, jurisdictionem ullam exercere vetantur, nisi prius literas delegationis hujus cum facultatibus concessis apud Consilium Regium exhibeant: quæ quidem facultates, cum expedit, restringuntur, de quo in remission. ad tit. 8. lib. 1. Recop. Bobad. d. cap. 18. num. 207. Salgad. de re. tent. Bullar. part. 1. cap. 2. num. 51. Salced. prax. crimin. cap. 34. num. 19. Cevall. commun. cont. commun. q. 897. n. 324. & 338.

Verf. Sic etiam in his regnis.

27 Succedit alia species regie protectionis, cum scilicet Bullæ in Curia Romana expediuntur, quibus jus regium laicorum impeditur, & per Consilium Regium retinentur, interposita ad Sedem Apostolicam supplicatione: de quo egregium opus dedit in lucem Salgadus, & si quis plures alios consuleret exoptet, adeat Solorzan. d. tom. 1. lib. 3. cap. 25. num. 45. ex quo observandum, quo in Indis occidentalibus litteræ Apostolicæ executioni mandati prohibentur, nisi in supremo illarum Consilio recognite exequi permittantur. De quibus in l. 25. tit. 3. lib. 1. Recopilat. & quoad Indiarum Regna in nova schedularum compilatione nonnulla rescripta recensentur sub tom. 1. & 2. tit. 7. Quod itidem ibi cavetur de literis superiorum Prælatorum Regularium, exceptis iis quæ spectant ad internam, & ordinariam gubernationem, ut haberet

tom. 2. tit. 7. sum. 5. Videndus D. Fraff. sup. cap. 7. num. 15. & 19. cum seqq.

Ad Num. 5.

28 Inter ceteras causas, propter quas ad Bullarum retentionem devenitur, illa præcipua habetur, si extero Beneficium Ecclesiasticum per Sedem Apostolicam conferatur. Solorzan. sup. lib. 3. cap. 19. num. 10. cautè enim, ac providè Regis nostris Constitutionibus aditus alienigenis præcluditur, ne Beneficia Ecclesiastica valeant adipisci, l. 14. cum seqq. l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop. Idemque de pensionibus cavetur l. 18. eod. tit. Similiter quoad Indiarum Ecclesias non semel per Regia rescripta prohibetur, ne exteri ab Hispania ad Beneficia admittantur. Solorz. d. cap. 19. ex num. 5. qui fusè rem prosequitur, de quo etiam latissimè Azeved. in d. l. 14. Recopil. Salgad. de re. tent. Bullar. part. 1. cap. 10. n. 69.

29 Et generaliter ejusmodi Beneficia potius oriundis, quam exteris esse conferenda, probatur ex l. 13. tit. 15. part. 1. observant Solorz. ubi proxime, Flamin. de resignat. Benefic. lib. 4. q. 7. Azeved. ubi pronuper, Azor. Instit. moral. part. 1. lib. 6. cap. 4. Greg. Lop. in d. l. 13. gloss. 2. & 3. Eulc. de existat. lib. 2. cap. 5. num. 23. Garc. de Benefic. part. 7. cap. 9. num. 2. Valenz. conf. 34. num. 79. Borel. de præstant. Reg. Cathol. cap. 51. Mar. Muta ad Consil. Reg. tom. 3. cap. 7. num. 51. Burg. de Pat. in l. 3. Tauri, n. 125. Did. Per. in l. 18. tit. 3. lib. 1. Ordin. D. Fraffo de Reg. patron. Indiar. cap. 3. num. 13. ubi quamplures.

30 Ex quo deducitur, quod si quis beneficium impetraverit, non exprimens ex quo oppido, sive diocesi ortus sit, vel aliunde se oriundum fingens, gratia ob vitium subreptionis non subsistet. Solorz. sup. tom. 2. lib. 3. cap. 19. n. 9. Greg. Lop. in d. l. 13. gloss. 3. Azeved. ubi proxime, n. 7. Garc. sup. part. 8. cap. 9. n. 16. & alii apud Barbof. collect. cap. Proponente, n. 7. de rescriptis, nam ea qualitas tanti momenti habetur, ut cognitio quod preceator non erat ex Diocesi, ubi beneficium vacabat; collationis gratia verosimiliter denegaretur.

31 In Hispania sunt Episcopatus quidam, nempe Burgensis, Calagurritanus, & Placentinus, in quibus beneficia necessariò sunt conferenda natis intra oppidum ubi Beneficium exiit, si quis idoneus proponatur, unde beneficia patrimonialia

patrimonialia vocitantur: idemque observari præcipitur ubicumque talis vigeat consuetudo, l. 23. tit. 3. lib. 1. Recop. atque ita si in derogationem ejus consuetudinis per Pontificium rescriptum Beneficium conferretur, esset locus retentioni, ut executio suspensa maneret, l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop.

Verf. Unde sanctissimum esset.

32 Hæc repetit Azeved. in l. 14. tit. 3. lib. 1. Recop. qui pluribus suadet rationibus quantum expediat, ut quis in sua patria beneficium Ecclesiasticum admittat, exclusis exteris, & ad regno extraneis.

Ad Num. 6.

33 Per Bullarum retentionem Sedis Apostolicæ auctoritas non decrevit, quin potius augetur, quandoquidem submissis precibus per supplicationem exoratur: nec Majestas læditur, cum executio rescriptorum ex iustis, ac legitimis causis suspenditur, ut perfectè Princeps instructus voluntatem exequendam patefaciat: nec quicquam irreverentiæ ex hoc subditis imputandum, quod non paucis Constitutionibus præcipitur, de quo Salg. de re. tent. Bullar. part. 1. cap. 1. n. 1. & 2. & cap. 3. à princ. Azeved. in l. 14. num. 33. & 46. tit. 3. lib. 1. Recop. Bobad. sup. lib. 2. cap. 18. n. 208. Valenz. conf. 105. à n. 94. Cevall. de cognit. per viam viol. q. 6. à num. 62. ac comm. cont. commun. q. 897. n. 333. & alii per Solorz. laudati d. lib. 3. cap. 19. n. 10. & 11.

SUMMARIUM.

- 1 Executio bullarum suspenditur ipsis reventis, quoties per illas jurispatronatus laicorum læditur, Beneficium impetrato absque assensu patroni.
- 2 Pontifex potest derogare juri patronatus, etsi ad supremum Principem spectet.
- 3 Non derogat patronatus laicorum, nisi de eo in literis expressam mentionem facta.
- 4 Ecclesiastico tacitè derogat.
- 5 Si patronatus ad Regem, aut Magnates pertineat, mentio fieri debet specificæ dignitatis patroni ad derogationem, & num. 8.

- 6 Clausula generaliter derogante jurispatronatus ad quemcumque pertinet, non includitur quod laicorum est.
- 7 Derogatio jurispatronatus laicorum non presumitur, & quare.
- 8 Beneficia, quæ in Curia vacant, si sint patronatus Ecclesiastici, sine assensu patroni conferuntur: sed si patronatus laicorum existant.
- 9 Legatus de latere quæ Beneficia valet conferre, non assensu patroni, & num. 11.
- 10 In reservatione Beneficiorum non veniunt quæ sunt patronatus laicorum, vel mixti.
- 11 De differentiis inter patronatus, remissive.
- 12 Quando patronatus habetur Ecclesiasticus, laicalis, vel mixtus, remissive.
- 13 In dubio presumitur Ecclesiasticus.
- 14 Ex persona patroni dignoscitur in dubio, qualis sit patronatus.
- 15 Clericum potest habere patronatus laicalem.
- 16 Clerico acquirente jus patronatus, bonis intuitu Ecclesiæ quaesitis, erit Ecclesiasticus patronatus.
- 17 Principes solent mendacis precum, aut importunitate denegandum concedere.
- 18 Derogatio jurispatronatus laicorum in Hispania non sustinetur, sed Pontifex per supplicationem exoratur.
- 19 Quibus ex causis in Hispania litteræ Pontificiæ retinentur, remissive.
- 20 Pontifex frequenter disponit de beneficiis vacantibus in Curia per obitum, cum expressa derogatione jurispatronatus laicorum, modo ad Principes presentatio non spectet: & quid in Hispania observetur, ibid.
- 21 Quæ Beneficia apud nos licet vacant in Curia, per Sedem Apostolicam non conferantur.
- 22 An idem sit vacare Beneficium in Curia, vel apud Sedem Apostolicam, aut in Urbe, quoad reservationem?
- 23 Aliquando licet Beneficiarius in Curia decedat, non dicitur vacare Beneficium in Curia, ut reservationi locus sit.
- 24 Beneficia vacantia in Curia ubi non subsistent reservationi quoad jus patronatus, utrum per Pontificem, aut per Ordinariam conferantur?
- 25 Patronatus sui naturæ laicalis, quomodo fieri possit Ecclesiasticus.

- 28 Ecclesiasticus quando in laicalem transferri possit.
- 29 Limitatur resolutio postea n. 27. circa translationem patronatus laicorum in Ecclesiasticum.
- 30 Si Episcopatus habeat annexam temporalem dignitatem, ratione cuius patronus existat, erit Ecclesiasticus patronatus.
- 31 Patronatus communis laico, & clerico quoad favorabilia Ecclesiasticus erit, aut laicalis secundum utriusque naturam, & num. 32.
- 32 Quid si patronatus ad collegium Ecclesiasticorum, ac laicorum spectet.
- 33 Ubi dubium emerit circa naturam patronatus, inspicit debet Ecclesie utilitas, ut ex ea decidatur.
- 34 Si ex conventionione patroni clericus, & laicus alternis vicibus presentens, pro vice clerici patronatus Ecclesiasticus habeatur, pro vice laici laicalis.
- 35 Juris patronatus multifariam acquiritur.
- 36 Prærogativa juris patronatus laicorum duntaxat tribuuntur acquisita ex causa onerosa, velut ex constructione Ecclesie.
- 37 Ratio expenditur, & declaratur, num. 38. in fin.
- 38 Patronatus non ex causa onerosa quasi si dubitetur an sit Ecclesiasticus, aut laicorum, quomodo decidendum.
- 39 Probata longeva quasi possessione presentandi, si allegetur patronatus acquisitus ex donatione, vel constructione Ecclesie, laicalis censetur, & quanti temporis possessio desideretur.
- 40 In Regio patronatu non procedit distinctio de qua supra, n. 36.
- 41 Idem dicendum in Hispania de quovis laicorum patronatu, cuius derogatio non admittitur, nisi non ex causa onerosa comparatum esse constet.
- 42 In dubio patronatus creditur obtentus ex causa onerosa.
- Bulla derogatoria juris patronatus laicorum in Hispania retinentur, quamvis solum nocent, existent in quasi possessione presentandi, qui patronus verus non sit, ibid.
- 43 Pendente in Curia iudicio super Beneficio, aut jure patronatus, solet Summus Pontifex illud conferre sine assensu patroni laici, nec opus est expressa derogatione.
- 44 Si uterque presentatus ante collationem Roma obierit, non dicitur Beneficium in Curia vacare, ut sit locus derogationi, aut reservationi.

- 45 Quid si duo jam instituti Roma litigantes, unus in Curia, alterque extra illam decedant.
- 46 Duobus presentatis litigantibus ob dissentium patronorum, si uni mors contingat, an possit patronus alium subrogare?
- 47 Limitatur hoc.
- 48 Si ex presentatis litigantibus alter in Curia decesserit, poterit Pontifex colliganti Beneficium conferre absque novo assensu patroni.
- Sed tertium instituere non solet, etsi ambo fato cesserint, Pontifex si laicorum sit patronatus, ibid. & n. 50.
- 49 Cum ex duobus presentatis litigantibus alter obierit, iudicium cum superstitie peragitur: & si pro isto non feratur sententia, patronus iterum presentare valet intra tempus legitimum à die sententia.
- Regi nostro tempus non labitur, ne presentare possit, ibid.
- Si patroni propter inter eos motam controversiam in tempore legitimum non presentent, Beneficium liberè conferri poterit, ibid.
- 51 Patronatus ad confraternitates pias spectans an sit Ecclesiasticus?
- 52 Permutatio Beneficiorum an desideret patroni consensum? & n. 53. & 54.
- 53 Renuncians Beneficio permutacionis gratia, utrum ad illud redire valeat, si ex defectu assensus patroni irrita declaratur?
- 54 Quæ Beneficia permutare non liceat in Hispania, & Indiis.
- 55 Resignatio Beneficii nisi consentiente patrono, non subsistit: ex hac autem resignatione si Beneficium conferatur, Bullæ retinentur in Hispania, n. 59.
- 56 Resignans invalidè ex defectu assensus Patroni, non privatur Beneficio.
- 60 In novo Indiarum orbe resignatio est vetita.
- 61 Pontifex ex Beneficio pensionem concedere potest, non requisito patroni assensu: quod declaratur n. 67. & 70.
- 62 De intellectu capituli penultimi de jure patron. remissivè.
- 63 Rector Ecclesie an possit vicarium constituere absque assensu patroni? & num. 64.
- 64 Quid de coadjutore, ut post mortem Rectoris in Beneficio succedat.
- 66 Vacante Ecclesia, interim dum Rector instituitur, potest Prælati, in consilio patrono, administratorem constituere.

67 Quid

- 67 Quid de inferioribus servientibus Ecclesia, quos Rector designat.
- 68 Beneficia Regis patronatus in Hispania, nisi Rex assentiat, pensione non onerantur.
- 69 Pontifex poterit uni ex litigantibus Beneficium conferre ea conditione, ut annuam quantitatem adversario persolvat, tuncque patroni assensus non desideratur.
- 71 Pensio Ecclesiastica Beneficium non est.
- 72 Fallit si in titulum Beneficii concedatur cum onere alicujus ecclesiastici ministerii.
- 73 Quæ Beneficia in Hispania pensionem non admittant.
- 74 Adunione Ecclesiarum, seu Beneficiorum patroni assensus debet intervenire.
- 75 Quid ubi Pontifex Ecclesiam unit.
- 76 Quid si inferior Prælati ad unionem ex causa procedat.
- 77 Ut electus Episcopus retineat Beneficia ex Pontificis dispensatione, non exigitur patroni consensus.

CAPUT XXXVI.

Lege 15. tit. 3. lib. 1. Recopil. recensentur sex cause, ex quibus licet Bullas Pontificias retinere in Hispania Regis Prætorii. Inter eas præcipua dignoscunt derogatio juris patronatus laicalis, sive Regis, sive privatorum; nam si in Curia Romana Beneficium impetretur absque assensu, seu presentatione patroni laici, aut clerici, si patronatus ecclesiasticus non est, executione per litterarum retentionem suspenditur, interposita ad Sanctissimum supplicatione. Salgad. de recent. Bullar. p. 1. cap. à num. 138. & cap. 13. num. 59. Azved. in l. 5. num. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. Ceval. tract. de cognit. per viam violent. in prolog. num. 151. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. num. 33. Monter. in pract. tract. 5. de las Chancillerias, tit. Siguese el quarto proceso, vers. El tercero quando, Cur. Philip. part. 1. §. 5. n. 4. D. Frasso cum aliis de Reg. patronatu Indiar. tom. 1. cap. 3. num. 48. Utrum Bullas secundæ, aut tertiæ jussionis liceat retinere, executione impedita, disputat Salgad. d. cap. 3. §. unice.

Ad Num. 1.

- 2. Summus Pontifex valet omni patro.

natus juri derogare, conferens Beneficia nullo interveniente assensu, seu presentatione patronorum, etsi ad supremos Principes laicos patronatus spectet. Salgad. d. cap. 3. n. 12. Tondut. quæstion. benefic. part. 2. cap. 4. §. 9. num. 33. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 2. n. 176. D. Frasso num. 39. & 45. Ceval. comm. cont. cum quæst. 897. n. 429. Tulch. lit. 1. concl. 618. num. 12. Vivian. de jure patron. lib. 3. cap. 3. vers. Figesimanona. sub. n. 24. Villalob. Erar. comm. opinion. lit. 1. n. 314. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 54. num. 2. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 9. tit. 15. part. 1.

Ibi: Quæ tamen est intelligenda.

Ut Juris patronatus laicorum deroget Sanctissimus, de illo mentio fieri debet, nec derogatio subintelligitur per simplicem Beneficii collationem. Gregor. Lop. & Barbosa ubi proxime, Sanch. num. 3. Vivian. lib. 14. cap. 1. n. 100. Azved. in l. 5. num. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. Villalob. n. 35. Did. Per. in l. 2. vers. Quod procedit quando, tit. 6. lib. 1. Ordin. D. Frasso cum aliis d. cap. 3. num. 39. Quid si patronatus sit privilegio, aut præscriptione quæsitus, vide infra, n. 36.

Ad Num. 2.

Si patronatus sit Ecclesiasticus, quoties Pontifex Beneficium absolute confert, nulla de illo facta mentione, tacite ipsi, & patroni juri derogare censetur. Vivian. lib. 14. cap. 1. num. 114. & cap. 2. num. 7. Sanch. n. 7. D. Frasso n. 38. Did. Per. ubi super, Salgad. de reg. prolect. part. 3. cap. 9. num. 102. Barbosa collectan. cap. 9. cum dilectus, num. 4. de jure patron. Solorzan. sup. dict. lib. 3. cap. 5. num. 12.

Ibi: Imò si jus patronatus.

Cum patronatus spectat ad supremos Principes, aut Proceres, velut ad Ducem, vel Comitem, ut derogatio fortitur effectum, non sufficit generalis mentio juris patronatus laicorum, sed requiritur specifica, & determinata cum expressione dignitatis patroni, cui præjudicium inferretur. Sanch. d. dub. 54. num. 6. Solorzan. de jur. Indiar. lib. 3. cap. 2. num. 18. tom. 2. Vivian. dict. cap. 1. n. 122. Alfár. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 19. Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 57. num. 78.

- 28 Ecclesiasticus quando in laicalem transferri possit.
- 29 Limitatur resolutio postea n. 27. circa translationem patronatus laicorum in Ecclesiasticum.
- 30 Si Episcopus habeat annexam temporalem dignitatem, ratione cuius patronus existat, erit Ecclesiasticus patronatus.
- 31 Patronatus communis laico, & clerico quoad favorabilia Ecclesiasticus erit, aut laicalis secundum utriusque naturam, & num. 32.
- 32 Quid sit patronatus ad collegium Ecclesiasticorum, ac laicorum spectet.
- 33 Ubi dubium emerit circa naturam patronatus, inspicit debet Ecclesie utilitas, ut ex ea decidatur.
- 34 Si ex conventione patroni clericus, & laicus alternis vicibus presentent, pro vice clerici patronatus Ecclesiasticus habebitur, pro vice laici laicalis.
- 35 Jus patronatus multifariam acquiritur.
- 36 Prærogativa juris patronatus laicorum duntaxat tribuuntur acquisita ex causa onerosa, velut ex constructione Ecclesie.
- 37 Ratio expenditur, & declaratur, num. 38. in fin.
- 38 Patronatus non ex causa onerosa quasi si dubitetur an sit Ecclesiasticus, aut laicorum, quomodo decidendum.
- 39 Probata longeva quasi possessione presentandi, si allegetur patronatus acquisitus ex donatione, vel constructione Ecclesie, laicalis censetur, & quanti temporis possessio desideretur.
- 40 In Regio patronatu non procedit distinctio de qua supra, n. 36.
- 41 Idem dicendum in Hispania de quovis laicorum patronatu, cuius derogatio non admittitur, nisi non ex causa onerosa comparatum esse constet.
- 42 In dubio patronatus creditur obtentus ex causa onerosa.
- Bulla derogatoria juris patronatus laicorum in Hispania retinentur, quamvis solum nocent, existent in quasi possessione presentandi, qui patronus verus non sit, ibid.
- 43 Pendente in Curia iudicio super Beneficio, aut jure patronatus, solet Summus Pontifex illud conferre sine assensu patroni laici, nec opus est expressa derogatione.
- 44 Si uterque presentatus ante collationem Roma obierit, non dicitur Beneficium in Curia vacare, ut sit locus derogationi, aut reservationi.

- 45 Quid si duo jam instituti Roma litigantes, unus in Curia, alterque extra illam decedant.
- 46 Duobus presentatis litigantibus ob dissentium patronorum, si uni mors contingat, an possit patronus alium subrogare?
- 47 Limitatur hoc.
- 48 Si ex presentatis litigantibus alter in Curia decesserit, poterit Pontifex colliganti Beneficium conferre absque novo assensu patroni.
- Sed tertium instituere non solet, etsi ambo fato cesserint, Pontifex si laicorum sit patronatus, ibid. & n. 50.
- 49 Cum ex duobus presentatis litigantibus alter obijt, iudicium cum superstitie peragitur: & si pro isto non feratur sententia, patronus iterum presentare valet intra tempus legitimum à die sententia.
- Regi nostro tempus non labitur, ne presentare possit, ibid.
- Si patroni propter inter eos motam controversiam in tempore legitimo non presentent, Beneficium liberè conferri poterit, ibid.
- 51 Patronatus ad confraternitates pias spectans an sit Ecclesiasticus?
- 52 Permutatio Beneficiorum an desideret patroni consensum? & n. 53. & 54.
- 53 Renuncians Beneficio permutacionis gratia, utrum ad illud redire valeat, si ex defectu assensus patroni irrita declaratur?
- 54 Quæ Beneficia permutare non liceat in Hispania, & Indiis.
- 55 Resignatio Beneficii nisi consentiente patrono, non subsistit: ex hac autem resignatione si Beneficium conferatur, Bullæ retinentur in Hispania, n. 59.
- 56 Resignans invalidè ex defectu assensus Patroni, non privatur Beneficio.
- 60 In novo Indiarum orbe resignatio est vetita.
- 61 Pontifex ex Beneficio pensionem concedere potest, non requisito patroni assensu: quod declaratur n. 67. & 70.
- 62 De intellectu capituli penultimi de jure patron. remissivè.
- 63 Rector Ecclesie an possit vicarium constituere absque assensu patroni? & num. 64.
- 64 Quid de coadjutore, ut post mortem Rectoris in Beneficio succedat.
- 66 Vacante Ecclesia, interim dum Rector instituitur, potest Prælati, in consulto patrono, administratorem constituere.

67 Quid

- 67 Quid de inferioribus servientibus Ecclesia, quos Rector designat.
- 68 Beneficia Regi patronatus in Hispania, nisi Rex assentiat, pensione non onerantur.
- 69 Pontifex poterit uni ex litigantibus Beneficium conferre ea conditione, ut annuam quantitatem adversario persolvat, tuncque patroni assensus non desideratur.
- 71 Pensio Ecclesiastica Beneficium non est.
- 72 Fallit si in titulum Beneficii concedatur cum onere alicujus ecclesiastici ministerii.
- 73 Quæ Beneficia in Hispania pensionem non admittant.
- 74 Adunione Ecclesiarum, seu Beneficiorum patroni assensus debet intervenire.
- 75 Quid ubi Pontifex Ecclesiam unit.
- 76 Quid si inferior Prælati ad unionem ex causa procedat.
- 77 Ut electus Episcopus retineat Beneficia ex Pontificis dispensatione, non exigitur patroni consensus.

CAPUT XXXVI.

Lege 15. tit. 3. lib. 1. Recopil. recensentur sex cause, ex quibus licet Bullas Pontificias retinere in Hispania Regis Prætorii. Inter eas præcipua dignoscunt derogatio juris patronatus laicalis, sive Regis, sive privatorum; nam si in Curia Romana Beneficium impetretur absque assensu, seu presentatione patroni laici, aut clerici, si patronatus ecclesiasticus non est, executione per litterarum retentionem suspenditur, interposita ad Sanctissimum supplicatione. Salgad. de recent. Bullar. p. 1. cap. à num. 138. & cap. 13. num. 59. Azaved. in l. 5. num. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. Ceval. tract. de cognit. per viam violent. in prolog. num. 151. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. num. 33. Monter. in pract. tract. 5. de las Chancillerias, tit. Siguese el quarto proceso, vers. El tercero quando, Cur. Philip. part. 1. §. 5. n. 4. D. Frasso cum aliis de Reg. patronatu Indiar. tom. 1. cap. 3. num. 48. Utrum Bullas secundæ, aut tertiæ jussionis liceat retinere, executione impedita, disputat Salgad. d. cap. 3. §. unice.

Ad Num. 1.

- 2. Summus Pontifex valet omni patro-

natus juri derogare, conferens Beneficia nullo interveniente assensu, seu presentacione patronorum, etsi ad supremos Principes laicos patronatus spectet. Salgad. d. cap. 3. n. 12. Tondut. quæstion. benefic. part. 2. cap. 4. §. 9. num. 33. Barbosa de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 2. n. 176. D. Frasso num. 39. & 45. Ceval. comm. cont. cum quæst. 897. n. 429. Tulch. lit. 1. concl. 618. num. 12. Vivian. de jure patron. lib. 3. cap. 3. vers. Figesimanona. sub. n. 24. Villalob. Erar. comm. opinion. lit. 1. n. 314. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 54. num. 2. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 9. tit. 15. part. 1.

Ibi: Quæ tamen est intelligenda.

Ut Juripatronus laicorum deroget Sanctissimus, de illo mentio fieri debet, nec derogatio subintelligitur per simplicem Beneficii collationem. Gregor. Lop. & Barbosa ubi proxime, Sanch. num. 3. Vivian. lib. 14. cap. 1. n. 100. Azaved. in l. 5. num. 1. tit. 6. lib. 1. Recop. Villalob. n. 35. Did. Per. in l. 2. vers. Quod procedit quando, tit. 6. lib. 1. Ordin. D. Frasso cum aliis d. cap. 3. num. 39. Quid si patronatus sit privilegio, aut præscriptione quætitus, vide infra, n. 36.

Ad Num. 2.

Si patronatus sit Ecclesiasticus, quoties Pontifex Beneficium absolute confert, nulla de illo facta mentione, tacite ipsi, & patroni juri derogare censetur. Vivian. lib. 14. cap. 1. num. 114. & cap. 2. num. 7. Sanch. n. 7. D. Frasso n. 38. Did. Per. ubi super, Salgad. de reg. prolect. part. 3. cap. 9. num. 102. Barbosa collectan. cap. 9. cum dilectus, num. 4. de jure patron. Solorzan. sup. dict. lib. 3. cap. 5. num. 12.

Ibi: Imò si jus patronatus.

Cum patronatus spectat ad supremos Principes, aut Proceres, velut ad Ducem, vel Comitem, ut derogatio fortitur effectum, non sufficit generalis mentio juris patronatus laicorum, sed requiritur specifica, & determinata cum expressione dignitatis patroni, cui præjudicium inferretur. Sanch. d. dub. 54. num. 6. Solorzan. de jur. Indiar. lib. 3. cap. 2. num. 18. tom. 2. Vivian. dict. cap. 1. n. 122. Alfaz. de offic. Fiscal. gloss. 2. num. 19. Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 57. num. 78.

num. 78. Didac. Per. ubi seq. D. Frass. de Reg. patron. Indiar. cap. 3. num. 47. ubi alii.

Ibi: Quod autem diximus.

6 Licet Pontificiis literis clausula inseratur, Non obstante quod presentatio ad quemcumque patronum spectet; non ideo tamen derogatum censetur jurispatronatus laicorum. Sanch. Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 54. num. 5. Vivian. n. 104. Did. Perez ubi sup. Spin. de testam. gloss. 4. num. 44. Azeved. in d. l. 5. Recop. num. 3. Villalob. num. 316. Barbosa collect. Clem. 2. in fin. de præbend. Nec enim solet Pontifex jurispatronatus laicorum derogare, nisi ex causa, ut videre licet apud Tondur. quæst. benefical. part. 2. cap. 4. §. 9. ex n. 33. Barbof. de iure Eccl. lib. 3. cap. 15. num. 144. Vivian. sup. lib. 14. cap. 2. n. 8. cum segg. qui causas referunt, propter quas contingit, ut Pontifex jurispatronatus laicali præjudicet.

7 Unde cum difficilè, & non frequenter ad ejusmodi derogationem deveniatur (ut laici ad fundandas, ac dotandas Ecclesias excitentur) nunquam illam præsumitur. Gregor. Lop. in l. 13. gloss. 9. tit. 15. p. 1. nec clausula generali derogante comprehenditur, quæ restringitur ad patronatum Ecclesiasticum, cui faciliè, ac sæpe derogari solet; nam verba interpretantur secundum consuetudinem proferentis, l. Labeo 7. §. 1. de supellect. legat. l. Mela 14. vers. Sed si alimenta, de aliment. legat. nec ad casus insolitos referuntur, maxime in tertii præjudicium. Barbof. axiom. 222. n. 42 & 45. & consuetudo Principis mentem interpretatur. Barbof. collect. cap. Cum dilectus, n. 7. de consuetud.

8 Præterea in patronatu Regio, & Magnatum ideo non inducitur derogatio, facta mentione generaliter de patronatu laicorum, tum quia illi raro, ac difficilius præjudicium inferunt: tum etiam quod sub generali dispositione non veniunt persone singulares, & ordinis eminentiorts. Barbof. ex aliis collect. cap. Sedes 15. n. 6 & 7. de rescript. Et hæc pro ratione præmissarum conclusionum dixisse sufficiat, quæ itidem locum obtinent in patronatu mixto, partim Ecclesiastico, & partim laicali. Vivian. lib. 14. cap. 1. n. 111. Tusch. lit. 1. concl. 618. n. 3. & 13. Villalob. sup. lit. 1. n. 319. cum segg.

Ibi: His accedit, quod est reservatio.

Subjungitur aliud discrimen inter patronatum Ecclesiasticum, & laicalem, nam et si provisio Beneficiorum, quæ vacant in Curia, jure sit reservata Pontifici, ita ut ea conferat, contempto consensu patroni; id tamen intelligitur de solo Ecclesiastico, non de laicali patronatu Sancti. sup. d. lib. 2. cap. 3. dub. 54. n. 12. Tondur. part. 1. cap. 87. n. 4. Barbof. de potest. Episc. part. 3. alleg. 57. n. 16. & collect. cap. 2. n. 12. de præbend. in 6. Cevall. commun. cont. comm. g. 897. num. 452. Vivian. de jure patron. lib. 1. cap. 3. n. 24. vers. Nona, D. Frass. cum plurimis sup. cap. 3. n. 57. Quod pariter in patronatu mixto procedit. Barbof. d. num. 26. Bene verum est, quod consuevit Pontifex derogare jurispatronatus laicali, ubi Beneficium vacat in Curia, præsertim in mixto, nisi spectet ad Reges, aut alios Principes inferiores. Vivian. lib. 14. cap. 1. num. 8. 10. & 11. De patronatu acquisito ex privilegio, aut prescriptione, vide infra, num. 36.

Ibi: Cui suffragatur rextus in cap.

Legatus de latere confert Beneficia 10 patronatus Ecclesiastici sine presentatione, aut assensu patroni: nec derogatione expressa, aut ejus mentione opus est. l. 13. tit. 15. p. 1. ubi Greg. Lop. gloss. 9. Sanch. sup. n. 7. Vivian. lib. 14. cap. 1. num. 133. Garc. de benef. part. 5. cap. 1. n. 17. Cevall. commun. cont. comm. g. 613. Barbof. cum aliis de iure Eccl. lib. 1. cap. 5. n. 38. & collect. cap. Cum dilectus, n. 4. de jure patron.

11 Aliud juris est quoad patronatum laicorum, cui Legatus ille nec tacitè, nec expressè valet derogare. Gregor. Lop. ubi proxime, Garc. num. 63. Tusch. lit. 1. concl. 614. n. 1. Vivian. ubi nuper, & lib. 1. cap. 3. n. 24. vers. Vigesima nona, Barbof. d. cap. 5. num. 44. & d. collect. n. 4. ubi alii, quod utique in mixto patronatu observatur. Tusch. ubi proxime, Garc. num. 67. Barbof. ex aliis d. cap. 5. num. 45. Verum hæc ita se habent quoties patronatus laicalis competit ex fundatione, vel donatione, non si ex prescriptione, seu privilegio acquisitum esse constat; in hoc enim Legatus permittitur

mittitur Beneficia conferre liberè, sicut in merè Ecclesiastico, cum patroni contemptu. Vivian. n. 134. Garc. n. 71. Sanch. n. 8. Barbof. n. 146. & alii.

Ibi: Illud constat, Beneficia.

12 Sub reservationibus Sedis Apostolicæ nequaquam continentur Beneficia, quorum presentatio laicis competit, aut clericis ratione patrimonii. Sanch. Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 53. vers. prima, Azeved. in l. 5. n. 3. ad fin. tit. 6. lib. 1. Recop. Cevall. commun. cont. comm. g. 897. num. 454. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 18. num. 2. D. Frasso cum plurimis de Reg. patron. Indiar. cap. 3. n. 37. Eadem gaudent exemptione patronatus mixti, Barbof. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 12. num. 15. Tondur. quæst. benefical. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 42. An hæc procedant in patronatu ex privilegio, aut prescriptione, infra tradetur, numero 36.

Ibi: Sunt & alia differentia.

13 Oïso super quadraginta differentias inter Ecclesiasticum, & laicalem patronatum cumulat Vivian. de jure patron. lib. 1. cap. 3. num. 24. nonnullas, & præcipuas refert Sanch. ubi proxime. In quibus differat jurispatronatus istud ab illo, quod manumissor obtinetur liberto, fusè tradit idem Vivian. n. 26.

Vers. Distinguitur autem.

14 Quando patronatus Ecclesiasticus, laicalis, vel mixtus censetur, fusè docent Sanch. d. dub. 53. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 7. tit. 15. p. 1. Garc. de Benef. part. 5. cap. 3. num. 553. cum segg. Solorz. de iur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. à princip. Vivian. de jure patron. lib. 1. cap. 3. Barbof. d. cap. 12. à princip. D. Frasso sup. cap. 3.

Ibi: Ubi explicat quid in dubio.

15 Si dubitari contigerit, qualis sit patronatus, Ecclesiasticus præsumitur. Barbof. de potest. Episc. part. 3. allegat. 72. num. 133. Vivian. lib. 7. cap. 1. n. 12. Mar. Antonin. variar. lib. 1. resol. 109. num. 10.

16 Sed si Clericus habens Beneficium, & bona patrimonialia Ecclesiam construat; nec indagari possit quibus ex D. de Faria Covar. Enuci.

bonis, patronatus mixtus reputabitur. Sanch. d. dub. 53. n. 5. Garc. sup. n. 593. D. Frass. cum aliis d. cap. 3. n. 16. Attamen in hujusmodi dubiis inspicere oportet, quis sit in quali possessione presentandi, an clericus, vel laicus; nam qualis patronus, talis patronatus judicabitur. Vivian. lib. 1. cap. 3. n. 19. Mascard. de probat. concl. 960. n. 12. Tondur. sup. part. 1. g. 87. n. 11. Valenz. conf. 63. num. 79. D. Frass. cap. 5. n. 43. qui cum aliis ampliatur, et si laicus presentet ad Beneficium ex bonis ecclesiasticis per Clericum institutum.

Ibi: Nec refert, patronum esse Clericum.

17 Clericus potest habere laicalem patronatum, si illum ab alio per successionem, donationem, aliumve titulum legitimum obtinuerit, aut si ex patrimonio Ecclesiam construxerit, vel dotaverit. Greg. Lop. d. gloss. 7. Sanch. n. 1. & 3. Vivian. n. 11. Tusch. lit. 1. concl. 619. n. 4. Mascard. sup. n. 9. D. Frass. cap. 3. n. 23. Cabed. de patron. Reg. Coron. cap. 1. n. 1. Barbof. d. cap. 12. n. 13. & 14.

18 Sed si Clericus ex bonis intuitu Ecclesie quaesitis Ecclesiam ædificet, aut aliter jurispatronatus comparet, id Ecclesiasticum erit. D. Frasso ex multis n. 12. & ceteri nuper laudati. Imò si laicus ex bonis Ecclesiasticis dotet Ecclesiam, aut Beneficium instituat, patronatus Ecclesiasticus habebitur, Garc. de Benef. part. 5. cap. 1. n. 593. Tondur. quæst. Benef. part. 3. cap. 123. n. 6. D. Frass. d. cap. 3. n. 13.

Ad Num. 3.

19 Frequenter Summus Pontifex, sicut & Principes sæculares, aut mendacii decepti, aut importunitate vexati deneganda concedunt: quod egregiè profequitur Salgad. de revent. Bullarum part. 1. cap. 3. à princip. ultra alios, quos laudamus sup. cap. proximo, in fin.

Ibi: Apud Hispanos minime.

10 Derogatio jurispatronatus Regii, aut laicorum in Hispaniis de more neutiquam sustinetur, & Pontificia rescripta, quæ illi officiant, per Regia Prætoria retineri solent, executione suspensa, dum Sanctissimus per supplicationem

tionem exoratur, l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop. Salgad. d. cap. 3. §. unic. num. 7. & cap. 10. §. unic. n. 101. Ceval. commun. cont. comm. q. 897. n. 324. Parlador. differ. 120. §. 1. n. 8. Azeved. in l. 5. num. 2. tit. 6. lib. 1. Recop. Spin. de testam. gloss. 4. n. 45. Solora. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. n. 20. Garc. de Benefic. part. 5. cap. 1. n. 557. D. Frass. de Reg. patron. Indiar. cap. 7. n. 48. An secunde jussionis Bulla possit retineri, tradit Salgad. d. cap. 3. §. unic. per tot. & utrum post executionem literarum hujus remedio sit locus, disputat idem Salgad. cap. 10. à princ.

Verf. Olim in his Hispaniarum.

21 Hæc omnia habentur in l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop. de quibus Azeved. in l. 5. tit. 6. lib. 1. Recop. Paz in praxi, temp. 1. ex n. 26. Ceval. d. q. 897. num. 461. cum seqq. & alii prælaudati, præsertim Salgadus, qui part. 1. cap. 9. per tot. controuertit, an præter casus lege regia expressos, in similibus liceat literas Pontificias retinere? Et resoluit num. 13. quod ex rationis identitate decisio præfata constitutionis locum habebit quoties publica utilitas, & pacis conservatio exposulaverit, ut violentia tollatur. Unde causas justas ad retentionem Bullarum esse in arbitrio Senatorum, scribit Rodrig. quæstion. regular. tom. 1. q. 6. art. 7. quem refert Salgad. part. 1. cap. 2. n. 93. & ita usu receptum probat d. cap. 9. ex num. 51. verf. Quo quidem igitur, ubi nonnullas memoratur exceptiones legibus, & moribus admissas, in quibus extat illa, ne Ordinariis cognitio causarum in prima instantia auferatur, juxta Concilii Tridentini decretum, quod observari cavetur l. 59. tit. 4. lib. 2. Recop. & præcipitur, ut per Regium Concilium Bullæ Pontificiæ in derogationem jurisdictionis Ordinariæ retineantur, de quo plenissimè idem Salgad. ubi nuper, part. 2. per tot. & plures quos laudat cap. 1. n. 27.

Verf. Nos verò.

De retentione Bullarum, per quas derogatur juspatronatus Regio, vel laicorum, consulas quos congressimus supra, n. 20.

Ad Num. 4.

22 Quamquam Beneficia juspatrona-

tus laicorum non efficiantur reservatione vacantium in Curia, ex cap. 2. de præbend. in 6. ut jam prænotavimus; solet tamen Pontifex ea Beneficia conferre absque assensu patroni, derogans expressè patronatus laicorum. Tondut. quæst. benefic. part. 2. cap. 4. §. 9. num. 33. Vivian. de juspatron. lib. 14. cap. 2. n. 8. ubi alii. Verùm ea potestate non utitur Pontifex quoad Beneficia quorum præsentatio spectat ad Reges, Duces, vel alios Proceres. Vivian. num. 10. Tondut. ubi proximè, verf. Si tamen, Flamin. de resign. Benefic. lib. 2. cap. 4. n. 47. Quod autem diximus de derogatione solita juspatronatus laicorum, restringitur ut procedat cum Beneficium vacat in Curia per obitum, non alia ratione. Vivian. num. 9. Flamin. num. 45. Apud nos verò ejusmodi derogatio etiam expressa non admitteretur; imò retentis literis, ad Sanctissimum supplicaretur, ut noster Præles probat, & ex præmissis apparet.

Verf. Similiter si beneficia.

Videas Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 54. num. 12. Garc. de Benefic. part. 5. cap. 1. n. 119. Barbof. collect. cap. 2. n. 16. de præbend. in 6. Sed quicquid de jure sit, quoad regna Castellæ, ac Legionis Canonicius Doctorales, & Magistrales nulla continentur reservatione, ex Bulla Leonis expedita anno 1520. cujus meminit Barbofa tract. de Canonic. cap. 28. n. 62. Nec dubium quin si forte aliquis Canonicus ex his in Curia Romana fato cederet, & Summus Pontifex alium subrogaret, literarum retentioni locus fieret, ut statuitur l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop. & observant. Salgad. sup. part. 1. cap. 9. num. 52. verf. Et eadem ratione, Paz in praxi, temp. 1. num. 26. Ceval. commun. cont. comm. q. 897. num. 462. Idem dicendum de Canonico Penitentiario, necnon de illo qui ex Tridentino pro lectura in Cathedralibus institui debet, ut ex identitate rationis observat Salgad. ubi proximè. Similiter dicendum de nostris patrimonialibus beneficiis, ex d. l. 25. Recop. Salgad. sup. cap. 10. n. 22. Paz, & Ceval. ubi nuper, Avendañ. de exeq. mand. cap. 1. n. 52. verf. Item ex eadem.

Verf. Caterùm ad banc.

Quoad reservationis effectum idem 24 est,

est, Beneficium in Curia vacare, vel apud Sedem Apostolicam. Lotter. de re beneficiar. lib. 2. quæst. 27. num. 14. Tondut. quæstion. benefic. part. 2. cap. 3. §. 2. n. 15. Sed quoad verborum proprietatem, & usum differentiam (prout D. Covar.) consiliunt Lotter. & Tondut. ibidem Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 13. num. 48. Barbofa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 57. num. 24. verf. An idem sit, ubi alii. Utrum venisset discrimen inter vacationem Beneficii in Urbe, aut in Curia circa reservationem, tradit Barbofa collect. cap. 2. n. 17. de præb. in 6.

25 Hic observare libet, quod licet Beneficiarius obeat Romæ, non dicitur vacare Beneficium in Curia ut reservationi locus fiat, veluti si in Urbe consistat, aut decedens Romæ ut originarius, seu domiciliarius habitaret, tamen extra urbem possideret. Tondut. ubi proximè, Barbofa d. allegat. 57. n. 31. & 32.

Ad Num. 5.

26 Quamquam Beneficia patronatus laicorum, quæ in Curia vacant, non subjaceant reservationi capituli 2. de præb. in 6. ut prænotatur, dubium tamen oritur, utrum etiam libera censeantur quoad institutionem? Et D. Covar. distinguit, ut in Episcopatibus, Abbatibus, Decanatus, ac similibus Dignitatibus patronus cogatur Pontifici præsentare: in minoribus verò Beneficiis apud Episcopum, vel Ordinarium, Sanchez Consil. Moral. lib. 1. cap. 3. dub. 54. num. 13. Verùm Episcopatus, ac majora Beneficia aliàs sunt reservata ex regulis Cancellariæ, ubicunque vacaverint.

Verf. Secundo illud erit.

27 Si laicus ex proprio patrimonio templum construi faciat, & patronatum ejus assignare à principio, vel jam acquisitum sibi, transferre poterit in Ecclesiam, & sic ecclesiasticus patronatus. Idem erit si ad collegium Clericorum applicetur. Gregor. Lop. in l. 13. gloss. 7. tit. 15. part. 1. Sanch. d. cap. 3. dub. 53. n. 4. Vivian. de juspatron. lib. 1. cap. 3. num. 2. Garc. de Benef. part. 5. cap. 1. num. 553. Flamin. de resign. Benefic. lib. 2. quæst. 4. n. 39. Barbofa de jur. Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 9. D. Frasso cum pluribus de Reg. patron. Indiar. lib. 3. cap. 17. & 19. Valenz. consil. 151. num. 55. Quod ampliat D. de Faria Covar. Enuc.

Barbofa tamen in fundatione caveatur, ut propter clericorum negligentiam patronatus devolvatur ad laicos, quia interim dum casus adveniat, ecclesiasticus reputabitur.

28 Ex contratio patronatus ecclesiasticus efficitur laicalis, veluti si permutatione, aut alio titulo transeat jus in secularem; superioris intercedente auctoritate. Barbofa de potest. Episc. part. 1. allegat. 72. n. 128. & futius de Jure Eccles. lib. 3. cap. 12. n. 16.

29 Quod autem num. 27. præmissimus, limitatur primò si patronatus donator expresserit, ut ille semper laicalis perseveret. Barbofa d. cap. 12. num. 12. Vivian. sup. num. 20. Secundo si per ingressum patroni patronatus in Religionem transierit, cum illum per successionem tanquam de familia obtinuerit; quia non immutatur natura patronatus, licet sit penes Religionem, quando Religiosus vixerit. Tertio, quoties aliquis jus præsentandi donaxat Ecclesie concedit, reservato juspatronatus. D. Frasso de reg. patron. Indiar. cap. 3. num. 18. nec enim implicat, ut unus præsentet, & alter juspatronatus habeat, cum separari possint. Vivian. lib. 1. cap. 3. in fin. D. Frass. num. 2.

30 Sed si Episcopus habeat patronatum ratione temporalis dignitatis, ut Ducatus, vel Marchionatus, ille censebitur ecclesiasticus, cum sit Episcopatus annexus, prout ipse Ducatus, sub quo continetur. Vivian. de juspatron. d. cap. 3. num. 3. Barbofa d. cap. 12. num. 9. D. Frass. num. 9.

Verf. Tertio, opportunè queritur.

31 Si patronatus jus Clerico, & laico commune sit, quoad derogationem, reservationes, & reliqua favorabilia laicale habebitur, sed quoad tempus præsentandi, & alia, in quibus favor versatur, Ecclesiasticum reputabitur: ex quo hic patronatus mixtus præ cæteris est favorabilis, in cujus derogationem si literas Pontificias expediti contigerit, executio suspendetur, ex l. 25. tit. 3. lib. 1. Recop. Salgad. de Reg. protecl. part. 3. cap. 9. num. 112. Sanch. sup. d. cap. 3. dub. 53. num. 11. Greg. Lop. in l. 13. gloss. 7. tit. 15. part. 1. Barbofa de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 18. & de potest. Episc. part. 3. allegat. 72. num. 131. cum seqq. Tondut. quæst. benefic. part. 1. cap. 87. n. 13. D. Frass. cum pluribus d. cap. 3. n. 21. Unde licet

Beneficium curam animarum habeat annexam, non fiet examen per concursum. Barbosa *d. cap. 12. num. 19.* Sed aliud videtur Salgad. *d. cap. 9. ex num. 107.* quia Ecclesie interest, de quo iterum Barbosa *de potest. Episc. alleg. 60. n. 17.*

Ibi: *Quod si jus patronatus ad laicum.*

32 Si ejusdem Ecclesie duo sint patroni clerici, ratione ecclesiasticæ dignitatis, seu officii, & alius laicus, patronatus ecclesiasticus æstimabitur. Sanch. *ubi proxime*, Tondur. *sup. n. 14.* Verum hoc in favorabilibus duntaxat admittunt Vivian. *sup. lib. 7. cap. 1. num. 10.* Barbosa *d. alleg. 72. n. 31.* D. Frasso cum non paucis *d. cap. 3. num. 32.* Quod si patronatus ad collegium Ecclesiasticorum, & laicorum spectaverit, numerus collegiarum inspicitur, ut qualis ille sit, decidatur. D. Frasso *n. 21.* Sanch. *d. dub. 53. n. 7.* ubi quod erit Ecclesiasticus, cum par personarum utriusque status reperitur.

33 Ubi occurrerit dubium circa naturam patronatus, talis ceteri debet, qualem esse oporteat ad Ecclesie utilitatem. Salg. *d. cap. 9. n. 105.* Greg. Lop. *ubi sup. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. n. 5.*

34 Si inter patronum Clericum, ac laicum convenerit, ut alternatim fiat presentatio, pro vice Clerici Ecclesiasticus, & pro vice laici laicalis patronatus reputabitur quoad iuris effectus. Et licet expressim Pontifex deroget iuripatronatus mixto, non nocet tamen laico, si tunc ad eum spectet presentatio. Barbosa *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 12. n. 17.* Vivian. *sup. lib. 1. cap. 3. num. 18.* Quæ ita se habent, etsi nulla superioris auctoritas ad eam conventionem intercesserit. Azeved. *in l. 9. num. 2. tit. 6. lib. 1. Recop.*

Ad Num. 6.

35 Jus patronatus multifariam acquiritur, vel ex causa onerosa, cum scilicet quis construit, aut dotat Ecclesiam; vel ex gratia Pontificis illud concedentis, sive consuetudine, seu præscriptione. Sanch. *Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 48. à num. 3.* Vivian. *de jurepatr. lib. 2. cap. 9.* Barbosa *de Jure Eccles. lib. 3. cap. 12. n. 18. cum seqq.*

36 Quæ igitur hucusque de exemptio-

ne, ac prærogativis patronatus laicalis præmissis, restringi debent ad eum, qui fundatione, vel dotatione competit; nam ex privilegio, vel præscriptione quæritur derogationi, & reservationibus, ac si Ecclesiasticus foret, subjicitur. Greg. Lop. *in l. 13. gloss. 9. tit. 15. p. 1.* Gonz. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 18. num. 21.* Sanch. *sup. dub. 54. n. 8.* Tondur. *quæstion. benefic. part. 2. cap. 3. §. 2. n. 44.* Vivian. *lib. 14. cap. 1. n. 12.* Barbosa *collect. cap. Cum dilectus, num. 4. de jurepatr. D. Frasso de Reg. patron. Indiar. cap. 3. n. 53.*

Ratio est, quoniam hujusmodi iuripatronatus facile Pontifex solet derogare. Tondur. *d. part. 2. cap. 4. §. 9. n. 35.* cum per derogationem istam nequeant laici retrahi ab Ecclesiarum edificatione, aut dotatione; siquidem patronus ex privilegio, seu præscriptione nihil de patrimonio impedit.

Unde si dubitetur, an ejusmodi patronatus sit Ecclesiasticus, aut laicalis, quoad favorabilia laicalis ecclesiasticus censetur, & quoad favorabilia ecclesiastici laicalis æstimabitur, atque ita utriusque incommoda sustinebit, omni favore carens. Lambertin. *de jurepatr. lib. 1. part. 1. cap. 10. art. 3.* Sanch. *d. dub. 53. in fin.* At in Romana Curia hoc patronatus discrimen ex modo acquisitionis non attendi scripsit Greg. Lop. *ubi proxime.*

Verf. Primum, in his Hispaniarum.

In Hispania, imò & ubique iuripatronatus laicale præfatis omnibus privilegiis gaudebit, si allegetur illud ex fundatione, vel dotatione provenire, licet non constet nisi per probationem longævæ quasi possessionis presentandi, ex quo titulus præsumitur, qui allegatur. Greg. Lop. *d. gloss. 9.* Mascard. *de probat. concl. 959. n. 3.* Vivian. *lib. 2. cap. 9. num. 11.* Tempus autem centum annorum desideratur, & quod presentationes sortitæ sint effectum. Barbosa cum pluribus *in remission. ad Trident. sess. 25. de reformat. cap. 9. n. 6.*

Verf. Secundum injurepatr. onatus.

In iuripatronatus regio non admittitur distinctio, de qua *sup. num. 36.* nam etsi appareat ex privilegio, aut præscriptione

scriptione quæsitam, tamen derogationibus, & reservationibus non subiacet. Salgad. *de recont. Bullar. part. 1. cap. 1. num. 138.* Sanch. *sup. dub. 54. n. 12.* Azeved. *in l. 5. n. 3. tit. 6. lib. 1. Recop.* Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. n. 15.* Tondur. *de personib. cap. 25. n. 27.* Gonz. *sup. gloss. 24. n. 160.* D. Frasso *de Reg. patron. Indiar. cap. 3. n. 49.* facit Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 9.*

41 Sic apud nos Bullarum executio suspenditur quoties iuripatronatus Regio; Magnatum, aut privatorum secularium derogati contigerit, quamvis ex privilegio, aut præscriptione quæsitæ, neque enim regia constitutio, aut nostrasque Interpretes ejus distinctionis meminere, nec in Curia Romana observatur, ut jam ex Gregorio Lopezio prænotavimus *n. 38.* & generaliter docemur, iuripatronatus laicorum derogationem nunquam admitti in Hispaniis. D. Covar. *sup. n. 3. verf. apud Hispanos,* quem referens sequitur Salgad. *ubi nuper, part. 1. cap. 3. §. univ. n. 7.*

Verf. Tertio in hac questione.

De his proximè actum, & adde Sanch. *d. dub. 54. num. 8.*

Verf. Quarto, & in hac questione.

42 In dubiis iuripatronatus potius ex fundatione, aut dotatione, quam ex præscriptione, vel privilegio comparatum præsumitur. Sanch. *d. cap. 3. dub. 53. n. 6.* Lambertin. *de jurepatr. lib. 2. part. 1. §. 6. art. 6. num. 57.* Valenz. *conf. 18. n. 23.* Sic ubi probatur longæva presentandi quasi possessio, iuripatronatus ex causa onerosa acquisitum æstimatur, ut prærogativis patronatus laicalis potiatur, ut assertum relinquatur *sup. n. 59.*

Verf. Quinto principaliter.

Ut sic locus bullarum retentioni cum iuripatronatus laicorum derogatur, sufficit quod aliquis in quasi possessione presentandi existat, quamquam alius jure patronus sit. Sanch. *Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 54. n. 15.*

Ad Num. 7.

43 Ubi super beneficio lis agitur in Romana Curia, solet Summus Ponti-

fex iuripatronatus laicorum derogare, nec desideratur ut de illo in litteris expressim mentio fiat. Vivian. *de jurepatr. lib. 14. cap. 2. n. 14.* Tondur. *quæstion. benefic. part. 2. cap. 4. §. 9. num. 36.* Barbosa *de jur. Eccles. lib. 3. cap. 15. n. 144.* ubi ampliatur sive lis sit super beneficio, vel super ipso iuripatronatus. Quando intelligatur beneficium litigiosum, tradit Vivianus,

Verf. Primus casus.

Si presentati ad idem beneficium, 44 cum nulli facta sit collatio, licet in Curia, etsi ambo ibi decedant, non erit locus derogationi iuripatronatus laicorum, nec reservationi, ex *cap. 1. de prebend. in 6.* quia non dicitur vacare Beneficium per obitum illius, qui non habet jus in illo, sed ad illud per presentationem. Barbosa *collect. Clem. 1. num. 1. 7. & 12. ut lit. pend. Vivian. lib. 5. cap. 5. num. 153.* Gonz. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 6. n. 151.* Villal. *Actar. commun. opin. lit. 1. n. 324.*

Verf. Secundus casus contingit.

Si duo presentati jam instituti, in 45 Curia super Beneficio contendant, & uterque obeat Romæ, aut solus possessor, colligante alibi defuncto, si Ecclesiasticus sit patronatus, ut Beneficium vacans in Curia ex reservatione per Pontificem conferretur, etsi de illo nulla mentio fiat. Quod si laicalis esset, cessat reservatio, ex traditis *sup. n. 9.* Unde apud nos in hujus patronatus derogationem Bullæ expeditæ effectu carebunt, juxta Regia Edicta.

Verf. Tertio quandoque.

Si ex duobus presentatis ante collationem litigantibus ob patronorum discordiam, unus lite pendente decesserit, non licebit patrono, qui illum presentavit, alium subrogare adhuc intra tempus legitimum semestris, vel quadrimestris, quamquam patronatus laicalis existat. Flamin. *de resign. benefic. lib. 1. quæst. 3. n. 17.* Barbosa cum aliis *de Jure Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 173.* licet contra tenuerit Vivian. *lib. 5. cap. 2. num. 34. & cap. 5. à num. 144.* scilicet non prohiberi laico presentare intra quadrimestre, quia potest variare. Nec dubium est, O o 3 quin

quin patronus decedente presentato, intra tempus permissum valeat alium substituere. Tondut. *quæst. benefic. part. 2. cap. 4. §. 10. num. 17.* Sanch. *dub. 63. num. 1.* ubi quod à die mortis presentari habet tempus integrum, ut possit presentare. Nihilominus à D. Covar. sententia non est recedendum, quæ communis est.

Ibi: Unde si pendente lite.

- 47 Limitatur conclusio præcedens in patrono qui non presentaverat, qui non obstante lite pendente, intra legitimum tempus presentare permittitur.

Verf. Quartus ad hanc questionem.

- 48 Quoties inter litigandum unus ex presentatis in Curia decedat, quamquam beneficium sit patronatus laicalis, jure tamen Pontifex colligantem subrogare poterit, ac instituere, non obstantibus nostris regiiis constitutionibus, quæ huic iuripatronatus prospiciunt.

Verf. Quintò, ad idem ferè.

Aliud juris erit, si in præfata specie Pontifex tertium non presentatum subrogare intenderit, de quo inferius, num. 50.

Verf. In his verò Beneficiis.

- 49 Si ex duobus presentatis, qui in Curia litigant, unus mortem oppetat, iudicium usque ad definitivam progreditur, ac prolata pro defuncto sententia, aut si pronuncietur nullum ex litigantibus jus ad beneficium habere, manet hoc liberum, ut patronus denuò possit presentare intra semestre, aut quadrimestre numerandum à quo sententia in rem judicam transierit. Sanch. *Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 60. n. 5.* Vivian. *sup. lib. 5. cap. 2. num. 16.* Barbosa *de jur. eccl. lib. 3. cap. 12. n. 172.* D. Frasso *de Reg. patron. Indiar. cap. 32. num. 52.* qui n. 55. resolvit, in novo orbe tempus non currere Regi nostro ad presentandum, etsi multum excesserit. Sed si inter patronos super jure ipso presentandi controversia suboritur, per legitimi temporis lapsum à presentatione pro tunc excludentur, & collatio redè per Ordinarium fiet. Barbosa *num. 271.* ac latif-

simè Sanch. *d. dub. 60. per tot. Vivian. sup. Tondut. quæst. benefic. part. 2. cap. 4. §. 9. num. 24.*

Verf. Ex his ergo.

Si unus ex presentatis, vel ambo obeant dum in Curia super Beneficio litigant, si id ad patronatum laicalem spectet, per Pontificem non confertur, nisi de ipso facta mentione: hæc tamen derogatio apud nos nequaquam sustinebitur ex regiiis Edictis, supplicatione ad Sanctissimum interposita.

Ad Num. 8.

Juripatronatus quod attinet ad congregationem laicorum, quæ pietatis intuitu sub alicujus Sancti nomine Ecclesie adheret, vulgò *Cofradias*, laicale censetur, ideo ejus derogationem Hispana Regia Prætoria non permittit. Ita ex pluribus tradit Barbosa *d. dub. cap. 12. num. 15.* Sanch. *d. part. 3. dub. 53. num. 8.* quod limitat Barbosa, nisi ex bonis Ecclesiasticis patronatus fuisset acquisitus, & sic est tenendum, rejectis distinctionibus Viviani supra, *lib. 1. cap. 3. num. 7.* & D. Frasso *cap. 3. num. 11.* Itæ namque piæ sodalitates, & qui sub illis congregantur, laicales omnino censentur, & ad forum attinet sæcularem. Parkad. *different. §. 1. num. 9.* Bobad. *Politic. lib. 2. cap. 18. num. 228.* Gutierrez cum multis *Canonicar. lib. 1. cap. 25. num. 19.* ubi disputat, Tondut. *ubi proxime, part. 1. cap. 43. ex num. 7.*

Ad Num. 9.

Permutationem Beneficii, quod est patronatus Ecclesiastici, vel laicalis, celebrari non licet regulariter absque assensu patroni. Sanch. *Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 55. n. 1.* Tondut. *part. 2. cap. 4. §. 8. num. 19.* Vivian. *lib. 3. cap. 5. num. 28.* Garc. *de Benefic. part. 11. cap. 4. n. 75.* Barbosa *sup. cap. 15. n. 182.* Solorz. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 3. num. 18.* Gratian. *discept. forens. cap. 835.* D. Frasso. cum pluribus *de Reg. patron. Indiar. cap. 11. n. 58.* quod utique procedit, etsi in Romana Curia fiat permutatio. Tondut. *num. 20.* D. Frasso *num. 60.* Nec satis erit, ut patronus certior fiat, nisi consenserit: quod limitatur, si utilitas Ecclesie permutationem postulaverit. Cokier. *de permut. Benefic. lib. 1. cap. 19. n. 10.* Tondut.

dut. n. 22. D. Frasso n. 61. Sanch. n. 9. & 10. à quo petenda quæ hic desiderantur pro plena materie cognitione.

Verf. His demique.

- 53 Licet permutatio Pontificis auctoritate perfecta subsistat absque assensu patroni, præsertim quoad patronatum ecclesiasticum, Sanch. *num. 7.* & plures quos refert D. Frasso. *num. 61.* nihilominus in Hispania non recipiuntur ad executionem Bullæ permutationis Beneficii, etiam cum expressa derogatione, si illud ad patronatum Regium, aut sæcularium privatorum spectet, vel etiam si patronus sit clericus, ratione patrimonii. Azeved. *in l. 22. tit. 3. lib. 1. Recop.*

Ibi: Quod sit post scientiam.

- 54 Quæstionis est, an permutatio Beneficii iuripatronatus facta non accedente assensu patroni, sit ipso jure nulla, aut veniat rescindenda, quod verius est. Sanch. *n. 14.* Vivian. *d. cap. 5. num. 22.* Tondut. *num. 20.* Cokier *lib. 1. cap. 19. num. 1.* Sed quomodocumque sit, quoties patronus à die cognita permutationis non reclamavit intra semestre, aut quadrimestre, permutatio confirmata persistit, ut amplius retractari non possit. Sanch. *num. 2.* Vivian. *lib. 14. cap. 3. num. 50.* Tondut. *n. 19.* Nec in permutatione presentatione opus est, sed solum nudus consensus requiritur. Sanch. *ubi proxime, n. 2.* D. Frasso cum aliis *n. 66.*

Ibi: An possit ipse presentare.

- 55 Si Beneficiarius permutationis causâ resignet, quæ postea ex defectu consensus patroni irrita pronuncietur, nequit ad Beneficium regredi, nisi vel incius & ignorans illud patronatum contraxit, aut si patronus omnia presentatione, silens proprium contemptum remiserit. Sanch. *d. cap. 3. num. 56.* Garc. *de Benefic. part. 11. cap. 3. n. 30.* D. Frasso cum aliis *d. cap. 12. in fin.*

Verf. Eadem ratione.

- 56 Non licet permutare præbendas, quæ per electionem, ac concurrentem in Cathedralibus Hispaniæ conferuntur, nec patrimonialia Beneficia. Azeved. *ubi proxime.* In hoc novo orbe verita est per-

mutatio omnium præbendarum, quarum provisio pertinet ad supremum Indiarum Consilium: sed quoad inferiora Beneficia, quæ per Prælatos conferuntur, est permessa. Solorz. *d. cap. 3. n. 19.* & 20. D. Frasso. *d. cap. 12. n. 63.*

Verf. Nonò, ad eadem Regia.

Beneficia patronatus, nec simpliciter, nec in favorem alterius queunt resignari, nisi patroni interveniat assensus. Vivian. *de jurepatron. lib. 13. cap. 10. n. 24.* Garc. *sup. d. part. 11. cap. 5. ex num. 23.* Tondut. *de pension. cap. 62. n. 27.* Sanch. *Conf. Moral. lib. 2. cap. 2. dub. 29. n. 2.* Barbosa *d. cap. 15. num. 142.* D. Frasso cum aliis *cap. 15. num. 49.* Gratian. *disceptat. cap. 835. num. 2.* Flamin. *de resign. Benef. lib. 7. q. 1.* Quæ tamen absque consensu patroni ipso jure nulla non est, sed per sententiam sit irrita. Barbosa *num. 143.*

Quæritur utrum per hujusmodi resignationem irritam maneat profectus resignans à Beneficio exclusus, ita ut denegato regressu, patronus valeat ad presentationem procedere. Et licet aliqui contra sentiant, respondendum tamen est cum communi, resignanti licere ad resignatum redire Beneficium. Garc. *ubi proxime, n. 223.* D. Frasso. *n. 50.* Sanch. *d. dub. 29. n. 4.*

Ex præmissis inferre licet, quod si Bullæ resignationis causâ factæ sine assensu patroni expediantur, per quas Beneficium conferatur in derogationem patronatus Regii, aut laicorum, exhibebitur auxilium retentionis ex lege Regia.

In nostris Indiis resignatio non est permessa, cum Ecclesiarum patronatus ad Regem spectet. Frasso *d. cap. 15. num. 54.*

Ad Num. 10.

Libere est Pontifici reservare pensionem ex Beneficio patronali, nullo expectato patroni consensu. Flamin. *sup. lib. 2. q. 4. num. 14.* Tondut. *de pensionib. cap. 25. n. 1.* Valenz. *conf. §. 1. num. 30.* D. Frasso *d. cap. 15. n. 83.* Sed an quoad patronatum laicorum opus sit expressa derogatione, inferius apparebit, n. 67.

Ibi: Hac verò indictio.

De intellectu capitis penultimi de 62 jurepatron.

jurepatron. consulas Barbofam, & quos laudavit in collect. ad eundem textum.

Ibi: Quod licet Rector Ecclesia possit.

- 63 Ecclesie Rectori patronatæ permittitur absque patroni interventu vicarium constituere temporalem ad tempus, quando ille vixerit. Barbofa ubi proxime, n. 4. Sanch. sup. lib. 2. cap. 3. dub. 56. n. 7. Sed hoc in patronatu laicali duntaxat procedere, non in ecclesiastico, tenet Vivian. sup. lib. 1. cap. 3. num. 24. vers. Quadragesima, quem sequitur D. Frasso cap. 14. num. 62. qui nec rationem, nec auctoritatem pro discrimine expendit.

Ibi: Tamen non poterit idem Rector.

- 64 Vicarium perpetuum post obitum suum, vel remotionem permanentem, etiam auctoritate Episcopi Rector Ecclesie instituire non valet, nisi patronus consenserit. Barbofa num. 2. Sanch. ubi proxime.
- 65 Coadjutor vero creati non poterit, sive ad tempus pro vita coadjuti, sive in perpetuum, ut illi succedat, deficienti assensu patroni. Barbofa de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 15. num. 144. Lambetti. de jurepatron. part. 1. lib. 2. quæst. 6. princ. art. 10. Vivian. lib. 5. cap. 5. num. 151. Quod limitat Barbofa urgente Ecclesie necessitate; tunc enim posset institui coadjutor, inconsulto patrono, qui deinceps debet adhibere consentium.

- 66 At cum Ecclesia vacat propter litem, vel dum de Rectore provideret, absque assensu patroni Prælati substituit, qui interim administrat. Barbofa ubi proxime. Provisio inferiorum, qui in Ecclesia deserviunt, Rectori soli competit, non patrono, nisi patronatus sit Regius, ac de regali patrimonio stipendia percipiunt; nam per vicepatronum hujusmodi servientes designantur. D. Frasso de Reg. patron. d. cap. 14. n. 66. ubi alii.

Verf. Primum, quod sit necessaria.

- 67 Beneficium patronatus laicorum nec per Papam ulla pensione gravari poterit, nisi expressim illius mentio fiat. Sanch. sup. d. lib. 2. cap. 3. dub. 58. n. 3. Vivian. de jurepatron. lib. 15. cap. 9. n. 26.

At in patronatu Ecclesiastico expressa derogatio non desideratur, ut de communi testatus, cum aliis resolvit Vivian. num. 22. Vide sup. num. 61. Nec dubitari potest, quin ius patronatus lædatur per impositionem pensionis; nam etsi jus præsentandi persistat illæsum, tamen patroni interest potius ad pingue, quam ad tenue beneficium præsentare, præsertim cum regulariter patroni sibi sanguine, aut amicitia devinctos uti stituantur proponant.

Verf. Secundò est observandum.

Beneficia Regii patronatus in Hispania onerari pensione per Pontificem, non a dubio Regis assensu, minime sustinetur, alioqui Literæ effectum carebunt per illarum retentionem. D. Frasso. cap. 15. n. 51. Valenz. conf. 51. n. 30.

Verf. Tertium, quod in hac.

Solet Summus Pontifex, cum lis super Beneficio in Curia discutitur, illud colliganti conferre cum onere pendendi annuam quantitatem ex fructibus adversario, qua ex causa pensio imposita nullum patroni assensum desiderat, cujuscumque qualitatibus sit patronatus: atque ita apud nos regis Edictis locus non erit, ut suspendatur Bullatum executio, que procedunt fraude cessante, ne scilicet lis moveatur injustè, ac frivole, ut pensio contempto patrono imponeretur. Sanch. d. cap. 3. dub. 58. num. 2.

Verf. Quartò quoties.

Quod præmissum supra, n. 67. absque hesitatione procedet quoties pensio in titulum beneficii conceditur, quia omnino consensu patroni, aut derogatione expressa opus erit, si patronatus laicalis existat. Sanch. ubi proxime. Vivian. n. 29.

Ibi: Nam licet pensio, ut frequentissime.

Pensio Ecclesiastica Beneficium propriè non est. Azeved. in l. 1. n. 5. tit. 4. lib. 1. Recop. Valenz. conf. 115. à num. 18. Sanch. cum Viviano ubi proxime, & alii quamplurimi, quos congestit Barbofa de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 11. num. 8. ubi latè disputat: imò nec ex lata significatione pensio beneficii continetur

tur appellatione. Idem Barbofa ex pluribus de appellat. verbor. signif. appell. 32. num. 2.

Ibi: Tamen ubi constituitur.

- 72 Quoties pensio reservatur, ut in titulum Beneficii clericus ea potiat cum onere alicujus ecclesiastici ministerii, propriè Beneficii nomine comprehenditur. Azeved. d. n. 5. in fin. Vivian. d. lib. 13. cap. 9. n. 29. Sanch. sup. dub. 46. n. 10. Garc. de Benefic. part. 1. cap. 1. n. 5. Pat. Suar. de censur. disp. 27. sect. 1. n. 15. Sebast. Caf. de Eccles. hierarch. part. 3. disp. 14. §. 10. D. Frasso. cap. 13. n. 48. Layman. Theol. moral. lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 2. n. 8.

Verf. Quintò, illud est.

- 73 Beneficia patrimonialia Hispaniæ, necnon Præbendæ Doctores, Magistrales, ac Penitentiarie, que in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis per electionem conferuntur juxta decretum Trident. sess. 5. de reform. cap. 1. nullam reservationem pensionis admittunt; hæc namque beneficia illibata, & libera ab onere persistere debent, ut constat ex l. 21. cum segg. tit. 3. lib. 1. Recop. In nostro orbe Indico nulla pensio super Beneficiis permittitur. D. Frasso. de Reg. patron. cap. 15. n. 55.

Ad Num. 11.

- 74 Ad unionem Ecclesiarum, seu Beneficiorum patroni assensum debet adhiberi, sive Ecclesiasticus, sive laicus ille sit. Sanch. Conf. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 57. num. 1. Flamin. de resign. Benefic. lib. 2. q. 2. n. 11. Vivian. sup. lib. 14. cap. 15. n. 58. Campan. in Diversor. Jur. Canon. rubric. 11. cap. 13. num. 477. Barbofa collect. Clem. fin. n. 4. de reb. Eccles. & in remiss. ad Trident. sess. 7. de reform. cap. 6. n. 22. D. Frasso cum aliis d. cap. 15. n. 19. ubi ex n. 21. quid in Indiis partibus circa unionem servetur.

- 75 Sed si Pontifici unire Ecclesias patronales placuerit, tacitè censetur ius patronatus Ecclesiastico derogare, etiam nulla de illo facta mentione; non sic quoad laicale, quia expressa derogatio desideratur. Sanch. num. 2. imò in Hispania recursus supplicationis erit locus, ne laicorum patronatus præjudicium generetur.

D. de Faria Covar. Encl.

Ubi verò Episcopus ex causa ad unionem procedit, indistinctè cujuscumque patroni assensum intercedere oportet, nisi requisitus irrationabiliter refragetur, quia tunc unio ipso invito facta vitibus subsistet. Sanch. ubi proxime, Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 6. cap. 28. n. 12. & lib. 3. cap. 12. D. Frasso. sup. n. 20.

Ad Num. 12.

Per exaltationem ad Episcopalem dignitatem vacant Beneficia, quibus electus portebatur, ex juris dispositione, nisi Pontifex dispensans retentionem illorum concedat: quod si contingat, etiamsi Beneficia patronatus laicorum sint, non est necesse ut patronus consentiat, nec ulla mentio, seu derogatio requiratur. Sanch. d. cap. 3. dub. 54. n. 11. Valenz. conf. 51. n. 38. Alciac. conf. 41. num. 3. Gambar. lib. 3. de potest. Legat. n. 136. Idem est de pensionibus, que pariter per promotionem ad Episcopatum extinguuntur. Valenz. conf. 137. num. 42. & cum retinentur ex dispensatione, novus patroni assensus non exigitur, ut latè per Valenz. conf. 51. ex n. 21.

SUMMARIUM.

- 1 Nec Rex, nec alius inferior oppidi Dominus habet jus in pascuis publicis, que propria sunt communitatis incolarum.
- 2 Nequeunt usum pascuorum impedire, aut exstare.
- 3 Desolato castro, seu oppido, pascua publica illius Domino quarantur.
- 4 Dominus habitans in proprio castro fructus pascu, & alia commoda communitatis.
- 5 Dominus alibi domicilium habens, quando possit uti pascuis oppidi sui.
- 6 Princeps supremus ubicunque intra ditionem domum habuerit, etsi in ea non resideat, usitur pascuis cujuscumque populi. Aliud juris est in Dominis inferioribus.
- 7 Domino commoranti in proprio castro, pro dignitate, ac opulentia pascuorum portio tribui debet sine præjudicio incolarum, ne egeant.
- 8 Respublica nequit prohibere usum pascuorum, quatenus civis illis indigent.
- 9 Jus pascendi in alieno territorio est privilegium.

P P privilegio,

- privilegio, aut prescriptione, cessat quoties illius castri incolae non habent pastum sufficientem pro suis pecoribus. Aliud est si ex conventionione facultatem pascendi quis obtinuerit.
- 10 Ad fruendum pastu communi quis incolae habeatur.
- 11 Absens ex accidenti à loco domicilii, in eo ponitur pastus utilitate.
- 12 Incola quis dicatur.
- 13 Magistratus an pro incolis habeantur quoad pastua, & alia communitalis commoda?
- 14 Residens etiam diu in oppido causâ studii, negotiationis, aut similis occupationis, nec ponitur pastu & aliis commodis, nec onera publica sustinet.
- 15 Domino habitanti in oppido proprio quantum in Hispania ex pascendi publicis assignetur iuxta consuetudinem.
- Quoad commoda, & onera publica duorum incolarum vicem gerit, ibid.
- 16 Aliud de iure servatur, cessante consuetudine.
- 17 Milites utrum gaudeant aliquo privilegio in usu pascuorum communium?
- 18 Illiberalis, seu plebeus potest obtinere jurisdictionem oppidi cum mero, & mixto imperio, nec ex hoc eximitur à contribuendo cum similibus.
- 19 Ampliatur.
- 20 De iure gentium, ac communi Romanorum quisque liberè proprio utitur praedio ac potest culturam deserere, ut ager ad pastum deserviat, ac prohibere ne aliena pecora fundum eius ad pascendum ingrediantur.
- 21 Non licet nisi re aliena, invito domino, eius hinc incommodum nullum, imò utilitas ex usu proveniat.
- 22 De consuetudine in Hispania licet propria pecora in alienum fundum post finctus perceptas ad pascendum immittere, quod inter concivis etiam domino invito, procedit.
- An possit dominus, culturâ emissa fundum ad pastum applicare in concivium praedictum, ibid.
- 23 Quid quoad praemissam consuetudinem aliquibus in locis sit immutatum.
- 24 Non prohibetur dominus, non obstante ea consuetudine, in agris propriis, in quibus serere consueverat, vineas, oliveta, vel alias arbores plantare: nec id poterit Respublica prohibere, & num. 26.
- 25 Vbi quis habet servitutem pascendi in alieno fundo, collectis frugibus, aequi-
- bit dominus in illo arbores plantare, mutatâ culturâ.
- 27 Novellandi facultas quando per Imperatores Romanos interdicta: & quid apud nos ex lege nostra Recopilationis.
- 28 Quid in Indiarum provinciis stabilitum.
- 29 Cuicque liberum est fundi sui variare culturam, & arbores plantare, relicto servendi usu.
- 30 Inducitur ad proxima conclusionis probationem caput Cum in tua, de decim. & num. 31.
- 31 Si pascua unius oppidi sint communia alteri vicino, num valeat illud in praedictum istius agrus colere, adempta pascendi facultate? & n. 44.
- 32 Quoties non alia ratione nisi vicinitatis jus pascendi in alieno fundo, fructibus collectis competit, licet domino novellare, ac plantare, derelicto seminandi usu. Sed non licet in Hispania agros ad pastum assignare, vulgò adhaerent, ibid. & n. 44.
- 34 Si castrum à civitate exemptum retineat jus pascendi in agris civium, jam ablatis fructibus, civis poterunt novellare, aut alias commoditatem pastus adimere arborum plantatione: sed non facere debeant, ut proximi adnotatur.
- 35 Villa, aut vicus exemptus à jurisdictione civitatis potitur pastus, & aliis commodis vicinitatis, qua ante exemptionem obtinebat? & n. 38. & 40.
- 36 utrum ligetur quis status civitatis, à cuius jurisdictione est liberatus?
- 37 Incola castri exempti ad munera publica civitatis nec eligi potest, nec electus exercere cogitur.
- 39 Quae onera sustineat villa, aut vicus exemptus, ex iis qua ante exemptionem supportabat, remissivè.
- 41 Jus pascendi ratione vicinitatis competens tolli potest, mutatâ culturâ, arboribusque plantatis: sed si pascua sint publica, quae ad culturam reduci nequeunt in praedictum tale jus habentium, etiam ob vicinitatem.
- 42 De pascua publica redigantur ad culturam qua intervenire debeant.
- 43 Pascua communia pluribus oppidis à nullo subijci cultura possunt.
- 45 Si in pascuis communibus unus ex sociis seminet, aut plantet, per legitimum tempus socium agentem repellat: & quid si communitas sit, qua ladicatur.

46 Hinc

- 46 Hinc competit restitutio contra prescriptionem.
- 47 De triplici differentia bonorum, qua ad civitates spectant.
- 48 De prescriptione ejusmodi bonorum, & num. 49. & 50.
- 51 Si in pascuis quisquam arbores plantet, utrum interesse, seu pretium fundi exsolvens liberetur.
- 52 In divisione pascuorum communium inter incolas quid iudici observandum, cuius arbitrio committitur.
- 53 An peccet, & ad restitutionem teneatur, qui ex pascuis, ac montibus publicis aliquid usurpat.

CAPUT XXXVII.

Ad Num. 1.

- 1 **S**upremus Princeps, vel Domini inferiores civitatis, villae, vel castri nullum jus obtinent in pascuis publicis, quae propria sunt universitatis: ideo illis tanquam Domini uti non poterunt. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 9. ad fin. tit. 28. p. 3. Sanch. Confil. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 40. 41. Avendañ. de exec. mand. part. 1. cap. 4. num. 25. vers. ex quo dicebam, Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 59. num. 3. Oter. de pasc. cap. 9. n. 13. Valasc. de jur. empiricis. quest. 8. num. 40. Bobad. Politic. lib. 2. cap. 16. n. 108. Burg. de Paz in l. 3. Taur. num. 486. cum segg. qui fuscè disputat ex n. 430. Tusch. lib. P. concl. 112. num. 4. Hermol. in l. 13. gloss. 2. num. 80. tit. 5. p. 5.
- 2 Similiter non licet, nec Regi ipsi, nec aliis Dominis oppidi pascua publica ad culturam reducere, novellare, vel alio modo usum pascendi impedire, aut coardare. Oter. cap. 16. num. 2. & 16. Valasc. num. 43. vers. Et ex dictis, Hermol. num. 77. Sesse decif. 74. num. 20.
- 3 Sed si populus omnino extingueretur, urbe, aut villa deserta, tunc pascua ad communitatem spectantia Domino cedent. Avend. sup. vers. Fallit tamen, Greg. Lop. in l. 26. gloss. 4. tit. 31. p. 3. Solorz. de jur. Indiar. tom. 1. lib. 1. cap. 23. num. 61. Bobad. d. cap. 16. num. 199. Hermol. num. 78.

Ibi: Tamen Dominus habens jurisdictionem.

- 4 Quoties Dominus in proprio oppido sedem habitationis constituit, pastu communi, ac ceteris commodis fru-
- D. de Faria Covar. Enucl.

tur, quae incolis aliis conceduntur. Greg. Lop. in d. gloss. 9. Sanch. num. 47. Burg. de Paz num. 508. Avend. d. vers. Ex quo dicebam, Bobad. d. n. 198. Avil. in cap. 3. Prator. num. 39. verb. Jurisdiction. ad fin. Oter. sup. cap. 6. num. 11. Molin. sup. Tusch. num. 8. Valasc. num. 42. Hermol. num. 80.

Poterit tamen jurisdictionis Dominus, etsi alibi inhabitet, propria pecora ad pascendum immittere in pascua communitalis, si hoc jus tempore immemoriali quæsierit. Sanch. n. 42. Bobad. num. 201. Oter. d. cap. 6. num. 14. Paz num. 493. Hermol. num. 84. Idem erit, si pascua abundant, aut si dominus esse territorii. Hermol. num. 85. & 88.

Est observatum dignum discrimen quod 6 constituit Bobadilla num. 198. inter Regem, & Dominos inferiores: ille enim publico pastu ponitur pro suis pecoribus in quovis ditionis oppido, ubi regiam domum, seu palatium habet, licet non commoretur: quod in Dominis, qui superiores non sunt, minime receptum est. Adde Gregor. Lop. in d. gloss. 9.

Licet Domino incolatus ratione plus 7 ex pastu tribui debeat, quam ceteris cohabitatoribus, pro indigentia & dignitate, Molin. d. disp. 59. num. 3. id tamen ita temperare oportet, ut reliquis non adimatur pastus, prout quisque indigerit, & hujusmodi aequalitas servanda semper est inter omnes incolas divites, & pauperes. Greg. Lop. in d. l. 9. gloss. 9. tit. 28. p. 3. alioquin oppidani agentes audientur, ut reformetur excessus, d. l. 9. part. ubi Gregor. Lop. gloss. 9. Oter. cap. 5. n. 13. Sanch. Confil. Mor. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 50. Molin. sup. Avendañ. d. cap. 4. num. 25. vers. Iud. etiam, cum segg. Bobad. num. 201. Paz in l. 3. Tauri, num. 509. non enim licet jus pascendi in pascuis communibus adimere incolis, prout quisque indigerit.

Unde est, ut quanvis Respublica valeat ob commune bonum vetare, ne intra certum locum, vel tempus prata communitalis depascantur, id procedit modo pro incolatum necessitate pastus pecoribus relinquatur. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 59. num. 1. Oter. de pasc. cap. 13. num. 1. & 3. Sanch. d. d. l. 1. n. 4. & 5. Trullench. in Decal. lib. 7. cap. 5. dub. 7. num. 1.

Inde etiam provenit, ut si quis populus, vel singularis persona jus pascendi

P p 2 cendi

- privilegio, aut prescriptione, cessat quoties illius castri incolae non habent pastum sufficientem pro suis pecoribus. Aliud est si ex conventionione facultatem pascendi quis obtinuerit.
- 10 Ad fruendum pastu communi quis incolae habeatur.
- 11 Absens ex accidenti à loco domicilii, in eo potitur pastus utilitate.
- 12 Incola quis dicatur.
- 13 Magistratus an pro incolis habeantur quoad pastua, & alia communitalis commoda?
- 14 Residens etiam diu in oppido causâ studii, negotiationis, aut similis occupationis, nec potitur pastu & aliis commodis, nec onera publica sustinet.
- 15 Domino habitanti in oppido proprio quantum in Hispania ex pascendi publicis assignetur iuxta consuetudinem. Quoad commoda, & onera publica duorum incolarum vicem gerit, ibid.
- 16 Aliud de iure servatur, cessante consuetudine.
- 17 Militis utrum gaudeant aliquo privilegio in usu pascuorum communium?
- 18 Illiberalis, seu plebeus potest obtinere jurisdictionem oppidi cum mero, & mixto imperio, nec ex hoc eximitur à contribuendo cum similibus.
- 19 Ampliatur.
- 20 De iure gentium, ac communi Romanorum quisque liberè proprio utitur praedio ac potest culturam deserere, ut ager ad pastum deserviat, ac prohibere ne aliena pecora fundum eius ad pascendum ingrediantur.
- 21 Non licet nisi re aliena, invito domino, eius hinc incommodum nullum, imò utilitas ex usu proveniat.
- 22 De consuetudine in Hispania licet propria pecora in alienum fundum post fructus perceptos ad pascendum immittere, quod inter concivis, etiam domino invito, procedit. An possit dominus, culturâ emissa fundum ad pastum applicare in concivium praedictum, ibid.
- 23 Quid quoad praemissam consuetudinem aliquibus in locis sit immutatum.
- 24 Non prohibetur dominus, non obstante ea consuetudine, in agris propriis, in quibus serere consueverat, vineas, oliveta, vel alias arbores plantare: nec id poterit Respublica prohibere, & num. 26.
- 25 Vbi quis habet servitutem pascendi in alieno fundo, collectis frugibus, aequi-
- bit dominus in illo arbores plantare, mutatâ culturâ.
- 27 Novellandi facultas quando per Imperatores Romanos interdicta: & quid apud nos ex lege nostra Recopilationis.
- 28 Quid in Indiarum provinciis stabilitum.
- 29 Cuicque liberum est fundi sui variare culturam, & arbores plantare, relicto servendi usu.
- 30 Inducitur ad proxima conclusionis probationem caput Cum in tua, de decim. & num. 31.
- 31 Si pascua unius oppidi sint communia alteri vicino, num valeat illud in praedictum istius agrus colere, adempta pascendi facultate? & n. 44.
- 32 Quoties non alia ratione nisi vicinitatis jus pascendi in alieno fundo, fructibus collectis competit, licet domino novellare, ac plantare, derelicto seminandi usu. Sed non licet in Hispania agros ad pastum assignare, vulgò adhaerent, ibid. & n. 44.
- 34 Si castrum à civitate exemptum retineat jus pascendi in agris civium, jam ablatis fructibus, civis poterunt novellare, aut alias commoditatem pastus adimere arborum plantatione: sed non facere debent, ut proximi adnotatur.
- 35 Villa, aut vicus exemptus à jurisdictione civitatis potitur pastus, & aliis commodis vicinitatis, qua ante exemptionem obtinebat? & n. 38. & 40.
- 36 utrum ligetur quis status civitatis, à cuius jurisdictione est liberatus?
- 37 Incola castri exempti ad munera publica civitatis nec eligi potest, nec electus exercere cogitur.
- 39 Quae onera sustineat villa, aut vicus exemptus, ex iis qua ante exemptionem supportabat, remissivè.
- 41 Jus pascendi ratione vicinitatis competens tolli potest, mutatâ culturâ, arboribusque plantatis: sed si pascua sint publica, quae ad culturam reduci nequeunt in praedictum tale jus habentium, etiam ob vicinitatem.
- 42 De pascua publica redigantur ad culturam qua intervenire debeant.
- 43 Pascua communia pluribus oppidis à nullo subijci cultura possunt.
- 45 Si in pascuis communibus unus ex sociis seminet, aut plantet, per legitimum tempus socium agentem repellat: & quid si communitas sit, qua ladicatur.

- 46 Hinc competit restitutio contra prescriptionem.
- 47 De triplici differentia bonorum, qua ad civitates spectant.
- 48 De prescriptione ejusmodi bonorum, & num. 49. & 50.
- 51 Si in pascuis quisquam arbores plantet, utrum interesse, seu pretium fundi exsolvens liberetur.
- 52 In divisione pascuorum communium inter incolas quid iudici observandum, cuius arbitrio committitur.
- 53 An peccet, & ad restitutionem teneatur, qui ex pascuis, ac montibus publicis aliquid usurpat.
- tur, quae incolis aliis conceduntur. Greg. Lop. in d. gloss. 9. Sanch. num. 47. Burg. de Paz num. 508. Avend. d. vers. Ex quo dicebam, Bobad. d. n. 198. Avil. in cap. 3. Prator. num. 39. verb. Jurisdiction. ad fin. Oter. sup. cap. 6. num. 11. Molin. sup. Tusch. num. 8. Valasc. num. 42. Hermol. num. 80.
- Poterit tamen jurisdictionis Dominus, etsi alibi inhabitet, propria pecora ad pascendum immittere in pascua communitalis, si hoc jus tempore immemoriali quæsierit. Sanch. n. 42. Bobad. num. 201. Oter. d. cap. 6. num. 14. Paz num. 493. Hermol. num. 84. Idem erit, si pascua abundant, aut si dominus esse territorii. Hermol. num. 85. & 88.
- Est observatum dignum discrimen quod 6 constituit Bobadilla num. 198. inter Regem, & Dominos inferiores: ille enim publico pastu potitur pro suis pecoribus in quovis ditionis oppido, ubi regiam domum, seu palatium habet, licet non commoretur: quod in Dominis, qui superiores non sunt, minime receptum est. Adde Gregor. Lop. in d. gloss. 9.
- Licet Domino incolatus ratione plus 7 ex pastu tribui debeat, quam ceteris cohabitatoribus, pro indigentia & dignitate, Molin. d. disp. 59. num. 3. id tamen ita temperare oportet, ut reliquis non adimatur pastus, prout quisque indigerit, & huiusmodi aequalitas servanda semper est inter omnes incolas divites, & pauperes. Greg. Lop. in d. 9. gloss. 9. tit. 28. p. 3. alioquin oppidani agentes audientur, ut reformetur excessus, d. l. 9. part. ubi Gregor. Lop. gloss. 9. Oter. cap. 5. à n. 13. Sanch. Conf. Mor. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 50. Molin. sup. Avendañ. d. cap. 4. num. 25. vers. Iud. etiam, cum segg. Bobad. num. 201. Paz in l. 3. Tauri, num. 509. non enim licet jus pascendi in pascuis communibus adimere incolis, prout quisque indigerit.
- Unde est, ut quanvis Respublica va-

CAPUT XXXVII.

Ad Num. 1.

- 1 **S**upremus Princeps, vel Domini inferiores civitatis, villæ, vel castri nullum jus obtinent in pascuis publicis, quæ propria sunt universitatis: ideo illis tanquam Domini uti non poterunt. Greg. Lop. in l. 9. gloss. 9. ad fin. tit. 28. p. 3. Sanch. Conf. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 40. 41. Avendañ. de exec. mand. part. 1. cap. 4. num. 25. vers. Ex quo dicebam, Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 59. num. 3. Oter. de pasc. cap. 9. n. 13. Valasc. de jur. empiricis. quest. 8. num. 40. Bobad. Politic. lib. 2. cap. 16. n. 108. Burg. de Paz in l. 3. Taur. num. 486. cum segg. qui fuscè disputat ex n. 430. Tusch. lib. P. concl. 112. num. 4. Hermol. in l. 13. gloss. 2. num. 80. tit. 5. p. 5.
- 2 Similiter non licet, nec Regi ipsi, nec aliis Dominis oppidi pascua publica ad culturam reducere, novellare, vel alio modo usum pascendi impedire, aut coardare. Oter. cap. 16. num. 2. & 16. Valasc. num. 43. vers. Et ex dicitur, Hermol. num. 77. Sesse decif. 74. num. 20.
- 3 Sed si populus omnino extingueretur, urbe, aut villa deserta, tunc pascua ad communitatem spectantia Domino cedent. Avend. sup. vers. Fallit tamen, Greg. Lop. in l. 26. gloss. 4. tit. 31. p. 3. Solorz. de jur. Indiar. tom. 1. lib. 1. cap. 23. num. 61. Bobad. d. cap. 16. num. 199. Hermol. num. 78.

Ibi: Tamen Dominus habens jurisdictionem.

- 4 Quoties Dominus in proprio oppido sedem habitationis constituit, pastu communi, ac ceteris commodis fructus.
- D. de Faria Covar. Enucl.
- Unde etiam provenit, ut si quis populus, vel singularis persona jus pascendi

cedi in alieno territorio quaesierit ex privilegio, vel præscriptione, eo uti non possit, si non abundet pastus, ita ut ejusdem territorio incolæ nulla egestate premiantur pro pecoribus pascendis. Avend. cum aliis de *exec. mand. p. 1. c. 4. num. 27.* nam jus illud concessum, aut præscriptum censetur sub conditione, si habitatoribus non deficiat quo ex pascuis eguerint. Aliud juris erit si ex conventionione oppidum teneatur, de quo Hermos. *sup. d. gloss. 2. num. 101.*

Ibi: *Quis verò dicatur proprie incola.*

10 Incola quoad rem, de qua agimus, ille censetur, qui cum familia commoratur in oppido, pro vicino habitus, & onera publica sustinens, atque ita & vicinitatis jus, & actualis incolatus simul desideratur, ut pascuis communibus frui permittatur: de quo Oter. *cap. 4. ex num. 19.* Sanch. *sup. n. 44.* Avendañ. *d. cap. 4. num. 25.* Burg. de Paz. *n. 388.* Hermos. *num. 46.*

11 Est tamen omnino notandum, quod etiam aliquis ex accidenti non resideat in urbe, vel villa, non ideo carebit usu pastus, modo ibi sedem suæ habitacionis constitutam habeat animo permanendi. Cujac. *in l. 3. C. de incol. lib. 10.* Sanch. *ubi proxime.*

12 Incola proprie dicitur ille, qui latrem, majoremque fortunarum partem habet in oppido eâ mente, ut in illo persistat. Tusch. *lit. C. concl. 73.* Cujac. *lib. 1. respons. Papin. in l. Libertus 17. §. Solapatio, ad municip. & de incol. Vvesembec. in paratit. ad eundem tit. num. 4. & 7.* Boët. *decis. 260. à num. 9.* Carleval. *de judic. disp. 2. num. 81.* Matienz. *in l. 1. gloss. 5. num. 7. tit. 4. lib. 5. recop.* Hunc tamen ut pascuorum usum participet, ex vicinis esse oportet, sicut prædicatur *num. 10.*

13 Quæstionis est, utrum quoad jus pascendi, & alios communes usus inter incolas, seu vicinos numerentur Magistratus, velut Prætor, ejusque Locumtenens, dum suis muneribus funguntur, de quo disputat latè Oter. *de pasc. cap. 7. per tot.* qui cum pluribus affirmativam amplectitur contra alios, quos refert, horumque sententia ex constitutione regia observatur apud Lusitanos, teste Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 59. num. 3.* Valasc. *sup. n. 43.* De aliis, qui hoc jure gaudent, ceteri in-

colæ non sint, vide Hermos. *à num. 55. & num. 90.*

Ibi: *Est tamen cavendum.*

Idem monet Sanch. *d. dub. 1. num. 45. 14* nam etiam quis studiorum, negotiorum, vel alia ex causa in civitate non resideat, proprie incola non est, nec pascuis publicis, nec aliis commodis universitatibus fruatur, sicut nec oneribus subditur. Cujac. *in d. §. Solaratio.*

Verf. *Est denique apud Hispaniarum.*

Viget in Hispaniis consuetudo, quam 15 Tribunalium praxis comprobavit, ut vassallorum domini, dum in propriis degerint oppidis, ex pascuis, montibus, ac nemoribus communitatis tantum possit quisque percipere, quantum duobus incolis, quibus plus percipere licet, conceditur. Gregor. Lop. *in l. 9. gloss. 9. tit. 28. p. 3.* Molin. *ubi proxime,* Bobad. *Polit. lib. 2. cap. 16. n. 200.* Sanch. *sup. d. dub. 1. num. 49.* Avil. *in cap. 3. Prætor. verb. jurisdiction, num. 39. ad fin.* Valasc. *de jur. emphyteut. quæst. 8. num. 43.* Burg. de Paz. *in l. 3. Tauri, num. 508. verf. Sed licet,* Tusch. *lit. P. concl. 112. num. 8.* Cancet. *variar. part. 3. tit. 4. de servitut. num. 68.* Hermos. *in l. 15. gloss. 2. num. 80. tit. 5. p. 5.* qua ratione & pro vicinis duobus ad onera publica contribuit, Avil. *ubi nuper.* Quam praxim, etiam jure non nitatur, rationi satis consonam, nisi cæteris incolis notabile damnum inferatur, agnoscunt Molina, & Valasc. *Pereyra de emp. & vend. cap. 21. num. 9.*

At seculâ consuetudine, de rigore 16 juris dominus in propria civitate, aut villa inhabitans pro unico incola reputatur quoad pascua, cæteraque communitatis commoda, ratione habita status, & dignitatis, absque gravi detrimento subditorum, ut jam prænotavimus *n. 7.* Ita cum D. Covar. tenent Gregor. Lop. Molin. Valasc. *ubi proxime,* Sanch. *n. 48. & 50.* Burg. de Paz. *num. 506.* Avendañ. *d. cap. 4. num. 25. verf. Imò etiam,* Hermos. *d. num. 80.* qui id iudicis arbitrio relinquunt.

Ibi: *Et ut videas, Lector. candidè.*

Ad hæc consulas Greg. Lop. *in l. 9. 17* *gloss. 9. tit. 28. p. 3.* Burg. de Paz. *in l. 3.* Taur.

Taur. *n. 488.* Oter. *de pasc. cap. 4. n. 17.* qui similiter Collectarii sententiam impugnant, asserentes quod milites in pascuorum communitatis usu nullo gaudent privilegio, sed tantum eis licet, quanvis incolæ non existant, equos ad bellum paratos in pascua publica immittere. *l. 1. C. de pasc. public. lib. 11.* Bobad. *lib. 4. cap. 2. n. 27.* Azeved. *in l. 6. n. 1. tit. 7. lib. 7. Recop.*

Ibi: *Præsertim quod possunt.*

18 Etiam ignobiles dominium cum jurisdictione oppidorum acquirere permittuntur, nec ideo à contributione plebeciorum se excimere valent, tamen quoad alia instar Nobilium soleant honorari. Flor. Diaz. *variar. lib. 2. g. 21. n. 251.* Bobad. *lib. 2. cap. 16. n. 173.* Avendañ. *de exec. mand. part. 2. cap. 14. n. 31.* etiam alii contra sententiam, quos referunt Flor. Diaz, & Avendañus, qui ait quod in praxi horum opinio difficilè admitteretur.

19 Quod ita verum est, licet talis plebecionatus constitueretur. Bobad. *ibi dem,* Gutierrez. *Præst. lib. 3. g. 14. n. 112.* Sed illud specialiter eis indulgetur, ne contribuere teneantur, sicut cæteri, dum super nobilitate litigaverint. Orator. *de Nobilit. part. 2. cap. 5. n. 30.* Gutierrez. *ubi proxime.*

Ad Num. 2.

20 Ex jure gentium, & communi Romanorum unicuique libertum est prohibito prædiis propriis uti, ac quod mestium collectioni deserviebat, pascuis destinare, quod vulgò *adehesar* nuncupatur. Similiter licet domino interdiceret, ne aliena pecora, etiam concivium, fundum suum ad pascendum ingrediantur, adhuc post fructus perceptos: quæ pluribus probat D. Covar. cui assentiuntur Molin. *sup. disp. 59. num. 7.* Oter. *cap. 16. à n. 3.* Sanch. *Conf. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 9. & 10.* Tusch. *lit. P. concl. 112. à n. 5. & concl. 113.* qui observant, hanc facultatem ob commune bonum legibus, vel moribus jure dominis prædiorum admitti posse, prout apud nos adempta reperitur, ut inferius apparebit, *num. 22.*

Ad Num. 3. Ibi: *Tamen quod possit quis me invito.*

Falsum omnino videretur, ut domino 21 renuente, aliquis possit re aliena uti, etiam nullum ex usu ipsi præjudicium generetur. Si ingredi non licet venationis gratiâ fundum alienum, si dominus prohibeat, *l. Divus 16. de servit. rustic. præd. l. Injuriarum 13. §. fin. de injur. §. Fera, Inst. de rer. divis. Imò licet usus in utilitatem domini cederet, idem juris erit. Castill. *de usufruct. cap. 33. à num. 12.* Oter. *de pasc. cap. 16. n. 19.* non enim invito beneficium conferatur, *l. Hoc jure 19. §. Non potest, de donat. l. Invito 69. de reg. jur. & libera domini facultas ad disponendum coarctatur, qui in re propria est moderator & arbiter, l. in re mandata 21. C. mandat.**

Verf. *Quicquid sit jure communi.*

In Hispania adversus præmissa supra, *n. 20.* observatur, ut incolis ejusdem oppidi liceat sua pecora ad pascendum in prædium privatorum introducere, frugibus jam collectis, etiam invito domino, *l. 13. 14. tit. 7. lib. 7. Recop.* Azeved. *in ead. l. 13. n. 5.* Oter. *de pasc. cap. 16. ex n. 3.* Avendañ. *de exec. mandat. part. 1. cap. 4. n. 32. verf. Item nota, quod facillimè,* Sanch. *sup. d. cap. 5. dub. 1. n. 11.* Molin. *d. disp. 59. num. 9.* Bobad. *lib. 2. cap. 16. n. 194.* ubi docuit, quod nec dominus territorii, nec Rex poterit hoc jus concivibus adimere, nec agrorum culturam immutare, facta defecta, in illorum præjudicium, sine causa. Hermos. *in l. 15. gloss. 2. n. 76. tit. 5. p. 5.* Et quanquam *in d. l. 13. Recop.* insinuetur, quod fieri possit ex regia facultate, hæc cum difficultate, ac maxima deliberatione conceditur. Azeved. *ibi, num. 3.* qui subdit, ex totius communitatis assensu non posse, cultura derelicta, pascue fundum applicate, quod contententibus, eorumque hæredibus tantum noceret, non futuris incolis ab illis causam non habentibus, nisi Regia facultas impetretur. Hermos. *num. 4.*

Nonnullis in locis statutum habetur, 23 ut collectis frugibus, intra certum diem dominus prædii duntaxat immittat pecora sua, ut depascantur: quod nulli alii pro tunc licebit. Oter. *num. 4.*

Ad Num. 4.

- 24 Quamvis domino sit interdictum agrum frugiferum ad pascua reducere, poterit tamen in illo, immutata cultura, novellare, aut plantare oliveta, aliasque arbores pro libito, rametum ex hoc usus pascendi concivibus auferatur. Molin. ubi proxime, Oter. n. 11. Sanch. num. 12. Vide infra, num. 41.

Ibi: Hoc enim est, quod elegantius.

- 25 Prefata facultas variandæ culturæ in præjudicium juris pascendi, non tribuitur fundi domino, si quis habuerit servitutem pascendi, frugibus amotis, nam minime licebit arbores plantare, vel vites cum detrimento habentis servitutem. Sanch. Conf. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 1. num. 16. Oter. d. cap. 16. num. 11. Ex contrario qui servitutem pascendi certo habet in loco, non poterit, domino invito, ibi serere, vites, aut oliveta plantare, ut pro pascu fructus percipiatur, et si ex hoc domini conditio melior fiat. Oter. sup. n. 18. & 19.

Vers. Sic denique.

- 26 Respublica prohibere non valet, ne cives oliveta, vel vineas plantent, ubi serere consueverant. Sanch. sup. n. 12.

Ibi: Vidi tamen semel.

Huius prohibitionis meminit Sanch. num. 15.

Ibi: Sic olim Domitianus.

- 27 Domitianus imperator est adeptus ad annos 83. à Christi Domini nativitate. Edicto de quo hic fit mentio, præcepit ne deinceps in Italia aliquis novellaret: & in provinciis hoc amplius statuit, quod dimidia pars vitium extingueretur. Id decretum, et si non exactè observatum, viguit usque ad Aurelium Probum, qui anno 278. cepit imperare: hic Domitiani prohibitionem prorsus delevit. Domitianæ constitutionis duplex ratio redditur: tum quia ebrietas solebat ad tumultum æstuantes animos excitare: tum quoniam præ multitudine vinearum agrorum cultura quoad alios fructus spernebatur, pascu-

que armentis, ac gregibus deficiebat. Ex hac causa apud nos novissimè interdicta reperitur vitium plantatio, nisi ex regia concessione, l. 27. in fin. tit. 7. lib. 7. Recop. D. Solorzan. ubi inferius, Tusch. lit. P. concl. 111. in fin. Theat. vitæ hum. lit. 15. verb. Vitis, vers. Odium.

In nostro novo Indiarum orbe ab initio regalibus rescriptis novellare vetabatur, ut propter vini indigentiam cum Hispania commercium magis frequens existeret. Deinde tempore elapso, incolis regni Peruviani novellare permissum est, quod hodie vineis satis abundat. In his vero, ac novæ Hispaniæ provinciis eadem prohibitio inviolata persistit. Hæc latè prosequitur D. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 7. à num. 41. & Politic. Indian. lib. 2. cap. 9.

Ad Num. 5.

Nullus prohibetur prædii sui mutare culturam, & ubi serere consueverat, vites, oliveta, vel alias arbores ad libitum plantare potest. Oter. d. cap. 16. n. 11. & alii laudati num. 24.

Idem Oterus num. 13. nostrum Præsidem carpit, dum ad proximæ conclusionis probationem inducit textum in cap. Cum in tua 30. de decim. qui quidem, ut ille existimat, nequaquam ad quæstionem, de qua agitur, conducit: quod ita verum est, si solum pendatur Pontificia decisio, quæ decernitur, ut licet dominus fundi ex illo, mutata cultura, diversos fructus colligat, ex istis teneatur decimas solvere illis, quibus ex aliis antea debebantur.

Ex quo decreto inferitur, quod cuique licet proprium agrum pro libito colere, nec teneri in eodem cultura genere perseverare, quamvis jus aliquod in fructibus alter habuerit, et si per mutationem culturæ huic noceatur, quia qui sererat frumentum, poterit novellare, licet Ecclesia uberioris decimas perciperet ex segetibus, quam ex vineis: quod aperte ex textu deducitur, cum Pontifex jubeat, ut de novis fructibus decimæ persolvantur, cuiuscumque sint qualitatis.

Igitur non absre D. Covar. id decretum adducit, ut probet licere domino prædii immutare culturam, etiam in concivium præjudicium.

Ibi:

Ibi: Imò defendendus est.

Adde Marefcot. varior. lib. 1. cap. 11. num. 32.

Ad Num. 6.

- 32 Si duobus oppidis quoad iurisdictionem distinctis communia sint pascua, nequibit illud in cuius sunt territorio prata pascui deservientia colere in detrimentum alterius: quod verum est quando iure servitutis, ex pacto, sententia, præscriptione, aut alio titulo oppidani possunt in alieno territorio pecora pascere; non sic ubi ullo obligationis vinculo interveniente, ob solam vicinitatem alienis incolis pascuis conceditur; tunc siquidem licebit oppido agrorum domino novellare, aut alias illos colere, pascendi vicinis facultate sublata. Sed si ambigatur quo iure, aut ratione vicini oppidi incolæ pascuis uterentur, cultura impediatur illorum. Oter. de pasc. cap. 16. n. 14. Morl. Empor. Jur. tit. de servitut. g. 4. n. 28. vers. Illud tamen, Avend. de exeq. mand. part. 1. cap. 4. n. 22. vers. Et semel, Hermos. d. gloss. 2. n. 98.

Vers. Primus equidem casus.

- 33 Cum incolæ vicini oppidi propter pascuorum communionem possunt sua pecora pascere in prædiis alieni territorii post messium collectionem, non prohibentur illorum domini innovata cultura, per vitium, vel olivetorum plantationem hunc pascuis usum tollere. Sanch. Conf. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 1. n. 13. defensas tamen, seu deheas facere nequibunt in Hispania ex traditis sup. n. 21.

Ad Num. 7.

- 34 Si castrum, aut villa quoad iurisdictionem eximatur, retenta pascuorum civitatis participatione, licebit civibus, relicta consueta frugum cultura in prædiis propriis novellare, aut aliter per plantationem arborum vicaneis usum pascuis impedire, quo segetibus collectis poterantur. Sequitur Sanch. sup. n. 46. quod limitatur ut in proxima conclusione.

Vers. Hæc verò conclusio.

Vicus exemptus à civitatis iurisdictione non privatur iure pascendi, & aliis usibus, qui illi ante exemptionem competeant Bobad. Polit. lib. 5. cap. 10. n. 19. Oter. de pasc. cap. 10. n. 16. de quo infra, à n. 38.

Ibi: Non tamen quoad statuta civitatis.

Vicus à iurisdictione civitatis liberatus non ligatur illius statutis, quod verum de futuris post exemptionem conditis; nam ad prætorum observationem sicut antea tenetur. Oter. n. 17. Azeved. in l. 14. n. 9 in fin. tit. 6. lib. 3. Recop. Bobad. ubi proxime. Quod si villa exempta statuta faciat, ut potest, contraria pristinis civitatis statutis, illa, non hæc incolæ exempti observare compelluntur. Bobad. n. 28.

Vers. Sed et Paulus Castrensis.

Vicinus villæ, vel castri exempti, nec admittitur, nec electus potest compelli ad munera, aut officia civitatis. Oter. sup. cap. 16. n. 24.

Vers. Primum enim.

Si Princeps motu proprio villam, aut castrum à iurisdictione civitatis exemptum, non privatur oppidum iure pascendi, aut aliis, quæ unitum obtinebat. Idemque dicendum quantum ad preces incolarum exemptionem concesserit, ut D. Covar. docet infra, vers. Secundo major est dubitatio: atque ita indistinctè tenent Bobad. d. cap. 10. n. 29. Oter. sup. n. 16. cum seqq.

Vers. Nec huic opinioni quicquam.

Objectioni isti aliter satisfacit Oter. num. 24. Quæ onera sustineat villa, aut castrum post exemptionem, ex illis quæ antea portare cogebatur, tradit Bobad. d. cap. 10. n. 3. & 29.

Vers. Secunda major est dubitatio.

De his prædiximus supra, num. 38. Ideo hoc casu major se offert dubitandi ratio, quia dum populus exemptionem

nem expostulat, & separati à civitate cui subditur desiderat, unionis commodis videtur renunciare: quæ quidem cessat consideratio quoties Princeps oppidum eximit, nullis ejus precibus oblati: at utroque casu nihilominus idem juris est, ut D.Covar. resolvit.

Verf. Igitur quoties.

47 Ex hucusque traditis concluditur, quod quoties jus pascendi non competit titulo servitutis, sed duntaxat propter cohabitationem, seu viciniam confinium oppidorum, sive unita, sive separata sint quoad jurisdictionem (quæ ratione quisque permittitur in aliena prædia greges immittere, collectis fructibus, ut pascantur,) possit Dominus suos incultos agros colere, aut mutare culturam in præjudicium cohabitantium, aut proximi oppidi incolarum. At si pascua sint publica, id fieri nequit, nisi eorum, quorum interest, accedat consensus. Sanch. Conf. Moral. lib. 1. cap. 1. dub. 1. num. 13. & 14. Oter. de pasc. cap. 16. num. 14. & 21.

48 Ut pascua publica ad culturam redire possint, omnium qui jus pascendi habent, debet intervenire consensus, nec sat erit si major pars ex incolis præstet assensum, ac præterea apud nos regia facultas desideratur. Azeved. in l. 7. n. 4. tit. 7. lib. 7. Recop. Oter. de pasc. cap. 16. num. 23. quæ interveniente videtur, quod sufficiat consensus majoris partis populi, ut pascua colantur, ex traditis per Azevedum: imò licet consensus incolarum non nocere futuris incolis ad eam causam non habentibus, ut pascuorum usu careant, scripserit Oterus num. 22. id tamen non procedit quoties Regis facultas impetratur, quæ & renitentibus, & in suis incolis præjudicium generatur, majori parte communitatis assentiente.

Verf. Tertio principaliter.

43 Quoties pascua publica sunt duobus, aut pluribus oppidis communia quoad proprietatem, nullum poterit in eis seminare, aut quicquam facere, per quod usus pastus coarctetur, aut impediatur. Oter. num. 18.

Verf. Quarto est & in hac.

Hæc conveniunt traditis supra, n. 32. Consule ibi laudatos.

Verf. Quinto, exceptis hisce.

Ubi pastus communis est, nec apparet saltem ex conjecturis, quò jure communio illa inter urbes, aut vicos sit introducta, nequibunt pascua ad culturam sciendi, aut aliter pascuæ utilitate defraudari incolæ cujusque oppidi. Vide prænotata num. 32.

Ad Num. 8.

Si in prædio communi ad pastum deputato aliquis ex habitantibus jus pascendi seminaverit, vel vites, oliveta, aut alia plantaverit, & per tempus legitimum in possessione talis usus persistente, præscriptione tueri se adversus socium agentem poterit: sed ut civitati, seu oppido noceat, quadragenaria desideratur. Oter. d. cap. 16. num. 25. Azeved. in l. 3. num. 31. & in l. 9. num. 3. tit. 7. lib. 7. Recop. Bobad. Pol. lib. 3. cap. 8. num. 30. Avend. de exeg. mand. part. 1. cap. 12. num. 28.

At civitas intra quadriennium à die præscriptionis impletæ restitutionis in integrum beneficio uti permittetur, l. 7. tit. 29. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 7. & 8. Avend. sup. verf. Si tamen Concilium, Oter. ubi proxime.

Ibi: Necoberit, quod eadem Regia lex.

Præmittere oportet, bona civitatis fore in triplici differentia. Quædam ad publicum usum deserviunt, ut plateæ, pontes, vix publicæ, fontes, prata, vulgo exidos, & alia. Quædam proprietate sunt publica, sed ad utilitatem cohabitantium destinata, velut pascua communia, montes, ac nemora. Alia sunt, quæ proprias civitatis vulgò dicimus: & hæc pro sumptibus reipublicæ administrati solent, & locari, sicut molendina, prata intra tetrastorium, vulgò baldios, ædes, oliveta, &c. similia. De qua distinctione agit dicta lex 7. & ibi Greg. Lop. Avend. sup. cap. 4. num. 8. & 9. Hermosil. latissime in l. 15. gloss. 2. à princ. tit. 5. p. 5.

Bona civitatis primi ordinis nullo tempore, etiam immemoriali præferuntur, nisi titulus allegetur, qui ex temporis diuturnitate præsumitur. Greg. Lop. in d. l. 7. per textum ibi, gloss. 1. Hermosil. num. 4. Azeved. in l. 1. num. 64. tit. 15.

tit. 15. lib. 4. Recop. Secundi ordinis bona immemorialis temporis possessione acquiri possunt, & præscribi. Avendañ. n. 9. Oter. de pasc. cap. 17. qui fuisse probat à num. 1. Bona tertii ordinis quadraginta annorum lapsu præscribuntur. Azeved. n. 65. Avend. d. cap. 4. n. 8. in fin. Gregor. Lop. in d. l. 7. gloss. 6. ubi ita expresse deciditur.

49 At D. Covar. hic sequutus Rodeticus Suarez opinatur, pascua publica quadraginta annis præscribi, atque ita restringit dispositum in d. l. 7. Partita, ad bona civitatis primi ordinis, nempe quæ in usu publico sunt, ut flumina, & plateæ. Contrarium tamen tenet Gregor. Lop. in d. l. 7. gloss. 1. verf. Ego tamen multum dubito, cui accedunt Azeved. sup. n. 46. Avend. n. 9. Oter. d. cap. 17. qui duo immemorialia tempore desiderant.

50 Hac tamen admissa sententia, sustineri debet resolutio tradita supra, n. 45. quæ alia ratione (omissa eâ quam D. Covar. reddit,) defenditur. Aliud enim est præscribere quoad proprietatem pascuorum communitatis, & aliud acquirere jus aliquod, seu servitutem in eis, veluti ad colendum aut plantandum. Priore casu immemoriali omnino opus est: posteriore quadragenaria sufficit. Greg. Lop. ubi prox. Oter. n. 27. Azeved. num. 64. Avendañ. sup. part. 1. cap. 12. num. 9.

51 Quid si ante impletam præscriptionem, is qui vites, aut oliveta plantavit in agro pascuorum civitatis, conventus succubuerit, an solvendo interesse, agrum retinere permittatur: de quo quoad jus commune diffusè agit Cepol. de servitut. russic. præd. cap. de jure pascendi, n. 42. De jure nostro Regio res extra controversiam consistit, nam ager præcisè, ablatis vitibus, vel arboribus, in pristinam formam pascuorum reduci debet, l. 6. tit. 7. lib. 7. Recop. Oter. de pasc. cap. 16. n. 17.

Cum de pascuis publicis sermo habeatur, operæ pretium videtur inquirere quomodo inter incolas pastus dividendus, an scilicet pro modo facultatum, aut prædiorum, vel pro numero armentorum, sive gregum? Quod accuratè examinat Oter. cap. 22. n. 13. cum seqq. ubi rectè decidit, iudicis arbitrio relinquendum, ut perpenis circumstantiis cum æqualitate distribuatur. Idem tenet Menoch. de arbitrar. casu 245. n. 14. post alios, quos isti referunt. D. de Faria Covar. Enuel.

Sed cavendum (ut Menochius monet,) ne potentioribus plus quam pauperibus consulatur; nam frequenter illi commoda universitatis absorbent, iniqua Magistratum distributione intercedente, qui æquitatem, ac justitiam ob oculos habere tenentur, l. quod si Ephesi 5. §. 1. ff. de eo quod cert. loc.

An peccet, & ad restitutionem teneatur qui ex montibus, aut pascuis publicis quicquam usurpat, plenè tradiderunt jam sæpè laudati, Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 58. & 59. Sanch. Conf. Mor. lib. 1. cap. 5. dub. 1. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 3. dub. 7. & alii plures, quos refert Oter. cap. 12. n. 15. apud quos disputatur, an qui solvit poenam propter statui transgressionem, etiam teneatur ad restitutionem damni illati in pascuis, aut montibus suæ communitatis, in utroque foro: & quid de forètib.

SUMMARIUM.

- 1 Proximitas ad succedendum in fideicommissa familia relicta, an consideretur ex persona testatoris, vel ultimi possessoris, qui disponent.
- 2 Refertur opinio docens, personam ultimi possessoris inspicendam esse.
- 3 Limitatur sed contraria traditur opinio, n. 12. Ampliatur, n. 13. Conciliantur, n. 14. & 31.
- 4 Prior sententia communior, ac praxi recepta, & in primogeniis omnino servatur.
- 5 De feudo ad hujusmodi fideicommissum, ob similitudinem sumitur argumentum.
- 6 In feudi successione ex cuius persona proximitas constituitur.
- 7 Feudum quale, hereditarium dicitur.
- 8 Fratres non uterini per patrem pupillo substituti æqualiter succedunt.
- 9 Si pupillo substituat proximus de familia, an succedat proximior respectu patris testatoris, vel pupilli.
- 10 De intellectu legis. Cum ita 33. §. In fideicommissis, de legat. 2. remissivè, & n. 19.
- 11 Verum in fideicommissis familia relicta divisibili locus sit representationi?
- 12 Refertur negativa sententia.

- 17 Resolvitur cum distinctione: & vide n. 36. & 37.
- 18 Quid si ex contractu vocetur proximus de familia, & quid in retractu, remissivè.
- 20 Si pluribus nominatim relinquantur fidei commissum, omnes simul admittantur: quod dupliciter limitatur.
- 21 Cum controversatur, an sit representatio: locus in ultima voluntate, an sit de- ber voluntas testatoris, quæ si lateat, ex conjecturis est investiganda.
- 22 Prima expenditur conjectura ad repre- sentationis exclusionem, de qua est con- troversia, & n. 23.
- 24 Traditur secunda: & videas n. 29.
- 25 Adhuc tertia.
- 26 De aliis similibus, remissivè.
- 27 Succedit alius casus, ubi testat representatio ex mente testatoris.
- 28 Non datur representatio, si quis filius, & nepotes vocaverit ad fidei commissum, diversos gradus constituens.
- 31 Representatio quoad descendentes usque in infinitum procedit.
- 32 Ampliatur.
- 33 Viram datur representatio in filiis legiti- matim scripto, naturalibus, & ado- ptivis? remissivè.
- 34 In ascendentibus nulla est representa- tio.
- 38 De prelatione inter patruum, & nepo- tem qui late differunt, & n. 41.
- 39 Nepos per representationem patruum ex- cludit, ex communi.
- 40 Qui contra pro patre remanent, recessen- tur.
- 41 Qui distinxerint.
- 43 Nepos cum patre concurrans, quo jure præsertur in successione.
- 44 Potissimum fundamentum, quod pro nepote in patruum expenditur.
- 45 Contextus Latino idiomate legis Tauri- næ de representatione agentis.
- 46 Interpretis ad eius intellectum consulendi laudantur.
- 47 Duplex casus ejusdem legis proponitur circa successorem in majoratu per representationem, & n. 48.
- 49 Sancis quarti Regis introitus adversus le- gem referunt.
- 50 Ampliatur Regia Constitutio, nisi patruus nepote major natus sit.
- 51 Ubi nepos est patruus major ætate, etiam de jure communi ille præserebatur, ex omnium fere sententia.
- 52 Ampliatur Taurina Constitutio, licet primogenii institutor vocaverit expres- se majorem ætate.

- 53 Ampliatur item, si nepos cum patre de successione contendat.
- 54 Extenditur ad proneptem, si cum patre magno concurrat.
- 55 In primogeniis Hispania representatio semper admittitur, nisi expressim a fun- datore exclusa reperitur.
- 56 Representatio locum habet in filio secun- do, aut tertio genito, nisi nunquam pri- mum gradum successionis obtinuerint: quod exemplo declaratur.
- 57 Ampliatur.
- 58 Representatio in majoratibus Hispania est locus, tamen si de clausulis institutio- nis non appareat, idem erit si ex contra- ctu majoratus originem duxerit.
- 59 Intellectus genuinus Taurina legis.
- 60 Quoad representationem attenditur mors non possessoris majoratus intrasi, sed veri, ac legitimi successoris, qui de jure debebat possidere.
- 62 Alia clausula ejusdem Taurina legis sub- jicitur.
- 63 De transversalium cognatorum diffe- rentia quoad successionem majora- tum.
- 64 In transversalibus respectu institutoris, & in descendentes ab ultimo possessore, representatio usque in infinitum procedit.
- 65 Similiter in descendentes à fundatore, qui à latere possessori junguntur.
- 66 Idem juris est in transversalibus, tam institutoris quam ultimi possessoris, licet controversetur.
- 68 Virum isto casu nepos, cujus pater nun- quam primum gradum successionis obti- nuit, per representationem patruum excludat, & n. 69.
- 70 Generaliter in omni majoratu apud nos per representationem indistinctè succe- ditur, nisi illa expressis verbis rejicia- tur.
- 71 Subsequitur litera ultima clausula, qua præfata lege continetur.
- 72 De repellatur ius representationis in pri- mogeniis Hispania, nulla sufficiunt con- jectura, sed expressa voluntas institu- toris desideratur.
- 73 Ubi constituitur de voluntate fundatoris, quod voluerit representationem remo- vere, cessat legis regia dispositio.
- 74 Olim per manifestas præsumptiones non admittebatur representatio, ex conje- cturata mente fundatoris: hodie non utique, nisi expressè representatio prohi- beatur.
- 75 Representatio non excludebatur quon- dam, nisi auctor majoratus voca- ret

- res primogenitum, & post eum secundo- genitum.
- 76 Decisio legis Cum avus, de condit. & demonit. extenditur ad contractus, & alios actus inter vivos.
- 77 Ad donationes causâ mortis.
- 78 Ad commendas Indorum.
- 80 Ubi fundator disposuerat, ut succederet filius major superstes, ambigebatur an nepos patruo præponendus?
- 81 In feudis an succedatur per representa- tionem.
- 82 Quid in Hispania.
- 83 Feudum in dubio an ex pacto, & provi- dentia, vel hereditarium præsumitur.
- 84 In emphyteusi an sit locus representatio- ni, remissivè: & quid apud nos.
- 85 Quid in juratationis Ecclesie, & li- bertorum, remissivè.
- Representationi regulariter locus est dan- dus, ibid.
- 86 Quid in annuatiis, remissivè.
- 87 In Indorum commendis succeditur per representationem inter descendentes.
- 88 In vinculis perpetuis (quæ in Hispania veri sunt majoratus,) per representa- tionem succeditur.
- 89 Quotiescunque in Hispania, feudum, em- phyteusi, juratationis, & similia jure majoratus ita deferantur, ut sine di- visione transferantur, erit representa- tioni locus.
- 90 In bonis per Regem donatis in majora- tum jure representationis succeditur.

CAPUT XXXVIII.

Ad Num. 1.

Anceps ventilanda quæstio propo- nitur, & frequens, quam regia ege- re constitutione merito scribit Cevall. *comm. cont. communi. q. 398. num. 1.* tum scilicet in successione fideicommissi fami- liarum relicti proximitas vocatorum sit æstimanda ex persona testatoris, vel ultimi possessoris, per cujus obitum successio defertur: de qua Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 9.* Simon de Præcis *de interpret. ultim. volunt. lib. 3. inter- pret. 3. dub. 4. Amat. varior. resol. 10. Theaur. Pedemont. decis. 64. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 678. Mantie. de conjectur. ult. volunt. lib. 8. tit. 12. Cevall. d. q. 398. Roland. à Valle conf. 100. lib. 1. Fachin. controvers. lib. 4. cap. 85. Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. n. 140. cum aliis, Fufar. de substis. quæst. 484. Peregrin. de fideicommissi. art. 20. & D. de Faria Covar. Enuel.*

cæteri, quos congestit Castill. *numera 136.*

Sententia Socini, de qua hic mentio fit, tener ex persona ultimi possessoris esse judicandum, quis sit ad succeden- dum proximior, quem sequuntur Gut- tier. *lib. 3. Practic. q. 66. n. 11.* uterque Molina & Castill. *ubi proximè, Valenz. concl. 97. n. 214. Marienz. in l. 8. gloss. 1. n. 2. tit. 11. lib. 5. Recop. Barbosa collect. cap. Licet, n. 17. de vot. & alii fere in- numeri, quos congerit Amat. num. 2. ac Cevall. n. 1. atque Castill. Videas infra n. 12. 13.*

Quæ opinio ab omnibus limitatur primò, si ex voluntate disponentis appareat, quod sibi placuit, proximitatem ex sua persona esse considerandam, quia ipsius expressæ, aut tacitæ dispositio- ni omnino standum erit. Molin. *d. cap. 9. n. 20. in fin. Amat. n. 31. Guttier. ubi proximè, Cevall. num. 6.* Secundo, si proximior ultimo possessori de fami- lia testatoris non existat. Molin. *d. cap. 9. n. 2. Amat. n. 4. Guttier. n. 10. Paz. de tenu. cap. 26. n. 23. Molin. sup. d. tract. 2. disp. 627. n. 12.*

Quantum hæc opinio Socini D. 4 Covarravias displicuerit, à plerisque tamen amplectitur, & apud nos in pra- xi est recepta, teste Matienzo *ubi su- præ*, ideo fortitan, quoniam per ip- sum inexticabilius licium amputatur occasio, quæ in antiquis necessariò ori- rentur, si proximitatem primo testatori investigari oporteret, quod quidem per- difficile, aut impossibile foret, ut rectè animadvertit Molin. *d. cap. 9. n. 13. & ibi Addition. Molin. d. tract. 2. disp. 628. n. 1. vers. Hæc sententia.* Et in ma- joribus ita est tenendum proculdubio, etiam in transversalibus, ut nos Molin. probat *d. cap. 9. & ibi Addition cum plu- rimis.*

Ibi: Huic opinioni suffragatur.

Hoc argumentum utuntur uterque Molina, Fachin. Cevall. & alii laudati supra, n. 1. nec abs re, propter similitu- dinem quæ inter feudum, & hujusmo- di fideicommissum versatur. Amat. *resol. 75. n. 16. & 17.* Verùm objectioni satisfacit Molin. *d. cap. 9. n. 19.* pro So- cino, adversus eos qui contra ipsius sententiam argumentum de feudo retor- quent, *ex cap. 1. §. ult. de successione. frat. ut videre est apud eundem Molin. num. 8.*

Qq 2 Quoad

- 17 Resolvitur cum distinctione: & vide n. 36. & 37.
- 18 Quid si ex contractu vocetur proximus de familia, & quid in retractu, remissivè.
- 20 Si pluribus nominatim relinquantur fidei commissum, omnes simul admittantur: quod dupliciter limitatur.
- 21 Cum controversetur, an sit representatio: locus in ultima voluntate, an sit de- ber voluntas testatoris, quæ si lateat, ex conjecturis est investiganda.
- 22 Prima expenditur conjectura ad repre- sentationis exclusionem, de qua est con- troversia, & n. 23.
- 24 Traditur secunda: & videas n. 29.
- 25 Adhuc tertia.
- 26 De aliis similibus, remissivè.
- 27 Succedit alius casus, ubi testat representatio ex mente testatoris.
- 28 Non datur representatio, si quis filius, & nepotes vocaverit ad fidei commissum, diversos gradus constituens.
- 31 Representatio quoad descendentes usque in infinitum procedit.
- 32 Ampliatur.
- 33 Viram datur representatio in filiis legiti- matim scripto, naturalibus, & ado- ptivis? remissivè.
- 34 In ascendentibus nulla est representa- tio.
- 38 De prelatione inter patruum, & nepo- tem qui late differunt, & n. 41.
- 39 Nepos per representationem patruum ex- cludit, ex communi.
- 40 Qui contra pro patre remanent, recessen- tur.
- 41 Qui distinxerint.
- 43 Nepos cum patruo concurrans, quo jure præsertur in successione.
- 44 Potissimum fundamentum, quod pro nepote in patruum expenditur.
- 45 Contextus Latino idiomate legis Tauri- næ de representatione agentis.
- 46 Interpretis ad eius intellectum consulendi laudantur.
- 47 Duplex casus ejusdem legis proponitur circa successione in majoratum per representationem, & n. 48.
- 49 Sancis quarti Regis introitus adversus le- gem referunt.
- 50 Ampliatur Regia Constitutio, nisi patruus nepote major natus sit.
- 51 Ubi nepos est patruo major ætate, etiam de jure communi ille præserebatur, ex omnium fere sententia.
- 52 Ampliatur Taurina Constitutio, licet primogenii institutor vocaverit expres- se majorem ætate.

- 53 Ampliatur item, si nepos cum patruo de successione contendat.
- 54 Extenditur ad proneptem, si cum patruo magno concurrat.
- 55 In primogeniis Hispania representatio semper admittitur, nisi expressim à fun- datore exclusa reperitur.
- 56 Representatio locum habet in filio secun- do, aut tertio genito, etsi nunquam pri- mum gradum successionis obtinuerint: quod exemplo declaratur.
- 57 Ampliatur.
- 58 Representatio in majoratibus Hispania est locus, tamen si de clausulis institutio- nis non appareat, idem erit si ex contra- ctu majoratus originem duxerit.
- 59 Intellectus genuinus Taurina legis.
- 60 Quoad representationem attenditur mors non possessoris majoratus intrusi, sed veri, ac legitimi successoris, qui de jure debebat possidere.
- 62 Alia clausula ejusdem Taurina legis sub- jicitur.
- 63 De transversalium cognatorum diffe- rentia quoad successione in majoratum.
- 64 In transversalibus respectu institutoris, & in descendentes ab ultimo possessore, representatio usque in infinitum procedit.
- 65 Similiter in descendentes à fundatore, qui à latere possessori junguntur.
- 66 Idem juris est in transversalibus, tam institutoris quam ultimi possessoris, licet controversetur.
- 68 Virum isto casu nepos, cujus pater nun- quam primum gradum successionis obti- nuit, per representationem patruum excludat, & n. 69.
- 70 Generaliter in omni majoratu apud nos per representationem indistincte succe- ditur, nisi illa expressis verbis rejicia- tur.
- 71 Subsequitur litera ultima clausula, qua præfata lege continetur.
- 72 De repellatur in representationem in pri- mogeniis Hispania, nulla sufficiunt con- jectura, sed expressa voluntas institu- toris desideratur.
- 73 Ubi constituitur de voluntate fundatoris, quod voluerit representationem remo- vere, cessat legis regia dispositio.
- 74 Olim per manifestas præsumptiones non admittebatur representatio, ex conje- cturata mente fundatoris: hodie non utique, nisi expressè representatio prohi- beatur.
- 75 Representatio non excludebatur quon- dam, etsi auctor majoratus voca- ret

- res primogenitum, & post eum secundo- genitum.
- 76 Decisio legis Cum avus, de condit. & demonit. extenditur ad contractus, & alios actus inter vivos.
- 77 Ad donationes causâ mortis.
- 78 Ad commendas Indorum.
- 80 Ubi fundator disposuerat, ut succederet filius major superstes, ambigebatur an nepos patruo præponendus?
- 81 In feudis an succedatur per representa- tionem.
- 82 Quid in Hispania.
- 83 Feudum in dubio an ex pacto, & provi- dentia, vel hereditarium præsumitur.
- 84 In emphyteusi an sit locus representatio- ni, remissivè: & quid apud nos.
- 85 Quid in juratationis Ecclesie, & li- bertorum, remissivè.
- Representatio regulariter locus est dan- dus, ibid.
- 86 Quid in annuatiis, remissivè.
- 87 In Indorum commendis succeditur per representationem inter descendentes.
- 88 In vinculis perpetuis (quæ in Hispania veri sunt majoratus,) per representa- tionem succeditur.
- 89 Quotiescunque in Hispania, feudum, em- phyteusi, juratationis, & similia jure majoratus ita deferantur, ut sine di- visione transferantur, erit representa- tionis locus.
- 90 In bonis per Regem donatis in majora- tum jure representationis succeditur.

CAPUT XXXVIII.

Ad Num. 1.

Anceps ventilanda quæstio propo- nitur, & frequens, quam regia ege- re constitutione merito scribit Cevall. *comm. cont. commu. q. 398. num. 1.* tum scilicet in successione fideicommissi fami- liarum relicti proximitas vocatorum sit æstimanda ex persona testatoris, vel ultimi possessoris, per cujus obitum successio defertur: de qua Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 9.* Simon de Præcis *de interpret. ultim. volunt. lib. 3. inter- pret. 3. dub. 4. Amat. varior. resol. 10.* Thefaur. *Pedemont. decis. 64.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 678.* Mantica. *de conjectur. ult. volunt. lib. 8. tit. 12.* Cevall. *d. q. 398.* Roland. *à Valle conf. 100.* lib. 1. Fachin. *controvers. lib. 4. cap. 85.* Castill. *controvers. lib. 3. cap. 19. n. 140.* cum aliis, Fufar. *de substis. quæst. 484.* Peregrin. *de fideicommissi. art. 20. & D. de Faria Covar. Enuel,*

cæteri, quos congestit Castill. *numera 136.*

Sententia Socini, de qua hic mentio fit, tener ex persona ultimi possessoris esse judicandum, quis sit ad succeden- dum proximior, quem sequuntur Gut- tier. *lib. 3. Practic. q. 66. n. 11.* uterque Molina & Castill. *ubi proximè, Valenz. concl. 97. n. 214.* Marienz. *in l. 8. gloss. 1. n. 2. tit. 11. lib. 5. Recop. Barbosa collect. cap. Licet, n. 17. de vot. & alii fere in- numeri, quos congerit Amat. num. 2. ac Cevall. n. 1. atque Castill. Videas infra n. 12. 13.*

Quæ opinio ab omnibus limitatur primò, si ex voluntate disponentis appareat, quod sibi placuit, proximitatem ex sua persona esse considerandam, quia ipsius expressæ, aut tacitæ dispositio- ni omnino standum erit. Molin. *d. cap. 9. n. 20. in fin. Amat. n. 31.* Guttier. *ubi proximè, Cevall. num. 6.* Secundo, si proximus ultimo possessori de fami- lia testatoris non existat. Molin. *d. cap. 9. n. 2. Amat. n. 4.* Guttier. *n. 10.* Paz. *de tenu. cap. 26. n. 23.* Molin. *sup. d. tract. 2. disp. 627. n. 12.*

Quantum hæc opinio Socini D. 4 Covarravias displicuerit, à plerisque tamen amplectitur, & apud nos in pra- xi est recepta, teste Matienzo *ubi su- præ*, ideo fortitan, quoniam per ip- sum inexticabilium licium amputatur occasio, quæ in antiquis necessariis ori- rentur, si proximitatem primo testatori investigari oporteret, quod quidem per- difficile, aut impossibile foret, ut rectè animadvertit Molin. *d. cap. 9. n. 13.* & ibi Addition. Molin. *d. tract. 2. disp. 628. n. 1. vers. Hæc sententia.* Et in ma- joribus ita est tenendum proculdubio, etiam in transversalibus, ut nos Molin. probat *d. cap. 9.* & ibi Addition cum plu- rimis.

Ibi: Huic opinioni suffragatur.

Hoc argumentum utuntur uterque Molina, Fachin. Cevall. & alii laudati supra, n. 1. nec abs re, propter similitu- dinem quæ inter feudum, & hujusmo- di fideicommissum versatur. Amat. *resol. 75. n. 16. & 17.* Verum objectioni satisfacit Molin. *d. cap. 9. n. 19.* pro So- cino, adversus eos qui contra ipsius sententiam argumentum de feudo retor- quent, *ex cap. 1. §. ult. de successione. frat. ut videre est apud eundem Molin. num. 8.*

Qq 2 Quoad

6 Quoad successionem feudi duplex extat communis sententia. Quibusdam videtur, indistinctè quoad proximitatem successorum inspicienda persona primùm acquirentis. Tondur. *sup. cap. 24. n. 25.* Bald. *in d. cap. 1. §. ult. de success. frat. n. 2.* quod plures admittunt, deficiente linea ultimi possessoris. Alii distinguunt inter feudum ex pacto ac providentia, & hereditarium, ut in hoc attendatur persona ultimi possessoris, in illo ejus, qui primò acquisivit. Consulte Amat. *de resol. 10. ex n. 13.* qui nonnullos cumular.

Ibi: Feudum autem hereditarium.

7 Feudum hereditarium est illud, quod acquirunt, ejusque hereditibus conceditur, & hoc ad quoscunque etiam extraneos heredes spectat, de quo, & aliis feudorum differentiis agit Greg. Lop. *in l. 6. gloss. 4. tit. 26. p. 4.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 472.* Jul. Clar. *Sentent. lib. 4. §. Feudum, q. 9. ex n. 2.* & ego prænotavi *variar. lib. 2. cap. 18. à n. 59.*

Ad Num. 2.

8 Licet hæc ad rem non conferant, ut D. Covar. admonet, vide Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præf. 75. à n. 9.* qui tenet, fratres substitutos pupillo per communem parentem, illi æqualiter successuros, etiam utriusque conjuncti pupillo omnes non sint. Parlad. *quotid. lib. 3. q. 8. n. 3.*

9 Hic opportunè meminisse placeat pulchre quæstionis, num scilicet proximitas computetur ex persona patris defuncti, vel pupilli, cum pupillariter substituitur proximus de familia, vel qui de jure succedere debet, de qua latissimè per Amat. *d. q. 10. à n. 71.* qui contra alios resolvit, proximum testatori admittendum, licet alius proximior pupillo concurrat.

Verf. Idcirco pro Socini sententia.

10 Hoc idem argumentum pro Socino expendunt Molin. *d. cap. 9. n. 11.* Fachin. *controvers. lib. 4. cap. 85. verf. Secundum argumentum,* Molin. *d. disp. 628. n. 1. verf. Hac sententia.* Adde Amat. *variar. resol. 10. n. 71.*

Ad Num. 3.

Præterea pro Socino adducitur Mo. 11 destini responsum *in l. Cùm ita 33. §. In fideicommissio, de legat. 2.* cui Interpretes multiplicem intellectum accommodant, ut videre licet apud Alciatum, & Peraltam *in comment. ad eundem text.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 5. ex n. 26. & lib. 3. cap. 9. n. 6. & 17.* Fachin. *controvers. lib. 4. cap. 85.* Roland. à Valle *conf. 100. n. 3. cum seqq.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 628. n. 2. verf. Quoad secundum,* Peregrin. *de fideicom. art. 15. n. 11.* Castill. *controvers. lib. 3. cap. 19. num. 141. qui num. 139. in fin. observat quod propter ambigua Modestini verba utriusque opinionis sectatores eundem pro se textum solent expendere, diversa adhibita interpretatione.*

Verf. Sic sanè adversus opinionem.

Hanc sententiam, quam D. Covar. 12 amplectitur, nempe quod in fideicommissio familiae relicto proximitas ad succedendum inspiciatur respectu testatoris, & non ultimi possessoris, sustinent Fachin. *ubi proximi,* Cevall. *d. q. 398. n. 4.* Sim. de Præcis *ubi sup. num. 35.* Mantie. *de conjectur. lib. 8. art. 12. n. 10.* Menoch. *lib. 4. præf. 75. n. 16.* Gratian. *disceptat. cap. 393. à n. 13.* & plures, quos laudat Cevall. *n. 1.* & Amat. *variar. resol. 10. n. 1.*

Verf. Secunda conclusio.

Proximam resolutionem D. Covar. 13 probat, & ampliat etiam si aliqui ex familia nominatim vocati reperiantur, licet adversa opinio, de qua supra, n. 2. valdè communis sit ac recepta, ut videre est apud Castill. *controvers. lib. 3. cap. 19. n. 140.* qui rectè monet, quod ex mente testatoris, ac circumstantiis quæstio hæc in primis decidi debet.

14 Illud sententiarum dissidium conciliari poterit ea distinctione, quam aliqui tradidere, ut scilicet proximitas consideretur ex persona ultimi possessoris, cum hic descendentem reliquerit, qui succedat in fideicommissio, alioqui proximior testatoris præferatur adversus transversalem magis conjunctum ultimo possessori. Tondur. *resolut. civil. cap. 99. num. 23.* Amat. *cum aliis variar. resol. 10.*

10. num. 3. quod procedit tamen si ultimus possessor ex liberis testatoris non sit; nam si ab illo descenderit, procul dubio proximioribus ex ultimi possessoris persona extimabitur, prole relicta, ut D. Covar. edocet hic *ex l. Cùm unus, de condit. & demonstr.* Ejus distinctionis ea ratio reddi potest, quam de primogeniis agentes perpendunt Addition. ad Molin. *lib. 3. cap. 9. sub. num. 3. ad 21.* quia ex quo fideicommissum obtinuit vocatus, etiam posteritati suæ jus ad successionem quæsit, à qua in aliam lineam nequit transferri, dum aliquis ex illa suscipit. Parlador. *quotidian. lib. 3. quæst. 1. n. 1.* Amat. *sup. resol. 1. n. 52.*

Ad Num. 4.

15 Non minùs ardua subsequitur controversia, num in fideicommissio familiae relicto, quod sui naturam recipit divisionem, locus sit representationi, per quam remotiores cum proximis ad successionem simul admittantur: de qua consulendi sunt Molin. *de primog. lib. 3. cap. 7. à num. 20.* Mantie. *de conject. lib. 8. tit. 9.* Salced. *de representat. lib. 3. cap. 7.* Fachin. *controvers. lib. 4. cap. 84.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 628. num. 2. verf. Circa fideicommissum,* Cevall. *comm. cont. comm. quæst. 762.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 21.* Menoch. *lib. 4. præf. 95. à num. 14.* Cancr. *variar. part. 1. cap. 5. num. 50. cum seqq.* & plurimi apud Castill. *controvers. lib. 3. cap. 19. num. 213.* qui late disputat.

16 Est quidem communis opinio, quæ representationem prorsus repellit, cui subscribitur Molin. *d. disp. 628. num. 3.* Salced. *isè probans à num. 14.* Valasc. *de jur. emphyteut. quæst. 50. num. 31.* & alii, quos recensent Castill. *num. 216.* qui & fundamenta adducit *n. 217.* Cevall. *suprà, à num. 58.* Salced. *n. 42.*

17 Verior tamen, ac receptior sententia docet, quod representationi sit locus cum agitur de successione fideicommissi relicti ab ascendente, aut transversali in primo gradu; tunc enim patruus simul cum nepote concurrat; non autem in ulteriore gradu collateralium, sed quoad ascendentium successionem, in infinitum. Molin. *d. lib. 3. cap. 6. num. 44. & cap. 7. n. 20.* Mantie. *sup. n. 3.* Cancr. *num. 52.* Guttier. *præf. lib. 3. quæst. 66. num. 32.* Marzar. *de fideicommiss. quæst. 18.* Menoch. *num. 14. & 16.* Fular. *de substitut. quæst. 485. num. 16.* Cevall. *d. q. 762. à*

n. 87. Pascal. *de virib. patr. potest. part. 4. cap. 9. num. 25.* Pichard. *inst. de hered. que ab intest. defer. in princ. §. 3. num. 48.* Castill. *num. 219.* ubi plures. Vide infra, *num. 37.*

18 Utrum in fideicommissio, quod familiae competit ex contractu, representatio detur, quæstionis est, de qua Castill. *num. 254.* Salced. *sup. lib. 3. cap. 12. à princ.* ubi generaliter de representatione in contractibus discribit. Et quid in retractu rei patrimonialis, quo proximi consanguinei jure nostro uti permittuntur, videndus idem Salced. *e. 15.* Pichard. *à num. 10.*

Verf. Primum in dicto §. In fideicommissio.

19 Communiter sentiunt interpretes, in eo textu fideicommissarium intervenisse substitutionem, ita ut fideicommissum perpetuò in familia permaneret, sicut videre licet apud laudatos supra, *num. 11.* Verùm nonnullis videtur Consultum ibi de vulgari egisse substitutione, atque ita primo acceptante conjuncto, nullum superesse fideicommissum, in quo posteriores possint succedere. Ita Molin. *de primog. lib. 1. cap. 5. num. 27.* Salced. *de representat. lib. 3. cap. 7. n. 44.* Ant. Gom. *in l. 40. Taur. num. 43.* Sim. de Præcis *de interpret. ultim. volunt. lib. 3. interp. 3. dub. 1. sol. 9.* Fab. *de errorib. pragmat. decad. 54. error. 8.*

Verf. Secundo adnotandum.

20 Quoties fideicommissum relinquitur duobus, vel pluribus nominatim vocatis, non ordine successivo, sed omnes simul admitti debent. Barbosa ex pluribus *in collectan. cap. Raynarius, num. 1. verf. Alteracha, de testament.* quod dupliciter limitatur. Primò si filius, & pater substituantur, aut Titius, & hæres ejus, tunc quidem ordo successionis servabitur, ut post obitum patris filius, & post mortem Titii succedat ejus hæres. D. Covar. *in d. cap. Raynarius, §. 2. n. 6. & 7.* de quo Ant. Gom. *variar. lib. 1. cap. 2. num. 4.* Fular. *de substit. quæst. 476.* Mantie. *de conject. lib. 4. tit. 9.* Menoch. *lib. 4. præf. 70.*

Verf. Tertio ad intellectum.

21 Cùm de representationis jure quæritur circa hominis dispositionem, in Qq 3 primis

primis voluntatem testatoris indagari oportet, à qua pendet, an locus sit representationi, necne. Salced. *sup. lib. 3. cap. 7. n. 1.* Cancet. *variar. part. 1. cap. 5. num. 52.* Quapropter attendendum ad conjecturas, ex quibus mens percipi possit; nam sunt quædam, quibus suadet, voluisse testatorem per representationem successores admitti: & sunt alia, quæ contrarium demonstrant. Castill. *d. lib. 3. cap. 19. num. 220.* de utroque conjecturarum genere differunt Menoch *lib. 4. præf. 95. ex n. 14.* Salced. *de representat. lib. 3. cap. 8. cum multis segg.* Sed D. Covar. hic solum meminit præsumptionum, ex quibus rejicitur representatio.

22 Prima igitur adducitur conjectura adversus representationem, cum testator proximorem de familia vocaverit, quia non concurret vi representationis remotior in gradu. Sed etiam pro hac sententia plures existant, quos refert, ac sequitur Salced. *d. lib. 3. cap. 11. num. 5.* Amat. *variar. resol. 1. num. 40.* Castill. *d. cap. 19. num. 300.* contrariam tamen plurimi amplectuntur, ut Menoch *lib. 4. præf. 95. num. 21. & cons. 157. n. 27.* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 8. num. 11. vers. Imò nec etiam,* & ibi Addition. Castill. *sup. lib. 2. cap. 20. num. 7. & d. cap. 19. num. 301.* Gurtier. *Practicar. lib. 3. quæst. 67. n. 31.* omittis pluribus, quos recentent hi, ac plenus Salced. *num. 1.*

23 His favet, quod de iure quoties aliquid cognatis, seu familiæ relinquitur, ut in eo succedatur ex ordine, semper proximiores præferuntur: & hoc ipsum etiam testator explicaverit, non poterit representationis exclusionem operari; nam ut vulgò fertur, expressio ejus, quod tacite inest, nihil operatur. *l. 3. C. de fideiussor. cum aliis, quæ refert Barbosa axiom. 89. n. 15.*

Verf. Quarto, ubi fideicommissum.

24 Secunda conjectura adijcitur, cum testator expressit, quod in fideicommissio succederent vocati, servata gradus prærogativa; nam ex hoc præsumitur representationem explodere. Ita, re la. re discussa, tenet cum aliis Salced. *d. lib. 3. cap. 10. num. 10.* adversus Molin. *de primog. lib. 3. cap. 8. n. 17.* Castill. *d. cap. 19. num. 317.* Gurtier. *d. quæst. 67. num. 45.* Menoch. *num. 20.* & alios quos laudat Salced. *num. 1.* Et hæc sententia quoad

majoratus extra dubium habetur: sed quoad fideicommissa satis est ambigua. Addit. ad Molin. *ubi proxime, sub n. 15. ad 18.* Adjunge Amat. *d. resol. 1.* ac vide D. Covar. *intra, vers. Oñarò,* ubi ego *num. 19.*

Verf. Quinto, idem erit.

25 Tertia conjectura est, cum testator certum gradum personarum vocat ad successionem, veluti filios, aut fratres; tunc enim cessat representationis auxilium. D. Solorz. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 19. num. 3.* Sesse *de decif. 64. n. 110.* Cancet. *variar. p. 1. cap. 5. n. 13.* Salced. *sup. cap. 9. num. 46.* Tondur. *resol. civil. cap. 99. num. 5.* Covall. *comm. cont. comm. quæst. 762. num. 106.*

Verf. Sexto constat.

26 De his, & de aliis conjecturis, per quas excluditur in fideicommissis representatio, consulas Salced. *d. cap. 9. per tot.* Menoch. *lib. 4. præf. 95. ex n. 14.* Molin. *sup. lib. 3. cap. 8. Covall. sup. 2. num. 105.* Mant. *de conject. lib. 8. tit. 9. d. n. 3.* De præsumptionibus contrariis, quæ representationem inducunt, vide Menoch. *ex num. 33.* Salced. *cap. 8. per tot.*

27 D. Covar. hic aliam deducit conjecturam obnoxiam representationi, ex *l. Cum ita, §. In fideicommissio, de legat. 2.* nam si quis dum familiæ per fideicommissum bona tribuit, cognatos quosdam nominatim, & alios nomine collectivo vocaverit, ut si dicat: *Relinquo Titio, & Scio filiis meis, illisque proximiores ex mea familia substituo;* quanquam unus ex nominatim vocatis debeat, liberis relicti, hi non subrogabuntur ad successionem loco parentis, sed alter nomine proprio vocatus integrè fideicommissum percipiet, representatione cessante: quod similiter procedit, si nepotes, nominatim patribus, avus substituerit, de quo Menoch. *d. præf. 95. n. 23.* Salced. *d. cap. 9. ex n. 16.* qui posteriorem casum de liberis substitutis à priore distinguit *num. 20.* volens ut nepotes substituti cum patris concurrant: non sic ubi generaliter ut proximiores collectivo nomine vocarentur, nullà gradus certi factà mentione. De alia simili conjectura agit idem *ex n. 39.*

Verf.

Verf. Septimo, hinc constat.

28 Quoties testator filios, & nepotes ad fideicommissum vocaverit, ita ut appareat diversos gradus ad succedendum constituit voluisse, tunc decedente uno ex filiis, liberi ejus non admittentur per representationem, ex voluntate testatoris.

Verf. Oñarò, est advertendum.

29 Docemur hic, locum fieri representationi in fideicommissio, ad quod cognati nomine collectivo vocantur, etiam si testator caverit, ut in successione gradus prærogativa servetur: quod verum si ab ascendenti, vel fratre talis dispositio procedat, & hoc adversatur traditis per nostrum Præsidem supra, *vers. Quarto,* ubi aliorum reulit opinionem. Sed contraria, quam sequitur, placuit Molinæ, & ceteris à me laudatis *num. 24.*

Verf. Nonò, seclusa.

30 Tandem resolvit D. Covar. representationem in hujusmodi fideicommissis admitti ab ascendenti, vel transversali in primo gradu relicti, nisi ex conjecturis appareat, testatorem voluisse illam excludere. Sic tenet communis, quam tunc tenet recenti supra, *n. 17.*

Ad Num. 5.

31 Representatio in successione ascendenti ultra proneptem ad ulteriores quovis gradus absque ulla restrictione protenditur. Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 7. n. 6.* Menoch. *lib. 4. præf. 95. n. 6. & 7.* Ant. Gom. *variar. lib. 1. cap. 1. num. 15.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 21. num. 6.* Greg. Lop. *in l. 3. gloss. 7. tit. 1. p. 6.* Mynsinger. *in §. Cum filius, Inst. de heredit. qua ab intest. defer. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 626. num. 1.* Pichard. *in princ. tit. de heredit. qua ab intest. defer. §. 2. num. 18.* Cancet. *variar. part. 1. cap. 5. num. 6.* Covall. *comm. cont. commun. quæst. 762. n. 33.* Castill. *controvers. lib. 3. cap. 19. num. 62.* Salced. *de representat. lib. 2. cap. 18. num. 12.* apud quem plurimi, ubi disputat, & contra sentientes laudat *num. 2.*

32 Quæ communis, ac tenenda sententia ita procedit, ut si casus daretur, ab-

nepos, aut ulterior descendens succederet per representationem cum patris magno testatoris filio, ceteris ascendenti de medio sublaris. Greg. Lop. *ubi sup. Matienz. in l. 1. gloss. 4. num. 14. tit. 8. lib. 5. Recop.*

Utrum representationis gaudeant privilegio filii legitimati Principis rescripto, adoptivi, & naturales, inquirat Salced. *d. l. 2. cap. 8. cum segg.* Sed quoad successionem fideicommissi, de quo agimus, adoptivos omnino extraneos à sanguine testatoris, repellendos esse probatur ex *l. Fideicommissum 76. de condit. & demonstrat. l. Si ita 51. in fin. de legat. 2.*

34 In ascendenti nullum est representationis beneficium, sed proximior defuncto in solidum admittitur, *l. 4. tit. 13. p. 6. authent. de hered. ab intest. venient. §. Si igitur,* Greg. Lop. *in d. l. 4. gloss. 4. in fin. Ant. Gom. in l. 6. Tur. n. 6.* ubi rationem reddit duplicem. Castill. *d. cap. 19. n. 54.* Salced. *hinc probans supra, lib. 2. cap. 19. 2. num. 6.*

Verf. Decimo apparet ferè.

35 Monemur, ut quoties de succedendo per representationem controvertitur, voluntatem testatoris sedulo observemus, à qua pendet representationis beneficium. Vide laudatos supra, *num. 21.* & quæ prænotavimus *ibi.*

Ibi: Atque item an illud sit verum.

36 Tradiderat D. Covar. initio hujus versiculi, quod ut representationis privilegium competat ad succedendum, necessario desideratur testatorem fuisse ex ascendenti, patrum, amitam, aut materteram ejus, qui per representationem cum proximior admitti contendit. Deinde subjungit, quod oportet disquirere, an verum habeat quod fertur de proximitate ultimi possessoris ad succedendum in fideicommissis familiaribus relicti.

37 Quod quidem non abs re Sapientissimus Præsul animadvertit, ac monet; nam admittit opinione, de qua supra, *num. 2.* quæ tenet, non ex persona testatoris, sed ultimi possessoris proximitatem judicandam esse, consequens est, ut ex eadem regulatur descendenti, & gradus ad representationem. Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 7. num. 7.* Unde evenire

nire potest, ut licet litigans non sit ex descendens testatoris, nec nepos ex fratre, per representationem cum patruo succedat, modò ab ultimo possessore descendat, vel sit nepos ex fratre, aut sorore ipsius: quod facile, ac saepe contingere solet. Ponamus Scium vocasse fratrem ad successionem, primo qui decessit filio, ac nepote ex alio superstitibus: hic quoad testatorem collateralis est, quoad ultimum possessorem descendens, & secundum D. Covar. representationis non gaudebit beneficio, cum non sit ex liberis testatoris, nec illi ex latere in primo gradu conjunctus: quod secus erit iuxta oppositam opinionem respicientem ad personam ultimi possessoris, & iuxta illam necesse non est, quod testator ascendens sit litigantis patruus, avunculus, amita, aut matertera, ut per representationem succedere valeat, licet aliud D. Covar. nos docuerit, qui ex propria sententia loquitur, quam tenuit supra, num. 3. vers. Secunda conclusio. Hæc deduximus ex traditis per Molin. d. cap. 7. n. 7. & 8. & per Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 627. num. 9.

Ad Num. 6.

38 Inter ceteras quaestiones, quæ acrius mentes juris interpretum contorquere solent, illa caput effert de patruo & nepote, dum inquiritur quis eorum præponatur, alterum excludens à fideicommissio jure primogenii familie relicto, ut bona in illa perpetuò indivisibilia persistant: de qua disserunt plurimi, quos recensuit Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. num. 104. Nepotis partes cum D. Covar. tuentur Molin. d. lib. 3. cap. 6. n. 3. Tiraq. de jur. primogenit. quaest. 49. num. 12. Fachin. controvers. lib. 6. cap. 1. Amat. variar. resol. 1. num. 53. Mangil. de impu. cap. 77. Ant. Gom. in l. 40. Tauri. n. 65. Guttier. Practic. lib. 3. quaest. 67. n. 2. Thesaur. forens. quaest. 35. Pichard. in princ. Inst. de hered. quaest. ab intest. defer. §. 3. de represent. in Hisp. primog. n. 18. Caneer. variar. part. 3. cap. 21. à n. 289. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 626. num. 14. Gratian. disceptat. cap. 456. à princ. Peregrin. de fideicommiss. art. 21. n. 16. Mantie. de conjectur. lib. 3. tit. 10. num. 9. Cevall. commun. cont. comm. quaest. 197. à num. 3. Azaved. in l. 5. num. 1. tit. 7. lib. 5. Recop. & apud ipsos plurimi, & apud Salced. lib. 2. cap. 3. num. 1.

Ex quibus tam jure communi, quam Regio nostro causa nepotis potior habetur, ut magis communiter tenent Scribentes, testante Castill. d. cap. 19. num. 104. in fin. ac ferè ubique gentium ita servatur. Molin. ubi proximè: & in Hispania talis viget consuetudo. Avendañ. in l. 40. Tauri. gloss. 5. num. 9. Addit. ad Mol. ubi sup.

Vers. Nec tamen olim.

Pro patruo adversus nepotem, & 40 proximam conclusionem certant Cost. tract. de success. patr. & nepot. part. 2. ubi latissimè disputat, Spin. de testam. gloss. 19. n. 62. Valac. de jur. emphyteut. q. 30. n. 20. Duran. de ori. testam. tit. 3. cant. 8. Salced. de represent. lib. 2. cap. 3. n. 3. et si limitet cum nepos ante patruum nascitur, quod raro contingit, ut ipse inquit. Alios pro hac opinione præter Sa'cedum ibi, n. 2. laudat Tiraq. d. q. 40. num. 15. & Cevall. ubi proximè, & num. 1. & 2.

Sunt præterea qui diversis distinctionibus inventis, ad amicitiam pugnantem sententias reducere satagunt, quorum meminit Salced. eod. cap. 3. num. 3. Sed indistinctè prior est amplectenda.

Ibi: Præsertim quod And. Tiraq.

Plures ex neotericis de hac quaestione agentes recenset Castill. d. cap. 19. præcipuè Emman. Cost. tract. de patr. & nepot. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, n. 65. Salced. d. cap. 3. Avendañ. in l. 40. Tauri, gloss. 5. cum seqq. Afflic. in rubric. de success. feud. Gamma decis. 108. Fular. de substitut. q. 485. ex n. 1. & alii ex prælaudatis nuper, n. 38.

Vers. Ipse verò, seclusa etiam lege.

Pro nepote D. Covar. resolvit, amplexus opinionem frequentius receptam, cui adhærent recens supra, n. 38. Sed inter illos controversatur, an nepos patruum repellat per representationem, substitutionem, aut transmissionem: de quo Molin. d. disp. 626. n. 14. Pichard. ubi sup. à n. 18. Molin. d. cap. 6. n. 36. & ibi addition.

Vers. Etenim qui primogenitum.

Varias pro nepote rationes expendantur 44

dunt qui hac de re disputationi operam dederunt: at hanc sequitur, ac laudibus extollit Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. n. 106. & 107. ubi ait, quod usque ad tempora nostri Præsidis latuit vera & genuina ratio decidendi ad l. 40. Tauri, quæ hinc redditur, de qua Molin. d. cap. 6. à n. 29. Guttier. Practic. lib. 3. q. 66. n. 17. & q. 67. n. 20. Avendañ. in d. lege regia, gloss. 1. n. 15. & gloss. 16. n. 2. & alii apud Addit. ad Molin. ubi proximè. Ex quibus deducitur, quod statim ac nascitur qui ad primogenium vocatur, lineam constituit, cui, posterisque suis jus quærit, ut eo gradu, & ordine succedant, quo ipse, si viveret, posset succedere; ideo dum illa linea persistit, alii locus non dabitur, nec per obitum primò occupantis lineam jus ejus posteritati quæsitum expirat, imò quicquid primogenitus ex illa, ut vocatus à testatore, debet admitti, si sit ex liberis, si ex transversalibus ultimi possessoris, sicut Taurina constitutione deciditur.

Vers. Prima Taurina legis pars.

45 Quam pro ignavis nostri Hispani idiomatis ita in Latium vertit Anton. Gomezius: In successione majoratus etiam si major natus filius ex vivo decessit, eo vivente, qui majoratum tenet, aut illo, ad quem pertinet, si ejusmodi major natus filium, nepotem, aliumve descendentem reliquerit legitimum, hi suo ordine præferantur filio secundo ejus, qui majoratum tenet, aut illius, ad quem pertinebat.

46 Pro cuius legis enucleatione consulendi Ant. Gom. & Avendañ. eam ex professo interpretantes, necnon Martien. in l. 5. tit. 7. lib. 5. Recopilat. quæ est eadem cum Taurina, ubi & Azaved. Guttier. sup. d. q. 66. & 67. Molin. d. cap. 6. n. 29. cum seqq. Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. à n. 86. Pichard. in princ. Inst. de hered. quaest. ab intest. defer. §. de representat. in Hispanor. primog. Salced. de representat. lib. 2. cap. 29. ex num. 12. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 626. à n. 12. Videas legem ultimam, tit. 7. lib. 5. Recopilat. qua Taurina constitutio declaratur, de qua inferius.

47 Duplex casus distinguitur. Primus, cum institutor, seu possessor majoratus duos, aut plures filios habens obiit: deinde primogenitus, qui successit, fato cedit, filio, aut alio descendente relicto, de qua inferius.

Secundus est casus (de quo ardua de jure communi controversia vertebatur,) si vivo majoratus possessore primogenitus obierit, relicto filio, & fratre secundogenito: & huic ille nepos præponitur in successione, ex lege 40. Tauri sic expressè disponente, ut observant Molin. d. cap. 6. n. 30. Ant. Gom. in d. l. 40. Tauri, n. 65. vers. Sextò, & quidem. Martien. in d. l. 5. Recop. gloss. 1. num. 1. & 2. Cevall. commun. cont. comm. q. 762. n. 180. Fachin. controvers. lib. 6. cap. 2. in fin. Guttier. d. lib. 3. q. 67. n. 22. Mict. de majorat. part. 2. q. 6. n. 19. Pichard. ubi proximè, n. 18. Salced. de representat. lib. 2. cap. 30. n. 15. & alii laudati pronuper, & supra, n. 38.

Hoc verò jus representationis in regni successione adversus legem 2. tit. 15. p. 2. à parente editam, violavit D. Sancius IV. nam ejectis nepotibus ex Ferdinando primogenito de la Cerda, in sanibus vulgò nuncupatis, qui vivente Ildefonso patre decesserat, regnum usurpavit, quod sive posteritati reliquit, sicut prænotatur supra, cap. 1. num. 79.

Ad Num. 7.

Lex Regia Tauri representationis 50 beneficium induxit, etiam si patruus nepote major ætate sit, quod supponunt omnes recens supra, n. 38. & 46. præsertim qui docent, nepotem ex filio fratris, vel ultetorem, evenire si posset, patruo magno præferendum. Pat. Molin. supra, n. 12. vers. Ex his profectò, Martien. in d. l. 5. gloss. 3. n. 3. quis enim vidit quod nepos major natu, quàm magnus patruus existat. Alioqui si Taurina decisio restringeretur ad casum, quo nepos ætate major patruo foret, inanis redderetur, vel quasi, quia raro contingit: Salced. lib. 3. cap. 3. in fin. nec jura adaptantur ad insolita, sed ad ea quæ frequenter eveniunt, l. Nam ad ea 5. de legib. Non tamen otiosè id D. Covar. advertit ad nostræ legis declarationem, quia in quaestione patrum, & nepotis quidam distingere, etiam si patruus sit major natu nepote, vel è contra. Salced. ubi proximè, Cevall. ex Bald. supra, num. 125. Costa de patr. & nepot. pag. 50.

R r Ibi:

Ibi: *Nam ubi nepos ex filio.*

51 Quoties nepotem ante patruum nati contigerit, ille præfertur de jure communi ex omnium ferè sententia, ut videre est apud proximè laudatos, ac Matienz. in d. l. 5. Recopil. gloss. 3. n. 3.

Verf. Tertio ex eadem ratione.

52 Quamquam primogenii author expressim vocet primogenitum, proximorem, vel natu majorem, locus tamen fiet repræsentationi ex lege nostra Tauri; nam illa clausula juxta ipsam civiliter, & regionis consuetudinem accipi debet, Molin. de primogen. lib. 3. cap. 8. num. 11. verf. hæc autem, & num. 19. Guttier. sup. q. 67. num. 18. & 23. Salced. lib. 3. cap. 11. num. 14. P. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 629. num. 3. & 5. Castill. contravers. lib. 3. cap. 19. Mier. sup. part. 2. quæst. 9. n. 13. Matienz. in dict. l. 5. Recopil. gloss. 1. num. 4. & 6. Addit. ad Molin. sup. d. num. 11. ubi plures, nec non apud Salcedum, & Castillum, qui aut in Hispanorum primogeniis quoad præxim hoc disputationi non subijci, maximè post legem ultimam, tit. 7. lib. 5. Recopil. licet aliàs fuerit de jure communi, & regio controversum, ut videre est apud Amat. variar. resol. 1. Cevall. dict. q. 76. n. 173. cum segg. Fular. de subst. q. 48. Mantie. de conjectur. lib. 8. tit. 21. Valenz. conf. 23. à num. 169. Gratian. disceptat. cap. 419. Guttier. & alios ex præcitatis.

Ad Num. 8.

53 Eadem Tauri constitutio regia ampliatur, ut locum obtineat etiam filia primogeniti prædefuncti, vivente possessore, cum masculo secundogenito patruo suo concurrat, nam illa venit in majoratus successione preferenda, cum in majoratibus linea primò attendatur, secundò gradus, tertio sexus, & ultimò ætas. Molin. de primog. lib. 3. cap. 4. n. 13. & 14. Salced. sup. lib. 3. cap. 6. num. 2. & 4. ideo propter lineam primogeniti præcedentiam femina masculo antepositur. Molin. d. lib. 3. cap. 8. num. 8. Castill. dict. cap. 19. ex num. 146. Pat. Molin. sup. disp. 629. num. 2. Salced. lib. 3. cap. 12. n. 17. Matienz. in l. 1. gloss. 1. num. 5. tit. 7. lib. 5. Recopil. Avendañ in l. 40. Tauri, gloss. 9. num. 2.

Idem juris est de primogeniti nepte, aut pronepote, si fortè eveniret, ut cum patruo magno super successione contendat. Matienz. ubi proximè, Azeved. in l. 5. num. 1. & 4. tit. 7. lib. 5. Recopil.

Ad Num. 9.

Non ambigitur, repræsentationem ex lege Taurina admitti, etiam filium primogenitum ad majoratum institutor vocaverit, ut videre est apud recentos supra, num. 46. de quo nunc regiam constitutionem jam memoratam habemus in fin. tit. 7. lib. 5. Recopil. quæ hujusmodi quæstionem aniam radicitus amputavit, statuens semper repræsentationem esse admittendam, nisi expressis verbis sublata in institutionis instrumento reperitur. In majoratibus, qui à coacta munificentiâ Regis Henrici II. processerunt, repræsentationem excludi probat Salced. lib. 3. cap. 14. per tot. contra Molin. de primog. lib. 3. cap. 7. num. 11. verf. Sexta conclusio, Castill. d. cap. 19. n. 270. Pat. Molin. sup. disp. 626. num. 13. à quibus non recederem in judicando, & consulendo.

Verf. Sexto Regia lex.

Quæ de primogenito tradita sunt, 55 pariter procedunt in secundo, vel tertio genito, etiam si nonquam primum successione gradum obtinuerint, nam sufficit spes remota, ac possibilitas succedendi aliquando, ut locus repræsentationi fiat. V.g. si majoratus possessor Joannem, Antonium, ac Ludovicum filios procrearet, & Antonius, filio suscepto ex conjuge, morti cederet, deinceps Joannes absque liberis, & tandem pater primogenii possessor: tunc quidem nepos ex Antonio patruum Ludovicum excluder. Pichard. in prim. inst. de heredit. quæ ab intest. defer. §. 3. de represent. in Hisp. primog. num. 31. Matienz. in d. l. 5. Recopil. gloss. 1. n. 7. Molin. sup. lib. 3. cap. 7. num. 4. Ibi: Secus autem si pater aliquo tempore jus primogenituræ, saltem in spe, & possibilitate habuerit. Cujus resolutionis rationem habes supra, num. 44. Adde Cancr. variar. p. 3. cap. 21. n. 192. cum segg.

Idem observandum est vivo ipso 56 majoratus fundatore, casus contigerit, ex traditis per Salced. lib. 2. c. 4. & Azev. in l. 5. num. 3. verf. Nunquam suæ patris, tit. 7. lib. 5. Recopil. Aut si nondum instituto

tuto majoratu mors secundogenitum, prole relicta, præveniret, l. fin. tit. 7. lib. 5. Recopil. Salced. lib. 2. cap. 5. à n. 6. Et quamquam de primogenito loquatur, ex rationis identitate idem de secundo, aut tertio genito dicendum videtur.

Verf. Septimò ex his ipse.

58 Quotiescunque constat, bona indivisa jure primogenii deferri, etiam lateat quibus clausulis facta sit institutio, servari debent quæ de repræsentatione hucusque præmissimus ex l. 40. Tauri, Matienz. in d. l. 5. Recopil. gloss. 1. num. 8. Salced. de representat. lib. 3. cap. 4. ex n. 19. Castill. d. cap. 19. n. 260. Avend. in d. l. 40. Tauri, gloss. 2. n. 7. Licet enim de majoratus origine non appareat, præsumitur tamen juxta leges, & consuetudinem Hispaniæ institutus, nec interest quoad repræsentationem, an ab ultima voluntate, aut contractu proveniat. Castill. n. 257. Salced. n. 18. Molin. lib. 3. cap. 7. n. 14.

Verf. Octavo hujus regia legis.

59 Hic prior intellectus ad regiam constitutionem proprius est ac genuinus, ut scilicet nepos patruo præponatur, quamquam primogenitus illius pater, vivo possessore, aut eo, ad quem de jure majoratus spectat, è vita migraverit. Matienz. in d. l. 5. Recopil. gloss. 3. n. 2.

60 Circa clausulam illam, *En vida del tenedor del mayorazgo, o de aquel aguien pertenece*, observare oportet, primogenii successione deferti, defuncto possessore legitimo, aut successore, quamquam hic bona non teneat, & ab alio non jure detineantur; nec enim detentatoris persona inspicitur, ut sit successioni locus, sed veri domini, etiam bonis majoratus privati; ideo verba illa adjiciuntur, *de aquel aguien pertenece*: & dum dicitur, *del tenedor del mayorazgo*, de legitimo, & vero successore intelligitur, non de intruso, aut injusto detentatore.

Ibi: *Secundò potest constitui.*

61 Hunc posteriorem intellectum, qui legi potest accommodari, refert, ac probat Matienz. ubi proximè, n. 3. Et hæc de repræsentatione in descendentibus.

Verf. Sequitur secunda Taurina legis pars.

Quamvis Latine legit Ant. Gom. in principio commentarii ad illam: *Quod non solum præcipimus, ut servetur, & fiat in successione majoratus erga ascendentes, verum etiam erga transversales: sicut filias, & ejus descendentes legitimi suo ordine representent personam parentum, etiam si parentes non successerint in prædictis majoratibus.*

Ad Num. 10.

Cognati transversales transferebantur appellati. Quidam sunt transversales quoad institutorem majoratus, & descendentes ab ultimo possessore. V.g. si primò vocatus frater sit, vel alius collateralis ipsius fundatoris; nam qui per lineam rectam à vocato illo procedunt, respectu authoris dicuntur transversales, etiam ab ultimo possessore descendunt. Alii è contra sunt collaterales ultimi possessoris, ac descendentes respectu institutoris: & contingit quoties ad majoratum author liberos suos vocat, & finita lineâ primogeniti, successio transit ad aliam secundogeniti. Alii denique sunt omnino transversales, qui nec ab institutore, nec ab ultimo possessore descendunt: quod accidit si quis primogenium instituat in fratre, & alterum post illum vocet, tunc si ultimus possessor ex linea primò vocati moriatur absque liberis, qui ex secunda linea successerit, tam institutori, quam possessori transversalis existit. Adde Matienz. in l. 5. gloss. 4. n. 2. tit. 7. lib. 5. Recopil.

Quoad primam transversalium speciem repræsentationem expressim induxit regia nostra Taurina constitutio usque in infinitum, licet jure communi ad primum gradum restringeretur in collateralibus, habita consideratione ad personam ultimi possessoris, à quo immediate bona percipit successor.

Quoad secundam, simili modo ex lege Tauri repræsentatio observatur, quod à jure communi non discrepat, si quidem in ascendenti successione liberis in infinitum repræsentationis beneficium concedebatur, ut dixi supra, n. 31. nec in majoratibus ultimo possessori succeditur, sed fundatori. Molin. de primog. lib. 1. cap. 8. n. 2. Sorlozan. de jur.

Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 16. n. 19. Cohæredi 41. S. Cum filie, de vulgar.

6 Quoad tertiam speciem transversalium inter nostrates controversi solet, an per representationem successio majoratum deferatur ex lege quadragesima Tauri. Inficiantur aliqui non modicæ auctoritatis, ut Greg. Lop. & Ant. Gom. quos refert Salced. de representat. lib. 2. cap. 29. n. 34. & Azeved. in l. 5. n. 2. tit. 7. lib. 5. Recop. Sed affirmativam cum nostro Præfule tuerentur Molin. de primogen. lib. 3. cap. 7. n. 10. Matienz. in d. l. 5. Recop. gloss. 4. n. 4. Azeved. ibi. n. 2. in fin. Gutierrez. practiar. lib. 3. q. 66. n. 13. ubi disputat, Humada in l. 2. gloss. 17. n. 7. & gloss. 18. n. 2. tit. 15. p. 2. Pat. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 627. n. 9. Costa de patr. & nepot. part. 2. à n. 29. & part. 3. n. 59. Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. n. 90. & 91. qui latè probat ex pluribus, in hujusmodi transversalibus representationem in infinitum procedere.

67 Ille casus in difficili est, an ea representatio locum in transversalibus istis obtineat, si quis ex vocatis obierit, filio relicto, cum nunquam primum gradum successione tenuerit, juxta exemplum supra positum, n. 56. quæ in specie quoad transversales non admittit representationem, ut nepos patrum excludat, placuit Pichard. in princ. Iust. de heredit. quæ ab intest. deser. §. 2. de representat. n. 31. vers. Secus autem. Ceval. com. cont. commun. q. 762. n. 128. 182. cum seqq.

68 Verum ea sententia dubia redditur ex eo quod lex Taurina omnino transversales descendentes quoad representationem adæquavit, ut præter alios observat Molin. d. cap. 7. num. 10. Cum igitur in casu proposito descendentes per representationem succedat, ut ipse tenet Pichardus, & cum D. Covar. prænotavimus supra, num. 56. quæ ratione aliud de transversalibus respondendum?

Verf. Hanc verò sententiam.

69 Adde laudatos supra, num. 66. præfertim utrumque Molinam, Castillum, Gutierrez, & Costam, qui illam suam opinionem pluribus tuerentur fundamentis, ex quibus tenendum est, quod apud nos in omni majoratus successione etiam inter transversales representatio debet admitti, ita ut semper filius præ-

mortui primogeniti loco parentis subrogatus parvum secundogenitum repellat, nisi aliud expresserit institutor, sicut ex mox dicendis apparebit.

Verf. Sed & primus.

De representatione, ac successione 70 transversalium in Hispania quoad primogenia, pluribus egerunt recens per Addit. ad Molin. de primog. lib. 3. cap. 7. sub num. 10. & 11. & per me supra, numero 46.

Verf. Tertia Taurina legis pars.

Prosequitur Antonii Gomezii versio 71 ibi: Nisi aliud fuerit constitutum per illum, qui majoratum instituit, aut ordinavit; nam in ejusmodi casu precipimus, ut voluntas institutoris servetur.

Ad cujus clausulæ explanationem anno 1615. sub Rege Philippo III. condita est lex ultima, tit. 7. lib. 5. Recop. quæ cavetur, ne representatio in majoratum successione excludatur, nisi expressim id disposuerit institutor, expulsi omnibus conjecturis, etiam apertissimis, atque evidentibus: quod utique in vinculis jurepatronatus, ac anniversariis observari jubetur.

In successione majoratus quoad representationem admittendam, vel excludendam, in primis respicere oportet ad mentem fundatoris, de qua ubi constituerit, ea necessarîo servanda erunt, quæ illi placere, etiam si Taurina constitutioni opponantur: alioqui quoties voluntatis oritur probabilis quæstio, legali dispositioni standum est, cui institutor se conformasse præsumitur. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 8. à princip. Salced. de represent. lib. 1. cap. 13. num. 6. Azeved. in l. 5. n. 4. & 5. tit. 7. lib. 5. Recop. Pat. Molin. de just. & jur. tract. 1. disp. 629. num. 1. Peralta in rubric. de heredit. intest. n. 121. Castill. controvers. lib. 3. cap. 19. n. 284.

Licet quondam ad exclusionem representationis sufficerent manifestæ præsumptiones, præsertim si à verbis ipsius authoris majoratus orirentur, Molin. d. cap. 8. n. 5. Azeved. num. 5. Salced. ex num. 12. & alii plures ex pronuntio recentissis, quos Salcedus congerit, num. 16. Hodie tamen expressa legis Taurinæ derogatio desideratur, atque ita debet institutor palam representationem verbis indubitanter prohibere,

tere, ut pro forma traditur in d. l. fin. tit. 7. lib. 5. Recop. observat Salced. n. 19.

Ad Num. 11.

73 Agitur de conjecturis, ex quibus sublata representatione credebatur, perpensa mente disponentis, & illa rejicitur præsumptio, si quis vocaverit primogenitum, & post eum fratrem secundogenitum; neque enim ex hoc ille præferretur nepoti ex primogenito in vita possessoris prædefuncto. Matienz. in l. 5. gloss. 6. num. 1. tit. 7. lib. 5. Recop. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. c. 19. num. 32. & Politic. Indiar. lib. 3. cap. 21. vers. T. ann. esse supplemento.

Ad Num. 12.

76 Decisio Consulti in l. Cum avus, de condit. & demonstrat. & similia non dum in ultimis voluntatibus, sed etiam in actibus inter vivos procedit, sicut in donatione. Anton. Gom. variar. lib. 1. cap. 5. num. 44. Padilla in l. Cum acutissimi, num. 11. C. de fideicommiss. Greg. Lop. in l. 10. gloss. 2. tit. 4. p. 6. Costa in cap. Si pater, verb. Absque liberis, num. 15. de testam. Menoch. lib. 4. præf. 89. num. 152. Fufar. de substitut. quæst. 393. num. 50. Matienz. in l. 11. gloss. 4. num. 7. tit. 6. lib. 5. Recop. ubi Azeved. num. 28. Ant. Gab. commun. lib. 4. tit. de fideicommiss. concl. 2. num. 61. Pat. Molin. sup. tract. 1. disp. 190. in fin. Caneer. variar. part. 1. cap. 2. num. 55. quod ita verum, nisi in contractibus onerosis, ut Gregor. Lop. Molina, & reliqui prælaudati communiter observant.

Ibi: Idem etiam erit in donationibus.

77 Similiter in donationibus causâ mortis locus est decisioni dictæ legis Cum avus, Pat. Molin. num. 36. Costa num. 14. Ant. Gom. num. 33. Fufar. num. 47. Mantie, de conjectur. lib. 7. tit. 10. num. 20. Ant. Gab. num. 19. Tiraquell. in l. Si unquam, verb. Donatione largitus, n. 250. C. de revocat. donat. Caneer. num. 84.

78 Sed & in commendis nostris Indiarum responsum Consulti admittendum scribit Solorzan. d. cap. 19. n. 32.

Verf. Quod si dixeris.

79 Hæc jam inoffenso pede procedunt,

extante dicta lege ultima, tit. 7. lib. 5. Recop. quæ conjecturis omnibus ad extirpandum representationis beneficium aditum circumclusit.

Ibi: Illud fortassis quibusdam.

Ubi majoratus author cavet, ut succederet filius major superstes, controversitur utrum sit locus representationi: de quo consulendi Molin. lib. 3. cap. 8. n. 29. & ibi Addit. Castill. d. cap. 19. à num. 336. Salced. lib. 3. cap. 11. à princ. Pat. Molin. disp. 629. num. 9. apud quos plurimi.

Ad Num. 13.

In feudis ea distinctio recepta est, ut in hereditariis per representationem succedatur, secus in illis, quæ ex pacto, & providentia deferuntur, ut videre licet apud Castill. de representatione agentem lib. 3. controvers. cap. 19. à num. 223. Salced. sup. lib. 3. cap. 18. per tot. Sed & in mixto feudo locus erit representationi, cum ad illud non admittatur qui hæres non est. Hæc representatio in feudis procedit juxta juris communis regulas, scilicet in descendentes in infinitum, in transversalibus intra primum gradum. Salced. n. 15. & 16.

Sed si feudum apud nos jure majoratus concederetur, prædicabitur decisio legis 40. Tauri, & legis ultimæ, tit. 7. lib. 5. Recop. quanquam in illa mentio feudi non fiat, sat enim est sub ratione legis, ac legislatoris mente comprehensa, & sic docet D. Covar.

Ibi: Et in dubio tale censeri debet.

Feudum in dubio hereditarium præsumitur, quod tamen abque controversia non est. Vide quæ tradidimus in addit. variar. lib. 2. cap. 18. num. 67. & 68.

Verf. Sic & in emphyteusi.

Quoad emphyteusim ecclesiasticam, vel laicalem, utrum per representationem successor admittatur, fuscè dissentunt Salced. de repræs. lib. 3. cap. 17. per tot. Castill. d. cap. 19. n. 237. cum seqq. Matienz. in l. 5. gloss. 6. num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Illud comperit apud nos R. 3. habetur,

habetur, ut si ad instar majoratus succedendum sit in emphyteusi, fiat locus representationi, ut cum D. Covar. ac pluribus afferemus infra, n. 89.

Verf. Sed & in jure.

85 De jurepatronatus libertorum latissime Salced. d. lib. 3. cap. ult. à princ. De jurepatronatus ecclesiastico idem Salcedus egit à num. 73. Castill. d. cap. 19. num. 250. cum seqq. Pichard. in princ. Instit. de hered. quæ ab intest. defer. §. 3. de representat. num. 25. Matienz. in d. l. 5. gloss. 5. num. 6. Avend. in l. 40. Tauri, gloss. 2. num. 63. 64. & representationem admittendam regulariter tenet Salced. num. 74. qui plures refert, limitationibus adhibitibus.

86 In anniversariis an detur locus representationi, inquit Salced. lib. 3. cap. 3. per tot. ubi etiam de capellanis: & anniversariorum meminit lex ultima, tit. 7. lib. 5. Recop. quæ in illis representationem supponit.

87 Representatio observatur in Comendis Indorum, licet perpetuo non concedantur, sed ad vitam impetrantibus, & primogeniti illius duntaxat, excludis transverfalibus omnino: uxor tamen, deficientibus liberis, viro primo commendatario succedit, qui si decessat, nepote ex primogenito, & filio secundo relicto, hic excluditur, nepote per representationem succedente, Matienz. in l. 5. gloss. 5. n. 11. tit. 7. lib. 5. Recop. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 19. n. 14.

88 In vinculis perpetuis representatio quoque versatur, ut plenissime, pluribus laudatis, probat Salced. d. lib. 3. cap. 5. num. 14. & per tot. disputans an hæc vincula absque Regis facultate familiaris instituta, verè sint majoratus, quod affirmativè resolvit. Adde legem finalem, tit. 7. lib. 5. recop. ubi in ejusmodi vinculis representationem, sicut in majoratibus, admittit Castill. d. cap. 19. num. 277.

Verf. Ego vero ad hujus.

89 Quoties in Hispania feudum, emphyteusis ecclesiastica, vel privata, jurepatronatus, & alia hujusmodi familiaris jure primogeniti deferuntur, ut ad unum sine divisione deveniant, succedent vocati per representationem, juxta formam legis 40. Tauri, & legem ul-

timam, tit. 7. lib. 5. recop. Ita cum D. Covar. docent Molin. de primog. lib. 3. cap. 7. num. 19. Castill. cum pluribus d. cap. 19. num. 249. 250. & 277. Salced. de represent. lib. 2. cap. 3. num. 13. Ant. Gom. in d. l. 40. num. 65. in fin. Pat. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 627. n. 13. Cevall. commun. cons. comm. g. 762. n. 22. & 23. Matienz. in l. 5. gloss. 5. num. 7. tit. 7. lib. 5. recop. Padilla in rubric. ex n. 8. C. de fideicomm. Avendañ. in l. 27. Tauri, gloss. 1. n. 1.

Præterea in bonis, quæ Rex jure majoratus alicui, ejusque successoribus confert, per representationem nepos patruo præponitur secundum regium constitutionum dispositionem: de quolâ Salced. supra, lib. 3. cap. 13. per tot. Solorz. d. lib. 2. cap. 16. n. 88.

Verf. Alioqui ubi non jure.

91 Si non jure primogeniti, sed aliis bona assignentur familiaris, ut inter vocatos dividi possint titulo emphyteusis, feudi, aut jurepatronatus, quoad representationem D. Covar. ad ea quæ prædocuerat sub isto capite, Lectorem remittit, cujus vestigia & ego repetens, nihil prænotatis addere apud me constitui, præsertim cum huic representationis tractatus sedulus operam dederit Blasius Robles Salcedo, à quo quicquid hic desideratur, exhaustire cuique licebit.

SUMMARIUM.

- 1 Dispositio conditionalis in ultimis voluntatibus expirat morte ejus, cui aliquid relinquitur: non sic in contractibus, nam existente conditione post mortem contrahentium, regulariter sortiuntur effectum, & n. 23. & 24.
- 2 Contractus celebrati sub casuali, aut mixta conditione transiunt ad heredem: secus si sub potestativa, secundum communem.
- 3 Si cui aliquid præstandum est conditionis implende causâ, si decesserit, an promissum, seu relictum sub ea conditione dandi debeatur?
- 4 Expenditur pro communi lex Si decem, de verb. oblig. & interpretatur, n. 42.
- 5 Argumentum à contrario sensu est in jure constantissimum.

6 Adducitur

6 Adducitur pro communi lex Qui Romæ §. Augerius, de verb. oblig. Sed rejicitur n. 32. cum seqq.

7 Similiter inducitur lex Fidejussor obligari, §. fin. de fidejussor. n. 7. cui satisfi n. 48.

8 Condicio specificè est adimplenda: cui argumentationi respondetur num. 49. Vide n. 21.

9 Alia ratio pro eadem opinione perperditur.

10 Contractus sub conditione potestativa transiunt ad heredem stipulatoris, per quos conditiones impleri possunt, nisi persona contrahentis cohereant.

11 Referuntur jura, quibus hac opinio probatur, & num. seqq.

14 In conditionibus potestativis utrum sit retractionis locus?

17 Potestativa conditiones, quæ persona non adherent, per alium impleri queunt.

20 Condicio potestativa si per heredem impleatur, specificè adimpleta censetur, nisi persona cohereat. & n. 21.

21 Ex voluntate disponentis provenire potest, sicut ex natura conditionis, ne hæc per heredem possit impleri.

25 Condicio, si alius meliorem conditionem attulerit, casualis est, ideo si ea pendente contrahens decesserit, contractus conditionalis transit ad heredem.

26 Hæres, in quem transit contractus sub potestativa conditione initus, eam in forma specifica debet implere.

27 Non est idem, impleri conditionem cum heredem illius, cum quo erat implenda, ac impleri per heredem ejus, cui erat apposta.

29 De intellectu legis Si decem, de verb. oblig. & num. 30. 40. & seqq. ac de stipulatione sub conditione, Si petiero, ibid.

31 Conditionem potestativam implere quandoque an sufficiat: & vide numero 24.

32 Explanatur lex Qui Romæ, §. Augerius, de verb. oblig. & num. seqq. ad 39.

43 Dies incerta pro conditione habetur.

46 De promissione dandi, Si voluerit, vel cum voluerit promissor.

47 Quid si hæres gravetur, ut det cum voluerit.

48 Respondetur ad legem Fidejussor obligari, §. fin. de fidejuss. quæ pro communi inducebatur.

49 Conditiones quandoque per acquipollentias sunt impleri, & n. 50.

52 Qui negligit diu implere potestativam conditionem, non videtur contractui renunciare.

53 Impleri potest conditio ex voluntate contrahentium cum heredem illius, cui aliquid dandum, aut faciendum convenerat, & n. 59.

54 Actus est conditionalis ex mente agentium etsi verba deficiant, qua importent conditionem.

55 Explanatur lex Fidejussor, §. ult. de fidejussor.

56 Contractus quando incipiat à conventionem, & quando à conditionem.

57 Etiam in stipulationibus conditio potestativa persona non coherens per heredem impleri potest.

58 De jure nostro regio omnis verborum solemnitas in stipulationibus est deleta, & solum voluntas perpenditur.

CAPUT XXXIX.

Ad Num. 1.

Quævis in ultimis voluntatibus relicta sub conditione qualibet ad hæredes legatarii, vel fideicommissarii minimè transmittantur, si illa pendente legatarius, seu fideicommissarius decesserit: aliud tamen in contractibus observatur; etenim spes percipiendi quod conditionaliter est promissum, in successoribus transit, etsi nulla eorum inter contrahendum mentio fiat, ut purificata conditione ex contractu agere valeant, quod discrimen nos docet D. Covar. infra, num. 4. ubi exornabitur n. 23. & 24.

Hoc quidem de contractibus prænotatum quoad conditiones casuales, ac mixtas certissimi juris est. Salgad. Labyrinth. credit. part. 1. cap. 33. num. 14. Circa potestativas verò acriter disceptatur, an mortuo stipulatore dum conditio pendet hujusmodi, hæres ejus patens illi, promissum antecessori exigere permittatur. Et facultatem istam implendi conditionem hæredi non competere, stipulationemque evanescere, sustinent communiter Scribentes in l. Si decem 48. de verb. oblig. & præter eos Tusch. lit. C. concl. 594. num. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. Greg. Lop. in l. 12. gloss. ult. tit. 11. p. 5. Boer. decif. 182. à num. 23. Gall. lib. 2. observ. 2. num. 3. D. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 11. ex num. 38. Fular. de subdit. g. 454. num. 42. Fatim. in praxi,

praxi, q. 25. num. 147. Peregrin. de f. d. com. art. 16. num. 125. Barbosa in rubric. num. 35. solut. matrim. Larrea al. leg. ff. 98. num. 7. Donell. lib. 15. cap. 12.

Ibi: Sed etsi moriatur ipse.

3 Si is cui aliquid dare oportet, conditionis implendae causa decedat antequam praestetur, extinguatur promissionis obligatio. Cujac. in l. si quis 57. ad fin. de verb. oblig. Sed in ultimis voluntatibus pro impleta haberi conditionem, nisi mors a tertio illata probetur, scripsit Menoch. lib. 4. praef. 183. à n. 9. Castill. controvers. lib. 4. cap. 25. num. 74.

Verf. Primus locus est.

4 In primis ad stipulatur communi sententiae Ulpiani responsum in l. si decem 48. de verb. oblig. quod expendit Duaren. in l. qui Roma, §. Augerius, eod. tit. de cuius interpretatione agendum cum D. Covar. infra, sub n. 6. ubi respondetur. n. 43.

Ibi: Nam & hac argumentatio.

5 Argumentum à contrario sensu in iure validissimè urget, l. 1. §. Huius rei, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd. cum similibus, quae congerit August. Barbosa tract. de loc. commun. loc. 27. numero 2.

Verf. Secundò, ad probationem.

6 Abs re quidem pro communi inducitur dictus §. Augerius, cum ibi Sczevola de casuali conditione responderit, non de potestativa, ut observat Cujac. in l. si quis 57. de verb. oblig. de cuius argumenti solutione vide D. Covar. inferius, n. 5. & nos à n. 32.

Verf. Tertio pro communi.

7 Simili ratione ad questionem minimè conducit textus in l. Fideiussor obligari 16. §. fin. de fideiussorib. cum ibi de potestativa conditione sermo non habeatur, sicut animadvertit Cujac. ubi proximè: etiam tamen de eius enucleatione differendum infra cum D. Covar. sub num. 6. verf. Item non oberis, num. 48.

Verf. Quarto, hac communis.

Conditio in forma specifica debet impleri, nec eam per xqipollens verificari sufficit, l. si ita quis 53. §. fin. de legat. 2. l. Fideicommissum 75. de condit. & demonstrat. l. Ex ea parte 121. de verb. oblig. l. fin. C. de iis qui ven. atar. imper. Salgad. Labyrinth. credit. part. 1. cap. ult. num. 15. Gail. de pac. public. lib. 1. cap. 7. num. 23. Pichard. in rubric. n. 15. Inst. de vulg. Osuald. ad Donel. lib. 15. cap. 12. lit. A, Castill. controvers. lib. 4. cap. 24. num. 9. & alii plures, quos recenset Barbosa axiom. 48. n. 3. de cuius argumento D. Covar. infra, n. 7. ubi solutio traditur, & apud nos n. 49.

His & alia ratio pro communi adijcitur, scilicet quia cum stipulator eum possit, parere conditioni neglectis, à conventionem resiliere, ac obligationem remittere censetur. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 11. num. 19. Larrea alleg. ff. cat. 98. num. 7. quod tunc vel maxime obtinebit, si conditio facilè impleri queat, quae nisi eleclerit executioni tradatur, pro defecta habeatur. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. n. 36. verf. Ex quo inferitur, Tondut. question. civil. cap. 67. num. 2. quod in contractibus non procedit, Donell. lib. 15. cap. 12. nec in haeredis institutione, Molin. de iust. & jur. tract. 1. disp. 206. num. 14. Vide inf. n. 52.

Ad Num. 2.

Est altera opinio communi opposita, 10 quae habet, in contractibus facultatem implendi potestativam conditionem esse haeredi iure permissam, nisi talis sit, ut persone contrahentis cohaereat. Ita sentiunt Cujac. in d. l. 57. ad fin. Alciat. in l. si decem, num. 14. & 15. de verb. oblig. Pichard. in §. Ex conditionali, num. 13. verf. Non obstat quartum, Inst. de verb. oblig. Vin. ibidem, num. 7. Escob. de ratorcin. cap. 34. num. 9. in fin. Cevall. commun. cont. comm. quest. 727. num. 54. & 59. Osuald. ad Donel. lib. 15. cap. 12. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 285. num. 5. Anton. Gom. d. num. 36. verf. vel aliter, & quarto: qui restringit quoad contractus onerosos, & in hac sententia residet D. Covar. Quando conditio personae cohaereat, tradidit Cancet. variar. part. 3. cap. 20. à n. 135.

Verf.

Verf. Primò, huic assertioni.

11 Conditionales contractus ad haeredes transire, probatur ex §. Ex conditionali, Inst. de verb. oblig. & aliis iuribus mox adducendis sub num. 4. quae eum indistinctè loquantur, & generaliter, non est à nobis distinguendum inter potestativam conditionem, & casualem, l. Non distinguemus 37. de recept. arbitr. l. de pretio 10. de Public. in rem actione, Barbosa cum plurimis axiom. 136. num. 4. quod argumentum expendit etiam Duaren. in d. §. Augerius, num. 15.

Verf. Secundo ad idem.

12 Legis si pradio 18. ff. de in diem addit. meminit ad rem Duaren. sup. numero 16. de cuius intellectu videndus Faber in rational. ibidem.

Verf. Tertio, est optimus.

13 Adde Duaren. ubi proximè, ac de interpretatione legis Necessario, §. Quod si pendente, de peric. & comm. re vend. Faber in ration. ibi. Cujac. ad lib. 33. Pauli ad edict. Mantie. de tacit. convent. lib. 14. cap. 41. num. 10.

Ibi: In conditione casuali, vel mixta.

14 In conditione potestativa retroactionem excludi, communiter adnotari solet. Vela differat 21. numero 23. Tondut. question. civil. cap. 67. num. 20. Amat. cum aliis variar. resol. 5. num. 3. quod generaliter verum non est, sed eo tantum casu, quo conditio, invito debitore, adimpleri non possit, veluti si quis centum promittat, si ipse Capitolium ascenderit: secus ubi purificatio conditionis non pendet à libera promissoris voluntate, ut si stipulator decem dederit, l. Patior 12. ff. qui potior. in pign. hab. Unde quoties conditio est in potestate creditoris, vel utriusque contrahentis, admittitur retroactio, quae rejici debet, si fuerit in potestate solius debitoris. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. num. 10. Metlin. de pignor. lib. 4. q. 22. num. 3. Petr. Barbosa in l. 1. part. 3. n. 33. ff. solut. matrim.

D. de Faria Covar. Enucl.

Verf. Quarto adversus.

15 Legem 1. C. de part. int. emptor. contra communem sententiam objicit etiam Duaren. ubi proximè, cui pluribus satisfacere conatur Ant. Gom. sup. dict. cap. 11. num. 36. verf. Sed advertendum, de cuius textus expositione fuscè Aug. Barbosa in collect. ubi nihil ad rem.

Verf. Quintò, ad probandum.

16 Huic rationi accedit, quod regulariter in omni contractu haeredes comprehensis censentur, etsi nulla eorum mentio fiat, l. 11. lit. 14. part. 3. l. Si pactum 9. de probat. Cum igitur conditio pars conventionis sit praecipua, à qua omnis dispositio pendet, & conditionalis contractus transeat ad haeredes, quare facultas adimplendi conditionem ei denegabitur, si haec non personam, sed factum respiciat, velut dandi: nam verba, Si dederis, iuxta jus ita accipi debent, Si tu, vel haeres dederis: sicut in ceteris pactioibus observatur.

Verf. Sextò, eidem opinioni.

17 Potestativae conditiones, nisi personae stipulatoris cohaereant, per alium adimpleri posse certi juris est. Gregor. Lop. in l. 7. gloss. 4. tit. 4. part. 6. Duaren. in l. Qui Roma, §. Augerius, de verb. obl. num. 15. in fin. Molin. de iust. & jur. tract. 1. disp. 206. num. 14. Escob. de ratiocin. cap. 34. num. 9. verf. Ex quibus, Cujac. in l. si quis 43. & l. 57. ad fin. de verb. oblig. Cancet. variar. part. 3. cap. 20. num. 137. & 139.

18 Adijcit Duaren. ubi proximè, pro hac opinione legem Diem proferre 27. §. 1. de recept. arbitr. qua deciditur non committi poenam ex compromisso, si haeres ejus qui iustus est dare, ante diem praescriptam obtulerit: unde deducitur, facultatem implendae conditionis potestativae haeredibus competere. Vide de Covar. infra. num. 7. verf. Ad idem est.

Ad Num. 3.

19 Amplectitur D. Covar. posteriorem sententiam traditam supra num. 10. Consule ibi laudatos, praesertim Cujacium, Osualdum, & Duarenum.

Si Licet

praxi, q. 25. num. 147. Peregrin. de fideicom. art. 16. num. 125. Barbosa in rubric. num. 35. solut. matrim. Larrea alleg. ff. 98. num. 7. Donell. lib. 15. cap. 12.

Ibi: Sed etsi moriatur ipse.

3 Si is cui aliquid dare oportet, conditionis implendae causa decedat antequam praestetur, extinguatur promissionis obligatio. Cujac. in l. si quis 57. ad fin. de verb. oblig. Sed in ultimis voluntatibus pro impleta haberi conditionem, nisi mors a tertio illata probetur, scripsit Menoch. lib. 4. praef. 183. à n. 9. Castill. controvers. lib. 4. cap. 25. num. 74.

Verf. Primus locus est.

4 In primis ad stipulatur communi sententiae Ulpiani responsum in l. si decem 48. de verb. oblig. quod expendit Duaren. in l. qui Roma, §. Augerius, eod. tit. de cuius interpretatione agendum cum D. Covar. infra, sub n. 6. ubi respondetur. n. 43.

Ibi: Nam & hac argumentatio.

5 Argumentum à contrario sensu in iure validissimè urget, l. 1. §. Huius rei, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd. cum similibus, quae congerit August. Barbosa tract. de loc. commun. loc. 27. numero 2.

Verf. Secundò, ad probationem.

6 Abs re quidem pro communi inducitur dictus §. Augerius, cum ibi Sczevola de casuali conditione responderit, non de potestativa, ut observat Cujac. in l. si quis 57. de verb. oblig. de cuius argumenti solutione vide D. Covar. inferius, n. 5. & nos à n. 32.

Verf. Tertio pro communi.

7 Simili ratione ad questionem minimè conducit textus in l. Fideiussor obligari 16. §. fin. de fideiussorib. cum ibi de potestativa conditione sermo non habeatur, sicut animadvertit Cujac. ubi proximè: etiam tamen de eius enucleatione differendum infra cum D. Covar. sub num. 6. verf. Item non oberis, num. 48.

Verf. Quarto, hac communis.

Conditio in forma specifica debet impleri, nec eam per xqipollens verificari sufficit, l. si ita quis 53. §. fin. de legat. 2. l. Fideicommissum 75. de condit. & demonstrat. l. Ex ea parte 121. de verb. oblig. l. fin. C. de iis qui ven. atar. imper. Salgad. Labyrinth. credit. part. 1. cap. ult. num. 15. Gail. de pac. public. lib. 1. cap. 7. num. 23. Pichard. in rubric. n. 15. Inst. de vulg. Osuald. ad Donel. lib. 15. cap. 12. lit. A, Castill. controvers. lib. 4. cap. 24. num. 9. & alii plures, quos recenset Barbosa axiom. 48. n. 3. de cuius argumento D. Covar. infra, n. 7. ubi solutio traditur, & apud nos n. 49.

His & alia ratio pro communi adjicitur, scilicet quia cum stipulator eum posset, parere conditioni neglectis, à conventionem resiliere, ac obligationem remittere censetur. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 11. num. 19. Larrea alleg. ff. 98. num. 7. quod tunc vel maximè obtinebit, si conditio facilè impleri queat, quae nisi eleclerit executioni tradatur, pro defecta habeatur. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. n. 36. verf. Ex quo inferitur, Tondut. question. civil. cap. 67. num. 2. quod in contractibus non procedit, Donell. lib. 15. cap. 12. nec in haeredis institutione, Molin. de iust. & jur. tract. 1. disp. 206. num. 14. Vide inf. n. 52.

Ad Num. 2.

Est altera opinio communi opposita, quae habet, in contractibus facultatem implendi potestativam conditionem esse haeredi iure permissam, nisi talis sit, ut persone contrahentis cohaereat. Ita sentiunt Cujac. in d. l. 57. ad fin. Alciat. in l. si decem, num. 14. & 15. de verb. oblig. Pichard. in §. Ex conditionali, num. 13. verf. Non obstat quartum, Inst. de verb. oblig. Vin. ibidem, num. 7. Escobac. de ratorcin. cap. 34. num. 9. in fin. Cevall. commun. cont. comm. quest. 727. num. 54. & 59. Osuald. ad Donel. lib. 15. cap. 12. Molin. de iust. & jur. tract. 2. disp. 285. num. 5. Anton. Gom. d. num. 36. verf. vel aliter, & quarto: qui restringit quoad contractus onerosos, & in hac sententia residet D. Covar. Quando conditio personae cohaereat, tradidit Cancet. variar. part. 3. cap. 20. à n. 135.

Verf.

Verf. Primò, huic assertioni.

11 Conditionales contractus ad haeredes transire, probatur ex §. Ex conditionali, Inst. de verb. oblig. & aliis iuribus mox adducendis sub num. 4. quae eum indistinctè loquantur, & generaliter, non est à nobis distinguendum inter potestativam conditionem, & casualem, l. Non distinguemus 37. de recept. arbitr. l. de pretio 10. de Public. in rem actione, Barbosa cum plurimis axiom. 136. num. 4. quod argumentum expendit etiam Duaren. in d. §. Augerius, num. 15.

Verf. Secundo ad idem.

12 Legis si pradio 18. ff. de in diem addit. meminit ad rem Duaren. sup. numero 16. de cuius intellectu videndus Faber in rational. ibidem.

Verf. Tertio, est optimus.

13 Adde Duaren. ubi proximè, ac de interpretatione legis Necessaryo, §. Quod si pendente, de peric. & comm. re vend. Faber in ration. ibi. Cujac. ad lib. 33. Pauli ad edict. Mantie. de tacit. convent. lib. 14. cap. 41. num. 10.

Ibi: In conditione casuali, vel mixta.

14 In conditione potestativa retroactionem excludi, communiter adnotari solet. Vela differat 21. numero 23. Tondut. question. civil. cap. 67. num. 20. Amat. cum aliis variar. resol. 5. num. 3. quod generaliter verum non est, sed eo tantum casu, quo conditio, invito debitore, adimpleri non possit, veluti si quis centum promittat, si ipse Capitolium ascenderit: secus ubi purificatio conditionis non pendet à libera promissoris voluntate, ut si stipulator decem dederit, l. Patior 12. ff. qui potior. in pign. hab. Unde quoties conditio est in potestate creditoris, vel utriusque contrahentis, admittitur retroactio, quae rejici debet, si fuerit in potestate solius debitoris. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. 20. num. 10. Metlin. de pignor. lib. 4. q. 22. num. 3. Petr. Barbosa in l. 1. part. 3. n. 33. ff. solut. matrim.

D. de Fatia Covar. Enucl.

Verf. Quarto adversus.

Legem 1. C. de part. int. emptor. contra communem sententiam objicit etiam Duaren. ubi proximè, cui pluribus satisfacere conatur Ant. Gom. sup. dict. cap. 11. num. 36. verf. Sed advertendum, de cuius textus expositione fuscè Aug. Barbosa in collect. ubi nihil ad rem.

Verf. Quintò, ad probandum.

Huic rationi accedit, quod regulariter in omni contractu haeredes comprehensis censentur, etsi nulla eorum mentio fiat, l. 11. lit. 14. part. 3. l. Si pactum 9. de probat. Cum igitur conditio pars conventionis sit praecipua, à qua omnis dispositio pendet, & conditionalis contractus transeat ad haeredes, quare facultas adimplendi conditionem ei denegabitur, si haec non personam, sed factum respiciat, velut dandi: nam verba, Si dederis, iuxta jus ita accipi debent, Si tu, vel haeres dederis: sicut in ceteris pactioibus observatur.

Verf. Sextò, eidem opinioni.

Potestativae conditiones, nisi personae stipulatoris cohaereant, per alium adimpleri posse certi juris est. Gregor. Lop. in l. 7. gloss. 4. tit. 4. part. 6. Duaren. in l. Qui Roma, §. Augerius, de verb. obl. num. 15. in fin. Molin. de iust. & jur. tract. 1. disp. 206. num. 14. Escob. de ratiocin. cap. 34. num. 9. verf. Ex quibus, Cujac. in l. si quis 43. & l. 57. ad fin. de verb. oblig. Cancet. variar. part. 3. cap. 20. num. 137. & 139.

Adjicit Duaren. ubi proximè, pro hac opinione legem Diem proferre 27. §. 1. de recept. arbitr. qua deciditur non committi poenam ex compromisso, si haeres ejus qui iustus est dare, ante diem praescriptam obtulerit: unde deducitur, facultatem implendae conditionis potestativae haeredibus competere. Vide de Covar. infra. num. 7. verf. Ad idem est.

Ad Num. 3.

Amplectitur D. Covar. posteriorem sententiam traditam supra num. 10. Consule ibi laudatos, praesertim Cujacium, Osualdum, & Duarenum.

Si Licet

19 Licet aliud sit, generaliter loquendo, contractus conditionales ad hæredes transmitti, & aliud per eosdem adimpleri posse conditiones, Osuald. d. lib. 15. cap. 12. lit. E: tamen in potestativis contractus non dicitur ad hæredem transire, quoties hic conditioni parere non valet, quia mortuo contrahente, qui per se necessario implere debebat conditionem, hæc omnino deficit, contractusque evanesceat, quali nunquam celebratus. Cassill. controvers. lib. 4. cap. 25. num. 71. Argel. de legitim. contradit. quæst. 11. num. 28. ideo nec in hæredem transferri possibile est.

Ibi: Sed & ab his satis differt.

20 Videbatur quidem non impleri conditionem in forma specifica, si per hæredem executioni tradatur, cum sit verè persona distincta ab antecessore, qui contraxit, tamen iuris fictione pro eadem habeatur, nam conditio debet specificè, & naturaliter adimpleri, l. Fideicommissum 75. de cond. & demonstr. Pichard. in rubric. numero 14. Inst. de vulg. & ita sentiunt prioris sententiarum sequaces, pro quibus hoc in argumentum expenditur, ut videre licet supra, num. 8.

21 Dicendum est tamen, quod etsi per hæredem adimpleatur conditio, non ideo definit specificè impleri, quia identitas personæ parentis conditioni non est de forma specifica illius, cum disponens non personam, sed factum respexit, veluti si in dando consistat, ut sentit Cujac. in l. Si quis 57. ad finem, de verb. oblig. Unde potestariæ conditiones, quæ personæ non coherent, per alium impleri possunt, sicut probatur supra, num. 17. quæ non ideo minus specificè impleri dicuntur: & cum extraneus possit pro alio vivere conditionem adimplere, cur idem facere prohibebitur hæres pro defuncto, cujus personam representat, & sustinet, atque una eademque cum ipso censetur, authent. de iurjur. à morient. prest. in princ. collat. 5. Salced. cum pluribus de representat. lib. 1. cap. 2. n. 3. & lib. 2. cap. 16. n. 40.

Ibi: Quandoque tamen natura.

22 Non solum conditionis natura, sed etiam voluntas contrahentis efficit, ne

facultas implendi illam transeat ad hæredem. Cujac. ubi proxime, cum semper in primis attendi debeat mens testatoris, aut contrahentium, l. In conditionibus 19. de cond. & demonstr. l. Semper in stipulationibus 35. de reg. jur. Cassill. d. cap. 25. ex n. 136. & cap. 55. n. 6. Osuald. sup. lit. A.

Ad Num. 4.

Extat notissimum inter contractus, 23 & ultimas voluntates discrimen; nam quicquid per istas sub conditione relinquatur, si legatarius, seu fideicommissarius decesserit ea pendente, expirat; nec hæredi ipsius quicquam debetur, etsi postea extiterit conditio, l. Legata 41. de condit. & demonstr. l. unic. §. Sin autem aliquid sub conditione, C. de caduc. tollend. nec distinguitur qualis conditio sit, nam in omnibus idem observatur.

Aliud evenit in contractibus, nam 24 etsi dum conditio pendet, contrahens factus cedat, utrimque contractus ad hæredes transmittitur, ita ut impleta quandoque conditio, exigi possit quod sub illa debebatur, §. Ex conditionali, Inst. de verb. oblig. §. Cum quis, Inst. de inutilib. stipulat. l. Novatio 24. de novation. l. 4. tit. 11. part. 5. quod ita verum est, ut is cui aliquid sub conditione promittitur, propter spem creditor interim nuncupetur, l. 15. cui 42. ff. de action. & obligat. Prefatam differentiam passim observant Interpretes, ut Oinotom. Mysinger. Brocholten, & alii Institutarii in d. §. Ex conditionali, Ant. Fab. in ration. ad l. Si prædictio, de in diem addit. Solorzan. de iur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 11. n. 38. Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. Mantie. de conjectur. lib. 11. tit. 20. Cancell. variar. part. 3. cap. 21. num. 110. Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. Gail. lib. 2. observ. 2. num. 1. Greg. Lop. in l. 12. gloss. ult. tit. 11. part. 5. Cuius differentia ratio traditur ab Antonio Gomez, & à Pichard. eod. §. n. 10.

Verf. Tertio, ex his deducitur.

Adde Fabrum in rationali ad eundem textum, in quo sermo est de illa conditione casuali, Si alius meliorem conditionem attulerit. Unde mortuo venditore, conditionalis contractus ad hæredem eius transivit.

Verf.

Verf. Quarto, etiam.

26 Hæres in quem contractus transfertur, debet specificè conditionem implere, sicut antecessor, si viveret, teneretur; non enim ex persona hæredum natura obligationis immutatur, l. 2. §. Ex his, de verb. oblig.

Verf. Quinto infertur.

27 Aliud est, posse per hæredem potestativam impleri conditionem, & aliud adimpleri conditionem cum hærede illius, cui aliquid dare, vel facere oportebat: ideo licet hoc negetur, illud concedi poterit. Cujac. in d. l. Si quis 57. de verb. oblig. ad fin. Cancell. variar. part. 3. cap. 21. num. 96. Osuald. lib. 15. cap. 12. quem vide lit. D. Sed non negatur. Vide infra, n. 59.

Verf. Sexto, illud est.

28 Quanquam hoc extra omne dubium consistat, placuit tamen nostro Præsuli id admonere; quia nonnulli terminos confundunt, diversas omnino quaestiones commiscetes, ut notat Osuald. ubi proxime.

Verf. Septimo, ex superius.

29 Consule laudandos inferius, num. 40. qui de interpretatione legis Si decem, de verb. oblig. differunt. Nec deest dubiandi ratio, an mortuo promissore antequam peteret stipulator, teneretur hæres, si ab eo pecunia peteretur, quia deficiebat persona, cum qua conditio debebat impleri, nempe promissor, de quo vide notata supra, num. 3. Donell. lib. 15. cap. 12. & ibi Osuald. qui docet implementationem conditionis fieri posse cum alio, quando idem habetur effectus, quod ex mente contrahentium aestimari debet. Cum igitur quoad effectum nihil interit, an stipulator decem petat ab ipso promissore, vel ab hærede eius, nisi id actum fuerit, ut præcisè à promissore peteret, rectè decem ab hærede peterentur.

30 Aliter etiam dici poterit, quod cum contractus transeat in hæredem, etiam translata censetur conditio eius accessoria. Osuald. sup. lit. C. in fin. atque ideo cum illo potuit adimpleri conditio. de Farja Covar. Enuel.

tio, sicut cum ipso qui promissit. Quibus rationibus sublinenda est interpretatio ad dictam legem Si decem, quam D. Covar. probat, ut scilicet quanvis moteretur promissor, liceat stipulatori petere decem ab hærede, impleta conditione, si petierit.

Verf. Octavo, in illa stipulatione.

Implementum conditionis quando 31 cunque in contractibus suum operatur effectum, & obligationem, actionemque producit. Donell. d. cap. 15. lib. 12. nec interest, an vivat, vel decesserit promissor, cum hæres maneat conditionaliter obligatus, lib. 14. tit. 11. p. 5. cum similibus adductis supra, numero 24.

Ad Num. 7.

Actiter totius Interpretum ingenia 32 lex qui Rome 122. §. Augerius, de verb. oblig. ubi Scævola instar oraculi anticeps responsum reddidit, de cuius interpretatione præter ordinarios ibi, videndi sunt Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 13. num. 36. verf. Item adde, Osuald. latissimè d. cap. lit. B, Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. Escobar de ratiocin. cap. 34. num. 8. Cevall. comm. cont. commun. quæst. 727. à num. 50. Azaved. in l. 2. num. 8. tit. 16. lib. 5. Recop. Duaren. in d. §. Augerius, num. 12. Gutierrez de iuram. confirmat. in addit. ad cap. 37. quæ est in fin. part. 1.

Quanquam nihil conferat ad quaestionem, de qua præcipue disceptatur, decisio dicti §. Augerius, ut præmissi supra, num. 6. & notat Osuald. ubi proxime, & lit. C, in princ. Duaten. num. 12. tamen pro ejus enucleatione cum D. Covar. paulisper subsistendum. Communiter igitur placet, Scævolam verbis illis, Si conditio non extitisset, stipulationem non esse commissam, pro promissore respondisse, nempe cum non teneri, quia conditio defecit, cum non constaret patre vivente, quantum deberet ipse Publio Mævio; etenim quaestio in eo versabatur, an sub illa stipulatione, Promitto quicquid patrem meum debere constituerit, utrumque tempus comprehendatur, ita ut sive ante mortem, sive postea de debito liqueretur, Augerius teneretur, de quo Scævola consultus respondit, si non extitisset conditio ante mortem patris, stipulationem 33

pulationem non esse commissam, sup-
plendo verba illa, *Ante mortem pa-*
ris.

34 Qui quidem communis intellectus
juris principis præ cæteris convenit,
quia in dubiis contra stipulatorem in-
terpretatur, ut quanto minus possit
teneatur promissor, l. *quidquid 99. de*
verb. oblig. præsertim quoties de fide-
jussoris obligatione, ut in præsentii
agitur, quæ strictè accipi debet, l.
Gracè 9. §. Et post. litem, de fidejussor.
Castill. controvers. lib. 4. cap. 59. nu-
mero 51.

35 Ex quibus huic interpretationi sub-
scribere Cujac. in l. *Si quis 57. de verb.*
oblig. Ant. Gom. ubi proxime, Alciar.
in l. Si decem, ad fin. de verb. oblig.
Cevall. sup. de quæst. 727. ex num. 53. &
alii plures.

36 Sed contra sentiunt cum D. Covar.
aliqui existimantes, Scævola pro sti-
pulatione respondisse, Augerium ad solu-
tionem teneti, licet de debito post
obitum patris constaret, quod pluri-
bus comprobant fundamentis Osuald.
Duaren. Ant. Gom. Escobar, Guttier.
& Azeved. laudati supra, num. 32. Con-
nan. comment. lib. 6. cap. 3. num. 9. Et
quavis prior sententia de rigore ju-
ris, & juxta legis verba plerique ve-
rior videatur, posterior hæc D. Co-
var. maxima æquitate fuleitur, quam
in praxi iudices ob oculos habere oportet,
l. *quod si Ephef. 5. in fin. ff. de eo*
quod test. loc. ne alioquin dum juris stri-
cti observationi adherent, in pern-
iciosos labantur errores, ut sepe con-
tingit, l. Si seruum 91. §. Sequitur, de
verb. oblig. ibi: quo in genere plerum-
que sub autoritate juris scientia pern-
iciosa erratur. Nec levis est error indul-
gere malitiis, ac pravitati illorum, qui
studiosa verborum æquivocationem in-
caute contrahentes decipere conantur,
l. In fundo 39. de rei vendic. Ex qui-
bus deducitur, quod si aliquis pro
amico, aut quovis alio se obligaret jux-
ta formam §. Augerius, conveniri pos-
set pro debito, de quo appareret post
amici mortem, ut D. Covar. & sequa-
cibus placuit, & hoc de jure regio
apertius procedere, ex l. 2. tit. 16. lib. 5.
Recop. inquit ibi, n. 8. Azevedus.

Verf. Verum quia Scævola
responsam.

37 Variè hallucinantur Interpretes,

dum Scævola mentem percussere fa-
eagunt, ut videre licet apud præcira-
ros supra, num. 32. & 36. & quos D.
Covar. in antecedenti verficulo laudat,
præsertim apud Osualdum plures inter-
pretationes referentem: & quidem hic
primus divinationis vitio laborat, est
citatione promissoris opus sit, cum
computationi intervenit hæres. Escob-
bar. d. cap. 34. num. 9. vers. *Ex quibus*
ubi quod etiam via executiva potest
adversus promissorem experiri, sed hoc
ita si instrumento publico se obliga-
verit.

Verf. Demum ipse Franciscus.

Hanc Duaren. interpretationem in-
ter alias refert, ac refutat Osuald. sup. d.
cap. 12. lit. B.

Verf. Ego verò est videam.

Adde Osuald. ubi proxime, qui rectè
ait adversus Duarenum quæstionem
Scævola propositam non fore facti, sed
juris; supponebatur enim latere quid
inter contrahentes convenisset: alio-
qui si constaret, Scævola consilio opus
non erat: desiderabatur autem ut deci-
deret, an juxta juris regulas sub illa
obligationis forma tempus post mor-
tem debitoris contineretur, ut si tunc
de debito defuncti patris constaret, fi-
lius promissor teneretur, cui Scævola
est obcurè, respondisse credendum est.

Verf. Igitur non satis.

Hujus Costæ intellectus miminit
Osuald. ubi proxime, quem probat: &
est observandum Scævola juxta hanc
interpretationem non definisse, sed
supposuisse id, de quo interrogabatur,
an scilicet stipulatio esset commissam, ut
Augerius teneretur; nam si ad verbo-
rum corticem respiciamus, nulli du-
bio tollendo deserviant: quis enim tam
ignarus, ut nesciat non committi sti-
pulationem conditionalem, si non im-
pleatur conditio? Sed de hujus imple-
mento ambigebatur, quod indecisum
reliquit, per obliquum respondens:
unde divinandi tribuit occasionem,
dum quid senserit Consulens, inquiri-
tur. Inter hanc, & alias ejus textus ex-
positiones, illa videtur magis conso-
na contexturæ, quam tradidimus su-
pra, n. 33.

Ad

Ad Num. 6.

Ibi: Nec tamen negavit.

40 De interpretatione legis si decem
48. de verb. oblig. agunt Cujac. & Al-
ciar. ibi, Ant. Gom. varior. lib. 2. cap.
11. num. 36. Duaren. in l. Qui Roma, §.
Augerius, eod. tit. num. 16. Osuald. sup.
lib. 15. cap. 12. lit. C. Pichard. in §. Ex
conditionali, num. 13. vers. Non obstat.
quartum, Inst. de verb. oblig. Anton.
Gom. varior. lib. 2. cap. 11. num. 36. Al-
ciar. in d. l. Si decem, num. 17. qui, &
alii communiter sentiunt, conditiona-
lem fore stipulationem, si aliquis sti-
puletur ita, *Promittis mihi decem*
dare, si petiero; nam differentiam
constituunt inter dictionem *Cum*, &
Si. Verum aliqui contrà opinantur,
scilicet decisionem dicte legis *Si de-*
cem, & què procedere licet ita concip-
peretur stipulatio, *Si petiero*, sublata
præfata differentia. Cujac. in d. l. Si de-
cem, Alciar. ibidem, num. 17. Facit lex
Matuo, §. 1. ff. de test. nec verbum, *Si*,
semper conditionem inducit, imò ad-
monitionem duntaxat. Sesse decis. 51.
n. 6. Barbosa tract. de dictionib. verb. Si,
num. 6.

41 Præterea inter omnes convenit, qui-
bus communis placuit, quod illa condi-
tio, *Si petiero*, per hæredem adimpleti
nequibit, sed mortuo stipulatore evane-
scet stipulatio. Idem juris erit de sti-
pulatione, *Si volueris, promittis decem*
dare. Ant. Gom. ubi proxime, vers. *Ex*
quo inferatur, Duaren. in d. §. *Auge-*
rius, n. 16. in fin.

42 Nec præmissa, quæ omniò vera
sunt, officinæ resolutioni D. Covar.
& sequacium, traditæ num. 10. quia
hujusmodi conditiones ex illis sunt,
quæ personæ coherent, ideo imple-
di eas facultas ad hæredem non tran-
sit; declaratio enim propriæ volun-
tatis personam respicit ipsius contra-
hentis, non factum externum, seu ef-
fectum quod per alium potest expedi-
ri, & ejusmodi conditiones nunquam
ad hæredes implendæ transmittuntur,
l. 30. tit. 9. p. 6. ubi Gregor. Lop. gloss. 4.
Cujac. in l. Si quis 57. ad fin. de verb.
oblig. Osuald. lib. 15. cap. 12. vers. *per-*
sonam facientis expectamus, lit. C. Un-
de oritur solatio ad argumentum pro
communè deductum ex d. l. Si decem,
de quo sup. num. 4. cui ita respondent
Duaren. sup. n. 16. in fin. Pichard. & alii
recenti sup. n. 10.

Compertum est apud omnes, quod
si dispositio conferatur in diem incer-
tum, tacitam continet conditionem,
tam in contractibus, quam voluntati-
bus ultimis, l. *Dies incertus 74. de*
condit. & demonstrat. l. Si dies 21. quand.
dies legat. eod. l. 15. tit. 3. part. 6. ubi Gre-
gor. Lop. gloss. ult. Ant. Gom. varior.
lib. 1. cap. 14. num. 57. Barbosa tract. de
diction. verb. Cum, num. 3. & 4. Hinc
D. Covar. infert, quod in illa sti-
pulatione, Promittis decem cum petero,
ineft tacita conditio: quod sanè vi-
detur Scævola palam inficiari, ut ag-
noscent Cujac. in l. Si decem, Alciar.
ibidem, num. 2. Ant. Gomez sup. lib. 2.
cap. 11. num. 36. & communiter Inter-
pretes, ac Consulens probat expressim
in l. Titia 64. de condit. & demonstrat. nec
interest, quod Scævola asseruerit, non
videri defectisse conditionem, quia
id verum est, cum non possit deficere
conditio, quæ non fuit, ut ait An-
ton. Gomez.

Ibi: Si enim qui ante mortem
non petiit.

Adde Duaren. ubi proxime, & aliud
agentes prædiximus sup. num. 9. Ant.
Com. d. num. 36. vers. *Ex quo inferatur*,
in culpa cum esse, qui ante mortem
nunquam petiit, aut se velle signifi-
cavit, scribit.

Ibi: Illa verò conditio,
Si volueris.

De qua actum supra. Sed si promissio
fiat cum stipulatore voluerit, non
posse per hæredem impleri, tenuit Al-
ciar. in d. l. Si decem, num. 17.

Ibi: Relata verò ad promissorem.

Stipulatio ita concepta, *Promitto*
tibi centum si volueris, inutilis est à
principio, adeo ut nullatenus etiam
ex consensu promissoris convalescere
queat. Sed si promissa et aliquis cum vo-
luerit, tenet stipulatio, dummodo
ante mortem promissorem voluisse pro-
betur, l. *Stipulatio 17. l. Centesimis 46.*
§. ult. de verb. oblig. Doncl. lib. 12.
cap. 7. in fin. Pichard. in §. Ex condi-
tionali, num. 12. Inst. de verb. oblig.
§. 1. Alciar.

Alciat. & Duaren. in d. §. ult. Cujac. in d. l. stipulatio, ubi quod et si promissor consenserit, & voluntatem dandi declarat, poterit poenitere, ac variare usque ad extremum vitæ.

- 47 Aliud in legatis, seu fideicommissis observatur ultimæ voluntatis favore; nam si hæres gravetur præstare cum voluerit, & moriatur antequam voluntatem aperiat, legatario relicto debetur. l. 30. tit. 9. p. 6. ubi Greg. Lop. gloss. 3. hoc discrimen advertit. Quid si hæres se nolle præstare profiteatur? Vide eandem legem, & quæ notat Greg. Lop. ibi.

Verf. Item non oberit.

- 48 Responsum Juliani in l. Fideiussor 16. §. si de fideiussor. à nostra questione de adimplenda conditione potestativa per hæredem, prorsus alienum est, quia ibi agitur de casuali, ut animadvertit Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. quia ut ipse ait, conditio à potestate promissoris, vel stipulatoris nequam pendebat; Duarenus tamen in d. §. Angerius, num. 17. Eundem textum, quem difficilem putat, interpretatur, cuius meminere Ant. Gom. variat. lib. 2. cap. 13. num. 2. verf. Quarto singulariter, Cujac. lib. 54. Salva Juliani in eod. §. si. Alciat. in d. l. Si decem, n. 14.

Ad Num. 7.

- 49 Conditiones sæpe solent per æquipollens adimpleri ex præsumpta testantium, aut contrahentium voluntate, quam respicere oportet, non verborum corticem, ac præcisionem, l. Si mater 3. C. de insti. & subtit. l. 5. tit. 4. p. 5. ubi Gregor. Lop. Castill. controver. lib. 4. cap. 25. ex num. 35. Donell. lib. 8. cap. 33. quod tunc habet locum quando per adjectionem conditionis solum finis intenditur, qui quomodolibet consequatur, satis erit, ut disponentis voluntas adimpleatur, ex præcatis iuribus. At quoties conditio nedum effectum, sed etiam modum, aut personam respicit, ita ut concepta est, naturaliter debet executioni mandari. Verbi gratia, si servo quid relinquatur, si manumittatur, id debetur, quanquam sine manumissione ad libertatem perveniat, juxta legem 1. & per tot. qui fin. manum. ad libert. perv. nam

æquivalenter adimpletur conditio ex mente testatoris, qui intendit duntaxat libero relicto præstari.

Sed si domino centum legarentur, si servum manumiserit, quamvis hic aliter liber fiat, nihil legatarius percipiet, quia non est conditio impleta; voluit enim testator non solum servi libertatem, sed etiam quod ab ipso legatario præstaretur, cui ideo legarie pecuniam, ut ad manumittendum invitaretur. Ita docent Menoch. lib. 4. præf. 185. à n. 13. Cancer. variat. part. 1. cap. 1. num. 64. & 65. Castill. sup. cap. 15. num. 57. Galignet. de cond. & de manum. part. 2. cap. 1. quaest. 23. Sud. decis. 37. num. 31. Bolognet. in l. Gallus, §. Et quid si tantum, num. 120. de liber. & posth. Larrea allegat. ff. 40. numero 26. Hermol. in lib. 5. num. 8. tit. 4. part. 5.

Unde eum in conditionibus potestatis dandi, edificandi, aut manumittendi, & similibus, solum desideretur præstatio rei, ædificium fieri, aut servi manumissio, nihil refert, an per contrahentem, vel ejus hæredem fiant, modò suum effectum sortiatur dispositio: quod secus est in aliis conditionibus, veluti eundi Romam, discendi literas, ducendi uxorem, quæ respiciunt personam, non finem duntaxat, non transit. Sic responder ad argumentum, de quo supra, num. 8. Duaren. num. 16.

Ad aliam rationem, quam pro communi adjecimus num. 9. dicendum est, quod et si quis diu omiserit potestativam implere conditionem in contractibus, non censetur à conventionione rescilire; nam quandocumque patens conditio promissum sub illa consequetur. Castill. cum aliis d. lib. 4. cap. 25. n. 12. Donell. lib. 15. cap. 12. nisi tempus fuerit ad implementum præscriptum. Nec renuntiatio proprii iuris præsumitur. Menoch. lib. 3. præf. 45. num. 11. Carleval. de judic. tit. 3. disp. 19. num. 14. & disp. 23. num. 43.

Verf. Ad idem est optimus textus.

Quem ex Duareno induximus, & aliis fundamentis addidimus pro sententia nostra sup. num. 18.

Verf.

Verf. Ex parte verò ejus.

- 53 Nedum ex parte adimpleturi conditionem, sed etiam ex parte illius cum quo adimpleri debet, æquipollentia admittitur in adimplimento ex mente contrahentium, aut testatorum. Duaren. in l. Qui Roma, §. Angerius, n. 16. de verb. oblig. Castill. d. lib. 4. cap. 15. num. 57. & consentiunt alii, quorum meminimus num. 50. qui generaliter tenent, in conditionibus extensionem dari de casu ad casum, ut per æquipollens adimpleri possint ex conjecturata mente disponentis.
- 54 Quod ita verum habet, ut actus conditionalis censetur, quavis verba deficiant, si appareat de agentium voluntate ex conjecturis: & à contrario verba ex se conditionem importantia, eam non inducunt, mente disponentis perpensa. Castill. cum aliis cap. 55. num. 24. Facit quod ex Cujacio, & Alciato prænotatur supra, num. 40. Si igitur introductio, ac exclusio conditionis ex præsumpta voluntate disponentis admittitur, neglecta verborum significatione, & vi, facilius erit locus variationi, & extensioni, ut æquipollenter valeat adimpleri.

Verf. Hinc etiam inferitur.

- 55 Consule laudatos supra, num. 48. ex quibus Cujac. lib. 54. Salva Juliani in d. leg. Fideiussor, §. si. observavit, opus non esse interpellare debitoris hæredem, ut fideiussor possit conveniri, Alciat. in l. Si decem, num. 14. de verb. oblig. tenet, solvete debitoris hærede fideiussorem liberari, quod extra dubium est; nam et si quis extraneus solveret, liberatio fideiussoris similiter contingeret; solutione enim ejus quod debetur omnis tollitur obligatio, tam principalis, quam fideiussoria, l. 1. tit. 14. p. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. fin. princip. Inst. quib. mod. toll. oblig. cum similibus, quæ adducit Pichard, ibi, numero 26.

Verf. Quod si ad amissum, ibi: Cujus inductioni.

Ad legem 2. C. de pact. int. emptor. quadrupliciter pro communi respondet Anton. Gom. variat. lib. 2. cap. 11. n. 36. verf. Sed advertendum, ubi hanc Bar-

solu solutionem expendit, necnon cam que sequenti versiculo continetur.

Ad Num. 8.

Verf. Primum igitur illud.

Docet D. Covar. ex l. Ita stipulatus 36. 115. de verb. oblig. quando actus à conventionione incipiat, & quando à conditione, nam ubi præcedit absoluta obligatio, cui alia conditionalis accedit, actus exordium sumit à conventionione, ut si convenerit ut Titius servum manumittat, & Sejus promittat centum illi; si manumiserit, tunc Titius compelli poterit ad manumittendum statim, Sejus verò non nisi post impletam conditionem ad solvendum. At si Sejus centum spondeat, si Titius servum manumiserit, contractus incipit à conditione, quia nec hic cogi potest ad manumittendum, nec ille ad præstandam pecuniam antequam manumissio subsequatur: unde conditione pendente, nulla nascitur obligatio. Vide Cujac. in d. l. Ita stipulatus, & Alciat. ibidem, ex n. 5.

Verf. Secundo loco.

Consultas quos retulimus supra, n. 2. & Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 42. cap. 32. num. 45. & hanc distinctionem tradidit Ant. Gom. sup. lib. 2. cap. 11. num. 36. verf. Vel aliter, & tertio. Sed indistinctè sustinenda est opinio præmissa num. 10. prout eam tenet D. Covar. inferius, verf. Quinto, ut liberè.

Verf. Tertio quamvis hæc.

Qui contra communem cum D. Covar. sentiunt, etiam in stipulationibus facultatem implendæ potestativæ conditionis ad hæredes transmittit asseverant; nam cum ipsa conditionalis stipulatio transeat ad successores, et si eorum mentio non fiat, quare ejusmodi facultas ut accessoria in eosdem non transferetur?

Verf. Quarto erit adnotandum.

Lex 3. tit. 8. lib. 3. ordin. est in nova compilatione lex 2. tit. 16. lib. 5. qua in omni obligatione omnis verborum solemnitas apparet sublata, sola inspecta voluntate contrahentis; unde apud nos

305 nullatenus admittenda opinio communis, quam stricta, & scrupulosa verborum observatione inanti constat.

Verf. Quinto, ut liberè.

Probat D. Covar. sententiam, de qua num. 10. quam non pauci tucorur, unde jam hodie communis debet haberi, et si opposita communiè.

Verf. Sexto eadem ratione.

59 Condicio impleri potest cum hæredede illius, cum quo impleri debet iuxta stipulationis verba, veluti si in dando consistat. Molin. de just. & jur. tract. 2. disput. 287. num. 5. Oluald. lib. 15. cap. 12. lit. B. & prædixi supra, num. 53. quod procedit, nisi conditio personæ coharcat; nam conditio, si Titio nupserit, non impletur si mulier cum hærede Titii contrahat, quod per se patet. Præterea investigare oportet, an voluerit contrahentis, an voluerit cum hærede nominati impleri conditionem, quod ex conjecturis, ac circumstantiis dignoscetur. Ponamus, Petrum promississe agrum, si stipulator centum præstaret virgini pauperi, ut nubere posset, cui defunctæ successit homo dives; non est dubium, adversari voluntati promissoris, conditionem cum hærede virginis adimpleri, soluta diviti quantitate.

Verf. ultimo

De hoc discrimine actum supra, numero 23. & 24. & adde Casill. cum plurimis controvers. lib. 4. cap. 55. num. 57. Molin. ubi proxime.

SUMMARIUM.

- 1 Jurisdicção indivisibilis est, quoad usum tamen recipit divisionem.
- 2 Quoties pluribus est communis, penes singulos residet in solidum, et si quoad exercitium inter ipsos dividatur, ibidem.
- 3 Divisione nulla interveniente, quisque ex dominis utitur in solidum jurisdictione ad preventionem.
- 4 An liceat pluribus dominis fungi in solidum jurisdictione ad preventionem, vel compelli possint unum constituere, qui administrat justitiam, & n. 4.

4 Magistratus plures possunt in solidum jurisdictionem exercere.

5 Habens jurisdictionem cum alio communem, socium delinquentem in territorio punire non valet: quod limitatur.

6 Si vassallus ab uno ex dominis jurisdictionem comparaverit, eximitur à subjectione alterius domini, nisi aliè illi ratione possessionum ut feudatarius subit.

7 Jurisdicção pluribus communis, in omnibus aequaliter in solidum consistit, quatenus in territorio majorem partem aliquis obtineat: Secus est quoad penas, & alias jurisdictionis fructus, qui pro rata distribui debent.

8 Si quis ex dominis delinquenti penam remittat, in portionem ejus tota quantitas imputabitur.

9 Majorem habens in territorio partem, belli tempore rei militaris administrationem obtinet, & civitatis custodiam suscipit.

10 Jurisdicção quoad usum quibus modis dividatur.

Fieri debet ad instantiam unius, et si alii plures renitentur, ibid.

11 Divisione perfecta, ejus forma ita est servanda, ut si quis ex dominis quid decrevit contra illam, erit ipso jure nullum propter usurpationem usus jurisdictionis.

Post divisionem cessat preventio, ibidem.

12 Si unus ex dominis in suo tempore capiat de causa cognoscere, alius succedens in usu jurisdictionis per formam divisionis persequitur judicium, & illud peragere potest.

13 Perfecta divisio reformari poterit, si oportuerit, ut cesset scandalum, aut aliud intonveniens grave resultans ex modo administranda jurisdictionis.

14 Usus jurisdictionis arbitrio judicis expediri debet, ac de aliis modis dividendi.

15 Observatio quedam ad caput 1. de Practicis.

CAPUT XL. & ULT.

Cum jurisdicção sit rei incorporalis divisionem recipere nequit. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 53. Hier. de Mont. tract. de finib. regund. cap. 78. num. 7. idcirco si pluribus dominis una, eademque competat, in solidum residet in singulis habitur.

bitu, & exercitio. Boët. tract. de custod. clar. num. 62. & decis. 5. num. 1. Tusch. lit. 1. cont. 557. num. 1. Tondut. de prevent. judic. part. 2. cap. 45. n. 2. Morquech. de divis. bonor. cap. 5. n. 1. Jacob. à S. Georg. tract. de feud. verb. Dubitatur, num. 2. Mont. sup. cap. 11. num. 8. quoad usum tamen, seu exercitium dividi saepe solet. Tondut. sup. cap. 2. n. 5. Morquech. num. 4. Bertachin. de gabell. part. 1. num. 48. Philip. Prob. tract. de jur. Regalia, q. 13. in fin. quod ita verum est, ut facta hujusmodi divisione, jurisdicção in solidum penes Condominos perseveret. Mont. d. cap. 11. num. 13.

2 Quoties nulla intercedit divisio, quilibet ex Dominis jurisdictione utitur, data inter illos preventionem. Tusch. ubi proxime, Tondut. d. cap. 45. num. 2. Jacob. à S. Georg. supra, illa vero interveniente, sive per tempus, sive per territorium, cessat prorsus preventio. Tondut. d. cap. 2. num. 1. Vide infra, num. 11.

3 Queritur inde, an Domini possint uti in solidum jurisdictione, ita ut quisque de causis, in quibus prevenit, solus cognoscat. Affirmant non pauci, ut videre licet apud Boët. decis. 5. Jacob. de S. Georg. ubi sup. At quidam sentiunt, id Dominis non licere, sed quod debent inter se convenire, quis sit administraturus; alioqui auctoritate publica superioris compelli poterunt, ut usum jurisdictionis partiantur, constituentes communi suffragio iudices, vel alio modo, ne vassalli vexentur pluralitate jurisdictionem exercentium. Vide Peguera decis. 10.

Ad Num. 1.

Huic posteriori sententiæ adherent cum D. Covar. Boët. d. tract. de custod. clarum, num. 65. 66. Cancr. varior. part. 2. cap. 2. num. 78. Morquech. sup. num. 7. Jac. à S. Georg. num. 2. & 5. ubi probat. Hæc aliter se habent in iudicibus, seu Dominis, qui jure hereditario, aut alio jurisdictionem nanciscuntur: secus erit in magistratibus à Principe, vel lege constitutis, qui valent in solidum jurisdictionem exercere, ut præter D. Covar. observat hoc discrimen Jac. à S. Georg. sup. num. 1. tametsi aliud sentire videatur D. Solorz. sup. tom. 2. cap. 3. num. 44. ubi ait, jurisdictionem individuanam ideo non posse in-

D. de Faria Covar. Enuel.

tegraliter uno, eodemque tempore apud duos iudices, aut Magistratus consistere: quod ita est in exercitio, & actu quod certam causam ac personam, quia simul à diversis iudicibus molestari prohibetur aliquis.

Queritur, an Dominus territorii punire posset delinquentem in illo ejusdem jurisdictionis consortem. Et negativam partem communis amplectitur. Consule Bart. in l. Tres tutores, de adm. iust. tutor. Greg. Lop. in l. 16. gloss. ult. tit. 28. part. 3. Bald. in cap. Præterea, de prohib. feud. alien. per Feder. Cancr. varior. part. 2. cap. 2. num. 79. Sed limitatur si periculum immineret ex mora. Hanc, & alias limitationes repeties apud Greg. Lop. & ceteros.

Si quis vassallus emerit ab uno ex Dominis partem territorii, & jurisdictionis ad illum pertinentis, eximitur à Condominorum subjectione, nisi ipse ab iis proprietates, seu possessiones habuerit, propter quas adhuc subditus permanebit. Cancr. sup. part. 3. cap. 13. num. 306.

Ad Num. 2.

Quamquam, ut D. Covar. ex communi prædocuit in principio, nihil referat ad usum jurisdictionis non divisum, quis ex Condominis majorem partem in territorio obtineat; tamen multum interest quoad penas pecuniarias, & alia commoda, quæ sunt jurisdictionis fructus; nam hæc non pro virili, sed pro rata dividi debent pro portione, quam quisque Dominus ex territorio, ac jurisdictione habet; nec respiciendum ad causas per Dominos decidas, quia licet minorum partem possidens de pluribus causis preveniendo cognoverit, non ideo ex penis plus capiet, quam pro sua portione illi debetur. Boët. decis. 5. num. 6. Alex. conf. 25. à num. 4. Morquech. d. cap. 5. num. 9. Tondut. d. cap. 2. numero 10.

Unde si quis remiserit penam pecuniariam delinquenti, quod facere nequit in socii præjudicium, imputabitur illi in portionem ex fructibus jurisdictionis eidem competentem. Boët. numero 7.

Præterea, qui pro majori parte jurisdictionem habet, præfertur, ut ipsi similiter administratio, ac civitatis custodia bello imminente committatur. Boët. decis. 5. num. 4. et si alias singulis Domi-

T t nis

nis clavis portæ oppidi tradi debeat. Boët. de custod. clav. n. 65.

Ad Num. 3.

10 Divisio jurisdictionis quoad exercitium diversimodè fieri potest: per tempus, ut quisque Dominus alternatim ad annum, aut biennium suo munere fungatur: per territorium, designatis limitibus, intra quos singuli jurisdictionem exercent: per vassallos, ut si convenerit, quod alius de causis Nobilium, & alius de ignobilium cognoscat. Tondur. d. cap. 2. n. 5. & modus dividendi per tempus magis apertus videtur. Tondur. n. 10. Divisio autem faciendâ est vel uno ex Dominis postulante, etsi reliqui dissentiant, ut probat Morquech. d. cap. 5. num. 6.

11 Perfecta quomodolibet divisione, etiam si jurisdictionis ipsa penes condominos insolitum perseveret, ejus tamen usus ita impeditur existit, ut si quis ex illis adversum divisionis formam de causa cognoscat, quæ ad eum non pertinet, processus ipso jure sit nullus, nec erit preventionis locus. Tondur. d. cap. 2. ex num. 11.

12 Si per tempus fiat divisio, causa cæpta in anno unius Domini definiti debet in sequenti per alterum, vel ejus officialem, quoniam eadem est jurisdictio. Tondur. n. 13.

13 Semel absoluta ejusmodi divisio poterit reformari, ac iterum repeti, si expedit, ut vitetur scandalum, aut grave aliud inconveniens à modo administrationis ortum. Morquech. n.

mero 10. ex Gravet. conf. 164. vob. lum. 2.

Ubi territorium inter Dominos ad exercendam jurisdictionem separatur, potest dubitari quomodo expediendâ divisio; nam sunt variæ opiniones circa formam ejus. Prima, quæ est communis Canonistarum, docet quod major dividat, & minor eligat, ex cap. 1. de Paroch. pro qua plures laudat Barbosa in collect. ibi, n. 3. Sed ea à legum Professoribus communiter reprobatur, ut ex aliis tradit Barbosa ibidem, vers. Ceterum. Secunda habet, sorte divisionem peragendam. Tertia electionem tribuit habenti in re dividenda majorem partem, ut videre licet apud Barbosam sequaces referentem d. num. 3. vers. Ceterum, & vers. Alii vero. Quarta denique frequentior, verior ac tenenda in praxi sententia cum D. Covar. divisionem arbitrio judicis relinquit, quam tunc tenent Tusch. lit. D, concl. 530. Menoch. de arbitrar. cas. c. 123. n. 1. Villalob. Arar. conum. opin. lit. D, num. 98. Morquech. de divis. honor. lib. 1. cap. 2. num. 57. Gratian. disceptat. cap. 160. n. 22. Barbosa sup. vers. Ultima fuit, ubi alii, Hermol. in l. 3. gloss. 6. n. 101. tit. 4. p. 5.

Ibi; Sed & Pontificia responsio:

15 Observant communiter omnes, majoritatem, de qua loquitur Pontifex in d. cap. 1. de parochiis, minimè referri ad ætatem, sed ad prioritatem in administratione, ut adnotat cum pluribus Barbosa collect. ibi, num. 3. Menoch. sup. casu 124. n. 4. 5.

INDEX RERUM OMNIUM, ET VERBORUM, Quæ in Practicarum Quæstionum D.D. Covarruvias Additionibus & Euclea- tionibus continentur.

Prior nota Arithmetica Paginam, posterior vero marginales
numeros indicat.

A

Academia.

CADEMIA, quæ floret Salmantica, quando primùm Palentia erecta. p. 6 n. 75
Quando ad Salmanticam translata. p. 37. n. 77
Academia Complutensis quo tempore instituta. ibid. n. 79

Acta, Actio, Actor, & Actus.

Acta judicialia, veluti probationes, faciunt presumptionem erga tertium. p. 124. n. 16
Actio hypothecaria in judicio pendente, si res obligata alienetur, quod jus creditori competat, si viceat. p. 142. n. 45
Actori sue intentionis fundamentum incumbit probare. p. 147. n. 12
Actus præcedens per subsequentem declaratur. p. 38. n. 4
Actus nullus contra legem, vel scripturam sustinetur, consentiente illo, cujus favorem respicit nullitas. p. 33. n. 44
Actus per officialem publicum gestus sententiæ privatum, à qua appellatum est, tenent eisi confirmatio sententiæ subsequatur, non sic in actibus privatis contingit, qui confirmati sententiæ irriti sunt. p. 197. n. 15
Actus ultra intentionem agentis operari non valet. p. 241. n. 42
Actus qui licite fieri potest, non præsumitur illicitè gestus. p. 143. n. 59

Ad ea, quæ raro accidunt, jura non adaptantur. p. 225. n. 39

Adipiscendum.

de Adipiscenda possessione ex l. ult. C. de edict. D. Adrian. col. remissive. p. 118. n. 14
Administratio, & Administrator.
Administrationis causâ quis subjicitur, foro non D. de Extra Covar. Enuci.

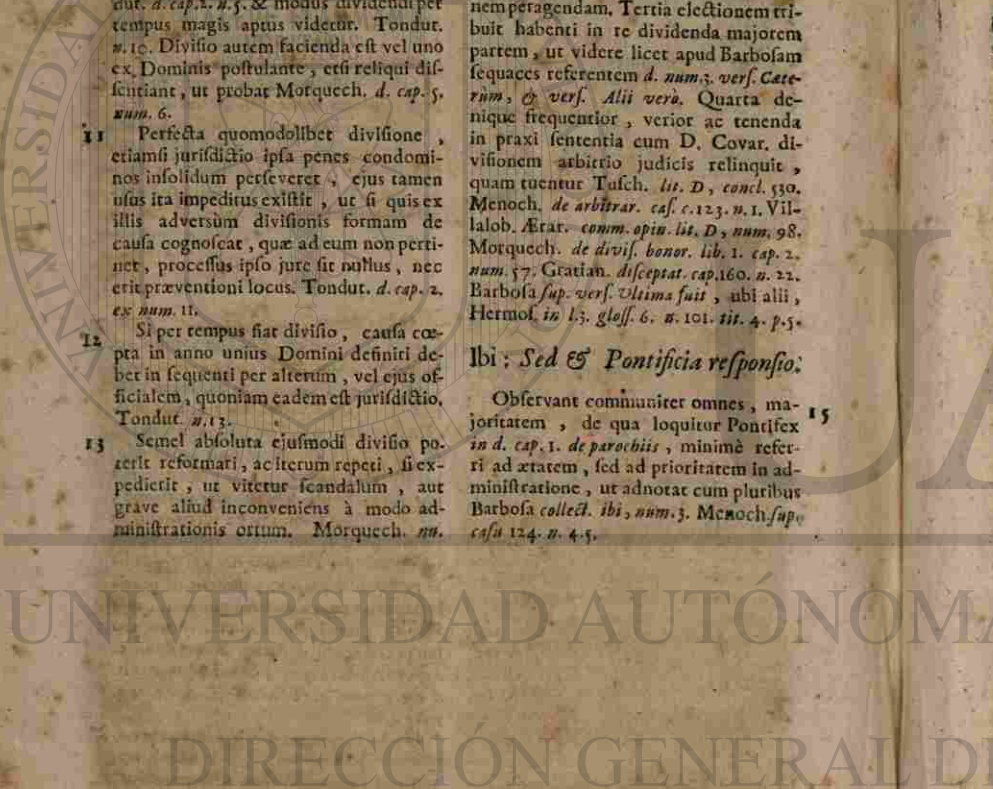
suo. p. 51. n. 8
Administrator compelli non potest per privilegium, ut in Curia rationes reddat. p. 67. num. 13
Administrator paratus rationes reddere in loco administrationis, si non ibi recipiantur, an absens cogatur illuc redire. p. 101. n. 17
Administrator regulariter remittitur ad locum administrationis, ut rationes reddat. ibid.
Adulterium.
Adulteri in crimine sententiæ absolutoria prodest complici cui condemnatoria non nocet. p. 124. n. 13

Advocatio, & Advocatus.
Advocationis munus clericis interdictum est, sed pro pauperibus licet eis advocare. p. 69. n. 4
Advocatus unde honorarium solvatur. ibid.
Trajanus primùm Advocatos constituit, salario de publico assignato, ut pauperes tuerentur gratis. ibid.
Advocatis litigantes stipendium debent exhibere. ibid.
Sunt in Hispania civitatibus deputati, ut egenis patrocinium absque honorario ferant. ibid.
Ubi non sunt assignati, quisque advocatus tenetur pauperibus gratis patrocinari, quod jurjurando promittunt cum recipiuntur. ibid.
de Advocatorum salariis, remissive. ibid.

Egyptus.
Egyptiacæ monarchiæ initium. p. 18. n. 129

Æstimatio.
Æstimatio rerum dotalium duplici de causa fieri debet. p. 244. n. 2
Æstimatio venditionis causâ fieri intelligitur in dubio, tam in dote, quam in cæteris actibus. ibid. n. 2

Agila Rex.
Agila Gothorum Rex in Hispania. p. 7. n. 19
Agrimensor.
Agrimensor falsum modum dicens, quomodo teneatur. p. 39. n. 34
T c 2 Alas.

nis clavis portæ oppidi tradi debeat. Boët. de custod. clav. n. 65.

Ad Num. 3.

10 Divisio jurisdictionis quoad exercitium diversimodè fieri potest: per tempus, ut quisque Dominus alternatim ad annum, aut biennium suo munere fungatur: per territorium, designatis limitibus, intra quos singuli jurisdictionem exercent: per vassallos, ut si convenerit, quod alius de causis Nobilium, & alius de ignobilium cognoscat. Tondur. d. cap. 2. n. 5. & modus dividendi per tempus magis apertus videtur. Tondur. n. 10. Divisio autem faciendâ est vel uno ex Dominis postulante, etsi reliqui dissentiant, ut probat Morquech. d. cap. 5. num. 6.

11 Perfecta quomodolibet divisione, etiam si jurisdictionis ipsa penes condominos insolitum perseveret, ejus tamen usus ita impeditur existit, ut si quis ex illis adversum divisionis formam de causa cognoscat, quæ ad eum non pertinet, processus ipso jure sit nullus, nec erit preventionis locus. Tondur. d. cap. 2. ex num. 11.

12 Si per tempus fiat divisio, causa cæpta in anno unius Domini definiti debet in sequenti per alterum, vel ejus officialem, quoniam eadem est jurisdictio. Tondur. n. 13.

13 Semel absoluta ejusmodi divisio poterit reformari, ac iterum repeti, si expedit, ut vitetur scandalum, aut grave aliud inconveniens à modo administrationis ortum. Morquech. n.

mero 10. ex Gravet. conf. 264. v. lum. 2.

Ubi territorium inter Dominos ad exercendam jurisdictionem separatur, potest dubitari quomodo expediendâ divisio; nam sunt variæ opiniones circa formam ejus. Prima, quæ est communis Canonistarum, docet quod major dividat, & minor eligat, ex cap. 1. de Paroch. pro qua plures laudat Barbosa in collect. ibi, n. 3. Sed ea à legum Professoribus communiter reprobatur, ut ex aliis tradit Barbosa ibidem, vers. Ceterum. Secunda habet, sorte divisionem peragendam. Tertia electionem tribuit habenti in re dividenda majorem partem, ut videre licet apud Barbosam sequaces referentem d. num. 3. vers. Ceterum, & vers. Alii vero. Quarta denique frequentior, verior ac tenenda in praxi sententia cum D. Covar. divisionem arbitrio judicis relinquit, quam tunc tenent Tusch. lit. D, concl. 530. Menoch. de arbitrar. cas. c. 123. n. 1. Villalob. Arar. conum. opin. lit. D, num. 98. Morquech. de divis. honor. lib. 1. cap. 2. num. 57. Gratian. disceptat. cap. 160. n. 22. Barbosa sup. vers. Ultima fuit, ubi alii, Hermol. in l. 3. gloss. 6. n. 101. tit. 4. p. 5.

Ibi; Sed & Pontificia responsio:

15 Observant communiter omnes, majoritatem, de qua loquitur Pontifex in d. cap. 1. de parochiis, minimè referri ad ætatem, sed ad prioritatem in administratione, ut adnotat cum pluribus Barbosa collect. ibi, num. 3. Menoch. sup. casu 124. n. 4. 5.

INDEX RERUM OMNIUM, ET VERBORUM, Quæ in Practicarum Quæstionum D.D. Covarruvias Additionibus & Euclea- tionibus continentur.

Prior nota Arithmetica Paginam, posterior vero marginales
numeros indicat.

A

Academia.

CADEMIA, quæ floret Salmantica, quando primùm Palæstræ erecta, p. 6 n. 75. Quando ad Salmanticam translata, p. 37. n. 77. Academia Complutensis quo tempore instituta, ibid. n. 79.

Acta, Actio, Actor, & Actus.

Acta judicialia, veluti probationes, faciunt presumptionem erga tertium, p. 124. n. 16. Actio hypothecaria in judicio pendente, si res obligata alienetur, quod jus creditori competat, si vivit, p. 142. n. 45.

Actori suæ intentionis fundamentum incumbit probare, p. 147. n. 12.

Actus præcedens per subsequentem declaratur, p. 38. n. 4.

Actus nullus contra legem, vel scripturam sustinetur, consentiente illo, cujus favorem respicit nullitas, p. 33. n. 44.

Actus per officialem publicum gestus sententiæ privatum, à qua appellatum est, tenent eisi confirmatio sententiæ subsequatur, non sic in actibus privatis contingit, qui confirmati sententiæ irriti sunt, p. 197. n. 15.

Actus ultra intentionem agentis operari non valet, p. 241. n. 42.

Actus qui licitè fieri potest, non præsumitur illicitè gestus, p. 143. n. 59.

Ad ea, quæ raro accidunt, jura non adaptantur, p. 225. n. 39.

Adipiscendum.

de Adipiscenda possessione ex l. ult. C. de edict. D. Adrian. col. remissive, p. 118. n. 14.

Administratio, & Administrator. Administrationis causâ quis subjicitur, foro non D. de Extra Covar. Enuci.

Administrato compelli non potest per privilegium, ut in Curia rationes reddat, p. 67. num. 13.

Administrato paratus rationes reddere in loco administrationis, si non ibi recipiantur, an absens cogatur illuc redire, p. 101. n. 17. Administrato regulariter remittitur ad locum administrationis, ut rationes reddat, ibid. Adulterium.

Adulteri in crimine sententiæ absolutoria prodest complici cui condemnatoria non nocet, p. 124. n. 13.

Advocatio, & Advocatus.

Advocacionis munus clericis interdictum est, sed pro pauperibus licet eis advocare, p. 69. n. 4. Advocatis unde honorarium solvatur, ibid. Trajanus primùm Advocatos constituit, salario de publico assignato, ut pauperes tuerentur gratis, ibid.

Advocatis litigantes stipendium debent exhibere, ibid.

Sunt in Hispania civitatibus deputati, ut egenis patrocinium absque honorario ferant, ibid. Ubi non sunt assignati, quisque advocatus tenetur pauperibus gratis patrocinari, quod jurjurando promittunt cum recipiuntur, ibid. de Advocatorum salariis, remissive, ibid.

Ægyptus.

Ægyptiacæ monarchiæ initium, p. 28. n. 129.

Æstimatio.

Æstimatio rerum dotalium duplici de causa fieri debet, p. 244. n. 2. Æstimatio venditionis causâ fieri intelligitur in dubio, tam in dote, quam in cæteris actibus, ibid. n. 2.

Agila Rex.

Agila Gothorum Rex in Hispania, p. 7. n. 19.

Agrimensor.

Agrimensor falsum modum dicens, quomodo teneatur, p. 39. n. 34.

Index Rerum,

Alani. unde orti, & quando Hispaniam ingressi, p. 17. 3
Alaricus Rex. p. 4. n. 5
Alaricus II. Codicem vulgo Fuero Juzgo, primus in lucem edi jussit, & constitutionibus inchoavit. p. 6. n. 13
Alcavala. Alcavala vectigal quando in Hispania coepit calcvli. p. 18. n. 81
Alfonso Reges
Alfonso I. Rex, cognomine Catholicus. p. 11. num. 45
Alfonso II. Castus nuncupatus. p. 12. n. 51
Alfonso III. Magnus dictus. ibid. n. 54
Alfonso IV. p. 13. n. 58
Alfonso V. p. 14. n. 64
Alfonso VI. Imperator vocatus. p. 15. n. 68
Alfonso Reginae Urraca maritus. ibid. n. 70
Alfonso VII. Imperator electus. ibid. n. 71
Alfonso VIII. p. 16. n. 74
Alfonso IX. ibid. n. 75
Alfonso X. p. 17. n. 78. Hic Sapiens Rex leges Parriciorum dedit in lucem. ibid.
Alfonso XI. p. 18. n. 81
Alienatio. in Alienationibus regni ex causa onerosa, quod actum est inspicitur, & in dubio contra vendentem pronunciatur. p. 34. n. 162
Alimentum. Alimenta quando filio debeantur interim dum litigat super alimentis principaliter, & filiatione. p. 70. n. 79
Alimenta & litis expensae quibus personis litigantibus ab adversario debeant exhiberi. ibid. n. 30. An fratri litiganti debeantur. ibid. & seq. n. 31
Alimenta ac litis sumptus praestari debent filio agenti ad hereditatem patris, etiam ante sententiam, si boni juris praesumptione juvetur. p. 71. n. 32
ad Alimentorum, & expensarum exactiorem etiam in filio probato paupertatis plena desideratur. ibid. n. 45. Si utrinque probetur inopia, cessat alimentorum praestatio. ibid. n. 36
Alimenta atque litis expensae an debeantur agentibus ad rem singularem. p. 70. n. 37
Alimenta, & sumptus litis an cogatur restituere, quia ea recipit, si superetur. ibid. n. 38. & seq.
Alimentorum quantitas litiganti praestanda iudicis arbitrio taxatur. p. 72. n. 40
Alimentorum causa favorabilior est, quam expensarum litis. ibid. n. 41
Alimenta debentur filio cum parente super filiatione litiganti, & qualis requiratur probatio. ibid. n. 42. non praestantur, nisi filio pauperi. ibid. n. 43
de Alimentis praestandis decretum non nocet quoad causam principalem. ibid. n. 44
Alimenta non restituit, etsi succumbat, qui probata filiatione, illa recipit. ibid. n. 46
Alternativum. in Alternativis obligationibus si unum perierit, alterum promissor praestare dare compellitur. p. 239. n. 29
in Alternativis electio est debitoris. p. 140. n. 31
Amalarius Rex. Amalarius Gothorum Rex. p. 7. n. 16

Anniversarium. in Anniversariis per representationem succeduntur. p. 318. n. 86
Annus. Annorum computatio apud omnes gentes ab aliquo memorabili eventu sumit exordium. p. 173. n. 15
Anni ex quo numerari in Hispania coeperunt à Christi Domini nativitate. p. 19. n. 84
Apocha. Apocha quid sit. p. 187. n. 7
Appellare, & Appellatio. Appellatur à iudicibus municipalibus, vulgo Alcaldes ordinarios, ad Dominum oppidi, qui eos confirmavit. p. 56. n. 26 Nequeunt Domini cognoscere de causa nullitatis principaliter intentata contra sententiam ab his iudicibus latam. ibid. n. 27
Appellatur à vicario foraneo ad Episcopum. ibid. & p. 57. n. 33
Appellatur ad Regem à vicariis inferiorum Dominorum, non ad eisdem. p. 57. n. 39
A delegato domini inferioris appellatur ad ipsum delegantem. ibid. n. 41
Appellari à subdelegato ad delegatum, quando possit. ibid. n. 32
Appellatur à delegato Episcopi ad Episcopum, sed non à Vicario generali. ibid. n. 33
Appellare licet ad Regem, seu supra Praetoria, omisso medio Magistratu, vel Domino inferiore. ibid. & seq. n. 4
Limitatur in delegato Principis, ad quem à subdelegato est omnino appellandum. p. 58. n. 35
Appellare, omisso medio, nec ad Principem licet de jure communi. p. 59. n. 42
Appellans ad Curiam acquirit ibi ab appellato conveniri. p. 64. n. 19
Appellare quisque potest à sententia adversus alium lata, si ex illa sententia praesudicium. p. 135. n. 1. Probare debet, quod sua interest, ut audiat. p. 136. n. 2. Cum sententia nullum afferat praesudicium, non auditur appellans. ibid. n. 3
Appellare cuique licet pro damnatis ad supplicium, his retinentibus. ibid. Limitatur in servo, qui appellare non permittitur pro reo. ibid.
Appellans à dissimulativa, vel quae vim habet dissimulativae, causam exprimere non tenetur: secus si ab aliis interloquutoris. p. 136. n. 4
Appellare licet tertio, cuius interest, antequam principali p. 137. num. 10. Quid si postea & principalis appellet. ibid. n. 11
Appellare, aut supplicare nec tertio licet contra tres sententias conformes. ibid. & seq. n. 14. & 15
Appellatio illa quid operetur. p. 143. n. 49
Appellare an possit venditor à sententia in emptorem lata, postquam fatalia appellatoris quoad principalem praeterierint. p. 138. n. 16. & seq.
Appellari à mero exequutore nequit, nisi excessit. p. 141. n. 38
Appellare potest emptor rei obligate à sententia contra venditorem lata, & supersedeatur in executione. p. 142. n. 46
Appellare licet eis, quibus sententia inter alios prolata non nocet, nisi litis notitiam habuerint. ibid. & seq. n. 47
Appellare

& Verborum.

Appellare poterit tertius pro suo interesse, licet principalis prohibeatur. p. 143. n. 49
Appellandi facultas sublata, non tollitur jus dicendi de nullitate principaliter, sed accessorie. ibid. n. 54
Appellans si appellatione pendente innovaverit, appellationi renunciare intelligitur, nec licet praesistere. p. 195. n. 2
Ad appellandum termino non finito, potest Iudex Ecclesiasticus excommunicare damnatum, ut sententiae pareat. p. 198. n. 18
Appellationis fatalibus non praeteritis, si iudex ad exequendum procedat, quae innovaverit, non retractantur, si non appelletur. ibid. n. 19
Appellare convictus non prohibetur. p. 201. n. 38
Appellare in quibus delictis convictus, aut confessus non liceat, remissive. ibid. n. 39
Appellare an liceat in iudicis possessionis. p. 203. n. 54. & seq.
Appellatur à sententia nulla, nec appellans censetur nullitatem renunciare. p. 209. n. 23
Appellare licet tertio respectu proprii gravaminis. p. 215. n. 27
Appellare prohibitus potest adversarii adherere appellationi. p. 216. n. 29
Appellare à sententia Principis non licet. ibid. & seq. n. 34
de Appellationis causis cognitio eodem modo acquiritur, ac iurisdicchio cognoscendi in prima instantia. p. 57. n. 29
Acquisitum privilegium etiam tacite ex verborum amplitudine. ibid.
Appellatio à delegato ad delegantem jure Caesareo non tenet, sed valet de iudice dato ad dantem. p. 58. n. 36
Appellatio de vicario, vulgo Tementi, ad Praetorem non admittitur. ibid. n. 37
Fallit in interloquutoris. ibid.
Appellatio, omisso medio, permittitur jure Pontificio, & quid in novo Indiarum orbe. p. 58. n. 40. & seq.
Appellatio interponitur, omisso medio, ad Legatum de Intere, qui in partibus cognoscit de appellatione ad Sedem Apostolicam, licet ipse sententiam protulerit. p. 59. n. 41
Appellatio, omisso medio, an valeat, parte appellata non opponente? ibid. n. 43
Appellationi, medio omisso, iudex à quo tenetur deferre, & iudex ad quem remittere ad immediatum. p. 19. n. 44
Similiter deferendum est appellationi, si ad partem iudicem provocetur. ibid.
per Appellationem extrinsecum iudicatum, p. 71. n. 33. & p. 196. n. 6. & 7.
per Appellationem ab interloquutoria causa ad Curiam Romanam delata non remittitur ad Ordinarium, etsi male appellatum pronuncietur. p. 91. n. 33
Appellatio ab interloquutoria, si male interposita pronuncietur, causa ad inferiorem devolvi debet. ibid. n. 34
Appellatione deserta, iudex à quo ad executionem sua sententia procedit. ibid.
Appellatione interposita ab interloquutoria, si simul cum principali super articulum causa delegetur, id intelligi debet, si bene appellatum pronuncietur, alioqui confirmato inferioris decreto, causa super principali negotio ad eum est devolvenda. p. 91. n. 35
Appellationis ab interloquutoria commissa cau-

sa, si recte appellatum declaratur, poterit devolvitur absque novo mandato de principali cognoscere. p. 92. n. 38
Quid si appelletur ad iudicem ordinarium, ibid. n. 39
si Appellatio ab interloquutoria interponatur ad Principem, poterit praecipere, ut praetermissis articulis, super principali procedatur, praecedentibus precibus, & juramento partis. ibid. n. 40
An alius idem facere valeat? ibid. n. 41
Appellatio tertii, qui victoriam reportavit, au profitur principali. p. 137. n. 12
Appellationem tertii impellere non valet principalis transactione, renunciatione, vel alio modo. ibid. n. 13
Appellatio tertii an administratur post sententiae executionem? p. 138. n. 19. & seq.
Appellationem tertii non excludit clausula, appellatione remota, quae solum ad litigantes principaliter refertur. p. 139. n. 24
Appellationi in dubio deferendum. p. 141. n. 37. & p. 199. n. 17
Fatalia à quo currere incipiant. p. 145. num. 5 & seq.
Appellatio admittitur ob excessum, etsi alius à iudice provocare non liceat. p. 141. n. 38
Appellatio contra tres sententias conformes nec quoad effectum devolutivum recipitur. p. 142. & seq. n. 46. 48. & 51
Appellatio in possessionis non datur ad effectum suspensivum jure communi: secus jure Canonico, ac Regio. p. 134. n. 30. & p. 203. n. 37 & seq.
per Appellationem suspenditur iurisdicchio iudicis à quo, & quid si appelletur ab interloquutoria. p. 196. n. 5
Appellatio ut sententiae executionem ac iurisdictionem suspendat, debet legitime interponi. ibid. n. 8
Appellationi de jure non admittenda si iudex deferat, ulterius procedere non valebit. ibid.
Appellatio de jure non recipienda non producit vitium attentari. p. 199. n. 25
Appellationi quibus casibus non sit locus, remissive. ibid. n. 26
Appellatio semper admittitur, nisi prohibita reperitur. ibid. n. 17
Appellationi deservitur in criminalibus, nisi in casibus exceptis. ibid. n. 18
Appellatio convicti, & confessi non auditur, tam in criminalibus, quam civilibus. ibid. num. 30
Limitatur. ibid. n. 31. & p. 100. n. 37
Appellatio confessi non admittitur: quod limitatur. p. 200. n. 38
Appellationem confessi rejectam à iudice inferiore poterit iusta de causa Superiori admitti. p. 201. n. 40
Appellatio in criminalibus nonnullis in rebus de consuetudine non admittitur. ibid. n. 41
Appellatio tolli potest per Principem non recognoscentem superiorem, si causam appellatione remota delegaverit. p. 202. n. 48
Licet appellatio prohibeatur lege, aut rescripto, poterit iudex ex causa illam admitti. ibid. num. 49
Appellatio in possessionis quoad effectum suspensivum quando admittatur de jure communi. p. 204. n. 63. 65. & seq.
T c 3 Non

Index Rerum,

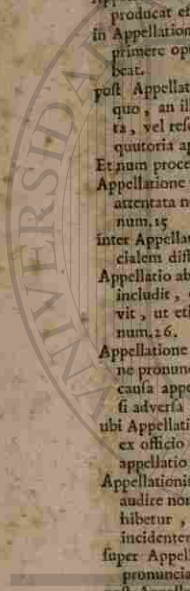
Non operatur effectum suspensivum omni iure in summario remedio ex lege finali, C. de edict. D. Adriæ. toll. nec in similibus, p. 203. & seq. n. 59. & 61

Vide Correlativum. Argumentum de contractibus onerosis ad donationes, & ultimas voluntates non semper habet locum. p. 100. n. 42

& Verborum.

Augustus imperium quando cepit. p. 26. n. 116
Augustus quare ita vocatus. ibid. n. 120
Augustus post mortem inter Deos collocatus. ibid.

ad Avocationem semper expedit, ut aliqua iusta ratio intercedat. ibid. n. 27
ab Avocationis decreto non admittitur appellatio. ibid.
Avocatio tacte, vel expresse fit. ibid. n. 19

Index Rerum,

In Beneficiorum provisione oriundi praferri de- bent. ibid. & seq. n. 29. & 31
Beneficium impetratione exprimi debet patria, seu diocesis, ubi praefatus est ortus, alioqui gratia habetur irrita.
Beneficium patrimoniale Hispaniae, si per Pontificem conferatur Clerico, qui natus non est ubi vacat, Bullarum retentione, ac supplicatione impeditur exequutio. ibid. & seq. num. 21.
Beneficia patronatus ecclesiastici si vacant in Curia, absque assensu patroni conferuntur: scens si laicalis sit patronatus, vel mixtus, p. 188. n. 9. Solet tamen Pontifex etiam laicali patronatui praedjudicare ea conferens Beneficia, nisi ad Principes spectet jus presentandi. ibid.
Beneficia patronatus ecclesiastici conferre potest Legatus de latere, contempto patrono. p. 188. n. 10. Non sic cum patronatus est laicalis, vel mixtus. ibid. n. 11. Fallit si ius patronatus laicale competat ex privilegio, aut praescriptione. ibid.
Beneficiorum reservatio non complectitur quae sunt patronatus laicalis, vel mixti. p. 189 & seq. n. 12. & 12.
Beneficium vacare in Curia, vel apud Sedem Apostolicam an sit idem quoad reservatorem. p. 190. & seq. n. 24. An differat vacatio in Urbe, vel in Curia, remissive. ibid.
Non omne Beneficium, cujus possessor Romae decedit, dicitur in Curia vacare quoad reservatorem. p. 191. n. 25
Beneficia patronatus laicalis, quae in Curia vacant, & reservatorem non subjiciuntur, an per Pontificem, vel per Ordinarium, praesentatione procedente, conferri debeant. ibid. n. 26
Beneficiorum majorum provisio spectat ad Pontificem. ibid.
Beneficium non censetur in Curia vacare, tamen si ibi praesentati super illo litigantes decedant, quia jus in se non habent. p. 292. n. 4.
de Beneficio si duo instituti litigent, & possessor in Curia decedat, colligante ubilibet defuncto, Pontifex sive patrono illud conferat, si ecclesiastici sit patronatus: secus si laicalis ibid. n. 45
Beneficia vacant, quae obtinet ad Episcopatum assumptus: similiter & ecclesiasticae pensiones. p. 297. n. 76
Bigamia.
Bigamiam non contrahit, cui a se solo cognitam ducit in uxorem. p. 261. n. 34
Bigamia non contrahitur per duplex matrimonium, nisi cum utroque conjugo consummatur. ibid.
Bonum.
Bona civitatis sunt in triplici differentia. p. 304. num. 47
Bona civitatis an, & quanto tempore praefertantur. ibid. n. 48
Bulla.
Bulla Crucatae quando Regibus Hispaniae primum concessa. p. 200. n. 87
Bulle Pontificiae in Hispania non mandantur executioni, quoties per illas exteris Beneficia ecclesiastica conferuntur, aut pensiones. p. 184. num. 28
per Bullarum retentionem auctoritas Sedis Apo-

stolica non minuitur, imo potius augetur; p. 185. n. 33
Bulle Pontificiae retinentur apud nos, si Beneficium patronatus laicorum, sive patro- no conferatur. p. 287. n. 1
Bullarum retentionem utrum sit locus ex aliis causis praeter expressas in lege Regia remissive p. 290. n. 21
Bulle retinentur si derogent ecclesiasticae ordina- riae jurisdictioni. ibid.
Bulle non exequuntur in Hispania, quibus be- neficium patronatus resignatum absque patro- ni assensu conferatur. p. 295. n. 59

C

Cancelaria Hispaniae, & Cancellarius.
Cancellarium Hispaniae institutio, ac de quibus causis cognoscatur in illis. p. 188 n. 83. p. 359. n. 46. & p. 356. n. 2
ad Cancellarias quae causae a Regio Consilio Cas- tellae remitti debeant. p. 88. n. 2
in Cancellariis non cognoscitur in prima instan- tia, nec per simplicem querelam, nec super nullitate principaliter: excipiuntur casus, qui Curiae vocantur. p. 89. n. 19
Cancellariae inde Regia Praetoria Hispaniae di- cta. p. 59. & seq. n. 47
de Cancellarii officio, ac dignitate, remissive. ibid.
Canonicatus.
Canonicatum electivorum per concursum origo in Hispania. p. 19. & seq. n. 87. Non subjacent reservationibus. ibid.
Cantabria.
Cantabria unjuxta coronae Castellae. p. 18. n. 83
Caput.
Caput Romanae, s. Debet, de appellat. in 6. intel- ligitur. p. 53. n. 9. & seq.
Capitis Romanae, s. Contrahentes, de ser. conser. in 6. intellectus, remissive. p. 100. n. 14
Capitis cum capella, de privileg. intellectus, re- missive. p. 109. n. 26
Capitis Quavis, 25. de re judic. intellectus, re- missive. p. 129. n. 47.
Caput cum nuper, de re judic. intelligitur, p. 129. & seq. n. 52. & 53.
Capitis cum olim, de caus. possid. & propriet. intel- lectus. p. 131. n. 3. & seq.
Capitis super eo, de offic. deleg. intellectus. p. 139. n. 24. & 27
Capitis 1. de caus. possid. & propriet. interpreta- tio. p. 202. n. 46
Capitis si iudex laicus, de sen. excommuni. in 6. intellectus, remissive. p. 170. n. 1
Capitis penultimi de iurispatri. intellectus, re- missive. p. 295. & seq. n. 65
Capitis aliud 12. q. 1. intellectus. p. 278. n. 15. & p. 279. n. 18. & seq.
Caput cum in tua, de decim. explicatur pro D. Covar. p. 302. n. 30. & seq.
Capitis 1. de Paroch. intellectus. p. 330. n. 15
Castella.
in Castella quando iudices creati. cum suprema jurisdictione. p. 13. n. 57
Castella exempta a subjectione Regum Legionis. ibid. n. 61.
Castellae regnum constituitur. ibid. n. 65. Praepo- nitur Legioni in regalibus scriptis, ibid. n. 66
Castellae

& Verborum.

Castellae excellentiae, & unde sic appellata. p. 21. n. 89. & seq.
Castum.
Castum si eximatur a jurisdictione civitatis, retenta pascuorum participatione, licet civi- bus in propriis agris vineas, aut oliyeta plantare in praedictum exemptorum. p. 303. num. 14.
Castum exemptum an possit sicut antea uti pas- cus publicis civitatis, a qua se exemt. ibid. n. 38. & seq.
Castulo.
Castulo civitas quondam Hispaniae nobilissima. p. 21. n. 90
Causa.
Causa nulla regulariter in prima instantia tra- ctari potest apud suprema Praetoria, et si Can- cellaria residat ubi iudicium peragi debet, alioqui processus erit nullus, & exceptio in- competentiae in quavis parte litis opponi po- terit. p. 65. n. 7
Causa semel ad Curiam per privilegium intro- ducta, ibi finienda, etsi privilegii ratio, judi- cio pendente, cessaverit. p. 66. n. 4
Causa capta apud inferiorem, an possit ad Curiam advocari, si lite pendente privilegium in- perveniat litiganti. ibid. n. 5
Causae minoris quantitatis non deferuntur ad Curiam per privilegatos, & quae sit minor quantitas. p. 76. n. 18
Causa non dicitur jus actoris antequam in judi- cium sit deductum. p. 86. n. 3
Causa semel Curiam Romanam ingressa nun- quam exit, nisi ex Pontificis commissione. p. 90. n. 30
Casus.
Casus Curiae plures, & qui sint, remissive. p. 65. num. 12
Casibus Curiae quando locus non sit, p. 69. n. 23
Cenobium Carthusianum. Vide Monasterium.
Chimelvinthos Gothorum Rex. p. 9. n. 35
Chimela.
Chimela Gothorum Rex. p. 9. n. 33
Chirographum.
Chirographum quid sit, & quomodo compro- bandum, ut haec faciat. p. 187. n. 7
Chirographum nihil inter est qua manu scriptum modo debitor illi subscripserit. ibid. n. 8
Chirographum recognitum judicialiter plene probat, etiam scriptum a creditore absque de- bitoris subscriptione, & apud nos executioni mandatur. p. 188. n. 9
ut Chirographum plene probet, an sufficiant duo testes de illius confessione deponentes. ibid. n. 10. Utrum desideretur una cum testibus litem- tarum comparatio. ibid. & seq. n. 18
Chirographum non probat, etsi testes deposue- rint se agnoscere subscriptionem, ac formam literarum debitoris. p. 186. n. 12
ad Chirographi comprobationem testium ad- mittuntur in testes. ibid. n. 13
Chirographum, seu apocha plene probat, quo- ties testes instrumentarii proprias subscrip- tiones agnoscentes attestaverint illud a debitore. ip- sis praesentibus scriptum, aut subscriptum. ibid. & seq. n. 12. & 17. Tunc nulla literarum com- paratione est opus. ibid.
Chirographum debet esse scriptum, vel subscr- D. de Fidei Covar. Encl.

ptum manu debitoris, ut probet. p. 189. n. 16
Probat etiam per creditorem scriptum, modo debitoris manu subscribitur. ibid.
In adhibenda fide Chirographo iudex maxime at- tendere debet ad petentis mores, & qualita- tem. p. 188. n. 14.
Chirographum juxta legem Scripturae, C. qui po- rior quibus solemnitatibus consiciendum. p. 189. n. 22. & seq.
Chirographum comprobatum quam probatio- nem producat. p. 191. n. 34
Citare, & Citatio.
Citatio personalis an fieri possit in alieno terri- torio. p. 103. & seq. n. 42. & 43
Citare opus non est eos, quibus sententia secun- dario nocere potest. p. 126. n. 24.
Citatio utilis est, ut sententia inter alios lata aliis nocere valeat. p. 130. n. 54
Citacionem primam nec Princeps regulariter sup- plere potest. p. 201. n. 43. Nec idem, illa omissa, procedere potest, nisi ex causa rationabili. ibid.
Citatio ad sententiam si omittatur, nullitatis via- tum intervenit: imple tamen Princeps, ea so- lemmitate neglecta, jure sententiam profere- re ac lege, vel consuetudine ejusmodi solemnitas tolli poterit. p. 201. n. 44
Citatio non requiritur ubi Princeps jubet, quod a suo libero pendet arbitrio, licet inde tertio praedictum generetur. p. 202. n. 45
Citandus est qui promissit solvere quod alius de- beret, si post mortem debitoris fiat rationum calculatio. p. 214. n. 37. & seq.
Civitas.
Civitas Rodrigo, Latina Mirobrica, quando, & a quo condita. p. 16. n. 73
Civis, & Civitas.
Civitas regalis in Hispania a quo constructa. p. 17. n. 78.
Civis an possit testimonium ferre in causa suae civitatis. p. 157. n. 13. Quanta fides illi adhi- benda. ibid. n. 14
Clausula.
Clausula, Appellatione remota, quos operetur ef- fectus. p. 139. n. 24. An tertium comprehen- dat? ibid. & p. 140. n. 34
Clausula, Appellatione remota, etsi unus litigantis odio adjecta, utrumque ab hoc excludit auxilio. ibid. n. 34. Ea clausula ex Notariorum stylo solet inferri. p. 141. n. 36
Clausula, Supplentes omnes, non extenditur ad supplendum defectum primae citationis, nec aliorum quae sunt de jure naturae. p. 202. num. 47
Clausula Appellatione remota, non impedit devo- lutivum effectum, de qua remissive. ibid. num. 52
Clausula, Quod si non omnes, & Clausula, Et coram eubiter, quomodo differant quoad reced- lationem, & de aliis differentis remissive. p. 225. n. 50. & seq.
Clausula si consuecat poni in instrumentis, et si praetermittatur, pro inserta habetur. p. 214. num. 16.
Clementina.
Clementina 1. de re judic. ampliat, ut pro- cedat, si hae sententiae conformes profes- rantur, ubi ex statuto ab illis appellare non licet. p. 160. n. 33. Sed rejicitur ampliatio. ibid. n. 34
V u Clericus

Index Rerum,

Clericus & Clericatus.

Clericali privilegio fori non gaudet delinquens, qui captus per iudicem laicum Ordinibus Sacris insignitur, aut Beneficium obtinet Ecclesiasticum. p. 167. num. 18. Idem erit, si quis post emillum voram Ordines suscipiendi delinquat, ac deinceps Clericus fiat: quod verum est, si alias praesumat, fraudulenter, se ad forum ecclesiasticum recepisse. p. 168. n. 21. de Clericatu ad gaudendum fori Privilegio solum Ecclesiasticum cognoscere potest. p. 170. num. 2. Aliud de consuetudine aliquibus in provinciis observatur, ibid. num. 4. Sed non apud nos. ibid. n. 5. Clericus ad gaudendum fori privilegio quomodo probetur. p. 171. n. 14. & seqq. de Clericatu qualemque cognitionem habet iudex laicus, ut reum statim ad Ecclesiasticum remittat: & qualis probatio ad id sufficiat. pag. 172. numero 17. & seqq. Clerici censentur vassalli Principis secularis p. 12. n. 7. Clericus Senator Regius subicitur iudicio Syndicatus coram iudice laico, ibid. numero 8. Clericus per vim, vel dolum spoliatus a laico potest pro restitutione forum quod maluerit adire. p. 76. n. 14. Clericus haeres laici causam ceptam coram iudice seculari in eodem foro protequi tenetur. p. 81. num. 4. Ampliatur hoc. p. 83. num. 17. Competens ad defendendum emptorem, nequit uti fori declinatoria. p. 81. n. 5. Ampliatur. p. 82. n. 11. Agens regulariter non habet fori electionem. p. 81. n. 9. Clericus pro sui rei defensione quam apud laicum, vel iniquum habet, uti potest fori privilegio: secus si ut auctor laudatus ad iudicium accedat. pag. 82. numero 10. Clericus si reconvenitur a laico, coram seculari iudice cogitur respondere. p. 83. numero 31. Conventus ut haeres laici a creditoribus defuncti actione personali, vel mixta, quo in foro respondere tenetur. p. 83. n. 18. & seq. Clericus haeres laici portione hereditaria, vel actione reali conventus de re hereditaria, ad forum secularis iudicis trahi non potest, ibid. num. 22. in Clericum laici haeredem exequiosus erit non potest pro debitis defuncti per iudicem laicum. p. 84. n. 24. Limitatur si in via exequiiva procedi coeperat adversus defunctum, dum viveret. ibid. Clericus propter falsitatem in foro seculari commissam, a iudice causae nec pecunia damnari potest. p. 161. n. 41. Clericus utrum valeat tabellionatus munere fungi. p. 168. n. 16. & seqq. Clericus ob res alienum nec carcerari, nec excommunicari potest. p. 99. n. 17. Clericus tacite, vel expresse an possit prorogare jurisdictionem Praelati non sui. p. 102. n. 34. & seq.

Clericus agens possessorio in foro seculari, an ibi de proprietate litigare cogatur? p. 85. num. 32. Clericus in civilibus triplici sententia conformi damnatus, an gaudeat privilegio capitis Ordinibus, de solut. p. 161. n. 22. Clerici quo iure sint exempti a secularibus processibus. p. 256. num. 2. & 3. Quoad causas spirituales sunt exempti iure divino, ita ut iudex laicus nec incidenter de illis cognoscere permittatur. p. 157. n. 4. Clericus in Republica perniciem delinquentes potest Princeps secularis coercere, si ecclesiastica potestas praemonita illos corrigere nelexerit. ibid. n. 6. Clerici habitantes apud infideles in civilibus subiciuntur eorum Principibus, iustaque tributa in foro interno solvere tenentur, ibid. num. 7. Clericos a jurisdictione temporalis potuerunt Pontifices eximere absque Principum secularium beneplacito. p. 251. n. 8. Clerici quibus causae temporales a seculari jurisdictione sunt liberi iure tantum Pontificum a divinis. ibid. n. 5. contra Clericorum immunitatem Princeps secularis quicquam non valet statuer. ibid. n. 9. An Pontifici liceat illi derogare. p. 257. n. 10. Clericorum causas adhuc temporales nullus Praelatus inferior Pontifice laicis poterit delegare. p. 258. n. 11. Clericus immunitatem in praedictum laice jurisdictionis nullus Episcopus in sua diocesi concedere valet. ibid. Clericorum privilegium, etsi a iure divino proveniat, licet Pontifici illorum causas laicis committere. ibid. n. 14. Clerici ut conveniantur aliquibus in causis in foro seculari, poterit consuetudine introduci: sed non generaliter in omnibus, etiam civilibus. ibid. n. 16. quibus Clericis competat ejusmodi exemptio, si ad jus divinum referatur. ibid. & seq. n. 17. Clericus Subdiaconus, qui ex dispensatione uxorem ducens retinet pensiones ecclesiasticas, fori gaudet privilegio, etsi cum non virgine contrahat. ibid. & seq. Clericus in minoribus, vel primae Tonsum fori privilegio potitur. p. 259. n. 18. Clerici conjugati in criminalibus tantum fori privilegio jvantur. ibid. n. 19. Clericus in minoribus quando fruatur fori privilegio, ex Tridentino ibid. n. 20. Non servans requisita Concilii solum canonis privilegium retinet. ibid. n. 21. Difficillius privilegia admittuntur constitutis in Sacris, quam aliis clericis. ibid. n. 22. Clericus non observans quae Concilium decrevit ut gaudeat privilegio fori minoribus initiatus Ordibus, ita ipso iure caret immunitate, ut iudex laicus absque degradatione illum punire possit, & an sententia declaratoria Ecclesiastici opus sit. p. 260. n. 21. Clericus licet privilegio fori non gaudeat, poterit per ecclesiasticum puniri. Et quid si iudex laicus in causa praevenerit. ibid. n. 26. Clericus si non digni puniatur ab Ecclesiastico, licebit laico clericum reum meritis afficere penis. ibid. Clericus conjugatus quando jvatur fori privilegio

& Verborum.

legio, ibid. n. 27. Quibus vestibus uti debeat p. 260. n. 28. Clericus in minoribus non deferens vestes statui conformes ex justa causa, non privatur fori privilegio. p. 261. n. 29. Clerici an peccent si habitum, & Tonsum non deferant? remissive ibid. Et similiter qua poena plebantur. p. 261. n. 2. Arma deferentes utrum fori privilegio priventur. p. 261. num. 30. Clerici conjugati in Hispania an debeant incedere in vestibus, ac tonsura ad instar presbyterorum, ut potantur fori privilegio. ibid. num. 31. de Clerici vestitu ad gaudendum fori privilegio, si dabitur, per ecclesiasticum definiti debet. ibid. n. 31. & seq. in Clerico conjugato quae concurrere opus sit, ut fori privilegio fruatur. p. 261. n. 33. Clericus, uxore ducta, quando bigamiam incurrat, ut fori privilegio destituatur. ibid. numero 34. Clericus per matrimonium ratum omnia privilegia clericalia amittit, praeter fori, & canonis: per sponsalia de futuro nullum. ibid. n. 35. Soluta matrimonio eadem recuperat. ibid. Clerici uxor an gaudeat fori privilegio? ibid. Et quid de filiis. p. 262. n. 36. Clerici quas vestes deferre debeant, quarum honestas ex regionis consuetudine estimatur. ibid. n. 38. Clerici in minoribus non observantes conditiones Tridentini an possint gaudere fori privilegio ex consuetudine? ibid. n. 39. Clericus in minoribus tamen per desertionem habitus, aut tonsurae privilegio fori iure ipso privatur, si illa cessumatur, sine exemptioni restituetur. p. 162. n. 40. Clericus in minoribus ut se fori privilegio tueatur, quanto tempore antequam delinqueret, vestes, ac tonsuram gestare debeat. ibid. num. 41. Clericus qui cum unica, & virgine matrimonium contraxit, etsi vestes relinquit clericales, si matrimonio extincto eisdem indutus ut clericum se gerat, omnibus status privilegiis gaudebit: secus si cum non virgine, aut biga matrimonium contraxit. p. 262. n. 42. Clericus conjugatus negotiator fori, & canonis privilegium retinet. ibid. n. 43. Clericus in Sacris interdeicit negotiatio, & quando dicitur negotiator. p. 263. n. 44. Clericus conjugatus, etsi potatur fori, & canonis privilegio, ad tributa, gabellas, & munera publica, siye onera tenetur. Nec potest creari Episcopi Vicarius, aut alias ecclesiasticam exercere jurisdictionem. ibid. n. 45. Clericus in minoribus ante Tridentinum quamvis vestibus, & tonsura non uteretur, omnibus clericibus privilegiis potebatur, nisi per Praelatum monitus eas deferere negligeret. ibid. n. 46. Clericorum immunitas an possit consuetudine coarctari? ibid. n. 47. Clericus, qui in sacris non est, aut beneficium non obtinet ecclesiasticum, cum laicis contrahat, & publica sustinet onera ex lege regia. p. 263. n. 48. Clerici primae Tonsum gaudent fori privilegio

etiam in civilibus, si requisita per Concilium observent. p. 264. n. 1. Clerici minorum Ordinum, aut primae Tonsum nullo jvatur fori privilegio, si Concilii formam non adimpleverint. ibid. n. 2. Alexandrina constitutio in usu non est post Tridentinum. ibid. n. 3. Clericus in minoribus ante Tridentinum, ut fori privilegio careret, ter specialiter per Praelatum monendus erat, ut vestes clericales, ac tonsuram deferret. ibid. n. 4. Clericus in sacris licet enormissima perpetraret, nequit per iudicem laicum puniri ante actuale degradationem: Sed an simul traditioe opus sit, controuertitur. p. 265. num. 5. Clericus degradatus fori secularis efficitur. ibid. De forma degradationis, remissive. ibid. n. 6. Clericus assiduus, nulla praevia degradatione in foro seculari puniatur. p. 265. numero 7. Clericus ob crimen laeae majestatis an degradandus, remissive. ibid. Constitutus in Sacris nequit per secularem iudicem absque degradatione damnari, etsi vestibus delectis, se pluribus immisceat secularibus. p. 265. num. 9. Limitatur. p. 266. num. 10. Aliud juris est de clerico in minoribus, & quid si beneficium obtineat ecclesiasticum. ibid. n. 11. ut Clericus in sacris a laico puniri possit, frequentia criminum desideratur, qua in ceteris opus non est. p. 266. n. 12. Clericus effectus bona fide post delictum, fori privilegio jvatur. ibid. num. 13. Aliud erit si fraudulenter Ordines suscipiat, ut a seculari jurisdictione se eximat. ibid. & seq. num. 14. Ecclesiasticus, non secularis iudex cognoscit, an delinquens bona, vel mala fide ad Ordines ascenderit. p. 267. numero 15. Qui post delictum sacros Ordines imperavit, ut poenam evaderet, nequit corporaliter a laico iudice coerceri: in bona tamen procedere licet, & clericum in carceribus detinere. ibid. n. 17. si Clericus ille poena corporali ob crimen sit dignus, debet per Episcopum degradari, & foro seculari committi, ut puniatur. p. 267. n. 19. Clericus in minoribus quoties fori privilegio non defenditur, per iudicem laicum sine degradatione puniatur. ibid. n. 20. Clericus in Sacris usque ad sententiam in causa criminali coram seculari iudice, etsi responderit, poterit etiam post rem iudicatam declinatoriam opponere, ac remanentur ad Ecclesiasticum, qui non tenebitur stare sententiae, seu actis iudicis laici. p. 270. num. 7. Clericus nec de licentia Praelati potest jurisdictionem laici iudicis prorogare. ibid. numero 8. Clericus a iudice laico captus, etsi se secularem asseveret, potest per ecclesiasticum peti, cui debet restitui. p. 271. n. 12. Clericus qui omisit declinatoriam opponere in foro seculari, cum ad Ecclesiasticum remittitur.

Index Rerum,

itur, est ad expensas litis damnandus. ibid. n. 11. Et a quo iudice. ibid. Clericus pro administratione numeris publici an possit per laicum iudicem puniri pro commissis in officio. p. 174. n. 19 Clericus in minoribus ita demum apud nos ad munera publica recipitur, si fori privilegio de jure non gaudeat. ibid. n. 30 Clericus armorum delatio, & usus interdicitur, & ob transgressionem debent excommunicari. p. 275. n. 37 Clericus si reperitur armatus, num per laicos ministros possit armis spoliari. ibid. num. 38. & 40. à Clerico parvam lege regia stabilitam ob delationem armorum ecclesiasticus extorqueat: non secularis iudex. ibid. n. 19 Clerico, & laico simul delinquentibus, iudex ecclesiasticus in utroque procedere non valebit. p. 276. n. 1. Limitatur. ibid. n. 2. & p. 277. num. 8. An sit locus preventionis quoad rem laicam in causis dividuis, & quae mixti fori non sunt. p. 277. n. 9 Clericus, & laicus si communem causam civilem habeant, an uterque possit ecclesiastico in foro conveniri? ibid. n. 9

Cenobium.

Cenobium Carthusianorum del Paular quando constructum. p. 19. n. 84

Collegium.

Collegium majus S. Bartholomaei Salmantimum, quod Vetus dicitur, quando erectum. p. 19. n. 86. Collegium majus Complutense S. Ildefonsi quando institutum. ibid. & seqq. n. 87

Colonus.

Colonus propter sterilitatem pensio remittitur. p. 219. n. 1. Quod ampliat. p. 251. n. 5 Colonus ob insolitam fructuum ubertatem an pensionem augere teneatur. p. 250. n. 2 Colonus quando propter sterilitatem ad pensionis remissionem. ibid. n. 3 Colonus compensat unius anni sterilitatem cum abundantia alterius. ibid. Quod remanet in una eademque locatione: sicut in diversis etiam inter easdem personas, ac eadem mercede celebratis. p. 251. n. 4 ut Colonus remittatur pensio, quanta debeatur esse sterilitatis, & quomodo probanda. p. 251. n. 6. & p. 252. n. 19. & seqq. Colonus non est facile remissio concedenda: de quo observata digna proponuntur iudicibus. p. 251. n. 13 Colonus sterilitatem passus, quia infra dimidium fructuum consuetorum percepit, an mercedis diminutionem consequatur. p. 252. n. 19. & seqq. Colonus ob sterilitatem non competit remedium legis 2. c. de rege. vend. p. 253. n. 21 Colonus quoties iuris dispositione legis 23. tit. 8. p. 5. in casu sterilitatis admonere debet locatorem ut collectionem ac mensuram fructuum adhibeat. ibid. n. 22. Aliquando à decisione dicitur legis 23. Partire ob probationum ambiguitatem superiores iudices solent recedere. p. 254. n. 23. Eadem regia lex minime procedit quoties culpa vel levissima coloni sterilitati praebet occasionem. ibid. n. 24 Colonus nullatenus relevat ad integram pensionis solutionem sterilitas, quae in regione frequentius contingit. ibid.

Colonus qui casibus fortuitis renunciat, an possit agere propter sterilitatem, ut pensio remittatur, remissive. ibid. Comestabilis Castellae dignitas quando primam instituta. p. 19. n. 84 Comitatus. Comitatus Romanorum situs, ac differentia, remissive. p. 25. n. 12. & 115 Commenda. in Commendis Iudexum quo ordine succedatur & est locus representationi. p. 318. n. 87 Commodum. Commodum ex sua improbitate nullus perimitur reportare. p. 75. n. 10 Competentia. Competentia inter Toletum & Burgos per Procuratores in Comitibus orta. p. 18. n. 81 Comparatio. Comparationi literarum quanta fides in iudiciis adhibenda, remissive. p. 288. n. 15 Concessio. Concessio si fiat ad beneplacitum Pontificis, eo morato, expirat. Aliud erit, si quid ad beneplacitum Sedis Apostolicae concedatur. p. 107. num. 12. Concessio. Concessio, seu vicini in Hispania habent jus mittendi greges, ut in alienis agris post fructus perceptos pascantur. p. 301. n. 21. Utrum jus istud tolli possit regia facultate, aut communi incolarum assensu. ibid. Conditio. Conditio potestativa in contractibus an per haredem possit adimpleri. p. 319. & seqq. n. 2. & 10. Conditio standi an habeatur pro impleta, si decesserit is cui dare oportet, antequam accipiat. p. 320. n. 3 Conditio est specificè implenda. ibid. n. 8 Conditio potestativa in contractibus, & ultimis voluntatibus, an statim cum possit, impleri debeatur? ibid. n. 9 Conditio potestativa quando censetur ita cohaerere personae ut per haredem impleri non possit. ibid. n. 10 Conditio utrum ad tempus contractus renovetur. p. 321. n. 14 Per alium impletur, quoties non cohaeret personae, cui adjicitur. ibid. n. 17 Conditio potestativa impleri nequit cum haredes ejus, cum quo implenda erat. p. 323. n. 27 Conditio eadem quomodocumque impleri in contractibus potest, sive vivo, sive mortuo promittente. ibid. n. 38 Conditio dandi Titio, si ipse voluerit, vel petierit, per haredem impleri nequit. p. 325. num. 41. Conditio consistens in declaratione voluntatis, ut si voluero, per haredem non adimpletur. ibid. n. 42 Conditio quando possit per aequipollens adimpleri. p. 326. n. 49. cum seqq. Conditio potestativa implerentum praetermittens, non videtur à contractu rescindi. ibid. num. 52. Conditio per aequipollens impleri potest, etiam ex parte illius, cum quo adimpleri debebat. p. 328. n. 59. Conditio

& Verborum.

Conditio inducitur, interpretatur, ac excluditur ex mente agentium. p. 327. n. 54 Conditio potestativa implenda facultas transit regulariter ad haredes, sicut ipse conditionalis contractus. ibid. n. 67 Conditionales contractus transiunt ad haredes, etsi utroque defuncto contrahente, conditio exiatis: sicut in legalis. p. 319. n. 1. & p. 322. n. 25. & seqq. Conductor. Conductor non tenetur mercedem solvere pro tempore, quo locata res de casu uti impeditur, velut propter metum pestis, vel hostium. p. 254. n. 16. Ampliatur. ibid. n. 17. Limitatur. ibid. num. 18. Conductor tenetur adimplere locationem pro residuo tempore, si bellum, pestis, vel alia causa non habitandi in loco extingatur. p. 254. n. 19 Confraternitas. Confraternitatis pietatis intuitu institutis adscripti laici, fori privilegio non inveniuntur. p. 294. num. 5. Illa habent causam Curiae. p. 76. n. 15 Conscientia. à Conscientia, & animo casualque quae pendet, per eundem juramentum probantur, cum aliunde veritas haberi non possit. p. 273. n. 21. Fallit si agatur de gravi praesudicio tertii. ibid. num. 23 Consecratio. Consecratio interpretatur contractus. p. 43. n. 7 & p. 244. n. 60 Consecratio non remittendi reos de uno regno ad aliud, damnanda non est. p. 114. n. 50 Consul. Consules Romani quando, & quomodo creabantur, & quid si unus intra annum deficeret. p. 27. n. 24 Contractus. Contractus ex conventionione partium legem accipiunt. p. 46. n. 24 in Contractibus dubium interpretatur contra eum, qui potuit aperte loqui. p. 109. n. 27 Contractum nullum ex defectu solemnitatis potest Ecclesia, minor, & sicut approbare, ac contrahentem ad implementum compellere. p. 243. n. 56. Ampliatur generaliter in omnibus, quorum favore nullitas est introducta, nisi lex actui resistat. ibid. n. 57 Contractus, cui dolus causam dedit, adversus dolosum subsistit, si deceptus implementum postulerit. ibid. n. 58 Contractus quando incipiat à promissione, vel à conditione. p. 327. n. 56 Contradictio. Contradictio legitimum non habet agentem ex lege finali, c. de edict. D. Africanus toll. emptor qui post mortem defuncti rem comparavit, nisi de antecessoris, seu venditoris iure iustam docuerit. p. 117. n. 19 Contrahens. Contrahens ut victor quando possit in loco contractus conveniri. p. 63. n. 14 Contrahens qui cum juramento promittit comparere in loco contractus, vel destinare solutionis, potest absens ibi conveniri, & ad iudicium invitari trahi. p. 102. n. 36 Contumacia. à Contumaciae poena, velut litis expensis, libera-

tur qui iustam non comparandi causam probaverit. p. 130. n. 23 Creditor. Creditor agens hypothecaria an teneatur probare dominium rei obligatae penes debitorem extitisse, vel tantum in bonis esse cum contraxit. p. 127. n. 39 Creditor agens hypothecaria ex instrumento publico an praefatur anteriori chirographario. p. 189. n. 19. & 20. & p. 191. n. 30. & seqq. Creditor ex privata scriptura in papyro sigillata in Hispania an praeparatur habenti similem scripturam in communi papyro. p. 189. n. 10 Creditor anterior, qui plene probat per duos testes, quod sibi debetur, utrum posterior habeat posteriore ex instrumento publico. p. 190. n. 26. & seqq. Creditor qui hypothecariam obligationem per duos testes legitime probavit, num praefatur anteriori chirographario. & seqq. n. 29 Creditor hypothecarius non ex confessione debitoris, sed alia legitimis probationibus intentionem suam comprobans, praefatur posteriori cum instrumento publico. p. 191. n. 32 Creditor iure posterior ex hypotheca an valeat revocare pecuniam, ac repetere quae sunt posteriori soluta. p. 245. n. 3. p. 246. num. 11. & p. 247. n. 16. & seqq. inter Creditores personales utrum privilegiatus queat advocare pecuniam non privilegiato solutam. p. 247. n. 14 Creditor personalis quando teneatur pecuniam quam à debitore communi accepit, aliis restituere. ibid. n. 15 Creditor posterior ex causa lucrativa cogitur reddere anteriori ex onerosa pecuniam, quam à debitore recepit. ibid. n. 17 Creditor prior ex causa lucrativa non advocat pecuniam posteriori ex onerosa traditam. p. 248. num. 18 Creditor posterior ex causa onerosa utrum praefatur anteriori ex lucrativa, remissive. ibid. Creditor revocans rem hypothecam à tertio possessore, si petat eam distrahi, quid iudex sit facturus. ibid. n. 19 Quoad avocationem pecuniae solutae posteriori creditori nihil refert, an debitor ante vel postquam cum priore creditore contraxit, numerus acquiriverit. ibid. n. 20 Creditor recipiens à debitore quod sibi debetur, cum sciat alios extrare iure potiores, an peccat, & ad restitutionem teneatur. p. 249. num. 26. ut Creditor antiquior pecuniam posteriori solutam repetere non valeat, quando illa consumpta censetur. ibid. n. 17 Culpa. Culpa quoties in lege mentio fit, non intelligitur de levissima. p. 239. n. 27 Curia. Curia verbum multipliciter usurparat. p. 59. n. 45 Curia appellatione continentur apud nos etiam leuca quinque in circuitu, quae ad illam spectant. ibid. Curia Principis forum est omnibus subiectis commune, ut ibi reperi conveniri possint. p. 60. n. 1. Idem est de Rebuspublicis liberis. p. 61. n. 3 Curia Romana est forum commune cunctis Ecclesiasticis, non laicis, nisi in temporalibus. V u 3 sint

Index Rerum,

... sunt de jurisdictione Ecclesie. p. 60. & seq. n. 2
Curia, ubi residet regium Prætorium, seu cancellaria, forum est commune, ubi quisque ex subditis respondere in iudicio, si adit, astringitur. p. 61. n. 3
in Curia jure conventus non solum litem contestari, sed etiam iudicium petagere cogitur. ibid. n. 4
in Curia non possit aliquis accusari de crimine alibi patrato. ibid. n. 6. & seqq.
in Curia non conveniuntur, qui habent privilegium revocandi domum. p. 62. n. 8

D

Damnatus.

Damnatus ultimo supplicio de jure regio testari permittitur. p. 197. n. 1. Secus de jure communi; juxta quod si ita damnatus pendente appellatione testetur, subsistet testamentum. ib. d.
Quid si pendente appellatione, obierit is, cuius bona ob crimen addicta sunt per sententiam fisco, an illi deferantur, vel rei successori. ibid.

Debitor.

Debitor in specie legis scripturas; C. qui potior, an necesse sit, ut propriam subscriptionem agnoscat ad creditoris prælationem. p. 189. n. 2
Debitor quantitatis respectu certæ speciei, hac preemptione liberatur. p. 241. n. 9
Debitor exsolvens adversus juris ordinem creditur, fraudatis prioribus, an peccet, remissive. p. 249. n. 26

Decretum.

Decretum cum clausula irritante quos producat effectus, remissive. p. 92. n. 42
Ea uti non potest, nisi in premissis Princeps, ibid.
Decretum hoc an astringat Principem ipsum decernentem. p. 94. n. 48
De primo, & secundo decreto, eorumque effectibus, remissive. p. 100. n. 23

Delegatio, & Delegatus.

Delegatio Pontificis ad causam si non habeat effectum, an possit Ordinarius in eadem procedere causa. p. 91. n. 31
Delegatio si fiat nomine dignitatis, non expirat, mortuo, re integra, delegante. p. 107. n. 12
Delegatus defuncto delegante, antequam uti jurisdictione incipiat, nihil agit validè, etsi mortem illius ignoret. p. 94. n. 41
Delegatus Principis quamquam sciat causam sibi commissam, alteri postea delegatam, non tenetur supersedere, donec rescriptum ipsi notum fiat. p. 96. n. 59
Delegatus ecclesiasticus an possit, tamen si in lictis non exprimat, emissio recurrit ad Ordinarium diocesis, auxilium brachii secularis implorare. p. 97. n. 3. & 4
Delegatus habens familiam armatam, si requiratur, auxilium tenetur impartiri. ibid. n. 4
Delegatus sciens, re integra, jurisdictionem delegantis quomodolibet extinctam, nequit de causa sibi commissa cognoscere. p. 106. n. 2
Secus in iudice dato. ibid. n. 3
Delegatus aliena jurisdictione mitur: iudex verò requisitus sua. ibid. n. 2
Delegatus ad universitatem causarum, pro Ordinario habetur. p. 119. n. 7

Delegatus ad causarum universitatem, si recusetur, locum assumit: ad causam singularem removetur de jure communi, ibid. Nec opus est causam recusationis exprimere. p. 120. n. 16
Delegati cum clausula, Et eorum arbitrio, an possint omnes simul de causa cognoscere. p. 225. num. 55

Delictus.

Delictus contrahens audit non debet. p. 47. num. 26

Decima.

Decimarum debitores possunt in utroque foro conveniri, si laici sint, aut si queratur an hic vel alius illas solvere debeat. p. 281. n. 9 & seq. Ampliatur etiam decimarum conductor egerit. ibid. n. 10

Decimarum debitores per censuram ad solutionem compelli possunt. ibid.
Decima quoties ex concessione legitime Principibus, aut privati laicis solvi debent, cognitio super illis, sive de jure, sive de facto, ad forum seculare spectat private, ibid. n. 11. Ampliatur. p. 281. n. 12
Decime novæ, quæ solvi non conseruerunt si per Ecclesiasticos præstantur, causa per querelam ad suprema Prætoria deferunt. ibid. n. 13
Decimarum laicis conductor quo in furo pro pretio conveniendus. p. 281. & seq. n. 14. & 15

Delictum, & Delinquent.

Delicta ne maneant impunita, publicè interest. p. 273. n. 22. & seq.
Delinquentes accusari, & puniri potest in loco delicti, originis, ac domicili. p. 110. n. 31. Sed de consuetudine in originis loco nullus accusatur. ibid.
Delinquentes etiam illicitè se à pœna liberare fatigant. p. 168. n. 24

Democratia.

Democratia politici gubernii species. p. 22. n. 93

Dictio.

Dictio Et, ac dictio cum, qualiter inter se ad conjungendum differant. p. 91. n. 36

Dies.

Dies incertus pro conditione habetur. p. 325. num. 43

Dignitas.

Dignitas quando trahat ad se minus dignum, p. 277. n. 5. & seqq.

Dilatio.

Dilatio omnis de fraude suspecta rejici in iudiciis debet. p. 146. n. 8

Dispositio.

Dispositio hominis in dubio ita debet intelligi, ut sit juri conformis. p. 77. n. 28. Et juxta regionis consuetudinem. p. 144. n. 52

Divisio.

Divisio non admittitur in successione dignitatum ac primogenitorum. p. 20. n. 137

Dominium.

Dominium bonorum dotialium, quæ inæstimata traduntur, penes uxorem residet. p. 243. n. 53
Dominium rei venditæ non transferitur in emptorem, perfectio contractu, nisi pretium solvatur, aut aliter venditori satisfiat: quod fallit, si de pretio fides sit habita. p. 244. n. 63

Donatus.

Domini vassallorum inferiores tenentur subditis justitiam per se, vel per suos iudices ministrare: alioquin ad damna obligantur. p. 54. num. 43

Habent

& Verborum.

Habent superius tribunal respectu iudicum ordinariorum, qui à populis eliguntur; ab ipsis tamen causas pendentes advocare non valent. p. 56. n. 27

Possunt cognoscere de causis appellationis in suo territorio, etiam per suos Vicarios. ibid. n. 30

Domini vassallorum si fraudulenter causas delegaret, ut ad se provocaretur, & non ad regiam Prætoriam, fraus ei non prodesset, & in Cancellariis admittretur à tali delegato appellatio, omnino medio. p. 58. n. 35

Domini vassallorum possunt in Curia conveniri, etsi alii sint in hoc privilegiati. p. 79. n. 40

Domini inferiores an possint advocare causas pendentes coram iudicibus ordinariis per populos electis in suo territorio. p. 89. n. 18. 13. & seqq.

Non possunt ipsi, nec ipsorum Vicarii causas, de quibus cognoscunt, ad iudices ordinarios remittere, ut in invitum ipsas desinant. ibid. & seq. n. 14. & 25

Domini adis, quam locavir, ex supervenienti necessitate potest ejicere inquilinum intra locationis tempus: aliud juris est in conductore, qui non permittitur domum, non soluta pensione, derelinquere. p. 254. n. 30

Domini villæ, aut castri nullum habet jus in pascuis publicis, ac eis uti possit. p. 299. n. 1

Limitatur. ibid. n. 4

Nequit usum pascuorum vassallis tollere, vel coarctare. p. 299. n. 2

Domini habitans in proprio oppido quantum ex pascuis publicis, ac montibus participet. p. 300. n. 15. & seq.

Domini in cola proprii oppidi pro duobus contribuit ad onera publica. ibid.

Domini fundi de jure gentium, & communi ad libitum illo uti potest, adhibita, quam maluerit, cultura, ac omnibus prohibere ne ad ipsum ingrediatur, aut greges immittant ad pascuum. p. 301. n. 21

Domino invito non licet se aliena uti, etsi ex usu commodum ipsi domino subsequatur. ibid.

Domini in Hispania, etsi non permittatur agrum cultura, & messium collectioni deferentem ad pascuum destinare, non prohibetur novellare, oliveta, aliæque arbores in eo plantare. p. 302. n. 24. & p. 304. n. 41

Modi cultura mutatio, & arborum plantatio non licebit domino fundi, si alius habeat servitutem immittendi greges, ac collectis fructibus, depascantur. p. 301. n. 25

Domino cuique liberum est agri sui innovare culturam. ibid. n. 29

Domini possessio propria pascua ad culturam recedere. p. 304. n. 41

Domini territorii communis an possit punire socium delinquentem in illo. p. 328. n. 15

Domini jurisdictionis communis nequit delinquenti pœnam pecuniariam remittere in præjudicium socii. ibid. n. 8

Domini jurisdictionis majori ex parte tempore belli militæ administratio committitur, & appdit custodia. ibid. n. 9

Singulis dominis civitatis portarum claves tradi debent. ibid.

Donatus, & Donatio.

Donans omnia bona sua, etiam futura, quoties de jure licet, si constituat se donatarii nomi-

ne possidere, cuiusque rei postea per ipsum queratur dominium, & possessio absque apprehensione donatarii eidem acquiritur. p. 248. num. 12

Donatio omnium bonorum præsentium ac futurorum non tenet. ibid. n. 21

Donatio bonorum omnium præsentium de jure communi subsistit, sed regio nostro reprobat. ibid.

Donatio bonorum omnium intelligitur de præsentibus tantum. ibid.

Dot, & Dotale.

Dos in dubio non præsumitur æstimata traditio. p. 234. n. 2

Dos si tradatur, ita ut per arbitros æstimetur, nec æstimatio subsequatur, an dos æstimata censetur arbitrio boni viri. ibid. n. 2. & 4

Dos æstimata judicabitur, si pro centum promissis in pecunia fundus præstetur viro: quod limitatur. Idem erit si promittatur certa quantitas in specie solvenda. ibid. n. 5

Dotis æstimatio præsumpta tacitam venditionem operatur. ibid. n. 6

Dos æstimata si tradatur cum pacto, ut res dotales, soluto matrimonio, reddantur eidem formis, utrum tacita emptio contracta intelligatur. ibid. 7. Quid si vir promiserit dotem restituere, ita ut eam receperit. ibid.

Quid si convenerit, ut res dotales pro eodem pretio, quo æstimatæ sunt, restituantur, p. 235. n. 9. & p. 238. n. 19. & 20

Utum hoc casu teneatur maritus restituere pretium rerum, quæ ipsius levissima culpa perierant. p. 235. n. 10. & seq.

Dotis natura æstimatæ, vel inæstimatæ immutari nequit per pactum ex intervallo subséquens, sed novatione opus est. p. 236. n. 15

Dotis æstimatæ augmentum, vel diminutio à quo tempore incipiat ad maritum pertinere, p. 238. n. 21

Ex Dotis tacita venditione, quæ per æstimationem contrahitur, non debetur gabella, vulgò *Alavala*. ibid.

Dos si tradatur æstimata cum pacto, ut res eadem restituantur, soluto matrimonio, augmentum, ac diminutionis ratione habita, an tacita contrahatur venditio, & ad quid maritus teneatur. pag. 238. n. 21. Quid si paciscatur, ut eadem res, vel dos eadem reddatur. ibid. num. 23

Utum, eo casu maritus valeat alienare immobilia dotis ex uxoris consensu. ibid. n. 24

si Dos, præmissa æstimatione, tradatur ea conditione, ut maritus aut res ipsas dotales, aut pretium restituat, an venditio contracta censetur. p. 239. n. 28. Ad quid maritus teneatur si quid ex dote perierit. ibid. n. 29. An possit res dotales alienare. ibid. n. 30. Cuius est electio dandi, vel recipiendi res, vel pretium. p. 240. num. 31.

Quid si maritus promittat restituere res, vel pretium, quod uxor maluerit. ibid. n. 32

Hoc casu maritus nequit alienare dotalia sine assensu uxoris. ibid. n. 33

Dos consistens in rebus quæ pondere, numero, vel mensura traduntur, aut in aliis, quæ servando servari non possunt, qualiter soluto matrimonio restituantur. ibid. n. 16

Dos an habeatur pro æstimata, si de pretio bonorum dotialium non appareat, licet in instrumento

Index Rerum,

mento exprimitur quod dos traditur estimata. p. 240. & seq. n. 37. & 42. Estimatio nam faciat emptionem dotis, cum maritus solvendo non sit tempore traditionis. p. 241. n. 43. & seq. Dotis estimata pretium si maritus reddere non valeat, cum matrimonium solvitur, mulier ad res dotales contra tertium agere potest, praemissa executione in bonis viri. ibid. & seq. n. 45. & 46. Ampliatur, quamvis mulier alienationi consenserit. p. 242. n. 47. Hoc privilegium uxorum an transeat ad haeredes. ibid. n. 46. Dotis estimata constitutio non est propria alienatio. p. 243. n. 53. in Dorem si mulier minor bona immobilia, vel mobilia pretiosa dederit estimata, utrum exeat iudicis decreto, & autoritate. ibid. num. 53. & seq. Utrum si absque decreto mulier minor immobilia estimata dederit viro suo, possit soluto matrimonio, pretium exigere, rebus dotalibus rejectis. p. 243. n. 55. Dotis estimatio non producit emptionem, quoties deficit solemnitas, quae iure desideratur. p. 243. n. 59. Dotis estimatio post traditionem ex intervallo facta non operatur emptionem, etsi exprimat, quod ejus causa taxatio bonorum dotalium adhibetur. p. 244. n. 61. Quando ex intervallo, vel incontinenti facta censetur, a iudicis pendet arbitrio. ibid. Dotis taxatio facit emptionem, licet res estimata praesentes non sint. ibid. n. 62. Dotis estimatione non transfertur dominium in maritum, nisi interveniat traditio. p. 244. n. 64. pro Dote competit jus advocandi pecuniam solutam posteriori creditori, etiam bona fide consumptam. p. 246. n. 7. & 10. in Dorem si mulier minor tradat immobilia etiam coratoris autoritate absque decreto iudicis, estimatio non producit emptionem. p. 242. n. 52. Dotalium bonorum estimatio ad diversos effectus fieri solet. p. 235. n. 3. Dotalis estimatio non inducit venditionem quoties ad alium finem facta probatur, aut ex conjecturis praesumitur. ibid. ex Dotali contractu maritus de levi culpa tenetur, non de levissima. ibid. n. 10. de Dotalium rerum alienatione per maritum, remissive. p. 238. n. 24. Dotales res si tradantur estimatae, ita ut maritus easdem restituere, soluto matrimonio, teneatur, periculum ad uxorem spectat, & an vir ex levi, vel levissima culpa obligetur. ibid. n. 15. Habetur ratio augmenti ac diminutionis, quoties convenit, ut res eadem restituantur. p. 239. n. 16. Dotalium rerum immobilium alienatio viro ex consensu uxoris iure communi ante Iustinianum permittitur. p. 238. n. 24. ad Dotales res agens mulier ob mariti inopiam contra tertium, oblato pretio, repellitur. p. 242. n. 48. Quod verum est soluto matrimonio. Aliud juris erit, si matrimonium constet, ac propter dilapidationem mulier dorem repetat, quia non repellitur, exhibita ipsi estimatione. ibid. n. 49.

Dotalium rerum taxatio non operatur tacitam venditionem, cum non datur proportio inter res, & pretium: & quantos debeat esse excessus, ne venditio praesumat. p. 242. n. 50

E

Ecclesia.

Ecclesia inutilis habens Episcopum, vidua nuncupatur. p. 75. n. 14. an Ecclesia gaudeat privilegio legis unice, & quant. Imper. int. pap. & vid. ibid. & seq. n. 13. & 15. Ecclesia spoliata per vim, aut dolum a laico, potest pro restitutione forum ecclesiasticum, sive seculari adire. p. 76. n. 14. Ecclesia utitur iure minoris vel pupilli. ibid. n. 16. Ecclesia venditrix, ut teneatur laicum emptorem ad causam extens, in seculari foro debet litigare. p. 82. n. 12. Ecclesia agens adversus laicum, agit in ejus foro. ibid. si Ecclesia reconvenitur, respondere cogitur. ibid. n. 13. Ecclesia succedens laico causam cum antecessore acceptam in foro seculari prosequitur. ibid. num. 14. Ecclesiae non competunt omnia sicuti privilegia. p. 82. n. 15. Ecclesiae Tolerae constructio. p. 17. n. 77. Ecclesiastici Praelati, & clerici habentes a Rege temporalem jurisdictionem, illi subijciuntur, ut proprii vassalli. p. 52. n. 7. Egica Rex. Egica Gothorum Rex inter egregios Principes recensetur. p. 10. n. 39. Electio. Electionis actus tribuitur illam confirmanti. p. 56. n. 26. Empor. pro Empore contra venditorem in dubiis respondetur. p. 44. n. 10. Empor. ut dominium rei vendite acquirat, facere debet nummos vendentis. p. 244. n. 63. Emphyteusis. in Emphyteusis successione an sit locus representationi. p. 317. n. 84. Episcopus. ab Episcopo, aut alio Praelato habente temporalem jurisdictionem, quoad illam ad Regem necesse est appellandum, nec ad Metropolitanum etiam de partium consensu valet appellatio. p. 52. n. 2. & 3. Si appellationi non detulerit, opus non est extraordinario auxilio per vim violentiam, sed iure ordinario ad Regem Praetoria recurritur. ibid. n. 4. Episcopus se gerere debet ut laicus in iure jurisdictionis exercitio, nec licet censuris, aut ministris ecclesiasticis uti. ibid. n. 5. Episcopali sede vacante per decessum Praelati habentis temporalem jurisdictionem, licet per Capitulum non exercetur, sed per Magistratus Regios. p. 52. n. 6. Episcopus rector civitatis quoad manus temporales Principi territorii subijciatur. p. 52. & seq. num. 8. si Episcopus fraudulenter causas ecclesiasticas deleget, ut ad se, & non ad Metropolitanum provocet, appellari debet ad istum, omisso Episcopo. p. 58. n. 35. Episcopus potest avocare causas pendentes coram suo Vicario. p. 88. n. 11. Fallit si ex delegatione Pontificis procedat. ibid. n. 13. Episcopus absque causa suum vicarium generalem removet, etiam Pontificia autoritate confirmatum. ibid. n. 11. Epistola. Epistola quid sit, quomodo comprobetur, & quam probationem inducat. p. 191. n. 35. Ut obliget scribentem, quid tempore receptionis desideretur. p. 192. n. 36. Quando noceat recipienti, & qualiter comprobetur per literarum comparationem. ibid. n. 37. S. Ermengildus. S. Ermengildus Gothorum Rex tyrannice a patre carnifici necandus traditus, augustiniori corona triumphat. p. 8. n. 23. Error. Error facti in contractibus tripliciter contingit, & quos producat effectus. p. 119. n. 20. Error juris nec ad usucapionem, nec ad excludendum haereditatis petitionem prodest. ibid. num. 21. Error communis quando valeat confirmare actus per fallum Magistratum gestos. p. 167. n. 27. & seq. Ervigius. Ervigius Gothorum Rex Catholicae Religionis cultus eximius. p. 10. n. 38. Euricus Rex. Euricus Gothorum Rex primus eorum leges literis mandavit. p. 6. n. 12. Diem obitus sui subditis praenunciavit. ibid. Exceptiones ante litem contestatam, vel intra certum tempus ex lege objiciendae, an postea admittantur, si opponens juret, antea illorum notitiam nullam habuisse. p. 212. n. 22. & seq. Exceptionem fraudulenter extra tempus objectam iudex ex officio repellit, sed non ex levi fraudis suspitione. ibid. Exceptionem dilatoriam allegans Advocatus post litem contestatam punitur. ibid. n. 24. quae Exceptiones dilatoriae post litem contestationem admittantur. ibid. n. 25. Exceptiones peremptoriae in quovis iudicii statu opponi de jure communi permittuntur. De jure nostro regio tempus est praescriptum. ibid. n. 26. De consuetudine apud nos audiuntur usque ad attestatum publicationem. ibid. Exceptio dilatoria si post litem contestatam competere incipiat, tunc erit admittenda. p. 122. num. 43. Exceptio peremptoria utrum opponi possit post conclusum in causa, quae antea litiganti non competebat. ibid. n. 34. Exceptio, quam litigans sibi competere non ignorabat, post conclusum in causa rejicitur. p. 223. n. 35. Excommunicatio. Excommunicationis sententia non suspenditur, imo post eam potest appellans excommunicatus denunciari. p. 198. n. 17. Excommunicatio post appellationem est ipso jure nulla, nec deserta hac, illa convalescit. ibid. si Excommunicatio, & appellatio eadem die

& Verborum.

provocetur, appellari debet ad istum, omisso Episcopo. p. 58. n. 35. Episcopus potest avocare causas pendentes coram suo Vicario. p. 88. n. 11. Fallit si ex delegatione Pontificis procedat. ibid. n. 13. Episcopus absque causa suum vicarium generalem removet, etiam Pontificia autoritate confirmatum. ibid. n. 11. Epistola. Epistola quid sit, quomodo comprobetur, & quam probationem inducat. p. 191. n. 35. Ut obliget scribentem, quid tempore receptionis desideretur. p. 192. n. 36. Quando noceat recipienti, & qualiter comprobetur per literarum comparationem. ibid. n. 37. S. Ermengildus. S. Ermengildus Gothorum Rex tyrannice a patre carnifici necandus traditus, augustiniori corona triumphat. p. 8. n. 23. Error. Error facti in contractibus tripliciter contingit, & quos producat effectus. p. 119. n. 20. Error juris nec ad usucapionem, nec ad excludendum haereditatis petitionem prodest. ibid. num. 21. Error communis quando valeat confirmare actus per fallum Magistratum gestos. p. 167. n. 27. & seq. Ervigius. Ervigius Gothorum Rex Catholicae Religionis cultus eximius. p. 10. n. 38. Euricus Rex. Euricus Gothorum Rex primus eorum leges literis mandavit. p. 6. n. 12. Diem obitus sui subditis praenunciavit. ibid. Exceptiones ante litem contestatam, vel intra certum tempus ex lege objiciendae, an postea admittantur, si opponens juret, antea illorum notitiam nullam habuisse. p. 212. n. 22. & seq. Exceptionem fraudulenter extra tempus objectam iudex ex officio repellit, sed non ex levi fraudis suspitione. ibid. Exceptionem dilatoriam allegans Advocatus post litem contestatam punitur. ibid. n. 24. quae Exceptiones dilatoriae post litem contestationem admittantur. ibid. n. 25. Exceptiones peremptoriae in quovis iudicii statu opponi de jure communi permittuntur. De jure nostro regio tempus est praescriptum. ibid. n. 26. De consuetudine apud nos audiuntur usque ad attestatum publicationem. ibid. Exceptio dilatoria si post litem contestatam competere incipiat, tunc erit admittenda. p. 122. num. 43. Exceptio peremptoria utrum opponi possit post conclusum in causa, quae antea litiganti non competebat. ibid. n. 34. Exceptio, quam litigans sibi competere non ignorabat, post conclusum in causa rejicitur. p. 223. n. 35. Excommunicatio. Excommunicationis sententia non suspenditur, imo post eam potest appellans excommunicatus denunciari. p. 198. n. 17. Excommunicatio post appellationem est ipso jure nulla, nec deserta hac, illa convalescit. ibid. si Excommunicatio, & appellatio eadem die

concurrant, in dubio illa praecessisse praesumitur. ibid. Exemplar, & Exemplatio. Exemplar, & exemplum quoad instrumenta quomodo distinguantur. p. 165. n. 15. ad Exemplationem instrumenti num sit opus citatione partis, ubi idem tabellio author originalis exemplum extrahit. p. 182. n. 17. Exemplar in non citatos ad extractionem, licet non probet, praesumptionem producit. ibid. num. 19. Exemplar illis praedictat, qui citati non contradixerint, aut contradicentibus, qui succubuerunt. ibid. n. 18. Exemplar assensu partium comprobatum, aut in iudicio productum probat in contentiones, ac producens, licet in exemplatione non intercesserit autoritas judicialis. p. 183. num. 10. in Exemplaris confectioe solemnitates adhibenda sunt in duplici differentia, quaedam praesumuntur, & quaedam probari debent. p. 184. num. 30. ad Exemplaris extractionem nulla desideratur citatio, quoties nulli ex ea potest inferri praedictum. p. 185. n. 34. Exemplar privilegii Principis non mandatur executioni, sed originale debet exhiberi. Et si jubeatur expressum, ut transumptum executioni, an ad extractionem necesse sit, ut citetur is cui nocet. ibid. n. 35. Exemplatio, & Exemplum. Exemplo instrumenti non creditur, nisi constet de originali, idem erit de privilegio. p. 180. n. 3. ut Exemplo scripturae fides adhibetur, potest ex causa Princeps imperare. ibid. n. 4. Exemplum non meretur fidem, quamvis plures notarii ad extractionem concurrant. p. 181. n. 13. Exemplum deduci potest ex originali tradito parti, si iusta causa intervenierit, & juris solemnitate servata. ibid. in Exemplo, ut fidem faciat, an sigillum & iudicis autoritas desideretur. p. 182. n. 15. Exemplum instrumenti exemplati num faciat fidem, ac inter quos. ibid. n. 5. Exemplum desumptum ex alio, quod est apud acta, quando probet. p. 183. n. 21. Exemplum in actis relictum ex originali nihil probat, si adversario petente, ut iterum originale edatur, quod fallum asserit, non exhibetur. ibid. n. 21. Exemplum publici instrumenti assumptum ex alio, quod extat in actis, licet probet, paratam non meretur executionem. ibid. n. 23. Exemplum in actis ita probat, ut licet postea in originali aliqua suspicio fraudis appareat, nihil illi noceat, quo minus fidem faciat. ibid. n. 4. Limitatur quoad tertium, qui ignoravit instrumenti productionem. ibid. Exemplum instrumenti antiquum a tabellione extractum absque solemnitate mentione, quando probet. p. 184. n. 28. Si quancietur, juris solemnitates intervenisse in exemplatione, & quadraginta anni praeterierint, exemplo fides adhibetur. ibid. n. 19. in Exemplatione solemnitas non praesumitur ex temporis diuturnitate, quoties ex inspectioe defuisse, aut nulliter adhibita apparet. p. 184. n. 31.

Index Rerum,

Fisco per confiscationem bona occupante, instantia cum eo pendens expirat, ibid. Et quid de secunda instantia laetandam, remissive, ibid.
Fiscus heres nunquam instituitur, sed Princeps, ibid.
Fisci patronus recusatone a cause protectione omnino removetur, p.119.n.10. Cause autem recusatone probari debent, p.220.n.16
Fisci patronum recusans an incurrat poenam lege regia stabilitam adversus non probantem causas recusatone Senatorum, p.223.n.37. & seqq.
de Fisci patronorum dignitate, remissive, ibid, num. 17
Fisci patroni recusatone difficultus admitti debet, quam iudicis superioris, p.228.n.2. & seq.
Fisci patronus quando possit ad litis expensas damnari, p.227.n.2
Fiscus an valeat expensas litis, quas exsolvit, a superato repetere, ibid.
Fiscus num valeat pecuniam posteriori creditori solutam etiam ex causa onerosa, ac bona fide consumptam, revocare, ac exigere, p.245.n.1.2. & 3.
Quid si non ipse Fiscalis debitor, sed alius pro eo solvat posteriori creditori, ibid. & seq. n.4.
Quid si debitor rem in solutum dederit posteriori creditori, qui eam alienavit, ipsaque pecunia tertium possessorem petiit, p.246.n.5
Fiscus, ac ceteri privilegiati advocant pecuniam etiam antecitori creditori solutam, cum ex privilegio in concursu illi preferri deberent, p.246.n.7
Fisci, ac ceterorum privilegium quoad pecunie avocationem restringitur, ibid.n.8.
Fornica.
Fornicina virgo que nunquam nupsit, an gaudet privilegio legis unice, C. quand. imper. in. populi, & vid. p.76.n.7. & seq.
Fortunata Insula.
Fortunatarum insularum, vulgo Canarias, de bellatio, p.19.n.87. & seq.
Forum.
Forum cuique patria est, p.61.n.3
Forum si quis sortitur ratione contractus, ibi repositus etiam ex causa necessaria, poterit conveniri; non sic in foro originis, p.64.n.17
Forum duplex qui habet, in quolibet potest conveniri, quoties iure communi utrumque sortitur: at si ex privilegio, ubi ipse maluerit, respondebit agent, p.77.n.17
Forum defuncti, non heredis sequi tenetur agens, jacente hereditate, p.81.n.23
Forum sortitur quisque in loco contractus, p.100.n.21. An absens ibi conveniri possit, ibid. & seq.
Forum sortitur contrahens, ubi se solutum, promittit, & eum hoc casu subiciatur etiam foro contractus, p.101.n.25. & p.103.n.39. & seq.
in Foro destinata solutionis absens non convenitur, nisi proprio domicilio renunciet, p.101. & seq. n.30
in Foro contractus, aut destinata solutionis absens poterit conveniri, si proprio renunciet, licet non se submittat loci solutionis vel contractus iudicibus, p.101.n.31. In illis locis repetitur etiam ex causa necessaria respondere cogitur, nec habet jus revocandi domum, nisi foro suo non renunciet, ibid.

in Foro contractus non convenitur absens, quantum promiserit, se ibi respondenturum, ibid. n.37. Quid de loco destinata solutionis, p.103.n.38. & p.105.n.49
Forum sortitur reus ubi deliquit, quod omnium potissimum, p.107.n.14
Forum ex delicto duplex reus aliquando sortitur, & iudex qui prevenit, alium excludit, ibid, n.15
Forum ex quasi delicto reus sortitur, ibid. n.16
Forum loci delicti quoad forum anime nemo sortitur, p.108.n.18
quoad Forum inspicitur tempus delicti, non inchoati iudicii, p.261.n.33
Fraus.
propter Fraudis suspicionem nemini jus suum auferendum, p.57.n.34
Fraus non presumitur, ibid. & p.65.n.5. & p.119.n.24
Fraus latet in animo agentis, ideo solum per conjecturas, vel confessionem ipsius probari potest, p.267.n.15
Fraus quando presumatur in suscipiente Ordines post delictum, ibid. n.16
Froyla Rex.
Froyla I. Gothorum Rex neporem propria sobole posthabita Regni successorem designavit, p.113.n.46.
Froyla II. Gothorum Rex vi potius quam iure regnum suscepit, p.113.n.17
Sub eo Castellani a Legionensium Regum obedientia se penitus subtrahunt, ibid.
Fundus.
si Fundum communem pro indiviso unus ex dominis simpliciter legaverit, quicquid post testamentum illi accesserit, pro portione lucro legatarii cedet, p.38.n.12. Idem juris erit, si ita legatur, Lego fundum meum, ibid. n.13
Fur.
Fur an puniri possit in loco, ubi apprehenditur cum re, quam alibi furtivip, p.113.n.44
G
Gastia Rex.
Gastia legionis Rex, brevi usurpata dignitate fruitor, p.12.n.55
Generalis.
Generali dispositione non continentur persone egregie, singulares, & ordinis superioris, p.288.n.8
Gefaleycus.
Gefaleycus Gothorum Rex Amalarico legitimo fratri perpositus, p.6.n.14
Gothi.
Gothorum sedes unde in Italiam, ac Hispaniam descendunt, p.11.n.2.
Gothi a Stilicone Romanorum duce devicti, ibid. & seq. n.4
quando Hispanias ingressi, & quandiu eorum regnum constitit, p.11.n.42
Granata.
Granatense Praetorium a Civitate regia translatum, p.20.n.88
Gratia.
Gratia Principis, vel alicujus inferioris non expirat, est concedens obcat antequam literae concessionis expediantur, p.106.n.6. Idem est de sententia, ibid.
Governator.

& Verborum.

Gubernator.
Governator ut constituitur in communitate populorum, natura suadet, p.11.n.97
Governator ineptus periende est, ac si nullus existat, ibid.
Governatorem sibi eligere quare licet populis Principi subditis, p.14.n.105
Gudemarus Rex.
Gudemarus Gothorum Rex, inceptorum cumulo nixus thronum ascendit, p.8.n.27
H
Habitu.
Habitu in oppido negotiorum studii, aliter solve similis exercitii causa, nec potitur commodis communitatis, nec omnibus publicis subicitur, p.300.n.14
Hereditas, & Heres.
Hereditas viventis vendi non potest, p.119.n.24.
Heredes in contractibus comprehendi consentunt, quantum eorum mentio nulla fiat, p.321.n.16
Heres a defuncto realiter distinguitur, licet juris fictione quoad plures effectus uno, eademque persona reputentur, p.322.n.20
Heres, in quem transit conditionalis contractus, tenetur conditionem spectare adimplere, p.323.n.26
Heres an possit potestativam impetere conditionem adjectam contractui cum antecessore celebrato, p.320.n.10
Utum impleri possit conditio cum herede illius, cum quo ex contractu debebat impleri, p.328.n.59.
Heresis, & Hereticus.
De heresi convictus non auditur appellans, p.199.n.19
Hereticus ubiqueque comprehensus iure puniatur, p.115.n.57
in Hereticum plures iudices pro eodem crimine separatim procedere possunt, ibid. n.57
Hereticus ubiqueque puniatur, tametsi in eo loco non deliquerit, ibid.
Hereticus, si petatur, remitti debet ad locum, ubi deliquit absque distinctione negotiorum, aut Principum, ibid. n.58
Henrici Reges.
Henricus I. Castellae Rex cum primogenitis coetaneis ludens casu occubuit, p.16.n.76
Henricus II. Hispaniae Rex Cancellarias & Praetoria Regia instituit, p.18.n.83
Henricus III. Infans dictus, p.19.n.84. Sub eo Cantabri Fortunatas insulas aggrediuntur, ibid.
Henricus IV. Liberalis dictus, sub quo Majestas despecta & ludibrio habita, p.19.n.87
Hispania.
Hispania quo tempore Romano Imperio omnino subiecta, p.2.n.1.
Hispania a Vandalis & aliis Barbaris occupatur, p.3.n.3
Hispania per Imperatorem Alarico Gothorum Regi conceditur, p.4.n.3
Hispaniam ingreditur Rex Gothorum Athaulphus, ibid. n.6
Hispania quanto tempore a Gothicis occupata, p.11.n.42

Hispania ab Imperio judicialiter exempta, p.14.n.66
Homo.
Homo praecunctis animalibus appetit societatem, p.22.n.95
Homines etiam barbari superiores suos reverentur, illisque obediunt, ibid.
Homo est animal sociale, politicum, ad civile consortium propensum, ibid. n.96
Homo pluribus ad societatem invitatur, ibid. inter Homines cognationem natura constituit, ibid.
Homines ex communitate ducuntur naturaliter ad constituendum Principem, vel Magistratum, per quem Respublica gubernatur, p.22.n.97
Hospitales.
Hospitales apud nos habent casum Curie, p.76.n.15
Hypotheca.
Hypotheca quid significet, & inter eam & pignus qualis sit distinctio, p.129.n.46
Hypotheca potest sine scriptura contrahi, p.190.n.28.
Hypotheca generalis etiam tacita bona futura comprehendit, p.248.n.20
sub hypotheca generali pecunia quoque contrahitur, ibid.
Immunitas.
Immunitas castro concessa extenditur ad augmentum, p.36.n.2
Imperator, & Imperium.
Imperatores Romani lege regia soluti sunt legibus, p.26.n.16
Imperator electio a quo, quando, & quibus Principibus Germaniae concessa, p.27.n. numero 12
Imperatorem deponere quis valeat, ibid.
Imperatoris electionem potest Pontifex reprobari, & alium constituere, ibid.
Imperio concessio in villa vel castro, an intelligatur iurisdictione simplex tacite concessa, p.35.n.167.
Incola.
Incola quis dicatur, ut communibus palcis frui possit, p.100.n.10
Incola proprie quis sit, ibid. n.12
India.
Indiarum Occidentalium inventio, p.19.n.85, & seqq.
Vide Fortunata Insula.
Indignum.
Indignum minori dignitate non admittitur ad majorem, p.165.n.17. & seqq.
Infamia, & Infamiae.
Infamia quod duplex, ac de effectibus infamiae juris, remissive, p.155.n.2
Infamia facti quid sit, & de differentiis inter hanc, ac infamiam juris, remissive, p.156.n.2
Infamia Canonica quae sit, ibid. n.5
Infamia juris non solum impedit ad dignitates ingreditum, sed etiam a quibuslibet excludit, p.158. & seq. n.19. & 24
Infamia facti obtentis dignitatibus non privat, p.160.n.30
X x 3 Infamiam

Index Rerum,

Infantiam juris Princeps tollere potest: non facti. ibid. n. 31
Infamia per sententiam a quo tempore contrahatur. p. 197. n. 16
Infamibus janus dignitatum clauduntur. p. 166. num. 19
Infamibus an liceat Principis Cortam ingredi. ibid. n. 21
Infamis si a Principe sciente ad dignitatem, vel officium publicum eligatur, cum eo dispensasse intelligitur. ibid. n. 24
Infamis, dum privato laico, si jurisdictionem, aut munus exerceat, per eum gesta ob publicam utilitatem subsistent. p. 167. n. 27

Instrumentum, cujus protocollum non apparet, quando censetur suspectum. p. 164. num. 11
Instrumentum producens in judicio, adversario petente, compelli potest ut protocollum ejus, quod penes ipsam est, aut esse praesumitur, edat: sed juramentum ab exhibitione propter praesumptionem liberabitur. ibid. & seq. num. 13
Instrumentum editum si parti reddatur, relicto in actis transumpto, & illud de falso arguatur, ad petitionem adversarii iterum exhiberi jubebitur, ut falsitas possit comprobari. ibid.
Instrumento producto si negetur illius author esse tabellio, quid probare incumbat producendi. p. 170. n. 49
Instrumentum in remota regione extra regnum exequentium, ut fidem faciat, quomodo comprobandum. ibid. n. 50
Instrumentum qui falsum dixerit, id probare teneret. ibid. n. 51
Carens vitio apparenti ex comestura maximam pro se habet praesumptionem, ac vim a publica obtinet auctoritate. ibid.
Instrumenta per tabellionem putativum confecta an valeat. p. 171. n. 52
Instrumentum publicum fidem meretur, etsi protocollum non inventiatur. p. 172. n. 69
In publicis instrumentis utrum divini nominis invocatio praescribi debeat. p. 173. n. 1. & 2
De instrumentis publicis solemnitatibus cum de jure communi, quam regio nostra, ibid. n. 3. cum seqq. De papyro sigillata, qua in Hispania utimur. p. 174. n. 7. De indictionibus, remissive. p. 173. n. 4
Instrumentum exprimens horam confessionis praesertim non exprimenti, si utrumque eadem die fiat. p. 174. n. 8
Instrumentum si una die inchoetur, & alia perficiatur, sit erit de die perfectionis mentionem fieri. ibid. Si notu conficiatur, id declarare necesse non est, modo dies ad quem nox spectat, exprimat. ibid. si quoad tempus instrumentum aliquis error contingat, quando valeat ipsum corrigere tabellio. ibid.
In Instrumento an domus, in qua sit, debeat declarari. p. 174. n. 9
Utrum testes subscribere debeant: n. 10. Quot testes adhibendi. ibid. n. 11. & 12
Utrum contrahentes, ac tabellionem subscribere opus sit. p. 175. n. 12. & seqq.
Instrumentum publicum in Hispania, nisi in papyro sigillata scribatur, non valet. ibid. n. 16
In Instrumento debet asserere tabellio contrahentes sibi esse notos: sed hujus solemnitatis omisio non parit nullitatem. ibid. n. 17
ad Instrumentum publici probationem quot desiderantur testes. p. 175. & 176. n. 18. & seqq.
ut Instrumentum in judicio probet, iudici est exhibendum, idemque vel ejus exemplar in actis relinquendum. p. 176. n. 21
Instrumentum cum libello actionis praesentans, an teneatur post licentiam contractum illud reproducere. ibid. n. 22
Instrumentum continens plura capita integre iudici exhiberi debet: adversario non, nisi illud caput, quo producens usus est, quod limitatur. ibid. n. 23
Instrumento non integre producto, an sit adversarius

& Verborum.

versarius audiendus, si totum edidit postularit. ibid. n. 24
Instrumentum exemplar an sit cum die adversario exhibendum. ibid. n. 25
Instrumentum producens quoad unum caput, quacautela uti possit, ne ex aliis sibi prejudicium relulet. p. 177. n. 26
Instrumentum semel in actis positum, an possit qui produxit, illud retrahere. p. 177. n. 27
Instrumenta quando sunt in judicio producenda. ibid. n. 28. cum seqq.
Instrumentum publicum jus facit quoad omnes: & probat: non sic authenticum non publicum. p. 178. n. 37
si Instrumentum legitime nullum pronuncietur, quoad omnes fide carebit. ibid.
Instrumentum in alio relatum, si ad actus substantiam necesse non sit, nec opus erit, ut exhibeat. p. 180. n. 6
Instrumentum extractum per alium tabellionem cum debita solemnitate, plenam fidem meretur, si originarius sit in perpetuum, vel ad longum tempus impeditus. ibid. Quae solemnitates in extractione desiderantur. ibid.
in Instrumentis exemplatione an instrumentarii testes debeant intervenire. p. 181. n. 12
Instrumentum antiquum absque solemnitatibus confectum, quando probet. p. 183. & 184. n. 25. & seqq.
Interdictum.
de Interdicto summariissimo, quod vulgo de iurem dicitur, qui egerunt p. 154. num. 1.
Competit in triplici remedio possessorio. ibid. n. 1. Proprie dicitur interdictum. ibid. n. 3
de Interdictorum etymologia, & differentia, remissive. ibid.
In interdicto Interim, decretum est interrogatoria sententia. ibid. n. 4.
Hae sententia nequit revocari, si praevia causae cognitione proferatur per eundem iudicem. p. 180. n. 5.
Interdictum hoc est preparatorium ad principale iudicium super possessione. ibid. n. 6. Locus illi est, licet de sola proprietate sit agendum, & quid in teneta majoratus. ibid.
Interdicto Interim, etiam qui non possidet, juri vari potest. p. 151. n. 7. Qualis causa cognitio in illo requiratur, & an ex officio expediri queat. ibid. n. 8
ad hoc Interdictum sufficit probatio absque reproductione per testes, qui in causa principali deposuerint. p. 181. n. 10
Rursus testes in hoc iudicio examinari, parte citata, profunt quoad causam principalem possessionis. ibid.
In hoc iudicio poterit iudex testibus absque iuramento fidem adhibere. ibid.
Non requiritur probatio publicatio, nec alia iudiciorum solemnitas. p. 181. n. 11
Non restituitur minor propter omissionem probationem, nec ex alia causa. ibid. n. 12. & p. 154. num. 32
Non admittuntur repulsa contra testes. p. 152. num. 14
ex Interdicto Interim, non datur vera possessio, sed nuda detentio. ibid. num. 15. Admittitur supplicatio, sed terminus probatorius non conceditur. ibid. n. 17. & p. 154. n. 31.
In iudicio interdicti hujus an de nullitate dicere liceat? p. 152. n. 18. & p. 154. n. 32

Interdictum hoc competit civiliter tantum possidenti, nisi alius in actuali possessione reperiatur. p. 152. & seq. n. 20. An sit simile iudicio tenetae. p. 153. n. 21
Interdictum Interim, datur naturaliter possidenti, & merito detentatori. ibid. n. 23
Utrum competat habenti contra se juris praesumptionem? ibid. n. 24. cum seqq.
in Interdicto Interim, ille obtinebit, qui de antiquiori possessione probaverit. p. 152. n. 19
Ex hoc interdicto manutentio an cesset, prima sententia super possessione prolata. p. 154. num. 30.
Utrum in eo admittatur appellatio? ibid. n. 21
hoc interdicto agens de quo tempore probare debeat possessionem. ibid. n. 33
Inventarium.
Inventarium bonorum defuncti clerici, cui haeres laicus exiit, coram quo iudicium fieri debeat, & e contra, si clericus succedat laico. p. 80. n. 3
Joannes I. Hispaniae Rex, insignis pietate, tempora a Christi nativitate computari statuit. p. 19. num. 84. Equo dejectus statim animam exiit. ibid.
Joannes II. publica laetitia Rex renouatur, p. 89. n. 86. Sub eo memoratu digna pars victoria, & quinque Fortunae insulae expugnatae. ibid.
Judei.
Judex ab Hispania expelluntur. p. 20. n. 87
Jules & Jud. unum.
Judicibus laicis omnibus administrare iustitiam, nam liceat litigantibus ad ecclesiasticum tribunal recurrere. p. 66. n. 7
Judex prohibetur sportularum nomine aliquid a pauperibus recipere. p. 70. n. 15.
Judex laicus si aliquando jure procedat in clericum, suae sententiae executionem ecclesiasticus facere debet. ibid. n. 27
cum Judex laicus legitime adversus clericum procedat, quamquam per ecclesiasticum inhibeatur, superedere non tenetur. ibid. num. 30.
Judices se mutuo auxilio juvare debent. p. 27. num. 1.
Judex ecclesiasticus non valet propriam exequi sententiam in persona, aut bonis laici: sed Magistratus secularis brachium implorare opus est. ibid. n. 1. & p. 99. n. 15. Fallit in crimine haeresis. p. 98. n. 11
Auxilium brachii secularis postulat, ut clericos rebelles coarceat. p. 97. n. 2
An teneatur prius censuris uti, quam ad brachiumulare recurrat. ibid. n. 5
Teneatur auxilium impartiri contra clericos, ut secularis sententia exequatur, vel ad extorquendam legis praesentiam. ibid. n. 6
Potest censuris cogere seculares, ut sibi auxilium legitime postularum exhibeat. p. 98. num. 7
Si ab ecclesiastico iudice negetur auxilium in clericos, ad Metropolitanum appellatur, ut illum compellat. p. 98. n. 8
Judex laicus non tenetur auxilium exhibere ecclesiastico, nisi de iustificatione sententiae ex actis sibi constet, exceptis onis, de quibus cognoscere illi non licet ob incapacitatem. ibid. num. 9

Index Rerum,

Judex laicus denegans auxilium legitime peti-
tam, quomodo puniatur. *ibid.*
Excommunicatus ob non exhibitum auxilium,
quo remedio ulcetur. *ibid.*
Capitane reum ad requisitionem ecclesiasticam, quo
in carcere custodiri debeat. *ibid.*
Judex ecclesiasticus utrum valeat ex consuetudi-
ne laicos propria capere auctoritate, ac in
eorum bonis executionem facere. *ibid.*
An possit de jure quoties criminaliter in laicos
legitime procedit, illos propria auctoritate ca-
pere. *p. 99. n. 14*
Clericos propria auctoritate carceribus subscire
potest. *ibid.*
Judex ecclesiasticus in Clericis quando auxilium
secularis imploret, & hic illud impetiri te-
neatur. *ibid.*
Judex, qui non ex defectu jurisdictionis, sed a-
matae familiae auxilium petit, non tenetur
causae acta exhibere requisita. *p. 100. n. 19*
si Judici requisito notorie constet, inique pro-
cedere, qui postulat auxilium nec debet, nec
potest illud exhibere. *ibid.*
Judex legitime requisitus tenetur exequi literas
requiritis, alias puniatur. *ibid.*
Judex loci contractus quando possit contra ab-
sentem procedere. *ibid.*
Potest mittre creditorem in bona absentis de-
bitoris ex primo decreto, non ex secundo. *p.*
101. n. 25
Judex delinquentem in alieno territorio apprehendere
nequit, etsi illum persequens capiat. *p.*
104. n. 44
Judex nam possit delinquentem in proprio
territorio repertum, ab alio magistratu dam-
natum punire absque literis requisitoris. *ibid.*
Judex qui renuit exequi literas requisitorias com-
pellitur, & quibus poenis afficiatur. *ibid.*
Quid de judice qui requisitorias expedire re-
culat. *ibid.*
Requisitus potest, ac debet literas executionis
mandare, tametsi intimacionis tempore cog-
noscat, requirentem decessisse. *p. 106. n. 1.*
Ampliat. *p. 107. n. 11*
Judicis requisiti successor tenetur literas exe-
qui, quae ad antecessorem dirigebantur. *ibid.*
Inter judicem requisitum, ac delegatum differt.
Judex requisitus capere potest reum sibi non sub-
ditum ad remissionem. *p. 110. n. 30*
Judex originis, aut domicilii an valeat punire
extra suum territorium delinquentem. *p. 111.*
Judicis requisiti ad capturam rei jurisdictione per
eam non prorogatur. *p. 113. & seq. n. 39*
pro Judice est praesumendum. *p. 124. n. 14*
Judex an possit punire non subditum, qui coram
ipso fallum dixerit. *p. 160. n. 34. cum seqq.*
Quid de judice delegato. *ibid.*
Judex laicus potest cognoscere de falsitate per
clericum apud se commissam, quatenus sit opus
ad causae principalis decisionem. *p. 161. nume-*
ro 44
Judex dum propriam sententiam post appellatio-
nem exequitur, jus, judicem, ac partem of-
fendit. *p. 196. n. 9.* Quibus afficiatur poenis.
ibid.

Judex ad quem potest ex officio, attentata per
inferiorem revocare. *ibid.*
Judex ecclesiasticus, qui in dubio appellationi
non desert, vim facit. *p. 199. n. 17*
Judex a quo quando valet post appellationem
ab interlocutoria in principali ad ulteriora
procedere. *p. 210. n. 28.* Potest sententiam exe-
qui interlocutoriam judex intra tempus, quo
ab ipsa licet appellare. *p. 207. n. 9*
Judex ad quem valet attentata retractare quan-
doque, ad quae inferior post inhibitoriam pro-
cessit, quanquam pars appellationi renunciet,
aut illam deleat. *p. 208. n. 13*
Judices omnes regulariter possunt reculari. *p. 218.*
n. 2. Qui nequeant reculari. *ibid.*
Judex suspectus quis censetur, ut possit recu-
lari. *ibid.*
Judex adjunctus ordinario propter reculationem
ordinariam obtinet jurisdictionem in causa, &
quomodo ipse possit reculari. *ibid.*
Ordinarius non removetur a causae cognitione
ob reculationem. *ibid.* Limitatur. *p. 218.*
Sufficit ad ordinariam reculationem jusjurandum
de suspicione: sed si omnino excludatur a
causae cognitione, causa probari debet. *p. 220.*
ad Judicium ecclesiasticum, & laico super jurisdictione
contententibus, ille de causa cognoscit. *p. 270.*
Judex Ecclesiasticus cognoscit, an clericus ve-
lites, ac confusam detulerit, ut gaudeat fori
privilegio. *ibid.*
Judex laicus de consuetudine retinet in proprio
carcere delinquentem, donec ecclesiasticus
desinat, an fori privilegio juvetur. *p. 272.*
Judices ecclesiastici sunt prout ad eximendos cri-
minosos eos a seculari jurisdictione. *ibid.*
Quid de iure servandam in remissione rei ad ec-
clesiasticum. *ibid.*
Judex laicus nequit contra reum procedere, dum
de clericatu lis pendet. *p. 273. n. 21.* Et ec-
clesiasticus potest inhibere laico, ne procedat. *ibid.*
Ecclesiasticus si apud se reum habeat, nequit
ipsum a carceribus relaxare, dum de clericatu
cognoscit, alioquin licebit laico judicem illum
ad proprium carcerem reducere. *ibid.*
An idem possit fieri per laicum postquam Ec-
clesiasticus de causa principali cognoscit in reum,
qui Clericus est pronunciat. *p. 273. n. 24*
Judex laicus ut ecclesiasticum reum remittat, ip-
sum custodibus committere debet, & cujus
ex bonis expensae sint solvenda. *ibid.*
Judex laicus potest clericos, quos cum armis
invenit, capere, ut ad ecclesiasticum remit-
tat. *p. 275. n. 40.* Potest laicus judex, ejusque
officiales austeris clericis instrumenta quibus
veritatem piscationem exercent. *ibid.*
si Judex Ecclesiasticus contra clericum, ac lai-
cum simul in criminali causa procedat, &
hunc absolvat, aut non competenter coequeat,
licetibi seculari judicis de eadem causa iterum
cognoscere, & sibi subditum meritis poenis
afficere. *p. 277. & seq. n. 11*
Judex ex causa valet legis poenam temperare;
sed quomodo sententiam impoluit, immutare, nisi
in continens prohibetur, exceptis Inquisi-
toribus contra haereticam pravitatem. *p. 278.*
Judex

& Verborum

Judex laicus an possit cognoscere de possessione
rei spiritualis. *p. 280. n. 1. & seq.*
Judex a quo, appellatione pendente, potest ca-
sare, quae ad illius faciliorem expeditionem
conducunt, & attentata revocare, quod in
ordinario solum procedit. *p. 198. n. 21*
Judices Ecclesiastici qualiter vim litigantibus in-
ferant. *p. 282. n. 19*
Judices qui regis Praetoris in Hispania as-
sident, cognoscunt cum maxima Republicae
utilitate de vi per Ecclesiasticos illata, quam
tollunt. *ibid.*
Judex ecclesiastico in causa mere profana, & a
suo foro prorolis aliena procedente, quomodo
litigantibus subveniatur. *p. 283. n. 20*
Judices regii quam cognitionem habeant ad
tollendam vim per Ecclesiasticos illatam. *ibid.*
Judices ecclesiastici qualiter compellantur parere
decretis, quibus vis tolli praecipitur. *ibid.*
Judices regii Praetoris an possint violentiam
Ecclesiasticorum tollere toties quoties de
illa constitit. *p. 283, num 24.* Quibus casu-
bus non detur recursus ad regia Praetoria per
viam violentiae. *ibid.*
Judices ob oculos aequitatem habere debent.
ad Judicium, quod inter alios agitur, tertius
pro suo interesse principaliter, vel accessorie
venire potest. *p. 122. n. 1*
in Judicio comparans, ut unum ex litigantibus
foveat, causam in statu, quo existit, assu-
meat. *ibid.*
Nequit in tertium hunc ferre, aut exequi senten-
tiam, nec ipse poterit ex suo privilegio causam
ad aliud deferre tribunal. *ibid.*
Juramentum de calumpnia apud nos in omni
actione, vel exceptione, quae deducitur in
judicio, adjicitur. *p. 227. n. 4*
Hodie juramentum istud parvipenditur, & facile
per litigantes fit. *ibid.*
Juramentum affectionis, & de veritate dicen-
da quoad interesse, quomodo differant. *p. 232.*
Jurisdictio
Jurisdictio suprema temporalis definitur. *p. 21.*
Jurisdictio spiritualis, Sede Apostolica vacan-
te an residet in totius Ecclesiae communitate.
Jurisdictio, supremaque potestas quibus modis
legitime queratur. *p. 216. n. 122*
Suprema jurisdictio non conferretur, etsi plurimi
in unum Principem consenserint separatim,
non constituta communitate. *p. 29. num. 133.*
Jurisdictio omnis, supremaque potestas in Ca-
stella regis ad Regem spectat, a quo in in-
feriores descendit. *p. 1. n. 143.* Est absoluta nul-
lis conditionibus restricta. *ibid.*
Jurisdictio cum mixto imperio potest in
Hispania privilegio, aut praescriptione com-
parari. *ibid.*
ad Jurisdictionis praescriptionem adversus Re-
gem qualis possessionis probatio desideretur.
Jurisdictionis regis casus cognoscant secula-
res Magistratus, etiam contra Ecclesiasticos
possessores. *ibid.*

Jurisdictio suprema ad audiendos subditos que-
relantes, nec privilegio, nec praescriptione a
regia dignitate potest segregari. *ibid.*
Oppido alienato per Dominum inferiorem, an
jurisdictione etiam transferatur. *p. 35. numero*
166.
Jurisdictione per Regem concessa cum mixto
& mixto imperio, an facultas cognoscendi de
causis appellationis tributa conceatur. *p. 35.*
Jurisdictione concessa per Principem quando ex-
tendatur ad populi augmentum, quod de immunitate, aut exemptione. *ibid.*
Jurisdictione praescriptione ad quilibet utrum ad
territorii augmentum amplietur. *p. 40. n. 21.*
Quid si privilegio concedatur. *ibid.*
Jurisdictione aliquando potest exerceri in alieno
territorio quoad dominium, & proprietatem.
Jurisdictione villae, aut castri concessa, com-
prehenduntur ejus termini, ac territorium, si
illud habeat. *ibid.*
Jurisdictionis prorogationi in secunda instantia
non est locus. *p. 52. n. 3*
Jurisdictione seculari ad ecclesiasticam, vel
contra per appellationem transitus fieri ne-
quit. *ibid.*
Jurisdictione semel quaesita non expirat per supe-
rioris revocationem, antequam judicium con-
stet, ideo interim gesta sustinentur. *p. 94.*
Jurisdictionis extensio in revocatione
jurisdictionis ex motu proprio. *ibid.*
Jurisdictionem habere suspensam, & illa omni-
modo carere, diversum est. *p. 214. nume-*
ro 18
Jurisdictione ecclesiastica, & seculari, ne con-
fundantur, multum interest. *p. 156. nume-*
ro 1
Jurisdictione regia qui se eximere conatur,
opposita foce declinatoria, quibus poenis
subiacetur. *p. 274. & seq. numero 27. 31.*
& 35. An incidatur in eas poenas ipso jure
p. 274. n. 33. Poena contrahitur, etsi declina-
toria non sortitur effectum. *ibid.*
Quid si reum poenituerit, & a declinatoria re-
cesserit. *ibid.*
Jurisdictione ecclesiastica per laicos potest de jure
communi prorogari, quod regio nostra non
licet. *p. 297. n. 18*
Jurisdictione quoties partium consensu proroga-
bilis non est, declinatoria etiam lata sen-
tentia, obijci poterit ad impediendum exe-
cutionem. *p. 271. num. 10.* Qui jurisdictionem
alienam usurpat, graviter peccat. *ibid.*
Jurisdictione est incorporalis, ideo non recipit divi-
sionem, nisi quoad usum. *p. 28. n. 1*
Si pluribus competat, penes singulos est in so-
lidum, etsi quoad exercitium sit separata
ibid.
Jurisdictione communis dum non dividitur quoad
usum, quomodo Domini illam exercent,
Utrum Domini compelli possint, ut dividant exer-
citiium jurisdictionis, aut judicem communi
consensu constituant ad justitiae administratio-
nem. *ibid.*

Index Rerum,

Jurisdictionem eandem in solidum plures Magistratus possunt exercere. p. 219. n. 4

Jurisdictionis non diversus usus equaliter ad Dominos omnes spectat, licet in proprietate territorii inaequales partes obtineant. Aliud est quoad poenas pecuniarias, & alios jurisdictionis fructus, qui pro rata dividi debent. p. 229. n. 7

Jurisdictionis divisio quoad usum quomodo inter dominos fieri solet. pag. 330. numero 10

Jurisdictionis facta divisione, quicquid egerit aliquis ex Dominis, cum juxta formam illius non possit, erit nullum. ibid. num. 11

Jurisdictione divisa per tempus, causa incepta per unum Dominum, per alium debet definiti. ibid. n. 12

Perfecta divisio poterit retractari, si ex forma, & observatione ejus scandalum, aut aliud grave inconveniens generetur. p. 330. num. 13

ubi Jurisdictionis usus dividitur, separato territorio cuique Domino, qua forma divisio expediri debeat. ibid. n. 14

Jus.

Jus revocandi domum habentes praeter Legatos, possunt in Curia conveniri pro contractis obligationibus extra propriam provinciam antequam negotium, aut manus suscipiant. p. 63. n. 14

Jure revocandi domum non gaudet qui tempore necessitate residentis in Curia, ibi contractum. ibid. n. 16

Jus revocandi domum habens, si in Curia alios conveniat, an possit ipse reconveniri & aliis suis creditoribus respondere debeat. p. 64. n. 17. & seq.

Si post finitam causam necessariam residentis in Curia, ibi conveniatur, ut non poterit jure revocandi domum. Quod declaratur. ibid. n. 21.

Jus pascendi non admittit incolae, licet ex accidenti ad tempus alibi commoretur. p. 300. num. 11

Juris rigorem observantes saepe perniciose errant. p. 314. n. 36

Jurisdictionis.

Jurisdictionis laicali non intelligitur derogatum per Beneficii collationem a Sede Apostolica factam, sed opus est, ut de illo mentio fiat: quod fecit procedit, si Beneficium sit patronatus ecclesiasticus. p. 287. n. 3. & 4

Quid si jurisdictionis ad Principem supremum, aut inferiorem spectet. ibid. n. 5. & 8

Jurisdictionis laicorum non inferitur praedictum per clausulam generaliter derogantem jurisdictionis, ad quemcumque pertineat. p. 288. num. 6. & seq. Idem est de patronatu mixto. ibid. n. 8

Jurisdictionis laicorum derogatio nunquam presumitur. p. 288. n. 7

Inter patronatum ecclesiasticum, laicalem, & libertorum differentia, remissive. p. 289. n. 13

Quis sit patronatus ecclesiasticus, quis laicalis & quis mixtus, remissive. ibid. n. 14

Jurisdictionis laicorum ad Regem, vel privatos spectantis derogatio in Hispania non sustinetur, sed retentis Bullis, ad Sanctissimum supplicatur. ibid. num. 20. Quid si

subsequatur jussu secunda Pontificia, aut licet sint executioni mandata, remissive ibid.

Jurisdictionis laicorum solet Pontifex derogare, cum Beneficium per obitum vacat in Curia: quod non admittitur in Hispania. p. 290. n. 22

Jurisdictionis quousque in Ecclesia acquiritur. p. 291. n. 35

Ex privilegio, aut praescriptione questum, non est ita privilegiatum, sicut illud, quod ex constructione, vel dotatione Ecclesiae comparit. ibid. n. 37. Sed hoc discrimen in Curia Romana non attenditur. p. 292. n. 38

Jurisdictionis competens ex privilegio, aut praescriptione, si dubitetur an Ecclesiasticum sit vel laicum, contra ipsum semper judicatur, ut in causa contingenti careat omni favore. ibid.

Jurisdictionis laicorum si allegetur ex constructione, sive dotatione questum, etiam si non probetur, nisi per quasi possessionem praesentandi tempore legitimo, gaudebit cunctis privilegiis, de quibus actum est, & quanti temporis lapsus desideretur. ibid. n. 39.

Jurisdictionis laicorum quomodo debet quilibet derogatio in Hispania locum non habebit. p. 293. n. 41.

In Jurisdictionis Ecclesiae, ac libertorum per representationem succeditur. p. 318. n. 85

L

Laico.

Laeus gravis, aut levis quae sit, iudicis arbitrio relinquitur. p. 224. n. 46

Laicus.

Laicus haeres clericus cogitur prosequi coram ecclesiastico iudice causam cum antecessore inceptam. p. 81. n. 4. Ampliatur. p. 82. n. 11

Laicus accedens ad tuendum clericum, qui ab illo emit, in foro ecclesiastico debet litigare. ibid.

Laicus haeres clericus nequit in foro ecclesiastico a defuncti creditoribus conveniri. p. 83. num. 11

Laicus, vel clericus conveniens personam ecclesiasticam in foro seculari, quando non licet, quibus poenis afficiatur. p. 83. numero 39

Laicus in causa spirituali utrum arbitrat aut arbitrator possit eligi. p. 276. n. 2

Laicus est incapax ecclesiasticae jurisdictionis, nisi ex commissione Pontificis. p. 277. n. 4

Laico, & Ecclesiastico simul causa spiritualis delegari nequit per Praelatum inferiorem, sed tantum per Pontificem. ibid.

Laicus conveniens laicum in foro ecclesiastico lege regia punitur, & an excusetur a poena, si simul contra clericum, & saecularem egerit. p. 277. n. 10

Laicus iudex non prohibetur de titulo Beneficii Ecclesiastici summarie, ac incidenter cognoscere. p. 280. n. 4

Legatarius.

Legatarii, litigante haerede super testamento validitate, pro suo interesse liti adfuerunt possunt. p. 123. n. 10. Limitatur. ibid. n. 11

Legatarius quae actio competat, si haerede per-

& Verborum.

sonatorie, aut fraudulenter litigante, nullum testamentum pronuncietur. ibid. numero 10.

Legatarius licet appellare a sententia in heredem lata super viribus testamenti, quatenus sua interit. p. 127. n. 9. Quid si fatalis appellatio praeterierit. ibid.

Legatum.

in Legato generali, veluti servorum, an continentur ii quos testator habuit tempore testamenti, vel mortis. p. 17. n. 29

Legata rei parte, augmentum, quod illi post testamentum acciderit, pro rata legatario creditur. ibid. n. 9

Legato fundo, seu alia re speciali, augmentum post testamentum superveniens an cedat legatario. p. 37. & 19. n. 10. n. 16. & 17

Legata re communi, si testator partem a socio emerit, num legatarius totam obtinebit. p. 38. & seq. n. 14. 15. & 19

Legatum rei alienae constitit. p. 38. n. 14

Legata re simpliciter, in qua testator partem habet, haec tantum legatario debetur, non res tota. ibid.

Legato fundo, expressis limitibus, augmentum illi accedens ad legatum spectat, & quid si tot iugera relinquatur. p. 20. n. 20

in Legatis dubis quod minimum est inspicitur. p. 109. n. 18

Legata debentur, quanquam ex causa praeteritionis, vel exheredationis nullum testamentum pronuncietur. p. 123. n. 11

Legatum cum haeres voluerit, an & quando debetur? p. 326. n. 47

Legatus.

Legati si in Curia conveniantur, habent jus revocandi domum, ne respondeant. p. 62. numero 11.

Ampliatu est perperam munus legationis obtinerent. ibid. n. 10

Legati gaudent eo privilegio & contra personas privilegiatas, exceptis illis, quae invitis adversariis, causas ad Curiam deferunt. ibid. num. 10

contra Legatum sententia lata in Curia, per iudicem scientem ejus conditionem est ipso jure nulla, etsi de privilegio non opponatur. p. 62. num. 11.

Legati, & similes privilegiati, dum in Curia resident, possunt in proprio domicilio conveniri: quod si laesi probentur, restitutionis auxilium impetrabunt. ibid. n. 12

Legatis & aliis hoc privilegium pluribus de causis denegatur, de quibus remissive. ibid.

Legatus contrahens in Italia, post legationem susceptam poterat Romae conveniri. p. 63. n. 15. Quod limitatur. ibid.

Legatus contrahens ubilibet de licentia Principis, poterit in Curia conveniri. p. 63. & seq. num. 20.

Legatus in Curia contrahens legationis tempore etiam ut forensis, ibi convenitur excluso revocandi domum privilegio. p. 6. n. 16

Legatus alios in Curia conveniens, an possit reconveniri, & ab aliis creditoribus ad iudicium vocari. p. 64. n. 18 & seq.

Legatus dum suo munere fungitur, nequit alicui proprio, vel alieno negotio incumbere, nec in iudicio agere, nisi ex Principis permittu. ibid. num. 10

Legatus an possit in Curia conveniri, si ibi perstitit, legatione finita. ibid. n. 21

Legatus non astringitur in Curia iuramentum in iudicio delatum suscipere. ibid. n. 22

Legatus cogitur licet contestari in Curia, iudicio in domiciliu remisso, si actio sit temporaria. ibid.

Legatus compellitur etiam alique ad definitivum litigare in Curia, si ex dilacione fiat deterior conditio actoris. ibid.

Legatus a latere quae beneficia patronatus laicorum valeat, contempto patrono, conferre. p. 288. n. 10. & 11

Leovigildus Rex.

Leovigildus Gothorum Rex, primo in Hispanis, dehinc etiam in Gallis. p. 7. n. 21. & seq.

Lex.

Legum Praetitarum editio, & promulgatio quando facta. p. 17. n. 78

Leges apud Romanos qua solemnitate quondam ferebantur, remissive. p. 15. n. 12

Leges Regiae nonnullae abrogatae, ejectis per Romanos Regibus, ad usum fuerunt restituta. p. 26. n. 117.

Lex de Imperio Romano Augusto conferendo cur regis dicatur. ibid. n. 118

Lex Salica quando condita, unde sic dicta, & qui scriptores ejus meminere. p. 30. n. 142

Lex de Guadalaxara circa appellationem ad dominos inferiores oppidiorum, refertur. p. 56. n. 28

Lex Principis saecularis pro communi utilitate condita quando liget ecclesiasticos in iurisque foro. p. 84. n. 15. Est servanda etiam in foro ecclesiastico. ibid.

Lex nova cum clausula irritante non obligat, nec actus visitos reddit nullos, perfectos antequam sufficienter promulgetur. p. 93. n. 45. Aliud in rescriptis, & quare. ibid.

Lex etiam ignaros tenet post lapsum temporis ad promulgationem praescripti. ibid.

Legis novae poena remittitur invincibiliter illam ignorantibus, sed actuum nullitas non excusabit ignorantiam. ibid. n. 46

Lex an obliget scientes intra tempus ad promulgationem praescriptam ibid & seq. n. 46. & 47.

Et an possit ligare ante tempus sufficienter ad promulgationem. ibid. n. 46

Lex ubi non distinguitur, nec nos distinguere possunt. p. 99. n. 14

Lex si voluisset, expressisset. p. 191. n. 33

Lex solet exprimeret casus magis frequentes, quae similes raro contingentes tacite comprehendit. p. 223. n. 39. Poenalis amplianda non est. ibid.

Lex si venditor 38. de action. emp. exponitur. p. 44. n. 13

Legis Julianus. §. Si Titius de act. emp. intellectus. p. 49. n. 35.

Lex si in venditione §. 1. de peric. & comm. rei vend. interpretatur. p. 49. n. 36. & seq.

Lex 2. §. Omnes, de iudic. conciliatur cum l. 4. m. 3. p. 3.

Legis si instituta, §. de inoffic. de inoffic. testam. intellectus, remissive. p. 70. & seq. n. 29. & 34

Legis 57. tu. 6. p. 1. intellectus, remissive. p. 83. num. 20

Lex Inuit, §. Mancipia ff. sol. marum. intelligitur, ac conciliatur cum l. Si inuit, C. de. her. dot. p. 136. n. 11. & seq.

Legis 18. alias 19. tu. 11. p. 4. intellectus. p. 139. num. 27

Index Rerum,

Legis Quidam 96. §. Si tibi serui, de legat. 1. intellectus. p. 240. n. 38
Legis Vn nari, de dot. praeleg. intellectus p. 241. n. 40
Lex Cum tabernam, de pignori. explicatur. p. 109. n. 27
Legis Divi, §. 1. de liber. caus. intellectus. p. 226. num. 19
Lex Sape de re judic. interpretatur. p. 127. n. 36. & seqq.
Legis Si servus plurium, §. 1. de legat. 1. intellectus. p. 137. n. 9.
Lex Non aliter, de adoption. exponitur. p. 165. num. 18
ex Loge Pecunia, C. de jur. ffs. quaestiones excitantur. p. 246. n. 6. & seqq.
Lex finalis, §. Esti presatam, vers. sin vero habet, C. de jur. deliber. declaratur. p. 249. n. 23. & seqq.
Legis 23. tit. 8. p. 5. intellectus, p. 252. n. 14. & seqq.
Lex 3. tit. 4. lib. 2. Recopil. explicatur. p. 275. num. 36.
Legis Cum ita, §. In fideicommissis de legat. 2. intellectus. p. 308. & seq. n. 11. & 19.
Lex 40. Tauri, latissime exponitur. p. 313. n. 40. & seqq.
Lex Cum vna, de condit. & demonst. etiam in actibus inter vivos procedit, ut in donatione sed non in contractibus onerosis. p. 317. n. 76
Procedit & in donationibus causa mortis. ibid. n. 77. Ac in commendis Indorum. ibid. n. 78.
Legis Si decem, de verb. oblig. interpretatio. p. 323. n. 29. & seq. & p. 325. n. 40. & seqq.
Lex Qui Roma, §. Augustus eod. tit. declaratur. p. 323. n. 32. & seqq.
Legis Fidejussor 16. §. fin. de fidejussor. intellectus, remissive. p. 326. n. 48
Liber.
Liber rationum definitur. p. 192. n. 38
Probat contra scribentem, non contra tertium, ad quem non pertinet: & qualiter comprobetur. ibid. n. 39
In Libro rationum scripta num valeat tertius favorabilis amplexi, & prajudicialia negare. ibid. n. 40
Liber rationum si recognoscatur, paratam habet executionem. ibid.
Liber rationum quantum fidei mereatur inter tertios. ibid. n. 41
Libris thesaurarii patrimonii regii quoad relictos plena fides adhibetur, & quid quoad ipsos. ibid.
Libris mercatorum, ac camporum pluribus in provinciis plena fides etiam pro eisdem datur, p. 192. & seq. n. 42
Limitatum.
Limitata causa limitatum producit effectum. p. 36. n. 3
Lit.
Lit pendere dicitur post legitimam citationem. p. 83. n. 17.
Liti pro suo interesse assistens allegat, & probat quae principalis omiserat. p. 122. n. 5. Utrum possit, praeterito termino probatorio quoad principalem, testes producere. ibi. n. 6
Liti inter alios pendenti nemo assistere permittitur nisi sit interesse probaverit. ibid. n. 7.
Litis eventus dubius. p. 127. n. 35.

Lites celeriter oportet extinguere. p. 138. n. 20
Litterae.
Litterae, vulgo Prævision ordinaria, expediri solent in Hispania Cancellariis ad observantiam privilegii legis unice, C. quand. Imperat. int. tam pro viduis, quam pro ceteris privilegiatis. p. 77. & seq. n. 29
Litterae incitativae ad iudices inferiores in supremo Castellae Consilio non facile conceduntur. p. 89. n. 21
Litigans, & litigiosum.
Litigantibus aequaliter debet patrocinium exhiberi. p. 69. n. 24.
Litigiola quando efficiatur res per liti contestationem, vel per solam citationem. p. 138. n. 19
Litigiola an fiat res obligata, pendente actione hypothecaria. p. 141. n. 40
Litigiola rei alienatio est nulla, tamen transeat in eum, qui litem ignorat. ibid. n. 41
Litigiosam rem alienans, & scienter recipiens puniuntur. p. 141. n. 42
Litigiola rei venditio tenet, si consecratur in tempus liti finit. ibid. n. 42
Litigiola res nequit hypothecae submitti, aut ad longam tempus locari. ibid.
Litigiola rei venditor superat, agitur adversus emptorem exequutive, & si clericus sit emptor, causa remittitur ad ecclesiasticum, ut exequatur. ibid. n. 43
Eti res litigiola non sit, tamen si iudicio super illa pendente alienetur, sententia exequitur contra possessorem liti consensum: contra ignarum revocatur agitur. p. 142. n. 43. & seq.
Litura Reges.
Litua I. Gothorum Rex, cum fratre Leovigildo Principatum partitur. p. 7. n. 21
Litua II. Gothorum Rex, proditorio gladio occubuit. p. 8. n. 25
Loca pia apud nos habent casum Curiae. p. 76. num. 15.
Locator.
Locator domus, quam ex justa causa inquilinus deseruit, non cogitur, impedimento cessante, eandem inquilino ad habitandum tradere, ut locationis tempus impleatur, si res integra non sit. p. 254. n. 29
Vide verbo Conductor.
Ludi vasi, quibus Romani utebantur, remissive. p. 26. n. 124
M
Magistratus.
Magistratum creatio in Hispania ad Regem spectat, ita ut nullus eos constituere valeat, nisi ex regia concessionis. p. 53. num. 12
Quos Magistratus populi in Hispania eligere possunt. ibid.
Magistratus sibi populi praeponeere interim possunt, si Rex eos constituere neglexerit. p. 53. num. 13
Magistratus constituti per Dominos inferiores in propriis oppidis, utrum illorum obitu cessent in usu iura jurisdictionis. p. 54. numero 17.
de Magistratibus, per quos in Hispania populi gubernari solent. p. 55. n. 19
Magistratibus

& Verborum.

Magistratibus unde salaria solvenda, p. 55. n. 21. & seqq.
Magistratus sua jurisdictione uti possunt, etsi successores sibi electos agnoscant, donec illi possessionem muneris adipiscantur. p. 66. n. 60
Magistratus.
Ad Majoratum vocatus potest assistere liti cum possessore pendenti, etiam si hic contradiceret. p. 126. n. 32
Majoratus vacantis possessio civilis, & naturalis iure nostro regio absque apprehensione transit in legitimum successorem. p. 53. n. 21
in Majoratu succedit proximus ultimo possessori, etsi alius proximior fundatorum concurrat. p. 507. n. 4.
in Majoratus successione an nepos patris praefertur. p. 512. n. 38. & seqq.
in Majoratus successione nepos quo iure patrum excludat. ibid. n. 42
Majoratus lineam ingressus nequit transire ad aliam, nisi illa extinguatur. p. 512. & seq. n. 34
Majoratus, de cuius conditionibus non constat, iuxta leges, ac consuetudinem institutum praesumitur. p. 515. n. 58
Defertur mortuo legitimo possessore, etsi bona ad illum pertinentia ab alio detineantur in ius. ibid. n. 60
Si institutor majoratus vocaverit filium primogenitum superflitem, utrum nepos patrum excludat. p. 517. n. 80
Malitia.
Malitiam obviam ire oportet. p. 47. n. 25
Mandatarum, & Mandatum.
Mandatarus quicquid egerit, etiam ignorans, post mortem mandantis non valet, modo neque ipse, neque alius ex nullitate praesudicium subsequatur. p. 107. n. 8
Mandatum ex causa necessaria morte mandantis non expirat. p. 106. n. 4. Contrarium defenditur. ibid. n. 5.
Mandato extincto pro morte mandantis, quae postea facta gesserit mandatarus regulariter sustinetur. p. 106. & seq. n. 6. & 7
Mandatum si morte, vel revocatione finiat, actus per procuratorem perfecti valent, excepta domini translatione, propter ignorantiam, & bonam fidem. p. 107. n. 9
Martus.
Maritus solvit pretium integrale rerum dotalium, quas ultimatias accepit, etsi per usum uxoris pereant, aut deteriores fiant. p. 140. num. 34
Maritus non praestat aliquid ob extinctionem, aut deteriorationem dotalium rerum, quas ultimatias accepit, quantum per ulum ipsius damnum contigerit. ibid. Quid apud nos de consuetudine servetur. ibid. n. 35
Mauregatus Rex.
Mauregatus Rex, vulgo quæstus, desertum solium inrecenter usurpat. p. 111. n. 49
Mensio.
Mensio rei venditae quando ob falsitatem repeti possit. p. 49. n. 34
Mercator.
in Mercatorum causis, quae apud tribunal Consularis tractari debent, non est locus casibus Curiae. p. 78. n. 33
Meretricis.
Meretricibus an competat privilegium legis unice, C. quand. imp. int. papa. p. 75. n. 10

Metropolitanus.
Metropolitanus nequit jurisdictionem inter subditos suffraganei etiam de partium consensu exercere; nisi per appellationem, aut in casibus iure permittis. p. 88. n. 14
Ampliatu licet deat negligentia suffraganei. ibid. n. 15
Metropolitanus per querelam admittere non potest diocesanos suffraganei, de cuius sententia nullitate principaliter cognoscere prohibetur. p. 89. n. 17
Miles.
Militibus ex ignominiosa causa dimissis non licet Principis Curiam adire. p. 166. n. 11
Milites utrum habeant privilegium palentis proprios equos in publicis pascuis. p. 501. n. 17
Mimum.
de Minimis cura non habetur. p. 47. n. 26
Minor.
Minor qui habet casum Curiae, si litem coram inferiore conlaxerit, an restituatur, ut causam ad Regium Praetorium deferat. p. 79. n. 42
Minor, aut alius similiter privilegiatus, si pro suo interesse aliena liti assistat, poterit impetrata restitutione, post publicatas attestaciones testes producere. p. 127. n. 14. Intra quod tempus restitutio sit petenda. ibid. n. 15
Minori an concedatur restitutio adversus tres sententias conformes. p. 134. n. 11
Minor restituitur venditor adversus lapsum fatallium a sententia in emptorem pronunciata. p. 139. n. 23
Restituitur in iudicio tenetur, & aliis possessore. p. 151. n. 15
Etiam in criminalibus, si de interesse egerit, non de vindicta. p. 214. n. 43
Minor non restituatur ad obijciendos defectus contra electum. ibid. n. 44
An restituatur ad retractum eum tempus lege praesinitum praeterit. ibid. n. 45
Quid adversum omniam exceptionem dilatoriam. ibid. & seq. n. 46
Minor utrum restituatur ad recusandos iudices regii Praetorii iuxta legem regulam. p. 224. & seq. n. 42. & 47.
Miserabilis persona.
Miserabilis persona causas suas in prima instantia potest ad Curiam trahere, etsi adversarius ex potentioribus non sit. p. 66. n. 14
Potest ob negligentiam secularis iudicis ad tribunal ecclesiasticum recurrere adversus laicum. ibid. n. 6.
Utrum miserabilibus agentibus electio competat, ut ecclesiasticum iudicem, vel laicum adeant contra seculares. ibid. & seq. n. 8
An valetudinarum etiam divites, tanquam miserabiles habeant casum Curiae. p. 67. n. 13
Miserabilis quis sit, ut eo gaudeat privilegio iudicis arbitrio relinquatur. p. 68. n. 20
Fallit si lege quis miserabilis sit declaratur. p. 69. num. 21.
Miserabilis censetur, qui fortunae injuria ab opulentia, ac felici statu eccidit, licet omnino egenus non sit. ibid.
Miserabiles personae extra proprium domicilium a nullo privilegiato possunt conveniri, nisi in privilegio expressim derogetur constitutioni legis unice, C. quand. Imperat. int. papa. p. 75. num. 12.

Index Rerum,

Monasterium,
Monasterium Carthulianorum del Paular quando
construatum. p.19. n.84

Mulier.
Mulier viro inutili nupta, quoad omnia privilegia
pro vidua habetur, ac viduæ appellatione
comprehenditur. p.75. n.11
Mulieris interest, dotem tradi æstimatam, ut
maritus periculum sustineat. p.234. n.2
Mulier minor an possit absque decreto immobili-
a viro suo in dotem dare. p.242. n.52. &
seqq.

N

Nepolis.
Nepolis regnum unitur monarchiæ Hispa-
niæ. p.20. n.88

Nemo.
Nemo dat quod non habet. p.21. n.92
Nemo alterius odio gravari debet. p.140. n.34
Nemo sibi legem imponit, à qua ipse recedere
non valet. p.180. n.4
Nemo alii cedere præsumitur quod sibi deside-
rat. p.237. n.17

Nobilitas, & Nobilitas.
Nobilitas sanguine in Hispania non contribuit
eum ignobilibus, nisi viliimum officium
exercent. p.168. n.33
Nobilitatis honores amittit, qui vili officio ope-
ram dat. ibid.
de Nobilitate sua litigantes interim plebeiorum
tributa persolvunt, exceptis in dignitate con-
stituta. p.301. n.19

Nomen.
Nominis divini invocatio apud nos in Hispania
præmittitur in privilegiis. p.175. n.1. Idem in
testamentis de consuetudine observatur: sed si
omittatur, non resultat vitium nullitatis. ibid.
num. 2

*Nomen Principis territorii an sit in accusatione
exprimendum.* ibid. n.3

Non.
Non eris nullæ sine qualitate. p.196. n.7

Notarius.
Notarii Apostolici an possint consecrari inter lai-
cos publica instrumenta. p.171. n.60. Quid si
deficiat Tabellio. ibid. n.61

*Notariorum ecclesiasticorum instrumenta apud
nos paratam non habent executionem.* ibid.
num. 62

*Notarii Imperiales in Hispania suo munere fun-
gi prohibentur.* p.172. n.63

Novatio.
Novatio non præsumitur, sed de ea expressè
convenire oportet. p.236. n.15

Nullitas.
de Nullitate opponi non potest in eum, cuius
favore est induta. p.93. n.44

*Nullitas ex defectu jurisdictionis opponi potest
etiam post tempus regulariter præscriptum ad
dicendum de illa.* p.140. n.30

*Nullitas est omnino independens ab appellatio-
ne.* p.143. n.34.

*de Nullitate dicere poterit, qui appellare prohi-
betur.* ibid. & p.116. n.34

*de Nullitate dum agitur, fatalia appellations
non labantur.* p.144. n.55

Nullitatis definitio. p.208. n.17

*Nullitatis objectio contra sententiam, quando
eius executionem impedit, ibid. num. 17. &
seqq.*

*Nullitatis iudicio pendente, si iudex sententiam
exequatur, non revocabitur ut attentata
executione, nisi inhibito præcedat.* p.209.
num. 22.

*Nullitas quando principaliter, & quando inci-
denter proponatur, remissive.* ibid. n.23

*Nullitate simul cum appellatione deducta, dum
super illa cognoscitur, iudex à quo senten-
tiam exequi prohibetur, & an ut attentatum
revocetur ante omnia quod eo tempore per
inferiorem actum probatur.* ibid. n.24

*Nullitas principaliter si deducatur cum appella-
tione, an appellans superius valeat de nulli-
tate iterum agere.* p.209. & seq. n.25

*de Nullitate superiore cognoscente, utrum inferi-
or possit suam sententiam revocare, vel res-
formare.* ibid.

*de Nullitate principaliter, vel incidenter una
cum appellatione agens, si succubuerit, quan-
do possit deinde de nullitate principaliter di-
cere.* p.210. n.27

*de Nullitate incidenter dicens, cum appellat, si
appellationi renunciet, aut illam deserat, ne-
quit in illa instigare super nullitate litigare.*
ibid. n.28. Aliud juris erit si principaliter de
nullitate dixerit in appellatione. p.210. n.30

*Nullitatis exceptio si opponatur in Regis Can-
cellariis, pendente prima, aut secunda suppli-
catione, in definitivam reservatur.* p.212. n.4.

*Nullitas objecta ex defectu jurisdictionis impe-
dit tripliciter sententiam conformis executionem.*
p.212. n.11. & p.217. n.11

*Nullitatis remedium licet lege absolute tollatur,
aut ad certum tempus restrictum sit, nun-
quam intelligitur sublatum quod ex defectu
jurisdictionis procedat.* p.212. num. 13. Intra
quantum temporis opponi de iure nostro pos-
sit. ibid. & seq. n.14.

*Juramento de non dicendo de nullitate non
comprehenditur illa quæ oritur ex jurisdic-
tionis defectu.* p.214. n.15

*de Nullitate dicere licet contra Principis senten-
tiam.* p.216. n.34

*Nullitatis vitium ex defectu jurisdictionis nullo
purgatur tempore.* p.217. n.9

Nullum.
Nullum quod est, nullum producit effectum,
nec confirmari potest. p.196. n.7.

Nuntius Apostolicus.
Nuntii Sedis Apostolicæ in Hispania sua juris-
dictione uti non possunt, antequam rescriptum
delegationis cum facultatibus concessis in su-
premo Castellæ Consilio exhibeant, quæ cum
oportet restringi solent. p.284. n.26

Obligatio.
Obligatio fidei iustoria strictè accipi debet.
p.344. n.34

*Obligatio dandi cum voluerit promissor, valet,
ac sortietur effectum, si ipse declaret se dare
velle; alioqui si decedat sine voluntatis ex-
pressionem, evanescit promissio.* p.325. n.46

Odiolum.
Odiolum restringi debent. p.141. n.55

Odiolum
Odiolum

& Verborum.

*Odiolum est facultatem defensionis coarctare.
ibid.*

Officium.
Officii ratione quisque subicitur foro, à quo
aliis omnino est exemptus. p.52. n.8

*Officii vilitas ex consuetudine regionis, aut Rei-
publicæ æstimatur.* p.168. n.33

Ordo Militaris.
Ordo militaris B. Jacobi in Hispania quando in-
stitutus. p.12. n.52. & p.16. n.73

Ordinis militaris de Calatrava institutio. p.16.
num. 71

Ordinis militaris de Alcantara origo. ibid. n.75

Ordo militaris de la Vanda, à quo institutus.
p.18. n.81

*Ordo quidam militaris institutus, qui extinctus
est.* p.19. n.84

Oppidum.
Oppida Africa expugnata. p.19. & seq. n.87

Ordinis Reges.
Ordinarius I. Legionis Rex egregium, felix, &
suis acceptissimus. p.12. n.53

Ordinarius II. ubi regali diademate redimitus.
p.12. n.56. Ab eo Ovenses Reges Legionen-
ses dici coeperunt. ibid.

*Ordinarius III. Princeps optimus, superlucite pa-
tre regimini incumbere cepit.* p.12. n.60

Orphanus.
Orphanus quis sit. p.67. n.10

*Orphanus gaudet privilegio legis unice, C. quando
imp. aut. papill. & vid.* ibid.

*Orphanus censetur, qui patrem impeditum, at-
que inutilem habet.* p.67. n.11

*Orphanus etiam dives juvat privilegio legis
unice, C. quando imp.* ibid. n.12

*Orphanus qui veniam ætatis impetravit, non ha-
bet casum Curie.* ibid. n.13

Ovetum.
Ovetum tres à quo condita. p.11. n.46

P

Pactum.
Pacta in continentia apposita contractibus in-
sunt, illisque formam dant: secus si ex in-
tervallo. p.237. n.17

Pascere, & Pascere.
Pascendi jus est habere post collectos fructus
incola oppidi proximi, poterunt agrorum
Domini in illorum præjudicium novellare, aut
olivetum plantare. p.403. n.33

*Pascendi jus cum alio commune habens in agro,
si ibi sereret, aut plantaret, atque per legiti-
mum tempus fructus perciperet, præscriptio-
ne se tueri poterit contra socium.* p.304. n.45

*Sed si esset civitas, cui præscriptio opponitur,
restituere poterit.* ibid. n.46

*Pascendi jus in alieno territorio si quis obtineat
privilegio, aut præscriptione, eo uti non po-
terit, si ob sterilitatem pascuis incolis territorii
non sufficiat.* Aliud erit si ex conventionem tale
jus sit contractum. p.299. & seq. n.9

*Ut jus pascendi in pascuis publicis habeat inco-
la quis censetur.* p.300. n.10

*Pascendi jus instar incolæ an competat Magistra-
tibus, dum suo funguntur munere.* ibid. n.13

*Et quæ alix personæ idem jus habeant, re-
missive.* ibid.

Pascendi usus in pascuis communibus non ac-

*quiritur, etsi quis studii, aut negotiationis
causa diu in oppido commoretur, nec aliis
commodis fruatur, sicut nec incommodis
oneratur.* p.300. n.14

*Pascendi jus habens in prædio, nequid ibi, De-
mino invito, novellare, aut arbores plantare,
quamquam cedat in Domini utilitatem.* p.302.
num. 25

*Pascua publica ita sunt propria communis,
ut Princeps, aut inferior oppidi dominus nul-
lum jus in illis obtineat.* p.299. n.1

*Cedunt Domino territorii, si villa, vel castrum
proctus desoleatur.* p.300. n.13

*ex Pascuis publicis plus tribui debet Domino in
proprio oppido incolæ, quam aliis, sine de-
trimento tamen viciorum indigentium pasto-
rum.* p.299. n.7

*in Pascuorum distributione inter incolas æquali-
tas servari debet: alioqui lesi agere poterunt,
ut tollatur excessus.* ibid.

*Pascua ubi sunt communia duobus oppidis juris-
dictione distinctis, quando liceat uni novel-
lare, aut agros ad culturam reducere.* p.303.
n.32. & p.304. n.43. & seq.

*Pascua publica ut cultura deserviant, quæ inter-
venire debeant, ut rite fiat.* p.304. n.42

*in Pascuis publicis licet militibus etiam non in-
colis equos ad bellum paratos pascere.* p.300.
& seq. n.17

Pascua publica quanto tempore præscribantur.
p.305. n.49. & seq.

*An qui levit, aut plantavit in pascuis publicis,
interesse solvendo liberetur, agro retento.*
ibid. n.50

*Pascuorum communium usus quomodo inter in-
colas distribuendus.* ibid. n.52

*ex Pascuis publicis, aut restituendum tenentur
utrum peccet, & ad restitutionem teneatur.*
ibid. n.53

*Pascuis communis usum pro publica utilitate po-
test Respublica intra certum locum, vel tem-
pus prohibere, modo incolis pro necessitate
sufficiens relinquatur.* p.299. n.8

Patria.
in Patria sua reperitur quilibet pro dilectis alibi
commisissis potest accusari. p.61. n.7

Patronatus, & Patronus.
Patronatus in dubio an ecclesiasticus, vel laicalis
presumatur. p.289. n.15

*Patronatus qualis censetur, si clericus benefi-
ciarius habens bona patrimonialia Ecclesiam
construxerit.* ibid. n.16

Patronatus laicorum clericus habere potest.
ibid. num. 17

*Patronatus ecclesiasticus erit, si ex bonis eccle-
siasticis construat Ecclesia, aut Beneficium
instituat etiam per laicum.* ibid. n.18

*Patronatus laicorum converti potest in ecclesi-
asticum, ac è contra.* p.291. n.28

*Patronatus laicorum etsi transeat in Ecclesiam,
aliquando non fit ecclesiasticus.* ibid. n.39

*Patronatus mixtus potitur favorabilibus ecclesi-
asticis, atque laicis.* ibid. n.30

*An clericus præsentatur eo casu subjiciatur exa-
mini, si Beneficium curam habeat animarum,
remissive.* ibid.

*Patronatus ecclesiasticus est, qui ad duos clericos
ratione dignitatis, vel officii, & ad unum
laicum spectat: quod verum in favorabilibus,
p.292.*

Index Rerum,

p. 192. n. 2. Quid si ad collegium clericorum, ac secularium pertinet. ibid.
in Patronatu mixto si convenit inter patronos, ut alternatim presentent, pro vice clerici ecclesiasticus, pro vice secularis laicalis patronatus habeatur. ibid. n. 34. Nec ad eam conventionem superioris auctoritas desideratur. ibid.
Patronatus regis privilegio, aut praescriptione quassus eidem gaudet privilegiis, ac si ex fundatione, vel donatione procederet. p. 191. & seq. n. 40.
Idem est in Hispania de omni laicorum patronatu, quapropter Bulla expedite in eius praedictum retinetur. p. 191. n. 41
Quod ampliat. ibid. n. 42
Patronatus in dubio potius ex fundatione, quam privilegio, aut praescriptione acquisitus praesumitur. ibid.
Patronatus ad constanteritates laicorum attinens, laicallis reparatur, cui in Hispania derogari non permittitur. p. 194. n. 51
Patronatus beneficia resignari non possunt absque assensu patroni. p. 195. n. 57. Sic invalidè resignans regredi permittitur ad Beneficium resignatum. ibid. n. 58
in Patronatus Beneficium valet Pontifex reservare pensionem sine assensu patroni. p. 195. n. 61 absque Patroni consensu nec in Curia fieri potest Beneficium permutatio. p. 204. n. 52
Patroni assensus an requiratur, ut Rector ecclesiae Vicarium perpetuum, vel pro tempore vice suae constituat. p. 196. n. 63, & 64.
Patroni assensus praerogatur, ut coadjutor beneficiatio dari possit: quod limitatur. ibid. num. 65
Non desideratur, ut Praelatus constituat clericum, qui administrat, quoties lis pendet, vel Beneficium vacat, donec conferatur. ibid. n. 66. Quid de inferioribus, qui Ecclesiae deserviant. ibid.
Patroni jus habent, cum Beneficium fructus per pensionem diminutionem patiuntur. ibid. n. 67
Patroni consensus utrum exigatur in Ecclesiarum, seu Beneficiorum unione. p. 197. n. 71, & seq.
Non est opus, ut electus in Episcopum ex dispensatione Ecclesiastica Beneficia retineat. ibid.
Vide verbo *Suppatronatus*.
Pauper, & Paupertas.
Pauperibus an detur electio ut coram ecclesiastico, vel laico iudice alios conveniant. p. 66. & seq. n. 8
Pauperes habent casum Curiae. p. 68. n. 14
Pauperatis qualis probatio sufficiat, ut eo privilegio potiantur. ibid. n. 15
Pauper sua culpa effectus, an gaudeat illo, & aliis privilegiis pauperatis. ibid. n. 16
Pauper quis censatur, ut paupertatis obtineat privilegia. ibid. n. 18, & seq.
a Paupere litigante si quid tabellio, & alii ministri acceptent, aut minus suum pro illo exercere gratis rennerint, an peccent, atque ad restitutionem teneantur. p. 70. n. 26
Pauperi colligant, & adversario an dives alimenta exhibere cogatur. ibid. n. 27
Quod limitatur. p. 70. n. 28
Pauperum cause licet tempore posteriores, prius per iudices debent expediri. p. 76. n. 17

Paupertas duobus saltem testibus regulariter est probanda. p. 71. n. 35
Pejerate.
Pejerandi occasio delinquentibus exhibenda non est. p. 168. n. 24
Pelagius Rex.
Pelagius Hispaniae Rex, miranda in hostes patravit facinora. p. 11. n. 43
Pensio.
Pensio propter sterilitatem colono remittitur. p. 250. n. 1
an Pensio augetur ob insolitam fructuum copiam. ibid. n. 2
Pensio in Hispania reservari non potest ex fructibus Beneficium patronatus regii, absque assensu Regis, ex quo Bulla retinetur. p. 296. num. 68.
Fallit si duobus in Curia litigantibus super Beneficio regii patronatus, Pontifex uni illud conferat cum onere solvendi colliganti pensionem. ibid. n. 69
Pensio si concedatur in titulum Beneficium, opus est assensu patroni Beneficium, ex quo illa reservatur. ibid. n. 70
Pensio non est Ecclesiasticum Beneficium, nisi in titulum Beneficium tribuatur. p. 296. & seq. n. 71. & 72
Pensionem quae Beneficia non admittant in Hispania, & in occidentalibus Indiis. p. 297. n. 73
Periculosum, & Periculum.
Periculosum est coram suspecto iudice litigare. p. 118. n. 2
Periculum ad quemquam pertinere dicitur, cum damnum in re contingens, nulla eius culpa interveniente sustinet. p. 136. n. 13
Periculum rei venditae ad quem spectet. ibid. n. 13. & p. 138. n. 21
Permutatio.
Permutatio Beneficium facta auctoritate Pontificis, patrono non consentiente, sustinetur: sed in Hispania non sortietur effectum quoad patronatum laicorum. p. 295. n. 33
Permutatio non valet, spreto patrono, sed si intra legitimum tempus non reclamet, subsistit. ibid. n. 54
in Permutatione opus non est patroni praesentatione. ibid.
Permutationis causa si quis Beneficium dereliquerit, si contractus declaratur irritus ex defectu consensus patroni, beneficiarius non restituetur ad Beneficium, quod permutabat. ibid. n. 55
Quod limitatur. ibid.
Permutatio prohibetur Praebendam, quae per electionem, & concursum obtinentur, & quid in novo orbe servetur. p. 295. n. 56
Petitio hereditatis.
Petitio hereditatis definitur. p. 116. n. 1
Est iudicium universale. ibid. n. 2 & 3
Petitione hereditatis etiam res singulae exiguntur. ibid. n. 3
Est actio in rem, & quare mixta vocetur. p. 116. num. 4
ad Petitionem hereditatis qua forma libellus concipiatur. ibid. n. 5
In hoc iudicio sententia generaliter prolata sufficit. ibid.
Petitio hereditatis contra quos competat. ibid. n. 6. Non datur in possidentem titulo. ibid.
Limitatur. p. 117. n. 32
Datur

& Verborum.

Datur contra heredem illius, qui pro herede, aut possessore possidebat. ibid. n. 7
Non competit adversus debitorem defuncti negantem, quod actor sit haeres. p. 117. n. 8
Agenti petitione hereditatis, quae probare incumbat. ibid. n. 9
Petitio hereditatis an cum rei vindicatione possit comulari. ibid. n. 10
Petitio hereditatis non perit, nisi post lapsum triginta annorum. p. 117. n. 11. & 12
Petitione hereditatis non convenitur, qui non possidet. ibid. n. 13
An conveniatur possidens titulo acquisito post mortem domini hereditatis. p. 218. & seq. n. 15. 16. & 24
Petitione hereditatis convenitur qui sciens emit ab illo, qui actione ista pro re vendita tenebatur. p. 218. n. 17
an Petitione hereditatis conveniri possit emptor hereditatis. p. 120. n. 26. & 32
Utrum hac actione conveniri possit, qui bona fide a furioso emit. p. 119. n. 20. & seq.
Petitione hereditatis tenetur possidens titulo, quem lite ex parte obtinuit. p. 120. n. 25
Petitione hereditatis si res singularis petatur, an possit iudex generaliter eam damnare, ut quidquid ex hereditate retinet, actori reddat. ibid. n. 27
Haec actio non datur pro rebus, quarum possessionem semel haeres apprehendit, etsi postea ipsam amiserit. ibid. n. 28
Solum competit pro portione hereditaria, quavis minima res sit, quae petitur. p. 120. n. 29
Petitio hereditatis competit fideicommissario universali etiam contra heredem, & filio instituto in legitima. ibid. n. 30
Petitione hereditatis tenetur, qui dolo desit possidere, & qui nihil possidens, se heredem dicit, & adorem talem esse negat. ibid. num. 31
Petrus Rex.
Petrus Crudeles Rex Hispaniae, cum fratre luctando haec peremptus est. p. 18. n. 82
Placencia.
Placencia urbs a quo condita. p. 16. n. 74
Plebani.
Plebani possunt esse domini vassalorum cum iurisdictione: sed non ideo eximuntur a contribuendo cum ignobilibus. p. 300. n. 18
Pignus.
Pignus in re aliena non valet subsistere. p. 127. num. 40
Unde dictum, & quid proprie illo verbo contineatur. p. 129. n. 46
inter Pignus, & hypothecam distinctio assignatur. ibid.
Pons.
Pons quomodo dividenda inter Dominos, qui inaequales partes in iurisdictione habent. p. 129. n. 7
Poenitentia, & poenitentia.
Poenitentes publicae, aut solemniter inter personas miserabiles numerantur. p. 279. n. 19
Utrum possint laicos coram ecclesiastico iudice convenire. ibid.
Poenitentiam publicam, aut solemnem agentes, sibi privilegio non gaudent. p. 278. num. 12. & seq.
de Poenitentia solemnis, ac publicae forma, ac differentis, remissive. ibid. n. 14
D. de Eria Covar. Enucl.

Persecutionem solemnem qui egit, irregularis efficitur: non qui publicam. ibid.
poenitentiam sustinens ex sententia Tribunalis Sanctae Inquisitionis, si crimen admiserit ad forum seculare spectans, per Magistratum laicum est puniendus. ibid. n. 16
Pontifex.
Pontifex omnes causas ecclesiasticas pendentes potest ab inferioribus avocare. pag. 87. num. 1
Potest spirituales iurisdictionem laicis etiam sceminis delegare, nisi sacer Ordo requiratur. p. 257. n. 10
Potest abrogare censuram canonis, si quis suadente. p. 258. n. 12
Pontifex quid possit circa jus divinum. ibid. num. 15
ad Pontificem spectat declarare, quae persona gaudeant exemptione clericorum, quavis sit de iure divino. p. 260. n. 24
Pontifici licet omnia Beneficia patronatus liberè conferre absque assensu patroni. pag. 287. num. 2
Pontifex nisi ex causa non solet iurisdictionis laicorum derogare, & quae sint iustae causae remissive. p. 288. n. 6
Pontifex solet iurisdictionis laicorum derogare, si super illo, aut Beneficio in Curia controversatur. p. 293. n. 43
Populus.
Populus Romanus potestatem supremam, quam illi erat, ad Imperatorem transiit. pag. 27. n. 9. Quando translata. p. 24. n. 109
Populus Principi subiectus habet, in habitu imperantem iurisdictionem, ut ea utatur, quoties aliter se conservare non valet. ibid.
Populus, deficiente legitimo Principis successore, manet liber, ut suprema potestatem potestate, & gubernatorem sibi constituat. ibid. num. 109
Resumit supremam potestatem Principi collatum, si hic non sevet pacta, quibus est constitutus. ibid.
Populus non liberatur a potestate Principis sui propter turpitudinem eius, aut tyrannicum gubernium, nec licet eum occidere. pag. 25. num. 110. Habent populi casum Curiae. p. 79. num. 39
Populus Romanus per legem regiam an teneatur obedire Caesari ex pacto, vel ex vi legis praercepti. ibid. n. 111
Utrum potuerit ferre leges ante ejectos Reges. ibid. n. 113
Populi se subiectos Principi, nec presumunt, nec expressum possunt renunciare illis, quae ad sui conservationem necessariam desiderantur. p. 53. n. 13
Populi, seu Magister regni Regi subditi, ex defectu successoris, ac ex aliis causis possunt ad electionem Principis devenire. pag. 74. num. 14
Possessio, Possidens, & Possessor.
Possessionis commodum est, ut actore non probante, absolvatur possessor. p. 129. n. 51
quasi Possessio eligendi, conferendi, aut praesentandi per unicum adquiretur actum. p. 124. num. 8.
Z z Possessio

Index Rerum,

p. 192. n. 2. Quid si ad collegium clericorum, ac secularium pertinet. ibid.
in Patronatu mixto si convenit inter patronos, ut alternatim presentent, pro vice clerici ecclesiasticus, pro vice secularis laicalis patronatus habeatur. ibid. n. 34. Nec ad eam conventionem superioris auctoritas desideratur. ibid.
Patronatus regis privilegio, aut praescriptione quassus eidem gaudet privilegiis, ac si ex fundatione, vel donatione procederet. p. 191. & seq. n. 40.
Idem est in Hispania de omni laicorum patronatu, quapropter Bulla expedite in eius praedictum retinetur. p. 191. n. 41
Quod ampliat. ibid. n. 42
Patronatus in dubio potius ex fundatione, quam privilegio, aut praescriptione acquisitus praesumitur. ibid.
Patronatus ad constanteritates laicorum attinens, laicalis reparatur, cui in Hispania derogari non permittitur. p. 194. n. 51
Patronatus beneficia resignari non possunt absque assensu patroni. p. 195. n. 57. Sic invalidè resignans regredi permittitur ad Beneficium resignatum. ibid. n. 58
in Patronatus Beneficium valet Pontifex reservare pensionem sine assensu patroni. p. 195. n. 61 absque Patroni consensu nec in Curia fieri potest Beneficium permutatio. p. 194. n. 52
Patroni assensus an requiratur, ut Rector ecclesiae Vicarium perpetuum, vel pro tempore vice suae constituat. p. 196. n. 63, & 64.
Patroni assensus praerogatur, ut coadjutor beneficiatio dari possit: quod limitatur. ibid. num. 65
Non desideratur, ut Praelatus constituat clericum, qui administrat, quoties lis pendet, vel Beneficium vacat, donec conferatur. ibid. n. 66. Quid de inferioribus, qui Ecclesiae deserviant. ibid.
Patroni jus habent, cum Beneficium fructus per pensionem diminutionem patiuntur. ibid. n. 67
Patroni consensus utrum exigatur in Ecclesiarum, seu Beneficiorum unione. p. 197. n. 71, & seq.
Non est opus, ut electus in Episcopum ex dispensatione Ecclesiastica Beneficia retineat. ibid.
Vide verbo *Suppatronatus*.
Pauper, & Paupertas.
Pauperibus an detur electio ut coram ecclesiastico, vel laico iudice alios conveniant. p. 66. & seq. n. 8
Pauperes habent casum Curiae. p. 68. n. 14
Pauperatis qualis probatio sufficiat, ut eo privilegio potiantur. ibid. n. 15
Pauper sua culpa effectus, an gaudeat illo, & aliis privilegiis pauperatis. ibid. n. 16
Pauper quis censatur, ut paupertatis obtineat privilegia. ibid. n. 18, & seq.
a Paupere litigante si quid tabellio, & alii ministri acceptent, aut minus suum pro illo exercere gratis rennerint, an peccent, atque ad restitutionem teneantur. p. 70. n. 26
Pauperi colligant, & adversario an dives alimenta exhibere cogatur. ibid. n. 27
Quod limitatur. p. 70. n. 28
Pauperum cause licet tempore posterioris, prius per iudices debent expediri. p. 76. n. 17

Paupertas duobus saltem testibus regulariter est probanda. p. 71. n. 35
Pejerate.
Pejerandi occasio delinquentibus exhibenda non est. p. 168. n. 24
Pelagius Rex.
Pelagius Hispaniae Rex, miranda in hostes patravit facinora. p. 11. n. 43
Pensio.
Pensio propter sterilitatem colono remittitur. p. 150. n. 1
an Pensio augetur ob insolitam fructuum copiam. ibid. n. 2
Pensio in Hispania reservari non potest ex fructibus Beneficium patronatus regii, absque assensu Regis, ex quo Bulla retinetur. p. 296. num. 68.
Fallit si duobus in Curia litigantibus super Beneficio regii patronatus, Pontifex uni illud conferat cum onere solvendi colliganti pensionem. ibid. n. 69
Pensio si concedatur in titulum Beneficium, opus est assensu patroni Beneficium, ex quo illa reservatur. ibid. n. 70
Pensio non est Ecclesiasticum Beneficium, nisi in titulum Beneficium tribuatur. p. 296. & seq. n. 71. & 72
Pensionem quae Beneficia non admittant in Hispania, & in occidentalibus Indiis. p. 297. n. 73
Periculosum, & Periculum.
Periculosum est coram suspecto iudice litigare. p. 118. n. 2
Periculum ad quemquam pertinere dicitur, cum damnum in re contingens, nulla eius culpa interveniente sustinet. p. 136. n. 13
Periculum rei venditae ad quem spectet. ibid. n. 13. & p. 138. n. 21
Permutatio.
Permutatio Beneficium facta auctoritate Pontificis, patrono non consentiente, sustinetur: sed in Hispania non sortietur effectum quoad patronatum laicorum. p. 295. n. 33
Permutatio non valet, spreto patrono, sed si intra legitimum tempus non reclamet, subsistit. ibid. n. 54
in Permutatione opus non est patroni praesentatione. ibid.
Permutationis causa si quis Beneficium dereliquerit, si contractus declaratur irritus ex defectu consensus patroni, beneficiarius non restituetur ad Beneficium, quod permutabat. ibid. n. 55
Quod limitatur. ibid.
Permutatio prohibetur Praebendam, quae per electionem, & concursum obtinentur, & quid in novo orbe servetur. p. 295. n. 56
Petitio hereditatis.
Petitio hereditatis definitur. p. 116. n. 1
Est iudicium universale. ibid. n. 2 & 3
Petitione hereditatis etiam res singulae exigi solent. ibid. n. 3
Est actio in rem, & quare mixta vocetur. p. 116. num. 4
ad Petitionem hereditatis qua forma libellus concipiatur. ibid. n. 5
In hoc iudicio sententia generaliter prolata sufficit. ibid.
Petitio hereditatis contra quos competat. ibid. n. 6. Non datur in possidentem titulo. ibid.
Limitatur. p. 117. n. 32
Datur

& Verborum.

Datur contra heredem illius, qui pro herede, aut possessore possidebat. ibid. n. 7
Non competit adversus debitorem defuncti negantem, quod actor sit haeres. p. 117. n. 8
Agenti petitione hereditatis, quae probare incumbat. ibid. n. 9
Petitio hereditatis an cum rei vindicatione possit comulari. ibid. n. 10
Petitio hereditatis non perit, nisi post lapsum triginta annorum. p. 117. n. 11. & 12
Petitione hereditatis non convenitur, qui non possidet. ibid. n. 13
An conveniatur possidens titulo acquisito post mortem domini hereditatis. p. 218. & seq. n. 15. 16. & 24
Petitione hereditatis convenitur qui sciens emit ab illo, qui actione ista pro re vendita tenebatur. p. 218. n. 17
an Petitione hereditatis conveniri possit emptor hereditatis. p. 120. n. 26. & 32
Utrum hac actione conveniri possit, qui bona fide a furioso emit. p. 119. n. 20. & seq.
Petitione hereditatis tenetur possidens titulo, quem lite expta obtinuit. p. 120. n. 25
Petitione hereditatis si res singularis petatur, an possit iudex generaliter eam damnare, ut quidquid ex hereditate retinet, actori reddat. ibid. n. 27
Haec actio non datur pro rebus, quarum possessionem semel haeres apprehendit, etsi postea ipsam amiserit. ibid. n. 28
Solum competit pro portione hereditaria, quavis minima res sit, quae petitur. p. 120. n. 29
Petitio hereditatis competit fideicommissario universali etiam contra heredem, & filio instituto in legitima. ibid. n. 30
Petitione hereditatis tenetur, qui dolo desit possidere, & qui nihil possidens, se heredem dicit, & actorem talem esse negat. ibid. num. 31
Petrus Rex.
Petrus Crudeles Rex Hispaniae, cum fratre luctando haec peremptus est. p. 18. n. 82
Placencia.
Placencia urbs a quo condita. p. 16. n. 74
Plebani.
Plebani possunt esse domini vassallorum cum iurisdictione: sed non ideo eximuntur a contribuendo cum ignobilibus. p. 300. n. 18
Pignus.
Pignus in re aliena non valet subsistere. p. 127. num. 40
Unde dictum, & quid proprie illo verbo contineatur. p. 129. n. 46
inter Pignus, & hypothecam distinctio assignatur. ibid.
Pons.
Pons quomodo dividenda inter Dominos, qui inaequales partes in iurisdictione habent. p. 129. n. 7
Poenitentia, & poenitentia.
Poenitentes publicae, aut solemniter inter personas miserabiles numerantur. p. 279. n. 19
Utrum possint laicos coram ecclesiastico iudice convenire. ibid.
Poenitentiam publicam, aut solemnem agentes, sibi privilegio non gaudent. p. 278. num. 12. & seq.
de Poenitentia solemnibus, ac publicae forma, ac differentibus, remissive. ibid. n. 14
D. de Eria Covar. Enucl.

Poenitentiam solemnem qui egit, irregularis efficitur: non qui publicam. ibid.
poenitentiam sustinens ex sententia Tribunalis Sanctae Inquisitionis, si crimen admiserit ad forum seculare spectans, per Magistratum laicum est puniendus. ibid. n. 16
Pontifex.
Pontifex omnes causas ecclesiasticas pendentes potest ab inferioribus avocare. pag. 87. num. 1
Potest spirituales iurisdictionem laicis etiam scemini delegare, nisi sacer Ordo requiratur. p. 257. n. 10
Potest abrogare censuram canonis, si quis suadente. p. 258. n. 12
Pontifex quid possit circa jus divinum. ibid. num. 15
ad Pontificem spectat declarare, quae persona gaudeant exemptione clericorum, quavis sit de iure divino. p. 260. n. 24
Pontifici licet omnia Beneficia patronatus liberè conferre absque assensu patroni. pag. 287. num. 2
Pontifex nisi ex causa non solet iurisdictionis laicorum derogare, & quae sint iustae causae remissive. p. 288. n. 6
Pontifex solet iurisdictionis laicorum derogare, si super illo, aut Beneficio in Curia controversatur. p. 293. n. 43
Populus.
Populus Romanus potestatem supremam, quam illi erat, ad Imperatorem transiit. pag. 27. n. 9. Quando translata. p. 24. n. 109
Populus Principi subiectus habet, in habitu imperantem iurisdictionem, ut ea utatur, quoties aliter se conservare non valet. ibid.
Populus, deficiente legitimo Principis successore, manet liber, ut suprema potestatem potestate, & gubernatorem sibi constituat. ibid. num. 109
Resumit supremam potestatem Principi collatam, si hic non sevet pacta, quibus est constitutus. ibid.
Populus non liberatur a potestate Principis sui propter turpitudinem eius, aut tyrannicum gubernium, nec licet eum occidere. pag. 25. num. 110. Habent populi casum Curiae. p. 79. num. 39
Populus Romanus per legem regiam an teneatur obedire Caesari ex pacto, vel ex vi legis praercepti. ibid. n. 111
Utrum potuerit ferre leges ante ejectos Reges. ibid. n. 113
Populi se subiectos Principi, nec presumunt, nec expressum possunt renunciare illis, quae ad sui conservationem necessariam desiderantur. p. 53. n. 13
Populi, seu Magnates regni Regi subditi, ex defectu successoris, ac ex aliis causis possunt ad electionem Principis devenire. pag. 74. num. 14
Possessio, Possidens, & Possessor.
Possessionis commodum est, ut actore non probante, absolvatur possessor. p. 129. n. 51
quasi Possessio eligendi, conferendi, aut praesentandi per unicum adquiretur actum. p. 124. num. 8.
Z z Possessio

Index Rerum,

Possessionis causa, et si summaria omnis censetur, repulsa testium admittit. p. 152. n. 19
Possessionis amissio gravis praedicti censetur. ibid.
Possessor prior ad mantentionem debet praevallere, nisi de titulo posterioris appareat. ibid. & seq.
Possessor à duobus simul rei vendicatione pro eadem re si conveniatur, quomodo iudicium expediri debeat. p. 146. & seq. n. 11. & 12
Possessor mantentendus est licet habeat contra se levem iuris praesumptionem. p. 154. n. 27. Secus si vehementem. ibid. n. 28
Possidens regalia non mantentetur, nisi titulum exhibeat. p. 153. n. 25
Sufficit titulus praesumptus, seu apprensus, modo ex inspectione nullitas non deprehendatur. ibid. n. 26.
Potestas.
Potestatem supremam penes unum esse, non est omnino necessarium ad Republicae conservationem. p. 2. n. 97
Potestas suprema iusto bello legitime acquiritur, invito populo. p. 25. n. 100
Praxis.
Praxis, & consuetudo optima legum interpretis p. 83. n. 10
Prajudiciale.
de Prajudicialibus actionibus, remissive. p. 115. num. 17
Praelium.
Praelium de Clavio omni aeo memorandum quando praetatum. p. 12. n. 52
Praelium de las Navas, in quo memoranda de Sarracenis parta victoria. p. 16. n. 74
Praelium del Salado, in quo Mauris ingens inflicta strages. p. 18. n. 81
Praelium de la Higuera quo tempore contigit. p. 19. n. 86
Praescriptio.
ad Praescriptionem non prodest probatio longae possessionis, si de nullitate tituli ex ipsis instrumentis consistit. p. 32. n. 48
in Praescriptione jurisdictionis regiae quae debeant intervenire. ibid. & seq.
Praesumere, & Praesumatur.
Praesentandi jus à jure patronatus differt, & separari possunt. p. 291. n. 29
Praesentatus à possessore juris patronatus praesentur praesentato per verum patronum. p. 152. num. 9
Praesentati si dum super Beneficio litigant, unus decedat, an patronus alium subrogare possit. p. 292. & seq. n. 46. & 47
Praesentatus si ante institutionem moriatur, alium praesentare intra tempus legitimum patrono permittitur. ibid. n. 46
ex Praesentatis litigantibus si in Curia unus obierit, Pontifex alteri Beneficium potest conferre, spretis patrono etiam laico; sed utroque defuncto, non subrogabitur tertius absque assensu patroni laici. p. 294. num. 48. & 50
ex Praesentatis si unus moriatur, lite pendente, quomodo causa peragatur, & an possit patronus iterum praesentare. ibid. n. 49
Lite pendente inter patronos, si tempus legitimum ad praesentandum praeterierit, licebit Praetori absque assensu patroni Beneficium conferre. ibid.

Praesumptio.
Praesumptio praesumptione tollitur, ac eliditur. p. 38. n. 14.
Praesumptio non praevalet contra veritatem. p. 184. n. 31
Praesumptio onus probandi transfert in adversarium. p. 170. n. 51
Prator.
Pratore mortuo, an expiret jurisdictione tenentis locum illius. p. 54. n. 16
de Pratorum origine, officio, ac dignitate, remissive. p. 55. n. 18
Pratores hodie in Hispania civitatibus mittuntur. ibid. n. 13
Praventio.
Praventio non inducitur in criminalibus per summariam informationem ad capturam. p. 112. n. 38. Sed iudex, qui cepit reum, praevient. ibid.
Pretium.
Pretium ubi constituitur in singula jugera, vel in singulas amphoras, venditio ad mensuram contracta semper intelligitur, etsi totum corpus vendatur. p. 46. n. 24
Primogenium.
in Primogeniis non succeditur ultimo possessori, sed primo institutori. p. 315. n. 65
Principi, & Principatus.
Principem in Republica unicum esse, per quem gubernetur, natura non exigit; sed quod expediat, naturalis ratio suadet. p. 22. n. 94
Principes legitimos esse illos, quem populus liber sibi elegerit. p. 23. n. 98
Principes tenentur servare conditiones sub quibus eliguntur. p. 31. n. 145
Principes sit legitimos, qui imperium tyrannice usurpavit, accedente deinceps subordinorum consensu. p. 23. n. 99
Principes nequit, quem vasallum retinet, à sua eximere suprema jurisdictione. p. 24. n. 106
Principes non praesumunt quicquam dissonare cum tertii iactura. p. 36. n. 7
Principis Beneficia latissime interpretantur, nisi cedant in tertii praedictum. p. 40. n. 21
Principes utitur in suis contractibus jure privati. ibid.
Principi non licet, nisi ob causam publicam, jus subditorum laedere. p. 41. n. 24
Principes non censentur concedendo augmentum territorii, jurisdictionem donatarum ampliare cum tertii detrimento. ibid.
Principes tenentur omni jure vasallos protegere, & ab iniqua oppressione relevare. p. 51. n. 1. & p. 82. n. 17
Principes supremi pro libito potest avocare causas coram suis Magistratibus pendentes, aut quae pendere possunt. p. 87. n. 4
Principes non praesumunt juri derogare, imò se conformare intelligitur iuridicis dispositionibus. p. 91. n. 35
Principis majestatem decet reos ex aliis ad suam regnum confugientes protegere, ne ad supplicium trahantur. p. 114. n. 59
Principes aliquando ob precum vexationem deneganda concedunt. p. 141. n. 36
Principes potest causam etiam gravissimam praedicti, appellatione remota, egregiis iudicibus delegare; semper tamen ad ipsum provocare licebit. p. 102. n. 48
Principes

& Verborum

Princeps debet attendere simul ad delegatorum qualitatem, ac causae: nec pro libito auxilium appellantis tollere fas erit. ibid. n. 50
Princeps peccabit abrogans absque causa legem justam; sed subditi ab observatione abrogatae legis etiam in foro interno liberi manent. p. 18, n. 13
Principes secularis nequit jus divinum interpretari. ibid. n. 55
Non potest sibi legem imponere, à qua recedere ipsi non liceat. p. 274. n. 34
Dispensat ut ad munera publica admittatur, qui declinatoriam contra regiam jurisdictionem opposuit: sed opus erit expressa derogatione legis nostrae. ibid.
Principis rescripta non exequi ex iustis causis licet inferioribus Magistratibus, per quos Majestas suprema minime contemnitur. p. 285. num. 33
Principis mentem interpretatur consuetudo. p. 288. n. 7
Principes ex falsitate precum indulgent, quae concedere non debent. p. 289. n. 19
Principes non valet publicorum pascuorum usum impedire, aut coactare incolis, ad quos spectant. p. 299. n. 2
Principes supremi in quovis suae ditionis oppido, ubi domum habet, fructus pascuis communibus, licet alibi inhabitet: quod secus est in Dominis inferioribus. ibid. n. 6
Principatus, supremaque politica potestas incipit ab Adamo. p. 27. n. 125
Privilegiatus, & Privilegium.
Privilegiatus contra pariter privilegiorum nequit causas suas in prima instantia ad Curiam deferre. p. 69. n. 23. & p. 76. n. 19.
Privilegiatus in specie suo privilegio utitur adversus privilegiorum in genere. p. 77. n. 22
Privilegiatus ex diversa, & potentiori causa suo privilegio in privilegiorum alium gaudet. ibid. n. 24. Idem erit, si quis duobus, & alius unico privilegio maneat. ibid.
Privilegiatus agens de damno vitando, suo privilegio jure contra pariter privilegiorum de lucro captando contententem. pag. 77. num. 25
Privilegiatus ex lege unica, C. quand. imper. int. pap. suo utitur privilegio in criminalibus, si reus existat; secus si accusat. p. 78. n. 32
Privilegiatus contra similiter privilegiorum non potitur Beneficio legis unice. C. quand. imper. ibid. n. 34
Privilegiatus ex dicta lege unica, si conveniatur in proprio domicilio à pariter privilegiorum, nequit ad Curiam recurrere. pag. 78. n. 36
Privilegiatus ex dicta lege unica, etsi in Curia residat, nequit invitatus apud regia Praetoria conveniri. ibid. n. 37
Privilegiatus causam commanentem habens cum non privilegiorum, an eam valeat ad Curiam trahere. p. 79. n. 43
Privilegiatus accedens ad iudicium, ut litigantem, cui de evictione tenetur, defendat, nequit causam ad Cancellariam introducere. ibid. n. 44
Privilegiatus succedens defuncto, qui litem fuerat contestatus, in eodem foro causam prosequi compellitur. ibid.
Privilegium principalis trahitur ad ejus augmentum. p. 36. n. 2
fallit si Privilegium ad certos limites restrictum concedatur. ibid. n. 3
Privilegiorum renuntiatio, quae pauperibus, ac personis miserabilibus competunt, non valet. p. 69. n. 22
Privilegium legis unice, C. quand. imper. quando locus non sit, remissive. ibid. n. 24
Privilegia paria in adversariis concurrentia se invicem elidunt, & res ad jus commune redocuntur. p. 77. n. 16
Privilegium aliquid operari debet contra, vel praeter jus commune. ibid. n. 27
Privilegium, per quod res ad jus commune reducitur, amplissime interpretatur. ibid. n. 28
Privilegiati ex lege unica, C. quand. imper. int. pap. eo beneficio jvantur, live agant, sive conveniantur. p. 78. n. 30
Privilegia extensionem non recipiunt. p. 81. n. 9
Privilegium contra jus commune, ac ordinariam jurisdictionem strictè accipietur. p. 109. num. 26
Privilegium fori quibus personis, & quando competat. p. 256. & multis seqq. ad p. 268
Probatio.
Probatio per scripturam utrum potior habeatur, quam per testes. p. 96. n. 28
Probationibus non legitimis ut plena fides adhibeatur, Princeps statere potest. p. 180. num. 4
Procurator.
Procurator tenetur pro pauperibus gratis munus suum exercere. p. 70. n. 25
à Procuratore inficio gesta post mandati revocationem valeant. p. 95. n. 54
inter Procuratorem, ac mandatarium discernuntur. p. 107. n. 8
Procurator nobilis sanguine non contrahit cum ignobilibus. p. 168. n. 34
Procuratoris officium an vile reputetur. ibid.
Procurator esse prohibetur clericis adhuc in foro, & causa ecclesiastica. ibid.
Procurator an esse possit, qui infamia notatur. p. 168. n. 35
Procurator nequit jurare in animam domini absque speciali mandato. p. 178. n. 35
Profugus.
Profugus non est vagabundus. p. 114. n. 52
Promissio.
Promissio dandi si voluerit debitor, nullus est effectus. C. quand. imper. p. 335. n. 46
Prorex.
Prorex non prohibetur suo munere fungi, quantumvis sciat se successorem habere. p. 96. n. 60
Idem est de Praefidis, & provinciarum Gubernatoibus. ibid.
Protectio Regia.
Protectionis regiae ad vim ecclesiasticorum iudicium propulandam defensione, remissive. p. 285. n. 22
Protocollum.
Protocollum quid sit, & quomodo apud nos, ac ceteros conficiatur. p. 162. n. 6
à Protocollis si extractum originale instrumentum discordet, non hinc, sed illi standum est. ibid. n. 7
Protocollum per se probat in iudicio, sed apud nos paratam executionem non meretur. p. 165. n. 12

Index Rerum,

Proximitas ad succedendum in fideicommissa familiae relictae ex persona testatoris ultimae cum constat, ita illum voluisse. p. 307. num. 3

Pupillus. p. 67. n. 9
Pupilli unde dicitur. p. 67. n. 9
Pupilli appellatio, qui in utero est quoad favorabilia continetur. ibid.
Si ventris nomine agatur, in prima instantia Curiam adire licet. ibid.
Pupillus nequit in iure conveniri a privilegiato Principis rescripto, nisi in eo expresse derogetur legi unice, C. quoad imp. int. pupill. p. 175. n. 12.

Qualitas

Qualitates accidentales non presumuntur, sed probari debent. p. 170. n. 51

Quantitas

Quantitas modica quantum sit, iudicis arbitrio determinatur. p. 76. n. 18

Quod

Quae abundant, nocere non solent. p. 190. n. 17

R

Radagisus Rex.

Radagisi Ostrogothorum Regis interitus. p. 4. n. 4

Ramiri Reges.

Ramirus I. Legionis Rex, turpe puellarum penes Sarracenis pendere iussit. p. 12. n. 32

Ramirus II. post traditum Ordonio sceptrum & vivis migrat. p. 13. n. 59

Ramirus III. a se deficientes Gallicos nunquam subigere valuit. p. 14. n. 62

Recessantibus Rex.

Recessantibus Gothorum Rex, ante & post parentis obitum eximium se Principem exhibuit. p. 9. n. 36

Rechinirus Rex.

Rechinirus Gothorum Rex, cum parente imperio pulsus. p. 9. n. 31

Resutare, & Recusatio.

ad Recusandum iudicem ordinarium sufficit, quod pars iurjurando asseveret, illum sibi suspectum. p. 219. n. 13. Sed limitatur. p. 210. num. 15

Recusari iudex potest etiam post conclusum in causa, licet ante suspicionis occasio orta sit, ubi ita est notoria, ut probatione non egeat. p. 221. n. 31

Quid si post conclusionem, causa antea existens in notitiam recusantis pervenit. ibid. n. 32

de Recusatione iudicum, remissive. p. 218. n. 1

Quo iure inventa desinitur: est appellatio favorabilior. ibid. n. 2. & 3. In omni causa, & cuique litiganti permilla est. ibid. n. 3. Permittitur excommunicato, ibid.

Recusationem Princeps an tollere valeat. p. 218. num. 3. In dubio sublata non presumitur. ibid.

Recusationi quando locus non sit, remissive. ibid. n. 3

per Recusationem legitimam omnis iudex de iure canonico a causae cognitione prius removetur. p. 219. n. 8

Rursus de iure nostro regio nullas iudex excludit, sed cum facio procedit. ibid. n. 9

in Recusationis admittendis causis quae animadvertere oporteat. ibid. n. 11

Recusationis causa de iure canonico semper probari debet. p. 210. n. 14

Recusationis causa a quinque procedunt capitibus. ibid. n. 17

Recusatio de iure canonico, ac communi ante litis contestationem, & ceteras omnes dilatorias exceptiones proponi debet. ibid. n. 19

Quod limitatur. ibid. & seq. n. 20. & p. 222. num. 29

Recusatio iudicis inferioris de iure regio obijci potest in quovis statu causae. p. 221. num. 17. p. 222. n. 28 & p. 213. n. 40

Recusatio admittitur post conclusum in causa, etiam litigantibus citatis ad sententiam, cum suspicio tunc supervenit. p. 222. n. 30

Recusationis praxis apud nos quoad iudices Cancellarium. p. 213. n. 36. Et in foro Ecclesiastico. p. 223. n. 48. & seq. de Recusatione aliorum p. 223. n. 40

adversus Recusationem omnium utrum restitui minori concedatur. p. 224. n. 19

Recusatus iudex ordinarius de iure communi, ac regio adiudicium, ut procedat, assumere tenetur. p. 218. n. 4

Recusati iudices, quibus in solidum non est iudicium, a cognitione causae debent omnino abstinere, de iure regio. p. 219. n. 10

quoties Recusatus iudex penitus removetur, causa recusationis est probanda: sed ubi cum adjuncto procedere permittitur, talis probatio non desideratur. p. 220. n. 14

Recusatio etiam in aliis personis praeter iudices locum habet, de quibus remissive. ibid. num. 18.

Referens

Referenti non creditur, nisi constet de relato. Quid de rescripto aliud referente, aut si idem notarius referens, ac relatum confecerit instrumentum. p. 180. n. 5

Regalia

Regalia, exceptis quae a suprema potestate separari nequeunt, per privatos privilegio, consuetudine, aut praescriptione adquiruntur. p. 311. n. 147

Regnum

Regnum an expediat potius per electionem, quam per successionem deferri. p. 27. n. 127

Regni in successione, quod iure sanguinis deferitur, divisioni locus non est. p. 30. n. 137

ad Regni successionem praefertur primogenitus ante dignitatem a parte obentam, illis qui post eam quaesitam sunt procreati. ibid. num. 138

Regularis

Regularis curam habens animarum, quoad officium Episcopo subijcitur. p. 33. n. 8. & p. 109. num. 15

Regularis delinquens extra claustra vagans, an puniri possit per Episcopum diocesis ubi deliquit. p. 109. n. 15

Regularis prohibetur esse tabellio, procurator causarum, & arbiter. p. 170. n. 47

Regularis

Regularis

& Verborum.

Regularis etiam post professionem perficere potest negotia, quae gerebat ut procurator, & instrumenta de quibus fuerat rogatus ut tabellio. ibid. n. 48

Regularis a sententia Praelati an queat appellare. p. 202. n. 31

Religio

pro Religione summa ratio facit. p. 76. numero 15

Religionem ingrediens fraudulenter post delictum, ut se a seculari eximat jurisdictione, fori privilegio non gaudet. p. 266. numero 14

Religiosa

Religiose potuntur privilegio legis unice, C. quoad Imperat. int. pup. p. 75. n. 9

Remissio

Remissioni debitoris in contractibus regulariter locus non est, quod limitatur. p. 101. n. 27. & seq. An remittatur debitor ad locum contractus, ibid. n. 26. & 28. Quid de illo qui rationes reddere tenetur. ibid. n. 27

Remissio debitorum, exceptis fugitivis, in usu non est. p. 104. n. 48

Remissio non fit ex levibus delictis, vel ex quasi. p. 108. n. 20. & p. 112. n. 41

Remissio delinquentium cessat ob similitudinem regionum distantiam, vel si suspectus sit iudex, qui rem petat. p. 108. n. 22

ad Remissionem rei iudex non tenetur, nisi per literas exhortatorias requisitus, sed ex urbanitate remittere potest. p. 110. n. 19

Remissio heri debet a loco originis, vel domicilii, ad locum delicti, iudice requirente. ibid. n. 31

ad Remissionem strictus non est iudex, postquam rem sua sententia damnaverit, est petatur a iudice loci delicti. p. 112. n. 39. Quid si nondum protulerat sententiam. pag. 111. num. 36

Remissionem non impedit affectata praeventio. p. 112. n. 37

Remissionem non excludit praeventa per capturam jurisdictionem. ibid. n. 38

Remissio cessat ubi civiliter tantum de criminibus agitur. ibid. n. 41

Remissio factis si petatur, fieri debet ad locum ubi surrexit, est cum re furiva alibi capitur. p. 113. n. 44

Remissio non datur de uno regno ad aliud, cum uni Principi utrumque non subijcitur, nisi ita convenerit inter Reges: & tunc Magistratum antequam remittat, consulere superiorem oportet. ibid. n. 46

Remissio quando fit concedenda inter Magistratus diversorum regnorum, quae unum Regem agnoscunt. ibid. n. 47

Remissio nunquam fit a Curia ad Magistratum extra illam residentem. p. 123. n. 45

Remissio inter iudices ecclesiasticos fieri debet absque distinctione regnorum, vel provinciarum. ibid. n. 47

Remissio de uno regno ad aliud diversi domini ex urbanitate fieri solet, sed non nisi per Principem, aut vicem ejus gerentem. ibid. num. 48

Remissionis necessitas inter Magistratus ejusdem regni an consuetudine possit tolli. pag. 114. num. 11

Remissio vagandi de uno regno ad alterum non datur. ibid. n. 52

ad Remissionem utrum teneatur superior per inferiorem requisitus: & an habeat cognitionem de causae justificatione, ad literas expediendas. ibid. n. 54

Remissio pensionis non conceditur colono ob facturam fructuum, nisi haec ex insolita calamitate proveniat. p. 252. n. 116

Nec si culpa coloni factura, seu calamitati tribuit occasionem. ibid. n. 17

ad Remissionem mercedis pro rata de iure communi quomodo computatio adhibenda. ibid. n. 18

de Remissione pensionis sterilitatis causa qui faese egerunt. p. 254. n. 35

Remissio delinquentis ad ecclesiasticum ejus expensis, & absque nota ignominiae fieri debet. p. 273. n. 25 & seq.

Renunciatio

Renunciatio generaliter suis privilegiis, non videtur renunciare quod sibi de iure communi competit. p. 102. n. 33

Fallit in renunciatione, quam facit contraheus in loco contractus. ibid.

Renunciatio juris proprii non praesumitur. p. 126. num. 52

Representatio

Representatio an detur in contractibus, & retractu. p. 109. n. 18

de Representacione circa hominis dispositionem quando agitur, in primis voluntas disponentis inquirenda, quae ex conjecturis dignosci solet. ibid. & seq. n. 21

Representatio ex quibus praesumptionibus excludatur in fideicommissis familiae relictae. p. 310. n. 22. & seq.

Representatio quoad descendentes usque in infinitum procedit. p. 310. n. 31

Representacionis iure an gaudeant legitimi ex gratia Principis, adoptivi, vel naturales tantum remissive. ibid. n. 33

Representatio in ascendentibus nulla est. p. 311. num. 34

de Representacione in primogeniis Hispaniae fuisse discutitur. p. 313. n. 47. & seq.

Representatio admittitur inter transverales in primogeniis Hispaniae. p. 315. numero 64. & seq.

Representatio in majoribus Hispaniae nunquam excluditur, nisi cautum expresse recitari. p. 316. n. 72. & seq.

Representatio in primogeniis olim apud nos pluribus ex conjecturis rejiciebatur. p. 317. numero 75

Representatio admittitur in feudis & successionebus aliis. ibid. n. 81. & seq.

per Representacionem succedat apud nos in feudo, emphyteusi, iurepatronatus, & aliis omnibus, quae ita iure majoratus deferuntur, ut ad unum sine divisione perveniant. p. 318. n. 89.

per Representacionem successor legitimus admittitur ad bona, quae ex Regis beneficio iure primogenii conferuntur. ibid. numero 90

Requisitoria littera

Requisitoriae litterae qua forma debeant expediri. p. 113. n. 43

Index Rerum,

Res.
 Res eadem diverso jure ceteri non debet. p. 36. n. 1
 Res que pondere, numero, vel mensura consistunt, etiam ad corpus vendi solent. p. 41. n. 1. Quando venditio ad corpus celebrata præsumitur. *ibid.* n. 2. & seqq.
 Rei sue qualitates, vires, ac merita scire quisque creditur. p. 47. n. 25
 Res magis insuntur mortalium mentibus per visum, quam per auditum. p. 108. n. 17
 Res inter alios acta, aliis neque prodest, neque nocet, generat tamen aliquam præsumptionem pro tertio, & contra tertium. p. 123. & seqq. n. 12. 14 & 15
 Res inter alios acta solet præjudicium tertio operari, & quando. p. 124. n. 18
 Res iudicata ut aliis non litigantibus nocere valeat, causa bona fide, ac accurate à litigatore superato defendi debet. pag. 125. num. 25
 Res inter alios acta, ut aliis officiat, quæ concurrere opus sit. p. 116. n. 29
 Res hypothecæ subiecta si vendatur, pendente lite ex hypothecaria actione, creditor vincens agit directe contra emptorem, non exculsis debitoris bonis. p. 14. n. 40
 Res inter alios acta nocere solet tertio citato, cui abique citatione non noceret. p. 145. numero 1
 Res iudicata proprie dicitur sententia, à qua appellare, aut supplicare non licet. p. 198. num. 20
 Res quevis domino suo perit, etsi nulla ipsius culpa interveniat. p. 36. n. 3
 Res mobiles pretiosæ minorum æquiparantur immobilibus quoad solemnitatem alienationis. p. 243. n. 54
Rescriptum.
 Rescriptum ad litem ab excommunicato impetratum, est nullum. p. 114. n. 19. Cum decreto irritante quid operetur. p. 93. numero 45
 Rescripti eius virtute si delegatus procedat, sententia non valet, nec numerabitur in tribus conformibus, ut locus sit dispositioni Clementinæ 1. de re iudic. *ibid.* & seqq.
Resignatio.
 Resignatio Beneficii si non subsistat ex defectu assensus patroni, resignans ad illud regredi non prohibetur. p. 295. n. 58
 Resignatio Beneficiorum in Ecclesiis Indiarum permissa non est. *ibid.* n. 60
Respublica.
 Respublica quid sit. p. 22. n. 96
 Respublica libera non valet civem à sua suprema eximere potestate. p. 24. n. 106
 Reipublice gubernatio triplex, quæ præstantior, & quæ deterior. p. 27. n. 128
 Respublica prohibere non valet, ne cives novellent, aut oliveta plantent in agris suis, ubi ferere consueverant. p. 302. n. 16
Restitutio.
 Restitutio minoribus semper concedenda, nisi jure expressum denegetur. p. 224. n. 43
Retentio.
 Retentio facillime conceditur quam persequitio. p. 248. n. 18
Revocatio.
 Revocandi domum privilegium competit Lega-

ris, & aliis residentibus in Curia ex causa necessaria, aut iusta & probabili. p. 62. n. 8. & seqq.
Reus.
 Reus ibi puniri oportet, ubi deliquit, ut supplicii representatione Reipublicæ per crimem læsæ factis. p. 108. n. 17
 Reus ad locum admitti criminis remittendus. *ibid.* n. 19
 Reus si deliquerit, ubi captus est, & in alio territorio, prius coerceri debet à iudice, qui prævenit, quam remittatur. p. 108. n. 21
 Reus privilegiatus quoad forum an puniri possit per iudicem ordinariæ loci, ubi deliquit. p. 109. n. 23
 Reus propter delictum non subicitur Magistratui loci extraneæ jurisdictionis, à qua ex privilegio immunis est. *ibid.* n. 24
 Reus legitime absolutus an sit ad locum delicti remittendus, si petatur. pag. 110. numero 32
 Reus pro eodem crimine nequit iterum molestari, nisi absolvatur ab instantia. *ibid.*
 Reus ignoscendum, qui deliquit provocatus. p. 112. n. 34
 Reus qui alibi deliquit, an possit puniri à iudice loci, ubi diu commoratur. *ibid.* numero 35
 Reus accusari potest pro delicto alibi patrato, ubi majorem bonorum partem habet. *ibid.*
 Reus accusatus, ubi forum non sortitur, si respondeat, amplius declinatoria uti non valet. *ibid.*
 Reus confugiens ad Regnum extraneum, utrum possit ibi puniri. p. 114. n. 53
 Reus cujus expensis remittendus. *ibid.* numero 55
 cum Reo acta adversus eum mittenda, quibus iudex causa stare non tenetur. pag. 115. numero 56
 Reus hereses ubilibet repertus jure punitur, etsi eod loci nihil admisit in Fidem. *ibid.* n. 57
 Reus definitive debet absolvi, quoties actor intra terminum assignatum non probaverit intentionem. p. 116. n. 29
Rev.
 Rex Pelagius immediate à Deo supremam potestatem sibi, ac successoribus accepit. p. 19. num. 134. & seqq. Quæ illis est absoluta. p. 31. n. 141
 Reges Hispaniæ triam Ordinum Militarium administratores constituti. pag. 19. & seqq. numero 87
 Reges Romanorum legibus soluti non erant ante ejectionem. p. 16. n. 116
 Reges Hispaniæ à Pelagio succedunt jure sanguinis, & quomodo tempore Gothorum. p. 17. n. 126. & p. 19. n. 135. & seqq.
 Regibus à Deo quomodo collata potestas. p. 28. n. 131. & seqq.
 Regis filius si incapax labore, quid fieri debeat. p. 30. num. 139. Quid si duo primogeniti simul nascantur, & lateat quis prior editus. *ibid.* n. 140
 Rex compellere potest utentes jurisdictione intra regnum, ut titulum exhibeant, alioqui eam exercere prohibentur. p. 31. n. 144
 Rex an cognoscat in prima instantia de causis emergentibus in territorio Domini inferioris. *ibid.* n. 145

Rex

& Verborum.

S

Saguntum.

Saguntum urbis per Carthagenenses expugnatio. p. 1. n. 1
Sancii Reges.
 Sancius I. Legionis Rex, Craffus dictus, à solio pulsus ad illud rediit. pag. 13. numero 61
 Sancius II. proditorie percussus à vivis migravit. p. 15. n. 67
 Sancius III. Desideratus nuncupatus, & quare. p. 16. n. 72
 Sancius IV. Ferox vocatus, adhuc parente vivo regia munera obtulit. p. 17. n. 79
Saul.
 Saul utrum à Deo immediatè collata suprema regni potestas. p. 23. n. 101
 Saulis in electione usus est Samuel sortitione, ut Dei voluntas perscruteretur. *ibid.* n. 103
Scientia.
 Scientia non presumitur. p. 130. n. 53
Scriptura Privata.
 Scriptura privata quid sit. p. 186. num. 1. Instrumenti appellatione complectitur. *ibid.* Est triplex, & quo jure inventa. *ibid.* numero 2
 Scriptura privata per se non probat: secus publica. *ibid.* n. 3. Limitatur multipliciter. p. 187. num. 4
 Scriptura privata soli ut plena fides in iudicio adhibeatur, an lege, vel statuto constitui possit. *ibid.*
 Scriptura non recognita per testes, quomodo comprobetur, ut fidem faciat. *ibid.* num. 5. & seqq.
 Scriptura in dubio potius privata, quam publica presumitur. *ibid.* n. 5
 Scriptura privata etiam testibus instrumentariis agnoscat, paratam apud nos executionem non obtinet. p. 188. n. 9
 Scriptura confecta ex forma legis scripturæ, C. qui pariter, solemniter dicitur. p. 189. n. 21. Et de ejus solemnitate. *ibid.* n. 22
 Scriptura sigillo privati signata quam faciat probationem contra sigillatam. p. 193. n. 43. & seqq.
 Scriptura privata sine die subsistit: publica non tenet. *ibid.* n. 49
 Scriptura privata non valet absque causæ expressione: publica nullam desiderat. *ibid.*
Secretarius.
 Secretarii Principis sunt in dignitate, ideo infamiam ad munus id non admittitur. p. 166. num. 19
Senator, & Senatus.
 Senator Regii Prætorii recusat jurare cogitur super reculationis causis, modò ex confessione dedecus non sustineat. p. 160. n. 30
 Senatus Regii Castellæ institutio. p. 17. numero 77
 Senatus illius iudices supremi de quibus causis cognoscant. p. 86. n. 1
Sententia.
 pro Sententia presumitur. p. 124. num. 14. Etiam pendente appellatione. p. 71. n. 33.
 Sententia in alios lata aliquando aliis prodest, quibus nocere potest. p. 124. n. 13
 Sententia

Rex valet subditis jurisdictionem cum iure, ac mixto imperio concedere, necnon regalia, excepto quod non liceat ab eis ad Regem recurrere, seu provocare. p. 32. n. 152
 Rex concedens simpliciter oppidum nulli civitati subiectum, penes quod est jurisdictione, intelligitur eam donatario conferre. *ibid.* n. 153. Amplius. p. 34. num. 164. At in Hispania non censetur aliqua jurisdictione tacite concessa. p. 33. num. 154. Quid de Domino inferiore ita alienante. *ibid.* n. 155
 Rex concedens absolute castrum alicui civitati subditum, nullam tribuit jurisdictionem donatario. p. 33. n. 156
 Rex donans castrum civitati adherens, cum jurisdictione, an intelligatur merum, ac mixtum imperium concedere. *ibid.* num. 157. & seqq.
 Rex concedens castrum liberum à subiectione civitatis, cum jurisdictione, merum imperium & mixtum tribuere censetur. p. 34. n. 160. Quæ, & omnia præmissa in alienatione ex causa onerosa procedunt. *ibid.* n. 162
 Rege concedente oppidum cum jurisdictione, utrum adiacens mare contineatur. *ibid.* numero 163
 Rex Magistratui jurisdictionem confrens, an merum & mixtum imperium tribuere censetur. *ibid.* n. 164
 Rex nequit talem jurisdictionem subdito concedere, ut ab eo ad regium auxilium nullatenus liceat provocare. p. 51. n. 1
 Rex ut totius jurisdictionis dominus eam ampliare, restringere, aut tollere pro arbitrio potest: non ita domini oppidorum inferiores. p. 55. n. 24
 Regi nostro quoad patronatum Ecclesiarum novi orbis non curit tempus ad presentandum, ideo nullo excluditur. p. 194. n. 49
Richardus Reges.
 Richardus I. Gothorum Rex Arrianam heresim penitus extirpat. p. 8. n. 24
 Richardus II. Ob ipsius regni brevitate à multis Historiis prætermittitur. *ibid.* numero 29
Rodericus Rex.
 Rodericus Gothorum Rex corporis & animi dotibus specialibus insignitus, sed absoluta potestate multum est abusus. pag. 10. numero 43
Roma, & Romani.
 Roma expugnatur ab Alarico Gothorum Rege. p. 4. n. 5
 Roma quandiu Regibus subiecta, & quandiu libertate post illos expulsa potita. pag. 24. num. 108
 Roma quondam duplex. p. 16. n. 5
 Roma patria communis olim, & forum: & curia patria communis dicta. *ibid.*
 Romanorum prima cum Hispani per fœdus introductio. p. 1. n. 1
 Romanorum primus exercitus quando, & sub quo Duce in Hispaniam adventit. *ibid.*
 Romani quando ab Hispaniis profus expulsi. p. 6. n. 12

Index Rerum,

Sententia in absentem prolata censetur potius ob contumaciam, quam ob jus bonam vincens, ibid. num. 17. Non prejudicat tertio, qui non litigavit, cui in presentem pronuntiat noceat, quod limitatur. ibid.
 Sententia in causa filiarum prodest, ac nocet omnibus ex linea, & cognatione ligantium, quod limitatur. ibid. n. 19
 Sententia operatur presumptionem quoad omnes. p. 125. n. 10
 Sententia in unum ex heredibus non pariet prejudicium coheredibus etiam litem scientibus, ibid. n. 21. Limitatur, ibid. & pag. 134. numero 20
 Sententia lata inter alios, quoad jus publicum omnibus prodest, ac nocet, pag. 125. num. 22
 Sententia in causa status facit jus quoad omnes. ibid. n. 23. & seq.
 Sententia nulla, quae ex Principis confirmatio. ne subsistit, tertio non officit, ibid. numero 25
 Sententia adversus servum, aut liberum an noceat domino, vel patrono: p. 125. n. 26. & p. 129. n. 10
 Sententia circa aetatem jus facit quoad omnes, p. 126. n. 30
 Sententia in majoratus possessorem omnibus vocatis parit prejudicium, vel litem ignorantibus, fallit si frans, vel defuncti possessoris in tuenda causa probetur. ibid. n. 31
 Sententia adversus heredem, aut restituere gravatum officit legatariis, ac fideicommissariis, p. 126. n. 33
 Sententia in alium prolata nocet illi, qui sciens super iure suo in iudicio controverti, non prohibuit, cum pollet. p. 127. n. 35
 Sententia adversus debitorem super re obligata nocet creditori, e contra. ibid. n. 37. & multis seqq.
 Sententia contra subditum an superiori liti consilio prejudicet. p. 129. n. 50
 Sententia adversus alium an possit exequi contra rei possessorem, qui ad litem est citatus, ibid. num. 51
 Sententia in heredem, ejus fraude, vel omissione intercedente, prolata utrum noceat legatariis, qui chati comparere neglexerunt, p. 130. num. 55
 Sententia inter alios lata, regulariter illis nocet adversa, quibus favorabilis prodesse, & e converso: quod limitatur. ibid. n. 56
 Sententia, qua aliquis actus nullus declaratur, velut testamentum, aut matrimonium, quoad omnes jus facit, si cum legitimo & principali contradicte judicium rite peragatur. ibid. num. 57
 Sententia adversus beneficium possessorem ex defectu juris conferendi, nocet collatori liti consilio quoad possessionem, p. 131. numero 1
 Sententia contra beneficium ex defectu juris ad presentandum, vel eligendum nocet patrono, ac electoribus litem scientibus quoad possessionem. ibid. n. 2
 Sententia in electores, collatorem, aut patronum an officiat possidenti Beneficium. p. 132. n. 10. & seqq.
 Sententia adversus legatarium non nocet alii, nisi re conjuncti reperiantur. p. 134. n. 20

Sententia contra unum, ex reis debendi officit correo. ibid.
 Sententia quando noceat tertio, cui defensionis causae principaliter incumbat. ibid. numero 21
 Sententia in heredem per in quitatem lata non laedat legatarios. p. 137. n. 9
 Sententiam adversum detimento per injuriam prolata, venditori detimento non est, ibidem.
 Sententia nulla ex jurisdictionis defectu, non convalescit, etiam non appellatur ab illa, p. 140. num. 30
 Sententia contra alium non nocebit tertio, cuius nomine iudicium est actum abique ipsius mandato tacto, vel expresso, etsi litem non ignoraverit. p. 142. & seq. n. 47
 Sententiae conformes quando censentur, remissive. p. 143. n. 51. & p. 213. n. 9
 Sententia qualiter exequenda, ubi coulat res penes tertium possessorem existere, p. 143. num. 17
 Sententia non exequitur in tertium possidentem, quamvis victor offerat in continenti probare dominium ejus, quem superavit in iudicio, ibid.
 Sententia extincta non reviviscit, pag. 146. numero 7
 Sententia licet appellatione suspensa nonnullos effectus interim operatur. ibid.
 De effectibus suspensionis sententiae per appellationem, remissive. p. 149. n. 14
 Sententiae iuste per appellationem solent inique revocari. p. 201. n. 48
 Sententiae duae conformes in causis possessionis an debeant, non obstant appellatione, executioni mandari, p. 207. n. 56
 Inter definitivam, & interlocutoriam sententiam quoad revocationem attentatorum differentia. p. 206. n. 3. Et de aliis differentis, remissive. ibid.
 Sententiae nomen etiam interlocutoriarum complectitur. p. 211. n. 10
 Sententiarum conformitas non reperitur ad juris effectum inter definitivam, & interlocutoriam, ibid.
 Contra tres sententias conformes an tertio de nullitate dicente, suspendatur exequio ibid. num. 11
 Sententia ferri non potest ex instrumento, quod apud acta non existit, saltem transcriptum, p. 214. & seq. n. 20. & 21
 Sententiae tres conformes non habentur, si interposita appellatio à secunda, per iudicem ad quem delicta pronuntietur, pag. 214. numero 20
 Sententia super nullitate prolata, etsi duas precedentes conformes iuxta validas pronuntiet, non sunt tres sententiae conformes, cum de meritis causae non sit cognitum, p. 215. num. 21
 Sententia nulla, quaquam per superiorem confirmet, ut valeat, non computatur, ita ut duae sint sententiae conformes, ibid. numero 22
 ut Sententiae conformes censentur, opis non est, quod una illam expecte consumet, ibid. num. 23
 Sententia tertia si antecedentes quoad rei restitutionem confirmet, facta furtivum, condemnatione,

& Verborum.

demnatione, quae in illis fuerat omissa, restitutio statim fiet rei, fructuum suspenderit, si de nullitate opponatur. ibid. numero 24
 Quid si ultimus iudex à fructuum restitutione expressim absolvat. ibid. n. 25
 à Sententia revisionis in regis praetoris licet suspicari, si novum adiciatur gravamen. p. 215. num. 26
 à Sententia tertia conformi appellans auditur, si in ea fiat condemnatio expensarum pro prima, aut secunda instantia: quae condemnatio fuerat praetermissa. ibid. n. 27
 Sententiae non dicuntur conformes, quae in quantitate discrepant, nisi in minore is, cuius interest, conveniri, pag. 215. & seq. numero 28. Hic nequit accepta minore quantitate, pro residuo provocare. p. 216. num. 29
 Si à sententia tertia, ubi discordia est in quantitate, actor vincens appellet, poterit reus adhaerere appellationi, ut etiam pro minua quantitate absolvat in totum, vel pro parte, ibid.
 Sententiae Principis exequutio non retardatur, petita in integrum restitutione, nisi damnum contineat irreparabile. ibid. n. 31
 Sententia iudicis laici in clericum etiam tacentem, ac consentientem est ipso iure nulla, p. 271. n. 9

Servus.

 Servus ad sacros Ordines promotus, sciens, & non contradicente domino, si liber, nec iuri patronatus, ut liberus subicitur, p. 139. num. 25. Quid si dominus ignoret, aut contradicat: & quid si assumat in Episcopium, vel Religionem ingrediatur, remissive, ibid.
 Servus de iure communi domino stipulari permittitur. p. 165. n. 18
 Servi erant publici apud Romanos, qui pro pupillis, absentibus, vel aliter impeditis stipulabantur. ibid.

Si.

 Si, aliquando admonitionem, non conditionem importat. p. 323. n. 40

Sigillum.

 Sigilli autentici, & privati differentia p. 193. num. 44
 Sigillum proprium negans, si de mendacio convincatur, non erit audiendus, si postea aliter, abique sua voluntate appositum, ibid. num. 45
 Sigillum supplet pro subscriptione, nisi lex illam pro forma desideret, pag. 193. numero 46
 Sigillum authenticum quod habeatur, remissive, ibid. n. 47
 Sigilla autentica, praesertim regia, sedulo custodi, ac fideli debent commendari, & de munere, ac dignitate Cancellarii. ibid.
 Sigillum in regalibus scriptis, ubi imprimi solet, est de substantialibus, ut valeat, p. 193. num. 48

Sigillorum Res.

 Sigericus Gothorum Rex, caede solium ingressus, D. de Farra Coyar. Enuci.

sis, facinoris mercedem reportat, pag. 5. numero 7

Silo Rex.

 Silo Gothorum Rex, socium sibi ad regnum delegit, cuius homines totum imperii pondus imposuit, ut otio vacaret, p. 12. numero 48

Similis.

 Similes cum similibus facile congregantur, p. 12. num. 96

Sisibutus Rex.

 Sisibutus Gothorum Rex, Romanos & Iudaeos Hispanis ex suisibus pellit, pag. 8. numero 28
 Egegiis animi dotibus floruit, ac aliquas constitutiones edidit, ibid.

Sisenandus Rex.

 Sisenandus Gothorum Rex, Concilium Tolerti congregari sudeat, p. 9. n. 32
 Tolerti diem claudit extremum, ibid.

Societas.

 Societas hominum prodest ad defensionem, & utilitatem, p. 22. n. 96

Solemnitas.

 Solemnitates, quae in publicis instrumentis debent adhiberi, p. 173. n. 20. & seqq.

Solutio.

 Solutio ejus, quod debetur, omnis tollitur obligatio, tam principalis, quam accessoria, seu fidejussoria, d. 27. n. 59

Speciale.

 Specialia generalibus regulariter derogant, p. 118. num. 16

Spoliatus.

 Spoliatus quando possit suspendere petitionem, & agere possessorio, pag. 198. numero 12

Sterilitas.

 Sterilitatis causa quando penio tota, vel pro parte colono remittenda, pag. 250. num. 1. & seqq.
 Sterilitas per colonum probati debet ad remissionem, p. 252. n. 16

Vide Remissio.

Stipulari, & Stipulator.

 Stipulari alicui per alterum iure communi non licebat, p. 165. & seq. n. 18
 contra Stipulatorem in dubiis respondetur, p. 324. n. 34

Subrogatum.

 Subrogatum sapit naturam ejus, cuius loco subrogatur, p. 282. n. 15

Substituer, & Substitutus.

 si Substituat pater pupillo haeres ejus, omnes equaliter admittentur, tam utriusque conjuncti pupillo, quam ex parte duntaxat patris, p. 308. n. 8
 si Substituar pupillo proximus de familia, aut qui de iure debet succedere, praetereatur proximus testatori, remoto proximior pupillo, ibid. n. 9

Succedere, & Successor.

 Succedens in majoratu, aut fideicommissio familiae relicto, jus suae lineae quaerit, ut ad aliam successio transire non possit, dum

A 22 ex

Index Rerum,

ex illa aliquis superfit. pag. 308. numero 14.
 Successione regni feminæ excluduntur apud aliquos gentes, præsertim in Gallia. pag. 30. num. 141.
 SUEVICI:
 Suevi unde, & quando in Hispanias advenierint. p. 303.
 Sumbila Rex.
 Suintilla Gothorum Rex, magis virtutum præstantia quam sanguinis splendore thronum conscendit. pag. 9. num. 30. Romanos ab Hispaniis profus eliminat, & tandem ipsa e folio deiecit. ibid.
 Summarum Judicium.
 In Summaris iudiciis non admittuntur quæ aliorum iudicium indaginem. pag. 132. numero 18.
 Supplicatio.
 Supplicationi an sit locus, cum appellare non licet. p. 154. n. 31. & p. 105. n. 71.
 T
 Tabellio.
 Tabelliones à pauperibus litigantibus nihil possunt exigere. p. 70. n. 25.
 Tenentur protocolle custodire, alioqui puniuntur, & ad interesse damnantur, & quid si dixerint, non concessisse protocolle. p. 104. num. 8.
 Tabellio, qui protocolle amiserit, petere potest, ut pars exhibeat originale ad extrahendum exemplar, quod pro protocolle retineat. ibid.
 Tabellioni non licet, præter originale primum, quod parti tradidit, aliud ex protocolle præstare, nisi tale sit instrumentum, ut aliud nullum præiudicium generari possit: quod si perperam secundum originale præstiterit, fidem tamen faciet. p. 164. n. 10.
 ut Tabellio possit secundum ex protocolle assumere instrumentum, quæ intervenire debeant. ibid.
 Tabellio conficiens instrumentum absque protocolle, quando à pena eximitur, remissivè. ibid. n. 11.
 Tabellio recusans edere protocolle instrumentum, quod confecit, an torqueri possit. p. 167. num. 14.
 de Tabellionis officio qui egerant referuntur. ibid. n. 16.
 Tabellionis officium non est vile, sed à quibusdam honoribus Tabelliones remouentur. ibid. num. 17.
 Tabelliones an servi publici. ibid. n. 18. Possunt pro aliis stipulari. ibid.
 Tabellio creati non possunt infamis, præsertim si in Curia manus exercerint. pag. 166. numero 20.
 Tabelliones publici civitatum, seu oppidorum infames esse nequeunt. ibid. n. 22.
 Tabelliones, quos vulgo reales nuncupamus, creati non possunt iuris infamia notari, qui & bonis modis decorati esse debent. ibid. numero 23.
 Tabellionem inhabilem reddit superveniens iuris infamia, perficere tamen licet inceptas scripturas. ibid. & seq. n. 24.
 Tabellio laborans iuris infamia occulta, quicquid interim dum latet, egerit, sustinebitur. p. 167. n. 27.
 Tabellio an impediatur munere suo fungi præter infamiam facti. ibid. n. 29.
 Tabellio non est creandus, qui facti infamiam partur, si ex propria procedat improbitate, electus tamen non remouetur propter illam. p. 167. & seq. n. 31.
 Tabelliones qui probare debeant, ut ad officium admittantur. ibid.
 Tabellio genere nobilis, cum ignobilibus non contrahitur, & plebeus ab eo tributo non excusatur. p. 168. n. 33.
 Tabellio an possit esse clericus, & amplius suo munere fungi vetatur. ibid. n. 33.
 Tabellionis officium in Curia Romana exercere permittitur clericis in sacris, etiam beneficiatis. p. 168. & seq. n. 33.
 Tabellionis munere uti clericus in Sacris etiam in foro ecclesiastico prohibetur. p. 169. n. 38. Limitatur. ibid. n. 39. & seq.
 Tabellio esse nequit clericus in minoribus, si sufficienti ad congruam potantur beneficio. ibid. n. 41.
 Si beneficio careat, Tabellio effici poterit. ibid. num. 43.
 Tabellio si iam sacris initiatus instrumentum condiderit, subsistet, nisi antea fuisset per prelatum monitus, ne uteretur. pag. 169. n. 45. Quid de iure regio. ibid.
 Tabellio factus clericus in sacris potest, ac debet perficere instrumenta de actibus, de quibus ante clericatum fuerat rogatus. p. 169. num. 44.
 Tabellio clericus condere, non prohibetur instrumentum de rebus spiritualibus, aut ecclesiasticis. ibid. n. 46.
 Tabellionis manus interdicunt Regularibus etiam ante professionem. p. 170. n. 47.
 Tabelliones creandi potestas est Principis regalia. p. 171. n. 53.
 Utrum alii eos creare valeant. ibid. num. 54. & seqq.
 Tabelliones creandi facultas quanto tempore acquiritur per prescriptionem. pag. 171. numero 57.
 Tabelliones constituere ad iudicialia de iure communi quisque in proprio territorio potest, & quid apud nos servetur. ibid. numero 58.
 Tabelliones creati à Dominis inferioribus, extra territorium suo munere fungi prohibentur, nisi id specialiter concedatur. ibid. num. 59.
 Tabellio nec de consensu partium permittitur protocolle perfecti contractus lacerare. p. 171. n. 64.
 Tabellio non valeat per alium instrumentum condere, aut exemplum extrahere. p. 179. num. 1.
 Tabellio impeditus poterit aliena iuvare manu, ut ipse propria subscribat. ibid. n. 2.
 Tabelliones qui in regibus per totis resident, vulgo de Camera, & publici oppidorum nequeunt per substitutum inservire. ibid.
 Tabellio,

& Verborum

Tabellio assument originale ex protocollo alterius, potest consuetas adscribere clausulas, si debeat, de jure communi: de nostra regio nihil. p. 180. n. 7.
 Tabellio de jure communi potest, sicut de aliis bonis, de protocolle, & actis, que confecerit, pro libito disponere. ibid. numero 8.
 An successor si Tabellio sit, valeat extrahere ex defuncti registro instrumenta, omittis solemnitatibus iuris. ibid.
 Tabellio impeditur, si alii mandet, ut ex suo registro instrumentum assumat, utrum iudicis desideretur decretum. pag. 181. numero 2.
 Tabellio succedens in officio alterius autoritate Principis, an possit ex protocolle antecessoris sine iudiciali præcepto instrumenta extrahere. ibid. n. 10.
 Tabellio in exercitio cessans tenetur successorij registra, & acta tradere. ibid. numero 11.
 Tabellionibus privatis ob delictum officio, acta, & protocolle sunt auferenda. ibid.
 Tabellioni succedenti acta & registra, præmissa inventario, traduntur. ibid.
 Tabellio penes quem protocolle, & acta esse debent, ea quocumque tempore exhibere compellitur, nisi constet ex inventario alii esse tradita. ibid.
 Tabelliones si ad eundem actum rogari intercesserint, quisque de illo instrumentum conficere poterit. p. 181. n. 13.
 Tacens, & Tacturitas.
 Tacens non videtur consentire, cum scit, ex acta, qui geritur, nullum sibi præiudicium generari. p. 140. n. 29.
 Tacens, cum possit prohibere, consentire intelligitur. ibid. n. 12.
 per taciturnitatem non inducitur consensus ad ea, que sunt gravis præiudicii. pag. 140. num. 38.
 Taciturnitas consensus inducit ad favorem Religionis, Ecclesie, hinc, & similia. ibid. n. 31.
 Taurina Leges.
 Taurinarum legum promulgatio. pag. 20. numero 88.
 Vide verbo Lex.
 Temeritas.
 Temeritas in litigando que sit. pag. 127. numero 3.
 Temporalia.
 Temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum: & quomodo intelligendum. p. 214. n. 16. & seq.
 Tenerife.
 Tenerife insula ex Fortunatis Hispanie adicitur expugnata. p. 20. n. 88.
 Tenuta.
 Tenuta in sumario iudicio exactè de jure litigantium inquire oportet. p. 152. & seq. n. 10. An in eo admittantur repulsa contra testes, & defectus adversum instrumenta. ibid.
 de Tenuta iudicio notantur aliqua, & de eo agentes laudantur. p. 153. n. 31.
 in Tenuta iudicio non est locus interdicto de interim. ibid. n. 2. Nec admittitur supplicatio. p. 154. n. 31.
 D. de Faria Covar. Encl.

Tertium.
 Tertium ex decimis Regi Hispanie pæ Sedem Apolicam prima concessio. pag. 17. n. 78.
 Tertium.
 Tertius accedens ut principalis ad iudicium, quod inter alios versatur, non debet causam prosequi in eo litari, quo existit, quod limitatur. p. 127. & seq. n. 17.
 Tertio comparente, ut utroque litigatore excludat, an iudex supercedere teneatur in iudicio pendenti. p. 128. n. 18. Et quomodo causa expediri debeat. ibid. n. 19. & seq.
 Tertius, cujus interest, poterit causam à litigante desertam assumere. p. 137. n. 14.
 de Tertio appellante à sententia inter alios lata, cum sua interest. p. 135. n. 1. & seqq.
 de Tertio comparente pro suo interesse, licet inter alios pendente. p. 131. n. 1. & seqq.
 Tertio res inter alios acta quando nocet. p. 122. n. 1. & seqq.
 Tertius qui præsens patitur de jure suo per alium ligari, alitringitur sententia, quia mandasse creditur. p. 141. & seq. n. 47.
 Tertius, cujus interest, licet omiserit appellationem, de nullitate dicens auditur. p. 143. n. 74.
 Tertius si succuberit agens de nullitate pro suo interesse, appellare non prohibetur. ibid.
 Tertius, cui sententia non nocuit, bifariam potest executionem impedire. p. 145. n. 2.
 Tertius non admittitur ad iudicium quod inter alios agitur, nec ad impediendum executionem sententia, nisi prius intra breve tempus de jure suo docuerit. ibid. n. 3.
 Et qualis probatio sufficiat. ibid. n. 6.
 Tertio se opponente executione qualiter procedatur, via executionis suspensa. p. 145. num. 4.
 Tertius qui succubuit in oppositione ad impediendam viam executionis, de jure communi iterum via ordinaria auditur: non sic de nostro regio. ibid. n. 5.
 Tertius appellans à sententia inter alios lata quoad devolutivum effectum duntaxat, prius quod sua interest, probare tenetur. p. 146. num. 7.
 Tertius se opponens executioni rejicitur, si aditu de calumnia suspicio: sed iudex non facile calumniam præsumet. ibid. numero 8. Fraudis suspicio profus eliditur, si plenè in continentis de bono jure certum probetur: non ita si semiplenè probetur. ibid. num. 9.
 Tertius quoad iudicium, quod inter alios agitur, tripliciter consideratur, & quando executione per oppositionem impediatur. ibid. num. 10.
 Tertius possessor qui se opponit executioni sententia, allegans se dominum rei, onus probationis non sustinet, sed actori incumbit. p. 148. n. 18.
 Tertius possessor si non insciatur, dominum rei ad victum attingere, nec iustam possidendi causam alleget, in ipsam sententiam exequetur. ibid. n. 19.
 Tertii creditoris oppositio impedit viam executionis, & quomodo apud nos iudicium expediat. p. 148. & seq. n. 24. & 25.
 A 22. 2 Testator.

Index Rerum,

Testator.
 Testator presumitur velle heredem quanto minus possit onerare, modo ipsius adimpleatur voluntas. p. 38. n. 14
Testimonium, & Testis.
 Testimonium unius etiam in summa dignitate constituti ad plenam probationem non prestat. p. 172. n. 16
 Testium defectus non admittuntur in summariis iudiciis, nisi animam irreparabile sublequetur. p. 152. n. 74
 Testis qualis esse debeat, & quæ in eo observanda. p. 155. n. 1
 Testis omni exceptione maior quis dicatur, ibid.
 Testis omni exceptione maior ubi lege requiritur probari debet, ibid.
 Testis infamia iuris notatus à testimonio removetur, ibid. n. 2. Debet à iudice ex officio repelli, ibid.
 Testis inhabilis testimonium probat, si confessus viri egregie fidei dicto roboretur: fallit in notato juris infamia. p. 155. n. 2
 in Testem infamia facti maculatus non admittitur in criminalibus, etiam civiliter agitur, nec in civilibus actibus: in aliis etiam non excludatur, integram fidem non meretur. p. 156. n. 4
 Testis non repellitur infamia canonica, nec juris occulta, ibid. n. 5
 Testis an possit esse in criminalibus laicus contra clericum, ibid. n. 6. Et quid si laicus sit corpore visitatus, ibid. n. 7
 in Testem inimicus nunquam recipitur. p. 156. n. 8
 Testes inhabiles ad inquirendum recipiuntur, infamico capitali excepto, qui nec in crimine lætæ majestatis suscipiunt, ibid. numero 9
 Testem etiam levis inimicitia non repellat, fidem ejus minuit, qui testificatur pro iudicis arbitrio, p. 157. n. 10
 Testis profertur se inimicum ejus, in quem producit, num. repellatur, ibid.
 Testis an esse possit inimicus reconciliatus, ibid. num. 11
 de Testium repulis, quæ in iudicio obijci solent, p. 158. n. 15. & seqq.
 Testibus intra quod tempus obijci repulsi debeant, ibid. n. 16
 si Testi productus obijciatur defectus in termino probatorio, quid facere oporteat, ibid. num. 17
 Testium repulse an opponantur in secunda instantia? Et quid contra productos in prima, p. 158. n. 18. & seqq.
 de Testium fallitate, aut corruptione in secunda instantia obijci potest, ibid. n. 20
 Testes super eisdem articulis, vel directo contrariis recipi in secunda instantia prohibetur, ibid. num. 21. Limitatur hoc, pag. 159. n. 22. & seqq.
 Quid si testes in prima instantia nihil dixissent, respondentes se nescire, aut non recordari, ibid. n. 26
 Quid in causis nobilitatis, ibid. n. 27
 Quid in matrimonialibus, & ubi anime periculum veritur, ibid. n. 28
 Quid in criminalibus, ibid. n. 29
 Testis cui defectus obijciatur ad repulsam, si

interrogetur, non debet proprium crimen, seu turpitudinem detegere: de aliis fatari tenetur veritatem, pag. 160. num. 30
 Testes omnes apud nos de quibusdam defectibus generaliter interrogantur, ibid. numero 31
 Testis si ex confessione proprii criminis appareat inhabilis, à testificando removetur, ibid. num. 32
 Testem falso deponentem potest iudex ordinarius, qui de causa cognoscit plectere, et si aliis in perjurium jurisdictione carcat, ibid. num. 34
 Quid si ad requisitionem alterius iudicis testes recipiat, ibid. n. 35
 Quid si apud delegatum testis pejeraverit, p. 160. num. 37
 Testis perjurus an poena ordinaria, vel arbitraria puniendus per causæ iudicem, in qua falso deposuit, ibid. n. 36
 Testis extra ordinem puniatur per iudicem, coram quo pejeravit, utrum possit à iudice suo ordinario poena legis affici, p. 161. num. 38
 Testem ob perjurium coercere potest ex officio iudex de causa cognoscens principalis, ipsa penitente: postea non utique, nisi per accusationem in foro perijuri testis, ibid. n. 39
 Testem fallum plectere an valeat iudex apud quem deliquit, et si gaudeat fori privilegio, ibid. n. 40. Excipitur clericus, ibid. numero 41
 Testis laicus falso testificans coram ecclesiastica iudice, à quo puniendus, ibid. numero 42
 in Testem clericum, qui falso deposuit, si ecclesiasticus ob perjurium procedat, nequibit inhibere seculari iudici, ne in causa principalis progrediatur, dum de fallitate cognoscitur, p. 161. n. 43
 Testem omni exceptione majorem quoties exigit lex, ea qualitas necessario probari debet, p. 176. n. 19
Theodoredus Rex.
 Theodoredus Gothorum Rex, cum Atilla præsummi committit, ubi moritur, pag. 5. numero 9
 Theodoricus Gothorum Rex, eorum solium in Hispania stabilis, pag. 5. & seqq. num. 11
 Theodoricus Imperator an inter Hispania Reges numerandus, p. 6. n. 15
Theudis Rex.
 Theudis Gothorum Rex, à simulato furioso occisus, p. 7. n. 17
Theudislaus.
 Theudislaus Gothorum Rex, nihil majestate dignum patravit, p. 7. n. 18
Tortura.
 Tortura prima utrum sit Ordo Ecclesiasticus, p. 159. & seqq. n. 23
Torquere, & Tortura.
 Torquere non licet iudici reum convictum, ut extorta confessione, appellare non valeat, pagina 100. numero 32. Iniquè tamen tortus tenetur fatari veritatem, ibid. numero 34
 Aliquando licet in atrocioribus convictum torquere, ibid. n. 35
 Torqueri,

& Verborum.

Torqueri potest convictus, ut complices detegat, sed ut in caput alienum quis torquetur, prius esse debet de proprio crimine confessus, vel convictus, ibid. n. 33. Quando possit reus de complicibus interrogari, ibid.
 ubi Torquetur reus convictus, quid debeat iudex protestari, & an omnia protestationes, per negationem in tortura evanescant probationes, p. 200. n. 36
 in Tortura si iudex excesserit, tenetur reo minorem poenam, quam merebatur, interrogare, ibid.
Transactio.
 Transactio heredis nullum legataris præjudicium producit, p. 123. n. 9
Transversales.
 Transversales cognatorum quoad successionem majoratus differentia, p. 315. n. 63
Tulgas Rex.
 Tulgas Gothorum Rex incompellivo languore brevi e medio sublatus, p. 9. n. 34
Turca.
 Turcarum impetium quando sumpsit exordium, p. 19. n. 81
Turismundus Rex.
 Turismundus Gothorum Rex primum suis gratissimus, sed deinde superciliosus majestatem ostentans fratri sibi odium conciliavit, p. 3. num. 10

V

Vagabundus.

Vagabundus delinquens ubi panis possit, & an ad locum delicti remittendus, p. 112. num. 40
 Vagabundus si post delictum ad regnum alterius Principis confugerit, nec ibi panis poterit, nec debet ad locum delicti remitti, pag. 114. num. 51
Vandali.
 Vandali unde orti, vide verbo *Vandalus*, *Vassillus*.
Vassillus.
 Vassillus emittit partem jurisdictionis communis ab uno ex Dominis, à cætorum subjectione eximitur, p. 329. n. 6
Vasconia.
 Vasconia unitur Castellæ regnis, p. 21. n. 88
Ubi.
 Ubi majus periculum veritur, ibi cautius agendum, p. 199. n. 18
Vendere, & Venditio: Venditor, & venditum.
 si Vendantur decem jugera ex certo fundo, contrahitur ad mensuram, p. 44. n. 12. Quid juris si in fundo plura, aut pauciora jugera repertantur, p. 47. n. 27. & 29
 Vendere ad mensuram est aliud, & aliud vendere ad corpus, dicto modo vel numero jugerum, sive amphorum, quæ fundo, aut dolo continentur, & de effectibus venditionis, dicto modo, ibid. n. 29
 si Vendatur fundus ad corpus, & plura inventantur jugera, quam venditor dixit, omnia cedunt emptori, pretio non aucto, pag. 48. num. 20
 de Venditionis ad corpus forma & per averfionem, p. 43. n. 6
 Venditio ad corpus quando reducatur ad venditionem ad mensuram, ibid. n. 6

Venditionis ad mensuram forma, & effectus, ibid. n. 9
 Venditio fundi, vel doli pretio convento pro singulis jugeribus, vel amphoris, consistit ad mensuram, et si corpus totum vendatur, p. 44. num. 14
 Venditione perfecta ad mensuram sive mobilium sive immobilium, periculum non est emptoris antequam mensura adhibeatur, ibid. n. 15
 Venditio ejusmodi dicitur conditionalis usque ad mensuram adhibitam, sed contrahentibus non licet penitere, p. 45. n. 18
 Venditio eadem partim ad corpus, & partim ad mensuram quoad jus effectus contrahendi potest, p. 46. n. 24
 in Venditione non datur actio lesa in pretio, nisi ultra dimidiam; sed in qualitate, aut quantitate rei, aut moneta, ex quavis deceptione competit actio, p. 48. n. 13
 Venditio, in arbitrium tertii pretio collato, non tenet nisi per eum constitutum: locus est in tacta venditione dotis estimata, p. 254. num. 4
 Venditio, quæ per estimatam dotem contrahitur, habet tacitam conditionem, si *supra* subsiquantur, p. 258. n. 11
 Venditio valet, et si res vendita præiens non sit, p. 244. n. 62
 Venditor si dixerit, decem jugera in fundo esse, & plura reperiantur, omnia, aucto pretio, emptori tradere debet: hic si voluerit, à contractu potest recedere, p. 46. n. 25. Quod limitatur, p. 47. n. 26
 Venditor accedens ad iudicium, ut emptorem defendat, tenetur causam assumere in statu, quo existit, nec declinatoria uti permittitur, et si clericus existat, p. 122. n. 4
 Venditor non tenetur de eversione, nisi per emptorem lis illi denuncietur, p. 113. n. 7
 Venditor potest à principio ante captum iudicium causam contra emptorem suscitandam in se suscipere, & ille ita manet exclusus, ut nec liti admittere permittatur, ibid. n. 8
 Venditor, sic cum emptore contestata, nequit illum à iudicio repellere, imò nec emptor causam deserere, ut eum emptore ficiatur, valebit, ibid.
 Venditor fundo decem jugerum, vel qui decem jugera continet, an ad corpus, vel ad mensuram venditio censetur, p. 44. n. 11
 Venditio re ad mensuram, contrahentibus antequam mensura resillire non licet, sed venditoris est periculum, p. 45. n. 16. Sed limitatur, ibid. n. 17. & 20
 Venditio rei ad mensuram gabella debetur exactori, qui administrat tempore contractus, non mentionis, p. 41. n. 19
 Venditio rei pretium debetur, currens tempore contractus, non mentionis, si ex statuto varietur, ibid.
 Venditio re ad mensuram, intra quantum temporis mentionem potere licet, & an res mensura præsumatur ex longa emptoris possessione, p. 45. n. 21
 Venditio re mobili ad mensuram alibi tradenda, utrum sit utendum mensura loci contractus, vel traditionis, & cuius expensis mensio fieri debeat, p. 46. n. 22
 Venditio certo vini dolo ad rationem certi pretii pro singulis amphoris, contrahitur ad mensuram, p. 42. n. 3

Index Rerum,

tam, & periculum spectat ad venditorem ul- que dimittatur. *ibid.* n. 13
 Si plures eo casu respiciantur amphora, cum sci- licet venditor dixit tot amphoras dolo conti- neri, omnes soluto pretio, cedunt emptori. p. 48. n. 32
Verbum.
 Verba deservire debent voluntati. p. 42. n. 1
 Verba melius nostrae mentis testimonium. *ibid.* num. 2
 ad Verborum proprietatem respiciendum, quo- ties agens later voluntas. *ibid.*
 Verba non obligant, quae jactantur, & incon- sulto proferantur. p. 47. n. 29
 Verba intelligi debent secundum consuetudinem proferentis. p. 288. n. 7
 Verba generalia non trahuntur ad casus insolitos. *ibid.*
 Verborum scrupulosa observatio de jure nostro regio sublata. p. 128. n. 38
Veremundi Reges.
 Veremundus I. Legionis Rex, cui Diaconus di- ctus. p. 12. n. 30
 Veremundus II. Podager dictus, podagra con- fectus obit. p. 14. n. 63
Via.
 Via executiva an suspendatur per oppositio- nem alterius creditoris. p. 149. n. 23
Vicarius.
 Vicarii generalis Episcopi, vel foranei quomodo expiret jurisdictione, Praelato decedente, aut alias carente jurisdictione. p. 37. n. 35
 de Vicarii generalis, ac foranei munere, & dif- ferentia. p. 37. n. 33
 Vicarius Episcopi suam jurisdictionem extin- ctam valide exercet, dum ignorat, & quid si ipse solus agnoscat, extante communi er- rori. p. 94. n. 52
Vicus.
 Vicus exemptus à civitate quoad jurisdictionem retinet communitatem cum illa in pascuis pu- blicis. p. 303. n. 33 & seqq.
 An ejusmodi vicus incolae teneantur servare statu- ta civitatis, à qua exemptus est. *ibid.* n. 36
 Vicus incolae non eliguntur, nec cogi possunt ad munera civitatis, à qua sunt liberati. *ibid.* num. 37
Vidua.
 Vidua etiam dives gaudet privilegiis, quae per- sonis miserabilibus competunt. p. 67. n. 12
 Vidua quae maritum occidit, aut in ejus necem cooperatur, non fruatur viduitatis privilegiis. p. 68. n. 17
 Vidua honestam degens vitam, habet privile- gium, ut causas suas in prima instantia defe- rat ad Curiam. p. 73. n. 1
 Quae turpiter vivit, viduitatis omnibus caret privilegiis; nec vidua dici potest, quae status honestatem non servat. p. 74. n. 2
 Viduam non facit habitus, sed honestas. *ibid.* n. 2. Limitatur si semel ceciderit, aut si à tur- pitudine respiciat. *ibid.* n. 3
 Vidua ut suis privilegiis potatur, se honeste ge- rere, est probatura, sed in Hispania quoad

feminas non infimae sortis, honestatis proba- tio de stylo non exigitur. p. 74. n. 4
 Viduae inhonestae quae bona auferantur ex matri- monio quaesita, remissive. *ibid.* n. 5
 Non privatur dote. *ibid.*
 Viduae, quae post secundas nuptias se turpitudi- nibus immiscuit, non auferantur, quae ex primo matrimonio comparavit. *ibid.* n. 6
 Vidua extra domicilium conveniri non potest à quovis privilegiato, nisi in privilegio expresse derogetur legi unice, C. *quand. Imper. tut. pua.* p. 75. n. 12
 Vidua an possit trahere ad Curiam in prima in- stantia papulum, aut alios pariter privilegia- tos. p. 77. n. 23
Vigilant.
 Vigilantibus, & non dormientibus subveniunt jura. p. 128. n. 43
Vinculum.
 Vincula duo vincunt unum. p. 77. n. 24
Vinculata bona.
 in Vinculis, seu bonis vinculatis in Hispania suc- ceditur per representationem, & utrum haec vera sint primogenia. p. 318. n. 88
Vinea.
 Vinearum plantatio quando Romanis vetita, & quid in Hispania, & in Indiis. p. 302. n. 27. & seqq.
Virginitas.
 Virginitas praesumitur in omni femina, quae non nupuit. p. 262. n. 17
Universale Judicium.
 Universale judicium quale sit: Vide verbo Ju- dicialium.
Universitates.
 Universitates apud nos habent causam Curiae. p. 76. n. 13
Voluntas.
 Voluntati manifesta contrahentium standum est adversus verborum proprietatem. p. 42. n. 1
Utraca Regina.
 Utraca Hispaniae Regina, parenti successit. p. 15. n. 69
Utiapio.
 ad Utiapionem error facti quando nocet, aut profit. p. 119. n. 20
Ufus.
 Ufus sulphurei pulveris quando primum in His- pania notus. p. 18. n. 81
Vpalia.
 Vpalia Rex Gothorum tricennium apertim domi- natus obit. p. 5. n. 8
Vvamba Rex.
 Vvamba Gothorum Rex ob praecleara facinora perfectus princeps fuit habitus. p. 9. n. 37
Vvandali.
 Vvandali unde orti, & quando Hispanias invase- rint. p. 3. n. 3
Vvitericus Rex.
 Vvitericus Gothorum Rex bello praeclearus, sed infauustus. p. 8. n. 26
Vvitzia Rex.
 Vvitzia Gothorum Rex moribus dignitate per- versis, & ob immania scelera execrabilis evasit. p. 10. n. 40.

Del P. D. José de Jesus Corda

